THOMÆ DE VIO CAIETANI R. CARDINALIS Tituli S. Xysti

SVPER PRÆDICABILIA PORPHYRII & Aristo. Prædicamenta, ac Posteriorum analyticorum libros, & Opusculum S. Thomæ de ENTE & ESSENTIA præclarissima cõmentaria, annotationes, ac quæstiones:

Eiusdem etiam de Totius Naturalis scientiæ Subiecto absolutissima quæstio, & tractatus de varijs Cambiorum generibus:

Omnia sic nuper diligentissime castigata, atque elaborata sunt, vt vix quicquam in his minui vel addi possit.

Quæstionum item ac notabilium dictorum in hoc libro contentorum nouus additus est Elenchus.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum.
M D LIIII

INDEX

Tituli. Q. pertractatarum à Thoma Caietano in Prædicabilibus Porph.

Tituli questionum Thomæ Caietani in prædicabiles Porphyrij finiunt.

Eiusdem tituli. Q. in prædicamenta Aristotelis.

Q. in prædicamenta tituli finiunt.

In primum posteriorū Thomę de Vio Caietani index incipit.

In primo posteriorum Thome de Vio index explicit: incboat secundi.

Tituli questionū Thome Caietani in librū de Ente & essentia in unum redacti.

FINIS.

THOMAE DE VIO CAIETANI
S. ROMANAE ECCLESIAE CARDINALIS,
TITVLI. S. SISTI IN PRAEDICABILIA PORPHYRII ET PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS COMMENTARIA.

PROLOGVS.

EXPEDITIS cũ diuino auxilio his, quæ demonstratiuę doctrinę necessaria visa sunt, antequã ad altiora cæpta me transferam peragenda rapere tantum tẽporis decreui, vt Porphyrij ac Aristotelis logicalia principia exponere posim: nõ quin ab illustrioribus viris longo ante tempore gloriose exposita sint, sed quoniam Thomistarum, & præcipue nostræ religionis fratrum profectui me totum dedi. nullãq; vnquam viderim aut audierim lecturam esse, quæ communiter his grata videatur: fretus diui Thomę suffragiis tanto ausus sum esse discrimini credere. Non ea autem mihi cupido inest, vt aliorũm dicta etiam mala arguere, aut illustrium expositorum dicta omnia cõpilare vel necessaria respuere, aut surripere arroganter velim, sed antiquorum quandoq; diuiq; Thomę indefesse vestigia sectaturus: eorum nominibus præpositis. vbi aliquid singulare occurrerit, præsens aggredior opus, secundum proprij facultatem ingenij, quæ proficua incipientibus peripateticis videbuntur diligenter expressurus. Vnde & abstinendum ab omnibus quæstionibus censui, quæ metaphysicales aut physicales difficultates, quibus nouitiorum intellectus succumberent.

PORPHYRII PHENICEI
INTRODVCTIO
IN PRAEDICAMENTA
ARISTOTELIS,
QVAE QVINQVE
PRAEDICABILIVM EST,

Cum Thomæ de Vio Caietani clarissimis commentariis. Cap. 1.

PROOEMIVM.

CVM sit necessarium Chrisaori & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, quid proprium, & quid accidens: & ad diffinitionum aßignationem, & omnino ad ea, quæ in diuisione uel in demonstratione sunt utilia, istarum rerum speculatione cõpendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter uelut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi, altioribus quæstionibus abstinens, simpliciores uero mediocriter coniectans.

QVONIAM Liber iste non tam pars Logicæ quam via ad Categorias Aristotelis est, vt eius titulus testatur. (Isagoge enim idem sonat quod introductio:) ideo dilatatam diuisione quam intentione logicæ, vsque ad principium prædicamentorum, vbi facilius dicenda percipi poterunt, ad textum me statim confero præmittens, quod Porphyrius a Chrisaorio (vt aiunt) Romano patritij ordinis requisitus, vt quoniam prædicamenta Aristotelis obscura sibi erãt instruere ipsum vellet. quatenus valeret prædictam Aristotelis doctrinam assequi. præsens opusculum edidit. Quod diuiditur primo in procemium, & tractatum, incipientem ibi. (Videtur autem neq; genus &c.) Procemium autem secatur in duas partes. In quarum prima reddit auditorem beneuolum, necessitatem, vtilitatemque dicendorum ostendens. In secunda autem incipiente ibi (Mox de generibus &c.) Reddit eum docilem, simul & attentum, ordinem & fines dicendorum insinuans. proponit ergo primo necessitatem dicendorum. inculcans simul intentionem operis, & eius causas, & modum procedendi. Intentionem quidem dupliciter. & primo quo ad exequenda, dicens se aggressurum ea. quæ ab antiquis de genere, specie, differentia, proprio, & accidente, dicta sunt. Secundo quo ad repellenda, dicens abstinendum fore ab altioribus quæstionibus. Causas autem suscepti laboris quatuor assignat, iuxta numerum eorum, ad quorum notitiam habendam oportere præcognoscere supradicta dicit. Est ergo prima causa, eo quod necessarium est nosse quid sit genus, quid species &c. ad perspiciendam doctrinam traditam in libro prædicamentorum Aristotelis. Secunda autem, eo quod nosse ista est necessarium ad diffinitionum assignationem. Tertia, quia hoc est necessarium ad artem diuisiuam. Quarta, quia hoc est necessarium ad artem demonstratiuam &c. Necessaria siquidem est horum notitia ad prædicamenta, quoniam prædicamentum integratur ex genere, specie, & differentia tanquam partibus: & habet aliqua propria, & aliqua accidentia communia &c. Ad diffinitiuam vero artem, quoniam diffinitio constat ex genere & differentia, vt partibus: species vero est quæ diffinitur: propria autem magnam partem conferunt ad cognoscendas diffinitiones, & sæpe loco differentiarum ponuntur: accidentia autem cuitari debent, incognita autem non nisi casu cauentur. Ad diuisiuam autem artem, quoniam diuisio est vel generis in species per differentias: vel subiecti in accidentia propria: vel in accidentia communia, vel econuerso accidentis in subiecta &c. Ad demonstratiuam autem quoniam demonstrationis medium est diffinitio, quæ ex genere & differentia constat, minor autem extremitas species est, maior vero proprium, quod de specie concluditur, accidens autem procul a demonstrationibus inspicere oportet Modum vero procedendi aperit cum se compendiose, & introductorio modo tractaturum promittit, & simpliciores quæstiones mediocriter coniectaturum &c. vt & breuitate, incipientium fastidium depellat: & claritate, eorum rudes intellectus illustre: & facilitate tum quęstionum tum mediorum, eorũdem mentes promoueat paulatim ad difficilia & ardua capescenda.

4. 5-I 34

Circa illud verbum (necessariũ) ad eam, quę est in prędicamentis Arist. doctrinam, dubium cõe est. an iste liber sit necessarius simplr ad prædicamenta Arist. an sit necessarius ad bene esse tm̃. Si. n. dicaᷓ ꝙ est necessarius simplr 1. Topic. cap. 4. diminutus apparebit hic Arist. & superfluus in topicis, dũ de his ibi determinauit, q̃ determinãda in principio erãt. Si aũt dicatur, ꝙ est necessarius ad bene esse, tunc sequeᷓ, ꝙ aliquis posset scire p̃dicamenta absq; huius operis doctrina, ꝙ impossibile vr̃: quia non põt fieri vt dicta Aristo. ibi intelligantur nisi sciatur q̃d genus & quid species & quid differentia &c. Ad hoc duplr r̃ndetur. primo secundum Albertum, q intuitus duo inueniri in doctrina prædicamentorum, s. ꝙ prædicabilia ordinãtur ibidem, & ꝙ adunantur hæres ad sua genera, gñaq; diuiduntur in suas species &c. dixit, ꝙ rõne primi necessarium ineuitabiliter est præsens opus ad prædicamenta: qm̃ hic rationes prædicabilium ibi ordinãdorum exprimuntur, ordinare autem nescit qui rões ordinabilium ignorat. ratione vero secundi vtilem esse p̃ntem doctrinam prædica- Cap. 1. mentis asseruit &c. Auerrois aũt in principio suæ expositionis putat hunc librum non esse aliquo pacto necessarium, licet vtilem: & mouetur ex eo, ꝙ id, ꝙ p diffinitiões horum prædicabilium habeᷓ, aut pertinet ad materiam necessariam, et sic ptinet ad artem demonstratiuam: aut ad materiam cõtingentem seu probabilem, & sic pertinet ad dialecticam: & hoc mihi magis placet. Et ad obiectionem in oppositum dicitur cũ Auerroi, ꝙ hic liber inquantum tradit quid nois generis speciei &c. est necessarius, sed non erat opus spãlem edere tractatum propter quid nominis, qm̃ exponendo prędicamenta notũ fit q̃d nominis terminorum, inquantum aũt continet quid sit genus &c. vtilis est. & silr ad rationem. Pro Alberto dicitur, ꝙ sufficit nosse quid nois ordinabilium addiscenti talem ordinem, licet hoc nõ sufficiat statuenti illum ordinẽ. 1. Topico. cap. 4. Si quis aũt Albertum sustinere vult facile dicere põt qđ alia rõne traduntur illa hic: & alia in Topicis: & qđ sicut Aristoteles nõ tradidit artem diuisiuam nec diffinitiuam, ita nec hæc spãli tractatu dixit. nec ho: inconuenit, quoniam non est opus eum cuncta complexum esse.

Mox de generibus & speciebus illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis purisq; intellectibus posita sint, siue subsistẽtia corporalia an incorporalia, & utrum separata a sensibilibus, an in sensibilibus posita, & circa ea constantia dicere recusabo. Altißimum. n. negocium est huiusmodi, & maioris egens inquisitionis. Illud uero quẽadmodum de his ac de propositis probabiliter antiqui tractauerũt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare.

Reddit auditorem attentum & docilem: attentũ quidem, dum ostendit in speciali ꝙ nõ vult inuoluere eius intellectum arduis quibusdam quæstionibus, quæ in principio tractandæ occurrerent. Docilem vero dũ peripatetica via ordinate procedẽdum a genere & specie inchoãdo, proponit. Quæstiones aũt quas omittendas censet, qm̃ de esse vniuersalium sunt, ꝙ metaphysici est negotij, ꝙ altissimum est, tres sunt: Prima est, an. s. genera & species subsistant in rerũ natura, an potius sint in solis nudis purisq; intellectibus: (solis) dicit excludẽdo res extra animam. (nudis) vero excludẽdo accidentium indumenta. (puris) autẽ remouendo materiæ phantasmatũq; admistionem. nec est sermo de quocũq; intellectu, sed de intellectu in actu, qui est idem cũ intellecto in actu (vt dicitur 3. cõ. 15. in. 3. de aĩa.) Secunda quæstio est de quidditate eorũdem, an. s. sint corporalia an incorporalia. Tertia quõ autem est Patet primo metaphysica. 7. com. 4. & 5. item septimo metaphysi. 7. cõ 5. 3. de ipsis vniuersalibus in comparatione ad singularia, an sint in sensibilibus posita, an a sensibilibus separata, & pcedunt hę qões secundum disputationes, quæ erant inter Peripateticos & Platonicos. Platoni n. ascribitur, qđ naturas rerũ ponebat vniuersales subsistere extra aĩam, & vniuersalia mathematica, & consequenter corporalia, & separata esse a sensibilibus & particularibus quæ videmus. Quibus omnibus Peripatetici obuiarũt rationibus efficacibus, quæ silentio inuoluendæ nunc sunt.

Quot nãm modis genus dicitur, & quid sit Cap. 2.

Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo se habentium ad unum aliquod, & ad se inuicem collectio, secundum quam significationem Romanorum dicitur genus ab unius, scilicet habitudine. Dico aũt Romuli & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eã, quæ ab illo est cognationem secundum diuisionem ab aliis generibus dictam.

TRactatus hic incipiens diuiditur in duas partes principales. Primo nãq; determinat de singulis prædicabilibus. Secundo in. 5. cap. de omnibus simul comparatiue. prima para diuidiᷓ in quatuor capitula. In quorum primo de genere & specie, q̃n correlatiua sunt, simul determinat. Diuiditur aũt præsens capitulum in decem partes principales, quæ in suis locis patebunt. In prima ergo parte ꝓposita multiplicitate horum nominum, s. generis & speciei in illis verbis (videtur autem neq; genus neque species simplr). i. vno modo dici, declarat q̃d significat hoc nomen genus qm̃ plures significationes habet, quatuor facit. primo ponit vnam eius sigñationem dicens. prima significatio generis est collectio multorum quodammodo se habentium ad vnũ aliquod & ad se inuicem. Vbi aduerte, ꝙ genus iuxta hanc sigñonem non significat q̃cũq; collectionem, sed eam, in qua inueniuntur istæ duæ connexiones, s. ꝙ illa multa quodammodo se habeant adinuicem, & ꝙ illa mrt multa quodãmmõ se habeant ad vnum aliquod: qundammõ autem se adinuicem habere, nihil aliud sonat, q̃ ꝙ inter se habeãt connectentes habitudines, quibus ab aliis differãt, vt omnes, q̃ sunt de vna familia inter se coniuncti sunt. dũ ibi sunt fratres, sorores, nepotes &c. & silr ronriues se mutuo respiciunt, dum alij rectores, alij cõsules, alij milites, alij artifices &c. sunt. Ad vnum vero aliud habere se quodãmõ nihil aliud importat q̃ illa multa originem habere ab illo, vt omnes eiusdem familiæ ex vno primo patre, & gens, conciues ex vna patria oriunᷓ. Talis ergo aggregatio genus vocatur vsu valde frequẽti, dũ de cognationibus hominum loquimur (vt in exemplo textus apparet.)

Dicitur autem aliter rursus genus, q est uniuscuiusq; generationis principium, uel ab eo, qui genuit, uel ab eo loco, in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus a Tantalo genus habere, Hyllum aũt ab Hercule, & rursus Pindarum Thebanum esse genere, Platonem uero Athenienscm. etenim patria principiũ est uniuscuiusq; generationis quẽadmodum & pater.

Hic secundo ponit secundam generis sigñationẽ dicẽs, ꝙ genus qñq; vocatur id, ꝙ est principiũ vniuscuiuscũq; generationis. Vbi notandũ est, ꝙ genus significare principium vniuscuiusq; gñationis potest intelligi dupliciter. Vno mõ ꝙ generis nnic appelletur id, a quo aliqui trahunt originem (puta qđ genus Romanorũ dicatur Romulus, a quo Romani initiũ sumunt.) & hoc non videᷓ mihi formalr dictum, qm̃ non consueuimus dicere Romulum esse Romanorũ genus, neq; Tantalũ genus Orestis. in textu autem dr̃ ꝙ hæc sigñatio est frequentissima in vsu. Alio ergo mõ intelligi potest, vt ipsum initiũ originis, quodcũq; sit illud, siue semen, siue vis aliq̃, siue qđcunque aliud in patre siue patria manẽs; genus vocetur: & sic genus vsitata voce sigñat principium gñonis, vt patet in exẽplis, ex intentione dicentium Romanos trahere genus a Romulo, & Athenienses ab Athenis: intẽdimus enim per hæc dicere, ꝙ Romani a Romulo initium hñt suæ gñonis, & similiter ꝙ Athenienses ex Athenis initiũ originis sumpserunt. Ostendũt aũt hanc esse intentionem Porphyrij secundum duo. primũ est, quia dixit, genus dicitur, ꝙ est vniuscuiusq; gñationis principium vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco, in quo qui. genitus est, & non dixit, vt ille q genuit, vel locus a quo q̃s genitus est &c. secundum est, q̃a exẽpla ponẽdo semper tam patrẽ q̃ pa-

triam

triam in obliquo ponit, & nunc in recto vocat patrem aut patriā genus. Nec obstat, ꝙ asserat p̄riam esse vniuscuiusq; gñonis principiū, qm̄ hoc dixit, vt ab ipsa genus trahi, sicut a patre doceret, & non ꝙ ipsa sit genu. nisi cāl'r aut material'r, quia.s.ab ea, vel in ea genus habetur.

Hæc aūt uidetur promptißima esse significatio generis: Romani enim sunt, qui ex genere descendūt Romuli, & Cecropide, qui ex genere descendunt Cecropis & eorum proximi. Et quidem prius appellatum est genus uniuscuiusq; generationis principium dehinc etiam multitudo eorū, qui sunt ab uno principio, ut à Romulo: nāq; diuidentes & ab aliis separantes dicebamus omnem illam collectionem esse Romanorum genus.

Hic tertio cōparat prędictas duas sigñones adinuicem quo ad vsum & ordinem. ſm vsum quidem dicens, hanc secundam esse in vsu promptissimā, & consequēter illam esse minus cōsuetam: & declarat hoc exemplo claro &c. Secundum ordinem vero dicēs, significationem secundo loco positam priorem esse, & causam primæ significationis. Vnde prior est & ordine naturę & ordine appellationis. prius.n.est exordium cognationis, deinde cognatio ipsa: & primo appellatū fuit genus initiū illud: deinde separando descēdentes ab vno a filiis alterius, dicta est collectio vna genus romanorum: alia albanorum &c.

Aliter aūt & rursus dicitur genus, cui supponitur species. Ad horum fortasse similitudinem dictū est: etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt specierum. Videtur etiam multitudinem continere omnium, quæ sub eo sunt, specierum.

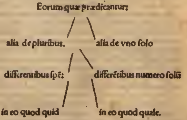
Hic quarto ponit tertiam sigñationē. Vbi tria ordinate dicit. Primo sigñonē ipsam. dicens, ꝙ significat id, cui supponitur spēs in recta.s.linea p̄ñtali tanq̄ inferius suo superiori, vt aiali supponitur homo. Scḋo dicit, hanc significationē ex assimilatione ad primas supradictas fortasse deriuatam. Addidit aūt fortasse, qm̄ eorum, qui nomina imposuerunt, mētes certa cognitione nescimus. Tertio explanat qūo hæc significatio præcedentibus sit silis: & primo secundæ, qm̄ genus secundo mō sumptum significat principium gñonis, id aūt, cui supponitur species, principium quoddā est suarum specierum: qūo autem principium sit in cap. 2. dicet. Deinde primæ, qm̄ genus primo modo sumptum sigñat multitudinem descendētium ab vno, id aūt, cui supponitur species, multitudinē continet sub se spērum, quæ sibi inuicem cognatæ sunt, & ab vno oriūtur principio, vt exēplis facile est manifestare. Occurrit aūt hic dubitatiuncula, ꝙ videtur Porph. diminutus, qm̄ significationes generis explorans nō omnes dixit: habent n. grāmatici genus in alia significatione, dū vnum inter nominum & verborū accidētia genus vocant. Ad hoc dicitur ſm Albertum, ꝙ non est intētionis præsentis distinguere gñis vocabulum in omnes suas sigñationes, sed in eas tantum, quæ habēt affinitatem cum ea generis significatione, qua Logici vtūtur: hæ aūt sunt, quas Porphyrius posuit, nō illæ, quibus grammatici vtuntur: & ideo diminutus non est Porphyrius.

Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est. Quod etiam scribentes assignauerunt dicētes, genus esse q. de pluribus differentibus specie in eo quod quid sit prædicatur, ut animal.

Hæc est secunda pars huius capituli, in qua, postq̄ declaratum iam est quid nois ipsius generis, intendit declarare quid rei eiusdem eo mō quo talia entia rōnis habent quid rei. Declaratum est.n. quid sigñat sed modo declarabitur quid est id, ꝙ sigñatur. & tria facit. primo electa tertia generis sigñone, qm̄ de illa philosophi sermonem faciunt, generis sic sumpti diffinitionem a plbis datam ponit dicens, genus esse qḋ de pluribus differentibus spē in eo ꝙ quid sit prædicat̃. Vbi tribus cōditionibus definitum esse genus notato. Prima est, ꝙ p̄dicetur de pluribus. Secunda, ꝙ illa plura differant specie inter se. Tertia, ꝙ p̄dicetur de eis in quid. Vt aīal genus esse dicimus, q̄a prædicatur de pluribus, hoīe.s.leone, qui differunt specie inter se: et prędicatur de eis in quid quęrenti.n. quid est homo, recte r̄ndetur animal. & sil'r quærenti quid est leo.

Eorum.n. quæ prædicātur, alia quidē de uno dicuntur solo, sicut indiuidua sunt, sicut Socrates, & hic & hæc & hoc: alia de pluribus, quēadmodum genera & spēs, & differentia & propria & accidentia cōiter, sed non proprie alicui. Est aūt genus ut aīal, species uero ut homo, differentia ut rōnale, proprium ut risibile, accidens ut albū sedere. Ab his ergo, quæ de uno solo prædicantur, differūt genera, eo q. de pluribus aßignata prædicantur. Ab his aūt, quæ de pluribus prædicantur, differt genus. A speciebus quidem primū, quoniam species & si de pluribus prædicantur, non t̄n de differētibus specie, sed numero. homo.n. cum sit species de Socrate & de Plat. prædicatur, quæ non specie à se inuicem differūt, sed de numero solum. Aīal uero cum sit genus, de hoīe, equo, & boue prædicatur, quæ differunt à se inuicem specie, non numero solum. A proprio uero differt genus, quoniam proprium de una sola specie cuius est propriū prædicatur, & de his, quæ sub una specie sunt indiuiduis: quēadmodum risibile de hoīe solo, & de particularibus hominibus. genus aūt non de una solū specie prædicatur, sed de pluribus differentibus specie. A differētia, & ab his, quæ cōiter sunt accidentia, differt genus: quoniam etsi de pluribus prædicētur, non t̄n in eo q. quid sit dicimus prædicari, sed potius in quale. Interrogātibus.n. qualis est homo? dicimus rōnalis. & qualis est coruus? dicimus q. niger est. Est aūt rōnale differentia, nigrum uero accidēs. quando autem quid est homo interrogatur. animal r̄ndemus. est aūt genus hominis aīal. Quare de pluribus prædicari diuidit genus ab his, quæ de uno solo dicuntur, sicut indiuidua: de differentibus uero specie separat genus ab his, quæ sicut species prædicātur, uel sicut indiuidua. in eo q. quid sit prædicari diuidit à differentiis & cōiter accidentibus, quæ non in eo q. quid prædicantur, sed magis in eo q. quale, uel quomodo se habet.

Hic secundo diffinitionem datam declarat adeo manifeste, vt nō sit opus explanatione, sed directione tantum ostendente ꝙ artificiose declarat. primo diuidēdo primā partem diffinitionis, s. ꝙ prædicat̃ seu prędicabile, in duo membra, & subdiuidēdo: deinde genus in alterum membrum diuisionis & subdiuisionis semp ducit ostendendo qūo a compari mēbro differat: ꝙ artis non modicæ fuit. Colligitur aūt talis diuisio ex textu: Et ſm singula membra ex vno latere diuisionis singulas particulas in diffinitione posuit, vt in textu clare declaratur & adunatur.

Illud tamen prætereundum non est, qḋ prædicari in quid contingit dupliciter. Vno mō complete, i. ita ꝙ prędicatum actualiter dicat totam quidditatem eius, de quo prædicatur. & hoc mō non loquimur hic de prædicatione quidditatiua. sola.n. diffinitio illo mō prędicatur in qd. Alio mō contingit prædicari in quid incōplexe. i. ita qḋ prædicatum dicat quidē quidditatē eius de quo p̄dicat̃, & p modum subāe: nō per modum qualitatis (vt de dr̄ia dicetur) sed nō explicet totā illius quidditatem. et isto mō genus dr̄ prædicari in quid de spēbus: qm̄ sigñat essentiā

vniuscuiusq; suæ speciei per modũ substãtiæ, nõ tñ cõplete: animal enim non perfecte significat quid est hõ. licet significet quid est homo. perfecte autem significat quid est hõ. animal bipes, si hæc sit hominis diffinitio.

Nihil igitur neque superfluum neque minus continet generis dicta descriptio.

Hic tertio ex dictis cõcludendo probat, q supradicta diffinitio fuerit bona, tali rõne. descriptio nihil superflui, aut diminuti habẽs est bona. qm̃ altero illorũ modorum vitium accidit in diffiniendo: vel s. cum non necessaria adminuntur, vel cum necessaria dimittuntur. supradicta aũt diffinitio est huiusmodi: quoniam non continet nisi necessarias conditiones, quibus ab alijs differt genus, & nullam prætermittit, vt patet ex dictis, igitur &c.

Circa supradicta occurrit dubiũ, an cum diffinitur genus sumatur genus pro ipsa generis intentione, an pro re subiecta, an pro vtraq;. Hinc enim & inde rationes sunt. Quod enim diffiniatur genus pro re substrata, ex eo videtur, quia id diffinitur, cui conuenit diffinitio, sed rei substratæ conuenit ista diffinitio, & non intentioni, neq; aggregatio ex vtraque. probatur quoniam id, quod prædicatur, de speciebus in quid, non est intentio generis: secunda enim intentio non prædicatur in quid de rebus. nec est aggregatum ex re & intentione, quocunque modo aggregetur: semper enim falsa esset prædicatio in quid talis aggregati de speciebus, ex eo q altera pars illius pertinet ad quidditatem alicuius speciei. sed res ipsa substrata generis intentioni est quæ prædicatur de speciebus. animal enim, quod generis intentioni subijcitur p̃dicatur de homine & boue in quid: & nũ animal genus. neque genus. Quod autem intẽtio ipsa diffiniatur, ex eo haberi potest, q logica diffinitio ad intentiones directe tendit, & nõ ad res. Quod vero totum aggregatum diffiniatur ex eo suadetur, quia logica est de secundis intentionibus adiunctis primis (s̃m Auicennam) & non de primis absolute, neque de secundis absolute. Ad euidentiam huius dubitationis, quoniam ianua est disputatio hæc ad logicales diffinitiones & tractatus, tria facienda sunt. Primo declarabimus terminos positos in quæstione. Secundo quæstioni respondebitur. Tertio satisfiet argumentis in oppositum. Intẽtio idem sonat q attentio. Et diuiditur in primam & secundam. Cuius diuisionis ratio sumitur ex eo q rei, quæ intelligitur, dupliciter aliqua cõueniunt Quædam conueniunt ei etiam si nunquam intellectui præsentaretur, vt homini conuenit esse risibilem, & album, & huiusmodi: & quædam conueniunt illi rei non nisi ex hoc q intellectui præsentatur, vel ex hoc q circa illam intellectus negociatur. vt homini conuenit q sit subiectum vel prædicatum in aliqua propositione & huiusmodi hæc enim & similia non inueniunt in homine in rerum natura existente, sed tãtum in eo vt in intellectu est.

Prima intentio et secunda quid. Ex his itaque sic pro nunc creditis Sciendum est, q prima intentio vocatur illa intellectus attentio, qua inspicit in rebus sibi oblatis ea, quæ conueniunt illis in rerum natura. Secunda autem intentio dicitur illa intellectus attentio, qua in rebus sibi oblatis intuetur ea, quæ conueniunt illis ex intellectus adinuentione. Verum, quia occultiora ex notioribus nominamus, & id, quod secunda intentione concipitur, debilissime entitatis est: extensum est intentionis vocabulum ad id, cui attenditur, & vocatur secunda intentio id, quod intellectus concipit secunda attentione, quod nihil aliud est q̃ quoddam ens rationis. Ens aũt rationis cum sufficienter diuidatur secundum doctrinam sancti Thomæ in. q. 21. de veritate, in negationem & relationem. huiusmodi entia, quæ secundas dicimus intentiones, inter relationes rationis annumeranda fore supponatur. *In de veritate. q. 21. art. 1.* Intentionis ergo secundæ nomine, licet possumus intelligere duo, scilicet attentione secundam intellectus, quæ est secunda intentio formaliter, & id, quod illa attentione concipitur, quod est secunda intentio obiectiuæ, communis tamen vsus intelligit id quod concipitur, id est relationem rationis factam per intellectum in rebus vt in eo sunt. Nomina autem secundæ intentionis vocamus ea, quæ mediante secunda attẽtione intellectus, istas relationes significant: vt subiectum prædicatum, syllogismus & huiusmodi. Nomina vero primæ intentionis reliqua sunt, quæ mediante prima intellectus attentione ad sua referuntur significata, vt homo, bos, leo, significant siquidem, vt primo peri hermenias dicitur, nomina significata sua medijs cõceptibus animæ. *Cap. 1.* Aduertendũ quoq; est, q, quia huiusmodi intentiones secundæ, seu relationes fundantur in rebus, vt intellectis, & denominant eas sicut, ly subiectum, denominat hominem, & ly prædicatum, denominat animal, cum dicimus homo est animal. in huiusmodi nominibus secundarum intentionum duo considerãtur, scilicet intentio, quæ relatio est, & res subiecta intentioni, quç denominatur ab illa relatione sed hæc duo non vniformiter importantur a talibus nominibus, sed relatio ipsa significatur res vero substrata copulatur, sicut album significat puram albedinem, vt in prædicamentis dicitur. copulat autem subiectum quod denominatur ab albedine album. *In cap. de substantia.* Vnde, quia genus nomen secundæ intentionis est, in eo potest considerari id quod significat, & illud est relatio genereitatis, quam intentionem generis vocant: & id, quod copulatur generis nomine, & illud est res substrata: quæ a genereitate genus denominatur. quam rem subiectam intentioni vocant. Et sic pateant superficietenus nouitijs termini in quæstione sumpti. Ad euidentiam autem quæsitæ veritatis incedere oportet a notitia illius termini (prædicatur.) quod in diffinitione generis ponitur. Prædicari enim cum sit terminus secundæ intentionis, duo in se claudit, scilicet intentionem & rem subiectam & vt de cætero prolixitas & obscuritas vitetur, dicemus, q omne nomen secundæ intentionis sumitur dupliciter. Vno modo formaliter, & hoc est, cum sumitur pro illa intentione. Alio modo fundamentaliter, & hoc est cũ pro re substrata sumitur. Prædicari igitur dupliciter sumitur, scilicet formaliter, & sic nihil aliud est quam relatio quçdam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis. Et fundamentaliter, & sic nihil aliud est q̃ connexio ipsorum extremorum orationis. Imaginandum enim est, q intellectus videns Sortem habere albedinem, prima sua attentione format hanc propositionem mẽtalem, Sor est albus: in qua propositione tot terminos ponit, quod videt extra aĩam res. tria siquidem ibi videt, scilicet sortem, albedinem, & inhæsionem albedinis in Sorte: & tribus terminis propositionem format, dicens: Sortes est albus: ly est nãq; significat cõpositionem, vt in primo Peri hermenias dicitur. *Cap. 3 fin.* Hac igitur propositione formata, intellectus secundo attendit suo iam operi, & Sortem subiecti, album prædicati, & (est) prçdicationis relatione donat: fundamentaliter ergo prædicari est cõiunctio rei prçdicatæ cum re subiecta, formaliter autem est relatio fundata supra ipsa verbali copula. His ergo prælibatis respondetur quçstioni tribus conclusionibus. Prima est, genus non diffinitur hic pro re substrata: probatur. quoniam aut prædicari in quid de pluribus &c sumitur formaliter, aut fundamentaliter: si formaliter, cum constet, q relatio rationis non cadit in diffinitione rei extra animam, sequitur q genus nõ diffiniatur pro re substrata Si materialiter, cum etiam constet q connexio rei, quæ denominat genus cum speciebus, non sit de ratione illius rei: quoniam de ratione animalis non est esse in suis speciebus. quia animal abstrahit ab esse in homine, & equo, & omnibus speciebus: sequitur idem quod prius. & sic quocunque modo sumatur ly prædicatur, non saluatur, q genus pro re substrata diffiniatur. Secunda conclusio est, genus non diffinitur pro aggregato ex re & intentione. probatur, tum quoniam totum aggregatum non est diffinibile: complexorum enim non est diffinitio. vt dicitur septimo Metaphysicæ. *Tex. c. 13.* sed oportet id, quod diffinitur, esse vnum in vna aliqua natura. Tum quoniam non facile esset fingere, quo modo sumitur (ly prædicatur) in tali diffinitione. Tertia conclusio est, genus diffinitur pro ipsa intentione secunda, probatur hæc conclusio, primo auctoritate Sancti Thomæ hoc expresse dicentis in tractatu de ente

& essentia

Ca 4. & essentia cap. 4. vbi & hoc declarauimus. Secundo ratione adducta, quia s. diffinitio logica id respicit quod directae est logicae considerationis hoc est aut ipsa intentio secunda. ergo &c. Tertio, quia nisi ad hoc veniatur, quibuscunque verbis oppositum palliari videatur, impossibile est saluare quod diffinitum sit vere vnum. siue enim dicatur, quod diffinitur res sub intentione, siue intentio inconcreto, ad hoc oportet venire, quod ipsa intentio sit id quod diffinitur, si error vitari debet. Sicut si quis diceret niuem diffiniri in quantum est alba, aut albedinem in niue & huiusmodi. Ad primam autem rationem in oppositum dicitur, quod quia diffinitio debet conuenire diffinito non qualitercunque, sed quidditatiue, maior illa, illud diffinitur cui conuenit diffinitio modificanda est cum hac conditione, cui quidditatiue conuenit diffinitio. Sed tunc falsa est minor: quoniam diffinitio generis rei substratae non conuenit quidditatiue, sed denominatiue: ipsi autem intentioni generis, quia conuenit quidditatiue, ideo ipsa intentio diffinitur: & haec sit quarta probatio tertiae conclusionis, & potissima. Et vt quod dicimus clare percipi possit, praesupponere oportet, quod, vt de ente & essentia ca. 4 sanctus Thomas loco allegato dicit, praedicari in diffinitione generis positum, sumitur formaliter pro ipsa intentione praedicationis, ita quod relatio praedicationis in quid de pluribus &c. cadit in diffinitione relationis, quam significat genus. Hoc autem praesupposito sciendum est, quod diffinitio alicuius accidentis aliter conuenit ipsi accidenti, & aliter conuenit eius subiecto. Ipsi siquidem accidenti conuenit quidditatiue, vt ei quod formaliter est tale, subiecto vero eius denominatiue, vt quod subiectiue vel denominatiue est tale v.g. si diffiniatur album, & dicatur, quod est disgregatiuum visus, talis diffinitio conueniet albedini quidditatiue, & vt ei quod formaliter est disgregatiuum visus, eidem vero diffinitio conueniet niui denominatiue, & vt ei quod substernitur illi. Ita diffinitio generis conuenit intentioni generis quidditatiue, rei autem substratae denominatiue, ita quod illa propositio, genus praedicatur de pluribus &c. est quidditatiua, ista autem, animal praedicatur de pluribus &c. est denominatiua. Rursus sciendum est, quod sicut accidens, cui formaliter conuenit aliquid, habet in se duo: Primum est, quod ipsum potest vocari tale vt quod, formaliter tamen: & sic dicimus, quod albedo disgregat visum secundum est, quod ipsum est id, quo, subiectum dicitur tale, & sic dicimus quod albedo est id, qua nix disgregat visum. Ita intentio generis habet in se haec duo, & namque dicimus, quod genus est quod praedicatur intelligentes per hoc, genus esse quod formaliter praedicatur: & dicimus, quod genus est, quo res substrata praedicatur &c. Sicut enim nix disgregat, quia est alba, ita animal praedicatur de pluribus differentibus &c. quia est genus &c. Postremo curandum est vt in hac & similibus dubitationibus homo sit valde attentus, ne fallatur ex identitate vocabulorum, quae obscuritatem in re hac parit: oportet siquidem perspicaciter aduertere, quod praedicari quandoque sumitur fundamentaliter pro inesse, quandoque autem formaliter pro illa relatione: & quod licet primum alterius fundamentum sit, maxima tamen inter ea diuersitas est & consequenter cum in ista & similibus diffinitionibus formaliter sumatur (vt dictum est) non exigitur vt id, cui quidditatiue conuenit illa diffinitio, quod praedicetur. i. insit illis, de quibus praedicari dicitur: sed requiritur & sufficit quod praedicetur, i. referatur ad illa. Ei autem, cui diffinitio conuenit denominatiue, exigitur quod praedicari fundamentaliter sumptum, id est, in esse conuenit, vnde animal est id, quod praedicatur, id est, inest homini & aequo. Intentio autem generis est id, quod praedicatur in quid. i. tali praedicationis relatione refertur ad ipsas species &c. Et sic patet responsio ad primam rationem in oppositum. cuius, quia tota vis ex praedicatione fundamentaliter sumpta pendebat, & diffinitio de praedicatione formaliter loquitur, ideo merito ruit. Ad vltimam vero rationem qua probabatur, quod diffiniatur totum aggregatum, dicitur quod procedit ex malo intellectu auctoritatis Auicennae: non enim intendit Auic. quod logica ita sit de secundis intentionibus ad adiunctis primis, ita quod ex aequo consideret vtrasque, aut quod de aliquo ex vtrisque aggregato sit, sed quod sit de secundis intentionibus non absolute vt entia sunt, quia hoc metaphysicae speculationis est, sed adiunctis primis, i. vt fundantur in primis. & denominant eas, ita ut per earum applicationem rarum, quae primis attentionibus offeruntur, cognitio habeatur. ex diffinitione n. generis nunc habita non innotuit absolute, quid res illa, quae genus est, sit, sed quid sit, vt denominat rem primae intentionis. Dicimus enim ex data diffinitione quae res primae intentionis generis denominationem habeat, & quae non, & quae exigantur ad hoc, vt res aliqua talem denominationem sortiatur. Volumus autem haec pauca in hac quaestione dicta sufficere omnibus diffinitionibus secundarum intentionum: & ideo sunt diligenter notanda et applicanda caeteris.

Circa eandem generis diffinitionem esset dubitandum ex eo quod, diminuta videtur, quia aliquid est quod praedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid, & tamen non est genus. Tum, quia ens praedicatur taliter. Tum quia anima sensitiua praedicatur de pluribus differentibus specie: puta aia bouis et leonis in eo quod quid, vt patet: & tamen non est genus. Sed quoniam prima instantia metaphysicali eget discussione: omittenda hic est. Veritas tamen est quod ens non praedicatur in quid. Secunda autem instantia inferius in hoc capitulo quando speciei diffinitio examinabitur excludetur, quoniam pars est de genere & specie difficultas quo ad hoc. In. 3 Met. discussione de eo.

Circa diuisionem in textu factam est dubium, an recte diuidatur primum in id quod de vno solo, & id quod de pluribus praedicatur, quia indiuiduum de nullo praedicatur. Sed, quoniam hoc indiuidui discussionem exigit inferius in hoc capitulo, cum indiuidui definitio examinabitur, patet, solutio.

De Specie acceptiones duae, quarum altera quid rei ratio est. Cap. 3.

Species autem dicitur quidem & de uniuscuiusque forma: secundum quam dictum est Priami quidem species digna est imperio. Dicitur autem species & ea, quae est sub assignato genere. secundum quam solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal: album autem coloris speciem, triangulum uero figurae speciem.

Haec est tertia pars huius capituli, in qua declarat quid significat hoc nomen species, ponens duas eius significationes Prima est forma, a qua formosi dicuntur, qui corporis commensuratione a natura donati sunt. hi namque speciosi quoque a sua dicuntur specie, & secundum hanc significationem species Priami imperio digna dicta est. Secunda autem significatio est id, quod ponitur sub assignato genere. secundum quod dicimus hominem esse aialis speciem, eo quod ponitur directe sub aiali. Aduertenda sunt hoc in loco quatuor. Primum est, quod Porphyrius, secundum Albertum, contempsit significationes omnes speciei ponere. vtuntur siquidem Grammatici specie primitiua & deriuatiua. Motus autem est eadem, qua supra ratione illam enim significationem posuit, ex qua deriuata creditur significatio, qua Philosophi vtuntur: ea autem, vt Auicenna dicit, est prima significatio in textu posita Ex eo enim, quod species formositatem significat, deriuatum est, vt species nuncupetur id, quod pulchritudo generis est. genus enim secundum se informe & imperfectum & potentiale est, & appetit specificum esse tanquam formale perficiens & diuinae pulchritudinis imitationem. Secundum est, quod (ly assignato) potest dupliciter accipi. Vno modo assignato, i. praediffinito a nobis genere. i. genere tertio modo sumpto. & hic sensus, licet primi non obstet literae, sequenti tamen, vbi hoc repetit, consonus non est. Alio modo assignato, i. determinato, non vago, & hic est verus sensus. species. n. quaelibet necessario ponitur sub genere determinato, et impossibile est quod ponatur vage sub genere, quoniam actu includit in se genus, quod vage fieri non potest. secus autem esset, si includeret ipsum in potentia. Tertium est, quod ly sub secundum Alber. notat duplicem ordinem. s. naturalis positionis, & participationis: quoniam species naturaliter est inferior genere, & genus naturaliter est superior specie. et similiter species generis potestatem participat: coartatur enim genus, & suae amplitudinis pars per differentiam ad speciem trahitur, Quartum est, quod simul Porphyrius quid nominis, & quid rei ipsius speciei assignauit in praedictis verbis. & de quid nominis non est dubium: de

quid rei vero patet, tum ex dubitatione statim mota, in cuius responsione expresse dicit hanc fuisse speciei rationem. Constat autem, ꝙ quæstio locū nō haberet, si quid nominis tantum assignatio fuisset. Tum ex eo, ꝙ subdēs deinde alias speciei diffinitiones notam copulationis apponit dicens, assignant ergo & sic speciem &c. insinuans ex ly, &, iam præcessisse aliam diffinitionem.

Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid sit prædicatur, & speciem dicimus id, quod sub genere est.

Hæc est quarta pars huius capituli iā inchoata in parte præcedente, inquantum in ea anticipatum est quid sit species. intendit ergo pars ista declarare quid sit id, quod significat species: & quoniam hoc inchoatum est, vt diximus, Ideo a dubitatione incipiens, quatuor facit. primo dubitat circa diffinitionem adductam tali modo. In diffinitione generis posita est species, cum dictum est genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie, & modo in diffinitione speciei ponitur genus cum dicitur, species est, quæ sub assignato genere ponitur: ergo circularis diffinitio commissa est, quæ ab arte aliena est.

Nosse oportet, quoniam genus & alicuius est genus, & species alicuius est species: idcirco necesse est & in utrorumque rationibus utrisque uti.

Hic secundo soluit dubium motum dicens, ꝙ, quia genus & species sunt correlatiua: genus enim speciei est genus & species generis est species: ideo non fuit inconueniens, sed necessarium vnum poni in diffinitione alterius, & econuerso. Notandum est hic, ꝙ genus & species dupliciter accipiuntur. Vno modo formaliter. Alio modo fundamentaliter. Vel sub alijs verbis, pro his, quæ significant, aut pro his, quæ denominant. Vel sub alijs verbis, pro intentionibus, aut pro rebus subiectis. hæc enim omnia æquiualent. Si sumantur fundamentaliter sic non sunt correlatiua animal enim & homo non sunt correlatiua, sed sunt substantiæ: & similiter color & albedo &c. nec hoc modo accepit genus & speciē Porphyrius. alio modo sumuntur formaliter, & sic sunt correlatiua. sicut pater & filius: dominus & seruus &c. genus enim & species formaliter sumpta entia rationis relatiua sunt & adinuicem referuntur, vt hic dicitur, & sic de genere & specie loquitur Porphyrius.

De mutua relatiuorum definitione.

Circa hanc responsionem occurrit dubium. An verum sit, ꝙ vnum correlatiuorum debeat poni in diffinitione alterius. Videtur enim ꝙ non: quia
Cap. 2. cum diffinitio detur causa innotescendi, vt in. 6. topicorū dicitur, aut vnum correlatiuum est notius altero, aut nō. si sic, ergo idem erit notius & ignotius respectu eiusdem, quoniam mutua est eorum diffinitio: si nō, ergo talis diffinitio nō facit innotescere diffinitū oīs nāq; notitia ex notioribus pcedit. Præterea, si vnū correlatiuū diffinit reliquū, sequeꝛ, ꝙ idē poneretꝛ in diffōne suiipsius: quod est magnum peccatum in arte diffinitiua, tenet consequentia ex doctrina Aristotelis, in secundo Topicorum, vbi
Cap. 5. dicitur, ꝙ loco nominis positi in diffinitione alicuius licet ponere eius rationem. Si enim loco correlatiui diffinientis alterum ponatur diffinitio eius, cum in diffinitione istius correlatiui diffinientis secundum hanc doctrinam, debeat poni alterum correlatiuum quod diffinitur, sequetur necessario ꝙ idem seipsum diffiniet. verbi gratia. si genus & species mutuo se diffiniunt. & diffinitio speciei est illa, species est, quæ ponitur sub assignato genere, loco ly genere, ponetur generis diffinitio, & dicetur, species est quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo quod quid. vbi apparet speciem in speciei diffinitione cadere.

In oppositum est Porphyrij auctoritas. Hæc quæstio, quoniam metaphysicalis est, succincte tractabitur, ne incipientium mentes ignorantiam prauæ dispositionis edoctæ, veritati obicem ponant. Multiplex in quæstione hac est opinio. Quidam dicunt ꝙ correlatiua non se mutuo diffiniunt diffinitione quid rei, sed quid nominis.

Quidam vero, ꝙ nec quid rei, nec quid nominis. Quidam vero ꝙ & quid nominis, & quid rei. Primarum opinionum rationes sunt illæ, quas adduximus. Vltimæ vero opinionis ratio est, quoniam vnumquodq; secundū modum sui esse quidditatiui diffiniendum est. Relatiuum autem esse quidditatiuum hoc ipsum, quod est alterius, i. sui correlatiui est, vt in prædicamentis dicitur: ergo diffiniendum non est sine suo correlatiuo. Maior est euidens, scientibus, ꝙ non est quærenda vniformiter omnium rerum diffinitio, sicut nec essentia. substātiarum enim completarum diffinitio absq; additio fit, quia earum essentia absoluta omnino est. formarū vero tam substantialium q̃ accidentalium diffinitio aliquid additum recipit, subm .i. quia absoluta a subiecto entia non sunt. Et similiter relatiuorum diffinitio additum terminum recipere debet, qa ens absolutum a termino non est. Et hæc ratio est demonstratiua & eos tantum non conuincit, qui non capiunt ipsam. Sed diligenter notandum est s̄m Albertum, ꝙ aliud esse diffiniri per reliquum, & aliud est diffiniri ad reliquum. ly nāq; per, causalitatem quandam denotat, quā neutrum correlatiuorum formaliter sumptū habet respectu alterius: & ideo vnum correlatiuum non debet diffiniri per reliquū. ly vero ad, causalitatem aliquā nō denotat, nec etiam formaliter loquendo depēdentiam, sed eā habitudinem & respectum sonat ad aliquid vt terminum & hoc modo intelligitur, ꝙ vnum relatiuorum ponitur in diffinitione alterius, ita ꝙ relatiuum non diffinitur per reliquum, sed ad reliquum. essentia enim propria relatiui, vt sic, in ipso ad consistit, vt in prædicamentis dicetur. & ideo, vt diximus, secundum modum substantialis esse diffiniendum est. Et hoc absq; dubio credendum est, ab his qui sunt debilioris ingenij. & est sententia conformis Aristoteli & expressa a Porphyrio, Boeto, Auicēna, Alpharabio, Alberto & S. Thoma. Nec mihi obijcias ꝙ de relatiuis non de relatione rationes procedunt relatiua autē non sunt in genere, relationes autem per proprium genus & differentiam diffiniendæ sunt: puerilia sunt hæc: de rebus ipsis absolute sermo noster est, non de eis vt significantur in abstracto, vel in concreto, vt patet ex vi rationis adductæ. nec est posse diffinire relationem per ꝓpriū genus & differentiam absque termino, sicut nec accidens absq; subiecto, & hæc supponere nunc oportet.

In p̄dicamē to relatiuo

Vbi supra.

Ad primam rationem in oppositum dicitur dupliciter. primo cum Auicenna & Alpharabio, ꝙ vnum est notius altero, & ꝙ non inconuenit vnum correlatiuum esse notius & ignotius altero diuersimode vtendo ipsis. Vnū enim relatiuum diffinitur ad reliquum vt terminum, terminus autem vt sic notior est eo, quod ad ipsum terminatur vt sic: quoniam in terminatum, vt sic, ignotum est, & sic vtrūq; correlatiuorum est notius altero vt terminus, ignotius vt terminatur. & quia diffinitꝛ vt tendit ad aliud, diffinit vt terminat, ideo non est inconueniens vnum ad aliud mutuo diffiniri. Si adduceretur ad confirmationē, ꝙ relatiua sunt simul natura & intellectu, dicatur concedendo, ꝙ simul cognoscuntur, vnum tamen accipitur vt notius altero: aliud est enim simul cognosci, & aliud est magis cognosci. Secundo modo dicitur, ꝙ vnum relatiuorum neque assumitur in diffinitione vt prius notum nec vt magis notum, sed vt necessario connotum, & ꝙ stat diffinitionem dari causa innotescendi & notificare rem etiā si non quælibet pars diffinitionis sit notior diffinito. Diffinitio enim, vt dictū est, sc̄d̄m diffinibiliū naturas ꝓportionabiliter regrenda est. Cū n. constet ꝙ diffō exigit duas conditiones, s. ꝙ sit ex notioribus, & ꝙ sit ex prius notis: quoniam omnis disciplina ex præexistente fit cognitione, & secunda conditio non exigatur ad omnes partes diffinitionis vniuersaliter loquendo vt apparet ex verbis Auicennæ quando dicit, ꝙ dicentes ꝙ vnū relatiuum diffinitur per reliquum, non aduertunt ꝙ aliquid est cognosci cum reliquo, & aliud est cognosci per reliquum: & ex sancto Thoma expresse dicente, ꝙ rela-

tiua sunt simul natura & intellectu, consequens est q nec prima conditio vlr requiratur ad oēs particulas diffinitionis, ppter eandē causam. vnde dicitur, scdm hanc responsionem, q diffinitio illa facit notitiam diffiniti, tātum, qa aliæ particulæ diffinitionis sunt notiores. Tū quia cōnotitia correlatiui ad hoc cooperatur. Nec est mirabile, si singulare genus entium singularem sibi modum diffinitionis & notitiæ vendicat. Ad secundam rationem dicitur negando cōsequentiam: eius enim deductio procedit ex malo intellectu doctrinæ Arist. cum. n. dicitur, q loco nominis diffinientis licet ponere eius rationem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinsece cadunt in illius nominis ratione, & nō quæ cadunt vt additum. Correlatiuum aūt constat, q in diffinitione alterius cadit vt additū, & ideo nō sequit q idē diffiniat seipm. Et vt oēs possint istā glosam percipere pono exēplum, si diffiniat hō, & dicat, hō est aīal rōnale: loco ly animal, potest poni tota sua rō: quia nihil habet in sua ratione vt additū: et dicetur, hō est substantia aīata sensibilis, vbi prius dicebatur aīal. loco vero ly rōnale nō potest poni tota sua rō, qm̄ sua ratio aliquid includit vt intrinsecū, & aliquid vt additū quo ad ea, q̄ includit intrinsece, puta potēs vti rōne, licite poni potest ratio loco nominis. Quo ad id vero, quod includit vt additum, puta aīal. poni non pōt ratio loco nominis, quia sequeret nugatio in diffōne, in rōne nāq; differentiæ clauditur genus vt additum, & ideo, si loco drīæ liceret ponere totā eius rōnem, genus bis poneretur in diffinitione: semel ratione sui, & semel ratione differentiæ. & sic patet tā glosa, q̄ eius ratio memoriæ commendanda.

Nota istam glosam bonam regula.

Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ sub genere ponitur. et de qua genus in eo quod quid sit prædicatur.

Hic tertio ponit secundā speciei descriptionem dicens. Species est, quæ ponitur sub genere, & de qua genus in eo quod quid sit prædicatur. Vbi notandum est, q, qa spēs duplr respicit genus, s. & vt inferius in recta linea prædicamentali suū superius, & vt subijcibile suū quidditatiuum p̄dicabile: ideo ista descriptio vtrāq; habitudinem cōplectitur. primā quidē cum dicitur, spēs est, quæ ponitur sub genere. scdam vero cum subditur, & de qua genus in eo quod quid sit prædicatur. Et, quoniam prima connexio est causa secundæ, ideo enim de specie genus prædicatur in quid, quia species est subiecta est in linea recta: propterea sic ordinata est descriptio, vt primo declaretur prima habitudo, & deinde secunda. Nec mireris, si in ista diffinitiōe includitur prima, sicut pars in toto, qm̄ ex diuersis peripateticorum dictis, adunat Porphyrius descriptiones istas, quemadmodum contingit illos perfectius vel minus perfecte descripsisse.

Dubium. An alteri q̄ speciei diffō hæc conueniat.

Circa hanc diffinitionem dubitatur, quia videtur illa diffinitio diminuta, qm̄ cōuenit alteri a diffinito. cōuenit enim indiuiduo. Sortes enim ponitur directe sub genere quod est animal: & de Sorte prædicatur animal in eo qđ quid. Quærēti enim quid est Sortes, cōuenienter respondebitur animal. Si dicatur, q diffinitio intelligitur non de quacūq; positione sub genere, sed directa & immediata. modo licet indiuiduum ponatur sub genere directe, nō tamen ponitur immediate: qm̄ inter indiuiduū & genus mediat species. Contra. quia hæc responsio non sufficienter saluat, q diffinitio sit completa. hr̄ n. instantia in promptu de indiuiduo generis. tale. n. ponitur directe & immediate sub genere, & tamen non est species. Indiuiduum autem generis dicimus hoc animal, hoc corpus, hæc substantia & hmōi &c. hoc animal nāq; continetur sub animali absque aliqua media specie, quoniam non est maior ratio q vna species mediet q̄ alia.

Solutio.

Ad hoc dubium dicitur cū Alberto & satis subtiliter, q̄ dicitur, species est quæ ponitur sub genere: ly sub, nō denotat tantum ordinem positionis, & participationis, sed etiam denotat principium totius positionis et genus aliter enim indiuiduum, & aliter species ponitur sub genere principium positionis speciei sub genere est ipsum genus. quoniā id, quod addit species supra genus, differentia scilicet quæ constituit & ponit speciem sub genere, ex ipso genere oritur. Differentiæ. n. sunt velut quædā, pprietates eius, vnde & qualitates eius dicuntur. Principiū aūt positionis indiuidui sub genere non ex ipsa generis essentia, sed materia subiecta accidentibus est, ad quam Plato descendere prohibebat. Negandum est ergo, q indiuiduum generis ponatur sub genere eo modo, quo species & intelligenda est diffinitio de positione directa, quæ tota a genere oritur.

Amplius autem sic quoque: species est quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prædicatur.

Hic quarto ponit tertiam speciei descriptionem dicēs, q species est quæ de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prædicatur. Aduerte hic, q, quia species multipliciter accipi pōt: ideo multipliciter diffinitur. primo diffinita est secundum q generi subest in linea prædicamentali. secundo prout generi subest in propositione: & nunc tertio diffinitur secundum q prædicabile est ab alijs distinctū. Huius aūt diffinitionis termini oēs clari sunt ex dictis, nisi vnus, s. differentibus numero. Differentia numero dicuntur quæcunque conueniunt in conditionibus specificis, & distinguuntur materialibus conditionibus, & proprietatibus. vt Sortes & plato conueniūt in his, quæ sunt cōia toti speciei humanæ: vterq; enim est homo & admiratiuus & risibilis &c. Distinguuntur aūt ex cōditionibus materialibus, quia Sortes habet has carnes, & hæc ossa. Plato vero habet hæc altera ossa, & has alias carnes vocantur autem huiusmodi differentia numero, quia numerus causatur ex diuisione continui, cuius diuisio materialis est non formalis, vt patet quando diuiditur lignū. Ponuntur aūt singulæ particulæ ad differentiam aliorū p̄dicabilū. nam ly p̄dicat de pluribus, ponit ad differentiā indiuidui quođ dicitur de vno solo. ly aūt differentibus numero ponitur ad differentiā generis, qđ prædicatur de pluribus differētibus spē. ly vero, in quid, ad differentiā cæterorum, quæ in quale prædicantur.

Dubium. An hec diffinitio conueniat spēi inquantum species.

Circa Diffinitionē occurrit dubiū. qa oīs diffinitio dēt conuenire diffinito inquantū hmōi. Diffinitio n. hoīs conuenit homini inquantū hō, & diffinitio circuli conuenit circulo inquantū circulus, & sic de alijs ista aūt diffinitio nō cōuenit speciei inquantū species. ergo &c. Declaratur minor: qa species vt species genus respicit. respectu autē generis nō est vniuersale, neq; prædicabile, sed inferius subijcibile. Diffinitio vero ista explanat speciem vt respicit indiuidua. ergo &c. Nec pōt dici, q species vt species respicit & genus, & indiuidua, qm̄ relatiuum semel tantum refertur. (Licet possit plures terminos ex eadem causa seu via respicere,) sicut filius eadem filiatione refertur ad patrem, & matrem propter eandem generationem. species autem diuersis vijs respicit genus & indiuidua, & expresse a Porphyrio dicitur, q eius correlatiuum est genus: ergo &c.

Solutio.

Ad hoc dubium dicitur, q, qa secundū oēs fere antiquos, Alberto teste, spēs inquantum respicit genus non habet q sit vniuersale & prædicabile, & species inquantum species respicit genus, consequens est, q ista diffinitio non conueniat speciei in eo q species, sed conuenit speciei secundum quandam eius proprietatem, quæ sequitur ad esse speciem. cum enim species vt sic sit sub genere ita q suppositio eius tota ex genere oritur, necessario ex hoc emanat, q species aliqua sub se respiciat, quorū suppositio aliunde oriatur. hoc autem est respicere indiuidua vt prædicabile in quid &c. Vnde præsens diffinitio descriptio est speciei secundum quandam eius proprietatem, & non est eius quidditatiua diffinitio. Potest tamen concedi, q conueniat speciei in eo q species non quidditatiue, seu vt diffinitio, sed concomitatiue seu vt proprietas. Nec turbetur quispiam, si de specie inquantum species est loquimur in hac diffinitione, cum tamen de specie specialissima loqui deberemus, quoniam hæc claritatis causa fecimus. Eadē enim difficultas emergit circa speciem, & circa specialissimam: qm̄ neutrum eorum ad indiuidua dicitur, vt patet ex eorum rationibus, & euiden

ter doctrina ſit de ſpecie loquendo. Remanet tamen hic difficultas vna propter ſui difficultatem omittenda, quomodo vniuerſale diuiditur in quinꝗ vniuerſalia, de quibus tractamus, ſi ſpecies ex eo ꝙ ſpecies non habet ꝙ ſit vniuerſale &c.

An hec diffinitio alteri q̃ ſpeciei conueniat. Circa eandem diffinitionem occurrit dubiũ aliud, quia etiam iſta videtur diminuta, & conuenire alteri a diffinito. Anima enim humana vel æquina, & ſimiliter punctũ prædicatur de pluribus differẽtibus numero in eo ꝙ qd: & tamen nihil horum eſt ſpecies, cum nihil horum ſub genere aliquo directe ponatur. Aſſumptum patet, quia anima humana prædicaſ in quid de anima Sortis, & de aĩa Platonis, q̃ numero differunt. quærentibus n. qd eſt anima ſortis reſpondetur recte, eſt anima rationalis. & ſimiliter quærentibus quid eſt hoc punctum, recte reſpondetur eſt punctum, ſicut quærentibus quid eſt Sortes, reſpondetur homo &c.

Solutio. Ad hoc dicitur, ꝙ ſpeciei nomine dupliciter vti poſſumus, ſcilicet ꝓprie pro eo, quod eſt vere ſpecies: & communiter pro omni prædicato ſpecifico. Si de ſpecie proprie loquimur, ſic ſpecies tantum eſt id, quod ſub genere in recta linea prædicamentali ponitur modo ſuperius declarato ſi autem ſpeciei vocabulum extendere volumus, ſic ſpecies dicetur omne, quod de pluribus dicitur ꝑ modum ſpeciei. Vnde ſermo Porphyrij dupliciter intelligi poteſt. Si enim accipiamus ipſum loqui de ſpecie ꝓprie, tunc diffinitio gloſanda eſt ſic, ſpecies eſt quæ prędicatur in quid de pluribus differentibus numero non quocũꝗ, ſed numero naturæ cõpletæ, & ſic fugantur omnes dubitationes: quoniã hæc anima, & illa, & ſimiliter hoc punctum & illud, & ſimilia non differunt numero naturæ completæ, quoniam non ſunt entia completa in ſpecie, ſed principia entium completorum. Et ſi inſtetur. ergo ſecundam iſtam expoſitionem Porphyrius non ſufficienter declarauit omnia prædicabilia vniuoca, quoniam dereliquit hæc omnia, quæ prædicantur in quid de entibus incompletis. Dicitur, ꝙ, quia iſta prædicabilia extra rectam lineam prædicamentalem exiſtentia, quæ nullum nomen horum quinque prædicabilium proprie ſubintrant imitantur iſta quinꝗ, de q̃bus determinatur. ſicut in propoſito videmus punctum prædicari de hoc & illo puncto per modum ſpeciei, quia prædicatur de eis vt differentibus numero, & in quid, & ideo ſat fuit determinaſſe de his, ad quorum ſimilitudinem cætera prædicantur. Si vero accipiamus Porphyrium locutum eſſe de ſpecie extenſo vocabulo ad omne prædicatum ſpecificum, ſic diffinitio nulla eget gloſa: & concedendum eſſet ꝙ illa diffinitio conuenit etiam illis, quæ proprie nõ ſunt ſpecies, quare ſecundũ hoc non datur illa diffinitio de ſpecie proprie ſumpta. Mihi magis placet prima via, quoniam ſubtilior & dignior tanto viro, & tot peripateticis eſt. Et per hæc patet reſponſio ad ſimilem quæſtionem motam de genere. pariformiter enim diſtingui poteſt de genere proprie & cõiter. & cætera facile applicari poſſunt. Concludo ergo, ꝙ hmõi prædicata, quæ entium cõpletorũ principia ſunt, vt formæ, materiæ, motus, priuationes &c. nec ſpeciei, nec generis appellatione digna ſunt: nec eis conuenit diffinitio eorum, ſed prædicata generica vel ſpecifica, i. ad modum generis & ſpeciei nuncupentur.

Dubium. An conueniat oĩ ſpẽi prima diffĩ ſpeciei. Circa eandem diffinitionem adhuc aliud eſt dubium, quia nõ videtur conuenire omni ſpeciei. multæ ſiquidem ſunt ſpecies, quæ nõ prędicantur de pluribus, quia non habent plura indiuidua, nec ſimul, nec ſucceſſiue, nec actu, nec aptitudine, vt patet de omnibus ſpeciebus corporũ cœleſtium, & intelligentiarum non enim poſſunt eſſe plures Soles, nec plures Lunæ ſecundũ veritatem: & ſimiliter non poſſunt eſſe plures intelligentiæ vnius ſpeciei.

Sup. de ẽte et eſſentia cap. 5. q. 9. Ad hoc dubium pro quanto logici negocij eſt, præſupponendo ea, quæ dicta ſunt arguendo eſſe vera, quoniam, vt alibi probabitur, ita ſe habet veritas. Dicitur, ꝙ omnis ſpecies prædicabilis eſt de pluribus non ideo, q̃a actu vel aptitudine ſua habeat plura indiuidua, ſed ideo, quia res illa, quę denominatur ſpecies ſcdm conditiones, quas ſortitur ex hoc quod obijcitur intellectui noſtro, vnde & habetur ꝙ ſpecies denominet, abſtrahit ab vno & pluribus indiuiduis, & indifferenter reſpicit vnum & plura, eo ꝙ repreſentatur nobis ad modum iſtarum rerũ quas intelligimus per abſtractionem a conditionibus indiuidualibus. Denominari nãꝗ ſpeciem non conuenit rei ſcdm ſe ſumptæ, neꝗ ſecundum eſſe, quod habet in ſingularibus, ſed ſecundum eſſe quod habet in intellectu. Ita, ꝙ proximũ fundamentum talis denominationis non eſt res abſolute, nec in ſingularibus, ſed res ſic obiecta intellectui noſtro. Et, quia hoc conuenit omni naturæ, ſiue cæleſti, ſiue angelicæ ideo nihil prohibet eas ſpecies denominari, & prędicabiles de pluribus eẽ & vniuerſales, quẽadmodum nihil prohibet eas intellectui noſtro offerri. Nõ ergo exigitur ad ſpeciem ꝙ actu vel aptitudine phyſica natura illa ſit in pluribus; i. ꝙ poſſint eſſe plura indiuidua illius ſpeciei in rerum natura ſimul vel ſucceſſiue, ſed ſufficit ꝙ, vt in intellectu eſt, plura reſpiciat, de quibus vt ſic prędicabilis intelligitur (in quid) aptitudine logica quæ nihil aliud eſt q̃ indifferentia naturæ in eſſe cognito ad vnum & plura. & eſt aptitudo hæc negatiue exponenda: ita ꝙ ſenſus eſt, ſpecies eſt prædicabilis de pluribus, i. ſpecies vt ſic non magis de vno q̃ de pluribus habet vt dici poſſit, vt de ſubiecto inferiori, quia æqualiter abſtrahit ab vno & infinitis in eſſe obiectiuo reſpectu intellectus noſtri, cui res ſic obijciuntur, vt diximus.

Sed hæc quidem aſsignatio ſpecialiſsimæ eſt, & quæ ſolum ſpecies eſt, aliæ uero non ſpecialiſsimarum.

Hæc eſt quinta pars huius capituli, in qua ſimul declarantur, ſ. dr̃ia inter adductas diffinitiones ſpeciei, & quid ſit generaliſſimum, quid ſpecialiſſimum, quidve ſubalternum. Facit autem ob hoc ſex primo ponit differentiam inter diffinitiones dicens, ꝙ hæc vltima deſcriptio conuenit tantum ſpeciei ſpecialiſſimæ, aliæ vero priores diffinitiones conueniunt & ſpecialiſſimis ſpeciebus, & non ſpecialiſſimis Appellatur autem, vt ſubdit, ſpecies ſpecialiſſima ſpecies in tota linea prædicamentali, ſub qua nihil eſt niſi indiuidua. vt homo, ſub quo Sortes & Plato ſunt. Non ſpecialiſſimæ vero ſpecies dicuntur omnes ſpecies ſuperiores, q̃ & genera ſunt, vt animal; corpus, aĩatũ &c.

An diffĩ hæc conueniat ſoli ſpecialiſſimæ. Circa hanc partem occurrit dubium: quia non videſ verũ ꝙ vltima ſpeciei diffinitio conueniat ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ: quoniam conuenit ſpeciei ſubalternę, ſiue generi: puta animali animal enim prędicatur de pluribus differentibus numero in eo ꝙ quid, quoniam prędicatur de differentibus ſpecie. Quæcũꝗ autem differunt ſpecie, differunt etiam numero. Si dicatur (cum Aui.) ꝙ intelligitur de differentibus numero ſolo. Adhuc habetur propoſitum, quia animal prædicatur de Sorte & Platone, qui differunt ſolo numero, & tamen animal non eſt ſpecies ſpecialiſſima: ergo gloſa nulla eſt. Ad hoc diciſ dupliciter. primo cum Aui. cuius gloſam credo ob ſcriptorum vitium male legi: legitur ſiquidem ſolo; & debet legi ſolũ. Sed diligenter aduertendum hic eſt, ꝙ ly ſolum, poteſt cadere ſupra illud participium differentibus, & ſic in idem redit, ac ſi diceretur numero ſolo eſt n. ſenſus, ꝙ ſpecies eſt, quæ prædicatur de his, quæ differunt tantum numeraliter. & hic ſenſus non eſt ad propoſitum, qm̃, vt probatum eſt, ſtante hoc ſenſu iſta diffinitio conuenit generi. Poteſt quoꝗ cadere (ly ſolum) ſupra illud verbum prædicatur, & ſic eſt ſenſus, ꝙ ſpecies eſt quæ ſolum prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod qd. & ſecundum hunc ſenſum clare patet, ꝙ illa diffinitio nulli conuenit niſi ſpeciei ſpecialiſſimæ. genus n. omne, & ſi de differentibus numero prædicetur, non tñ prædicatur ſolum de illis, ſed etiam prædicatur de differentibus ſpecie. Et hoc modo intelligenda eſt diffinitio illa cũ gloſa Aui. Secundo dicitur cũ Alberto, ꝙ illa diffinitio intelligenda eſt de ꝓdicatione ꝑ ſeipſm, & nõ de ꝓdicatione ꝑ aliud. ſpecies autem per ſeipſam prędicatur de indiuiduis, qm̃ ꝑ ſeipſam participatur ab eis. genus vero ſicut mediãte ſpecie participatur ab indiuiduis, ita per ſpeciem & non per ſeipſum prædicatur de eis. Et ideo diffinitio hæc, quæ de prædicatione per ſeipſum intelligẽda eſt, generi ſeu ſpe

ciei

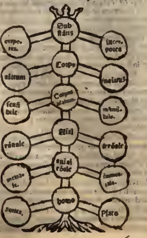
ciei ſubalternæ non conuenit. Vtraque reſponſio gratioſe ſuſcipienda eſt &c.

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. in unoquoq; prædicamento ſunt quædam generaliſsima, & rurſus alia ſpecialiſsima: & inter generaliſsima & ſpecialiſsima ſunt alia media. Eſt autem generaliſsimum quidem ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſsimum autem, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſsimum autem & ſpecialiſsimum genera & ſpecies ſunt eadem, ad aliud quidē, & ad aliud ſumpta.

Hic ſecundo, quoniam ſpecialiſſimi meminerat, vt planam reddat & aptam diuerſitatem inter hæc, ſternit ordinem prædicamentalē, & inter tres ordines oĩa diſtribuit .ſ. generaliſſimorum, ſpecialiſſimorum, & intermediorū. generaliſſimumq; in ſupremo collocat, ſpecialiſſimum in imo, intermedia vero in medio ſita binomia eſſe dicit, vocariq; & genera & ſpecies, reſpectu tamen diuerſorum. ſumpta.n. vt reſpiciunt inferius, genera, vt vero ſuperius, ſpecies nuncupantur. Attende, ꝙ, cum in litera dicit, in vnoquoq; prædicamento ſunt quædā generaliſſima, collectiue accipiendum eſt, ita ꝙ dicatur in oĩbus pñtis, quædam ſunt, quæ generaliſſima vocantur, non ꝙ in ſingulis prædicamentis plura ſint generaliſſima, nec ꝙ in aliquo eorum vnum generaliſſimum deerit, ſed quia in ſingulis prędicamentis ſingula ſunt generaliſſima.

Sit autem manifeſtum in unoquoq; prædicamento quod dicitur: ſubſtantia eſt quidem & ipſa genus, ſub ſubſtātia autem eſt corpus: ſub corpore animatū corpus, ſub quo animal, ſub aĩali uero rationale aĩal, ſub quo homo, ſub hōmine uero Socrates Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſsimum eſt, eo ꝙ genus ſit ſolum; homo uero ſpecialiſsimum, eo ꝙ ſolum ſpecies ſit. Corpus uero ſpecies eſt ſubſtantiæ: genus uero corporis animati: & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis, genus uero animalis. animal uero ſpēs quidē eſt corporis aĩati, genus uero aĩalis rõnalis: ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo uero ſpecies eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies: & omne, quod ante indiuidua proximum eſt, ſpecies erit ſolum & non genus.

Arbor Porphyriana in qua generum ac ſpecierum in genere ſubſtantiæ ordo ponitur.

Hic tertio exemplariter in vna prædicamentali coordinatione declarat ordines propoſitos, & ſermo eius eſt valde clarus. Duo tamen hic notanda ſunt. Primū eſt, ꝙ hic Porphyrius poſuit generaliſſimū primi prædicamēti eſſe ſubſtãm, quod Auer. interpretatur dictum exēpli gratia, qm̃ putat, ꝙ ſecundum veritatem ſubſtã non ſit genus generaliſſimum, eo ꝙ intelligentias in prædicamento reponi non credit. Et in hoc quidem loco dicit ꝙ generaliſſimū huius prædicamēti eſt corpus. In cõmen. vero. 49. ſup ſecūdo cœli remouet corpus cœleſte a p̄dicamento. & conſequenter generaliſſimū apud eū non eſt corpus, ſed corpus generabile. Verū quoniam ſcdm veritatē intelligentiæ omnes citra primā in prædicamento ſunt, & omnia corpora cœleſtia in hoc audiendus non eſt, ſed generaliſſimum primi prędicamenti ſubſtantiam eſſe fatendum eſt cum Porphyrio. Secundum autem notandū eſt ꝙ Porphyrius ſtoicos in hoc ſequens animal rõnale genus hoĩs & dei poſuit intelligens dei noĩe (vt arbitror poſt Albertum) animalia quædā aerea quę Apuleius Platonicus deſcribit: dicens ea eſſe corpa aerea, mente rõnalia, tpe æterna: animo paſſiua & cħmōi aūt animalia ponere peripatetici figmentum putant. et ideo ſcdm pñtem doctrinā aĩal rõnale genus non eſt, ſed exēpli gratia ſuſcipiatur. Cap. 3. 6. 2. ce. com. 49 ſ. Oĩa n. cōpoſita ex eſſe & eſſentia diſt ncta, ſeu quo eſt & qđ eſt ſunt in prædicamēto.

Quemadmodum igitur ſubſtantia, quæ cum ſuprema ſit, eo ꝙ nihil ſupra eam ſit genus, eſt generaliſsimum, ſic & homo, cū ſit ſpecies, poſtquam non eſt alia inferior ſpecies neq; aliud eorum quę poſſunt diuidi, ſed ſolum indiuidua, indiuiduum eſt. Socrates & Plato ſpecies erit ſola & ultima ſpecies, & ut dictū eſt ſpecialiſsima. Quæ uero ſunt in medio, eorum quidem, quæ ſupra ipſa ſunt, ſpecies erunt, eorum, quæ poſt ipſa, gñã ſunt.

Hic ad id vnde occaſionem ſumpſit ſermo ille, ad declarandum. ſ. diſtinctionem inter ſpeciem ſpecialiſſimam, quæ ſolum ſpecies eſt, & ſubalternam regreditur concludendo ex proportionali ſimilitudine inter ſpecialiſſimum & generaliſſimum inuenta quid ſupradictorum appellatione dignum ſit: & ait, ꝙ ſicut ſubſtantia in ſummo ſita generaliſſimi nomine vocatur, eo ꝙ nullum ſupra ſe genus habeat, ſic homo in imo poſitus ſpecialiſſimæ ſpeciei denominationem habet, eo ꝙ ſub ſe nullam habet ſpeciē nullūq; inferius, quod poſſit amplius diſtinguī, ſed ſunt tantum ſub homine indiuidua, vt Sor & Plato, quæ omnino diuiſionem eam, qua ſuperius in inferiora ſecatur, non patiuntur. Infimum ergo eſt ſpecies ſpecialiſſima, ſicut primum eſt genus generaliſſimum. Quæ vero in medio ſunt, & ſpeciei & generis appellationem habent, genera quidem inferiorum, ſpecies autem ſuperiorum.

Quare hæc quidem duas habent habitudines; illam, quæ eſt ad ſuperiora, ſecundum quam ſpecies dicuntur eſſe ipſorum, & eam, quæ eſt ad poſteriora; ſecundum quam genera ipſorum eſſe dicuntur. extrema uero habēt unam habitudinem. Nam & generaliſsimum ad ea, quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem cum genus ſit omnium id, quod eſt ſupremum, eam uero, quæ eſt ad ſuperiora non habet cum ſit ſupremum et principium primū. Specialiſsimum autem unam habet habitudinem, eam, quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpēcies, eam uero quæ eſt poſteriora, non habet, ſed indiuiduorum ſpecies dicitur: ſpecies quidem uelut indiuiduorum ea continens, ſpecies uero ſuperiorum, uelut ea, quæ ab illis continetur.

Hic quinto habitudines proprias cuiuſq; trium ordinum dictorum concludendo numerat & diſtinguit, dicens, media duabus fulta eſſe habitudinibus, altera ad ſuperiora, quæ ſpeciei nomine deſignatur, altera vero ad inferiora, quam generis denominatio importat. dicuntur enim omnia media ſpecies & genera, extremos autem ordines ſingulas habere dicit habitudines, dr̃nter tñ, qm̃ gñaliſſimū ad inferiora tm̃ reſpectū habet, ꝙ generis nomine denotatur, ſpecialiſſimum vero ad ſuperiora tantū habitudine gaudet, quæ ſpeciei vocabulo ſignificat. Verum, quoniam dubitationi locus relinquitur, qũo. ſ. ſpēs ſpāliſſima ad inferiora habitudine carere dicatur, cum ex

dictis constet ipsam respicere indiuidua inferiora de quibus prædicatur in eo quod qd, ideo solicite Porphyrius addidit, q habitudo, quã species specialissima habet ad indiuidua, non est diuersa ab habitudine importata p speciei nomen, quoniam species & dicitur & generis & indiuiduorum species, licet diuersimode: quoniam illius est vt continentis, horum vero est vt contentorum: & propterea, quia sermo noster diuersitatem habitudinum inquirit, merito in specie specialissima vnam tantum habitudinem induxit, intermedijs vero duas.

An species spēcialissima vnā tm̄ habitudinem habeat. Circa hanc partem occurrit dubium non dissimulandum, quia Porphyrius male videtur declarare, quomodo species specialissima vnam tantum habet habitudinē. declaratio enim sua, vt patet ex dictis, consistit in hoc, q, quia habitudo speciei ab indiuidua non est diuersa ab habitudine speciei, ideo vnam tantum habet habitudinem. Aut enim loquitur de diuersitate habitudinum secundū vocem, aut secundum rem, si secundum vocem, veritatem quidem dixit, affirmans eandem esse habitudinem speciei ad indiuidua & ipsius speciei quoniam non differunt prædictæ habitudines vocaliter, quia eadem vox, scilicet iy species vtranq; significat, sed ridiculosa solutio dubitationis logicalis est hæc. Si autem loquitur de diuersitate habitudinum secundum rem, falsum dixit, q non sit diuersa habitudo importata nomine speciei, ab habitudine ipsius spēi ad indiuidua. Clare enim liquet ex dictis, q habitudo, quam species significat, generi est correlatiua, habitudo autem ad indiuidua, ad genus non terminatur, sed indiuidua, & consequenter diuersa est ab illa, quę ad genus terminatur. non recte ergo videtur soluisse dubitationem, quam tamen facile soluere potuisset dicendo q licet species specialissima habeat duas habitudines, non tamē habet has duas, de quibus est sermo, scilicet importatas nomine speciei, & nomine generis. vtrãq; enim horum intermedia tantum habent, extrema vero singulis contenta sunt. Ad hoc dubium dicitur q Porphyrius, licet potuisset modo dicto dubitationē soluere, interius tamen speculatus maius aliquid sua solutione insinuauit. Considerandū est nãq;, q habitudo generis & habitudo speciei non ita coeunt in vnum subalternum, q vna ex alia oriatur, sed velut extranea quædam inter se adunantur in vnius denominatione. Ex hoc enim q aliquid genus denominatur non oritur q species sit, aliter generalissimum, cum genus sit, species quoque esset. & similiter ex hoc q aliquid species appellatur generis denominatio in eo non prouenit, aliter specialissimum, cum species sit, genus quoq; esset. Habitudo autem speciei & habitudo ad indiuidua licet inter se discrepent, ita tamē coeunt in vnius denominationem, vt altera ex altera oriatur. Ex hoc nãq; q aliquid est sub genere positum positione superius declarata, scilicet quæ tota originatur a genere, necessario in illo pullulat habitudo ad indiuidua, quoniam impossibile est aliquid ita generis participare naturam & indiuiduis carere saltem in esse obiectiuo apud nostram cognitionem, super qua huiusmodi intētiones fundātur. *In co. cap.* Quia ergo, vt etiam superius diximus, relatio speciei ad indiuidua proprietas quædam emanans ex speciei relatione est, & consequenter non omnino extranea est ab ea: ideo Porphyrius dixit, q. habitudo speciei ad inferiora indiuidua non est diuersa ab ipsius speciei habitudine: non quin diuersa secundum rem sit, sed quia nõ ita diuersa est, q extranea sit ab illa pullulat enim ab ea, propter quod & idem nomen sortita est. Ex his patet quid dicendum sit ad obiecta, quia neque de diuersitate vocali, neq; de quacunque diuersitate reali, sed de diuersitate extraneitatis loquebatur, quam inter generis & speciei habitudinem inueneras &c.

Determinant ergo generalissimum ita, q. cum genus sit non est species. Et rursus supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum uero quod cum sit species non est genus, & quod cum sit species nunquam diuiditur in species: &, quod de pluribus differentibus numero in eo quod quid sit prædicatur. Ea uero, quæ sunt in medio extremorum, subalterna, uocantur genera, & species, & unumquodque eorum species esse potest & genus ad aliud quidē & ad aliud sumpta. Ea uero quæ sunt ante specialissima usq; ad generalissimum ascendentia & genera dicuntur & species & subalterna genera: & agamēnon atrides: & pelopides tātalides & ultimum iouis.

Hic sexto ex dictis concludit descriptionem cuiuscūq; ordinis, & ponit duas generalissimi descriptiones, & tres specialissimi, & vnam subalterni. In diffinitionibus autē generalissimi & specialissimi attendendum est, q., quia vtrunque eorum superlatiuum est, quod & positiue & negatiue exponitur, ideo diuersa tanguntur in descriptionibus istis, vt a prima exordiamur, cum dicitur generalissimum est, quod cum sit genus, non potest esse species. In prima particula tangitur habitudo, quam ponit. In secunda autem habitudo, qua caret. Altera vero descriptio negatiue expositū ipsum determinat. Specialissimi quoque tam prima descriptio q̃ secunda similis primæ descriptioni generis est. differunt autem inter se, quia in prima habitudo negatur generis, in secunda quædam generis proprietas, s. diuisio in plures spēs, tertia vero ad indiuidua ipsam trahit. Subalterni autem descriptio per positionem vtriusq; habitudinis datur, quoniam neutrius negatio illi inest. Subdit postremo clarum exēplum quo innotescat tam ordo q̃ ordinatorum rō. sicut n. in vna familia Iouis aliqs est pater tantum, vt primus parens Iuppiter, & aliquis est filius tantum, vt vltimus hæres agamemnon. & aliquis est filius & pater, vt intermedij genitores atreus, pelops & tantalus. Sic in vna coordinatione prædicamentali summum est genus tantum, infimum est spēs tantum, media vero sunt genera & spēs &c.

Sed in familijs quidem plerunque reducuntur ad unum principium. uer. gra. ad Iouem, in generibus autem & speciebus nō sic se habet. neque enim unum cōmune genus omnium est ens, nec omnia eiusdem generis sunt, sed unum supremū genus, quemadmodum dicit Aristo. sed sunt posita, quemadmodum dictum est in prædicamentis prima decem genera quasi decem prima principia: uel si omnia quis entia uocet, æquiuoce inquit nuncupabit, non uniuoce. si enim esset commune omnium genus ens, uniuoce etiam diceretur cum uero sint decem principia prima commune ens omnium secundum nomen est solum non etiam secundum diffinitionis rationem, quæ secundum nomen est. Decem quidem generalissima sunt. 3 meta.

Hæc est sexta pars huius capituli, in quo agitur de numero generum & specierum & indiuiduorū. vnde duo facit: quoniam primo numerum generalissimorum determinat duabus conclusionibus, quarum prima est, nō est vnum genus generalissimum, in quo sint omnia genera. Secunda est, genera generalissima sunt decē. Primam conclusionem ex dissimilitudine ad exemplum datum in familijs probat, ex Aristo. auctoritate & ratione. Ex dissimilitudine quidem, q̃m licet sit similis dicta coordinatio prædicamentalis vni familiæ, quæ ad ordinem succedentium in ea: nō tamen similis est quo ad reductionem plurium familiarū ad vnum primū patrem. plures .n. familiæ ex Ioue deriuatæ diuersis vijs. eundem patrē habent, in quo omnes conueniunt plures autem ordines prædicamentales non deriuantur ex vno capite, quod sit genus & principium dictum de omnibus. & ideo non reducuntur ad vnum genus omnium &c. Ex auctoritate vero Aristo quoniam dicit omnia non esse eiusdem generis secundum vnum supremū genus. Rōne autem tali. si esset vnum genus omnium illud maxime esset ens: sed ens non est genus: ergo. Probatio destructionis consequentis. si ens esset commune omnium genus esset vniuocū: sed ens non est vniuocū, quoniam Arist. dicit, q. si quis omnia entia vocet, æquiuoce nuncupabit. Et quoniam vniuocū est cōe secundum vocem & rationē, quæ secundum illud nomen ens nūt est cōe secundūm nomen solū

& nõ secundum rationem. probatur. quoniã prima principia in prædicando sunt decẽ prædicamenta: & si ens eẽt cõe secundum nomen & rõnem illa nõ essent prima, sed ens esset primum principium in prædicando. Scđa autẽ cõclusio Arist. auctoritate ꝓbatur. & cõcludit &c. Aduerte ꝙ cum dicitur prima principia esse decem, & non vnum. ꝙ non est sermo de quibuscunque principiis, sed formalibus quæ sunt notiones totius. principium enim dicitur multipliciter: & de principiis extrinsecis, s. efficiente & finali, & de his non est sermo nunc: quoniam vnum est omnium agens etiam. ad quod omnia tendunt. Deus gloriosus: & de principiis intrinsecis. materiali. s. & formali: & de materiali quidem etiam nunc sermo non est Formale autem secatur in principiũ, quod est forma partis, & de hoc quoque non est sermo: & quod forma & notificatio totius est, & de tali loquimur nunc, cum dicitur ꝙ decem sunt prima principia: omnia siquidem prædicata notificantia totum esse rei reducuntur ad decẽ prima prædicata cæteris superiora, ex quibus cætera oriuntur tanquã a primis elementis potestate oĩa continentibus &c.

Circa hãc partem dubium est an ens sit vniuocum, & an sit secundum nomen solum cõmune, an sit ambiguũ seu analogum &c: Sed quoniam hæc logicales transcendunt metas. si subtiliter tractanda sunt differantur vsque ad Metaphysicam &c.

Specialissima uero in numero quidem quodam sunt non tamen indefinito. Indiuidua autem quæ sunt post specialissima infinita sunt quapropter usque ad specialissima a generalissimis descendentem iubet Plato quiescere. Descendere autem per media diuidentes specificis differentiis. infinita uero inquit relinquenda sunt. neque enim eorum posse fieri disciplinam.

Hic secundo numerum specierum & indiuiduorum simul assignat di species esse in quodam certo quidem numero, sed nobis incerto. sicut magnus exercitus non numeratus determinatum habet hominum numerum licet videnti incertus sit numerus illorum. Indiuidua autẽ & infinita sunt in seipsis, & nobis propter continuam successionem eorum in potentia. actu enim licet semper finita sint, nunquam tamen tot facta sunt aut fient, quin adhuc alia producendo supersint. & ideo infinita dicuntur in potentia. propter quod Plato iubebat duo, descensus, s. quietem in specialissimis: & quibus mediis descendendũ erat. volebat. n. ꝙ a generalissimis descendere incipiens vsq; ad specialissima veniat, sed ibi quiescat: quoniam infra specialissima indiuidua infinita sunt. Infinita autem ab arte relinquenda sunt, eo ꝙ de eis disciplina suscipi non potest, obstante eorum infinitate & mutabilitate &c. Media autem, quibus descendẽdum erat quasi semitis quibusdam differentias dicebat eẽ specificas, quibus genera in species trahuntur. huiusmodi autem differentiis species specialissimæ carent, quoniam, vt dictum est, nõ possunt amplius diuidi specificis differentiis sed atomæ sunt: participãtur tamen ab indiuiduis per differentias materiales, quæ quoniã infinitæ sunt, semitæ certæ esse non possunt, per quas a specialissimis ad indiuidua veniatur &c.

Descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascendentibus uero ad generalissima necesse est colligere multitudinem, in unum collectiuum enim multorum in unam naturam species est, & magis id quod est genus. particularia uero & singularia econtrario in multitudinẽ semper diuidunt quod unum est. Participatione enim speciei plures homines sunt unus homo. in particularibus autem unus homo & communis plures. diuisiuum enim est semper quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod commune est.

Hæc est septima ps huius capituli, in qua modus ascendendi & etiam descendendi in prædicamentali ordine declaratur duabus conclusionibus. Prima est, descensus fit diuidendo vnum in multa. Secunda est, ascensus fit colligendo multa in vnum Declaratur vtraq; ex proprietatibus terminorum vtriusq; viæ, quoniam terminus ascensus ab indiuiduis est species, & a speciebus est genus, spẽs autem collectiua & adunatiua est multorum in vnum, & similiter genus, imo genus magis est collectiuũ & adunatiuum q̃ species: terminus vero descensus a genere in species sunt particularia, i. partes subiectiuæ & a specie in indiuidua sunt ipsa singularia. particularia autem & singularia vnum superius diuidunt & partiuntur in multa. Exemplum autem, ꝙ superius, quod ascensum terminat sit collectiuum, est, quia omnes particulares homines, q valde multi sunt, inquantum participant speciei humanę naturam, non retinent suam pluralitatem, sed adunantur & sunt vnus hõ secundum speciem. Exemplum vero, ꝙ inferiora, q̃ descensum terminant diuisiua & multiplicatiua sint, est, quia hũ vnus secundũ speciem & cõis per conditiones materiales multiplicatur in ꝑticulares hoies &c.

An genus sit magis collectiuũ in vnã naturã quam species.

Circa illud dictũ, genus est magis collectiuũ in vnã naturam q̃ spẽs. dubitatur, quia oppositũ dicere debuisset. illud enim est magis in vnam naturam vnitiuum, quod in se est magis vnum & cuius naturæ vnitate retenta minorẽ distinctionẽ res illius naturæ inter se compatiuntur. sicut illud est magis calefactiuum quod in se est magis calidum, & a quo res calefactæ minus compatiuntur frigoris cæteris paribus &c. Species autem in se est, magis vna q̃ genus, quoniam species dicit naturam omnino indiuisibilem formaliter. vnde & atoma dicitur, genus vero naturam formaliter diuisibilem importat, & similiter res secundum speciem adunatæ minorem distinctionem cõpatiuntur. non enim possunt distingui nisi numeraliter, quę vero in genere tm̃ conueniunt formaliter distingui necesse est. magis ergo collectiua est species in vnam naturam q̃ genus. Ad hoc breuiter dicitur, q. esse magis collectiuum multorũ potest intelligi dupliciter. Vno modo intensiue, & sic species est magis collectiua, quia magis vnit adunata, vt ratio adducta probat. Alio modo extensiue, & sic genus est magis collectiuum: quia multo plura sub sua adunatione cadunt q̃ sub speciei ambitu. Vnde spẽs & gẽnus se habent sicut duo duces, quorum alter habet exercitum paruum, sed valde vnanimen. alter exercitum magnum, sed diuersarum factionum. ille enim magis colligit intensiue, hic extensiue. Porphyrius autem loquebatur hic de extensiua collectione, & ideo dixit genus esse magis collectiuum.

Plures homines quo sunt vnus homo.

Circa illud verbum participatione speciei plures homines sunt vnus hõ. Notãdũ ẽ, q. Porph. nõ absolute dixit plẽs hoies sunt vnus hõ. sed cũ illa cõditione, s. participatione speciei. ista aũt conditio est conditio diminuens ly vnus homo, quoniam cum absolute dicitur vnus homo, intelligitur de vnitate numerali, quæ est maxima vnitas. cũ autem adiungitur sibi ly participatione speciei, iam distrahitur quodãmodo præiacens prędicatum: & de homine vno secundũ speciem, qui nõ est homo vnus, accipi oportet, & ideo non valet, plures homines sunt vnus homo participatione speciei, ergo sunt vnus homo: sicut nec valet bos & leo sunt idem genere, ergo sunt idem &c. Idem enim est dicere, participatione speciei plures homines sunt vnus homo, & dicere, plures homines sunt vnũ in homine denominato specie: ex quo clare patet nõ sequi, ergo sunt vnus homo, vel sunt vnum. Modus autem, quo plures homines vnitatem in homine specie habent, logicum excedit negociũ. & ideo sat sit pro nunc scire, ꝙ ideo vniuersaliter loquendo inferiora, quæ plura sunt inter se in superiori adunantur, & participatione illius vnum dicuntur. quia vt sunt & conueniunt in illo superiori differentiarum, quibus illud superius diuiditur, & ex quibus eorum pluralitas orit ex partes sunt: pluralitate autem sublata necesse est remanere vnum id quod restat. sicut in proposito, Sor. & Pla. ideo sunt vnum in homine, quia non distinguuntur nisi per proprietates indiuiduales: & vt sunt in homine carent proprietatibus indiuidualibus, quibus homo descendit ad Sor. & Pla. ablatis autem per intellectũ a Sorte & Platone eorum proprietatibus, non habent per quod distinguantur, ac per hoc id quod remanet, puta natura humana, nõ distinctum est, quoniam in eo distinctiua nõ sunt

actu, & similiter homo & leo participatiõe animalis vnũ animal sunt, quoniam vt sunt in animali differentias proprias, quibus distinguuntur præueniũt: qm̃ aĩal nõ includit actu rõnale, aut rugibile: amotis aũt per intellectũ ab homine & leone rõnabili & rugibili non habent per qd distinguant, & cõsequẽter remanent vnũ: & qa remanẽt aĩal, ideo dñr esse vnum animal, inquantum animal sunt.

Assignato autem genere & specie quid sit utrunq; : & genere quidem uno, speciebus uero pluribus (semper enim diuisio generis in species plures est) genus quidem semper de speciebus prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neque de proximo sibi genere, neque de superioribus: neq; enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, ut hinnibile de æquo, aut maiora de minoribus, ut animal de homine, minora uero de maioribus minime. neq; enim animal dices esse hominem, quemadmodum dices hominem esse animal.

Hæc est octaua pars huius capituli, in qua ordinatur prædicatio exercenda in ipsa prædicamentali coordinatione tribus regulis, quarum primæ simul ponuntur, & sunt illæ, genus de speciebus, & vr̃ omne superius de inferioribus prædicatur. Altera est, species de genere, & vr̃ inferius de superiori nõ prædicatur &c. Ad ponendas aũt has regulas ex prædictis continuationẽ dicẽdorũ assumit cõmemorans, q̃ ex diffinitione iam generis & speciei habita, & numero specierum semper numerum generũ excedente: quoniã genus vnum non potest diuidi in species pauciores duabus. cõsequens est, q̃ ponatur prima regula, s. q̃ genus prædicatur de speciebus &c. patet autem sequela ex diffinitione ipsius generis, in qua dictum est, q̃ prædicatur de pluribus differentibus specie. Secunda autem regula stabilitur a Porphyrio ex quadã fundamentali propõne, dicente, q̃ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus prædicare: minora vero de maioribus minime speciem n. constat esse minorẽ genere, & vr̃ oẽ inferius est minus suo superiori: & loquitur de maioritate, minoritate, & qualitate ambitus eorum, quæ cõtinentur sub eis: scd̃m quam dictum fuit, q̃ genus magis est collectiuũ q̃ species, ita q̃ illud est maius, quod continet omnia, quæ obtinet alterum, & vltra illa aliqua alia sicut animal est maius hoĩe, illud vero minus, qđ nõ continet quicqd alterum ambit, vt hõ respectu aĩalis. illud autẽ ẽsse æquale, quod adæquat alterum, & adæquatur ab illo secundũ cõtenta sub eis: ita q̃ de quocũq; dicitur vnum dr̃ & reliquum, & econuerso. vt homo & risibile &c.

Quo æqua de æquis, vel maiora de minoribus prædicari oporteat.

Circa hanc partẽ occurrit dubiũ de qua p̃dicatione intelligenda sit Porphyrij hæc ,ppõ, oportet æqua de æqs vel maiora de minoribus prædicare: qm̃ vniuersaliter nõ est vera. Clarum est. n. q̃ illa est aliqua prædicatio animal est hõ: & tamen ibi minus de maiore prædicaṫ. Ad hoc dicitur q̃ prædicatio est duplex: directa & indirecta. Prædicatio directa est, quando prædicatũ se habet vt forma subiecti: qm̃ prædicata tenenṫ formaliter, subiecta vero materialiter. Prædicatio aũt indirecta est, quando subm̃ est potius forma p̃dicati q̃ econuerso. tunc. n ordo rectus prædicationis non saluatur, vt si diceret albũ est hõ. Et, qa superius se habet vt forma inferioris, & inferius vt materia quædã superioris est, ideo dr̃, q̃ illa ,ppõ intelligenda est de prædicatione directa: mediũ n tale prædicatum oportet esse vel prædicamentũ esse superius, vt cum diciṫ. hõ est animal, vel æquale, vt dicendo hõ est risibilis &c.

Sed hæc responsio dubitationẽ nõ fugat, qm̃ sd mittendo descriptionẽ prædicationis directæ clarũ est q̃ multæ directæ fiunt prædicationes, in quibus minus de maiori prædicatur, vt patet dicendo, nasus est simus, numerus ẽ par & hmõi subm̃ n. in omnibus hmõi enunciationibus minoris est ambitus q̃ prædicamentũ, & p̃dicatũ forma est subiecti: cum eius accidentalis quædã forma sit. Nec potest fugiendo dici, q̃ Porphyrius intẽdit loqui de prædicatione, quæ cõmittitur inter terminos eiusdẽ prædicamenti tm̃, s. genus. speciem, dr̃iam, et indiuiduũ. Et primo quia secundũ doctrinã præsentis operis nõ inueniṫ prædicatio æqualis de æquali in vno prędicamento, qm̃ ipse nullam ponet dr̃iam conuertibilẽ cũ specie specialissima.

Scd̃o, qa hic expresse dicit p̃dicationẽ æqualis de æquali esse prædicationem proprij de eo cuius est ,pprium, vt hinnibilis de æquo. Dicẽdũ est ergo, q̃ illa ,ppõ intelliṫ de prædicatione per se, & nõ de quacunq; prædicatione. prædicationẽ per se voco eã, quæ in primo Posteriorum distincta est in modos perseitatis &c. Scd̃m n. oẽm prædicationem per se oportet aut æqua de æquis, aut maiora de minoribus prædicari Minora nãq; p accidens prædicantur de maioribus accidit. n naso q̃ sit simus, & numero q̃ sit par: licet non accidat numero q̃ sit par vel impar: & naso, q̃ sit simus vel aquilinus &c. & ideo illæ, q̃uis directæ, per accidens tñ prædicationes sunt. & ideo nõ est mirũ si præsens ,ppõ in eis locum non habet &c. Com 9.

De quibus autem species prædicatur de his necessario et speciei genus prædicatur: et generis genus, usque ad generalissima. si enim uerum est dicere Socratem hominem. hominem autem animal, animal uero substantiam, uerum est Socratem & animal dicere atque substantiam Semper enim superiora de inferioribus prædicantur. Et species quidem de indiuiduis prædicatur, genera autem & de specie & de indiuiduo, generalissimũ, autem & de genere & de generibus, si plura sunt in media & subalterna, & de specie, & de indiuiduis. Dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus & de speciebus & indiuiduis. Genus autem, q̃ ante specialissimum est, de omnibus specialissimis & de indiuidu s, solum autem species de omnibus indiuiduis.

Hic secundo ponitur tertia regula, quæ talis ẽ, de quibuscunq; species prædicatur, de his necessario & speciei genus prædicabitur, & generis genus, vsq; ad generalissimum: & satis clare declaratur, atque summarie colligitur de quibus quodlibet, quod in prædicamento, est prædicatur: nec opus est expositione.

Indiuiduum autem prædicatur de uno solo particulari. Indiuiduum enim dicitur Socrates, & hoc album, & hoc ueniens & sophronici filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit unumquodque eorum, quorum collectionum quam in alio quolibet eadem erit. Socratis enim proprietas nunquam in aliquo quolibet erit particularium, hæ uero quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius qui est communis) erunt eædem in pluribus, magis autem in omnibus particularibus in eo quòd homines sunt.

Hæc nona pars huius capituli, quæ licet textus seriem superioris potius sit terminus, q̃ alia pars separata, quia tamẽ nouã ingreditur materiam, separata fit ab illa. Agitur ergo in hac parte de indiuiduo, & quo ad quid sit, & quot modis sit: & quare dicatur indiuiduũ Quid enim sit indiuiduum persuadetur cum dicitur, q̃ indiuiduum de vno solo prædicatur. Tripliciter autem indiuiduum significari tradit, s termino discreto, vt Socrates, & termino cõi cum pro nomine demonstratiuo, vt hoc album. & circũlocutione, vt filius sophronici, si vnicus est &c. Quare aũt indiuidua vocentur hmõi entia. subdit dicẽs, hoc ideo esse, qa ex proprietatibus constant, quæ diuidi non possunt, ita q̃ in hoc & in illo inueniri possint, sicut proprietates speciei inueniuntur in pluribus. hæ carnes nãq; & hæc ossa & hi nerui cum hac complexione non nisi in hoc vno sunt. Carnes autem & ossa & nerui, quæ pertinent ad speciem, in pluribus partita singularibus inueniũtur: ita q̃ sicut plures homines, vt superius dictum est, sunt vnus hõ, inquantum conueniunt in specie humana, ita cõueniunt in hoc, quod est habere easdem carnes secundum speciem, & similiter eadem ossa secundum speciem, & reliqua, quę ad speciei naturam pertinẽt. omnia enim huiusmodi eadem sunt secundum speciem in omnibus particularibus hominibus secundum autem indiuiduales proprietates multa est inter ea diuersitas &c.

Circa illam indiuidui descriptionem, indiuiduum est quod de vno solo prędicatur, dubium occurrit. qa Arist. (in primo Peri hermenias) dicit, singulare est qđ nō prædicatur de multis: multum autem refert dicere nō de multis, & de vno. ex hoc enim quod dicitur indiuiduum nō prædicari de multis, non sequitur, ergo de vno solo: quia stat ꝙ de nullo prædicetur. Ex eo vero, quod dicitur, de vno solo, recte sequitur, ergo non de multis. descriptio ergo Porphyrij, quia restringit dictum Aristote. sub dubio cadit: quoniam aliqua indiuidua sunt, quæ de nullo prædicantur. scilicet indiuidua prædicamenti substantiæ, vt Sortes & Plato. a prima nanq; substantia, vt in prædicamentis dicitur nulla est prædicatio: non est ergo descriptum ipsum indiuiduum. Ad hoc dubium dicit Auerroes in hoc loco, ꝙ assignatio indiuidui data a Porphyrio non est vera indiuidui assignatio, quia non conuenit omni indiuiduo sed indiuiduis accidentium tantum, quę prædicantur de subiectis suis denominatiue, vt cum dicitur Sor. est hoc album &c. indiuidua enim substantiæ, neque denominatiue, neque quidditatiue de aliquo prædicantur, vt Aristote in prædicamentis dicit: & propterea inquit Auerrois ꝙ vera assignatio indiuidui est illa. Indiuiduum est quod non dicitur de multis &c. Sed, quoniam Porphyrium cōis schola sustinet, & merito, ideo aliter dicendum est, vtriusq; dictum sustinendo s. ꝙ prædicatio est duplex: quædā est artificialis, quædam vero naturalis. Prædicationem artificialem voco ab arte non effectiue, quoniam omnis prædicatio artis opus est, sed finaliter, quia s. artis fini directe seruit. Naturalem autem prædicationem voco, quæ artis fini non est directe proficua, ex nātura tamen rei significatæ verissima existens, naturam imitatur, quæ ad vnum determinata est. cum igitur finis logicalis artis sit, instrumenta edere quibus incognita innotescant, prædicatio artificialis illa erit, qua aliquid ignotum notum fit, hæc autem est, quæ duo qualitercunq; distincta adunat, vt homo est animal, vel risibilis &c. prædicatio autem naturalis erit illa, qua nihil notificatur ignotum: hæc autem est, in qua omnino idem de seipso prædicatur, vt homo est homo. nullam enim quæstionem dubitabilem terminat enunciatio dicens, a est a. b est b: &c. verissima tamen est adeo, ꝙ Boetus dicit ea nulla esse veriorem. De artificiali igitur prædicatione loquens Aristoteles dixit, q. a prima substantia nulla est prædicatio, & ꝙ non dicitur de multis indiuiduum. et Auerrois dixit, ꝙ Porphyrij assignatio non est vera. De naturali autem prędicatione loquebatur Porphyrius dicens, indiuiduum de vno solo prædicari, quoniam prædicatur de seipso dicendo, Sortes est Sortes &c.

Circa eandem descriptionem dubitatur, an conueniat indiuiduo vago, an indiuiduo signato tantū. Dicitur autem indiuiduum vagum aliquis homo aliquis bos & huiusmodi. indiuiduum vero signatum, hic homo, hic bos & c. sortes &c. Est autem ratio dubitandi, quia cōiter dici videtur, ꝙ indiuidum vagum de vno solo prædicatur, & tamen exercitium prædicationis conuincit, q. de pluribus prædicatur. Sor. n. est aliquis homo, & similiter Plato est aliquis homo, & sic de alijs. Ad hoc dubium dicitur, ꝙ ista descriptio conuenit etiam indiuiduo vago, & consequenter, ꝙ indiuiduum de vno solo prædicatur secundum, licet secundum vocem prędicetur de pluribus. vnde quia cū dicitur, aliquis homo est Sor. & Pla. nulla res cōis sorti & platoni prædicatur, nisi natura humana importata per ly homo & ly aliquis, hō importat naturam non absolute, sed particularizatam, ideo sola illa vox, aliquis homo, est cōis vtriq;: sicut si plures homines vocentur Sortis nomine, quod importat naturam humanam determinatam ad hoc. sola vox cōis est vtriq; sorti. Sed huic respōsioni, cui cōmuniter ab omnibus assentiri videtur, obstat. S. Tho. doctrina, quæ peripateticis plurimum consentanea est. habetur siquidem ab ipso in. q. disputatis de potentia dei. q. 9. ar. 2. ꝙ indiuiduum vagum prędicatur de pluribus non solum secundum vocem, sed secundum rationem significatam. Fundatur autem doctrina sua super hoc, quia in Sor. tria possunt considerari, quæ in eo sunt natura. s. humana: & modus, quo illa natura est in Sor. qui modus nihil aliud est q̃ particulariter existere. est enim in Sorte natura humana, non vlr, sed particulariter: et principium, quo illa natura determinatur ad sortem puta materia signata. Horum autem triū natura ipsa cōis est prædicabilis de multis: modus quoq; naturæ cōis est oībus indiuiduis illius naturæ, sicut & natura ipsa: sicut in quolibet homine est natura humana, ita est etiam in quolibet homine natura humana particulariter nullus enim homo est, qui non sit homo, & qui non sit homo particularis, nisi s̄m Platonicos ponentes hominem vniuersalem &c. Principium autem, quo natura ad hoc determinatur, proprium est ita huic ꝙ nulli alteri conuenit. Quēadmodum ergo quia species naturam absolute significat de pluribus prędicatur, ita indiuiduum vagū, quia modū naturæ nō determinatum ad hoc, seu nām sub mō nō determinatā ad hoc īportat, de pluribus prędicabile est. indiuiduum vero signatum, quia hoc singulare significat, de multis nullo pacto dici potest. Non ergo æquiuoce dicitur, indiuiduum vagum de pluribus sed secundum nomen et rationem. Et licet contra doctrinam hanc obijci possit pro nunc tamen tripliciter istari potest logicaliter. Primo: quia secundum hoc Porphyrius diminutus esset determinans de prædicabilibus, & tacens de indiuiduo vago. Secundo, quia superius posita est diuisio prædicabilium, & non apparet sub quo illorum membrorum claudatur indiuiduum vagum, quia non prædicat in quid (esset enim species) nec in quale ergo &c. Tertio, quia præceptum Platonis, quo quiescendum iussit in specialissimis, non esset implendum, quoniam descendere adhuc potest diuisio, indiuiduum vagū medium est inter speciem & particularia. Ad primum horum dicitur, ꝙ arguendus non est, qui ea, quę nō promisit, non seruauit. Porphyrius autem nūq; pollicitus est se de omnibus prædicabilibus tractaturū: sed tantum de illis quinq; ab ipso enumeratis in prooemio (vbi patet) & ideo non est mirum, si de indiuiduo vago non tractauit, sicut nec de diffinitione tractauit, quam constat speciale esse prædicabile. Ad secūdum dicitur, ꝙ indiuiduū vagum prædicatur in quale, & nō ī quid. per ly quale vero, intelligitur omnis modus alius a quid, s. q̃tum, quotum &c. proprium autem interrogatiuum de indiuiduo vago videtur esse hoc quod dico cuiusmodi. Quod sic persuadetur. de a, puta sorte potest triplex quęstio formari. prima de quidditate eius & sic quærimus per ly quid est, & respondetur homo: terminata hac quæstione per hanc responsionem commune peripateticis et platonicis, restat inquirendum cuiusmodi homo est, vniuersalis an particularis per se an participatione, multum enim refert quid horum respondeatur. Platonici enim de aliqua re existente in rerum natura, quam dixerunt esse hominem, quærentibus cuiusmodi homo est, respondent per se & vniuersalis. de aliqua vero, puta sorte respondent, ꝙ non est homo per se, sed ē homo aliquis, i. particularis &c. Peripatetici autem quærentibus cuiusmodi homo sit, vel cuiusmodi bos sit, semper respondens ꝙ est aliquis hō, & aliquis bos: qm̄ naturas rerum per se nō credunt subsistentes. terminata autem secunda quæstione per indiuiduū vagū, quærimus qs, & rūdet hic: qđ īportat indiuiduū signatum. prædicatur ergo indiuiduum vagum in cuiusmodi, & consequenter non in qd, sed in quale. Ad quartum dicitur præceptum Platonis implendū esse, sed sane intellectum. loquitur enim de descensu per diuisionē formalem, & nō de quacūq; diuisione. post specialissimā aūt speciem nullā dicimus esse diuisionē formalē, nec etiā dicimus proprie loquendo indiuiduum vagum esse medium inter speciem & singularia, quoniam mediū coordinationis pṙtalis res ipsa, cuius est esse debet esse, nō modus rei. vt patet de generibus & spēbus & singularibus. Indiuiduū autē vagum, vt distinctū a specie & singularibus modum tantū rei dicit, & ideo medium nullū dicit esse inter spēm & singularia, licet quo ad aliqd medij rōnē hr̄e videat. Dicendū est ergo, ꝙ diffō indiuidui hic assignata īdiuiduo signato tm̄ cōuenit, in cuius signi. Por

phyrius signata tm̃ indiuidua in textu expressit &c.

Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie, species, autem sub genere. Totum enim quiddam est genus: indiuiduum autem pars: species uero & totum & pars est alterius. sed alijs partibus totum, sed pars quidem alterius, totum uero non est. De genere quidem & specie & quid sit generalissimũ, & quid specialissimum, & quae genera eadem & species sunt, & quae indiuidua, & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

Hæc est decima pars huius capituli, In qua comparantur ordinata in prædicamentali linea secundum totalitatem & partialitatem: & dicitur, ꝙ genus est tantum totũ, indiuiduum est tantum pars, species autem est totum & pars, quoniam genus continet sub se speciem, & nõ continetur sub ea. indiuiduum vero continetur sub specie, & non continet eam sub se. species autem & continetur sub genere, & ideo pars eius est, & continet sub se indiuidua, & ideo totum in illis est &c.

Quo genus totum, & quo sit pars, & econuerso. Circa hanc partem notandum est ꝙ totum dicitur dupliciter, s. totum vl'e, & totum diffinibile. & similiter pars dicitur dupliciter. i. pars subiectiua & pars diffinitiua. Totum vl'e vocatur superius respectu inferiorum, quæ partes eius subiectiuæ dicuntur. Totum autem diffinibile, vocatur id, quod diffinitur respectu partium suæ diffinitionis, quæ partes diffinitiuæ dicuntur. Differt autem tãtum altero istorum modorum dicere aliquid totum, aut partem: vt id quod totum vno modo est, pars sit eiusdem altero modo, & econuerso. Superius enim respectu inferioris est totum vl'e, quia continet in potestate sua illud & alia, & prædicatur de eis: & est pars diffinitiua eiusdem, quia continetur actu & intrinsece in diffinitione illius, & consequenter inferius respectu superioris totum est diffinibile, & pars est subiectiua Quando ergo in textu fit sermo de totalitate & partialitate & dicitur. genus totũ tantum est &c. intellige ꝙ de toto vniuersali & parte subiectiua locutio ẽ. Posset quoq; negari simpliciter, ꝙ genus sit pars, formaliter loquendo, vt patet ex dictis in capitulo tertio de Ente et Essentia Sed, quia hoc altioris negocij est, vide ibi: considerando, ꝙ genus, vt sic, est totum vl'e: & vnde habet ꝙ sit totum, & vnde ꝙ sit pars diffinitionis Vltimo Porphyrius epilogum facit eorum, quæ de genere & specie dicta sunt Ostenditur aũt ex epilogo, ꝙ vnicum tm̃ capitulũ de genere & specie simul, fecit &c.

Sup de ente et essentia cap. 3.

De differentia. Cap. 3.

Differentia uero communiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quoniam alteritate quadam differt quocunque modo uel a seipso, uel ab alio. differt enim Socrates a Platone alteritate quadam, & ipse a se sene, uel iam puero, uel iam uiro: uel iam faciente aliquid, uel quiescente & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidente ab altero differt. Inseparabile uero accidens est, ut nasi curuitas, cæcitas oculorum, & cicatrix, cum ex uulnere occalluerit. Magis autem proprie alterum differre ab altero dicitur, cum specifica differentia differt, quẽadmodũ homo ab equo specifica differentia differt rationali qualitate.

Hoc probabile [illegible] verum: cum alter [illegible] reprobatur [illegible].

Hic incipit secundum capitulum huius operis, in quo tractatur de differentia, & diuiditur in tres partes principales. In prima declaratur quid nominis ipsius differentiæ, In secunda diuiditur. In tertia diffinitur. Assignans ergo quid significet differentiæ nomen, dicit, ꝙ in triplici significatione inuenitur. Quandoq; enim significat dispa ritatem, quæ in rebus fit a cõiter accidentibus, & dicitur dr̃ia cõiter. Quandoq; autem eam, quæ in rebus fit a proprijs accidentibus, & dr̃ dr̃ia proprie. Quandoq; autem eam, quæ in rebus fit ab essentialibus & proprijs constitutiuis, & tunc dicit̃ differentia magis proprie.

Circa hanc partem notanda sunt quatuor. Primo, ꝙ ordo præposterus a Porphyrio seruatus est, dum differentiam postponit speciei. nam differentia prior est specie sicut principium prius est principiato: sed, quia ideo permutatus est, vt generis notitia compleretur, quoniã genus & species sunt correlatiua, legitima excusatione id factum esse non est dubium. vnde statim post eorum notitiam ante reliqua de differentia sermonem inchoauit. Secundo notandum est, ꝙ distinctio differentiæ in supradictas tres significationes non est sicut distinctio generis, aut speciei in suas significatiões. Cum enim diuisum fuit genus, aut species, fuit diuisio æquiuocæ vocis in suas significationes, sicut si diuideretur canis in piscem marinũ, & cœleste sydus, & animal latrabile. cum autem diuidit̃ differentia in sua significata, est diuisio vocis aliquo modo analogæ in sua partialia significata Fuit autem necessaria talis diuisio in hoc loco, licet æquiuocum non esset differentiæ nomen, quia differentia non secundum totũ ambitum suum est vnum de quinq; vl'ibus, sed tertio tm̃ modo sumpta Tertio notandum est, ꝙ differentiam vocari communiter, proprie, & magis proprie, ex duobus ortum est, s. ex cognitione nostra, & ex rebus ipsis, ex cognitione quidem nostra vocata est differentia communiter illa quæ fit ex rebus, per quas cõmuniter homines apprehendunt distinctionem & dissimilitudinem inter cuncta mundi huius. Res autem communiter cadẽtes sub apprehensione hominum, quia sunt sensibilia accidẽtia, secundum quæ non differt hoc ab illo, nisi alteritate quadam, ideo differentia communiter dicitur, qua res differunt abinuicem alteritate quadam. Differentia vero, ꝑprie est, qua discernimus aliqua occurrentia, proprietates eorum inspiciendo, velut quosdam eorum characteres: vt patet, cum luscum aliquem aut a natura, vel casu signatũ aliquem ab alijs differentem dicemus. & quoniam huiusmodi differentiæ secundum accidentia inseparabilia fiunt ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia proprie dicitur, qñ alterum ab altero differt accidẽte inseparabili. Magis proprie autem differentia dicta est, quæ sapientibus innotuit ꝙ nihil ea magis intime differre facit, quæ constituit, hæc autem, quia per essentialia principia, non quæcunq;, sed propria fit, ideo Porphyrius dixit, ꝙ differentia magis proprie dicitur, quando alterum ab altero differt specifica differentia. Ex rebus vero nominum hæc diuersitas robur maximum habet, quoniam differentia communiter dicitur, quæ causatur ex rebus, quæ non sunt proprie huic, vel illi, sed multis communiter accidũt, & adueniũt, & recedunt. Differentia vero proprie dicitur, quia causatur ex his rebus, quæ proprietates sunt aliquarum rerum vt ridere & mugire, vel partium earum, vt cæcitas & surditas &c. Magis proprie autem ideo dicitur, quia ex his, quæ maxime proprie rebus sunt causatur: ex constitutiuis, scilicet essentiarum suarum. Quomodo autem membra distinctionis huius non coincidant in expositione sequentis literæ declarabitur, quoniam tunc facilior erit intellectus.

Vniuersaliter ergo omnis differentia alteratum. facit cuilibet adueniens, sed ea, quæ est communiter, & proprie alteratum solum facit, illa autem, quæ est magis proprie. aliud. Differentiarum igitur aliæ quidẽ alteratum faciũt, aliæ uero aliud. Illæ quidem, quæ faciunt aliud, specificæ uocantur, illæ uero, quæ alteratum simpliciter dicuntur. Animali enim rationalis differentia adueniens aliud facit, & speciem animalis facit. illa uero, quæ est mouendi, alteratum facit solum a quiescente. quare hæc quidam aliud, illa uero alteratum solum facit. Secundum igitur aliud facientes, diuisiones fiunt a generibus in species, & diffinitiones assignantur (quæ diffinitiones, scilicet sunt ex genere & huiusmodi differentijs) secundum autem eas, quæ solum alteratum faciunt, alteratio sola consistit: & in aliquo modo se habendi permutationes.

Hæc est. secunda pars huius capituli, in qua differentiam diuidere intendens tria facit. Primo primam differentiæ diuisionem affert introducens eam ex prædicta-

rum significationum conuenientia, & disconuenientia, vnde dicit, cōe esse omni differētiæ facere alteritatem, sed inter differentiam cōiter, & proprie ex vna parte, & differentiam magis proprie ex altera parte, tanta est distantia, ꝙ illæ alteratum tantum faciunt id quod per eas differre dicitur, ista autē aliud facit id, quod per ipsam differt &c. Et huic statim differentiæ primam diuisionem extrahens, ait, differentiarum aliæ alteratū faciunt aliæ aliud: & subdit tria in quibus inter se prædictæ diuisionis membra discrepant. Primum est, ꝙ facientes alterum differentiæ vocantur simpliciter, facientes vero aliud, differentiæ specificæ dicuntur. Secundum est ꝙ facientes aliud diuidunt genera non autem facientes alterum. Tertium est ꝙ facientes aliud sunt illæ, ex quibus cum genere fit diffinitio facientes autem alterum diffinitiones non ingrediuntur, sed permutationes & alterationes secundum eas fiunt: alterationes quidem, sicut aqua frigida postmodum per calefactionem differt a se, & ab altera frigida, & econuerso. permutationes vero, sicut, cum aliquis mutatur secundū differentias positionis, vt qui sedebat stat, vel de vno loco transit ad alium, vel secundum quascunq; alias prædicamentales denominationes variatur.

Circa hanc partem duæ terminorum combinationes declarandæ occurrunt, s. ly alterum, seu alteratū, & aliud. Ly facere alterum & facere aliud. Aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substātiæ nihil aliud sonat in propositio nisi diuersitatem substantialem seu quidditatiuam. Alterum vero, quia relatiuū diuersitatis accidētis apud pħos est, quod multifariam sumi potest dupliciter in proposito accipi potest. Primo vt sonat diuersitatem in cōi, quæ ob suā abstractionem ab imperfectiori nomen sumat, & alteritas dicatur. Secundo vt sonat diuersitatem accidentalem, quæ proprio nomine alteritas vocetur. Facere alterum, & similiter facere aliud dupliciter intelligi in proposito potest. Vno modo formaliter, sicut albedo facit album formaliter. Alio mō virtualiter, sicut albedo facit disgregationem visus, quia ad ipsam sequitr naturaliter talis ꝓprietas &c Duplex ergo sensus verborū Porphyrij esse pōt. Primus est, ꝙ loquatur de alteritate, i. diuersitate in cōi: & de facere alterum & aliud formaliter: & tunc est sententia valde clara, ꝙ oīs dr̄ia facit alteritatē, i. diuersitatem aliquā, aliter dr̄ia non esset, sed dr̄iæ cōiter & ꝓprie faciunt tm̄ alteritatem, i. diuersitatem aliquā, non tn̄ talē, quæ mereatur aliud nomen spāle, qm̄ vere non nisi alteritatem faciunt. Differentia vero magis propria aliud facit i. diuersitatem nō qualēcūq;, sed potissimam, quā (ly aliud) significat, ita ꝙ ly aliud iportat duo, s. diuersitatem sub̄alem: & rōne ly diuersitatem, dē facere alteritatem, ratione ly sub̄alem dicitur facere non solum alterum, sed aliud. & iuxta hunc sensum clarū est, ꝙ dr̄ia magis ꝓpria facit & alterum & aliud formaliter. Alter aūt sensus est, ꝙ loquatr de alteritate, i. diuersitate accñtali. & de facere alterum & aliud formaliter vel virtualiter. et iuxta hūc sensum clara quoq; sententia est, ꝙ oīs dr̄ia alteritatem, i. diuersitatem accidentalem facit, licet dissimiliter, qa dr̄iæ cōmuniter & ꝓprie faciunt eam formaliter, magis propria autem facit eam virtualiter, vt dicetur. Sed dr̄iæ cōiter & proprie alteritatem. i. diuersitatem accñtalem tm̄ faciunt, dr̄ia aūt magis proprie dicit aliud, qa facit formaliter diuersitatem sub̄alem, dū distinguit specifice speciē a se constituram ab alia, & facit alterum, quia facit virtualiter diuersitatē accñtalem, qm̄ ex differentijs essentialibus specierum fluunt passiones & ꝓprietates, scd̄m quas fit diuersitas accidentalis. Aduerte aūt hic diligenter, ꝙ multū refert dicere, facit aliud, & dicere infert aliud sicut nō parua dr̄ia est inter facere & inferre. Inferre siquidem diuersitatē substancialem potest effectus eius, facere aūt illam nō potest: & ideo dr̄ia ꝓprie, licet qñq; inferat dr̄iam magis propriam, & cōsequenter inferat aliud, i. diuersitatē substantialem, quia quæ differunt in passionibus proprijs, differunt etiam specificis differentijs sicut differentia secundum rudibile & risibile infert differentiam secundū irrōnale & rōnale, nō tñ ꝓpter hoc sequitr, ꝙ differentia ꝓprie faciat aliud: qm̄ infert aliud a posteriori, vt eius effectus, & non facit econuerso vero differentia magis proprie & facit & infert alteritatem, i. diuersitatem accidentalem, quia causat illam & concludit eandem.

Qualis sit differentiarū diuisio.

Circa supradicta aduertendum est ꝙ dr̄ia, sicut potest accipi dupłr, s. formaliter. & materialiter. ita potest diuidi dupłr: & cōsequenter harū diuisionū duplex sensus eē pōt. Primus est, ꝙ dr̄ia diuidatr mālr, i. in res, q̄ denominantr dr̄iæ: ita ꝙ istæ diuisiones sint rerū diuisiones, & altera res dr̄ia cōiter altera ꝓprie, altera magis ꝓprie: & simlr altera res dr̄ia faciens alterū tm̄, & altera res dr̄ia faciēs aliud: & iste sensus oīno est erroneus, qm̄ vnamet res relata ad diuersa, denoīatur oībus istis denoīationibus. v g. cōgregatiuū visus est dr̄ia cōiter respectu ligni lapidis & similiū: qbus nigredo inest vt accñs separabile: & est dr̄ia ꝓprie respectu corui & carbonis, qbus nigredo inest vt accñs inseparabile: & est dr̄ia magis ꝓprie respectu ipsius nigredinis, quā in specie cōstituit: & facit aliud inter nigredinē & albedinē, & facit alterū tm̄ lignum a lapide: non ergo est diuisio rerū. Secundus sensus est, qd̄ dr̄ia sumatur formalr, & diuidatr in intētiones, ita ꝙ sit diuisio intentionū dr̄ialiū, & hic est sensus verus & dignus peripateticis qm̄ sermonem formalem explanat. Distinguuntr. n. intentiones dr̄iæ vel scd̄m modos, qbus vnū ab alio differre cōtingit et sic qa tales modi sunt tres, qm̄ res aut dr̄nt p eēntialia, aut p ꝓprietates, aut p accñtalia, & vnamet res huic est essentialis, illi est ꝓprietas, alij vero accñs Ideo primo dr̄ia distincta est in tres intentiones, s. cōiter, ꝓprie & magis ꝓprie: vel scd̄m suos effectus, & sic, qa tales sunt duo qm̄ aut ē alteritas, aut alietas: & simlr, qa vnamet res in hoc facit alietatē, & in illo alteritatē: ideo data est scd̄a diuisio dr̄iarū vel scd̄m cōnexionē cū his, quorum dr̄iæ dn̄e: & sic qa cōnexio vel est solubilis, vel in solubilis, dabitr tertia diuisio bimēbris quoq;: & diuidentr dr̄iæ in separabiles & in inseparabiles in oībus n. his diuisionibus rerū diuisio nunq; fit, sed intentionū, diuersimode tñ. qm̄ prima fundatr supra diuersum modū, quo res denoīata dr̄ia inest alicui, scd̄a supra diuersum effectū in diuersis, tertia supra diuersam cōnexionē cū diuersis: & qm̄ loquendum est formaliter, si peripatetici esse volumus ideo simplr asserēdū est, ꝙ dr̄ia ꝓprie nō est dr̄ia magis ꝓprie, neq; cōiter neq; econuerso, & simlr faciens aliud nō est faciens alterum tm̄ neq; ecōuerso: & simlr separabilis nō est in separabilis, neq; econuerso, licet vna res oībus istis denoīationibus subiaceat Potest aūt cōtra hanc determinationem obijci, quia impossē est vnū & idē differre ab vno vel pluribus cōiter ꝓprie, & magis ꝓprie per eandē eē: qm̄ impossē est ꝙ eadē res alicui vni sit eēntialis, & proprietas, & accñs. Videtur ergo, ꝙ diuisio prima dr̄iæ non sit tm̄ intentionū, sed rerū: & simlr pōt argui de. 2. & . 3. qm̄ impossē est vnū et idē ab eadē eē habere alietatē & alteritatē tm̄, & esse separabile & inseparabile ab illa &c. Et cōfirmatr, quia qua rōne dē, ꝙ ista est diuisio intentionū, ꝓpterea quia una res potest oēs istas suscipere denoīationes in ordine ad plura, eadem rōne dici dēt, ꝙ est ēt diuisio rerū, ꝓpterea qa in ordine ad vnū, non pōt res vna suscipere oēs istas denoīationes, sed oportet esse plures res substractas denoīationibus talibus: quæ. n maior rō ibi q̄ hic est. &c. Huic obiectioni satisfit dicendo, ꝙ, qa dr̄ia diuiditr absolute, & non in ordine ad vnū vel plura. & absolute loquēdo oīa mēbra harū diuisionū adunantr in vna re, & nō in vna intentione, ideo nulla earū est diuisio rerū. Ad confirmationē vero dicitr, ꝙ nō est par rō vtriusq; partis: qm̄, cū hic sint duo. s. res differens, puta hō differēs a leone, & res qua differt, q̄ dr̄ia denoīatur puta rationale, vel risibile, vel albedo &c. qñ dr̄ia absolute diuiditr nō est respicienda rei differentis vnitas vel pluralitas, qm̄ hæc differentia a longe respiciuntur: sed attendendū est potius rei, quæ dr̄ia nominatur, quot modis actū differēdi habeat, quot effectus quō connexa &c. Vnde diuisiones istæ, vt dictum est, nō supra vnitatē vel pluralitatē rei differentis fundantur, vt obiectio supponit, sed supra diuersos modos differēdi & effectus & connexiones. & quoniam omnium horū diuersitas (absolute loquendo) ab vna fluit re, quæ differentia denoīatur, ideo rerū diuisio nō est ꝗuis si nō absolu

te, sed in ordine ad hoc, puta vnū quid dr̄iam secare voluerimus: diuisionū rerum necessario oporteat fieri &c.

Differentia facientes aliud, & facientes alterū quo dr̄ significatur.

Circa primā dr̄iam assignatam in textu inter membra huius secundæ diuisionis, notandū est, q̄ dr̄ia faciēs aliud ideo differentia specifica vocatur, q̄a speciem constituit, & specifice distinguit eā ab alijs. Differentia vero faciens alterum, non ideo simpliciter dr̄ia dicitur, quia faciat differre simplr̄. qm̄ hoc est falsum, quia nō facit differre nisi scd̄m quid, sed ideo dr̄ia simplr̄ dr̄, quia non facit simplr̄ & cōplete differre. Intelligendū. n. est, q̄ cū in textu dicit̄, q̄ faciens alterū simpliciter dr̄ia dicitur, nō est sensus, q̄ dr̄ia faciens alterū habeat ꝓ noīe totū hoc, s. dr̄ia simplr̄, sed est sensus, q̄ habeat pro noīe hoc, s. dr̄ia, absq; aliqua alia prīfectiua additione, ly enim simpliciter, idem sonat quod absq; additione aliqua. Differētia ergo faciens aliud in hoc discrepare dicitur a faciente alterum, quia faciens aliud spāle nomen habet, & vocat̄ dr̄ia specifica, faciens vero alterum cōe nomen retinet absq; additione.

An differētia faciens aliud vocetur differētia simpliciter.

Sed accidit hic nō immerito dubiū qm̄, quādo sunt duo cōtenta sub aliquo cōi & vnum, eorū sortitur nomen illius cōis absq; additione, & alterum cū additione, id qd̄ sortitur illud sine additione sapit nobilius rationem illius noīs, vt patet de subā & accidēte respectu entis subā n. ideo ens absq; additione dr̄, accidens vero non nisi cū additione dicitur ens s̄m quid, quia subā perfectius est ens q̄ accidens. In ꝓposito autē clarū est, q̄ dr̄ia faciens alterū non habet perfectius dr̄iæ rōnem, q̄ dr̄ia faciens aliud imo est econuerso. q̄a perfectius differre facit dr̄ia faciens aliud q̄ faciens alterum tm̄: non ergo recte dixisse videt̄ Porphyrius afferendo differentiam facientem alterū dici differentiam simpliciter &c.

Ad euidentiam huius est sciendū, q̄ suscipere aliqd̄ nomen sine additione aliqua oritur nō ex vna tm̄ causa, sed pluribus. Qn̄q;. n. hoc orit̄ ex pfectione, quia s. illius nominis rō perfecte seruat̄ in illo & nō in alijs. sicut Sortes dr̄ hō absq; additione, Sortes vero pictus nō dr̄ hō, sed hō pictus, & hoc mō substantia dicitur ens sine additione accn̄s vero cū additione s̄m quid. Sed ex hac radice non pullulauit in dr̄ia faciente alterū, dr̄iæ nomen simplr̄, i. sine additione, vt rō adducta ꝓbauit. Qn̄q; aūt hoc oritur ex imperfectione, quia, s. illud contentū adeo modicā pfectionē addit respectu alterius mēbri, vt nō mereatur hr̄e speciale nomen, sed cōe retineat, quasi nihil adderet, sicut bruta absq; additione dicere consueuimus aīalia, homini aūt iniuriam fieri estimamus, si aīal simplr̄ vocaret̄. Et ex hac ꝓdicti radice, q̄ dr̄ia faciens alterū a Porphyrio dr̄ia simplr̄ vocaret̄, quasi nihil amplius dignitatis haberet, q̄ qd̄ differre faciat, dr̄ia vero faciens aliud dr̄ia specifica vocata est, qm̄ perfectius differre non inuenitur q̄ specifice, & ꝓpterea nomen sibi singulare vendicauit.

A superioribus rursus incboanti, dicendum est differentiarū alias quidem esse separabiles, alias uero inseparabiles. moueri enim & quiescere, & sanum esse & ægrum, & quecunque his proxima sunt, separabilia sunt. at uero aquilinum esse, uel simū uel rationale uel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se, aliæ uero per accidens, nam rationale p se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptibile: at uero aquilinum esse uel simum per accidens & non per se. Illæ igitur, quæ per se sunt, in ratione substantiæ accipiuntur & faciunt aliud, illæ, quæ secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud sed alteratum. Et illæ quidem, quæ per se sunt, non suscipiunt magis & minus, illæ uero, quæ per accidens, & si inseparabiles sint, intensionem accipiūt & remissionem: Nam neque genus magis & minus prædicatur de eo cuius est genus, neque generis differentiæ, secundum quas diuiditur: ipsæ enim sunt, quæ uniuscuiusq; rationem complent: esse autem uniuscuiusq; unum & idem est, nec intensionem nec remissionem suscipiēs est: aquilinum autem uel simum uel coloratum aliquo modo intenditur & remittitur.

Hic secundo dr̄iarum scdam diuisionem affert cū subdiuisione, & triplici dr̄ia inter mēbra subdiuisionis. Diuisio est, dr̄iarum, aliæ sunt separabiles, aliæ inseparabiles. Subdiuisio est, dr̄iarum inseparabilium, aliæ sunt per se, aliæ p accn̄s. Triū aūt dr̄iarum inter mēbra subdiuisionis huius prima est, q̄ dr̄iæ per se accipiunt̄ in rōne substātiæ. i. ingrediunt̄ diffōnem subālem eei dr̄iæ vero per accn̄s manent extra. Scd̄a est q̄ dr̄iæ per se faciunt aliud, dr̄iæ vero p accn̄s faciunt alterum. Tertia est, q̄ dr̄iæ per se nō suscipiunt magis & minus, dr̄iæ per accidens suscipiunt magis & minus, seu intensionem & remissionem quod idem est. Probat autē hanc tertiam disparitatem quo ad vtrāq; partē. & primo quo ad primā innuens duas rationes ad hoc, prima est. quia genus non prædicat̄ magis & minus de eo cuius est genus. & silr̄ dr̄iæ generis diuisiuæ nō debent magis & minus prædicari de eis quorum sunt dr̄iæ. & tenet silr̄ rudo cū sequela ex eo q̄ vtrūq; est prædicatū subāle. 2. est, quia id qd̄ cōplet rei rōnem intensionem & remissionē non recipit. ꝓbat̄: quia tale cōplet esse quidditatiuū rei qd̄ oīno vnum est, non suscipiens intensionē nec remissionē: differentiæ autem per se sunt, quæ vniuscuiusq; rationem complent, ergo &c.

Circa subdiuisionē notandū est. q̄ dr̄ia potest dici per se & silr̄ per accidens duplici respectu. Potest quidem dici per se, vt respicit genus qd̄ diuidit, et vt respicit spēm quā cōstituit. Et siquidē dicatur ideo per se, quia respicit per se spēm. oportet accipere ly per se strictius, vt Albertus dicit. q̄ accipiatur in lib. 1. Poste. qm̄ ibi vocatur respicere spēm per se tam p̄dicatum quidditatiuum q̄ propriū hic vero differentia quæ fundatur supra ꝓprio per accn̄s dr̄ — *Tex. c. 9.*

accipitur ergo hic per se, vt idem est quod essentialiter, & per accn̄s vt sonat id quod extra essentiam rei est: ita q̄ sensus est, differētiarum inseparabilium quædā sunt essentiales his, quorū sunt differentiæ. quædā vero sunt extra essentias eorum, quæ differre faciunt. Si autem differentia ideo dicatur per se, quia genus per se respicit alius sensus est. & ly per se alio mō accipere oportet. Differētia. n. iuxta hunc sensum non ideo dicitur per se, quia p se prædicetur de genere, aut q̄a essentialis sit generi: sed q̄a per se diuidit ipsum genus &c genus enim, puta animal pōt diuidi differentijs per accidens, vt si diuidatur animal per nauigatiuum & volatiuum, aut per masculinū & femininum & hmōi quæ sunt aīalium accn̄tia. Et potest diuidi differentijs per se, vt si diuidat̄ animal in rōnale & irrōnale, quæ sunt aīalium non ꝓprietates, nec accidentia, sed principia formalia. Nec parui refert qualibus genus differentijs diuidatur per se an per accn̄s. absq; differentijs. n. per se nec diffōnes, nec scientiæ rerū haberi pn̄t: & multi errores eueniunt. quia non discernitur qn̄ aliquid diuidit̄ an per se dr̄iæ sint sumptæ, an per accidens &c. Quid autem exigat̄ ad hoc qd̄ dr̄iæ sint per se dr̄iæ alicuius gn̄is altioris est negocij: in. 10. nāq; meta. tractanda potius est res hæc. Sat sit in hoc loco nosse q̄ differentiæ per se, de quibus Porphyrius loquitur, vtrāq; perseitatem habere debent, & respectu s. generis, & speciei. Verum ne nouitij turbent̄, attēdendū ē, q̄ licet pseitas dr̄iarū & genus & spēm respiciat, inseparabilitas tn̄ solam speciem attingit, vn̄ sensus subdiuisionis ē dr̄iarū inseparabiliū ab his q̄ differre faciunt, aliæ sunt p se, aliæ sunt per accidens.

Circa tertiā dr̄iam assignatā in textu inter differentias per se, & per accidens, duo notāda sunt. Primum est sensus illius. Sensus aūt orationis, quia ex terminis dependet a terminis inchoandū est. Suscipere magis & minus nihil aliud sonat pro nunc q̄ rē illam, quæ dicit̄ suscipere magis & minus. magis & minus participari vel ab eodem in diuersis tpibus, vel a diuersis simul, uel successiue, sicut calor suscipit magis & minus; quia eadem aqua modo est minus calida. mō magis, & ista aqua est magis calida quam illa &c Differentia per se, vt superius dictum fuit, potest accipi dupliciter. Vno modo pro re, quæ est dr̄ia: & sic, cum talis res sit etiā dr̄ia per accidens, de ea verificabitur, & q̄ suscipit magis & minus, & consequenter in hoc loco non est sermo de differentia ꝓ re absolute. Alio modo accipitur pro re induit intentionem differentiæ p se, & sic de ea est hic sermo: & de ipsa verificet̄ sermone — *In hoc ca.*

formali

formali, quod nõ suscipit magis & minus. Ad hoc enim, quod differentia per se non suscipiat magis & minus, non exigitur, quod res illa careat intensione & remissione. sed requiritur & sufficit, quod res illa inquantum est differentia per se, non suscipiat magis & minus. &, quoniam res in illa non denominatur per se differentia (nisi in ordine ad speciem, quam constituit, & genus quod diuiditur) consequens est, quod ideo differentia per se non suscipit magis & minus: quia actum differentiæ.s.constituere speciem, & diuidere genus non exercet cum magis & minus, ita quod modo magis modo minus constituat aut diuidat aut distinguat ab aliis &c. Cuius fundamentum est, quia res denominata differentia per se, ei respectu cuius dicitur per se differentia, non inest secundum magis & minus cuius signum est: quia non prædicatur differentia de genere aut specie cum magis & minus. Differentia vero per accidens, ideo dicitur suscipere magis & minus, quia eum magis & minus cõmunicatur his quorum est differentia per accidens. Nec equali sorte accidisse credas differentiæ per se non suscipere magis & minus, & differentiæ per accidens suscipere: qm̃ differentia per se vendicat sibi hoc necessario, & vniuersaliter. necesse est siquidẽ, vt dicetur, constitutiuum speciei vt sic carere latitudine: differentia vera per accidens non vendicat sibi necessario suscipere magis & minus, sed ꝑmissiue & particulariter. Ex eo enim quod aliquid est differentia per accidens non prohibetur suscipere magis & minus: & in multis hoc seruatur, puta in differentiis secundũ calidum & frigidum, album & nigrum, simum aquilinum &c. non autem in omnibus, vt patet in differentiis secundum numeralia accidentia, duo.s.& tria &c. patet ergo ex dictis sensus differentię huius: & consistit in hoc, ꝙ differentia per se, vt sic, caret necessario magis & minus, differentia autem per accidens, vt sic, non prohibetur suscipere magis & minus. Secundum autem notãdum est ratio secunda in textu ad hoc adducta, oportet siquidem & hic aduertere, ꝙ eius termini formaliter intellecti perspicuam illã reddunt. consistit nãque in hoc, ꝙ, quia esse quidditatiuum rei, vt sic, consistit in indiuisibili, quoniam species rerum, vt dicitur
T. c. 10. in. 8.metaphy. sunt sicut numeri, quibus non potest adeo parum auferri aut addi, quin varietur species: quia sic inquam esse quidditatiuum consistit in indiuisibili, oportet quod careat magis & minus: quoniam magis & minus latitudinem & diuisibilitatem supponunt in re suscipiẽte illa: si autem sic est, oportet vlterius, quod differentia constitutiua et completiua ipsius esse quidditatiui consistat in indiuisibili, aliter constitutiuum essentiale haberet latitudinem & constitutum non. ꝙ est impossibile. ex ꝑprio ergo effectu ipsius per se differentiæ declarauit subtiliter Porphyrius, ꝙ ipsa non suscipit magis et minus. hæc aũt, quoniam mediocriter coniectantes tangemus, alibi diffusius discutienda relinquamus &c.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur: & cum hæ quidem sint separabiles, illæ uero inseparabiles. Et rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ uero per accidens. Rursus earum, quæ per se sunt differentiarum, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ uero secundum quas ea, quæ diuisa sunt specificantur. ut cum per se differentiæ omnes huiusmodi sint animati & inanimati, sensibilis & insensibilis, rationalis & irrationalis, mortalis & immortalis. Ea quidem, quæ animati & sensibilis differentia constitutiua est animalis substantiæ: est enim animal substantia animata sensibilis. ea uero, quæ est mortalis & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis diuisiuæ sunt animalis differentiæ: per eas enim genera in species diuidimus. Sed hæ quidem, quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum, completiuæ sunt specierum: diuiditur enim animal rationali & irrationali differentia, & rursus mortali & immortali differentia: sed ea, quæ est rationalis differentia & mortalis constitutiuæ sunt hominis, rationalis uero & immortalis Dei. Illæ uero, quæ sunt irrationalis & mortalis irrationabilium animalium. sic etiam suprema substantia cum diuisa sit animati & inanimati differentia, sensibili & insensibili, animata & sensibilis congregatæ ad substantiam animal perfecerunt. Quoniam ergo eædem alio modo acceptæ sunt constitutiuæ, aliquo modo autem diuisiuæ omnes specificæ dicuntur, & his maxime opus est ad diuisiones generum & diffinitiones specierum: sed non his, quæ secundum accidens inseparabiles, nec magis his, quæ sunt separabiles.

Hic tertio vt compleat diuisionem immediate acceptam: reassumit eam cum subdiuisione, & subdiuidit alterum membrum subdiuisionis .s. differentias per se, declarat quæ membra vltimæ subdiuisionis, tota ergo diuisio est. Differentiarum aliæ separabiles aliæ inseparabiles. Inseparabilium alię per se aliæ per accidens. Per se, alię diuisiue generum, aliæ constitutiue specierum, quæ per generis diuisionem acceptæ sunt, declaratio huius vltimæ diuisionis ante oculos ponit prædicamentalem arborem supra pictam vt inspiciantur differentiæ quæ in vtroque posite sunt latere. hac autem arbore præsentata, prima declarationem aggreditur. antequam aduertendum est, quod membra huius subdiuisionis. s. differentiarum per se, aliæ sunt diuisiue, alię constitutiue, dupliciter sumi possunt. Vno modo absolute, & sic ista subdiuisio nec est diuisio rerum, nec differentiarum proprie loquendo, sed potius actuum ipsius differentia, vna enim met res & vnica differentia, vt dicet ipse Porphyrius, est diuisiua & constitutiua, quia habet vtrũque actum respectu diuersorum. Alio modo possunt sumi in ordine ad aliquod vnum subalternum, & sic est diuisio differentiarum & rerum, eo modo quo alia res est differentia inferiori a superiori, quoniam aliæ sunt differentiæ diuisiue animalis, & aliæ sunt differentiæ cõstitutiue eiusdem. Ille enim sunt inferiores animali. istæ vero sunt eo superiores, vt patet in arbore. Quia sic ergo dupliciter intelligi potest distinctio inter huius subdiuisionis membra. Porphyrius primo declarat quomodo sint aliæ differẽtiæ diuisiue a constitutiuis, sumẽdo eas in ordine ad aliquod subalternum. & in obiecta arbore ostendit, qđ respectu animalis aliæ sunt differentiæ cõstitutiue & aliæ diuisiue, quoniam constitutiue animalis sunt, animatum & sensibile, diuisiue vero rationale & mortale. Secũdo declarat quomodo sint aliæ differentiæ diuisiue a cõstitutiuis. absolute loquendo de eis, & ostendit in eadẽ arbore quod non sunt aliæ differentiæ cõstitutiue a diuisiuis, sed eædem sunt diuisiue superioris generis & constitutiue inferiorum specierum. Declarat autem hoc, primo in illis differentiis quas diuisiuas tantum animalis, dixerat, ostendendo qđ illę etiam constitutiue sunt, nõ animalis, sed specierum, eius deinde in illis quas constitutiuas tantum animalis dixerat, ostendendo eas esse supreme substantiæ diuisiuas, constitutiuas vero specierum subalternarum eius. Et sic completa declaratione. tertio declarat mẽbra huius diuisionis a nomine eorum dicens, quod istæ sunt differentiæ illæ quæ specifice vocantur, de quibus superius meminimus. quarto declarat eorum vtilitatem dicẽs, quod talibus differentiis opus est, cum diuidere genera, & cum diffinire volumus species, & propterea cæteris relictis, de istis tractandum est &c. Nota hic quod licet ista vltima subdiuisio absolute non sit diuisio rerum sicut nec aliæ diuisiones supra positæ, ista tamen sola peculiari quadam sorte obtinuit, vt ab aliis explanata sit, quod sit diuisio differentiæ secundum diuersos actus, & non secundum diuersas res. Hoc autem non ideo accidisse putandum est, quia latuerint tot ingenia aliæ supradictæ diuisiones, sed quia cæteræ diuisiones, & si non rerum, saltem differentiarum diuisiones erant. alia enim differẽtia est quæ separabilis est, & alia quæ inseparabilis & sic de aliis, quoniam alio & alio modo differre faciunt, vt dictum est superius. hæc vero sub diuisio neque etiam differentiarum diuisio est, quoniam vnica res vnica intẽtione differentiæ duo simul operatur, diuisionem scilicet generis & constitutionem

speciei, ostenditur autem vnica intentio differentiæ, & ex eo ꝙ differentia eodem modo facit differre speciem & genus, quoniam eque distinguit vtrũque specificæ.ſ. rationale.n. non solum hominẽ ab asino differre facit specificæ, sed etiam animal in homine specifice distinguit ab animali in asino (vt in decimo metaphy. habetur) & ex eo quod non qualicũque simulate illos duos actus in se venit, sed tali & tanta vt vnus alterius ratio sit, & alter sine altero fieri nequeat.
T. cõ 24.

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est qua abundat species a genere: homo.n. ab animali plures habet rationale & mortale, animal.n. ipsum nihil horum est.

Hæc est tertia pars huius capituli, in qua differẽtiæ quę vnum est quinque prædicabiliũ.i. differentię per se, quinque diffinitiones assignantur iuxta numerũ suarũ ꝓprietatum seu operationũ. quæ suis locis patebunt. Ponit aũt primo diffinitionem primã, & deinde dubitationem quãdam mouet. Determinant ergo diffiniẽdo differentiã peripatetici primo sic, differentia est qua spẽs abundat a genere. Vbi nota ꝙ ly qua, nõ solum denotat illud plus ꝙ habet species, & quo caret genus esse differẽtiã. sed etiam denotat differentiam esse cãm, quare species plus habeat in se q̃ genus. Vnde sensus diffinitionis est, differentia est qua & vt causa abundãtiæ, & vt re abundante vel redũdante species abundat a gñe. vtroq; n. modo species abũdant a genere per drĩam & non altero tantum, qm̃ species nihil includit quo careat genus nisi drĩam, & ꝓxima causa ꝙ species plus includat q̃ genus, est ipsa differentia quæ ex natura sua habet ꝙ extra genus sit & spẽm ingrediatur. Abundare aũt licet distingui possit in abũdare in potentia & in actu, & genus abũdantia potentiali a qualibet specie abundet, species aũt abundantia actuali a genere abundet. quia tñ abundare in potẽtia non est abundare, sicut nec diues in potẽtia, est diues, ideo absq; distinctione dictum est ꝙ spẽs abundat a genere, quia actualr plus habet in se q̃ genus in se actualiter habeat, species.n. habet in se actu differentiam, q̃ genus actu non habeat, vt patet in exemplis textus &c.

Nam unde habet species differentias? nec.n. oppositas habet, nãq; in eodem simul non habet oppositas sed quẽadmodum probant potestate quidem habet omnes differentias sub se, actu uero nullam, ac sic nec ex his quæ non sunt aliquid fit, nec in eodem simul habebit opposita.

Hic dubitat. quia dixerat drĩam haberi a specie & propterea abundare a gñe, dubitatio nõ exprimitur in textu integre, sed in rñsione insinuatur. Et quia soluere nescit,
T. cõ 1.
qui nescit nondum (vt dr̃ in tertio metaph.) ideo proponenda est ista dubitatio. Quæritur si species abundat a genere differentia, vnde habet species differentias, aut a genere, aut a nullo, nam ante differẽtias nihil est nisi genus, non a genere, qm̃ cum nihil det quod non habet, sequeretur ꝙ genus haberet omnes suas differẽtias quibus diuiditur, cum non sit maior rõ de vna q̃ de altera, & cum tales differentiæ sint oppositæ, sequetur quod idẽ simul habebit opposita, quod videtur impossibile, licet n. vnum & idem successiue habere opposita videamus (dum aliquid prius frigidum fit calidum) simul tñ habere opposita impossibile omnino censetur. Si aũt species habere dicantur differentias a nullo, sequetur ꝙ ex nihilo fiet aliquid hoc autem est contra omnes phõs dicentes, qđ ex nihilo nihil fit. Huius dubitationis primam partẽ. Porphyrius ponit, & statim subdit solutionem quæstionis, dicens. Sed quemadmodum probant &c. & consistit rñsio in hoc, ꝙ species habent differentias a genere habente differentias in se non actu sed potestate, & hoc sufficit, quoniam sic euitamus vtrũq; inconueniens, in quæstione adductum, quia nec dicimus, differentias venire ex nihilo, sed oriri ex genere, nec dicimus in eodem esse opposita, quoniam opposita esse in potentia in eodem, non est opposita esse in eodem, sicut nec hominem esse calidum in potentia est hominem esse calidum.
Primo phy. T. c. 33.

Circa ea quæ hinc dicũtur triplex dubium est quomodo .ſ. genus non habeat differẽtias actu, & quomodo habeat potestate, & qũa potestate illas habeat. Ratio primæ dubitationis est, quia videmus qđ genus actu simul habet differentias oppositas, animal enim genus actualiter & simul est rationale & irrationale, quoniam actualiter est simul coniunctum homini & brutu. Nec põt subterfugi dicendo ꝙ non est idem aĩal ꝙ est rationale & irrationale, quoniam Porphyrius in textu nõ solum reputat inconueniens, idem numero habere actu duo opposita simul sed etiam idem genus vt patet. Constat aũt qđ animal vnum & idem genus existens actualiter & simul est rationale & irrationale. Ad hoc breuiter dicitur ꝙ habere duo opposita simul in actu, contingit duplr.ſ. per modum coniunctionis, & per modum inclusionis. Per modum coniunctionis opposita haberi dico, quãdo opposita coniunguntur alicui sicut accñtia subiecto, vel formæ materiæ, vel quouis alio modo quæcũq; extra naturam alicuius, illud per modum informationis determinant, & hoc modo opposita non posse esse in eodẽ actu & simul intelligendum est in eodem numero tantum, quoniã impossibile est vt vnum & idem numero sit simul calidum & frigidum &c. Idem aũt specie aut genere possibile est hoc modo suscipere simul cõtraria, vt ratio adducta probat. Per modum autem inclusionis tunc haberi dico opposita, qñ opposita includuntur in rõne illius: & hoc mõ impossibile est idem siue numero siue specie siue genere, includere actu simul duo opposita, quoniam vnum destruit reliquum & non se compatiuntur in vna natura, & iuxta hunc sensum est dictũ a Porphyrio, ꝙ genus non habet actu differentias eius diuisiuas, quoniam eas nõ includit in sua ratione. Species autẽ actu eas continet, quia singularum diffinitiones singulæ ingrediuntur. & ꝑ hæc patet responsio ad obiectum, quoniam primum sensum impugnat quem nõ approbamus. Secundum autem & tertium dubium quoniã metaphysicali egent speculatione, indiscussa relinquantur, satq; sit scire nunc, qđ genus ideo potestate dicitur continere differẽtias, quia differentiæ ex eo nascuntur, nõ ita qđ in eo prius latitantes prodeant, sed sic vt inchoatæ in ipsa forma generica indistinctæ ad ꝓprias actualitates distinctæ & perfectæ sortiendas ex eo originem trahant, ꝓpter ꝙ genus principium suarum specierum (dictum est) sicq; potestas hæc gñis ad actum reducitur, vt differentiarum oium & singularum quæ potestate in gñe cõtinentur, comes indiuiduis actualiter & simul ipsum genus efficiatur.
Supra cõ. p. 1.

Diffiniunt aũt & hoc modo, Differentia est, quæ de pluribus differentibus specie in eo q. quale sit prædicatur. risibile.n. & mortale de homine prædicatum, in eo q. quale est homo dicitur, sed non in eo q. quid est. quid est homo interrogatis nobis, conueniens est dicere, animal, quale aũt inquisiti, quoniam rationale & mortale conuenienter assignabimus. Rebus n. ex materia & forma constantibus, uel ad similitudinem proportionemq; materiæ et formæ constitutionem habentibus, quemadmodum statua ex materia est æris. forma autem figura, sic & homo communis & specialis, ex materia quidem similiter proportionabiliter consistit ex genere, ex forma autẽ differentia, totum autem hoc, scilicet rationale mortale homo est, quẽadmodum illic statua.
Alia differentiæ diffinitio.

Declarata iam differentia inquantum a gñe in speciem deriuatur, per primam diffinitionẽ, secundam ponit diffinitionem, in qua declaratur differẽtia inquantum prædicabile est distinctũ ab aliis quatuor. Vnde diffiniuisse ait peripatetico differentiam etiam sic Differentia est ꝙ prædicatur de pluribus differẽtibus specie in eo quod quale, & statim declarat vltimam particulam.ſ in eo quod quale dupliciter, Primo ex notis interrogationũ, quoniam, quærentibus quid est homo, respondemus gñis nomen puta animal ac per hoc aĩal prædicatur in quid, quærentibus autem deinde quale aĩal est. respondemus differẽtię nomine, puta rõnale. & sic differẽtia prædicatur in quale, quia respondetur interrogãtibus quale. secundo declarat

hoc rõne

hoc rõne tali, qñ aliquid constituitur ex duobus. materia .f. & forma, vel se hñtibus sicut mã & forma, id q̃ se habet vt forma, prædicatur in quale, spẽs cõstituitur ex genere & differentia: ita q̃ genus se habet vt materia: et differentia vt forma. ergo differentia prædicaẽ in quale &c. Minorem declarat exẽplo in artificialibus nobis notioribus, quẽadmodum.n. statua Cęsaris est qd compositum ex ere & figura Cęsaris, ita q̃ es est materia statue. figura vero Cęsaris est forma, & statua est totum cõpositum ex ere & figura, sic homo (nõ hic vel ille, sed cõis) qui denominatur species, est quid cõpositum ex aĩali tanq̃ materia, & rõnali tanq̃ forma Maior aũt non declaraẽ in textu, nec aliæ particulæ diffinitionis assignate, oportet ergo hęc oia ordinate facere, incipiẽdo a prioribus particulis.

Occurrit aũt primo antiquum dubium circa illã particulam. pluribus differẽtibus speciæ Qm̃ differentia vltima ẽm veritatem conuertibilis est cũ specie spãlissima, & consequenter non p̃dicatur de pluribus differẽtibus spẽ, sed vna sola spẽ, & sic ista diffinitio non cõuenit omni cõtento sub diffinito. Hãc dubitationem licet multipl'r diuersi se soluere credãt vt diffuse Albertus recitat. Duæ tñ solutiones mihi dignæ visæ sunt vt in mediũ adducãtur. Primã est qd' quia differẽtiæ vltimæ sunt nobis ignotæ, eas differentias diffinierũt peripatetici quas habemus, & quibus vtimur in diffinierũt, tales autem sunt (vti secun- [f. com. 17.] do posteriorum dicitur) quæ in plus se habent q̃ species. Non ergo ideo diffiniendo differẽtiam, dicitur q̃ prædicatur de pluribus differentibus spẽ, quia omnis differẽtia sit talis, sed quia omnis differẽtia nobis nota prædicatur de pluribus differentibus spẽ. Nec obstat si de nouo cognosceretẽ aliqua differentia vltima, qm̃ q̃ in pluribus inuenitur logica pbabilitate sunt intuiti: hæc rñsio, licet ab Alberto ridiculosa iudicetur, ppterea quia nõ saluat diffinitionem conuenire omni cõtento sub diffinito, & quia oppositum istius diffinitionis cõuincitur conuenire alicui contento sub diffinito. i. differẽtiæ vltimæ. quia nõ de pluribus sed de vna tantum specię p̃dicatur. ego tñ a risu abstinendum cẽseo, eo q̃ S. Tho. in secundo posteriorum, [Tex. 13.] asserit iõ Aristotelem dixisse differentias oẽs esse in plus q̃ diffinitum, qa propriis differentiis caremus. Et ipsemet Albertus ibi asserit dici posse qd' Aristoteles loquitur de differentiis nominatis quę sunt cões, qm̃ proprias non habemus. Vñ iuxta hoc rationes eius facile soluunẽ: dicendo, q̃ diffinitum non est hic dr̃ia absolute, sed differentia nominata & sic cõuenit omni, & nulli conuenit oppositum &c. Altera rñsio est q̃ hic non diffinitur quæcũq; differentia, sed ea tm̃ quæ est verę differentia, verę autem differentia non est dr̃ia vltima conuertibilis cum specie sed superiores, & iõ optime dictum est q̃ dr̃ia prædicatur de pluribus differentibus specie. Q̃ aũt vltima differentia & conuertibilis non sit verę dr̃ia declaratur sic. Differentia vltima habet tria in se. f. q̃ diuidat genus, & qd' constituat aliqd' sub genere, & q̃ ad vnicã & indiuidualem naturam determinet, primi duo actus cõueniunt differentiæ inq̃tum dr̃ia est, ita q̃ dr̃ia habet q̃ sit differẽtia ex primis duobus, qa diuisio separatio est. Ex hoc ipso autem q̃ aliqd separat differre facit separata, & cõtrahit & coartat id qd' diuiditur ad partem q̃ separando cõstituit &c. Tertius vero actus differentiæ naturã nõ ingreditur, aliter oporteret q̃ oĩs differẽtia hunc haberet, sicut omnis dr̃ia habet primus duos actus. f. diuidere & constituere, sed accidit alicui dr̃iæ illæ tertius actus ex eo q̃ res aliqua denoĩata differentia ex propria natura habet qd' non inueniaẽ nisi in vna natura, & indiuisibilis sit formaliter &c. Sic ergo qa vltimi & conuertibilis dr̃ia vere differentia nõ est: sub diffinita dr̃ia hoc in loco non comprehenditur, & consequenter vl'r verificatur q̃ dr̃ia quæ veræ dr̃ia est, prædicatur de pluribus spẽbus. Hæc est rñsio Alberti ab Auicenna Alpharabio & Auer. sumpta (secundum ipsum) & Aristoteli attributa. Appellat quoq; veræ dr̃iam: differentiam simplicis virtutis differẽtiæ, eo q̃ habeat simplicem dr̃iæ efficaciam. f. diuidere & constituere, differentiam aũt non veræ, differentiam nõ simplicis virtutis termini diffinitiui, eo q̃ vltima & cõuertibilis differentia contineat in se oẽs superiores sicut tetragonũ trigonum &c. Hæc solutio qm̃ ex limpido fonte emanat & ad q̃õnis propositæ veritatem dic, discutiẽda aliqualiter est. Põt siquidem dupliciter intelligi. Primo secundum q̃ sonat, vt. f. dr̃ia hic nõ diffiniatur simpliciter secundum totum suũ ambitum, sed diffiniatur tantũ differentia: non vltima, quia talis tantũ veræ dr̃ia est, & simpliciter virtutem dr̃ię habet. Et hic sensus licet prima facie ab eis intentus videaẽ, quo modo vel volũtarius vel contra rationem nõ sit, non video: contra rõnem quidem, quia cum dr̃ia vltimã habeat omnes actus veræ dr̃iæ. f. diuidere & cõstituere. quare diffinitio veræ dr̃iæ sibi conuenire nõ debet? Nec sufficit dicere, q̃ hoc iõ accidit, qa vltra actus veræ dr̃iæ habet qd' determinet ad atomam naturam. Hoc n. tertium nõ est conditio diminuens rationem dr̃ię, dato q̃ esset extranea cõditio, & consequenter diffinitio verę dr̃ię sibi repugnare non debet. sicut oĩs diffinitio nõ repugnat lorti nec homini albo: licet repugnet homini picto. Q̃ autem illę tertius actus nõ sit conditio diminuens ex eo certũ est, quia compatitur simul se cum oẽs actus veræ differentiæ expleri. Voluntarius aũt non minus q̃ prima rñsio, quæ despicitur, si fugiendo dicatur, p veræ differẽtia non absolute diffinitur. sed cum præcisione cuiuscũq; posteriores actus aduenientis, ita q̃ diffinitum est differẽtia præcisæ, & propterea nõ clauditur hic sub diffinito dr̃ia vltima, quia licet sit veræ dr̃ia, non tñ est præcisæ differentia, sed addit aliqd vltra. f. determinationem ad atomam naturã. Hæc. n. glosa qua ratione magis q̃ prima rñsio fulciri possit, libẽter audirem (præsertim qa licet consueuerint pĥi de rebus abstractæ & præcisæ discutere, q̃ debeantur illis ex rõnibus formalibus, non tñ in diffinitione positiuę ponere cõsueuerunt, id q̃ non rei rõnem, sed præcisionem sequiẽ) prædicari autem de pluribus spẽbus, sequitur non differentiæ rõnem, quia sic inueniretur vbicũq; inuenitur differentię ratio, sed dr̃iæ præcisionem quia si res præcisæ dr̃iæ rationem habet, de pluribus spẽbus prædicatur secundũ istam viam. Alio mõ potest intelligi prædicta solutio, vt diffinitum sit dr̃ia absolutæ & formaliter sumpta inq̃tum differentia est, & q̃ ly p̃dicari de pluribus differẽtibus spẽ, non sumatur positiuæ, sed non repugnãter, & sit sermo formalis cuius sensus sit, dr̃ia est q̃ prędicatur. i. est vl'e cui inquantum dr̃ia est, nõ repugnat p̃dicari de pluribus differentibus spẽ &c. Et hic sensus est valde subtilis & pfundus, qm̃ formaliter differentiæ rationem rimatur, dr̃ia. n. (vt ex dictis patet) ex eo q̃ diuisiua & cõstitutiua est, habet q̃ sit differentia, ex his aũt non vendicat sibi dr̃ia, q̃ prędicetur de pluribus spẽbus, qm̃ oporteret (vt dictum est) q̃ omne, cui conueniũt isti duo actus, ex quibus differentiæ rõ integratur, prædicaretur de pluribus spẽbus, q̃ manifeste apparet falsum in vltima dr̃ia, quæ conuertibilis est cũ atoma specie. Sed ex his nõ repugnat dr̃iæ, q̃ prædicetur de pluribus spẽbus, qm̃ si ex his repugnaret, nullũ cui hi actus insunt prædicaretur de pluribus speciebus, q̃ manifeste apparet esse falsum in differẽtiis subalternorum. Iuxta hunc aũt sensum oportet soluere obiectionem factam, vtẽdo illa regula (qñ aliquid nõ repugnanter cõuenit superiori absolutę, & repugnat inferiori ex propria rõne vel ex quacũq; alia additione, illud tale simpliciter non põt enunciari de inferiori, sed cũ specificatione superioris) verbi gratia, q̃titati nõ repugnãter conuenit diuidi in infinitum, q̃ tñ non potest absolute verificari de omni q̃to, vt patet in q̃titatibus pĥicis, sed verificatur de oĩbus quãtis cum ista specificatione in eo qd' q̃tum, q̃titas. n. humana nõ est indiuisibilis in infinitum, quia si in medio secaretur statim desineret esse humana, sed q̃titas humana inq̃tum q̃titas est diuisibilis in infinitũ. Ex hac inq̃ regula tradita a S. Th. in pĥicis soluitur pñs [Primo physic. Lect. 9. & Text. Com. 36.] quæstio, dicendo cũ Auic. & cæteris supradictis, q̃ dr̃iæ vltimæ non cõuenit ista diffinitio absolute, nec oportet q̃ sibi conueniat absolute, quoniã differentia vltima taliter contrahit differentiæ rationẽ, quod ex illo addito repugnat sibi, quod nõ repugnat differẽtiæ rationi, & hoc est dicere, quoniam differentia vltima non habet sim-

plicem virtutem differentiæ, & ꝙ non est differentia vere idest pure: sed conuenit differentiæ vltimæ ista diffinitio cum specificatione differentiæ: ista enim est vera. Differentia vltima (inquantum differentia est) est prædicabilis de pluribus differentibus specie quocunque modo præexposito, licet ista sit falsa differentia vltima est prædicabilis de pluribus differentibus specie: quocũque modo exponatur. Et quoniam hic sensus differentiæ naturam formaliter explanat: negatiue tamen, magis dignus tot peripateticis censeatur: si placet. Eo præsertim qđ hic modus exponendi conformis est Aristotelicæ doctrinæ in sexto & septimo physicorum: Tres ergo sustentabiles expositiones collige nouitiæ. prima est quod differentia nominata hic diffinitur. Secunda est quod differentia præcise seu pure. Tertia est quod differentia formaliter seu vt sic, secundum primas duas expositiones ly prædicabile de pluribus differentibus specie: positiue intelligitur. iuxta tertiam vero negatiuæ: seu non repugnanter prima facilior & intentioni diffinientium forte conformior secunda supradictorum virorum illustrium verbis magis consona. tertia ipsi rei naturæ magis propinqua videtur.

Circa alteram vero particulam. (.f. in eo quod quale) notanda sunt tria. Primum est: ꝙ cum prædicari in quale dupliciter contingat. .f. accidentaliter: sicut album dicitur de homine cigno, & essentialiter sicut rationale dicitur de homine differentia nõ prædicatur in quale accidentaliter sed essentialiter: quoniam res denominata differentia per se, de qua loquimur, est essentialis, & intrinseca ipsi speciei, & non est extra ipsam speciem aliquo pacto, nec secundum rem: nec secundum intellectum, quẽadmodum sunt illa quę prædicantur in quale accidentaliter. Non est autem explicata particula hæc in diffinitione differentiæ, quoniam hoc tanq̃ per se notum relinquebat. Auicenna autem integram diffinitionem adunauit dicens: differentiam esse vniuersale prædicatum essentialiter de pluribus differentibus specie in eo quod quale. Secundum est qđ differentia ideo prædicatur in quale essentialiter, quia est qualitas essentialis generis & speciei: (licet diuersimode) qualitas enim idem sonat qđ formalis determinatio. determinatur autem non solum subiecti potẽtia secundum esse accidentale: per formas accidentales, & materiæ potentia secundum esse substantiale, per formas substãtiales, sed et generis potentia secundum esse quidditatiuum, per differentias, sicut enim es est in potentia vt fiat talis vel talis figuræ, & postmodum figuratum per operationem artis Cæsaris similitudine: iam determinatum est per illam figuram: ac per hoc fit Cæsaris statua, ita genus pura animal secundum se indeterminatum est: & esse potest rationale & irrationale, sed cum animali cõiungitur rationale, iam posse eius determinatur ad hominem. Generis ergo qualitas est differentia, quia determinat eius potentiam, & quale sit significat. Speciei autem qualitas non prædicta ratione est, quoniam non est in potentia ad differentiam, sed quia constituendo spẽm ipsam vt formale eius principium determinat, forma enim (vt declarauimus & in textu dicitur) qualitas vocatur & eius rõnem habet inquantum formaliter determinat. Essentialis quoq; qualitas generis & speciei: differentia difformiter est. quoniam speciei iõ essentialis est quia eius est determinatiua. vt formale principium & intrinsecũ determinat compositum, generis autem iõ essentialis: quia ipsum non specificatum supponit. sed ita qualificat vt ad esse specificum trahat, accidentales siquidem qualitates rei aduenĩẽtes ipsam in specie completam præexigunt: nec reponũt rem subiectam in propria specie: differentia vero genus ipsum determinando diuersificat sic, vt in ꝓpria specie reponat eius substantiam, animal enim rationali determinatum in specie hominis est, adeo vt specie differat ab aiali in leone per irrationale posito &c. Tertium est ꝙ Porphyrius hanc particulam declarando notanter sub disiunctione dixit, rebus. n. ex materia & forma, vel ad similitudinẽ proportionemque materiæ & formæ, constitutionem habentibus &c. Videbat nãq; ꝙ genus nec differentiæ nec speciei materia est: similiter quod differentia nec generis nec speciei forma est, quoniam tam materia quam forma pars est rei, pars autem de toto cuius est pars non prædicatur in recto. non enim dicimus quod homo est anima: tam vero genus quam differentia de specie prædicatur: & secundum veritatem genus & differentia vna res sunt, qđ a partibus alienum est. Diligenter itaq; intuitus est, quod genus materiæ simile proportionaliter est, & differentia formæ: & species toti composito, quoniam sicut materia subiectum determinabile est, & forma eius informitatem amouendo determinat, & ex eis resultat compositum, sic genus substratum quid dicit essentialiter formabile, & differentia adueniens ipsum determinat, sicq; species vtrũq; complectens constituitur: & sic patet tota diffinitio cum eius declaratione Maior enim quæ a Porphyrio declarata non fuit ex dictis iam clara est. Nec fallaris putans Porphyrium voluisse dicere, quod forma prædicatur in quale, non hoc enim intendebat, sed qđ sicut forma est qualitas materiæ, quia determinat eam formaliter. ita prædicatum quod se habet vt forma, prædicatur in quale, quia actum formæ participat. .f. formaliter determinare. Illud postremo prætermittendum non est, quod differentia vt prædicabile ab aliis distinctum, nec genus, nec inferiora aliqua per rectam lineam respicit. sed species. de gẽnere. n. non prædicatur nisi per modum accidentis vel proprij. De indiuiduis vero suis, puta hoc rationali, & illo rationali per modum per speciei dicitur. De speciei autem vt differentia prædicatur, & propterea hic vbi differentia vt vnum speciale prędicabile diffinitum est, in ordine ad species diffinitionem sumpsit, & vt ex dictis facile declarari potest. singulæ particulæ ad differentiam aliorum prędicabilium positę sunt &c.

De hoc vide .l. de ente & essen. cap.4.

Describunt autem huiusmodi differentiam & hoc modo. Differentia est quod est aptum natum diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt. rationale. n. & irrationale hominem & equum, quæ sub eodem genere sunt diuidunt.

Hic ponitur tertia descriptio differentiæ, qua diffinitur secundum primum suum effectũ (diuidere .f.) & dicitur, quod differentia est quod aptum natum est diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt, .i. species, quas superius dictum est esse ea, quæ sub genere ponuntur. Vbi notandum est primo, quod differentia dicitur esse id, quod est aptum natum diuidere, & non simpliciter dicitur, differentia est quæ diuidit, vt insinuetur, quod hic actus .f. diuidere, non qualitercũque conuenit ipsi differentiæ, sed ex ratione sibi propria, ita quod differentia, inquantum differentia est, adeo sibi appropriauit diuidere, vt ab ipsa inseparabile sit, & alteri communicari non possit, vt ex præcedentibus patet. Quia igitur non ex aduentitio accidẽte, aut alterius adminiculo, sed ex propria natura apta est differentia, vt diuidat sub genere illius species, ideo diffiniendo dictum est, quod est aptum natum diuidere. Secundo notandum est quod differentia diuidit non solum species sub genere, sed etiã ipsum genus. diuersimode tamen. diuisio enim aliquid respicit vt terminum a quo, & hoc est illud vnum, quod diuidendo scinditur, & aliquid vt terminum ad quem, & hoc sunt partes illius diuisi, ad quas diuisio terminatur, incipiens ab vno, q̃a vnitas principium multitudinis naturaliter est, vt in materiali diuisione ligni apparet: differentia ergo genus diuidit vt terminum, a quo diuidendo inchoat specierum separationem, ad quas diuisio vltimo terminatur Sed si sic est, inquirendum est, cur in diffinitione ista differentiæ a peripateticis prætermissum sit, ꝙ differentia diuisiua generis, & explanatum tãtum est, ꝙ sit diuisiuam specierum: vtrũq; enim complectendum erat, & primum magis. qm̃ rõ secundi est. Ad hoc quidem, etsi facile dici posset, ꝙ q̃a in posteriori includit prius, explicite ponendo posterius, .i. diuisionem spẽrum, implicite persuasum est prius, .i. diuisio generis. Ego aũt ipsam diffinitionem, et Peripateticos a quibus emanauit intuitus, altiori id factũ consilio arbitror. Ad cuius manifestationẽ scire oportet, ꝙ omne ꝙ diuiditur, cũ in partes diuidatur, totum aliquod est: genus autem,

sicut duplicem totalitatem habet, ita dupliciter diuidi potest: est siquidem totum essentiale, & est totum potestatiuum: inquãtum totum essentiale est, non diuiditur per differentias in species, quoniam partes essentiæ eius non sunt species, sed diuiditur per resolutionem in partes suæ rationis, genus s. superius, & differentia eius constitutiuam si habet &c. Inquantum vero est totum potestatiuum per differentias in species diuiditur, quoniam partes potentiales eius, ipsæ sunt species, quæ non nisi potestate in genere sunt. Et, quia genus secũdum quod totum essentiale est non diuiditur per differentias, ideo essentia generis est tota in omnibus speciebus, & tota in singulis nõ enim pars essentiæ animalis trahitur ad hominem per rationale, & pars ad brutũ per irrationale, sed tota ad vtrũque. Quia vero genus, secundum quod totum potestatiuum est, diuiditur per differentias, & qđ diuiditur post diuisionem non vnum remanet, sed partitum, ideo potestas generis non seruatur tota in qualibet specie, se pars potestatis eius ad vnam speciem, & altera pars ad aliam deuenit per differentias. animal enim, cum potestate sua se extendat ad rõnales & irrationales quidditates & proprietates &c. contractum ad hominem, ambitum suæ, potestatisq; amittit, per hoc, ꝙ potestas sua ad vnam partem eius coartata est, & non nisi rationali quidditate & proprietate & operatione gaudere potest, & similiter cõtractum ad bouem, bouinę quidditatis artatur terminis. Merito autem species ipsæ partes potestatiuæ generis appellantur, non ideo, quia potestas generis componatur ex speciebus, sicut totum integrale ex suis partibus: quoniam potestas generis in eo, ipsa sua essentia secundũ rem est, quæ ex speciebus non cõponitur: sed vel ideo, quia partes sunt potestatis eius ex parte obiecti, quia s. quælibet species est pars eorum, ad quæ potestas generis terminatur, potestas enim generis ad omnes sub se extenditur species, omniũ autem specierum, quælibet est pars. Vel ideo & subtilius, quia nulla species potest perficere totum id, qđ in generis natura radicaliter initiatum est, quoniam nulla res adęquat generis potentiam, ita quod sicut partes potestatiuæ animæ dicuntur vires sensitiuæ & vegetatiuæ, quia ex ea oriuntur, & nulla earum perficere potest omnia ad quæ radicaliter vis animæ se extendit: ita quidditates specificę, quia ex genere nascuntur, velut ex formali inchoatione earum, vt alibi declarandum est, & nulla species potest se extendere ad omnia, ad quæ natura generis radicaliter se extendit, partes potestatiuæ generis dicuntur. Et quamuis non sit similitudo simpliciter inter ista, quia ab anima vna numero effluũt potentiæ effectiuæ, & non sic oritur species a genere: est tamen similitudo proportionalis, quia sicut ab anima vna numero effluunt effectiuæ potentiæ: ita a natura gñis vna secundum genus effluunt formaliter quidditates specificæ, quarum quælibet partem potestatis illius perficiẽdo suscipit: animalitas enim, vt dictum est, ad omnium naturarum sensitiuarum perfectiones proprietates & operationes illimitata, & formale initium omniũ earum secundum se est: in boue aut posita velut ad partem suæ potestatis artata: ad bouina tantum se extendit, & similiter, est in aliis &c. Quoniam igitur, vt ad quæsitum redeamus, differentia non est diuisiua generis inquãtum est totum essentiale, sed est diuisiua eius in quantum est totum potestatiuũ, & taliter diuidere ipsum nihil aliud est q̃ ea, quæ sub ipso sunt diuidere, quoniã talia partes suæ potestatis sunt, & nihil aliud est diuidere aliqđ totũ quam eius partes separare: ideo peripatetici diffiniendo differentiam, vt diuisiuam, nõ dixerunt, ꝙ differentia diuidit genus, & ea quæ sub genere sunt, quia putasses ꝙ differẽtia ipsam generis essentiam scinderet, & species eius separaret: sed dixerunt, ꝙ differentia diuidit ea, quæ sub eodem genere sunt, vt intelligeres, ꝙ differentia partes potestatis generis secat, & consequenter, ꝙ ipsum genus secundum ꝙ totum potestatiuum est diuidat. vnde non simpliciter dixerunt, differentia est, ꝙ diuidit ea quæ sunt sub genere, sed apposuerũt, ly eodem, dicentes sub eodem genere sunt: adiectio enim illa (ea) denotat ꝙ differentia non diuidit species diuersorum generum: rationale enim nõ diuidit hominem ab albedine, sed a bruto: & denotat, qđ differentia diuidendo species, genus ipsum in sua vnitate relinquit, & idẽ perseuerare permittit. Notandum autem dico in vnitate sua, quoniam, vt supra tactum est, differentiam ipsam generis essentiam diuersificat secundũ vnitatem: & distinctionẽ specificam, ad quam trahit generis naturam: sed generis propriam vnitatem, quæ generica est, non violat &c. Et sic patet solutio quęstionis: & quomodo intelligendum sit commune dictum, ꝙ genus diuiditur per differentias non secũdum essentiam, sed secundum potestatem, quia s. nõ diuidit in partes suæ essentię: aliter tota essentia generis non esset in qualibet specie, sed diuiditur in partes potestatiuas, quæ species sunt, & ideo non tota potestas eius, secundum totum suum posse est in singulis speciebus &c.

Aßignant etiam hoc modo. Differentia est, qua differunt à se singula: nãque secundum genus non differunt. Sumus enim animalia nos & irrationabilia, sed additum rationale, disiunxit nos ab illis: rationales sumus & nos & dij, sed mortale appositum nobis disiunxit nos ab illis.

Hic ponitur quarta diffinitio differentiæ, qua describitur secundum effectum eius proprium ex suo nomine, quem ponit in singulis per differentias diuisis, i. differre. Vbi notandum est quid sonat ly differre, vt habetur ex primo Metaphysicæ, omne cuicũque comparatum, est idem vel diuersum, non autem idem vel differens i. diuersitas sonat alietatem inter quæcũque distincta, differentia autem non importat alietatem inter quęcũque distincta: sed inter illa tantum, quæ ita sunt distincta, vt tamen in aliquo vno conueniant: et ideo differre nõ dicuntur proprie loquendo nisi illa, quæ vnum diuersimode serunt: talia autem sunt, quæ sub vno genere sunt: & ideo res diuersorum generum vt lignum, & albedo non differunt, sed diuersæ sunt: & licet in frequenti vsu differentiæ nomen nõ ita proprie assumamus, sed extendamus ad omnem alietatem, in hoc tamen loco ꝓprie sumitur. Vnde Porphyrius volens declarare ꝙ differentia est id, quo singula differunt, incępit a conueniẽtia singulorum: dicens, ꝙ conuenimus secundum generis naturam cum brutis, sed differimus ab eis propter differentias additas s. rationale & irrationale: & similiter cõuenimus cum diis secundum subalternum genus. s. animal rõnale, sed differimus per mortale & immortale. Intellige autem per deos animalia illa platonica. Dicitur ergo, qđ differentia est, qua differunt a se inuicem singula: quia singula contenta sub genere naturam generis diuersimõde serunt ratione differentiarum: non enim ex genere est, puta animali, ꝙ natura sensitiua sit diuersimode in homine et equo, sed hoc ex differentiis est: rationali. s. & irrationali, quæ generis naturam secundum proprias modificantes, differentes constituunt species &c.

Interius autem perscrutantes & speculantes differentiam dicunt non quodlibet eorum, quæ sub eodem sunt genere diuidentium esse differentiã, sed quod ad esse conducit: & quod est pars eius quod est esse rei. Neque enim quod aptum natum est nauigare erit hominis differentia, etsi proprium sit hominis dicimus enim animalium hæc quidem apta nata sunt ad nauigandum, illa uero minime, diuidentes ab illis: sed natum esse & aptum ad nauigandum non erit completiuum substantiæ, nec eius pars, sed aptitudo quædam. Idcirco non est talis quales sunt differentiæ, quæ specificæ dicuntur. Erunt ergo specificæ differentiæ quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcũq; in eo q quale est accipiuntur, & de differentiis quidem ista sufficiant. Alia differentia diffinitio.

Hic ponitur quinta diffinitio differentiæ tali ordine. primo proponitur eius subtilitas, quia ab interius prescrutantibus, & modificãtibus supradictas diffinitiones, data dicitur: deinde ipsa diffinitio recitatur, differentia, inquit, est ꝙ conducit ad esse, & eius ꝙ est esse rei pars est. profunditatemq; eius declarat exemplo ab opposito, ꝙ

supradictæ diffinitiones diminutæ insinuanẽ & hæc perfecta comprobatur. Vltimo concludit quæ specificę differentiæ sint. Vbi, quoniam textus clarus est, nõ nisi tria notanda occurrunt. Primum est, comparatio istius diffinitionis ad alias: quoniã aliud superficies verborum Porphyrij ostendit, & aliud intentio eorũdem supremit. Ex verbis quidem insinuatur, quod prçcedẽtes diffinitiones, & specialiter tertia, fuerint diminutæ, & quod cõueniant etiam his, quæ nõ sunt specificæ differentiæ: hoc enim insinuant illa verba, non quodlibet diuidentiũ eorum, quç sub genere sunt, differẽtiam esse: & exemplaria declaratio, quam postmodũ subdit, quasi illa diffinitio dixerit, omne diuidens ea, quæ sub eodem genere sunt, differentiam esse. Læduntur & pari rõne prima & quarta: quoniam nec quodlibet, quo spẽs abũdat a genere, nec quodlibet, quo vna spẽs differt ab alia, differentia est specifica. proprietas enim & diuidit genus, vt in textu declaraẽ, de aptitudine ad nauigãdum: & est, qua species abundat a genere: & per quam vna species differt ab alia. Intentio autem Porphyrij alio tendit: diffinitiones siquidẽ has iabefactare non intendit: quoniam ipsemet dixerat has esse descriptiones differẽtiarum specificarum, non a quibuscunque, sed peripateticis assignatas. nec latebat ipsum, ꝙ sicut in secunda diffinitione subintelligebatur ly essentialiter, ita in omnibus his diffinitionibus subintelligebaẽ (ly primo.) quo subintellecto, constat quod differẽtijs specificis tantum conueniunt diffinitiones istæ. differẽtia enim magis proprie & per se est, qua primo species abundat a genere: & qua primo diuiduntur ea, quæ sub eodẽ genere sunt: & qua primo differunt inter se singulæ species. Sed intendit magnificare & præponere hãc quintam diffinitionem omnibus aliis: quia, cũ diffinitio ad hoc inuenta sit, vt id, quod diffinitum implicite importat, explicite significet, & cætere differẽtiæ diffinitiones non explicite attigerint vsque ad differentiæ naturam, quoniã aliquo subintellecto egebant, ista autem imergat se vsque ad ipsius differẽtiæ intima explicite, ideo hæc diffinitio aliis merito anteponitur, & ab interius perscrutantibus & speculantibus data est. Secundum est (ly conducit ad esse) appropriato quippe vocabulo, differẽtiæ naturam declarauit. qui enim aliquid conducit aliquo, nõ præsupponit illud conductum esse illuc: sed ipse est, qui aliũde illud ducit illuc vsque: proprietates aut specierum, puta nauigatiuum & volatiuum, quæ sunt proprietates hominis & auis, & si genus ipsum, s. animal, diuidant, & partitum exigant, non tamen conducunt ipsum ab hominem & auem, sed conductum præsupponunt, quoniam fluunt a naturis specificis iam constitutis: differentiæ vero per se, puta rationale, & irrationale genus ipsum, scilicet animal, ad species conductum non supponũt, neq; supponere possunt, sed conducunt ipsum ab esse earum, ita quod absque differentiis conducẽtibus impossibile est genus trahi ad specificum esse. conducit autem differẽtia ipsum genus, non ad esse tale, vel tantum, qđ est esse secundum quid sed ad esse simpliciter, idest ad esse quidditatiuum: quoniam (vt pluries dictum est) genus non accidẽtaliter subdit esse specificum, sed essentialiter. Tertium notandũ est (ly & eius quod est esse rei pars est) potest siquidẽ nomine esse rei, intelligi vel ipsum esse essentiale speciei vel ratio eius. Si per esse rei intelligatur esse essentiale rei, tunc non est accipiendum quod differẽtia sit pars illius esse secũdum rem, quoniam formale significatum differẽtię, puta rationale, est totum esse speciei secundum rem, si esset nãque pars non prædicaretur de specie, nisi in obliquo &c. sed accipiendum est quod differẽtia sit pars secundum rationem, idest partialiter explicans ipsum esse essentiale rei, significat nãque differentia totum esse speciei, sed partialiter (vt alibi declarauimus.) Si vero per esse rei intelligatur cum
Super de ente & essentia in capi 4
Alberto ratio rei simpliciter, verificatur, quod differẽtia est pars esse rei, idest diffinitionis rei. Diffinitio enim ipsa componitur ex genere & differentia. Appellari autem non incongrue potuit, esse rei ipsa diffinitio: quoniam diffinitio nihil aliud est quam oratio explicatiua illius. Quo modo autem hæc intelligenda sint, ꝗ profundior sententia in hac diffinitione lateat diffuse in commẽtariis de esse & essentia prosecuti sumus. Tãgit igitur diffinitio ista naturam differentiæ intuitiue: quia eam conducere genus ad esse quidditatiuum dicit, non extrinsece, sed ita, quod est pars ipsius esse rei &c.

Proprium quadrifariam dici. Cap. 3.

PRoprium uero quadrifariam diuidũt. Nam & id, q. soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium est. ut homini esse medicũ, uel geometram. Et q. omni accidit & non soli, quẽadmodum homini esse bipedem. Et q. soli, & omni, & aliquando: ut homini in senectute canescere. Et q. soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse risibile. nam, etsi non rideat, tamen risibilis dicitur, non quod iam rideat, sed quod aptus natus sit ad ridendum. hoc autem ei semper naturale est, & equo hinnibile. Hæc aũt nominantur uere propria: quoniam conuertuntur: quicquid enim est equus hinnibile est, & quicquid est hinnibile est equus.

In hoc tertio capitulo de proprio determinat: ꝙ quartum locum inter prædicabilia iure retinet, eo ꝗ ex principiis speciei, genere scilicet & differentia post cõstitutam speciem immediate emanat. Determinat autem de eo diuisiue tantum nescio vero, cur non diffinitiue cum eius diffinitio a peripateticis non sit omissa, vt patet (in primo Topicorum.) Diuisio autẽ consistit in separatione trium conditionum simul requisitarum ad id, quod est proprie proprium. Cap. 4. Exigit siquidem quod conueniat omni soli & semper: omni indiuiduo illius speciei cuius dicitur proprium: & soli illi speciei & semper. ex harum enim separata participatione tripliciter aliquid proprium fit. Primum, quod conuenit soli speciei, sed non omni eius indiuiduo, vt habere actualiter artem medicinæ. hoc enim soli homini conuenit, sed non omnes homines habent hoc, vt patet. Secundum est quod conuenit omni indiuiduo speciei, sed non soli: vt habere duos pedes, hoc enim & aliis conuenit animalibus. Tertium est, quod conuenit soli speciei & omni eius indiuiduo, sed non semper: vt canos habere. hoc enim in senectute communiter accidit. hęc autem tria cum eo quod proprie proprium est quadrifariam proprium faciunt, vt in textu dicitur. Hoc in Cap. 4. loco notandum est, quod, vt ex primo Topicorum colligitur, proprium non secundum totum suum ambitum quartum esse prędicabile, sed quartum tantummodo sumptum. Probatur autem hoc primo ex diffinitione proprij ibi assignata, quæ est ista. proprium est quod non indicat quid est esse, soli autẽ inest, & conuersim de re prædicatur. Vbi tres particulas posuit: primam ad differentiam diffinitionis, & generis, & cõsequenter differentiæ, quæ indicant essentiam rei. Secundam ad differentiam accidentis & proprij secundo modo, quæ nõ soli insunt. Tertiam vero differentiam proprij primo & tertio modo, quorum neutrum cõuertibiliter prædicatur de eo cuius est proprium. Cõstat autem quod ibi diffinitur proprium vt prædicabile distinctum ab aliis: ergo. Secundo patet ex refutatione istorum trium modorum proprij: ibi nãque Aristoteles dicit, quod proprium simpliciter, idest absque additione aliqua, non est nisi quod diffinitum nunc est. illud vero, quod non soli inest, & quod etiam quandoque soli inest, proprium non est simpliciter, sed est proprium quando, vel ad aliud, idest sed est proprium cum aliqua temporis vel respectus additione. Nec est dubium quin sub istis verbis cõprehenderit tria prima membra diuisionis Porphyrij, propriũ enim tertio modo est proprium quãdo, idest secundum tempus, proprium autem tam primo ꝗ secundo modo est proprium ad aliud, quia nõ est proprium illius absolute, sed respectu eorum, qui illo carẽt. verbi grana, esse bipedem est propriũ homini respectu quadrupedum, & esse me-

dicum

dicum respectu eorũ, qui non sunt medici &c. vnde est coincidentia proprij secũdum tres primos modos, cum accidente: inquit ibidem Arist. ꝙ accñs nihil prohibet denominari proprium, qñ vel ad aliud, vt cũ aliquis solus sedet sedere illi, vt propriũ respectu nõ sedentis est. Est igit̃ proprium simplr̃ id, ꝙ quartũ prædicabile est ꝓprie loquendo, reliqui aũt ꝓprij modi reductiue huc accedunt, sicut & differentiæ per accñs, cum dr̃ia per se aliquo modo coordinentur, simplr̃ nõ reperiuntur. &c.

De Accidente. Cap. 4.

Accidens est q. adest & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur aũt in duo, in separabile, & in inseparabile. Separabile.n. accidens est dormire: nigrũ uero esse inseparabiliter coruo & æthiopi accidit. potest autem subintelligi & coruus albus, & æthiops nitens candore: præter subiecti corruptionem.

In hoc quarto cap. intendit Porphyrius tractare de accidente, q. vltimum remansit, eo ꝙ extraneũ & aduentitium est. Determinat aũt diffiniẽdo primo ipsum, deinde diuidendo, et tertio iterũ duas alias diffinitiones ponẽdo. Sed, qm̃ Auicenna Porphyrium reprehẽdit, ꝙ ad diffinitionem processerit accñtis non prędistincta æquiuocatione eius, iõ primo declarandum est quid nois ipsius accñtis. Accidens.n. dupliciter sumit̃. Vno mõ vt diuiditur cõtra substantiam in diuisione, qua distinguit̃ ens in subãm & accidens: & sic accñs est nomen primę impõnis, & sign̄at naturas nouem p̄dicamentorum, s. q̄ntatem, qualitatem, relationem &c. Alio mõ vt distinguitur cõtra genus, speciem, dr̃iam, & proprium, in diuisione qua p̄dicabile diuiditur in quatuor vel quinque p̄dicabilia, et sic accñs est nomen secundę impõnis, & non sign̄at naturam aliq̃, sicut nec genus, nec spẽs. &c. sed significat q̄dam relationẽ rõnis, sicut & cætera p̄dicabilia antedicta. Vocatur aũt cõplexo vocabulo relatio ista p̄dicatum accidentale. hoc igitur in loco nõ sumitur accidens secundum primã significationem, qm̃ sequeretur ꝙ nulla natura in p̄dicamẽtis accidentium esset genus, aut spẽs &c. ꝙ est manifeste falsum. patet sequela, qa secunda diffinitio accñtis dicet, ꝙ accidens neq; est genus, neq; spẽs, neq; dr̃ia, neq; ꝓpriũ, sed accipitur iuxta secundam sign̄ationem, qm̃ de secũdis intentionibus adiunctis primis sermo hic habet̃, & nõ de

Cap. 4 rerum naturis. Vñ & in Primo Topicorũ Arist. dicit, ꝙ oĩa ista prædicabilia in quolibet sunt prædicamento, res.n. non solum prædicamẽti substantiæ habet aliquod prædicatum vt genus, & aliqđ vt proprium, & vt accidens &c. sed etiam res in prædicamẽto q̄titatis, & qualitatis, & cæterorum hæc oĩa habet. Et hinc est, ꝙ accidẽs, de quo modo tractamus, nullã naturam sign̄at, sed sub eo omnia prædicamenta comprehẽdit: qm̃ sicut res prædicamentorum accñtium, puta qualitatis & vbi &c. accidentale prædicatum denoĩatur respectu substantiæ puta hominis, cũ dicit̃ homo est pallidus, vel est in foro &c. ita econuerso res prædicamẽti substantiæ denominatur prædicatum accñtale respectu rei exñtis in prædicamẽto accidentium, vt patet cũ dicitur, ꝙ triangulus est ligneus.

Tho. de spi. ritualibus creaturis, quæstione vltima in capit circa medium. Secundum veritatẽ ergo a sancto Thoma quoq; approbata in quæstione vltima de spũalibus creaturis, accidens quintum prædicabile sign̄at hoc ꝙ dico, prædicatum accidentale. Accidentale aũt, vt distinguitur contra prædicatum essentiale, nõ solum intrinsece vt genus, species, differentiam & diffinitionem, sed extrinsecæ vt propriũ. est enim proprium prædicatũ essentiale: quia a principiis & essentialibus subiecti fluit. Nec putet quispiã hanc accidentis significationem nouã aut contrariam antiquis esse, ꝓpterea quia cõmuniter ab eis dicitur, ꝙ accidẽs quintum prædicabile importat accidẽs indiuidui, proprium vero accidens speciei. Bene nãq; eos dixisse fateor: tum quia accidentia indiuidui accidẽtalia prædicata sunt speciei, quæ subiectum in omni problemate est. tũ quia ab accidentibus indiuidui ortum habuit distinctio inter hoc p̄dicabile, & alia: quoniam manifestũ valde est. ea neque vt genus, neque vt speciem, neque vt differentiã, neque vt ꝓprium, de his, quibus possint inesse & nõ inesse prædicari, sed vt accidentales denominationes. posset igitur ex dictis excusari Porphyrius a distinctione nõ præmissa, eo quod in Logica scribens, logicaliter intelligendos terminos tanq̃ per se notum dimisit.

Postq; igitur declarauimus quid importet accidentis nomen, ad diffinitionem declarationẽ procedendum est. *Diffinitionis declaratio.* Prima diffinitio est ista, accidẽs est quod adest & abest præter subiecti corruptionẽ. Vbi primo declarandi sunt termini, deinde dubia soluẽda. Adesse & abesse possunt accipi dupliciter. vno modo pro esse, q. est actus essendi; idest pro adesse reali, & abesse reali. sicut aquæ adest caliditas secundum realem inexistẽtiam, quando est calida, & abest, quãdo non est calida: & sic nõ sumitur hic. tum quia intentio nõ debet diffiniri per esse reale, tum quia impossibile est omni prædicato accidẽtali conuenire talem inexistentiam, cum multa sint prædicata accidẽtalia, quæ sunt entia rationis. Alio modo põt accipi pro eo quod significat veritatem propositionis, idest ꝓ affirmatione & negatione: ita quod adesse importet cõpositionem, quæ fit per affirmationem, & abesse diuisionẽ, quæ fit per negationem, & sit sensus, accidẽs est quod adest & abest, idest qđ affirmatur & negatur &c. & sic sumitur in hoc loco adesse & abesse, vt ex textu & dicẽdis in eius expositione, & glosa Auerrois euidẽter habetur. glosat nãque *Cap. 6.* Auerrois sic, accidens est quod adest, idest existimat̃ adesse, & abest, idest existimatur abesse. idẽ autem est dicere, existimari adesse & abesse, & dicere, quod affirmatur & negatur: quoniam affirmatio nõ nisi in existimatione intellectus est: & ecõuerso existimatio non nisi in affirmatione vel negatione existit. Ly &, nota est copulationis, non simul, sed successiue, nõ ordine aliquo, sed indifferenter, ita quod denotat indifferẽter affirmari & negari accidens de subiecto, & nõ quod simul affirmetur & negetur, quia hoc implicat. Ly præter subiecti corruptionem: dupliciter accipi põt, scilicet pro corruptione secundum rem. & de tali nõ est hic sermo. alio modo pro corruptione secundum intellectũ, eius idest pro defectu rationis ipsius subiecti: & sic sumitur hic, ita quod idẽ est dicere præter subiecti corruptionẽ, & dicere absque hoc quod subiecti ratio seu diffinitio deficiat, vel vtẽdo verbis Auer. absque hoc quod existimetur subiectum corrumpi. Et aduerte hic diligẽter, ꝙ ly præter subiecti corruptionem, potest dupliciter cõstrui, scilicet cum ly subiecto, quod subintelligit̃, & esset sensus, accidẽs est quod adest & abest subiecto, præter subiecti corruptionẽ, idest manenti. & hoc modo nõ est construenda dicta diffinitio: qm̃ superflue addita esset illa particula, præter subiecti corruptionem. in omni enim vera affirmatione & negatione de aliquo subiecto subintelligit̃ illius subiecti rationem manere, aliter nõ de ipso subiecto, sed de alio affirmatio aut negatio verificaret̃. Alio ergo modo potest construi cum ly adest & abest, tãq; copulæ verbalis modificatio, vt sit sensus, accidẽs est quod de subiecto affirmatur & negatur non quocũq; modo, sed tali modo, scilicet non destruendo eius rõnem, & hic sensus est in proposito. Et ponitur illa particula & ad differentiã aliorum prædicabilium, quorum negationes subiectorũ suorum rationes destruunt: & ad includẽdum omnia prædicata accidentalia: omnibus siquidẽ eis conuenit indifferenter de subiecto affirmari & negari. absq; subiecti destructione: non tamen omnibus indifferenter affirmari & negari de subiecto: vt patet de accidẽtibus inseparabilibus: quæ constat nõ sine additione aliqua a subiectis negari posse. Posita est igitur particula illa. s. pręter subiecti corruptionem: vt intelligeres quod nõ in hoc consistit natura prædicati accidentalis. s. quod subiecto adsit & absit simpliciter sed in hoc ꝙ subiecto adest & abest cũ ista modificatione. s. absq; eius destructione. Est ergo sensus totius diffinitionis: accidens. i. accidẽtale prędicatum est: ꝙ adest & abest. i. indifferẽter affirmatur & negatur præter subiecti corruptionem. i. absq; hoc ꝙ destruat subiecti rõnem: ꝙ sub

allis verbis breuius dici potest ꝙ accidēs est cuius nec affirmatio nec negatio subiecti rationē tollit. Et quoniam sermo diffinitiuus soluit oēs difficultates accidentes in re: ex eo magnificabitur istæ intellectus diffinitionis: ꝙ secundum ipsum omnia soluantur dubia: quæ etiam aliqui arabum: vt Albertus dicit soluere nescientes: hanc Porphyrij diffinitionem reprehenderunt.

1. Dub. Primum dubium est illud ꝙ Porphyrius in textu post diuisionem tangit: diuidit siquidē accidens diffinitum: in accidens separabile & inseparabile & statim dubiū tangit dicens. potest aūt subintelligi & coruus albus: & intendit talem soluere obiectionē: nullum membrum alicuius diuisionis debet repugnare diffinitioni rei diuisæ sed huius diuisionis alterum mēbrum. s. inseparabile repugnat diffinitioni accn̄tis diuisi: quia in diffinitione eius dr̄: ꝙ potest adesse & abesse. si. n. est inseparabile abesse non pōt: & si abesse pōt inseparabile non est: ergo vel diffinitio vel diuisio mala est &c. Huic inquam obiectioni rn̄det Porphy. non aliter q̄ dicendo: ꝙ pōt subintelligi coruus albus & æthiops candore nitens: præter subti corruptionem, ac si dixisset, ꝙ licet accn̄s aliqđ sit inseparabile secundū rem, potest tn̄ abesse secundum intellectum. Et insinuauit per hoc formalem rn̄sionem, s. ꝙ difformiter accipitur esse in diffinitione, & in diuisione: cū. n. diuiditur accn̄s in separabile & in inseparabile est sermo de separabilitate & inseparabilitate secundum rē, vel quia oīno sit inseparabile, vel quia valde difficile sit separabile: vtroq; . n. mō inseparabile dr̄. sicut & inuisibile dicitur vel ꝙ oīno non potest videri, vel ꝙ difficile videri posit. Cū vero in diffinitione accn̄tis dicitur adest & abest, intelligit de esse & abesse secundum intellectū: & itā licet coruus non posit secundum rē fieri de nigro albus, pōt subintelligi albus: quia rationi diffinitiuæ corui nō repugnat albi denoīatio. Et sic patet, ꝙ glosa supra posita ex textu sumpta est: & ꝙ ex illo sensu difficultas hæc soluta est Et forte pp inaduertētiā illius sensus repræhēsus est ab arabibus Porphyrius: dicētibus eum in æquocationem lapsum: dū de inseparabilitate accn̄tis disputans, ad separabilitatē s̄m intellectum confugit: qm̄ æquiuoce dicitur esse: de esse secundū rem, & esse secundū intellm̄. procedit. n. hæc obiectio ex malo intellectu diffinitionis accn̄tis, quia creditū est, ꝙ ibi esset sermo de adesse & abesse secundum rē soluitur ergo primum dubiū ex diffinitione mō supradicto exposita &c. Sed aduerte hic duo. Primū est ꝙ nullū inconueniens est accepisse difformiter esse in diffinitione, & in diuisione: gn potius necessariū est sic fecisse. qm̄ si vniformiter esse acceptum fuisset: vel diffinitio vel diuisio mala fuisset. Si. n. inseparabile est secūdum rē abesse non pōt s̄m rem: & si abesse non pōt s̄m intellectū inseparabile erit secundū intellectum, difformiter aūt accipiendo oīa consona inueniuntur. vt ex dictis patet Secūdm notandum propter importunitates arguentiū est: ꝙ subm̄ intelligi sine albedine aut nigredine: vel quocūq; alio prædicato potest intelligi dupliciter. Vno mō secundum primam operationē intellectus. Alio mō secūdum secūdam opationem intellectus: intelligi subm̄ sine tali prædicato per primam opationem intellectus, nihil aliud est q̄ ipsum subm̄ intelligi p̄dicato non intellecto: sicut color pomi vr̄ non viso eius odore, & si nō accipitur hic cum dicit̄, ꝙ coruus potest intelligi absq; nigredine. sic nāq; subm̄ potest intelligi non solum sine accn̄te, sed etiam sine proprie pprio, vt patet qn̄ diffinitur homo: sufficit. n tunc intelligere genus & differētiā eius: & nō oportet intelligere propriū. Intelligi aūt subm̄ sine tali prædicato p secundam opationem intellectus, est formari ppōnem negatiuam illius p̄dicari de illo subto. verbi gratia dicendo coruus nō est niger, & hoc mō accipitur hic, cum dr̄ ꝙ subm̄ potest intelligi sine accn̄te inseparabili, & cū eius opposito: quia. s. pōt formari enuntiatione negatiua vera, i qua accn̄s inseparabile negat̄ a subiecto, vt dicēdo coruus nō est niger, & pōt formari affirmatiua vera, in qua oppositū accn̄tis inseparabilis p̄dicatur de subto, vt dicēdo coruus est albus, aut coruus nō est niger. Nec inuadet te dubium qūo istę ppōnes sint veræ, & tn̄ in rerum natura nullus inuenit̄ coruus albus aut non niger. Si memor eris eorū, q̄ diximus glosando diffinitionem accn̄tis, ex dictis siquidē habetur, ꝙ dupl̄r contingit dicere aliq̄ ppōnem esse veram. s. simpl̄r. vel sic. i. cū alia additione, & cōstat ꝙ ista nō est simpl̄r vera, coruus non est niger, qa ab eo ꝙ res est vel non est oīo dicitur vera vel falsa simpl̄r. Est tn̄ vera sic. i. præter subti corruptionem. i. nō prohibetur esse vera ex subti corruptione. non. n. iō est falsa ista, coruus nō est niger, quia negatio nigredinis inferat negationē naturæ coruinę, sed aliunde, puta quia cuilibet coruo cōiuncta est secundum rē nigredo. vnde non intēdunt peripatetici dicere, coruū vere intelligi nigrum & non nigrum simpl̄r, sed cū ista clausula præter subiecti corruptionem, ac per hoc, vt dictū est, valde subtiliter naturam accn̄tis diffinierunt tradendo accn̄s esse id ꝙ vere affirmat̄, & negatur de aliquo præter illius corruptionem i. accn̄s est cuius nec affirmatiua cōpositio nec negatiua diuisio. si ponatur vera, cū subiecti destructione exercet̄: ꝙ nulli alij prędicabili cōuenit, vt patet inducendo, ppter ꝙ signanter Porphyrius nō dixit posse subintelligi coruum album simpl̄r, sed addidit, p̄ter subti corruptionem, intellectione siquidē complexa & vera, de qua loquebatur, non intelligit̄ coruus albus absolute, qm̄ albus non est, sed sic, i. absq; hoc ꝙ sequatur subiecti negatio, seu absq; repugnantia intellectuum.

Secundum aūt dubium principale est hoc, mors & cōbustio siue denoīatiua ab his sumpta sunt accn̄tia, & tn̄ non adsunt præter subti corruptionē, ergo diffinitio mala. Soluitur nāq; hoc dubium ex intellectu diffinitionis accidentis supradicto duabus viis, ex qd nominis. s. accidentis, & ex illa particula, præter subiecti corruptionem. Ex quid noīa accn̄tis quidem, qm̄ huiusmodi denoīatiua non sunt p̄dicata accn̄talia respectu eorū, quæ morti vel cōbustioni subiacēt, sed sunt p̄dicata opposita subiectis, vt declarabit̄ Ex illa vero particula, s. præter subti corruptionem: quia hic nō est sermo de quocūq; subto, sed de subiecto prędicationis. nec de quacūq; eius corruptione, sed ea, qua rō eius non potest stare cum p̄dicato: ista autē denominatiua a morte & cōbustione et hmōi deriuata talia sunt, ꝙ subiecta illa, puta hoīem, vel bouem, de qbus in ppōnibus prædicantur, destruūt, ita ꝙ diffinitio eorū non est cōpossibilis diffinitioni talium subtorū, nec econuerso: & ꝯn̄r prædicata hæc non sunt accn̄talia, sed remota Ad cuius euidentiā est sciendum, ꝙ ppōnum triplex est materia, s. necessaria, cōtingens, & remota. in materia necessaria sunt omnes ppōnes, in quibus genus spēs. differentia, diffinitio, & propriū prædicantur de suis subtis. In materia aūt contingenti sunt illæ in quibus accn̄s prædicat̄ de eo cuius est accn̄s. In materia vero remota sunt, in quibus repugnātia alicui enunciātur de illo. Ad videndum aūt quæ sint prædicata necessaria, & q̄ contingētia, & quę remota nō oportet vagari, sed sufficit rōnes terminorum intueri. ex ipsorū. n. rōnibus consurgit connexio & modus cōnexionis, & repugnātia inter se, ad hoc qđ adueniatur in vno. Constat aūt ex rōnibus mortui & hominis, vel cuiusq; alterius rei viuæ, ꝙ impoſſe est eorum rōnes in vnum tertium simul cōuenire: qm̄ si aliquid homo est, corpus animatū est, & si corpus animatum est, iam mortuū non est, & econuerso, si aliqd mortuum est, corpus aiatum non est, & si corpus aiatum non est, homo non est: & similis rō est de cōbusto & domo, vt patet: & ꝯn̄ter denominatiua a morte: & hmōi sumpta non sunt accn̄talia prædicata, sed repugnantia. Et si cōtra hoc instetur) quia lex ppōnum in materia remota hæc est, ꝙ affirmatiua semper est falsa, & negatiua vera in hmōi aūt & affirmatiua & neg. est vera, sunt n. ambæ istæ verę, homo est mortuus & hō non est mortuus. Rn̄dendum est: ꝙ illa regula intelligit̄ seruata idētitate subiecti, nō secundum vocē, sed secundum rē: cuius oppositū in opposito accidit: qm̄ ly mortuus, in affirmatiua ppōne non denominat hoiem, sed ratione ampliatur vis q̄ habet, quia est participium præteriti tp̄is verificatur de eo q fuit homo, & in negatiua verificat̄ de eo q est homo. ampliat. n. ad eos q sunt vel fuerunt hoīes. (Et si vlterius inquirat̄) eo modo quo veræ sunt hmōi affirmationes qd prędicant, 2. Dub.

accidentale prędicatum an proprium. Dicendũ est, ꝙ prædicationes huiusmodi in sensu vero sunt per se pertinẽtes ad quartum & secundum modum perseitatis reductiue, ideo prædicant proprium & non accidens ꝙ autem huiusmodi propositiones in sensu vero sint per se patet ex ipso sensu: cum enim dr̃ homo est mortuus, subiectum pro quo verificatur est hoc qd' dico. olim hõ seu homo præteritus, est mortuus. Constat autem ꝙ fuisse hominẽ ratio est ꝙ mortuus sit, qm̃ ex præteritione vitæ causaẽ mors. (Nec obstat) ꝙ subiectum talis propositionis est totum disiunctum s. quoniam est, vel fuit hõ: de quo nõ prædicatur per se mortuum esse, hoc inquã non obstat: qm̃ non simpliciter diximus eam esse per se, sed diximus eam, in sensu vero, i. comparando prædicatum ad illam partem subiecti ratiõe cuius verificatur propositio. sunt ergo denominatiua a morte & cõbustione, & huiusmodi sumpta respectu eorum, quæ viuentia sunt &c. nõ prædicata accidentalia, sed repugnantia absolute loquendo. Nec diminutus fuit propterea Porphyrius non ponens sextum prædicabile, scilicet repugnans, tum quia prædicabilia, quæ vera affirmatione enunciari possunt, tradebat: tum, quia oppositorum eadem est disciplina repugnantia autem alicui sunt opposita vel generi, vel differentiæ, vel speciei, vel proprio eius: & ꝓpterea sat fuit de illis dedisse cognitionem, præsertim quia priuatio per habitum, & malum per boni rationem cognoscitur naturaliter. Et sic patet solutam dubitationem hanc esse ex ipsa accidentis expositione.

Ne me putes tu Thomista immemorem doctrinæ sancti Thomæ in secundo contra Gentiles cap 81. dixisse, ꝙ
a cõtra gẽ. cap. 81. in ista diffinitiõne ly subiecti, sumitur non pro quocũq; subiecto sed subiecto ꝓpositionis. Noui. n. ꝙ ipse ibidẽ glosat, ꝙ accidens est quod adest & abest præter corruptionem subiecti i. cõpositi ex materia & forma: & qd' subdit per subiectum nõ posse intelligi materiam primã, quæ principium subiecti compositi est. Sed mens eius contraria nostris dictis nõ est, quia non intendit ibi glosare hanc diffinitionẽ ad literam, sed quoniam arguendo diffinitio hæc applicata est ad realem vnionem formæ in suo susceptiuo. propter proportionalem similitudinem quæ est inter prędicationem prædicati accidentalis de subiecto, & vnionem formæ accidentalis cũ subiecto, ideo respondendo, acceptata applicatione istius diffinitionis ad formam accidẽtalem, glosat modo supradicto, & causam assignat vt patet ibi. Vnde glosa sua optima est applicata hac diffõne ad discernendas formas quæ accidentaliter vniuntur, & nostra imo sua, quæ diffinitionem ipsam simpliciter respicit vera nihilominus est &c.

Diffinitur etiam sic quoque. Accidens est quod contingit eidem inesse & non inesse. Et quod neq; genus neque species: neq; differentia: neque proprium: semper autem est in subiecto subsistens.

Hic ponuntur due reliquę diffinitiones accidentis, circa quarum primam. Notandum est de ly inesse, potest dupliciter accipi, sicut in prædicta diffinitione distinctum est. si accipiatur in esse pro affirmatione, & nõ inesse pro negatione, hæc diffinitio in hoc differt a prima, ꝙ hęc magis explicite accñtis nãm declarat, quia potentiam logicã explicat in ly contingit. quam diffinitio præcedens non explicauit. Si autem ly in esse, sumatur secundum rem, tunc ista diffinitio differt a prima, quia illa conuenit accidenti tam separabili q̃; inseparabili, ista autem separabili tantum, & hoc placet Auerro. Mihi autem magis placet
cap. 4. primum, quoniam ista diffinitio est sumpta ex primo Topicorum de verbo ad verbum, vbi expresse Aristoteles diffinit vniuersaliter accidens, prout est prædicabile ab aliis distinctum, sub quo claudi etiam accidens inseparabile non est dubium. Et confirmatur, quia ibi Aristote. duabus accidentis diffinitionibus datis, s. hac & sequente hãc laudat. Circa vltima vero diffinitionem nihil notandum occurrit: nisi ꝙ vltima particula, scilicet semper autem est in subiecto subsistens, non solum ea ratione addita est, quia diffinitio per puram negationem dari nõ debet, sed etiam ad differentiam prædicatorum repugnantium, quæ in subiecto nunquam subsistunt, sed semper procul a subiectis, quibus repugnant, sunt: intelligẽdũq; est accidens semper in subiecto non inhæsionis vniuersaliter, sed prædicationis oportere subsistere, quoniã sicut accñs secundũ rẽ nõ nisi subiecto inhæsionis sustentatum inuenit, ita ꝓdicatũ accidentale, vt sic, sustẽtãte eget subiecto aliter accidentale non esset, sicut adiectiuum, si substantiuo, non egeret, adiectiuum non esset &c. Cap. 5.

OMnibus igitur determinatis quæ ꝓposita sunt. dico autem genere: specie differentia: proprio et accidente: dicendum est quæ eis propria sunt & communia. Commune quidem omnibus est de pluribus prædicari. Sed genus quidem de omnibus speciebus & de indiuiduis & differentia similiter prædicatur. Species quidem de his quæ sub ipsa sunt indiuiduis. At uero proprium de specie cuius est proprium: & de his quæ sub specie sunt indiuiduis. Accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. nanq; animal & de æquis & bobus & de canibus prædicatur quæ sunt species: & de hoc æquo & hoc boue quæ sunt indiuidua. Irrationabile uere de equis & bobus & de his quæ sunt particulares prædicatur. Species autẽ ut homo, de inferioribus & de his qui sunt particulares prædicatur. Proprium autem: quod est risibile: de homine & de his quæ sunt particulares prædicatur. Nigrum autem de specie coruorum. & de his qui sunt particulares: quod est accidens inseparabile & mouere de homine & de æquo: quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis. secundario uero & de his quæ continent indiuidua. Commune est autem generi & differentiæ continentia specierum: continet enim & differentia species & si non omnes quot genera. rationale enim etsi non continet irrationabilia ut genus quemadmodum animal: sed continet hominem & deum, quæ sunt species. & quæcunque prædicantur de genere ut genus & de his quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur. quæcunque de differentia prædicantur ut differentia: & de his quæ sub ipsa sunt speciebus prædicabuntur. Nam cum genus sit animal non solum de eo prædicantur ut genera, substantia & animatum: sed etiam de his quæ sub animali sunt speciebus omnibus prædicantur usque ad indiuidua. Cũq; sit differentia rationale: prædicatur de ea ut differentia id quod rationale uti. & non solum de eo quod est rationale: sed etiam de his quæ sub rationali sunt speciebus prædicabitur ratione uti. Cõmune autem est & perpetuo genere uel differentia simul perimi quæ sunt sub ipsis quemadmodum si non sit animal non est æquus neque homo: at si non sit rationale nullum erit animal quod utatur ratione. Proprium autem generis est de pluribus prædicari quam differentia & species & proprium & accidẽs animal enimue homine & equo & aue & serpente prædicatur. quadrupes uero de solis quatuor pedes habentibus: homo uero de solis indiuiduis: & hinnibile de equis & de his qui sunt particulares & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere quibus diuiditur genus. non eas quæ complent substantiam generis. Amplius genus continet differentiam potestate. animalis enim hoc quidem rationale est: illud uero irrationale. Amplius genera quidem priora sunt his quæ sub se sunt positæ differentijs: propter hoc quidem q. simul eas auferunt: non autem simul auferuntur. sublato enim animali auferunt rationale & irrationale. Differentiæ uero non auferunt genus: nam si omnes interimantur: tamen substantia animata sensibilis subintelligi potest: quæ est animal. Amplius quidem genus in eo quod quid est. differentia uero in eo q. quale est prædicatur: quemadmodum dictum est. Amplius genus unum

quidem est secundum unamquamq; speciem: ut est hominis id qd animal differentiae uero plurimae: ut rationale: mortale: mentis & disciplinae perceptibile: quibus ab alijs differt. & genus quidem consimile est materie. formae uero differentia. Cum autem sint & alia communia & propria generis & differentiae nunc ista sufficiant. Genus autem & species commune quidem habēt de pluribus praedicari: quemadmodum dictum est. Sumatur aūt species ut species: non autem ut genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est & priora his esse de quibus praedicantur, & totum quoddam esse utrunq;. Differunt autem eo q; genus quidem species continet. species uero continetur & non continet genera, in pluribus enim est genus quam species. Genera quidem praeiacere oportet, & informata differentijs specificis perficere species. unde & priora sunt naturaliter genera, & simul interimentia sed quae simul non interimantur, & species quidem cum sit est genus. genus uero cum sit non omnino erit species. Et genera quidem uniuoce de speciebus praedicantur, species uero de generibus minime. Amplius genera quidem abundant earum, quae sub ipsis specierum sunt continentia. species uero de generibus abundant proprijs differentijs. Amplius nec species fiet unquam generalissimum, nec genus fiet unquam specialissimam. Generis autem & proprij commune quidem est sequi species. Nanque si homo est animal est, & si homo est risibile est. Et aequaliter dicitur praedicari genus de speciebus, & proprium de his quae participant illo. aequaliter enim & homo & boe animal est, & Cicero & Cato sunt risibiles. Commune autem est his uniuoce praedicari, genus de proprijs speciebus, & proprium de his quorum est proprium. Differt autem genus & proprium, quoniam genus prius est. posterius uero proprium, oportet enim esse prius animal de hinc diuidi differentijs & proprijs: Et genus quidem de pluribus speciebus praedicatur, proprium uero de una sola specie cuius est proprium, & proprium quidem conuersim de eo cuius est proprium praedicatur. Genus uero de nullo conuersim praedicatur, nam nec si animal est, homo est, nec si animal est risibile est. si uero risibile est homo est, & econuerso. Amplius omni speciei inest proprium cuius est proprium & soli & semper. genus uero omni quidem speciei inest cuius fuerit genus, et semper, non autem soli. Amplius autem species quidē interempte non simul interimunt genera quorum sunt species, propria uero interempta interimunt ea quorum sunt propria, & his interemptis ipsa simul interimuntur. Generis uero & accidentis commune est de pluribus, quemadmodum dictum est praedicari, siue separabilium sit accidens, siue inseparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis & de omnibus aethiopibus & aliquibus inanimatis praedicatur. Differt autem genus ab accidente, quoniam genus ante species est: accidentia uero spēbus posteriora sunt nā etsi inseparabile accidens sumatur tamen prius est illud cui accidit quam accidens, & genera quidem quae participant aequaliter participant, accidentia uero non equaliter. Intensionem uero & remissionem suscipiat accidentium participatio, genera uero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter consistunt genera uero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. Et genera quidem in eo q; quid sit praedicantur de his quae sub ipsis sunt, accidentia uero in eo q; quale aliquid sit, uel quomodo se habet unumquodq;. qualis est enim aethiops interrogatus, dicis niger, & quomodo Socrates se habet, dicis quoniam sedet uel ambulat. Genus ergo quomodo ab alijs quatuor differat dictum est. Contingit autem etiam unumquodq; aliorum differre ab alijs quatuor, ut cum quinq; quidem sint, unūquodq; autem ab alijs differat, quater quinque uiginti fiunt omnes differentiae, sed semper posterioribus enumeratis, & secundis quidem una differentia superatis, propterea quia iam sumpta est, tertijs uero duabus, quartis uero tribus, quintis uero quatuor, decem sunt omnes, quatuor tres due una. Genus etenim differt a differentia & a specie & proprio & accidente. quatuor ergo sunt omnes differentiae, Differentia quo differt a genere dictum est: qñ quo differret genus ab ea dicebatur. relinquitur ergo quo differat differentia a specie & proprio accidenti dicere, & sunt tres. Rursus species quo quidem differt a differentia dictum est quando quo differret a specie differētia dicebatur. Quo autem differat species a genere dictum est, quando quo differat genus a specie dicebatur. Reliquum est igitur ut quo differat species a proprio & accidēti dicatur, & sunt due. Quo autem differt proprium ab accidenti relinquitur. Nam quo a genere & specie differat praedictum est in illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis generis differentijs ad alia, tribus uero differentie duabus speciei, una autem proprij ad accidens decem erunt omnes, quarum quatuor que erant generis ad reliquas superius demonstrauimus Commune igitur est differentiae & speciei aequaliter participari. Homine enim aequaliter participant particulares homines, & rationali differentia. Commune uero est semper adesse his quae eorum participant, semper enim Sor. rationalis est, & semper Sor. homo est. Proprium autem est differentiae quidem in eo q; quale sit praedicari speciei, uero in eo q; quid est. Nam si homo uelut qualitas accipiatur non erit tamen simpliciter qualitas, sed secundum id quod generi aduenientes differentiae eam constituerunt. Amplius differentia quidem saepe in pluribus speciebus consideratur quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus, species uero in solis his quae sub una specie sunt indiuiduis. Amplius differentia quidem prima est ab ea specie quae est secundum ipsam, simul enim ablatum rationale interimit hominem, homo uero interemptus non aufert rationale, cū sit deus. Amplius differentia quidem componitur cum alia differentia rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis. species uero speciei non componitur ut gignat alteram speciem, quaedam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem, equa autem simpliciter asino nunquam conueniens est perficere mulum. Differentia uero & proprium communē quidem habent equaliter participari ab his quae eorum participant. aequaliter enim & rationalia, rationalia sunt & risibilia sunt risibilia. & semper et omni adesse commune utriq; est. si enim curretur qui bipes est non substantia perit, sed ad id ad quod natum est semper dicitur, nam & risibile ad id quod natū est semper dicitur, sed non in eo quod semper rideat. Proprium autem differentiae est, q; haec quidem de pluribus speciebus dicitur saepe ut rationale de homine & de deo, proprium uero de una sola specie cuius est proprium, & differentia illis est consequens quorum est differentia, sed non conuertitur. propria uero conuersim praedicantur de his quorum sunt propria. Differentiae autem & accidenti commune quidem est de pluribus dici. commune uero ad ea quae sunt inseparabilia accidentia semper & omnibus adesse bipes enim semper adest omnibus coruis, & nigrum similiter. Differunt autem q; differentia quidem continet & non continetur, continet enim rationalitas hominē accidentia uero quodammodo continent, eo q; in pluribus sunt quodammodo continentur, eo q; non unius accidentis susceptibilia sunt subiecta, sed plurimorum. Et differentia quidem intensibilis & irremissibilis est, accidentia uero minus & magis recipiunt & impermiste sunt quidem contrarie differentiae, mi-

sta uero contraria accidentia. huiusmodi quidem communiones & proprietates differentiæ & cæterorum sunt: species uero quo quidem differat a genere & differentia dictum est in quod dicebamus quo genus differat a cæteris: & quo differentia differt a cæteris. Species uero & proprij commune est quidem de se inuicem prædicari. Nam homo risibile est, & risibile homo est. risibile uero quoniam secundum id quod natum est dicitur. sæpe iam dictum est. Equaliter enim sunt species his quæ eorum participant: & propria quorum sunt propria. Differt autem species a proprio: quoniam species quidē potest & alijs esse genus: proprium uero aliarum specierum esse impoßibile est & species quidem ante subsistit quam proprium, proprium uero post fit in specie, oportet enim ante hominem esse: ut sit risibile. Amplius species quidem semper actu adest subiecto, proprium uero aliquando actu potestate uero semper: homo enim semper actu est Socrates: non uero semper ridet quāuis sit natura semper risibilis. Amplius quorum termini differentes sunt et ipsa sunt differentia, est autem speciei terminus esse semper sub genere: & de pluribus differentibus numero in eo quid sit prædicari & cætera huiusmodi: proprij uero est soli & semper & omni adesse. Speciei uero & accidentis commune quidem est de pluribus prædicari. raræ uero aliæ sunt communitates: propterea quoniam quam plurimum distant a se accidens & id cui accidit. Propria uero utriusque sunt speciei quidem in eo quod quid est prædicari de his quorum est species: accidentis autem in eo quod quale quiddam est uel quomodo se habens. & proprium est unamquamque substantiam una quidem specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem ante subintelligi potest quam accidentia: uel si sint separabilia, oportet enim ante esse subiectum ut illi aliquid accidat, accidentia uero posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ & speciei quidem participatio æqualiter est: accidentis uero uel si inseparabile sit non æqualiter. æthiops enim cum alio æthiope habebit colorem uel intensum uel remissum secundum nigredinem. Restat igitur de proprio & accidente dicere: quo enim proprium a specie & differentia & genere differt dictum est. Commune autem proprij & accidentis inseparabilis est, quòd præter ea nunquam consistant ea in quibus considerantur. quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinem subsistit æthiops, & quemadmodum semper & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens. Differt autem, quoniam proprium uni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile uero accidens, ut nigrum non solum æthiopi, sed etiam coruo adest & carboni et ebeno & quibusdam alijs, quia proprium conuersim de eo cuius est proprium prædicatur & qualiter, inseparabile uero accidens conuersim non prædicatur. Et proprij quidem æqualis est participatio, accidentium uero hic quidem magis illa uero minus. Sunt quidem & aliæ communitates uel proprietates eorum quæ dicta sunt: sed sufficiant quidem hæc ad descriptionem eorum quæ dicta sunt communitatisque traditionem.

THOMAE DE VIO

CAIETANI

IN LIBRVM PRAEDICAMENTORVM

CLARISSIMA COMMENTARIA

PROOEMIVM.

CONSVETVM Auerrois (in procemio physicorū) est, vt expositores in principio librorum octo ꝑlibēt, s. intentionem, vtilitatem, ordinem, diuisionem, proportionem, viam doctrinæ nomen libri: & nomen auctoris: & ideo morem hunc seruare intēdentes, hoc in loco vbi principium doctrinæ peripateticę est, ab operis huius intentione exordiamur, qm̄ autem difficile admodum est finem ꝓprium tractatus huius clare inspicere. ex totius Logicæ fine tentandum est inuenire illum. Logica cum nihil aliud sit q̄ ars actuum rationis directiua, ordinatur ad ipsum rationis opus, vt ꝓprium finem ita q̄ Logici negocij intentio primaria est reddere operationes rationis rectas faciliter & prōpte, sicut finis effectus artis cuiusq; est, rectitudinē in operationibus suis ponere, faciliter et prompte. Operationes autem rationis cum tres sint, s. simplex apprehensio compositio, & diuisio, & discursus: tres quoque esse partes logicæ necesse est, & vnaquæq; operatio recte exerceri possit. At regulandum aūt discursum inuēta est ars tradita in libro priorum, & cōsequentibus vsq; ad finem logicæ. Ad cōpositionem vero & diuisionem ars tradita in libro Peri hermenias inuenta est Ad dirigendam autem primam operationem, quæ indiuisibilium intelligentia dicitur, prædicamentorum liber nunc exponendus, inuentus asseritur: sufficienter tamen id per hoc opus fieri nequaquam affirmatur. Quia vero in prima operatione intellectus nec falsitas nec veritas inueniri potest, quoniam intellectus tunc non affirmat aut negat, & operatio rationis ideo regula eget: quia a propria perfectione, quæ veritas est, deficere potest, non facile est intelligere. quomodo operatio prima intellectus regulatur a logica Singularis etiam difficultas est, quomodo ab arte hic tradita dirigatur. Sciendum igitur est, q̄ prima operatio intellectus, etsi ad incōplexum terminetur, quod vt sic, nec verum nec falsum est, multipliciter tamen contingit admisceri sibi verum vel ac per hoc dupliciter de ea loqui possumus. Vno modo per se, i. in sua puritate. Alio mō per accidens, i. vt ei admisceatur aliquid alterū, puta cōpositio vel applicatio. Si loquamur de prima operatione intellectus per se, sic ex parte sui regula non eget dante ei rectitudinē, qua ad obiectum absq; errore pertingat: qm̄ intell's secundum primā operationē aut totum, aut nihil attingit, qm̄ ad incōplexum vt sic quod indiuisibile sonat, tendit, simplicia autē, vt in nono metaphysice dr̄, aut nō attingunt, aut sm̄ totum attinguntur: & cōsequenter, cū omnis error in cōponendo vel diuidendo, vel discurrendo &c. contingat, prima operatio intellectus per se expers est erroris. Eget tamen regula ex parte obiecti, dante ipsi intellectui facilitatem & promptitudinem ad attingendū suum obiectum & hoc fit per librum istum. Erat siquidem ens incomplexum, quod est obiectum primæ operationis, confuse dispersum & obscurum in vniuerso, ita vt simplex puta albedo præsentata esset, quod quid est eius intueri difficillimum, foret, qm̄ confusione quadam albedinis natura cū figuris, cum quantitate, cum substantia, cū relatione mista est: mō aūt distinctis eerum ordinibus & adunatis, cuiusq; ordinis rebus, ad decem incomplexa, insignita suis ꝓprietatibus, velut quibusdā figuris, facile ac prompte circa quodcunque incomplexū audemus intellectus

In principio.

Tex com. ultimi.

aciem figere. Tollitur siquidem ex adunatione oium incomplexorũ ad decem capita vagatio intellectus ad incomplexorum notitiam habẽdam: ita φ sicut discursus argumentationis finibus concludit, & sicut intellectus cũ discurrendo aliquid quærit, certis modis discurrẽdi assumptis, securus incedit, ita, cum simplr aliqđ apprehendere volumus, decem hæc incomplexa circũspicimus, & non oportet nos vagari p res dispersas in toto vniuerso, cum infinitate quo ad nos, & pñr in certitudine. Tollitur quoque ex distinctione & ordinatione horũ decem incomplexorum confusio, qua limpide inspici ab intellectu ꝓhibebantur. Tollit vltimo ex assignatione ꝓprietatum eorũdem obscuritas, qua occultata manebãt, dum quæ ea præferrent signa nõ haberent. Certe igit & faciliter ac prompte, simplicia apprehẽsibilia fiunt a nobis p prædicamentorum doctrinam. Si aũt loquamur de prima operatione intellectus per accñs, sic regula eget: et eius regula est ars diffinitiua, sicut regula discursus est ars syllica. Ars autẽ diffinitiua adhuc ab antiqs vel tradita non est, vel ad nos non puenit. esset aũt illius artis determinare quid sit diffinitio, & ex quibus cõstat, & qualibus, & de passionibus eius, & partibus subiectiuis, sicut de demõstratione tractatur in lib. poster. In hac quoq; arte determinãdum esset qd genus & quid spẽs &c. qm̃ diffinitionis natura sine his intelligi non põt: & ante librum Topic. hæc ars locum habet, qm̃ regulatiua est intellectus ad notitiã incõplexi, dialectica vero regulat ad notitiã cõplexorum problematum &c. Et quis hæc ars nõ habeatur, præsens tñ liber eius inchoatio quædam est, qm̃ cum tripl' errare contingat diffiniẽdo, s. in applicatione partiũ diffinitionis ad diffinitum: & in coniunctione partiũ diffinitionis inter se, & in applicationis totius diffinitionis ad diffinitũ. primus error ex hoc libro quõ vitandus sit habetur inchoatiue, qm̃ hic docemur cui prima pars cuiuscũq; diffinitionis recte aut nõ recte applicetur, dum per ꝓprietates cuiusq; gñalissima discernimus oĩa contenta sub vno gñe, a contentis sub alio gñe. Est ergo præsentis opis intentio adunare ad decẽ gña oĩa entia dispersa & infinita, ordinareq; distinguere, ac sigillata suis ꝓprietatibus clarificare, vt sic primam operationem intellectus & p se & p accñs sumptam dirigere queat: sed dirigere primã opationem puram est finis ꝓprius & adeptus, dirigere aũt eam admistam est finis cõis etiam arti diffinitiue, & hic tantũmodo inchoatus cõsumandus in arte diffinitiua. Et qm̃ res incõplexę, nõ adunantur et distinguuntur cum condõnibus, quas habent in rerũ natura, sed vt sic acceptæ, p intellim, .i. vt stant sub simplici apprehẽsione intellectus, .i. vt obiectę simplici apprehẽsioni intellectus, & res sic acceptæ nihil aliud sunt q̃ res dictæ verbis interioribus. vel (qđ idem est) q̃ res cõceptæ conceptibus simplicibus, & res hmõi nihil aliud sint q̃ res signatæ vocibus incomplexis, qñ voces sunt signa conceptuũ & conceptus rerũ, ideo dicitur etiam ab illustribus viris, φ intẽtio huius libri est tractare de vocibus incõplexis vt signatiuæ sunt rerũ incomplexarũ. idẽ.n. est tractare de rebus vt conceptis simplici apprehẽsione, & de vocibus vt signãt illas sic conceptas, qm̃ quicquid attribuitur vni attribuit reliquo seruata tñ proportione, quia rei sic cõceptæ, & signãte attribuitur vt rei. voci, vero vt signo. hõ.n. reponitur in pdicamento subę vt res ibi posita, ly vero hõ, vt signũ illius rei, quæ est hõ. Quãuis aũt sic intellecta intentio ista sustinẽda sit, memores tñ esse oportet eius φ optime ab Aui. in principio sue logice dr. s. φ considerare de vocibus nõ est logicę negociũ ex intẽtione, sed necessitas ad hoc compulit, qm̃ res sic conceptas non nisi v̈bis exprimimus, docemus, adunamus, & ordinamus. Si n. absq; v̈bis exterioribus hæc oĩa explere possemus, solo sermone interiori contẽti, aut aliis signis hæc fierent, de vocibus tractandum non esset. Et ꝓpterea si quæratur de vocibus an de rebus principalr hic tractetur, rñdendum est, φ de rebus non absolute, sed incõplexe cõceptis, & cõsequenti necessitate significatis. Cum aũt audis res sic cõceptas adunari & reponi in pdicamentis, non arbitreris φ aggregatũ ex re & sic concipi, sit id φ adunatur & reponit &c. sed intelligas φ res habens secum sic cõcipi, vt condiõnẽ sine qua non, est id φ reponit, colligitur & significat, sicut cũ audis, ignis approximatus cõburit, nõ intelligis φ aggregatum ex igne & approximatione cõburat, sed φ ignis non cõburit, nisi sit approximatus. Est.n. incõplexũ concipi cõdnio rei ad supradicta, sicut approximatio est condnio ignis ad cõburendum. Et sic patet intẽtio operis, & φ conuenĩetius ponitur subm huius libri (sc subiectum aliquod sibi assignandũ est) ens proponibile primæ operationi interius q̃ ens ordinabile sm sub & supra, hoc.n. ad secundam spectat opationem, ad q̃ hic liber nõ primo ordinatur. Vtilitas aũt ex eo perueniẽs valde magna est, non.n. soli logicæ prodest doctrina hæc, vt pars eius, sed aliæ sciæ siue doctrinæ absq; hac expleri nõ possunt. qm̃ demõstrationum principia sunt diffinitiones, quas absq; hac cognitione pficere est impõe. Vñ in. 3 phys. Arist. quærens q̃ qd est motus, ad pdicamenta recurrit, & in secundo de aĩa quærens, φ quid est aiæ idem facit, nisi n. esset doctrina pntorum, cum quæritur alicuius φ qd est, oporteret vagando p totum vniuersum discurrere, φ illius genus primũ sit, nunc autem (vt dictũ est) limitibus positi sunt, infra quos oĩa distincte continent insignita p prietatibus suis, vt statim collatis ꝓprietatibus eius cuius quæritur φ qd est, cum proprietatibus cuiusq; decẽ generum, reponere & applicare sciamus singula singulis. Sumit quoq; peri her. doctrina, & syllica hinc vtilitatem nõ paruam, qm̃ hinc habetur essentialis ordo terminorũ incomplexorum, ex qbus fiunt ꝓpões, & ꝓcedunt demonstrationes &c. Ordo huius operis inter alia logicalia est, φ sibi debetur primus locus simplr, ita φ nõ solum pcedit artem enuntiatiuam & syllicã, sed etiam diffinitiuam, qm̃ id, φ est per se, prius est eo φ est per accñs. Dictum est aũt φ pręsens opus ordinatur ad pfectionem primæ operationis p se sumptæ, ars aũt diffinitiua ordinatur ad pfectionem eius admistæ. Erga (vt ex dictis patet) diffinire genus, spẽm &c. diffinitiue artis opus est: iõ liber iste naturalr præcedit librum Porph. ꝓpter φ consulto princeps pborum logicam ab hoc ope inchoauit. 2. Vtilitas. T. com. [illegible] T. com. [illegible] 3. Ordo.

Diuisio pñtis operis in tres tractatus sit in antepræedicamenta, prædicamẽta, & post prædicamẽta, quorum rõ cum ad textus expõnem peruentum fuerit dicet. Proportio huius libri ad ipsam logicã est ꝓportio partis ad totum, ad alios vero libros logicæ est ꝓportio ianue ad intrinseca domus. Via doctrinæ nũ est demonstratiua, sed potius diffinitiua et inductiua: vt et modus docẽdi rei q̃ docemus consonet. Nomen libri est categoriæ. i. pdicamenta. i. coordinationes decẽ generum, vel ipsa decẽ genera, q capita sunt coordinationũ. de his n. tractat liber hic. Nomen aũt auctoris est Arist. peripateticorum pñ: qui non solũ auctor sed inuẽtor huius mirabilis doctrinę fuit: vt Themistio & Auer. placet, licet Iamblicus (vt testatur Boetius) Architętarentino hũc deferat honorẽ &c. 4. Diuisio. 5. Proportio. 6. Via doctrinæ. 7. Nomen libri. 8. Nomen auctoris.

De Aequiuocis.

Equiuoca dicuntur, quorum solum nomen cõe est, secundum nomen uero substantiæ rõ diuersa. ut aĩal homo & quod pingitur: horum.n. solum nomen cõe est, secundum nomen uero substãtiæ rõ diuersa. Si quis.n. assignet quid sit utrũq; eorum quo sint animalia, proprium assignabit utriusq; rõnem.

Dicendum esset hic, quare inceperit librũ istum ab istis diffinitionibus & diuisionibus & regulis sequẽtibus antepræedicamenta, & qs inter hæc ordo sit. Sed, qm̃ rõ ordinis absq; ordinatorũ notitia nõ percipitur, et notitiis loquimur, iõ differremus hæc vsq; ad finẽ huius primę partis, interim aũt singula exponere sufficiat. Et, qm̃ a Tanto philosopho diffinitiones istæ datæ sunt, singula notãda sunt verba antiquos expositores imitãdo. Equoca ergo diuersis respectibus, & noĩa, & res signãte dicuntur. Dr enim nomen aliqđ æquiuocum, quia signãt plura secundum diuersas rões, vt ly canis, signãt cælestem, marinũ, atque terrestrem canem. Ipse vero res signãte dñr æquiuoce, nõ quia signãt, sed quia signantur vnico vocabulo diuersis rõnibus. vt sydus illud, & piscis, & aĩal latra-

bile æquiuoca appellantur. Vnde ipsum nomen appellari consueuit æquiuocum æquiuocãs, res vero æquoca ęquiuocata & quia Arist. res adunãturus, vt stant sub incomplexis cõceptibus vt dictum est, iõ a rebus incæpit, intendens per æquiuoca, æquiuoca æquocata, vnde & coactus est in numero plurali æquoca diffinire, eo q res vna ęquiuocationis capax nõ est sine altera, oportet.n. ad minus duas res significari vno noie, vt æquiuocatio esse posset. Signanter quoq; dixit dñr, & non dixit sunt: qa rebus non cõuenit æquiuocari vt sunt in rerum natura, sed vt sunt in vocibus nostris. æquocari.n. præsupponit vocari, q rebus ex nobis accidit. Ly nomen, nõ accipitur hic prout est vna pars orõnis distincta contra verbũ, participium &c. qm etiam in verbis & participiis &c. æquiuocatio inuenitur, sed sumit nomen pro voce signatiua ad placitum, quæ dr nomen quasi notamen i. mentis nota. Verbum.n. & vlter oĩs huiusmodi vox, inqtum absolute significat rem aliq; nomen dr ab Arist (in primo Peri herme.) Ly solum non excludit oĩa alia in nomine, sed rõnem eius tantum, de qua subdit, q est diuersa: nihil siquidem obstat æquocis, si eis & nomen cõe, & multa alia cõia sint, dummodo rationem noĩs communem nõ habeant. Ly rõ, licet multiplr sumi possit, hic sumitur nõ pro diffinitione, qm res gñalissimæ, æquiuoca dici non possent, eo q diffinitione carẽt, sed sumitur pro cõceptu significato p nomen, qui in habentibus diffinitionẽ est diffinitio ipsa, in non hñtibus vero diffinitionem rõ, q; significat nomen, vocat: & nihil aliud est q id q directe significatur p nomen. Ly substantiæ, sumitur p quidditate, ita q idem est dicere ratio subæ, & rõ quidditatis. Ly secundum illud nomen, determinat ly ratio subæ, qm non de quacũq; ratione substantiæ ipsorum æquocorum sermo est, sed de ea rõne subę, quę significatur in eis per illud nomen cõe, in quo ęquiuocantur: & qm illa est, quæ responderur ad interrogationem factam p quid est, quæuis illarum rerum, vt signatur: nomine illo cõi. ver. gra. quid est animal latrabile, inqtum canis: qd est piscis ille inquãtum canis &c. iõ talis ratio dicta est ratio subæ, idem quidditatis illorum æquocorum non absolute, sed secũdum illud nomen. Rñsio nãq; ad quid, quidditatis ratio recte dicit. Ly diuersa, non coartatur ad diuersitatem simplr, sed cõmuniter accipit, vt comprehendit sub se diuersitatẽ simpliciter vel secundũ quid, totaliter vel partialr: ita q ęquiuoca dñr & illa, quorum rõ secundum illud nomen cõe est penitus diuersa, & illa, quorum rõ secundum illud nomen cõe est aliquo modo diuersa. Et propter hoc caue ne dixeris hic esse diffinita tm pure æquiuoca, q alio vocabulo dñr æquiuoca a casu, sed dicito æquiuoca in cõi, vt cõprehendunt analoga, q æquiuoca a consilio sunt, & pure æquiuoca diffiniri: & q puræ æquocis conuenit hre rationem subæ diuersam penitus, analogis vero diuersam aliquo mõ. Suadetur autem hanc esse mentẽ Arist. tum ex exemplo subiũcto, qm homo verus & hõ pictus, modo non pure ęquiuoce dñr animal, sed æquocatione a cõsilio, seu analogicæ, vt patet ex rõnibus eorũ secundum illud nomen, qm non sunt penitus diuersę, sed aliquo mõ eædem. Quærenti.n. qd est homo secundum q aĩal, respondetur q est suba animata sensibilis. Quęrenti aũt qd est homo pictus secũdũ q aĩal, rñdetur q est imago subæ animatę sensibilis: vbi expresse apparet rõnes non esse penitus, sed aliquo mõ diuersas. Tum ex intentione operis, qm ad quodcũq; ordinetur cõiter asseritur q intendit diffinire hic res vt adunantur sub vocibus transcẽdentibus, quas constat nõ pure æquiuocas, sed analogas esse. Quot autem modis cõtingat variari analogiam & quõ, nunc, qm summarie loquimur, silentia pertransibimus, specialem de hoc tractatum si Deo placuerit cito cõfecturi. Est igitur sensus totius diffinitionis, q æquiuoca æquocata dicuntur illa entia, quæ significãtur vno quidem nomine, sed secundum illud vnũ non habent vnum conceptũ, sed diuersos simpliciter vel secundum quid &c.

De Vniuocis.

Vniuoca dicuntur, quorum nomen commune est & secundum nomen eadem rõ substantiæ. ut animal homo, atque bos: communi.n. homine utraq; animalia nuncupantur, & est substantiæ ratio eadem. Si quis enim aßignet utriusque rationem quid utrunque sit, quo sint animalia, eandem aßignabit rationem.

Tota ista diffinitio intelligẽda est sicut præcedens, excepta vltima particula. Est siquidẽ duplex vniuocum, s. vniuocans vniuocatũ: & de vniuocatis est modo sermo. & in numero plurali &c. sicut superius exposuimus. vltima autem particula. (s. ly eadẽ) non dicit idẽtitatem simpliciter, vel secundum qd sed idẽtitatem simplr, ita quod licet ad æquiuocationẽ sufficiat qualiscũq; diuersitas rõnis sm illud nomen, ad vniuocationem tñ non sufficit qualiscũque idẽtitas rationis secundum illud nomen, sed exigitur q rõ vniuocatorum, quę attenditur penes illud nomen in quo vniuocãtur, sit totalr eadem, & nihil plus aut minus includat vnum q reliquum in rõne illius nominis. Fundamentalis vero rõ huius est, quia malum contingit omnifariã, ex particularibus defectibus, bonum aũt vno modo ex cã integra, vt Arist. & Dionysius docent. Ad pulchritudinem siquidẽ hominis requiritur, q oĩa membra consonẽt, ad turpitudinem vero sufficit vnius mẽbri, puta oculorum deformitas. æquocatio aũt ex parte mali se tenet, qm diuersitatem sequitur, q in astrologia malorum est: & iõ siue sit diuersitas simplr, siue aliquo modo, æquiuocatio fit. Vniuocatio vero, qm vnitatem sequit, quę in bonorũ coordinatione est, non cõsurgit nisi omni diuersitate ablata totalr eadem sit rõ vniuocatorũ secundum vniuocum nomen. vt aĩal nomen cõe & vniuocum est homini & boui: qm tam homo q; bos aĩal vocat, & rõ eorum, inqtum animalis nomen habẽt, eadem totaliter est. Quærenti.n. qd est homo, sm q est aĩal, respondetur substantia aĩata sensibilis. Quęrẽti quoq; qd est bos sm q est aĩal, rñdetur suba aĩata sensibilis. Vbi apparet oĩno eã reddita rõnem sm vniuocũ nomen. Aduerte hic ne imbuaris ignorãtia prauæ dispõnis, q glosa ista, quæ vnde venerit nescio, s. vniuoca dñr, quorum rõ ea eadem & æqualr participata, destruit textum: qm vere vniuoca sub æquocis ponit, & a logica veritate aliena est: qm ad vniuocationem sm veritatẽ & Albertum hic & S. Tho. quarto metaph. lectu. prima, sufficit oĩmoda indistinctio vniuocatorum in conceptu noĩs vniuoci: et in hoc oẽs antiqui, quos vidi, cõsentiunt nec puto aliũde ortam glosam hanc q; ex in cõprehensione vnitatis analogicæ. Dicito ergo tu, analoga sub æquocis cõprehendi, & his chimeris mentẽ ne impleas. Aduertendum quoq; diligẽter est, q stantibus oĩbus supradictis, adhuc diffinitio illa habet duplicem habitudinẽ, quæ intelligi põt esse inter vniuocata, per ly subæ, positum in diffinitione eorũ. Potest enim intelligi primo, vt ly subæ denotet substantiã, i. qdditatem ipsorũ vniuocatorum, ita q ad vniuocationẽ requiratur, q rõ significata per illud nomen cõe, sit ratio, i. conceptus, nõ eorum quæ sunt extra qdditates vniuocatorum, sed sit ratio subæ, i. quidditatis eorũ: & sic ly ratio conditionatur hinc & idẽ. ex parte siquidẽ nominis, quia debet esse signata directe, & primo p illud nomen cõe, & propter hoc apponit ly secundum nomen, ex parte vero rerum. qa debet esse intrinseca seu essentialis illis: & ppter hoc apponitur ly subę. Alio mõ potest intelligi vt ly substantię nõ denotet quidditatem rerum vniuocatarũ in se, sed quidditatem earum vt hñt id, q per illud cõe nomen significatur, siue illud sit subale siue accñtale illis vniuocatis, & sic non solũ ly ratio, sed hoc totũ, q. dico, ratio substantiæ, cõditionatur per ly secundum nomẽ, & ad vniuocationem sufficit, q aliqua duo cõueniant in aliquo nomine, & q, vt induunt illud nomen, habeant eũdem oĩno conceptũ, siue ille conceptus sit essentialis illis, siue accidentalis: istæ secũdus sensus extendit diffinitionẽ hanc ad omnem vniuocationẽ, ita q sm eum boui & leoni, animal est vniuocum, & coloratũ & magnum & pulchrũ, & videri & audiri: & breuiter cõprehenditur sub ista diffinitione vniuocatio essentialis, & accñtalis, per se & p accidens, intrinseca et extrinseca. primus vero sensus diffinitionẽ hanc extra essentialr vniuoca nõ trahit, qualia sunt gña, differentiæ, spẽs. Secundus rursus sensus dignus Arist. in-

Bonum cõstat ex integra causa: in actionem vero omnem, fortiam.

Patet primo meta.

4 metaph. & primo ce. com. 2.

tentione videtur: quia vſr comprehendit vniuoca. Sed mihi apparet, ꝙ primus ſenſus ſit ſecũdum intentionem eius: qm̄ infra, in prædicamento ſubſtantiæ, dicet, accñtia non prędicari ſecundum nomen & rõnem de ſubſtantia, ꝙ nihil aliud eſt ꝙ̃ dicere ꝙ nõ prædicantur vniuoce per locum a diffinitione ad diffinitũ: & rurſus ponet, proprietatem ſubſtãrum ſecundarum & differentiarum earũ, vniuoce prædicari de primis: ꝙ falſum eſſet. ſi vniuocatione ſic amplo vocabulo vteretur: & p̃ſertim, quia ibi meminit ſe ad hanc diffinitionẽ. Accedit ad hęc, ꝙ vniuoca cõi vocabulo non cõſueuimus dicere niſi eſſentialr̃ vniuoca, ꝙ ex hoc vno percipi põt, quia diſputantes vtrum prædicamenta habeant aliqđ cõe vniuocum, abſq; diſtinctione intelligimus de vniuocatione eſſentiali, qm̄ de accñtali nullus dubitat, quaſi vniuoca accñtaliter nõ niſi ſint vniuoca niſi ſecundum quid. Vnde dicẽdum eſt, ꝙ primus ſenſus eſt intentus ab Ariſt. nec tñ erat opus aliter diffinire vniuoca accñtaliter, quia ex iſta diffinitione faciliime ſumitur omnium vniuocorũ ratio. diffinitis enim vniuocis ſimplr̃, facile eſt determinare quid ſint quodãmodo, ſeu ſecundum quid vniuoca &c.

De Denominatiuis.

Denominatiua uero dicuntur, quæcũque ab aliquo ſolo differentia caſu ſecundum nomen habent appellationẽ. ut à grammatica, grammaticus: & à fortitudine fortis.

Tria ſunt in denominatione. ſ. forma denoĩans, res denominata, & ipſum denoĩatiuum. forma a qua res denominatur, eſt vt albedo, a qua res illa dr̃: & grammatica a qua homo grammaticus dr̃, & huiuſmodi. Res denoĩata eſt ſubiectum ꝙ ab illa forma dr̃ tale, vt hõ, lignum &c. Denominatiuum aũt eſt illud met ens, ꝙ eſt forma denomina. vt ſignificatum noĩe deſcendente a noĩe proprio formę denominantis, vt albũ, fortis grãmaticus. Dimiſſis ergo denominantibus, & denoĩatis, denominatiua diffiniuit: pluraliter quidem, non qa denoĩatio in vno nõ ſaluetur, ſed ad multitudinẽ eorũ deſignandam, ab vna forma denoĩante orientem: & a iuſtitia iuſtus iuſti iuſtũ &c. (Dicuntur vero) addidit eadẽ qua ſuperius rõne: quia. ſ. entia denominatiua nõ ſunt, ſed dicuntur. Tribus aũt conditionibus diffiniuit denoĩatiua. Prima eſt, ꝙ hñt appellationem ſecundum nomen ab aliquo. Scđa eſt, ꝙ differãt caſu ab illo. Tertia eſt, ꝙ ſolo prædicto. caſu differãt ab illo. prima nihil aliud ſonat, niſi ꝙ denoĩatiuum debet deriuari ab illa forma denoĩante ſecundum nomen: non ita ꝙ nomen denoĩatiuum oporteat formari ſecundũ vocẽ, a nomine formæ denoĩantis, cum hoc plerũq; falſum ſit: qm̄ iuſtitia a iuſtus venit ſecundum eius formationẽ, & non econuerſo, & grãmatici negocij eſt tractare de hmõi nominum deriuationibus: puta ꝙ a genitiuo huius noĩs iuſtus, addito tia. formatur iuſtitia et hmõi ſed ita, ꝙ oportet nomen denoĩatiuum deriuari a noĩe formæ denominantis ſecundum naturã. ſicut. n. prius naturalr̃ res eſt ſecundum ſe, q̃ ſm ꝙ alteri adiacet, quia adiacere alteri nõ poteſt ꝙ in ſe non eſt, ita prius nãlr̃ eſt nomen formæ denominantis, puta albedo, ꝙ ſignãt ipſam albedinem ſecundum ſe, q̃ nomen denoĩatiuum: puta album q. ſignãt albedinem, vt in ſubto poſitam: & ſicut a cauſa nãlr̃ deriuatur ſuus ꝓprius effectus, ita a noĩe formæ denominãtis, ꝙ ſignificat cãm, naturaliter venit denoĩatiuum, ꝙ importat eius effectũ. albedo. n. cauſa formalis eſt eius, ꝙ eſt eſſe album. albedo. n. non cauſatur ab albo, ſed album aliquid iõ & eſt & dicitur, quia albedinem habet: ꝓpter ꝙ denominatiuum merito dr̃. non. n. aliunde habet a noĩe, ꝙ ſubſtratam rem noĩet talem, niſi quia ab ipſo denominante cuius effectus ꝓprius eſt, illud eſſe tale naſcitur ſecũdum naturæ ordinẽ. Secunda vero cõditio, ſ. ꝙ differant caſu: inſinuat. ꝙ denoĩatiua debent differre a noĩe formæ denominãtis caſu in fine vocis, i. in trãſfiguratione ſeu flexione vocis, vt ly albũ differt a ly albedine, & ly grãmaticus, a grãmatica &c. Tertia aũt conditio, ſ. ꝙ non aliter differant, ſed caſu ſolo, oñdit ꝙ non debet denoĩatiuum differre a noĩe formæ denominantis in ſignãtione hoc. n. eſſet differre nõ ſolo caſu, ſed ſignificatione etiã: & conſequenter diffinitione & eſſentia idẽ ſignificat album & albedo: qm̄ (vt infra dicet Ariſt.) album puram qualitatẽ ſignificat. differentia aũt in modo ſignãndi inuenta inter denominatiuum & denoĩans, non excluditur ꝑ ly ſolo caſu: qm̄ talis differentia comes eſt differentiæ ſecundum caſum. regula autem gñalis eſt, ꝙ dictio excluſiua nõ excludit a concomitãtibus. dicendo. n. ſolus ſortes currit, non excludit hoc riſibile a curſu. Nec ocioſe has adunauit conditiones Ariſt. ſed ſingulas ad dr̃iam aliquorum poſuit. defectu. n. primæ, ſtudioſus non dr̃ denominatiuum virtutis, licet ſecundum rẽ a virtute veniat. Defectu vero ſecundæ ly grãmatica, cum de aliqua muliere dr̃ ꝙ eſt grãmatica denoĩatiuum non eſt a grãmatica veniens vt Boetio placet, licet denoĩatiuum concedi poſſet vt per accñs non inueniri dr̃iam caſus, Ariſtotelem vero docuiſſe id, ꝙ per ſe denoĩatiuis conuenit. defectu aũt tertiæ virtuoſus non eſt denoĩatiuum virtutis. Et intelligẽda ſunt hoc de denoĩatiuis proprie & ſtrictæ. i. formalr̃ & ſimplr̃ ſumptis: quibus Ariſt. hæc ſufficere putauit, licet poſteriores non ignobiles addendũ putauerint. ꝙ illud, a quo denominatiua hñt appellationem ſecundum nomen ſit aliud a re denoĩata: quorum ſñiam propterea libenter ſequor, quia cõis vſus prædicationem denominatiuã contra idẽticam diſtinguere vr̃: & quia in Ariſt. ipſe in. 7. Metaph. textu com. 8. ex natura prædicationis denoĩatiuæ mãm diſtinctam cõcludit eſſentialiter ab oĩbus prędicamentorum naturis, vt expreſſe ibi a. S. Th dr̃. Ne aũt fateamur Ariſtotelẽ diminutũ in hac diffinitione eſſe, vel dicamus, ꝙ quaſi per ſe notam hãc particulam ſubintelligẽdam reliquit, propterea, ꝙ ly denoĩatiua, ſonat quaſi noĩs datiua, non rõnis. denominatiua. n. nomen ſolũ dant denominato, non rõnem: qm̄ prædicantur tantum ſecũdum nomen, & nõ ſecundum rationem de eis: vel gloſemus, ly habent appellationẽ non ſolum paſſiue, ſed etiã actiue. i. ꝙ appellentur ab aliquo &c. & appellẽt aliud ſ. denoĩatum. appellare aũt, cum idem ſit ꝙ nomen dare, oportet ꝙ appellans ſi pure appellans eſt, ꝙ nomen tm̄ det ei, ꝙ tali noĩe appellatur: & conſequenter oportet ꝙ ſit aliud ab eo. Qđ. n. dat nomen & rõnem alicui intimum eſt illi (vt inferius qñ hi termini declarabuntur patebit.) Vel ſecundum Albertum habẽt appellationem, i. ad aliud applicationem. Verũ ne fallaris cum audis denoĩatiuum a forma denominãte oriri, & credas propter formæ vocabulum, ꝙ res denoĩans debeat eſſe forma eius ꝙ denoĩatur. Scito, ꝙ formæ noĩe in hac materia intelligimus omne id, quo aliquid dr̃ tale, ſiue illud ſit ſm rem accñs, ſiue ſubſtantia, ſiue materia, ſiue forma nõ. n. eſt minus denominatiua prædicatio iſta, ſ. triangulus eſt ligneus, vel vas eſt terreum, q̃ iſta, homo eſt albus: venit ſiquidẽ a ligno ligneum, & a terra terreum, ſicut ab albedine albũ. Aduerte quoq; hic, ꝙ licet denoĩatiuum infra latitudinẽ vniuocorum & ęquiuocorũ nominum materialr̃ claudatur, quia differt tñ ab eis ſecundum rõnem formalem, iõ diſtincta ſunt denominatiua cõtra æquiuoca, & vniuoca: album. n. inq̃tum ab albedine venit, differens ſolo caſu, denominatiuum eſt: inquãtum in pariete & ligno eſt ſecundum vnam rationem vniuocũ eſt, licet accidentale: & ſimiliter ridens, inquãtum a riſu venit &c. denominatiuum eſt, inquantum vero ſecundum diuerſas rõnes de homine & agro florente dicitur, æquiuocum &c.

In prædicamento ſubſtantia.

T. com. 8.

De duabus diuiſionibus.

Eorum, quæ dicuntur, alia quidem ſecũdum complexionem dicuntur, alia uero ſine complexione: & ea, quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, homo currit, homo uincit: ea uero, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt: ut homo, bos, currit, uincit.

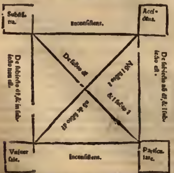
Diffinitionibus tribus p̃ponendis iam complexis, diuiſiones inchoat. Quarũ prima eſt eorũ, quæ dicuntur. i. entium, quæ intellectu & voce dicunt, quædam dicuntur ſine complexione, & quędã cum cõplexione. Vbi nota, q. dici cum cõplexione contingit duplr̃. vno modo cum verbo, vt hõ currit, homo eſt albus, alio mõ ſine verbo, vt homo albus: & licet dici cũ complexione principaliter ſonet complexionem verbalẽ, quia verbum ipſam com-

poſitionem importat, extẽdendum tñ eſt complexionis nomen in hoc loco ad cõplexionem & nominalẽ abſque verbo.qm̃, vt expoſitores teſtantur, hæc diuiſio ſeparat ea, quæ per ſe ſunt in p̃dicamentis, ab his, quæ non niſi p partes ſunt in eis: album aũt ſunt & complexam verbali & ſine verbo. nihil.n. horum vnicũ locum habet ſecundũ ſe totum in prædicamẽto: homo.n. albus in duobus locatur gñibus, & animal rationale duo loca in prædicamẽto ſubſtantiæ habet: gñis, ſ. & differentiæ, ſi vt complexũ ſumatur: ſi autẽ circũlocutiue ad deſignandum innoiatum genus, tunc vocalis tantum cõplexio eſt non conceptuũ, et iõ interdicta ſine complexione numeratur. cõplexio.n. iſta & incõplexio, ſm conceptus, quibus ante dicuntur res q̃ vocibus, conſideranda eſt Dictũ.n. eſt iam, q̄ entia, vt incomplexe concepta, p̃dicamenta ingrediunt̃. Eſt ergo ſenſus diuiſionis, q. entium, q̃ intellectu & voce dicũtur, quædam dicuntur ſine cõplexione conceptuum, & conſequenter vocum, niſi adſit impedimẽtum: quædam vero cum complexione cõceptuum, & conſequenter vocum, niſi per accñs ſimplici vocabulo reſpondendo, ſiue verbaliter, ſiue ſine verbo hæc fiat complexio &c.

Diuiſio eorum quæ ſunt. Cap. 2.

EOrum quæ ſunt, alia de ſubiecto quodam dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt. ut homo, de ſubiecto quidem dicitur aliquo homine, in ſubiecto autem nullo eſt. Alia aũt in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto aũt eſſe dico, q., cum ſit in aliquo, non eſt ſicut quædam pars, & impoſsibile eſt ſine eo eſſe in quo eſt. ut quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto uero nullo dicitur, & quoddam album in ſubiecto eſt corpore, omnis, n. color in corpore eſt. Alia uero de ſubiecto quodam dicuntur, & in ſubiecto ſunt: ut ſcientia, in ſubiecto quidem eſt in aĩa, de ſubiecto uero dicitur, ut de grammatica. Alia uero neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto dicũtur. ut aliquis homo uel aliquis equus. nihil.n. horum neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur. Simpliciter aũt quæ ſunt indiuidua & numero ſingularia de nullo ſubiecto dicũtur, in ſubiecto autem nihil prohibet ea eſſe: quædam.n. grammatica in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur.

Complexionum conſiſtentium & inconſiſtentium deſcriptio.

Secunda diuiſio ponitur hic. In qua notãdum eſt, qd' quatuor res ſunt: duæ reales, & duæ rõnis, ſecantes accidentalitatis vniuerſitatem eorũ, quæ in prędicamẽtis ſunt .ſ. ſubſtantialitas: & vniuerſalitas, & particularitas: oẽ.n. q̄ eſt in prædicamento, aut eſt ſubña, aut eſt accñs: & iterum aut eſt vniuerſale, aut particulare. hæc aũt quatuor ſingulis comitata incedunt ,ppriętatibus inſeparabilibus: ſubſtantialitatem ſequitur nõ eſſe in ſubiecto, accidentalitatem eſſe in ſubiecto: vniuerſalitatem dici de ſubto, particularitatem nõ dici de ſubto. Nec prætereas quin conſideres aptum cuiq; eſſe comitẽ, & ſui ordinis: res.n. reales, eſſe aut non eſſe in ſubto, res vero rationis dici aut nõ dici de ſubto aſſociat; ſunt. Quamuis aũt quatuor ſupradicta diſperata ſint, proprijſq; gaudeãt ſocijs, nec vnquã eas deſerant, nec deſerantur ab eis, adunant̃ tñ adinuicem non quodlibet cũ quodlibet, ſed vtrũq; illorum realium cum vtroq; iſtorum rõnis: ita q̄ ex tali coniũctione quatuor conſtituũtur, in quæ vnica diuiſione oĩa contenta in prædicamentis diſtinguuntur. Cõiungitur primo ſubalitas cum vlr, & conſtituitur ſubſtantia vlis, deinde cũ particulariter, & conſtituitur ſuba particularis Coniungitur ſecundo accñtalis cum vniuerſalitate & cõſtituitur accñs vniuerſale, deinde cũ particularitate, & conſtituitur accñs particulare: ſicq; oĩa contenta in omnibus gñibus habemus. omne ſiquidẽ, q̄ in gñe eſt, aut eſt ſubſtantia vniuerſalis, aut particularis, aut accñs vniuerſale, aut particu. Et qm̃ coniunctio iſtorum, vt dictum eſt, nõ ſeparat a comitibus eorũ, oportet qd'libet eorũ conſtitutorum habere duos comites, & vt exẽplariter dicatur, ſubſtan ia vlis comitatur a nõ eſſe in ſubiecto. & a dici de ſubto. ratione.n. ſubſtantialitatis non eſt in ſubto, rõne vero vniuerſalitatis dicitur de ſubto, & hoc eſt primum mẽbrum diuiſionis in textu factæ. ſubſtantia aũt particularis comitatur a non eſſe in ſubiecto rõne ſubalitatis, & a non dici de ſubiecto rõne particularitatis: & hoc eſt quartum mẽbrum diuiſionis. Accñs vero vniuerſale comitatur ab eſſe in ſubiecto ratione accñtalitatis, & a dici de ſubiecto rõne vniuerſalitatis, & hoc eſt tertiũ membrum diuiſionis. Accñs tandem particulare comitatur ab eſſe in ſubto ratione accidentalitatis, & a non dici de ſubto rõne particularitatis, & hoc eſt ſecundum mẽbrum diuiſionis. Clara igit̃ ex dictis iam redditur diuiſio Ariſt. Dixit ſiquidẽ, eorum quę ſunt, & non dixit eorũ, quæ dicuntur: quia diuiſio hęc rerum eſt, nõ vocum, licet non tota realis. Quatuor vero membra diuiſionis fecit, & diffiniuit ſingula binis ,ppriętatibus, propterea q̃ dicta ſunt. Vñ ſenſus diuiſionis eſt, eorum, quæ ſunt, alia ſunt ſubæ vniuerſales, vt homo, animal &c. alia ſubæ particulares, ut hic homo, hic bos &c. alia accñtia vniuerſalia vt albedo, figura, alia accñtia particularia, vt hęc albedo, hic triangulus &c. ſed alio ordine in textu numerentur. Ad euidẽtiã autem terminorum in proprietatibus aſſumptorũ ſciendum eſt, q̄ ſubiecti nomen æquiuoce ſumitur qñ coniungitur cum eſſe vel non eſſe, & qñ coniungitur cum dici aut non dici. cũ.n. dicit̃, eſt vel non eſt in ſubiecto, intelligit̃ de ſubto inhæſionis, cum aũt audis, dicitur vel non dicitur de ſubto, intellige de ſubiecto, i. inferiori, ita qd' illud eſſe vocatur in ſubto, q̄ inhæret, ſicut albedo inhæret parieti, & vlr omne accidens: & p oppoſitum, non eſſe in ſubiecto, q̄ nulli inhęret, vt homo, & vniuerſaliter omnis ſuba: illud autem vocatur dici de ſubto, q̄ habet ſub ſe aliqd' inferius, de quo prędicetur, vt aĩal, homo, albedo, q̃titas &c. & vlr omne vniuerſale, ſiue ſit ſubſtãtia, ſiue accñs. & per oppoſitum non dici de ſubto, q̄ nullum habet ſub ſe inferius, vt hic homo, & hæc albedo, & vlr omne indiuiduum tã ſubſtantiæ q̃ accñtis. Et, qm̃ Ariſt. ſolicitus fuit circa illũ terminum eſſe in ſubto, ipſumq; diffiniuit ſtatim poſt ſecundum diuiſionis mẽbrum, enucleãda eſt diffinitio illa, qm̃ valde vtilis eſt. ait ipſe, in ſubto eſſe dico, q̄, cũ ſit in aliquo, non ſicut pars quædã, impoĩe eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Vbi qm̃, vt ex. 4. phyſi. habetur, octo ſunt modi eſſendi, qui in his verſibus notantur. T. c. 23.

Inſunt pars totum, ſpecies genus. M. quoq; forma.
Rex in regno: res in fine loquoque locatum.

Tres particulas appoſuit, quibus hic modus ab alijs ſeparetur. prima ſiquidem particula, ſ. cũ ſit in aliquo, poteſt dupliciter intelligi. Vno mõ, vt intelligatur de eſſe in aliquo realiter diſtincto, & ſic ponitur ad drĩam duorum modorum eſſendi in. ſ. ſpẽi in genere, & generis in ſpecie.

Alio modo potest intelligi in communi de esse in aliquo, quouis modo hoc contingat: & sic accipiendum est loco generis in diffinitione hac. Secunda vero particula, non sicut pars, extendenda est iuxta secundum sensum primę particulę ad omnem partem, s. integralem, essentialē, subiectiuam, & diffinitiuam: & intelligēdum est, ꝙ trahat secum oppositum modum, quo. s. totū est in parte: & sic ponitur ad differentiā quatuor modorū essendi in. s. partis in toto, & totius & in parte, & generis in spē, & speciei in genere: qm̄ hi duo modi ad primos reducuntur, vt ex secundo ca. Porphyrij patet. Si aūt sequi volumus primam (Supra ca. pi. 2.) expositionem primæ particulæ, sufficit ꝙ hæc secūda particula excludat duos modos, s. partis in toto, & totius in parte. Tertia aūt particula, s. & impoſe est esse sine illo in quo est: duplr intelligi potest. Vno modo sic, impossibile est esse sine illo in quo est, i. impoſe est esse, non exn̄te illo in quo est: & hic sensus nō intenditur ex istis verbis. qm̄ iuxta hunc sensum totum vniuersum esset in subto, qm̄ est in aliquo, s. in primo ente: nō sicut pars, & impossibile est esse, primo ente non exn̄te: ꝙ aūt totum vniuersum sit in Deo, saltem sicut in fine, a nullo negatur: et ꝯn̄r modus, quo res est in fine, nō distingueretur a modo quo res est in subiecto. Alio modo potest intelligi sic, & impoſe est esse sine eo in quo est, i. impoſe est existere separatū ab eo in quo est. & hic sensus est hic intētus, & ponitur ista particula ad drīam trium modorum essendi in, s. effectus in efficiente, rei in fine, & locati in loco. hæc. n. oīa, licet in aliquo sint, & nō sicut pars, possunt tñ esse separata ab eis in quibus sunt vt patet. Sed occurrit dubiū tunc non dissimulādum, & est tale, aut hic diffinitur esse in subto prout est cōe ad esse in subiecto formæ substātialis, i. in materia, & ad esse in subiecto formæ accn̄talis, i. in composito, aut non diffinitur esse in subto ita communiter sumptum, sed proprie, vt. s. conuenit tm̄ formæ accidentali si dicatur ꝙ diffinitur esse in subto primo modo, sequitur primo, qd' accidentalitati Arist. nō iunxerit proprium comitem, sed communem sibi & formæ subali, cæteris autem ꝓprios comites dederit, ꝙ arti nō consonat: sequitur secūdo, qd' sub secundo, & tertio mēbro diuisionis claudantur nō solum accidentia, sed formæ subales, qm̄ sunt in subiecto & dicuntur de subiecto, si sunt vl'es, & sunt in subto & non dicuntur de subto si sunt particulares. hoc autē omnium expositorum aures offendit, qm̄ vnanimiter dicūt accidentia sola in illis claudi mēbris. Si aūt dicatur. ꝙ hic diffinitur esse in subiecto: quēadmodum accidens est in subiecto, oñdendum restat, quō diffinitio ista fuerit assignata sufficienter: qm̄ non apparet per q̄ particulam modus illę excludatur imo tota diffinitio cōuenit formæ substātiali: puta formæ lapidis, qm̄ est in aliquo, s. in materia, & non sicut pars eius, qm̄ forma non est pars mãæ, & impossibile est ꝙ sit separata a materia. Nec recurras ad potētiam diuinam, qm̄ loquimur de possibili & impoſi sm̄ cursum naturalem rerum, tam cū dicitur ꝙ accn̄s non potest esse sine subiecto, q̄ cum dr̄, ꝙ forma non potest esse sine materia. Ad hoc dubium dr̄, ꝙ hic diffinitur esse in subiecto vt est proprietas accn̄tis, et ꝙ ex qualibet illarū trium particularium diffinitionis, potest sumi differentia inter esse in subiecto, & esse formę subalis in materia primo pōt sumi ex ly aliquo. Dicit nāq; Auer. ꝙ Arist. in hoc libro contētus est sermone famoso, sm̄ quem subm̄ sensibile aliqd esse discernit. materia aūt prima nequaq̄. est subm̄ sensibile: cū etiā sapiētes de illa dicant, ꝙ non est qd, neq; quale, neq; q̄tum: et iō dicens cum sit in aliquo, i. in subiecto sensibili, exclusit modum quo forma subalis inest (qm̄ vt dicitur in libro de gn̄one) generatio ad formam substantialem est mutatio nullo sensibili remanente, accn̄s autē subiectum habet sensibile. (Prio de generatio. T. cō. 23.) Secundo pōt sumi ex ly, nō sicut pars: & duplr hic sumi pōt, quoniam forma substātialis, etsi non sit in materia sicut pars in toto, est tñ in materia existente sicut pars in toto, qm̄ est de essentia eius. accidēs autem neq; est pars subiecti neq; pars subiecti exn̄tis. deinde qm̄ forma substantialis est etiam in ipsa materia sicut pars, nō quidem in toto, sed in parte, accidens aūt est in subiecto neq; vt pars in toto, neque vt pars in parte, qm̄ ex accn̄te et subiecto non resultat vnum totū, sicut ex materia & forma. Tertio pōt sumi (ex ly impoſe est esse sine eo in quo est) qm̄ formæ substantiali vt sic, nō repugnat esse sine materia, aliter omni formæ subali repugnaret separari a materia, qd' in aīa humana fallum oñditur, licet aliunde ei repugnet, puta quia est mālis, & ꝯn̄ter ista propositio est falsa formalr̄ loquendo, formam substātialem impossibile est esse sine materia. accn̄ti aūt vt sic repugnat esse sine subiecto, & iō formaliter & simplr̄ verum est, accidens nō posse esse sine subto. Et qm̄ sermonem Aristo. constat esse formalē, habemus differentiā inter esse in subiecto, & esse in materia formalr̄ loquēdo. Et sic patet tota diffinitio eius, ꝙ est esse in subto. Qd', si nouitius concludat, ergo hic modus essendi in, quo accn̄s est in subiecto, extraneus est ab illis octo suprapositis. Dicito, qd' extraneus non est, sed pars subiectiua quinti modi est, in quo largo vocabulo materia extēditur ad substratum formæ substantiali & accidentali &c.

Regula de prædicatis essentialibus. *Cap. 3.*

QVando alterum de altero prædicatur ut de subiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur omnia etiam de subiecto dicuntur. ut homo prædicatur de quodam homine, animal uero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo & homo est & animal.

Post diuisiones regulas duas subdit: quarum prima est hæc. Qn̄ aliqua duo sic se hn̄t, ꝙ alterum eorum prædicatur de reliquo, vt de subiecto, i. sicut superius de inferiori, quæcūq; dicuntur de illo prædicato superiori, dicūtur etiam de eius inferiori subiecto, vt sortes & hō: quia ita se habent, ꝙ homo dr̄ de sorte, vt de inferiori subiecto, oportet ꝙ aīal, ꝙ dicitur de homine, dicatur etiā de sorte: dicimus. n. de sorte & ꝙ est homo, & ꝙ est aīal. Notandū est hic, ꝙ Arist. notāter apposuit in hac regula ly, vt de subiecto: qm̄ absq; illa particula regula ista est locus sophisticus fundans fallaciam accn̄tis, cum ista vero particula ordinem docet prædicamētalem, secunda tñ prædicatione exn̄te essentiali: ita, ꝙ ad intellectū istius regulæ, oportet concurrere duas p̄dicationes essentiales, licet Aristot. primam tm̄ explicet: necessariū siquidem est qd' primo prædicatū sit superius subiecto, & ꝙ illud tertium, ꝙ de anteriori prędicato dr̄, essentialiter de illo dicatur, Siue vt genus siue vt drīa. Potest tamen extēdi regula ista etiā ad prædicationes nō essentiales, sed nō est præsentis intentionis, qm̄ hic non intēdimus nisi de essentiali habitudine eorum, q̄ in prædicamento sunt. sufficiat ergo hic lr̄alem glosam habere, ꝙ. s. cū dicit quæcūq; de eo ꝙ prędicatur dicuntur, intelligitur essentialr̄. & hoc siquidem intellectu seruato oēs sophisticæ obiectiones s. sortes est hō, homo est spēs, ergo sortes est species, et silr̄ homo est aīal, animal est genus, & sic sunt aliæ facile soluuntur, aduertendo, ꝙ secunda prædicatio non est essentialis, neq; per se &c.

Regula genera non subalterna à subalternis distinguens. *Cap. 4.*

DIuersorum generum & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie differentiæ. ut animalis & scientiæ. animalis quidem differentiæ sunt ut greßibile & uolatile, et bipes. scientiæ uero nulla harum est: neque. n. scientia à scientia differt in eo quod est bipes. Subalternorum uero generum nihil probibet easdem esse differentias. superiora enim de inferioribus prædicantur. quare quæcunque fuerint prædicati differentiæ, eædem & subiecti.

Hæc est secunda regula, in qua aduertendū est primo, ꝙ textus cōiter legitur corrupte. legitur siquidem, species & differentiæ: & debet legi, specie drīæ, vt patet ex commentis Boetij & Auerro. & subiūctis in textu: in quibus non speciei memoria habet, sed tantum differētiarum. Ita ꝙ regula est ista, diuersorū generū & non subalternatim positorum, Cap. 4.

positorum, diuersæ sunt specie drĩæ: & vocantur drĩæ diuersæ, specie, q̃ sunt diuersæ formalr: & dictum est ꝓpter differentias diuersas materialr, sicut sunt drĩæ indiuiduales oĩum prædicamentorum. Subalternatim autẽ posita genera, q̃uis non proprie dicantur, nisi illa, quorũ vnum est sub altero, sequentia tñ cogunt, ut intelligamus: & ea, quorum vnũ est sub altero: & ea, q̃ sunt sub vno gñe: ita ꝙ sensus est, diuersorum generũ, quorum vnum nõ ponitur sub altero, neque ambo sub vno tertio gñe diuersæ sunt ſm speciem drĩæ Cogimur aũt ad hunc sensum, q̃m Arist. loquitur de differentiis p se quidem, sed in cõi: siue constitutiuæ, siue diuisiuæ sint, ꝙ patet ex eo, ꝙ declarando hanc regulã subdiuidit exemplum in differẽtiis diuisiuis aĩalis, & sciæ, quæ sunt genera neq; subinuicẽ posita, neq; sub vno tertio: & deinde assignans rõnem, quare in regula apposuit ly, & nõ subalternatim positorum, dicit hoc tõ factum, quia nihil prohibet subalternorũ generũ esse easdem drĩas, quia superiora de inferioribus p̃dicantur, & ꝯñr quæcũq; sunt prædicati drĩæ sunt etiam subiecti drĩæ. vbi expresse apparet, ꝙ ad drĩas constitutiuas generum se cõtulit. tales.n. sunt quæ, q̃a de superioribus generibus p̃dicantur, oportet iuxta p̃cedentem regulam, ꝙ de eorũ inferioribus prædicentur: & sic eædem drĩę, q̃ sunt constitutiuę p̃dicati superioris intrant etiã constitutionem subiecti inferioris. v̾.gra. drĩæ constitutiuæ aĩalis, puta corporeũ & sensibile sunt etiam drĩæ intrinsece constituentes hoiem, q̃m omnes drĩę superiorum sunt etiam differentiæ inferiorũ, licet non econuerso. Quia igiť Aris. regulam declarãdo modo de diuisiuis, modo de cõstitutiuis differentiis sermonẽ facit, oportet dicere, ꝙ de differentiis per se in cõi locutus fuerit cũ dixit, ꝙ diuersorum generum et nõ subalternatim positorũ diuersę sunt specie differentiæ, & ꝙ nõ per subalternatim posita intelligat ea genera, quę neq; subinuicem neq; sub tertio posita sunt. Si.n. subinuicem posita sunt hñt necessario quasdam differentias diuisiuas easdem: q̃m quæ diuidunt inferius diuidunt superius, & possunt hr̃e quasdam cõstitutiuas easdẽ, q̃n s. neutrum eorum est gñalissimum. tunc.n drĩa superioris cõstitutiua est etiam inferioris. Si v̾o ambo sint sub vno tertio, neq; cõstitutiuas neq; diuisiuas necessario hñt easdem, q̃m possunt esse immediate sub gñalissimo, vt cõtinuum & discretũ respectu q̃titatis. possunt tñ hr̃e quasdam cõstitutiuas easdem, q̃n s. sunt sub vno subalterno, vt aĩal & planta sub corpore aĩato. tunc.n. drĩæ illius superioris eædem cõicantur vtriq; inferiorũ ꝓpterea Aris. negatiuo modo loquẽdi vsus est dicens, subalternorũ vero nihil prohibet easdem esse drĩas. contingentiam enim q̃dam q̃ declarauimus insinuare voluit. Et sic finitur prima pars huius operis. Vbi vt promissa seruemus reddenda est ratio promissorum.

De Antepraedicamentorum utilitate agit.

QVoniã intendit, vt dictũ est, adunare ordinateq; distinguere oĩa entia. hæc aũt non adunantur & ordinantur absolute, sed vt incõplexe concepta, & ꝯñr significata per voces, quia voces sunt ꝓpria conceptuum signa, iõ quatuor præmittenda erãt, aliqua s. declarantia condõnes entium vt sigñantur per voces: et hęc sunt tres diffinitiones, & prima distinctio, & aliqua declarantia qd sint entia adunãda, vt cadũt sub hac arte, & hęc sunt ea, q̃ in secunda diuisione dñr. Et aliqua declarantia habitudinem inter se eorũ, quæ sub vno genere adunantur, & hoc fit in prima regula, & in parte vltima secundæ regulæ: & aliqua declarãtia distantia eorum, q̃ adunãtur in vno gñe ab his, quæ adunãtur in altero: & hoc fit in vltima regula. Quinque aũt condõnes entium vt significantur p voces explicauit, s. ęquiuocationem, vniuocationẽ, denoiationem, incõplexionem, & complexionem, q̃m ex horum notitia maxime vtilitates doctrinæ huic ꝓueniunt. Ex notitia nãq; horum scimus primo q̃o acies intellectus ſm primam operationẽ figi debeat, q̃n hę voces offeruntur. scimus nãq; ꝙ ęquiuocum non est simplr inspiciendum, quia nõ habet vnum cõceptum, vniuocũ vero sic. Denoiatiuum vero (licet extraneum qd,) adunare in sui significatione appareat, sicut denominans, tñ a quo venit videndum esse, quoniam nõ differt ab eo nisi casu, & separatum habemus obiectũ primę operationis dum incomplexum a cõplexo discernitur. Et ex hoc discimus secundo, quid adunãdum vel quęrẽdum in vno, & quid in pluribus generibus, aut locis sit, æquiuoca.n. & complexa in pluribus generibus, vel locis necessario posita. vniuoca aũt & incomplexa in vno tñ nouimus, denominatiua vero denoians sequi. Et ex hoc scimus tertio, q̃ diuersimode res sub cõceptibus & vocibus etiam incõplexis adunantur, s. cõplexe & incomplexe, & hoc triplr, s. æquiuoce, vniuoce, vel denoĩatiue: & qualis sit adunatio facienda in hac arte, s. ꝙ non ad æquiuoca, nec denominatiua nec complexa, sed incõplexa vniuoca. Et ex hoc scimus quarto, ꝙ oĩa genera adunari possunt ad vnum non vniuocum, sed æquiuocũ, puta ens, & quod omnia contẽta sub vno genere adunãtur ad caput illius generis, vt ad vniuocum. & qđ vnum prædicamentũ vnitur alteri per denoiationem, & qđ incomplexa tantũ adunanda sunt relutatis cõplexis: & breuiter multa alia scimus ex his. puta q̃o, s. aliqua per se, aliqua reductiue sunt in genere: & q̃o diuersimode reducuntur æquiuoca, & denominatiua, & complexa, & q̃o multiplex est prædicatio. His aũt præpositis & merito, quia voces sunt signa rerũ & priores quo ad nos q̃ res conceptæ, cõsequens erat diffinire res, de q̃bus sermo habendus est non simplr, sed vt cadunt sub hac arte, huiusmodi aũt sunt res non absolute sumptæ. sed indutæ quasdã intentiones, i. substantia vniuersalis substãtia particularis accidens vniuersale, & accidens particulare, & hoc subtiliter fecit diffiniens nõ secundum cõditiones reales pure nec secundum intentionales pure, sed miste, vt superius declaratũ fuit. Si ordinem vero quæres supradictorũ inter se, aduertas ꝙ incõplexum purum præcedit incõplexum mistum cõplexo: & ideo post illa tria pure incõplexa, fuit posita distinctio cõplexi ab incomplexo, æquiuoca aũt præponuntur. quia primi termini, s. ens & vnum &c æquoci sunt, vniuoca quoq; ante denominatiua sunt, quia denoĩatiua ab æquiuocis & vniuocis declinando veniũt. Ordo aũt & seruitium regularum vltimo positarũ satis clare patent, q̃m prima regula singula in seipsis ordinat p̃dicamenta. secũda autem comparando vnũ alteri &c. Vtilitates quoq; ex his emanantes satis ex se in promptu sunt &c. *In hoc capi. 1.*

Diuidit incomplexa in decem prædicamenta, eorumque communem proprietatem exponit, quomodo uidelicet affirmationem atque negationem constituant.

EOrum quidem, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum aut substantiam significat, aut quãtitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut ubi, aut qñ, aut situm, aut habere, aut facere, aut pati. Est aũt substantia, ut singulariter dicatur, ut homo, equus, q̃titas, ut bicubitum tricubitum: qualitas, ut album, ad aliquid ut duplum. ubi uero ut in loco, qñ autem ut heri, situm uero ut sedet iacet: habere, ut calciatus, armatus: facere, ut secare, urere. pati, ut secari, uri. Singula igitur eorum, que dicta sunt, ipsa quidẽ secundum se in nulla affirmatione dicuntur, horum aũt ad se inuicem affirmatio fit complexione. Videtur aũt omnis affirmatio uera uel falsa esse. Eorum aũt quæ secundum nullam cõplexionem dicuntur singula neque uera neque falsa sunt, ut homo album &c.

Hic incipit tradere doctrinam ipsorum p̃ntorum tali ordine. Primo enumerat oĩa prædicamenta diuidẽdo secundum mẽbrum primæ diuisionis antepositæ, s. id qđ sine cõplexione dr̃. i. incomplexum. et dicit decẽ esse, quę sine cõplexione dicuntur, s. substantiam, quãtitatem &c. & exemplariter declarat singula, vt clare patet in textu. Secundo declarat quãdam proprietatem cõmunem omnibus istis, s. quod ipsa secundum se, i. solitarie sumpta, in nulla affirmatione dicũtur, i. ꝙ dicens quodcũq; istorum sigillatim non affirmat, neq; negat, sed affirmatio fit coniungendo vnum cũ altero coniũctione verbali. Et subdit persuasionem huius ꝓprietatis talem, oĩs affirmatio videtur vera, vel falsa esse, singula incõplexa non sunt vera

aut falsa, ego singula incõplexa non dicuntur ẜm affirmationem. probare maiorẽ, quia metaphysici negotij opus est, & hic accipitur, iõ dixit vl̃r oĩs affirmatio vera vel falsa: & nõ dixit est, indubie tñ tenenda est. minor aũt patẽs est explatiter. Tertio ad singula p̃dicamenta descendit, quatuor eorũ diffuse tractans, sex vero vltima superficietenus tetigisse fatesse putãs. inchoat aũt a substantia quoniam primum genus & tpis & dignitatis ordine est &c.

De Substantia. Cap. I.

Substantia autem, quæ propria & principaliter & maxime dicitur, quæ neque de subiecto dicitur, neque in subiecto est. ut aliquis homo, uel aliquis equus.

Duo principaliter docet circa p̃dicamentum subę. Primo ea, quæ in ipso cõtinentur. secundo ꝓprietates eorũ. Pars prima diuidit̃ in quatuor. In prima docet qd sit prima, & qd secunda subã in secunda cõparat primas subãs omnibus aliis, ibi. (Manifestum est aũt) In tertia cõparat secundas subãs inter se, & primas inter se ibi. (Scdarum vero subarum.) In quarta reddit rõnem eius, ꝙ in prima parte dixerat de secũdis substantiis, ibi. (Merito igit̃ post principales subãs.) Anteq̃ aũt textum exponamus prælibandum est, ꝙ Arist mẽbra diuisionis subæ ponendo, diuisionem insinuauit subæ in primam & scdam: & ideo videndum est qd diuiditur, & qualis sit ista diuisio. Subã potest accipi tripl̃r. Vno mõ, vt est primum genus gñalissimum distinctũ superius contra alia nouem gñã: & sic sumitur, cũ diuiditur in primam & scdam. qm̃ substantia, quæ denoĩatur genus gñalissimum, est substantia secũda, q̃ constat nõ posse diuidi in primam & scdam. Secundo modo sumitur subã, vt est prima pars entium, q̃ sunt in vniuerso, vt distinguit̃ contra accñs: et sic non sumit̃ substantia cũ diuiditur contra accñs sit diuisio sufficiẽs esse debet, qm̃ multa sunt substantiæ isto mõ, quæ nec primæ, nec secundæ subæ sunt, vt patet de partibus subę & differentiis. Tertio mõ sumitur subã pro re directe exñte in linea recta p̃dicamenti subæ, non vt generis, aut spẽi, aut indiuidui rõnem habet, sed absolute, vt. s. hæc oĩa p̃uenit, & res est p se cõpleta, & finita &c. & hoc mõ substantia sufficienter diuidit̃ in primam et scdam, non diuisione generis in spẽs, sed diuisione rei in modos eius: & est diuisio analoga. Et põt intelligi subãm diuidi hic p modo reales, & p modos intentionales, sed diuersimode. si n. ista diuisio detur p modos reales, sic non est p diuersos modos, sed vnum tm̃, per inclusionem. s. illius modi, & nõ inclusionem eiusdẽ, & ille modus est particulariter subsistere, ita ꝙ sensus diuisionis est, res directe subã, aut est subã prima. aut scda, i. aut est particulariter subsistẽs, ita ꝙ includat i sui rõne particulariter subsistere. aut nõ includit particulariter subsistere. In hoc. n differt substãtia prima a scda, quia subã prima, puta sortes, est nõ solum subalis, puta homo, sed aliqd subsistens non in alio. secunda ṽo subã, puta homo, etsi ẜm rẽ non inueniatur nisi cũ particulari subsistentia, in rõne tñ sua talem modũ essendi non includit, vt patet ex eius diffinitione. Si aũt diuisio illa detur p modos intẽtionales, nõ per vnũ, sed vere duos modos diuisio facta est. sunt aũt isti modi, vl̃r & particulariter concipi: ita ꝙ sensus diuisionis est, substãtia aut prima, aut secunda, i. aut particulariter cõcepta sumit̃, aut vl̃r: & qm̃ diuersitas istorum modorũ sequitur affirmationẽ & neg. illius modi realis, iõ diuisio vtroq̃ mõ intellecta veritatẽ habet, nõ vniformiter tamen, qm̃ ex eo ꝙ diuisio ista hic traditur, & secunda subã logicum qd sonat, vnde & in Metaphysica toties diuisa subã nũq̃ nominatur, diuisio ista logicalis est, ac p hoc modos intẽtionales intelligẽda, & ꝯñr secundo mõ intellecta simpl̃r veritatem habet, primo vero mõ non habet veritatem simpl̃r, qm̃ metaphysicalis est diuisio hmõi: & neutrum eius modũ constituit subãm scdam, sed alterum est subã prima vocata, alterũ substantia, q̃ est ꝙ qd erat esse, habet tñ veritatẽ quodam modo, si. s. negatio illiusmodi realis, i. particulariter subsistere accipiat̃, vt stat sub illo mõ intẽtionali, s. vl̃r concipi. sic. n. logicã ingreditur consideratiõẽ, & secundam facit substantiam, neuter ergo sensus a logica rõne alienus est, & ꝯñr vterq̃ suscipiendus est. oĩs ergo substãtia directe in prædicamento exñs, aut est prima, i. particulariter subsistens, aut est secũda, i. nõ est in se particulariter subsistens, mõ exposito, vel aut est prima, i. particulariter cõcepta, aut secunda, i. vl̃r concepta modo ad textũ veniamus.

Quid nam diuiditur cũ dicitur substãtia, alia prĩa, alia scd̃a.

Qualis diuisio sit substantia in primam et secundam.

Duo in hac prima particula agunt̃. primo diffinit̃ subã prima sic subã, q̃ ꝓprie principal̃r & maxime dr̃, q̃ neq̃ de subiecto dr̃, neq̃ in subto est. vt aliqs homo &c. Vbi notanda sunt tria. Primo, ꝙ diffinitũ est totũ hoc, subã q̃ proprie, principal̃r, & maxime. his. n. oĩbus circũlocutus fuit Arist. substantiam primã, vñ Scriptorũ vitio in multis codicibus insertũ fuit, ly est. adeo vt iam pene oẽs legant sic, substantia aũt est. q̃ proprie &c. & male legũt, vt etiã ex Alberto colligit̃. Diffinitio aũt est id, ꝙ sequitur, s. neq̃ de subiecto dr̃ &c. Scdo declarandi sunt termini. dixit (proprie) qm̃ substantia sumitur dupl̃r. Vno mõ pro essentia cuiusq̃ rei. dicimus. n ꝙ color est de subã albedinis: & sic superius in diffinitione ęquocorũ & vniuocorum, substãtię vocabulo vsus est. Alio mõ sumit̃ substantia pro re & p se stante, & alia sustẽtante, et sic substantia est vnum spãle genus distinctũ superius cõtra alia gñã & hoc mõ sumitur hic, & qa primo mõ substantia sumit̃ communiter, qm̃ extenditur ad omne genus iõ scdo mõ substantia accipitur ꝓprie, & ꝓpterea Arist. loquẽs hoc modo de subã addidit ly proprie. Dixit (principal̃r.) qm̃ substare accñtibus cõe est oĩbus substantiis, principal̃r autem substare ꝓprium est primæ subæ, secundæ nãq̃, iõ secundæ dñr, quia secundario, rõne s. primarũ, substant. homo. n. iõ substant grãmaticæ, quia sortes vel Plato illi substat. Dixit (maxime) ad insinuãdũ & ꝙ nihil substat magis illa, & ꝙ illa substat magis oĩbus aliis, qm̃ substat omnibus quibuscũq̃ substant secundæ subę, & vltra hoc subiacent etiã ipsis secundis substãtiis cuiuscũq̃ ordinis, generici, s. & specifici. Termini vero diffinitionis declarati sunt superius in secũda diuisione. sicut. n. substãtia prima duo dicit, ita duo dixit diffiniẽdo, dixit. n. ly nõ est in subiecto, quia est subã. ly vero nõ dr̃ de subto, qa est prima. & sic patet tota diffinitio. Nec te moueat, si p puras negationes dari videat̃, qm̃ subintelligitur ibi (id ꝙ est seu res quæ est.) id n. oportet hic subintelligi, ꝙ diuisum fuit superius in secunda diuisione, qñ dictum est eorũ, q̃ sunt, alia de subto dicuntur &c. Notanter aũt dico id ꝙ est, i. ens nõ qualitercũq̃ sumptũ, sed vt euacuatur p rectas lineas oĩum generum. hæc. n proprie sunt, q̃ sunt, alia aũt horũ sunt drĩæ, vel partes, vel principia &c. Qm̃ nisi hoc subaudiatur, diffinitio ista nõ conuerteret̃ cũ prima subã, cõueniet nãq̃ partibus eius & indiuiduis drĩarum hęc n. manus neq̃ est in subto, neq̃ dr̃ de subto: & sil̃r hæc aĩa, & hoc rõnale, subintellecta aũt dicta particula, cõuertitur diffinitio cũ diffinito, qm̃ oĩs substãtia prima est id, ꝙ est neq̃ de subiecto dictũ, neq̃ in subiecto exñs, & omne id ꝙ est neq̃ de subiecto dictũ, neq̃ in subto exñs, est substantia prima. Partes. n. & drĩæ & hmõi non sunt q̃ sunt, sed aliorũ potius aliqd sunt. Nec mireris, si accñs vocetur hic id ꝙ est pars subæ non, qm̃ hic dignitates rerũ pensamus ex mõ quidditatum earũ, quia tractamus de eis vt adunantur ad gñã & ordinant̃ in eis, ꝙ est quidditatibus habẽt entia. Constat aũt, ꝙ licet accidentia imperfectiora entia sint, q̃ partes substãtię, præeminent tñ quo ad hoc, ꝙ partes habẽtes quidditatem non sunt, sed ipsa sũt suas proprias quidditates, ex quibus sortiũtur hanc dignitatẽ, ꝙ genera directe ingrediantur, ex qua factũ est, vt Logicus attẽdens dignitatibus p̃dicamentalibus rectã substantiam & rectum accñs, ea, q̃ sunt tantum modo dixerit.

[illegible] Meta. c. de Substãtia.

Nota bn.

Quid nam definiatur cum diffinitur substantia.

Tertio videndũ est qd sit diffinitũ in hac diffinitione: & qm̃ hoc habet multũ difficultatis, in quo cõsistat difficultates pp rõnes difficultatem ingerentes hinc inde p̃mittẽdum est. Dubiũ est hic, an diffiniat̃ aliqd cõe an aliqd singulare. Q₂. n. cõe aliqd diffinitũ sit, Platonis a Porphy. inducta auctoritas oñdit dicẽs, singularia relinquẽda ab arte esse, neq̃ eorũ posse fieri disciplinã. Q₂ aũt singulare describat̃ ex eo oñdit̃, ꝙ aliter diffinitio diffinito

Capi. [illegible] specie.

nito repugnat. cõtrariantur enim sibi inuicem hæc duo, s. commune, seu vniuersale, & nõ dicitur de subiecto. si.n. vniuersale est, de subiecto dicit: etsi de subiecto non dicitur, singulare esse oportet. Ad euidẽtiam huius difficultatis aduertendum est, ꝙ licet hic nõ diffiniatur aliqua intentio secunda, nec aggregatũ ex re & intentione, quoniam prima substãtia nihil horum significat, sed res nãæ, q̃ primam substãtiam vocamus, tñ diffinitio ista intelligenda est quasi ad modũ diffinitionis intẽtionis secundæ iuxta doctrinam traditã in capi. de genere. diffinit siquidem res primæ intẽtionis communis pluribus & ꝯñr dicta de subiecto, quia diffinitio tñ ista ei non cõuenit vt ꝙ, sed potius vt qđ, iõ diffinitur per non dici de subiecto: sicut genus diffinitur p prædicari de specie, & tñ ipsum nõ est ꝙ prædicatur de spẽ, sed quo res denoĩata genus dicitur de spẽ. Declarantur singula horum. & primo, ꝙ res diffinita sit communis: qm̃ sit primæ intentionis declaratum est ex quid noĩs substantiæ primæ. declaratur ergo dupliciter, primo sic, omne diffinibile vel certitudinaliter scibile est vniuersale, qm̃ de singularibus nõ est certitudo intellectualis, sed sensus sed res diffinita hic est diffinibilis, seu scibilis, qm̃ per artem istam scitur. ergo. Scd̃o sic. id, cuius diffinitio prædicat de pluribus vniuoce est vle: sed diffinitio tota, rei hic diffinitæ p̃dicatur de pluribus vniuoce. ergo res hic diffinita est vl'is. minor euidenter clara est, qm̃ totum hoc, s id, ꝙ est neq; in subiecto existẽs, neque de subiecto dictũ, prædicatur de sorte & Piatone, & cæteris primis substãtiis. Est ergo tam res diffinita q̃ diffinitio cõis pluribus, ac per hoc vtriq; cõuenit de subiecto dici. Quid aũt sit ista res communis, quæ diffinitur, a sancto Tho in prima parte. q. 29. ad primo ad primũ exprimitur: & dicit, ꝙ est id, ꝙ ptinet ad communem rõnem singularitatum indiuiduorũ substantiæ, i. est modus, quo subsistunt indiuidua substãtiarum: vel substantia habens talem modũ, qui vocatur in communicabiliter existere. fortes. n. existit ita in cõicabiliter, ꝙ non potest cõicari alteri, sicut accidẽs subiecto, neq; sicut vle particulari: neq; sicut pars toti: et ppterea tres particulas in diffinitione primæ substãtiæ posuit: duas explicite, & alteram, q̃ declarauimus, implicite. Modus aũt istæ, cõis est omnibus indiuiduis substantiæ, & ideo diffinibilis. & ꝙ sequitur ad illum, commune est oĩbus dictis indiuiduis, & iõ non est mirum, si præsens diffinitio pluribus cõueniat. Et per hęc patet, qđ præsens diffinitio non conuenit rei diffinitæ vt quod, qm̃ res illa, quę est incõmunicabiliter existere, non habet hoc, s. ꝙ nõ dicatur de subiecto, qm̃ pluribus communis est, vt expresse ponit S. Tho. ibi in. q. 30. an vltimo, ad secundum, & euidẽter patet. quia sorti & Platoni commune est incõicabiliter existere, licet nõ sit commune eis indiuiduationis principiũ. Qđ vero reliquum est, s. ꝙ præsens diffinitio cõueniat diffinito, vt quo, ex eo sat sit pro nunc nosse. ꝙ iõ sortes est ꝙ est & neq; est in subto, neque dicitur de subiecto, quia est substãtia prima, i. quia est substantia incõmunicabiliter existens. Et ex his patet quid ad rationem in oppositũ dicendum sit, ꝙ. s. q̃uis nõ dici de subiecto repugnet cõmuni, vt quod, & ecõuerso, non tñ repugnat rei, quæ denoĩatur communis, vt quo. s. vt modus est alterius: stat. n. ipsam incõmunicabilitatem existenti cõmunem denominari: & tñ ex ea oriri in omnibus, in quibus est, ꝙ nullum eorũ commune sit Hæc aũt q̃ conformia S. Th. sint nemo audet cẽsere nisi memor, ꝙ hypostasis idẽ sonat ꝙ substãtia prima, diligenter scrutatus fuerit doctrinã eius in locis adductis. & in q̃onis. 9. de potentia Dei, artic. 1 Nec ei ꝙ dictum est, l. substãtiam primam, i. rem naturæ diffinitã esse, obstat diffinitionem per intentionem secundam datã esse, quoniam logicalis hæc descriptio est &c.

Prima par te. q. 29. ar ticu. 1. ad primum.

Prima par te q. 30. ar tic. 4. ad secundum.

Potentia Dei. q. 9. arti. 1.

Secundæ substantiæ dicũtur species, in quibus speciebus illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur, insunt. Hæc quidem & harum specierum genera, ut aliquis homo in specie quidem est in homine, genus uero speciei animal est. Secundæ uero substantiæ dicuntur, ut est homo atque animal.

Hic secundo declarat qđ sint secundæ substantiæ, dicens, ꝙ secũdæ substãtiæ sunt species, in quibus sunt primæ substantię. & gña illarum spẽrum. Vbi nota, ꝙ, cum dicitur illas spẽs esse substãtias, in quibus sunt primę subæ, intelligitur de esse in, sicut inferius est ĩ suo superiori essentiali, quẽadmodum. s. pars subiectiua est in suo toto vniuersali, in quo continetur: tales siquidẽ species, & earum superiora dñr substantiæ, quia dñt naturas substantiarũ. secundæ vero respectu primarũ, quarum naturas dñt, vt ista spẽs homo, & ius genus animal, dñt naturam Sortis & Piatonis, quæ sunt primæ substantiæ.

An species & genera secundæ, indiuidua uero primæ substantiæ sint.

SEd statim occurrit dubium q̃uo verificari possit, qđ homo & aĩal sint secundæ subæ, & indiuidua, s. Socrates et Plato sint primæ. cũ. n. prius sit, vt i Postprędicamentis dr̃, a quo non conuertitur ꝯña: & a specie & genere non couertatur ꝯña ad indiuidua, sequitur, ꝙ gña & species sint priores subæ, q̃ indiuidua. declarat minor in proposito. ista ꝯña est formalis, sortes est suba: ergo homo est suba: siue accipiatur substantia a p se essendo, siue a substando, sed ecõuerso non valet, nisi forte gratia mãæ, vel ex suppõne aliqua. non. n. valet, homo substat albedini, seu est albus, ergo sortes, vt patet: nõ ergo spẽs & genera rõnabiliter appellatæ sunt secundæ subæ. Ad euidẽtiam huius declarãdi sunt amplius termini q̃onis, s. suba prima & secũda. Substantiæ nomen, cũ quoddã substans & sustentãs alia sonet: & ꝙ vere aliorũ est sustentatiuum ipsum alterius sustẽtatione non egeat, alioqui illud alterũ vere sustinẽs principalr esset: a duabus ppriet atibus sumptum vr̃, s. ab actu substandi aliis, & negõne prioris sustẽtantis: & ſm accessum ad has pprietates, vel recessum ab eis, aliquid dr̃ magis vel minus suba: &, quia vtrũq; horum indiuiduum subæ maxime sapit. & spẽs elongantur aliqualr ab eis: iõ indiuidua primæ subæ, spẽs vero secundæ subæ merito dñr. Patet aũt hoc ꝙ dicimus Primo q̃tũ ad negationem, s prioris sustẽtantis. indiuiduũ. n. subæ caret duplici subto, s. subiecto inhæsionis, p oppositum ad accñs, ꝙ oportet alicui inhærere, si inueniri debet in rerum natura: & subto prædicationis, ꝙ noĩe reali põt vocari subiectum in exñtiæ, per oppositum ad vlia, q̃ non inueniuntur nisi in exñtia suorum particularium spẽs aũt substantiæ, puta hõ, etsi careat primo subto, habet tñ secundum nõ. n. exisit id ꝙ significat ly hõ, nisi sustentatũ in aliquo hoĩe. Et propter hoc Metaphysicus cõsiderans substantiam hac proprietate pfectam speciem nõ esse substãtiam dicit in septimo eius Patet deinde quo ad actum substandi aliis, qm̃ indiuiduũ subiicitur omnibus. quibus subiicitur spẽs tam accñtibus q̃ superioribus, et vltra hoc ipsi spẽi: propter ꝙ maxime suba dicta est, vt in textu dicetur. Primum & secundum in pposito duplr sumi põt. Vno mõ iuxta illum modũ prioris, quo prius est, a quo non cõuertitur in essendo ꝯña: & sic non sumitur hic. qm̃ (vt dicetur nec spẽs.) nec indiuiduũ est hoc mõ primum, aut secundũ, sed sunt simul conuertuur. n. ꝯña inter ea in proposito. Alio mõ iuxta illum modũ prioris, quo prius dicitur, ꝙ est cã, vel ratio alterius, et non ecõuerso: & hoc modo sumitur hic. Indiuiduum. n. dr̃ prima suba & spẽs secunda, quia indiuiduũ est rõ ipsi spẽi, & ꝙ substet accidentibus, & ꝙ absq; sustẽtaculo existat in rerũ natura. iõ enim homo est grãmaticus, quia aliqs homo est gram. & similiter iõ homo est, quia aliquis hõ est: homo. n. per seipsum nõ est nisi apud Platonicos. Ad rõnem aũt in oppositum dicitur duplr. primo, ꝙ, quia sermo Arist. intelligitur de primo & secũdo non ſm ꝯñam, sed ſm causalitatem, vt dictũ est: & argumentum loquit de priore secundum ꝯñam, ideo nihil cõcludit, sed in æquiuoco laborat & hoc dr̃ comparãdo species indiuiduis signatis. Dicitur secundo, ꝙ, quia singula indiuidua signata ab arte relicta sunt, propter eorũ varietatẽ: & oportet ea ad quãdam vnitatem vniuersalẽ reducere, vt de his stabilis possit fieri disciplina: & cõsequens est, ꝙ omnia indiuidua signata, vt sub hac cadunt arte, vnius rõnem habeant, & sic de eis tractetur: tale autem vnũ est indiuiduum vagũ, quod omnium signatorũ vim obtinet: & sic nõ fit comparatio hic inter speciem & hoc indiuiduũ: quid eorum

Prius a quo nõ conuertitur subsistendi consequentia.

fit prius ſubſtantiis, puta inter hominẽ & ſortem, ſed inter ſpeciem & indiuiduum vagum. puta inter hominem & aliquem hominem, conſtat aũt in textu pñtis capituli, ꝙ ſecundum realem exiſtẽtiam, q̃ nunc conſideramus, iſtæ conſequẽtiæ conuertuntur, homo eſt ſubſtãtia: ergo aliqs homo eſt ſubſtã, & econuerſo: & ſilr homo eſt albus, ergo aliquis homo eſt albus, & ecõuerſo: & ſic, quia iuxta hũc modum prioris, ſpecies & indiuiduum ſimul ſunt ſubſtantia, argumẽtum etiam ſtando in hoc modo nõ intento nõ concludit propoſitum: quia æquiuocat de indiuiduo. quia vero, vt dictũ eſt, iuxta alium modũ prioris hic intentũ indiuiduum tam vagum q̃ ſignatum eſt prius ſubſtantia, ideo ſimplr dicendum eſt indiuiduum eſſe primam ſubſtãm, & ſpecies ſecundam Põt autem, & in idem redit, etiam dici deſcẽdendo ad indiuidua ſignata, ꝙ licet ſpecies, puta homo, ſit prior hoc & illo hoie, non tamen hoc vel illo, i. licet ſit prior ſingulis, non tñ omnibus, quia non inuenitur homo præter omnes homines &c.

Manifeſtum eſt aũt ex his, quæ dicta ſunt, quoniam eorũ, quæ de ſubiecto dñr, neceſſe eſt & nomen & rõnem de ſubiecto prædicari. ut homo de ſubiecto aliquo hoĩe prædicatur, ratio quoq; hominis de ſubiecto aliquo hoĩe prædicabitur. quidam. n. homo & homo eſt, & animal rõnale mortale: quare & nomen & rõ prædicabitur de ſubiecto. Eorum uero, quæ in ſubiecto ſunt, in pluribus quidem, neq; nomen de ſubiecto, neq; rõ prædicabitur. In aliquibus autẽ nomen quidem nihil prohibet prædicari aliqñ de ſubiecto, rõnem uero impoſſibile eſt prædicari. ut album, cum in ſubiecto ſit, ut in corpore, prædicatur de ſubiecto dicitur. n. corpus album, rõ uero albi nunq̃ de corpore prædicabitur.

Hæc eſt ſecunda particula huius primæ partis, in qua intendens comparare primas ſubſtãs aliis, duo facit. primo cõparat eas cæteris ſm habitudinem, q̃ habet ad alia. vt de ipſa prima ſubſtã prædicantur. ſecundo cõparat eas cæteris per habitudinem, q̃ habet ad alia, vt ſuſtẽtans ad ſuſtentata. ibi (Alia ergo oĩa &c.) Ad claritatem eorũ, quę hic dicentur. recolẽdum eſt, ꝙ in antepredicamẽtis diuiſa & enumerata ſunt oĩa, quæ ſunt in oĩbus prædicamẽtis in illa diuiſione. (Eorum q̃ ſunt &c.) Et oſtenſum eſt, ꝙ ſunt quatuor, ſ. ſubſtantia vl̃is, & particularis accidẽs vl̃e, & particulare: vñ Ariſt volens comparare ſubſtantiã particularem aliis q̃ habitudinẽ reliqua tria membra habeãt ad eam tradit. Verũ, quia accidens vl̃e & particulare eandem habitudinẽ ſeruant, quo ad prædicationẽ & ſuſtentationem reſpectu primæ ſubſtæ, vt patebit, quia vtrũque eorum eſt in ſubẽto: ideo ea in vnum nũc adunauit membrum cõi vocabulo, vocãs ea quæ ſunt in ſubẽto: &, quia multum refert quo ad p̃dicationem an accidentia ſignificentur in abſtracto, an in cõcreto, iõ nouam innuens diuiſionem eorũ, quę ſunt in ſubiecto, in duo ea mẽbra ſecuit, abſtracta. ſ. & cõcreta Oſtendit ergo hic habitudo primę ſubſtantiæ ad tria Primo, i. ad ſubſtãtias vl̃es, ſeu ſecũdas. quæ vocantur ea, q̃ dñr de ſubiecto. & dicitur. ꝙ ea, quę tantum dñr de ſubiecto, i. ſecundæ ſubſtantiæ, p̃dicantur de primis ſm nomen & ſm rõnem. Secundo ad accidentia in abſtracto. & dr̃, ꝙ eorum, quæ ſunt in ſubẽto, i. accidentium, tam vl̃ium q̃ particulariũ, plurima i. abſtracta, neq; ſm nomen, neq; ſm rõnem prædicantur de prima ſubſtantia. Tertio ad accñtia in concreto. & etiam dr̃, q. in aliquibus eorũ, quæ ſunt in ſubiecto, i. in concretis accidentium, nomen nihil ꝓhibet &c. i. accñtia in concreto prædicantur de prima ſubſtã ſecundũ nomen, & nõ ſecundum rõnem. Vbi primo declarãdi ſunt termini, deinde deſcendendum ad ſingula. Prædicari de aliquo, cũ nihil aliud importet q̃ ineſſe ſeu cõuenire illi, de quo p̃dicatur, conſequens eſt, ꝙ p̃dicari de aliquo ſecundum nomen, nihil aliud ſit q̃ nomen prædicari cõuenire ſubiecto, ita qđ nomen p̃dicati ſit etiam nomen ſubiecti. nec refert an tale nomen ſit ſubiecti ſm ſubſtãm, aut ſm qualitatẽ, vel qđcunque aliud extraneũ. ſufficit. n. ꝙ nomen illud eius aliquo mõ nota ſit eſſentialiter, vel denoĩatiue intrinſece, vel extrinſece: & ſilr ſequitur, ꝙ prædicari ſecundum rõnem nihil aliud ſit q̃ rationem prædicati cõuenire ſubiecto, ita ꝙ ratio prædicati ſit etiã ratio ſubiecti. nec refert, an ratio prædicati ſit tota rõ ſubiecti, an ſit pars rõnis. dummodo ſit pars intrinſeca. ꝙ dico ꝓpter ea, quę cadũt in ratione, vt addita, ſicut ſubiectũ eſt pars rationis accidẽtis, & corpus aĩæ. His p̃libatis clara eſt litia trium dictorum. ſecdæ ſiquidem ſubſtæ dñr de primis ſm nomen & rõnem: quia nomen earũ eſt nomen primarum, & ratio earum eſt ratio primarum. homo enim dr̃ de aliquo hoĩe ſecundum nomen, quia aliquis hõ vocatur homo. & ſecundum rõnem: quia diffinitio hoĩs, puta animal rõnale, eſt diffinitio alicuius hominis. Dicit aũt Ariſt. hoc eſſe manifeſtũ ex dictis. quia huius manifeſtatio ſequit̃ ex dictis in illa regula anteprædicamẽtali, qñ alterum de altero prædicatur. ſi. n. ſecundæ ſubſtantię ſunt ea, quæ de ſubiecto, i. prima ſubſtã dicuntur, ſ. tanq̃ de inferiori hoc. n. importat dici de ſubiecto. & rõ cuiuſq; ſubſtantię dr̃ de ea, ſequitur ꝙ ratio ſecundæ ſubſtæ dicatur etiam de prima. Accidentia vero in abſtracto nec ſm nomen, nec ſm rõnem de primis ſubſtantiis dñr. quia nullo modo de eis prædicantur: non. n. ſortes dr̃ albedo, aut q̃titas, nec rõ albedinis, aut q̃titatis eſt rõ ſortis. Accidentia aũt in concreto ſm nomen quidem dñr de primis, quia noĩa eorum conueniunt illis. ſortes. n. vocatur Pl̃s, filius Socratis, quoddã q̃tum &c. Ratio aũt de hoc reddita ab Ariſt. in textu dicente, album cũ in ſubiecto ſit, vt in corpore, p̃dicatur de ſubiecto (dicitur. n. corpus album) non eſt ſic intelligẽda ac ſi velit dicere, nõ album prædicatur de ſubiecto ſm nomen, quia eſt in ſubiecto iſta. n. rõ, ſi valeret, concluderet, qđ etiam accidens in abſtracto p̃dicatur de ſubiecto ſm nomen, q̃a eſt in ſubiecto. albedo. n. non niſi in ſubiecto corpore eſt; ſed intelligenda eſt ſic, ꝙ, cũ album ſit in ſubiecto non ſolum ſm rem ſed etiã ſecundum modum ſignãdi, i. ſignificet per modum exiſtẽtis in ſubiecto ꝙ eſt corpus, neceſſe eſt album de corpore prædicari ſm nomen. Et propter hoc tetigit dr̃iam inter accidens concretũ & abſtractum. ex qua oritur hæc, q̃ nunc tractatur dr̃ia in prædicando de prima ſubſtãtia ſm nomen. ideo nãq; abſtractum nõ prædicatur de prima ſubſtãtia, quia ſignificat nõ per modum adiacẽtis, ſed per modum per ſe ſtantis, & ꝯñr denominantis ſubiectũ. Secundum vero rõnem impoſe eſt accidentiã in concreto p̃dicari de prima ſubſtantia, qm̃ ratio eorum nõ põt eſſe diffinitio, aut pars intrinſeca diffinitionis præmiſſæ ſubſtãtiæ, albi n. diffinitio nec eſt diffinitio alicuius corporis, nec pars diffinitiõis eius, vt de ſe patet. Nec eſt opus hic dubitare qũo album non prędicetur ſecundum rationem, ſi diligẽter notata eſt expoſitio terminorũ, ex illa. n apparet ſophiſma æquiuocationis cõmitti, ſi ex eo ꝙ aliqđ corpus nõ ſolũ eſt album, ſed etiã diſgregatiuum viſus. cõcludatur, ergo albũ prædicatur ſecundum rõnem: æquiuoce. n. accipitur prædicari ſecundum rationem, vt & inferius amplius explanabit̃ &c. 1. Regula

Alia uero omnia aut de ſubiectis dñr principalibus ſubſtantiis, aut in ſubiectis eiuſdẽ ſunt. hoc autem manifeſtum eſt ex his, quæ per ſingula proponentur. ut aĩal de homine prædicatur: ergo de aliquo homine prædicabitur. nã, ſi de nullo aliquorũ hominum, neque omnino de hoĩe. Rurſus color in corpore eſt ergo et in aliquo corpore. nã ſi non in aliquo ſingulorum, nec omnino in corpore. Quare alia oĩa aut de ſubiectis principalibus ſubſtãtiis dñr, aut in ſubiectis eiſdem ſunt. Non ergo exĩtibus primis ſubſtantiis impoſe eſt eſſe aliquid aliorum. omnia. n. alia aut de ſubſtantiis eiſdem dicuntur, aut in ſubſtãtiis eiſdem ſunt.

Hic ſecundo cõparat primas ſubſtantias omnibus aliis ſecundum habitudinem ſuſtẽtantis ad ſuſtentata: & duo docet primo, ꝙ primæ ſubſtantiæ ſuſtentant omnia alia. ſecundo quod ſine ipſis nihil eſſe poteſt. Primum proponit, concludendo ex dictis quandam vniuerſalem de prædicata diſiuncto, ſ. quod omnia alia aut de ſubiectis principalibus ſubſtantiis dicuntur, aut in eis ſunt: & declarat eam inductiue. & primo in illis, quæ dicũtur de ſubiecto, .i. in ſecundis ſubſtantiis, dicens: ꝙ animal dicitur de homine. ergo de aliquo homine. & probat ꝯñam, quia ſi de nullo hoĩe dicit̃, ergo nec de hoĩe. deinde in his, quæ ſunt in ſubiecto dicens: ꝙ color eſt in corpore, ergo in aliquo corpore.

corpore. & probat illã sequelam: quia, si in nullo corpore est, ergo nec in corpore, & sic habetur primũ. Secundam vero, s. q̀ sine primis substãtiis impossibile est aliquid esse, deducendo ex prima docet subdẽs, non ergo existẽtibus primis substantiis impossibile aliquid aliorsũ esse. et probat sequelam: quia iam dictũ est, q̀ oĩa alia sustentantur in primis, aut quia dñr de eis, aut quia sunt in eis, cõstat aũt q̀ remoto eo q̀ sustinet necesse est reliqua ruere. Notandũ est primo, q̀ Arist. volens probare oĩa alia, aut dici de primis substantiis, aut esse in illis, quo ad secundas subas tetigit genera, & quo ad accñtia tetigit accñtia in abstracto, vtrũque autem eadem rõne fecit, quia & gña remotiora sunt a primis substantiis q̃ spẽs, & accñtia in abstracto q̃ in cõcreto, & cõr si illa, quę remotiora sunt, nõ possunt esse sine primis substãtiis, a fortiori nec spẽs, nec concreta proximiora esse poterũt sine eis. Dubitabitur secundo hic cõiter, quõ valeat processus Arist. Tũ quia Porphy. dixit, q̀ destructis singulis aĩalibus, remanet adhuc aĩalis ratio, & similis rõ est de homine, q̀ destructis oĩbus hominibus, adhuc remanet diffinitio hoĩs, remanentibus aũt diffinitionibus hominis & aĩalis, constat q̀ animal põt prædicari de hoĩe, & sic perẽptis omnibus hoĩbus, animal de homine dicetur, & tñ de nullo homine, q̀ contra pñtem est textum. Tum qm̃ ab inferiori ad suũ superius negatiue non valet argumentũ: non n. valet homo nõ currit, ergo aĩal non cur. & tñ Arist. procedit hic ab inferioribus, a singularibus, s. ad superiora, vt patet. ergo &c. Ad hoc dubium breuiter dr̃, q̀ aliquid dici de alio contingit dupliciter. Vno mõ absolute: & ad hoc sufficit habitudo & connexio terminorũ: & hoc modo animal dr̃ de hoĩe, & tñ de nullo: sicut nulla rosa exñte substantia dr̃ de rosa, & tñ de nulla rosa: & hoc concludit auctoritas Porphy. nec oppositum sentit Arist. Alio mõ secundum realem existẽtiam. Voco aũt prædicari aliquid de aliquo secundũ realem exñtiam, qñ prædicatum inest subiecto in rerum natura exñti, & hoc modo loquitur hic Arist. de prædicatione, q̀ patet ex hoc q̀ cõcludit, q̀ destructis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere. constat n. q̀ hoc intelligitur secundum realem exñtiam, & non secundũ esse intellectuale. dixit. n. hoc corollarium impatiẽs doctrinæ præceptoris sui Platonis, q̀ eas quas nos secundas subas dicimus, non sustẽtari in istis indiuiduis dixit, sed p se esse separatas ab istis sm esse reale. Secundum exñtiam autem realem loquendo, constat, q̀, si aĩal non inuenitur in hoc vel in illo hoĩe, q̀ nec in homine inuenitur, qm̃ non inuenitur in rerũ natura, nisi hic vel ille. Ad aliã obiectionem dicitur. q̀ Arist. non arguit p locum ab inferiori ad superius, sed per locũ a partibus sufficienter enumeratis, vt patet ex illa negatiua. nã, si de nullo homine neq; de homine prædicatur. locus aũt a partibus sufficienter enumeratis in prædicatis secundũ realem exñtiam, tenet etiam negatiue, vt patet dicẽdo, nec hic, nec hic, nec ille &c. currit: ergo hõ nõ cur secus aũt est in p̃dicatis intẽtionalibus &c.

Secundarum vero substãtiarum magis substantia est species q̃ genus. propinquior. n. est primæ substãtiæ. Si quis. n. assignet primam substantiam quid est, euidẽtius & conuenientius assignabit speciem proferens q̃ genus, ut quẽdam hominem manifestius assignabit, hominem q̃ animal assignando. Illud. n. proprium est magis alicuius hoĩ, hoc autem communius. Et cũ aliq̃ arborem reddideris manifestius assignabis cũ arborem reddideris, q̃ plantam. Amplius principales substãtiæ, eo quod aliis omnibus subiectæ sunt, & alia oĩa aut de his prædicantur, aut in eis sunt: ideo maxime dicuntur substãtiæ. Sicut aũt principales substantiæ ad alia oĩa se habent, et sic species ad genus se habent. subiacet enim species generi. genera enim de speciebus prædicantur, species autem de generibus nõ conuertuntur: quare & ex his species magis genere substantia est.

Hæc est tertia particula huius primæ partis, in qua cõparare intendens secundas subas inter se, & primas inter se, tria facit. Primo nãq; comparat spẽs generibus dicens speciem esse magis subam genere. & probat duplici rõne. Quarum prima est, substantia ppinquior primæ subæ est magis substantia: spẽs est propinquior primæ subæ q̃ genus: ergo spẽs est magis substantia. maiorem non aliter probat, quia ex se euidẽs est. sicut. n. propinquius maxime calido est calidius, ita propinquius maxime subæ est magis substantia. Minorem vero probat sic, q̀ euidẽtius & conuenientius notificat qd est prima suba, est illi propinquius: species est hmõi respectu generis. ergo. Minorem huius prosyllogismi probat sic, q̀ est propriũ magis primæ subæ est illi propinquius. cõia. n. egent aliquo appropriante, vt ppinqua sint huic magis q̃ illi: q̀ euidentius & conuenĩẽtius ipsam manifestat est magis propriũ. Vniuscuiusq; n. cognitio ex propriis eius pendet. ergo q̀ euidentius et cõuenientius manifestat quid est prima substantia est illi propinquius. Secunda rõ ad hoc posita ibi. (Amplius principales) est talis, sicut se hñt primæ subæ ad oĩa alia, s. species genera & accñtia, ita se habet species ad genus, sed primæ subæ, quia subiacent omnibus, ideo maxime substantiæ dicuntur: ergo spẽs, quia subiacet generi, & non econuerso, genus n. prædicatur de specie & non econuerso (vt Porphyrius docuit) sequitur q̀ sit magis substantia quam genus &c. Cap. de specie.

Ipsarum vero spẽcum quæcũq; non sunt genera, nihil magis alterum altero substãtia est: nihil. n. familiarius assignabis de aliquo homine hoĩem assignando, q̃ de aliquo equo equum.

Hic secundo comparat spẽs spãlissimas inter se docens, q̀ nulla earum est magis substãtia q̃ alia. & probat hoc reassumendo medium primæ rõnis nunc dictæ, s. substantia ppinquior primæ est magis substantia: nulla species, quæ non est genus, i. spãlissima, est propinquior primæ substantię: ergo. & declarat̃ minor, quia nihil familiarius, i. magis proprie, indicat quid est aliquis hõ, quam homo, quid sit aliquis equus, & equus: & sic de aliis &c.

Similiter autem quum principalium substãtiarum nihil magis alterum altero substantia est. nihil enim magis aliquis homo substantia est quam aliquis bos.

Hic tertio comparat primas substãtias inter se, docens similiter, q̀ nulla earum est magis substantia q̃ alia, consentus superioribus dictis, solam exempli manifestationem addens &c.

Merito aũt post principales substantias solæ spẽs & genera dicuntur esse secundæ substantiæ. Eorum. n. quæ prædicantur, principales substantias sola hæc indicant, aliquem. n. hominem si quis assignauerit quid sit, si spẽm protulerit conuenientius assignabit, q̃ si genus, & manifestius faciet assignando hominem quam animal, aliorum vero quicquid assignauerit quilibet assignabit extranea, velut album, aut currit, aut quæcũq; talium reddens, ergo merito hæ solæ secundæ substantiæ dñr. Amplius principales substantiæ, eo quod aliis oĩbus subiaceant, idcirco propriæ substantiæ dñr. Sicut autẽ primæ substantiæ ad omnia alia sese habent, ita principaliũ substantiarum genera & spẽs ad omnia reliqua sese habẽt. De his. n. omnia reliqua prædicantur. aliquem. n. hominem dicis grãmaticum esse. ergo & animal & hominem grammaticum dicis: similiter autem & in aliis.

Hæc est quarta & vltima pars huius primæ in qua intendẽs reddere rõnem eius, q̀ in principio huius capituli dixerat, s. q̀ secundæ subæ sunt species & genera, in quibus sunt primæ: duas rõnes ad hoc adducit. Quarum prima talis est, ea sola sunt secundæ subæ, quæ indicant quid sunt primæ: sed sola genera & species indicãt quid sunt primæ substãtiæ (licet diuersimode) quia species familiarius indicat q̃ genus, vt dictũ est. ergo sola genera & species sunt secundæ subæ. maior ex se euidẽs relinquit̃, quia solum id, q̀ pertinet ad naturã primæ subæ, est substãtia: cætera n. accñtia sunt. Minor vero declarat̃ in singulis p̃dicamentis, quo ad ipsam exponẽtem affirmatiuam, s. q̀ species & genera hmõi indicant quid primarum subarũ, qm̃ interrogationi, quid sit aliquis homo, cõuenienter assignatur rñsio proferens tam spẽm q̃ genus: manifestius tñ dicens hominem q̃ animal, & quo ad alteram expo-

nentem negatiuam, s. oīa alia a speciebus & gn̄ibus non indicant quid primarum subſtārum, qm̄ assignationes & rn̄siones extraneę a q̄one quid nō indicant quid, clarum est aūt ꝙ querenti quid est aliqs homo extranea rn̄sio est dicens, ꝙ est albus, aut currēs. hæc.n. qualitates & dispositiones fortis ostēdunt, & non indicant eius substātiam. Secunda aūt ratio posita ibi. (Amplius principales subæ) talis est, sicut se habent primæ subæ ad oīa alia, ita se hn̄t species & gn̄a substantiarum ad reliqua oīa: sed primæ substantiæ ex eo ꝙ oībus aliis subiacent, proprie dicūtur substantiæ: ergo genera & spēs dicendæ sunt secūdę substantię, ex eo ꝙ oībus reliquis subiacent: ꝙ declarat, quia omnia reliqua de secundis substātiis prædicantur. ꝙ declaratur, quia accn̄tia. quæ reliqua sunt, sicut prædicant de primis substantiis, ita de secundis. si.n. aliquis hō est grammaticus, sequitur, ergo hō est gram ergo animal est grammaticum &c. Notādum est, ꝙ, quia Arist. adhuc non distinxit dr̄ias substantiarum ab ipsis substantiis, & dr̄iæ ipsæ sm̄ veritatem non sunt aliæ res a rebus, quarū sunt differentiæ: & etiam eo mō quo distinguūtur ab eis, ad idem genus reducunt, in quo reponūtur res, quarū sunt differētiæ, iō per ly omnia a generibus & spēbus primarū substantiarum, nō intellexit nisi accn̄tia: quę condistincta sunt superius contra substātias, & vere alia sunt ab eis, & ad idem genus nō reducuntur. Et propter hoc soluit obiectio cōtra primam rōnem, q̄uo omnia alia a generibus & spēbus extraneę assignent primas substantias, cū differentię substantiarum intrēt quidditates earū: iam n. patet, ꝙ differentiæ non continentur sub ly omnia alia &c.

Commune est aūt omni substantiæ in subiecto non esse. principalis.n. substantia neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est. Secundæ uero substantiæ sic etiā constant, quia nulla est in subiecto, etenim homo de subiecto aliquo hoīe dicitur, in subiecto autem nullo est, neq;.n. in aliquo hoīe homo est. Similiter animal de subiecto quidem dicitur aliquo hoīe, non est autem aīal in aliquo homine. Amplius eorū, quæ sunt in subiecto nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rōnem uero impossibile est prædicari. Secūdarum uero substantiarum de subiectis ratio prædicabitur & nomen, rōnem.n. hoīs & aīalis de aliquo hoīe prædicabis, ergo nō erit horū substātia, quæ sunt ī subiecto.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli, in qua intendens tradere proprietates subæ, iuxta numerū proprietatum, sex facturus est. Circa primam aūt tria facit. primo eā ponit dicens, ꝙ cōe est omni substantiæ in subiecto non esse: et probat dupl'r. Primo inductiue, qm̄ neq; primæ substātię sunt in subto, vt patet ex diffinitione eius assignata: qua dictū est, ꝙ neq; dr̄ de subiecto, neq; est in subiecto: neq; secundæ subæ sunt in subiecto, siue species sint, vt homo: siue gn̄a, vt animal: hæc.n. & si de subto dicantur aliquo hoīe, in nullo tn̄ subiecto sunt: si.n. essent in subiecto, subiectū illud esset aliquis homo: nunc aūt ista non sunt in aliquo hoīe, vt in subiecto sunt accn̄tia: manifeste.n. liquet. ꝙ neq; homo, neq; aīal est accidens alicuius hominis. Deinde probat rōne speciali quo ad secundas substantias sic, ea, q̄ sunt in subiecto, prædicari pn̄t de primis substantiis secundū nomen & non secundū rōnem, vt patet ex dictis: secundæ subæ prædicantur de primis secundum nomen & secundū rōnem: ergo secundæ substantiæ non sunt de numero eorū, quæ sunt in subiecto:
In hoc eodem cap. omnia clara sunt ex textu & supradictis, vbi declaratum est quid importet esse in subto: eius enim negatio conuenire nunc dicitur omni substantiæ &c.

Non est aūt propriū substantiæ hoc. nāq; differentia est eorū, quæ in subiecto nō sunt. bipes.n. & greßibile de subiecto quidem homine dicitur, in subiecto aūt nullo est. non.n. in homine est bipes, neq; greßibile. Rō quoq; differentiæ de illo dicitur, de quo ipsa differētia prædicatur ut greßibile de hoīe dicitur, & ratio greßibilis de homine prædicabitur. est.n. homo greßibilis.

Hic secundo declarat quare cōe dixerit nō proprium substantiæ in subiecto nō esse. & dicit, ꝙ hoc, s. nō esse in subiecto non est ꝓprium, s. quarto mō, ꝙ conueniat semper, omni, & soli subæ. qm̄ conuenit etiā differentiis substantiarum in subto non esse. & probat hoc vtēs medio rōnis nunc dictæ sic, ea, quæ sunt in subto dn̄r de substantia sm̄ nomen qnq;, sed nunq̄ sm̄ rationem: dr̄ię substantiarum dn̄r de substantiis sm̄ nomen & secundum rōnē: ergo dr̄iæ substantiarum non sunt de numero eorū, quę sunt in subiecto. Declaratur minor exēplariter, accipiēdo gressibile pro dr̄ia contractiua animalis ad hoīem. gressibilis nāq; vocatur homo, & eius rō hominis rationem cōficit. Nec obstat, si differētia diffinitionem nō habet, sicut nec generi gn̄alissimo hoc obstat. qm̄ ratio communius quid sonat q̄ diffinitio, sed, quia in hn̄ibus diffinitionem ratio est diffinitio, quare synonymis vtamur importat siquidem ratio formalē & distinctum cōceptum rei, quæcunque sit illa siue diffinibilis, siue non.

Non nos uero conturbent substātiarum partes, quæ ita sunt in toto corpore quasi in subiecto, ut ne forte cogamur confiteri eas non esse substantias, nō.n. in subiecto esse dicuntur, quæ tanquam partes sunt in aliquo, nō enim dicebantur esse ea, quæ sunt in subiecto, ut quasi partes essent.

Hic tertio excludit quādam instantiam, q̄ contra assignatam omni substantiæ cōem proprietatem fieri posset. & est talis. partes subārum, puta caput, manus &c. sunt in subto probatur, qm̄ sunt in toto, i. in prima subā. quę subiectum est, & sustētat eas: ergo, si conuenit omni subę in subiecto nō esse, sequitur, ꝙ partes subārum non sint substantiæ: ꝙ est manifeste falsum. substātia.n non nisi ex *Diuisio secunda.*
substantiis constare pōt. Hanc obiectionem soluit ex diffinitione in antepredicamētis assignata illius termini (esse in subiecto) & dicit, illa, quæ sunt in aliquo, vt in subto, nō sunt in illo vt partes eius qm̄ cum diffiniebatur (esse in subiecto) dicebatur, ꝙ in subiecto esse est esse in aliquo non sicut partem. ex ipsa ergo vocabulorū rōne: soluitur instantia, quoniā aliud est esse in aliquo sicut partes & aliud esse in aliquo vt in subiecto: hic enim modus essendi in; excludit illum, & econuerso &c.

Inest aūt substantiis & differentiis ex his oīa uniuoce prædicari. oīa.n. quæ ab his prædicata sunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de spēbus: à prima nāq; substantia nulla est prædicatio. de nullo.n. subiecto dicitur. Secūdarum uero substātiarum species quidem de indiuiduo prædicatur, Genus aūt et de specie, & de indiuiduo, similiter aūt & differentiæ & de speciebus, & de indiuiduis prædicantur. Rōnem etiam suscipiūt primæ substantiæ specierum & generū, & species generis. quæcūq;.n. de prædicato dicuntur eadem & de subiecto dicuntur. Sil'r aūt & differentiarum rōnem suscipiunt spēs & indiuidua. Vniuoca autem sunt, quorum & nomen cōe & rō eadem est, quare omnia, quæ à substantiis & differentiis sunt, uniuoce dicuntur.

Hic ponitur secunda proprietas subæ, non oīs, sed secundæ, nō solius, sed etiam dr̄iarum eius. & dicit, ꝙ inest substantiis & earū differētiis, ꝙ oīa, i. prędicata inuenta in eis vniuoce prędicent. Vbi aduertendum est, ꝙ ista proprietas, s. vniuoce prædicari, licet videbit, non inueniatur nisi in secundis substātiis & earum differentiis, ab Arist. tn̄ non est hic attributa substantiis secundis & differētiis; sed attributa est substātiis in cōi, et differentiis hoc modo, ꝙ omnia, quæ inueniuntur in earū latitudine prædicata, oportet esse prædicata vniuoca: vnde subm̄ istius ꝓprietatis proprie loquēdo, est hoc ꝙ dico, omne prędicatum substantiæ, seu in subā inuentū: erit aūt hoc manifestius, cum ad seriem textus veniemus. ex ipsa n. clare hic sensus habetur. Aduertendum quoq; est, ꝙ Arist. ponit ꝓprietatem prædicari subæ. prædicari vniuoce, nō de hoc vel illo, sed simpl'r. vel quia sola prædicata substantiæ vniuoce dicuntur de eo, ꝙ est simpl'r, et primum subm̄ omniū, .i prima subā. Vel quia sola prædicatio vniuoca cōuenit prædicato substantiæ: qm̄ dicuntur tm̄ de indiuiduis & speciebus substātiæ, de quibus (vt patet in textu) vniuoce dicuntur: prædicatis siquidem accn̄tium, & si conueniat prædicatio vniuoca, non tn̄ sola, sed etiam denoīatiua. album.n. dicitur de homine non sm̄ rōnem, vt dictum est.

His

His prælibatis scito, q̄ Aristo. declaraturus ꝓpositum sic procedit. Primo declarat q̄ sint ea, quæ sunt prędicata substantiæ, & hoc, vt insinuet ꝓ quibus distribuit ly oīa, q̄n absolute proposuit dicens, q̄ inest substantiis & differentiis ex his oīa vniuoce ꝑdicari. Deinde adducet rōnem ad propositum ꝓbandum ibi. (Secundarum vero subārum.) Et, q̄m prædicatum relatiue dr̄ ad subiectum, declarat quæ sint prædicata subę ex subiectis dicēs, q̄ omnia, quæ a substantiis, & differētiis prædicata efficiuntur, aut dicuntur de indiuiduis, aut de spēbus: & probat hoc q̄a, si esset aliqd' aliud prædicatum subæ, illud esset ipsa substantia prima hæc.n. est q̄ neq̄ de indiuiduis, neq̄ de speciebus dicitur: sed a prima suba nulla est prædicatio, q̄m de nullo dicitur subto. ergo solum ea, quæ de indiuiduis & spēbus prædicantur, prædicata subæ sunt: hęc aūt sunt secundæ subæ & dr̄iæ earum, vnde si probatū fuerit, q̄ omnes secundæ subę & earum dr̄iæ predicanť vniuoce, erit sufficienter declaratum intentū. Sed anteq̄ vltra procedatur tria notanda sunt. Primo notandū, q̄ Arist. dixit omne prædicatum subæ dici aut de speciebus, vt genus & differentia: aut saltem de indiuiduis in numero plurali, vt species (nō quia opinatus fuerit oēm speciem oportere habere plura indiuidua in esse naturali, q̄m hoc patet esse falsum de cœlestibus spēb⁹, sed q̄m opus est omni speciei non repugnare ꝑdicari de pluribus, saltem secūdum esse, q̄ habet in intellectu) necesse est.n. vt vniuersalis rōnem habeat, & ꝯn̄r, q̄ multa sub se contineat. Secundo notādum est, q̄ significāte Arist. probans, q̄ a prima substantia nulla sit prædicatio nō dixit, quia non dicitur de subiecto, sed dixit, quia de nullo dr̄ subiecto, vt per ly nullo excluderet & subiectū inferius, & subiectum inhæsionis: prędicatio nāq̄ ex natura ipsarum rerū non solum consurgit ex habitudine superioris ad inferius, sed etiam accidentis ad subiectum: & ꝓpterea ad probandum, q̄ aliqd nullo modo ꝑdicetur, non sufficit dicere q̄ caret inferiori, sed etiam oportet addere q̄ caret subto cui insit. Accidēs enim indiuiduale, puta hoc albū, prædicatur de Socrate, & tn̄ non dicitur de subiecto inferiori: a prima autem substantia, q̄m omni subiecto caret: nulla oīno est prædicatio. Tertio notandum est, qd' a prima suba nullam fieri prædicationem potest intelligi duplr. Vno modo secundum se, seu ex se. & sic est verū. Alio modo ex intellectu, & sic est falsum: dico aūt prędicari ex se, aut ex intellectu, non q̄ opinari aliquid ꝑdicari absq̄ intellectu, q̄m prædicatio ipsa opus est intellectus, & ꝯn̄r absq̄ ipso fieri nequit: sed quia aliqd est, q̄ ex solo intellectu cōponente habet: q̄ prædicetur, & hoc dixi ꝑdicari ex intellectu: & aliquid est, q̄ ex natura sua habet q̄ prædicati rōnem induere debeat in intellectu cōponente &c. Quæ aūt sint ista, & quæ illa ex natura ꝑdicationis sumendum est. Prędicatio affirmatiua vera, de qua est sermo, exigit tria. s. aliq̄ distinctionem, & aliq̄ idētitatem extremorum. & alterum extremum respicere, alterū vt formale materiale, distinctionem siquidē exigi fateri cogit ipsa pluralitas prędicati & subiecti: idētitatem vero ipsa compositio prædicati cum subiecto per copulam verbalē denotata: habitudinem autem formæ ad materiam regula illa suadet, q̄ dicit, q̄ prædicata tenentur formalr, subiecta autem materialr. Hæc autem, etsi quodāmodo in oībus inueniantur veris & affirmatiuis, enūtiationibus (dissimiliter tn̄.) In quibusdam enim inueniuntur ex ipsis extremorū significatis, etiam si intellectus ꝓpōnem nō formaret, vt patet in istis, homo est albus: sortes est homo &c. manifeste.n. patet, q̄ & distinctio & idētitas quędā est inter extrema ista extra ꝓpositiones, & q̄ alterū eorum vt alterius forma est: tum enim accn̄s q̄ superius formæ rōnem habet. In quibusdā autem non inueniuntur hæc ex meritis terminorū, sed tantummodo ex ipsa intellectus compōne, vt patet in ista, sortes est sortes. extrema.n. hic nullam extra ꝓpōnem diuersitatem habēt, sed intellectus vsus vno & eodē termino bis extremum vtrūq̄ confecit: & silr sortes non habet in se, vnde sortis formale, aut cuiusq̄ alterius sit, sed habet potius, vnde oium materia & subiectū sit. Vnde ille terminus est, a quo secundum se pōt fieri prędicatio, q̄ ex se habet habitudinē ad aliū, vt formale ad materiale. Ab illo vero ex intellectu pōt sumi prædicatio, q̄ ex se non habet q̄ aliū respiciat, vt forma materiā. Nec est opus alias conditiones repetere: q̄m implicite in hac continenť, oportet nāq̄ si aliquid ex se esse alterius formale esse aliquo mō distinctum, q̄m rationes formæ & materiæ valde oppositæ sunt, vt Cōmentator dicit in lib. de aīa. & esse in aliquo modo idē, alioquin non esset illius formale. Quia ergo prima suba ex se non habet q̄ alterius formale sit &c. licet ex intellectu hęc quodammō participet, ideo absolute Arist dixit, q̄ ab ea nulla est prædicatio. Nec oportuit cum distinctione loqui. q̄m illud est de vnaquaq̄ re verū iudicium absolute, q̄ ex propriis ipsius rei certitudinem sumit. Ad seriem ergo textus redeundo, q̄m perduxerat narrationem suā vsq̄ ad hoc, q̄ omne prædicatum subę est secunda suba, vel differentia substātiæ: oñdit nunc consequenter, q̄ tam secundæ subæ, q̄ earum differētiæ prædicantur vniuoce, tali rōne: omnia, quæ prædicātur secundum nomen & secundum rōnem de indiuiduis substantiæ &c. prædicātur vniuoce: secundæ subæ & earum differentiæ prędicātur s̄m nomen & rōnem: ergo &c. huius autem rōnis primo ponit minorem explicite continentem vtrasque secundas subas. spēs, s. genera, & etiam differentias. & primo qd' prædicētur secundum nomen vt aperte patet, deinde q̄ ꝑdicentur secundum rōnem: & totum de se liquet. Vltimo ponit nō maiorem, sed eius ꝓbationem, q̄ est diffinitio vniuocorum dicēs. Vniuoca autem sunt &c. & est manifesta ꝓbatio a diffinitione ad diffinitum. Vbi clara luce apparet, q̄ simplr vniuoca Arist. vocat vniuoca essentialr. & q̄ idem est apud eū prędicari nomine & rōne, & prędicari vniuoce. Aliter ꝑdicari vniuoce etiam de primis substantiis conueniret etiā accn̄tibus, & dicendum fuisset ab Arist. q̄ hoc nō est prædicatorum subæ proprium, sed conuenit etiā aliis: præsertim quia superius dixerat qd' accn̄tia nomine & non rōne de substantiis prædicantur. Verum, q̄m hic Arist repetens diffinitionem vniuocorū non repetit totā, sed dimisit ly substantiæ, super qua particula superius fundauimus sensum intētum, modo ad amplitudinē & claritatem doctrinæ, aliunde & tōius & breuius idem manifestatur ex Alberti documentis. prædicari rōne, vel secundum rōnem, potest accipi duplr. Vno modo materialr. Alio mō formaliter. prędicari secundum rōnem materialr loquendo, est illud q̄ signatur per rōnem prædicari vero secundum rationem formalr loquendo, est illud q̄ signatur per rationem prædicari per modum rōnis, i. eo mō, quo ratio prædicatur de eo, cuius est rō, siue totalr siue partialiter. Vnde primo mō album prædicatur de sorte & Platone secundum nomen & rōnem, q̄m non sola vox albi dr̄ de eis, sed etiam disgregatiuum visus Secundo aūt modo album non dr̄ de homine secundum rōnem: q̄m disgregatiuum visus non dr̄ de homine vt eius rō, aut pars rōnis. Et q̄m sermones Tanti Phi, formalr sunt sumendi, iō simpliciter loquendo illud tm̄ prędicatur rōne, cuius ratio est subiecti rō. Et consequenter cum in diffinitione vniuocorum dicitur, q̄ sunt illa quorū nomen est cōe, & ratio eadem, intelligendum est formalr ratio inquātum ratio seu per modum rōnis: & sic continet etiam vniuoca essentialr tantum, et in idem redit cū supradictis, sed hoc erit addendum ad plenitudinem doctrinæ.

Omnis aūt substantia uidetur hoc aliquid significare, & in primis quidem substantiis indubitabile & uerum est: quoniam hoc aliquid significant. Indiuiduum.n. est, quo unum numero significatur: in secundis uero substantiis uidetur quidem similiter sub appellationis figura hoc aliquid significare: q̄n quis dixerit uel hominem, uel aīal, non tamen uerum est, sed magis quale aliquid significat: neq̄ unum.n. est numero, q̄ subiectum est, quemadmodum prima substantia, sed de pluribus homo dicitur & animal. non autem simplr quale quid significat, quemadmodum album: nihil.n. album aliud significat q̄ qualitatem. Genus autem & species circa substātiam qualitatem determinant: qualem.n. quandam substantiam significāt: plus aūt in genere q̄ in specie determinatio fit, dicens.n. animal plus complectitur q̄ hoīem.

A prima substantia nulla est prædicatio.

Primo de anima. Text. 6.

Hic ponitur tertia proprietas substātiæ, circa q̄ sic procedit primo narrat, quid prima facie videatur dicēdum. dicens, ꝙ videtur omnis substantia significare hoc aliqd & declarat causam huius apparētiæ inducendo vtrāque substantiam, s. primam & secundā, & ait, ꝙ in primis substantiis hoc adeo apparet, ꝙ est indubitabile & verū: vt indubitabile referatur ad clarā apparentiam, & verum ad existētiam: dubitatio. n. cōsurgit ex aliqua occultatione, & veritas ab eo ꝙ res est, vt infra dicet, & subdit causam indubitabilitatis huius, & veritatis: quia. s. ꝙ significatur nomine primæ substantiæ, est indiuiduū, & vnū numero: vt sic formetur rō. omne significans indiuiduū & vnum numero significat hoc aliqd: prima substantia sigñat indiuiduum & vnum numero: ergo prima substantia sigñat hoc aliquid. In secundis vero substātiis causa apparentiæ huius proprietatis est appellationis figura, i. silitudo cum nomine primæ substantiæ: q̄ similitudo consistit in hoc, ꝙ sicut nomen primæ subæ solitarie prolatum suū significatum per se exñs & ab aliis separatum indicat, ita, qñ absolute dicitur homo, aut alal proprium sigñatum per se existens & ab aliis separatū insinuare videtur, & magis ostendit cooperatio secundarū substantiarum loco primarum, cum volentes de subalibus hoīum singularium loqui, attribuimus ea homini tanq̄ cuidam rei seorsum ab his, vt diffinitionum & demōstrationum exercitiū ostendere videtur Deinde cū subdit. (Non tñ verum est) declarat supradictæ apparentiæ inuctæ in secundis substantiis non subesse veritatē rei, & dicit, non esse verum secundas substantias significare hoc aliquid, licet videaṫ sic, sed significant quale aliquid. & probat vtrūq;. & primo partem negatiuam, s. ꝙ secunda suba non significat hoc aliquid, vtendo eodem medio negatiue, & bene, qm̄ si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis, & dicit, neq;. n. vnum est ꝙ subiectum est, s. significationi secundæ substantiæ, i. sigñatum per illam, quemadmodum prima substantia. Addidit aūt hanc particulam, qm̄ significatum per secundam subam contingit esse nedum vnum, sed vnum etiā indiuisibile formalr, vt patet de specie specialissima: sigñans autem hoc aliquid, oportet qđ significet vnum numero: & hoc circūloquitur ly quemadmodum prima suba vt formetur sic ratio, omne significans hoc, significat vnū numero: secunda substantia non significat vnū numero: ergo &c. Secundo probat partem affirmatiuam, ꝙ. s. significet quale aliquid, subdens, sed de pluribus homo dr̄ & animal: vt formetur sic ratio, substantia significans id, qđ dr̄ de pluribus dicitur significat quale aliquid: secunda suba est huiusmodi. ergo &c. Deinde cum subdit (Non aūt simplr) declarat quo sensu dixerit, substantiam secundam sigñare quale quid: quale. n. dicitur duplr. vno modo simplr, & sic est speciale prædicamentum, ꝙ ideo simplr quale dicitur, quia secundum essentiam qualitas est. et iuxta hūc sensum nō est dictum, ꝙ secunda substantia significet quale qd, quia non sigñat quale quid, quēadmodum album significat quale simplr qm̄ album nihil aliud significat q̄ qualitatem, i. qm̄ significatum albi nihil aliud est ſm essentiā q̄ qualitas, quæ est passio substantiæ: genus aūt & spēs, i. secundæ subæ, circa substantiam qualitatem determinat, qm̄ significant non quale absolute, sed qualem quādam subam. Et hic est secundus modus, quo dr̄ quale, s. ſm quid, seu cum additione. secundæ ergo subæ non sigñant quale simpliciter, sed quale substantiæ. Et qm̄ dixerat indistincte ꝙ gña & species qualitatem circa subam determinant. & hoc non conuenit eis vniformiter, iō subdit declarando hanc difformitatem, ꝙ in gñe sit plus extensiue determinatio q̄ in specie: qm̄ plura complectitur q̄ homo. hæc est series literæ superficietenus tactæ. Ad interiorem aūt sensum procedendo, oportet terminos declarare. Hoc aliquid compositum cū sit ex ly hoc, importat quoddā demonstrabile: tale aūt oportet esse aliqđ particulare vniuersalia enim nō possunt sensu, aut digito, aut quouis modo mōstrari. & ly aliquid, importat substantiā: sicut. n. aliquantum notat q̄titatem, et aliquale qualitatē, ita aliquid substantiam. Vñ hoc aliquid nihil aliud est q̄ substantia particularis, seu demonstrabilis: & qm̄ omne nomen primæ substantiæ sigñat substantiā aliq̄ particularem, vt sortem Platonem, hunc lapidē, hunc ignem &c. iō indubie verum est, omni primæ subæ conuenit sigñare hoc aliquid. Sed occurrit hic dubitatiūcula, circa rōnem ad hoc adductam in textu, quia. s. indiuiduū & vnum numero est ꝙ significatur: qm̄ id, ꝙ significat ly hoc album, seu ly hæc albedo, aut hæc linea, est indiuiduum & vnū numero: & tamen nō est hoc aliquid: & sic maior rōnis formatæ superius ruere vr̄. Ad hoc dicitur, ꝙ, quia semper subintelligiṫ in sermonibus materia subiecta, de qua est sermo: et superflua censetur eius replicatio, iō nunc, cum de substātia sermo sit, subintelligitur suba: et est sensus, ꝙ id, ꝙ significaṫ nomine primæ subæ, est substantia indiuidua, & vna numero: & propterea est hoc aliquid. Addidit aūt post ly indiuiduum (ly vnū numero) aut quia differūt ratione, qm̄ indiuiduum diciṫ ex priuatione diuisibilitatis in inferiora: at vnum aūt numero per positione vnitatis materialis. Aut quia indiuiduum cōe nomen est etiam spēi specialissimæ, quæ atoma, i. indiuisibilis dr̄, & per ly vnum numero cōtrahitur ad particulare. species. n. atoma, vt hō, vnum numero non est, sed sortes est & indiuiduū, & vnum numero. Quale aliquid, seu ꝙ idē est, quale quid multiplr exponitur. Ab Auic siquidē & Alberto. cōpositum dicitur ex quali, de quo dixit Porphy. ꝙ differentia p̄dicatur in quale: & quid, de quo etiā idem dixit ꝙ tam genus q̄ species prædicaṫ in quid: ita qđ secundæ substantiæ sigñant quale quid, quia important quidditatē importatam p genus, & qualitatem importatā per drīam: ver. gra. homo significat quale quid: quia sigñat animal rationale, aial. n. est quid, & rōnale est quale: & silr est in aliis secundis substantiis. Et si instetur, cōtra: quia secundum hoc genus generalissimum subæ non est secunda substantia, qm̄ non significat quale quid, sed qd tantum, qm̄ genus gñalissimum nullam drīam includit. Respondent, ꝙ gñalissimū, & si non dicat quale in actu, dicit tñ quale in potētia. Vñ proprie loquēdo deberet dici de ipso, ꝙ sigñat quid qualificabile. Et si aliter instetur, ꝙ secūdum hanc doctrinā: significare quale quid nō erit proprium secundarū substantiarum, sed cōe etiam aliis. Tum quia hoc cōuenit omnibus spēbus cæterorum prædicamentorum. oēs. n. species componūtur ex genere & differentia: & ꝯñr ex quid & quali tali modo sumptis. albedo. n. sigñando calorem disgregatiuum sigñabit quid rōne coloris. & quale rōne disgregatiui. Tum, quia prima suba etiam sigñabit quale quid: qm̄ actu & intellectu includit in se gñis quid, & differētiæ quale. sortes. n. significat animal rōnale hoc: & sic significare hoc aliqd. & quale quid non opponuntur. Respondetur: & ad primam instantiam dr̄, ꝙ, quia in aliis prædicamentis nō inuenitur quid secundum rē, sed tantum secundum modū, ideo simplr loquendo, sola secunda substantia sigñat quale quid. Sed ista rñsio recedit a fundamentis propriis. ſm. n. hanc rñsionem, quale quid non est cōpositum ex quid, de quo dictū est, ꝙ genus dicitur in quid: sed ex quid secundum rē. i. suba. Et præterea si ea rōne quale quid non sigñatur ab aliorum p̄ātorum speciebus: quia in eis nō inuenitur quid simplr pari rōne, nec speciebus p̄dicamenti substantiæ sigñabunt quale qd, qm̄ in p̄dicamento substantiæ nō inuenitur quale simplr, sed secundum modū tantum. Ad horum primum dr̄, ꝙ rñsio super propria fundamenta ædificata est: qm̄ quid secundum modū, deriuatur ad quid secundum rem. vnde omnia, q̄ prædicantur in quid inquantum hmōi participat modum subæ: & propterea dicendo, ꝙ quale quid compositum est a quid ſm ꝙ genus p̄dicatur in quid, nō exclusum est quin sit cōpositum a quid secundum rem; imo implicite hoc dictum: qm̄ ꝙ sumitur a secūdario, sumitur etiam a principali. Quale quid ergo est cōpositum ex quid & secundum modū, & secundum rē: ex quali autem secundum modū tantum. Ad id aūt, ꝙ contra hoc obiicitur secundo loco dr̄, ꝙ in textu expresse declaraṫ, ꝙ hic non sumitur quale simplr: & iō non est æqua ratio de quid & quali, quia quid simplr relictum est: quale aūt declaratum est non sumi simplr: dixit. n. Arist. ꝙ secunda substantia non sigñat quale, quēadmodum album, ꝙ significat id, ꝙ nihil aliud est q̄ qualitas. Ad secundā vero instantiam

Primo posteriorum. T. co. 30.

In cap. de differentia.

instantiam principalem dr̃, ꝙ proprium est secundarum substantiarum sigñare quale quid pure, primæ aũt substantię sigñant quale quid coniunctum cum condõnibus indiuidualibus: & sic saluat oppositio inter quale quid & hoc aliquid. Hanc expõnem, & si ob reuerentiã talium virorum defenderim, non tñ sequor, quia nec mentẽ, nec textum Arist. penetrare vr̃, vt ex sequenti expõne posita a S. Th in. 7. &. 10. metaph. & quo ad aliquid clarius expressa in trac. de natura gñis (sibi attributo) patebit. Sciẽdum est igitur, ꝙ, cũ inter Plat. & Arist. fuerit dissensio de subsistẽtia ipsarum. Platone vltra has quas cernimus particulares subã ponente quasdã alias subãs p se subsistentes, quas nos spẽs vocamus. dicebat siquidem inueniri vltra sortem & Plato. & cæteros hoĩes hominem separatum p se subsistentem, & siĺr de equis et leonibus &c. Aristotele vero asserente, ꝙ vltra hos hoĩes non inuenitur homo, et vltra hos equos non inuenit̃ equus &c. ex hac diuersitate opinionum de rebus orta vr̃ diuersitas opinionũ de nominum sigñatione. nisi forte a posteriori processus factus fuerit. ex eo nãq;, ꝙ apud Pla. homo est res vna numero per se subsistens in rerum natura, sequitur ꝙ hõ significet hoc aliquid. sigñare. n. hoc aliquid, vt in textu dr̃, est significare aliqd' indiuiduum vnũ numero: nec refert an illud sit materiale, sicut sortes: an immateriale, sicut hũ platonicus. Ex eo aũt, ꝙ apud Arist. homo non est aliqd in rerũ natura præter istos hoĩes, sequitur ꝙ homo nõ significet hoc aliquid: vñ huius rationem assignãdo dixit, neq;. n. vnum est ꝙ subm est. Et qm̃ radix ista metaphysicalis potius est: artifex sciarum Arist. ex propriis dialecticam cõficiens cãm deceptionis (figurã appellationis) dixit: ex eo ꝙ separatim prolatũ ly homo, seu ly aial, substantiam q̃dam & vnam numero sigñare videtur: sicut cum dicitur

Cap. 1. ly sortes apparet: & apud Platonicos locũ habet hæc apparentia, ꝙ etiam hõ significet hoc aliquid. Cum. n. noĩa sunt signa intellectuũ (vt in principio Peri her. dr̃) sicut occasio errandi Platoni fuit separatio cõceptuum (credidit enim ea esse separata secundum rem, quæ ſm conceptus abstrahunt ab aliis) ita occasio quoq; errãdi fuisse vr̃ simi-

T. c. 39. litudo appellationis (vt Arist. etiam in Primo Poster. innuit.) loquimur nãq; de homine tanq; de vno quodam diffiniendo, demõstrando, ꝙ sicut dicimus ꝙ currit qd' moritur &c. Contra Plat. est sermo istæ dicẽs ꝙ secunda substantia non sigñat hoc aliquid: & siĺr sermo affirmatiuus dicens, sed sigñat quale quid. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ hic loquimur de subã secunda formaliter, & non materialr̃: tractare nãq; de secunda subã materialiter non est tractare de secunda subã, sed de ꝙ quid erat esse, ꝙ est fundamẽtum proximũ secundæ subę, hoc autem est metaphysici: tractare vero de subã secunda formaliter, pprie tractare de ipsa: qm̃ vnũquodq; tunc proprie cognoscitur cum formalr̃ docetur: secunda aũt substantia formalr̃, vt superius dictum fuit subãm indutam intentionem secundam, puta vñitatem importat. Vnde & superius Arist. posuit proprietatem secundæ subæ dici de subiecto: ꝙ cõstat esse de genere secũdarum intentionum: & quia logici est tradere intẽtiones secundas, ideo hoc in loco de subã secunda formalr̃ loquitur Arist. Hoc autem stante, sciendũ vlterius est, ꝙ, cum subã fiat secunda per opationem intellectus, qua abstrahitur ab hoc & ab illo, & accipiendo q̃dam vnitatem rõnis, qua est vna in multis, & de multis, a quibus abstracta est. & omne illud, ꝙ fit per actum intellectus circa subãm, sit accidens, qm̃ accidit ei & ipsam denoĩat: & quale cõe vocabulum sit ad omne accñs, vt patet ex diffinitione accñtis, qua dicitur, ꝙ prædicatur in quale: ꝯñs est, ꝙ substantia, cum sit secunda, transit in accñtis, & qualitatis fere naturam, non amittendo naturam propriam subalitatis, sed induendo accidentis, seu qualitatis actũ. accipit. n. vt dictũ est, rationem vniformis. & sic quare aliquid fit, & propterea dr̃, ꝙ sigñat quale quid: quia qualitatem, i. vniformitatem, qua est vna in multis & de multis, circa substãtiam quãdam, i. subãs particulares determinat. & huic sensui prõpriissime consentiũt omnia sequentia & añtia. Et, vt sigillatim videatur, rõ in textu probans ꝙ subã secunda significet quale quid, expresse hoc sonat. ait. n. qm̃ de pluribus homo dicit et aĩal. vbi clara luce videns, ex dici de multis, probasse in subã qualitatem. Sensus deinde exclusus, iuxta hanc expõnem maxime excludendus erat: ex eo nãq; ꝙ Arist. sigñatum secundarum subãrum non hoc aliqd, sed aliquid quale, i. vniforme p actum aiæ dixerat. Et nõ esse hoc aliquid accñtis proprium esse videatur, qm̃ substantia aliquid p se subsistens sonat, poterat apparẽter inferri, ergo secundæ subæ apud te sigñant qualitatem. & consequenter nõ sunt reponendę in prędicamento subæ. & ideo elegãter excludit hoc dicens, ꝙ non sigñant qualitatem simplr̃, quemadmodum album, sed determinãt qualitatem circa subãm. album n. sigñat albedinem, quæ est ita qualitas, ꝙ non est subã. nec subæ intrinseca. & sic nihil aliud est q̃ qualitas. secundæ aũt substantiæ sigñant qualitatem, i. vniformitatem subalem ipsarum primarũ substantiarum, quæ principalr̃ & proprie subę sunt & iõ non sigñat qualitatem simplr̃, i. quodcũque extraneum a prima subã, sed ipsarum primarum subãrum essentialem qualitatem determinãt: ac si diceret ꝙ nõ esse hoc aliquid proprium non est accñtis, sed commune accñti, & prædicatis communibus, q̃ sunt secundæ subæ: & licet habeãt hoc commune subæ secundę cum accñtibus, differunt tñ ab eis in hoc, ꝙ secundæ subæ sigñant ipsas essentias substantiarum cõiter, accidentia autem sigñant naturam extraneam a subã. Vltima quoq; verba. s. plus aũt in genere q̃ in specie determinatio fit: huic soli expõni consona videntur, ex eo. n. ꝙ tam genus q̃ spẽs qualitatem. i. vniformitatem circa primas substãtias determinant, recte subiunctum est, ꝙ plus fit ista determinatio vniformitatis in genere q̃ in specie: qm̃ genus plura complectitur. Antecedentibus aũt multum consentanea probatur expositio ista, ex eo ꝙ sic primariæ Arist. intẽtioni satisfit, dum sic totaliter elidit̃ positio Platonica: & adeo vilificantur species & genera subæ, quæ nunc vt sc̃das subãs tractamus, vt ferre inter accidẽtia annumeranda videant̃, quæ Plato adeo magnificasse visus est

Sed est hic vnum dubiũ, quia iuxta hanc expõnem secunda subã non significat quale quid: quia non sigñat illam qualitatem: tã. n. homo. q̃ animal sigñat tantum mõrem naturę, & non sigñat aggregatũ ex subã & illa qualitate, i. vniformitate. Ad hoc dicitur duplr̃ secundum duplicem qualitatem in istis inuentã. in homine siquidẽ, aut animali abstracto p opus intellectus, põt considerari duplex vniformitas. Vna, q̃ est res secundæ intẽtionis, quę fit per actum intellectus. q̃ suprascripta lectum primo aspicient. Altera, q̃ est res primæ intẽtionis, & est fundamentum illius dictæ: & hæc nihil aliud est, q̃ essentialis indiuiduorum vniformitas, i. natura ipsa, in qua essentialr̃ indiuidua conformãtur: essentialem aũt vniformitatem dico naturam ipsam hominis vel aĩalis non absolute, sed vt assistentem habet intentionẽ intellectus, (vt conditionem sine qua nõ) sic. n. vniformis in multis inuenit̃, & propter exactionem huius cõditionis vniformitas ipsa essentialis qualitas dr̃: quia s. ab opere intellectus quodãmodo fit: qm̃ sine conditione illa, quæ p opus intellectus fit, actu non inuenitur. si ergo rõ in oppositum loquitur de qualitate illa accñtali, dicitur, ꝙ cadit sub sigñatione secundæ substantiæ, non vt res sigñata, aut eius pars, sed vt conditio rei sigñatæ, non solum sine qua non, sed etiam per q̃ substantia est secunda: hõ. n. etsi non significet nisi humanam essentiam, non tñ significat illam, nisi vlr̃ cõceptam: & per hoc habet, ꝙ secunda subã sit, & sub logica consideratione cadat, vt dictũ est. sic autem sigñare illam qualitatem accñtalem, s. vt conditionem, sufficit ad verificandum, ꝙ subã secunda significet quale, & iõ argumẽtum nihil obstat. Si aũt volumus loqui de qualitate essentiali, si negatur, ꝙ sit secunda intẽtio, sed est res naturæ: & cadit sub sigñatione secundarum substãtiarum, vt res significata: & hoc opus est, vt ante oculos supradicta legentis proponatur, sicut & prima: vt ipsius primæ substrata: & consideretur semper vt illam primã assistentem habet, aliter proposito logico nõ subesset. vtraq; siquidem harum responsionum bona & necessaria est. & prima tractatui illi de natura generis consona, secunda vˀbo verbis. S. Th. in. 7. &. 10. metaph. innititur &c.

Inest aūt substantiis etiam nihil illis esse contrarium. Prima enim substantiæ nihil erit contrarium, alicui nāq; homini nihil est contrarium. At uero nec homini, nec aīali aliquid est contrarium. Non est aūt hoc substantiæ proprium, sed & etiā multorum aliorum, & q̄titatis. Bicubito.n. nihil est contrarium. at uero nec decem, nec alicui talium. At si quis forte multa paucis dicat esse contrarium, uel magnum paruo, determinatorū uero nullum nulli est contrarium.

Hic ponitur quarta proprietas sub̄æ conueniens omni substantiæ: sed nō soli. s. carere cōtrario, vbi duo facit primo ipsam ꝓprietatem ponit dicens, ꝙ inest & substātiis nihil esse illis cōtrarium, & inductiue declarat in primis & secundis substantiis: vt patet. Scd̄o ostendit hoc nō esse ita proprium sub̄ę, ꝙ conueniat sibi soli qm̄ conuenit etiam q̄titati: vbi duo facit. quia primo ostēdit ꝙ q̄titati etiam conuenit non habere cōtrarium per hoc ꝙ nec speciebus q̄titatis cōtinue, puta bicubito & tricubito, nec speciebus q̄titatis discretæ, puta decem, octo & aliis & hmōi aliqd contrariatur. Scd̄o ostendit hoc non esse certum vl̄r de q̄titate, ꝙ. s. omne q̄tum careat contrario, qm̄ aliquis forse dicet quo ad q̄titatem discretam, ꝙ multis cōtrariantur pauca: & quo ad q̄titatem continuam, ꝙ magno cōtrariatur paruum, sed qcqd sit de hoc pro nūc non est cure, sufficit.n. p̄ñti intentioni, ꝙ alicui q̄titati hoc conueniat. Et propterea hoc certificās Aris. subdit, determinatarum q̄titatum, ad certam sui gn̄is speciem, nullam alteri esse contrariam. Vbi insinuat dupl̄r sumi q̄titatem, quædam enim important q̄titatem certam, vt bicubitū tricubitū decem centum mille &c. Quædam aūt important q̄titatem incertam seu indeterminatā, vt magnum paruū multum & paucum, a dictis enim aliquid horum intelligitur quidem aliquam q̄titatem esse, sed non determinatur quanta sit &c. certas ergo & determinatas quātitates constat non habere cōtrarium, inquit Arist. quicquid de indeterminatis dici contingat.

Hoc in loco sunt duæ dubōnes. prima est an substantia habeat contrarium: secūda an magno sit contrarium paruum, sed qm̄ hæc in sequenti capitulo ab ipso tractabitur Arist. Et prima logici negocij limites exit, sæpeq; tractatur in physicis et metaph. vtraq; omittenda est. nouitium sm̄ terminos instruendum vt decet censeo, substantiæ nomine hoc in loco nō oīs res quæ accn̄s non est intelligit. Sed prima tantū, & secunda sub̄a, ꝙ ex eo patet, ꝙ Aris. probans vl̄em inductiue, harum tantum meminit, & nullam aliam superius sub̄am posuit. Vnde huic proposito non obstat si formæ sub̄ales, aut differentiæ sint cōtrariæ, licet nihil horum sit sub̄a. Rursus tam prima quā secunda potest dupl̄r sumi. Vno mō secundum seipsam. Alio mō sm̄ sua accidentia, si consideretur sub̄a vt vestita est accidentia sua, puta calorem vel frigus &c. & sic nō sumitur hic, sic.n. vna sub̄a est contraria cōne suarum qualitatum, & secundum hoc in secundo de gn̄one dicitur, ꝙ ignis est contrarius aquæ. Substantia aūt in sua nuditate cōsiderata ab intellectu (licet nunq; nuda inueniatur in rerū natura) omni caret cōtrario, & sic sumit hic. Contrarietates aūt a qua contrarij nomen deriuatur, dupl̄r sumi potest. Vno modo cōiter, & sic diffinitur in. 10. metaph. q̄ est perfecta differentia, & sic nō sumitur hic, qm̄ hæc inuenit in omni genere, vt ibidem dē. & in. 1. phy. Alio mō sumitur proprie & sic nihil aliud est q̄ maxima distantia sub vno genere, eorum quæ nata sunt ab eodē susceptibili se cōtinue expellere, qualis est inter calidū & frigidum, album & nigrum, & de hac est hic sermo, cū dicitur substantiæ nihil esse contrarium, duæ.n. sub̄æ etsi in eodem gn̄e maxime distantes sint, puta hō & impfectissimum conchylium, in genere aīalis, non tn̄ circa vnum aliqd' nata sunt suscipi. qm̄ in nullo suscipi possunt. cōe est.n. omni substantiæ in subiecto non esse: & ꝯn̄r omnes aliæ condōnes desunt. Vocaui autē contraria primo modo cōiter, & secundo proprie. qm̄ nominibus est vtendum vt plures. Si quis.n. recte consideret cōtrarietatem esse terminum metaphysicalem. primo modo proprissime cōtrarietas apparebit, vnde et mihi magis placet illā vocare contrarietatem metaphysicam: hanc vero physicam, rōnabiliter tn̄ loquentium vsus obtinuit, vt physica cōtrarietas vocaretur simpliciter contrarietas & nō alia quia ipsum contrarij nomē ab ipso contra aliud processu sumptum videtur &c.

T. cō. 49. T. com 4. Prio phys. T. c. 6. 3 22.

Videtur aūt substantia non suscipere magis & minus. Dico autem hoc: non q̄ substantia non sit magis & minus a substantia, hoc.n. dictum est, quia est, sed quoniam unaquæq; substantia hoc ipsum q̄ est non dicitur magis & minus: ut hæc substantia homo non est magis: aut minus hō, nec ipse à seipso, nec alter ab altero. non est.n. alter altero magis homo, sicut est album altero magis album, & bonum alterum altero magis. Sed & ipsum à se magis & minus dicitur. ut corpus cum sit album, magis album dicitur esse q̄ prius, & cū calidum sit, magis & minus calidum dicitur. Substantia uero nō dicitur, neque.n. homo magis nunc homo q̄ prius. nec aliorum quicq̄ quæ substantiæ sunt quapropter non recipit substantia magis & minus.

Hic ponitur quinta proprietas sub̄æ conueniens quoque omni substantiæ. sed non soli. s. suscipere magis & minus. & tria facit ꝓposita ipsa proprietate. quia primo excludit sensum falsum. secūdo declarat sensum intētum ibi. (Sed qm̄ vnaquæq;.) tertio ipsum intentum sensum veritatem habere manifestat ibi (vt si est hæc sub̄a.) Aduertēdum est.n. ꝙ quia suscipere magis & minus, nihil aliud est, vt logice loquamur, q̄ prædicari cū ly magis & ly minus. cum dicitur sub̄am nō suscipere magis & minus, potest habere duplicem sensum. Vnus est qd' ly sub̄a non prædicetur cū magis & minus, & hūc sensum statim excludit Aris. qm̄ superius dictum est oppositum, qn̄ declaratum fuit ꝙ spēs est magis substantia q̄ genus, & qm̄ dictum fuit ꝙ prima sub̄a est maxime sub̄a, vnde dicit, dico autem hoc. s. sub̄am non suscipere magis & minus, nō ꝙ sub̄a vna puta species non sit magis & minus sub̄a. a substantia. i. q̄ altera substantia, puta gn̄e ꝙ est magis substantia, & prima sub̄a quas est minus substātia. Secundus autem sensus est ꝙ id ꝙ dr̄, seu quodammō denominatiue substantia, vt hō bos leo, non dicitur cū magis & minus. et hic est sensus intentus. vn̄ subdit. sed qm̄ vnaquæq; substantia vt puta hō bos, hoc ipsum ꝙ est. i. sm̄ id ꝙ suo proprio nomine sign̄at. (id n. eīs id ꝙ est vnūquodq;. ꝙ eius proprio noīe denotat.) non dr̄ magis & minus declarando. deinde hoc insinuat dupl̄r inueniri & cognosci susceptionem magis & minus: nec est posse inueniri tertio modo. Primus ergo modus est qn̄ idem nūc minus nunc magis tale est. Secundus est, qn̄ alterum est magis aut minus tale altero. oportet.n. magis & minus, vel in vno tm̄ respectu. s. suiipsius, vel in multis inueniri etsi in vno, cum hoc nō possit esse in eodem tp̄e, quia implicat est primus modus, si in pluribus est secundus. Qd' ergo neutro istorum modorū magis & minus habet, nō suscipere magis & minus cōprobatur, vt formetur rō sic. omne suscipiēs magis & minus aut ipsum a seipso aut in altero respectu alterius dr̄ magis & minus, nulla substantia est hmōi, ergo nulla substātia suscipit magis & minus, cuius rationis maiorem Aristo primo ponit inferēdo eam declarationē minoris dicens, vt si hæc sub̄a puta sortes, sic hō, non est ipse sortes a seipso, nūc minus, nūc magis homo, non.n. est minus hō sortes puer q̄ iuuenis, licet sit minor homo; nec alter ab altero. nō.n. sortes est magis hō platone, vbi patet et maior, & aliqualr̄ minor. deinde inductiue et exēplo ab opposito. declarat minorē, sm̄ vtrāq; partem, & primo secundam dicēs nō.n. est alter altero magis homo, sicut album est altero albo magis albū. Deinde declarat primam partem inchoās ab exēplo ab opposito dicens, Sed ipsum albū magis & minus albū a seipso, corpus.n. prius albū modo est magis album, substantiā non sic &c.

Contra hanc ꝓprietatem tres instantiæ sunt. prima de elementis. qm̄ Auer. (in. 3. coeli) dicit ea suscipere magis & minus. Secunda de aīa intellectiua, qm̄ S. Tho. (in secundo sniarum.) & in prima parte dicit nō esse equalis perfectionis sm̄ substantiam in omnibus hoībus. Tertia de generibus sub̄æ, qm̄ S. Tho. in prima parte q. 93. art. 3. ad tertium vž illa excipere ab hac ꝓprietate, & expressè

C. 67. 2. p. q. 85. art. 7. 2 sen. q. 12. q. 2. art. 3. 1. q. 91. ad tertiū.

dicit ꝙ intelligitur de ſpēbus. Sed qm̄ diſcutere hæc altioris negotiȷ eſt, ſufficiat nūc attentos reddidiſſe, & inſtructos ꝙ Auer. ſm̄ illam poſitionem ſuſtinēdus non eſt, expreſſe ſiquidem Ariſt. cõtradicit concludenti, ꝙ neq; hō neque quicquid aliud dr̄ ſubſtantia ſuſcipit magis & minus. idē iudicium de vna et oībus faciēdo. Aīam vero intellectiuam perfectiorē in vno ꝗ in alio eſſe huic, nō obſtat propoſito. Tū quia vt dicetur hoc nō ſufficit ad ſuſcipere, magis & minus. Tū quia ſubſtantiæ noīe non intelligitur hic niſi ſub̄a prima vel ſecunda vt iam dictum eſt. anima aūt nec eſt ſubſtantia prima nec ſecunda ſed principium vtriuſq;. De generibus aūt ſic dicendum eſt ꝙ ſuſcipere magis & minus: realr̄ loquendo, pōt intelligi dupliciter. Vno mō pro eo ꝙ eſe eſſe perfectius & imperfectius, & hoc mō omne genus cuiuſq; prædicamēti ſuſcipit magis &, minus, qm̄ ſpēs rerum ſunt ſicut numeri, ita ꝙ oportet vnam eſſe perfectiorē, & alteram minus perfectam, non iō ſolum quia dr̄ia conſtitutiua vnius eſt perfectior differentia conſtitutiua alterius. ſed quia etiā natura ipſius generis perfectiori modo ſeruaſ in nobiliori ſpecie
Com. 2. ꝗ in minus nobili. ꝓpter q̄ Auer. in. 12 meta. dixit ꝙ genus prædicatur p pcius & poſterius ſecūdum eſſe, & iuxta hunc ſenſum dixit S. Th. ꝙ non intelligitur ſubſtantiā non ſuſcipere magis & minus, vt patet ibi. Alio mō pōt intelligi pro eo ꝙ eſt intendi & remitti, ita q̄ rem aliquā ſuſcipere magis & minus, nihil aliud ſit ꝗ intendi .i. ſuum proprium eſſe ꝓfici ſeu augeri, & remitti .i. diminui ſeu minus perfectionis accipere. & hoc licet dupl̄r contingat eſſe & cognoſci ſ. in vno & eodē ſucceſſiue, vel in multis. (vt dixit Ariſt.) ita ſibi vtrūq; modum vendicat ꝙ licet de facto alter tm̄ modus inueniretur in rerum natura, de poſsibili tñ debet habere vtrūq;, ita ꝙ ad hoc qđ aliqua res ſuſcipiat hoc mō magis et minus, exigitur & ꝙ in pluribus inuētum, in vno perfectius & in altero minus perfectum eſſe poſsit. Et ꝗ in vno & eodem ſucceſſiue perfectius fieri poſsit. Aliter nō poſſet intenſionis & remiſsionis motus ſm̄ illud ſaluari Et hoc mō ſuſcipere magis & minus non inuenitur in ſub̄a neq; in ꝗtitate vt hic dicitur, & qm̄ hoc nō inuenitur niſi quia ſpecies magis participaſ ab eodem in vno tpe ꝗ in alio, vel ab vno indiuiduo magis ꝗ ab alio, iō S. Th. ibi ſubdidit, ꝙ cum dr̄ ſubſtātiam non ſuſcipere magis & minus intelligiſ ꝙ ſpēs ſubſtantię non nunc magis & poſt minus participaſ ab eodem aut ab vno magis ꝗ ab alio. Vt ſic ex primo dico magis & minus primo mō in ſubſtantia affirmauerit, ex ſubiūctis vero magis & minus ſecundo mō in ea negauerit. Et q̄a primo mō large ſumitur ſuſcipere magis & minus, & ſecundo mō proprie, ideo qn̄ ſimpl̄r profertur ſicut hoc in loco accidit. ſecundo mō intelligendum eſt. Et ex hoc etiā patet animam intellectiuā nō ſuſciperet magis & minus, licet vna ſit alia perfectior. Suſcipienda aūt hæc ſunt ſi reales rerum ꝓprietates intueri voluerimus ꝗuis infra logicæ limites, quæ prius diximus amplectēda ſint &c.

Maxime uero ſubſtantiæ propriū eſſe uidetur, q̄ cum unum & idem numero ſit cõtrariorum ſuſceptibilem eſſe. & in alijs quidem non habebit quiſquā quod proferat, quæcūque non ſunt ſubſtantiæ, q̄ cū ſint unum numero ſuſceptibile cõtrariorum ſit, uelut color q̄ eſt unū & idem numero nō erit album et nigrum, neq; eadē actio & una numero erit praua & ſtudioſa. Similiter autem & in alijs quæ ſubſtantiæ non ſunt. ſubſtantia.n. cū unū & idem numero ſit capax contrariorū eſt, ut homo cum unus & idem numero ſit aliqñ quidem niger, aliqñ autem ſit albus, & calidus & frigidus ſit, & prauus & ſtudioſus. In nullis & autem alijs aliquid tale uidetur, niſi quis forſitan inſtet: dicens orationem & uiſum eiuſmodi eſſe, eadem.n. oratio, & idē uiſus uerum uel falſum eſſe uidetur, ueluti ſi uera ſit oratio, ſedere quēdam ſurgente eo falſa erit. Sil̄r autem de uiſu, ſi quid.n. uere putat ſedere aliquē, ſurgente eo falſum uidetur et eūdem habente de eo uiſum. Sed & ſi quis hoc ſuſcipiat tantūmodo differt, nam ea quæ in ſubſtātijs ſunt ipſa mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum, frigidum.n. de calido factū mutatum eſt, alteratum enim factum eſt & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo. Sil̄r autem & in alijs unūquodq; mutationem ſuſcipiēs eſt ſuſceptibile contrariorum. Oratio aūt & opinio ipſa quidē immobilia omnino perſeuerant. Cū uero res mouetur contrarium circa eā ſit. Oratio nāq; permanet eadem eo quod ſedet aliquis. Cū uero res remota ſit, aliqñ quidem uera, aliqñ falſa ſit. ſimiliter autem & in opinione. Quapropter propriū ſolummodo ſubſtātiæ eſt, eo quod ſecundum mutationem ſuā capabilis eſt contrariorū. Si quis aūt etiam recipiat placitum & orationem dicēs ſuſceptibilia eſſe contrariorū, non eſt hoc uerum. oratio nāq; & opinio non in eo quod ipſa aliquid recipiāt contrariorum ſuſceptibilia eſſe dr̄, ſed in eo quod circa alterum aliqua paſsio facta ſit. Nā in eo quod res eſt uel nō eſt, in eo etiam oratio uera aut falſa dicitur, nō in eo quod ipſa ſit captibilis contrariorum. Simpl̄r aūt à nullo nec oratio mouetur nec placitū, quæ propter non erunt ſuſceptibilia contrariorū, cum nulla in eis paſsio facta ſit. Verū ſubſtantia in eo quod ipſa cõtraria recipiat, in hoc ſuſceptibilis dicitur contrariorum eſſe. Languorem.n. & ſanitatem ſuſcipit, candorem & nigredinem, & unūquodq; talium ipſa ſuſcipiēda contrariorum eſſe ſuſceptibilis dicitur, quare propriū erit ſubſtantiæ quod cum idem & unum ſit numero contrariorum ſuſceptibilem, cum ſui permutatione eſſe. Et de ſubſtantia quidem hæc dicta ſufficiant.

Hic ponitur ſexta proprietas ſub̄æ conueniens omni ſoli & ſemper, & propterea dē maxime proprium eſſe, quatuor aūt circa hoc facit. primo proponit intentū dicens maxime propriū eſſe ſub̄æ, ꝙ cum vna et eadem numero ſit, contrariorū ſit ſuſceptibilis, & quia id ꝙ eſe maxime propriū, oportet nulli alteri conuenire, ſed illi cuius eſt proprium, iō ſtatim vtrūq; horum eodem ſeruato ordine declarat, nec eget expōne declaratio, ſed attentione. Scđo inſtantiā affert aſſerentem, ꝙ conuenit alijs ſub̄a. Et dicit (niſi qs forte inſtet &c.) & cōſiſtit in hoc ꝙ eadē numero ōr̄o vocalis, & ſic ōr̄o mentalis quæ dr̄ opinio viſus & placitum cõtrariorum eſt ſuſceptibilis. iſta.n. ōr̄o ſortis ſedet. eo ſedēte eſt vera. illo aūt ſurgente eſt falſa. verum aūt & falſum contraria eſſe cōſtat. ergo. Tertio ponit primam rñſionem ad hanc inſtātiam ibi. (Sed ſi qs hoc ſuſcipiat tm̄modo differt &c.) Quarto ponit ſecundā rñſionem ad eandē inſtantiam ibi. (Si quis aūt &c.) & qm̄ textus eſt valde clarus ſummarie dicere ſnīam ſat erit. Aduertendum eſt ergo ꝙ cū negari nō poſsit ꝙ ōr̄o eadem numero ſucceſsiue ſit ṽa & falſa, oportet vel negare ꝙ ōr̄onem tranſire de vera in falſam ſit ſuſcipere cõtraria, vel ſi hoc acceptatur oñdere dr̄iam inter modum quo ſub̄a ſuſcipit cõtraria: & quo ōr̄o, & illum modū addere in aſsignatione proprietatis ſub̄æ, cum dr̄. maxime proprium eſt ſubſtantię &c. vt ſic ſibi ſoli cōueniat, & iō hoc videns Ariſt. duas rñſiones dedit quarū prima. dato ꝙ ōr̄onem tranſire de vero in falſum ſit ſuſcipere cõtraria, oñdit differenti modo a ſub̄a ſuſcipi contraria, & cōſiſtit in hoc qđ ſubſtantia ſuſceptibilis eſt contrariorū per ſui mutationē, oratio aūt non per ſui ſed alterius mutationē, ſortes.n. eſt ſuſceptibilis calidi & frigidi, q̄a ipſe eſt tranſmutabilis de eſſe calido ad eſſe frigidū. oratio aūt hæc ſortes, ſedet tranſit de vero in falſum, nō quia ipſa tranſmutetur, ſed oīno immota manēs, quia res ſignata per ipſam mutat ſortem .ſ. ſedere. ſurgēte.n. ſorte ōr̄o facta eſt falſa, quia ſeſsio eius quæ erat modo nō eſt. & ſic iuxta hanc rñſionem dicendum eſſet, maxime propriū eſt ſub̄æ cum ſit vna & eadē numero: ſm̄ ſui mutationē eſſe ſuſceptibilem cõtrariorū. Sed qm̄ hæc rñſio licet optima & vera ſit, permittit dici orationem trāſire de vero in falſum ſit eā ſuſcipere contraria, et hoc nō eſt verum. iō ſecundam rñſionem ſubdit quę ex dictis in prima oñdit hoc eſſe falſum, & ſic ſine additione aliqua optime dictū eſt maxime propriū &c. ꝓbatur aūt in textu ꝙ ōr̄onem tranſire de vero in falſum non eſt ſuſcipere cõtraria, ſic oē ſuſcipiens contraria oportet moueri ex vno ɔ̃trario in aliud et recipere ea ī ſeipſo, oratio traſeūdo de vero in falſum, nō mouetur ab vno in

aliud, nec recipit aliquid & aliquid perdit. ergo orõ dum transit de vero in falsum non suscipit contraria. Maior ex terminis patet, suscipere enim cõtraria cum nõ contingat simul, oportet ꝙ fiat successiue, & nisi equiuoce vocetur suscipere, oportet ꝙ p sui mutationẽ de vno in aliud fiat, & quod recipiatur vtrũq; succesiue in eo sicut in subito. Minor vero ex dictis patet, qm̃ orõ non ex eo ꝙ ipsa patiatur abiectione alicuius a se p actionem cuiuscũq; agentis efficit̃ falsa, sed ex eo ꝙ res extra, puta sortes mutatur de sessione in stationẽ, concludit tãdem ad claritatem ampliorem doctrinæ, ꝙ ꝓprium est substantiæ ꝙ vna numero per sui mutationẽ susceptibilis est cõtrariorum. Notandum est, ꝙ quia verũ & falsum sunt relatiua & relatio cũ exigat duo extrema ex alterius mutatione ꝑdatur & acquiratur vt patet de columna q̃ mihi ad dextram posita dextra dr̃, & ipsa immobili perseuerãte ad oppositam me partem translato, sinistra & nõ dextra mihi ipsa columna dr̃: & siĩr sortes calidus similis ex Platoni calido, Platone aũt frigefacto, sortes in suo calore ꝑseuerans dissimilis Platoni effectus est ex sola Platonis mutatione, quã inquam hæc est natura relatiuorum, iõ orõ quæ ideo dicitur vera, quia est adequata rei, quia. s. signãt sic esse sicut est, ex rei mutatiõe inadequata reddit̃, et sic efficitur falsa. Et aduerte hic diligẽter ꝙ illa maxima Aristo. hic posita. Ab eo ꝙ res est vel non est orõ dr̃ vera vel falsa, non intelligit de re quæ est subiectũ aut prædicatum orõnis. sed de re significata ꝑ ipsam enũtiationem, verbi gratia. cum dicitur homo est albus, nõ ideo est vera ista, quia homo aut album sit, sed ideo quia hominẽ esse album est. hoc. n. est significatum per illam orationem.

Sed vltra hanc q̃ Arist. attulit instantiam duæ restant adhuc contra assignatã proprietatem obiectiones. Prima est, quia non vr̃ conuenire omni substantiæ, sed tantum principale. secunda nãq; substantia cum vna numero nõ sit, quia nõ signãt hoc aliquid, aliena ab hac ꝓprietate videtur. Scd̃a est, quia videtur conuenire alteri a substantia . s. q̃titati, eadem nãq; superficies ſm sui mutationem modo est alba, postmodũ nigra, & simile est in naturalibus potentiis, idẽ. n. intellectus prius ignorans ſm prauam dispositionem, postmodũ est sciens &c. Ad primam obiectionem dr̃, ꝙ hæc proprietas conuenit omni substãtiæ sane intellecta. nõ. n. ly vna numero se tenet ex parte subiecti, vt sensus sit, propriũ est substantiæ q̃ est vna numero, susceptibilem esse cõtrariorum, sed ex parte prędicati, & est sensus, ꝓprium est substantiæ omni, ꝙ seruata vnitate numerali susceptibili est cõtrariorum, hoc aũt constat conuenire & primæ & secũdæ substantiæ. hõ. n. seruata vnitate numerali q̃ in sorte habet, est susceptibilis calidi & frigidi, ꝙ nõ conuenit colori. color. n. seruata vnitate numerali q̃ in hoc albo habet non põt esse niger. Ad secundam vero dr̃, ꝙ neq; q̃titas neq; nãlis potentia est susceptibilis contrariorũ, sed sunt media quibus substãtia est susceptibilis cõtrariorum, propriũ est. n. substãtiæ esse susceptibilem cõtrariorum mediate vel immediate. nõ. n. q̃titas mouetur ꝓprie de albo in nigrũ, sed substantia q̃ta nec intellectus ꝓprie mouetur de ignorãtia ad sciam, sed homo ſm intellectum. Sed rñsio hæc patitur difficultatẽ, quia si ꝓpterea proprium est substãtiæ, esse susceptibilẽ contrariorum quia sola ipsa sic qd' suscipit cõtraria, quid oportebat solicitum esse Arist. ad tutãdum hanc proprietatem, & disputandum de oẽone? constat. n. ꝙ cętera genera accñtia sunt, & ꝙ vnum accñs non est subiectum alterius vt qd', sed vt quo. Ad hoc dr̃ ꝙ iõ oportuit Arist. solicitari, quia contrariorũ quędam denoĩant primo substantiam, etsi denominant accñtia hoc non faciunt nisi ꝓ quanto illa accñtia indenoĩata substantia sunt, vt calidum album dulce, cũ suis contrariis &c. de his nõ fuit solicitus propter rõnem tactam. Quædam vero sunt q̃ primo denominant ipsa accñtia secundum se: & substantiã vel non denoĩant vel secundario vt verum & falsum q̃ denoĩant ipsam oẽonem secũdum se, prauum & studiosum ipsam actionem &c. nõ. n dr̃ orõ vera, quia homo sit verus, nec dicitur actio praua, quia hõ sit prauus, sed ecõuerso, quia actio est praua, iõ hõ prauus. Et de his solicitus fuit Arist. vbi dubium ꝑspexit. si. n. accñs secundum se cõtraria susciperet, substãtiæ ꝓprium impediret, ꝙ nõ facit si ipsum vt mediũ quo sub̃a denoĩatur talis cõtraria suscipit &c.

Quãtitatis aũt aliud quidem est continuum, aliud discretũ & aliud quidem ex habentibus positionẽ ad se inuicem suis partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem.

Diuiditur pręsens cap. in tres partes nã primo cõstruendo ipsum ꝑdicamentum q̃titatis, enumerantur q̃titates per se. secundo q̃titates per accñs. tertio proprietates q̃titatis. Enumerando aũt & stabiliendo q̃titates per se talem ordinem seruat. primo ꝓponit duas famosas diuisiones q̃titatis, dicens. q̃titatis aliud continuum &c. Vbi multa notanda occurrunt, s. ꝙ iõ statim post substantiam de q̃titate tractauit, qm̃ q̃titas propinquissima est substantię & secundum rem, quia immediatius inest sub̃æ q̃ insint qualitates, & secũdum modum, qm̃ subiacet & passiones habet, quẽadmodum substantia (vt patet in. 5. meta. ca. de quanto.) Diuidendo aũt incæpit, qm̃ non intendẽbus nunc naturas rerũ scrutari, sed adunare, cõuenienter diuidendo notificatur quãtitas, diuisione qua spẽs patefiunt. Nec opus erat ꝑponere diffinitionem, qm̃ extra propositum fuisset, sed, si ad intima peruentum esset aut nihil prodesset, si quid sufficietenus assignatum esset, puta qd' est mensura substãtię mensurare. n cũ non vno modo inueniatur in cõtinuo & discreto, diuidendũ rursus, sicut & q̃titas fuisset, & nihil nisi quid nois q̃titatis ostẽdisset. Simul vero vtrãq; diuisionem posuit, eo ꝙ easdem habeãt species & intersecent se, ita ꝙ oĩa. quæ vni diuisioni subiecta sunt, & alteri subiecta sunt & ecõuerso. Præposuit verumtñ diuisionem in continuum & discretũ, quia illa & ꝑ positiua dr̃ia data est, ista per alteram nega. & quia illa essentialis & nãlr prior est, ista accñtalis et posterior est, in cuius signum a metaphysico tacita est. Dixit quoq; in neutro genere quãtitatis aliud &c. vt insinuaret diuisionem hanc fieri in genera subalterna &c.

Cur post substantiã. *Cur diuidendo. T. cõ. 18.* *Cur simul diuisit.* *Cur continuum & discretum præposuit.* *Cur neutro genere diuisit.*

Est autem discreta q̃titas ut numerus & oratio. Continua uero ut linea superficies corpus. Amplius autẽ & præter hæc est tempus & locus.

Secundo hic enumerat mẽbra primæ diuisionis exemplariter ipsam declarãs præponit aũt discretum cõtinuæ numerando & declarando, quia q̃titas discreta ſm suam rationem prior nãlr est continua, qm̃ vnitas, quę est principium q̃titatis discretæ, est prior puncto, qui est principium q̃titatis continue: diuidendo aũt præposuit continuum discreto cũ dixit, q̃titatis aliud continuum &c. qm̃ discretum causatur & ſm esse & ſm cognitionem nostrã ex diuisione cõtinui. Dixit quoq; enumerando spẽs continui. Amplius ꝑter hæc, tempus & locus, qm̃ hæc duo eodem modo q̃titates sunt, sicut aliæ ꝑnumeratæ. Aliæ enim sunt hic q̃titates, quia sunt mensuræ intrinsecæ, tempus autem & locus sunt mensuræ extrinsecæ &c.

Partium etenim numeri nullus est cõis terminus, ad quem copulantur particulæ eius: ut quinque & quinque, si decem sunt, particulæ ad nullum cõem terminum copulantur quinque & quinque, sed semper discreta sunt & separata. sed & tria & septem ad nullum cõem terminum coniunguntur, sed semper discreta & separata sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio discretorum est. mensuratur autem syllaba breuis & longa. dico autem orationem cũ uoce prolatam: ad nullam enim cõmunem terminum particulæ eius copulantur. Non. n. est cõmunis terminus, ad quem syllabæ copulantur, sed unaquæq; diuisa est ipsa secundum seipsam.

Tertio hic declarat supradicto duo. s. numerũ & orõnem esse q̃titatem discretam. & primo de numero. & qm̃ constat, ꝙ numerus est q̃titas: declarat tantũmodo ꝙ est discreta tali rõne. omnis q̃titas, cuius partes nõ copulantur ad vnum terminum cõem, est discreta: numeri partes non copulantur ad vnũ terminum cõem. ergo &c. vnde subintellecta maiore incæpit a minore, & eã manifestat exẽplariter in numero denario, & eius partibus tã equalibus, vt quinque & quinque, q̃ inęqualibus, vt. 7. & tria. Quid aũt importet terminus cõis inferius, cũ de continuis

agetur patebit. Deinde de oratione, de qua vtrũq; probat, s.& q sit q̃titas,& q sit discreta, primũ, pbat sic, illud cuius partes mẽsurantur longitudine & breuitate est q̃titas: orationis partes mẽsurantur longitudine & breuitate, ergo &c. huius rõnis minorem ponit dicẽs, q syllaba, quæ est pars orõnis, mensuratur breuis an longa sit: & qm nõ loquimur de orõne mẽtali, sed vocali. iõ a Boetio, vt ipsemet dicit, additũ est in textu (dico autem orõnem cum voce prolatam.) sm aũt probat sic, vt de numero probauit: quia, s. partes orõnis ad nullum terminum cõem copulantur: syllabæ.n. inter se discretæ sonãt, & nihil vnius aliquid alterius est, vt patet. Aduertenda sunt hic duo. Primum, q Arist. rõ, qua declaratur orõnem esse q̃titatem, directe ostendit orõnem esse q̃tam: ex eo n. qđ syllaba breuis vel longa est, cõcluditur, ipsam esse q̃tam, eo qđ breue vel longũ passio est q̃titatis. Sed, qm ex hoc sequitur ibi esse aliquã quãtitatem, quia omne quãtum aliqua quantitate est quãtum: et illa quantitas noĩe sui mensurati vocatur orõ, ideo non solicitus circa vocabula, sic breuiter intentũ conclusit. Accipitur aũt hic breue vel longum transit transumptiue, qm propie sunt passiones lineæ. Secundum est, q vt cõiter dicitur, oratio põt dupliciter sumi. Vno mõ pro voce prolata, & sic est qualitas in tertia spẽ qualitatis. Alio mõ pro mensura, seu q̃titate vocis prolatæ, qua formalr vna syllaba dr̃ breuis, alia longa: & sic ponitur spẽs q̃titatis discretæ. quantitatis quidẽ, quia mensuræ rõnem habet. discretæ vero, quia discretorum mensuram discretã oportet esse, vt homogenea sit mensura mensurato. cõstat autem locutionem ipsam, q̃ mensuratur, discretã esse, vt in textu dr̃, quia soni lr̃arum & syllabarũ, ex quibus integratur orõ, separatim & distincte sonant, adeo vt nihil p̄cedentis cõe sit sibi & sequenti vt patet. Vtrum aũt sm veritatem inueniatur in rerũ natura talis quãtitas distincta a reliquis sm esse, metaphysici potius negocij est, & me nõ videre fateor. putant.n. quidam sic esse. Alij nõ signum non paruum sumẽtes, ex eo
T. cõ. 18. q in.5.meta. vbi de q̃titate sm esse tractatur non noĩatur. Et hoc Alberto ibidẽ consonum. est numerata tñ fuit hic ab Arist. vel quia famoso sermone sm Auer. colligebat species & ppríetates hoc in libro, vel quia spãlem modum mensuræ dicit, s. entis successiui discreti. Si quis.n. diligenter consideret, collectæ sunt hic oĩum entium mensuræ: & permanẽtium quidem, si cõtinua sunt, quatuor mensuræ, tres intrinsecæ, s. linea sm lõgitudinem, superficies sm latitudinẽ, & corpus sm profunditatem: & vna extrinseca, s. locus. Si discreta sunt numerus. Successiuorũ autem, si continua sunt, tẽpus: si discreta, oratio: propter q a quibusdam dictũ est, q tempus discretũ a sanctis August. & Thoma positum, a pbis præinuentum fuerit, & orationis nomine insinuatum.

August. 8. super. gen. cap. 29. ad lit. & Th. quolibet. 2. q. 3. artic. 2. quolibet. 9. q. 4 art. 4. *Linea vero continuorum est: potest.n. sumere cõem terminum, ad quẽ particulæ eius copulantur, punctum: & superficiei lineam, plani nãq; ad quẽdam cõem terminum particulæ copulantur. Similiter aũt & in corpore poteris sumere cõem terminum superficiem, ad q̃ copulantur corporis particulæ.*

Quarto hic declarat tria mẽbra continui, probans solum, q continua sint, qm q̃titates esse constat declarat aũt de singulis, s. linea, supficie, & corpore, vnico medio sic, id, cuius partes copulãtur ad vnum terminum cõem, est continuum hæc sunt huiusmõi. ergo &c. Hic nihil aliud dicendum reor, q̃ quid noĩs horum terminorũ, l. lineæ superficiei, corporis, & termini cõis. Linea longitudinẽ sonat sine latitudine: supficies latitudinem sine pfunditate: corpus longũ, latum & profundum. Nec hæc sic sunt intelligenda, vt longitudo inueniaĩ sine latitudine, aut latitudo sine profunditate, sed qm significatur longitudo noĩe lineæ, nõ signãta latitudine illo noĩe: sicut color pomi licet non sit sine eius odore, vr̃ tñ ab oculo sine odore, i. non viso eius odore: odor.n. non vr̃. & silr est de profunditate, respectu superficiei, q̃ planum vocatur in textu. Terminus cõis, cum oppositum nomen sic, ex cõponentibus naturam trahat necesse est & pñter, q habeat hæc duo. s. & q terminet, & q sit cõis: & qm adiectiuum determinatio & modus est substãtiui, nõ sufficit ad hoc q aliquid dicatur terminus cõis, q sit terminus, & qđ sit cõis, sicut nec ad hoc q aliqs sit monachus albus, sufficit q sit monachus, & q sit albus, sed exigiĩ q actum terminandi habeat cõem, i. q ita sit terminus vnius partis, q. etiã sit terminus alterius: sicut punctus in quocũq; loco lineæ designetur vtriusq; partis, hinc, s. & inde terminus est. Et qm terminus, inquãtum terminus, oportet q sit indiuisibilis, qm si posset diuidi iam nõ vltimum terminans esset, quia haberet aliquod vlterius terminus, iõ termini communis nomine significatur aliquid indiuisibile cõmuniter terminans vtrãq; partem, hoc in linea est punctum, in supficie linea in corpore supficies: et in tempore instans, locus aũt vt dicetur vel est superficies, vel corpus &c.

Est autem talium & tempus & locus. præsens.n. tẽpus & ad præteritum & ad futurum copulatur. Rursum locus continuorum est. locum.n. quendã corporis particulæ obtinent: quæ particulæ ad quendam cõmunem terminum copulantur, ad quẽ corporis particulæ, quapropter cõtinuus erit locus, ad unum enim terminum cõmunem copulantur eius particulæ.

Quinto hic declarat reliqua duo cõtinui membra, tempus & locum. & primo tẽpus esse continuum, qm partes eius, s. præsens, præteritum, & futurum, copulanĩ, i. continuantur: & pñter habent terminum cõem, s. instans, q est finis vnius partis, & principiũ alterius. Appellatur autem tempus præsens, sm famam, id, quo grãmatici vtuntur distinguentes tẽpora verborum, non q sm veritatẽ possit aliquid tpis esse presens nisi instans. Deinde declarat locum esse cõtinuum eadem ratione, quia. s. partes eius copulantur ad vnum terminum cõem. Sed ad declarationẽ minoris vtitur tali rõne, partes corporis locati copulãtur ad vnum terminum cõem. ergo partes loci copulãtur ad vnum terminum cõem. Probat pñam: quia singulis partibus corporis locati corrñdent singulæ partes loci, sed illæ (vt dictum est) cõtinuantur, ergo & istæ, & non solũ hoc sequitur, sed etiam q istæ partes, s. loci, copulẽtur ad eundem terminũ, ad quem copulantur illæ, s. locati corporis partes. Quæ verba dupl̃r exponuntur. Primo a dicentibus Arist. loqui hic de loco sm opinionẽ antiquorum dicentium locum esse spatium habens trinam dimensionem &c. & sic clarum est locũ esse continuum, sicut et corpus locatum, & penetrare illud sm oẽm dimensionem, & eundem habere terminũ communem cũ corpore locato. Scđo exponuntur a dicentibus Arist. loqui sm ppriam sñiam, sm q̃ locus est vltimum corporis cõtinentis &c. & dr̃, q per ly eundem, non intelligit eũdem secundum rem, sed sm proportionem, & adæquationem: & per partes corporis locati intellexit partes sm connexum eius. tales.n. partes obtinẽt singulas superficiei, quæ locus est partes: & qa tales partes cõtinuæ sunt, sequitur superficiem illã, quæ locus est, esse continuam, vt partes partibus, & totum toti, & termini terminis corrñdeant. Nec obstat, si duorũ corporum superficies vnius corporis locus sint, vt patet, qñ baculus est sm medietatem in aere, & sm aliam in aqua, qm sicut illæ duæ supficies vnũ numero locum cõstituunt, ita & continuum hoc aũt qualiter sit, P8icę determinationis est. nũc aũt sufficiat scire, q inquantum locus cõtinuus est, licet inquãtum in hac vel illa huius vel illius corporis supficie firmaĩ, cõtinuitatem nõ habeat, sicut nec vnitatẽ aut idẽtitatẽ, prima expõ Alberto placet. Scđa aũt S. Th. in.5.meta. consonat &c.

Amplius autem aliæ quidẽ constant ex particulis, quæ in eis sunt positionem ad se inuicem habẽtibus, aliæ aũt ex non habentibus positionem. ut lineæ quidẽ particulæ positionem habẽt ad se inuicem. singulum nãq; earum situm est alicubi, & habet unde sumas & assignes unũquodq;, ubi situm est in plano, & ad q̃ particulam particulæ cæteræ copulẽtur. similiter aũt & particulæ plani habent quãdam positionem. similiter nãque unumquodque ostenditur ubi iacet, & quæ ad se inuicem copulẽtur, sed & soliditatis quoque & loci similiter.

Sexto hic incipiẽs prosequi secundam diuisionẽ, eam repetit & eius affirmatiuum mẽbrum declarat, s. habẽs positionem in partibus. & qa textus clarus est, hoc solũ no-

tandum est, ꝙ positio dupl'r sumitur. Vno mõ vt dicit ordinem partium in toto in cõparatione ad locum, & sic est vnum prædicamentũ, ꝙ alio vocabulo dicitur situs. Alio mõ vt dicit ordinem partium in toto absolute, et sic tria exigit, s. permanẽtiam, situationem, & continuationẽ partium, & sic est dẽfa q̃titatis in hoc loco prolata. Permanentiam quidẽ, quia nisi partes maneant, qũo positæ iuxta se inuicem erunt, q̃ n. iuxta se inuicem sita sunt permanere oportet. Situationem vero, q̃a debes posse monstrare vbi sit vna pars & vbi alia. vbi aũt dico nõ in quo loco proprie loquẽdo, qm̃ sola corpura in loco proprie sunt, sed in qua loci dr̃ia, ꝑm q̃q̃ diuisionem sit, puta ante vel post, sub vel supra, dextre vel sinistre. Continuationẽ autem, quia ad vnũ terminum cõem copulari partes debent, aliter vnius totius partes nõ essent. Harum autem trium conditionũ Arist. duas vltimas explicite hic ponit. Primã aũt q̃ in secunda præsupposita intelligebatur inferius explicat, cũ tempus probat nõ habere positionem. linea ergo superficies, seu planũ: soliditas seu corpus, & locus q̃titates sunt habẽtes positionem in partibus, quia partes cuiusque permanẽt, & iuxta se inuicem iacent, & connectuntur ad vnum terminum &c.

In numero aũt non poterit quisquam perficere tanq̃ particulæ eius positionem aliq̃ ad se inuicem habeãt: ut sit situm alicubi, aut aliquæ particulæ eius ad se inuicẽ nectantur. Sed neq; ea, quæ temporis sunt, nihil. n. permanent particulæ temporis. Quod aũt non est permanens. qũo positionem aliquam habebit: sed magis quẽdam ordinem particularũ dices habere, ut aliud quidem primũ sit prius, aliud uero posterius. Sed & de numero similiter. eo q. prius numeratur unus q̃ duo, & duo q̃ tres, & ita habebunt quẽdam ordinem, positionem uero nõ multum perspicies. Sed oratio similiter, nihil. n. permanent particulæ eius, sed quod dictum est non potest amplius sumi hoc, quapropter non erit positio particularium eius, siquidem nihil permanent. Alia itaque constat ex particulis, quæ in eis sunt positionem ad se inuicem habentibus, alia aũt ex non habentibus positionem.

Septimo hic alterũ secundæ diuisionis mẽbrum declarat, & simil'r sñia clara in textu habetur. ostendit nãq; tres reliquas q̃titatis species sub hoc membro contineri, numerum. s. tẽpus et orationem, numerum quidem quia caret duabus condõnibus positionis. s. situatione, & continuatione. Vnitates. n. ex q̃bus cõponitur numerus non habent determinationẽ in continuo, sed abstrahunt a positione, in hoc. n. differt vnitas a pũcto, illa. n. est indiuisibile, istud aũt est indiuisibile situatum. Tẽpus vero, quia caret etiã duabus. prima, s. & secunda. s. permanẽtia, & situatione, & ibi infert, ꝙ tp̃is & numeri partes, etsi situm non habeãt, vt ante & post aut sub vel supra &c eorum partes designari possint, habent tñ ordinem vt prius & posterius in eis inueniatur: p̃teritum. n. est prius futuro, & vnum prius est numeratione q̃ duo. Orationem autem, quia permanentia careat: volat. n. irreuocabile verbum: & reuera orõni desunt omnes tres conditiones, quoniã nec situationem, nec continuationem habet &c.

Propriæ aũt q̃titates hæ solæ sunt, quas diximus, alia uero omnia secundum accidẽs sunt. ad hæc. n. aspicientes & alias dicimus q̃titates. ut multum dicitur album, eo q. superficies multa sit: & actio longa, eo q. tempus longum & multum sit, & motus multus. neq;. n. horum singulũ per se q̃titas dicitur, ut si quis assignet quãta sit actio temporis diffiniet anni mensuram, uel sic aliquo modo assignãs, & album q̃tum sit assignans superficiem diffiniet. Quãta. n superficies fuerit, tantum enim album dices. Quare solæ propriæ & secundũ seipsum q̃titates dicuntur, quæ dictæ sunt, aliorũ uero nihil per se, sed si forte per accidens.

Hæc est secunda pars principalis huius capituli, in qua sufficienter se enumerasse q̃titates ostendit, q̃titates per accidens ab his quæ sunt p se discernens. vnde exclusiuam proponit dicens, hæ solæ sunt propriæ q̃titates, alia vero omnino secundum accñs. Et licet ad probandum hãc exclusiuam oporteret vtrãq; expõnem probare, s. ꝙ hæc supradictæ sint propriæ q̃titates, & qđ nihil aliud ab eis sit propriæ q̃titas. primam Arist. relinquit tanq̃ per se notam ex dictis ꝑm aũt declarauit aperiendo illam sibi æquipolentem vlem, s. omne aliud a supradictis est secundum accidens q̃tum tali rõne: illud, ꝙ non per se, i. solitarie sumptum, sed in ordine ad aliqđ horum dicitur q̃tum, est q̃tum per accñs: sed omne q̃tum aliud ab istis est hmõi ergo &c. maiorem Arist. supponit qm̃ euidens ex terminis est. minorem vero primo explicat, & declarat in tribus, s. in qualitate, & actione, & motu. dr̃. n. album multum, eo ꝙ superficies multa sit. actio quoq; longa: & motus multus, eo ꝙ tempus multum sit. Deinde probat sic: illud, ꝙ in eo ꝙ q̃tum non potest diffiniri sine aliquo horũ, non est secundum se q̃tum, sed in ordine ad aliqđ horũ omne quãtum aliud ab istis est hmõi. s. ꝙ in eo ꝙ q̃tum non potest diffiniri sine aliquo horũ: ergo &c. maiore supposita, declaratur minor: quia quærenti quanta est actio, nõ nisi q̃titate tp̃is applicata ad mensurandam actionem si p horam. aut diem, aut annũ durauerit r̃ndebitur: & sil'r quãta est albedo, nõ nisi ex superficiei q̃titate assignabitur &c. hæ ergo solæ propriæ q̃titates sunt. Aliorũ vero nihil est per se q̃titas, sed forte per accñs. Dixit (forte) ad explanationẽ illius vlis primo assumptæ, s. alia vero oĩa ꝑm accñs. hæc. n. modificãda erat sic. alia vero oĩa. q̃ sunt q̃ta, sunt ꝑm accñs q̃ta: & hoc insinuauit per ly forte, ac si diceret nihil aliorum per se est q̃titas, sed si est, est per accidens.

Circa primam exponentem illius exclusiuæ, dubitatio non modica est, an s. verum sit oĩa supradicta esse per se q̃titates, tum propter rõnes, tum propter ipsius Arist. auctoritatem in 5. Meta tẽpus ponentis q̃titatem per accñs, locum autem & orõnem nec nominantis Sed qm̃ metaphysicalis perscrutatio hæc est, iõ nunc transeat. Sciendo tñ, ꝙ, quia Arist famosas spẽs quantitatis colligebat, quæ specialem rõnem mensuræ exprimunt, & non eas tñ, q̃ specialem cõnem quãtitatis habent, ideo oĩa supradicta, quæ, vt ex superius dictis apparet, spãles ostendunt modos mensurandi quãtitates per se dixit. Propter qđ secũdum Auer. & S. Th. motũ, qui in genere quãlitatis collocari vr̃, inter quantitates nõ numerauit: quia s. nõ habet aliquam spãlem rationem mensuræ, licet Albertus aliam huius rõnem reddat, quia. s. caret indiuisibili substantifico vnius generis, substãtia. n. eius diuersorum generum est, s. vbi fluens, quale fluens, quãtum fluens &c. In metaphysica autem, quia de quãtitate secundum ꝙ pars entis est, tractatur, & diuersum esse quãtitatis non mẽsuræ aspicitur, aliqua horum inter quãtitates per se non numerantur, quia esse quãtum diuersum non habent &c.

Et quia nõ est q̃titas g[illegible] sed ex [illegible] existentia in potentia.

Amplius q̃titati nihil est contrarium. In definitis aũt manifestum est, quoniam nihil est cõtrarium, ut ibi cubito, tricubito, uel superficiei, uel alicui talium nihil est contrarium. Nisi forte quis multa paucis dicat esse contraria, uel magnũ paruo, horum autem nihil est q̃titas, sed magis ad aliquid. Nihil. n. per seipsum paruum uel magnum dicitur, sed ad aliud refertur. nam mons quidem paruus dicitur, milium uero magnum, eo q. hoc quidem sui generis maius sit, illud uero minus, ergo ad aliud est eorum relatio. nam, si per seipsum magnũ uel paruum diceretur, nunq̃ mons quidem aliq̃ paruus, milium uero magnum diceretur. Rursus in uico quidem plures hoĩes esse dicimus, in ciuitate uero paucos, cum sint eorũ multiplices, & in domo quidem multos, theatro uero paucos, cũ sint plures. Amplius bicubitum uero, uel tricubitum & unũquodq; talium q̃titatem significat, magnum uero uel paruum non q̃titatem, sed magis ad aliquid, quoniam ad aliud spectat magnũ uel paruum. quare manifestum est, quoniam hæc ad aliquid sunt. Amplius aũt siue ponat aliquis has esse q̃titates, siue non ponat, nihil illis cõtrarium erit. Quod enim potest non sumi per seipsum, sed ad solã alterius rationem refertur, quo huic aliquid erit contrarium? Amplius aũt si erũt magnum & paruum cõtraria, contingeret ipsum idẽ simul contraria recipere, & ea ipsa sibimet esse cõtraria. Contingit. n. idẽ ipsum simul paruum esse magnũ. est. n. aliquid ad hoc quidem

paruum, ad aliud quidē hoc idem ipsum magnum. quare idem paruum & magnum in eodem tpe esse contingit: quare cōtraria simul suscipiet. Sed nihil est q̃ uidetur simul cōtraria posse suscipere, ut substātia susceptibilis contrariorum quidē esse uidetur, sed non suscipit uno eodēq; tpe. nam nullus simul & sanus est & æger, nec albus & niger simul est. nihilq; aliud simul cōtraria suscipiet. & eadē sibiipsis contingit esse cōtraria. nam si est magnum paruo contrarium, ipsum aūt simul idem est paruum & magnum, ipsum sibi erit contrariū: sed impoßibile est ipsum sibi esse cōtrarium. non est igitur magnum paruo cōtrarium, nec multa paucis. quare uel si nō relatiuorum hoc quilibet dicat, tñ q̃titas nihil habebit contrarium. Maxime aūt circa locum uidetur esse cōtrarietas q̃titatis. sursum.n. ad id, q̃ est deorsum, contrarium ponūt, locum qui in medio est deorsum, dicentes, eo q̃ multa differētia medij ad terminos mundi sit uidentur autem & aliquorum cōtrariorum diffinitionem ab his proferre. quæ enim à se inuicem multū distant eorum, quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

Hæc est tertia pars principalis huius cap. in qua ꝓprietates tres q̃titatis ostenduntur. Incæpit aūt partem hanc a ly, amplius nō sine mysterio. Insinuauit siquidē per hoc q̃ pars hæc incepta secreto est, tū quia ex immediate p̄missis sumēda ostensa est prima proprietas q̃titatis, s. qđ ipsa ſm seipsam sit quāta, & p habitudinem ad ipsam oīa alia dn̄r quāta, tum quia ex immediate p̄missis finis assignandarum ꝓprietatum habetur, s. discernere q̃titates a non q̃titatibus. Præostensis ergo his, ad maiorē sigillationem & discretionē q̃titatis, subdit, amplius q̃titati nihil est contrariū. Termini declarati sunt, textus vero distinctione & collectione magis q̃ declaratione eget. Tria ergo facit. Primo oñdit hanc ꝓprietatem inuenire in oībus q̃titatibus definitis, i. determinatis et certis ſm spēm, vt bicubito tricubito, dualitati trinitati &c. Scđo ibi. (Nisi forte quis.) Affert instātiam quo ad q̃titates indeterminatas, tam cōtinuas, vt magnum & paruū, q̃ discretas, vt multa et pauca. Et statim soluit obōnem hanc dupl̄r. Primo ostēdendo hæc nō esse q̃titates, sed ad aliqd. ibi. (Horum aūt nihil est q̃titas.) Secundo oñdendo, q̄ siue hæc sint q̃titates, siue nō, falsum est, ipsa esse cōtraria. ibi. (Amplius siue ponat qs &c.). Primam solōnem, qua dr̄ magnū & paruum, multa & pauca nō esse q̃titates, sed ad aliqd, duplici ratione ꝓbat. Prima est, q̄ non cōuenit alicui p seipsum, .s. absolute, sed in ordine ad aliud, nō est q̃titas, sed ad aliquid: quodlibet horū est hmōi, ergo nihil horum est q̃titas sed ad aliqd. maior patet ex terminis, qm̄ in hoc distinguuntur substātia q̃titas & qualitas, ab ad aliqd, qđ ipsa sunt p̄dicamenta absoluta, ad aliqd vero respectiuū. vnde minorem Arist. ponēs probat eam ab euidēti signo, quia .s. milium dicitur magnū, & mons paruus, & sil̄r hoīes in vico vno multi dicūt, in ciuitate vero pauci &c. ex qbus omnibus hoc manifeste patet, q̄ res nō dr̄ magna si secūdum seipsam cōsideretur, qm̄ constat, q̄ mons qlibet maiorem q̃titatem habet quocūq; grano milij, & tñ hoc dr̄ magnum, & ille paruus, qa hoc respectu minorū granorum milij magnū est, & ille respectu aliorū montium paruus est, & sil̄r est de multitudine & paucitate. mille.n. homines respectu multitudinis requisitæ ad ciuitatem, pauci sunt, qu ingenti aūt respectu multitudinis reqsitæ ad vicū multi sunt. Secunda rō est, cuius nomen non signat q̃titatem, sed ad aliqd, ipsum nō est q̃titas, sed ad aliqd. magnum vel paruum non signat q̃titatem, sed ad aliqd, ergo. Declaratur minor quo ad partē nega. per exēplum ab opposito, i. ab his, quę signant q̃titatem, vt bicubitum tricubitum, quo ad partē vero affir. qm̄ ad aliud spectat magnum & paruū. Notandū est hic, q̄ hæc rō in hoc a pręcedente differre vr̄, quia illa a re signata, hæc a nois significatione ꝓcedit: aspicies, q̄ hęc noīa, etsi q̃titatem aliquo modo important, non tñ eam proprie loquēdo signant, sed magis signant ad aliqd circa quātitatem. Cum.n. dico aliquid magnū, aut paruum, nō dico simpliciter illud esse quantū, sed illud esse excedens in quātitate, aut excessum, seu deficiens in quātitate. Excedens autē & excessum ad aliud spectat. alterum.n. respicit a quo excedit vel q̄ excedit, nō sic est de bicubito & tricubito, qm̄ horum quodlibet quātitatem ipsam absolute signat. Secundam autē solutionem, qua dr̄ falsum esse, q̄ magnum & paruum, multum & paucū sint cōtraria triplici rōne confirmat. Prima est. Qđ per seipsum non pōt sumi, sed ad alterum tm̄, caret cōtrario, quodlibet horum est hmōi. ergo &c. oēs ꝓpōnes Arist. tanq̃ notas relinquit: & minorē quidē merito, qm̄ declarata nunc est. maiorem aūt, quia contraria sunt, q̃ ſm seipsa sumpta ex seipsis extreme distāt, et vnde se expellere nata sint hn̄t, in eo aūt q̄ ſm seipsum sumi nō potest imaginabile hoc nō est (vt in cap. de ad aliqd manifestabitur.) Secunda rō (concipiens in se etiā tertiam) dum ducit ad duo impossibilia, ex ista. Si magnū & paruum essent cōtraria, sequerentur duo impossibilia. s. & q̄ idem numero reciperet simul duo cōtraria, & q̄ vnum et idem esset sibiipsi cōtrarium. & primo deducit primā consequentiam ꝓ hoc, q̄ idem in eodem tpe magnū & paruum respectu diuersorū, deinde subdit impossibilitatem consequentis, arguēs a fortiori, eo. s. q̄ subā, de qua dictū est, q̄ susceptibilis est cōtrariorum, non pōt recipere duo contraria simul, sed successiue. nullus.n. est simul sanus & æger, sed prius sanus, postmodū æger. Scđo deducit secūdam ꝯñam ibi (& eadem sibiipsi contingit esse cōtraria) ex eo, q̄ idē est simul magnum & paruum, & oīa clara sunt. Tertio principal̄r redit ad quātitates diffinitas superius, & affert instantiam oñdentem, q̄ in aliqua earū, i. in loco, inueniatur cōtrarietas, & hoc cōfirmat ex duobus, primo ex auctoritate cōi pħorum, dicens. maxime autē circa locum vr̄ contrarietas, quia ponūt sursum esse contrarium deorsum, eo q̄ maxima distātia sit inter mediū & extrema mundi. secūdo ex diffinitione cōtrariorum, quia cōtrarietas maxima distantia dicitur distātiæ autem nomen a locali distantia deriuatū est ad alia, & maxime est quæ inter sursum & deorsum est. cōtrarietas ergo in loco esse videtur ex eo, q̄ omnis alia cōtrarietas ab ista oppositione diffinitionem sumpsit.

Circa hanc particulā dubitatur primo, an sit verum in loco esse cōtrarietatem, vt in textu dr̄, & si nō, quare Aristo. absq; solōne transiuit. Secundo, quia non vr̄ verum, q̄ quātitati, quæ est corpus, nihil sit contrariū, motus.n. de contrario in cōtrarium est, vt in. 5. physi. dr̄. ad quātitatem aūt esse motum ibidem expresse dr̄. ergo. Ad hæc & similia simul dr̄, q̄, quia cum dr̄, quantitati nihil est cōtrarium intelligitur de quātitate nude accepta seu in eo q̄ quantitas, nihil obstat: sed quātitati indutæ aliquā aliam rationem cōtrarium inuenitur sic aūt est in oībus instantiis hmōi. loco.n. absolute alter locus cōtrarius nō est, sed loco pħico, puta cōseruatiuo calidi, est aliquid contrariū. & vl̄t, licet esse in hoc loco sit contrariū esse in illo loco, ipsa tñ loca contraria non sunt. vnde in quātitate non est contrarietas, sed in vbi. Ad apparentias aūt in textu adductas ad oppositum dr̄, q̄ sursum & deorsum non sunt contraria rōne quantitatum, sed ratione vbi & virtutum pħicarum. Nomen aūt distantiæ deriuatum esse ex locali ad contrarietatē nihil aliud cōcludit, nisi forte, q̄ inter loca pħica, a quibus distantiæ nomen venit sit cōtrarietas, q̄ gratis cōceditur. ſm tamen veritatem distantia nō vniuoce dr̄ de locali & cōtraria, sed analogice Tacuit autem Arist. huius ambiguitatis decisionē, quia loci nām ſm veritatem nō declarauerat, sed famam sequit̄. Vel quia simili modo ꝓcedit obiectio hæc, sicut illa de magno & paruo respectu motus argumētationis & diminutionis, sicut enim magnū & paruum aliquid circa quātitatem dicunt magis q̃ q̃titatē, ita sursum et deorsum, vt sunt contraria, aliquid circa loca potius quā loca significāt. Ad secundum dubiū, q̄ iam semisolutum est dr̄, q̄ motus non est ad quātitatem absolute, sed vt pħicam, i. vt terminū corporis pħici, vt dr̄ in. 1. phys. & ideo quātitas non est quātitati cōtraria, sed quātitas minima in aliqua specie, puta hominis, aut leonis &c. est cōtraria quātitati maxime in illa specie maxime.n. distant respectu illius spēi, & continuo motu de illa imperfecta ad ꝑfectam venitur. Simili quoq; mō soluūtur obiectiones de linea recta & curua,

T. cō. 19.
T. cō. 20.
T. cō. 28.
T. cō. 36.

superficie aspera & leni, oratione vera & falsa, et aliis huiusmodi, hic.n.non ratione quãtitatis contrarietatem habent, sed ratione alicuius adiuncti &c.

Non u.detur q̃tītas suscipere magis & minus, ut bicubitũ. neque.n.est aliud alio magis bicubitũ, neque in numero, ut trinarius quinarius. nihil.n. magis tria dicetur q̃ quinque, nec tria potius q̃ tria, neque tempus aliud alio magis & minus dicitur; nec in his, quæ dicta sunt magis & minus dicitur, quare quãtitas non suscipit magis & minus.

Hic ponitur alia proprietas, s. nõ suscipere magis & minus: in qua, qm̃ termini declarati superius sunt, & textus p se clarus est, inductiue ꝓbans, & in cõtinuo pmanẽte, et in discreto, & cõtinuo successiuo, nihil addendũ reor &c.

Proprium autem maxime q̃titatis est, q. & æquale, uel inæquale dicitur. Singulum.n. earũ que dicta sunt, q̃titatum, æquale dicitur & inæquale. ut corpus æquale & inæquale dicitur, & tempus æquale & inæquale dicitur: & numerus æqualis & inæqualis dicitur, & oratio æqualis & inæqualis. Silr aũt & in aliis, quæ dicta sunt singulis, æquale & inæquale dicitur: In cæteris uero, quæ q̃titates non sunt, non multum uidebitur æquale & inæquale dici. Nãque affectio & dispositio æqualis & inæqualis non multum dicitur, sed magis similis, & album æquale & inæquale non multũ dicitur sed simile. Quare q̃titatis est proprium æquale uel inæquale dici.

Hic vltimo ponitur vltima proprietas q̃titatis, q̃, quia maxime ꝓpriam dicit, iõ dupliciter confirmat. primo inductione ostẽdente, ꝙ hoc conueniat omni q̃titati, vt clare patet in textu secundo inductione ostẽdente, ꝙ aliis a quãtitate non conueniat, ibi (in cæteris vero) & inducit duas spẽs qualitatis, s. primam & tertiam, in quibus maxime posset apparere æquale vel inæquale, vt sic: si de quo magis videtur inesse, & nõ inest, concludat ergo nec aliis, de quibus minus videt. Notandum est hic, ꝙ æqualitas potest sumi duplr. Vno modo proprie, vt distinguit contra similitudinem, & nihil aliud est q̃ relatio vnius quãti ad aliud quãtum sm negationem excessus hinc & inde, et sic sequitur quãtitatem, ita ꝙ ipsa sola dr æqualis vel inæqualis, & si quid aliud dr æquale aut inæquale, nõ nisi sm ꝙ q̃tum est dr, appellãtur siquidem duo ligna æqualia, quia q̃titates eorum æquales sunt. & silr duę actiones dicuntur æquales: quia earum tpa sunt æqualia. Alio mõ sumitur ęqualitas trãsumptiue seu metaphorice, vt idẽ est, ꝙ perfecta similitudo: & nihil aliud est q̃ relatio vnius se habentis per modum quãti ad aliud se habens p modum quãti sm negationem excessus hinc & inde. Et sic æqualitas sequitur quãtitatem similitudinarie dictã, quæ vocatur quãtitas virtutis, & sic æqualitas inuenitur extra genus quãtitatis. albedo.n. vt quatuor in sorte, & albedo vt tria in Platone, similes quidẽ sunt, s. quia nõ perfecte assimilantur, æquales non sunt. si aũt in Platone intẽdatur & fiat albedo vt quatuor, tũc iam perfecte similes sunt, & dicuntur non solũ similes, sed ęquales: & silr est in aliis. Vnde, qm̃ æqualitas proprie sequitur q̃titatem proprie dictam, & qualitas trãsumptiue sequitur q̃titatem transumptiue dictã, ac per hoc velut indiuidua ꝓprietas dicitur: quot modis dr subiectum, rectissime dictũ est, maxime proprium est q̃titati æquale vel inæquale dici.

Ad aliquid uero talia dicuntur quæcũq; hoc ipsum qđ sunt aliorum dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud. Vt maius id q. est alterius dicitur, aliquo.n. maius dicitur. & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est, alicuius.n. duplum dicitur. similiter autem & alia quæcũque sunt huiusmodi. At uero sunt etiam & ad aliquid ut habitus, affectus, disciplina, sensus, positio. hæc.n. omnia, quæ dicta sunt, hoc ipsum q. sunt aliorum dicuntur, & non aliter ad aliud aliquid. habitus.n. alicuius est habitus, & disciplina alicuius est disciplina, & positio alicuius est positio. sed & alia quidem silr. Ad aliquid ergo sunt quæcũque hoc ipsum q. sunt aliorum dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut mons magnus dicitur ad montem aliũ. magnum.n. ad aliud dicitur. & simile alicui simile, & oĩa talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt aũt & accubitus & statio & sessio positiones quædam. positio uero ad aliquid dicitur. iacere aũt uel stare uel sedere ipsa quidẽ non sunt positiones, denominatiue uero dicuntur ex his, quæ dicta sunt, positionibus.

Post prædicamentum q̃titatis statim tractat de genere ad aliquid: qm̃ q̃titatem maxime sequitur ad aliquid, & iam in prædicamento q̃titatis sermo de ad aliquid inceptus est, vbi de magno & paruo disputatũ est: & iterum in prædicamento qualitatis de ipso habẽdus est sermo. licet naturæ ordine post qualitatẽ & actionem & passionem sit. Tria aũt in hoc tract. facit. primo diffinit. secundo ponit ꝓprietates. tertio dubitat, vt præpositã diffinitionẽ corrigat. Anteq̃ aũt diffinitione declaremus ipsum diffinitum diligenter discutiendũ est. videndũq; cur magis ad aliquid vocetur, q̃ relatio aut relatiuum. Sciẽdum est ergo, ꝙ (vt Porph. & Alexander, Alberto teste) dicũt, Plato adinuenit ly ad aliquid. Ab antiquis nãq; vocabatur relatiuum, vt ipse dicit. Rõnabilis autẽ ac necessaria adinuentio Platonis duplici rõne ostenditur. Primo ex parte modi significãdi: quia ly relatio significat relationẽ vt cõceptam, & nõ vt exercitam: ꝓpter ꝙ ad aliud nõ dicitur sm illud nomen, sicut nec paternitas nec filiatio. ly vero relatiuum sign̄at relationem vt exercendam magis, q̃ vt exercitam potentiam.n. quãdam importat ad referendũ, ly aũt ad aliquid relationem ipsam sign̄at vt exercitam, importat siquidem respectũ vt terminatur ad aliud, ꝙ est (vt sic liceat loqui) relationis exercitũ. tunc siquidẽ relatio in vero et proprio exercitio ponit, cũ ad aliud respicere ponitur. Constat aũt ꝙ melius cognoscenda significat res vt exercita q̃ aliter, et propterea conuenienter Plato nomen hoc adinuenit. Scđo propter rem significatam. ipse nãq; respectus, seu relationis natura, p ly aliquid adeo cõuenitur & expresse significat, vt vnico noie impossibile reputem posse clarius sign̄ari. relatio nãq;, cum inter duo sit extrema, s. fundamẽtum & terminum, nõ habet ꝙ sit relatio ex esse ꝙ in fundamento possidet, sed ex eo ꝙ terminum respicit. vñ in diffinitione relatiuorum hic dr, ꝙ hoc ipsum ꝙ sunt, aliorum. i. terminorũ sunt. respicere autem terminum nescio quõ melius significetur q̃ per ly ad aliquid. ly.n. (ad) respectũ ipsum ostendit, & ly (aliquid) terminum. Propria ergo essentia relationis, quæ, vt inferius ostendet, amplius consistit in esse ad aliud, optime p ly ad aliqd cognoscenda sign̄ata est, & longe melius q̃ relationis noie, ꝙ supradicta nõ explicat, sed ipsam vt quãdam rem sign̄at, aut relatiuũ, qđ magis ex parte fundamenti ipsam importat. Modo ad diffinitionis expõnem veniamus. vbi tria notãda sunt. Primũ est qđ in numero plurali Plato, cuius credit hæc diffinitio, dixit, ad aliud talia dicuntur ad insinuãdum, ꝙ genus hoc entis nõ inuenitur singulariter, sed oportet inter plura saluari, fundamẽtum. s. & terminũ. non.n. est dñium, si sola potestas coercendi est, sed si huic aliqs subditus sit, dñs ille habens potestatẽ erit. Duo vero relatiua miscuit, s. ly talia: & ly quæcunque, vt primo suaderetur: ad aliqd semp fundari supra accñte aliquo (vt in. 5. patet meta.) est.n. ly (tale) relatiuum idẽtitatis accidentis. secundo aũt ly quæcunque, ꝙ est relatiuum subs̃. perciperetur, ꝙ fundamentũ ipsius ad aliquid põt esse subã secundum rem, ita qđ ex his docemur, ꝙ ad aliqd non fundant nisi accidentia, vel subã aliquem accidentis modũ indutæ. & hoc approbatũ est quinto meta. ab Arist. & a S. Th. Secundum est, ꝙ per hoc Plato docuit cognoscere ad aliqd, s. si id ꝙ sunt non absolute sunt, nec sui, sed aliorũ sunt: ita ꝙ p esse aliorum excluduntur duo, s. ꝙ nõ sunt absoluta, vt album q̃tum & hmõi: & ꝙ non sunt sui met, i. ꝙ non referũtur ad seipsa, qm̃ hoc est simplr impoile: in hoc ergo percipies ad aliquid si id ꝙ est nõ absolute, sed aliud aspiciendo dicit. ver gra. dñs ad aliquid est: quia id, ꝙ est esse dñm, nõ est res absoluta, vt esse albũ, & esse hoiem, q. est hoc, patet: quia sortes esset hõ & albus, si nihil aliud esset aut intelligeretur, sed dñs non esset, sed hoc ipsum ꝙ est alterius est. s. serui. dñs.n. non sui est dñs, sed serui & silr est in aliis. Nec obstat dictis, ꝙ relatio idẽtitatis numeralis sit eiusdẽ ad seipsum,

T. cõ.
T. cõ.

ad seipsum: quoniam licet sit eiusdem ad se secundū rem, non tamen secūdum rationem, quæ vtitur vno vt duobus, vt fundamento, scilicet & termino (vt patet in quinto metaphysice.) Tertium est, quod sub disiunctione dif *Infra. T.com.15. & 16.* finitionem compleuit dicens, aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: propter diuersum modū, quo ad aliquid exercetur: & licet diuersitas ista sit multiplex, & vt dicetur in textu tangatur exempla inducendo hæc tamen disiunctio diuersitatem illam designat: qua alia dicuntur ad aliud secundū casum genitiuum; & hoc membrum insinuauit per ly aliorum dicuntur. alia vero dicuntur ad aliud, quomodolibet aliter, i secundum quemcūque alium casum, & quouis alio modo. Proposita ergo diffinitione statim declarat eam exemplariter quo ad vtranque disiūctionis partem & primo quo ad primam dicens, vt maius minore maius, duplum dimidij duplum dicitur & sic de aliis huiusmodi. Nec turberis quod maius dicitur ad aliud secūdum ablatiuum, quoniam græco idiomate scripsit Aristoteles, quod genitiuo pro ablatiuo vtitur: deinde adhuc subdit exempla ad idem dicens. at uero sunt etiam hęc ad aliquid, vt habitus affectus &c. quæ clara sunt, nisi quod ostendendum restat, cur hæc exempla a primis separauit. Deinde volens declarare diffinitionem quo ad secundam partem concludendo repetit eam, & statim exempla subdit secundæ partis dicens, vt mons magnus ad alium, & simile simili dicitur &c. & vltimo alia quædam ad aliquid enumerat, ex eo qd' species positionis sint vt sessionem, stationem &c. & separat denominatiua eorum ab illis dicens, accumbere autem & stare positiones non sunt, sed denominationes a positionibus sumptæ: sicut nec album est albedo, sed denominatiuum eius. Aduertendum hic est, quod, quia multipliciter exercetur relatio inter correlatiua, ideo tres distinctiones assignantur ipsorum relatiuorum. Prima est, ꝙ quædam referuntur sola flexione casuum, vt dominus serui dominus, & simile simili simile: quædam non nisi addita præpositione vel aliquo ęquiualente, vt magnum non dicitur paruum, aut paruo magnum, sed ad paruum magnum. Secunda est, quod eorum, quæ referuntur flexione casuum, alia vniformi flexione hinc & inde referūtur, vt duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidiū: alia difformi, vt scientia scibilis scientia, scibile autem non dicitur scientiæ. sed scientia scibile, vt patet difformitas casuum. Tertia est, quod eorum, quæ sola flexione casuum referuntur, siue vniformiter, siue non, alia secundum genitiuum referuntur, alia secundum alios casus, vt patet.

Quia vero non omnia nomina, quæ significant ad aliquid, ęqualiter significant relationem, ideo consueuit fieri alia distinctio, scilicet quod quædam sunt relatiua secundum esse, vt dominus duplum &c. quædam secundum *Materia se primo q.7. ad vndecimum.* dici, vt scientia sensus &c. Quæ distinctio, vt S. Tho. (in quæstionibus de potentia Dei) docet, non est intelligenda secundum distinctionem relationis realis, & rationis, ita quod relatiua secundum esse sint quæ important relationem realem, secundum dici vero, quæ important relationem rationis, quoniam patet manifeste falsitas talis intellectus, ex eo quod sensus realiter refertur ad sensibile, & scientia ad scibile: sed intelligenda est secundum distinctionem significationis nominum: ea enim vocantur relatiua secundum esse, quæ imposita sunt ad significandum primo relationem, siue realem, siue rationis, vt dominus, duplum, genus, species, prædicatū subiectum &c. Ea autem vocantur relatiua secūdum dici, quæ primo quidem significant rem absolutam, & ex consequenti important respectum, siue realem, siue rōnis. & talia alio vocabulo dicuntur significare non tam respectum q̄ absolutum respectiue, vt scientia sensus & hmōi. scientia.n. formaliter importat id quo scimus, ꝙ qualitas est: sed importat hoc adiuncta relatione ad scibile &c. & ideo ad aliquid secundum dici vocatur, omnes aūt has distinctiones Aristo. in textu tetigit. Et hāc quidem vltimo dictam signanter notauit per ly, at vero sunt etiam & hæc ad aliquid, vt habitus, adductis.n prius relatiuis secundū esse, s. maius & duplum connumerauit cū distinctionis tamen nota & relatiua secundum dici: licet per ly (at vero) posuit etiā denotari secunda distinctio, qm̄ habitus sensus scientia &c. non simili flexione conuertuntur, sicut maius & duplum. vt patet. primam autem & secundam & tertiam in declaratione illius particulæ, vel quōlibet aliter ad aliud, expresse tetigit. primam quidem in exēplo de magno, tertiam autem in exemplo de simili, licet hāc in ipsa diffinitione positam esse dictum sit, ꝙ iō euenisse creditur, quia genitiuus præcipue possessionem ostendit: & cōsequenter naturam ad aliquid ꝙ eius ꝙ dicit non est, sed alterius &c.

Inest autem & contrarietas in relatione. ut uirtus uitio contrarium cum sit, utrūque ad aliquid est: & disciplina ignorātiæ. Non autem omnibus relatiuis inest cōtrarietas: duplici.n. nihil est contrarium, neque.n. triplici, nec ulli talium.

Hic incipit secūda pars huius capituli diuisa in quatuor *Prima proprietas.* partes s̄m numerum proprietatum, quas assignat: q̄ suis patebunt locis. Prima ergo ꝓprietas, si proprietas vocari potest, quia nec omni, nec soli cōuenit, imo nulli conuenit, inquātum est ad aliquid, vt patebit, est habere contrarium. virtus n. contraria vitio est: & scīa ignorantię paruę dispositionis: et tn̄ vtrūq; est ad aliquid. Non conuenit autem omnibus relatiuis &c. & est snīa clara. Sed vnum dubium commune restat: quō verificetur in ad aliquid reperiri contrarium, & id ꝙ dictum est in prædicamento q̄ntitatis, s. ꝙ ei, ꝙ ad solam alterius relationem dicitur, quō aliquid contrarium erit. Ad hoc dr̄ ꝙ relatiua secundum id, quo relatiua sunt, contrarietatem nō habent: vt in prædicamento q̄titatis dictum fuit. vnde signanter ibi dixit Arist. ꝙ.n. non secundum se dicitur, sed ad solam alterius relationem, quō habebit contrarium: secundum illud autem ꝙ alterius generis cōcipiunt, contrarium habere possunt, vt dicitur hic. virtus.n est contraria vitio nō ratione relationis, sed qualitatis, q̄ in anima ponit. duplum autem nec ratione relationis, nec q̄titatis q̄ sequitur: q̄a q̄titati nihil est contrarium, contrarietatem patitur. vnde potest breuiter dici, ꝙ relatiua formalr̄ non habent contrarium, sed materialiter: vel relatiua secundum esse carent contrario, relatiua autem secundum dici possunt habere contrarium. vnde dedit exemplum Arist. de virtute & scientia, quæ sunt relatiua secundum dici &c.

Videntur autem magis & minus relatiua suscipere. simile enim magis & minus dicitur, & inequale magis & minus: cum utrūque sit relatiuum. simile enim alicui simile dicitur: & inequale alicui inequale. Non autem omnia relatiua suscipiunt magis & minus. duplex etenim non dicitur magis & minus duplex, nec aliquid talium.

Hic ponitur secunda quorūdam relatiuorum cōitas, s. *Secunda.* suscipere magis & minus. circa q̄ ꝓcedit, sicut circa pręcedentem dicens. primo ꝙ hoc cōuenit relatiuis, vt simili & dissimili &c. & subdēs secundo ꝙ non conuenit hoc omnibus relatiuis. non.n dr̄ magis aut minus duplū, aut triplum &c. & textus quidē clarus est. Sed vnum relinquit dubium, an suscipere magis & minus cōueniat relatiuis ratione relationis, an rōne fundamenti, sicut hr̄e contrarium. Si.n dicatur, ꝙ rōne relationis, quæ erit maior rō de vno relatiuo q̄ de alio non apparet. si rōne fundamenti, tunc sequeretur, ꝙ, si fundamentū non suscipit magis & minus, nec ipsum relatiuū suscipiet magis & minus: ꝙ est manifeste falsum. æquale.n. & inæquale suscipiunt magis & minus: & tn̄ q̄titas, supra q̄ fundantur, non suscipit magis & minus, vt dictum fuit. Ad hoc dr̄, ꝙ suscipere magis & minus conuenit relatiuis rōne fundamenti: sed hoc contingit duplr̄. Vno modo ita, ꝙ ex magis & minus in fundamento relatiuū dicatur magis & minus. vt summo calido q̄nto aliquid est magis calidum, tanto est magis simile. Alio mō ita ꝙ ex aliqua varietate seu alteritate fundamenti relatiuum dicatur magis et minus: & hoc modo inæquale dicitur magis & minus. ex eo, ꝙ q̄tū variatur s̄m maius & minus. hoc etiā mō simia dicitur aīal magis simile hmōi q̄ asinus propter varietatem aīalis s̄m diuersos modos essendi in hoc & in illo: & non quia aīal suscipiat proprie magis et minus. Nec est mirum, si relatiuum suscipit magis & minus rōne fundamenti: & fundamentum non suscipit magis et minus: qm̄ sermo iste de magis

& minus logice intelligendus est, i. de prædicatione cũ ly magis, aut minus. physice enim loquendo constat ad relatiua non posse motum aliquẽ terminari: & consequenter nec motum intensionis & remissionis: quo sit magis, aut minus physice. Nec te moueat quod in textu dicitur, æquale dici magis aut minus: accipiendum est enim hoc de æquali secundum reputationem. reputãtur enim equalia non solum quæ nullo modo se excedunt, sed quæ parum quid excessus habent, & infra illam paruam latitudinem magis vel minus æquale dicitur. sicut etiam virtus quæ consistit in attingendo medium, si circa mediũ attingit virtus nihilominus est &c.

Omnia autem relatiua ad conuertentiam dicuntur. ut seruus domini seruus dicitur, & dominus serui dominus: & dupli dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus. similiter autem & in aliis. Sed casu aliquoties differunt secundum locutionem. ut disciplina disciplinati disciplina, & disciplinatum disciplinæ disciplinatum: & sensus sensati sensus, & sensatum sensu sensatum. At uero non aliquoties uidebitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur aßignetur. Si enim peccet is qui aßignat, ut ala si aßignetur aui, non conuertitur, ut sit auis alæ. neque enim prius conuenienter aßignatum est ala auis: neque in eo quod auis est, in eo auis ala dicitur, sed in eo quod alata est. Multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. quare si aßignentur conuenienter & conuertitur: ut ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomina fingere necesse erit, si non fuerit positum nomen, ad quod conuenienter aßignetur. ut remotus si nauis aßignatur nõ erit conueniens aßignatio. neque enim in eo quod est nauis, eius remus dicitur sunt enim naues, quarum remi non sunt: quare non conuertitur. nauis enim non dicitur remi nauis, sed forte conuenientior aßignatio erit, si sic quodammodo aßignetur, remus remitæ rei remus, aut aliquo modo aliter dictum sit. nomen enim non est positum. conuertitur autem si conuenienter aßignetur. remitum enim remo remitum est. Similiter autem & in aliis, ut caput conuenientius aßignatur capitati, quam si animali aßignetur. neque enim in eo quod animal est caput habet. multa enim sunt animalia capita non habentia. Sic autem facilius fortasse sumetur, quibus nomen non est positum si ab his quæ prima sunt, & ab his, ad quæ conuertuntur nomina ponantur. ut in his, quæ dicta sunt ab ala alatum, à remo remitum. Omnia ergo, quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter aßignentur, ad conuertentiam dicuntur. Nam, si ad quodlibet aliud aßignentur & non ad illud dicantur, non conuertuntur. Dico autem, quoniam neque horum, quæ indubitanter conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia, aßignentur, & non ad ea, quæ dicuntur. ut seruus si domini non aßignetur seruus, sed hominis uel bipedis, aut alicuius talium, non conuertitur. non enim erit conueniens aßignatio. Alius si conuenienter aßignetur ad id, quod dicitur omnibus aliis circumscriptis quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod aßignatum est, semper ad ipsum dicetur. ut si seruus dicatur ad dominum circunscriptis omnibus, quæ sunt accidentia domino, ut esse bipedem, uel scientiæ susceptibilem, uel hominem. relicto uero solo domino, semper seruus dicetur ad ipsum. seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter dicatur ad id, ad quod dicitur, circunscriptis omnibus aliis, relicto illo solo, ad quod redditum est, non dicitur ad illud. aßignatur enim seruus hominis & ala auis: circumscribatur ad hominem esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur. cum enim dominus non sit, seruus non est. Similiter autem & de aue, adimatur ab ea alatam esse, & amplius non erit ala ad aliquid, cum non sit alatum, nec ala erit alicuius. quare oportet aßignari ad id ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum facilis erit aßignatio, si autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen. si autem sic reddantur, manifestum est quoniam omnia relatiua conuersim dicuntur.

l.in c.græ. loco remi, remo.

Hic ponitur vera relatiuorũ proprietas, s. dici ad conuertentiam: quã, quia Aristoteles in textu clare & diffuse pertractat, non oportet textum glosando declarare, sed tantummodo distinguere textus particulas: & quid nominis conuertentiæ aperire. Proponit ergo primo relatiuorum proprietatem dicens, omnia aũt relatiua ad conuertentiam dicuntur. & exẽplariter declarat, vt duplum dimidij duplum dicitur, & cõuertitur: quia dimidium dupli dimidium dicitur &c. Et, quoniam non eodem modo omnibus hoc conuenit relatiuis, ideo ostẽdit secundo ibi (sed casu) duos esse modos, quibus relatiua dicũtur ad cõuertentiam. Primus est secundũ similem casum, cuius exẽpla posita sunt. Secundus est secũdum dissimilem casum, de quo dicit. sed casu aliquoties differũt secundum locutionem, vt scientia scibis, in genitiuo, sciẽtia dicitur, scibile autem dicitur scientia in ablatiuo scibile &c. Quia vero hæc proprietas cõuenit his, quæ vere relatiua adinuicem sunt, & non aliis, ac per hoc nõ conuenit alicui relatiuo, nisi respectu sui proprij correlatiui: oportet diligẽter attendere, vt vnũquodque relatiuum ad suum proprium correlatiuum referamus. si.n. hoc non fecerimus, continget, quod videbitur proprietas ista nõ vniuersaliter conuenire relatiuis: quoniam, qñ relatiuum non assignabitur ad suum proprium correlatiuum, non dicetur ad conuertentiam. Sed hoc accidet non ex defectu istius proprietatis, sed ex errore nostro, ex quo processit incompetens assignatio eius, ad quod dicitur relatiuum. relatiuum.n. non dicitur ad conuertentiam cuiuscũque, sed eius tantum, ad quod proprie terminatur. i. correlatiui. Ad explicandum ergo hæc duo, s. quod relatiuum dicitur ad cõuertentiam non cuiuscũque, sed termini conuenienter assignati: & qũo in hoc contingat errare & cauere, totum residuũ sermonis facit. Vñ tertio ibi. (At vero non aliquoties videbitur conuerti.) ostendit qũo contingat apparere falsam dictam proprietatem. propter peccatum, quod fit in assignatione eius, ad quod dicitur relatiuum. & dat exemplum de hoc relatiuo ala respectu auis, cui male assignatur: q̃a debet assignari alato. ala enim, alati est ala. vnde & conuertitur, alatum ala alatũ: & quia prædictus error ex duplici causa nasci potest, s. ex ignorãtia applicationis vt dictum est de ala, & ex penuria vocabulorum: ideo necessariam cautelam contra hanc secundam causam, Quarto apponit ibi. (Aliquotiens aũt forte & nomina fingere) & omnia clara sunt in textu: nisi qđ curioso nouitio dicendum est, animalia sine capite esse conchylia: habentia autẽ alas & non aues, esse muscas apes vespas &c. Et vt facilius possit quis sibi ab hoc errore cauere. In quinto ibi. (Sic aũt facilius.) clarum documentum fingendi nomina, quæ sint propria correlatiua eorum, quibus volumus recte ea, ad quæ referuntur assignare, tradit sexto ibi. (Oĩa ergo quæ ad aliquid dicuntur.) excluso iam errore, & cautelis adhibitis, reddit ad ostendendum supradictũ sensum assignatæ proprietatis, s. q̃ relatiua dici ad cõuertentiam non intelligitur cum quocũq;, aut cuiuscũq;, sed sui proprij termini ad quem dicitur: & simul ostẽdit q̃ necessaria sit conueniens assignatio eius ad qđ dicitur. Et ostendit hæc per locum a maiore, ex eo, s. qđ in his, quæ indubitanter ad conuertentiam dicũtur, & nomina impośita habent, non inuenit̃ dici ad conuertentiã, nisi conueniens sit assignatio eius ad qđ dicitur. Vbi tria tacta relatiuorum gña insinuauit: quædã, de quibus dubitatur an sint cõuertibilia, vt ala, de qua dictũ est, q̃ videbatur non conuerti: quædam innominata quo ad terminum vt remus: quædã & nominata & ab oĩbus confessa absq; dubio cõuertibilia, vt dñs duplum maius &c. Si ergo in istis oportet cõuenientem terminũ assignare ad saluãdam conuertentiã, a fortiori et in aliis oportet hic fieri. 7. ibi. (Amplius si cõuenientia.) tradit canonem vl̃em, quo absq; errore semp cognosci possit cõueniens, cuiq; relatiuo terminus: et est talis, ille est terminus cõueniens, quãdo illo solo relicto ceteris circunscriptis

Duobus modis ad conuertentiam dicuntur.

Quæ animalia sine capite, & aues sine alis.

conscriptis est ad qd' dicitur relatiuum: & per oppositū. Tunc non est cōueniente terminus assignatus, qn̄ cęteris circūscriptis & illo solo relicto, non est id ad q dr̄, exempla clara sunt in textu. Intendit aūt per iy accidentia tam in hac quā in immediate præcedente particula, non accidentia, i. q̄titatem, qualitatem, & cætera accidentium genera: neque accidentia, i. prædicata accidētalia, sed accidentia, i. omnia illa coniūcta, quæ sunt extra rōnem formalem illius, siue illud coniunctum sit substantia, siue proprium &c. Vnde accidentia serui sunt esse hominem, esse album, bipedem, q̄tum, quoniam nihil horum est in ratione serui vt sic. Vltimo ibi. (Quare oportet assignari ad id &c.) epilogando cōcludit principale intētum. s. omnia relatiua dici ad conuertentiam.

Conuertentia quid. Pro declaratione aūt illius termini conuertentia, notandum est ex magno Alberto q hic tria, s. cōuersio, conuertibilitas, & conuertentia sic differūt apud Logicos, q cōuersio passio est propositionum & consistit in transpōne subiecti & prædicati: & distinguitur in tres spēs, s. simplr, per accidens, & contrapōnem, vt patet in Priorum. Conuertibilitas autem est passio terminorū, & consistit in mutua consecutione eorū: & diuiditur in duas species, s. substantialem & non substātialem (vt patet in primo Topicorum.) Conuertentia aūt consistit in mutuo aliquorum respectu. & ideo est passio relatiuorum: & hic ab Aristo. quot modis fiat ostensum est. Relatiuum ergo dici ad cōuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, q conuertat aliud ad dicendum ad se. Dominus. n ideo dicitur ad conuertentiam serui, quia se uum cōuertit, vt dicatur domini seruus: & similiter ex parte serui &c.

1. Priorū cap. 3. — Cap. 2. — Cap. 4.

Videntur autem ad aliquid simul esse natura & in aliis quidem pluribus uerum est. simul. n. duplum est & dimidiū: & cum sit duplum dimidium est: & cū sit seruus, dominus est. Similiter autem bis similis. simul. n. auferunt sese inuicem. Si. n. non sit duplum, non est dimidium: & si nō est dimidium, non est duplum. similiter autem & in aliis quæcūque talia sunt.

Hic ponitur alia vera relatiuorū proprietas, s. esse simul natura. Circa q̄ Arist. sic procedit, quia primo proponit proprietatem, et declarat ita esse in multis relatiuis. secūdo dicit, q ista proprietas nō videtur conuenire omnibus relatiuis. Notandum est hic pro noticia terminorū, q esse simul natura, licet superficietenus loquēdo, importet aliqua esse simul in esse & nō esse, seu in ortu & occasu, & p hoc importet, q, si vnum illorū sit, reliquum quoq; sit, & si alterum perimitur reliquū perimi, & ista declaratio huic loco satisfacere videatur, qm, vt patebit, ex his procedetur tam pro q̄ contra: sm̄ tm̄ veritatem plus significat. vt enim patet ex Postprædicamētis, esse simul natura *Capitu. de simul.* importat duo, s. simultatem ꝯñtiæ supradictam, & negationem causalitatis, i. q neutrū alterius causa sit. homo. n. & risibile & si sint simul secūdum ortum & occasum, nō tamen sunt simul natura, quia vnū est causa alterius: duplum autem & dimidiū & consequuntur se in esse & non esse, & neutrum est alterius causa: & iō merito simul natura sunt. Et hoc est attente notandū, quia non est ab omnibus perceptum. Ly vero ad aliqd, siue relatiua, potest accipi dupliciter, s. mālr pro re illa, quæ relatiua vel ad aliqd denominatur: & formalr pro ipsa relatione, seu re vt habet relationem. ver. gra. dominus pōt accipi pro illo homine, qui denominatur dominus, & pōt accipi pro illo, inquantum dn̄ium habet: in præsenti autē litera sicut & in præcedente nō est sermo de relatiuis materialiter, sed formaliter: qm̄ relatiua materialiter relatiua nō sunt, sicut nec statua materialr est statua. Et hoc est valde & nouitiis aduertendum, qm̄ ex hoc soluuntur omnes obiectiones, de priori & posteriori, cā & causato &c. hęc. n. omnia formaliter sunt simul natura, licet m͠ lr vnum eorū sit alio prius tempore, aut natura. Est ergo sensus ꝓprietatis, q relatiuis formaliter seu inquātum relatiua sunt, conuenit esse simul natura, i. consequi se in esse & nō esse, ita q neutrum causa alterius sit. Declarat ergo Aris. propositā proprietatem, ex prima tantum condōne simultatis, naturæ, s. qd' ponunt se inuicem, & q auferunt se inuicē. Vnde quo ad positionem dicit, cū duplum est, dimidium est &c. quo ad ablationem vero subdit, & si nō sit duplum non est dimidium &c. est sententia clara &c.

Non autem & in omnibus relatiuis uerū uidetur esse simul esse natura. scibile enim scientia prius naturaliter esse uidetur. Nāq; in pluribus rebus subsistētibus scientias accipimus. In paucis uero uel nullis hoc quis reperiet simul cum scibili scientiam esse? Amplius scibile sublatum simul aufert sciām, scientia uero non simul aufert scibile. nam si scibile non sit, non est sciā, scientia uero si non sit nihil prohibet esse scibile. ut circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondum est, illud uero scibile est. Amplius animali quidem sublato non est scientia, scibilium uero plura esse contingit.

Hic secundo proponit, q dicta proprietas nō videtur conuenire omnibus relatiuis. & intēdit hoc ostendere in duobus partibus relatiuorū, s. in scientia et scibili: & in sensu & sensibili & in scientia & scibili tribus rōnibus. Quarum prima statim subditur, & est huiusmodi. Sciā vt plurimum fit nobis rebus scibilibus iā prçexistentibus: ergo scibile est prius scientia, & non simul cum ea. antecedens est euidens, subsistentibus nāque prius in seipsis rebus venamur scientiam: & quia in antecedēte dixerat non vniuersaliter qd' scientia fieret rebus præexistentibus, sed vt in pluribus, ideo ad declarationē illius particulæ subdit, in paucis vero vel nullis reperiet quis scientiam simul factam cum scibili. Qd' a diuersis diuersimode exponitur, a Boetho quidem sic, in paucis, i. in chimericis vel nullis, quia ipsa chimerica nulla scibilia sunt. Ab Alberto autē, in paucis, i. in moralibus: vel nullis, quia ipsa moralia vt concepta præcedunt sciētiam, licet non præcedant ipsam inesse, sed potius sequantur: secundum vtrāque ergo expositionem dixit pauca, propter ea, quæ ex nostri intellectus opere fiunt. Et addidit nulla, correptiue, i. ad corripiendum, licet pauca. Posset aūt non incongrue eandem constructionem seruādo dici, q pauca retulit vniuersaliter ad omnia practica vt sic quoniam sine intellectu non sunt, & nulla propter esse obiectiuum eorum addiderit. vt Albertus dixit. Secunda vero ratio posita ibi. (Amplius scibile sublatum) est talis, scibile peremptum perimit scientiam, & non econuerso. ergo scibile nō simul natura cum scientia. antecedētis declaratio quo ad primam partem in textu non ponitur, sed iā posita est in capitulo de substantia vbi dictum est, q ab eo qd' res est vel non est *Capitu. de substan.* oratio dicitur vera vel falsa. & consequenter scientia, quæ de oratione est, scientia aūt falsa scientia non est. sicut nec aurum falsum aurum est. Quo ad secūdam vero partem declaratur, quia quadratura circuli non aufertur, ex eo q scientia de illa non est. Tertia posita ibi. (Amplius animal quidem sublato.) est talis, sublato genere animalium sublata est omnis scientia: & tamen remanet scibile. ergo scibile non est simul cum scientia. antecedēs euidens est quo ad omnia, quia omnis sciētia est in aliquo animali: & animalia non sunt omnia entia mundi, remanent enim lapides & elementa &c.

Similiter aūt his habent sese & ea, quæ de sensu sunt. Sensibile. n prius q̄ sensus uidetur esse: sublato. n. sensibili simul aufertur sensus, sensus uero sensibile nō simul auferunt. sensus. n. circa corpus & in corpore sunt, sensibili aūt perempto peremptum est & corpus. sensibile. n corpus. cū uero corpus non sit, sublatus est sensus. Quare simul aufert sensibile sensum, sensus uero sensibile non. animali. n. perempto sensus quidem peremptus est, sensibile autem permanet, ut corpus calidum dulce amarum & omnia alia quecūq; talia sunt. Amplius sensus quidem simul cū sensitiuo fit, simul. n. animal fit & sensus. Sensibile. n. ante est q̄ sensatum esset. Ignis. n. & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt q̄ animal sit omnino uel sensus, quare prius sensibile q̄ sensus esse uidetur.

Ostenso, qd' scientia & scibile non sunt simul natura, ostendit hic, q sensus & sensibile non sunt simul natura: duabus rationibus. Prima est, sensibile sublatū aufert sen- *1. Ratio.*

sum & non ecõuerso: ergo sensibile est prius sensus. & declarat antecedens quo ad vtrãque partem. & primo quo ad primam sic: perẽpto sensibili perimitur corpus, quia omne corpus est sensibile, perẽpto corpore perimitur sensus, quia omnis sensus est in corpore tanq̃ in subiecto, & circa corpus tanq̃ obiectum. ergo perempto sensibili perit sensus. Deinde quo ad secũdam: quia ablatio sensus nõ aufert nisi animal. ablatio aũt animalis non aufert omne sensibile. remanent.n. corpora calida & frigida quæ sensibilia sunt. Secunda autẽ ratio posita ibi. (Amplius sensus quidem) est talis, sensibile est prius animali. ergo est prius sensu. consequentiã probat: quia sensus simul fit & est cũ sensato. i. cũ animali, in quo est sensus generantur.n. vires sensitiuæ quando generaẽ ipsum animal. Et puto ꝙ litera sit corrupta: & debeat legi cũ sensitiuo. antecedens autem probat: quia corpora sensibilia, s. ignis aqua & alia huiuscmodi priora sunt q̃ animal qm̃ sunt ea, ex quibus cõponitur animal: cõstat siquidem ꝙ partes, ex quibus cõponitur aliqd' totum, sunt priores naturaẽr ipso toto.

Sed occurrit hic dubium an ita sit secũdum veritatem, .s. non omnia relatiua esse simul natura, & si verũ non est, cur Aristoteles tam accurate partẽ falsam prosecutus fuerit, & absq; veritatis decisione reliquerit. Ad hoc dicitur, ꝙ vniuersaliter verum est oĩa correlatiua esse simul natura, si formaliter, i. inquãtum relatiua sunt, considerentur, non autem si materialiter: & quia rõnes Aristo. in textu non concludunt nisi de relatiuis materialiter cõsideratis, ideo non curauit soluere. vñ res sensibilis est prior sensu, sed sensibile inquãtum sensibile non est prior sensu, & similiter de scibili. Sed hęc rñsio puerilem perscrutationem solicitudini Aristote. attribuit. tũ quia nullus est ita rudis, quem lateat relatiua materialiter sumpta nõ esse simul natura. Tum, quia maior erat inducẽdi campus, & manifestior, s. de patre & filio, causa & causato &c in qbus clare liquet vnum præcedere reliquũ. Tum, quia relatiua materialiter, vt dictum est, relatiua nõ sunt: & consequenter vanum aut puerile est relatiuorum ꝓprietates scrutando, illa relatiua asserere. constat autẽ quod Aristoteles asserit scibile & scientiam relatiua. Vnde prædicta respõsio Porphyrio & Alberto attribuẽdo non videtur, vt sonat, sed exposita vt dicetur: quoniam nõ est verisimile Porphyrium hæc non aduertisse, & Albertum cõstat, quæ dicemus, tetigisse in hoc loco. Dicẽdum ergo est ad hoc duabus propositionibus. Prima est, omnia relatiua si vere & proprie asignentur sunt simul natura. Secunda est, quædam relatiua non sunt simul natura, quia nõ sunt proprie asignata, vt scibile & sciẽtia, sensibile & sensus &c. Prima probatur sic, omnia relatiua recte asignata dñr ad conuertentiam. ergo omnia talia sunt simul natura. deducitur consequentia, omne relatiuum dicitur ad conuertentiam eius, ad quod dicitur: ergo posito quocũque relatiuorum ponitur id ad quod dicitur, & nõ solũ ponitur, sed conuertitur sua relatione ad illud, aliter relatiua nõ dicerentur ad conuertentiam: tunc vltra, posito quocũque relatiuorum reliquum ponitur & cõuertitur ad ipsum: ergo sunt simul natura. hoc.n. est esse simul natura, vt patet ex dictis, prçsupposito semper ꝙ neutrum sit cã alterius vnde Albertus hic dicit, ꝙ ex illa ꝓprietate fluit ista. Amplius vnum relatiuorũ clauditur in rõne sui proprij correlatiui et econuerso, ergo sunt simul natura, antecedẽs a Porphyrio habitum est & inferius habebitur. consequẽtia patet, quoniam diffinitum non põt absque diffinientibus esse, ꝙ accideret si relatiua non essent simul natura, quoniam vtrũque alterius est diffinitiuum. Ad euidẽtiam autem secundæ propositionis, sciẽdum est, ꝙ defectus in asignando relatiua prouenit ex eo, ꝙ ea, quæ dicuntur secũdum potentiam asignãtur referri ad ea quæ dicuntur in actu, aut habitu, vel ecõuerso. debet.n. relatiuum, q; attenditur secundum potentiã dici ad alterum secundum potẽtiam, vt calefactiuum nõ debet dici ad id ꝙ calefit, sed ad calefactibile, & econuerso & similiter id, ꝙ attenditur secundum actum, ad alterũ secundum actum, vt calefaciens ad calefactum, i. ꝙ calefit dicitur & econuerso. & similiter est in his, quæ attenduntur secundum habitum, qui medius est inter potentiam & actum. Vnde, quia scibile attenditur secundum potentiam. nõ recte asignatur si ad scientiam asignatur, quæ actũ, aut habitum nominat: sed scibile ad scitiuum asignari debet, scitum autẽ ad scientiam: sed quoniam caremus nominibus ꝓpriis & simplicibus singulorum statuum, s. rei secundum potẽtiam, habitum, & actum, & ideo vtimur vno loco alterius. quia enim caremus nomine significante scibile in habitu vocamus illud quandoque scibile & quãdoque scitum, medium ex extremis appellando, quoniam vtrunque extremorum quodammodo est: ex hac inquam penuria, & accõmodatione vocabulorum factũ est, vt aliqua relatiua priora aliis, sint non simul cum eis, illa. s. quæ dicũtur secundum potentiam illis quæ dicuntur secundum actum, aut habitum: qd' vt patet ex dictis nõ eueniret si bene & proprie asignata relatiua essent. Si.n. conueniens asignatio fieret, vnum prius alio non esset. Scibile n. scitiuo prius non est, licet sit prius sciẽtia. & similiter sensibile sensitiuo prius nõ est, licet sit prius sensu: qui actũ aut quasi habitum nominat. Quia ergo non solum res scibilis, sed etiam ipsum scibile est prius scientia & similiter non solum res sensibilis, sed ipsum sensibile est prius sensu. Et secundum communem vsum correlatiua dicuntur. ideo Aristoteles dixit ꝙ non videtur cõuenire omnibus relatiuis esse simul natura.

Quia vero perscrutatio declaratæ nũc veritatis dependet ex natura potentiæ & actus, quorum intẽtio famosa non est, sed occulta valde: ideo Aristoteles famoso sermone contentus hic, absq; subtiliori perscrutatione pertransijt (vt Auer. optime dixit) & hæc est responsio ab antiquis expositoribus data, vt Auer testatur. & hãc credendum est Porphyrium & Albertum breuiter protulisse: quoniam qd' dicunt, s. rem scibilem præcedere scientiam, non autem ipsam rẽ, vt stat sub forma scientiæ, sensus huius capax est: quoniã glosabitur sic, res scibilis vt stat sub forma scientiæ in potentia, nõ est prius scientia in potentia: & vt stat sub forma scientiæ in actu est simul cũ scientia in actu: & vt stat sub forma scientiæ in habitu non est prius scientia in habitu: & sic proportionaliter intelligendo, nihil aliud q̃ sententiam declaratam dixerunt expresse quoque sententiam hanc S. Tho. in prima parte. q. 13. ar- 1. par. q. 13. art. 7. ad vltimum.
ticu. 7. ad vltimum dixit, vbi vltra prædicta, tradidit regulam ad discernendum relatiua, quæ nõ sunt simul natura, ab his. quæ sunt simul natura dicens, ꝙ simultas aut prioritas naturæ in relatiuis nõ attenditur secundum ordinem, aut simultatem rerum, quæ dicũtur relatiue, sed secundum mutuam, aut nõ mutuam inclusionem ipsorum in significando. si.n. vnum claudat in suo intellectu alterũ & econuerso, tunc sunt simul natura, vt dominus & seruus &c. Si autem vnum includat in suo intellectu alterum & non econuerso, tunc nõ sunt simul natura, sed id, quod non includit alterũ est prius, vt scibile & scientia. scientia enim includit scibile: quia non est scientia nisi eius qd' sciri potest scibile autem non includit scientia: quia scibile est absque eo quod scientia sit. Nec turberis audiens aliqua esse relatiua, quæ nõ se mutuo in suis rationibus claudũt: quoniam de relatiuis secundum communem famam & vsum etiam sapientum sermo est, & appellãtur relatiua, quæ proprie relatiua nõ sunt, i. scibile & scientia &c. Nec mouearis quia dixit scientiam includere scibile in suo intellectu & non econuerso: propterea quod vnicunt relatiuum non includit in suo intellectu duo correlatiua, & consequenter, cum habeat proprium correlatiuum, s. scitum in habitu, non includet scibile. Scire.n. oportet, ꝙ includere in suo intellectu aliquid nõ vno, sed pluribus modis dicitur: & scientia quidem includit proprium correlatiuum primo, includit autem scibile præsuppositiue. scientia enim primo est sciri secũdum habitum i. eius, ꝙ cum volumus contẽplari possumus: & quoniam nihil est tale nisi sciri possit, quoniam non scibile nullus nosse potest. ideo sciẽtia præsuppositiue includit scibile, scibile autem, quoniam dicitur secundum potentiã neutro modo includit scientiam: sed scitiuum, ꝙ est prius sciã. Omnia ergo relatiua, quę secundum veritatẽ sunt proprie asignata, sunt simul natura: & nihilominus relatiuorũ, quibus vtimur, quędã non sunt simul natura. Sed dignum qõne remanet si Arist. intendebat non solũ rem scibilẽ, sed scibile oppo-

nere

nere relatiuis, quod non sint simul natura, cur in rationibus, quas adducit, nõ loquitur nisi de rebus scibilibus, & sensibilibus: & eas probat esse priores scientia & sensu, cũ debuisset ex eorũ potius significationibus & rationibus procedere. Ad hoc dicitur, q̃ Aristo. ex rerum quidem ordine processit, non ad cõcludendum rem scibilem esse prius scientia, sed ipsum scibile: & in primis quidem duabus rationibus hoc vere cõclusit, & in tertia autem & illis duabus de sensibili & sensu nõ conclusit, sed soluendæ sunt solutione Porphyrij & Alberti. Cõueniunt. n. in hoc omnes adductæ rões, q̃ loquuntur de scibili & sensibili formaliter, & in hoc qđ idem supponunt iudiciũ quo ad esse & non esse de scibili & re, quæ est scibilis: & sensibili & re, quæ est sensibilis. & hoc propterea: quia ad hoc qđ aliquid possit sentiri, aut sciri nihil exigi videtur, nisi qđ ipsum habeat talem naturã, puta calidam vel frigidã &c. Sed differunt secundum efficaciam primæ duæ rões ab aliis in hoc, qđ in primis secũdum veritatem non solum res scibilis, sed scibile remanet: vt patet de rebus scibilibus speculatiuis, quæ ante acceptam scientiam sunt scibiles, de quibus est sermo in prima ratione: & quadratura circuli nondum scita, de qua loquitur secunda ratio. est enim & quadratura, & scibilis absque sciẽtia: in reliquis vero quoniam non solum sciẽtiam, sed sciuum destruunt, & non solum sensum, sed sensitiuum, stãtibus casibus non remaneret nisi res scibilis: scibile autem simul periret cũ sciuo, puta animali: & similiter sensibile cũ sensitiuo. Dicendum ergo est, q̃ processit Aristoteles ex rerum ordine non sistendo in rebus, sed ad relatiua formaliter dirigẽdo sermonem: quoniam quandoque idẽ est iudicium de re & scibili quo ad esse & nõ esse. Miscuit autem rationes habentes aliqđ falsum, vt persuaderet, q̃ non asserendo loquebatur, propter quas rationes viri illi illustres dixerunt, q̃ scibile materialiter remaneret & nõ formaliter. & ideo rationes non concludere &c.

Habet autem quæstionem, utrum nulla substãtia ad aliquid dicatur quemadmodum uidetur, an hoc contingat secundum quasdam secundam substantias. nam in primis substantiis necessarium est. nam neque totæ, neque partes ad aliquid dicuntur. nam aliquis homo nõ dicitur alicuius aliquis homo, aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus: & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantiis. atq; hoc quidem in pluribus, ut homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur. In huiusmodi ergo manifestum est, quoniam non est ad aliquid. In aliquibus uero secundis substantiis habet aliquam dubitationem, ut caput alicuius caput dicitur: & manus alicuius manus dicitur, & singula huiusmodi: quare hæc fortasse ad aliquid esse uidentur.

Hæc est tertia pars huius capituli, in qua dubitat vt Platonis suprapositam diffinitionem emẽdet, & quatuor facit quæ suis locis patebunt. Primo ergo dubitationẽ mouet, an aliqua substantia sit ad aliquid, & in quibus substantiis locum habeat ambiguitas hæc subsequẽter declarat enumerando substãtias omnes, & primo primas substantias distinguẽdo eas in totas et partes. deinde secundas substantias, distinguẽdo similiter eas in totas & partes: & est sentẽtia clara in textu cõsistens in hoc, q̃ neq; in primis substantiis, aut earum partibus, neque in secũdis substantiis, quæ totæ sunt, vt homo, & bos locũ habet hæc quęstio, sed in partibus tantum secũdarum substantiarum. vt caput manus pes &c. Accidit hic dubiũ, quomodo caput sit ad aliquid, & hoc caput nõ sit ad aliquid, cũ quicquid conuenit spẽi conuenire inueniatur eius indiuiduo. Ad hoc dicitur, q̃ cũ dicitur hoc caput, duo signantur, s. caput, & eius indiuiduatio: & licet rõne primi relationem importet, rõne tñ secundi extra relatiua est: & quia Arist. hoc caput considerabat sm q̃ indiuiduũ est, prout distinguitur a capite in cõi. iõ dixit q̃. non est ad aliquid. Rõni vero in oppositũ adductæ, in calce huius capituli plene satisfiet, vbi Arist. ipse tractabit, qũo in aliquid sit relatiuũ sm superius & non secundum inferius &c.

Si igitur sufficienter eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinitio assignata est, aut nimis difficile, aut impossibile est soluere, quoniam nulla substantia eorum, quæ sunt ad aliquid, dicitur. Si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere, fortasse aliquid contra ista dicetur. Prior uero diffinitio sequitur quidem omnia relatiua, non tamen eis hoc est esse, quod sint ad aliquid, quod ea ipsa, quæ sunt, aliorum dicuntur.

Hic secundo comparat diffinitionem Platonis, & suam quæstioni propositæ, ex qua earũ possit, aut non possit solui dicta difficultas. & ponit duas differẽtias inter prædictas diffinitiones. Prima differẽtia est, q̃ si sufficiens est diffinitio Platonica, difficile, aut impossibile est soluere p̃dictam quæstionem. si aũt vera est diffinitio sua aliquid, potest respondere eidem ex illa. Secũda vero differentia est, q̃ Platonica diffinitio conuenit quidẽ omnibus, quæ sunt ad aliquid, sed excedit illa, sua autem diffinitio conuertibilis est cũ diffinito. Notanda sunt hic tria. Primum est, quod caute Aristoteles dixit, si sufficienter diffinitio ad aliquid assignata est. poterat enim quispiam Platonis sectator facile euadere dicendo, diffinitionẽ illam logicam esse, & ad aliquid comprehendere logice consideratum, idest secundũ dici Vnde & notanter diffiniendo dictum est ad aliquid talia dicuntur, & nõ est dictum ad, aliquid talia sunt: quia inquam secũdum hanc interpretationem. Diffinitio ad aliquid nõ est simpliciter sufficiens, sed logicalis, ideo Aristoteles dixit, si sufficienter assignata est diffinitio difficile nimis aut impossibile est euadere, quin aliqua substantia sit ad aliquid Dixit vero secundum Alexandrum & Porphyrium, difficile aut impossibile, exponendo difficultatem illam impossibilitatem importare. Secundum notandũ est, diffinitio ad aliquid ab ipso Aristotele subiuncta cum dixit, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodammodo se habere. Vbi tria aduertenda sunt. Primum est, quod Aristoteles ad aliquid secundum eius naturam, qua esse habet, diffiniuit, & non secundum quod stat sub cognitione, aut dictione. & ideo dixit, ad aliquid sunt, & non dixit ad aliquid dicuntur. Pluraliter autem diffiniuit ea ratione, qua Plato. Secundum est, quod ly esse, cum dicitur, quibus hoc ipsum esse, stat pro esse quidditatiuo relatiuorum, & non pro esse actualis existentiæ. Esse siquidem existentiæ, cuiuique rei absolutum est saltem permissiue, & secũdum rationem: quoniam vt sic, est id, quo res est, aut inest. Esse autem quidditatiuum relationis necessario & secundum rem & rationem in ipsa habitudine ad aliud consistit. Tertium est, quod Aristoteles nõ solicitus de vocabulis visus est in diffinitione diffinitum repetere dum dixit, ad aliquid quodammodo se habere: quod ad circũloquendum quomodo quidditas relatiõis in ipsa habitudine ad aliud cõsistit, factum esse creditur. quod vero dixit quodammodo comprehendendo multos modos, quibus relatiua referuntur inseruit. Tertium notandum est, q̃ in secunda differentia Arist. diffinitionem Platonis iõ arguendam censet, quia ex illa non habetur quidditas relatiuorum, quæ ex sua diffinitione clare relucet.

Ex his ergo manifestum est, q̃ si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, diffinite sciet, & illud ad quod dicitur diffinite sciturus est: quoniam eorum esse, quæ sunt ad aliquid, est ad aliquid quodammodo se habere. Si. n. non nouerit omnino ad quod hoc quodammodo se habet, nec se aliquid, ad quod hoc quodãmodo se habet sciturus est, sed in singulis palam hoc est, ut hoc si quis nouit diffinite quod est duplum, & cuius duplum est mox diffinite nouit. si uero nihil diffinite nouit: ipsum cuius duplum est, ne que si est omnino nouit. Similiter aũt & hoc ad aliquid si nouit aliquis quod melius est diffinite, & quo melius est necessarium est nosse. Indiffinite aũt si sciat, quia est peiore melius opinione id

quidem tale est sic, non disciplina. non enim scivit subtiliter quo est peiore melior. si enim sic contingit nihil est peius eo propter hoc. Quapropter palam est & necessarium quod si noverit quis aliquid relativorum diffinite, necessarium est & illud, ad quod dicitur diffinite nosse.

Hic tertio concludit quãdam relativorum proprietatem deducens eam ex assignata nũc diffinitione. Vñ ait, ꝙ ex his manifestum est, ꝙ si quis diffinite novit eorum, quæ sunt aliquid, diffinite etiã novit & reliquum: & subdendo principium & rõnem sequelæ ait. quoniam, si ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse cõsistit in ad aliud se habere necesse est, ꝙ si quis novit hoc quod ad aliud quodammodo se habet quidditative, qđ & illud cognoscat, ad quod hoc quodammodo se habet. & est ratio evidenter cogens non enim est intelligibile quod ab aliquo intellectu cognoscitur quidditas, quæ est ad aliud se habere, & non cognoscatur ly aliud.

Sed occurrit dubium circa assignatã proprietatem, an intelligatur de cognitione ipsius ad aliquid diffinitiva, vt In hoc loco Auer. & Alberto placet, an intelligatur de cognitione eius quantum ad actualem existẽtiam. vt Boethus sentire videtur. Ad hoc dicitur, ꝙ secũdum veritatem intelligitur de vtraq; cognitione, & de diffinitiva quidem: quoniam, cum essentia vnius relativi formaliter sit ad aliud, impossibile est diffinire sine correlativo ad quod est: aliter diffinitio naturæ diffinitæ conformis nõ esset, nec explicaret eam secundum propriam essendi rõnem: & sic oportet consequenter, ꝙ vno relativorum noto quidditative, alterum sit cõnotum. De cognitione autem quo ad actualem existentiam relativi, veritatẽ habere ex eo percipitur: quod si quis nõ vaga, aut incerta opinione, sed cognitione evidenti cognoscat alterum relativũ existere, oportet ꝙ cognoscat reliquum per certitudinẽ existere, aliter simul cognosceret & nõ cognosceret ipsum existere. Si quis enim certe novit hunc patrẽ esse, necesse est eum nõ latere eum filium habere, aliter si vage credat eũ filium habere absq; certitudine sciet hunc patrẽ esse. Sequitur etiam sensus iste ex assignata diffinitione: quoniã ex quo ad aliquid essentia consistit in ad aliud, impossibile est aliqđ ad aliquid vt sic cognoscere esse, & nõ cognoscere ad quod illud est esse sicut vniversaliter impossibile est scire aliquã rem esse, & ignorare quidditatem illã existere. Et si secundo modo glosetur subsequẽs inductio valde apta est, præintelligendo quod ly diffinite, i. determinate, stat ꝓ determinatione vtriusque correlativi proportionabiliter, i. qđ si cognoscitur patrem esse determinate ad hũc hominem, oportet cognosci filium esse determinate ad illũ hominem, & si cognoscitur quod pater sit determinate ad hominẽ, i quod homo sit pater, oportet cognoscere in cõmuni, ꝙ homo sit filius, & sic de aliis. ait ergo, qđ in singulis, i. singularibus, manifestum est, ꝙ si quis novit vnũ relativorum, ꝙ novit & reliquum. & dat exẽpla de duplo et meliore, vbi aperte dicit, ꝙ si quis novit illud relativũ melius, determinatũ ad A, puta ꝙ A, est melius, oportet eũ scire correlativum, s. peius determinatũ esse ad B nam si novit qđ A est melius peiore indefinitæ, i. absq; determinatione ad B non sciet, i non certa cognitione tenebit, ꝙ A est melius, sed opinione quadã hoc cogitabit. non n. scivit subtiliter subtilitate perveniente ad determinationẽ, ꝙ A est peiore melius. Et rationem subdit, quia si sic cõtingit, scilicet haberi vnum tantum relativũ determinate in rerum natura, aut in intellectu, nullum sequetur ex hoc poni correlativum: sicut si A ponitur melius, & nõ ponitur B vel C eo peius, nihil sequetur esse peius A. Qđ enim nullo peiore est, aut intelligitur melius nihil peius se ponit. Palam ergo est, ꝙ si quis definite, i. determinate novit esse vnum relativorum, ꝙ definite, i. determinate novit esse reliquum. Si autem primo modo glosetur vel eodem nihilominus modo inductio exponatur. Nec obstat qđ cognitionem diffinitivam in assignatione ꝓprietatis propositam, ex cognitione actualis existentiæ inducẽdo declaret, quoniam hoc consulto factum est, vt a notioribus nobis conveniens fieret disciplina. Vel exponatur inductio de cognitione quidditativa, ita qđ ex singulis relativis, i. duplo, meliore &c. procedat: & sermo de duplo manifestius est per se. De meliore aũt expositione aliquali eget. est enim sensus, ꝙ si quis novit melius quiditative oportet eũ nosse, quo est melius, i. peius. indiffinite autem, i. absq; diffinitiva autem cognitione melioris nõ scietur melius esse peiore melius, licet opinione aliqua teneri possit. quia nõ subtiliter notum est. si diffinitio absit, qđ melius est peiore melius, subtilis siquidem huius cognitio diffinitiva notitia est, & huius probationem subdit. si enim sic, i. absque diffinitione contingit nosse melius, nihil erit peius, eo propter hoc .i ex tali relativo sic noto, non sequetur suũ correlativum .s. peius, & consequenter nullum aliud.

Caput vero & manus & horũ singula, quæ substantiæ sunt hoc ipsum quod sunt potest sciri diffinite. Ad quod vero hæc dicantur, non est necessarium scire. cuius enim caput hoc, vel hæc manus, non est dici diffinite. quare non erunt hæc aliquid. Si vero non sunt relativorum, verum erit dicere, quod nulla substantia relativorum est. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sæpe pertracta sint, dubitare autem de singulis non erit inutile.

In quarto ex prædicta proprietate respõdet quæstioni motæ: & primo applicat ꝓprietatem ipsam ad partes secundarum substantiarum negative dicẽs, ꝙ capiti & manui & aliis huiusmodi nõ convenit hæc proprietas, s. qđ si quis diffinite noscat manũ, oporteat ꝙ diffinite cognoscat cuius est manus. possunt enim caput & manus & alia huiusmodi hoc ipsum qđ sunt diffinite sciri. absque notitia eorum ad quæ dicuntur. Et hoc patet in singularibus. scitur enim evidẽter hoc esse caput, & tamen cuius est hoc caput non est necesse diffinite scire, vt clare liquet. si quispiam solo capite patens videatur, & similiter de manu. Deinde ex negatione ꝓprietatis prædictæ a partibus secundarum substãtiarum infert, ꝙ huiusmodi partes non sunt ad aliquid dicens. Quare nõ erunt hæc ad aliquid, & ex hoc formaliter respõdet quęstioni motæ, subdens, ꝙ, quia hæ secundæ substantiæ, de quibus erat dubiũ, an essent ad aliquid, nõ sunt de numero relativorũ, verum erit vniversaliter, ꝙ nulla substãtia est ad aliquid. Et sic soluta est quæstio mota: quia tamen relativorũ natura valde difficilis est, propter eius minimã entitatem, ideo subdit, qđ fortasse difficile est cõfidenter de his determinare, nisi sæpe &c. conducit autem plurimũ scientiæ dubitare de singulis. quia (vt in primo Topicorum dicitur) potentes ad Cap. 2. vtrãque partem arguere facile verum conectant. Ad clariorem notitiam huius solutionis sciẽdum est, ꝙ quia cũ de aliquo sermo simpliciter fit, intelligitur de eo quo ad rem significatam: ideo, quãdo de relativis secundum dici locutio simpliciter est, accipiẽda est quo ad rem significatam per ea, & non quo ad rem cõnotatam. significant autem huiusmodi relativa cõnotata relatione rẽ alterius generis, ex qua, quia non habẽt qđ ad aliquid sint: ideo merito absolute loquendo relativa esse negãtur, & cognosci possunt diffinitive absque cognitione eius ad qđ ex connotata relatione referũtur, & quoniam caput & manum & alia huiusmodi cõstat relativa secũdum dici esse, & substantiam consequenter signare, cuius intellectus non pendet ad aliud, sed ex substantiis cõsurgit. ideo Aristo. simpliciter dixit, hæc non esse ad aliquid: & cognosci posse diffinite absque eo ad qđ dicuntur. non enim simpliciter non sunt relativa, sed secundum dici.

De qualitate & quali. Cap. 4.

Qualitatem autem esse dico, secundum quam quales quidem dicimur.

In hoc capitulo quatuor fiunt principaliter. Primo tractatur de qualitate. Secundo de quali. ibi. (Qualia vero.) Tertio assignantur proprietates. ibi (Inest autem & contrarietas.) Quarto excluditur quædam obiectio. ibi (At vero non decet.) Tractatus autem de qualitate primo diffinit ipsam, deinde dividendo eius species determinat. Ait ergo. Qualitatem autem dico &c. Vbi advertenda

sunt

sunt tria. Primum est, quod ly (secundum) denotat habitudinem causæ formalis, ita qđ sensus est, secundum quam formaliter vocamur, aut nominamur quales, secundum qđ formaliter forma denominãs se habet respectu denominatiui. vt albedo est sm q̃ formalr quis est albus: & nigredo, qua quis est niger, & vlr abstractũ respectu sui concreti. vt humanitas est, qua formalr aliquis est homo: & equinitas, qua aliqs est equus. qualitas ergo est secundum q̃.i. qua formalr quales dicimur, vt albedine albi &c. T. cõ. 19. Scdm est, q̃ quale, licet sumatur multiplr, vt patet. 5. meta. si in proposito tñ duplr sumi sufficiat, s. communiter. prout inuenitur in oĩbus generibus: & qñ dicit, q̃ differentia prædicatur in quale: & qñ dr̃, q̃ omnia genera accidẽtium qualificant substantiam & prædicant in quale. Alio mõ sumitur proprie, vt est spãle prædicamentum & certam entis naturam, gñalissimam tñ explicat. In proposito, quia ly quales, sine additione platum est, proprie sumitur: & stat p qualibus simplr. cur autem genus hoc qualitatis nomen sibi pprium vẽdicauerit, quolibet accidẽtis genere qualificante aliquo modo subiectũ, inferius in assignatione sufficiẽtiæ specierum qualitatis dicetur. Tertiũ est, q̃ ly dicimur vel nos subas subaudit, vel nos hoĩes, non quia alia ab homine qualia nõ dicantur, sed quia soli homines sm omne genus qualitatis quales sunt cætera nãq; vel qualitatibus corporalibus tantũ, vel spũalibus tantum efficiuntur. Homo aũt vtrasq; suscipit, illas secundum corpoream naturam, ista secundum incorpoream, q̃ in parte intellectiua habet. Sed adhuc obscura remanet diffinitio ista: propter dubiũ motum a Boetho. Si.n. diffinitio ista est bona, circulares fieri diffinitiones nõ erit vitiosum. Quale.n. diffiniri debet p qualitatem, quia est eius effectus formalis, & cõstat diffinitionem propriam rei cãm intrinsecam explicare debere. si ergo qualitas recte p quale diffinita est, aperte circulus fiet. Apparet etiam ex his aliud peccatum, quia.s.p posterius diffiniuit qualitatẽ, effectus n. posterior est sua causa, quale autem iam dictũ est effectũ esse qualitatis. Ad hoc cum Boetho dicitur, q̃ quia gñalissimum proprie diffiniri nequit, eo quod gñe caret, diffinitio ista descriptio quædam est, declarans a notioribus nobis qd nominis ipsius qualitatis. notius.n. est nobis quale q̃ sit qualitas, sicut vniuersaliter cõpositum nobis notius est simplicibus (vt Com. 3. Commentator ait in procemio Physi.) grãmaticum siquidem grammatica magis nouimus, & fortẽ fortitudine &c, nullum ergo vitium hic accidit, qa diffinitio non est, sed descriptiua quædam quo ad nos declaratio.

Est aũt qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur. Et una quidem species qualitatis habitus & dispositio dicitur.

Prĩa Quoditatis spẽs. Hic incipit diuisiue determinare de qualitate. assignando eius spẽs, & anteq̃ eas numeret dicit, q̃ qualitas est de numero eorũ, quæ multiplr dicuntur. Qđ potest dupliciter intelligi, s. de multiplicitate analogiæ excludẽte vnitatem genericã, quæ est analogia simplr. sicut ens, principium causa, elemẽtum, et alia huiusmodi multiplr dici affirmantur, & sic nõ sumitur hic, quia iam nõ de qualitate proprie q̃ descripsit esset sermo, sed de qualitate cõiter (vt T. cõ. 19. de ea tractatur in. 5. meta.) Alio modo potest intelligi de multiplicitate cuiusdã analogiæ compatientis secum vnitatem genericam, q̃ est analogia secũdum quid: qualis est inter species cuiusq; gñis, inter quas est analogia sm esse perfectius & minus pfectum, de qua dicit Auer. in scdo Comment. 2. Primo distinct. 19 q. 5. arti. 2. ad primũ. commento. 12. meta q̃ nõ impedit gñis vnitatem, q̃ analogiam S. Th. in primo sñiarum. dist. 19 vocauit analogiam secundũ esse, & non sm intentionem, & sic intelligitur hic qualitatẽ esse dr numero eorum quę multiplr dicuntur; cõtinet siquidem multas spẽs, de quibus sm prius & posterius dr̃, attendendo esse earũ, licet vniuoce dicat de eis inspiciẽdo eius propriam rõnem, quæ eadem oĩno in oĩbus seruatur. Hoc ergo pręmisso ad primã qualitatis speciem descẽdit & circa hoc facit quatuor. Primo ppo nit eam dicẽs, & vna quidem spẽs qualitatis habitus & dispositio dr̃. Vbi primo declarandum est quid noĩs habitus & dispõnis. Habitus cum ab habendo dicatur, sicut habere triplr sumitur, ita etiam habitus triplr sumi põt. Primo modo cõiter vt vna res dicitur habere aliq̃: prout dicitur hr̃e amicum, aut scientiam, aut q̃titatem: et sic cum consequatur diuersa pdicamenta, inter postprædicamẽta annumerat, & ibi de eo erit sermo. Secundo mõ minus communiter, vt est quoddã medium per modũ actionis & passionis, inter habentem & habitũ, prout dicimur vestiti vel armati ex vestium vel armorum adiacentia, & sic habitus est vnũ genus gñalissimum. Tertio sumitur habitus adhuc minus cõiter, vt est id, quo res quodãmodo .i. bene vel male se habet in ordine ad naturã, vel operationem, prout dicimur bene vel male habituati sm virtutes vel vitia, & sic cũ id, quo formalr res sic se habet, sit qualitas, vt inductiue facile patet, & ex sufficiẽtia spẽrum qualitatis clarius apparebit, vna spẽrum qualitatis habitus ponitur hic ab Arist. dispõ, et si ordinem hñtis partes significare dicatur. 5 meta. ac per hoc non videatur pertinere ad genus qualitatis. T. cõ. 24. Si recte tñ consideretur nõ longe a genero hoc iudicabit, dispositio siquidem vt ibidẽ dicitur importat ordinem hñtis partes, aut secundum locũ, aut secundum potentiã, aut secundum spẽm, vbi (vt Simplicius S. Tho. etc dicit) omnes dispõnes tetigit. Primo corporeas dicẽs secundum locum: et sic dispõ pertinet ad prædicamentum situs, qa dicit partes ordinatas sm locũ; & sic dicimus aliter disponi sedẽtem, & aliter stantẽ. Prima. secũda q. 49. arti. 1 ad tertium. Deinde spirituales simplr, vt sciã, vel respectu primarum, vt sanitas: & has tetigit sm duplicem statũ, s. inchoationis. p ly sm potentiam: quia qđ inchoatiue est in potẽtia quadam est, & perfectionis per ly sm spẽm, quia res speciem sua perfectione sortitur, & sic dispõ in qualitatis gñe inuenitur: quia dicit nõ ordinem cum sit relatiuũ secundum dici, sed potestatiuas partes qualitatis in ordine ad aliquid, puta naturã vt sanitas & pulchritudo: vel operationem, vt scientia & prudẽtia: significat ergo hoc in loco cã dispositio q̃ habitus qualitatem quãdam, qua res bene vel male se habet ad operationẽ: vt virtus & vitium &c. vel ad naturam vt sanitas & infirmitas, licet dispõ illam qualitatem. nõ tam secundum se importat q̃ vt partes potentiales habet, vel secũdum perfectionem, vt cõpleta scientia, vel secundum præparationẽ & idoneitatem, vt virtus, aut scientia inchoata &c. Secũdo est videndum, quomodo vna species sint habitus & dispositio. Sed quia plene sciri nequit absque notitia sequentium, ideo vsque ad sequentem particulam differatur.

Habitus à Dispositione discrimen. *Differt aũt habitus à dispositione, q̃ permanentior & diuturnior est, tales.n. sunt scientiæ & uirtutes. scientia.n. uidetur esse permanentium, & eorum, quæ difficillime moueantur, ut si quis uel mediocriter sumat sciãm: nisi forte grandis permutatio facta sit uel ab ægritudine, uel ab aliquo huiusmodi. Similiter autem & uirtus, ut iustitia uel castitas & singula talium non uidentur posse moueri, neq; facile permutari. Affectiones uero dicuntur, quæ sunt facile mobiles, & cito permutabiles. ut calor & frigiditas & sanitas & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur.n. circa has homo quodãmodo, cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter autem & in aliis: nisi forte in his, quæ contingit per temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri, ut insanabi'ũ uel difficile mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitudinem uocet.*

Hic secundo drĩam inter habitum & dispõnem tradit dicens, habitum in hoc differre a dispõne, q̃ habitus est qualitas difficile mobilis, dispõ aũt est facile mobilis exẽpla habitus sunt sciẽtia, vt geometria arithmetica &c. & virtus, vt iustitia, castitas. Exẽpla dispositionis sunt calor, frigiditas, sanitas, & ægritudo: & quoniã hæc naturalia sunt entia, ideo more naturaliũ intelligendum esse docet, q̃ habitus difficillime mobilis & qđ dispositio facile mobilis sit. Mos aũt naturalium est, q̃ talia semper fiunt, nisi impedimentum aliqđ accidat. homo.n. generat hominẽ, nisi impedimentum aliqđ sit: & silr oliua oliuam, longioris quoq; vitæ sunt vegeti corpore, q̃ debiles. cõtingit tñ ex aliqua cã aliter euenire. Et silr habitus difficile mobi-

lis eſt, cōtingit tamen ex aliqua infirmitate aliter euenire, & idem eſt iudiciū quo ad facilem mutabilitatem diſpoſitionis, ꝓpterea Ariſt. vtrobiq; inſeruit (niſi forte &c.)

An habitus & diſpoſitio ſint una uel due qualitatis ſpecies.

CIrca drīam inter habitum & diſpōnem, dubium prę tactum occurrit, an ſint duæ ſpēs, an vna. Q. n. nō ſint duæ, ſed vna ex textu dupl̄r patere vr̄. Primo, quia expreſſe dictum eſt, & vna ſpēs qualitatis eſt habitus et diſpoſitio. Nec eſt curæ, an ſit ſpecies ſpālíſsima, an ſit ſubalterna. ſufficit. n. propoſito ꝙ nō ſint duæ ſubalternę, nec duæ ſpālíſsimæ, ſed ꝙ vnam diuerſimode ſignificēt. Secundo, quia ea, q̄ differunt accidentaliter tantum, nō differunt ſpecie. in textu aūt nulla alia differentia aſsignaī niſi accidentalis, ſ. facile & difficile mobile, has ſiquidem drīas eſſe accidētales ex eo patet, ꝙ facilis vel difficilis mobilitas ad motum & paſsionē pertinet, ac ꝑ hoc qualitatis differentia eſſentialis eſſe non pōt, vtpote q̄ eſt extranei generis. In oppoſitū eſt auctoritas S. Th. in prima ſcdæ, ex cuius qōnibus 49. & 50 ſere omnia bona, q̄ in hoc prędicamento ſcribimus ſumpta ſunt. Ad hoc dubiū dupl̄r reſpōdetur. primo ſm Boethum & Alber. ꝙ habitus & diſpoſitio differūt ſicut perfectum et imperfectū in eadem ſpecie vt ſortes puer, & ipſe vir: vnde ſm hanc viā, ideo coniunctione copulatiua iūxit hæc noīa Ariſt. dicēs habitus & diſpō, quia eandem rem important. Duplici aūt vocabulo eam ſignāuit ad inſinuandum duplicē modū eſſendi illius, ſ. ꝑfecte & imperfecte. Secundo reſpondeē ſm S. Th ꝙ habitus & diſpō ſunt diuerſæ ſpēs. Nec obſtat Ariſt. dixiſſe vnam eſſe ſpēm, quia hoc dixit ad inſinuandum genus proximum habitus & diſpōnis non eſſe qualitatem, ſed quoddā ſubalternum vocatū ab antiquis applicatio, q̄ vna ſpecies ſubalterna eſt, in qua vniuntur habitus & diſpō. Nec etiam impedit propoſitū, ꝙ facile aut difficile moueri (ad paſsionis genus) pertineat, qm̄ ad circūloquendum proprias rerū differētias nobis ignotas, oportet accn̄talibus ꝓprietatibus vti, & hoc hic obſeruatum eſt. Ad claram aūt notitiam ſniæ S. Th. noſſe oportet, ꝙ alicui pōt cōuenire eſſe facile vel difficile mobile dupliciter, ſ. ex ratione ſpēi, vel ex condōne indiuidui. Illud dicitur eſſe difficile mobile ꝑ ſe, ſeu ex ratione ſpēi, q. ex natura ſua vēdicat ſibi cās difficile variationem cōpatientes, vt ſcīa: cuius cauſæ ſunt lumen intellectus agētis, & intellectus poſsibilis, & ꝑmiſſæ, q̄ ſe aliter habere non pn̄t. Et ſimiliter illud dr̄ eſſe facile mobile per ſe, ſeu ex ratione ſpeciei, ꝙ ex natura ſua vēdicat ſibi cauſas facile trāſmutabiles, vt ſanitas, q̄ cauſatur ex calido & frigido &c. q̄ propter alterationes cōtinuas facile tranſmutantur. Illud aūt dicitur eſſe facile vel difficile mobile per accn̄s, ſeu ex condi ione indiuidui, cui ex eo ꝙ eſt in hoc ſubiecto ſic diſpoſito &c. facile vel difficile trāſmutabile eſt. vt ſcīa quæ ex ſe difficile mobilis eſt per accn̄s tn̄ ex eo qđ eſt in hoc malę diſpoſito inchoatiue &c. facile mobilis eſt. & ꝑ oppoſitū infirmitas, q̄ ꝑ ſe facile eſt mobilis, ex eo ꝙ eſt ſic firmiter radicata in hoc difficile mobilis eſt. Ille ergo qualitates, q̄ difficile mobiles ſunt ex rōne ſpēi, habitus ſunt, illæ autē, quæ ex rōne ſuę ſpēi facile mobiles ſunt, diſpōnes ſunt, ita ꝙ habitus & diſpō diſtinguunt ſpecifice per drīas circūlocutas ꝑ difficile mobile & facile mobile ex rōne ſpeciei. Conſentaneus aūt Ariſt. magis ſenſus iſtæ oñditur ex tribus. Primo ex eo, ꝙ exēplariter declarans habitus & diſpoſitiones inter habitus nō niſi ea quæ ꝑ ſe permanentia ſunt numerauit, ſ. ſcīas & virtutes: & inter diſpōnes ſimiliter ea tantum, q̄ facile tranſmutantur, vt calidū & frigidum, ſanitatem & infirmitatē. Scđo ex eo ꝙ dicit, ſcientiam etiā mediocriter ſumptam eſſe habitum, ꝙ cōſtaret eſſe falſum: qm̄ ſcīa imperfecta diſpoſitio eſſet nō habitus. ſi diſpoſitio nō differret ſpecifice ab habitu. Tertio qm̄ in particula ſequēti expreſſe inducit cōem modum loquēdi ad probandum ꝙ ea ꝑ ſe diuturna ſunt, ſunt habitus. quę autem ꝑ ſe cito trāſmutabilia ſunt diſpōnes ſunt. & arguit ex eo ꝙ etiam ipſi habitus qn̄ debiliter retinentur diſpoſitiones vocātur, vt ibi clarius patebit. Nec obſtat quod Ariſt. dicat ꝙ infirmitas inſanabilis habitus vocatur: qm̄ vt ex dictis & dicēdis in ſequenti particula patet, hoc eſt intelligendum quo ad modū, non quo ad rem.

Q. 49. arti. 1. ad tertium.

Prima ſecūda q. 49 artic. 2. ad tertium.

Circa exempla prima de diſpōne, ſ. vt calor & frigiditas, dubium eſt, qūo calor & frigus ponātur in hac prima ſpecie qualitatis, cū pertineant ad tertiam. Sed qm̄ hoc clarius percipi poterit declarata tertia ſpecie, iō illucuſq; differatur. Circa aliud exēplum de diſpoſitione datū, ſ. vt ſanitas & infirmitas, aduertendum eſt (qđ Alexander) (vt Simplicius S. Th. teſte refert.) putans primam ſpēm qualitatis inueniri tantum in aīa, dicit hęc Ariſt. verba ita exemplariter accipiēda, vt nō intelligamus ſic eſſe, ſed ex iis exemplis diſcamus naturā habitus & diſpōnis. vnde ſm eum ſanitas & pulchritudo & alię diſpōnes corporeę habitus nō ſunt, extēſo habitus vocabulo ad omne id ꝙ eſt in prima ſpecie qualitatis. Sed intēdebat apud ipſum Ariſtoteles, ꝙ ſicut ſanitas & infirmitas ſunt facile mobiles ita diſpōnes veræ, q̄ in aīa ſunt inueniuntur facile mobiles. Sed hæc ſnīa dupliciter a S. Th. refellitur: tum, q̄a Ariſt. eodem mō adduxit hæc exempla, & illa alia pertinentia ad aīam, ſ. ſciam & virtutem, tum quia expreſſe in ſeptimo phyſ. ſanitatem et pulchritudinē inter habitus numerat. intendens tn̄ per habitum (vt diximus) primā ſpeciem qualitatis. Relinquēdus ergo hoc in loco Alexander videtur: & dicēdum ſanitatem & pulchritudinem & alia huiuſmodi. in prima ſpē reponit, non tn̄ habitus proprie eſſe, ſed diſpoſitiones, qm̄ cauſas corporales hn̄t facile tranſmutabiles, vt experiētia docet. Ex ꝓdictis habes ſtudioſe lector deciſionem illius qōnis, an habitus aliquis ſit in corpore, q. ſ. nullus habitus ꝓprie loquēdo eſt in corpore, ſed oēs ſunt aut totalr̄ aut principalr̄ in aīa. intelligendo aūt per habitum primam ſpēm qualitatis, aliq habitus ſunt in corpore, vt ſanitas & pulchritudo &c.

Prima ſecūda q. 50. arti. 1. c.

T. c. 17.

Manifeſtum eſt aūt quoniam hæc uolunt habitudines nominari, quæ ſunt diuturniora uel difficile mobilia. Nōq; in diſciplinis non multum retinēte, ſed facile mobiles, dicuntur non habitum habere, q̄uis ſint ad diſciplinas peius, uel melius diſpoſiti. quare differt habitus à diſpoſitione, q. hoc quidem facile eſt, illud uero diuturnius & difficile & mobile.

Hic tertio declaratam drīam inter habitum & diſpoſitionem clariſsime probat ex cōi loquentium vſu, dicens, hoc eſſe manifeſtū, quia in diſciplinis, quas habitus eſſe diximus, etiā mediocriter ſumptis, habitus noīe vti nō conſueuimus, qn̄ non multum retinentis. ſed facili mutabilitate eas habētes ſunt aliqui, dicuntur ſiquidem tales peius vel melius diſpoſiti ad hmōi diſciplinas, puta geometriā vel phyſicam magis q̄ geometræ, vel phyſici. differētia igitur inter habitū & diſpoſitionē hæc eſt ꝙ ille ex ſe ſibi vendicat difficile poſſe moueri hæc aūt facile. Aduertendum eſt hic primo, ꝙ. quia multa cōueniunt rei ꝑ accn̄s, quæ ex natura ꝓpria ſibi non vendicat iō nihil prohibet inueniri habitum aliquē facile mutabilem in illo, & ſil̄r diſpoſitionem aliq̄ difficile in eo mobilem, ex aliqua occurrente cauſa: & ſic contingit habitum eſſe non diſpōnem, ſed per modū diſpoſitionis, et ſimiliter diſpōnem eſſe non habitum, ſed ꝑ modum habitus Scīa. n quę non firmiter retinetur, habitus quidē eſt, ſed per modum diſpōnis eſt, quia facile perdi ab illo pōt, infirmitas vero iam firmiter radicata diſpō quidem eſt, ſed per modū habitus ineſt. vnde fit, vt a talibus modis eſſendi potius q̄ a naturis rerū; infirmus habitus dicatur diſpō, & firma diſpō dicatur habitus, etiam ab ipſo Ariſto. vt ex habitis hucuſq; patet. Aduerte ſcđo tu nouitie, ꝙ difficile mobile & facile mobile vt ſunt drīæ ſpecificę diſtinguentes habitū & diſpoſitionem inter ſe. & vt ſunt modi eſſendi eorū æquiuoce dicuntur difficile mobile, & facile mobile. Primo nāq; modo naturas eorū conſtituunt & diffinitionē eorum ingrediuntur, ſeparariq; ab eis nō poſſunt etiam per intellectū, ſicut nec rōnale ab homine & irrōnale ab equo. Secundo autem modo accn̄tia eorum ſunt & extranea ab eorū naturis, ſuccedereq; ſibi inuicem circa idē poſſunt vt magis & minus circa calidum & frigidum ſe habent &c.

Sunt aūt habitus diſpoſitiones, & diſpoſitiones uero non neceſſe eſt habitus eſſe. qui. n. retinent habitum & quodammodo

diſpoſiti

dispositi sunt ad ea. quæ habēt uel peius uel melius, qui autem dispositi sunt non omnino retinent habitum.

Hic quarto cōuenientiam habitus cū dispositione alio modo sumpta ponit. Vnde aduertendū solicite est, ꝙ dispositionis noīe æquiuoce vtitur hic & superius. Dupliciter siquidem sumitur dispō. Vno modo vt distinguitur contra habitū, et sic superius de ea habitus est sermo. Alio modo vt est genus ad habitum & dispōnem prædictam, & sic sumitur hic: vbi dr̄, ꝙ habitum necesse est dispositionem esse, sicut hoīem oportet esse animal. dispositionē vero etsi contingat esse habitum, nō tamen est necessariū, vt animal, & si contingat esse hominē non tamen necesse est esse hominem. potest enim esse leo.

Secūda species qualitatis.

Aliud uero genus qualitatis est secūdum q̄ pugillatores uel cursores, uel salubres uel insalubres dicimus, & simplr quæcunque secundum potentiam naturalē uel impotentiam dicuntur. Non n. quoniam sunt dispositi aliquo modo unūquodq; huiusmodi dicitur, sed quod habent potētiam naturalem uel facere quidem facile, uel nihil pati. ut pugillatores uel cursores dicuntur non quod sint dispositi, sed quod habeāt potentiam hoc facile faciendi. Sanatiui autem dicuntur eo quod habeant potentiam naturalem, ut nihil à quibuslibet accidentibus patiantur, egrotatiui uero, q̄ habeant impotētiam nihil patiendi. Similiter autem his & molle & durum se habēt. durum enim dicitur, quia habeat potentiam non citius secari, molle uero, quod habeat eiusdem ipsius impotentiam.

Hic iam ponitur secunda spēs qualitatis, l. naturalis potentia, vel impotētia. et duo facit. primo proponit eā cum exemplis dicēs. aliud vero genus &c. Vbi duo aduertenda sunt. Primum est, ꝙ spēm hanc genus noīauit, tum vt persuaderet q̄ spēs subalternas qualitatis enumerat, tū quia manifestū est naturalem potentiam & impotētiam in vnam spēm specialissimam non conuenire. Scđm est, ꝙ genus hoc ab antiqs vocatum aptitudo ab Arist. nominibus suarū spērum vocatur naturalis potētia, vel impotentia, nō copulatiue, sed diuisiue, vt Alberto placet, quia in vnam nō conueniunt naturam, pluribus aūt nominibus, quia impotētia sub aptitudine non cōuenienter annumeratur. Scđo proposita manifestat. proposuit aūt nomina gn̄is huius & exempla: & iō singula explanans in primis declarat (ly naturalis) dicens qualitatē hanc iō dici naturalem, quia nō exercitio acqsita, sed a natura indita sit. nō. n. dicuntur cursores potentes facile currere, eo ꝙ sint dispositi per artem aliq̄ ad currendū, sed eo ꝙ naturalem hn̄t aptitudinem, seu potentiā ad facile currendū, quia. s. hn̄t crura longa & agilia & corpus nō graue &c. sumitur ergo hic naturale, vt distinguit̄ contra acqsitum. Sed discrete audiēdum est naturalem potentiā & impotentiam naturā consequi, qm̄ naturalis potentia naturam sequitur ita ꝙ ab ea emanat tāq̄ eius proprietas pfectiua, naturalis aūt impotentia naturam ita consequitur, ꝙ potius naturæ defectū sequi dr̄ ab Alberto: illa siquidem sequitur victoriā formæ supra materiam, i. perfectā subiectionem materiæ sub forma, ista aūt victoriam mãæ supra formam, i. incōpletam comprehensionem mãæ a forma. Deinde declarat (ly potētia vel impotentia) dicēs, ꝙ potentia vocatur principiū facile faciendi aliqđ, aut nihil patiendi, i. fortiter resistēdi: vt pugillatores dn̄r, eo ꝙ naturalem potentiā habeant ad facile dandum fortes ictus, & sanatiui seu salubres dn̄r, qui potētiam naturalem hn̄t nihil patiendi a cōtrariis inductiuis infirmitatis. impotētia autem dicitur principiū impotens ad resistendū, aut ad facile patiendū, tale siquidem aut idem est ꝙ impotētia ad nihil patiendum, vt ægrotatiui dicuntur eo ꝙ habeāt impotentiam naturalē vt nihil resistere possit cōtrariis, ac p hoc facile patiuntur, & ɔn̄r impotētes sunt ad nihil facile patiendum, aut idē est ꝙ impotētia ad facile aliquid explendum, vt inepti ad cursum dn̄r impotentiam hr̄e naturalem ad currēdum &c. Demum addit, ꝙ silr̄ his se hn̄t durum & molle & est sn̄ia clara. Notandum est hic, ꝙ impotentia duplr̄ sumi pōt, s. priuatiue: & sic, quia nō significat aliqđ positiuum, sed priuationem potētiæ, ideo non sumit̄ hic impotentia priuatiue. Alio mō sumi pōt contrarie, et sic signāt aliquid positiuum. s. principiū facile patiendi aut difficile operādi, vt dictū est: & sic sumit̄ hic, qm̄ spēs qualitatis ponitur. constat. n. spēm qualitatis esse non posse nisi positiuum aliquod &c.

Circa ordinem duarū iam expositarum specierum dubium occurrit, eo ꝙ p̄posterus videtur, naturalis siquidē potentia vel impotētia, cum naturam sequatur. prior naturaliter est habitu & dispōne aduenientibus aliūde, saltem cōpletiue. ergo naturalis potētia debuit primo loco poni. Ad hoc dubium duplr̄ rn̄det S. Th primo, ꝙ qa habitus & dispō perficiunt subiectum nō absolute, sed in ordine ad naturā, & natura est primum ꝙ est in re, iō habitus primum tenet locū. Et iuxta hoc dicitur ad rōnem in oppositum, q̄ licet res, q̄ est habitus, sit posterior potentia naturali: qa tn̄ id in ordine ad qđ pficit habitus, est prius eo in ordine ad qđ pficit potētia naturalis, quia natura est prior operatione, & hoc est potius intuendum ideo &c. Scđo dicit, ꝙ licet naturalis potētia sit prior habitu ordine generationis habitus tn̄ est prior naturali potentia ordine perfectionis, sicut actus est prior potentia, & quia hic ordo est prior simpliciter, ideo habitū primo posuit, & iuxta hoc habet̄ responsio &c. Prima secūdæ. q. 49 art. 3. ad secundum.

Tertia uero spēs qualitatis est paßibiles qualitates & paßiones. sunt aūt huiusmodi, ut dulcedo & amaritudo & austeritas & oīa his cognata. Amplius aūt & calor & frigus & albedo & nigredo. Et quoniā hæ qualitates sunt manifestū est.

Hic ponitur tertia spēs qualitatis. circa q̄ tria facit. primo proponit eā cum exemplis dicens, Tertia vero species &c. Vbi aduertēdum primo est, ꝙ alternatim vtitur nomine spēi & generis, vt insinuet, vt supra diximus. ꝙ de subalternis spēbus sermo est. deinde ꝙ licet ab antiqs species hæc casus vocaret̄, Aristo. eam duplici vocabulo inserta coniūctione copulatiuam eam vocauit, et duobus quidem visus est nominibus non quia duæ sint spēs. sed quia oppositot modos eiusdē speciei important, s. difficile & facile mobile, coniunctione aūt copulatiua, vt ostendat eandem rem vtrique subesse.

Circa exēpla demum data notādum est, ꝙ dubitatio, quædam quosdā inuasit. Cur Arist non adduxit in exēplum qualitates odorabiles & audibiles, sed gustabiles, tangibiles, & visibiles tm̄. Nec vr̄ eis satisfieri dicendo, ꝙ non exigebat tractatus hic adducere omnia in exemplū: qm̄, cum credatur Arist. non nisi artificiose loqui, dubiū restat, cur sensibilia gustu, tactu, & visu magis q̄ alia adduxit. Ad hoc (quicquid ab aliis dicat̄) videtur mihi dicendum, ꝙ cōsulto Arist. tres has spēs sensibilium adduxit. intendebat siquidē statim ostendere qūo diuersimode hæc qualitates passibiles essent, & vt clare patet infra, alia ratione qualitates visibiles dn̄r passibiles, & alia cæteræ. Et qm̄ inter cæteras est hęc drīa, ꝙ vel faciunt passionem ſm illam qualitatē sensibilem, vel secundum aliq̄ adiunctam, & hæc differētia manifestissime patet inter tāgibile, & gustabile: quia calidū tactum facit organum calidum, dulce vero gustatū, & si non faciat organum dulce, facit tn̄ ipsum humidum, iō ad insinuandam manifeste diuersitatem qualitatū in hoc ꝙ passibiles dn̄r, supradicta delegit exēpla Vel iō, quia passiones aīæ ſm hæc sensibilia cōiter ab oībus experiuntur magis q̄ ſm alia, vt patet. in hoc cap.

Quæcūq;. n. ista susceperint qualia dicuntur secundum ea. ut mel quoniam dulcedinē suscipit dulce dicitur, & corpus albū, eo q̄ albedinem suscipit, similiter autem se habent in cæteris.

Hic secundo volens p̄posita manifestare, incipit a passibili qualitate intēdēs declarare ꝙ supradicta sint & qualitates, & passibiles. et primo declarat ꝙ sint qualitates ex descriptione qualitatis sic; ea secūdum, q̄ qualia dn̄r, qualitates sunt: sed ista sunt hmōi, qa quæcūq; susceperint ista dicuntur qualia. mel enim, qm̄ dulcedinem suscipit, quale dicitur, dulce &c. ergo ista & similia sunt qualitates &c.

Paßibiles uero qualitates dn̄r non quod hæc quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur. neque. n. mel quod aliquid passum sit idcirco dicitur dulce, nec aliquid aliud huiusmodi. Similiter autem his et calor & frigus paßibiles qualitates dicun-

tur, non quod ipsæ, quæ eas suscipiunt aliquid passæ sint, sed quoniam singula eorum quæ dicta sunt secundũ sensuum qualitatem passionis perfectiua sunt, passibiles qualitates dicũtur. dulcedo enim quãdam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter aũt & aliæ. Albedo autem & nigredo & alij colores nõ similiter his quæ dicta sunt passibiles qualitates dicuntur, sed hoc quod hæ ipsæ qualitates ab aliquibus passionibus innascuntur. Quoniam ergo fiunt per aliq̃ passionem multæ colorum mutationes manifestum est. rubescens. n. aliquis rubeus factus est & timens pallidus, & unũquodq; talium. Quare uel si quis naturaliter aliquid talium passus est similem colorem oportet eum habere. Quæ. n. affectio nunc ad uerecundiam circa corpus facta est, & secundum naturalem passionem eadem fiet actio, ut naturalis color sit similis.

Declarato, φ hmõi sint qualitates, declarat modo qđ non qualescũq; qualitates sunt, sed qualitates passibiles. Vbi prælibandum est, φ, cũ passibile a passione dicatur, aliquid põt dici passibile quatrupl̃r. Primo & proprissime, quia est aptum natũ ad suscipiendam passionem. Scđo, quia in receptione ipsius in alio, suscipiẽs ipsum patitur. Tertio, quia est causatiuum passionis. Quarto, qa est effectus passionis. horum aũt modorum tres vltimos Arist. exprimit in litera. primo sub silẽtio pertransito, qa clarissimũ est, φ qualitas non põt dici passibiles illo mõ, quia ipsa subiectum aliorũ non est, sed in subtõ sustentantur. Tangens ergo hos tres modos primo excludit eorũ primum modũ a nostro proposito dicẽs, passibiles vero qualitates nõ ideo dñr, φ hęc subiecta, q̃ illas susceperint, aliquid recipiendo patiant̃. Et hoc declarat exẽplariter primo in gustabilibus, deinde in tãgibilibus vt patet. Exclusso aũt & hoc modo, qm̃ duo reliqui proposito constructiue deseruiunt, tali eos ordine tãgit, φ statim subdit, φ ideo aliquę qualitates, vt gustabiles, & tãgibiles dñr passibiles. qa sunt cãtiuæ passionum s̃m sensum: & sic tertiũ modum tetigit. vñ ait. (Sed qm̃ singula eorum, quę dicta sunt, s. gustabiliũ & tangibilium sunt passionis pfectiua, s̃m qualitatem sensuũ, i. secundum qđ qualificant sensus: & iõ passibiles dñr qualitates.) & subdit exẽpla manifesta. Deinde vltimũ modum tangens, quo. s. aliqđ dicitur passibile, qa est effectus passionis, subdit, de visibilibus, φ albedo & nigredo & alij colores, non dñr qualitates passibiles ea rõne qua pręcedẽtes. sed, qa ipsi colores qualitates sunt q̃ ab aliquibus passionibus innascũtur. & qm̃ dubium esse poterat circa hoc vltimo dictũ, s. φ colores ab aliquibus passionibus innascũtur, iõ statim huius declarationem subdit. Ad cuius euidẽtiam sciendũ primo est, φ color vnius s̃m spẽm duplicem modũ essendi, s. firmiter, vt patet in nãlr rubeo, & instabiliter, vt patet in rubicundo ex verecũdia: & quia effectus ꝓportionati sunt causis, añs est hæc tria in causa coloris inueniri, ita φ cãm coloris vnam secundum spẽm & stabile & fluxibile hr̃e esse contingit, vt sic vnitas causæ vnitatẽ effectus, & modus essendi causæ modũ essendi effectu ꝑueniat. Sciendum secũdo est, φ quia color cito trãsiens, vt patebit, nõ numeratur inter qualitates, sed passiones, et sermo pñs est de colore, qui simpl̃r appellatur qualitas: hunc aũt constat esse colorem hñtem esse firmum et stabilem, iõ Arist. non sat fuit, φ ad sensum pateat colorẽ gñari ex passione in verecũdo & timido &c. sed voluit rõnem manifestare, φ color firmus ex passione fieret. Et, qa a notioribus nobis innata est nobis via ꝓcedendi, iõ ex causa coloris transeuntis cãm coloris permanentis manifestauit, vt patet in textu. Consistit aũt ratio eius in hoc, coloris transeuntis causa est passio, ergo & coloris pmanentis cã est passio, permanens tñ. consequentia fundatur super illa ꝓpõne, vnius effectus s̃m spẽm vnica est causa s̃m spẽm in vno genere causæ &c. & aliis dictis in primo notãdũ, ab Arist. vero hic vbi sufficietenus loquitur: non probat̃ sed declaratur. dum postq̃ añs posuit subaudito consequẽte subdit, φ si quis aliquid talium passionũ, s. timoris vel verecundiæ passus est nãliter, i. non per modum passionis, q̃ transit cito, sed firmiter, ꝑ modum, quo nãlia insunt, pu- 2. Physic. Text. 2.

ta φ sit nãlr timidus vel verecũdus: similem. n. habere colorem necessariũ est: qm̃ ex similibus causis similes ꝓueniunt effectus. sic. n. corpus eius, q ex verecũdia ruber, affectione quadam immutat̃, puta φ spiritibus ad cor venientis sanguis in faciẽ spargitur, ita in eo qui naturalr̃ rubeus est sanguinem naturalr̃ in facie sparsum esse contingit, vt sic color naturalis sequatur passionẽ naturalem, & color transiens sequatur passionem simpliciter.

Quæcũq; ergo talium casuum ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanẽtibus principium sumpserit, passibiles qualitates dicuntur siue. n. uel secundum naturalem substantiam pallor, aut nigredo facta est, qualitates dicũtur. quales. n. & secundum eas dñr, siue propter ægritudinem longam, uel æstum aliquid tale cõtingit, uel nigredo, uel pallor, & non facile præterit, & in uita permanet, qualitates & istæ dicũtur: similiter enim quales & secundum eas dicimur. Quæcũque uero ex his, quæ facile soluuntur & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur. non enim dicimur secundum eas quales, neque enim qui propter uerecũdiam rubeus factus, est, rubeus dicitur, nec enim pallor propter timorẽ uenit pallidus est. sed magis quod aliquid passus sit: quare passiones huiusmodi dñr, qualitates uero minime. Similiter aũt his & secundum animam passiones passibiles qualitates dicuntur. Quæcũq;. n. mox innascendo ab aliquibus passionibus fiunt qualitates dñr, ut dementia uel ira uel alia huiusmodi: quales. n. secundum eas dicimur, i. iracũdi & dementes. Similiter aũt & quæcũque aliæ passiones non naturaliter, sed aliquibus casibus factæ sunt difficile prætereũtes & omnino immobiles etiam huiusmodi qualitates sunt: quales. n. & secundum eas dicimur. Quæcũq; uero ex his, quæ citius prætereunt fiunt, passiones dicuntur, ut si quis contristatus iracũdior fit. non. n. iracundus dicitur, qui in huiusmodi passione iracundior est, sed magis aliquid passus. Quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates uero minime.

Hic tertio concludit q̃ sint qualitates passibiles, & quæ passiones, sicq; drĩam inter eas ostendit. & qm̃ vterq; nõ solum inter corporum accñtia, sed etiam inter aĩæ accñtia inueniuntur, idcirco primo manifestat ꝓpositũ in corporibus, deinde in aĩa. Distinguit autem qualitates passibiles corporũ in duos modos, qbus causari possunt, a natura, . s. & ab infirmitate longa, vel continuo æstu, vel aliquo huiusmodi. Dicit ergo, φ quęcũq; talium casuum, i. qualitatum, quas ab antiqs casus vocari dictũ est, quia casualiter qñq; fiunt, innascuntur a passionibus firmatis, & difficile mutabilibus, passibiles qualitates sunt, siue passiones, illæ firmæ, ex naturali cõplexione sint, siue ab extrinseco aduenerint, dũmodo firmatæ sint & rõnem subdit; quia s̃m tales quales dicimur. dicitur siquidẽ pallidus, & qui naturaliter est pallidus, & q ex aliquo timore pallorem radicitus susceperit. Ad passiones deinde declarãdas se transferens ait. φ quæcũq; hmõi sunt cito transeuntes & non radicatæ, passiones dñr, & non qualitates passibiles. & subdit rõnem, quare non dicantur qualitates: quia . s. s̃m hmõi affectiones transeuntes non dicimur quales; sed passi potius tale qđ, si. n. quis ex verecũdia ruborem incurrit, non dr̃ propterea rubeus, sed ruborẽ passus. Differt ergo qualitatis passibilis a passione s̃m modũ essẽdi, quia. s. passio importat qualitatẽ facile mobilẽ, passibilis vero qualitas qualitatẽ difficile mobilem. Expeditis autẽ his quo ad corporales qualitates, ad aĩæ qualitates sermonem dirigit: tres similes gradus in eis distinguẽs. s. cito trãseuntium quæ passiones vocãtur, vt subitæ iræ & tristitiæ &c. & cãtarum firmiter ab aliqua infirmitate, vel accidenti aliquo fori, vt demẽtia ex amissione rerũ &c. quæ passibiles qualitates dñr: & cãtarum a natura, vt naturalis timor. vel stultitia &c. q̃ passibiles etiã qualitates sunt, ꝓbatq; singula vt superius circa qualitates corporis fecit. & est sermo clarus ex se. Ad euidentiam eorũ quæ hic dñr, scrutandum est, qũo passionis noĩe hic vtatur Arist. potest siquidem quadrupl̃r sumi Primo cõiter, ꝓ omni receptione siue pfectiua tantum, siue corruptiua contrarij;

prout non solũ calefieri & tristari & letari, sed illuminari, sentire, et intelligere quoddã pati dicitur, vt patet in ter tio de Anima. f. c. 12. Secundo proprie pro passiua trãsmutatione cum abiectione cõtrarij, prout calefieri & frigefieri in passionis genere collocãtur. sic. n. sumpta passio genus generalissimum est. Tertio trãsumptiue pro operatione appetitus sensitiui prout ira, gaudium, dolor, spes, & hmõi passiones dñr, eo qd' per tales operationes aia ad res obiectiones quodãmodo trãsferatur passione corporali, vt materia sub seruiente. Vel iõ, quia cum voluntariũ consistat in agendo, & opationes hæ inter in volũtaria sint annumeratæ, inuitos plerũq; afficiunt ac si voluntati nõ subessent, passiones merito vocãtur, abiecto tam actionis q̃ operationis vocabulo &c. vt in moralibus determinatur. Quarto modaliter ,p qualitate sensibili &c. extũe per modum passionis in transitu passio. n. cũ vel motus sit, vel in motu cõsistat: fluens esse habet. Cum aũt Arist. passionis vocabulo dupl' hic vtatur, s. vt noĩe significante aliquid in hac specie tertia repositũ, dum dicit, tertia spẽs qualitatis est passio &c. & vt noĩe, a quo sumptũ est ly passibile, dum dicit, qualitatẽ passibilem dici vel iõ q͏ inferat passionem, vel qd' inferaẽ ab ea, non est difficile videre, qũo passionẽ acceperit distinguẽdo eam contra passibilẽ qualitatem. constat. n. q͏ quarto mõ accepit passionem, s. pro qualitate sensibili cito trãseunte, q̃ vocauit passionem, vt dictum est a mõ essendi: quia. s. est per modum passionis. Sed difficile est clare ꝑcipere qũo vsus fuerit passionis nomine dum qualitatẽ passibilem a passione, vt effectu, vel vt causa denoĩauit, vnicuiq; siquidem 'añcedentiũ trium modorum testimoniũ pr̃bet textus. q. n. accepta sit passio cõiter, ex eo habetur, q͏ textu dr̃ calorem & saporem esse qualitates passibiles, quia ẽm sensum qualitatem passionis perfectiua sunt. Constat n. q͏ perfici ẽm sensus qualitatem non nisi cõiter est passio. In oppositũ aũt est qd' si passionem cõiter accepisset idem esset iudicium de colore & calore & sapore, q͏ expresse Aris. negat, passionem vero proprie sumptã esse Albertus testaẽ. Et rõ confirmat, quia nomina simpl' prolata proprie intelligẽda sunt. In oppositum aũt est, quia, si a passione proprie dicta qualitas dr̃ passibilis, cur nõ melius denoĩatur a passione, qua in subꝛo sit, q̃ a passione. q̃ in alio causat. melius aũt dico, quia ab illa passione potest denoĩari qualitas passibilis nõ solum gustabile aut tãgibile, sed etiam color, qm̃ patitur passione ,pprie dicta subiectum dum coloraẽ. Præterea oportet ẽm hoc æquoce Arist. vsum esse passione, a qua dicitur qualitas passibilis: qm̃ iuxta hanc viam, sapor dr̃ qualitas passibilis a passio ,pprie dicta. color aũt dicitur qualitas passibilis a passione trãsumptiue sumpta, qm̃ expresse Arist. ait colorẽ esse passibilem qualitatẽ, quia innascitur ex passione, i. timore aut verecũdia. Quod aũt passio tertio mõ. i. transumptiue pro actu appetitus sensitiui sumpta sit. inductus nũc vltimo textus explicite sonat. In oppositum aũt sunt ea, quæ p̃inducta mẽbra confirmãt. Quamuis aũt difficultas hæc solui possit sustinẽdo, q͏ de passione ,pprie sumpta ,p transmutatione, s. corporali cũ abiectione cõtrarij sermo sit, videtur m̃ mihi passionem tertio modo sumptã esse, s. ,p operatione appetitus sensitiui, puta delectatione, tristitia, timore, & desiderio &c. Tum, vt non fateamur difformiter accipi passionẽ a qua denominatur qualitas passibilis, qñ vt effectus, & qñ vt causa, nomen dat. Tũ quia passio hæc sumpta passionem proprie sumptã per se includit. Cadit siquidẽ mãl' in diffinitione operationis appetitus sensitiui passio ,pprie sumpta, vt patet cum dr̃, q͏ ira est accẽsio sanguinis circa cor. Tum quia textus plurimũ fauet huic sensui. verba siquidem illa, ,p passione perfectiua adducta, hoc insinuãt: qa sensus verborũ est, q͏ gustabile, & tãgibile qualitates passibiles dñr, quia ẽm sensuum qualitatẽ, i. quia ex hoc qd' sensus qualificãt, pfectiua sunt passionis, puta delectationis, vel tristitiæ, experimur nãq;, q͏ gustabile gustatũ, delectationem vel tristitiam vel desiderũ &c. parit: & simil' tangibile. Testimoniũ vero Alberti, rõne confirmatum nihil penitus obstat. qm̃ (vt ex dictis patet) passio appetitus sensitiui passionẽ proprie dictam includit, non p accidens: dicta est ergo qualitas passibilis, a passione aĩæ, q̃ nata est causare, vel a qua nata est causari &c.

An calor & frigus ad primam, seu hanc tertiam qualitatis speciem attineant.

Circa illa exẽpla, calor & frigus, dubitatur ex eo, q͏ Arist. expresse posuit calorẽ & frigus in prima specie qualitatis, & nunc ponit in tertia. qũo possunt hæc simul stare? Ad hoc dubiũ multipl' r̃ndetur, vt a S. Th. accepimus. *Prima secũda. q. 50 artic. 1. ad tertium.* Quidã. n dñt calorem & frigus, vt sunt in motu collocari in hac tertia spẽ, vt aũt perfectũ esse habẽt, reponi in prima spẽ. Sed cõtra hoc instat Simplicius: qa ẽm hoc Aris. debuisset reponere in tertia spẽ calefactionem, & in prima calorẽ, q͏ non fecit: quia in vtraque posuit calorem. Porphyrius aũt scalam quattuor graduũ fecit: & dixit, calorem participatũ ita imperfecte q͏ nõ possit aliud calefacere, si est facile mobilis, passionẽ esse, si difficile mobilis, qualitatẽ passibilem, participatũ vero ita q͏ possit alterũ calefacere si facile mutabilis dispõnem, si radicitus vero, & immobilis habitũ esse, vt sic naturalis ,pcessus de impfecto ad perfectum a passione ad passibilem qualitatem, & ab hac ad dispõnem, & ab hac ad habitũ compleretur. Sed hoc quoq; Simplicio nõ placet, quia ẽm hoc nõ est diuersitas specifica inter diuersas spẽs, q͏ rationi repugnat. Manifeste siquidẽ liquet omnẽ dictã differentiam mãlem esse, vtpote quæ ẽm maiorẽ vel minorẽ participationem in subꝛo attenditur & formalẽ diuersitatem nõ faceret. Propterea aliter dicendum est, q͏. s. calor et frigus simpl' in hac tertia specie reponunẽ. calor autem & frigus vt cõuenientia vel disconueniẽtia naturæ in prima specie reposita sunt. sic. n. cõstituunt sanitatẽ aut infirmitatem: & sil' est de colore & figura vt constituũt pulchritudinẽ vel turpitudinẽ. hoc aũt dixisse nihil aliud est, q̃ dixisse sanitatẽ, de cuius rõne est q͏ consistat in adæquatione caloris & frigoris esse in prima spẽ: & sil' pulchritudinẽ, de cuius rõne est q͏ cõstat in ,pportione figuræ &c.

Circa illa verba. passibiles vero qualitates dñr: non q͏ hæc, q̃ illas susceperint qualitates aliquid patiantur &c. Aduerte nouitie diligẽter intẽtionem Arist & cessabit dubium, non intẽdit inquirere nũc de rebus, sed de rõnabili nominis impositione. vñ, s. qualitas dicta sit passibilis. Et ideo non negat p hæc verba subiectum pati ,pprie suscipiendo qualitates passibiles, hoc. n. si negaret falsum diceret: sed negat ex tali passione subꝛi dictã esse passibilẽ qualitatẽ, volẽs subsequẽter aperire, q͏ ab aĩæ passione vt effectu vel cã (vt declaratũ fuit) vt dicta est qualitas passibilis.

Circa illa verba quæcũq; vero facile soluuntur passiones dñr, qualitates vero minime. Attẽdendum est aliqd dici qualitatem dupl', s. ẽm rem tantũ, vel ẽm rem & modum. illud vocatur qualitas ẽm rem, cuius essentia res huius generis est: & hoc mõ passiones, de quibus Arist. loquitur hic, qualitates indubie sunt. Nec oppositũ docere intendebat in adductis verbis. Illud dr̃ qualitas ẽm rem & modum simul, ẽm q͏ quales simpl' dicimur: & qa sic de qualitate loquitur nũc Arist. (vt patet ex eius diffinitione suprapposita) iõ negauit passiones esse qualitates, cõstat siquidẽ q͏ ẽm eas quales non dicimur. non. n. pallidus simpliciter dicitur, qui aliquãtulo timore pallet &c.

Quartum uero genus qualitatis est forma & circa aliquid constans figura. Amplius aũt adhuc rectitudo & curuitas, & si quid simile est his: secundum. n. unũquodq; eorum quale quid dicitur. triangulum. n. uel quadrangulũ esse quale quid dicitur, aut rectum aut curuum. Rarum uero & spissum & asperum & lene putabuntur quidem qualitatẽ significare, sed aliena huiusmodi putantur esse à diffinitione, quæ circa qualitatem est. quandam. n. positionem quodammodo uidentur utrũq; partium significare. spissum quidem est, eo q. partes ipsæ propinquæ sint, rarum uero, eo q. differant à se inuicem: & lene quidem, q. in rectum sibi partes iaceant. Asperum uero, quod hæc quidem pars superet, illa uero sit inferior. Et fortasse alij quoque apparent qualitatis modi, sed qui maxime dicuntur hi sunt, qualitates itaque sunt quæ prædictæ sunt. 4. spẽs.

Hic ponitur quarta spẽs qualitatis vocata ab antiquis quidem compositione, ab Arist. aũt forma & circa aliqd constans figura, vt circularitas trĩgularitas quadrangu-

laritas & aliæ hmõi qualitates circa q̃titatem consistentes, vt rectitudo & curuitas &c. Appellata est aũt ab illis species hæc cõpositio, eo q̃ fm eam subã cõponitur, non absolute, sed quo ad determinationẽ q̃titatis in partibus suis. Hic aũt vocatur forma fm Albertum ab actu continendi eo q̃ cõtinet & concludit subãm quãtam. Vel ex eo q̃ vicẽ formæ subãlis obtinet dum diuersitatẽ specificam rerum, q̃ ex forma causatur & cognoscit̃ ab intellectu, figura diuersa sensibus clare offert (Vel vt S. Tho. in. 7. physi. placet) ab actu specificãdi artificialia. figuræ. n. formæ specificæ artificialiũ sunt. Figura vero vocatur ex eo q̃ in ipsa q̃titatis terminatione consistit: non qd' figura sit terminus q̃titatis, qm̃ q̃titas sui generis terminis clauditur: corpus siquidẽ superficiebus, supficies vero lineis, linea aũt punctis terminatur: sed quia ex terminatione q̃titatis resultat. (Ly aũt circa aliquid constans) dupl'r exponi potest: vel accipiendo ly constans in casu noĩatiuo, & tunc determinat (ly figura) & est sensus: & figura cõstans circa aliquid, q̃a figura suis constat terminis circa subãm. Vel in casu accusatiuo, & tũc determinat ly aliqd, & est sensus & figura circa aliqd constans. i. nõ fluens sed simul stans: & iuxta hũc sensum insinuatur natura subiecti vendicantis sibi figurã. res. n. constans propriam habet figuram. quæ autem fluit, alienam figurã suscipit (vt patet de aqua vino & oleo &c.) Et qm̃ huiusmodi formæ & figuræ proprie dñr esse in corporibus & superficiebus, iõ eorum passiones in hac eadẽ specie reponere volens subdit amplius rectitudo et curuitas &c. Proposita igit̃ hac quarta specie duo subdit. primo probationẽ q̃ contenta in ea sint qualitates ex eo q̃ fm vnũquodq; horum quale dr̃, fm. n. triangularitatem triãgulus vel triangularis dr̃: et sic de aliis Qualitas aũt est fm q̃ quales dicimur. Deinde excludit quedã ab hac specie, quæ in ea cõtineri multi forte apparet. sunt aũt hæc rarum & spissum, asperum & lene, quæ etiam rõne q̃titatis substantiam denoĩant. Sed hæc aliena a qualitatis gñe esse dicit, eo q̃ positionem signãt. i. situm partium: q̃ ex eorũ diffinitionibus manifestat. & ex textus clarus ex se. Aduerte hic, q̃ v̾ba Gilberti Porretani, in libro Sex Principiorũ. cap. de positione, dubitationem inducũt, eo q̃ ibi asseritur, asperum & lene, qualitates signãre. Sed hanc dubõnem explanat Albertus dicens, asperum & lene, & põnem & qualitatẽ importare: sed põnem principal'r, qualitatem aũt secũdario. Et propterea diuersimode intuẽtes hæc Arist. & Gilbertus non contraria, sed quæ diuersimode vni conueniunt dixerũt. Vltimo sub dubõne relinquit, an aliæ sint qualitates species, dicẽs. & fortasse alij quoq; apparebũt qualitatis modi. affirmat tñ supradictas quatuor spẽs esse eas, quæ maxime fm famam numerãtur inter qualitates. Vbi notandum est, qd' Boetius est his Aristo. verbis opinatur alias quoque esse qualitatis spẽs ab Arist. alibi expressas, & hic ideo omissas. Tum q̃a liber hic pro incipiẽtibus factus est quibus non oportet oĩa aperire. Tum vt nos ad ingrendum ex nostro ingenio noui aliqd incitaret. Communis tamen via tenet sufficienter enumeratas ab Arist. hic spẽs qualitatis, & omnes ꝯñr qualitates reduci ad aliq̃ harum quatuor spẽrum. Q2 aũt dixerit, fortasse & alij quoq; apparebunt qualitatis modi, vt morem pħorum & suũ præcipue seruaret, eãm fuisse credimus. Consueuerũt. n. non determinatam rẽ adhuc ratione, nisi quasi p se nota relinquatur sub dubio ptransire, eo qd' nihil debet vere sciæ traditor temere asserere. Ne aũt omnino ieiuni transeamus declarãda est sufficientia harum spẽrum breuiter secundum doctrinã S. Th. Si quis aũt vult aliorum sciãm videre: legat Albertum hic & S. Th. vbi supra. Qualitas cum modum subãe importet, modus aũt determinationem, oportet q̃ sicut diuersimode modificat̃ seu determinatur potentia subãe, sic diuersimode qualis dicat̃. vnde factum est vt id, quo determinatur potentia subãe fm esse substantiale, qualitas subãlis vocaretur: ꝑpter qd' differentia in quale p̃dicatur: & id, quo determinatur potẽtia substantiæ fm esse accñtale, qualitas accñtalis diceretur: propter qd' oĩa accñtia, vt determinant subiecti potentiam, qualitates vocant̃. Sed qualitatis nomen, proprium sibi genus hoc rerũ vendicauit fm Albertum, quia facit simpliciter quale, cætera autem nõ faciunt simpl'r quale, sed cum aliqua additione. q̃titas enim facit quale q̃tum, vel quale quotũ, vt sic liceat loqui: & sil'e est in aliis. Vel, & in idem redit, licet accñs determinans potentiam subãe secundum esse accñtale qualitas sit, quia tamen qualitatis ratio attenditur penes determinationẽ potentiæ rei, & solum genus hoc cõsistit in ipsa determinatione subiecti, & distinguit̃ secundum qd' diuersimode subiecti potentiam determinat, iõ qualitatis sibi & rõnem, & nomen vendicauit: ita tamen qd' (vt dictum est) omne aliud accñs, vt determinat potentiã subiecti qualitatis rõnem sapiat, & nomen quodãmodo habeat: & hæc appropriatio noĩs qualitatis fuit cã, quare qualitas descripta est p quale simpliciter. ex hoc. n. q̃ fm aliq̃ rem quales sine additione dicimur, qualitatis genus cõcipere docuit. Quia igit̃ qualitas dicitur fm q̃ determinat substantiæ potentiã fm esse accidẽtale, oportet tot qualitatis ponere partes, quot modis potentia subãe fm esse accidentale determinat̃, vt diuisio sit p se. inuenitur autem potentia subãe determinabilis vel in ordine ad naturã, vel fm actionem & passionem, vel fm q̃titatem. Si in ordine ad naturam cõformiter scilicet vel difformiter, seu bene vel male, sic ponit̃ habitus & dispositio. Si fm actionem & passionem, quæ consequũtur principia naturæ, vel fm actionis et passionis principia, & sic habetur nãlis potentia vel impotentia: vel secundũ actionis & passionis terminos, et sic habemus passionem & passibilẽ qualitatem. si fm q̃titatem sic ponitur forma & circa aliqd constans figura. Præter hos aũt modos inueniat qui põt alios, quibus qualificari possit substantia. Cõueniens aũt ostenditur præsens distinctio non solum rõne dicta, sed etiam, quia ex ea ordo spẽrum dictarum clare liquet, quia nãq; natura est primũ, q̃ est in re & ipsam sequũtur naturales potentiæ, q̃ sunt principia operationũ, quarum multas, fm qualitates passibiles, ad quas terminãtur fieri necesse est, qm̃ ad eas solas est motus, vt probatur in. 7 Physi. iõ habitus primo, naturalis potẽtia secundo, & passibilis qualitas tertio posita est loco: figuræ aũt postremus remansit, eo q̃ secũdum q̃titatem posteriorem dignitate oĩbus prædictis, & generatione primis duobus, quorum secũdo naturali affinitate annexum est, tertium qualificat &c.

Qualia uero sunt, quæ secundum hæc denominatiue dicuntur, uel quomodolibet aliter ab his. In pluribus quidem & pene in omnibus denominatiue dicũtur, ut à candore candidus, & à grammatica grãmaticus, & à iustitia iustus, similiter aũt & in aliis. In aliquibus uero, eo quod nõ sint posita qualitatibus nomina, nõ contingit ea, quæ dñr ab eis, denominatiue dici. ut cursor aut pugillator, qui secundum ualetudinẽ naturalem dicũtur, à nulla qualitate denominatiue dñr. non. n. posita sunt noĩa ualetudinibus, secundum quas isti quales dñr. sicut. n. disciplinis secũdum quas uel pugillatores uel palestrici secundũ affectionem dicuntur. pugillatoria n. uel palestrica disciplina dicitur, quales uero ab his denoĩatiue, hi, qui ad eas afficiuntur, dicuntur. Aliquando aũt & posito nomine denominatiue nõ dicitur id qd' secundum ipsum quale dicitur, ut a uirtute studiosus dicitur. uirtutem. n. habendo uirtuosus dicitur, sed nõ denominatiue à uirtute dicitur. nõ autem in pluribus hoc tale est. Quæ autem dicuntur qualia, aut denominatiue à prædictis qualitatibus dñr, aut aliquo modo aliter ab his.

Hæc est secunda pars huius capi. in qua intẽdit determinare de quali, & circa hoc duo facit. Primo diffinit quale dicens. Qualia sunt, q̃ fm hæc, i. qualitates dictas, denoĩatiue dñr, vel quomodolibet aliter ab his. s. qualitatibus. Secũdo declarat datam diffinitionẽ. & primo quo ad primam partem, s. denoĩatiue dñr, dicens, qd' pene in oĩbus qualia denoĩatiue deriuantur a qualitatibus, vt ab albedine albus &c. deinde quo ad alteram partẽ, s. vel quomodolibet aliter ab his. ostẽdens duobus hoc modis contingere: vel quia qualitas ipsa nomen proprium non habet, vnde denoĩatiuum dicatur: & hoc maxime apparet in secunda spẽ qualitatis, vt potentia naturalis ad percutiendum & currẽdum &c. ostendit pugillator. n. fm illam potentiam dictus ab illius potentiæ noĩe non venit, sed ab

Lect. 5. in T. cõ. 16

Cap. de positione.

Prima secũdæ. q. 49 artic. 2. c.

Nota hic sectionem qualitatis numerum atque ordinem.

A. T. c. 14 vsque ad T. cõ. 21.

De Quali.

artis pugillatoriæ noïat: & simile est de cursore & aliis huiusmodi. Vel q̃a ipsum quale a qualitate noïata non habetur denoïatiue, vt a virtute habetur studiosus & nõ virtuosus, his ergo duobus modis quale inuenitur nõ denominatiue, sed quomodolibet aliter a qualitate dictum. Dubium hic accidit ex eo q̃ Arist. quale p̃ qualitatem diffiniuit, & superius qualitatẽ per quale, qđ absurdum vr̃: quia circularis doctrina vr̃. Ex dictis hic soluiť, qualitatis siquidem descriptio a posteriori data est, qualis autẽ a priori talem autem circulum difformem cõmittere vitiosum non est, dummõ semper id, a quo procedimus, tunc sit nobis notius (vt in posterioribus diximus &c.)

De proprietatibus qualitatis.

INest autem contrarietas secũdum quod quale est, ut iustitia iniustitiæ contraria est, & albedo nigredini & alia. similiter autem & ea, quæ secũdum eas qualia sunt, uel dicuntur, ut iustum iusto, & album nigro. non aũt in omnibus hoc est. rubro enim uel pallido, aut huiusmodi coloribus nihil contrarium est qualitatibus existentibus.

Hæc est tertia pars huius cap. tradens proprietates qualitatis: diuisaque in quatuor partes iuxta p̃prietatum numerum, quæ suis locis patebũt. Assignans igitur primo primam proprietatem, s. q̃ qualitas habet cõtrarium, tali ordine procedit. primo exẽplariter declarat qualitatẽ habere contrariũ, deinde quale quoq; habere contrariũ, demum hoc nõ conuenire oĩbus qualitatibus aut qualibus ostendit: & verba quidẽ textus satis clare hęc oĩa manifestant, adeo vt expone non egeant. Notanda tñ duo exigunt. Primũ est, q̃ hic est sermo de contrarietate simpl̃r, & non secũdum quid. dupliciter .n. aliqua vocantur proprie contraria a p̃bis, s. simpl̃r, & sic vnum vni tantũ contrarium ponũt, sic .n. contraria sunt extrema vnius gñis, quæ maxime distant, & nõ nisi duo esse pñt, vt albedo & nigredo in gñe coloris, & dulcedo & amaritudo in genere saporis. Vel secundum q̃d, & sic vnum pluribus cõtrariatur. sic .n. contraria dñr media, sub aliquo gñe, tam inter se, q̃ relata ad extrema. vt pallidũ contrarium dr̃ & rubro & albo & nigro, & ecõuerso quodlibet horũ pallido quodãmodo contrariatur. Sed contrarietas hæc est secundum quid: pallidũ siquidem vt sapit albedinẽ contrariatur nigredini: vt aũt sapit nigredinem cõtrariatur albedini &c. (vt dicitur in .5. physi.) quia igitur est contrarietas est secundum q̃d contrarietas, & non simpl̃r, eo q̃ sic non sunt cõtraria secundũ se, sed rõne alterius, vt patet ex dictis, iõ Arist. absq; additione cõtrarietatem hic proferens, de contrarietate simpl̃r intelligendũ se voluit. propter qđ subiũgendo dixit, in mediis coloribus cõtrarietatem non esse, q̃ verũ non est nisi contrarietatem simpl̃r accipiendo &c. Scđm est, q̃ notanter Arist. exẽpla ponens contrariorũ in moralibus, dixit, vt iustitia iniustitię: iustitia nãq;, vt in .5. Ethic. ipse docet, nõ est virtus media inter duas malitias, quẽadmodum aliæ virtutes morales, vt liberalitas inter prodigalitatẽ & auaritiã, & fortitudo inter timiditatẽ & audaciam &c. sed opponiť iniustitię, vt vnũ extremũ alteri extremo, sicut ęgritudo sanitati &c.

Amplius, si ex contrariis unum fuerit quale hoc palam est quoniam reliquum erit quale, proponenti ex singulis alia prædicamenta. nam, si est iustitia iniustitiæ contrariũ, quale autem est iustitia: quale igitur est iniustitia. nullum .n. aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ, nec q̃titas, nec ad aliquid: nec ubi, nec omnino aliud quicq̃ nisi quale: sic autem & in aliis, quæ secundum quale contraria sunt.

Hic secundo non ponit secũdam proprietatem, sed vicem secundæ proprietatis. cũ .n ad hoc ponantur hic proprietates vt insignitũ eis illucescat prædicamentũ quo ad contenta & nõ contenta: & hoc in loco documentũ, quo discernere discimus qualia a nõ qualibus tradatur, merito vitam proprietatis dictũ est. Et aũt documentum tale, q̃, si vnum contrariorum est quale reliquum etiã est quale, q̃ satis aperte in litera declarať inductiue, ostendẽdo q̃ nihil contẽtorum in aliis generibus qualitati contrariať. Ex ex eo habemus viam faciliorẽ ad discernẽdum qualitates ab aliis. statim .n. vt vnum cõtrariorum in qualitatis gñe posuimus, scimus ex hoc q̃ reliquũ in eodem genere est, & non oportet vagando quærere cuius naturę sit.

Suscipit autem qualitas magis et minus, album .n. magis & minus alterum altero dicitur, & iustum alterum altero magis & minus dicitur, sed & ipsa crementum suscipiunt, cum candidum nãque fit: amplius contingit candidum fieri, non tñ omnia: sed plura. Iustitia nãq; à iustitia si dicatur magis & minus potest quilibet ambigere, similiter & in aliis affectibus. quidam .n. de talibus dubitant, iustitiam nãque à iustitia non multum aiunt magis & minus dici: nec sanitatem a sanitate. Minus aũt alterum altero habere sanitatem aiũt, & iustitiam minus alterum altero habere, sic aũt & grammaticam & alios affectus, sed tamen ea quæ secundum eos affectus dicuntur indubitanter recipiunt magis & minus. & grammaticior .n. alter altero dicitur: & iustior & sanior, similiter & in aliis. Triangulus uero & quadrangulus nõ uidetur magis & minus suscipere, nec aliquæ aliarum figurarum. Quæcũq; .n. diffinitionem trianguli suscipiunt & circuli omnia similiter triãguli uel circuli sunt. Eorum uero quæ non suscipiunt nihil magis alterum altero dicitur. nihil .n. quadratum magis q̃ parte altera longior forma: circulus est, nullum .n. ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si utrũq; non recipiunt huius propositi rationem non dicetur alterum altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. horum itaque prædicta sunt nihil est proprium qualitatis.

Hic ponitur tertia proprietas qualitatis. s. suscipere magis & minus: vbi ipsa proposita tria facit Primo declarat qualitatem suscipere magis & minus ex duobus. s. ex hoc q̃ vnum est magis tale altero: & ex hoc q̃ idẽ est magis tale se successiue, vnde quo ad primũ dicit. album .n. magis & minus alterum altero dr̃. quo ad secundum vero post subdit. sed & ipsa. s. qualia cremẽtum suscipiũt candidum nãque cum sit: contingit fieri amplius candidũ. Deinde cum subdit. (Non tñ omnia.) ostendit q̃ in aliq̃bus qualitatibus vertitur in dubiũ. an suscipiant magis & minus: & intẽdit q̃ apud multos dubitatur, an qualitatibus secũdum se seu in abstracto sigñatis conueniat suscipere magis & minus, puta iustitiæ sanitati: & cæteris affectibus. i. habitibus vel dispõnibus. & simile dubiũ est de albedine & nigredine & aliis, indubitanter tñ tenent prædicti: qđ qualia s̃m qualitates prędictas suscipiũt magis & minus, vt iustus sanus albus & alia hm̃oĩ. Ratio aũt huius diuersitatis nõ alia assignatur in litera nisi modus loquẽdi: quia non diciť magis aut minus iustitia aut sanitas aut albedo, sed dicitur magis & minus iustus vel sanus aut albus. Tertio cum subdit (triãgulus vero &c.) ostendit q̃ absq; dubio non conuenit oĩbus qualitatibus suscipere magis aut minus, & circa hoc duo facit primo, p̃ponit q̃ figura quę est quarta spẽs qualitatis non recipit magis & minus: dicens, triãgulus vero & quadrangulus quæ sunt spẽs figure, nec aliqua aliarum figurarum vñr suscipere magis & minus. Deinde declarat tali rõne. Si in figuris inueniretur magis & minus, aut hoc esset quo ad ea de quibus non prædicatur diffinitio illius figurę. aut quo ad ea de q̃bus prædicatur, sed nec in illis nec istis inuenitur figura aliqua cum magis & minus. ergo figura nõ suscipit magis & minus. minor in textu quo ad primã partem sic declaratur, quia quęcũq; diffinitionem trianguli vel circuli suscipiũt, omnia simĩr et nõ magis aut minus triãguli aut circuli sunt. Quo ad secũdam vero subditur. Eorum, vero q̃ non recipiunt trianguli aut circuli rõnem nihil magis alterũ altero triangulus aut circulus est, & subdit exẽplum huius. figuram .n quadrata nõ est magis circulus q̃ figura altera parte longior. quia neutra est circulus, seu circuli diffinitionẽ recipit & simpl̃r ac vĩr, constat q̃ verum est nihil esse magis tale nisi sit tale, seu vt in textu dr̃: & idem est, nihil dicĩ magis tale q̃ p̃positi talis diffinitionem non recipit, q̃m comparatiuum p̃supponit suum positiuum, nõ ergo oĩa

Marginal notes: Proprie et contraria dupliciter sumuntur. — T. com. 6 — Cap. 9.

qualia recipiunt magis & minus, horum itaq; quae dicta sunt nihil est proprie propriũ qualitati, quia nihil horum conuenit omni qualitati, vt ex dictis patet. Notandũ est circa hanc partẽ, ꝙ praedicta dubitatio dupl'r intelligi potest, s. phice & logice: & siquidem intelligatur phice per iustitiam & sanitatẽ intelligendae sunt qualitates in seipsis, per qualia aũt intelligendae sunt participationes ipsarũ in subiectis. seu ipsae vt participãtur a subiectis: & est dubitationis sensus, an qualitates suscipiant magis & minus in suis essentiis, cum tñ indubitanter constet, ꝙ suscipiũt magis & minus in earũ participationibus in subiectis: prout magis aut minus participantur ab hoc vel ab illo v'.gra. constat colorẽ magis et minus participari a diuersis aquis calidis, vel ab vna successiue: & ɔñe calidum suscipere magis & minus. Dubium eñ est, an illa res, quę est caliditas, p hoc in seipsa augeatur, an sola eius participatio augeaᶩ. Et haec qõ vsq; in hodiernum diem habet diuersos opinãtes: & quia phica est derelicta hic ab Aristot. eam tñ determinauit S. Th. dicens, qñ calidum intenditur, etiam caliditatem ipsam intendi. Si vero intelligaᶩ logice tunc per iustitiam & sanitatẽ intelligenda est vt significatur in abstracto. per qualia autem qualitas vt significatur in concreto, ita vt diuersitas ſm modum significandi difficultatem hanc ingesserit, & est sensus dubitationis cũ constet cõcreta qualitatis, s. iustum, album, grãmaticum &c dici cum magis & minus. Dubium tñ apud quosdam est an abstracta earũdem qualitatum dicantur cum magis & minus, puta an iustitia, aut sanitas dicaᶩ cũ magis & minus. Et haec dubitatio magis logica est, & facile soluiᶩ dicẽdo, ꝙ abstracta non dñe magis & minus, qm̃ imitantur substantiam in modo signãdi subę siquidem adeo propriũ est non suscipere magis & minus, vt non solũ ipsa his careat, sed etiam omne illud, ꝙ modum subae sapit, vt sic a magis & minus susceptione immune reddaᶩ. clarum aũt est ꝙ res, cum signãtur in abstracto, per modum subae significatur: quia signãtur vt per se stans, ꝙ est propriũ substantiae. Vnde & a grãmatico substantiua dicuntur haec nomina. Vna ergo met res diuersimode signãta dicitur suscipere magis & minus, & nõ suscipere, propter diuersos modos significãdi, quorum alterum repugnat cũ magis & minus praedicari propter ꝙ & apud grammaticos abstracta comparatiuis nominibus carent &c.

Similia uero & dißimilia secundum solas dicuntur qualitates. Simile enim alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum illud. quod quale est, quare proprium erit qualitatis secundum eam simile & dißimile dici.

Hic quarto ponitur proprie propriũ qualitatis, s. secundum eã simile & dissimile dici: ꝙ nõ aliter in textu declaratur nisi ex hoc ꝙ ſm nullum aliorum generũ vnum altero simile dr̃, sed secundum quale tantum. Vbi notandum est primo, ꝙ ly (ſm) nõ denotat habitudinẽ causae formalis, sed fundamẽtalis. non. n. est sensus, ꝙ proprium est qualitati ſm eam formalr̃ simile & dissimile dici, quia falsum est. dicitur siquidem simile ſm similitudinem formaliter, & dissimile ſm dissimilitudinem, quae relationes sunt, & non ſm qualitatem aliquã. Sed est sensus, ꝙ proprium est qualitati ſm eam fundamentalr̃ simile & dissimile dici. & hoc verum est, qm̃ fundamentum causa, & ratio ꝙ aliquid dicaᶩ dissimile est qualitas, sicut fundamẽtalis rõ ꝙ aliquid dicatur aequale est q̃titas. Notandum est secundo, ꝙ sicut superius distinctũ est de aequalitate, ita in proposito distinguẽdum est de similitudine, s. ꝓprie & similitudinarie, seu sub aliis verbis formalr̃ & modalr̃, & sicut ibi dictũ est, aequalitatem proprie sequi q̃titatem proprie dictã & ęqualitatem metaphorice sequi q̃titatem metaphorice dictã, ita nunc dicimus similitudinẽ proprie seu formalr̃ esse proprietatem qualitatis, q̃ vere est qualitas. similitudinem aũt modaliter esse proprietatẽ qualitatis secundum modũ, i. ei sumptae per modum qualitatis. Appellatur aũt similitudo proprie relatio cõuenientię inter duo qualia rõne illarum qualitatum, vt albũ albo, & calidum calido simile dr̃. Similitudo autẽ modaliter dicitur relatio conuenientiae inter duo quaecũq; sint illa, vt induunt rõnes qualium, seu vt habent modũ qualis, vt homo homini similis dr̃ secundum humanitatẽ: quia hic talis est qualis ille, cum sñ secundum rem hmõi conuenientia idẽtitatis non similitudinis relatio sit, & sic est in aliis, vt pater patri similis dr̃, ſm paternitatem & q̃tum q̃to ſm q̃titatem &c. quia. s. hoc est tale quale illud est &c. Dixit ergo proprie propriũ esse qualitati ſm eã simile & dissimile dici, quia quocũq; modo silitudo capiatur, ꝓportionaliter comitatur qualitatem. Scd̃m. n. vere qualitatem vere simile aut dissimile dr̃, & ſm rem habẽtem modum qualitatis, simile aut dissimile modaliter dicitur &c.

In capi. de quātitate. (left margin, beside "talis rõ ꝙ aliquid dicatur aequale")

At uero non decet conturbari ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes, multa de relatiuis interposuisse. Habitus. n. & dispositiones horũ, quae ad aliquid sunt esse dicebamus. pene. n. in omnibus talibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem horum quae singula sunt. Nam cum disciplina genus sit, hoc ipsum quod est alterius dicitur. alicuius enim disciplina dicitur, Eorum uero, quae singula sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur. ut grammatica non dicitur alicuius grammatica, nec musica alicuius musica, sed forte secundum genus haec ad aliquid dicuntur, ut grammatica dicitur alicuius disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina, nõ alicuius musica. Quapropter quae per se quidem singularia sunt non sunt ad aliquid. dicimur. n. secundũ singulas quales. haec. n. habemus. scientes enim dicimur quod habemus singulas scientias, quare haec erunt & qualitates, quae singularia sunt, secundum quas quales dicimur, haec aũt non erunt eorum, quae sunt ad aliquid. Amplius si contingat hoc ipsum quale & relatiuum esse, nihil est inconueniens in utrisq; haec generibus enumerare.

Haec est quarta pars huius cap. in qua Aristo. excludit quãdam obiectionem; et tria facit. Primo ipsam obonem proponit, q̃ est talis In gñe qualitatis non debent reponi relatiua (qm dictum est) qd' diuersorum generũ & non subalternatim positorum diuersae sunt spẽs & drĩae: ergo habitus & dispõnes, cum in prędicamento ad aliqd numerati sint, nõ debent nunc inter qualitates poni. Secũdo ibi. (Pene. n. in oibus talibus.) r̃ndet huic obiectioni dicens tria, s. ꝙ huiusmodi, s. habitus & dispõnes ſm sua genera dicuntur ad aliquid & qd' ſm singula i. spẽs non dñe ad aliquid: & qd' praedicta singula, i. spẽs qualitates sunt. Ex quibus tribus confici põt r̃nsio dicens, ꝙ nõ est idem positum in praedicamẽto ad aliquid et qualitatis: sed gñа habituum sita sunt in ad aliqd, quia ad aliquid dñe: species vero in qualitate, quia qualitates & nõ ad aliquid sunt. Huius r̃nsionis prima propositio clare patet in textu. & ponitur ibi exẽplum de disciplina. Scd̃a quoq; clare subditur cũ dicitur: eorum vero, q̃ singula sunt, nihil ipsum ꝙ est alterius dr̃: vt grammatica & musica. haec n. non dicuntur ſm se ad aliquid, licet p aliud, i. per sua genera dñr ad aliquid: & iõ subditur, sed forte tñ genus haec ad aliquid dñr: & est snĩa plana: vbi distinctionem q̃ (in. 5 metaphy.) posuit, inter ad aliqd secundum se, & ſm aliud tetigit. Vocatur siquidẽ ad aliquid secundum se, ꝙ sui rõne refertur, vt pater Scia &c. Secundum aliud vero ꝙ cõne alterius: vt in proposito grãmatica ſm se non refertur, sed vt scia vel disciplina dicitur. Tertium autem ꝓpõnem ab eius probatione inchoãdo subdit dicens, dicimur aũt ſm singula quales: & intẽdit talem rõnem, ea ſm quae dicimur quales, sunt qualitates: sed ſm spẽs habituum dicimur quales, ergo spẽs habituum sunt qualitates, ꝓbatio minoris. ſm ea q̃ habemus dicimur quales: sed spẽ habitus habemus ergo ſm eas dicimur quales Declaratur minor huius prosyllogismi: quia iõ scientes dicimur: qm̃ singulas scias habemus: & non quia genus sciarum habeamus, oĩs. n. sciens dr̃ sciens vel quia habet phiam, aut geometriam, aut astronomiã, aut aliq̃ singularem sciẽtiam. Appellauit aũt species singula, eo ꝙ cõparãtur ad genus vt singularia eius, & singulas naturas singulae spẽs important gñe, nulla vnam naturam dicente. Tertio ibi. (Amplius si cõtingat.) Alio modo r̃ndet eidem obiectioni: & sendit ad hoc r̃nsio, ꝙ nõ inconuenit idẽ collocari in duobus praedicamẽtis: relationis, s. & qualitatis. si cõtingit idẽ

In antepredicamentis regula secunda. (right margin, beside "proponit, q̃ est talis")

T. c. 30. (right margin, beside "ad aliquid: & iõ subditur")

esse relatiuū & quale: ꝙ sine dubio contingit, ipse tñ sub dubio protulit, quia nõ determinauerat sic esse (vt moris sui est.) quia ergo habitus & dispões & qualitates sunt, & ad aliquid dñr, ideo in duobus poni gñibus nullum inconueniens est. Ad euidētiam dictorum primo notandum est, ꝙ prima rñsio dicens, genera habituū esse ad aliquid, & spēs qualitates: potest habere duplicē sensum. Primus est vt sit sermo de ad aliqd seu relatiuis secūdum esse, & hic est falsus omnino: quia impossibile simplr est alicuius qualitatis genus esse rē, quæ est formaliter ad aliquid: sicut impossibile est hoīs genus esse lineam. prædicamēta
T. co. 31. enim oportet impermista esse (vt in. 1. Poste. dr̄.) Secūdus sensus est vt sit sermo de relatiuis secūdum dici, & tūc verum est ꝙ dicitur. s. genus qualitatis alicuius esse ad aliqd, qm̄ cum relatiuum secundū dici, vt ex superius dictis ap
In primo cap. ad aliqui d. paret, nõ sit relatiuum, sed dicatur relatiuū, eo ꝙ res significata tali noīe non est ad aliqd, sed est concepta et signata cū ordine ad aliud, non inconuenit rem, q̄ est qualitas, vt significatur noīe generis, significari cū ordine ad aliud: & vt significatur noīe speciei, non significari cum ordine ad aliud, & ꝯñr genus esse relatiuum secundum dici, & spēm non, sed qualitatem pure remanere. sic aūt est in ꝓposito, qm̄, cum genus & species eandem rē (licet diuersimode) significent, res sigñata scientiæ seu disciplinę noīe, & grāmaticæ seu musicæ nomine, qualitas est, vt sigñatur scientiæ noīe: cum relatione ad scibile, importatur: vt aūt significatur noīe musicæ absolute importatur, & iō scientia dicitur ad aliqd secundum dici, musica aūt non, sed qualitas. Ex his aūt patet intellectus secundę rñsionis, ꝙ. s. in illa quoq; sermo est de relatiuis secūdum dici, nihil. n. minus impossibile est idē esse qualitatem vt ad aliqd secundum esse, q̄; genus esse ad aliqd & speciem qualitatem: imo magis impossibile vr̄: quia impossibilitas illius est rō impossibilitatis istius. iō. n. qualitatis genus non pōt esse ad aliquid, quia idē non potest esse ad aliqd & qualitas. Intendit ergo secunda rñsio, ꝙ, quia hmōi, s. habitus & dispositiones, sunt relatiua secundū dici: & ꝯñr important duo, s. rem absolutam & relationem, iō non inconuenit in diuersis ea gñibus collocari: in ad aliquid quidem rõne relationis, in qualitate aūt rõne qualitatis, q̄ absoluta res est. Secundo notandū est, ꝙ prædictæ duæ rñsiones differūt in hoc, ꝙ prima cõsiderat ad aliqd & quale quo ad modum denoīandi & prædicandi de substantia, secunda aūt considerat ea, quo ad id qd' sunt. Vnde quia modus denominandi multū attenditur s̄m modum quo res significatur & cõcipitur: & res, quę sunt habitus, vt sigñantur nominibus suorum generū, vt dictum iam est, significantur per modū ad aliquid, & consequenter denoīant cum ordine ad aliud: vt autem sigñantur nominibus spērum significantur ꝑ modum qualitatis, & consequenter denominant absolute: iō in prima rñsione merito dictum est, habitus gñа esse ad aliquid, species autē qualitates. Quia autem diuersæ sunt res, relatio sigñata per hmōi relatiua, & qualitas per eadem sigñata: ideo in secunda rñsione ad res addens, dixit non esse incõueniens, idem. s. subiecto & nomine in diuersis generibus rõne diuersorum, quæ clauduntur in eo. Et licet hæc rñsio sufficientibus videatur resoluere dubitationem ꝓpositam, quia tñ prima magis logica est, ideo accuratius eam est prosecutus &c.

Recipit autem facere & pati cõtrarietates & magis & minus. calefacere. n. & frigidum facere cõtraria sunt, & calefieri & frigidum fieri, delectari ac cõtristari: quare recipit contrarietatem, & magis & minus. calefacere. n. dicitur magis & minus, & calefieri magis & minus. Recipit ergo magis & minus facere & pati. de his itaq; tanta dicantur. Dictum est autem & de situ in his, que ad aliquid sunt. denominatiue. n. à positionibus dicuntur. De reliquis autem quando, & ubi, & habere, eo quod manifesta sunt, nihil de his aliud dicitur q̄ quod in principio dictum est: quia habere quidē significat calciatum esse, ubi autem in loco, quando ut heri, & alia, que de eis dicta sunt. de propositis itaque generibus, que dicta sunt sufficiant.

In hoc vlt. cap. huius trac. breuissime determinat de residuis sex gñibus, quia manifesta sunt de se. & primo de prędicamento actionis & passionis simul: duas eorū communitates assignādo, s. contraria habere, & magis & minus suscipere, vt clare patet in textu. Deinde de ꝑdicamento situs determinat, remittēs nos ad dicta in prædicamento ad aliquid, s. ꝙ denoīatiue a positionibus dicitur situatum esse: vt iacere & sedere. Tertio de reliquis tribus. s. vbi quando, & habere, nihil aliud dicendū censet, nisi qd' in principio dictum est, s. declarare quid noīs eorum, puta ꝙ vbi significat esse in loco (qñ) esse in tempore (hr̄e) vero calciatum esse, vestitum esse &c. Vltimo sufficere hæc vult pro nunc de decem præpositis generibus &c.

Circa hanc partem occurrit dubium, qūo situs sit vnū decem generum, & tñ denominatiue dicitur a positione, quæ est spēs ad aliquid, vt in textu hic dr̄. Ad hoc rñdet multipliciter. Primo dr̄, ꝙ positio quidem est spēs ad aliquid, & nõ est genus gñalissimum, sed situm esse est generalissimum: cuius signū est, ꝙ Arist. tam in principio q̄ in genere ad aliquid iacere & sedere in ꝑdicamento situs posuit, sessionem vero & stationē in ad aliquid. et modo expresse vocat hoc genus situm esse. Nec obstat denoīatiue dici a positione, qm̄ diuersus modus prædicādi sufficit ad distinctionem horum generū. Sed cõtra hoc est expresse auctoritas Gilberti Porretani, & oium pene ꝑborum dicentium positionem esse vnum gñalissimū. Et præterea non quæcūq; diuersitas modi prædicādi sufficit ad distinctionem prædicamētorum, dato qd' non distinguat nisi ratione: diuersitas nāq;, quæ inuenitur inter abstractū & concretum seu denoians & denominatiuum ad hoc non sufficit: qm̄ hæc in eodem sunt genere. albū. n. & albedo, & pater & paternitas in eodē manifeste sunt genere: cum igitur positum esse & positio, nõ differant nisi sicut denominans & denoīatiuum, vt patet de sessione & sedente: statione & stante &c. oportet dicere ꝙ in eodē gñe sunt. Secundo dr̄ ꝙ positio tripliciter sumit̄. Primo pro ordinata permanentia situatarū partium, & sic est dr̄ia q̄titatis. scd̄o pro ordine partium in toto respectu loci: et sic est speciale prędicamētum. Tertio pro relatione, & sic est numerata in ad aliqd. Sed hæc responsio & falsum sonat, & non soluit. Falsa quidē videtur. quia tertia acceptio positionis chimerica vr̄: quæ nāq; est illa relatio? ꝙ eius fundamentum? aut quis terminus? Non soluit aūt, quia ex hoc non habetur qūo denoīatiue dicantur ea, quæ in situ sunt, ab his, q̄ in ad aliquid: imo ex hoc potius haberetur oppositum, eo ꝙ denoīatiua solo casu & nõ significatione differūt ab his, a quibus dicuntur denoīatiue. Tertio dicitur et est forte declaratio ꝑcedentis, ꝙ, quia positio vt est spālе prædicamentum, dicit respectum cõsequentem relationem, iō potest sumi dupliciter. Vno mō formaliter & sic est vnū prædicamentum, alio mō fundamentaliter & sic est in aliqd. Et si quæratur, q̄ est illa relatio, dr̄, ꝙ est passiua adiacētia loci ad corporis partes sic adinuicē & respectu loci coordinatarū. Sed cõtra hoc est, quia nec sic saluatur qūo positio formaliter a positione fundamētaliter denoīatiue dicatur, imo potius oppositum ex hoc haberetur, vt deductū est. Et præterea cum abstractum significet rem formalr̄ tantum, male Arist. numerasset sessionem & stationē in ad aliqd: & stat & sedet in situ. Debuisset siquidem oppositū facere: quia cõcreta vtroq; mō sumi possunt, abstracta vero minime. Quarto dr̄ ꝙ quia positio vt est vnum ꝑdicamentum, significat non rē absolutam. sed respectiuā, licet non de genere ad aliquid: & large loquendo: ois respectus relatio vocetur. iō Aristo. extenso vocabulo ad aliquid põnens inter ad aliquid numerauit. Sed omisso, ꝙ hæc rñsio voluntaria vr̄, contra ipsam est, ꝙ pari rõne iacere & sedere inter ad aliqd numerasset: vel saltem ea ab, ab aliqd non separasset, sigñant. n. hæc respectu, sicut sessio & statio. Dicitur ergo quinto, ꝙ positio genus gñalissimum est comprehēdens in sua latitudine sessionem & sedere, stationē & stare: sicut qualitas albedinem & albū: & qd' sedere & stare denoīatiue dicuntur a sessione & statione. sicut albū, & dulce ab albedine & dulcedine. & ꝯñr ꝙ positio non est species ꝑdicamenti ad aliqd: sed posuit Aris. positiones inter ad aliqd: quia significant ꝑ modum ad aliquid. Dicitur. n. positio

Cap. 5. ibi eorum quæ secundū nullam &c.

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

Vera rñsio

aliculus positio: & decuit hoc ipsum facere in hoc libro, quoniam logice cõsiderat res vt dictum fuit: nõ dicimus ergo ea q̃ sunt in genere situs denoĩatiue dici ab his quæ sunt in genere ad aliquid secũdum illud qd' sunt, qm̃ positiones ſm id qd' sunt, non inter ad aliquid, sed in situs genere collocãtur: sed dicimus ea, quę sunt in genere situs .i. sedere, & iacere, denominatiue dici ab his. q̃ sunt in genere ad aliquid, quo ad modũ significandi. hoc aũt manifeste patet nullum inconueniens esse

Circa hæc vltĩo dicta genera vt vel quid noĩs nouitij habeant, sciendum est quatuor esse in re hac opiniones. Quidam.n. putant hæc sex genera sigñare absolutũ cum respectu, puta ꝙ vbi sigñat locum cum respectu ad locatum &c. Alij vero qd' significant denoĩationes extrinsecas: ita qd' nihil aliud sigñat sortem esse in loco q̃ sortem denominari a loco: vt mẽsura extrinseca &c. & hoc consonare videtur doctrinæ S. Tho. in. 3 physi. ab Herueo defenditur. Alij credũt ꝙ quatuor vltima genera significent respectus, q differant a relationis genere duplr (vt dicitur in tract. de relatione attributo S. Th.) Primo in hoc, ꝙ genus relationis inueniẽ & in corporalibus & in spiritualibus, respectus autẽ horum quatuor in corporalibus tantum: consequuntur. n. locum, aut tẽpus, aut aliquid tegens quæ corporũ & corporalium tantum sunt. Scdo in hoc, ꝙ relationis genus fundatur sup res quinque generũ suo modo absolutas. respectus aũt horum generum fundantur super alios respectus, vt patet ex eorũ diffinitionibus a Gilberto positis (vbi) nãq; & positio consequũtur adiacentiam passiuam corporis locati a loco (qñ vero) sequitur adiacentiam tẽporis, & habitus adiacentiã eorum quæ circa corpus sunt. A quibusdam aũt dicitur, ꝙ hæc sex genera importãt respectus differentes, a relationis genere in hoc, qd' respectus generis ad aliquid est respectus intrinsecus aduenĩens, respectus aũt aliorum generum est respectus extrinsecus aduenĩens. & vocatur respectus intrinsecus aduenĩẽs, qui necessario sequitur extrema, vt similitudo necessario sequitur duo alba: respectus autẽ extrinsecus aduenĩens dr̃, qui nõ necessario sequitur ad extrema posita in actu, vt ibi nõ necessario sequitur corpus & locum &c. & quoniam Aristo. non esse protelandum sermonem de his hic censet sat sint hæc &c.

Capr. 2. distin. 2. q. 1.

Herueus quol. Lect. 4. sr. super T. cõ. 22. Capr. 2. distin. 2. q. 1. in solutione Aurt. contra secũdã conclus.

De Oppositis. Cap. I.

Quoties solet apponi dicendum est. Dicitur aũt alterum alteri opponi quadrupliciter: aut ut ad aliquid, aut ut contraria: aut ut habitus & priuatio, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur autem unũquodq; istorum ut sit sigillatim dicere, ut relatiua, ut duplum dimidio: ut contraria, ut malo bonum: ut secundum priuationem & habitum, ut cæcitas uisui: ut affirmatio & negatio, ut sedet & non sedet.

Hic est tertius tract. huius operis, tradens notitiã postprædicamentorum .i. eorũ quæ consequuntur diuersa p̃dicamenta. hæc n. superant determinanda hoc in loco secundum veritatẽ, licet Andronicus (Boetio teste) dixerit Arist. non esse doctrinã hanc, sicut nãque ante doctrinam prædicamentorum tradidit eorũ notitiam, q̃ velut principia & fundamẽta iacienda erant, & postmodũ singula genera cũ suis propritatibus numerauit, sic modo ea, quæ ad oĩa velut multa genera consequuntur, docere consequenter vult. Sunt aũt hæc quinque, s. oppositio, prius, simul, motus, & hr̃e. Quorum primum secundum & tertium oĩa et singula genera comitantur: qm̃ inter oĩa genera est oppositio. cũ sit distinctio, q̃ super oppositione fundatur: & vnũ est prius & aliud posterius, & omnia sunt simul tẽpore. in singulis quoq; gñibus manifeste hęc parent. differentiæ siquidẽ econuerso diuidẽtes genus qdlibet simul natura & oppositæ sunt, gña vero priora speciebus sunt. Motus aũt per se quidem quatuor respicit genera, s. sub̃am, q̃titatem, qualitatem & vbi: per accñs autem ad oĩa se extendit. Habere autem sub̃am respectu certorum generum comitatur. Declarãda igitur merito hæc ab Arist. fuerant; incipiẽs aũt ab oppositis quatuor facit. Primo proponit & in cõi manifestat intentum. Scdo exequitur de singulis oppõnibus tractando. ibi (Quæcũque igitur vt relatiua.) Tertio cõparando eas adinuicem differentiam inter illas ostendit. ibi (Qm̃ aũt priuatio & habitus.) Quarto redit ad amplius contrariorũ naturam tractandam ibi. (Contrarium aũt est bono &c.) Proponẽdo ergo primo qd dicendũ sit, aperit. s. Quoties solet opponi. Deinde enumerat quoties solet opponi dicẽs: quadrupliciter oppõnem fieri. Vltimo figuraliter. i. exẽplariter quatuor oppõnis modos numeratos manifestat: singulis oppositis singula exẽpla apponens, vt de se patet.

Circa illud verbũ (quoties solet opponi) cõe dubium occurrit: an oppositio vniuoce dicaẽ de his quatuor oppositionibus, an æquoce. Quibusdam. n. videtur ꝙ vniuoce: quia nomen est cõe & ratio ſm oppõnis nomen est eadem: est siquidem oppositio incõpossibilitas simul existendi in eodem, ſm idem ad idẽ &c. & in hoc cõueniunt omnes oppõnes. Alijs aũt (quos sequor) apparet oppositionem ęquiuoce, ſm analogiam m̃ dici de his quatuor. Tum quia Arist. nõ diffinitiue aut descriptiue, sed diuisiue incæpit de oppositis tractare dicẽs. Quoties solet opponi dicendum est. Cõstat. n. ꝙ hic modus tractandi analogorum proprius est. Tum, quia illa oppõnis descriptio adducta non oppõnis, sed contradictionis est, vt patet in primo Elenchorum. Tũ quia relatiue opposita (vt infra patebit) æquiuoce opposita dicuntur.

Circa illud verbum, quadruplr opponi dr̃: aduertendum est, ꝙ sufficiens ratio numeri oppõnum habetur ex hoc, ꝙ opppositio aut attẽditur inter ens & non ens, aut inter entia. Si primo modo duplr contingit, vel inter ens & non ens omnino, & sic est cõtradictio: vel inter ens & non ens in tali sub̃to, & sic est priuatiua oppositio. Si secundo modo, duplr etiã: vel inter entia expellẽtia se mutuo ab eodem sub̃to, & sic est contrarietas: vel inter entia ad inuicem cõtraposita, & sic est relatiua oppositio.

Circa ordinem harum oppõnum notandum est: ꝙ dupliciter ordo inter ea considerari põt primo in latitudine oppositionis, scdo in latitudine entis. Si ordinãde sunt in ordine oppõnum: sic contradictio primum tenet locum: deinde priuatio tertio cõtrarietas: & vltimo relatiua oppositio remanet, qa tanto priorem inter oppõnes locum obtinet oppositio: quãto minus conuenientiæ cõpatitur, sicut tanto magis calidũ est, quanto minus frigoris cõpatitur, & vlr quanto minus vnum extremum cõpatitur aliquid alterius, tãto magis perfectius ſm illud est. Constat autem cõtradictionis extrema in nullo conuenire: qa alterum ens: alterũ purum nihil est. Priuatiue aũt opposita etsi in nullo formalr conueniant, in subiecti tñ positione conueniunt. vtrũq; n. subiectum ponit. Contraria aũt etsi mutuo se expellant, quia tñ in vnius gñis natura conueniunt, qm̃ vtrũq; eorum ens ponit, formaliter illius generis tertium merito sibi locũ vendicant. Relatiue aũt opposita vltimo restant, qm̃ in genere formlr conueniunt, vtpote naturas positiuas illius dictãia, nec se ex hoc ꝙ correlatiue opposita sunt expellũt (vt infra patebit.) sed quia opposita. i. cõtraposita sunt, inter oppositas numerantur. Si aũt in ordine entium collocande sunt sic contrarius ordo est, qm̃ relatiue oppositioni primus debetur locus, cõtrariæ secũdus, priuatiue tertius, & cõtradictorię quartus, & ratio est qa in his quæ imperfectionem importãt opposito ordine attẽditur, magis & minus eorum in illo genere: & in gñe entis, in illo siquidem genere attẽditur magis & minus ſm accessum ad summum illius gñis: vel ꝙ idem est ſm maiorẽ recessum ab opposito, in genere aũt entis attẽditur magis ſm minorem recessum ab entis positione, ita ꝙ illud est ꝑfectius ꝙ minus ab entis positione recedit. v̄. gra. infirmitas q̃ imperfectionem sonat duplr melior dici põt, vel in genere infirmitatis: & sic illa erit ꝑfectior infirmitas q̃ magis appropinquat morti, seu magis recedit a sanitate, vel in gñe entis, & sic infirmitas minus remouẽs sanitatis perfectior est. Constat aũt ꝙ oppositio in allastogia malorũ est, sicut nõ ens & diffinitio, vt ex oppositis eorũ apparet. s. conuenientia, & vnitate, q̃ in coordinatione bonorũ sunt, & ideo ꝯñs est, ꝙ quãto aliqua oppõ magis recedit ab entis positione posteriorem

inter

inter entia locum teneat & ea quae minus entitatis remouet: priorem locum obtineat. Clarum vero est qd' conuenientia ens ponit: sicut & vnum esse, & consequenter qd' quanto aliqua oppositio minus conuenientiae habet, tanto magis ab ente recedit, ac per hoc cōtradictio vltimum entium inter oppositiones erit: & aliae praecedēt ipsam secundum recessium minorē a conuenientia qui supra declaratus est. Si credimus ergo Aristo. oppositiones voluisse ordinare in genere oppositionis a minus oppositis ascendisse semper dicamus. Si autē opinamur ipsum ordinasse oppositiones inter entia: dicamus a perfectiori inchoasse & ad minus perfecta indefesse properasse &c.

Quaecunque igitur (ut relatiua) opponuntur ea ipsa quae sunt oppositorum dicuntur aut quomodolibet aliter ad ea ut duplum ipsum quod est alterius dicitur, alicuius enim duplū dicitur, sed & disciplina disciplinato tanquā relatiue opposita est. & dicitur disciplina hoc ipsum quod est disciplinati: sed disciplinatum hoc ipsum quod est ad oppositum dicitur, idest ad disciplinam, disciplinatum.n. aliquem dicimus disciplinatum disciplina. Quaecunque ergo opposita sunt tanq̄ ad aliquid ipsa quidem q̄ sunt aliorum dicuntur: aut quomodocunq; ad se inuicem.

Haec est secunda pars principalis huius capituli, in qua intendens determinare sigillatim de singulis oppositionibus quatuor facit iuxta numerū oppositionum quae suis locis patebunt. Primo ergo breuiter determinans de relatiua oppositione describit relatiue opposita sic Quaecūq; vt relatiua opponuntur, ea ipsa quae sunt oppositorū dicuntur: aut quomodolibet aliter ad ea, & declarat exemplariter ponēs duo exempla primum deseruiens primae particulae: & secūdum secundae, vt ex his quae dicta sunt (in capitulo relationis) patet. Notandum est hic attente q secundum duplicem viam exponēdi relatiuam oppositionem, dupliciter exponitur dicta descriptio. Quidam enim putant relatiue opposita ex hoc habere oppositionem relatiuam: quia non compatiuntur se inuicem in eodem secundum idem. similiter &c. respectu eiusdem, impossibile est siquidem aliquem esse patrem & filium eiusdem, aut duplum, & dimidiū &c. & secundum istos, haec descriptio non declarat in quo consistit relatiue opponi, sed est potius regula quaedam ad cognoscendum relatiue opposita, qm̄ hinc ducimus qd' relatiue opposita semper sunt correlatiua adinuicē. talia.n. sunt q̄ non se compatiuntur respectu eiusdem &c. ita qd' secundum hāc viam descriptio ista magis est ad declarandū quae sint relatiue opposita, q̄ quid sint: licet habeatur ex ea via ad cognoscendum quid sint. s. quae non compatiuntur se &c. Alij aūt dicunt relatiuam oppositionem in hoc cōsistere formaliter q ad inuicem relatiua sunt seu dicuntur, ita q ex hoc pater & filius opponuntur relatiue, quia pater contra filium ponitur, & econuerso per hoc qd' pater filij est pr̄, & filius patris est filius: & simile est in aliis relatiue oppositis, & secundum hanc viam descriptio ista optime declarat quid sint relatiua opposita vt sic qm̄ explicite dicit in quo consistat eorum relatiua oppositio. s. in hoc qd' ad se inuicem referuntur Et qm̄ haec via veritatem tradit. ideo ad eius euidētiam & prioris manifestationem in quo deficiat notandum est, q. quia relatiua oppositio vltimum inter oppositiones locum tenet, & cōsequenter contradictoriam participat: quae prima est oppositio. iō dupliciter possunt considerari relatiue opposita. Primo inquātum opponuntur cōtradictione participata. Secundo inquantum sunt opposita relatiue Si considerentur inquantum relatiue opposita. sic apud S. Th. in. q. 7. de potentia Dei. art 8. ad quartum. duabus singularibus differētiis separantur ab aliis oppositis. Prima est q caeterorū oppositorum semper alterum. iō oppositi rationem habet, quia alterius negatio est: vel negationē secum ducit. Contradictorię.n. priuatiue oppositorum alterū negatio est, contrariorum vero alterum vt priuatio est, vt dicitur. 10. meta. relatiue autem oppositorū vt sic, neutrum alterius destructio est, sed ex hoc q opponuntur mutuo se ponunt. non.n. pater opponitur relatiue filio ex hoc qd' idem non potest esse pater & filius eiusdem: sed ex hoc qd' contra ponitur filio. vt dictum est. ex hoc autem ponit filiū, & econuerso. & simile est in aliis relatiue oppositis, semper nāq; inuenitur hoc, q ex hoc q relatiuum ad suum correlatiuum dicitur, ponit ipsum & non negat. ex hoc aūt opponuntur, vt in textu dicitur, q hoc ipsum qd' sunt aliorum sunt. ergo &c. Secunda est qd' caeterorum oppositorum alterum se habet vt imp̄fectum respectu alterius: vt patet discurrendo per singula, relatiue autē oppositorum vt sic, neutrum altero perfectius esse oportet, qm̄ vt sic s inquātum opposita, hoc ipsum qd' sunt ad aliud sunt, inq̄tum autem res aliqua ad aliud est, nec perfecti, nec imperfecti rationem habet. Si aūt considerentur relatiue opposita vt opponuntur contradictione participata, sic absq; dubio verum est, q alterum alterius negationē claudit, respectu eiusdem &c. & hoc mō intelligendi sunt expositores illi, qui dicunt relatiue opposita opponi ex eo qd' non possunt esse in eodem respectu eiusdē, et non est accipiendum de relatiue oppositis vt sic praecise, quoniam vt ex duabus conditionibus eorum inductis, apparet, qd' relatiua oppositio formaliter & praecise sumpta non cōsistit in negatione et imperfectione, sed positione abstrahendo a p̄fectione & imperfectione. Et quoniam sermo Aristo formalis est. ideo veram relatiue oppositorū descriptionem assignauit dicēs, relatiue opposita esse illa quę ea ipsa quę sunt oppositorum sunt &c.

Potentia. q. 7 arti. 8. ad quartū.

De contrariis.

Illa uero, quae sunt ut cōtraria, ipsa quidem quae sunt nullo modo adinuicem dicuntur, contraria uero sibi inuicem dicuntur. Neque enim bonum mali dicitur bonum, sed cōtrarium, nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt ā se inuicem hae oppositiones.

Hic secundo determinans de oppōne contraria duo facit. primo quasi describendo contrariae opposita, dicit, (Illa vero &c.) Vbi tria notanda sunt. Primum est, qd' sm triplicem contrariae oppositorum conditionem, tria Aristo. tangit sunt.n. contrariae opposita entia, & in hoc conueniunt cū relatiue oppositis (ad se inuicem non respectiua.) & in hoc differunt a relatiue oppositis (& denominata sibi inuicem contraria.) & per hoc differūt a disperatis, puta albedine & dulcedine. Primam condōnem innuit dicens; ipsa quidem quae sunt i. sm suas proprias essentias Secundam subdens, nullo mō ad se inuicem dicuntur. Tertiam adiungens, contraria vero sibi inuicem dicuntur. Secundum est, q opposita cōtrariae, vt in textu patet, oportet secūdum ea q̄ sunt, non se inuicem respicere, & aliquo mō. (s. vt contraria.) se inuicem respicere; & p̄ñr non esse relatiua & esse relatiua: (Non propterea, q oporteat contraria nō esse relatiua secūdum esse, & esse relatiua secundum dici, qm̄ album & nigrum, dulce & amarum & alia hmōi neutro modo sunt relatiua, sed ꝑpterea, quia oportet contrariae opposita nō esse correlatiua per se, & esse correlatiua per accn̄s) Vocantur aūt relatiua per se, q̄ secundum seipsa, seu propriis noibus referuntur, vt pr̄ & filius, duplum & dimidium &c. relatiua autem sm accn̄s, quae sm aliquid sibi additum seu denominatiuis noibus referuntur, vt Sortes est relatiuū sm accidentem sibi paternitatem, & p̄ris nomen indutus Plat. filij dicitur pr̄: necesse quippe est, qd' contrariae opposita sm ea quae sunt sub ꝓpriis noibus relatiua ad se inuicem non sint, vt album non dr̄ nigri album, nec econuerso, et q denoīentur contraria, ac per hoc sm additam contrarietatis relationem relatiue dicanī indura contrarij vocabulum dicitur n. nigrū (& si non albi nigrum albi tn̄ contrarium) & econuerso, album dr̄ nigri contrarium & sic oportet contrariae opposita nō esse correlatiua & esse correlatiua. Nec tn̄ hoc sufficit ad discernendū contrariae opposita, sed oportet specificare quali relatiua denoīatione oportet ea esse correlatiua, & hoc fecit Arist. (cū dixit ea oportere a contrarietatis relatione denoīata, sibi inuicem contraria dici.) Tertium q. quia Arist. superficietenus (vt logicum decet, res sub intētionibus considerantem) opposita contrariae manifestauit p dr̄iam a relatiuis & disperatis, nec aperuit quid contraria oppositio sit, sed quae con-

trariæ opposita dicuntur, non vera descriptione, sed aliquali maiore explicatione, q̃ cõtrariorum nomen sonet, ideo non est mirandum si contrariæ opposita declarauit per dici sibi inuicem contraria. Ex dictis nãq; iam patet, ꝙ adiunctæ huic particulæ duæ aliæ, tres contrariorum conditionis ostendunt, quas contrariorum, aut contrariꝗ oppositorum nomen non explicat &c.

Contrariorũ diuisio.

Quæcunque uero contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum esse, nihil horum est medium. Quorum uero non necessarium est alterum inesse horum omnium aliquid est medium omnino, ut languor, & sanitas in corpore animalis natura habent fieri, & necessarium est alterũ esse animalis in corpore, uel languorem, uel sanitatem. Sed & par & impar de numero prædicantur, & necessarium est alterum in numero esse, aut abundans, aut perfectum, & nihil est in medio eorum, neq; inter languorem & sanitatem, neque inter abundantem & perfectum. Quorum uero non est necessarium alterum inesse eorum est aliquid medium, ut nigrum & album corpore natura habent fieri, & non est necessarium alterum eorũ esse in corpore. non. n. omne corpus aut album, aut nigrum est. Sed prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de aliis multis, sed non est necessarium alterum horum inesse illis, de quibus prædicantur, non enim omnia uel praua uel studiosa sunt, sed est horum medium. Albi quidem & nigri fuscum & pallidum, & quicũque alij sunt colores: praui uero & studiosi qđ neque prauum, neque studiosum est. In aliquibus itaq; nomina posita his, quæ media sunt, ut albi & nigri, fuscum & pallidum, in aliquibus autem nomina quidem medio assignare idoneum non est, sed per utrorũq; summorum negationem (q. medium est) determinatur, ut neque bonum, neque malum, neque iustum, neque iniustum.

Deinde diuidendo cõtraria per mediata et immediata, magis eorum naturam aperit tali ordine. Primo ponit diuisionem bimẽbrum cum membrorum descriptionibus dicens, contrariorum quædam esse, quorum nihil est medium, i. immediata: & ista sunt quæcũque talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necesse est alterum ipsorum inesse, quædam vero, quorum est aliquod medium, i. mediata, & ista sunt quæcũq; talia sunt, vt non sit necesse alterum ipsorũ inesse ei, in quo nata sunt fieri. Secundo declarat exemplariter vtrũq; membrum, & quo ad primum adducit in exẽplum languorem & sanitatem in naturalibus, & in mathematicis parem & imparem declarans in eis saluari descriptionem primi membri, & ex descriptione descriptum. Quo ad secundum autem adducit album & nigrũ in corpore, & prauum et studiosum in anima: & sic procedit a descriptione secundi membri ad descriptum, vt clare patet in textu. Tertio distinguit quo ad nos (ſm membrum) cõtraria, s. mediata: dicens in aliquibus cõtrariis mediatis impositum esse nomen ei, ꝙ est medium, vt fuscum, pallidũ, croceum &c. nomina sunt mediorum inter albũ nigrum, in aliquibus vero nomen proprium medij nõ habemus, sed negatione vtriusque extremi circũloquimur (vt patet de medio inter prauum & studiosum) q. dicimus nec prauum, nec studiosum: & sic de aliis. Aduertẽda sunt ad intellectum huius literæ duo. Primo qđ mediũ est duplex, s. per participationem, & per abnegationem. Medium per participationem dicitur, q. ita ab vtroque extremo differt, ꝙ tñ vtriusque naturam participat, vt pallidũ, ita nec album, nec nigrum est, vt tñ albi nigriq; naturam sapiat. Mediũ vero per abnegationẽ dicitur, ꝙ vtriusq; extremi negationem omnino habet, vel simplr, vt lapis nec prauus nec studiosus: vel secundum tempus, vt homo in infantia nec prauus nec studiosus: vel secũdum partem, vt homo secundum corpus nec prauus, nec studiosus. In hoc ergo loco non est sermo de medio per abnegationem, qm̃ inter omnia contraria inuenitur tale medium, sed est sermo de medio per participationem, qm̃ ex hoc diuiduntur contraria inter se, ꝙ quædam eorum habent tale medium & quædam non. Diligenter aũt attende, ꝙ non dixit Aristo. aliqua contraria esse indiuisibilia, sed immediata. & iõ non oportet ex hoc loco dubium quẽpiam reddi, quomodo inter cõtraria immediata possit esse motus: immediatio siquidem rerum nõ obstat motui, sed indiuisibilitas, vt patet de motu, q est inter nigrũ, & immediate sibi vicinam ſpẽm coloris, puta fuscum: vnde sic potest motus de infirmitate in sanitatẽ, sicut de fusco in nigrum (nõ obstante immediatione) licet inter ea motus esse non posset, si vtrũq; eorum in indiuisibili consisteret. Scđo aduertendum est circa ea, quæ exemplariter in textu dr̃, ꝙ etsi vbiq; exẽpla excutienda non sint (quia exempla ponimus non qđ ita sint, sed vt addiscentes intelligãt.) In logica præsertim Arist. ponderanda minime sunt: qm̃ aliorum opinionibus frequenter in hmõi vtitur, vt patet hic cum dicit, prauum & studiosum inueniri in aliis ab hoĩe. Platonicum enim est dari deos oẽs bonos, demonum vero quosdam bonos & quosdam malos: significando per deos substãtias intellectuales supra globum lunarem. per demones vero eas, quæ sunt infra &c.

Priuatio uero & habitus dicitur quidem, quæ habent fieri circa idem aliquid, ut uisio & cæcitas circa oculum uniuersaliter autẽ dicere est, in quo nascitur habitus fieri circa hoc idem dicitur utrunque horum ordine.

Hic tertio determinans de oppõne priuatiua quatuor facit. Primo describit quid sint priuatio & habitus dicẽs, priuatio & habitus sunt quæ circa idem, i. in eodem nata sunt fieri, ordine, i. ordinate. Notanda sunt hic tria. Primũ est, ꝙ q̃uis priuatio, vt in. 5. Meta scribitur, multis modis dicatur: quos vide ibi si placet, in cõi tamen vsu loquentium duplr sumitur: & vno modo dicitur priuatio, negatio alicuius formæ in subiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis & ignorãtia priuatio scientiæ: & sic priuatio ponitur vnũ principium naturalium (in primo physicorum.) Alio modo & strictius dicitur priuatio negatio formæ in subiecto apto nato habere vtrãque ordine irregressibili: & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: & sic sumitur in hoc loco ab Arist. priuatio, vt patet ex illa particula, ordine: & ex eo qđ inferius dicet, s. ꝙ a priuatione ad habitum non sit regressus. Secundum est, ꝙ q̃uis Aristo. explicite non dixerit in hac descriptione priuationem esse negationem, implicite tñ hoc insinuauit: qm̃ impossibile est duo pure positiua fieri circa idẽ proximum susceptibile ordine, s. tali ad quẽ sequatur irregressibilitas, positiua nãq;, quæ in eodem susceptibili fiunt, contraria sunt, inter quæ (vt dicetur) transmutatio mutua est: nisi in aliquo subiecto cui alterum insit a natura. Tertium est, qđ Aristo. valde obscure insinuauit nobis priuationis & habitus naturam, contentus additione illius particulæ ordine. Sed diuus Tho. in octauo metaph. lectione. 4. & . 10. eiusdem. lectione. 6. obscuritatem hanc produxit in lucem dicens, duplex esse priuationem genus. Quædam priuatio est, quæ ita immediate respicit subiectum, sicut habitus, cui opponitur. sicut tenebra & ignorãtia &c. & istæ non habent fieri circa idem ordinate, ex eo nãq; quod priuatio immediatum ordinem habet ad subiectum, sicut habitus, non est ordo circa generationem eorum: quãuis sit ordo priuationis inter omnem habitum & eius priuationem. Quædam vero priuatio est, quæ nõ habet immediatum ordinem ad subiectũ, sed respicit illud mediante suo habitu, vt mors non respicit commune susceptibile vitæ & mortis n. si mediante vita. non. n. mors fieri potest nisi vita præcesserit: & tales priuationes habẽt fieri circa idem circa qđ fiunt habitus ordinate & propter istũ ordinem (vt infra patebit) est in eis irregressibilitas. Et quia (vt iam dictum est.) Aristo. describit huiusmodi priuationem & habitum, ideo apposuit illam particulam ordine, ita qđ habitum et priuationem dixit, q̃ nata sunt fieri circa idem ordine immediationis et mediationis habitus. n. natus est fieri immediate, priuatio autem mediante habitu.

T. com. 15.

T. com. 66.

Infra eodẽ cap. & meta. circa text. co. 14. & in 10. meta phy. circa T. com. 16.

Sed occurrit hic statim dubium, quia ista differentia assignata non videtur habere veritatem: aut enim loqueris de priuatione & habitu in ordine ad subiectum abso-

lutæ, aut in ordine ad generationem eorum in subiecto. Si primo modo, de omni priuatione & habitu verificatur, quod subiectum non æqualiter respicit vtrunque, qm̄ ad habitum ordinatur p se, sicut perfectibile ad propriam perfectionem, ad priuationem vero non nisi p accidens, quia s. habitus nō est perpetuus &c. Si secundo mō, tunc falsum est ꝙ dr̄: quia sequeretur ꝙ nullus posset esse cæcus nisi prius generatus fuisset in eo visus, ꝙ in cæcis a natiuitate falsum apparet. Nō. n. tales cæcantur cū ex vtero exeūt, sed in materno vtero cæci nascunt̄. Ad hoc dr̄, ꝙ loquitur de priuatione & habitu secundo mō. i. fm ordinem gn̄ationis eorum, ita ꝙ dicimus inter priuationem & habitum esse ordinem gn̄ationis, adeo vt impoſſe sit fieri priuationē immediate, sed necessario oporteat eā mediante habitu fieri, i. mediante gn̄atione habitus. nec sequitur ergo oīs cæcus habuit qn̄q; visum, sed sequitur, ergo omnis cæcus habuit gn̄ationem terminabilem ad visum, quæ & terminata esset nisi impedimētum affuisset. Impossibile est siquidem aliqd' esse prius cæcum, aut surdum, ꝗ actio generātis factiua visus, aut auditus dum facit impediatur, ita ꝙ ex corruptione gn̄ationis visus cæcitas fit, est ergo inter habitū et priuationem ordo gn̄ationis vel in se, vel in suis gn̄ationibus. & hoc est simplr̄ necessarium, ita ꝙ illa priuatio dr̄ fieri non nisi mediante habitu, cuius factio factionem habitus p̄supponit, Imo in ipsius habitus factionis, aut cōseruationis impedimēto seu corruptione per se cōsistit. Et quia hoc non cōuenit aliis priuationibus (de quibus diximus Arist. modo nō loqui.) iō patet assignatam dr̄iam & expositionem illius particulæ ordine, optimam esse. Exemplariter aūt liquet inter priuationem & habitum vniuersaliter nō est talem generationis ordinem. tenebra. n. nō sit necessario luce p̄supposita, aut eius generationis impedimento, sed sola lucētis absentia a diaphano, ignorantia similiter nobiscum nascitur absque cuiuscunque actionis impeditione vt patet &c.

De priuatiue oppositis.

Priuari autem tunc dicimus unūquodq; susceptibilium habitus, qn̄ in quo, uel quando natum est habere, nullo modo habet. Edentulum. n. dicimus non qui nō habet dentes, nec cæcum qui non habet uisum, sed quando qui debuit habere non habet, quedam. n. generationes neque dentes, neque uisum habent, sed non dicuntur edentulæ, neque cecæ.

Secundo describit qd sit priuari dicens, ꝙ priuari est susceptibile habitus nullo mō habere illū. vbi tres condōnes regri dixit ad priuari. Prima est, ꝙ illud, ꝙ dicit̄ priuari, sit aptum natū suscipere habitum, propter ꝙ lapis nō est priuatus visu. Scd̄a est, ꝙ non habeat illum habitū, aliter priuatum nō esset. Tertia est, ꝙ nullo modo habeat illū i. ꝙ non habeat illum eo mō, quo natum est hr̄e, siue ista modificatio attēdatur secundum tempus, vt patet in catulo, q non est priuatus visu ex hoc ꝙ ante nonum diē non videt: qa licet careat eo ꝙ est aptus natus hr̄e, non tamen caret illo qn̄ natus est habere: siue secundum locū, vt patet de aere existe in cauernis, qui non dicit̄ priuatus luce. vnde ibi non est nox: siue secundū partem, vt patet de hoīe, qui non dr̄ priuatus visu ex eo ꝙ nō videt fm aures aut partem posteriorē capitis: siue secundum q̄titatem vt patet de hoīe qui non dicitur aliqualiter cæcus, ex eo ꝙ nō videt ita acute sicut aquila: & breuiter fm q̄cūq; circunstantiam attēdatur modificatio seu determinatio ista semper verificatur ꝙ priuari nō dicitur nisi fm illam circūstantiam sibi deficiat: et quia oīs circūstantia modificat rem cuius est circūstantia, ideo communi vocabulo oēs comprehendens dixit Arist. (nullo mō habet) ac si dixisset. i. non habet fm illam circūstantiam qua natum est hr̄e: & declarauit statim hoc quo ad circūstantiam tp̄is, ꝗ importat ly (qn̄) & declaratio eius non eget expōne, nisi qd' nouitiis dicendum est ꝙ per gn̄ationes intendit res genitas, fm id ꝙ hn̄t ex gn̄ationibus: sic nāque gn̄atio catuli est sine visu, & hoīs sine dentibus. Aduerte hic, ꝙ si sensus prædictus est Arist descriptione verbaliter sumi debet, negatio importata in ly nullo, supra verbū cadere immediate debet, vt dicatur nullo modo habet, i. nō habet aliquo modo. i. illo modo quo natum est habere &c.

Quæritur aūt hic, cur Arist. descripta priuatione seorsum descripserit priuari, & tn̄ cum descripsit relatiue aut contrarie opposita, nō descripsit post modum referri, aut contrariari vnde disparitas hæc? Ad hoc dr̄, ꝙ disparitas ista orta est ex singulari cōditione, ꝗ addit priuari supra rem, quæ est priuatio, ꝗ non addit referri supra relationem. nec cōtrarium esse supra rem contrariam. In aliis nāque a priuatione ad hoc qd' subiectum denoīetur tale sufficit ꝙ res illa habeat. ad hoc. n. ꝙ aliquis a paternitate pater dicatur, sufficit ꝙ paternitatē actu habeat. & silr̄ ad hoc qd' aliquid sit calidum sufficit qd' habeat caliditatē. In priuatione vero nō sufficit qd' habeatur a subiecto, apto nato res illa, quæ formalr̄ est priuatio, i. negatio habitus, sed oportet apponere circūstantias, s. qn̄, vel vbi &c. non. n. a negatione visus res apta nata videre dr̄ cæca, nisi apponatur, ꝙ negatio illa habeatur qn̄ debebat haberi habitus: vnde Arist. nihil aliud in priuari descriptiōe expressit, nisi condōnem hanc singularem, vt patet in textu.

Priuari uero & habere habitum non est habitus & priuatio: habitus. n. est uisus, priuatio uero cæcitas est. habere uisum non est uisus, nec cæcum esse cæcitas, priuatio uero quædam est cæcitas, cæcum uero esse priuari & non priuatio est. Nā si idem esset cæcitas & cæcum esse utrūq; de eodē prædicaretur, nūc uero minime: sed cæcus dicitur hō, cæcitas uero nullo mō dicitur.

Tertio ostendit non esse idē, sed inter se distingui hæc duo, quæ descripsit, s. priuationem & priuari & silr̄ habitum & habere habitum: & adducit rōnem talem ad hoc, cæcum esse non est cæcitas, & silr̄ habere visum non est visus: ergo priuari non est priuatio, & hr̄e habitum non est habitus. declarat p̄nam ex terminis: quia constat quod cæcum esse est priuari, & cæcitas priuatio. & silr̄ visus est habitus, & habere visum est hr̄e habitum. Antecedens vero probat sic, si cæcum esse esset idem qd' cæcitas prædicarentur de eodem: sed non prædicantur de eodem, quia esse cæcum prædicatur de hoīe, cæcitas autem non. ergo a destructione consequentis sequitur qd' cæcum esse non sit cæcitas, ꝙ est oppositum antecedentis & rō adeo clare in litera patet vt non sit opus applicatione.

Dubium tn̄ circa hoc occurrit tale, aut Aristo. intendit concludere qd' priuari, & priuatio distinguūtur sicut denominatiuum & denominans, aut ita qd' vnum non sit fm rem omnino qd' alterum, eo modo, quo inter entia rationis potest dici distinctio secundū rem, i. ꝙ vnum nō est aliud. Si primum intēdit, superflua vr̄ solicitudo ista. iam. n. (in antepraedicamētis) declarauerat qūo denominatiua differat ab his a qbus dn̄r. Si vero secundū intendit, fallacia consequētis in processu eius est. Procedit. n. ex hac maxima, quęcūq; sunt idem prædicantur de eodem, in virtute nāq; huius categoricæ, tenet illa sua conditionales, si cæcitas & cæcum esse essent idem, prædicarentur de eodem. constat autem qd' ex illa maxima nō potest concludi determinate talis vel talis distinctio, sed aliqua distinctio, quæ potest etiā esse distinctio fm modum sign̄andi tantum, varietas nāq; modi significandi sufficit ad hoc ꝙ aliquid prędicetur de aliquo & nō prędicetur de eodem, vt patet de albedine & albo. albū. n. de forte prædicatur, albedo autem non: & vt dictū fuit solo casu differūt. Ad hoc dicitur, ꝙ Aristo. intendit cōcludere priuationem & priuari non esse omnino idem secūdum rem, i. rem significatam per priuari non esse oīno idem cum re significata per priuationem. vnde nō distinguit inter cæcum & cæcitatem. distinctio siquidem ista ex denoīatiuorum rōne sufficienter nota est, sed distinguit inter cæcum esse & cæcitatem: & silr̄ non distinguit visum a vidēre, sed visum a videntem esse: vt expresse patet in textu. Constat aūt qd' licet albedo & albū differant solo casu, albedo m̄ & albū differunt fm rem: esse nāq; album non est ipsa albedo, licet ipsam exigat: ita in ꝓposito esse cæcū aliud a cæcitate est, & hr̄e visum aliud a visu est. Nec est in ꝓcessu Arist. sane intellecto vitium, qm̄ etsi ex illa maxima sic vlr̄ sumpta non possit ista specialis distinctio concludi, ex ipsa tamen de significatis rebus intellectum, seclusis modis concipiendi & significandi euidenter cōcluditur, aliqualibus

In diffinitione tertia

ſm rem ſignificatam diſtinctio. Si.n. aliqua duo ſecluſis modis concipiẽdi &c.non prædicantur de eodẽ,oportet illa non eſſe omnino idem ante oẽm modum concipiendi & ſignificandi. ſic aũt ſe habent cæcum eſſe & cæcitas, eſſe nãq; cæcum de homine prædicatur, cæcitas nõ, quia res illa, q eſt cæcitas, aliud quid eſt ab eſſe cæcum ſeu hr̃e cæcitatem.ſic ergo Ariſt.conditionalis ex parte rei ſignificatæ intelligenda eſt. & ſilr illa propoſitio in propoſito, quæ eſt eius fundamentũ.ſic autem accipiendo intentum abſque fallacia concluditur vt ex dictis patet &c.

Oppoſita uero etiam hæc uidentur eſſe, ideſt priuari & habitum habere tanq̃ priuatio & habitus: Modus.n.oppoſitionis idem eſt, nam ſicut cæcitas uiſui oppoſita eſt, ſicut cæcum eſſe ad uiſum habere oppoſitum eſt.

Quarto dicit, ꝙ q̃uis priuari & hr̃e habitum non ſint idem cũ priuatione & habitu, eadem tñ ſpecie oppoſitionis opponunť.ſicut.n.cæcitas priuatione opponitur viſui, ſic cæcum eſſe priuatiue opponiť ei ꝙ eſt hr̃e viſum &c.

Non eſt aũt neq; id q ſub affirmatione & negatione iacet affirmatio & negatio. affirmatio nãq; eſt oratio affirmatiua: & negatio oratio negatiuã. horum uero quæ ſub affirmatione et negatione ſunt nulla eſt oratio. Concedatur aũt etiam hæc eſſe oppoſita alterutris tanq̃ affirmatio & negatio. nã in his modus oppoſitionis eſt idem. Sicut.n. affirmatio uerſus negationem oppoſita eſt, ut qui ſedet ei qui non ſedet, ſic & res quæ ſub utroque poſitæ ſunt, ut ſedere & non ſedere.

Hic quarto determinat de oppoſitione cõtradictoria, omiſſa deſcriptione eorũ. quia affirmatio & negatio in notitia omnium ſunt, tali ꝙ ſat ſit ad cõtradictoriæ oppoſita recipienda. vnde duo de cõtradictoriæ oppoſitis tradit. Primum eſt diſtinctio eorũ. Secundum eſt, ꝙ cum diſtinctione iſta vnitas manet oppõnis. Quo ad primũ dicit, in oppoſitis cõtradictoriæ eſſe duo ex parte cuiuſq; extremi, ex parte ſiquidẽ affirmationis eſt affirmatio ipſa: & id ꝙ ſub affirmatione iacet, ſicut ſignatũ in ſigno, ex parte quoque negõnis ſunt duo.ſ.negatio ipſa, & id ꝙ ſub negatione iacet. ſilr ſicut ſignatum in ſigno. v.gra. in iſtis cõtradictoriæ oppoſitis ſortes ſedet, ſortes nõ ſedet, non ſolum ſunt orões ipſe affirmatiua.ſ.& negatiua, ſed ſunt earum vltimo ſignata.ſ.ſortem ſedere & ſortem nõ ſedere.

Sciendum eſt hic anteq̃ vltra progrediamur ꝙ nomine affirmationis & ſilr negationis, nõ intelligitur affirmatio ſcripta vel vocalis, ſed affirmatio ſm quodcũque eſſe, ſiue in ſcripto, ſiue in voce, ſiue in mente. nomine aũt eius ꝙ ſub affirmatione vel negõne iacet, intelligitur res extra coniuncta tali diſpõni, vel ſine illa, puta ſortes habens ſeſſionem vel ſine ſeſſione. Cũ ergo in oppoſitis cõtradictoriæ ſit cõſiderare ex parte cuiuſque extremi duo probat Ariſt. talis nõ eſſe idem tali rõne, affirmatio eſt orõ affirmatiua. & ſilr negatio eſt orõ negatiua, ea quæ ſub affirmatione & negatione iacent nõ ſunt orões. ergo id qđ iacet ſub affirmatione nõ eſt affirmatio, neq; id qđ iacet ſub negatione eſt negatio. Aduerte hic primo ꝙ dictum

Capi. 4. in fine. Ariſt.ſ. affirmatio eſt orõ affirmatiua. & negatio eſt orõ negatiua, nõ eſt vt diffinitio accipiendum, rudis nãq; diffinitio eſſet affirmationis p affirmatiuum & negationis per negatiuum, ſed accipiendum tanq̃ ſimplr verum, ſicut ſi dicerem ꝙ homo eſt aĩal humanum. non.n.fuit ſibi curæ hoc in loco res hæc, quia ꝓpoſito ſuo ſufficit ꝙ tam affirmatio q̃ negatio ſit orõ ſeu enunciatio quæ eſt earum genus. in hoc.n.ſtat vis rõnis ſuæ. ex hoc nãq; ꝙ affirmatio eſt oratio: & id qđ ſub affirmatione iacet nõ eſt orõ concludit, ergo id qđ ſub affirmatione iacet non eſt affirmatio. (In primo aũt libro peri herm.) ſubtiliter diffinit affirmationem & negationẽ. vt patet ibi. Aduerte ſecundo ꝙ quia omnis complexio verbalis, in quæ cõſiſtit tam affirmatio q̃ negatio, fit per actum animæ res extra quæ p affirmationem, aut negationem ſignificatur cõplexa eſſe non poteſt, eo qđ actus intellectus nihil ponit in re cognita, ac per hoc nõ poteſt eſſe oratio affirmatiua aut negatiua, ſed eſt res habens ſibi cõiunctum illud qđ de ea affirmatur, vel non habens illud ſibi cõiunctum. ſortes.n.habens albedinem, aut carens albedine nõ eſt complexum quid ſeu oratio, ſed res cõiuncta ſecundum rem alteri rei aut coniuncta. Vtrũq; igitur aſſumptorum ab Ariſt. verum eſt. ſequitur ergo in affirmatione & negatione quæ contradictoriæ oppoſita dicũtur, alia quædam duo latere de quibus ſubdit conſequẽter quomodo opponantur dicens, ꝙ concedẽdum eſt ea quæ ſub affirmatione & negatione iacent, q̃uis affirmatio & negatio nõ ſint oppoſita eſſe ſicut affirmatio & negatio opponuntur. i. oppoſi contradictoriæ. non.n. contradictoriæ opponuntur ſolę orationes, puta ſortes ſedet, ſortes non ſedet, ſed earũ fundamenta in re.ſ. ſedere non ſedere. Ex hoc loco ſumitur ꝙ duplicia ſunt contradictoria.ſ. complexa & incomplexa, complexa ſunt affirmatio & negatio, incomplexa vero ea quæ ſub affirmatione & negatione iacent.i. earum fundamenta extra animam &c.

Quoniam autem priuatio & habitus non ſic opponuntur ut ad aliquid manifeſtum eſt, neque.n. dicitur uiſus hoc ipſum q eſt oppoſiti. uiſus enim non eſt cæcitatis uiſus, nec alio ullo modo ad ipſum dicitur. ſimiliter aũt neque cæcitas dicitur uiſionis cæcitas, ſed priuatio quidem uiſionis cæcitas dicitur, cæcitas uero uiſionis non dicitur. Amplius ad aliquid omnia reciproca dicuntur. quare & cæcitas ſi eſſet eorum quæ ad aliquid ſunt, utique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, ſed non conuertitur, neque enim uiſus dicitur cæcitatis uiſus.

Hæc eſt tertia pars principalis huius capi in qua comparaturus declaratas oppoſitiones inter ſe ſicq; oſtendere intendens, ꝙ non coincidunt, ſed ſeparata eſt vnaquæq; oppoſitionum dictarũ ab altera, tria facit. Primo priuatiuam oppoſitionem ſeparat a relatiua. Scđo ſeparat eandem a contraria. ibi (Qm̃ autem neq; vt contraria.) Tertio ſeparat oppoſitionem contradictoriam a cæteris. ibi (Quæcũq; vero tanq̃ affirmatio.) Aduertendum eſt hic ꝙ quia ſuperius Ariſt. contrariam oppõnem a relatiua ſeparauit ideo nunc earũ diſtinctiones non meminit, ſed ad priuatiue differentiam ab vtraq; earũ ſe ſtatim tranſtulit diſtinguendam, & vt inchoarũ ordinem quo diſtinguendo poſteriorem appoſitionẽ a priori ꝓcedit obſeruaret, non ſeparat priuatiuam a cõtradictoria, ſicut nec contrariam a priuatiua nec relatiuã a cõtraria diſtinxit, ſed econuerſo, quia contraria quę poſt relatiuã poſita eſt a relatiua ſeparauerat, ſubſequenter nũc priuatiuam a relatiua & cõtraria diſtinguit, & ſic conſequenter contradictoriam ab omnibus antepoſitis ſeparabit, nec ꝓpter hoc neceſſe doctrinæ aliquid adẽptum eſt: ſed ordinate breuitati conſultum, mutuę ſiquidem ſunt differentiæ quibus ſeparantur & ſimul declarantur, qm̃ ex parte vtriuſq; extremi differentes conditiones afferuntur, vt in proceſſu patebit. Ponit ergo primo talem concluſionem. Oppoſita priuatiue non opponuntur relatiua. & probant eã dupliciter. Primo ſic, relatiue oppoſitorum vtrũque hoc ipſum qđ eſt ſui oppoſiti eſt, ſecundum habitudinẽ caſus genitiui vel quomodolibet aliter. priuatiue oppoſitorũ neutrum alterius eſt, aut quomodolibet aliter ad alterum dicitur. ergo priuatiua oppoſita vt ſic, nõ opponuntur relatiua. Declaratur minor exemplariter, viſus.n. nõ dicitur cæcitatis viſus, nec cæcitas viſus cæcitas, licet dicatur viſus priuatio. ſicut ſuperius dictum eſt, ꝙ calidum nõ dicitur frigidi calidum, licet dicatur frigidi cõtrarium. Secundo ſic, omnia relatiue oppoſita dicũtur reciprocata.i. ad cõuertentiam, priuatiue oppoſita non dicũtur reciprocata. ergo declaratur minor. quia viſus nõ dicitur cæcitatis viſus, ꝙ tamen eſſe neceſſarium ſi cæcitas diceretur relatiue ad viſum. oportet enim vt aſſumptum eſt, omnia correlatiua ad conuertentiam dici. Notandum eſt hic quod iſta ſecunda ratio non ſolum adducta eſt propter principale intentum, ſed ad excludendam apparẽtiam q̃ in fine primæ rationis remanſit quando dictum eſt qđ cæcitas non dicitur viſus cæcitas: ſed viſus priuatio, minus ſiquidẽ clare dimiſſum videbatur quomodo cæcitas nõ eſſet viſus cæcitas, cum conſonans videatur prima facie ſermo dicens, cæcitatem eſſe viſus cæcitatem, excluſa eſt autem apparẽtia hæc ſufficienter ex ſecunda ratione vt patet &c.

Quoniam

Quoniam autem neque ut contraria opponuntur ea quæ secundum priuationem & habitũ dicuntur, ex his manifestum est, quorum.n.contrariorum nihil est medium, necesse est in quibus nata sunt fieri aut de quibus prædicãtur alterum ipsorum inesse semper horum.n.nihil erit medium, quorum alterum necessariũ erat inesse susceptibili, ut languorem & sanitatem: & abundantem & perfectum. Quorũ uero aliquid est medium nunq̃ necessitas est omni susceptibili inesse alterum. neq;.n.necesse est omni susceptibili candidum uel nigrum esse, neq; frigidum neq; calidum. horum.n. medium aliquid nihil prohibet esse, horum autem erat aliquid medium quorũ non erat necessariũ alterum inesse susceptibili præter illa subiecta, quibus naturalr̃ unũ inest, ut igni calidum esse, & niui cãdidum. In his autem determinatæ necessarium est alterum inesse, & nõ alterutrum contingit. non.n possibile est ignem frigidũ esse, neq; niuem nigram, quare omni quidem susceptibili non est necessariũ alterum eorum inesse, sed solis quibus naturaliter unum inest, & in his determinatæ unũ non alterutrum cõtingit. In priuatione uero & habitu nihil horum, quæ dicta sunt uerum est, neq;.n.semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum, q.n.nondum naturam habet ad uidendum neq; cæcum, neq; uisum habens dicitur. Ideoque non erunt hæc talium contrariorũ neq; quorum nihil est medium: sed neq; quorum est mediũ, necessarium.n. est omni susceptibili alterum istorum inesse, qñ.u.iam natum fuerit ad habendum uisionem, aut cæcum. at habens uisionem dicitur, & horum nõ determinatæ alterum, sed alterutrum cõtingit. In contrariis autem quibus medium est nunq̃ necessarium fuit omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam: & his determinatæ unum. Vnde palam est q. secundum neutrum modum tanq̃ cõtraria opposita sunt hic quæ secundum priuationem & habitum opponuntur.

Hic iam separat priuatiuam oppõnem a contraria, ponendo similiter vnicam condõnem.s. priuatiue opposita non opponuntur contrariæ, ꝓbando eam dupl̃r, & qm̃ prima rõ intendit ostendere priuatiue opposita distingui sigillatim a singulis modis cõtrariorum, iõ circa eam sic ꝓceditur. Primo replicat diuisionẽ contrariorum subtilius declarando eorũ conditiones ex quibus intendit cõcludere intentum. Cõtrariorum ergo inquit quædã sunt immediata: & hæc superius diximus esse ea quorũ necesse est alterum inesse eorũ susceptibili, modo aũt declarando dicimus qd' sunt ea quorũ alterum necesse est inesse eorũ susceptibili omni: & semper quidem numerus & omni tpe oportet ꝙ sit par aut impar. Quædã vero sunt mediata, & hæc diximus esse ea quorũ non est necesse alterũ eorũ inesse, modo aũt dicimus ꝙ sunt ea quorũ non est necessarium alterum eorũ inesse omni eorũ susceptibili, quocũq; tempore, & si alicui susceptibili alterũ necessario inest, nõ contingit vtrũq; illi inesse. non.n. est necesse omne corpus esse calidũ aut frigidum, neq; nunc neq; in futurũ, & illud corpus, q. necessario est calidũ ex cuius natura.s. necessario fluit in eo caliditas: non põt effici de calido frigidũ, sed vnum cõtrariorum determinatę suscipere põt, vt patet de igne, qui qm̃ necessario est calidus non põt fieri frigidus. Habemus ergo tres condõnes contrariorum, quarũ prima ptinens ad immediata, est ꝙ necesse est alterũ eorum inesse eorũ susceptibili omni & semp. Secunda pertinens ad cõtraria mediata respectu oĩum susceptibilium eorum est, ꝙ nũq; omni susceptibili eorũ necesse est alterum eorum esse. Tertia pertinẽs etiam ad cõtraria mediata, sed respectu subiectorũ quibus naturalr̃ insunt, est qd' talibus subiectis necesse est alterũ determinatæ inesse.i.nõ hoc vel illud sed hoc puta calorẽ aut albedinem. Deinde ostẽdit oppositas condõnes inueniri in priuatiue oppositis dicẽs. (In priuatione aũt &c.) vñ per oppositũ ad illas tres conditiones ponit tres condõnes relatiue oppositorũ. Prima est qd' non semper omne susceptibile eorũ habet alterum eorum, vt patet de catulo ante nonum diẽ, qui cũ visus et cæcitatis susceptibilis sit, non dr̃ pro tũc cęcus aut videns, & ꝑ hoc patet differentia contrariis immediatis. Scđa est qd' omni susceptibili eorũ necesse est alterum eorũ inesse: q̃uis non semper vt dictũ est, necesse est.n.oẽm catulum quandoque fore vidẽtem vel cæcum, & ꝑ hoc patet drĩa a contrariis mediatis respectu oĩum subiectorum eorum. Tertia est ꝙ nulli inesse est inesse alterum eorũ determinatæ, sed omne susceptiuũ vnius est susceptiuũ alterius, omne.n.ꝙ põt videre potest cæcari: & per hoc patet differentia a cõtrariis mediatis respectu subiectorũ quibus naturaliter insunt. Demum cõcludit. (Vnde palam est &c.) Est autem adeo clare cõtexta ratio hæc ab Arist. vt nõ sit opus applicatione dictorũ ad textum, id tamen recolendum est qd' vis rõnis consistit in hoc, contrariæ opposita habent istas tres condõnes.s. & cætera priuatiue opposita non habent illas sed earum oppositas. ergo priuatiue opposita non sunt contraria.

Circa tertiam condõnem contrariorum aduerte cũ dicitur alterum contrarium inesse alicui naturalr̃, dupliciter potest intelligi. Vno mõ vt naturale dr̃ a natura quæ est principium passiuũ, & sic non intelligitur, qm̃ manifeste falsum est necessaria inesse illi tale cõtrarium. mutatio.n.naturalis de cõtrario in contrarium in subiecto naturalr̃ susceptiuo vtriusq; fit. Alio mõ vt naturale dr̃ a natura, vt est principiũ quasi actiuum eo mõ quo subiecti naturam passio sequitur. & sic sumit̃ hic naturaliter seu a natura inesse cõtrarium alicui subto: & sic verificatur q. necesse est illud contrariũ determinatæ inesse tali subiecto semper, eo ꝙ semper comitatur naturã eius, vt naturalis proprietas eius, vt grauitas corpus graue &c.

Circa exẽpla adducta ad eiusdem condõnis declarationem, dubitatio non parua esset si exẽpla essent ponderanda, vnde quia & exẽpla sunt & physicam trahunt quæstionem a præsenti negocio extraneam, iõ exemplorum more suscipiantur. Qd' & vbique etiam in nostris exemplis obseruandum ducimus etiam si vera sint &c.

Circa secundam condõnem priuatiue oppositorũ.s.ꝙ omni eorum susceptibili alterum qñq; necesse est inesse notato ꝙ intelligit̃ physico more.s.nisi tẽpore sit suspensum necesse est nãq; catulum oẽm videntem vel cæcum fore, nisi ante nonum diẽ moratur, hoc aũt non erat in contrariis mediatis, quia q̃tũcunq; aliquid colorabile duret non est necesse id quandoq; fieri album aut nigrum &c.

Amplius in contrariis quidem existente susceptibili possibile est in alterutrum fieri mutationem nisi alterum alteri naturalr̃ insit: ut igni calidum esse nãq; possibile est quod sanum est languere, & candidum nigrum fieri, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum possibile est fieri. prauus.n.ad meliores exercitationes deductus & ad doctrinã & ad modicum aliquid proficiet ut melior sit. Si uero semper uel modicum cremẽtum sumpserit, palam est quod aut perfectæ mutabitur, aut satis multum crementum sumet. Si.n. bene mobilior ad uirtutem fiat, uel qd'cunque crementum sumpserit à principio: ex hoc etiam uerisimile est amplius eum sumere cremẽtum: & hoc dum semper fit, perfectæ in contrarium habitũ restituetur nisi forte tempore suspensum sit. Verum in priuatione & habitu impossibile est mutationem in alterum fieri. sed ex habitu in priuationẽ fit mutatio à priuatione uero in habitum impossibile est. neq;.n. cæcus factus rursus uidet, neq; cũ esset caluus rursus comptus est factus, nec cuius esset sine dentibus dentes iterum orti sunt.

Hæc secunda rõ ad eandem conclusionem & est talis, inter contraria potest esse mutua transmutatio stante eodem susceptibili nisi alterum insit naturaliter. Inter priuatiue opposita non potest esse mutua transmutatio, stante eodem susceptibili, ergo priuatiue opposita nõ sunt contraria. Maior exemplis multis manifestat̃, & in contrariis circa corpus, & in cõtrariis circa animam, vitium.s.& virtutem & est sermo eius valde clarus. Minor quoque manifestatur exemplis prædeclarando ex quo extremo mutatio incipere non potest.s.ex priuatione, quamuis enim ex habitu mutari quis possit in priuationem, non tamen econuerso ex priuatione ad habitum &c. Ex hoc loco habet duas propositiones notabiles.s. quod contraria nata

In eodem cap.

T.com.14.

8. Metaph. c. 10.

ſunt fieri circa idem nisi alterum insit a natura: & qđ' de priuatione ad habitum non eſt regreſſus. Et prima quidem propoſitio declarata iam eſt. Secunda aũt (ſi terminorum declaratio recolatur) adeo patet vt inſtantię de tenebra & lumine & ſimilibus ceſſent: non.n. eſt ſermo iſtæ de omni priuatione & habitu cõiter: ſed ſtricte ſumimus priuationem & habitũ (vt ſuperius declarauimus.) ſ. pro priuatione & habitu ordinem gñationis inter ſe habentibus. Nec eſt ſuperficietenus attẽdendum: ꝙ dixit exiſtẽte ſuſceptibili: ſiue nãq; hac clauſula, ruit ſecunda hæc propoſitio, qm̃ de priuatione ad habitum poteſt fieri regreſſus: redeũdo rurſus ad primam ſeu remotam materiã, vt habetur ex. 8. meta tex. com. 14. Non aũt exiſtente ſuſceptibili non.n. fieri poteſt ex mortuo immediate viuum. i. ꝙ cadauer illud manẽdo mutetur in viuum, hoc autẽ eſt regredi exiſtente ſuſceptibili, q̃uis poſſit ex mortuo multis mediis tranſmutationibus fieri viuũ, puta ſi corpus illud mortuum comedatur, digeratur, cõuertatur in ſemen aut menſtrua et organizetur &c. hoc aũt eſt regredi redeũdo in primam materiã: & quia in tali regreſſu non manet illudmet ſuſceptibile ꝙ prius habuit vitam, ſed corrũpitur neceſſario per tot trãſmutationes, iõ de priuatione ad habitum non eſſe regreſſum exiſtẽte ſuſceptibili. Nec vageris quęrẽdo in textu hãc particulam in ſubſumptione aut declaratione minoris rationis factæ, qm̃ ibi non eſt ſed in maiore appoſitam, ſubintelligendã in minore reliquit, vt nos formauimus, & ex his vt S. Th. vbi ſupra dicit, ſpparet cauſa quare de priuatione ad habitũ non poteſt eſſe naturaliter regreſſus exiſtẽte ſuſceptibili. eſt n. cauſa huius irregreſſibilitatis: naturalis ordo talium gñationum, variatio cuius aut præteritio nõ ſubeſt poteſtati cãrum naturalium. oportet. n. ſi naturalia agentia debẽt producere ex tali materia puta cadauer viuum, ꝙ p multas gñationes ordinate procedãt, ita qđ' ex priore in poſteriorem fit immediate mutatio & non econuerſo, vt patet de pane ex quo fit ſanguis: & nõ econuerſo: & ex ſanguine lac & nõ econuerſo, & ſilr ex vino fit acetum & nõ econuerſo, & in ꝓpoſito ex comeſtis carnibus mortuis fit ſanguis embryo aĩal &c. tandem ex viuo fit mortuum: & nũq̃ econuerſo, in immediate prius mutatio immediate fieri põt ex poſteriore. ex naturali igiť ordine gñationum habitus & priuationis fit, vt ex habitu poſsit mutatio in priuationẽ fieri: & ex priuatione regredi nõ poſsit ſtãte ſuſceptibili, licet (vt dictũ eſt) redeundo ad primũ regredi poſsit &c.

Separatur ab aliis oppositionibus cõtradictio ipsa.

Quęcũque uero tanq̃ affirmatio & negatio oppoſita ſunt, palam eſt quod nullo prædictorum modorum oppoſita ſunt. In ſolis.n. iſtis neceſſarium eſt ſemper aliud quidem eorum uerum, aliud autem falſum eſſe. neque.n. contrariorum neceſſarium eſt ſemper alterum uerum eſſe, alterum uero falſum. neque in his quæ ſunt ad aliud, neque in habitu & priuatione. ut ſanitas & languor contraria ſunt & neutrũ neq; uerum, neque falſum eſt. Similiter aũt & duplum & dimidium tanquã relatiua oppoſita ſunt, & non eſt eorũ alterum nec uerum, neque falſum. Sed neque ea, quæ ſecundum priuationem & habitum dñr: ſicut uiſio & cæcitas. Omnino aũt eorum, quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque uerum, neque falſum eſt. Porro aũt omnia, quæ dicta ſunt, ſine cõplexione dicuntur. Sed maxime uidebitur hoc tale contingere in his, quæ ſecundum cõplexionem contraria dicuntur. ſanum nãq; eſſe Socratem ad languere Socratem contrarium eſt, ſed neque in his alterũ ſemper uerum, alterum autem falſum eſſe cõtingit. cum.n. Socrates ſit, erit illud quidem uerũ, illud uero falſum, cũ uero non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere neque ſanum eſſe uerũ eſt; cum non ſit ipſe Socrates omnino. In priuatione uero & habitu cum non ſit, neutrum uerum eſt, cũ uero ſit non erit alterum uerum. habere nãque uiſum Socratem ad id, q. eſt Socratem cæcum eſſe, oppoſitum eſt, ſicut priuatio & habitus: & cũ ſit neceſſarium non eſt alterum uerum uel falſum eſſe. cũ.n. nondum natus eſt utraque falſa ſunt, & uiſum eũ habere, et cæcum eſſe. In affirmatione uero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue nõ ſit, aliud non quidem uerum erit, aliud uero falſum: languere nãq; Socratem & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quia alterum eorum uerum, alterum uero falſum eſt: & cum non ſit ſimiliter. languere enim cum non ſit falſum eſt, nõ languere autem uerum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorũ uerum, alterum falſum eſſe, quęcũq; tanq̃ affirmatio & negatio oppoſita ſunt.

Hic ſeparaturus oppoſitionẽ contradictoriam ab aliis, vnica hoc facit rõne, quæ talis eſt. Contradictoriæ oppoſitorum neceſſarium eſt ſemp alterum eſſe verum & alterum falſum, cõtrariæ, relatiue, & priuatiue oppoſitorum non eſt neceſſarium ſemp alterum eſſe verum & alterum falſum, ergo cõtradictorie oppoſita. affirmatio. ſ. & negatio nec relatiue, nec cõtrariæ, nec priuatiue oppoſita ſunt. Maiorem ſtatim ponit tanq̃ primum principiũ, idem.n. importat ꝙ illud principiũ, de quolibet eſt affirmatio, vel negatio vera vel falſa, & de nullo ambo ſimul. Minorem vero diffuſe ſubiũgit tali ordine, primo ipſam ſubſumit, & præſupponit tacite talem aliorũ oppoſitorum diſtinctionem. ſ. ꝙ poſſunt accipi incõplexæ, & complexę, & ſubdit inductionẽ declarãtem minorẽ loquendo de cõtrariis & relatiue & priuatiue oppoſitis incõplexæ, vt patet.

Deinde dicens (Omnino aũt) &c. probat eãdem minorem ſic limitatam tali rõne, nullum incomplexum eſt verum aut falſum, omnia hmõi oppoſita ſunt incõplexa, ergo nullum eorũ eſt verum aut falſum. Poſt hæc declarat minorem loquẽdo de oppoſitis illis complexæ cũ dicit. (Sed maxime &c.) & primo in cõtrariæ oppoſitis, puta Socratem eſſe ſanum, & Socratem eſſe infirmũ: et intẽdit, ꝙ licet in iſtis ſit verũ, aut falſum: & q̃nq; neceſſario vnũ ſit verũ & alterum falſum, non tñ ſemper: quia ſubiecto non exñte ambo falſa ſunt: deinde in priuatiue oppoſitis, puta ſortẽ eſſe videntem & ſortem eſſe cæcum, & intẽdit ſimiliter, ꝙ licet in iſtis ſit verũ aut falſum: & q̃nq; neceſſe ſit alterum eſſe verũ & alterum falſum, non tñ ſemper, quia & ſubiecto nõ exiſtente, & ſubiecto exiſtente ꝓ aliquo tempore, ambo falſa ſunt. Qđ' in contradictoriæ oppoſitis impoſſe eſt inuenire. ſiue.n. ſortes ſit, ſiue nõ, oportet alterum eſſe verũ & alterum falſum: & ſic patet tota ratio, quæ ex ſe clara eſt in textu. Ex qua correlarie concluditur, ꝙ ꝓprium eſt contradictoriorũ neceſſario ſemper alterum eſſe verum, & alterum falſum &c.

Contrarium autem eſt bono quidem ex neceſsitate malum. hoc autem palam eſt per ſingulorũ inductionem, ut ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini debilitas. ſimiliter aũt & in aliis. Malo aũt aliquando bonum quidem eſt contrarium, aliquando aũt malum malo: ægeſtati enim cum ſit malum ſuper abundantia contraria eſt, cum etiam ipſa ſit malum: ſed in paucis hoc tale quilibet inſpiciet, in pluribus uero ſemper malo bonum contrarium eſt.

Hęc eſt quarta pars principalis huius cap. in qua rediẽs ad contrariorum naturã magis dilucidendam quinque facit, iuxta quinque condõnes, quas eis attribuit, quæ ſuis patebunt locis. Prima condõ, a qua incipit eſt, qđ' bono contrarium eſt neceſſario malũ, ſed non econuerſo, malo enim & bonum & malum cõtingit contrariari. Aduertenda ſunt hic diligenter duo. Primo quid nois terminorum. Scđo ſenſus proprietatis aſsignatæ, ex horum.n. minus perſpicaci intuitu, male intellectus vr: & dubiis circũdatus textus iſte, cum tñ vt clare patebit, nulla ambiguitas remaneat his intellectis. Bonum duplr ſumi põt, ſ. materialiter & formalr. ſumendo materialiter idem eſt dicere bonum & ens, ſumendo formalr multum differt, qm̃ addit rõnem appetibilis, hic ſumitur bonum formalr, qm̃ Philoſophi cõſuetudo eſt formalr loqui. Rurſus bonum formaliter duplr ſumi põt, ſ. præciſæ, & ſm totam ſuã formalem latitudinẽ: ſumere bonum formalr præciſæ eſt ſumere bonum ſub rõne bonitatis in cõi, præcidendo oẽm ſpãlem bonitatis rõnem, loq aũt de bono formalr ſm totam ſuã formalem latitudinẽ, eſt loqui de ipſo vt extenditur ad p ſe boni inquãtum boni dr̃ tas, hic eſt ſermo de bono formaliter vt comprehẽdit in ſe ſuam formalem latitudinem.

T.c.43. tudinem. Nec hoc nouum videatur, aut absonum, qm̄, vt ex Septimo Meta. habetur, pedale nedum sumitur formaliter pro præcisa rōne pedalitatis, sed pro per se differentiis pedalis; qm̄ vt ibi dr̄, omnis pedalis differentia pedalitas quædam est: & sīlr in proposito oīs per se differentia boni formalr̄ sumpti, bonitas quædam est, ac per hoc sub bono formalr̄ sumpto comprehenditur. est aūt latitudo formalis boni, q̄ fit per illam diuisionem boni, qua diuiditur in honestū, & delectabile, & vtile. hęc.n. est formalis boni diuisio, vt S. Th. in prima parte. q.5. art. vlt. plaet. Sicut latitudo eius materialis est, q̄ attenditur penes diuisionem eius in decē prædicamenta, qm̄ hęc diuisio conuenit sibi vt est idem qđ ens, vt ibidem a S. Tho. habetur.

Prima parte. q.5. artic.6.

Artic. 6. ad primū.

Malum quoq; sumitur formalr̄, & non præcise, sed pro tota latitudine sua formali, q̄ attenditur penes diuisionem mali in opposita p̄dictorum, inhonestum. s. inutile, & indelectabile cōtrarię sumpta, nō negatiue. Sensus vero ꝓprietatis asignatę est, omne cōtrarium bono est malum, non omne aūt contrarium malo est bonum, sed qñq; bonum, qñq; malum. Ex hoc aūt sensu patet nec haberi, qđ bono inquātum bonum sit aliquod contrariū: nec quod omni bono sit aliqđ contrarium, nec qđ malo inquātū malum, nec ꝙ omni malo aliqd contrarietur: sed tantum habetur, ꝙ si bono cuicūq; inquātum bonum est aliquid contrarietur, illud oportet esse de gn̄e malorū, si vero malo aliquid contrarium dr̄, illud non oportet esse de genere bonorum, sed p̄ōt esse de genere bonorum et malorū, vt manifeste patet, tū ex verbis textus, tum ex exēplis, tum ex eo ꝙ subdit, ꝙ. s. in paucis malis hoc inuenit̄, s. ꝙ malo contrarietur tam bonū q̄ malum. illa nāque pauca sunt, quæ bonum nō habent pro altero extremo, sed mediū, vt est in oībus fere moralibus & quibusdam nālibus: in his nāq;, qm̄ bonitas consistit in medio duorum malorū, oportet extremo malo cōtrariari & bonum, & alterū malum extremū, vt oportet de timiditate, cui contrariat̄ fortitudo, & audacia, & auaritia, cui cōtrariatur liberalitas & prodigalitas, & febri cholerice cōtrariantur sanitas & febris phlegmatica &c. in reliquis aūt, quorum bonitas nō est in medio inter duas malitias q̄uis circa mediū consistāt malo non cōtrariatur malum, sed bonum. Tū ex eo qđ stantibus dictis oēs ambiguitates tollūtur. Ex prima nāq; distinctione, ex qua diximus ꝙ de bono formalr̄ est sermo pn̄s, soluitur dubium ꝙ fit de calido, cui, bonū cū sit, alterum bonū contrariatur, s. frigidum, & simile est de albo & nigro &c. hoc nāq; non est contra documentū hic traditum, qm̄ non negatur bono materialr̄ bonum contrariari, sed bono formalr̄. calidum aūt & frigidum absolute nec bonū nec malum sonant. Vñ potes distinguēdo dicere ꝙ esse calidū potest accipi duplr̄. Vno mō inquantum calidū, & sic sibi contrariatur frigidum. Alio mō inquantum bonū, et sic, si habet contrariū, sibi non formalr̄ contrariatur frigidū, sed malum. Ver. gra. calido inquantum est bonum cōplexionis humanæ contrariatur malū complexionis hūanæ, q. est infirmitas, cui forte substernitur frigiditas, & nō contrariatur formalr̄ ipsa frigiditas, cuius signū est, quia, si frigiditas ipsa nō esset materiale in infirmitate: & infirmitas esset nihil minus cōtrariaretur illi bono, & sīlr est dicendū de albo et nigro, amaro & dulci, & aliis hmōi hęc. n. omnia inter materialr̄ bona numeranda sunt, & sibi inuicem cōtraria cum sunt, ex hoc, ꝙ sumitur quodcūq; eorum vt boni, aut appetibilis rōnem induit, tunc malū necessario contrariabitur si contrariū habet sm̄ illam boni rōnem. Notanter aūt dico (quodcūq; eorum,) quia nihil minus boni rōnem induere cōtingit frigidum q̄ calidum, & amarū q̄ dulce &c. vt patet in medicinalibus. Ex secūda vero distinc qua bonum formalr̄ extendi diximus ad oēm formalem dr̄iam boni, & similiter malum ad oēm formalem rōnem mali. excludit̄ obiectio inferens, ergo alicui bono inquātum bonum est aliquid contrarium: & ꝯn̄r, ergo omni bono talis nāq; illatio esti posset fieri ex antecedēte, in quo diceretur bonum formaliter præcise habere cōtrarium, non tamen ex antecedente ꝙ ex documento hoc habetur: qm̄ dicitur contrarium aliquid esse bono formalr̄ non præcisæ, sed secundum aliq̄ specialem rōnem bonitatis. Et sensu autem declarato, tot instantias manifeste patet excludi, quot enumerauimus ibi propositiones ex eo non haberi.

Restat tñ adhuc aliqualiter dubium, qūo malo vni contrarientur qñq; bonum et malum, cū in. 10. Met. expresse dicatur, q. vnum vni tantū cōtrariatur. Ad hoc ex dictis solutio accipi potest, qm̄ iam diximus, ꝙ hoc non habet locum, nisi qñ bonitas consistit in medio duarum malitiarum, tunc aūt vt in. 2. Ethic. dicitur, malo alterum malū opponitur, vt vere cōtrarium, bonum aūt vt medium inter contraria. Vnde sicut albo contrariatur nigrū & viride dissimiliter, quia nigrū vt vere contrarium, viride aūt vt medium. medium. n. vtriq; extremo contrariatur, dicitur in. 5 physi. sic prodigalitati contraria est auaritia, vt vere contrarium, liberalitas vt medium. Cōceditur ergo vniuersaliter, vnum vni tm̄ contrariari vt vere contrariū seu vt extremum. sic. n. intelligitur ꝓpō illa 10. meta. quia contraria ibi proprie accipiūtur, s. pro maxime distantibus, q̄ extrema esse constat, & conceditur malo cōtrariari bonum & malū, alterū vt mediū, alterū vt extremū &c. T.com.15. Cap. 8. T.c.52. T.c.14.

Amplius contrariorum nō necessarium est si alterum sit & reliquum esse. Sanis nāq; omnibus sanitas quidem erit, languor uero non erit. similiter autem cū omnes albi sint, albedo quidem erit, nigredo uero non erit.

Hic ponitur secunda cōtrariorum conditio, s. qđ non est necessarium si vnum cōtrariorum sit, ꝙ reliquum sit; & declaratur exemplariter, vt patet.

Sed hic dubitatur. qa in Secundo, de Coelo & Mundo dicitur, ꝙ si vnum cōtrariorū est, reliquum quoq; necesse est esse &c. Ad hoc dicitur duplr̄. Primo, ꝙ diminute adducitur textus Arist. inquit. n. ꝙ si vnū contrarium fuerit natura, reliquum necesse est vt sit nā: & intendit vt Auer. in commento. 18. dicit & arabica translatio testimonium perhibet, ꝙ si vnum contrariū fuerit naturale, ꝙ reliquū erit naturale, cuius oppositum hic non dr̄. Secundo dicitur propter expōnem S. Th. & conclōnem ibi ab Aristo. intentam, s. ignem esse ex eo ꝙ terra est, ꝙ ꝓpō illa, si vnum contrarium est in natura & reliquū necesse est esse, intelligitur de necessitate physica, propter ꝙ ex idētitate subiecti physici probatur ibidem, hic aūt loquimur de necessitate logica, propter qđ non firmatur in textu nisi ex casibus imaginariis, ex qbus nō concluditur oppositum philosophicæ necessitatis inter esse cōtrariorum, sed sufficienter concluditur oppositū logicæ necessitatis, quia logica necessitas est ex habitudine terminorum, quæ nullo imaginato casu p̄ōt variari. physica aūt non solum imaginariis, sed realibus euētibus impediri potest. licet non vir (vt in posterioribus declarauimus.) Est ergo sensus pn̄tis textus, ꝙ si vnum contrariorū est, non est necessarium alterum esse, i. non implicat cōtradictionem alterū non esse, vt patet in casibus &c. cū hoc tamen stat qđ si vnum contrariorum est in rerū natura qđ alterū etiam sit necessario necessitate naturalis cursus propter appetitum nālem materiæ ad aliud contrariū &c. & in hoc tandem redit text. arabicus: qm̄ si ambo sunt naturalia, & nihil est a natura frustra vtrūq; oportet a natura, qñq; poni in esse: et sic naturali necessitate si vnum est, reliquum oportet esse &c. T.c.18. Cap. 4. Cap. 6. Cap. 10.

Amplius si Socratem esse sanum ad id, q. est Socratem languere, contrarium est, cum non sit possibile vtrūq; eidem inesse simul, non erit possibile cum alterum contrariū sit, & reliquum esse. cum. n. sit Socratem sanū esse, non erit languere Socratem.

Hic ponitur tertia conditio contrariorū, quæ talis est, impossibile est cū alterum contrariorum inest alicui, reliquum illi inesse, ꝙ idem est ac si dixisset, impoīe est ambo contraria alicui inesse. Probat aūt hoc, quia cōtraria non se compatiuntur in eodem simul, & est sermo clarus &c.

Palam uero est, q. circa idem aut specie, aut genere natura habent fieri contraria, languor nāq; & sanitas in corpore animalis natura habent fieri, albedo aūt & nigredo simpliciter in corpore, iustitia uero in anima & in iniustitia.

Hic ponitur quarta conditio contrariorū talis, contraria habent naturaliter fieri circa idem, s. subiectum numero, aut specie, aut genere, quod idem est cum eo qđ plu-

ries in philosophia dicitur, s. ꝙ eadem est materia contrariorum: declarat aūt hoc exemplariter, licet ratione transmutationis facile probari posset, quia sufficit hic superficialis declaratio.

Necessarium est aūt omnia contraria uel in eodē genere esse, uel in contrariis generibus esse: uel ipsa genera esse. album. n. uel nigrum in eodem genere sunt. color. n. genus eorum est, iustitia uero & iniustitiam in contrariis generibus. huius. n. uirtus huius autem nequitia genus est, bonum uero & malū non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Hic ponitur quinta condō contrariorum talis, omnia contraria aut sunt in eodē genere, aut in contrariis generibus, aut sunt genera cōtrariorū: & declarat singulas particulas singulis exēplis, vt clare patet loquitur aūt non de genere physico, i. subiecto, de quo locutus est in quarta conditione, sed de gñe logico, i. prędicabili in quid. Qd' vero dixit bonum & malū esse genera contrariorū, vt S. Th. (De malo. q. 1.) in prima qōne de malo (ex Simplicio refert) quadrupliciter exponitur. Primo a quibusdā sic, bonum & malū sunt genera contrariorū, s. virtutis et vitij: & nō sunt in genere, s. contrario, i. nō sunt in contrariis generibus, sed in qualitate. Sed hæc expositio nō vr̄ consona textu, in quo sunt tria membra, qm tertium coincideret cū primo, nisi aliqua limitatio sibi addat̄. Propter ꝙ Porph. distinxit cōtraria in vniuoca, & æquoca, & dixit, vniuoca aut esse in eodem genere ꝓximo, vt album & nigrū sub colore, aut esse in cōtrariis generibus proximis, vt castitas & impudicitia sub virtute & vitio, cum tñ sint in vno gñe remoto s. prima specie qualitatis. Equiuoca vero nec esse in vno genere nec in pluribus, sed omnia genera circuire: & propterea aliorum genera esse eo modo quo transcendentia genera vocantur: & hæc sunt bonum & malum.

Ipse vero Simplicius dixit bonū & malum esse genera contrariorum ꝓ quanto quorūcunq; contrariorum alterum habet rōnem boni & alterum mali, extendēdo mali vocabulum ad imꝑfectum, quia alterum contrariorū est vt habitus & alterum vt priuatio (vt dr̄. 10. meta.) & in (T. cō 16.) idem redit expositio Auic. dicentis, ꝙ sunt genera cōtrariorum. i. gñalia contraria, i. generales conditiones cōtrariorum. (In proemio.) Vltimū dici potest ꝙ Arist. ſm famosam pithagore opinionem loquitur, posuit autem pithagoras (vt patet in. 1. meta) duos ordines rerum, quorum alter sub bono: alter sub malo comprehenditur &c.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & proprie secundum tēpus secundum q antiquius alterum altero & senius dicitur. in eo. n. q tempus amplius est. & antiquius & senius dicitur. Secundo aūt quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam. ut unus duobus prior est. duobus. n. existentibus mox consequentia est unum esse. uno aūt existente non est necessarium duo esse. Idcirco non conuertitur ab uno consequentia ut sit reliquum. prius aūt uidetur illud esse ā quo non conuertitur in eo quod est esse consequentia. Tertio uero secundum ordinem quēdam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis & orationibus. nam & in demōstratiuis disciplinis est prius & posterius per ordinem. elementa enim in geometria priora sunt his quæ distribuuntur per ordinem, sed in grammatica elementa priora sunt syllabis. & orationibus silr̄ prooemium prius est ratione per ordinem. Amplius supra ea que dicta sunt qd' melius est & honorabilibus. prius naturaliter esse uidetur. Consueuerunt. n. & plurimi honorabiliores, & magis ā se dilectos priores dicere apud se. Est quidem & pene alienissimus hic priorum modus. modi itaq; qui dicti sunt de priore isti sunt. Videtur aūt præter eos qui dicti sunt alter esse prioris modus. Eorum. n. quæ conuertuntur secundum essentiæ consequentiam, q alterum alterius quolibet modo causa est, digne prius natura uidetur, quia uero sunt quædam huiusmodi palam est. esse nāque hominem conuertitur secundum essentiæ consequentiā ad ueram orationem de se. nam si est homo, uera est oratio qua dicitur homo est, & homo conuertitur orationi quia est, et si uera est oratio qua dicitur quia homo est, consequitur esse hominem, est autem quidem uera oratio nequaq̄ causa ut sit res, uerūtamen uidetur quodāmodo res causa ut sit oratio uera, dum. n. res est uel non est uera oratio aut falsa dicatur necesse est. ideoq; secundum quinque modos prius alterum altero dicitur.

In hoc secundo cap. post prædicamentorum tradit modos prioris. & primo famosos, & iō quatuor eas noīat in principio, deinde addit quintū satis latentem. adeo autem ordinate & aperte explanat eos vt non sit opus expōne scripta, sed doctoris lectio sufficiat ad nouitiorum instructionem. Notandum tñ diligenter est ꝙ ex quinto modo prioris manifeste apparet falsam esse illā maximā scoticam, omne absolutū prius natura alia distinctum realiter &c. pōt esse sine suo posteriori, expresse nāque dicitur ab Arist. hic ꝙ stant ista duo simul. s. aliquid esse prius natura altero, vt causam causato, & cōuerti inter illa in essendo consequentiam, & ꝯñr vnum non posse esse sine altero si. n. prius posset esse sine posteriori, iam nō conuerteretur in essendo eorum consequentia, iō non valeret, hoc est. ergo illud est, & ecōuerso, nisi forte contingenter qd' ab arte relinquitur. sermo. n. præsens cōsequentia necessaria intelligitur, vt de se patet &c.

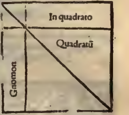
Simul autem dicuntur simplr̄ & proprie quidem quorum generatio est in eodem tēpore, neutrum. n. neq; prius, neq; posterius est. eorum simul itaq; hæc dicuntur secundum idem tempus. Naturaliter autem simul sunt quæcūq; conuertuntur quidem secundum quod est esse consequentiam, sed nequaq̄ causa est alterum alteri ut sit, ut in duplo et dimidio, cōuertuntur etenim hic. nam cum sit duplum est dimidium, & cum sit dimidium est, duplum, sed neutrum alteri causa est ut sit. Dicuntur aūt simul naturaliter et quæ ex eodē genere diuerso diuiduntur ad inuicem, ē diuerso aūt diuidūtur quæ secundum eandem diuisionem sunt. ut greßibile uolatile & aquatile. hæc. n. ē diuerso diuidūtur quæ sunt ex eodem genere secundum diuisionem, animal nāq; diuiditur in hæc uolatile & greßibile & in aquatile & nihil horum prius uel posterius est, sed simul per naturam hæc esse uidentur. Diuiduntur autem & singulum horum in spēm rursus, ut greßibile animal & uolatile & aquatile, erunt ergo et illa simul naturaliter quæcūque ex eodem genere secundum eandem diuisionem sunt, genera uero semper priora sunt. neque. n. conuertuntur secundum quod est esse consequētiam, ut cum sit aliquid aquatile quidem, est animal. cum uero sit animal non est necesse ut sit aquatile. Simul ergo per naturā dicuntur quæcunque conuertuntur quidem secundum quod est esse consequentiam, sed nequaquam quidem causa est alterū alteri ut sit, & ea quæ ex eodem genere & diuerso diuiduntur abinuicem, & simplr̄ simul sunt quorum generatio in eodem tempore est.

In hoc tertio cap. tradit duos modos principales simultatis. s. tēporis & naturæ. sed subdiuiso secundo modo in duo membra, tres modi efficiuntur oēs. Primus est eorū quæ sunt simul tēpore. hæc aūt describit esse quorum generatio est in eodē tempore ꝙ duplr̄ exponi potest. primo intelligendo per gñationem etiam conseruationē, ita ꝙ illa dicantur simul tēpore eorum gñatio & conseruatio sunt in eodem tpe, adæquate, & hæc vocant̄ coæqueua, vt subiectū & propria eius accidentia quarto mō, & sic verba sequentia. s. neutrū. n. est prius neq; posterius absolute suscipiēda sunt vt declarantia prædictū sensum. Scdo intelligendo per gñationem ipsam rei factionē, ita vt ad esse simul tpe, sufficiat eodem tempore incepisse, nec reqrī ꝙ eodem tempore finiantur, & sic illa verba. neutrū. n. est prius neq; posterius, glosanda sunt, i. neutrū est antiquus, aut minus antiquū altero, & hoc modo dicimus gemellos esse eiusdē ętatis, et neutrum altero antiquiorē. Vtraq; expositio bona est. & licet prima Alberto placeat, secundam tñ vsus cōfirmat, hic præcipue, vbi famosus sermo habetur. Scđs modus simultatis est, quo illa, q̄ cōuertuntur ſm

tur ſm eſſendi ꝓñciam, & neutrum eſt alteri cauſa eſſendi, ſimul natura dñr, vt correlatiua. Et aduerte ꝙ intelligitur dictum hoc, excludendo cãlitatem ſm omne genus cauſæ, & nõ tantum efficientis, aut materialis. ꝓpter ꝙ modus iſte in ſolis relatiuis inueniri vr̃. Tertius modus eſt, quo illa, q̃ ex eodem genere e diuerſo diuiduntur adinuicem, ſimul eſſe dñr. & declarans quid ſit qd' dicit, ſubdit, e diuerſo aũt alteruterum diuidi dñr illa, quæ ſm eandem ſunt diuiſionem, ſ. oppoſita mẽbra eiuſdem diuiſionis, vt volatile & aquatile reſpectu aĩalis, & pennatum & non pennatum reſpectu volatilis &c. Aduerte, ꝙ q̃a ſimultas naturę duo exigit, ſ. coexiſtẽtiam neceſſarium, & neutrius ab altero præſuppõnem: & primum horum ſtat cũ prioritate naturæ, vt patet de ſubio & proprio, & ſortem ſedere, & veritate orõnis: per ſecundum horum, ſ. p negationem præſuppõnis vtrinq;, completur rõ ſimultatis naturalis. Et, qm̃ in ratione ſuperioris conueniũt omnia inferiora, iõ vterq; modus ſimultatis naturę cõtinet iſtas duas cõditiones: ita ꝙ quouis modo dicamus aliqua eſſe ſimul natura, affirmamus ea ſe inuicẽ comitari & negamus alterum ab altero p̄ſupponi. & de primo quidẽ modo patet, de ſecundo aũt ex eo manifeſtum eſſe poteſt, ꝙ impoſſibile eſt genus diuidi p alterum mẽbrum tantum, & conſtat neutrum altero prius diuidere ipſum, quia eſſet tũc altero tantum diuiſum, duos tñ modos ſimultatis naturalis dixit Ariſt. quia differũt in hoc, ꝙ primus eſt ſine diſparitate naturalis nobilitatis, ſecũdus autem eſt cũ diſparitate naturalis nobilitatis, qm̃ neutrum relatiuorũ eſt altero nobilius, & diuidentiũ idem genus alterum ſe habet vt habitus, & alterum vt priuatio, vt dr̃. 10. meta. propter ꝙ modus iſte aliq̃d habet admiſtũ prioritatis naturalis, ſi prius nobilitate naturę prius natura vocãdum eſt, & hoc eſt verum loquẽdo de rebus, quæ diuidunt, ꝓpter ꝙ diximus in ſolis relatiuis ſimultatem naturæ ſaluari. ſed cõſiderãdo mẽbra diuiſionis inquãtum diuidentia diuerſo vnũ &c. ſimultas naturæ oĩno & pure ſaluatur, & ſic intelligẽdus eſt textus præſens: cætera ex ſe clara ſunt &c.

De Motu. *Motus autem ſpecies ſunt ſex. generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio ſecundum locũ mutatio. Alij itaq; motus palam eſt quia alij abinuicem ſunt. nõ. n. eſt generatio corruptio: neq; augmentum diminutio, nec alteratio ſecundum locum mutatio, ſimiliter autem & in alijs. In alteratione uero habet quãdam quæſtionem, ne forte neceſſarium ſit id quod alteratur per aliquam motionem alterari. hoc aũt non eſt uerum. nam pene ſecundum omnes paßiones aut plures alterari accidit nulla aliarum motionum communicante, neque. n. augeri neceſſarium eſt quod per paßionem mouetur, neq; minui. ſilr̃ autem in alijs. Ideoq; erit alia præter illos motus alteratio. nam ſi eadem eſſet, oporteret id quod alteratur, mox uel augeri uel minui, uel per quãdam aliarum conſequentiam motionũ fieri, ſed non eſt neceſſe. ſimiliter aũt & quod augetur aut alia mutatione mouetur alterari oportebat, ſed ſunt quædã creſcentia quæ non alterantur, ut quadrangulum circũpoſito gnomone creuit quidem, alteratum uero nihil factũ eſt, ſic & in alijs huiuſmodi quare alij ſunt motus adinuicem. Eſt aũt ſimpliciter quidem motui quies cõtrarium. His aũt quæ per ſingula ſunt generationi quidem corruptio, augmentationi quidẽ diminutio, ſecundum locum uero mutationi ſecundum locũ quies maxime uidetur oppoſitum eſſe, & forte in contrarium locũ mutatio, ut quæ eſt inferius ei quæ eſt ſuperius: & ea, quæ eſt ſuperius, ei quæ eſt inferius. Reliquũ uero aßignatorum motuũ non facile eſt aßignare quidem contrarium, uidetur autem neq; aliquid ei eſſe cõtrarium, niſi quis & in hoc ſecundum qualitatẽ quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationẽ, ſicut & in mutatione ſecundum locum quietem, aut in contrariũ locum mutationem. Eſt. n. alteratio ſecundum qualitatẽ mutatio. Quapropter oppoſita erit ſecundum qualitatem mutationi quies, aut in cõtrarium mutatio qualitatis. ut album fieri ad id, q. eſt nigrum fieri, alteratur. n. in contrarium qualitatis mutatione facta.*

In hoc quarto cap. de motu tria dicit. primo numerum ſpecierum, dicẽs eas eſſe ſex, quarum duæ primę ſunt mutationes ſecundum ſubãm, duæ ſequentes ſm q̃titatem, quinta ſm qualitatẽ, vltima ſm locum. has. n. tantum ſpẽs generales fama diſtinxit propter earũ manifeſtam inſpectionem. diuerſitatem ſecundo p̄dictarum ſpẽrum tradit: dicens, alios motus, ſ. motus, quos alios diximus ſpecifica alietate, palam eſſe ꝙ alij ſm veritatẽ ſunt. licet de alteratione dubitari poſſit ex eo ꝙ aliq̃s crederet alterationem non ſeparari ab alijs mutationibus. ſed hoc nõ inducat q̃ſtionem, quia falſum eſt ipſam nõ inueniri ſine alijs motibus, vt patet de eo, q nigreſcit in ſolis aſpectu quieſcens ſm locũ & alios motus, eſt ergo alteratio alius motus ab alijs. & ſtat rõni hoc, ſi alteratio eſſet idem motus cũ alijs nõ poſſet ſeparari ab eis, ſed põt ſeparari. ergo &c. Et qm̃ ex ſeparabilitate cõcluſit diſtinctionẽ alterationis ab alijs, ne aliquis ex inſeparabilitate augmẽtationis ab alteratione concluderet augmẽtationem non eſſe diuerſam ab alteratione, ſed potius ſpẽm vel modum eius. Addidit ſimile eſſe de augmentatione, ſ. ꝙ põt ſeparari ab alteratione, et dat exẽplum in mathematicis de augmẽto quadrati circumpoſito gnomone vocatur aũt gnomon, quadratum ſuper diametrum conſiſtens cũ duobus ſupplemẽtis. hoc enim appoſito quadrato manifeſte quadratũ maius conſtituitur, vt in hac figura patet.

Aduerte hic, qd' quia vt pluries dictum eſt ſecundum famam loquitur. Ariſto. ſm q̃ augmentatio extenditur ad omnem q̃titatis additionem, qua res maior dicitur, ideo augmentationem abſque alteratione fieri dixit, et caute dedit exẽplum in mathematicis vt vel ſic cognoſceretur, ꝙ ſecũdũ vulgus loquitur. ſi. n. ſubtiliter de augmentatione dicẽdum eſſet, ipſam inſeparabilem cõcederet. Et modum arguendi prędictum ſophiſticum ſm fallaciam cõſequentis aperiret. Tertio contrarietatẽ in motu inuentam aperit, extendens contrarietatem ad oppõnem quoq; priuatiuam, quæ illius eſt radix. & motui in cõmuni quietem contrariam ponit, ſingulis vero motibus ſingulos motus & quietes, vt clare patet in textu, in quo omnia quæ dicuntur, licet dubitatiue dicantur, quia adhuc non probata ſunt tamen vera, vt in quinto phyſi patet &c.

De Habere.

HAbere autem multis modis dicitur. aut. n. tãq̃ habitum, & affectum, aut aliam q̃libet qualitatem dicimur. n. diſciplinam habere, atque uirtutem. Aut q̃titatem, quæ contingit ei qui habet magnitudinẽ. dicimur. n. habere habitũ aut ea quæ circa corpus ſunt, ut ueſtimentũ uel tunicam: Aut in membro, ut in manu annulum. Aut mẽbrum, ut manum uel pedem. Aut in uaſe, ut in modio grana tritici, aut in lagena uinũ. uinum. n. habere lagena dicitur, et modius grana tritici. hæc ergo omnia habere dicũtur, ut in uaſe. Aut ut poſſeßionem. habere. n. domum, aut agrum dicimur. Aut etiam uir uxorem habere, aut uxor uirum. Sed uidetur alieniſſimus, qui nũc dictus eſt modus, eſſe in eo quod eſt habere. nihil enim aliud uxorem habere ſignificamus, niſi quia cohabitant. Forte tamen & alij quidem apparebunt modi de eo, quod eſt habere. Sed qui conſueuerunt dici pene omnes numerati ſunt.

In hoc vlt. cap. enumerat quot modis dicamus aliquid habere rem aliquã, & quia ſermo ſuus eſt ſufficiẽter ex ſe manifeſtus ſm p̄ſentem intentionem, in quinto nãq; Metaphyſice ſubtilius hæc diſcutienda relinquuntur. iõ nihil addendum reor. diſtinctionem tñ inter habere poſtprædicamentum, & habitum prædicamentum, & habitum primam ſpẽm qualitatis poſitam ſuperius in p̄dicamento

qualitatis diligens Lector poterit nouitiis repetere. Et sic
tandem finitur præsens opus. Die nona Ianuarij. Anno
Christiane salutis. 1498 in cōuentu S. Apollinaris in su-
burbiis Papie Quicquid igitur veritati cōtrarium, aut mi
nus consonum in his cōmentariis alicui videbitur, qm̄ mal
lem viuens, aut reuocare: aut cōsonum ostendere q̄ post-
modum temere despici aut impugnari, Rogo dubitātes
aut detrahentes, vt viuo, tam in his q̄ cæteris scriptis &
scribendis congredi velint ob veritatis exaltationem, &
gloriam primæ summæq; veritatis. Ad cuius participa-
tionem media diui Thomæ, doctrina trahere studiosos
omnes viribus totis nitimur &c.

Commentariarum Thomę de Vio Caietani Cardinalis,
super Prædicabilia Porphyrij, & prædi-
camenta Aristotelis. Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE
PERIPATETICORVM PRINCIPIS
POSTERIORVM ANALYTICORVM
LIBER PRIMVS.

Cum
Thomæ de Vio Caietani Cardinalis
Additionibus.

*Quod omnis doctrina & omnis disciplina intellectiua ex præ-
existenti fit cognitione. Quot sint præcognitiones,
& quæ præcognoscuntur. Cap. 1.*

*OMnis doctrina, et omnis disciplina
discursiua intellectiua ex præexi-
stente fit cognitione. Manifestum
autem hoc speculantibus in omnes,
Mathematicæ. n. scientiarum per*
T. c. 1. *hunc modū accedunt fiunt, & alia
rum unaquæq; artiū. Similiter aūt
& circa rōnes orationes, quæ per
syllogismos & quæ per inductio-
nem. utræq;. n. per prius nota faciunt doctrinam: hæ quidem in-
cipientes tanq̄ à notis, illæ uero demonstrantes uniuersale per
id, q manifestum est singulare. Similiter aūt & Rhetoricæ per-
suadent. aut. n. per exempla, quæ est inductio, aut per enthyme-*
T. c. 2. *mata, q uere est syllogismus. Dupliciter autem necessarium est
præcognoscere: alia nāq; quòd sunt prius præscire opinari ne-
cesse est, alia uero quid est quod dicitur, intelligere oportet, quæ-
dam autem utraq;. ut quoniam omne qd' est aut affirmare aut
negare uerum est, quia est: triangulū aūt quoniam hoc quidem si
gnificat: sed unitatem utraq;, & quid significat, & quia est. non*
T. c. 3. *enim similiter horum unūquodq; manifestum nobis est. Est aūt
cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorūdam autem
simul accipere notitiam. ut quæcūq; contingunt esse sub uniuer
salibus, quorum habent cognitionem. Quod. n. omnis triangulus
habet tres angulos æquales duobus rectis præsciuit: q uero hic,
qui est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit.*
T. c. 4. *Quorūdam. n. hoc modo disciplina est, & non per medium, ulti-
mum cognoscitur. quæcūq; iam singularium contingunt esse, &
non de subiecto aliquo. Ante autem q̄ sit inducere, aut accipere
syllogismum quodāmodo quidem fortasse dicendum est scire, mo
do autem alio non. q. n. nesciuit si est simpl'r, hoc quodammodo
sciuit, ut quod duos rectos habet: sed manifestum est qd' sic qui-
dem scit, simpliciter aūt non scit. Si uero non, Menonis ambigui
tas accidit. aut. n. nihil discet, aut quæ nouit. Non aūt sicut qui-
dam argumentantur, soluere, dicēdum est. Nunquid scis, o-
nem qualitatem, quoniam par est, aut non? dicenti autem, attu-
lerunt quādam dualitatem, quā non opinatus est esse. Soluunt. n.
non dicentes cognoscere omnē dualitatem esse parem, sed quam
sciunt q dualitas sit. Et etiam sciunt quidem cuius acceperunt:* T. c. 6.
*acceperunt autem nō de omni, cuius utique sciunt, q triangulus
aut numerus sit, sed simpl'r de omni numero & triangulo. neque
enim una propositio accipitur huiusmodi, q quē tu nosti nume-
rum, aut q̄ nosti lineam rectam, sed de omni simpl'r. Sed nihil (ut
opinor) prohibet, quoniam est q addiscit scire, est aūt sic ignora
re: inconueniens. n. non est si scit quodāmodo quod addiscit, sed si
hoc modo, ut inquantum addiscit, & scit.*

Summa huius capituli hæc est.

OMNIS doctrina & disciplina intellecti- 1. Conclu.
ua ex præexistenti fit cognitione. Proba-
tur inductiue in omnibus modis sciendi,
scilicet syllogismo, enthymemate, indu-
ctione, & exemplo: & in omni genere di-
sciplinæ, tam speculatiuæ quam practicę,
& tam scientificæ quam opinatiuæ.

Præcognitio est duplex, s. quid, & qa. Probatur a prio 2. Conclu.
ri: quia præcognita sunt tria, s. principia, subiectū, & pas-
sio: principia. quia sunt: subiectū, quia est & quid est: pas-
sio quid est probatur a priori, quia non sit vnūquodq;
horum est nobis cognoscibile ad demonstrationem.

Principia vniuersalia prius tpe cognoscuntur conclu- 3. Conclu.
sione, principia vero singularia nota in ipsa subsumptio-
ne sub vniuersalibus esse, simul tēpore cum conclusioni-
bus cognoscūtur, prius tamen natura. Probatur a priori,
quia quorūdam hoc modo disciplina est.

Ipsa conclusio anteq̄ syllogizetur est cognita secūdum 4. Conclu.
quid, ignota autem simpl'r. Probatur deducendo ad im-
possibile: qa aliter redit ambiguitas Menonis s. aut nihil
discere, aut ea, quæ nouimus. solutio. n. dicentium non co
gnosci omnia singularia cognoscēdo vniuersale, sed quæ
nota sunt esse singularia illius, falsa est, quia vniuersale, eo
modo scitur, quo in demōstratione assumitur, assumitur
autem omne simpl'r, & nō omne q nosti vel noui.

Series autem hæc est.

TRactaturus de demonstratione Arist. qm̄ demon-
stratio quatuor q̄ones habet, sicut & quodlibet sci-
bile, s. an est, quid quia est, & propter quid est: nec
perfecta notitia rei sine his haberi pōt. in hoc primo capi.
an sit demonstratio, in sequētibus vero vsque ad sextum
decimum capi. exclusiue, pertinētia ad quæstionem quid
est demonstratio. Inde aūt vsq; ad finem Primi libri, per-
tinentia ad q̄onem quia est, i. quasi passiones demonstra-
tionis, puta finitatem, perfectionem, vnitatem, certitudinē,
diuersitatem &c. In secūdo demum libro de pertinētibus
ad quæstionem propter qd, i. de causis demonstrationis,
i. de medio, vsq; ad vltimū cap. exclusiue: & de dignita-
tibus in vltimo cap. determinat. sicq; (vt Alexādre dixit)
demonstrando docet demōstrare. Quia vero idē est quę-
rere & determinare in scibilibus an aliqd sit, & an necesse
sit illud esse, quia nihil tale superfluum aut per accñs contin
git esse, sed aut nō esse, aut necessario esse, quia p accidens
esse reputatur nō esse in huiusmodi. ideo volēs determi-
nare demonstrationem esse in hoc capi. intēdit ostendere
necessitatem syll̄i demonstratiui, cuius necessitas, quia in-
strumentum est, ex eius fine. q nihil aliud est, q̄ sciæ gene-
ratio sumenda est. Et vult declarare sciam generari de no-
uo in nobis ex præexistēte in nobis notitia, et p̄ñr non esse
nobis inditam, sed aliūde infusam, vt Socra & Plato dixē
runt, sed demōstratiuo discursu ex noto ad ignotum ac-
quisitam: et p̄ñter ad scientiæ gñationem necessarium no
bis esse demonstratiuum syllm, de quo p̄ñs liber tractat.
Vnde ab ipso fine inchoans proponit disciplinam intel-
lectualem ex præexistente in nobis cognitione generari.
Deinde ad intētum descendens ostendit q̄ & quotuplex
sit ista præexñs cognitio, & quæ & quot sint illa, quę p̄-
cognoscuntur ante demōstrationem. (in secunda conclu-
sione.) Inde q̄uo in ipso exercitio demonstrationis prin-

cipia, de quibus oportet p̄cognoscere, quia sunt p̄cognoscuntur diuersimode. (in tertia concl̄one.) Demum q̃ipsa conclusio præcognita sit anteq̃ demonstretur (quarta conclusione) insinuat: & r̄ndet ambiguitati platonicæ, excludens simul falsam quorũdam r̃nsionem. Et sic notia conclusionis generatur ex præexñte cognitione principiorum. subiecti, passionis & ipsius cõclusionis s̃m quid: præexistente dico ordine t̃poris, quo ad principia vsta, ordine aũt naturæ tantum, quo ad principia singularia.

Ex præexistenti fit cognitione.

Circa primam concl̄onem aduertẽdum est, q̃ ly. ex præexistenti cognitione, positum in prima conclusione non. oportet glosari, s. scnlitiua, sed indefinite relinquendum est, & expectanda est expõ Arist. q̃ subiungit in sequentibus concl̄onibus. Qd'.n ab ipso expositum est nostram nõ exposcit glosam. Fuit aũt adeo solicitus circa exponendam illã particulam resoluendo vsq; ad primas cognitionis radices. vt cum hic proponat quid et quia præcognosci in secũdo libro diligenter inuestiget quomodo ipsum quid cognoscit, & consumet præsens opus declarando, quomodo ipsum quia fit nobis notũ.

Præcognitiones enim duæ sunt. Quid & quia, & quorum sint ostenditur.

Circa secundam concl̄onem. Ad euidentiam præcognitionum & numeri earũ. Aduerte, q̃, cum præcognitio non dicatur in ꝓpositio quęlibet cognitio alteram pręcedens, sed ea tm̃, ex qua discursus disciplinalis fit: oportet præcognitionem oẽm primæ vel secundæ operationis intellectus opus esse. cum aũt obiectum primæ operationis intellectus sit incõplexum nõ dicens esse vel non esse, q̃ sufficiẽter diuiditur per quid rei, & q̃d nominis: & obiectũ secundæ sit complexum verbaliter in quo dicitur esse vel nõ esse, q̃ sufficienter diuiditur p̃ complexum significãs esse verum, & significans esse reale, cuncta cõplexus mira breuitate Arist. præcognitiones oẽs reduxit ad duas, s. quid et q̃a: sub quid rei, et quid nõis. sub quia, & q̃a est, & quia verum est (analogicę) cõprehendens. Rursus, quia nõ quodlibet q̃d. nec quodlibet quia discursum quemlibet facit, sed limes aliquis eorum est, ex ipsa, quæ discurrendo inuestigatur conclusione, sumere oportet cuius q̃d, & cuius quia præcognosci necesse sit. Conclusionem aũt, quia conclusio est, ex aliq̃bus principiis inferri necesse est, & duos terminos in se habere, s. subiectum & prædicatũ, quorum coniunctio vel diuisio inferatur. horum igit̃ trium p̄cognitiones illas oportet esse non vniformiter, quia vniformia nõ sunt nec secundũ se, nec vt cognita. Quia ergo principia, ex quibus cõclusio inferenda est cõplexa sunt, quæ vt sic non hñt nisi esse verum, iõ pręcognoscenda sunt tantum q̃a sunt. i. quia vera sunt. Subiectum aũt, quia incomplexum est, & vtrũque quid habet, & cõplexionem facit cum suo esse & indepẽdens est tam s̃m essentiã q̃ s̃m esse, a sua passione, q̃ prædicatur in concl̄one, præcognosci oportet dupl̃r, s. q̃d est, & quia est. Prædicatum aũt, q̃ passio vel p̃ modũ passionis se habens est, incõplexum q̃dem ens est, & vtrũq; q̃d: & esse ꝓprium cũ quo cõplexionem facit habet: sed q̃m eius esse quærit̃, & eius q̃d rei, ante eius esse cognosci non potest, solum quo ad quid nõis cognosci oportet.

De principiorum præcognitione.

Circa eandem secundã concl̄onem, quo ad id, q̃ ibi dicitur de p̄cognitione principiorũ, aduerte, quosdam minus bene intelligẽtes dicta a S. Th. in expositione textus inficiari eius rõnem, q̃ reddit de hoc, q̃ de principiis non p̄cognoscitur quid. Rõ siquidem eius est, quia cõplexorum non est diffinitio, principia aũt complexa sunt. At isti qd' assignantes hanc rõnem a veritate

Ægidius sup T. com. 2. dubio vlt. deuiant, quia in æquocatione laborant. cõplexorum. n. non est diffinitio q̃d rei. Philosophus aũt loquitur hic de diffinitione quid nõis, quę etiam complexis cõuenit. Sed arguentes hoc mõ, Aristotelis textum minus p̃spicaciter sunt intuiti. falsum est siquidẽ, q̃ Arist. hic coarctet se ad diffinitionem quid nõis, licet de illa etiam loquat̃. Vnde textus ait. alia nãq; (quid est qd' dr̃) intelligere oportet, vbi expresse apparet profunde speculantibus qd' diffinitionẽ quid rei nõ exclusit dicendo quid est quod dr̃. Quãuis. n. cognoscere quid dr̃ sit solum cognoscere quid nõis, cognoscere rñ quid est id quod dr̃, non est præcise cognoscere quid nõis, sed comprehendit in se etiam q̃d rei. nec obstat expõ S. Th. interpretãtis, quid est quod dr̃, i. quid significat nomen: q̃m sermo Arist. prægnãs est, & vtroq; modo exponi põt. & exponitur a S. Th. hic & alibi, volente ex hoc textu, q̃ de subiecto p̄supponitur quid rei. Si n. vlr intelligatur quid nõis, exponendum est. Si aũt in demonstratione simpl̃r quid rei, tam subiecti q̃ passionis quandoque, vt infra oñdetur. Vnde Arist. de quid in cõi loquitur, cũ duas p̄cognitiones statuit, s. q̃d, & quia: sicut etiam loquitur de quia in cõi, vt extendit se ad esse verũ, & ad esse simpl̃r. Quia igitur de quid in cõi sermo est, & simpliciter loquẽdo. principia, quia complexa sunt, non habent quid: q̃a absolutę loquendo nõ habent diffinitionem, iõ S. Th. simpliciter dixit, q̃ de principiis non p̄cognoscitur quid, q̃a cõplexa sunt et indiffinibilia. Amplius quia complexa, vt sic, quid nõis proprie non hñt, sat fuit diuo Thomæ de cõplexis vt sic loquẽti declarare, q̃ q̃d rei non hñt. hoc. n declarato nullum remanebit q̃d principiorum pręcognoscendũ. Q̃ aũt complexa vt sic proprie non habeant quid nõis, patet. tum ex Boetij verbis hic dicentis, q̃ quid sign̄at: non in ꝓpõnibus totis accipitur, sed in terminis tm̃. tum ex rõne q̃ ibi innuit, s. q̃ propositio sign̄at inesse aliud alij magis q̃ sign̄at aliquid. tum ex aduersariis dicẽtibus, q̃ complexa hñt quid nominis dupliciter, vel sign̄antur nomine incõplexo, vt historia Troiana dr̃ Ilia, vel rõne terminorum suorũ. liquet. n. qd' neutro istorum modorũ ipsis cõplexis vt sic q̃d assignatur, sed rõne alicuius incomplexi. Amplius cũ ex eadem radice cõplexis insit carere quid rei & quid nõis, ex hoc. s. q̃ cõplexa sunt vt ex dictis patet, assumens S. Tho. q̃ complexorum nõ est diffinitio, ideo de principiis nõ pręcognoscitur quid, vtrũq; quid sufficienter exclusit.

De Subiecti & passionis præcognitionibus.

Circa eandem secundam conclus. dubitatur quadrupliciter. Primo, an cum dr̃, de subiecto p̄cognoscitur quid intelligat̃ quid rei, an quid nõis. Q̃. n. intelligendum nõ sit quid rei, ex ipsius Arist. obseruatione videtur. In scia. n. de aĩa, cuius subiectum est anima, inue- 2. de anima T. com. 6
stigat quid est aĩa, & non præsupponit. Nec põt dici, q̃ hoc fecit non inquãtum tradens scientiam de aĩa, sed indutus alterum habitũ. Primo, quia, cum diffinire animam sit philosophi nãlis, qui non abstrahit a materia sensibili: nõ erit facile fingere, ad q̃ partem naturalis p̄biæ hoc pertinet, si non ad sciam de anima Secundo, quia admissa hac fictione, q̃d dicetur ad id, q̃ superius tactũ est, q̃. s. in hoc opere, cuius subiectum est syll̃s demõstratiuus, Aristoteles inquirit quid sit demõstrãtio. Pręterea si ante demon- In. T. c. 6.
strationem oportet scire q̃d rei ipsius subiecti, oporteret dicere, q̃ habemus qd' quid est cuiusque rei, de qua scimus aliquid demõstratiue, hoc autem experimur falsum esse. multa enim de luna, sole, & Deo scimus quorum q̃ quid est ignoramus. In oppositum est hic auctoritas Porphyrij, Alberti & Sancti Thomæ

Secundo dubitatur an cum dicitur de subiecto præcognoscitur quia est, intelligatur de esse in rerũ natura actualiter. Videtur n q̃ sic p̃ rõnem, q̃ ad hoc innuit Porphyrius. illud esse subiecti p̄supponitur, quo substat passioni, sed subiectum nõ substat passioni nisi s̃m suũ esse reale in rerum natura, supponẽdo qd' passio sit accidens (vt cõis via tenet) ergo subiectũ esse in rerum natura supponitur. Maior est euidens ex eo q̃ tota rõ, quare de subiecto pręsupponitur esse, est quia substat passioni. In oppositum autem est, Primo q̃ scĩa abstrahit ab esse actualis existentiæ. nam abstrahit a contingẽter accñti: quale est esse actuale. Secundo, quoniam cõtingeret, q̃ scientia supponeret falsum: quoniã corruptis rosis, ille, qui iam acquisita scientia de rosis vtit̃, si supponit rosam esse, supponit falsum: quoniam rosa tunc secundum veritatem non est.

Tertio dubitatur, an cũ dicitur, ꝙ de passione præcognoscitur quid: intelligatur quid nois, aut quid rei. Videt siquidem qd' quid rei p̃cognoscendum sit, quia medium oportet esse p̃cognitum: sed medium est qd' qd est passionis (vt dr̃ in secundo huius.) ergo. *T. com. 8.* In oppositũ sunt verba Arist. in hoc loco dicentis, ꝙ de passione præcognoscitur quid significat. & S. Tho illa exponentis.

Quarto dubitatur, an omnis scientia supponat suum subiectum esse, an aliqua tantum.

Ad euidentiam horum. Primo declarãdi sunt termini in dubiis assumpti, s. quid rei & quid nois. Secundo sigillatim respondendũ est. *Super de ente & essentia in proœmio.* Quid nois, vt alibi diximus, nihil aliud est q̃ quidditas nois, sicut quid rei est ipsa rei quidditas. Nominis aũt, cum ad aliquid sit & essentialiter alterius signum, tũc præcognoscitur quidditas qñ eius significatio innotescit. rei aũt quidditas non nisi per essentialia omnia patefit. vnde & ꝓprium interrogatiuum qd nois est quid sigñat. proprium vero interrogatiuum qd rei, & quid est. Differt ergo quid nois a quid rei, quia cognoscere quid nois est cognoscere quid sigñat nomen, cognoscere aũt quid rei est cognoscere quid est res sigñata p nomen. Et qa rei quidditas essentiæ est, q̃ entia tantum hñt, & res nõ cognoscitur quidditatiue nisi p suam diffinitionem explicãtem eam a prima potentia vsq; ad vltimum actum, iõ quid rei entium tantum est, & vnico modo cognosci põt. Quia vero ad quid nomen referatur, vt signũ ad sigñatum, esse non oportet, & per cõia & accidentalia, & nutus, & signa, declarari põt, ideo quid nois non entis esse põt, & incertos habet modos suæ manifestationis.

Ad primũ dubium. Ad primum ergo dubium dr̃, ꝙ demõstratio, vt infra dicetur, est duplex, quædã a priori, & quędã a posteriori. Si loquamur de scia a priori, sic oportet cognoscere quid rei ipsius subiecti, quia qd' qd est subiecti est cã passionis, ad q̃ oportet vltimo resoluere demõstrationem propter quid, vt in secundo huius dr̃, *T. cõ. 3.* & hoc expresse ponunt hic Porphyrius, Albertus, & S. Tho. *Vbi supra T. cõ. 8.* Si vero loquamur de scientia a posteriori, tũc sufficit quid nominis p̃cognoscere de subiecto, vtimur siquidẽ in talibus demõstrationibus effectu loco diffinitionis ipsius subiecti vt medio termino & causa in cognoscẽdo. Ad obiecta autẽ in oppositum dicitur, ꝙ, cũ in qualibet scientia spãli vltra principia cõia complexa & incõplexa, quæ supponuntur in metaphy. sint principia propria illi scię, oportet sciam secari in duas partes, in quarũ prima iactẽtur positiones cõplexę & incomplexæ, in secũda vero inuestigẽtur passiones virtute illorum principiorum: cuius signum euidẽter apparet in principio Euclidis. Et, quia hmõi positiones, si sunt incõplexæ, cognoscũtur prima operatione intellectus. si complexæ sunt p se notæ, ideo oportet diuidere opus sciẽtificum in intellectũ, cuius est cognoscere ꝙ quid est, & p se nota, vt in secundo huius dr̃, *T. cõ. 27.* & scientiam proprie dictã, quæ processu demonstratiuo acquiritur: & sic, cũ vnum principiorum propriorũ sit ꝙ quid est subiecti, antequã scientia generetur quidditas subiecti cognita est & p hoc patet r̃nsio ad vtrũq; obiectorum & similia. Dico siquidem, ꝙ mos est Arist põnes facere in libris suis, vt patet in prædicamẽtis & principio peri herm. & primo priorũ, & primo phys. & locis adductis: positiones aũt tales sunt ante sciam, & non pars sciæ sed scientiæ propria principia. Et iõ simpliciter concedendum est, ꝙ Arist regulam hanc obseruauit. Nec obstat ꝙ in p̃dictis locis demõstratiuo discursu diffinitionem mãlem per finalem inuestiget, aut concludat: qm̃ hoc est per accñs. sicut. n. primæ operationi intellectus per accñs miscetur secũda, dum diffinitio componendo partes eius cognosci, ita etiã eidem immiscetur tertia, dũ diffinitio applicatur sylõ discursiuo ipsi diffinito: & quia in his q̃ sunt per accñs contingit falli sapientes (vt in elenchis dr̃.) ideo habitus in prædictis locis acquisitus putatur sciẽtificus, sed reuera non est: quia p accidens est per demõstrationem acquisitus. Ad vltimam vero obiectionẽ dicitur, ꝙ de sole & luna & huiusmodi non habemus scientiã a priori simpliciter, & ideo non est opus præcognoscere quod quid est ipsorum.

Ad secundum dubium dr̃, ꝙ oportet præcognoscere subiectum esse in rerũ natura actualiter, tẽporibus tñ suis, si subiectum indiuidua nõ continua, sed sm successionem habet & hoc in sciẽtiis realibus. in rõnalibus. n. sufficit, qd' subiectũ sit in esse obiectiuo, & sĩr in non entibus. Causa autem huius est rõ facta dubitando, quæ confirmatur sic. Illud esse p̃supponitur de subiecto ꝙ de ipso in illa sciẽtia non posse probari dr̃, sed tale est esse actualiter in rerũ natura, ergo. Maior patet ex eo, ꝙ iõ dicitur non posse probari, quia hic ab Aristo. dr̃ præsupponi. Minor aũt nec a proteruis negari põt. Ex ipso. n. disputationis exercitio cõuinci possunt. *1. Physico. capit. viii. 2 Physico. capitu. 26. 12. meta. capitulo. 6. T. com. 45. & 46. ibi. T. com. 72. & 83. T. com. 53. vbi supra. T. com. 32.* Cũ. n. Commẽtator in tot locis ait, nullam scientiam probare subm̃ suum esse, nec a priori nec a posteriori: quia p̃supponit illud esse: clarum est, ꝙ loquit̃ de esse actuali actualiter in rerũ natura, quia de subarum separatarum esse loquit̃. ꝙ probatur. 8 physi. de illis. Qñ ergo vertitur in dubiũ Commentatoris dictum, ꝙ ex ista Arist. ꝓpõne Commentator acceptum asserit cõtra Auicennam, de esse subiecti actualr̃ in rerũ natura locutio est. Si dicatur, ꝙ secus est de substãtiis separatis & de aliis, qa illæ perpetuæ sunt: & in ꝑpetuis non differt esse & posse, vt dicitur in. 3. phys. & ꝯñr præsupponere de eis posse existere, perinde est ac p̃supponere existere: hoc nihil obstat. Primo, qm̃ formaliter differunt etiam in ꝑpetuis esse & posse, licet nõ duratione: & ꝯñr quodcũq; dicatur, ꝙ præsupponitur esse, & nõ dicitur præsupponitur posse esse, oportet formalr̃ loquendo, vt Arist. cõsueuit de ipso posse, vt induit ipsum esse, loqui, & nõ econuerso. Secundo, qm licet particularia horum inferiorũ corrũpantur & intelligentiarum ꝑpetuentur, vniuersalia tñ vtrorũq;, de quibus tm̃ per se sunt scientiæ & demonstrationes & diffinitiones, perpetua sunt, & nõ differt in eis esse & posse, qm illa propositio, in ꝑpetuis &c. cum ex ꝑpetuitatis vbi formaliter necessaria sit, in oĩbus perpetuis tenet: quo fit vt propositio illa magis faueat ꝓposito q̃ aduersę opinioni. Vnde propriam vocẽ ignorant et negant q dicunt, ꝙ de subiecto non p̃supponitur esse in rerum natura: & Commentator nihilominus expresse cõtradicũt in dictis locis, *Cap. 2.* & hic dicẽti, de subiecto ꝙ præcognoscitur ꝙ ipsa res sit inuẽta. Clara n. luce patet assuetis in doctrina eius, ꝙ rem inuentam esse apud ipsum nihil aliud est q̃ rem esse. Amplius, cũ esse (quinto meta.) sit duplex, s. actualis exñtiæ, *T. com. 14.* & ꝙ significat veritatem ꝓpõnis: aut ista condo, de subiecto p̃supponitur quia est, intelligitur de esse actualis existentiæ actualr̃, & habetur intentum: aut potentialr̃, vt sit sensus, de subiecto p̃supponitur quia est, i. quia põt esse, seu non repugnat esse, q. idẽ est: quia (non repugnantia) potentia logica est: & hoc nõ, primo quia sic posset dici, ꝙ de passione p̃supponitur quia est, i. quia põt esse, & sibi non repugnat esse. Quis. n. faciens demonstrationem, demonstrat de aliquo passionem, q̃ non supponat possibilem vt sit? Nullus siquidẽ conatur ad cognoscẽdum esse, ꝙ impossibile putat esse. secũdo qa glosa hęc destruit textum cum n. a cõposito ex aliquo termino, & eius conditione diminuente, nõ liceat inferre illum terminũ simplr̃: *Nota regulam.* ex hoc ꝙ dico, quia põt esse, seu non repugnat esse, nõ licebit inferre quia est: quia potentia est cõditio diminuens, vt Commẽtator dicit. 4. meta. cõm. 15. *Com. 15.* Et ꝯñr ex veritate illius glosæ nõ sequetur veritas textus dicenti, ꝙ oportet de subiecto p̃cognoscere quia est. Aut ergo glosa non recta est, aut Aris. male dixit, aut intelligitur de esse, ꝙ significat veritatem ꝓpõnis: & hoc in idem redit cũ prioribus, quia fundamẽtum veritatis est esse rei. Q. si fingas, ꝙ de subiecto præsupponitur qa est, i. quia est tale, de quo aliquid possit demõstrari eisdem rõnibus, refellitur: hoc. n. modo proportionalr̃ loquendo, & de passione p̃supponitur quia est: quia demõstrator supponit eam esse talem, quæ possit de aliquo demõstrari, aliter nõ assumeret ipsam vt extremum demõstrabile, & conditio minuẽs non eripitur per hoc. Ad primam obĩonem autem in oppositum dicitur, ꝙ scia abstrahit ab esse actuali exñtię in particulari, & nõ ab existentiis in cõi, nec a suppositione existentiarum. Duæ siquidem qõnes de rerum exñtiis quæruntur. i. an est, & quia est. & certum est, ꝙ qõnes sunt ęquales numero his, q vere scimus, vt in secundo dicitur. *T. com. 1.* Qũo autem esse contingenter & qũo non contingẽter adsit rebus, in principio Secundi declarabit̃: non accepeetur aũt

interim, esse ita cõtingenter adiacere rebus, ꝙ sciam subterfugiat. Ad secundam vero dicit, ꝙ secus est in acquisitione sciæ & in vsu eius, in acquisitione.n. oportet subiectum esse in rerũ natura, vt generet sui sciam in nobis, qm̃ nihil agit nisi sit, in vsu autem acquisitę sciæ cessat hęc causa, sed remanet alia, quæ cõis est acquisitioni & vsui, .s. ꝙ oportet subiectũ entis rõnem habere, nullus.n. quærit non entis passiones, entis autem rõ non aliter habetur ab aliquo quã per esse, qm̃ ens, esse significat (vt in secundo dicet Arist. ca. 6.) & iõ oportet supponere subiectum esse. Nec est falsum subiectũ esse propter hoc, ꝙ actualiter non est, qm̃ non supponitur ipsum esse nũc vel tunc, sed esse temporibus suis. sicut & concl̃ones demonstrationis perpetuas hoc mõ dicemus infra. Nec obstat, si recurratur ad destruat Deus &c. qm̃ ad huc vere supponeretur subiectum esse, eo ꝙ supponeretur esse tp̃e suo, subtractis talis casus imaginarij impedimẽtis: vnde, vt ex dictis iam patere potest, ꝙ nihil aliud intendit Arist. per hoc qđ dixit, ꝙ de subiecto præsupponitur quia est. nisi qđ oportet subiecto in demõstratione vti, supposito qđ sit, seu ac si esset. cuius signum est, ꝙ si quis quærat centauri sciam cum inuenerit ipsum nõ esse, desistet. & si vellet vltra progredi ad inuestigãdas proprietates significati per centauri nomen vteretur centauro ac si esset, & sic ad vlteriora ꝑcederet supponendo subiectum esse.

T. cõ. 7. *Circa T. com. 12. Cap. 10. circa. vlt.*

Ad tertium dubium dicit̃ prænotando duo. Primum est, ꝙ licet quid rei, & quid noĩs formaliter sumpta plurimum differant, vt supra ostẽsum est, materialiter tñ coincidere possunt, vt patet cũ ad quid nominis r̃ndetur per essentialia ꝓpria: vnde & contingit qñq; ꝙ ipsa diffinitio quodãmodo quidditatiua non habet rõnem quid rei, sed quid noĩs. ꝙ sic manifestatur. Sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci ex. 2. meta. Diffinitio aũt quid rei nõ est nisi eorum quę sunt, q̃a entium realium tantum est, igitur diffinitio, cuiusq; nõ cognoscitur sub ratione quid rei nisi cognoscat̃ illud esse. Et iõ, si aliqua res sit ignota quo ad suum esse, & haberetur eius diffinitio qualis tũc potest haberi diffinitio illa habet rõnem quid noĩs & non quid rei. Vnde & quæstio an est ꝑcedit quæstionem quid est. Secundum notandũ est, ꝙ demõstratio in proposito est duplex, quædam terminãs quæstionem quia est, & quędam terminans quæstionẽ propter quid tantum, vt infra dicetur. Differunt aũt in proposito hæ demonstrationes, quia per primam scitur passionẽ inesse subiecto, in secunda vero præcognoscitur passionem inesse subiecto, quia quæstio quia est præcedit quæstionẽ propter quid. Et scitur per eam causa, propter q̃ inest talis passio vt patet in inuestigatione causæ eclipsis, q̃ lunæ inesse videmus.

T. com. 4. *Capit. 13. Circa T. com. 13.*

His præsuppositis dr̃ ad dubium cum distinctione, ꝙ in demonstratione terminante q̃õnem quia est passionis de suo proprio subĩo, impossibile est præcognosci q̃d rei (passionis) formaliter loquendo, i. sub rõne quid rei, quia cũ passionis esse sit subiecto inesse, & ante demõstrationẽ ignoretur ipsam inesse, ignorabitur ipsam esse, & ꝯñr eius quid rei, ꝙ entis tantum est. Potest tñ pręcognosci aliquo modo eius quid rei materialiter sub rõne quid noĩs, ꝙ assumetur vt medium in demõstratione. In demõstratione autem terminante quæstionẽ propter quid tm̃ nihil prohibet præcognosci q̃d rei ipsius passionis. quia ipsius esse præcognitum fuit. Et silr̃ in demonstratione terminante quia de non proprio subiecto, sed parte subiecti, qm̃ iam ipsum inesse ꝑcognitum est, & q̃d est. Ad obĩa ergo dr̃, ꝙ diffinitio passionis, q̃ contingit esse mediũ in demonstratione & oportet esse ꝑcognitam, est diffinitio quid nominis formaliter, quæ tñ aliquo modo materialr̃ est quid rei. Et iõ notanter S. Th dicens hic, ꝙ anteq̃ sciatur de aliquo an sit non potest sciri ꝓprie de eo quid est, apposuit illud verbum proprie, & hoc loquẽdo de demonstratione terminante quæstionem q̃a est, quia, vt dictum est, in ea, quæ terminat quæstionẽ propter quid mediũ est diffinitio quid rei ipsius passionis, vt in secũdo huius dicit̃. Et hanc distinctionem diligenter notato, si vis intelligere diuersa Aristotelis & S. Tho. dicta.

T. com. 8.

Quartum dubium, quia exigit discussionem q̃õnis an est, in principio Secundi libri Deo fauente soluetur.

T. com. 25.

De Passionis præcognitione.

Circa dictas S. Th. in expõne eiusdem secundæ conclusionis, duplex dubiũ occurrit. Primum est circa causam assignatam quare de passione non præcognoscitur quia. Dicit.n. hoc esse propterea, qm̃ esse ipsius passionis per demõstrationem quæritur. Vr̃ n ꝙ hoc, q̃ assignatur pro causa, non sit vñr verum, qm̃ experimur nos cognoscere passionẽ esse, & quærimus ꝑ demonstrationem, an talis passio insit tali subĩo. constat aũt, ꝙ tunc non quæritur esse ipsius passionis, sed tm̃ inesse eius huic. Non ergo incõueniens ꝑcognoscere passionem esse. nec est causa ꝙ de passione nõ præcognoscitur quia est, qm̃ esse ipsius cõcluditur. Assumptum quo ad primã partem declaratur: (qm̃ quo ad reliqua clarum est) qñ quęrimus an terra sit rotunda, an cœlũ sit sphæricum, iam nouimus rotunditatem esse in rerum natura: & nihil aliud inquirimus nisi an rotunditas insit terræ, sphæricitas cœlo &c.

Capi. 1. dubitatio 2.

Secundum dubium est circa cãm assignatam, quare de passione non ꝑcognoscitur quid rei. dicit.n hoc esse, qm̃ passionis esse est inesse et ante demõstrationem ignoratur ipsam inesse, & ꝯñr ipsam esse, & ꝯñr quid est, qm̃ quæstio quid est pręsupponit q̃õnem an est. Accidit.n. hic dubium. Tũ quia, vt deductum est, non sequitur, non ꝑcognoscitur passionem inesse tali subĩo, ergo non ꝑcognoscitur ipsam esse. Tũ quia alia quæstio est qõ an est, & alia q̃a est, vt patet in principio Secũdi. Et ꝓpterea dicet quispiam, ꝙ de passione quærit̃ q̃a est, & ꝑcognoscit̃ an est. Et ꝯñr quid est, & sic rõ S Th. non concludit intentum.

T. com. 1.

Ad primũ horum dr̃, ꝙ de passione cõtingit loqui dupliciter. Vno mõ materialiter, i. pro re illa, q̃ est passio ꝓbãda de tali subiecto. Alio mõ formaliter, i. pro re, vt est passio. Primo mõ non inconuenit passionem ꝑcognitam esse qđ sit, sed nihil obstat dictis S. Th eo qđ de passione formaliter loquebat̃. Secundo aũt modo sumpta passio vt passio, subiectum non quodcũq;, sed proprium respicit & aliud esse, vt sic non habet nisi inesse proprio subĩo, & impossibile est ipsam ꝑcognoscere esse ante demõstrationem terminantem q̃õnem quia est, vt dictum est, qm̃ tale inesse quærit̃. Et, quia S. T. (iuxta cõsuetudinem suã) formaliter loquebat̃, ideo dixit, ꝙ quia esse ipsius passionis quæritur, nõ præcognoscitur. Secundo dr̃, ꝙ S. Tho. attendens his, q̃ per se concurrunt ad præcognitionem, ob ea quæ per accidẽs immiscentur, a rectitudine regulæ vniuersalis recedere noluit. cõstat.n. ꝙ demonstrationi nõ contingenter euenit qđ ꝑcognoscatur de subiecto, quid & quia: & de passione quid, & de principiis quia: qm̃ ex his procedit demonstratio necessario. Accidit aũt demonstrationi, ꝙ passionem ꝑcognoscatur esse non.n. vis demõstrationis hoc exigit, sed potius oppositũ, qm̃ hoc est proprie per eam quæsitum. qm̃ igitur per se loquẽdo demonstratio passionis esse quærit, & per accñs præsupponit ipsam esse, ideo de ea non præsupponit quia est.

Ad secundum dr̃, ꝙ ad habendum quid rei passionis, non sufficit qualitercũq; cognoscere ipsam esse, sed oportet cognoscere passionem inesse primo subĩo, qm̃ ex principiis primi subiecti cãtur & diffinitur: & iõ valet in proposito, nõ cognoscitur ipsam inesse primo subiecto: ergo nec ipsam esse, ita sufficiẽter ꝙ possit haberi q̃d rei. Ad id vero ꝙ additur de q̃õnibus an est & quia est, dicitur, licet distinctæ sint, dato etiã ꝙ quæstio an est, etiam quęrat de passione nihil aliud sequit̃ q̃ qđ contingit ꝑcognoscere passionem esse, non tñ taliter, ꝙ sufficiat ad diffinitionem quid rei. Q; aũt S. Tho. idem videatur intelligere hic per quæstionem an est passionis, & q̃a est, nihil obstat: qm̃ verum est de passione vt passio est. sed de his in principio Secundi erit amplior sermo. Nunc sat sit hæc dixisse.

De Conclusionis præcognitione.

Circa quartam concl̃onem et eius probationem aduerte ꝙ Arist. tangit duas extremas opiniones circa præcognitionem concl̃onis, q̃ quærimus, & ponit se mediũ. Prima fuit Socratis & Platonis dicentium, conclusiones simplr̃ præcognosci. Scđa fuit quorũdam, quorum nomina nõ inueni, dicentiũ conclusiones nulla-

Cap. 1. sup T. com. 2.

tenus præcognosci. Media aũt est Arist. dicentis, conclusionem virtualiter quidẽ pręcognosci, actualiter vero seu simpliciter ignorari. Primã opinionẽ tetigit Menonis ambiguitatem ponens, secundam cõclusionem quorũdam falsam adduciẽs, mediam vero subiũxit. Et nota, q̄ licet prima opinio ponẽs, nos aut nihil discere, aut ea q̃ nouimus, multis fulta sit rõnibus, quas habes in Alberto, ab Arist. tantum vna adducta est, qa illam logici negotij est dissoluere, & in eius falsa solutione, alterã confutat opinionem. & illius solutio vera sua directe opinio est: & satisfacit directe alteri logico fundamẽto illius opinionis, q̄ est tale. Conclusio q̃ quęrimus, aut est nobis nota, aut non. si nota, ergo discimus ea, q̃ nouimus: si ignota, ergo, cũ inuenerimus eã nesciemus nos scire illam, & cõsequenter non sciemus: & si sic, ergo nihil discimus. Consequentia patet exemplariter de quærẽte seruum fugitiuum. si. n. illũ non nouit, cũ inuenerit nesciet se inuenisse. Hęc inquam oĩa soluuntur dicẽdo, q̄ conclusio sic quidem p̄cognoscitur, i. secundum quid, simpliciter aũt, non. Nec intelligas p hanc solutionem, q̄ cõclusio præcognoscitur in potẽtia, & nescitur in actu. hic. n. nõ est intellectus Arist. qm̃ secundum hunc sensum, nõ deiiciuntur aduersariorum rõnes non. n. sufficit ad notitiã serui fugitiui & similium cognoscere ea in potentia, quia hoc nihil aliud est, q̃ posse illa cognoscere, vt patet. Et silr secunda opinio, q̃ impugnat expresse hic Arist. non dicebat conclõnem ita ignotam, q̄ nõ posset cognosci, quia ponebat conclõnem illam oĩno impræcognitam postmodũ cognosci. sed intelligendum est per hanc solutionem, q̄ cõclusio est præcognita virtualr, non autem cognita simplr. Cognosci. n. virtualiter plus est q̃ cognosci potentialiter, sicut esse hoĩem plus est q̃ esse aĩal. Dicitur aũt cognita virtualiter, qa est cognita in eius principiis, in quibus virtualiter cõtinetur conclõ, sicut in suis causis. Et tãto perfectius virtualiter cognoscitur, quanto principia propinquiora sunt cõclusioni. Q. autem hic sit verus sensus, patet ex oĩbus antiquis expositoribus. Et ex hoc qđ sic omnibus prædictis satisfecit Aristo. Sufficit enim ad notitiam cõclusionis principia eius complexa & incomplexa, de quibus diximus, q̄ oportet p̄supponere quid, & quia, cognoscere, q̄ secunda opinio nõ aduertit, & sic ad eius notitiam simpliciter procedere.

De numero præcognitarum.

Circa quartam conclõnem dubitatur sic. Conclusio est aliquo modo cognita ante demõstrationem, ergo pręcognita non sunt tria tãtum, sed quatuor. s. principia, subiectũ, passio, & conclusio. & pñr insufficienter determinatum est de præcognitis. Añs est ipsa quarta conclusio, Cõsequẽtia aũt valde euidens est ex eo qđ conclusio, neq; principium, neq; subm, neq; passio est. Si. n. nihil horum est, & p̄cognoscitur, quartum pęcognitum esse oportet. Ad euidẽtiam huius dubitationis sciendum est, q̄ ad hoc q̄ aliquid (absolute loquẽdo) possit dici cognitum, exigitur q̄ ipsum cognitionem terminet primo vel secũdario, i. sit primo terminans actũ cognoscendi, vel sit conterminans illũ. Sicut speculum est primum terminans actum videndi. species autẽ in eo est conterminans eandem visionem. Vñ si aliquid in seipso cognoscatur cognitum absolute dicẽdum est, si autẽ cognoscatur in alio (absolute) nec cognitũ, nec incognitum dicẽdum est. Sed videndum est qũo in alio cognoscatur. Si n. in alio cognoscitur, ita q̄ cum illo terminet etiã ipsum cognitionem illam, tunc absolute dicẽdum est illud cognitum esse, licet secundario. Si aũt in alio cognoscitur, ita q̄ illud, in quo cognoscitur, terminet cognitionẽ & ipsum non cõterminet illam, tũc absolute fatendum non est, id, qđ in alio cognitum dr̃, cognitum esse, sed cum additione diminuente cognitum esse quodãmodo, vel secundum quid, vel virtualiter, vel aliqua huiusmodi condõne. His prælibatis dr̃ ad dubium, q̄ quia p̄cognitum oportet esse cognitũ, & conclusio dicitur p̄cognosci aliquo mõ, quia principia sua cognoscuntur, & non ideo, quia actũ præcognitionis conterminet in principiis, quia sic esset cognita simplr & excellentissimo modo, cõsequens est, q̄ conclusio non sit dicenda sine additione aliqua p̄cognita, sed cum cõditione diminuta dici debet præcognita aliquo modo, seu secundum quid. Ad formam rõnis negatur consequentia. Cõmittitur siquidem in illo processu fallacia a secũdum quid ad simpliciter: pręcognita. n. enumerata sunt p̄cognita absolute, i. absq; additione aliqua, conclusio aũt, vt ex dictis patet, non est præcognita absolute, & iõ eorum numerũ non ingreditur, nec insufficientem arguit.

Quod nam ipsum scire, & demonstratio sit, ex quibus item & qualibus principiis ipsa demonstratio procedat ostenditur. Cap. 2.

Scire autem opinamur unũquodq; simpliciter, sed & non sophistico modo, qui est secundũ accidens, Tex. 7. *cum causam arbitramur cognoscere propter q̃ res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere. Manifestum igitur qđ huiusmodi aliquid scire: sit. nãq; non scientes & scientes: hi quidem opinantur sic se habere, scientes aũt & habent causam. Quare cuius* Tex. 8. *simpliciter est scientia hoc impossibile est aliter se habere. Siquidem igitur & alius est sciendi modus, dicendum posterius. Dicimus autem scire & per demonstrationẽ intelligere. demonstrationem autem dico syllogismũ apodyticon. i. facientem scire, sed apodyticon dico, secundum quẽ in habendo ipsum scimus. Si ergo* Tex. 9. *est scire (ut posuimus) necesse est demonstratiuam scientiam esse ex ueris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis: sic. n. erunt propria principia eius quod demonstratur. syllogismum quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit: non. n. faciet scientiam. Verum quidem* Tex. 10. *igitur oportet esse, quoniam nõ est scire quod non est, ut dimetros simmetros. Ex primis autem indemonstrabilibus est, eo quod nõ sciet non habens demonstrationem ipsorum. scire. n. est quorum demonstratio est & non secundum accñs habere demonstrationem. Causas quoque & notiores oportet esse & primas cau-* Tex. 11. *sas quidem, quoniam tunc scimus, cum causas cognoscimus: & priores si uere causæ sint: & notiores nõ solum altero modo intelligendo, sed & in sciẽdo quoniam sunt. Priora autem & no-* T. com. 12. *tiora dupliciter sunt. non. n. idem est prius natura & ad nos, neque notius natura & nobis notius. Dico aũt ad nos priora & notiora proxima sensui: simpliciter autẽ priora & notiora quæ longius sunt. Sunt autem longiora quidem uniuersalia maxime, proxime autem singularia: & opponũtur hæc adinuicem. Ex* T. com. 13. *primis autem est quod ex propriis principiis, idem. n. dico primum & principium. Est aũt principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est qua non est altera prior. Propositio autem est enunciationis altera pars, unũ de uno. Dialectica similiter est accipiens quodlibet. Demonstratiua aũt determinate alterum, quoniam uerũ est. Enunciatio autem est contradictionis quãlibet partem assumens. Contradictio autem est oppositio cuius non est medium secũdum se. Pars autem contradictionis quæ quidem aliquid de aliquo est affirmatio, quæ uero est aliquid ab aliquo negatio est. Immediati aũt principij sylo-* Tex. 14. *logistici positionem quidem dico, q̃ non est monstrare, nec necesse est habere aliquem docendum: q̃ uero necesse est habere quemlibet docendum, dignitatem uel maximã propositionem. sunt. n. quædam huiusmodi. Aliqui. C. etiam antiqui addunt hæc uerba: quæ est domo discens promit secundum unãquãq; scientiam. sicut legunt Thomi. & Io. Gram. hoc. n. maxime in huiuscemodi consueuimus nomen dicere. Positionis aũt, quæ quidem est q̃libet partem enunciationis accipiens, ut dico aut quidẽ esse, aut non esse, suppositio est: quæ uero sine hoc diffinitio est. diffinitio. n. positio quidem est: ponit. n. Arithmeticus unitatem hoc indiuisibile esse secundum q̃titatem: suppositio. n. non est. idem. n. q. quid est unitas & esse unitatem nõ idem est. Quoniam autem oportet* Tex. 15.

credere & scire rem in huiusmodi habendo syllogismum, quem vocamus demonstrationem: est autem hoc ea scire, ex quibus est syllogismus: necesse est non solum praecognoscere prima, aut oĩa aut quaedam, sed etiam magis. semper.n.propter quod est unũquodq;, illud magis est. ut propter quod amamus illud amicum
Tex. 16. *magis est. Quare siquidem scimus per prima & credimus, illa scimus magis & credimus, quoniam propter illa & posteriora. Non autem potest credere magis quae scit quae non contingunt, neque sciens, neque melius dispositus q̃ sciens. Accidit autem hoc nisi aliquis praecognouerit per demonstrationem credentium. magis.n.necesse est credere principiis aut omnibus, aut quibusdam*
Tex. 17. *q̃ conclusioni. Magis autem debentem habere scientiam per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere & magis credere ipsis q̃ ei quod demonstratur, sed neque aliquid ipso credibilius esse, neque notius oppositis principiis, ex quibus erit syllogismus contrariae deceptionis: siquidem oportet scientem non incredibilem esse.*

Summa huius capituli haec est.

1. Propõ. SCire simpliciter arbitramur rem per causam cognoscere, propter q̃ res est, & quoniam illius est causa, & non est contingere hoc aliter se habere. Declaratur a signo, quia oẽs sic ipsius scire nomine ᵹ tuntur.
Corrolariũ Simpliciter scibile est necessarium.
Secunda Scire vocamus intelligere per demonstrationem.
Tertia. Demonstrationem vocamus syllogismum apodyticon, idest facientem scire.
Conclusio principa. Demonstratiua scientia est ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. probatur a priori ex supradicta diffinitione: q̃a aliter non faceret scire. Ex veris, probatur a priori: quia quod non est, non est scire &c.
Ex primis et immediatis: ꝑbatur a priori, q̃a nõ sciret &c.
Ex causis: ꝑbatur a priori, qm̃ tunc scimus cũ causas &c.
Ex prioribus: probatur a priori, quia ex causis.
Ex notioribus utroq; modo, s. quo ad quid, & quia: probatur a priori, quia ex causis.
Distinct. Priora & notiora dupl̃r. ſm naturam, vt remota a sensibus, vniuersalia. s. & quo ad nos, vt proxima sensui, triangularia. s. Principium demonstrationis est propositio immediata.
Immediata est, qua non est altera prior.
Propositio est vnum de vno enũciationis altera pars.
Dialectica similiter est accipiens q̃libet partem.
Demonstratiua, determinat alterum, quoniam verũ est.
Enunciatio est contradictionis q̃libet partem.
Contradictio est oppõ, cuius non est medium secundũ se.
Pars contradictionis est duplex, affirmatio & negatio.
Diuisio. Immediati principij aliud est positio, aliud dignitas: & assignatur dr̃ia inter ista a posteriori, quia quelibet docendum necesse est habere dignitatem non positionẽ.
Subdiuisio conclusio. Positionis alia est suppositio, alia diffinitio. Et assignatur differentia inter ista a priori, quia non est idem vnitas & vnitatem esse.
Principia demonstrationis oportet non solũ praecognita esse, sed magis cognita nobis q̃ conclusio sola demonstratione nota. Probatur dupliciter. Primo ostensiue a priori: quia propter quod vnũquodq; &c. Secundo deducendo ad impossibile, quia neque sciẽs, neque melius dispositus q̃ sciens &c.
Opposita principijs demonstrationis oportet esse notissima & certissima nobis in falsitate, probatur a priori, quia oportet scientem non incredibilem esse.

Series autem haec est.

INtendens in hoc capl. diffinire demonstrationem tria facit. Primo praemittit tres diffinitiones quid nominis: duas ipsius scire, ꝙ est finis demonstrationis, & vnam ipsius demonstrationis diffiniendo. In primis tribus ꝑpositionibus: vt ex his qd sit demonstratio conijcere queat. Secundo ipsam demonstrationis diffinitionem: ex praemissis concludit sex particulas in eius diffinitione ponendo & singulas ex dictis bene appositas probat. Et qm̃ vltimo loco probauit quartam particulã, s. ex notioribus, quia est ex causis, quae non videntur esse notiores, sed occultiores effectibus: iõ subiungit distinctionem prioris & notioris, intendens, ꝙ demonstratio est ex notioribus, & prioribus simpl̃r. Tertio probatarum particularũ tres declarat, s. ex primis, immediatis, & notioribus & primo illas duas simul dictas, ꝙ principiũ demonstrationis, ꝙ est idem ꝙ primum, est propositio immediata: & subdit qd sit immediata, & quid est ꝑpõ, & ꝯñr addit differentiam inter dialecticam & demõstratiuam ꝑpõnem. enunciationem, vt declaret qũo propositio demonstratiua est enunciationis altera pars & ꝯñr, quia contradictione declarando ista vsus fuerat, diffinit eam cũ suis partibus: & sic notificato principio immediato distinctiue, declarat illud diuisiue, non solũ eius diuisionem sed subdiuisionem apponẽs. Vltimo ly est notioribus, declarat in duabus vltimis conclusionibus: addẽdo ꝙ intelligitur ex notioribus non solum simpl̃r, sed etiam nobis, non solum quo ad sui veritatem, sed etiam quo ad oppositorum falsitatem.

In quo sensu sit demonstratio, ex veris quia quod non est, non est scire.

CIrca probationem illius particulae, ex veris. Nota, ꝙ illa ꝑpositio assumpta, s. ꝙ non est, non est scire, potest habere duplicem sensum. Primus est, ꝙ non est. i. id de quo nõ vere praedicatur est secundum adiacẽs, non est scire i. de eo non est scĩa. & hoc nec est ſm mẽtem Arist. quia intendit probare cõplexa principia esse vera, de quibus non vere dr̃ est secundum adiacens. et quia exẽplum adductum ab ipso, s. ꝙ, dymetros sit symetros, extraneum est ab hoc sensu, nec est verus: quia multa de q̃bus non praedicatur vere est secundum adiacẽs, sciuntur, vt patet de coniũctionibus & situbus & aspectibus coelestium corporum, & multis inferiorum, q̃ non sunt. Secundus sensus est. ꝙ non est, i. ꝙ alicui non inest, non est scire. s. illud ei inesse. & hic sensus est verus & ad ꝑpositũ. Verus siquidẽ, quia aliter scire esset falsorum. Ad propositum autem, quia ex hoc vl̃r probatur ꝙ scĩa sit verorũ: siue sint propões de secundo adiacẽte, siue de tertio. De nullo.n. contingit scire qd' sit, aut qd' sit tale nisi esset aut esse tale illi insit: & quia ex hoc directe cõcluditur. ꝙ principia complexa, ex quibus est scĩa, sunt vera. aliqd n. inesse alicui est fundamẽtum veritatis ipsius enũciationis significantis hoc inesse illi. Et, quia exẽplum Arist. hoc prae se fert, vt patet. & quia iuxta hũc sensum a priori probat demonstrationem esse ex veris qm̃, vt in Praedicamentis dicitur, ab eo qd' res sign̄ata per orõnem est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa. Et, vt in Postpraedicamentis dicitur, licet sic esse vt per orationem significatur, et ipsam esse veram sint conuertibilia, tñ sic esse qd' nihil aliud est, q̃ qd' hoc loco vocamus, ꝙ est. causa est, ꝙ orõ illud significans sit vera, sicut per oppositũ. sic non esse vt ꝑ orationem significatur, ꝙ hic vocamus, ꝙ non est: causa est, ꝙ oratio sit falsa. Ex his patet quã superflua sit solicitudo eorum, qui ex hac propositione occasionẽ sumunt disputandi, an de his, quae non habẽt existentiam in rerum natura, sit scientia & huiusmodi.

Demonstrationem simpliciter procedere ex causis in essendo formaliter uel uirtualiter manifestatur.

CIrca illam particulam ex causis, nota qd' cum causae rei sciendae sint duplices, in cognoscẽdo & essendo simul, & cognoscendo tantũ: in proposito non est dubium qd' sit sermo de causis in essendo & cognoscẽdo simul, quia scire, de quo loquimur, est rẽ cognoscere per causam, propter q̃ res est sed quia causa propter q̃ res est seu in essendo dicitur dupl̃r, quaedam.n. est vere & real̃r causans (ſm aliqd' genus causalitatis) id cuius causa dr̃, q̃ et distinguitur realiter ab eo cuius est causa, sicut rõnalitas est causa risibilitatis: quaedam aũt est quae non tam est causa eius cuius causa dr̃, q̃ r. tio ꝙ illud insit, & non solum ratio qd' cognoscatur in esse, sicut omnimoda immuta,

bilitas in Deo est causa suæ æternitatis, & immaterialitas (proprie dicta) inuenta in aīa est causa suæ immortalitatis: ideo dubium est, an demōstratio simplr procedat ex causis vtroq; modo, an primo tm̄. Q. n. demonstratio simpliciter exigat præmissas cōtinentes causam primo modo ex ipso causæ nomine accipi pōt. causa. n proprie loquendo, propter q̄ res est, oportet qd' causet vere & proprie illud, q propter ipsam est, aliter causa proprie nō est, hęc enim est differentia inter principiū & causam, quia principium alicuius dicitur esse illud, q eius non est causa, vt punctum est principiū lineæ, causa vero proprie sonat id q vere causat. Et confirmatur, quia Arist. in textu distinguit causam contra principium, dicens demonstratiuam scientiā esse ex primis & causis declarando n. seipsum ait. Idem dico primum & principiū. Confirmatur secundo hoc idem ex illo verbo textus, Scire est rē cognoscere per causam propter q̄ res est. ly nāq; propter, habitudinem causalitatis notat inter causam et esse rei, vt ipsa verba pre se ferunt: vbi aūt talis causalitas est, veram oportet esse causam. Q. aūt sufficiat demonstrationem simplr procedere ex causa secundo modo dicta, accipi pōt ex demonstrationibus metaphysicalibus: quæ cū a priori fiunt ex huiusmodi causis procedunt, vt patet in exēplo adducto de æternitate Dei ex oīmoda Immutabilitate. Ad hoc dubium dicitur p̄mittendo, q duplex est demonstratio simpliciter. Quædam ex natura rei scibilis, quædam rōne nostri. Demonstratio simplr ex natura rei scibilis est illa, cuius conclusio ex natura sua sibi vēdicat, q nobis non nisi demōstratiuo discursu simplr nota sit: huiusmodi autem conclusio est sola illa, q̄ ex natura sua mediū habet, et consequenter coniunctio suorum terminorū ex se habet, qd' non nisi per mediū illud simplr cognoscatur. Demonstratio autem simplr rōne nostri est illa, cuius conclusio merito sui potest a nobis simplr & perfectæ cognosci ex terminis, licet rōne nostri offuscati et impediti luminis discursum demonstratiuum exigat. Talis autē conclusio est oīs illa, quæ ex natura suorum terminorū Immediata est, sed ratione nostri medium habet a priori, qa nos non coprehendimus terminos eius sm̄ cōceptus completos, sed alterius eorum duo cōceptus nobis insunt, quorum altero vt medio vtimur, vt in sequēti dubitatione declarabit. His ergo stantibus r̄ndetur, q demonstratio simplr (ex natura rei scibilis) p̄cedit ex causis in essendo realiter causantibus. Demonstratio aūt simplr ratione nostri p̄cedit ex causis in essendo secundo mō. Vnde, si teneatur q Arist. loquatur hic tātum de demonstratione simplr ex natura rei scibilis, iam patet quō vsus sit nomine causæ, & qd' demonstrationes metaphysicales adductæ nō clauduntur sub demōstratione hic diffinita. Quia vero mihi vr̄, q de omni demonstratione simplr loquatur, ideo dico, q per causas intellexit causas tā primo q̄ secundo mō sumptas. Et ad obiectionem in oppositum dico, q licet apud Latinos causa proprie nō dicatur nisi quæ vere causet, Græci tn̄ causę nomine vtuntur, vbi apud nos principij & non causæ nomen assumitur, vt testatur S. Th. in q. disp. de potentia Dei, q 10. art. 1. ad octauum. Vnde cū Arist. græco scripserit idiomate cām non ita strictæ accepit. Ad confirmationem dicitur, q non ea rōne addit causas supra principia in diffinitione demōstrationis, quia per cās intellexerit causas q̄ vere causant, sed principia retulit ad ipsas primas p̄pōnes, quas postmodum ibi declarauit esse immediatas &c. causas aūt retulit ad ipsas p̄pōnes ratione medij contenti in ipsis, q debet esse cā in essendo altero dictorum modorū, ac si diceret, demonstratio simplr procedit non solum ex p̄pōnibus, quæ sunt principia immediata in illa scīa, sed etiam ex continentibus causam rei scitæ. Ex ex hoc patet quid r̄ndendum sit quærētibus, cur addidit ly prioribus, postq̄ dixerat ex primis: cū superlatiuum comparatiuum includat, p̄sertim secūdum expositionem S. Th. dicentis, q p̄pōnes hic appellantur primæ in ordine ad posteriores, q per eas probantur. Ex eadem siquidē radice nascitur r̄nsio dicens, q hoc ideo factū est: quia supra diuersa cadūt. ly. n. primis (vt dictum est) cadit supra ipsis p̄pōnibus, & ly prioribus: supra medium, quo conclusio demōstranda est, ita qd' vt iterum dicat, sensus est. Demonstratiua scīa est ex veris p̄pōnibus, quæ sunt principia immediata illius sciæ, & continēt in se causas rei sciēg priores & notiores ea. Signum aūt qd' ly prioribus, rōne medij determinet principia &c. est, quia Arist. p̄pōnem immediatam diffiniuit p negationem prioris: absque dubio vt dicetur intendens per p̄pōnem priorem continentem in se mediū a priori per qd' prædicatum insit subiecto. Sic siquidem immediata, & principia sunt nota nō p aliud, quia. s. sunt nota non p alium medium terminū, vt infra patebit. Ad secundam confirmationem dr̄ q licet propter, quia de se nō habet qd' certam habitudinem importet: quia cōius est q̄ causæ nomen. Dicere. n. possumus q linea est propter punctum, rō eam habitudinē ponit q̄ id supra qd' cadit exigit. Vnde in p̄posito quot modis distinguitur causa, tot modis distinguēdum est ly p̄pter. Posset aūt principali difficultati breuius vnico verbo satisfieri dicendo. q demonstratio simplr procedit ex causis in essendo formalr, vel virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa, q̄ vere causat &c. Causa aūt in essendo virtualiter est ipsa rō essendi a priori, quę (si illud cuius causa dicitur, causaretur) sufficiens in suo ordine, cā illius esset. sicut in exēplis adductis omnimoda immutabilitas ęternitatis cā est virtualiter, non qd' ęternitas ab immutabilitate causetur, sed qa si causaretur immutabilitas esset illius causa, & silr immaterialitas proprie dicta est causa immortalitatis, non qd' illam proprie causet, sed qa si causaretur, immaterialitatem sortiretur sibi cām. Nec paruipendenda est r̄nsio ista, qm̄ Arist. ipse in secundo de cœlo & mundo testatur sua verba qn̄q; taliter exponenda. Cū enim probaret dextrum cœli esse oriens, quia inde incipit cœlestis motus, obiicit contra se sic, motus cœli nunq̄ incæpit sm̄ prædeterminationem octaui physic. ergo falso dictum est, q ab oriente incipit motus cœlestis. Et r̄ndet, q motus cœli incipit ab oriente, non qd' inde incæperit, sed quia si incæpisset, inde incæpisset, ac si sub nostris verbis diceret, q nō incipit inde formaliter sed virtualiter. qa si inciperet, inde inciperet. Est quoque non irrōnabilis hic modus loquēdi, quoniam rōnibus formalibus innititur. Vnde sermone formali loquendo non incōpacte dicitur immutabilitatem esse causam æternitatis, & immaterialitatem immortalitatis, & sic de aliis.

1 Metaph. T. com. 1.

Ca. 3. circa T. com. 6.

T. com. 13.

T. com. 5. T. com. 6. T. com. 9.

Principia & præmissas notiores oportet esse conclusione, non solum quo ad quia, sed etiam quid est.

Circa illam particulam ex notioribus vtroque mō aduerte, q duplex est modus cognoscēdi aliquam conclusionem demonstratiue. Vno mō sm̄ p̄sām eius ex præmissis talibus, seu tali principio. Alio mō secundum seipsam conclōnem consequentem, propter tn̄ tale principium vel tales p̄missas. Ad cognoscendam aliquam conclōnem primo modo sufficit cognoscere necessariam cōnexionem talis conclōnis ad tale mediū, & siue multæ sint conclōnes siue paucæ, siue vna, & ad vnū vel plura principia talem habitudinē cognoscatur hr̄e non refert. Ad cognoscendum aūt conclusionem secundo mō non sufficit cognoscere necessariā connexionem conclusionis ad talem medium vel principiū, sed hoc exigitur, & vltra hoc requiritur, q cognoscatur euidēter tale principium esse. Quāuis. n. quilibet intelligens aīal rationale, intelligat sibi necessario cohærere admiratiuū, & huic risibile &c. nunq̄ tn̄ sciet hominem esse risibilē, nisi sciat animal rationale inesse homini. Quia igitur ad primū modum cognoscēdi sufficit cognoscere quid est, seu importatur per mediū vel principium aut pręmissas & deriuationem conclōnis inde, non exigitur cognoscere sic esse, vt præmissę denotāt, taliter scire conclōnem non est vere scire, quia hmōi non est vere scientia consequentium, sed cōsequentiarum. Ad secundum aūt cognoscendi modum exigitur cognoscere & qd est mediū, & qa est, seu sic esse vt p̄missę important, & hoc est vere scire, quia sic vere scitur & connexio conclōnis ad principia, & ipsa conclusio. Ideo Arist. hæc inspiciēs dixit, q oportet demonstrationem esse ex causis notioribus nō solum altero modo intelligendo, sed etiam in sciēdo quoniam sunt. Euidenter autem hinc scire possunt oēs, qui doctrinas quasq; defendere

dere

dere præsumunt, φ cū principia sic esse vt significant non norint, consequēter ad illa principia loquendo, consequētiarum tantum sciam acquirunt & tradunt, conclusiones vero ipsas incertas, sicut & principia sustinent.

Propositionem immediatam esse qua non est altera propositio per quam possit probari ostendit.

Circa diffinitionem ꝓpōnis immediatæ notato duos terminos. s. iy immediata, et iy altera prior. Sicut. n. causa dicta est dupl̄r, s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tm̄, ita medium dicitur dupl̄r s. in essendo & cognoscendo simul, & in cognoscendo tm̄. Et quia multæ ꝓpōnes carent medio, quo p̄dicatum insit subiecto, & sunt illæ, p quas fit resolutio demonstrationū simpliciter, quæ tn̄ habent medium quo ad nos a posteriori, quo nos cognoscimus illas demōstratiue, iō in proposito, ꝓpositio immediata dr̄ per negationem medij in essendo, & non per priuationē medij in cognoscendo tm̄. Et qm̄ non omnis propositio carens ſm se medio est omnibus aliis prior aut æqua, cum dignitas prima (puta de quolibet est affirmatio vel negatio) oēs præcedat, iō non per cuiuscꝫ prioris negationē diffinitā intelligas, sed eius, per q̄ secūdum se probari egeat. Prima dignitas. n. etsi sit aliis immediatis prior, non tn̄ ita est prior, qđ per ipsam aliæ secūdum se probari egeāt, licet forte alicui male disposito per prima principia manifestari possit. Etsi subtiliter inspiciantur verba Arist glosa nō egent, qm̄ dixit, immediata propositio est, qua nō est altera prior, s. ꝓpō. Iy. n. altera, cum relatiuum sit, propōnem antedictam refert: & cum sit relatiuum diuersitatis accn̄tis, diuersitatem accidētalem sonat: quo fit, vt in diffinitione ista negetur nō enūciatio prior, sed ꝓpō prior, i. quæ pro ipsa inferenda sit, & non quælibet propō ex qua q̄uolibet, puta virtualiter inferri potest, negetur, sed ea tn̄, q̄ est altera ab ipsa, qualis est vtracꝫ præmissa respectu conclōnis. cum n. conueniant in terminis præmissa vtracꝫ & conclō magis alteritatem quādam q̄ alietatem inter eas esse videmus. Erit ergo sensus integer, ꝓpō immediata i. carens medio in essendo, est qua non est altera prior, i. cuius nō est aliqua præmissa, quæ sit prior simpl̄r ipsa. Si. n priori medio termino caret præmissis prioribus necesse est carere, & ecōuerso. & sic diffinitio & diffinitum cōuertuntur. Et hæc expositio licet in idem redeat cū prima, in hoc tn̄ differt ab illa, quia ista nullam addit limitationē literæ nisi quo ad illud verbum prior, q. etiam Aristo. prædeclarauerat, sed proprietatem vocabulorum enucleauit.

An quæcunque immediata sit, qua non est altera prior.

Circa eandem diffinitionem ꝓpōnis immediatæ dubitatur, quia non vr̄ conuenire omni immediatæ, nulla siquidem ꝓpō demōstrabilis a priori est qua non est altera prior, vt de se patet. multæ aūt propositiones immediatæ sunt demōstrabiles a priori, omnes. s. illæ in quibus diffinitio data p causam materialem prædicatur de diffinito. Non omnis igitur propō immediata est qua non est altera prior. Q, ꝓpō autem, in qua diffinitio materialis prædicatur de diffinito sit immediata liquet, eo qđ inter diffinitionem & diffinitū nihil est medium. nulli. n. prius inest diffinitio, q̄ diffinito. medio aūt, φ vere est medium, prius inest extremum q̄ alteri extremo, q. vero sit demonstrabilis a priori infra testatur Arist docens diffinitionem materialem demōstrare per finalem. Ad hoc dubium dicitur, φ de propōne dupliciter loqui possumus. Vno mō secundum seipsam, alio modo rōne nostri. Si loquamur de ꝓpōne secundum se, sic dr̄, φ illa sola est immediata, cuius terminorum sign̄ata secundum seipsa sumpta nullo coniunguntur medio: huiusmodi aūt est omnis propositio, in qua diffinitio de diffinito prædicatur, et vsr omnis propositio in primo mō dicendi per se. Illa vō est immediata rōne nostri, cuius terminorum sign̄ata sic concepta nullo cōcipi possunt iungi medio. dico aūt sic concepta, i. vt stant sub illis cōceptibus, quos nomina in ꝓpōne assumpta exprimūt, &, quia quot modis dicitur vnū oppositorum tot modis dicitur & reliquū ideo ꝓpō dupl̄r mediata inuenitur, quędā secundum se, & est illa, cuius significata per terminos ex natura sua absqꝫ medio nō cohærent. Quædam vero est mediata rōne nostri, licet nō secundum se, & est illa, inter cuius sign̄ata terminorum sic concepta, aliqđ nobis patere potest medium, φ sit ratio, quare alterum extremū reliquo insit. Dixi aūt propositionem mediatam rōne nostri, quia ex intellectu nostro, qui natus est adunata diuidere prouenit, φ aliqua ꝓpō secundum naturam suā immediata, sit nobis mediata, eo quia simplex significatum subiecti dupl̄r cōcipit, & vt stat sub vno cōceptu facit ipsam minorem extremitatē, vt autem stat sub alio, facit ipsum mediū terminum, et sic diuidēdo terminum vnum rōne significati secundū se in duo apud nos immediatam ſm se facit mediatā nobis. (V. gra.) Et est exemplum ad propositum obiectionis istius ꝓpōnis, in qua diffinitio materialis p̄dicatur de diffinito, s. domus est operimentum ex lapidibus & cemēto & lignis subiectum potest dupl̄r accipi. vno mō quo ad suum sign̄atū ſm seipsum. Et sic cū eius sign̄atum sit ipsa domus secundum seipsam, q̄ ex se in se claudit oēm suam diffinitionē, consequens est, φ inter ipsum subm̄ & p̄dicatum, nullum omnino cadat medium, & ꝯn̄r, φ ista ꝓpō ſm se sit immediata. Si aūt subm̄ illud sumatur quo ad suū sign̄atum vt sic conceptū, sic cum sign̄atum eius sit domus confuse accepta, q̄a diffinit nomen diffinitum confuse sign̄at (vt dicitur in 1 phys.) domus aūt sub tali conceptu differat a seipsa cōcepta distincte tam ſm diffinitionē finalem q̄ materialem: ꝯn̄s est vt inter subiectum tale & p̄dicatum medium sit, s. ipsummet subm̄ sub alio cōceptu (puta diffinitionis finalis) & ꝯn̄r propositio ista est mediata rōne nostri. T. com. 5. Cum aūt dicimus sign̄atum alicuius termini esse rem confuse vel distincte cōceptam & hmōi, non intēdimus φ confusio aut distinctio sit pars sign̄ati, ita vt sign̄atum domus sit totū hoc, domus cōfuse concepta, aut domus ſm seipsam, sed intendimus φ hmōi sint condōnes significatorum. Ex his patet quid ad obōnem dicendum sit. Seruando siquidem vniformitatē inter immediationē & indemonstrabilitatem ꝓpōnis, & sil̄r inter mediationem & demonstrabilitatem eiusdē, r̄ndetur qđ nulla propositio immediata ſm se est demonstrabilis ſm se a priori, licet aliqua immediata ſm se sit demōstrabilis (rōne nostri) a priori, quia est rōne nostri mediata, et sil̄r habet alteram priorem se rōne nostri. Huiusmodi aūt sunt omnes propositiones in q̄bus diffinitio materialis p̄dicatur de diffinito. Et iō tales ꝓpōnes sunt demonstrabiles & indemonstrabiles. demōstrabiles quidem rōne nostri, indemonstrabiles vero ſm se sicut & sunt mediatæ rōne nostri, & immediatæ merito sui, ꝓpterea & inter diffinitionē & diffinitum inuenitur mediū rōne nostri nō vt p̄diffinitum sed vt rō inhærendi licet ſm se inter diffinitionē & diffinitum nullum oīno sit medium. Aduerte aūt diligenter, φ non dico demonstrationem p cām finalem esse demonstrationem quo ad nos, seu rōne nostri, et non scd̄m se. Noui. n. φ demonstrare dētes anteriores esse acutos pp scissionem cibi, & qđ arboribus datæ sint frondes ad cōseruationē fructus &c. hmōi est demonstrare vere & scd̄m rem, sed dixi qđ demonstrare vnam diffinitionē de diffinito p alteram eiusdē diffinitionem quæcūqꝫ sit illa, est ꝓcessus demōstratiuus rōne nostri, qm̄ ſm rem non sunt in tali ꝓcessu tres termini (vt infra amplius patebit) hoc n tātummodo hoc in loco ōndere intendimus. Verum aūt ratione eius, a quo sumitur diffinitio possit diffinitio vna secundū rem vere demonstrari per aliā, inferius perscrutandū est, cum de hoc Aristo. tractabit in secundo lib. cap. 7.

Quę nam propositio sit immediata, an ea sola cui prædicatum est de diffinitione subiecti.

Circa diuisionem immediati principij aduerte Thomista φ S. T. licet dicat, φ omnis ꝓpō in qua prædicatum est de rōne subiecti sit immediata & p se, non tn̄ dicit φ sola talis sit immediata & p se nota. Declarabitur. n. infra, q. ꝓpō, in qua prima passio p̄dicatur de suo primo subiecto est immediata secundum se, & qđ cum vnum gn̄alissimum negatur ab alio est ꝓpō immediata. Qūo autem tutari debeas distinctionem ꝓpōnis immediatæ a S. Tho. hic assignata in sequenti cap. diffuse ostendetur, cum de propositione per se nota agetur.

Propter quod unumquodq; tale dicitur, & illud magis tale dicitur.

Circa propositionem illam maximā assumptam ab Arist semper propter φ vnūquodq;, illud magis, est diligenter attendēdum φ multipli glosatur a diuersis, & ab ipsomet S. T. quadruplr exponitur in diuersis locis, hic s. & in prima par. q. 87. ar. 2. ad tertiū. Et in primo sent. di. 12. q 1. ar. 2. Et in. q. de ve. q. 10. ar. 8. ad tertiū. Hic siquidem dicit, φ cū causa sit potior effectu si cōuenit in nomine cū eo, est magis talis, si aūt non, habet aliqd dignius. Et sic semper cā est magis. In prima vo parte dicit, φ ista maxima tenet in his q̄ sunt eiusdem ordinis, puta i vno genere causalitatis non aūt diuersorum (vt gra.) recte dicitur, sanitas quæritur propter vitā, ergo vita magis q̄ritur, quia vtrūq; quæritur vt finis, sed non recte dr̄ Sanitas quęritur propter medicinā, ergo medicina magis quęritur, qa sanitas vt finis, medicina vt agens quærit. In primo vero sniarum dicit φ ista maxima tenet, qn̄ illud qd conuenit alicui ꝓpter aliud est diuersum in vtroq;, & causa est essentialr ordinata. i. est causa totius spēi, vt calor inuenitur in igne & in misto. In qōnibus aūt de veritate dicit q hęc maxima non tenet in causis nō suscipientibus illud nomen qd effectui dant. Sicut nō valet, sortes est albus propter albedinē. ergo albedo est magis alba, quia albedo non est alba Possumus aūt vt hæc ꝓpō formaliter teneat has oēs & cæteras glosas ad vnam breuē & verissimam in omni gn̄e causæ reducere, dicendo qd tm̄ tenet qn̄ nomen totius accepti effectus reflectitur cū diuersitate supra vere causam. Notanter aūt dico (totius effectus accepti) quia propter defectum huius condōnis non valet, Socrates est hō propter Plat ergo Plato est magis homo. totus. n. effectus hic non est ly hō, sed totum hoc qd dico est homo, φ non reflectitur supra causam. Illud. n. aīs est falsum. Socrates est hō quia Plato est hō: & si esset verū, valeret ꝯn̄a, ergo Plato est magis homo. Qd vero addidi (reflectitur super cām) insinuat qd nomē illud totius effectus reducatur p aduerbium causale in id supra qd cadit ly propter (vt. gra.) Luna est lucida propter solem, ergo sol est magis lucidus, reflexo fiat sic, luna est lucida, quia sol est lucidus, ergo sol est magis lucidus. Et ista reflexio est valde notanda. Propter defectum siquidē eius non valet, color videtur propter spēm, ergo spēs magis videt, non. n. potest fieri reflexio debita, vt dicatur color videt quia species vr̄ hęc. n. causalis est falsa. Quod aūt subditur s. (cum diuersitate) nedum diuersitatē causæ & effectus & eius in quo effectus est aut fit denotat, sed etiā diuersitatem rei signatæ nomine effectus, ita. s. φ oportet rem illā diuersam esse in causa & in effectu, propter cuius defectū non valet, hō est risibilis propter animal rōnale, i. qa animal rationale est risibile, ergo aīal rōnale est magis risibile: non est siquidē diuersa risibilitas hois & animalis rationalis. nec etiā est diuersitas inter hominem & aīal rōnale, quæ etiam requirit. Notanter quoq; dixi (vere cām) qa reflexio ista cālis non est intelligenda logicę tm̄ & secundum quid. i. sm̄ nominis p̄dicationem, sed etiam physicę & simplr. i. ita qd res nominis effectus reducat in id qd accipitur vt causa, & p̄dicetur de illo sm̄ illud nomen & proprie causetur ab illo. Si. n. illud proprie cā (quæ absq; sufficientia non est) talis effectus nō esset, iam nō esset vere causa eius & ꝯn̄r reflexio si fieret vere & proprie cālis non esset, sed logice tm̄ & secundum quid, propter φ nō valet, tempus est q̄tum propter motum, i. qa motus est quantus, vt dicit in. 5. meta. ergo motus est magis q̄tus. Motus. n. nec quātī secundum rem prædicationem suscipit, sed extrinseca denoīatione, nec proprie quātitatem in tempore causat. Qz aūt sic intellecta maxima hæc teneat in omni gn̄e causæ inductiue patet, & de causa quidē finali & efficiente exēpla posita sunt, & in textu habentur. ad finalem. n. pertinet cū dicitur, magister amatur propter puerum. ergo puer magis amatur. fit. n hæc reflexio sic, magister amatur, quia puer amatur. ergo &c. Ad efficientem autem pertinet cū dicitur. (Cōclusio cognoscitur ꝓpter præmissas) ergo præmissæ magis cognoscūtur. Reflectitur nāq; & ista dicendo, conclusio cognoscitur quia præmissæ cognoscūtur. ergo præmissæ magis cognoscūtur. Quo ad causam vero formalē vtitur ea Aristo. in secūdo metaph. cum secundum deductionē S. Th. ait textu cō. 7. Materia est ens propter formam. ergo forma est magis ens. potest n. fieri reflexio dicēdo, Materia est ens, qa forma est ens. ergo forma est magis ens. In causis quoque materialibus idē apparet dicendo, Quātitas est subm sequentium accidentiū propter compositum. ergo cōpositum est magis subm: potest siquidem & hic reflectēdo dici, quantitas est subm, quia compositū est subiectum, ergo cōpositum est magis subiectum. Et hæc glosa, q̄ occulte tetigit S. Tho. in hoc loco, cū absq; distinctione dixit, φ si causa & effectus conueniunt in nomine, causa est magis talis, quia causa est potior effectu. Sciebat siquidē ipse, φ nisi esset cōuenientia in nomine (modo declarato) φ hęc maxima vniuersaliter non teneret etiā in causis conuenientibus in noīe cum effectu, seu vniuocis, vnde & in quæstione de veritate confirmauit hoc idē, vt ex supra dictis patet. Applicādo ergo ad verba sua dictam glosam, dicimus, qd formaliter non tenet ista maxima nisi qn̄ est conuenientia inter vere causam & effectū in nomine totius effectus cū causaliter reflexione eiusdē supra causam, præsupposita semper necessaria alietate.

Quomodo intelligens sit melius dispositus q̄ sciens.

Circa illā partic. Neq; melius dispositus q̄ sciēs &c. aduertendum est quosdā non capere Alb. magni ac S. T. expositionē, & propterea in errorem labi. Exponunt siquidē concorditer duo prædicti, melius dispositum sciente esset intelligentē, i. habentem habitū principiorum, qui intellectus vocatur. Instant aūt posteriores contra hoc. quia cū sciens habeat vtrūq; habitum, s. principiorum & conclōnis, intelligens aūt non oportet qd habeat vtrūq;, sequitur, q intelligens nō est melius dispositus q̄ sciens, imo, φ sciens sit melius dispositus q̄ intelligens. Sequitur præterea qd idē sit sciens & melius dispositus q̄ sciens. & sic superflue Arist. addidit, neq; melius dispositus q̄ sciens. sat. n. erat dicere sciens, qa, (vt dictū est.) oportet scientem habere vtrūq; habitum. Et confirmatur hoc rōne, quia habitu principiorum cognoscuntur cōclusiones in potentia, habitu vero sciētifico cognoscuntur in actu: actus aūt nobilior dispositio est q̄ potentia. intelligens ergo nō est melius dispositus q̄ sciens. Ad hæc dr̄, φ sciens & intelligens possunt cōparari duplr. vno modo per modū totius & partis, vt. s. sciens est intelligēs et sciens quia agnoscit conclōnes per principia, & intelligēs est intelligens tantum, & sic nō est sani capitis dubitare, quis eorum sit melius dispositus. clarum est. n. φ sciens est nobilior sicut totum sua parte. Alio mō possunt cōparari per modum duarum rerū, quarum neutra est pars alterius sumendo intelligentē formaliter & præcise, vt s. nouit principia, & scientem formaliter & præcise, vt. s. nouit cōclusiones. Et hoc est comparare habitum sciæ habitui principiorum. Et sic sm̄ Aristo. Albertum S. Tho. & omnes illustres doctores, quos vidisse memini, nobilior est intelligens sciente. Primo quia qd est per se est nobilius eo qd est per aliud ex. 8. physic. textu com. 59. sed notitia principiorum est euidens & certa ex se, conclusionū autem per principia. ergo. Secūdo quia notitia quanto certior & euidentior tanto nobilior, notitia aūt principiorum est certior & euidentior non solū quo ad nos, sed etiam (sm̄ naturam) q̄ sit notitia conclusionum, vt in textu huius cap. habetur. ergo. Tertio quia q̄to per se cā proxima & sufficiens (euidentiæ & assensus) in aliqua propositione est nobilior tanto ipsa notitia est nobilior. (Nobilitatur. n. notitia ex certitudinis causa, vt dicitur in procemio de anima.) sed causa proxima euidētię & assensus in primis principiis est nobilior quacūq; causa proxima euidentiæ conclusionum, ergo &c. patet minor, quia principiorū causa est intellectus agens, vt Cōmentator dicit in primo de aīa commento. 1. qui est nobilior cuiusque medij termini lumine quo certificatur conclusio, & quia Alber. magnus & S. Tho. sic comparauerunt sciētem intelligenti, qui doctores maximo pollentes ingenio fuerūt, quorum est loqui sermone formali, iō optime dixerunt qd intelligens

est me

Marginal notes (left): Secūdo hu circa. T. com. 1. ca. 1. dubio vltimo in tertia expositione. c. 7. dubio primo. circa mediū circa. T. c. 8. c. 7. dub 2. c. 19. circa T. com 18. c 13. circa T. com 31. — T. com. 18.

Marginal notes (right): T. com. 9. — Vbi supra. — Egidius. — Tex. com.

est medius dispositus q̃ sciens. Est.n. dispositus formaliter ad cognoscendum habitu principiorũ qui est nobilior habitu scientifico, quo formalr disponitur sciens (vt sic) ad conclusiones intuendas. Vnde ad primã obiectionem patet responsio, quia nos loquimur de sciẽte & intelligente formaliter & præcise. argumentum aũt loquitur de eis vt vnus includit alterum. Scda quoq; ex eodem fundamento soluitur, licet.n. idẽ sit suppositaliter sciẽs & intelligẽs, tñ propter distinctionem realem, quæ est inter sciam & intellectum non inconuenit, qd' idẽ secundum diuersa sit sciens & melius q̃ sciens. Et sir licet sciens vt includit intelligentem non exigeret additionẽ intelligentis, tamẽ sciens formaliter exigit qd' sibi addatur intelligens, & quia Aristo. formaliter de illis loquebatur, iõ dixit neque sciẽs, neque melius dispositus quã sciens, i. neque intelligens. Ad confirmationem dicitur, qd' quia cõfirmatio aliquorum simpliciter non fit penes ea, quæ cõtinentur in eis in potentia, sed penes ea quæ sibi actualiter & p se insunt: ideo habitus principiorum nõ est comparandus habitui scientifico secundum notitiam concsonum, quæ virtualiter cõtinetur in eo, actualiter aũt in habitu scientifico, sed exercẽda est comparatio secũdum notitias actualiter in eis contentas. Vnde licet habitus scientificus sit nobilior habitu principiorum quo ad hoc qd' est cognoscere concsones, quia ille actu, iste in potẽtia cognoscit eas, habitus tamen principiorum simplr est scientifico nobilior, quia notitia actualiter elicita ex illo est nobilior simplr notitia actualiter elicita ex isto. Nec obstat, q habens habitum principiorum sit in potentia ad scientiam, quia hoc non inest ex ipso habitu principiorũ, aliter stante habitu nũq̃ sciretur, sed ex natura ipsius intellectus, qui eget cõtinuo & tempore & exercitio ad discurrendũ ex noto ad ignotum.

Illorum confutatio, qd' omnino demonstrationem tollunt, & eorum, qd' omnium demonstrationem esse contendunt. Cap. 3.

T.com.18. *Qvibusdam quidem igitur propter id qd' oportet prima scire, non uidetur esse scientiam simplr. Quibusdam aũt esse, omnium tamen demõstrationem esse, quorum neutrũ neq; uerum, neq; necessarium est. Supponente.n. non esse oĩno scire,*
hi in infinitũ uolũt reduci, tanq̃ non sint utiq; sciẽtes posteriora
per priora, quorum nõ esse prima rectè dicentes: impossibile.n.
T.com.19. *est infinita transire. Etsi stant & sint principia hæc ignorata*
esse, cum demonstratio non sit ipsorũ, q uero dicunt esse scire so
lum. Si uero nõ est prima scire, neq; quæ sunt ex his est scire sim
Tex. 20. *pliciter, neq; proprie, sed ex condõne si illa sint. Quidam aũt*
q ipsum scire sit confitentur per demõstrationem esse solum, sed
omnium esse demonstrationẽ nihil probibet secundum eos. con-
tingit.n. circulariter fieri demonstrationem & ex his, quæ sunt
Tex. 21. *adinuicẽ. Nos aũt dicimus neq; omnem sciãm demonstratiuam*
esse, sed immediatorum indemõstrabilem. Et hoc qd' necessarium
sit manifestũ est. si.n. necesse est quidẽ scire prima, ex quibus est
demonstratio, stant autem aliqñ immediata. hæc quidem priora
indemõstrabilia esse necesse est. Et hoc igitur sic dicimus et non
solum scientiam, sed & principium sciẽ esse dicimus. ipsa.n. co-
Tex. 22. *gnoscimus inq̃tum terminos cognoscimus. Circulo quoq; q im*
possibile sit demonstrare simplr manifestum est: si uere ex prio-
ribus & notioribus oportet esse demõstrationem. impossibile.n.
Tex. 23. *est eadem sibiipsis simul priora & posteriora esse, nisi altero*
modo, ut hæc quidẽ ad nos, illa uero simplr, quo certe modo in-
ductiue facit notum. si aũt sic est. non utiq; erit simplr scire bene
determinatum, sed duplr: aut non simplr altera demonstratio
Tex. 24. *quæ fit ex nobis notioribus. Accidit aũt dicentibus circulo de-*
monstrationem esse non solum q nunc dictum est, sed nihil aliud
dicere q̃ si est hoc, est hoc. sic aũt facile est demonstrare omnia.
Manifestum aũt est q hoc accidit tribus terminis positis. per mul
tos.n. aut per paucos reflectere dicere nihil differt, per paucos
aut per duos. Cum.n. sit A, ex necessitate sit B. hoc aũt C. cum igi
tur A sit ex necessitate erit C. si igitur cũ sit A necesse est B esse.
hoc aũt cum sit, A erit. hoc.n. inerat circulo. Ponatur A in quo Tex. 25.
est C, B aũt cum sit, A esse dicere, est ipsum C dicere. hoc aũt est
quoniam cum sit A, est C sed C cum A, idem est. Quare accidit
dicere circulo demonstrationem esse nihil aliud nisi, cum sit A,
est A: sic aũt monstrare omnia leue est. At uero nec hoc possi- Tex. 26.
bile est nisi in his quæcũq; alternatim se consequũtur, sicut sunt
propria. Vno quidem posito ostensus est, q nequaq̃ est necessa-
rium esse alterum. dico aũt uno qd' neq; termino uno, neque pro
positione una posita: ex duabus aũt propositionibus primis &
minimis contingit. sic aũt contingit & syllogizare, siquidem igi
tur & A ipsi B & C, inerant. & hæc adinuicẽ ipsi A quidem
contingit ex alterutris monstrare oĩa quæsita in prima figura,
sicut ostensum est in his quæ de syllogismo sunt. ostensum est aũt
q in aliis figuris aut non fit syll's, aut non de acceptis. Non aũt Tex. 27.
æqualiter prædicantia nequaq̃ est monstrare circulo, quare quo
niam pauca in huiusmodi demõstrationibus sunt. manifestum est
autem quoniam uanum est & impossibile sic dicere ex his quæ
sunt adinuicem esse demonstrationem, & propter hoc omnium
contingit demonstrationem esse.

Summa huius capituli hæc est.

Dvo ex ro qd' oportet prima scire orti sunt errores extremi. Primus est. Nullius est sciã. Secundus est. Omnium sciã per demonstrationem. Primi rõ est, quia principiis alicuius cõclusionis aut est processus in infinitum, & sic nihil scitur, quia infinita nõ est transire, aut est status, & sic remanent ignota; quia non possunt sciri ex quo carent prioribus. Secundi ratio est, quia contingit circulariter demonstrationem fieri. Propositio.

Nos aũt dicimus nõ omnium sciãm demonstratiuam esse, sed immediatorũ esse indemonstrabilem. Probatur a priori. Quia principia, in qbus est status, sunt immediata. Cognoscuntur aũt inquantum terminos cognoscimus. Conclusio principalis.

Demonstratio simplr non potest esse circularis. probatur triplr. Primo a priori, quia circulus nõ põt esse a prioribus simplr, quia impossibile est eadẽ esse seipsis priora & posteriora simplr, licet hoc sit possibile altero & altero modo. Scdo etiam a priori, quia circulus est ab eodem ad idem, vt patet sumptis tribus terminis & loco tertij posito primo. Tertio etiã a priori, quia circulus cõpletus constat ex terminis conuertibilibus in primo mõ primæ figuræ tantum, non omnis aũt demonstratio simplr constat ex talibus terminis, etiam in illo primo modo. ergo. 2. Conclus

Series autem satis clara hæc est.

QVia dictũ est q oportet principia demonstrationis esse scita, & hinc errores duo orti sunt, quorũ primus erat Heracliti sequaciũ. Secundus aũt Empedoclis, vt testatur Albertus. Iõ intendẽs eos destruere, duo facit. primo eas proponit cũ suis rationibus. secundo quia vtriusq; cõe propositum erat, q scire est per demonstrationem tantum intelligere, iõ principali concsone determinat cõtra vtrũq;, & similiter soluit primi rationem, & secunda conclusione secundum elidit errorem.

Quæ nam sit propositio per se nota.

CIrca illud dictum, principia cognoscimus inquãtũ terminos cognoscimus. Quia principiũ immediatum ex propriis terminis cognitũ nihil aliud est q̃ propositio per se nota (qm resolutio concsonis, quæ est p aliud nota sit ad eã.) Et de ipsa nõ parua est inter doctores disputatio, iõ hic videndum est, quæ propositio sit per se nota, & quæ non. Et circa hoc tria faciam. Primo determinabo veritatem ex S. Tho. prima parte. q. 2. arti. 1. Et primo contra Gentiles. c. 11. & primo sententiarum distin. 3. art. 2. & q. de ve. q. 10. art. 12. sumpta. Secundo obiicietur in oppositum. Tertio respondebitur obiectionibus. Merito quoq; hucusq; dilata est quæstio hæc, quia vt in processu qõnis apparebit tota difficultas est, an cum dicitur principia cognoscimus &c. per ly terminos, accipere debeamus ipsos terminos cum suis diffinitionibus vel ratio- Prima. q. 2 art. 1.

nibus, an ipsos terminos tantum & non eorum rationes. Sciendum est ergo, ꝙ ꝓpō per se nota multipliciter inuenitur. Quædam.n. est per se nota ẜm se tantum, quædam quo ad nos tantum, quædam secundũ se & quo ad nos. & hoc dupl̃r, vel quo ad nos oẽs, vel sapientes. Describatur autem ad faciliorẽ perceptionem diuisio ista sic.

Propositio per se nota.

ẜm se tm̃, ẜm se & quo ad nos, Quo ad nos tm̃.

Omnes. Sapientes.

2. Topico.

Cum.n. propositio per se nota dicatur, ex eo quod est non per aliũ terminum nota, sed ex propriis, & quot modis dicitur vnum oppositorũ tot dicatur & reliquũ, consequens est, vt quoties dicitur ꝓpō nota per medium, toties dicatur ꝓpositio nota per se, seu non per medium, ꝙ idem est. Cum aũt medium propositionis sit triplex. Qđdam quo ad nos nñ, vt patet qñ procedimus ab effectu ad causam. & quoddam ẜm se & quo ad nos (vt patet qñ procedimus a causa ad effectũ) Et quoddam secundum se tantum (vt patet in ꝓpõnibus, in quibus prædicantur proprietates specifice intelligẽtiarum de ipsis.) Tales.n. habent medium secundum se, sed nõ quo ad nos, triplicem quoq; oportet esse ꝓpõnem per mediũ notam. Et ꝯñr triplex erit ꝓpō nota per se, seu non p alium terminum mediũ, sicut & triplex est negatio medij rñdens triplici affirmationi modi suprapositę. Quædã ergo ꝓpositio est nota non p aliud medium simpl̃r, licet sit nota per medium quo ad nos, vt ista, Deus est. Quædã vero est nota non p aliud mediũ, quo ad nos, licet ex natura sua habeat medium simpl̃r, vt nix est alba. Dubitans n de ea eget sensu nõ medio, vt dicitur secundo Topic. Quædam vero est nota non per aliud medium simpl̃r, nec quo ad nos, vt de quolibet dr̃ esse vel non esse, et hoc quo ad oẽs homines, quo ad sapiẽtes vero, quia.s. ipsis est nota non per mediũ, vt incorporalia non esse in loco, vt Boetius in libro de hebdomadibus ait. Et sic rō diuisionis & mẽbra eiusdem facile patere pñt mutando vocabula. idem.n. est dictu propositio non p medium nota, et p se nota. Vnde propositio p se nota secundum se tantum est q̃ secundum se caret medio. hæc aũt propositio, q̃ est natura sua immediatam diximus, q̃ fit quoties prædicatum cadit in rõne subiecti. Et cũ passio prima prædicatur de suo primo subiecto, vt infra patebit. Et cũ vnum gñalissimum negatur ab alio &c. Propositio aũt per se nota quo ad nos tantũ est illa, q̃ certa nobis est absq; medio, licet illud secundũ se habeat. Propositio vero p se nota secundũ se, & quo ad nos est, q̃ vtroq; caret medio. Et si hoc sit respectu oĩum nostrum, vocatur dignitas, q̃ necesse est quẽlibet docendum habere. Si aũt quo ad aliquos sapientes, eorum cõis animi conceptio dr̃. Diligenter aũt attendendum est, qđ cum dicimus, propositio p se nota secundum se, ly secundum se, determinat tam ly p se nota, q̃ ly ꝓpō, ita quod sensus est, propositio secũdum seipsam sumpta nota per medium, ꝙ ex natura sua sit mediũ, sed ex propriis tantummodo terminis. loqui aũt de ꝓpõne secundum se est loqui de ipsa secũdum suorum terminorum sigñata secũdum se sumpta, & nõ vt stant sub hoc vel illo cõceptu, vt in præcedẽti declarauimus capitulo. Vnde loquendo de propositione secundũ se nulla est dr̃ia inter istam. homo est albus, et istam, animal rõnale est disgregatiuum visus, quia nulla est inter sigñata secũdum se sumpta diuersitas, licet quo ad nos differãt, quia differunt sicut diffinitio & diffinitum, quorum nos distinctionẽ facimus, propterea & diximus quod omnis ꝓpō, cuius prædicatum est de

Boetius in lib. de hebdomadibus cap. 1. infra c. 19. circa T com. 18. infra c. 23. Textus circa cõ. 31.

ratione subiecti, per se nota secundũ se, & similiter ea, cuius prædicatum est prima & primo passio. Tales siquidẽ propositiones habẽt suorũ terminorum significata talia, ꝙ secũdum se sumpta nullũ penitus medium simpliciter compatiuntur, vt de se patet. Ex quibus sequitur, ꝙ, qñ de propositione p se nota secundum se tractatur idem terminus sunt diffinitio & diffinitũ, quia significatum secundũ se sumptum idẽ est, licet quo ad nos distinguantur secundum cõfusionem et distinctionem, quia vt dicitur primo physic. tex. com. 5. nomen diffiniti sigñat naturã confuse, diffinitio vero distincte. Et qa hoc est nostræ positionis fundamentum, iõ probo illud dupl̃r primo sic. Diffinitio & diffinitũ differunt tantum secundum confuse & distincte cõcipi: ergo nullam dr̃iam secundum se habent. Añs est ex se euidens. Non.n. facile esset fingere aliq; differentiam, q̃ illam præueniret, aut maior illa esset. Cõsequẽtia probatur vt sic. Cõcipi nihil reale ponit supra rẽ conceptam. ergo dr̃ia ẜm concipi non est dr̃ia quidditatis significatę secundũ se. ergo distinctę vel cõfuse concipi non ponit distinctionẽ in re concepta secundum se. Quæcũq; ergo differunt tm̃ ẜm confuse & distincte concipi, nullam habent secundũ se dr̃iam, ꝙ erat probandum. Scđo sic. In processu quo probaẽ aliqđ prædicatum inesse subito, qa inest eius diffinitioni ex parte rei siue secũdũ se, cõmittitur fallacia petitionis principij ergo diffinitio & diffinitũ ẜm se sunt idem terminus. ꝯña tenet, & añs probatur. primo auctoritate S. T. in fallaciis. cap. de fallacia petitionis principij. Et Alberti magni in. 1. Elẽ. cap. eodem. Vbi expresse dicunt, ꝙ ꝓcedere a diffinitione ad diffinitũ, est petitio principij, qa si negatur quod hõ currat, non minus negatur ꝙ animal rõnale currat. scđo auctoritate Aristo. dicentis in. 2. Elen. ꝙ fallacia petitionis principij fit totidẽ modis quoties cõtingit qđ erat in principio petere. Vbi Alb. magnus ait ꝙ Arist. remittit se ad. 8. Topi. vbi determinatum est. quot modis cõtingere petere qđ est in principio. patet aũt in. 8. Topi. c. 11. ꝙ quinque modorum ibi positorum, primus est, qñ diffinitum petitur in sua diffinitione, vt Alb. mag. glosat vtrobiq;. Nec hoc videatur alicui mirabile, qm̃ (vt inquit S. T. vbi supra) processus a diffinitione ad diffinitum consideratur dupl̃r. vno mõ secundum se, & sic accidit in eo peccatũ prędicatum, qa idẽ accipitur vt diuersum. alio mõ rõne nostri, apud quos differt diffinitio a diffinito, & diffinitio est notior, qa explicat id qđ implicite dicit diffinitũ; & sic nullum vitiũ accidit in tali processu, Imo vnus locorũ topicorum est, & ꝙ plus est demonstratiuus ꝓcessus illo vtitur applicato ad materiam necessariã. Contra hanc aũt determinationem multi diuersimode arguũt. Et quidem contra primũ mẽbrum diuisionis. ꝙ.s. aliqua sit ꝓpō per se nota secũdum se tantum. Et suã declarationem qua dicit. ꝙ ea p se nota secundum se, quæ ex rõnibus seu diffinitionibus terminorum suorũ est euidens. Scotus in primo sniarũ. dist. 2 q. 2. arguit quadrupl̃r intendens probare, ꝙ quo ad ꝓpõnem per se notam alius terminus est diffinitũ, et alius diffinitio. (Et ꝯñr si propō aliqua est euidens, nõ nisi ex diffinitionibus suorum terminorũ.) non est per se nota, quia nõ ex suis, sed aliis terminis euidẽtiam habet. Esset.n. euidens ex diffinitionibus suorũ terminorum q sunt alij termini a terminis, quorũ sunt diffinitiones. Arguit ergo primo sic. Qđ quid est alterius termini est mediũ in demõstratione. ex. 2. poste. ergo altera p̃missarum non differt a conclõne nisi sicut diffinitio a diffinito. Tũc vltra p̃missa talis demõstrationis est ꝓpō per se nota, conclo autem est demonstrata. ergo quo ad ꝓpõnem per se notam alius terminus est diffinitio, & alius diffinitũ. Cuius oppositũ pro fundamento tu assumis Et cõfirmatur hoc dupl̃r. primo quia si in ꝓposito diffinitio & diffinitũ essent idẽ terminus in demonstratione potissima esset petitio principij. Scđo, quia essent ibi tm̃ duo termini, ꝙ falsum est. Scđo arguit sic. Impossibile est eundẽ conceptum esse priorẽ & posteriorem, & haberi et nõ haberi de eadem re. sed idem põt concipi prius ẜm nomen q̃ ẜm diffinitionẽ: ergo conceptus p nomen diffiniti & diffinitionẽ non est idem. Minor patet ex. 1. phys. ibi dicit, ꝙ noĩa sustinent ad diffinitiones, hoc ꝙ totum ad partes, i. ꝙ nomen confuse importans id qđ diffinitio

T. com. 5. — Cap. 26. — Cap. 3. — Cap. 11. — In fallaciis cap. 26. — Scotus 1. distin. 2. q. 2. in declaratione per se nota. — T. com. 8. — T. com. 5.

diffinitio diſtinctæ, eſt prius notum diffinitione. ergo &c. Tertio ſic, ad idē, quia aliter ſequeretur qđ omnis ꝓpō in primo modo dicēdi per ſe eſſet ꝑ ſe nota, ꝙ eſt falſum. Et quod quælibet ꝓpō eſſet per ſe nota in ſcīētiis ſpecialibus, q̄ Metaphyſicus poſſet habere ꝑ ſe notam ex diffinitionibus terminorū, ꝙ non eſt verum. Quarto ſic. Bene ſtat demonſtratio alicuius p̄dicati de diffinito, cū hoc, qđ illud prædicatum ſit ꝑ ſe notum de diffinitione, ſicut hr̄e tres eſt demōſtrabile de triangulo, cum tñ notum ſit ꝑ ſe de eius diffinitione, dicēdo oīs figura plana &c. ergo alius terminus eſt diffinitio, & alius diffinitū quo ad ꝓpōnem per ſe notam. Et ꝯñr male dictum eſt, ꝙ ꝓpō quæ ex rationibus ſeu diffinitionibus terminorū eſt euidens, eſt ꝑ ſe nota ſecundum ſe. Ex quibus infert Scotus, ꝙ quia ꝓpō per ſe nota eſt nata hr̄e euidentiam ex propriis terminis in quocūq; intellectu poſitis, licet actu nō accipiantur, nulla eſt diſtinctio inter ꝓpōnem per ſe notam ſecundum ſe & quo ad nos. Et ſilr̄ nulla eſt diſtinctio inter ꝓpōnem ꝑ ſe notam ſapientibus vel inſipiētibus, q̄a hoc pertinet ad cognitionem terminorum, qui p̄ſupponuntur ad intellectum propoſitionis per ſe notæ.

In fine illius declarationis.

An quælibet propoſitio ſecundum ſe nota ſit etiam quo ad nos nota.

Aure. primo ſent. 2. q. 1. in. 5. art. 4.

CОntra eandem diuiſionē, et primum eius mēbrum arguit Petrus Aureoli ordinis minorū, intendens probare ꝙ omnis ꝓpō per ſe nota ſecundum ſe, ſit per ſe nota nobis ſic. Omnis ꝓpō ex propriis cōceptibus nota cuilibet habēti illos eſt ꝑ ſe nota. Sed omnis ꝓpō per ſe nota ſecundum ſe eſt ex ꝓpriis conceptibus nota. ergo omnis ꝓpō per ſe nota ſm ſe cuilibet habenti eius ꝓprios conceptus eſt ꝑ ſe nota. Sed q̄libet formans eā habet eius proprios conceptus. ergo cuilibet formāti eam eſt ꝑ ſe nota, ſed nos formamus eā, aliter nec a poſteriori illa eſſet nobis nota, ergo nobis eſt ꝑ ſe nota. probatio qđ quilibet formans eā habeat eius ꝓprios cōceptus, quia niſi habeat eius proprios cōceptus, iam non format rā, ſed aliam, q̄a identitas ꝓpōnis ex identitate conceptuum nō vocum ſumenda eſt. Confirmatur hoc ſic, Sortes formans ꝓpōnem, q̄ vocas per ſe notam ſecundum ſe tm̄, puta Deus eſt, aut fert intuitum ſuū ſuper illos conceptus, ex q̄bus conſurgit ꝑ ſe notitia illius ꝓpōnis, aut ſuper alios, ſi ſup illos, ergo illos habet, & eſt ſibi ꝑ ſe nota ſi ſuper alios ergo non fert intuitū ſuum ſuper illa ꝓpōne, ſed ſuper alia, quia illa ꝓpō ita integratur ex propriis cōceptibus, ꝙ nō ex aliis. Alietas ſiquidē partium alietatem totius inducit. Conſtat aūt conceptus incomplexos partes eſſe cōceptus complexi, qui ex ꝓpō. Omnis ergo propō per ſe nota ſecundum ſe omni formāti eam eſt per ſe nota, & ꝯñr nobis, qui formamus rā aliter nec a poſteriori eſſet nobis nota, vt dictum eſt. Ad ſoluēdas has obiectiones nō oportet alia iacere fundamēta, ſed ex p̄miſſis rñdetur, vt eo pulchrior & efficacior oſtēdatur doctrina, quo ex ea oēs difficultates accñtes ſoluuntur. Talis. n. eſt natura rectæ diffinitionis (vt dicit in. 4. phyſ.) Argumenta ergo Scoti ſoluuntur ex ſupraposita diſtinctione ꝙ de propōne & diffinitione & diffinito cōtingit loqui duplr̄: vno mō ſecundū ſe, alio modo rōne noſtri. Si ſecundū ſe loquamur ſic nulla eſt inter diffinitionē & diffinitum dr̄ia. & ſic concluſio demonſtrata rōne noſtri eſt ſecundum ſe ꝑ ſe nota, q̄a nihil aliud eſt q̄ ea, q̄ nos alterā præmiſſarū facimus, & ſilr̄ ſm ſe incidit ibi petitio principij, licet non rōne noſtri. Et ſimiliter ſunt in tali proceſſu ſm ſe duo tm̄ termini, licet ratione noſtri ſint tres. Silr̄ ad ſecundum grat̄s cōceditur, ꝙ alius eſt cōceptus diffinitionis a cōceptu diffiniti, ſed nō ſecundum ſe, ſed rōne noſtri. Tertij quoque tam prima ꝯña q̄ eius ꝯñs conceditur. Secunda autem ꝯña nihil valet, & eius ꝯñs implicat in adiecto. Implicat. n. qđ propō, cuius termini quidditatiui cognoſcūtur a metaphyſico, & tm̄ ex quidditatibus terminorū eſt ꝑ ſe nota ſecundum ſe, ſit per ſe nota in ſciā ſpāli. ſufficit. n. ꝙ ſit ꝑ ſe nota metaphyſico. Ad quartum dr̄ ſicut ad primū. ſ. ꝙ illud aſſumptum (ſtat quod aliq̄d prædicatum ſit ꝑ ſe notum a diffinitione alicuius, & de diffinito demonſtretur) eſt verum rōne noſtri. ſed nō ſecundum ſe. Iam. n. dictum eſt, ꝙ ſecūdum ſe incidit ſibi petitio principij. Vnde ad clariorem horum intelligentiam aduerte, ꝙ demōſtratio etiā potiſſima inſtrumentum intellectus humani cōiuncti eſt & non rerū proprietas. res. n. ipſæ indifferentes ſunt, vt diſcurſiue, aut abſq; diſcurſu cognoſcātur. Ab intellectu ſiquidē ſeparato ſimplici intellectu intelligunt̄ A nobis aūt ſyllogiſtico diſcurſu attingūtur, vnde in 5. met. dr̄. ꝙ ſcibile non refertur ad ſciam, quia eius expers eſt Quia aūt demonſtratio intellectus noſtri eſt inſtrumētum. ad diſcurſiue cōcludendum in materia neceſſaria, & inſtr̄m oportet eſſe cōforme vtenti illo, & ꝓportionatum materiæ circa q̄ verſatur, oportet demonſtrationē conformem eſſe intellectui nr̄o, & cōcluſioni ſcibili vt ſic. Sed qm̄ inſtrumenti vtilitas nulla eſt niſi in vſu agentis, iō in ipſa inſtrumenti cōfectione præmittendæ ſunt aliquæ condōnes eius requiſitę ex parte materiæ, q̄ impedirent vſum agentis. Et attēdēdum eſt, vt ſit proportionatū vtenti. inepte. n imbecilli artifici daretur inſtr̄m non facile mobile, propter ea q̄a materia exigeret inſtr̄m adeo graue, melius. n proportionanī ſibi inſtrumentum traderet̄, vt poſſet ſm vires operari Demonſtratio ergo etſi ſm ſe ſiu rōne materiæ, q. idē eſt, exigat ꝙ concl̄o eius non ſit eſt rōnibus terminorum nota, attñ ex imbecillitate intellectus, q̄ cōiter inuenitur in hoībus, qua ſit vt aliquid ignoret de diffinito ꝙ nouit de diffinitione, oritur qđ demōſtratio conformis noſtro vſui ſit illa, in qua mediū eſt quidditas alterius termini & ꝯñr, ꝙ in ea prætermittatur id qđ ex ſe exigeret. ꝓpterea Ariſt. & cæteri cōſecturi demonſtrationem talē nobis edidere, qualem vtilem eſſe cognoſcebāt, nec tñ ſiluerunt, q. aliæ eſſent eius cōditiones, ſi noſtra non obſtaret infirmitas.

T. com. 20.

Ad ea aūt quæ addit Scotus contra diuiſiones illas, dr̄, ꝙ illa diuiſio S. Th. artificioſe facta eſt per dr̄ias ꝓpōnis per ſe note, q̄a n. ꝓpō per ſe nota idem ſonat qđ propoſitio non per aliam ꝓpōnem nota. hoc aūt qđ dico non per aliud notū, recte diuidatur in ſecundum ſe, & in quo ad nos, vt patet ꝑ Ariſt. diuidentem eius oppoſitū. ſ. per aliud notum. in hæc eadē membra ſ. in per aliud notū ſecundum ſe, & ꝑ aliud notum quo ad nos, ꝑ hoc. n. diſtinguitur demōſtratio quia, a propter quid: cōſequens eſt ꝙ prima diuiſio neceſſaria & nō ſolum recta fuit. Et ſilr̄ ſecunda diuiſio ꝑ eaſdem dr̄ias magis contractas facta eſt, vt patet in ipſa diuiſione. Q̷ aūt terminorum cognitionis in hmōi diuiſione meminerimus, ad inſinuandam ſeu circum loquendā veram (q̄ diximus) differentiam factū eſt, vt pꝛiorum mos eſt. Ad argumenta vero dr̄, q. cum identitas ꝓpōnis ſm ſe attendatur penes identitatem ſui ſignificati cōplexi, & totalis ſignāti, ꝙ poteſt concipi confuſe. & diſtincte eadē ſm ſe ꝓpō eſt, quæ conſtat ex diffinitis, cum illis, q̄ conſtat ex rōnibus eorum. & non differt niſi ſicut diſtincte & cōfuſe cognita, ꝙ eſt differre quo ad nos. Vñ ad argumentum dr̄, q. maior eſt ſic modificāda. Omnis ꝓpō ex propriis conceptibus nota cuilibet habēti illos diſtincte eſt ꝑ ſe nota, aliter nō eſt vera vl̄r. habēti n. illos confuſe, licet q̄nq; ſit ꝑ ſe nota, non tamen ſemꝑ, q̄a quandoq; ad euidētiam complexi ſignificati ſufficiūt conceptus confuſi terminorū, vt in iſta Omne totū eſt maius ſua parte, quādoq; non, vt in iſta Deus eſt. Eſt etiam diſtinguenda illa ꝓpō, ꝙ quilibet formans eā, habeat eius proprios conceptus, diſtincte vel cōfuſe. Et ꝑ hoc oportet reſponſio ad confirmationem, quia ſortem formantē iſtam propoſitionem, Deus eſt, ferre intuitū ſuum ſuper illos cōceptus ex quibus cōſurgit per ſe notitia illius ꝓpōnis, poteſt intelligi duplr̄. vno modo diſtincte, & ſic eſt falſum. eſſet. n. ſibi per ſe nota: alio mō confuſe, & ſic eſt verum. Et hoc ſufficit. Identitas. n. ꝓpōnis ſecundum ſe variatur ex alietate conceptuum obiectalium ſecūdum ſe, & non ex varietate conceptuum formaliū, & ideo non variatur ex diſtincte vel confuſe cōcipi, vt dictū eſt, quia prius non oportet qđ varietur ex varietate poſterioris.

Aure. argumẽta ſoluuntur.

Ad confirmationem.

Rationes improbantes circularem demonſtrationem quantum valeant.

CIrca ſcđam concl̄onem dubitari poſſet, an demonſtratio circularis ſit aliquo mō poſſibilis ſ. a priori vel poſteriori. Sed qm̄ dr hoc inferius in. c. 13. habe-

Circa Textum ch. 30. dubio prin.

bitur sermo, & multa oportet cognoscere ante hanc quęstionem, ideo illucusq; quæstio hæc differatur. Illud tñ aduerte, q̃ nec prima nec tertia rõ improbat demonstrationem circularem esse impossibilem, extendendo demonstrationem ad quia & propter qd secunda aũt rõ q̃uis militet contra demonstrationẽ circularem cuius altera sit ꝑpter quid & altera quia, tũc dicetur. Sufficit.n.nunc, q̃ contra demonstrationem circularem simpliciter accepteur.

Demonstrationis propositiones esse ueras ueritate necessaria. Quid item de omni, per se, & uniuersale sit ostendit. Cap. 4.

Tex. 28. *Voniam autem impoßibile est aliter se habere cuius est scientia simplr, necessarium utiq; erit id esse scibile qd' est secundum demonstratiuam scientiam: demonstratiua autem est q̃ habemus in habẽdo demõstrationem: ex necessarijs itaq; syllogismus demonstratiuus est. Accipiendum est igitur ex quibus*

Tex. 29. *& qualibus demonstrationes sunt. Primum aũt determinabimus quid sit de omni, & quid per se, & quid uniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, q̃ utiq; est non in quodam quidem sic, in quodam autem non: nec aliqñ quidem sic, aliqñ uero non: ut de omni homine aĩal, si uerum est dicere hoĩem, uerum est dicere animal: & si tunc alterũ, & alterũ, & si in omni linea punctum similiter est. Signum aũt est, quoniam instantias sic proferimus, sicut de omni interrogati, aut si in quodã non, aut aliqñ*

Tex. 30. Primus modus per se. T. com. 8. *non. Per se autem sunt quæcũq; sunt in eo qd' quid est: ut triangulo inest linea & punctũ lineæ substantia.n. ipsorum ex his est, & quæcũque insunt in ratione dicente quid est. Et quibuscũque*

Secundus. Tex. 31. *eorum, quæ insunt ipsis, ipsa quidem sunt in rõne quid est demonstranti: ut rectum inest lineæ & circulare, & par & impar numero, & primum & cõpositum, & isocheles qd' est æquilaterũ, & scalenon, i. altera parte longius, quæ oĩbus his insunt in rõne dicenti quid est. hinc quidem linea, inde uero numerus: silr & in*

Tex. 32. Tertius. Tex. 33. *alijs huiusmodi unicuiq; per se esse dico. Quæcũq; uero neutraliter insunt accidentia sunt, ut musicũ, aut album aĩali. Amplius q̃ non dicitur de subiecto alio quodã: ut ambulans & album, cũ quoddam alterum ambulãs sit & album. substantia aũt & quæcunque hoc aliquid signãt non alterum aliqd' sunt q̃ uere sunt.*

Tex. 34. Quartus. *quæ quidem igitur nõ de subiecto sunt per se dico, quæ uero de subiecto accidentia sunt. Itẽ alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuiq; per se, q̃ uero nõ propter ipsum accidens est,*

a i. ut si ambulãte corruscanit, accidẽs, *a ut si ambulãte corusco coruscat, accidens est. nõ.n. propter id q̃ ambulat coruscat, sed quod accidens dicimus hoc esse. Si uero propter ipsum per se, ut si aliqd' interfectum interiit secundum interfectionem, quoniam propter id qd' interfectum est interiit, sed non qd' accidit interfectum interire. Quæ igitur dicuntur in*

Tex. 35. *simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut in esse prædicãtibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex neceßitate. Non.n. contingunt non inesse, aut simplr aut opposita, ut lineæ, aut rectum, aut obliquum, & numero par aut impar. Est.n. contrarium aut priuatio aut contradictio in eode genere, ut par & non impar in numeris secundum quod sequitur. Quare si necesse est, aut affirmare aut negare, necesse est & quæ per se sunt inesse: & de omni igitur & per se determinatum sit hoc modo.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. SYllogismus demonstratiuus est ex necessarijs: probatur a priori quia quod scitur per eum est necessarium, quia impossibile est aliter se habere.

Corollariũ Accipiendum est ergo ex quibus & qualibus demonstrationes fiunt.

Diffinitio. De omni dico, q̃ est nõ in quodã quidẽ sic, & in quodã non, neq; aliqñ sic, & aliqñ nõ. Probaẽ a signo, qa alterutro istorũ modorũ ꝓferunẽ instantiæ cõtra de omni.

Primo modo per se insunt quæcũq; insunt in rõne dicente quid est, vt linea inest triãgulo, & punctum lineæ. Diffinitio.

Secundo modo per se insunt quæcũq; insunt aliis, quę in ratione eorum insunt quid est demonstranti.

Quæcunque neutraliter insunt accidentia sunt. Corollariũ

Tertio mõ per se sunt, quæ non de subiecto dñr aliquo quodam. Quæ vero de subiecto accidentia sunt.

Quarto mõ ꝑ se inest qd' ꝑꝑ ipsum inest. Qd' vero nõ ꝑꝑ ipsum, accidẽs ese, vt si ambulãte aliquo coruscauit.

Quę ergo dicimus in simplr scibilibus per se sic sunt, sicut in esse prædicãtibus, aut inesse propter ipsa. 2. Conclus.

Et hæc insunt necessario, vel simplr, vel sub disiunctione. 3 Conclus. Probatur hoc vltimũ a priori, qa talia disiũcta aut opponũtur cõtrariæ immediatæ, aut priuatiue, aut cõtradictorię in eodẽ gñe, q̃ necesse est affirmare vel negare.

Series autem hæc est.

DIffinita demonstratione, intendens ostendere in sequẽtibus ex qbus & qualibus necessarijs ex demõstratio. in hoc cap. tria facit. Primo rõnem talis processus prima conclone assignat. Scdo præmittendorũ triũ s. de omni, ꝑ se, & vlĩ quid sint. Duo prima diffinit sigillatim. Tertio qũo demõstrator vtatur (ꝑ se) insinuat secũda conclusione, et addit q̃ talia sunt necessaria in tertia cõclu.

Prædicatum de omni esse quod omni & semper inest, quomodo intelligitur.

CIrca diffinitionẽ de omni, aduerte q̃ vniuersalitas subiectorum & tẽporum distiniens de omni non oportet quod sit vlĩtas positiua & actualis. ista.n. Deus est actus purus, est de omni, cũ sit per se, & non singularis, & tñ nec actu nec aptitudine eius subm habet partes subiectiuas, & silr eius signatum nec mensuratur, nec est mensurabile tẽporum differentiis, sed sufficit quod sit vniuersalitas vtraq; negatiua et virtualis Negatiua inquã ita qd' nulla pars subiectiua sit, cui tale p̃dicatum nõ conueniat, et silr nulla sit dña temporis, in qua non cõueniat. Virtualis vero, quia si subm haberet sub se partes subiectiuas & mensuraretur tpe, cuilibet & semper adesse tale prædicatũ. vñ notanter (vt Alber. dicit) Arist. diffiniẽs de omni, vtrãq; vlĩtatem negatiue posuit, dicens, nõ in quodã sic & in quodã non, neq; aliqñ sic, & aliqñ non. Aduerte secundo, qd' vlĩtas tpis siue positiue, siue negatiue intelligatur nõ oportet qd' intelligatur pro omni tẽpore, simpliciter, sed ꝓ omni tpe quo tale p̃dicatum natum est inesse tali subto. non.n. illud tantum dr̃ esse semp q̃ nũq̃ abest, sed illud quoq; sempiternũ dicimus, q̃ infallibiliter suo tpe inuenitur, vt ortus & occasus solis, & cõiunctiones planetarũ & similia, q̃ ꝑpetuo perseuerant. Hęc.n. oĩa in demonstrationibus, vt conclones necessariæ cadũt, vt patet in astrologia, & ꝯñr de omni sunt. Qd' aũt ista expositio sit sm mentẽ Aris. probaẽ sic De omni posterioristicum exigit vlĩtatem suppositorum ꝑꝑ formam sylli, vniuersalitatem tpis aũt (vt Alb. ait) propter mãm necessariam, circa q̃ versatur demonstrator. necessariũ.n. immutabile & ꝑpetuum ese Talis ergo exigitur tpis vlĩtas, qualem necessaria mã reqrit Constat aũt q̃ prædicta oia necessaria sunt, aliter de eis nõ esset scia, & tñ perpetua non sunt nisi modo dicto, qa. s. infallibiliter qñ nata sunt inesse insunt. ergo talis tpis vniuersalitas sufficit ad de omni. Et confirmatur, qa in primo huius Ari expsse dicit, talẽ ꝑpetuitatem conclusioni demõstrabili sat esse. Si dicaẽ q̃ de cõiũctionibus & aspectibus planetarũ, & silibus in actu nõ est scia, sed in aptitudine tñ, & ꝯñr q̃ hmõi non sunt nec ꝑpetua, nec necessaria, sed aptitudines ad ipsa. Cõtra primo qa hoc vr̃ contra intentionẽ explicitam loquentiũ de huiusmodi. nõ n. dicũt q̃ luna est eclipsabilis, nec q̃ mars est saturno cõiungibiles, sed qd' lunæ inest eclipsis, & marti coniũctio, licet non dicãt hoc esse nunc. Scdo quia secundum hoc ita erit scia de coniũctionibus, & aspectibus & retrogradationibus, & stationibus, & hmõi, q̃ inueniũtur in cœlestibus corporibus, sicut est scia de istis, hõ est albus, hõ currit, hõ nauigat, hõ disputat & his similibus. hæc.n. oĩa demonstrabilia sunt in potẽtia. Asserere autem hoc alienum ab humano sensu est. oẽs.n. dicimus de istis nõ haberi sciam & de illis haberi, loquẽtes ꝓculdubio de Infra primo huius. T. com. 43.

vtrisq; in actu, s. vniuersali tn̄, non in particulari. Aduerte
tertio modo esse extra latitudinē ppōnum de omni po-
sterioristico ppōnes naturales, in quibus prædicatū inest
necessario subiecto: vt in pluribus tam suppositis, q̄; tem-
porum differentiis, qn̄ natum est ei inesse, licet in aliquo,
vel aliqn̄ fallat per accidens. Tales siquidem ppōnes sunt
& præmissæ & conclones sæpe in demonstrationibus na
turalibus, cum scibiles sint, & ɔn̄r sunt per se, et necessariæ,
T.com.18. quia (vt infra ostendet) neq; de his q̄ sunt per accidens,
T.com.15. neq; de possibilibus aliter se hr̄e demonstrationes fiunt: p
se autem & necessariū de omni supponunt, sunt igitur &
istæ de omni & habēt vniuersalitatem temporū & suppo
sitorum non simplr̄, neq; qn̄ natum est esse, sed vt in plu-
ribus necessariū. Vnde de omni posterioristicum analo-
gum quoddam est diuidēdum per hos tres modos, s. sim
pliciter, & qn̄ natum est inesse, & vt in pluribus necessa-
rio, qn̄ natum est inesse. Et cōstituit tres supradictos ordi-
nes ppōnum, s. earū, in quibus est vniuersalitas subiecto-
rum & temporum simplr̄, & earū, in quibus est vniuersa
litas vtraq; nō continua, sed regularis: & earū, in quibus
vniuersalitas vtraq; est necessaria quidē, sed cum per acci-
dens defectu. Nec oportet vt sit quælibet cuiusq; istorum
ordinum est de omni, qd' diffinitio assignata de omni ab
Arist. conueniat simplr̄ cuilibet, sed sufficit qd' in primo
tota simplr̄ saluetur, & in aliis secundum q̄dam propor-
tionalem imitationem (aliter vniuoce, nō analogice) ly de
omni diceretur de omnibus supradictis.

Ratio modorum dicendi per se quomodo sit sumenda.

AD euidentiam modorum dicendi p se notandum
est, q᷑ per se potest accipi duplr̄. vno modo posi-
tiue, alio mō negatiue. Si sumatur positiue, vel est
conditio incōplexorum, & sic distinguitur contra hoc q᷑
dico in alio, & cōstituit tertium modum, sm̄ quem sub̄a
& quæcūq; significant hoc aliquid entia p se sunt, album
vero & ambulans, entia in alio. Vel est conditio cōplexo
rum, & sic distinguitur contra per accn̄s, vt idem sonat q᷑
accidentaliter seu cōtingenter, & constituit reliquos tres
modos perseitatis. Primum quidē si sit condō complexi
substantialis. Secundum vero si sit accn̄talis. i. extra rei es-
sentiam. Quartum si sit condō causalitatis in subiecto, re-
spectu prædicati, vt patet in textu. Si aūt sumatur p se ne
gatiue potest accipi etiam duplr̄. s. vt conditio incōplexi,
& sic distinguitur cōtra hoc quod dico cum alio, & nihil
aliud nisi solitudinē denotat, & sic dicimus q᷑ q̄titas p se
neque circularis neq; recta, & aı̄al per se neq; rōnale neq;
irrationale: nihil aliud intēdentes, nisi qd' q̄titati & aı̄ali
solitarie sumptis nihil eorū inest, & hoc modo p se nō con
stituit aliquē perseitatis modum. Si aūt p se negatiue sum
ptum sit cōditio complexi, sic distinguitur cōtra per acci-
dens, vt idem sonat q᷑ per aliud: & sic dicimus, q᷑ ista. ho
mo est albus, est p se. quia homo est albus, non q̄a aliquid
aliud sit album, sed q̄a ipsum informat albedo, ista vero,
album est homo, est p accn̄s: quia albo non inest hō, nisi
quia id qd' substernitur albedini, est homo, & hoc quoq;
modo, p se nullum perseitatis modum constituit.

Quæcunque ponuntur in diffinitione an primum perseitatis modum constituant.

CIrca primum modum dicēdi per se, dubitatur, q̄a
non videtur verum, q᷑ quæcūq; ponuntur in diffi
nitione prædicentur p se de diffinito. Subiectum. n.
ponitur in diffinitione sui proprij accn̄tis, & tn̄ non præ-
T.com.35. dicatur p se de eo, sed per accn̄s (vt infra in hoc primo dr̄
& 36. ca. 18.) nec pōt dici, q᷑ hoc intelligitur de partibus diffini-
tionis in recto, & non in obliquo: expresse nāq; in textu
dantur exēpla de partibus diffinitionis in obliquo, vt pa
tet de linea respectu triāguli, & puncto respectu lineæ, &
Alber. & S. T. hic dicūt q᷑ ad hunc modū pertinent nō so
lum ea, q̄ in recto, sed etiam in obliquo diffiniūt aliquid.
1. Rñsio. Ad hoc dubium dr̄. qd' quælibet pars diffinitionis eo
modo quo ponitur in diffinitione p̄dicatur in primo mō
dicendi p se de diffinitio, ita qd' si diffinitur in recto prędi
catur per se in recto, & si in obliquo, in obliquo. Et quia
accidens duplr̄ diffinitur, s. in concreto & in abstracto, &
qn̄ diffinitur in concreto, subiectum ponitur ibi in recto.
vt patet dicendo, Simum est nasus curuus, et qn̄ diffinitur
in abstracto, subiectum ponitur, vt patet cum dr̄, Simitas
est curuitas nasi. iō subiectum prædicatur in primo mō di
cendi p se in obliquo de proprio accn̄te in abstracto, in re
cto vero de eodem in cōcreto. Ad auctoritatem autem
Arist. dicentis, q᷑ subiectum prædicatur de suo proprio
accidente per accn̄s, dicitur qd' sicut per se sumitur duplr̄.
vno modo vt distinguitur contra p aliud, alio mō vt di-
stinguitur contra accn̄taliter, ita per accn̄s sumitur duplr̄.
vno modo vt idem sonat qd' per aliud, alio mō vt idem
est q᷑ accn̄taliter, & qd' Arist diuersimode vsus est per se T.com.36.
& per accn̄s hic & inferius, hic siquidem acceperit per se
& per accn̄s. i. est accidentaliter, ibi vero per se & p accn̄s.
.i. per aliud. Vnde ista propositio, Simum est nasus. est p
se in primo modo, & non accn̄talis: & est per accn̄s. i. per
aliud, q̄a nasus nō inest simo, sed eius substrato copulato
per ipsum, vt infra dicet, quare nulla est cōtrarietas inter
responsionem, & Arist. dicta. Hęc rn̄sio licet subtilis sit, Reprobatur.
a proprietate tn̄ recedere videtur, quia ppōnes, quæ pro
prie sunt per se, de quibus hic loquimur sunt illæ, quibus
vtitur demonstrator vel in p̄missis vel in conclōne. ppō-
nes autem, in quibus subiectum prædicatur de accidente
proprio non sunt illæ, quibus vtitur demōstrator. igitur
propositiones tales nō sunt p se, eo modo quo hic est ser
mo de per se. Maior huius rōnis est euidens, & infra euidē
tior apparebit, minor aūt est Aris. inferius, loco allegato,
vbi ait, q᷑ prædicatio subiecti de accn̄te non vocatur prę
dicatio, & si vocatur debet vocari cum additione dimi-
nuente prædicatio secundum accidens, quia tali nō vtun-
tur demonstratores. Oportet ergo aliter rn̄dere, præmit 2. Rñsio vera.
tendo, q᷑ sicut res potest duplr̄ considerari, vno mō secun
dum suam naturam absolute, alio mō vt sic vel sic sign̄a-
ta, ita natura diffinibilis potest duplr̄ diffiniri vno mō se-
cundum exigentiam suæ naturæ simplr̄. alio modo secun
dum qd' sign̄atur in concreto. vel in abstracto Differunt
autem plurimum isti duo modi diffiniendi, quia, qn̄ res
primo modo diffinitur, nihil ponit̄ in eius diffinitione in
recto, nisi genus & dr̄ia, licet in obliquo ponatur qn̄q; ali
quid vt additum, q᷑ est extra rei essentiam, vt patet in dif
finitionibus formarū tam substantialium q̄; accn̄talium.
Qn̄ vero res diffinitur vt sic sign̄ata, contingit qd' in eius
diffinitione ponatur in recto id, q᷑ est extra rei essentiam,
q᷑ vt additum ponendum esset, si secūdum naturæ exi-
gentiam diffiniretur, vt patet cū diffinitur accidens in cō-
creto. dicimus. n. q; simum est nasus curuus, ponentes na-
sum in recto vt genus, & tn̄ nasum extra simitatis essentiā
esse constat, & qd' ponendū in obliquo in eius diffinitio-
ne, si natura diffinita solum respiceretur. His prælibatis dr̄ Nota.
ad dubium, q᷑ ista regula Arist. Quæcūq; insunt in rōne
dicente quid est, per se insunt primo mō, intelligenda est
cum duplici glosa. vna supra ly rōne dicente quid est, vt
intelligatur rōne dicente quid est res sm̄ rei exigentiam,
& non secundum q᷑ sic sign̄atur. Altera supra ly p se in-
sunt, vt intelligatur p se insunt diffinito eo mō, quo in ipsa
diffinitione cadunt, ita qd' si intrinsece aut in recto ad dif
finiendum sumuntur, intrinsece etiā & in recto de diffini-
to dn̄r. Si autem vt additum, & oblique, simili quoq; mō
diffinito inerunt. Et p hęc facile patet rn̄sio ad obiecta, Di-
cendum est. n. q᷑ in recto proprie non prædicatur p se de
proprio accidente, sed in obliquo, quia sub̄m est extra es-
sentiam proprij accidentis, & ɔn̄r non ponitur intrinsecæ
& in recto diffinitione, sm̄ suæ naturæ exigētiam data, li
cet ponatur in recto in diffinitione eius data sm̄ exigētiā
eius, vt sign̄atur in concreto, quia tunc ex modo sign̄an-
di diffiniendum est more sub̄arum compositarum, vt in
fine expōnis libelli de ente & essētia diffuse declarauimus.
Vnde proprie de p̄dicatione loquēdo sm̄ doctrinam in Cap. 7.
hoc cap. traditam, subiectū in obliquo p se in primo mo-
do prædicatur de proprio accidēte, & sm̄ doctrinam in-
ferius suscipiendam, subiectū in recto per accidens prædi
catur de suo proprio accidēte. Et merito, quia prædicatio T.com.35.
in recto denotat subiectū inesse passioni, qd' non nisi per
accidens verbū est, p̄dicatio vero in obliquo denotat de-

pendentiam passionis a subiecto quæ est ad suum principium per se &c. Et aduerte, q tam accidentium q̃ formarum subaliū diffinitio secundum eorum exigentiam in abstracto perspicienda est, substantiarum vero cōpositarum in concreto, cuius causam require si vis vbi supra.

In de rate & essentia ca. 7 circa medium.

Ad claritatem huius primi modi dicendi p se aduerte, q in hoc modo tripliciter ꝓpōnes reponuntur. Quędam proprie & principalr, & hæ sunt tam illæ, in quibus diffinitio data de re s̃m exigētiam prædicatur de diffinito, vt animal est substantia aiata sensibilis q̃ illæ, in quibus differentia essentialiter cōuertibilis de eo cuius est prædicatur, vt aīal est sensibile. Quędam autem proprie secūdario, & hæc sunt, in q̃bus reliquæ talis diffinitionis partes de diffinitio prædicātur, siue in recto, vt animal est subst̃a, siue in obliquo, vt linea est ex punctis. Quædā vero improprie, & hę sunt in quibus diffinitio data de re nō secundum rei exigentiam, sed s̃m exigentiam modi sign̄andi prædicat̃ de diffinito, vt simum est nasus curuus, & in quibus talis diffinitionis pars de diffinito prædicat̃. pars aūt non quælibet, sed illa, quæ extra essentiā est diffiniti secundum veritatem, & rōne modi diffiniendi vt intranea sita est. reliqua siquidē pars proprie & secundario per se p̄dicatur. vt patet dicendo, simum est curuū. Nec solum attendas latitudinem dari in primo mō perseitatis ꝓpter istos tres ordines ꝓpōnum, sed in quolibet horum ordinū latitudo est, & semper q̃ prior est, dignior est, vt in hoc mō reponatur. Cā aūt huius latitudinis & distinctionis satis aperta est ex rebus ordinatis, & adeo clara, vt explanādā amplius non iudicē. Illud autem superficietenus pertranscundum nō censeo, q Arist. describens hūc primum perseitatis modum, duo exēpla adduxit, in quorū neutro id q ponitur in diffinitione prędicatur de diffinito in recto, vt suaderet ea etiā quę in obliquo cadunt in rōne, iuxta hūc modum p se inesse, eo tn̄ modo, quo in rōne sunt. i. in obliquo proprie loquēdo (vt dictum est) in primo quoque exēplo id, q in obliquo cadit in diffinitione (terminus est alterius prædicamēti) a diffinito. Linea. n. est in p̄dicamento q̃titatis & triangulus in quarta specie qualitatis in scđo autem exemplo, id qđ in obliquo cadit eiusdem gn̄is est (per reductionē tamen,) vt patet, vt insinuaret qđ siue res sit eiusdē, siue alterius prædicamenti, dūmodo ponatur in diffinitione rei, in primo mō prædicatur de diffinito, suo tn̄ modo. Est quoque in eisdem exēplis aduertere q in neutro dedit exēplum de tota diffinitione aut parte, quæ sit genus vel dr̃ia rei diffinitæ, vt patet in vtroq;. in primo quidem, quia dr̃ia debet esse eiusdem gn̄is cum diffinito, in secundo aūt quia dr̃ia diuidit genus, punctū. n. q̃titatis diuisiua dr̃ia non est. docuit aūt ex hoc, q non sit nobis curæ ad inuēdum ad id qđ in diffinitione ponitur sit genus vel dr̃ia diffiniti, ad hoc q insit p se. qđcūq; n. in rōne qđ est ponitur, siue genus vel dr̃ia sit siue non, sed aliquod eius principiū sit, per se in primo modo inest.

An quæ suscipiunt in sua ratione subiecta, de quibus prædicantur, prædicentur, secundo mō per se.

Circa secundum modū dicendi per se dubitatur, q̃a in propositionibus, in quibus ꝓꝑs prędicatur de genere, subiectum ponitur in diffinitione p̄dicati, & tn̄ non est prædicatio p se. ista. n. animal est homo, est per accn̄s, cum nō sit de omni. Et similiter in ꝓpōnibus in quibus dr̃ia prædicatur de genere subiectū ponitur in rōne prædicati, vt additum, quia est eius ꝓpria materia, & tn̄ nec ibi est prædicatio per se. q̃a non est de omni ista n. animal est rationale, est per accidens, vt de se patet.

1. R̃ſio Egidij.

Ad hæc facile r̄ndent ad pauca respiciētes, & dn̄r, q quia in prædicatis p se præsupponitur p̄dicationem esse directam, & istę p̄dicationes non sunt directæ, iō non sunt ad propositum. cū n. dixit Arist. q per se secundo mō sunt, quæcūq; insunt aliis &c. intelligitur salua p̄dicatione directa.

Repellitur statim hic infra.

Hæc r̄sio & si quo ad primam obiectionē repellenda non videatur, in se tn̄ non plene vera vr̃: quia vt patebit propositio, in qua diffinitio accn̄tis in concreto prædicatur de eo est p se in primo modo, licet improprie, & tn̄ ibi interuenit prædicatio indirecta: nō ergo prædicatio indirecta perseitatem oīno destruit. Sed dato qđ sic esset, obiectioni secūdæ non satisfit: quia prædicatio dr̃iæ de genere non est minus directa q̃ prædicatio simi de naso, & crispitudinis de capillo, & paris de numero, & similes. Sicut. n. in istis subm̃ cadit in ratione prædicati & cōius est prædicato, & p̄dicatum cōparatur ad subm̃ vt forma ad materiā, ita in illis fit, in quibus dr̃ia prædicatur de genere. genus. n. vt dictū est, quia proprie est dr̃iæ materia in eius ratione, vt additum cadit, & cōius est ipsa, & differentia se habet ad ipsum vt forma ad materiam. nō est ergo indirecta prędicatio dr̃ię de genere, aut oēs istæ sunt indirectæ, q est voluntarium.

2. R̃ſio.

Oportet igitur aliter r̄ndere & dicere cū Arist. in hoc cap. q prædicatum recipiens in sua rōne subiectum est in duplici differentia quoddam est qđ simplr̃ illi inest necessario, vt risibile homini & hr̃e tres triangulo, quoddā vero, q non simplr̃, sed sub disiunctione necessario inest subiecto, vt par vel impar respectu numeri. Et secundum hoc dicit̃ q hmōi adductæ propositiones, eo modo quo sunt necessariæ sunt p se: & quia non sunt necessariæ nisi p̄dicato sub disiūctione sui oppositi sumpto, ideo nō sunt p se nisi illo modo. vnde ista, aīal est rōnale, non est per se, sed ista, animal est rōnale vel irrōnale: sicut ista, numerus est par, non est p se, sed ista, numerus est par vel impar. vn̄ Auer. hic ait, q q̃a genus diuiditur per opposita diuisione essentiali, non euadit ab vno eorū & proportio eius ad vtrūq; membrum sub disiūctione est sicut proportio hoīs ad risibile. *Cap. 10*

Arist. quoq; in textu ait, q in secundo mō p se insunt triangulo. Isopleuros, & scalenon, & altera parte longius. intelligens p hæc dr̃ias trianguli diuisiuas, potius q̃ species. Qn̄ ergo dicit̃ in textu, q p se secundo mō insunt quæcūq; &c. intelligitur sic, quæcūq; insunt aliis q̃ in eorum ratione sunt, p se insunt, simpliciter vel sub disiūctione sui proprij oppositi. Et per hoc patet r̄sio ad alias instantias similes. s. nasus est simus, capillus est crispus &c. hęc enim omnes sub disiūctione sunt per se secundo mō, quia subiectum ponitur in rōne prædicati. Considerandū est rursus, q quia ad ꝓpōnem per se in secundo mō sufficit in subiecto includi id qđ ponitur in diffinitione prædicati, & non oportet semper ipsum subm̃ poni in diffinitione prædicati, vt patet, qm̄ passio superioris de inferiori prædicatur, iō cum in textu diffinitur secundus modus dicēdi per se, & dicitur qđ ipsa subiecta insunt in diffinitione prædicati: glosentur ipsa s̃m se vel aliquid sibi intrinsecum.

Propositiones secūdi modi dicendi per se.

Ad maiorem claritatem huius secūdi modi dicendi p se aduerte, qđ etiam in hoc tripliciter ꝓpōnes reponuntur. nam quædam proprie & principalr̃: & hæ sunt tā illæ, in quibus ꝓprium de suo primo subto vel eius diffinitione enunciatur, vt homo est risibilis, & aīal rōnale mortale est risibile: q̃ illę, in quibus diffinitio proprij de primo subto vel diffinitione sui primi subiecti dr̃, vt homo est naturaliter potens ridere &c. & aīal rōnale mortale est naturaliter potens ridere &c. vel aliquid hmōi. & hoc tam in propriis simplr̃, q̃ in disiunctis, siue disiuncta sint dr̃iæ diuisiuæ, vt animal rationale vel irrōnale, siue sint propria, q̃ vocantur passiones disiūctæ, vt numerus est par vel impar. Quædam aūt proprie & secundario, & hæ sunt illæ, in quibus passio superioris p̄dicatur de inferiori, vt Isosceles habet tres angulos: & illæ, in q̃bus passio inferioris prædicatur de superiori particulariter sumpto: vt quædā figura habet tres: & illæ, in q̃bus passio alicuius subiecti p̄dicatur de per se subto illius subiecti. vt mistum est visibile, si color misto per se inest: & illæ, in q̃bus passiones mathematicales prędicātur de sensibilibus, de quibus sunt demonstrabiles vel per mediū naturale a priori, vt terra est rotunda: vel p medium mathematicū, vt radij reflexi habent tres angulos æquales &c. Quædā vero improprie & sunt tam illæ, in quibus diffinitū prædicatur de diffinitione data non secūdum exigentia rei, sed modi sign̄andi, vt nasus curuus est simus: q̃ illæ, in quibus diffinitum prędicatur de sua diffinitione data s̃m rei exigētiam, vt curuitas nasi est simitas, & animal rōnale mortale est homo. In his siquidem quia subiectum est ipsa rō prædicati, & prædicatum non denominatur subiectū, ideo in secundo modo improprie reponi oportere duximus. Sunt etiam hic locandæ & illæ in quibus directe inferiora sub disiunctione de superioribus prædicantur, vt q̃titas discreta est numerus vel oratio. Est quoq; & hic attendenda latitudo secundi modi dicendi per se, non solū secundum istos tres propositionū ordines, sed in quolibet ordine illa digniorem

rem locum videtur tenere, quæ prius numerata est. Causas autem horum satis ex rerum ordinatarum conditionibus elucescere credimus.

An q̄ neutraliter insunt accidētia sint.

Circa propositionem illam correlariam, ꝙ post duos primos perseitatis modos addidit s. (Quæcūq; vero neutraliter insunt accidentia sunt) dubitatur. Si.n. hoc verum est sequitur qd' illa quæ insunt ꝑ se, iuxta quartum modū per se accidētaliter insunt, ꝙ est manifeste falsum, quia ꝓpositiones quarti modi ingrediūtur demōstrationem, vt in textu dicitur. Ad hoc est dicendum qd' cum quartus modus vt distinctus formal'r ab alijs vtatur ꝑ se vt conditione causalitatis, & effectus, & vt sic nō habeat vt prædicetur de causa: quęlibet ꝓpō quarti modi inquantum includit perseitatem prædicationis, ingreditur primum vel secundum modum: inquantum includit perse it item cāsalitatis ingreditur quartum modū: & propterea oīs propositio per se rōne prędicationis, oportet qd' sit in primo vel in secundo modo. Vñ ista (decolatus interiit) ratione causalitatis est in quarto mō, ratione vero prædicationis est in secundo: q̄a interitus est vt passio decoliationis licet non adęquata sibi, sed subiecto superiori cōi decollationi, suspensioni, & cæteris hmōi. Subtiliter ergo ac optime dixit Aristo. quæcūq; nec in primo, nec in secundo mō insunt, accidentaliter insunt, quia oīs inhæsio expers vtriusque perseitatis, est etiā expers quarti modi respectu illius subiecti. Vnde notanter dixit neutral'r insunt, insinuans ꝑ ly insunt, ꝙ de perseitate p̄dicationis loqueretur: inesse siquidem prædicationem infundat. Signū quoq; huius nō paruum est, ꝙ Arist. cōtra quodlibet per se ponēs suum accidens, contra ꝑ se quarti modi non opposuit accidentalem prædicationem, sed cāsalitatem, dicens, ꝙ vero non ꝓpter ipsum accēs est, vt si ambulante coruscauit. Q. aūt omnis propositio extra primū & secundum modum sit pure per accñs. declaratur sic, termini ꝓpositionis possunt dupliciter sumi. s. quidditatiue, vel secūdum esse qd' habēt in hoc & in illo realiter vel secundum rōnem. manifestum est autem qd' perseitas ꝓpōnis confectæ ex eis non sequitur habitudinem eorum ſm esse qd' habēt hic vel ibi, q̄a tale esse particulare, contingēs et corruptibile est, cū omni eo qd' sequitur ad ipsum propositio aut ꝑ se esse necessaria & perpetuæ veritatis. vnde fit, vt ꝓpō per se non fiat ex terminis, nisi secūdm habitudinem q̄ quidditatiue sumpti inter se habent. Talis aūt habitudo in ꝓpositio nihil aliud est, q̄ ꝙ ex diffinitione sua coniunctio eorū necessaria sit: & quia ꝓpō ex duobus resultat terminis subiecto. s. et p̄dicato, oportet qd' quadrupliciter se habere possint propositionis extrema ad perseitatem. Aut.n. subm quidditatiue determinat sibi prædicatū: aut econuerso prædicatum quidditatiue determinat sibi subm: aut vtrūque reliquum, aut neutrum alterū. Si primo modo sit propō per se in primo mō perseitatis, in quo p̄dicatum est ipsa quidditas subiecti, vel de subto quidditate. Si secundo modo sit propositio per se in secundo perseitatis modo, in quo prędicatum determinat sibi ex sua diffinitione tale subm. Si tertio modo hoc est imposse, nisi in correlatiuis, q̄a daretur circulus diffinitionū. Correlatiuorum aūt diffinitio alterius nō facit alterius prædicatum extra primum modum, quia vnum correlatiuorū non diffinitur ad reliquū nisi in obliquo. Si aūt quarto modo, tunc propositio est pure per accidens: vnde nāq; perseitas coniunctionis terminorum erit, si neutrum ex sua diffinitione alterū sibi necessario vēdicat. Iam.n. dictum est, ꝙ sola secundum diffinitionem habitudo perseitatem prædicationis constituit. Quæcunque igitur neutraliter insunt, accidentia sunt.

Tertius modus dicendi per se solitudinem importat.

Circa tertium modum perseitatis aduerte ex supradictis, ꝙ cū in textu dicitur (q. per se sunt quę non de subiecto dñr alio quodam) sufficit qd' intelligatur de subiecto inhęsionis, quo substātia caret, & hoc insinuasse vr̄ Arist. per illa verba, alio quodā. subiectum.n. inhæsionis est vere aliud ab eo qd' de eodē, & ſm hoc tam prima q̄ secunda subīa per se est iuxta hunc tertium modum, vt etiam textus manifeste proponit. Vnde cum S. Th. declarando tertium modū dicit qd' per se vt sigñat aliquid solitarium, constituit tertium modum perseitatis, non intelligitur de qualibet solitudine. sed a tantum, q̄ diuiditur contra in alio. hæc.n solitudo est q̄ tertium constituit modum: nec ista solitudo ſm rem intelligenda est negatiue, quia modus importatus (in ly per se) vt cōstituit substantiam, positiuus est, licet negatiue significetur.

Quartus modus dicēdi per se.

Circa quartum modū perseitatis diligenter aduerte subtilissimam S. Th. expōnem, ſm q̄ iste quartus modus distinguitur a secundo formal'r (vt dictum est) q̄a perseitas secundi est perseitas p̄dicationis, quarti vero causalitatis. Et quia contingit qñq; ꝙ idem sit per se causa alicuius, & per se subiectum eiusdē, vt patet de subiecto respectu ꝓpriæ passionis, ideo qñq; secundus modus & quartus concidunt in vnam ꝓpōnem ſm diuersas eius cōditiones. Apparet aūt hoc manifestius q̄ supra in hac ꝓpositione, animal rōnale mortale est risibile, in qua subiectū & ponitur in rōne prædicati, & causa illius propria est. Vnde non intelligunt S. Th qui eius expōnem impugnat, & ex rudi ingenio ꝓuenit impugnare hoc, q̄a quartus modus requirit causam, q̄ ita sit causa qd' non subiectum, & qd' dici debet, interfectus interiit ſm interemptioni. hoc.n. falsum est, vt Albertus magnus in hoc loco dicit, & ex Aristo. verbis habetur. ait.n. itē alio modo ꝙ propter ipsum inest vnicuiq; per se. In quibus verbis sufficiēter quartum modum per se differētibus, reduplicationis, aut causæ de qua non prędicetur effectus, nullo mō meminit quin potius p̄dicationem effectus de causa in hoc mō concurrere affirmat per ly qd' inest: inesse.n. prædicationem fundat.

Edidimus hec.

Qui modi ꝑ se demonstrationē ingrediātur.

Circa secundam conclōnem sciendum est, ꝙ aliud est loqui de his modis perseitatis in ordine ad totam demonstrationem simpl'r, & aliud in ordine ad eius conclōnem tantum. Sil'r aliud est loqui de illis in ordine ad demōstrationem concludentē talem conclōnem, & aliud in ordine ad demonstrationem simpliciter in cōi. Si.n. loquamur de tota demōstratione simpliciter & in cōi, sic omnes modi ingredi possunt demōstrationē: maior.n. & minor et conclusio fieri possunt & in primo & in scđo & quarto mō, vt patet discurrendo ꝑ demonstrationes. qñ demonstratur vna diffinitio ꝑ aliā, vel passio prima per diffinitionē subiecti, vel secunda passio per primā &c. Tertius autem modus rōne subiecti etiam a demonstratione vl'r non excluditur. Si aūt loquamur de demonstratione simpl'r concludentem talem conclōnem, s. vere & simpl'r ſm naturam suam scibilem, & quo ad eius conclōnem tantum, sic dicitur qd' secundus & quartus modus tm̄ demonstrationem ingrediuntur. Taceo de tertio, quia incōplexus est. Et hoc modo intelligendus est S. Th. in hoc loco qui simpliciter scibilia conclōnes, ſm naturam suam simpl'r scibiles interpretatus est. Themistius aūt Auerrois & Albertus primo modo intelligendi sunt, cū dicunt primum modum in simpliciter scibilibus admitti.

Capite. 14. Com. 10

Passio sub disiūctione quō conueniat subiecto.

Circa tertiam conclōnem sciendum est, qd' passio sub disiunctione necessaria, cuius textus meminit, non est vt quidam putant passio vna simplex circūlocuta ꝑ tale disiunctum, sed sunt (forte) duæ passiones inad. quatæ singillatim tali subiecto superiori, adæquatæ aūt eius inferioribus. & iō cum disiunctione necessario insunt superiori, & illud in earum diffinitione indiuisum recipiūt, sicut & duę differentiæ ex opposito enumerantes generis potestatem generi necessario insunt sub disiūctione, & in vtriusq; ratione genus vt additum cadit. Sed q̄a metaphysici negotij hoc est sufficiat dixisse, q̄a sic est, ibi autem (si studiosam vitam) concesserit nobis deus propter quid dicetur.

An omnis propositio ꝑ se conuertatur in propositionē per se.

Dubitatur an ꝓpō per se conuertatur in propositionē per se. Pro parte siquidē affirmatiua est, quia omnis propositio, in qua subiectum ponitur in rōne prædican, est ꝑ se secundo modo, & in qua p̄dicatum ponitur in diffinitione subiecti est per se primo mō, constat autem ꝙ propositio per se in secundo mō conuertitur in eam, in qua p̄dicatum ponitur in rōne subiecti ergo conuertitur in ꝓpositionem per se primo mō: vt ista, numerus est par vel impar conuertitur in istā, par vel impar est numerus. Pro parte vero negatiua est, quia in subto cuiuscūq; propositionis per se clauditur intrinsece rō formalis inhærentiæ prædicati; sed hoc non pōt saluari in conuertēte propositionis

tionem per se, quia impossibile est qđ subiectum & prædicatum alicuius ꝓpōnis ita se habeant qđ vnum dependeat ab altero & ecōuerso in eodē genere causę. ergo &c.

Scotistę. In hac dubitatione quidā scotistæ tenent simpl'r partem negatiuam & mouentur ex rōne secundo loco adducta, & ex eo qđ credunt sub̄m prędicari non posse de passione in primo modo, q̄a ponitur in diffinitione eius vt additum: ꝙ nihil aliud est q̄ esse extraneum a rōne formali illius. Confirmātq; opinionem suam ex dictis Auer in secundo de aīa. com. 66 & 67. vbi dr̄ ꝙ color est visibilis p se, quia subiectum est causa p̄dicati. Sed hæc opinio peripateticis non consonat. Tum quia iam ostensum est oēm propositionem necessariam esse p se, ac per hoc cum ista sit necessaria, rōnale est homo, erit per se. Tum q̄a illæ ꝓpositiones sunt per se, quibus cōueniunt modi perseitatū ſm diffinitiones datas ab Arist. Constat aūt ꝙ istis (rationale est hō) & his similibus cōuenit diffinitio secundi modi per se, & istis, par vel impar est numerus, cōuenit diffinitio primi modi, quia in illis subiectū ponitur in ratione subiecti. ergo &c. Nec est audiēdum dictum eorū. s. ꝙ id quod ponitur vt additū non prędicatur in primo modo, quia est extra rōnalem formalem diffiniti. Cōtrariatur. n. primo Arist. qui in hoc loco notāter exēpla dedit de his quę cadunt in diffinitione vt addita. Cōtrariatur secundo veritati, quia cum rō formalis rei & diffinitio sint idem in habentibus diffinitionem, & apud Arist. 7. meta. per longum processum passiones & accidētia aut non habēt diffinitionem aut habent p additum. Nulla est diffinitio q̄ dditatiua accidētis in qua non claudatur intrinsece sub̄m.

Com. 66. & 67. Reprobatur. Responsio Scoti. Replica. 7 com 41. 7 c. 15. 16 & 17. Rō contra.

Sed qđ decepit eos est, quia aliud est sub̄m esse extra essentiam passionis & accidētis, & aliud est sub̄m esse extra rationem quidditatiuam eius, & cū primum sit verū crediderunt secūdum quoq; verificari, ꝙ tn̄ apud peripateticos est error. Est ergo via media approbāda, ꝙ nec vl'is affirmatiua. s. omnis ꝓpō per se conuertitur simpl'r in propositionem p se, est vera, quia non cōuertitur ista, homo est animal: nec vl'is negatiua. s. nulla ꝓpō per se conuertitur simpl'r in propositionem per se, est vera: quia ista, homo est animal rōnale, conuertitur in istam, animal rōnale est homo secundo mō (vt etiam in tracta. de demonstratione S. Tho. nomine insignito dē) & ex hoc patet sufficienter qđ subiectum positum in rōne prædicati, imo ꝙ plus est, est ipsa rō prædicati, & eius causa. Sed quædam propositiones per se cōuertuntur in per se, & hę sunt oēs, quarum conuertentes simpl'r sunt necessariæ ex terminis. Nec obstat his ꝙ Arist. inferius dicit, ꝙ ista est p accidēs, risibile est homo, ibi. n. non accipi' accidens vt opponitur ad per se, de quo modo loquimur, vt in c. 18. patebit diffuse ex textu.

T. com 35. Confirmat aūt sic esse (vt diximus) frequens philosophorum exercitiū in demonstrando, dum conuertendo præmissam demonstrationem faciunt, vt patet dum vtuntur in demōstrationibus vtraq; harum, omne intellectiuum est liberū & econuerso, omne liberū est intellectiuum. & sil'r omne necessarium est æternū, & econuerso, omne eternū est necessarium, & sil'r omne generabile est corruptibile, et ecōuerso, omne corruptibile est generabile, & infinitis hmōi propositionibus pħi vtuntur in diuersis demonstrationibus: constat aūt ꝙ demonstrationes non nisi ꝓpōnes per se assumunt. Vnde vel fateamur omnes errare ꝙ temerariū est, vel concedamus multas ꝓpōnes per se conuerti simpliciter in per se. Ad rationem autem in oppositū dicitur primo, qđ loquendo de subiecto, vt distinguitur cōtra prædicatum maior illa nec est probata, nec apparet vera vl'r: in ista. n. homo est aīal rationale, prædicatum magis exprimit cām inhærere in subiecto q̄ econuerso. tamen non est dubium quin sit p se in primo modo. Dicitur secundo, ꝙ dato qđ ista admitteretur. s. qđ in omni ꝓpōne per se subiectum claudit in se causam, quare prædicatum insit sibi, sophisma tn̄ consequentis est ex hoc inferre, ergo claudit in se cām formalē, qm̄ diuersis generibus causarum contingere hoc pōt, & propterea stat ex eisdem terminis fieri duas ꝓpōnes p se, & in vtraq; claudere subiectum cām in se inhærētiæ prædicati in sub̄to: diuersimode tamen, in altera. s. materialem & effectiuam, in altera formalē &c. Non est opus tn̄ hanc descriptionem ꝓpōnis per se admittere, sed stādum est in illis, quas dedit Arist. ex quibus hæc non habētur: sat. n. esse propositioni per se dixit, si p̄dicatum ponitur in rōne subiecti & econuerso, nisi q̄s diminute eū diffinisse fingat. Com. 66.

Auctoritas vero Auer. ex secundo de aīa non confirmat aduersarios, sed magis deicit: qm̄ ibi Auer. expresse dicit ꝙ in hoc differt secūdus modus p se a primo, ꝙ in secundo subiectum est causa prędicati, in primo vero ecōuerso prædicatum est cā subiecti. Vnde si ex hac auctoritate arguendum est manifeste concludi' ꝙ non in omni ꝓpōne per se sub̄m claudit causam inhærentiæ p̄dicati in sub̄to, cuius oppositum aduersarij inde concludere volebant.

De uniuersali. Cap. 5.

Vniuersale autem dico quod cum sit de omni, & per se est secundum quod ipsum est. Manifestum igitur est quæcūque sunt uniuersalia ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundum qđ est ipsum idem est: ut per se inest lineæ punctum, & rectitudo, & nāq; secundum qđ linea est. & triangulo secundum qđ triangulus est duo recti: etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Tex. 36.

Vniuersale aūt est tunc, cum in quolibet & primo demōstratur. ut ex duos rectos habere, neque figuræ cuilibet inest uniuersale, & tn̄ est demonstrare de figura, ꝙ duos habet, sed nō cuiuslibet figuræ est, nec utitur quælibet figura demonstrans. quadrangulus. n. figura quædam est, non habet autem duobus rectis æquales, sed isocheles quidē duobus rectis æquales habet, sed nō primum, sed triangulus prius. Quod igitur quodlibet primum mōstratur duos rectos habere, aut quodcūq; etiam aliud huic primo inest uniuersale est, & per se demonstratio huius uniuersaliter est, aliorum autem quodāmodo non per se: neque. n. de æquilatero uniuersaliter, sed frequētius, idest per aliud. Tex. 37.

Oportet aūt non latere, quoniam multotiens contingit peccare & non esse quod demonstratur primum uniuersale, secundum quod uidetur uniuersale demonstrari primum. Oberramus aūt ob deceptionem hanc, cum aut nihil sit accipere à superiori extra singulare quā singularia, aut siquidem est, sed indenominatum est in differentibus specie rebus. Tex. 38. 1. Error! Secundum. Tertium.

Aut si contingat esse sicut in parte totum sed in quo monstratur: eis autem, quæ sunt in parte quidē inest demonstratio, & erit de omni. sed tamen non est huius primi demōstratio uniuersaliter. dico autem huius primi secundum qđ est demonstratio, cum sit primi uniuersalis. Si igitur aliquis demōstrabit qđ rectæ quidem non intercidant, uidebitur utiq; esse demonstratio propter id qđ rectis inest, non autem est nisi quidē, quoniam sic æquales sint fiat hoc sed aut in quolibet æquales. Et si triangulus nō esset aliquid quam isocheles uidebitur utiq; esse demonstratio. Tex. 39. Exemplum tertij erroris. Exemplum primi erroris.

Et proportionale quidem commutabiliter est secundum quod numeri sunt & secundum quod lineæ, & secundum qđ firma, & secundum qđ tempora sunt: quēadmodum demonstratum est aliquando seorsum, sic contingens est de oībus una demonstratione demonstrari, sed propter id qđ indenominatum est aliquid secundum qđ hæc omnia unum sunt, ut longitudines, firma, tēpora, & specie differentia seorsum adinuicem accepta sunt, non aūt uniuersale monstratur. non. n. secundum quod lineæ sunt, aut secundū quod numeri inerat, sed secundum quod hoc est quod uniuersale ponunt esse. Tex. 40.

Propter hoc neque si aliquis monstret unumquemq; triangulum demonstratione, aut una, aut altera qđ duos rectos habet unumquēque isochelem seorsum & scalenon. i. gradatum nondum cognouit triangulum qđ duos rectos habet, nisi sophistico modo, neq; uniuersaliter trianguli, neq; si nullus est præter hoc triangulus alter, neque secundum qđ triangulus est cognouit, neque omnem triangulum, sed aut secundum numerū secundum speciem, non autem omnem, etsi nullus est qui non nouit. Tex. 41.

Tex. 42. *Quando igitur non nouit uniuersaliter, & quando nouit simpliciter. manifestum est, q. si idem inhaereat esse triangulo & isocheli, aut unicuiq;, aut omnibus: si uero nõ idem, sed est alterum* *Tex. 43.* *esse, est autem secundum qd' triangulus, non nouit. Vtrum aũt secundum qd' est triangulus, aut secundum qd' est isocheles, & quando secundum hoc est primum uniuersale cuius est demonstratio. Manifestum est, quoniam remoto insit primum ut isochele aeneo remoto triangulo insunt duo recti, sed aeneum esse remoto & isochele, sed non figura aut termino, sed non primi: cuius ergo primi. si itaque trianguli est, & secundũ hoc inest aliis, & huius uniuersaliter est demonstratio.*

Summa huius capituli haec est.

Diffinitio. Corollariũ VNiuersale dico, q cum de omni sit & per se, est secundum quod ipsum.
Quaecũque sunt vlla ex necessitate insunt rebus.

Propo. 1. Per se & secundum qd' ipsum est idem. vniuersale autem tunc est cum in quolibet & primo demõstratur, declaratur vtraq; exemplariter

Propo. 2. Demonstratio per se huius vniuersalis est, aliorum autem quodammodo non per se.

Modi erran-di. Erramus autem circa vniuersalis acceptionem tripl'r. Vel cũ nihil sit accipere a superiori extra singulare. vt si triãgulus non esset aliud q isocheles. Vel cum innoĩatum est subiectum propriũ: sicut in differentibus specie rebus: vt cõmutata proportio inuenitur in numeris, lineis, firmis & tẽporibus. Vel si contingat esse sicut in parte totum, in quo mõstratur. vt si de rectis lineis non concurrere monstretur.

Corollariũ Si quis monstraret vnũquemq; triangulum qd' duos rectos habet, triangulum non cognouit: qm̃ duos rectos habet, nisi sophistico modo, nec vniuersale trianguli, nec omnem triangulum secundum ipsũ, sed secundũ numerum, etiam si nullus est quem non nouit.

Corollariũ Si triangulo & isocheli, aut vnicuiq;, aut omnibus idem erat esse cognoscens, hęc simpliciter nouit. Si vero non idem, sed alterum non nouit vniuersaliter.

Regula. Id cui primo inest aliquid, seu cuius aliquid est vniuersale, non est id quo remoto illud remanet. neq; omne illud, quo remoto, illud nõ remanet, sed illud, cui inest, & p ipsum aliquod quibusq; inest.

Series autem haec est.

INtendens tertium praemittendum, s. vniuersaliter, in hoc capi. explanare quatuor facit. Diffinit nãq; primo ipsum vniuersale & declarat eius diffinitionem ex conuenientia inter p se, & secundum q ipsum prima ppõne. secundo ostendit quõ demonstrator vtatur vniuersali secunda ppõne. Tres modos errandi circa vniuersale tertio declarat, duobus adiunctis corollariis: quorũ primum sequitur ex secundi erroris destructione. sm vero ex radicali ratione, qua oẽs eliduntur errores distinctione. s. vel indistinctione formali, q errantes non aduertunt. Regulam vltimo valde notabilẽ subdit, ad sumendum vniuersale accommodatis exemplis isochelis figurae, & trianguli respectu ipsius habere tres &c.

An de omni diffinitio sit conuenibilis Circa diffinitionẽ vniuersalis dubitatur dupl'r. primo, quia videtur in ea cõmitti nugatio. Cum. n. sm q ipsum sit idem qd' per se (vt in textu dr̃) superflue vtrũq; in diffinitione ponitur. sufficiebat. n. ponere secundũ q ipsum. Insuper cum p se sit de omni, non oportebat ibi ponere de omni. Scd'o dubitatur quia non vr̃ diffinitio illa explanare totam diffiniti nãm, sed diminuta: ista siquidem propositio, isocheles habet tres, seu hõ habet sensum tactus, de omni, p se, & secundum qd' ipsum est: tñ praedicatum nõ est vniuersale talis subiecti, vt de se patet: qa habere tres esse trianguli, & esse sensitiuum secundũ tactum est vniuersale aĩalis. Assumptum declaratur quo ad tertiã particulam, qa quo ad primas duas euidens est. pbatur ergo sic, illud cõuenit alicui secundum qd' ipsum, q conuenit sibi cũ reduplicatione sui: quia secũdum qd' ipsum & inquãtum tale idẽ sunt: sed in qualibet istarũ hoc inuenitur. ista. n. est simpl'r vera, homo inquantum homo habet sensum tactus, et sil'r ista, isocheles inquãtum isocheles habet tres. ergo &c. Et cõfirmatur: qa illud inest alicui cũ reduplicatione & secũdum qd' ipsum, q inest ratione suę diffinitionis quidditatiuę: sed supradicta sunt huiusmodi: ergo &c. patet minor. quia diffinitio subiecti assumeretur pro medio secundum viam cõem ad demonstrandum talem conclõnem. Medium autem est rõ, quare maior extremitas insit minori. Ad primã dubitationem dr̃, q qa in diffinitiõe oportet explicite ponere superiora oĩa vsq; ad vltimam drĩam: & in posteriorem implicite quodam modo claudere priorẽ (vt patet, cum dr̃, animal est substantia aĩata sensibilis) iõ in diffinitione vniuersalis explicauit de omni, & p se. Nec ob hoc sequitur nugatio, qa ad nugationem nõ sufficit qualiscũq; inclusio vnius in altero, sed exigitur qd' vnum includatur formal'r. & intrinsece in cõceptu formali alterius. Vnde dicere, animal rationale non est nugatio, quia aĩal vt additum in cõceptu rationalis nõ cadit: & sil'r dicere, nasus simmus & similia. Et qm̃ per se non includit formal'r de omni, nec (sm qd' ipsum) includit formal'r per se, licet illa inferant, sicut et rãrationale infert aĩal, iõ nulla nugatio in proposito accidit. Qd' aũt p se includat formal'r & intrinsece de omni patet ex diffinitionibus p se in cap. praeced. Qd' vero (sm qd' ipsum) nõ includat formal'r & intrinsece vtrũq; patet ex hoc cap vbi Arist. in prima ppõne, exponens sm quod ipsum, ait, q idẽ sonat qd' primo. clarum aũt est ex dicendis, q in rõne (primi) formaliter & intrinsece nõ clauditur aliqd' horum. Nec te decipiat qd' dici cõsueuit q ista se habẽt sicut superius & inferius, eo. n. sensu dictum est, quo dicimus qd' rationale & animal se habẽt vt inferius & superius, quia omne rationale est animal, & nõ econtra: vnde ex hoc nõ habetur, quod posterius inter ista includat formaliter & intrinsece suum prius. *Vera nugatio omnem prorsus distinctionem excludit.*

Ad scdm. Ad secundam dubitationem dr̃, q. quia sm qd' ipsum duo sonat. s. ly (sm quod) q denotat causalitatem, & ly (ipsum) q importat ipsam causam vel rõnem essendi: iõ cũ duplici distinctione intelligi põt. prima est q ly ipsum potest dupliciter sumi. Vno mõ pro omni eo qd' actual'r & formaliter res est, alio mõ pro eo tantum quo formal'r a caeteris res differt. Scd'a distinctio est qd' ly sm qd' põt dupliciter sumi. vno mõ vt notat reduplicatũ esse rõnem q praedicatũ insit huic. Alio mõ vt notat reduplicatum esse rõnem adaequatam qd' praedicatum insit simpl'r. Si primo mõ vtriusq; distinctionis accipiatur sm q ipsum, sic reduplicat rem rõne cuiusq; q formaliter & intrinsece sibi inest, denotans illud esse rõnem, quare ipsum sit tale. & sic p se & sm qd' ipsum sunt termini conuertibiles. Sic enim omnis ppõ per se est sm qd' ipsum & econuerso, quia tam in primo q̃ in secundo mõ praedicatum conuenit subiecto rõne eius qd' actualiter & formal'r in subiecto clauditur. Et de primo quidẽ manifestum est, & de secũdo autem declaratur, quia passio inest subiecto rõne alicuius intrinsecae partis suae diffinitionis, partes aũt diffinitionis tales constat claudi actualiter et formal'r in diffinito: vnde cum non omnis ppõ per se sit sm qd' ipsum, vt hic de eo loquimur, nõ accipitur in proposito sm qd' ipsum primo modo. Si vero intelligatur secundo mõ vtriusq; distinctionis, sic (sm qd' ipsum) reduplicat rem rõne pprij sibi soli conceptus, quo formal'r est talis, & denotat illud esse adaequatam rõnem talis praedicati, & sic p se est superius ad sm quod ipsum: sic. n. non oĩs propositio p se est sm quod ipsum, qm̃ qñcunq; genus dicitur de specie est per se in primo mõ & non est sm quod ipsum, eo q specifica differentia non est rõ adęquata quare genus insit, cũ genus inueniatur extra illã, & multa conueniunt inferiori per se rõne superiorum, quae non conueniunt ei rõne eius quo differt ab illis, vt patet de oĩbus passionibus superiorum, & sic sumitur in proposito. Vñ ad obiectiones dr̃, q procedunt vtendo ly scd'm quod ipsum primo modo & non secundo. hõ. n habet sensum tactus sm id quidem q formaliter est, & qa sm quod est aĩal, sed non secundum id quo differt ab aĩali, & caeteris spẽbus. Et similiter iuxta primũ sensuum reduplicatiua admitti põt. Ad cõfirmationem dr̃, q inesse alicui rõne suę diffinitionis quid-

ditatiuæ, potest intelligi dupl'r. Primo modo accipiendo diffinitionem vt distinguit a suis partibus. & hoc mõ indubie verum est, ꝙ qcq̃d vendicat sibi aliquid rõne suæ diffinitionis, cõuenit ei sm qd' ipsum, quia diffinitio soli diffinito cõuenit, & ipsum a cæteris distinguit. & hoc mõ falsa est minor. Alio mõ potest intelligi inesse alicui rõne suç diffinitionis, accipiẽdo diffinitionem rõne suarum partium, & sic falsum est in ꝓposito ꝙ assumitur in maiori, & quia probatio minoris procedit hoc mõ, quoniam diffinitio hominis non assumit vt medium ad concludendũ ipsum habere tactum nisi ratione suæ partis, quæ est aĩal. sufficeret enim animal assumere ꝓ medio, & similiter est de isochele & habere tres. iõ non concludit minorem in eo sensu, in quo probanda erat.

An per se & secundum quod ipsum sint idem. Circa primam partem primæ ꝓpõnis, s. per se, & (sm quod ipsum) est idẽ. Aduerte aliquos S. Tho. expõnem non penetrare: credunt. n. ꝙ sm S. Tho. per se & sm qd' ipsum idem sint cõuertibiliter: occasionem aũt sic opinãdi sumunt ex duobus. Primo ex eo qd' introducẽdo prç fata. Aristo. verba S. Th. ait ꝙ ne aliqs crederet aliud esse ꝙ in diffinitione vniuersalis dixerat per se & secũdum ꝙ ipsum est, subdit ꝑ se & sm qd' ipsum est idem est. secundo ex eo qd' paulo ante diuidẽdo textum ait, Circa primum duo facit. primo ostẽdit qd' vniuersale cõtinet in se & dici de omni & per se. secundo ostendit qd addit supra ea, ibi vl'e autem. Hi autem ideo ad S. T. mentem nõ perueniunt: quia S. T. expresse in scdo contra Gentiles. c. 15. *Secundo cõtra Gẽtiles Tex. 15.* multum interesse sentit inter ꝑ se, & sm qd' ipsum potest enim vt clare patet idẽ conuenire pluribus ꝑ se, sed nõ potest idem cõuenire duobus sm qd' ipsum: quia qd' conuenit alicui sm qd' ipsum, ipsum nõ excedit: sicut hr̃e tres non excedit triangulũ. Qd' si forte dixerint qd' per se & sm qd' ipsum, simpliciter apud S. Th. differunt, sed non differunt sm ipsum in hoc textu: refrenent linguã ꝓpter tria. Primo qa superfluitatem sm hoc imposuit Aristo. si eius synonyma, aut idẽ formaliter & conuertibiliter sunt, alterum superfluit. Scdo quia diminutus esset S. T. nõ declarando ꝙ æquiuoce accipiuur hic secũdum qd' ipsum, *Vbi supra cõtra Gẽti.* & in cõi vsu ꝑborum, & prçsertim quia & oẽs, & ipse ex hoc cap. vti cõsueuerunt proprietate vocabulorũ, seruando sm qd' ipsum, vt differt a per se, & sonat idẽ qd' primo, vt in allegato capitulo euidẽter apparet. Nec superficietenus cõsideres hoc prçsertim plurimum siquidẽ apud me valet. Tertio quia S. Th hoc expresse dicit qd' principium huius capituli, in quo dr̃ (vniuersale autem dico ꝙ cum de omni sit, & ꝑ se est secũdum qd' ipsum est) est diffinitio ipsius vniuersalis, ꝙ si diffinitio est, totã diffiniti naturam explicat: & cõsequenter licet secundum qd' ipsum non sumptũ est vt conuertatur cum ly per se. vnde iõ Aristo. dixit qd' secundum qd' ipsum, & per se idẽ sunt, quia idẽ essentialr sunt sicut inferius & superius, ꝓpter qd' subiunxit qd addit supra per se, ꝙ. s. addit ly primo. Quãdo ergo dixit S. T. ꝙ ne aliqs crederet aliud esse &c. intellexit aliud essentialiter. Qd' vero præmiserat diuidẽdo textum intelligẽdo est explanatiue, seu declaratiue Aristo. n. *Rñdet argumentis.* primo ostendit. i. explanat qd' vl'e includit de omni & ꝑ se. & secundo ostẽdit. i. explanat qd addit supra ea & hçc indubie vera sunt, sed cũ his stat qd' etiam primo ponat integram diffinitionẽ ipsius vniuersalis, in qua nõ ita clare planum sit qd addat vniuersale supra ea. sicut qd' includat illa, propter obscuritatẽ illius vocabuli. secundum qd' ipsum declarari post, ꝑ ly primo. Et hçc videtur mihi sñia Arist. Si qs tamen per se, & secundum qd' ipsum idẽ conuertibiliter esse contẽderit si simpl'r hoc teneat contra veritatem Theophrastũ Albertũ S. T. & viam cõem tenet. Si aũt hoc in loco tm̃ idem intelligat, qa Themistij Auer. & S. T. verba hoc sibi fauent, ly secundum qd' ipsum nõ secundo, sed primo mõ exponat, vel ly ꝑ se exaltet, & secundum eius summũ eo vtatur. & onus respõdi assumat.

Vniuersale est cum primo demõstratur. Themistij primo poster. ca. 12. Auer. c. 31. Circa secundam partem ꝓpõnis primç. s. vniuersale autem est, cũ primo demonstratur. Notandũ est, ꝙ cum superlatiuum dupl'r exponatur. s. negatiue & positiue, hic ly primo vtroq; mõ expositum veritatem hr̃e oportet, quia qd' conuenit alicui vt vl'e eius (vt modo loquimur de vniuersali) nulli alteri inest prius, & sibi inest prius oĩbus aliis, alias ei non cõueniret primo, vt in textu habet. cum aũt audis vniuersale oportere inesse ita ei, cuius est vniuersale, ꝙ nulli alteri prius, esto cautus, et scito, ꝙ quo ad hoc id tãtum censetur alterum quod formalr differt a subiecto sumpto secũdum qd' ipsum mõ exposito. i. sumpto secundũ id quo formalr differt a cæteris: propter qd tam genus ipsius subiecti, q̃ quodlibet inferius ipso, alterum in proposito est a subto: ita ꝙ si aliquid inest subto rõne sui generis, vel cuiusuis superioris vel inferioris, non inest illi primo. Dr̃ia vero propria subiecti cõstitutiua cũ ipso cõuertibilis alterum a subto non est in proposito, sicut nec tota diffinitio subiecti alterũ ab ipso hic censetur, neque n. dr̃ia talis formaliter differt a subto sumpto secũdum quod ipsum est, neq; diffinitio tota vt de se patet, idẽ nãque est formalis conceptus oĩum trium, differens tantum sm diuersos modos cõcipiendi, seu significãdi illum: vnde ex hoc ꝙ hoĩs diffinitioni, seu cõuertibili dr̃iç prius inesse dicimus risibile q̃ homini, non sequitur, ergo non conuenit homini primo: qa, vt dictum est, alteri cõuenire non dicitur nisi alterũ habeat conceptum formalẽ a subiecto secundum qd' ipsum. Nec prætereundũ est q. siue tale prçdicatũ immediate fluat a dr̃ia conuertibili, siue mediate hoc nõ obstat. Tam. n. primam passionem q̃ secundam & q̃ tertiam inesse primo subto, a quo originantur, dicimus, eo qd oẽs a subto sumpto secundum qd ipsum effluant licet quædã prius natura alia. Nec in hoc ergo fallaris, vt qa passio tertia per secundam de subto demonstratur a priori, & sil'r secunda per primam. ꝙ propterea neges ipsam inesse primo subto. Ad demonstrationẽ n. sufficit mediũ esse causam proximam p̃dicati, & nõ oportet esse id, a quo primo fluit p̃dicatum. Et si arguat. prius *Obiectio.* secunda passio inest primæ, q̃ subto. quia prima passio vere medũ est, tunc, & prima passio differt formalr a subiecto ergo nõ primo inest subiecto. Dicitur primo, ꝙ maior est falsa. qm̃ licet insit secunda primæ proximius quã subiecto, nõ tamen prius. Dicitur secundo qd maior vl'r loquendo est impropria. qm̃ passio secunda non vl'r inest primæ, sed fluit ab illa, a subiecto aũt & fluit & est in illo. dicitur tertio ꝙ prima passio vt manet in ea vis quidditatis subiecti nõ censetur alterum a subto. Dicitur quarto ad euellendas omnes hmõi ambiguitates, ꝙ cum dicitur vniuersale alicuius est ꝙ inest illi primo &c. intelligitur ve subiecto, ita qd id, cuius A est vniuersale secundũ quod ipsum, debet subiici A, ita qd a nullo formalr distinctio mendicet subiici illi licet alteri cõicet vt medio & sic causat illud qd a nullo sibi mendicat hoc. licet alteri cõicet vt causæ mediæ. & sic omnes obiectiones cessant. *Respon. Prima. Secunda. Tertia. Quarta.*

Circa declarationem secundæ partis primæ propõnis aduerte ꝙ ex eis quæ ibi dicũtur sumitur illa regula generalis. ꝙ quando aliqd conuenit alicui subto primo, per illud subiectum põt de quolibet alio cui conuenit (tam superiori q̃ inferiori) & q̃ coniuncto realiter eidẽ demonstrari a priori. Hæc tamen regula qualiter intelligẽda sit (propter quædam p̃declaranda dicetur in septimo cap.)

An quod cõuenit alicui primo possit demõstrari de aliquo i quo primo non inuenitur. Super Textu cõ. 18. in solutione primi dubij circa finem. Circa regulam cognoscẽdi vniuersale. Dubitatur an illud q. conuenit alicui primo possit inueniri in aliquo, in quo eius primo subiectũ non inuenitur secundũ se. Et qa hæc quæstio est incõsueta & valde necessaria ideo excẽplariter declaro titulũ. Videmus qd hr̃e tres angulos æquales &c. primo cõuenit triangulo, & secundario cõuenit superioribus & inferioribus eo, puta figuræ & isocheli, & subiecto & accidẽtibus eius, puta æri, & albedini triãgularibus. In oĩbus autem his, nunq̃ inuenitur actualiter habere tres &c. nisi p̃ueniatur in eis ipsius triãguli natura secundum seipsam, vt patet. Nunquam. n. figura habet tres æquales &c. nisi sit triãgularis, & sil'r nunq̃ æs, aut albedo habet tres &c. nisi triãgularitatem sapiat. Quia igit sic videmus in hmõi dubitamus, an vniuersaliter verũ sit ꝙ id ꝙ conuenit alicui primo, ita vẽdicet sibi illud primo subiectum, ꝙ inueniri nõ possit in aliquo in quo nõ inueniatur illud primo subtm secundum se. Dico aũt secundum se. i. formaliter vt distinguitur cõtra virtualiter, ita qd' oporteat ad hoc qd' vniuersale alicuius inueniat in alio, ꝙ eius primo subiectũ formalr sit coniũctum illi alij, vel vt superius inferiori, aut ecõuerso, vel vt actus ponere, aut econ.

uerso, vel vt pars toti, aut ecōuerso, & huiusmodi & nūq̄ sufficiat coniūctum esse illi virtualiter. Oritur aūt quæstio hæc hoc in loco ꝓpter examē vltimæ particulæ, quę regulam cōplet. s. per ipsum aliis quibusque inest: oportet nāque discurrere sub iy. aliis, q̄ referri intelligunt, & quæ non. Prima aūt facie intuentibus textum, & expositores illustres apparet qd' impossibile sit inueniri vniuersale alicuius absque eius primo subiecto formalr. & textu quidem, quia in tota eius serie nō nisi de his fit sermo, quibus subiectum formaliter communicatur, vt in oībus exemplis adductis, ibi etiam in singulis erroribus manifeste liquet. Ex expositoribus vero, quia dūt qd' vniuersale, de quo loquimur, cōsistit in adæquatione subiecti ad prędicatum, & econuerso, q̃ si mutuo adæquant, ergo vnū non inuenitur vbi alterum nō est. Subtilius autem si perscrutari fuerimus, inueniemus qd' id quod cōuenit alicui primo inuenitur vbi eius primo subiectū, nō formaliter, sed participatiue tantum reperitur. Qd' sic manifestatur, quemadmodum in textu habetur: idē sonant hæc tria A inest alicui per se, s̄m qd' ipsum est, & A inest alicui primo, & A inest alicui, & ꝑ illud inest cęteris: ac per hoc necesse est, vt vbicūq; verificatur aliqd' horum trium, ibi verificetur quodlibet illorū: & qa multa sunt, q̄ alicui insunt & per illud cęteris q̄ illud participant, ita quod nō sunt illi subiecto realiter cōiuncta, non multa sunt quę cōueniunt alicui primo, & extra illud formaliter, licet nō extra illud

12. Meta. participatiue inueniūtur. Sunt aūt huiusmodi ꝑfectiones communes deo & aliis, vt in metaph ostēditur: perfectiones siquidem tales deo formalr insunt. & ꝑ ipsius participationem formaliter insunt aliis, in quibus naturā ipsam diuinam formaliter nō inueniri manifestum est: vnde ex hoc potest sic formari rō ad propositum ostendendum, Quicquid inest alicui & ꝑ ipsum cæteris, inest ei primo, siue secundum qd' ipsum perfectio cōis deo, & aliis inest deo, & per ipsum cęteris: ergo inest deo primo, siue secūdum qd' ipsum. Tūc vltra. Sed in illis cæteris non inest nā diuina formalr, sed participatiue tantum: ergo aliquid qd conuenit alicui primo, pōt inueniri extra eius primo subiectum formale, licet non participatiue, q̃ erat intentum. Maior est ipsa Arist. regula, minor aūt ex metaphy. suppositis. Et quia multis forte videbit̄ hoc nouum & quę sunt quō poterunt glosare regulam Arist. iō confirmo supradicta

Secundo cō tra Gētiles cap. 15. auctoritate S. T in. 2. contra Gentiles. c. 15. volentis qd' esse conuenit deo secundum qd' ipsum, & cæteris ipsius participatione. Fundatur aūt doctrina hæc supra ipsis rerū naturis quibus oportet nostros cōceptus cōformes esse, ita vt secundū diuersitatem rerum, de q̄bus loquimur, diuersimode oporteat applicare vniuersales regulas ad ipsas. vnde fit vt quia res habēs aliquod propriū communicatur aliis secūdum seipsam tantum modis supradictis, & etiam propriū eius communicetur eisdem, ratione illius formaliter tātum inuenti in eis, vt de triāgulo & eius proprietate patet Quia vero res aliqua nō est cōmunicabilis secūdum seipsam, sed participabilis, oportet q̃ eius proprium in aliis inuentū participatione quadam illius primi subiecti eis insit, vt sic cōmunicatio proprietatis cōmunicationem quādam naturæ sequatur, vt sic proprium non fateamur exire suū primo subiectum. Sunt n. (vt proposita exēpla sequamur) omnia alia a deo: quædam diuinæ naturæ participationes quasi deitates participatæ: & ideo si id qd' primo diuinæ cōuenit naturæ eis conuenit, nō exit suum primo subiectum, imo comitatur illud. saluatur igitur mutua adæquatio subiecti, & sui vniuersalis, non solum quādo ipsum vniuersale inuenitur tātum in eis, in quibus subiectū eius formaliter inuenit̄, sed etiam quando inuenitur extra suū primo subiectum formaliter, quia nō inuenitur extra suum primo subiectum participatiue: et hoc sufficit, & maxime. qn̄ tale vniuersale etiam participatiue inuenitur extra suū primo subiectū,

Nota totū huius regulæ sensum. licet formaliter, vt in similibus est. Regula ergo Arist. dicens. q̃. i primo alicuius subiectū, cui illud inest, & secundum ipsum aliis inest, nō est restringenda quo ad illā particulam, & secundum ipsum aliis, vt intelligatur secūdum ipsum formaliter inuentum in aliis, sed in sua amplitudine suscipienda, vt qualitercūq; hoc fiat, dummodo saluētur istæ duæ conditiones. s. q̃ illud tale prædicatum insit formaliter subiecto, & quod non nisi per illud vel secūdum illud, vel ratione illius cæteris insit.

Quod demonstratio est ex his quæ sunt per se, & ex necessariis. Cap. 6.

SI igitur de demonstratiua scientia ex necessariis principiis: q. n. scitur nō potest aliter se habere: quæ autem per se sunt necessario insunt rebus. hæc. n. sunt in eo qd' quid est quibusdā, alia insunt in eo qd' quid est prædicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse: manifestum est, q. ex huiusmodi in quibusdam utiq; fit demonstratiuus sylls. omne enim aut sic est, aut secundum accidens. accidentia aūt non necessaria sunt. Tex. 44.

Aut igitur sic dicendum, aut principiū ponendum, q. demonstratio circa necessariū sit: & si demōstratum est, illud aliter se habere non posse: Ex necessariis igitur oportet esse syllm. ex ueris quidem est, & non demōstratiue syllogizare: ex necessariis autem non est, sed aut demonstratiue, hoc aūt proprium demonstrationis est. Tex. 45.

Signum aūt est. q. demonstratio ex necessariis sit, q. instantias ferimus sic ad opināntes demonstrare, quoniā non sit necesse si opinamur, aut omnino cōtingere aliter, aut rationis causa. Tex. 46.

Manifestum aūt ex his, quoniam stulti bene opinati sunt accipere principia, si probabilis sit propositio & uera, ut sophistæ, quoniam scire sciūm est habere. non. n. q. probabile est aut uerum principium est, sed primum in genere, circa quod demonstratur & uerum non omne, sed proprium. Tex. 47.

Quod autem ex necessariis oportet esse syllm manifestum ex his est. Si enim non est habens rōnem propter quid existente demonstratione non est ' .ns. Sic aūt utiq; & quod A de C ex necessitate: B autem medium, per qd' demonstratum est, sed non ex necessitate, non sciunt propter quid. non. n. est hoc propter medium, hoc autem contingit oīno non esse, conclusionem aūt necessarium. Tex. 48.

Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rōnem, et saluatus est salua re, nec est oblitus, nec prius sciuit, corrūpetur aūt utiq; medium nisi sit necessariū, quare habebit quidem rōnem re salua, nescit aūt, neq; ergo prius sciuit. Si uero non corruptum est, contingit aūt corrumpi: q. accidit utiq; erit possibile & contingens, sed est impossibile sic se habētem scire. Cum igitur conclo ex necessitate quidē est, nihil prohibet medium nō necessarium esse, per qd' demonstratum est, ex nō necessariis. n. necessarium syllogizare, sicut & uerū ex non ueris. Tex. 49.

Cum aūt medium ex necessitate est, & conclo ex necessitate, sicut ex ueris uerū semper. Si. n. A de B ex necessitate: & hoc de C: necesse est ergo & A C inesse. ergo esse C omne A, est necessarium. Sed cū non necessaria est conclusio, neq; mediū esse necessariū possibile est. Sit. n. A in C, non ex necessitate: in B aūt ex necessitate: & hoc in C ex necessitate: A ergo in C ex necessitate erit. sed nō concessum est. Tex. 50.

Quoniam igitur si scit demōstratiue oportet demōstrationem habere, aut nō sciet, neq; (propter quid) neq; (quia necesse est illud esse) sed aut opinatur nesciens, si accipiatur tanq̄ necessarium non necessarium, aut neque opinabitur. Silr siue sciat (quia) per mediata, siue (propter quid & per immediata.) Tex. 51.

Summa huius capituli hæc est.

Demonstratiua scientia est ex necessariis. Probatur quadrupliciter. primo a priori: quia qd' scitur est necessarium. scdo probatur a posteriori sic. qd' est ex his quæ sunt ꝑ se, est ex necessariis, vt patet inductiue in primo & secundo mō perseitatis: demonstratio est ex his quæ sunt per se, quia omne aut sic inest, aut secūdum accidens qd' necessarium non est. ergo &c. Tertio probat̄ a priori: quia conclo per eam scita est necessaria: tenet ꝯña. primo ex differentia inter syllm & demonstrationē orta Conclusio principalis

ex fine proprio demõstrationis qui est scire. quarto probatur a signo, quia contra opinantes demonstrare instamus quod assumptum non sit necessarium.

Corollariũ Stulti sunt opinati accipere bene principia, si probabilis sit propositio & vera, vt sophistæ, qm̃ principium demonstrationis non est probabile vel improbabile, aut omne verum, sed primum & proprium vnicuiq;.

Secundo probatur illa consequẽtia a priori: quia scire est cognoscere propter quid res est: necessarij aũt propter quid necessarium esse oportet, aliter conclusionẽ oportet esse & pręmissas non, vt patet in terminis gñalibus.

Tertio probatur a posteriori: quia si quis nunc nescit, habens rationem saluatus, salua re, nõ oblitus, neq; prius sciuit, talis est cognoscens conclõnem necessariam per medium non necessarium. quia contingit illud corrumpi, si corruptum non est. ergo &c.

Conclusio. Conclusio necessaria non infert mediũ non necessarium, quia sicut nec conclusio vera infert præmissas veras

Conclusio. Medium necessariũ infert conclõnem necessariã esse. sicut ex veris non nisi verũ. patet in terminis generalibus

Conclusio. Conclusio non necessaria infert medium nõ necessarium esse, patet in terminis generalibus.

Conclusio addita Corollarium, Medium non necessarium non infert conclusionem non necessariam esse Reliquum erat hoc.

Cognoscens necessariam conclusionem per medium non necessarium aut opinetur se per medium necessarium scire aut non, nescit tam quia et per mediata, q̃ propter quid & per immediata.

Series autem hec est.

TRactaturus promissa, s. ex qualibus sit demonstratio, intẽdensq; in hoc cap: declarare qd' demonstratio est ex necessariis, duo facit. primo ponit conclusionem principalem, & quadruplr eam probat: adiũcto post quartam probationẽ corollario, sequentibus deinde aliis duabus tertiæ rõnis propositionibus. secundo declarat habitudinem inter medium & conclõnem in syllo, penes hoc qd' est esse necessariũ tribus conclõnibus quartam residuam ostendentibus, corollario opposito.

An Arist. intendat hic probare demõstratiuã scientiã esse ex necessariis, quia q scitur impossibile est aliter se habere. Circa principalem conclõnem scito quosdam, quibus non sat est ostẽdere ingenium suum in adinuẽtione nouæ expositionis, nisi mordeãt alienam, quæ a veritate nõ recedit, hoc in loco S. Th expõnem impugnare. Aiunt.n: q non recta est expõ dicens, qd' in prima huius capituli propositione Arist. probat demõstratiuam sciam esse ex necessariis, quia qd' scitur impossibile est aliter se hr̃e: propterea, quia in textu sit sermo condõnalis sic. (Si igit̃ est demõstratiua scia, ex necessariis principiis, q.n scitur non potest aliter se hr̃e) Ex hoc arguitur sic. *Egidius hic* Nota condõnis .Cly si. non cõsueuit poni supra consequens, sed añs ergo non probatur in ista ꝯña demonstratiuam sciam esse ex necessariis, sed assumitur. Pudet ẽndere Manifestatur siquidem eorũ cæcitas, dum sibiipsis non intendẽtes aliena sedare volunt, nõ.n. illud totum est añs apud nos qd' sit ab ipsis, neq; totus sermo adductus vnã integrat condõnalem, sed añs est. Si demonstratiua scia est, consequẽs vero ex necessariis principiis: supple oportet eã esse, residuum vero est probatio consequẽtiæ, vt clare habes in expõne S. Th. Illorum aũt expositio an recta vel nõ recta sit, mihi curæ non est, qm̃ circa textus expõnem cuilibet licentiã non nego dicendi vt libet, dummõ textum nõ destruat.

An qualibet propositio p se sit necessariã. Circa secundam ꝓpõnem principalis conclõnis occurrit dubium nõ dissimulandum ex eo, q. assumitur ibi, q omne per se est necessarium. Hoc n. non vr̃ verum, quia ista. sortes est homo, est p se in primo mõ dicendi per se, cum prædicatum ponat in diffinitione subiecti, si diffiniretur. vt habetur in. 5 met. cap. dr per se: & tñ ista non est *T. com. 23.* necessaria, quia tẽporalis est & corruptibilis. necessarium autem æternum esse cõstat. qa impossibile est aliter se hr̃e. patet autem qd' eius veritas temporalis & cõtingẽs sit ex corruptione alterius extremi, sortis. s. neque. n. fieri põt vt coniunctio significata p affirmatiuam ꝓpõnem remaneat inter aliqua altero eorũ corrupto. Ad euidentiam huius dubitationis sciendũ est. q quia enunciatio affirmatiua de tertio adiacentẽ non signat subiectum, aut prædicatum esse, sed coniũctionẽ prædicati cum subiecto, iõ ad videndum perpetuitatem & necessitatẽ veritatis signatæ per talem enunciationem nõ oportet attendere an subiectũ vel prędicatum sit vel nõ sit, & ꝑñr nec an sit corruptibile vel incorruptibile, sed oportet diligẽter inspicere an cõiũctio prædicati cũ subiecto sit tẽporalis & corruptibilis seu contingens, an ꝑpetua & incorruptibilis, seu necessaria: omne enim necessarium est incorruptibile & econuerso, & similr omne contingẽs est corruptibile & econuerso. Ad vidẽdum autem an cõiunctio prædicati cum subto sit incorruptibilis, non oportet attẽdere, an prędicatum nõ possit esse, aut intelligi sine tali subto, sed econuerso an subiectũ non possit esse, nec intelligi (prima vel secũda operatione intellectus) sine tali prædicato. Tunc. n. euidenter apparet coniunctio prędicati & subti incorruptibilis, qñ subiectũ intelligi non põt absque coniunctione ad prædicatum Qño. n. corrumpitur coniunctio, quæ nec secũdum esse, nec secundum intelli desinere põt: cum aũt in prædicatione quidditatiua prædicatũ ita claudatur in subto, q subiectum nec esse, nec intelli sine illo possit: consequens est q veritas per talem ꝓpõnem importata sit incessabilis & necessaria. Quia vero oĩs ꝓpõ, in qua species prædicatur de proprio indiuiduo est pdicatio quidditatiua (vt patet ex speciei diffinitione) oportet qd' quælibet tali. sit necessaria & perpetua: & sic ista ꝓpõ, sortes est homo, est perpetuæ & incorruptibilis veritatis propter necessariã connexionem subiecti cũ prædicato. Ad id vero qd' obiiciebatur dicitur, q nihil obest perpetuitati veritatis significatę per ꝓpõnem corruptio extremorum: siue. n. hõ sit, siue non semper est verũ dicere, homo est aĩal nec minus siue sortes sit siue nõ, semper est verũ dicere sortes est hõ, si vniuoce vtamur sortis noie. si nãq; sortis noie, modo intelligas indiuiduum humanũ, & postea indiuiduum cadaueris iam nõ vniuoce accipis sortem: simile n. est ac si sortis nomine canẽ, aut piscem intelligeres. Vñ vniuocatione terminorum seruata simplr & absolute necessaria est ista, sortes est homo, sicut & ista, homo est aĩal. Et ad maiorem claritatẽ suadeo hoc ex verbis Arist. in quarto cap. *T. com. 8.* Declarans siquidẽ ipse in diffinitione de omni, qd sit semper dici de aliquo. ait qd' est si nũc est homo, nunc est aĩal .i. qñcũq; de aliquo verificatur subiectum de eodẽ verificetur prædicatum, ex quo habetur qd' illud prędicatum semper est in subto, q semper sequitur ad suum subm, et sic necessario sequit̃, propositio illa nõ solũ est perpetua, sed simpliciter est necessaria. Cũ aũt ad sortem necessario sequatur homo, oportet qd' ꝓpõ dicẽs. sortes est homo, non solum semper sit vera, sed necessaria. Decipiuntur v̾o *Rñ erroris alterum,* in hac materia dicẽtes oppositum, quia ea æquiuoce sortis nomine vtuntur, & nõ aduertunt, q nõ minus est necessaria ista, sor. est homo, q̃ ista. sortes est sor. quia necessario prima ad istam sequit̃. Non minus. n. sequitur. sortes est sortes. ergo sor. est hõ, q̃ sequatur A est sorte. ergo A est homo illam aũt. s. sortes est sor. esse perpetuæ incorruptibilis. s & necessariæ veritatis simplr, est adeo per se notum, vt indisciplinati & indispositi ad ꝓbandum sit quærere eius probationẽ. Amplius propter ꝓteruos & debilioris ingenij viros. Oĩs enunciatio cuius res signata nõ potest aliter se habere. q̃ sicut per illam enũciationem significatur, est enũciatio necessaria. patet ista ex Arist. in ꝑdicamentis. *In prædicamento substantia circa si. dicta vltima.* Sicut. n. ab eo qd' res signata est vel non oro dicitur vera vel falsa, ita ex eo q res signata non põt aliter esse vel potest, oro dicitur necessaria vel contingens. Sed enunciatio quælibet in qua spẽs de indiuiduo proprio prędicatur est hmõi, q. s res significata per eam nõ põt aliter se habere, q̃ sicut signatur per illã. ergo &c. patet minor, quia res signata per huiusmodi ꝓpositiones nil aliud est, q̃ coniunctio subiecti cũ prædicato vt patet. Talem aũt coniunctionem (vt probatũ est) impossibile est aliter se habere. Est igitur ista. sortes est hõ, perpetuę & simpliciter necessariæ veritatis, licet vtrũq; extremum possit nõ esse, hoc. n nihil obest, vt declaratum est.

Eadem alia agitur difficultas. Circa eandem secũdam probationem principalis conclusionis. Dubitatur qũo illud met assumptũ. s. Quæcũq; sunt per se sunt necessaria. verificetur. Cũ. n. oĩs conclusio demonstrationis sit per se, & ꝓpões in quibus coniun-

ctiones, aspectus & eclipses luminarium prædicantur demonstratiue concludantur, eas p se oportet esse, & tamen necessariæ non sunt, quia possunt aliter se habere eorum significata. Clarum est enim quod corpora coelestia aliter & aliter se habent secundum huiusmodi accidentia quoniam nō semper eis insunt. Ad hoc multipliciter respondetur. primo negatur, ꝙ istæ propositiones sint per se. ga non demonstrantur in actu, sed in aptitudine, sed hoc est superius in quarto cap. improbatum. Secūdo dicitur qđ istæ sunt necessariæ in ordine ad causas suas, ita qđ eclipsis relata ad lunam nō inest sibi necessario, relata autem ad causam suam, puta interpositionē terræ inest sibi necessario, quia posita interpositione necessario inest. Sed nec responsio hæc sic intellecta satisfacit quia hoc ad necessitatem conclusionis nō sufficit. Primo quia remaneret in rei veritate conclusio non necessaria, qm̄ in ea causa non ponitur, sed subiectū, puta luna & eclipsis Secundo quia iterum redit quæstio eadem de necessitate alterius p̄missę in qua subiecto causa coniungit, puta interpositio terræ ipsi lunæ, non.n. est magis necessaria interpositio terræ q̄ eclipsis, & si hoc iterum dicatur p̄cise necessariū in ordine ad causam, iterum de illa causa quæretur, & si assignabitur situs luminarium in talibus locis, iterū de necessitate talis situs quæretur. cum & ipse non sit necessarius magis, aut procedetur ergo in infinitum in hmōi necessariis in ordine ad causas, aut ad aliqđ necessarium in ordine ad subiectum & causam simul venietur. Et confirmatur hic quia oportet non solum maiorē extremitatem inesse medio necessario, sed etiam mediū necessario inesse minori, & maiorem minori necessario cōiungi. aliter demonstratio non est. Secundum aūt hanc rationem tantummodo colligatio maioris extremitatis cū medio est necessaria, vnde nō magis necessaria est ista. luna eclipsatur q̄ ista. homo est disgregatiuus visus, vtriusq; siquidē prædicatum necessariū est in ordine ad causam suā, disgregatiuum nāq; visus necessarium est in ordine ad albedinem quę est eius causa. Et cum clarum sit qđ necessitas istius non sufficit ad demonstrationis conclusionem, dicatur qđ necessitas in ordine ad causam præcise ad demōstrationis conclusionem non sufficit. Amplius necessariū præcise in ordine ad causam est necessarium non nisi ex suppōne. s. si causa sit, sed ad necessitatem conclusionis demōstrabilis non sufficit qđ reducatur ad necessitatem suppōnis. quia sic omnis conclusio esset necessaria, cū ex fine primi peri herme. habeatur, ꝙ quælibet propositio necessaria est ex suppōne. Ex supra dictis ergo in quarto cap. sumenda est missio, & dicendum est, ꝙ istæ sunt per se & necessariæ, eo mō quo perpetuæ sunt, sempiternæ autē veritatis sunt. non secundum omne tempus simplr̄ sed secundum omne tēpus quo prędicata nata sunt inesse subiectis. nūquam siquidem fallit, qn̄ nata est esse coniunctio, vel oppositio luminariū. Vnde ad id qđ assumitur, ꝙ possunt eorum signata aliter se habere, eodem modo dr̄. ꝙ impossibile est eorum significata aliter se habere tempore quo nata sunt esse, licet aliquo tempore non sint & hoc sufficit, imo (vt in phia naturali experientia ostendit) ad necessitatem conclonis demonstrabilis. sufficit qđ vt in pluribus non possit aliter se habere. Necessitas.n. propositionū de qua posterioristicus loquitur ex materia sumenda est, & sicut analogicæ, & nō vniuoce inuenitur in diuersis rebus, ita analogicæ in p̄missis & conclusionibus demonstrationum diuersarū requirenda est. fatuum est siquidem quærere, ppōnes omnes necessarias vniuoce necessarias, si res ipsæ signatæ non sunt vniuoce necessaria. Vñ (sicut superius distinctum est) de omni, in tres ordines, ita necessarium distinguendū est. In separatis siquidē a materia est necessarium simplr̄. in mobilibus autem sed incorruptibilibus esse necessariū in regulariter, in mobilibus aūt & corruptibilibus, est necessarium vt in pluribus. Quouis ergo horū trium modorum ppō necessaria sit, demonstrationem ingredi non prohibetur.

Primo innotādo circa finem.

Egidij opinio.

Infra Textus cō. 23.

Circa fin.

In primo notanda.

Hic clare habes infra T. com. 43. cap. 23. primo notādo.

Ca. 4 circa dentitionem de omni.

Circa id quod assumitur in probatione eadem, s. omne aut sic inest, aut secundum accn̄s. (Accidentia.n. non necessaria sunt.) Aduertendum qđ ex processu Arist. euidenter apparet, ꝙ propositio per se in primo vel secūdo modo, & propositio necessaria cōuertuntur, & propositio & accidens & propositio nō necessaria, similiter conuertuntur. Si n. omnis propositio est aut sic. i. per se in primo vel secundo modo, aut secūdum accidens: & quælibet taliter per se est necessaria, & omnis secundum accn̄s est non necessaria, nulla remanet ppositio necessaria, quæ non sit p se modo dicto. & nulla remanet propositio necessaria quæ non sit per accidens. Aliter diuisio sufficiens non fuisset, qua dictum est, omne aut sic inest, aut secundum accidens. Cū igitur oporteat hanc conuertibilitatem acceptare. & verā esse. scito propositiones per se in primo & secundo modo vocari hic oēs quas supra diximus esse per se tam proprie q̄ improprie. & eas vocari per accidēs. quæ nec proprie nec improprie primum vel secundum modum perseitatis ingrediuntur. Tu aūt qui scrutator es operis: hinc aduertas ꝙ recta & consona Arist. fuerit supra a nobis explanata doctrina (in capitulo de per se) & q̄ optime dictum sit qđ omnis propositio per se, oportet qđ sit in primo vel secundo modo Reliquas.n. Arist. expresse hic ponit esse non necessarias. Et quoniam praue dispositionis ignorātia, multos occupasse ac detinere videtur in hac cæcitate (vt iam velut communis animi conceptio a multis proferatur) ꝙ propositio necessaria communior est propositione p se. Vltra ea quæ diximus confutandos eos esse duximus auctoritatibus aptis vt vel sic resipiscant, aut erubescant. Themistius in cap. 14. huius expresse dicit. ꝙ sola ea quæ dicūtur per se sunt necessaria. & dicit Aristo. hoc demonstrasse, cōstat autem ab exclusiua ad vniuersalem terminis trāspositis tenere argumentum: ergo omnia necessaria sunt per se. Auerrois quoq; in commento. 15. huius expresse dicit, ꝙ sicut dixit Arist. demōstratio non euadit quin sit, aut ex propositionibus per se, aut accidentalibus, & accipit accidētale vt infert conuertibiliter non necessariū (vt probabitur.) ergo apud ipsum & Arist. propositio per se & propositio accidētalis. i. non necessaria diuidunt sufficienter propositionem. cum ergo constet propositionem necessariā non claudi sub non necessaria: ergo clauditur sub altero mēbro. s. propositione, quæ est per se: nulla ergo restat foris ppositio necessaria, sed omnes clauduntur sub per se. Q2 autem Auerrois accipiat (ly accidentale) vt distinguitur contra necessarium. patet ibidem. quia immediate post diuisionē factam subdit has consequentias, ꝙ si est ex accidētibus nō est ex necessariis, quia accidentalia nō sunt necessaria, & si est ex necessariis non est ex accidētalibus. Aristo. & hic (vt diximus) & in cap. sequenti, vt ibi dicitur & in cap. de per se. vbi post diffinitos modos per se dixit quæcūque neutraliter insunt accidentia sunt. hoc idem sentit.

Capi. 4. de per se.

Them. capi. 14

Com. 15.

Infra Textus cō. 18. T. com. 19.

Circa vnam illam quatuor conditionum quibus amicit scientia dicitur in tertia probatione illius quæstionis scilicet salua re. Dubitatur an scīa corrumpatur corrupta re scita. Experientia n. ostendere videtur qđ non oporteat corrumpi scientiam re scita corrupta. Phi nāque habentes scientiam de rosis, non perdunt eā hyemali tempore, quo re se corrupte sunt, & similis est ratio in aliis. Ad hoc breuiter dicitur qđ cum ab eo qđ res est vel non est oratio & vniuersaliter scientia, quæ cōclusionum est habitus, sit vera vel falsa (vt in Prædicamentis dicitur) & scientiam falsam fieri sit ipsam nō esse, impossibile est scientiam remanere re scita corrupta. & ideo notāter Arist. addidit in textu illam particulam, salua re. Sed aduerte oportet, qđ res scita proprie loquendo nō est subiectum vel prædicatum, sed coniunctio prædicati cū subiecto, q̄ quia necessariam esse oportet & per se incorruptibilem esse constat. Si tamen corrumperetur scientia ipsa necessario corrumperetur. Vnde ad id qđ in oppositum adducitur dicitur, ꝙ licet tempore hyemali corruptæ sint oēs rosæ, res tm̄ scita corrupta non est. Tū quia res scita non est rosa (sed rosam esse A) ꝙ est impossibile aliter se habere, qm̄ necessarium est & incorruptibile. Tū quia rosa suo modo scita. i. vt de quo est scientia, vt sic incorruptibilis est, rosa. n. vniuersalis, de qua est sciētia, corruptibilis nō est (vt infra dicetur) sed hæc rosa et illa corrūpūtur, de quibus non est scientia. Et si arguatur, rosa est corrupta tēpore hyemali. Rosa est res scita, saltem vt subiectū. ergo res scita est corrupta. Sophisma sit secundum fallaciam accidētis. Sed de his infra.

An scientia corrumpatur corrupta re scita.

Subiectum circa fin.

Capi 9. arguitur.

Ex hac autem tam facili fundata & breui rñſione apparet quãtum vagentur illi qui ſciam remanere corrupta re iõ ſaluant, quia remanent ſemper res in cauſis ſuis, hoc.n. eſt per accidens, nihil.n. minus remaneret ſciẽtia mea de trianguli paſsionibus & roſa &c. ſi oĩa annihilarentur me ſolo remanente, quam ſi remanet prima cauſa, aut corpus cœleſte &c. extranea.n. hæc ſunt a ſcientia iam habita, nulla enim mutatio ex his ſequitur in ea.

Quod demonſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, & non ex his quæ ſunt per accidens. Cap. 7.

Accidentium autem non per ſe, quomodo deter-
Tex. 52. *minatum eſt per ſe. quidem eſſe, non eſt ſcientia*
demonſtratiua. non.n. ex neceßitate demonſtra
re eſt concluſionem: accidens.n. contingit non
Tex. 53. *ineſſe: de tali dico accidente. Et tamen oppo-*
nat fortaßis aliquis cuius cauſa hic oportet
interrogare de his, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. nihil.n.
differt ſi aliquis interrogatus contingere, & poſtea dicat con-
cluſionem. oportet autem interrogare non tãq̃ neceſſarium eſſe
propter interrogata. ſed qđ dicere neceſſe eſt illa dicẽti & uere
dicere, ſi uere erunt quæ ſunt. Quoniam autem ex neceßitate
Tex. 54. *ſunt unumquodq; genus quæcũq; per ſe & ſecundum qđ unum-*
quodque eſt, manifeſtum eſt, quoniam de his quæ per ſe ſunt, de-
monſtratiuæ ſcientiæ ex talibus ſunt, accidentia quidem.n. non
Tex. 55. *neceſſaria ſunt. Quare non neceſſarium eſt concluſionem ſcire*
propter quid ſit, neq; ſi ſemper ſit, non per ſe autem, ut ſunt per
ſigna ſyllogiſmi. Hoc.n. per ſe non per ſe ſciet, neq; propter quid.
Tex. 56. *propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum*
ergo oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.

Summa huius capituli hæc eſt.

1. Concluſ. Scientia demonſtratiua non eſt accñtium non per ſe. Probatur a priori, quia ex neceſsitate demonſtrat concluſionem, accidens autem contingit non eſſe.

Oppoſitio. Quare de accidentibus non per ſe fiunt interrogationes, ſi ex eis non poteſt fieri concluſio neceſſaria.

Rñſio. Oportet interrogare de his, nõ vt ex eis fiat concluſio neceſſaria neceſsitate conſequentis, ſed neceſsitate conſequentiæ & vera, ſi vere ſunt præmiſſæ.

2. Concluſ. Demonſtratiuæ ſcientiæ ſunt de his quæ ſunt per ſe, & ſecundum qđ vnũquodq; eſt. Probatur a priori, q̃a eſt. de & ex neceſſariis circa vnũquodq; genus. Accidẽtia enim quæ reliqua ſunt, non ſunt neceſſaria.

3. Concluſ. Non eſt neceſſarium conclõnem ſcire propter quid ſit ſi medium ſemper eſt, & nõ per ſe eſt. Probatur a priori quia ſcire propter, quid eſt ſcire per cauſam, tũc autem concluſio per ſe non per ſe ſcitur.

Corollariũ. Propter ipſum ergo oportet medium tertio, & primum medio ineſſe.

Series autem hæc eſt.

Declaraturus in hoc cap. demonſtrationis propõnes eſſe per ſe, prima conclõne determinat conclõnes demonſtrationis non eſt per accñs, ſubiũgens circa hoc dubĩõnem q̃dam & ſoluens. In ſecunda deinde concluſione demonſtrationis conclõnes per ſe, & præmiſſas per ſe, & ſm ꝙ vnũqđq; eſt ſore determinat. Et, quia præmiſſas quæ faciunt ſcire ſimplr, oportet eſſe per ſe pmiſſas, ideo deducit tertiam conclõnem, & eius corollariũ ex ea.

Dubium. An concluſio demonſtrationis poſsit eſſe p accidens. Circa primam conclõnem dubitatur, quia videtur qđ demonſtrationis conclõ poſsit eſſe per accidens, omnis.n. concluſio in qua propria paſsio inferioris p̃dicatur de ſuperiori eſt per accñs, cum etiã ipſum inferius ſuperiori accidat, multæ aũt tales demonſtratiuæ concludũtur, igitur multæ demonſtrationis conclõnes ſunt per accñs. minor

T. com. 11. habetur ab Ariſt. ſuperius in cap. 5. vbi dixit. ꝙ licet vniuerſale trianguli non demonſtretur primo niſi de triãgulo, per ipſum tñ triangulum contingit monſtrare de figura, ꝙ habet duos rectos.

Rñdetur. Ad hoc dr̃, ꝙ aliud eſt concludere paſsionem inferioris de ſuperiori, et aliud eſt concludere eandem paſsionem de eodẽ ſuperiori particulariter ſumpto: paſsio ſiquidẽ inferioris, q̃uis accidat ſuperiori, non accidit tñ ei particulariter ſumpto. Vnde iſta eſt p accidens. figura habet tres angulos æquales duobus rectis, iſta aũt eſt per ſe (licet reductiue) aliqua figura habet tres angulos æquales duobus rectis. Et qđ prima ſit p accidẽs probatum ſufficienter eſt. Q aũt ſecunda ſit per ſe, & neceſſaria probatur ſic Oĩs concluſio ex veris neceſſariis & per ſe, recte ſyllogizata, eſt neceſſaria et per ſe (vt habetur ex præcedenti cap.) vbi dictũ eſt ex neceſſariis neceſſariũ tantum ſequi, & qđ ꝓpõ per ſe & neceſſaria cõuertunt. (Capite 6. T. com. 17.) Sed conclõ in qua paſsio inferioris p̃dicatur de ſuperiori particulariter ſumpto recte ſyllogizatur ex veris neceſſariis, & per ſe. ergo talis conclõ eſt neceſſaria & per ſe. Minor exemplariter oſtẽditur, faciendo talem demonſtrationem in primo tertiæ. omnis triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. oĩs triangulus eſt figura. ergo q̃dam figura habet tres angulos æquales duobus rectis.

Quia ergo aliud eſt cõcludere de ſuperiori, & aliud de ſuperiori particulariter ſumpto, dicitur ad dubiũ, qđ nulla concluſio, in qua paſsio inferioris p̃dicatur de ſuperiori, eſt demonſtrabilis, licet ſit demõſtrabilis de eo particulariter ſumpto. Et ad id qđ adducitur ex textu Ariſt. dr̃, ꝙ Ariſt. intendit eo mõ quo nunc declaratum eſt. Vñ cum dixiſſet, & tamen eſt de figura mõſtrare. ꝙ habet duos rectos, ſubiunxit. Sed nõ cuiuslibet figuræ eſt, nec vtit̃ qualibet figura demõſtrans habere tres. Vbi clare inſinuat ꝙ non de figura, ſed de quadã figura demonſtratur hr̃e tres. (Vbi ſupra T. com. 11.)

Argutur. Q ſi obuceris ex eo qđ indefinita particulari equiualet, ꝙ ſicut particularis in tertia figura cõcluſa eſt, ita indefinita cõcluditur, et ꝯñr ita eſt neceſſaria iſta figura habet tres, ſicut iſta, quædã figura habet tres.

Rñſio. Memento qđ poſterioriſtica doctrina traditur hic, ſm q̃, quia ad materiam deſcendit ſubiectũ ſimplr & abſq; ſigno, vlis magis vim obtinet q̃ particularis, & propterea incõpacte loco particularis ſubiectum ſimplr abſq; ſigno poneretur. Sed qm̃ in verbis vis facienda nõ eſt vbi de rebus conſtat, iõ dicitur qđ dummodo demonſtrans paſsionẽ inferioris de ſuperiori, vtatur ipſo ſuperiori nõ vt ſuperius eſt, ſeu nõ vniuerſaliter, ſiue hoc faciat particularizatione, ſiue indefinitione, non eſt cure, quouis nãq; modo loquaris oportet ſi demonſtrare vis, ꝙ ſuperiori particulariter ſecundũ rem vtaris. Vñ & Ariſt (vbi ſupra) non ſat fuit dicere, nõ cuiuslibet figuræ eſt, ſed addidit nec vtitur, qualibet figura demonſtrans hr̃e tres, ſophiſticas importunitates per hoc excludens. Ex his habes qualiter intelligẽda ſit regula illa ex quinto cap. ſumpta. ſ. Qñ aliquid conuenit alicui primo. p illud ſubm poteſt de quolibet alio cui ineſt a priori demonſtrari, intelligenda eſt .n. qñ coniũctio illius alterius cum primo ſubto illius ꝓprij eſt neceſſaria & p ſe. Aliter altera præmiſſarũ eſſet per accñs ꝙ demonſtratio nõ patit̃, vt hic patet. Hanc gloſam diligẽter memoriæ cõmẽdato. (Ex T. c. 13 in fine.)

Qño accidentia, quæ non per ſe inſunt, nec neceſſario ineſſe oporteat: & vnde de accidentis natura per dubitationẽ exponitur. Circa probationem eiuſdẽ primæ conclõnis. Aduerte ꝙ ibi expreſſe Ariſt. ait accñs non per ſe, non ex neceſsitate ineſſe, & declarat ſe loqui de p ſe eo modo quo ſuperius determinatũ eſt de per ſe. Et ꝯñr oĩno vult qđ omne accidens qđ neceſſario ineſt per ſe ineſt, & omne accñs, ꝙ non per ſe ineſt, nõ neceſſario ineſt, ita qđ accñs neceſſario ineſſe et p ſe ineſſe conuertibiliter ſe ſequi aſſerit. Et qm̃ ſententia hæc profunda eſt, ſubtiliſsima eã S. Th. expõne declarauit. & q̃a ſua quoq; expõ difficultate & dubitatione non caret, eã declarare volo & enucleare ſecũdum vires. Intendens igit̃ declarare S. T. prædictam Ariſt. ſniam qua dicitur. ꝙ ſi accñs per ſe non ineſt, neceſſario non ineſt. Cũ accidens triplex ſit. ſ. ſeparabile, inſeparabile, & propria paſsio, primo reiecto, q̃a non neceſſario ineſt ad duo reſidua ſe conuertit, & ſupponẽs quod vtrũq; eorum neceſſario inſit, declarat qđ vtrũq; eorum per ſe ineſt ei cui neceſſario ineſt tali proceſſu omne accñs qđ neceſſario ineſt alicui ſubiecto, oportet qđ habeat in illo ſubto cauſam, ex qua ita fluat, ꝙ nõ poſsit non ſequi, aliter nõ eſſet aſsignare cauſam huius neceſſariæ cõnexionis. Sed vtrũque horum. ſ. tam propria paſsio, q̃ accñs inſeparabile neceſſario ineſt. ergo vtrũq; horum habet in illo ſubto cui neceſſario ineſt cãm, ex qua ita fluit qđ non poteſt nõ ſequi.

Tunc

Tunc vltra. omne accñs habens taliter cãm in subiecto, aut cãtur a principiis spẽi, aut ex principiis indiuidui. Si taliter causatur ex principiis spẽi est propria passio. & ꝯñr eius subm cui necessario inest, est spẽs. Si vero taliter causatur ex principiis indiuidui est accñs inseparabile, & ꝯñr eius subm cui necessario inest est indiuiduũ. Tunc vltra. omne accñs, ꝙ causatur ex principiis subiecti, recipit in sua diffinitione illud subm ex cuius principiis cãtur, quia vnũquodq; diffinitur ex propriis principiis Sed accñs inseparabile cãtur ex principiis indiuidui ergo in diffinitione accñtis inseparabilis ponit̃ indiuiduũ Tunc vltra ergo accñs inseparabile ꝑ se prędicat̃ de indiuiduo in scdo mõ dicendi ꝑ se. ergo de primo ad vltimũ omne accñs qđ necessario inest alicui, inest illi per se, ꝙ erat declarandum.

Dubiũ primum.

Circa hunc processum quadrupl̃r dubitatur. Primo circa id qđ supponitur. s. ꝙ accñs inseparabile necessario insit. primo quia hoc est cõtra. Porphyrium dicentẽ ꝙ accidens vt cõprehendit sub se separabile & inseparabile est ꝙ contingit eidẽ inesse & non inesse, & qđ adest & abest subiecto pter subiecti corruptionem. Si. n. accñs inseparabile abesse põt, non inest necessario, quia quod necessario inest impoĩe est non inesse (vt dr̃ in. 2 peri herme.) Scđo quia qđ necessario inest semp inest, accñs aũt inseparabile non semper inest, qm̃ pulli coruorũ albi nasci dñr et postmodum nigrescunt. Tertio qm̃ Albertus in p̃dicabilibus suis dicit q. corui possunt fieri albi impossibile est aũt fieri oppositum eius qđ necessarium est esse. ergo &c.

Cap de accidente. *2. Peri her.* *Cap de accidente.*

Dubium secundum.

Secundo dubitatur circa processum ipsum. vr̃. n. ꝙ cõmitatur æquiuocatio, illius termini. s. (inesse necessario) q̃a nunc vt sumit̃ pro inesse secundum rem, nũc vero prout sumitur pro inesse sm intellectum cõponentem & diuidentem: cũ. n. supponitur accñs inseparabile inesse necessario intelligitur sm rem tm̃ (vt Porph. dixit) quia põt coruus intelligi albus. Cum aũt Arist. ait, ꝙ omne accñs, ꝙ necessario inest, ꝑ se inest, intelligitur de illo accidente qđ necessario inest sm intellectum cõponentem & diuidentem. i. ꝙ ita inesse intelligit̃ q. ꝓpõ negatiua remouens tale accñs ab illo subiecto, sit non solũ falsa, sed impossibilis, & implicans contradictionẽ &c. accidens. n. qđ sic necessario inest, ꝑ se inest, quia absque subiecto diffiniri nõ potest. non aũt omne qđ secundum rem a subiecto remoueri non potest, vt de nigredine corui patet &c.

Dubiũ tertium.

Tertio dubitatur circa id qđ in fine assumit̃. i. ꝙ in diffinitione accñtis inseparabilis ponitur indiuiduũ. Hoc. n. videtur omnino impoĩe, quia inter accidens & subm ꝓprium, per qđ diffinitur, est talis adæquatio ꝙ soli illi cõuenit primo, et si alteri conuenit, rõne illius conuenire necesse est. Inter accñs autem inseparabile, & indiuiduũ talis adæquatio non vr̃. intuemur. n. nigredinem, quæ accñs inseparabile est corui. extra spẽm coruorum inueniri, & non propter indiuidualem cõplexionem coruorum vt patet &c. & similiter de albedine respectu cigni &c.

T. com. 12. & 13.

Quarto dubitatur circa conclusionem principalr̃ intentam ex hoc processu i. q. accñs inseparabile sit accñs ꝑ se. Est. n. regula gñalis ex quinto cap huius sumpta, ꝙ omne accidens conueniẽs pluribus per se & vni non rõne alterius, conuenit eis rõne alicuius cõis per se inuenti in illis, qm̃ oportet cuiusq; accidentis per se inueniri subm cui cõuenit secundum qđ ipsum. Accidens aũt inseparabile, puta nigredo cõuenit coruis pluribus, & non rõne alicuius communis ꝑ se illis conuenientis. ergo non cõuenit indiuiduis corui ꝑ se &c. ꝙ non conueniat eius rõne alicuius communis, ex eo patet, q̃a principia indiuidui sunt causa accidentis inseparabilis, vt dictũ est. principia. n. indiuidui cõia nõ sunt pluribus, sed indiuiduo cuius sunt principia propria sunt. Q꞉ aũt illud cõe (si fingeretur) non insit per se indiuiduis, ex eo patet qđ omne prædicatum per se, aut est genus, aut est spẽs, aut dr̃ia, aut proprium. Tale autem cõe nihil horũ est, vt clarum est. Præterea, istud cõe aut est subã, aut accidens: si subã, ergo datur gradus, substantialis medius inter spẽm & indiuidua: ꝙ est alienum a pħia. si accñs iterum redit quæstio quõ per se insit illis pluribus indiuiduis cũ non insit eis per se in primo mõ perseitatis, & oportebit inuenire vnum cõe aliquod cõe per se eisdem rõne cuius tale accñs illis conueniat, & tunc iterum quæratur de illo, aut est subã, aut accñs, & procedendo vt prius, dabitur processus in infinitum ꝙ est absurdum &c. Postremo dicere, ꝙ accñs inseparabile sit accidens per se, ex contra cõem conceptum pħorum vnanimiter differentiam ponẽtium inter accidens proprium & inseparabile, ex eo ꝙ illud est accidẽs per se, hoc aũt est accidens per accidens, inseparabile tamen.

Solutio primi dubij.

Ad primum dubium dr̃, ꝙ de accidente inseparabili contingit dupl̃r loqui. Vno modo in ordine ad speciem. Alio modo in ordine ad indiuiduum. Si primo mõ sumatur, tũc est prædicatum accñtale, & accidens quintum prædicabile, & vocatur accñs inseparabile, & sic accipit ipsum Porphyrius ponens illas descriptiones &c. Si aũt sumitur secundo mõ tunc cadit sub quarto p̃dicabili proprio. s. Nec conueniunt ei diffinitiones accñtis assignatæ a Porphyrio, qm̃ (vt ostensum est) prædicatur per se de indiuiduo, & vocãdum est proprium qm̃ respectu eius (vt dictum est) accidens nõ est, sed proprium. Et qm̃ S Tho. hoc secundo mõ loquebatur de accidẽte inseparabili (vt verba eius ostendunt) iõ recte supposuit ipsum necessario inesse. Ad reliqua duo obiecta similiter dr̃, ꝙ, quia oportet difformiter applicare regulas posterioristicas rebus, & nõ vniformiter vti illis in oĩbus, inde est, ꝙ nihil obstant doctrinæ huic ea. q̃ obiiciendo adducuntur. sicut enim iam diximus, sempiternitas nõ eodem modo reperitur in pħicis & aliis, & sil̃r necessitas, propter quæ, sicut stat aliquã ꝓpositionem in materia pħicali esse de omni, & tñ carere vniuersalitate suppositorum & tẽporum simpliciter, vt patet de illa. oĩs canis habet visum et similibus, ita stat eam esse necessariam, & tñ non sempiternam simpliciter sed pħicæ. Constat aũt ꝙ accidentia de quibus loquimur, physica sunt, & iõ sat est in eis inueniri necessitatem sempiternitatem vlitatem & perseitatẽ physico more. s. vt frequẽter seu semp deductis impedimentis, qñ natum est esse. ꝙ ergo corui nascãtur albi sempiternitati simpliciter obstat, nõ physicæ, sicut canẽ carere visu ante nonum diem. Q꞉ aũt corui possint fieri albi, necessitati simpliciter nõ physicę obstat, sicut et hoĩem nasci vel fieri cęcum aut mutum. Clarũ est. n. ꝙ huiusmodi ꝓpões (homo habet visum) hõ habet auditum, & hmõi sunt necessariæ & per se, & demõstrabiles (nisi ad sensum essent notæ) & tñ impedimenta aliqua facilius inueniuntur priuantia hoĩem talibus q̃ coruum nigredine. Causa aũt quare impediri potest accñs inseparabile videtur, esse, non quia illud a quo primo fluit, separabile sit ab hoc coruo, qm̃ illud (vt infra dicetur) in primo modo perseitas cõuenit huic coruo, sed quia impediri põt fluxus nigredinis ab illo principio in tali particulari, sicut & visus impeditur in homine cæco non ꝑ subtractionem principij ex quo originatur oculus tã quo ad potentiã visiuam, q̃ quo ad organum, sed ꝑ admissionem alicuius impedientis, ne a tali causa veniat. nunc talis effectus, & in proposito plus est. non. n. puto coruum ita a nigredine posse abduci quin fuscus remaneat & sic saluatur necessitas physica &c.

Cap. 4. *Solutio quarti dubij.*

Solutio secũdi dubij.

Ad secundum dubium dr̃ ꝙ nulla est in hoc processu ęquiuocatio. qm̃ loquimur de accñte inseparabili in ordine ad proprium eius subm ꝙ est indiuiduum, modo declarando. Indiuiduo aũt inest accidẽs inseparabile necessario, non solũ secundum rem, sed etiam sm intellectũ cõponentem & diuidẽtem physicæ tñ, cum in eius diffinitione cadat sm aliquid sui, quia propriũ illius est. Vnde ꝓpõ negans accñs inseparabile ab indiuiduo illius speciei cuius est accñs inseparabile non solum est falsa, sed impossibilis. sicut negans, quodcũq; aliud prædicatum necessarium physicæ. Qñ ergo dr̃ a Porphyrio, ꝙ accñs inseparabile non secundum intellectũ, sed rẽ est inseparabile. est intelligendum in ordine ad spẽm, respectu cuius denominatur illud prędicatum accñs inseparabile & nõ respectu indiuidui respectu cuius denoĩatur propriũ. & sic sermo eius formal̃r verificatur & nostræ non obstat snĩæ, quia (vt diximus) hic loquimur de accñte inseparabili in ordine ad indiuiduũ. Nulla igit̃ æquiuocatio est, sed semp de necessario inesse sm intellectum componentẽ & diuidentem est sermo. Antequã aũt tertio satisfiat dubio, quartum soluendum censeo, vt facilior sit disciplina.

Solutio quarti dubij.

Ad quartum ergo dubium dr̄, ꝙ accidens inseparabile inest indiuiduis rōne alicuius cōis per se inuenti in illis, & cōe illud ipsa indiuidui principia sunt. Et ad huius improbationem dr̄ ꝙ cum principia rei sint duplicia, formalia.s.& mālia. & principia formalia sint specifica, principia indiuidui mālia principia esse oportet. Principia aūt materialia dupliciter sumi pñt. Vno mō vt constitutiua sunt huius, & sic propria sunt huic, & cōia neq; esse neq; intelligi possunt. Alio mō absolute secundum se & vr̄, qm̄ cum quadā latitudine, plura vel oīa indiuidua illius speciei vel gn̄is ambiunt. & materialem similitudinē vel dissimilitudinem inter illa faciūt, & sic cōia sunt pluribus non solum indiuiduis. sed spēbus & gn̄ibus, quia forma q̄ primo respiciūt, est forma valde gn̄alis, vt alibi dictum est. v.g.ra. principia materialia aīalium ex quibus oritur masculineitas & ea ex q̄bus oritur fœmineitas cū latitudinem habeāt, s̄m q̄ hæc sunt oībus femellis cōia. & illa oībus masculis, duplr pñt accipi.s. vt constituunt hunc masculum vel illam fœminā, et vt sunt cōia oībus vel masculis vel fœminis. oēs.n. masculi cum assimilētur in masculineitate, in principiis quoq; talis sexus necessario assimilantur, & silr est de fœminis inter se, hic quoq; masculus, sicut ita est hic masculus ꝙ nō illæ ita hæc habet sui sexus principia propria ꝙ non illa. & sic de aliis &c.

Ad primam vero probōnem, ꝙ tale cōe non insit indiuiduis per se. dr̄ ꝙ tale cōe inest indiuiduis ꝑ se, nō vt genus, aut spēs, aut dr̄ia, aut proprium, sed vt principiū materiale eorū, ꝙ in cuiusq; eorum diffinitione si diffinirent̄ apponeretur vñ conuenit eis per se in primo mō dicendi per se, sicut pūctum inest lineæ, & tñ neq; genus, neq; species, neq; differentia, neq; proprium eius est.

Ad secundam probationem eisdem dr̄, ꝙ tale cōe est substantia quia est principium māle indiuidui subæ. Nec sequitur ergo ꝙ datur gradus medius inter spēm & indiuidua, quia tale cōe pars indiuidui materialis est. Sola aūt forma gradum in p̄dicamento constituit. Vñ non oportet quærere amplius per qd' tale cōe insit pluribus indiuiduis, quia (vt dictū est) in primo mō inest eis, sicut nec per aliquid aīal per se inest boui leoni & homini &c.

Ad id qd' vltimo additur dicit̄. ꝙ secundum pbos illa differentia intelligēda est, de proprio & accnte inseparabili in ordine ad spēm & non in ordine ad indiuidua. Et merito, quia aliter nō esset locutio formalis. res.n. quę est accidens inseparabile (vt dictum est) denominatur accidens inseparabile in ordine ad speciem, in ordine nāque ad indiuidua proprium denominatur.

Solutio tertij dubij.

Ad tertium nunc dubium dr̄, ꝙ quia accn̄s inseparabile non fluit a principiis formalibus speciei, q̄a eius ꝓpria passio esset: nec a principiis mālibus indiuiduo vt constituunt hoc, q̄a sic extra hoc non inueniret̄, sed a principiis materialibus, q̄ extra illam spēm indiuidui absolute inueniuntur: iō nec hic coruus. nec aliq̄s coruus ponit̄ in diffinitione nigredinis, ꝙ accn̄s corui est inseparabile recipit̄, sed principia illa mālia, ex quibus necessario oritur nigredo seu cōe illud principium māle, cui conuenit nigredo, puta coruus terminanī minimū lucis sapiens in diffinitione nigredinis ponere debet, si q̄s eā diffinire vellet. Et q̄a tale cōe (vt diximus) ꝑ se in primo mō cōuenit indiuiduis corui & carbonis (& si qua sunt hmōi) vt principiū tñ materiale, consequens est, ꝙ nigredo ꝑ se in secundo mō insit talibus indiuiduis Cōtinent n. ꝑ se in seipsis, subiectū propriū ꝑ ꝙ diffinēda est nigredo, sicut sor. & Plato cōtinent in seipsis, subiectū proprium risibilitatis. Vñ ex malo intellectu eorum q̄ dixit S. T. procedit obiectio, nō.n. volumus ꝙ ipsum indiuiduū de quo accn̄s inseparabile prædicatur ꝑ se in eius diffinitione ponat̄, quia hoc non oportet, sed qd' per se in seipso contineat causam ex qua necessario fluit, & p̄ñr subm̄ ꝑ ꝙ diffiniri debet &c. Et sic patet q̄ vr̄ verificatum sit Arist. dictum ꝙ.s. omne accidens, ꝙ non inest per se, nō inest necessario &c. Ostendimus.n. ꝙ etiam accn̄s inseparabile, illi cui necessario inest, per se inest nulla æquiuocatione interueniente.

Processus Arist. ostēdentis demōstratiō.

Circa eandem probōnem eiusdem conclōnis, aduerte. ꝙ S. T. mouet dubiū ex eo ꝙ Arist. circularem demonstrationem fecisse vr̄, dum superius demōstrationem necessariorum esse ostendit, quia est de per se, & nunc oñdit ipsam esse eorum q̄ sunt per se, quia est de necessariis &c. Et in r̄ñsione quatuor dicit dubōnem inducentia. Primū est, ꝙ ostendere demōstrationem esse necessariorū (quia ꝙ scitur est necessarium) est vera demōstratio. Scd̄m est, ꝙ ostendere demonstrationem esse necessariorū (quia est eorum q̄ sunt per se) non est vera demōstratio, sed ad hominem ostensio. Tertium, ꝙ tñ non expresse cōfirmat, sed necesse est subintelligi, est ꝙ ostendere demōstrationē esse, corum, q̄ sunt per se, quia est necessariorū, est vera demonstratio, quia in hoc cap vtitur Arist. Ex his aūt conficitur quartum, ꝙ est r̄ñsio sua ad dubium motū, ꝙ licet Aristo. secundo & tertio processu q̄ circulares sunt, vsus fuerit. scd̄o tamen non vsus est vt demonstratione simpliciter sed ad hoīem, & ideo circulum demonstrationū non facit, propter qd' primum processum q̄ simplr demonstratiuus est & circulo caret ad demōstrādā conclōnem secundi processus apposuit. Inducunt aūt horū singula dubitationes singulas, sigillatim prosequendas.

num necessariorū est, quātum valeat.

Circa primum n vr̄, ꝙ falso dictum sit ꝙ illæ processus factus præcedenti cap.s. demōstratio est necessariorū, quia qd' scitur est necessarium, sit vere demōstratio Nullus siquidem processus ab effectu ad cām est vere (vt modo loquimur) demonstratio. scire aūt effectum esse demonstrationis ipsum demonstrationis nomen superius ostendit, qñ dictum est demonstratio est syllō faciens scire: igitur procedere a condōnibus ipsius scire ad conditiones demonstrationis nō est vere demōstrare. Ad hoc faciliter dicitur, ꝙ quia causæ sunt sibi inuicē causæ (vt dicitur in. 5. Metaph.) non incōuenit scire effectum & causam demonstrationis esse. Vnde potest duplr accipi. vno modo vt effectus est demōstrationis in genere causæ efficientis, & sic illo nō vsi sumus in proposito ꝓcessu. Alio modo vt finis est demonstrationis, q̄ nihil aliud est, q̄ instrumentum intellectus ordinatū ad scire, & sic est causa demonstrationis in gn̄e cāę finalis & sic sumpsimus scire in proposito: & qm̄ causa finalis est prima oīum causarū & cā causarum, iō processus Aristo. assumens pro medio ipsum scire, vt cām finalem demōstrationis, vere a priori demonstratiuus fuit, dū ex diffinitione scire, demonstrationem esse necessariorum cōclusit dicens, Scitum est necessarium: ergo demonstratio est necessariorum.

T. com. 5.

T. com. 2.

2 Phisicorum.

T. com 32.

Circa secundam vero maior occurrit difficultas, manifeste siquidem apparet fal um illud scd̄o dictū.s.ꝙ processus in præcedenti quoq; capitulo factus.s. demōstratio est necessariorum, quia est de his q̄ sunt per se, non vere demonstratiuus sit, sed ostēsio ad hominem, processus.n. a priori (cæteris saluis cōditionibus) veræ demonstratiuus est. Ille aūt a priori est, quia per se prius est necessario, ideo.n. propositio est necessaria. quia ꝑ se. cæterarum aūt conditionum nullus apparet defectus. ergo demōstratiuus veræ videtur. Ad hoc duplr. primo qd' necessariū est prius simplr per se.& quod ideo est propositio per se, quia est necessaria, & non ecōtra cum n. necessarium pertineat ad rōnem causæ (vt S. Tho. ait quinto metaphy. cap. de necessario) quia cā est ad q̄ de necessitate sequitur effectus, & per se vel modus causandi, vel modus prædicandi ponitur in quinto metaph. prius aūt sit causæ ratio q̄ causandi, & prædicādi modus consequens est. Quod necessarium simpliciter sit prius per se.

T. com. 13.

Super textum com. 6.

Super textus cō. 23.

Et cōfirmatur hoc ex maiori ambitu ipsius necessarij, necessitas.n. inuenitur in rerum natura inter illa quæ si fierent extrema propositionis non facerent ꝓpōnem per se, vt patet in oībus ꝓpōnibus de secundo adiacente in substantiis incorruptibilibus aliis a deo. Vnde nō ista est per se. homo est risibilis, quia homo necessario causat in se risibilitatem, & sic de aliis &c. Scd̄o dicitur qd' quicquid sit de ordine necessitatis & perseitatis, clarū est, ꝙ necessarium prius inest scito, vt sit, q̄ per se, eo qd' necessariū in diffinitione ipsius scire ponitur, ꝑ se aūt non. nihil aūt est magis intimū alicui, q̄ sua diffinitio &c. Clarū quoq; est, ꝙ scire ponitur in diffinitione demōnis ex fine sumpta, & p̄ñr de primo ad vltimum necessariū cadit in diffinitione demōstrationis, & conuenit ei in primo mō dicendi ꝑ se: et ideo dato, ꝙ per se prius simplr sit necessario, non q̄

prius

prius inest demõstrationi: sicut esse corpus est prius simpliciter q̃ esse disgregatiuum visus, intimius tñ albo inest esse disgregatiuũ visus q̃ esse corpus &c. Vnde, q̃a conclusio in hoc processu est, demõstratio est necessariorũ, & medium erat, q̃a est de per se, satis subtiliter intuendo terminos conclusionis formalr, q̃a maior extremitas inerat subiecto intimius & prius q̃ medium. ostensio ad hoiem dicta est, & non vere demonstratio: & hæc rñsio videtur mihi ẜm mentem S.T. tenenda. Hoc.n. vidẽtur eius verba sonare cum ait, sed est ostensio ad hoiem, apud quem notum est qd' demõstratio sit eorum, q̃ sunt per se: quasi diceret, q̃ ẜm naturam notius est qd' demonstratio sit necessariorum, ẜm hominem vero qd' sit per se &c. Et q̃m oppositorum eadem est scĩa. (vt dicitur. 9. metaph.) ideo patet ex his ratio tertij dictis a S. Tho.

9. Metaph. T. com. 12. 4. Metaph. T. com. 4.

Circa quartum vero põt dubitari, quia ex rñsione ista non vr̃ inconueniens dari circulum difformẽ ita qd' primus processus sit vere demõstratio. & secundus demonstratio a posteriori. Vtrum aũt talis circulatio possit secũdum veritatẽ fieri, sed quia vt præmisimus, oportet ante hoc multa discutere. in. c. 13. vbi ex intẽtione de hoc tractabitur. quæstio hæc disputabitur. sufficit pro nunc Aristo. circulum a se improbatum non fecisse.

Super textum cõ. 30. in dub circa secundã cõclusionẽ.

Circa probationem secundæ concl'onis dubitatiuncula quædam est, quõo probatio sit efficax. non.n. videt̃ sequi, demonstratio est ex necessariis circa vnũquodq; genus, ergo est ex per se, & ẜm qd' ipsum &c. quia demõstratio a posteriori est ex necessariis in illo gñe, quia nec ipsa egreditur subm genus, & tñ non est ex his q̃ sunt ẜm qd' ipsum, cum nõ sit ex causis scdm quas insunt passiones &c.

Ad hoc facile dr̃, q̃ quia iam præsupponimus ex declaratis demonstrationem esse ex prioribus simplr, & scire de quo loquimur, esse rẽ per causam cognoscere, nõ oporret amplius solicitum esse de necessariis a posteriori. Quia quærimus ergo ex qualibus prioribus est demõstratio, sufficienter probatum est, q̃ est ex p̱ se, & secundum qd' ipsum, q̃a ex necessariis, circa vnũquodq; genus est &c. Posset quoq; non incõuenienter dici, q̃ ly circa, quãdam necessariorum prioritatem insinuare videtur.

De necessarij est p̱ se cõuertibilitate, absoluta determinatio.

Circa tertiam concl'onem dubitatur. quia ibi ẜm expositionem S.T. dicitur q̃, si p̃missæ essent semper & necessariæ, & non p̱ se, nesciretur concl'o propter quid vt sunt p̱ signa sylli. Ex hoc.n. videtur q̃ necessarium & per se in ꝓpositionibus non conuertibiliter se sequãtur. cuius oppositum superius dixit Arist. *T. com 18.* Si n. aliqua p̃missa est necessaria, quæ non est p̱ se (vt hic dr̃) clarum est q̃ non cõuertibiliter se comitat̃. Sequi quoq; vr̃ ex hoc aliud inconueniens, q̃.s. in demõstrationibus a posteriori p̃missæ non sunt per se, & ꝯñr nec necessariæ, ẜm doctrinam traditã. Et tñ in fine sexti cap. dictũ. n. nec quia, nec propter quid. *T. com. 18.* sciri põt nisi ex necessariis &c. Ad hæc simul dr̃, q̃ præmissa & est p̃missa, & est enunciatio, in q̃tum enunciatio & ad hoc qd' sit per se, sufficit qd' prædicatũ sit in diffinitione subiecti vel ecõuerso, inquantum aũt est præmissa (quia respectu concl'onis est præmissa) non solũ exigit q̃ dictum est, sed etiã q̃ sit per se præmissa illius concl'onis: & quia hoc habet ex medio, iõ exigitur, q̃ medium sit p̱ se medium illius concl'onis, medium aũe nullum est p̱ se medium, nisi sit per se cã illius concl'onis, & iõ oportet de primo ad vltimũ, q̃ si p̃missa debet esse per se, q̃ sit per se causa concl'onis. Quia ergo aliud est ꝓpõnum esse per se (inquantum enũciatio est) & aliud inquãtum p̃missa est, quia ad illud sufficit perseitas p̃dicationis, & ad hoc exigit perseitas cãlitatis in medio respectu concl'onis. Et multæ sunt enunciationes per se q̃ non sunt præmissæ p̱ se. & silr quia ad necessitatẽ præmissarum (vt sic) sufficit quod cõtineãt mediũ, q̃ necessario inferat talem concl'onem. & ad perseitatem earum vt sic exigitur, q̃ medium sit cã per se conclusionis, & multæ sunt p̃missæ necessariæ, q̃ nõ sunt per se vt patet, qñ ex tertia passione concluditur secũda, & ex secunda prima &c. iõ conuertibilitas p̱ se & necessarij in ꝓpõnibus posita, intelligenda est de eis ẜm q̃ enunciationes sunt, & nõ ẜm q̃ præmissæ sunt. Et quia Arist. & S.T. hoc in loco de p̃missis vt p̃missæ sunt, loquebantur, iõ dixerunt q̃ in syllis a posteriori, præmissæ & si sint necessariæ, non tñ sunt per se. Q̃ aũt hæc sit eorũ mens, patet ex verbis subiunctis, qñ ait, hoc.n. per se, non per se scitur: quasi diceret, tunc.n. concl'o per se non scietur per præmissas, q̃ sint per se præmissæ eius, sed per accñs. accidit.n. eis ex nostro intellectu, vt scire faciant illã conclusionem, quia nõ in essendo, sed in cognoscendo causæ sunt. vnde hoc magis explicans subdit, neq; propter quid.

Quod demonstratio non est ex extraneis. Cap. 8.

NOn ergo est ex alio genere descendentẽ demonstrare. ut geometricũ in arithmeticã. Tria.n. sunt in demonstrationibus, unũ quidem qd' demonstratur concl'o: hoc aũt est qd' inest alicui generi per se. unũ aũt dignitates: dignitates aũt sunt ex quibus demonstratio est. Tertium aũt genus subiectũ est, cuius passiones & per se accñtia ostendit demonstratio. *Tex. 36.* *Ex quibus quidẽ igitur demonstratio fit contingit eadem esse: quorum aũt genus alterum est, sicut arithmeticæ & geometricæ, nõ est arithmeticam demonstrationẽ conuenire, in magnitudinibus accñtia, nisi magnitudines numeri sint. hoc aũt quemadmodũ cõtingit in quibusdã posterius dicetur.* *Tex. 37.* *Sed arithmeticæ demõstratio semper habet genus, circa qd' fit demonstratio, & aliæ silr. quare aut simplr necesse est genus idẽ esse, aut sic, si debet demõstratio descẽdere, aliter aũt impossibile esse manifestum est. ex eodẽ.n. genere necesse est ultima & media esse, si nãq; non sunt per se, accidentia erũt.* *Tex. 38.* *10. Meta.* *Propter hoc geometræ non est mõstrare qd' contrariorum eadem sit disciplina, sed neq; q̃ duo cubi sint unus cubus, neq; scĩæ alterius, q̃ alterius est, sed aut quæcũq; sic in re habent adinuicẽ, q̃ sit alterũ sub altero, ut perspectiua ad geometriã, & ut consonantia ad arithmeticã.* *Tex. 39.* *Neq;.n. si aliquid inest lineis non secundũ qd' lineæ sunt, & non inquãtum ex principiis propriis sunt. ut si pulcherrima linearũ sit recta, aut si cõtrario se habeat circulari, non secundũ qd' proprium genus est ipsorum, sed inquantum cõe quoddam est.* *Tex. 60.*

Summa huius capituli hæc est.

NOn est ex alio genere demõstrare descendentem. Declaratur sic. Tria sunt in demonstrationibus .s. q̃ demonstratur, & hoc est passio cõclusa: ex quibus demõstratur, & hæ sunt dignitates, & de quo demonstratur, & hoc est genus subm, cuius passiones demonstrantur. Et in his quorũ genus est alterum, dignitates easdẽ esse contingit. per se autem accñtia non contingit esse eadẽ, vt patet in accñtibus numeri & magnitudinis. In arithmetica & geometria. Sed & subm non cõtingit esse idẽ. Arithmetica.n habet propriũ genus. circa qd' fit demonstratio, & aliæ scĩæ silr &c. *Conclusio principalis.*

Necesse est simplr idẽ genus esse, aut sic. si debet demõstrõ descẽdere, ꝓbat̃ a priori, q̃a necesse est ex eodẽ gñe media & vltima esse. aliter nõ p̱ se insunt, sed accñtia sunt. *1. Conclus.*

Alterius scĩæ non est demonstrare qd' alterius est, vt patet in geometria quç non demonstrat, quia contrariorum eadem est disciplina, nec qd' duo cubi sunt vnus cubus, nisi quæcũq; sic se habent q̃ alterum sit sub altero, vt perspectiua ad geometriam. *Corollariũ primum.*

Nullius scĩæ est demonstrare (id qd' inest subiecto suo et non ex ꝓpriis principiis eius vt sic) vt patet in geometria, quæ non demõstrat q̃ linea recta est pulcherrima linearum, nec qd' sit contraria circulari. *Secũdũ corollarium &.*

Series autem hæc est.

INtendens in hoc cap. declarare demonstrationẽ non esse ex extraneis duo fecit. Primo ex fine præcedentis capituli concludendo proponit principalẽ conclusionem, & enumerando requisita ad sciam declarat eã inductione. scdo ex dictis concludendo, repetit eandem: q̃ tñ secundam fecimus cõclusionem, vt eius sensum sub aliis verbis aperiat & probet, corollaria duo addẽdo. Dixi autem eandem esse primam & secundã concl'onem, quia cũ in secunda dicatur, qd' oportet esse idẽ genus simplr, vel (sic) in demõstrationibus, et in prima dicat̃, q̃ nõ põt esse aliud & aliud genus. nihil aliud in scda fit, nisi q̃ declarat̃, q̃ ly aliud, in prima positũ intelligatur aliud omnino.

Quomodo genus sumitur, cum uni scientiæ non licere dicitur descendere ex proprio genere in alterius scientiæ genus.

Dubiũ pulcherrimũ. Circa primam conclõnem dubitatur, qũo Arist. generis noĩe vtaẽ. Si.n. genus accipit vt est vnũ quinque vliũ falsum esse vr̃, ꝙ media & extrema oportet esse eiusdẽ gñis contingit.n.medium esse in gñe subæ, & alterũ extremorũ in gñe qualitatis. Si aũt genus aliter accipit, qũo verificabitur ꝙ a S. T. in expõne secundæ cõclusionis dr̃, ꝙ tunc simplr̃ idem est genus, cũ ad inferius. propria dr̃ia superioris cõstitutũ descẽdiẽ. & tunc est idẽ, sic, qñ ad inferius constitutũ ꝑ extraneam dr̃iam venitur.

In capitulo de genere. Ad hoc vr̃, ꝙ genus (vt a Porph. dr̃) potest accipi tripliciter. & ſm qũlibet significationem eius verificaẽ, ꝙ non licet descendere de gñe in genus. Si.n. (ly genere) denoĩet subiectum sciæ, tũc genus sumiẽ tertio mõ, vt est vnũ de quinque vlibus, extenso tñ gñis noĩe, & ad analogum et speciem spãlissimam. Et sic cum dr̃ ꝙ mediũ & extrema oportet esse vnius gñis, non est intelligendũ in recto, sed in obliquo, seu nõ formalr̃, sed causalr̃.i.oportet media et extrema eiusdẽ gñis esse ita qd' alterũ extremũ est ipsum genus. alterũ est eius ꝑ se accñs, & sic est eiusdẽ gñis cãlr̃, & in obliquo. Mediũ vero est alterius illorũ, vt sic ꝑ se principium & ꝯñr est in obliquo eiusdẽ gñis, & ſm hũc intellectum clare patet, ꝙ nõ licet demõstrando descẽdere de vno gñe in aliud oĩno genus, qa alia oĩno sunt principia, & aliæ passiones eorũ &c. Nec reputo hãc expõnem esse contra Alb. hic dicẽtem, ꝙ hic nõ accipitur genus, vt est vnum p̄dicabile, qm̃ extendimus nos gñis nomen ad id ad qd' genus primũ p̄dicabilium nõ se extẽdit &c. Si aũt ly gñe, denoiet principia subiecti. vel subm̃ rõne suorum propriorum principiorũ. Tũc genus sumiẽ secundo mõ, vt signat principiũ gñationis, & est sensus, ꝙ nõ licet descendere de principio vnius gñationis in aliud oĩno principium alterius gñationis. & hoc verũ est, qa cũ idẽ sit ꝓprium principiũ subiecti, & suarũ passionũ & sciæ de eis, vbi est aliud oĩno principiũ. est aliud subm̃ & aliæ passiones, & ꝯñr primæ demõstrationes non pñt descẽdere ad istas & ſm hoc media et extrema sunt eiusdẽ gñis, ſm originem, vt patet & illud ceniẽ aliud oĩno genus, ꝙ nec ꝑ dr̃iam extraneã, prius ante se principiũ ꝯhit, nec ꝑ dr̃iam propriã &c. Si aũt (ly gñe) denoĩet oĩa q̄ sub vnica cadunt scia (vt sic) subm̃. s. partes & passiones. Tũc genus sumitur primo mõ vt idẽ signat, ꝙ collectionẽ multorum ad seinuicẽ & ad vnũ principiũ quodãmõ se hñtium, & est sensus, ꝙ nõ licet descendere de gñe in genus i. de vna cognatione, vel colligatione ꝑ se certũ fluẽtiũ ordine quodam ab vno in oĩno aliam cognationẽ &c. Et hoc verũ esse cõprobatur ex dictis, qa tales colligationes oĩno diuerse, oĩno diuersa necesse est hr̃e principia ꝓpria: & ea q̄ a principiis oriũtur, & ꝯñr ex vna alia sciri nõ põt &c. & ſm hoc media & extrema esse eiusdẽ gñis, nihil aliud est q̄ esse eiusdẽ cognationis &c. et vnũ genus esse oĩno aliud ab alio est vnã colligationẽ nõ includere aliã, ꝙ accidit qñ principiũ vtriusq; gñis oĩno aliud est. mõ supra exposito &c. Et licet hæc tertia expõ clarius quodãmõ insinuet veritatẽ. secũdaq; Alberto consona sit. prima tñ secũdam participãs iudicio meo directe toto cõprehẽdit, eo q. Arist. expresse subm̃ ipsum genus denoĩat, tã hic, q̄ inferius dicturus sciam vnã esse vnius gñis subiecti partes & passiones cõ-

T. com. 43. siderãtẽ &c. et puto ꝙ Arist. subm̃ genus noĩet, nõ solũ ea rõne, qa vt in pluribus est p̄dicabile de pluribus differẽtibus spẽ sed etiã & potius qa est vle id vñ generantur eius passiones ꝑ se accñtia, & partes subiectiue sicut & in physicis aliqua esse eiusdẽ generis & dñr qa sunt eiusdẽ subiecti, ꝙ est eorũ gñationis principiũ in quo immediate recipiũtur &c. Et secũdum hoc addẽdo primæ expõni, ꝙ subm̃ ipsum denoĩatur genus, vtroq; mõ, clarius est qũo media & extrema sunt eiusdẽ gñis, qa oportet ad eandẽ gñationem oĩa in demonstratione posita ꝑ se pertinere &c. Licet diuersimode hoc vt principium, illud vt effectus &c.

Circa declarationẽ primæ cõclõnis, dubitatiũcula oriri põt, cur Arist. numerãs ea q̄ in demõstratione sunt, medij nõ meminerit. Ad hoc facile dr̃, ꝙ numerãs extrema subiectũ. s. & passionẽ sufficiẽter ꝑ ea insinuauit medium ꝙ subiũgendo declarauit esse eiusdẽ generis cũ extremis.

Conclusionem demonstrationis perpetuam esse ostendit corruptibilium uero nõ esse demõstrationẽ probat. Cap. 9.

Manifestum est aũt q. si sint ꝓpões vles, ex quibus est sylls, q. necesse est & cõclõnem esse ꝑpetuam huius demõstrationis & simplr̃, ut est dicere demõstrationis. Nõ est igitur demõstratio corruptibiliũ, neq; scia simplr̃, sed sic est, sicut Tex. 62.

secundũ accñs. Qd' aũt vlr̃ ipsius nõ est, sed a'iqñ, & sic. Cũ aũt Tex. 63.
sit, necesse est alterã nõ esse vlem ꝓpõnẽ & corruptibilẽ: corruptibilem quidẽ, quoniã & cõclo, cũ sit: nõ aũt vle est, quoniã hoc quidẽ erit, hoc aũt nõ erit, ex quibus est: quare nõ erit syllogizare vlr̃, sed quoniam nũc est. Silr̃ se habet & de diffinitione; Tex. 64.
quoniã est quidẽ diffinitio aut principiũ demõstrationis, aut demõstratio positione differẽs, aut conclo quedã demõstrationis.
Eorum aũt, que sæpe fiunt, demõstrationes sunt & sciæ, ut lunæ defectus. Manifestũ est, qd' secundũ huiusmodi sunt, semper sunt. inquantum autem nõ semper secũdum partem sunt, sicut autem defectus est, similiter est in aliis. Tex. 65.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio prima secunda. Necesse est cõclõnẽ demr̃ationis simplr̃ ꝑpetuã esse. Nõ ergo demõstratio, nec scia simplr̃ corruptibilium. probaẽ vtraq; conclo a priori, quia demõstratio simplr̃ est ex vlibus, tenet ꝯña, quia tẽporalitas conclusionis includit nõ vlitatem eius, nõ vlitas autem eius infert non vlitatem præmissæ, & ecõuerso nõ vniuersalitas p̄missæ infert non vlitatem conclõnis &c.

Scientia est corruptibilium, ſm accidens.

Propositio tertia. Diffinitio quoq; est ꝑpetuorum, & non corruptibilium, probatur a posteriori, qa aut est principiũ aut conclo demonstrationis, aut demõstratio positione differens.

Eorum aũt quæ sæpe fiunt, demõstrationes & sciæ sunt, declaratur a priori, qm̃ secundum ꝙ hmõi semꝑ sunt, inquantum aũt non semper secundum partem sunt.

Series autem hæc est.

Cum declarasset demõstrationẽ perseitatẽ hr̃e. deduxeritq; inde nõ esse ex extraneis. in hoc cap. intẽdit ex eo ꝙ demr̃atio est de oĩ, sempiternitatem eorũ, quorũ est demr̃atio ostendere & tria facit. Prĩo ponit primas duas ꝓpositum cõuinentes conclõnes, quarũ secũda oritur ex prima posita ꝑ modũ ꝯñtis, vnius conclõnalis, cuius añs fecimus mediũ, & sequelã manifestauimus &c. Subdidit q; quasi aduersatiuã ꝓpõnem ad priorũ declarationem perfectã. Tertiam secũdo conclõnem, qa diffo est de numero eorũ q̄ ingrediuntur demõstrationem, satis cõmode inseruit. tertio qũo non sempiternorũ simplr̃, quæ tñ sæpe fiunt scia sit quarta conclõne declarat quia hoc contradicere determinationi videbatur.

Aduerte circa lr̃am duo. primũ est ꝙ textus glosatus a S. T. affirmatiue legiẽ ibi (Q. aũt vlr̃ nõ ipsius est) Dico autem hoc, qa aliorũ textus habet (Q. aũt vlr̃ &c) secũdum est ꝙ cũ multa antiqua cõmẽtaria S. T. viderim in nullo inueni glosata ab eo verba textus immediate sequẽtia (ly quare et cõclõnem. vsq; ad ly, silr̃ se habet &c) Miror autem de hoc qa in antiqs textus exẽplaribus verba illa inueniuntur. & sunt hæc, cũ sit, nõ vlem aũt, ꝙ hoc qdẽ erit. hoc aũt nõ erit. ex qbus est. quare nõ est syllogizare vlr̃, sed qm̃ nunc est. Quæ saluo meliori iudicio pñ sic cõtinuari. cũ expõne S. Th. quare & conclõnem necesse est esse sempiternã, cũ sis p̄missa vlis. non vlem aũt p̄missam dico. q. hoc quidẽ erit hoc aũt nõ erit. i. qñ in hoc vel nũc continget. & in hoc alio vel tũc nõ cõtinget cõiungi terminos ex qbus est, & ꝓpterea cum talis p̄missa nõ est syllogizare. i. concludere vlr̃, sed quoniam nunc est.

Circa probationem primæ & scdæ conclõnis dubitaẽ, quia nõ vr̃ verum ꝙ ibi assumitur & exponiẽ a S. T. s. ꝙ non vlitas conclusionis inferat non vlitatem alterius præmissæ. hoc. n. falsum esse apparet. in primo tertio nõ solũ syllogizando sed demõstrando, vt patet dicendo. oĩs hõ est risibilis. oĩs homo est aĩal. ergo quoddã aĩal est risibile vbi euidenter apparet conclõnem nõ vlem esse. & tamen præmissæ sunt vles prioristice, & posterioristice &c. *Dub.*

Resp. Ad hoc dicitur dupl'r & bene. primo q̄ dictū Arist. & S.T. intelligendū est de p̄missis assumētibus vere mediū, q̄ in prima tñ figura contingit sumere, in qua mediū primo, subiicitur. & tertio praeest, nāq; siquidem fallit qd' si conclusio non est v'lis, & vere mediū assumit, q̄ oportet alteram praemissarū esse non v'lem, & quia instātia adducta, assumpsit mediū qd' & primo & tertio subest, iō nō, est contra intētionem textus. Scdo dr̄ q̄ illud dictū est verum v'r in omni figura, stando tñ infra limites demōstrationis. nō. n. nunc loquimur de forma syllogistica simpl'r, sed ad demonstratiuam mām applicata &c. Et dr̄ qd' illa conclusio. s. quoddā aīal est risibile & sibi similes. sunt per se & de omni, vt ex dictis patet. & v'r oīs conclō ex necessariis conclusa tā in illo, q̄ quocūq; alio mō est necessaria, qa ex necessariis nō sequitur nisi necessariū, vt docuit

T.com.17. cap. 6. Arist. oēm aūt propōnem necessariam esse p se, & ɔñr de omni, supra declaratū & probatum est &c. Vñ licet ista. animal est risibile sit p accñs. & ista. quoddā aīal est risibile. sit particularis prioristice ,ppter singu^m particulares, reductiue tñ apud posterioristicū est de omni, qm̄ nihil est sumere, sub quodā aīali, q̄ non sit risibile, & nullū tēpus est sumere in quo nō sit risibile omne contentū sub quodam aīali &c. (vt de se patet &c.) Sed contra, qm̄ de omni posterioristicum praesupponit, de omni prioristicum, ergo rñsio nulla. Ad hoc dr̄, q̄ illa ,ppō virtualiter est de omni prioristice, qm̄, omne quoddā aīal est risibile &c. & hoc sufficit. Dixi vtrāq; rñsionem esse bonam, qm̄ prima rñsio connexionem praedicati cum subiecto absolute cōsiderans, q̄ posterioristici negotij primaria intētione est, veritatem dicit. scda aūt totā ,ppōnem amplexans, q̄ a posterioristico alienum nō est, veritatē quoq; declarat, vtraque ergo bona est, sed prima Aristo. mētem demonstrationi potissime intentam penetrare magis videtur.

Corruptibilium sciam sc. sm accñs esse, quo modo intelligitur. Circa ,ppōnem illam. Scīa est corruptibilium sm accñs notanda sunt duo. Primo cā a S.T posita qua motus est Arist. ad eius appōnem. Scdo sensus multiplex eiusdem. Causa propter q̄ adiecit hic hanc ,ppōnem fuit diuersitas

Primo meta. T.c.4. & 5. opinionis suae ab opinione Platonis. Cū. n. esset cōis animi conceptio, q̄ scia est impossibiliū aliter se hr̄e, & sempiternorum. Plato secutus in hoc cratilū, & heraclitū, dixit qd' entium corruptibilium q̄ apud nos sunt, scia non est. & adinuenit ideas horū entium, separatas ab eis secundum esse, incorruptibiles & ppetuas, de qbus dixit dari diffinitiones & demōstrationes. & ad hoc sequebatur, q̄ sciendo hmōi ideas, nesciebamus entia corruptibilia quae

T.com.33. apud nos sunt. (vt. 7. meta. deducitur) & maxime singularia &c. Arist. aūt sensibilia sequens & nihil intelligēs esse. ad qd' sensibilia nō manuducunt. Tales ideas figmēta putauit, & sciam esse corruptibilium, & sempiternorū saluauit, & vltra hoc posuit sciam esse corruptibiliū secūdum accidens. Intuitus siquidē est in re corruptibili, puta socrate. naturam seu essentiā. s. humanitatem & condōnes eius indiuiduales. s. has carnes. haec ossa hūc locum &c. Consi-derandāq; censuit naturam non cōsideratis indiuiduantibus condōnibus. (Sicut & vnius pomi vr̄ color non viso odore.) & qm̄ natura cuiusq; rei absq; condōnibus indiuiduantibus cōsiderata. sm rem quidē est coniuncta singulari. sm abstractionē vero intellectus seu secundū se, non includit aliqd' singularium, & corruptio oīs & motus ad singularia p se terminatur, iō naturas rerum, sm se sumptas incorruptibiles & ppetuas dixit, & de eis dari diffinitiones & demōstrationes. Et de corruptibilibus (incorruptibiliter sumptis) sciētiam esse ponens, ipsa corruptibilia sm accidens sciri posuit. Cū dixisset ergo incorruptibiliū & sempiternorū esse diffinitiones, & demōstrationes, ne forte crederes talia sempiterna ideas esse, aut quęcūq; separata sm rem a corruptibilibus, addit qd' etiam ipsorum corruptibilium secundum accñs, scīa est, vt Platonis opinionem simul & cām elideret &c. opinio quidē deiicitur in expōne istius ,ppōnis (vt patebit.) Causa aūt quia declarat, q̄ radix illa opinionis platonice. s. corruptibilium non potest esse scīa. intelligi debet, p se, & non per accidens. Et ɔñr qd' deceptus est, non distinguēs inter per se,

1. Elench. & per accidens, nec mirum. quia etiā sapientes (vt primo Elenchorum dicitur) per accidens falli contingit.

Cap. 4. Ad euidentiam aūt sensus praedictę ,ppōnis aduerte q̄ ly secundum accñs. potest determinare, ly, corruptibiliū, & potest determinare ly est. Si primo mō sumatur, tūc ly corruptibilium stat pro v'libus. Et est sensus, q̄ scia est eorum v'lium quae sunt corruptibilia per accñs, & absq; dubio hoc verum est, quia scīa est de v'libus separatis secundum rem a singularibus q̄ corrūpuntur (vt Plato posuit) sed vniuersalibus hñtibus esse in particularibus gñabilibus & corruptibilibus, & ɔñr est de his quę corruptibilia sunt secundum accñs. i. aliud (particulare. s.) vel secundū accidens i sm particularia q̄ accidunt eis vt sic &c. Si aūt secundo mō sumatur sic ly. corruptibilium stat ,p particularibus, & est sensus q̄ scia per accñs terminatur ad corruptibilia. i particularia q̄ per se corruptibilia sunt. Et iō absolute corruptibilia vocātur & hic sensus est nō minus verus, & magis (vt arbitror) sm mentem Aristo. Verus quidem dupl'r. Primo quia cum scīa per se primo terminetur ad v'lia. quae incorruptibilia sunt, nō separata secundum esse a corruptibilibus (vt Plato posuit) sed in qbus continētur singularia corruptibilia, oportet q̄ scīa per accidens terminetur ad singularia. Dictū est. n. q̄ scire rem prout est in alio. est scire rem illā secundum accñs. Tali siquidem mō. Sciens oēm dualitatem esse parem, scit hanc dualitatem esse parē &c. et sciens hoīs naturam scit oīa hominis singularia &c. Scdo, quia ex eo qd' scīa p se & primo terminatur ad v'lia, extendere se pōt adminiculo inferiorum viriū ad singularia corruptibilia quorum naturę sunt illa v'lia. Pōt. n. sciens vti v'li cognito dupl'r. Vno mō vt obiecto, & hoc facit cū intellectuales limites nō egreditur, diffiniendo demōstrando passiones &c. Alio mō vt medio respectu singulariū & hoc ministerio inferiorū virium applicatus facit, quoties conclō est ,ppō singularis, oportet siquidē tunc alteram praemissarū saltem esse vniuersalem. Quia ergo scīa nostra est de v'libus sempiternis, non talibus, q̄ singularium nāe non sunt (vt Plato posuit) sed talibus, vt eorū applicatione ad corruptibilia, quorū sunt nāe ipsorum corruptibiliū notitiā habeam'. Corruptibilium dicit sciam esse, p accñs. tum quia terminari ad indiuidua corruptibilia nō conuenit sciae in intellectu consistēti & directe seu dū egreditur quodāmō et reflectitur, adminiculo sensuū supra corruptibilia in qbus saluatur v'le illud &c. Dixit aūt hunc sensum esse magis intentum ab Arist primo. Quia iuxta hūc im sensum actualiter scimus & v'lia incorruptibilia & singularia eorū corruptibilia, licet diuersimode. Scdm. n. priores sensus v'le actual'r sciri tātummō dicebat (vt patet.) Et ɔñr funditus opposita opinio destruit, dū ad oīa sciam extēdimus. secundo qa sm hunc sensum dicta peripateticorū ,pfundius intelliguntur, dum dr̄ ab eis, q̄ diffinitiones & demōstrationes rerum extra aīam existentium et particulariū sunt. vt habetur a Cōmentatore primo de aīa. com 8. &c.

Cap. 8. Ad supradictorum maiorē euidentiā aduerte q̄ cū dr̄ naturas rerū corruptibiliū sm se sumptas, de qbus dātur demonstrationes & diffōnes, esse incorruptibiles & ppetuas pōt intelligi dupl'r. Vno mō positiue, & sic est sensus, q̄ nūq; desinunt esse in rerum nā, quia semper aliqd' indiuiduum eorū saluat, licet hoc & illud corrūpatur, & hoc licet de multarū rerum naturis, sm ponentes ęternitatem mūdi verificari posset. nō tñ posset sm eos, de oībus, quorum est scia verificari. Clarū est. n. (vt inferiora omittamus) q̄ & in aliis terre quartis ppetuari forte dicentur, q̄ cōiunctiones & situs et aspectus coelestiū corporum in rerum natura semp non sunt &c. propterea hoc mō intelligendum nō est, v'lia incorruptibilia & ppetua esse. Alio ergo mō intelligitur. s. negatiue, & tūc est sensus, q̄ abstrahunt a corruptione & tēporum differentiis. i. non hñt in se vñ corruptioni aut tpi subdant' licet hoc habeāt sm q̄ in particularibus sunt, quorū per se primo tam gñatio q̄ corruptio est. & hic sensus est verus in oībus, qm̄ siue in rerum nā res sint, siue nō v'r cōceptę, variabilitatē aliq̄ nō incurrunt. nihil. n. minus habitudines et cōnexiones rose, ad ea, q̄ p se illi insunt saluantur (particularibus rosis corruptis. q̄ exñtibus) vt patet inductiue. in his q̄ p se insunt sm oēs modos pseitatis vt nunc probabit'. Cōstat aūt q̄ neq; in diffōne nec in scia, cadunt nisi ea q̄ p se insunt.

An ꝓpositiones, in quibus prędicatur ꝑdicata qdditatiua sint ꝑpetue veritatis: q̄o item scientia sit vniuersalium.

Circa supradictas conclōnes simul occurrit dubiū an ꝓpōnes in quibus ꝑdicantur ꝑdicata quidditatiua vel essentialia sint ꝑpetue veritatis. Vr̄.n ꝙ nō.ex qbus. Pr̄o ex eo ꝙ dr̄ in.2.peri her. ꝙ nō sequitur, est ho mortuus, ergo est hō: quia mortuū opponitur homini. Ex hoc arguitur sic, nō magis opponit̄ homini mors, q̄ nō esse sed mortuo hoīe ꝓpō quidditatiua, puta sor.est hō, redditur falsa: ergo vl'r quacūq; re nō exñte f ılsa est ꝑdicatio qdditatiua de illa, et sic in hyeme ista erit falsa.rosa est sub'a. Se-

In subsistentia circa si.

cundo ex eo qd' in ꝑmis dr̄.ab eo ꝙ res est vel nō est or̄o dicitur vera vel falsa. Ex hoc.n.clare habet̄ si res nō est ꝑpetuo tp̄e, ꝙ nec etiā veritas or̄onis perpetua perseuerat. Mutabitur.n.or̄o de vera in falsam re non existente.

In oppositum aūt est textus dicēs, ꝙ tā diffinitio q̄ demonstratio sempiternorū est. Ad hoc dr̄, ꝙ oēs ꝓpōnes quidditatiuæ & essentiales sunt ęternę v'itatis, & cā huius est, qa non sigñant rem hr̄e qd'cūq; esse, siue in intellectu diuino aut creato, sed abstrahūt ab oī esse (vt in metaph. Deo fauente declarabit̄.) Pro nūc aūt suppositis his, q̄ in sexto cap.diximus de necessitate ꝓpōnū, in quibus spēs. de singulari ꝑdicatur. probatur dupl'r intentum rōnibus logicalibus. Pr̄o sic omnis ꝓpō categorica.ad cuius subiectum necessario sequit̄ ꝑdicatum, est necessaria & ꝑpetua.oēs ꝓpōnes quidditatiuæ & essentiales sunt hmōi.ergo.minor est clara Maior aūt habet̄ ab Aristo.in.c.4 vbi declarauit sempiternitatē ꝓpōnis attendi penes sequelam prędicati ad subm. dixit.n.iō istam esse sempiternam. hō est aīal quia semꝑ tenet ꝯña. A est hō.ergo est aīal.& probatur nihilominus ex regulis logicalibus dicētibus, ꝙ ols condōnalis simpl'r vera, est simpl'r necessaria & ꝑpetua.et ꝙ ꝯña bona & formalis ęqualet condōnali, & qd' vtraq; æquiualet quo ad necessitatē & perpetuitatē, categoricæ illas sustētanti. æqualis siquidē necessitatis & ꝑpetuitatis sunt. Si sor.est hō.est aīal.& sor.est hō.ergo est aīal.& hō est aīal.cuius virtute ille tenēt. Si igitur ꝯña & condōnalis necessitatem et sempiternitatē hn̄t, oportet qd' etiam categorica hmōi ꝑpetua sit. sc'do sic duorum cōtradictorium necesse est alterū esse verū sed hęc sunt duo cōtradictoria. hō est aīal.hō non est aīal.etiam hoīe non exñte (vt patet ex postꝑdicamentis.) cap.de oppositis.ergo necesse est alterum esse verū Quæritur ergo qd' eorū sit verū, si affirmatiuum habet̄ intentū, si negatiuum: tunc sic, hō non est animal. ergo hō non est aīal rōnale, a superiori ad inferius destructiue. hō nō est aīal rōnale.ergo hō non est hō a diffinitione ad diffinitū.hoc est manifeste impoſſ.ergo &c.

Rñdetur ad rationes

Ad primū in oppositum dr̄, ꝙ aliud est loqui de ista ꝯña. sor. est hō mortuus ergo est hō, & aliud de v'itate istius. sor.est hō. posito casu ꝙ sortes sit mortuus. Differunt.n. hæc adinuicē multū, qm̄ in illa ꝯña. mortuū ponitur pars significati ꝑ añs. in ista aūt ꝓpōne non sigñatur sed supponitur tm̄, vt denotans sortē non existere (vt.n.superius dictum fuit) necessitas in ꝓpōnibus & ꝯñtiis attendit̄ penes cōnexionem sigñatorum ꝑ terminos & nō penes existentiam eorūdem. Vñ quia qñ dr̄ sor.est hō mortuus ly mortuus destruit sigñatū per ly, hō, quia nihil aliud significatur nisi qd' sor.est cadauer humanū, & iō non sequit̄. ergo sor.est hō, quia humanū cadauer non est hō. Cū aūt absolute dr̄ sor est hō, (si nō ęquiuoce sor.noīe vtaris) q̄tūcūq; supponas ipsum nō esse.seu mortuū esse, nō variatur veritas ꝓpōnis, licet ex hac hypothesi variet̄ res incōplexa, qm̄ res q̄ vocamus sortes, nō est, sed in cadauer est mutuata, & ꝓpter hoc (vt diximus) decipiūtur multi in hac re, qm̄ illi cadaueri sortis imponit vulgus, de quo patet, nec hoīem nec aīal dici. Et hinc patet error dicētium, ꝙ mortuum additū homini cum dr̄, sor.est hō mortuus. non opponit̄ viuo ꝙ quidditatiue clauditur in hoīe, sed actuali viuere, iā.n.nosti, quid sigñat ly hō mortuus, & ꝙ sicut humanū cadauer qdditatiue opponit̄ viuo, sic hō mortuus. Clarius aūt elucescit qd' dicimus, si æquiualētē ꝯñam scrutatus fueris dicētē.sor.est hō pictus.ergo est hō. Qñ ergo dr̄.non magis opponit̄ mors homini q̄ nō esse .i.non existere. dr̄ ꝙ hoc est simpl'r falsum, qm̄ mortuum additum homini destruit eius sigñatum.non exñs vero illud nō destruit.vt de se patet Dr̄ præterea ad minorē.ꝙ falsum est, q. sorte mortuo, falsa reddat̄ ista.sor.est hō, licet falsa sit ista, & tūc semper.sor.mortuus est hō. Ad secundum dr̄.ꝙ illa auctoritas Arist.male exponit̄ arguendo, qm̄ intelligitur non de esse, vel nō esse rei incōplexe, sed de esse & non esse sigñati complexi ipsius orationis, ita qd' sensus est, ab eo ꝙ res sigñata per or̄onem (non per eius terminos) est vel non est.or̄o dicit̄ vera vel falsa. Hic autem sensus nihil obstat dictis, qm̄ significatum per enunciationes qdditatiuas & essentiales ita se habet vt significatum sit licet termini non sint &c.

Notandum dignissimū. Vniuersale quadrupliciter.

Anteq̄ vltra procedatur, quia hinc sumitur ꝙ scīa est vniuersalium, iō declarandum est, quot modis intelligit̄ propositio illa. Sciendū est ergo ꝙ cū vniuersale dicat hęc duo.s.rem vl'em quadrupliciter sumi pōt.primo pro re.secundo pro vl'itate tertio pro toto coniūcto ex re & vniuersalitate quasi ex duabus partibus quarto ꝓ toto coniuncto, sed nō quasi ex partibus sed sicut ex re & rei condicione, sine qua nō &c. Primo mō sensus est. Scīa est rerum.secundo mō scīa est vl'itatum. tertio autem sciētia est totius cōpositi.s.rerum vl'ium quarto demū modo sensus est. Scīa est rerum, q̄ habent vl'itatem taq̄ condōnem sine qua nō sciuntur &c. Quis aūt horum sensuū verus & intentus a peripateticis sit manifestari facile pōt. ꝑsupponendo sigñatum similium ꝓpōnum, in quacūq; mā fiāt &c. .s.ꝙ cum dr̄. Scīa est, hoīs, bouis, cœli, Dei &c. nihil significatur nisi ꝙ scīa ipsa ad hoīem bouem &c. terminat̄ tanq̄ ad obiectū cognitū &c. hoc siquidē sensu dicimus. Mathematicam esse numerorū & magnitudinū, & physicam rerū nālīū, & medicinā corporis humani sciam &c.

Primus nō intēditur à philosophis

Hoc.n stante dr̄ ꝙ primus sensus, nō est intentus a pĥis per illam ꝓpōnem sed sit verus aliquo mō &c. Non est intētus quidē, quia si solū hoc voluissent dicere, sat fuisset dicere, ꝙ scīa est rerum & nō oportuisset vl'is vocabulo vti. Veritas vero est, quia scīa nostra ad res ipsas terminatur aliquo aūt modo, quia scīa non terminatur ad res quomodolibet sumptas, aut qualitercūq; se hn̄tes &c. qa non ad singulares singulariter &c.

Verus tamen est.

Secundus non intenditur à philosophis. verus particulariter ī logica.

Sec'ds quoq; sensus extra intensionem pĥorum est. licet verus particulariter sit. Logica n. est scīa de vniuersalitatibus. non aūt aliæ sciæ, proferentes aūt dictam propositionem de scīa. in cōī loquuntur. Tertius vero sensus oīno falsus est, qm̄ scientia nulla est circa tale cōpositum nisi forte per accñs &c. Sciētiæ.n.reales sunt de rebus q̄ sunt in rerum nā, tale autem compositum nihil est rerū natura (vt dr̄ in primo de aīa.) Scientiæ quoque rōnales de intentionibus sunt, & nō de compositis ex intētionibus & rebus &c Nūq̄ siquidem in aliqua diffinitione dr̄. A vl'e est B &c.sed A est &c. & similiter in syll'is non assumitur omne A vl'e est qd' &c. & simpl'r omne A est B.

Tertius falsus est. T. com. 2. vide com. cap. 8.

Quartus est verus et intētus. Verus.

Quartus igit̄ sensus est verus et intentus, verus quidē. quia sciæ obiectum est res ipsa, quoniam ad ipsam sciendi actus terminat̄. Aliter sciētię reales non essent de rebus. Et qa res non pōt intellectui obiici & sciendi actū terminare, nisi representetur absq; conditionibus indiuidualibus, ꝙ est representari vl'iter, & rem habere vniuersalitatis cōditionem, ideo habentiū vniuersalitatem vt condōnem, sine qua non, scīa est.

Intentus.

Intentus aūt a peripateticis est, quia voluit dicere per hanc ꝓpōnem ꝙ scientia est de rebus, nō singulariter sumptis, quia sic variabilitati subsunt, sed vniuersaliter sumptis: ita qd' vniuersalitas, seu vl'r concipi non est res scita, nec rō qd' res sciatur, nec pars rei scitæ, nec terminat actum sciēdi, sed est cōditio sine qua res nō scitur ab intellectu nostro directe. Sicut approximatio ignis ad cōbustibile nec est ignis, nec pars eius, nec ratio qd' cōburat, nec principium comburendi, sed conditio sine qua nō potest comburere. Diligēter autem notato hęc quę diximus, qm̄ ex his habes q̄uo res obiectum scientiæ sit, & q̄uo vniuersalia sint extra animam, & q̄uo de eis probentur passiones & assignētur diffinitiones, & q̄uo prædicentur in ꝓpōnibus, & gña sint & spēs, & in prædicamētis reponantur, & similia semper enim intelligitur de vl'ibus ſm quartū sensum.i. de rebus vniuersalitate fultis tanq̄ condicione sine qua non: taliter siquidem rebus hæc oia conueniunt, pręter q̄ esse in rerū natura, q. ipsis vl'ibus conuenit absq; vniuersalitatis condicione, licet non demōstretur de eis absque illa &c. Ersi contra hoc arguatur, ꝙ ſm hunc sensum scientia & diffinitiones

nitiones &c. nõ fit de rebus extra animam sic, scia est de vniuersalibus i. rebus hñtibus vniuersalitatis condõnem: res hñtes talem conditionem vt sic non sunt extra aiam: ergo scia non est de rebus existentibus extra aiam. Respondetur qd' in tali processu qualitercūq; formetur accidentis fallacia vel figuræ dictionis, vel a scdm qd ad simpliciter inuenitur: qa proceditur a modo rei, seu a re cũ tali conditione, q idem est, ad rem ipsam &c. vt patet. qa in præmissis sumitur res scita vel diffinita vel pdicabilis &c. fulta tali conditione vniuersalitatis. In conclusione aũt res ipsa, q̃ actum sciendi terminat absque condõne sine qua non diffinitur, nec scitur nec pdicatur &c. concluditur nõ esse extra aiam: q sophisticum est, deberet. n. sic concludi, ergo scia non est de rebus existentibus extra aiam absq; vniuersalitatis conditione, quæ extra animam non inuenitur, & hoc est verissimum.

Qua sempiternitate sempiternas propositiones exigat demonstratio.

Circa quartam conclonem. q ea, quæ a S. T. in eius expositione dñr. Notande sunt in primis due distinctiones, ac deinde ad declarationẽ procedendũ est. Prima distinctio est ista Sempiternitas est duplex. q̃dam simplr, & quædam talis. Sempiternum simplr est, q nunq̃ esse definit: vt hominem esse aial, & triangulum habere tres. Sempiternum aũt tale est, q nunq̃ tali tẽpore deficit, vel simplr, vt solem oriri, & eclipsim esse, & siliat vel vt in pluribus, vt sub cane esse siccitatẽ, & frigus sub capricorno, & similia &c. Scda distinctio est, q ea, quæ sæpe in rerum natura fiunt, possunt cõsiderari duplr. primo in ordine ad subiecta sua absolute, vt eclipsis ad lunã, & siccitas ad dies caniculares. scdo in ordine ad subiecta eadẽ sic disposita, vt eclipsis ad lunã in tali situ &c. & siccitas ad aerem canicularem, extraneis accñtibus sublatis. Et ex his pl̃ibatis sciendum est, q ea, quę sunt sępe vtrãq; sempiternitatem habẽt diuersimode sumpta. Si. n. considerentur in ordine ad subiecta sua absolute sic sempiternitatem talem habent (vt patet) qm̃ semper insunt qñ nata sunt inesse, vel simplr, vt in coelestibus, vel vt in pluribus, vt in inferioribus &c. Si aũt considerenť in ordine ad subiecta sic disposita vel situata &c. sic sunt sempiterna simpliciter: qm̃ est impossibile subiectis sic acceptis abesse talia: non põt siquidem fieri, vt lunæ in tali situ respectu solis & terræ &c. eclipsis non insit &c. Et qm̃ ppõnes sunt signa rerum, vtroq; mõ ppõnes formatæ, sempiternæ veritatis sunt, & demõstrationes ingrediuntur, ppter q inter ppõnes de omni & necessarias non solũ necessarias simpliciter numerauimus, sed etiã necessarias necessitate pbica distincta in duos ordines, proportionaliter ad ea q̃ nunc dicimus &c. Ne aũt videamur hoc volũtarie dicere, ostenditur propositum rõne: q. n. ppõnes, in quibus ea q̃ sæpe fiunt de suis subiectis absolute enũtiantur sempiternæ veritatis (modo dico) sint, clarũ est ex eo q signa sunt rerum taliter sempiternarũ. Q; vero talis sempiternitas sufficiat ad demonstrationẽ probatur duplr. Primo quia cũ sempiternitas necessitatem sequať, & ad hoc qd' de rebus naturalibus habeatur scĩa sufficiat qd' habeant talem necessitatem tam in se, q̃ in ppõnibus de eis formatis (quia necessitas in ppõnibus ex rerũ necessitate oritur & illius est signum) ɔñs est qd' talis sempiternitas ad demõstrationes sufficiat. Et cõfirmatur hoc auctoritate Alberti dicentis qd' sempiternitas in ppõnibus demonstrationis est propter necessitatem mãæ circa q̃ versatur. ac per hoc non est maior sempiternitas in ppõnibus, q̃ in rebus necessitas exigenda. Scdo quia qualis est proportio demõstrationis simplr, ad necessariũ & sempiternũ simplr, talis est pportio demõstrationis pbicæ ad necessariũ pbicum (vt patet) hmõi aũt sempiterna (de quibus loquimur) naturalẽ necessitatem & sempiternitatẽ hře constat. demõstrationem ergo non simplr, sed pbicam ingredi nõ prohibenť. Quia vo hoc ĩ loco circa demõstrationẽ simplr, expositorum intẽtio versatur, iõ conati sunt reducere ea quæ sæpe fiunt ad sempiternitatẽ simplr, ita vt de eis formari possent ppõnes simpliciter sempiternę, & dixerunt sumenda esse talia q̃ sæpe fiunt in ordine ad sua subiecta sic disposita &c. & sic ex p̃missis taliter ordinatis demõstrationem simplr fieri docuerunt. Et quia hoc obscuris verbis dixerunt, iõ breuiter declaranda censeo. Dicũt q ista, quæ sæpe fiunt, sunt sempiterna in ordine ad cãs vel simpliciter sumptas, vt in coelestibus, vel nõ impeditas vt in inferioribus &c. Quæ verba pñt dupliciter intelligi. vno modo vt hmõi sint sempiterna in ordine ad cãs præcise, *Contra Egidium.*
& secundum hũc sensum falsitatẽ continent (vt efficaciter probauimus in. c. 6.) quia tũ altera præmissarum q̃ conclusio esset nõ sempiterna. Alio mõ possunt intelligi huiusmodi esse sempiterna in ordine ad cãs, sed non præcise. sed propter cãs etiam ĩ ordine ad subiecta sempiterna, ita q. licet in ordine ad ipsa subta absolute sumpta sempiternitatem simplr non habeant, in ordine tñ ad subta sumpta fm eam dispõnem qua causis per se connexa sunt, sempiternitatem simplr propter ipsas causas habẽt &c. et hic est sensus intẽtus ab eis. Vnde Alber. dicit, q licet eclipsis nõ insit lunæ semper, inest tñ semper lunæ sumptę sub causa eclipsis, puta lunæ in tali situ &c. & S. T. in fine huius cap. loquens de his ait. In vtrisq; aũt ordinandæ sic sunt demõstrationes, vt ex vl̃ibus inferatur conclusio vl̃is, remouẽdo illa, in quibus põt esse defectus vel ex parte temporis, vel ex parte causæ: vbi aperte vult, q sublatis defectibus termini sumendi sunt, qd' nihil aliud est q̃ sumere eos, vt sunt sub talibus dispõnibus, quibus defectus tam tẽporis q̃ impedimenti excludũtur. Ad maiorem aũt claritatem dictorum scire debes, q inter istos tres rerũ ordines de q̃bus habetur scia, magna differentia est quo ad applicationem vl̃ium ad singularia &c. In his. n. quæ semp sunt simpliciter, sufficit singulare subm sub vl̃i subsumere: vt ois dualitas est par: hæc est dualitas: ergo &c. In his aũt, quæ semper sunt regulariter, vt in coelestibus, oportet subsumere tẽpus singularizatum, qm̃ non omni tpe simpl'r inueniunť: & dicere, sed nũc terra interponiť inter solẽ &c. In his vero q̃ semp sunt deductis impedimentis, oportet vltra hęc subsumere & singularizare causas p exclusionẽ impedimẽtorum: & dicere, sed hoc nũc ex talibus principiis non deficiẽtibus nec impeditis generatur: ergo &c.

Quod demonstratio est ex propriis & non ex communibus. Cap. 10.

Quoniam autem manifestum est, q. unumquodq; monstra non est, sed aut ex unoquoq; principio eum erit. si id qd' demonstratur sit secundum qd' est illud, non est scire hoc quidem, si ex ueris & indemonstrabilibus monstretur & immediatis. Est. n. sic monstrare sicut Brisso tetragonismũ. i. quadrangulatum: Secundum cõe. n. demonstrantur rationes hmõi secundum & alteri inest: unde & alus cõueniunt he cõnes non proximis. non itaq; secundum qd' illud est scit, sed secundum accñs. non. n. conuenit demonstratio & in aliud genus. Vnũquodq; aũt secundum accñs est cum secundum illud non cognoscimus secundũ qd' est ex principiis illius inquãtum illud est: ut duobus rectis æquales habere, cui inest p se qd' dictũ est ex principiis ipsius. Quare si per se & illud inest cui inest necesse est mediũ in eadẽ proximitate esse. Si uero nõ, sed sicut harmonica p arithmeticam. hmõi autem demõstratur quidem silr, sed differũt, ipsum. n. quia, alterius est sciẽ, subiectum. n. genus alterũ est: sed propter quid superioris est, cuius p se passiones sunt. Quare ex his manifestũ est, q. non sit demõstrare unũquodq; simplr, sed secundũ qd' ex propriis uniuscuiusq; principiis est. Sed horũ principia habẽt cõe. Si aũt hoc, manifestũ est, q. nõ est uniuscuiusq; propria principia demonstrare: erũt. n. illa oĩum principia & sciã illorum propria omnibus. & nãq; sciunt magis intelligẽs ex superioribus causis: ex prioribus. n. sciunt, cum nõ ex causatis sciat causas. quare si magis sciuit & maxime, & sciẽtia illa erit magis & maxime. Sed demonstratio non cõuenit in aliud genus. sed nisi tũ dictum est geometricæ in mechanicas uel machinatiuas, aut speculatiuas & arithmeticæ in harmonicas.

T. com 66. Tex. 67. Tex. 68. Tex. 69. Tex. 70. Tex. 71. Supra capi. 4.

Summa huius capituli hæc est.

Prima conclusio & principalis DEmonstratio procedit ex principijs vniuscuiusque s̄m qđ illud est &c. probatur dupliciter a priori. Primo quia ad scire nō sufficit discurrere ex veris, indemonstrabilibus & immediatis: ꝙ probatur duplr̄. primo exemplo Brissonis. scđo quia tales rōnes procedunt ex communibus illi & alijs, quia in alijs nō proximis eædem rationes locum habent. scđo probatur, quia scire nō ex principijs illius inquãtum est illud, est, scire illud nō secundum ꝙ est illud: quia demōstratiue scire nō conuenit in aliud genus, sed taliter scire est scire illud secūdum accidens: quia vnūquodq; secundum accidens scitur qñ non (secundum quod tale) scitur &c.

Corollariū. Si per se illud. i. passio vel mediū inest cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse &c.

2. Conclus. Si vero non, passio vel mediū per se inest subiecto &c. Sed sicut harmonica p arithmeticam, silr̄ demonstratur. Tunc (quia est) talium concl̄onum, est alterius i. inferioris: quia genus subiectum est alterū (propter quid) vero superioris, cuius sunt passiones per se.

3. Conclus. Quare non est vniuscuiusque principia prima demonstrare: sequela probatur dupliciter a priori. primo q̄a sunt principia oīum. scđo quia sciā illorū est ꝓpria oībus. i. est ex oībus tanq̄ ex proprijs &c. ꝙ probatur, q̄a intelligēs ex superioribus causis magis scit, q̄a ex prioribus &c.

Corollariū. Scientia illa est magis, & maxime scientia &c.

Series autem hæc est.

INtendens in hoc cap. ostendere qđ demonstratio est ex proprijs, & non ex cōibus, ꝙ perinde est ac ostendere qđ est ex his, quæ sunt secundum qđ ipsum, tria facit. primo ostendit hoc vlr̄, prima concl̄one, & eius corollario. secundo qūo hoc saluetur in subalternis scientijs, secunda concl̄one ostendit. tertio qūo in communissima scientia metaphysica. s. inueniatur insinuat in probatione secunda tertiæ concl̄onis ex duabus prioribus sequētis.

An sit poßibile fieri demonstratiuum processum cum paßio uel medium non per se inest subiecto.

CIrca secundam concl̄onem dubitatur qūo est possibile qđ passio vel medium non p se insit subiecto, & tñ fiat demonstratio. hæc. n. sibiinuicem aduersantur, & destruūt se mutuo. Si. n. passio non inest per se subiecto, conclusio erit per accñs & non necessaria: & si medium non inest per se subīo altera præmissarū in qua medium subiecto coniūgitur, per accidens & nō necessaria erit, & ꝯñr demonstratiuus syllūs de his, aut ex his non fit. Ex opposito si demōstratio fit, oportet, & præmissas omnes, & concl̄onem necessariam & p se esse, (vt ex dictis patet &c.) Qūo ergo verificabitur ꝙ Arist. dicit in secunda conclusione. si vero nō, similiter demonstrantur. Ad euidētiam huius difficultatis sciendū est, ꝙ passio pyramidis vel triāguli se numeri, vel numeralis ꝓportionis, & vniuersaliter cuiusq; pertinētis ad sciām subalternantē, q̄ scientia subalternata nouit suo inesse subīo, aliquo mō inest per se subīo subalternatæ, & aliquo mō non per se, sed per accñs. Subiectum. n. sciæ subalternatæ, cum includat in se id qđ est superioris sciæ, & addat extraneam differentiam vt supra dixit S. T. & infra declarabitur, inquãtum includat id qđ est superioris, eius passiones p se sibi vendicat, inquantum vero addit dr̄iam extraneam, illas non per se sibi cōiungit: quia id, rōne cuius aliquid per se inest, eiusdem gñis esse oportet cum eo qđ per se inest (vt pluries dictum est.) Rursus, quia mediū proprium, cui talis passio primo inest, est de gñe superioris sciæ, & subiectum subalternatæ alterū est a subiecto subalternãtis, per differentiam nō illius generis, sed extraneā, oportet ipsum quoq; medium aliquo mō per se, et aliquo mō non per se in subiecto subalternatæ inueniri, eo mō quo de passione dictum est, eo qđ medium & passio eiusdem simplr̄ generis ponuntur esse. Subiectum aūt aliquo mō eiusdem, & aliquo mō extranei &c. Rursus, quia subiectum sciæ subalternatæ est propriū eius subiectum, rōne extraneæ differentiæ (qm̄ per illam distinguit̄ a subalternantis subiecto) cū loquimur de his quæ insunt subīo subalternatæ, vt distinctæ a subalternantæ magis debemus inspicere q̄ habitudinem habeat ad dr̄iam illam extraneam, q̄ quæ sit eorum habitudo ad illius dr̄iæ substractum. ꝙ de proprijs superioris sciæ est &c. His p̄libatis facile est rn̄sionē deducere. quia in p̄nti textu est sermo, non de quibuscunque non per se, sed de his q̄ per se non insunt, sicut passiones subalternantis subīi, subalternato insunt &c. Vñ Aristo. non dixit. Si vero non silr̄ demonstrantur. Sed dixit (si vero nō, sed sicut harmonica p arithmeticam, huius similiter demonstrant̄) quasi diceret, si passio vel medium non inest subiecto simplr̄ per se, sed taliter per se, sicut subalternans p se inest subalternatis, fiunt nihilominus demōstrans p se inest subalternatis, fiunt nihilominus demōstrationes, p illud tñ mediū ꝙ superioris est, cuius illa passio est simpliciter p se &c. Dicitur ergo ad dubium, ꝙ quia nec mediū nec passio superioris sciæ seu subalternãtis, per se inest subiecto subalternatæ rōne differentiæ extraneæ q̄ addit, iō Arist. subalternatum taliter intuens, ea nō per se dixit. quia vero & passio & mediū huiusmodi insunt per se (eidem subiecto) rōne substrati, iō in ea demonstratione assumi dixit &c. & mediū esse sciæ superioris, & subiectum inferioris docuit. Nō repugnant igitur quę dixit, sed subtiliter intellecta, modū demonstrandi in his, q̄ non omnino p se insunt, nec propria sunt insinuãt &c. Nec obstat dictis si in hmōi demonstrationibus subm̄ videamur ponere aggregatum per accñs. s. coniūctum ex substrato & dr̄ia extranea, puta lineam visualē, & de toto cōiuncto præmissis facere per se: quia tam mediū q̄ passio per se inest illi rōne substracti &c. hoc inquã non obstat præsenti intentioni, qm̄ siue subiectū subalternatæ sit aggregatum per accñs, siue non (neutrum. n. nūc diximus) propositiones supradictæ p se sunt: docuit siquidē S. Th. in. 3. sen. dist. 10. q. 1. arti. 2. ꝙ ad per seitatem ꝓpōnis licet exigatur, quicq̄d est in p̄dicato per se conuenire subiecto, & propterea ista nō est per se. sor. est homo albus, cū contingat ipsam esse falsam non tñ, exigitur, cuilibet qđ est in subiecto p se inesse ipsum prædicatum, & ꝓpterea ista est per se. sor. albus est homo &c. cū sit necessaria & sempiternæ veritatis &c. nihil ergo officit pseitati dictarum propositionum, si subm̄ earum. p. posuimus coniunctū. de quo (rōne substrati) mediū & passionem per se p̄dicauimus. *3. dist. 10. q. 1 art. 2.* Verum aūt inter substratum, & illam dr̄iam accñtalem, q̄ in subalternata sciā subiectum sit, sit p cōnexio: Et verū coniunctum totū sit per accñs, in cap. 13. vbi de subalternatione scientiarum agetur, aliquid dicetur &c. *Circa Textum cō. 30.*

Circa Textum cō. 30. Cap. 13.

T. com. 20. supra. c. 7.

An Metaphysica sit scientia.

CIrca vltimum corollariū occurrit dubitatio, an Metaphy. ipsa sit vere sciā. Ingerunt. n. duo dubitationem hanc. Primum est, quia vere sciā procedit ex veris causis in essendo. Metaphysica aūt nō videtur posse procedere ex veris causis in essendo, quia passiones entis idem sunt realiter cū ente, & consequenter nō habent causam per q̄ insint &c. Scđm est, quia metaph. sapientia est, vt dicitur in. 1. meta. sapientia aūt contra sciām distinguitur in. 6. Ethi. Hoc dubium, quia partim logicale partim autem metaphysicale est, iō nunc succincte tractabimus in metaphy. (si Deus nobis concesserit vitā) quæ hic inchoamus terminaturi. Dicendū ergo qđ metaph. vere est scientia. vt Aristo. loquitur in hoc lib. de sciā demonstratiua &c. Tum quia nō solum passiones entis habent cām, sed etiam ipsum ens. vt in principio sexti meta. dicit Aris. Tum quia passiones partiū entis habent causas &c. Tum quia ad rōnem scientiæ humano intellectui cōformis sufficit scire ex causis in essendo virtualr̄, & nō exigitur scire ex causis formalr̄, vt ex supradictis patet in capi. 2. & per hoc patet solō primæ obiectionis, quia illud nō obstat, Alia. n. q̄ diximus pactum reformauit. Ad secundā autem obiectionem dicitur duplr̄. Primo qđ sciā dupliciter sumitur, vno mō vt sic. i. vt habitus per demōstrationem acquisitus. Alio mō, vt virtus. i. vt bonum reddit habentem & eius opus. & silr̄ sapientia duplr̄ cōsideratur. s. vt virtus, & vt p demonstrationem acquiritur &c. Si loquimur de sapientia & sciā (vt in genere virtutis sunt) sic vna non est alia, sed contra aliam distinguitur, qm̄ alio modo

Proœmio. Cap. 4.

T. com. 11

Cap. 2.

perficitur intellectus iudicãdo de rerum naturis per cãs altissimas, & alio mõ per causas inferiores &c. vnde et circa agibilia alia virtus est per q̃ iudicamus per causas inferiores. s. synesis, & alia sm q̃ iudicamus per causas altiores s. gnome, vt patet. 6. Eth. Si aũt loquimur de sapiẽtia et scia. vt per demonstrationem acqruntur, sic sapientia & scia Cap 9. est &c. Et quia Arist. in. 6. Ethic. loquebatur de eis, vt virtutes sunt. vt expresse dicit S. Th super Boetium de trini. Boet. trini. q. 5. arti. 1. q. 5. art. 1. ideo sapientiam contra sciam distinxit, ponens quinque virtutes intellectuales. Scdõ dr̃ quod sapientia non distinguitur contra sciam, sicut vna spẽs contra aliã, sed sicut proprium contra cõe. sicut perfectissimum aial contra animal cõiter dictum, et perfectissimũ entium contra ens &c. Scia. n. nihil aliud nominat sibi habitum p demonstrationem acquisitũ, q̃ commune est oĩbus sciẽtiis. T. com. 10. ibi. Cap. 8. Sapiẽtia vero notat talem habitũ ex primis causis rerum procedentem, q̃ est vltimũ in quod põt scientia, & proprium vni tantũ &c. Et quia virtus rei attenditur sm vltimum sui posse, vt dr̃ in Primo coeli, iõ sapientia nõ solum est sciã, sed maxime scia, & virtus omnium sciarum &c. vt in. 6. Ethic. habetur: vtraq; rñsio S. T. cõsona est, licet sola secunda formalr̃ habeatur ab ipso in. q. supradictis &c.

De principiis Communibus et Propriis quibus utimur in demonstrationibus: quæ item differentia sit inter dignitates, suppositiones, & petitiones siue quæstiones, ac definitiones: nõ dari item formas siue ideas propter demonstrationem ostendit. Cap. 11.

Tex. 72. *Difficile autem est noscе si sciuit aut nõ. difficile enim est noscе si ex propriis uniuscuiusq; principiis scimus, aut non, q. uere est scire. opinamur autem scire si ex aliquibus ueris syllm & primis habeamus: sed hoc non est, sed proxi- Tex. 73. ma oportet esse primis. Dico aũt principia in unoquoq; genere illa, quæ quod sint non contingit demõstrare. Quid igitur significent prima, & quæ ex his sunt accipiẽdum est. (Quod aũt sit) principia, necesse est accipere, alio uero demõstrare, ut quid unitas & quid rectum, & quid triangulus. Est aũt unitatem accipe- Tex. 74. re & magnitudinem, altera uero demõstrare. Sunt autem quibus utimur in demonstratiuis sciẽtiis. alia quidã propria uniuscuiusque scientiæ, alia uero cõia. Communia. n. secundum analogiam, quoniam utile est quantũcũq; in eo quod sub scientia est genere. Propria principia quidem ut lineam esse huiusmodi & rectum: communia aũt, ut ab æqualibus æqualia si auferas, q. æqualia reliqua sunt. sufficiens aũt est unũquodq; istorum, quoniam in genere est: idem. n. faciet & si nõ de omnibus accipiat, Tex. 75. sed in magnitudinibus solum, arithmeticus aũt in numeris. Si autem propria quidem & quæ accipiũtur esse, circa quæ scientia speculatur, quæ sunt per se, ut arithmetica unitates, geometria autem signa & lineas: hæc. n. recipiunt esse, & hoc esse: horum autem passiones per se, quid quidem significẽt, unaquæq; accipiunt, ut arithmetica quidẽ par aut impar, aut quadrãgulus, aut cubus, geometria uero quid rõnabile, aut reflecti, aut curuare. Quam aũt sint demonstrant per quædam communia et ex Tex. 76. his quæ demonstrantur, & astrologia similiter. Omnis. n. demonstratiua scientia circa tria est, & quæcũq; esse ponuntur. Hæc autem sunt, genus, cuius per se passionum speculatiua est, & quæcũque communes dignitates, ex quibus primis demonstrant. Et tertium passiones, quarum quidẽ significet unaquæq; accipiat. Quasdam autem sciãs nihil probibet & quædam eorũ despicere, ut genus non supponere esse, si sit manifestum quoniam est: non. n. similiter manifestum est qd' numerus sit, & qd' calidum & frigidum sit. & passiones nõ est recipere quid significent si sint manifestæ. Sicut neq; cõia non recipere quid significent (ut æqualia ab æqualibus demere) quoniã notum est. sed nihil minus tria hæc sunt necessaria. circa qd' demõstratum est, & quæ demonstrantur, & ex quibus. Non est aũt suppositio* *Tex. 77.* *neque petitio, q. necesse est propter seipsum esse, & uideri necesse est. Non est. n. ad exterius rõnem, sed ad eam, quæ est in aĩa, quoniam nec syllogismus. Semper. n. est instare ad exterius rationem, sed ad interius rationem non semper. Quæcũq; igitur* *Tex. 78.* *demonstrabilia accipit esse ipse nõ demonstrans, hæc quidem probabilia si accipiat discenti, supponũtur, & non est simpliciter suppositio sed ad illum. si uero neq; unius opinionis, & cõtrariæ esse idem accipiat, idem petit. & in hoc differunt suppositio & quæstio. Est. n. quæstio in cõtrarium dicentis opinioni, aut qd' si aliquis demonstrabile cũ sit accipiat & utatur non demonstrãs.*

Termini ergo non sunt suppõnes: nihil. n. esse aut non esse di- *Tex. 79.* *cunt, sed in propositionibus sunt suppõnes. Termini autem non, sed solum intelligere oportet. hoc etiã non est supponere nisi & audire suppositionem aliquis dicat, sed quorũcũq; existentium in eo qd' illa sunt fit conclusio. Neq; Geometra falsa supponit,* *Tex. 80.* *sicut quidam affirmant, dicentes, q. nõ oportet falso uti geometram: mentiri aut dicentem unius pedis, esse nõ unius pedis, aut rectam scriptam, non rectam esse. sed Geometra nihil concludit secundum hanc lineam q̃ ipse posuit, sed per hoc ostendunt. Am-* *Tex. 81.* *plius autem petitio & suppositio oĩs, aut sicut totum est, aut sicut in parte. termini autẽ neutri horum. Species quidem igitur esse, aut unum aliquid extra multa non necesse est si demonstratio erit, esse tamen unum de multis uerũ dicere est necesse. non. n. erit uniuersale nisi hoc sit. si uero uniuersale non sit medium non erit. quare neq; demonstratio. Oportet itaque aliquid unum & idem de pluribus esse non æquiuocum in demonstratione.*

Summa huius capituli hæc est.

Difficile est noscе, si est sciẽs aut non probatur a priori, quia difficile est discernere an ex propriis cuiusque sciamus, q̃ est vere scire: an non: q̃ probatur a signo: quia opinamur quãdoq; scire, si ex veris & primis habeamus syllogismum, q̃ secundum veritatem non est scire, sed oportet proxima esse primis. *Conclusio.*

Principia in vnoquoq; genere sunt illa, quæ cum sint vera, non contingit demonstrare. *Diffinitio.*

Quid significant, prima & quæ ex his sunt differentia accipiendum, vt quid vnitas & quid rectum. *Conclusio.*

Quod sint principia, necesse est accipere. vt vnitatem esse: q̃ vero sint alia, necesse est monstrare. *Diffinitio.*

Principiorum, quibus vtuntur demonstratiuæ sciæ, aliqua communia, vt si ab æqualibus æqualia demas: aliqua propria, vt lineam esse huiusmodi & rectum. *Diuisio.*

Principia cõi sunt quæ secundum analogiam q̃tum vtile est in eo q̃ est sub scientiæ genere accipiuntur. *Diffinitio.*

Sufficiens est acceptio communium principiorum applicatorum ad genus proprium. declaratur a signo: quia idem faciet geometra si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus. *Conclusio.*

Propria principia sunt q̃ accipiuntur esse, & hoc esse, circa quæ scia speculatur, quæ sunt per se. i. passiones quarũ quid significant accipitur: & qd' sint demonstratur, p communia & ex his, q̃ demõstrantur. declaratur: quia. *Diffinitio.*

Omnis demonstratiua scia circa tria est. s. quę supponunt esse: genus. s. subiectũ, cuius per se passionũ speculatiua est: & dignitates, ex quibus demonstrat primis: & passiones, quarum quid signãnt vnaquæq; sciẽtia accipit. *Declaratio.*

Et si quasdam sciãs nihil prohibeat quædã horum despicere, quia non sibi manifesta sunt in oĩbus scientiis genus subiectum & passio, sicut & cõia despici cõtingit, quia valde nota sunt, tria tamẽ supradicta in omni sunt scientia. s. circa quod: & quod: & ex q̃bus demonstratur. *Exclusio.*

Qd' propter seipsum esse necesse est & videri necesse est, non est petitio neq; suppositio, sed dignitas probatur a priori, quia non est ad exterius rationem, sed eã, quę est in anima: q̃ probatur dupliciter a posteriori, et quia neque syllogismus est eius, & quia ad exterius rationẽ semper est instare, ad interius non semper. *Diffinitio.*

Diffinitio. Omne demonstrabile qd' accipitur esse absq; demōstratione. si (probabile est discenti) suppositio est. si (neutrale) petitio, si contrarium quaestio.

Conclusio: Termini suppositiones non sunt. Sed in ꝓpōnibus suppositiones sunt. ꝓbatur prima pars a priori dupliciter. primo quia nec esse nec nō esse dicūt. Secundo quia intelligere eos oportet, ꝙ supponere non est nisi audire supponere dicatur.

Exclusio. Geometra dicens lineam descriptā rectam aut pedalem, quae nō est recta aut pedalis falsum nō supponit (vt q̄dam dicunt) q̄a geometra nihil concludit de hac, q̄ posuit linea, sed de vniuersali, quae per hanc intelligitur.

Probāt tertia praecedentis conclusionis. cōclusio cū dilemmate. Amplius oīa petitio aut suppō, aut sicut totum est aut sicut in parte, termini autem neutrum horum. ergo.

Si demonstratio erit, species, aut vnū aliquid extra multa esse non est necesse, esse tñ vnum de multis verū dicere necesse est: probatur. sc̄da sequela a destructione consequentis ad destructionem añtis: quia aliter non erit vniuersale, & añr non erit medium, & consequenter non erit demonstratio probatur siłr vtraq; consequentia vltimo illata: quia in demōstratione oportet vnum et idē non aequiuoce de pluribus esse.

Series autem haec est.

CVm docuisset non ex cōibus, sed propriis principiis oportere procedere. Intēdit in hoc cap. tractare de principiis cōibus & propriis diffinitiue & diuisiue, & quinque facit. primo necessitatē tractandi insinuat vnica conclusione. sc̄do de ipsis principiis determinat diffiniendo principia cuiusq; gñis, & conuenientia & dr̃iam inter principia & principiata ponēdo, & diuidendo diffiniendoq; mēbra, vt clare liquet, excludens vltimo instantiam sumptam: ex eo, ꝙ nō quaelibet scīa in principio sui omnium horum meminit tertio descēdit ad diffiniēdum & discernendum spēs principiorum, diffiniendo quid sit dignitas, quid suppō, quid positio, & quid quaestio. quarto q̄m inter principia demōstrationis in. c. 2. (diffinitione) posuerat & eius adhuc nō meminerat hic, iō vnica conclusione ab oibus nunc supradictis eam separat tribus rōnibus hoc probāa. Sed inter secundam & tertiā excludit instantiam ortam hic, ex eo ꝙ ꝓpōnes verum vel falsum dicere afferat tam in prima q̄ in secunda rōne. per hoc separans ab eis diffinitiones. quinto q̄m de principio demonstrationis qd' est diffinitio agebat, & diffinitio significat ipsas naturas rerū, quas Plato separatas ponebat, ideo eas a principiis demonstrationis excludit conditionali conclusione in calce posita.

Q̄ō quid subiecti sui omnes scīa à Metaphysica accipiant, metaphysica vero à nulla. Circa conuenientiam primorū cum his, q̄ ex his sunt in hoc, ꝙ vtrorūq; necesse est accipere quid. aduerte S. T. in expositione vult hoc intelligi in scīētiis aliis a metaphysica: quia considerare de qōne quid est proprie metaphysici est, cuius est considerare de subā, caetere autem scīae a metaphysica accipiūt ipsum quid. haec verba valde ꝓfunda sunt, & multas habēt dubitationes. Q̄ō. s. metaphysica nō accipiat q̄d subiecti sui, cum vlr dictum sit superius ꝙ semper de subīo praesupponitur quid, & q̄ō alię scīę accipiant quid subīi et passionis a metaphysico, & an metaphysici sit cōsiderare de quidditatibus subiectorū et passionum aliarum scīarum, & an metaphysica sola cōsideret quaestionem q̄d est, et q̄rum valeat illa redditio causę, quia metaphysicae ꝓprie est considerare quid est, iō aliae accipiunt q̄d & quia, metaphysica est de subā, iō eius est proprie considerare de quid est, quia cū aliae scīae sint de substantia, & quidē partes non sint haec q̄m metaphysicalia sunt & horū Arist hic non meminit sanctusq; Tho.

Circa Tertium com. 2. incidenter hoc dixit. et in sexto metaph. de hoc tractatur. ideo illucusq; differentur oīa, primo excepto, ꝙ p̄ntis intentionis est. & facile soluit. non n. dicimus metaphysicalem doctrinā, aut discursum non praecognoscere & praesupponere quid & q̄a subiecti &c. & alias scīas hic praesupponere, sed dicimus alias scīas haec accipere, Metaphysicam autem haec non accipere, q̄m caput est oīum, & a nulla accipit superiori. & quia multū interest inter hoc; & illud (vt de se patet) iō accipere haec aliis scientiis a metaphysica cōuenire dictum est. Amplius q̄m tota scīa inferior. i. aggregatum ex principio scīae, & scientia ipsa accipit q̄d a metaphysico. tota aūt metaphysica nihil accipit, aut praesupponit q̄ōlibet, quia nihil ante se habet, conuenienter dictū est, aliis hoc scientiis conuenire nō metaphysicae. ꝙ si ad metaphysicam haec extēdere vis, & accipere pro praesupponere glosare vis, & per metaphysicas discursum metaphysicalem intelligere, sententiam teneas, sed linguam cohibeas. *Vide commentatorem sexto metaphy. c. 1.*

Quomodo paßio quo ad suum quid, non autem quia, annumeretur inter principia demonstrationis.

CIrca diuisionem principiorum scīae dubitatur, quia Arist. videtur sibimet contrarius. In hac siquidem diuisione numerat inter principia scię quid passionis, vt patet in exēplo secundo, ꝙ dat de principiis propriis, cum ait propria principia. vt lineam esse hmōi & rectum, rectū n. noīe. passio intelligitur, sicut nominae lineae subiectum. Vñ & S. T. exponendo ait tam diffinitionem subiecti q̄ passionis inter principia propria scīētiae esse. In principio aūt huius cap. assignando conueniētiam & differentiam inter principia et ea. q̄ ex principiis sunt passionem non inter principia, sed inter ea, q̄ ex principiis sunt .i. principiata numerauit, dans exēplum de vnitate & magnitudine tanq̄ principiis, & de recto & triangulo tanq̄ principiatis. passiones ergo & nō principia, & principia esse dixit: ꝙ est impoīe. Ad hoc facile r̄ndetur dicendo, ꝙ cum principiū relatiuum sit, non inconuenit passiones respectu diuersorū non esse principia, & esse principia. Si enim passiones cōsiderentur in ordine ad oīa quae continētur in aliquo gñe subiecto, de quo est scīa. sic passio est inter principiata, q̄m ex genere subiecto oritur, et vnū est illorum principiatorū. quae in illo gñe continentur. Si vero considerentur in ordine ad scīam, q̄ acquiritur de illo genere subīo. sic passio quo ad suum quid inter principia numerata est, licet quo ad suū quia inter principiata sit. Et quia Aris. in principio capituli principia in vnoquoq; genere, oīum, quae in illo genere sunt, assignabat, iō passionem inter ea quae ex principiis sunt numerauit, q̄a vero postmodum principia scīae determinauit, iō inter principia, passionem, quo ad suū quid numerauit. Horum aūt significatum est, ꝙ tunc absolute dixit quid signāt prima, & q̄ ex his &c. postmodum cū additione dixit principia, quibus vtuntur in demōstratiuis scientiis sunt &c. & sic ex ipsorū vocabulorum additione discretionē sensuum percipere possumus. Posset & secundo nō inconuenienter dici. ꝙ primo passionē inter ea q̄ ex principiis sunt numerauit, nō quid passionis. Deinde nō ipsam passionem. sed eius q̄d inter principia cōputauit & sic nulla contradictio est inter dicta eis q̄a distinctio rōnis inter diffinitionem & diffinitū inuenta sufficit ad diuersitatē subiectorum in propositione faciēdam, & sic etsi sit affirmatio & negatio eiusdem non erit de eodem.

Propositioñ circa ipsa intelligēda. Circa descriptionem principiorū propriorum aduertenda sunt duo. primum est, ꝙ Arist. dicēs qd' de linea i de subiecto accipit esse & hoc esse, insinuauit de subiecto oportere accipi q̄d rei, ly n. hoc esse, quid nois non sonat. sed quid rei nisi vocabula puertere velimus sc̄dm est qd' Arist q̄d passionis inter propria principia vel nō enumerat, vel latenter ponit. si nō enumerare credimus q̄a inter principia minimū est praeteriisse credimus principalius intentum. Si latēter insinuasse accipimus ex illius verbis q̄d (significant vnamquāq; accipiunt) ex eadem cā factum accipimus; nec immerito. q̄a cum principiū analogicae dicatur de ipso gñe subīo, & q̄d passionis & prius de ipso subiecto, sat fuit explanare primū analogatorū. & sc̄dm vel sic insinuare, vel ex dictis insinuasse absq; repetitione.

Quid dignitas sit. Circa descriptionem dignitatis. Aduerte ꝙ supponere dupliciter sumi pōt, vno mō improprie & large, & sic distinguitur cōtra quaerere & demonstrare, & hoc mō dicere consueuimus, ꝙ ante demōstrationem p̄supponimus tria, s. quid & q̄a subiecti, quia dignitatis. et q̄d passionis, eo qd' ista non demonstrantur, sed p̄cognoscere oportet, & sic nō sumitur in proposito. secundo mō sumitur supponere proprie, & sic distinguit contra euidenter p̄ponī et hoc mō dicimus dignitates non esse suppōnes, eo quod

non ideo præponuntur, quia supponamus ita esse, sed ex euidentia propria sibi vẽdicant, qđ principia sint consequentium & dicendorum. & illas tantum suppõnes proprie vocamus, quæ quia ita supponimus esse vel nõ esse, principiorum & fundamẽti actum habent, & hoc modo accepit hic Aristo. suppositiones

Dignitas est quæ interiori lumine absque medio termino euidens est, ad quã nõ refert si exteriori voce cõtradicere q̃s.

Circa eandem descriptionẽ dignitatis aduerte, q̃ cum ratio multis modis sumatur, in ꝓposito sumitur pro cã proxima euidentię ꝓpõnum: quę quia qñq; est interius, in aĩa. s. qñq; exterius, iõ rationem diuisit Arist. per interius & exterius. intendens p (rõnem interius) lumen intellectus agentis: & p rõnem exterius, medium terminum.

Ad cuius manifestationẽ sciendum est q̃ ꝓpõnes dupl͛r euidentes eẽ redduntur intellectui nostro. Vno mõ p solũ lumen intellectus agẽtis. solum dicimus, nõ excludendo terminos eius, sed extrinseca: & istis cã proxima tam euidentiæ q̃ assensus nostri, est id qđ intus est: interius ratio vocata ab Arist. eo quia eõ est qđ videantur ille ꝓpõnes, & assentiamus eis, & aĩæ ipsi intraneum est, vtpote connaturalem. Istæ aũt sunt primæ ꝓpõnes, quas dignitates vocamus: iuxta illud Cõmentatoris primo de aĩa. cõ. 1.

Com. 5: Intellectus agens est cã primarum ꝓpõnum quo ad euidentiam. s. & assensum. Quædã vero ꝓpõnes sunt, q̃bus vt fiant euidentes intellectui nõ sufficit interius lumen, sed requiritur medius terminus applicatus &c. & in istis cã ꝓxima euidentiæ & assensus nostri est ipsum mediũ: exterius rõ vocata ab Arist. Rõ quidem, quia eõ est, q̃ videãtur ꝓpõnes illæ & assentiamus eis. Exterius v͛o, quia nõ ab ipsa natura aĩæ medij termini lumen emanat, sed a sensibilibus, quæ extra aĩam sunt, acquisitum est. hmõi autẽ propositiones sunt veræ quidẽ, sed non primę, sed demõstrabiles: q̃ suppõnes, vel petitiones, vel q̃ões denominantur &c. Cõtra primas, quia interius. i. ex nã quæ cõis oĩbus est rõ, non põt instari intrinsecus, licet extrinsecus sm̃ vocem possit cõtradici: contra scd̃as, quia ex sensibilibus extra ratio venit, rõnibus apparẽtibus instari adeo potest, vt decipi etiam possimus, vt patet.

Terminos oportet intelligere, i. simplici apprehensione attingere: suppositiones vero non, sed discursu, ac cõponendo, vel diuidendo. & cur diffo terminus dicatur.

Circa illam conclõnem, qua dicitur terminos suppositiones non esse, nota in secunda rõne (ly intelligere) cum ait terminos intelligere oportet. põt nãq; (ly intelligere) sumi dupl͛r. Vno mõ vt distinguitur cõtra sentire, prout ab intelligere aĩam humanam intellectiuã vocamus: et sic comprehendit sub se oẽs operationes intellectus cuiusq;, & sic nõ sumitur hic dum dr̃ q̃ terminos oportet intelligere &c. Alio mõ sumitur vt distinguitur cõtra rõcinari, prout ab intelligere sub̃as separatas intelligẽtias dicimus, & aĩam humanam rõnalem potius q̃ intellectualẽ appellamus: & qm̃ apprehẽdere absq; discursu propriũ est substantiarum separatarum, & aĩæ humanæ non nisi per q̃dam participationẽ conuenit, eo q̃ supremũ infimi attingit intimum supremi, vt Dionysius ait, iõ duobus modis inuenitur in nobis intelligere sic sumptum, s. respectu primorum cõplexorum, quæ nũc dicimus solo lumine intellectus clarere: & a tali intelligere habitũ principiorũ intellectum vocamus. & respectu incõplexorum, quę (vt sic) nec vera nec falsa sunt, nec cõpõne, nec diuisione percipiũtur, sed solo intellectuali aspectu: & tale intelligere ꝓpter sui excellentiam propriũ nomen sortitũ est, & absolute intelligere vocatur cõicato cum superiorum spũum operatione vocabulo: & sic in ꝓposito sumitur cum dr̃, terminos intelligere oportet: qm̃ diffinitiones neq; discurrẽdo, neq; cõponendo, & diuidendo cognoscimus (nisi forte p accidens) sed simplici apprehẽsione. Suppõnes aũt quæ esse vel nõ esse dicunt cõponendo & diuidẽdo intuemur.

Vt cum concludimus vnam diffinitionẽ per aliam.

Appellauit aũt diffinitiones terminos ab ipso terminãdi actu, qm̃ sicut terminus rei rem ita cõplet, vt nihil desit, aliter terminata nõ est: & nihil illius extra terminũ est, aliter non concluderet totam rẽ q̃ terminaret: & nihil intra terminum est, q̃ illius rei aliquid nõ sit, aliter proprius terminus eius non esset, sed excederet terminus terminatũ: ita diffinitio rem a prima potẽtia vsque ad vltimum actum explicans, prædicta omnia facit (vt de se patet)

Diffinitio quõ sit vniuersalium, non autem

Circa tertiam rõnem, qua terminos non esse suppositiones probatur, dubitatur, q̃a sibiipsi contrarius videtur Aristo. supra nãq; in c. 8. diffinitionem esse vñium docuit & non singularium, q̃ corruptibilia sunt: nunc vero ait, q̃ diffinitio neq; est vl̃is, neq; particularis. Ad hoc facile dicitur, q̃ aliud est diffinitionem esse vl̃is. i. eẽ condõnem vniuersalitatis hñtis, & aliud est diffinitionem nõ includere signum vl̃e. aut particulare. primum. n. sigñat rem quę diffinitur ad hoc vt diffiniatur oportere: abstractam esse a materialibus condõnibus. secundum aũt denotat in diffinitione ipsa signũ nullum assumi hæc aũt duo, nõ solum sibiinuicem non cõtradicunt, sed necessario cõueniunt cuilibet diffinitioni. & primũ quidem superius declarauerat Arist. cũ diffinitiones sempiternorũ esse docuit. Sm̃ vero *vniuersalis vel particularis.*

modo dicit, sed cãm non assignat, quia valde euidẽs est, *T. com. 22.*

quia cũ in diffinitione nihil ponendum sit illud qđ sigñat ipsum diffinitũ vel eius principia &c. et signa non signant sed consignificant, qm̃ vl̃r vel particulariter affirmat͛ vel negatur, vt dr̃ in. 1. & 2 peri hee ꝯñs est, q̃ nullum signũ *T com 22.*

in diffinitione ponat͛ & iõ nõ esse sicut in toto, nec sicut in parte: non. n. dicimus quoddã aĩal rõnale, aut aĩal quoddam rõnale, terminum hoĩs assignantes, sed simpl͛r animal rõnale. Nec credas Arist. oblitum indefinitorũ: cum dixit, omnis perilo, sicut in toto aũt parte, sed sub particularibus comprehendisse eas, scito quia æquiualent. *Primo capi 2 cap 7. post mediũ.*

De usu principiorum communium & propriorum in scientiis demonstratiuis. Cap. 12.

Contingere autem non simul affirmare & negare, neq; una recipit demonstratio. sed si indiget at monstrare conclõnem sic. Ostenditur accipientibus primum de medio qđ uerum sit affirmare, negare aũt non uerum. Medium nihil differt esse & non esse accipere: sil͛r autem & tertium. si. n. aßignetur de quo hoĩe dicere uerum est esse animal, q̃uis non hominem uerum. Sed si solum hoĩem animal esse, omne non aĩal autem nõ. erit. n. uerum dicere calliam & nõ calliam esse aĩal, non animal, autem non. Causa aũt est q. primum nõ solum de medio dicitur, sed & de alio propter id qđ & de pluribus. quare si neq; mediũ & idem & non idem est ad conclõnem nihil differt. *Omne aũt* *Tex. 82.* *Tex 83.*

affirmare aut negare, quæ est ad impõe demõstratio accipit. & hoc neq; semper ul͛e. sed q̃tum sufficiens est. Sufficiens aũt est in genere. Dico aũt in genere, ut circa qđ genus demonstrationes sunt, sicut dictum est prius. *Communicant aũt omnes scientiæ secundum communia: communia aũt dico quibus utuntur tanq̃ ex his demonstrantes, sed non demonstrant de quibus non demonstrant. Sed dialectica oĩbus est. & si aliqua uniuersaliter tentet monstrare communia, ut qđ est omne affirmare aut negare, aut q. est æqualia ab æqualibus, aut quælibet talium.* *Tex. 84.*

Sed dialectica non est sic diffinitorum quorũdam, nec generis alicuius unius est. non. n. interrogaret. demonstrantẽ. n. non est interrogare, propter id qđ oppositorum esse non demõstrat idem: ostensum aũt hoc est in his quæ de syllõ sunt. Si aũt idem est syllogistica interrogatio & propositio cõtradictionis: propositiones aũt sunt secundum unamquãq; sciãm, ex quibus est syllogismus. Secundum unamquãq; erit utiq; aliqua interrogatio scibilis, ex quibus quidem secundum unamquãq; scientiam proprius fit syll͛s. *Tex. 85.*

Manifestum ergo quod non oĩs interrogatio geometrica erit, neq; medicinalis: similiter aũt est & in aliis: sed ex quibus aut demonstratur aliquid eorũ, de quibus geometria est: aut ex eisdem demonstratur geometricæ, sicut in • speculatiua. simil͛r aũt & in aliis. Et de his quidem rõnem contingit ponendã esse ex geometricis principiis & conclõnibus, sed principiorum nõ ponendam rationem esse geometriæ secundum qđ est geometria. similiter aũt & in aliis scientiis. Neq; oẽm interrogationem itaq; est unamquęque scientem interrogare: neq; secundum omne interrogatũ respondere de unoquoq; sed quæ sunt secũdum sciãm determinatam, si aũt disputat aliquis cum geometra secundũ q. est geometra, sic manifestum est quoniã bene, si ex his aliquid demonstret: *Tex. 86.* *• a. l. perspectiua.* *Tex. 87.*

Tex. 88. *si uero non: nõ bene. Manifestũ est autem, quoniam non arguit geometram sed aut secundum accidens. quare non utique erit in non geometricis de geometria disputandum. Latebit.n. praue disputantem. similiter aũt & in alijs se habent scientiis. Quoniã autẽ sunt geometricæ interrogationes nonne sunt & non geometricæ? Et quæ secundũ unamquãq; scientiam, & quæ secundum ignorantiam quãlibet geometricæ sunt. Et utrũ secundum ignorantiam sit qui ex oppositis syll's, aut paralogismus? Secundum geometriã aũt, aut ex alia arte. ut musica est interrogatio nõ geometrica de geometria: Parallelas coincidere opinari geo*
Tex. 89. *metrica quodãmodo est, & nõ geometrica alio modo. Dupliciter.n. est hoc, sicut arithmõ. i. quod est sine arithmo. altera quidem non geometrica est in nõ habendo, altero uero in praue habendo & ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principiis con*
Tex. 90. *traria est. In doctrinis autem similiter non est paralogismus, q; medium sit semper dupliciter. & de hoc.n. omni, & hoc iterũ dicitur de alio omni: quod autem prædicatur nõ dicitur omne. Hæc autem sunt, ut uidere est intellectu. sed in rationibus latet utrum omnis circulus figura sit. si autem scribatur manifestum est, quod aũt sunt carmina circulus manifestum quoniam non*
Tex. 91. *est. Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua sicut.n. neq; propositio est, quæ non est in pluribus: non.n. ita erit in omnibus: ex ulibus aũt est syll's: manifestum est, quoniã neque instantia est. eædem.n. sunt propositiones & instantiæ. quam enim fert instantiam, hic erit utiq; propositio aut*
Tex. 92. *dialectica, aut demonstratiua. Contingit autẽ quosdã non syllogistice dicere, propter hoc q; accipiunt utrisq; inhærentia: ut &*
* 4. l. Caneus. ** Scheneus facit q; ignis in multiplicata analogia fit. nãq; ignis cito generatur, ut dicit. hic est analogia. Aliquando quidẽ igitur syllogizare non contingit ex acceptis: aliquando uero contin*
Tex. 93. *git, sed non uidetur. Si autem impossibile esset ex falsis uerum monstrare, facile utique esset soluere: conuerteretur.n. ex necessitate. Sit enim A esse, hoc autem cũ sit ea utiq; sunt quæ nouim*
Tex. 94. *quoniam sunt, ut B: ex his demonstrabo, q; illud est. Conuertuntur autem magis quæ sunt in mathematicis: quoniam nullum accidens recipiunt. (sed in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis) secundum diffinitiones. Augentur autem non per media, sed in post sumendo. ut A de B· hoc autem de C, iterũ hoc de D, & hoc in infinitum. Et in latus: ut A de C, & de E. ut est numerus quantus finitus, aut infinitus, hoc autem in quo sit. A par numerus quantus in quo B: impar numerus in quo sic C. est utique. A. D. C. & est pars quantus numerus in quo sit D. par numerus in quo est E: est ergo A de E.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. NVlla demonstratio vtit̃ hoc principio contingere simul affirmare et negare est impoẽ, se non conuenit simul affirmare et negare. ꝓbatur a priori; quia si vteretur ex parte maioris extremitatis supflue fieret, quia idem sigñat dicendo homo est aĩal, & dicẽdo hõ est aĩal, & non est non aĩal, si ex parte medij aut minoris extremitatis nihil differt, quo ad illationẽ conclusionis & necessitatem pręmissarũ, non minus.n pręmissæ sunt veræ, & sequitur concło vera, si de medio affirmato tantum verificetur maior extremitas q̃ si de eo affirmato & negato verificet̃, et silr est de minori extremitate tam respectu medij q̃ maioris extremitatis. probatur. quia primũ non solum de medio dicit̃, sed de alio, qm̃ de pluribus dicitur q̃ medium.

2. Conclus. Demonstratio ducẽs ad impoẽ vtitur hoc principio. omne affirmare aut negare verũ est, & non semper vtr, sed contracto ad genus circa qđ demonstrationes sunt.

3. Conclus. Communicant oẽs scientiæ secũdum cõia (vt ex quibus) non vt de quibus, nec vt quæ demonstrant.

4. Conclus. Dialectica & si aliqua vniuersaliter tenet demõstrare cõmunia omnibus vtitur.

Sed dialectica non est sic diffinitorum quorũdam neque generis alicuius vnius. probat̃ a posteriori: quia si esset non interrogaret. probat̃. qa demõstrator nõ interrogat. probat̃ qa idẽ oppositorũ esse, nõ põt demõstrari. 5. Conclus.

In qualibet scĩa sunt ꝓprie interrogationes scibiles. ꝓbat̃ a priori, quia ꝓpõ & interrogatio syllogistica idẽ sunt. 6. Conclus.

Propriæ interrogationes in geometria sunt, ex qbus aut demonstrat̃ aliqđ de geometricis, aut aliqđ demõstrat̃ geometrice sicut in speculatiua, et silr est in aliis sciẽtiis. 7. Conclus.

De propriis interrogationibus geometrie ponẽda est ratio ex principiis & conclonibus geometricis: principiorum vero ratio non est danda a geometra secundũ qđ geometra est, & similiter est in aliis. 8. Conclus.

In qualibet scĩa sunt propriæ rñsiones, q̃. s. sunt ꝯm illam determinatam sciam: declaratur ex propriis interrogationibus: quia non est vnũquẽq; sciẽtem quodlibet interrogare, nec scđm omne interrogatum rñdere. 9. Conclus.

In qualibet scĩa sunt propriæ disputationes, q̃. s. sunt vt inter geometras ꝯm ꝙ geometre. probat̃ a priori, quia aliter non arguit geometra nisi secũdum accidens. 10. Conclus.

Quare non erit in nõ geometricis de geometria disputandum probatur, quia latebit praue disputãtem, & similiter est in aliis scientiis. Corollariũ.

Vtrum sint aliquæ interrogationes nõ geometricę, & similiter in aliis scientiis. Quæstio. 1

Vtrum interrogationes q̃ sunt ꝯm ignorantiam geometriæ sint geometricæ. & similiter in aliis scientiis. Secunda.

Vtrum syll's ignorantiæ in vnaquaq; scientia sit ex oppositis syllogismus, an paralogismus. Tertia.

Interrogatio ex alia arte puta musica, nõ geometrica est. Ad primũ.

Scđm ignorantiam geometrica quodãmodo est, & quodammodo nõ geometrica. dicitur.n. non geometricũ dupliciter. s. in non habendo & praue habendo. sicut arithmos duplr. s. non sonans & praue sonans. Secundum.

In doctrinis non silr est paralogismus. probatur a priori. primo quia mediũ in eis semper est duplr. s. de ipso omni, & ipsum de alio omni, & qđ prædicatur non dicitur de omne probatio maioris: qa qđ hęc sunt, videre intellectu. Declaratio huius ꝓbationis, licet in orationibus lateat qđ oĩs circulus sit figura. si tamen scribatur manifestum est ꝙ non sunt carmina circulus. Tertium.

Non oportet ferre instantiam in ipsum syllm. s. demõstratoris, si sit ꝓpõ inductiua i. particularis. probat̃ a priori, quia instantia in demõstratione est ꝓpõ demonstratiua, quia q̃ ferunt instantiam ꝓpõnem faciunt, propositio aũt demonstratiua vniuersalis est qa de omni. Propositio prima.

Aliquando non cõtingit syllogizare ex acceptis, cum accipiunt vtrisq; inhęrẽtia, vt scenes facit: aliquando contingit sed non videtur. Secunda.

Si esset impossibile ex falso verum monstrare facile esset resoluere. probatur a priori, quia cõuerteretur ex necessitate veritas conclonis & præmissarum: vt patet in terminis. A antecedente vero, & B consequente. Tertia.

Conuertuntur magis q̃ sunt in mathematicis probatur a priori, qm̃ nullum accidens recipiunt. qđ declaratur: quia in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis, sed assumunt diffinitiones. Quarta.

Augentur demõstrationes non p media, sed in post assumendo, vt A de B, B de C, C de D: & hoc in infinitũ; et iterum in latus, vt A, primo modo de C, tertio mõ, & E, tertio mõ per B medium: vt infinitũ, aut infinitũ de numero pari & impari p numerum quantum. Quinta.

Series autem hæc est.

INtendens in hoc cap. declarare quõ sciẽ vtantur communibus & propriis, tria facit: & primo. Quõ vtãtur communibus declarare intẽdens primis duabus conclusionibus insinuant, quõ vtãtur principiis cõissimis addens in tertia conclusione, quõ vtantur principiis cõibus vniuersaliter loquẽdo apponitq; in quarta & quinta differentiam, quo ad vsum cõium inter spãles & cões scĩas, & cões inter se. secundo quõ vtãtur propriis insinuare intendens, qualiter interrogando rñdendo & disputãdo eis vtantur, quinque sequentibus conclonibus ordinate enucleat. tertio adhuc circa propriorũ vsum insistẽs & qua-

liter cum decipiūtur propriis vtantur declarare volēs tres quæstiones circa proprias interrogationes, & syllos deceptorios ꝓprios mouet & ordinate soluit vt posuimus. Sed circa tertiæ qōnis solutionem, quia difficultatē parit, sic procedit, qm̄ in ipso principio rn̄sionis in demōstratiuis nō esse paralogismos in dictione declarat, ex eo ꝙ intellectu videntᷣ adducens exēplum in fallacia æquocationis, et de siſibus idem sumendum relinquēs iudicium. deinde in prima ꝓpōne quales sint propriæ instātiæ in demonstratiuis interponēdo subdit, subdit quidē, quia hic determinandum erat qūo demonstrationes ꝓpriis instando vterētur, interserit vero, quia hoc ad declarandā secundam rn̄sionis partem, ꝙ.s. non sunt paralogismi extra dictionem in demōstratiuis præparat, vnde prosequendo responsionem intēdens, ꝙ nec paralogismi extra dictionem fiunt in demōstratiuis: vel & in idem redit, intēdens declarare, ꝙ demonstrationes hn̄t hoc peculiare, ꝙ vtuntur propriis absq; ea forma syllogistica, cuius negligētia fit sophisma ɔn̄tis in aliis, & per hoc habetᷣ, ꝙ in demonstratiuis nō est paralogismus extra dictionē, ex quo non est illæ, de quo maxime est dubiū, quia nec hoc intendit; & sophisma ɔn̄tis a positione ɔn̄tis fieri, & ex puris affirmatiuis in secunda fig. æquales. eo ꝙ sylls in secunda fig. ex affirmatiuis vtitur medio vt ɔn̄te & an̄te primum sicut arguens a positione ɔn̄tis vtitur vno & eodē vt ɔn̄te & an̄te, ideo in secunda ꝓpōne declaratur qn̄q; licere ex affirmato bis p̄dicato syllogizare, & qn̄q; non. & ex tertia ꝓpōne conditionale subintellecta vera categorica. s. ꝙ demonstratio non pōt esse ex falsis, q̄ ponit particulariter antecedens illius condōnalis intentum habetᷣ ꝙ diximus & confirmat quarta ꝓpōne idem alia ratione spāliter in mathematicis. quintam vero, q̄ vltima est, ꝓpōnem, vel rn̄dens tacite obiectioni, quæ ex quarta ꝓpōne oriri pōt adiecit, vel vt rōne ad idem, vt in S. T. habes, vel quia determinatis propriis interrogationibus, rn̄sionibus, disputationibus, deceptionibus, cam dictione q̃; extra dictionem, & instantiis, supererat de propriis augmētationibus demonstrationum determinare.

Pria principia quō ingrediantur singulas demonstrationes.

Circa primam conclonem occurrit dubiū. An prima principia ingrediantur formalr demonstrationē ostensiuam, vr̄. n. quod sic. primo quia experimur hunc processum esse demōstratiuum (saltem mālr loquendo) idem simul esse & nō esse est impossibile: materiam primā esse sine forma est idē simul esse & non esse: ergo mām primā esse absq; formalē impossibile: & tn̄ maior huius demonstrationis est principiū primum in sua cōitate sumptum. ergo prima principia formalr demonstrationem ingrediuntur.

Ita argu. cō. 2 physi. com. 12.

Sc̄do, quia Arist. in hac prima conclone ponit expresse primum principiū assumi in demonstratione ex parte maioris extremitatis & experiētia conuincitur hoc posse fieri, vt patet in exemplo ex textu sumpto, s. homo est aīal, & non est non aīal: callias est homo: ergo callias est aīal, & non est non aīal. ergo idem qd̓ prius. Tertio, quia nisi prima principia formalr ingrederentur aliq̄ ostēsiuam demōstrationem sequeretur alterum horū. s. vel ꝙ inter conclonem demonstrabilē & prima principia esset infinita distantia, vel quod demonstratio ad impossē esset prior demonstratione ostēsiua: quorum vtrūq; est inconueniens ɔn̄a deducitur sic: sit A, conclusio q̄ demonstretur per B principiū, & B per C, & C p D: & sic deinceps ascendendo, aut deuenietur ad id qd̓ immediate concludetur ostensiue ex primis principiis, & habetur intētum, aut non. & si nō deuenietur ad aliquid quod immediate concluditur ex primis principiis demōstratione ducente ad impossibile, habetur sc̄dm inconueniens, aut nunq̄ deuenietur ad aliqd immediate conclusum ex primis principiis, & sic est distantia infinita inter conclonem illā & prima principia. Si n. finita esset pertrāsiretur tandem, ascendendo ex conclusione ad ipsa principia.

Ad euidentiam huius dubōnis sciendum est, ꝙ principia ingredi demonstrationem duplr intelligi pōt. s. virtualiter & formalr. Virtualiter ingredi demonstrationē est virtutem suā ad demonstrationē cooperari: & in proposito fit, qn̄ id, in quo saluatur principiorū virtus, illorum virtute conclonem infert, & hoc mō non est dubium prima principia oēs demonstrationes ingredi, qm̄ in oībus præmissis q̄ demonstrationem integrant, saluatur primorum principiorum vis, qua conclonem inferunt, roborāt & confirmant, sicut in oībus causis secūdis vis primę causæ operatur. Vn̄ Arist. ad sciam requisita numerans loco præmissarū dignitates enumerauit cām principalem tangens, aut qua oēs præmissæ deriuantᷣ, & in hoc capi. ait, ꝙ omnes sciæ communicant secundum cōia, vt ex qbus demonstrant. i. vt dignitatibus seu principiis virtualiter. (Modum aūt declarare quo prima principia cooperātur omnibus p̄missis altioris negocij est, nec pigeret, si logicus intellectus tantę rei capax esset.) Formaliter aūt ingredi demonstrationem est sm̄ seipsum in demōstratione assumi. Qd̓ quia multipliciter in proposito fieri pōt duplici distinctione ad hoc elucidādum est opus. Prima est, principia prima duplr sumuntur. s. in terminis cōissimis, vt nō contingit simul esse & nō esse: & ad terminos spāles contracta, vt non cōtingit simul hr̄e tres angulos et non hr̄e, moueri & nō moueri, & hmōi. Sc̄da distinctio est, principia prima sumuntur duplr. s. in actu signato, vt non contingit simul esse, & nō esse: moueri & nō moueri, & silia. & in actu exercito, vt A est ens & nō est nō ens, & B mouetur & non mouetur, & hmōi. Cum. n. primum principium sit affirmationem & nega. eiusdem de eodē &c. non se compati: hoc qd̓ dico non contingit simul esse & non esse, vel affirmare & neg. vel moueri & nō moueri, significant illud, sed nō exercent affirmationem contingētem, & negationem nō, vel econuerso. Illud vero qd̓ dico A est ens & nō est non ens & silia ipsius affirmationis coniunctionem et negōnis separationem exercent. Secant aūt se mutuo p̄dictæ distinctiones: quia & principia tā cōiter q̃; contractæ sumpta in actū signatum & exercitū diuiduntur & ecōuerso, principia tā in actu signato q̄ in exercito in cōiter sumpta & contracta secantur. Tangit vero vtraq; distinctio principia formalr sumpta, quia cū membra vtriusq; coincidāt, et mēbra primæ distinctionis principia sint formalr sumpta, in oībus mēbris principia formaliter sumenda erunt. Q; aūt primæ distinctionis membra principia sint formalr sumpta, licet ex se euidens sit, tn̄ ex eo suaderi pōt, ꝙ superius formalr sumitur non solum qn̄ secūdum se sumitur, sed etiam qn̄ applicatum ad suum inferius accipitᷣ, eo qd̓ inferius actu & intellectu includit in se superius. Sicut in mathematicalibus non solū formaliter sumitur hoc principiū, si ab æqualibus &c. qn̄ dicitur ab æqualibus æqualia demas &c. Sed etiā qn̄ dr̄, si ab æqualibus magnitudinibus æquales magnitudines. Et si ab æqualibus lineis &c. Pōt ergo ad propositū descendendo principia prima ingredi formalr demōstrationem ostensiuam intelligi quadruplr. Primo loquēdo de principiis primis in sua cōitate sumptis i actu signato, puta ꝙ hoc qd̓ dico non contingit esse & nō esse, assumatur vt præmissa alicuius demōstrationis, & hoc mō non inueni prima principia demonstrationē ostensiuam formalr ingredi, vt primū argumentum & silia ostendunt & demonstrationes, in quibus principiū ipsum cōcluditur de inferiori: ꝙ sit qn̄ conclusio est principium contractum. verbi gra. idem simul esse & nō esse non cōtingit: moueri & non moueri sunt esse et nō esse: ergo idē simul moueri, & non moueri nō contingit. Sc̄do loquendo de principiis primis contractis in̄, & in actu signato: puta A non potest simul moueri & nō moueri, & hoc mō etiam demonstrationem ingrediūtur, vt patet in exēplo adducto de materia prima, dicēdo idem esse in actu & nō in actu non contingit: mām esse sine forma est mām esse in actu & non in actu: ergo mām esse sine forma non cōtingit. & sic de aliis. Tertio pōt intelligi de principiis primis in sua cōitate, in actu exercito puta A est ens & nō est non ens. Et silr quarto & vltimo mō pōt intelligi de principiis primis cōtractis in actu exercito. puta A est mobile & non est nō mobile: & neutro horum modorū principia prima demonstrationē ingrediuntur ostensiuā: quia superfluitatem demōstratio abhorret, vanū aūt est postq̄ affirmauimus aliqd de aliquo addere negationē contradictorij ab eodē, sufficit n. affirmasse. Si n. intēdimus demōstrare mundum nō esse infinitum, sed finitū, non oportet

Infra textu cō. 20. T. com. 27.

assumere, omne corpus est finitum & non est infinitũ, sed sufficit dicere, omne corpus est finitũ: mũdus est corpus: ergo &c. nihil.n. minus vel magis efficax redditur demõstratio illius subtractione vel additione. Et nota, q̃, quia Arist. de vsu primorũ principiorum agebat nũc, vsus aũt rei attendatur penes exercitum eius, iõ indistincte docẽs, quõ demõstrationes accipiũt prima principia dixit, neq; vnam demonstrationẽ ostensiuam illa accipere: intẽdens de illis in actu exercito (vt patet ĩ exẽplo subdito) homo, est aĩal & non est non aĩal &c. Ad primum ergo aliter respõdere non oportet. quia primum mẽbrum ostendit.

Ad secundum dr̃ q̃ textus Arist. non vniformiter videtur haberi apud oẽs, & S. T. textus siquidẽ, qui hodie communiter inuenit̃, illæ non est, quẽ S. T. glosauit, vt diligenter intuenti clare liquet, & longe melior est lr̃a S. T. litera cõi in hoc passu, vt patebit. Secundum.n. cõem literam Arist. affirmat (condirionaliter tñ) principiũ primũ assumi in demonstratione. Scdm vero lr̃am S. T. probat oppositum vt summariç deduximus, & licet cõi literç applicare verbales glo. S. T. sit difficile (nisi forte extorquẽdo) a sensu tñ sua expositio non longe est: qm̃ dicimus, q̃ propter formam syllogisticã illud affirmauit. & quod conditionalis nihil ponit, sed vera est iã añcedente q̃ consequente exñte impossibili, & qđ breuitate vtens dicens principium primũ contingere exerceri in maiori extremitate, subintelligi voluit hoc esse superfluũ, vt lr̃a S. T. habet, vel ipse exponẽdo adiecit, qm̃ euidens ex se est, licet alij antiqui sibi in hac expõne non consentiant. Sed contra hanc rñsionem vt magis elucescat instatur duplr̃. Primo qa si volo cõcludere aliud inesse alicui, & eius oppositum nõ inesse, necessarium & non superfluũ est conditionare maiorem extremitatẽ affirmatione eius & negatione oppositi. Verbi gratia, si cõcludendum est mundũ esse & finitũ & non infinitum, oportet assumere, omne corpus est finitũ, & non infinitum: mũdus est corpus: ergo mũdus est finitus & non infinitus. Scdo quia illa additio nõ est superflua, q̃ posito eo, cui additur, cadit sub dubio: sed posita affirmatiõe alicuius p̃dicati de aliquo: adhuc cadit sub dubio remotio oppositç negationis ab illo. ergo &c. minor exẽplariter declaratur, qa scito q̃ corpus sit aĩal adhuc nescitur & non est non aĩal, quia ista additio falsa est, cum eius cõtradictorium sit verũ s. corpus est non aĩal, vt patet. Ad primum horum dr̃, q̃ aliud est loqui de requisitis ad syllm, & aliud de requisitis ad demõstrationem. licet n. ad formam syllogisticã integre seruandam stãte illa hypothesi oporteret condõnare maiorem extremitatem affirmatione & nega. &c. q̃tum tñ ad vim demonstrandi nõ minus efficaciter concluderetur conclõ illa, si assumeretur. oẽ corpus est finitum, q̃ si cũ negatione oppositi assumit̃. nihil.n. importat plus veritas istius, mundus est finitus & nõ est infinitus, q̃ istius, mũdus est finitus (vt de se patet) & forte antiqui rõne formæ syllogisticæ sic intellexerũt Arist non rõne vis demõstratiuç, quia hoc valde clarũ est cuiq; disciplinato. Scdo dicitur q̃ condõnalis illa, si concludendum est mundum esse finitum, & nõ infinitum &c. est vera. Sed tam añs q̃ ɔñs est falsum, qm̃ demonstratio non minus vitat supfluitatem in conclõne, q̃ in præmissis. & iõ nulla demonstratio illã conclusionem concludit formalr̃, sed virtualr̃, dum concludit affirmatiuam, s. mũdus est finitus. & hoc sufficit, ad hoc q̃ sit scibilis: & merito, qa negatio p affirmationẽ cognoscitur & priuatio p habitum. Ad secundum vero horum dr̃. q̃ argumentum illud ex inaduertentia suppositionum procedit, corpus.n. põt sumi duplr̃. Vno modo pro corpore in cõi, cũ abstractione ab inferioribus, & sic, si quæratur, aut est aĩal, aut est non aĩal, vere rñdetur, neutrum, quia illæ cõtradictoriæ nõ sunt, sed affirmatiuæ de p̃dicato finito & infinito, inter quas cũ reduplicatione & præcisione &c. datur mediũ. Si vero quæratur, aut est animal, aut non est aĩal negatiua conceditur. qm̃ vera est denominatiue tñ, & sic corpus habet simplicem suppositionem. Alio mõ sumitur corpus vt supponit personalr̃ indefinite tñ & sic duæ, q̃ contradictoriæ vñr, simul verificantur, vt corpus est aĩal, & corpus non est aĩal, quia secũdum diuersa supposita (licet vage) vtriq; parti substernitur (vt patet) si fiant particulares, de quibus est idẽ iudicium dicendo aliqđ corpus est aĩal, & aliqđ corpus non est aĩal. Sciendum est secundo, q̃ cum dr̃ affirmationi superflue addi negationẽ oppositi, intelligimus respectu eiusdẽ ad idem: & silr̃ & quæcũq; contra sophisticas importunitates, qualis hæc est dicere consueuimus. alias de vsu primi principij sermo nõ esset, & in æquiuoco laboraretur. & iõ cum dico, corpus est aĩal, & non est non animal, corpus debet pro eodẽ, vel eisdem p̃cise accipi, vt stat sub affirmatione aĩalis, & vt stat sub negatione nõ animalis, aliter subm non esset idem. Constat aũt adeo vt euidentius apparere nõ patiatur natura hũana, q̃ vniformiter accepto subto, si affirmatio est vera, negatio est falsa, & econuerso. & q̃ mẽte non contingit dubitare de negatione posita affirmatione, licet ore instari possit, vt dr̃ quarto metaph. His p̃libatis iam patet q̃ falsa est minor argumenti, & qđ eius probatio corpus nõ vniformiter accipit, qm̃ in prima cum dicitur corpus est aĩal, corpus ibi sumitur p sensitiuis corporibus, licet confuse. in secunda autem cum dr̃ q̃ hæc est falsa, corpus nõ est non aĩal, sumitur corpus pro nõ sensitiuis, pro q̃bus sua contradictoria est vera. s. corpus est non aĩal. Nos aũt corpus vniformiter sumimus. & iõ concludimus supflue assumi in maiore extremitate affirmationẽ eius & negõnem oppositi, & nihilominus dicemus hãc. s. corpus est aĩal. & non est non aĩal. esse veram, & eius opposita subcõtrariç. s. corpus non est aĩal, & est non aĩal, esse silr̃ veram, qm̃ sunt in materia contingenti, & p diuersis suppositis sumuntur (vt de se patet.) Ad tertium principale dr̃ q̃ loquendo de principiis in actu exercito. Manifeste patet argumẽtũ non cõcludere, qm̃ supponitur ipsa sic sumpta esse et alia, q̃ eis non repugnet assumi vt p̃missæ, cuius oppositũ ex superfluitate incidẽte iam liquet. Nec vr̃ concludere etiã loquendo de principiis primis in actu signato, dicã.n. q̃ nunq; deuenietur ad id q̃ immediate cõcluditur ex primis principiis, qa forte nulla est eorũ immediata conclõ, quæ sit vere conclõ. Sed venietur in geometria ad principia per se nota, & silr̃ in pñia. & silr̃ in metaphysica, quæ sunt primæ p̃missæ suarum demonstrationũ, & illæ præmissæ reducẽtur in prima principia non eo mõ quo conclusiones reducuntur in p̃missas, sed quo principia secundaria reducũtur ad priora, sicut in nãlibus aliqua reducũtur ad primas cãs, vt effectus ad cãs, vt ista inferiora ad superiora, & aliqua, vt causæ secũdæ ad priores, vt inferiores sphære ad superiores, vel intelligentias. T. com. 9

Circa declarationem eiusdem conclõnis dubitatur, eo q̃ Arist. æquiuocare vr̃ de vsu primi principij in maiore extremitate & minore & medio: ex parte siquidẽ maioris extremitatis ait, est aĩal, & non est non aĩal, ex parte autem medij & tertij, ait, hõ & non hõ, callias & non callias. vbi clare patet q̃ nõ vniformiter vtitur affirmatione & negatione, & ɔñr in æquiuocationem lapsus apparet. Augeturq; dubõ: qa vti medio vel tertio taliter affirmato & negato, mõ est vti primo principio. nõ.n. signãt primum principiũ q̃ de A & nõ A p̃dicetur B, aut nõ p̃dicetur, sed potius q̃ de A & non A verificat̃ B, ergo &c. Quo vel li cent eodem principio ſ una demonstratione, id à parte subiecti & medij quod prædicatis

Ad euidentiam huius dubõnis notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est q̃ vti affirmatione & nega. simul, contingit duplr̃. Vno mõ vti affirmatione alicuius & negatione oppositi contradictoriæ, vt aĩal & non nõ aĩal. Alio mõ vt affirmatione alicuius & negatione eiusdẽ, vt animal, & non aĩal. Secunda est p̃põnum demonstrationis ostẽsiuæ aliç sunt ex terminis cõuertibilibus, vt hõ est risibilis: aliæ ex p̃dicato maiori, vt homo est aĩal: patet ista ex eo, q̃ oportet demõstrationis ostensiuæ p̃põnes esse non solũ veras, sed de omni, & per se: q̃ non contingit nisi æqua de æquis vel maiora de minoribus p̃dicemus. His notatis dr̃ q̃ cum tota vis rõnis Arist. ad declarandum vsum primi principij in demõstrationibus ostensiuis stet in hoc, q̃ aut demonstrator eget affirmatione & negatione simul ex parte p̃dicati, aut ex parte subti. nec sic. nec sic. ergo &c. & egere seu affirmationis & neg. duobus modis contingat supradictis. vidẽs prædicatũ semper maius, aut æquum subto esse: vidit ex parte p̃dicati non posse vti affirmatione & nega. eiusdẽ, qm̃ falsa fuisset

propositio. dicendo, homo est aīal, & non aīal, aut est rationalis et non rōnalis: tac per hoc illum alium modū quo vti possit seruata veritate expressit. s. vtēdo affirmatione vnius, & negatione oppositi cōtradictoriæ, & dicere. est animal. & non est non aīal nec opus erat aliter dicere. Ex parte aūt subiecti, licet videret vtroq; mō posse vti veritate salua affirmatione & negatione, quia vti affirmatione subiecti & negatione oppositi nūquam veritatem destruit: vt si dicatur, homo & non non homo est aīal. aut risibilis. & vti affirmatione subiecti & negatione eiusdem. quia qñ maius de minori prędicaẽ, nihil adimit veritatis. vt si dicatur. hō & non homo est aīal. In terminis. n. conuertibilibus hoc non liceret licet inqȝ vtrūq; viderit. quia tñ vti affirmatione & neg. oppositi, eadem rōne vanum esse apparet, ꝙ pro manifesto relictū est circa prædicatū. ideo sub hoc silētio præteriuit & ad reliquū se transtulit. declarans ꝙ nihil refert quo ad inferendam conclōnem, & veritatem pręmissarum an de subto & eius negatione possit verificari prædicatum, qñ prædicatum maius pōt esse subiecto, & ꝯñr neutro modo affirmatione & nega. simul vtitur demonstratio ostensiua. Et per hoc patet responsio ad primum. non. n. vitio æquiuocationis defecit, sed industria breuitatis, modos oēs circūspiciens a demōstratione separauit. Ad secundum dr̃ qđ cum primum principium (cuius meminit hic) dicat affirmationem & nega. non contingere simul ad excludēdas cauillationes, ꝙ a plenitudine doctrinæ alienū non est, nedum affirmationem & nega. oppositi, ꝙ primi principij veritas est, separauit, sed etiā affirmationem & neg. eiusdem, qñ veritatem comparitur, i. ex parte subiecti, qñ prædicatum est maius, vbi quędam fimitudo contradictionis est, extra demonstrationem ponere voluit. Et nota qđ cū idem iudicium de tertio & medio protulerit, mediū ex parte subiecti accepit, et non ex parte p̄dicati. aliter nec esset eadem de vtroq; rō, nec nihil differret, sed falsa esset minor. qm̄ oportet æqua de æquis, aut maiora de minoribus, dici, vt de primo declarauimus: nec opus erat medij sp̄ālr meminisse ex parte prędicati, qm̄ eadem de ipso ex parte p̄dicati & primo ratio est. Nec fallaris hoc in loco, putans, qñq; oportere in demonstratione assumi subm̄ aut medium affirmatū & neg. ad concludendum de subto affirmato & neg. v̄. gr̃a ad concludendū callias & non callias est homo, oportere dicere, hō vel homo & nō homo est animal: callias & non callias est hō, vel callias & non callias est hō & non hō. ergo callias & non cal. est aīal: has chimeras procul abijce abs te, qm̄ demr̃o vnū de vno cōcludit, sicut & ꝓpōnes eius enūciant, vt supra dixit Aris.

Demonstratio ducens ad impossibile quo primo principio vtatur.

Circa secundam conclōnem dubitatur an sit intelligenda de oībus primis principijs, an de hoc tm̄. omne affirmare, aut neg. verum est: & est quęrere, an demr̃o ad impossibile vtatur etiā illo alio principio. s. non contingit simul esse & non esse. Vr̃. n. ꝙ indistincte de primis principijs accipiendum sit qđ dr̃, quia non minus demr̃o ducit ad impoe oppositum isti primo principio, de quolibet est affirmare vel negare, q̃ ad impoe oppositum illi, non contingit simul esse, & nō esse (vt de se patet) & exēplum clare habeẽ ex fine primi peri herme. vbi probatur ista propositio, vnūquodq; dum est necesse est esse, ducēdo ad impoe hoc, quia. s. aliter contingeret idē simul esse & non esse, vt clare habes ibi a S. Th. Et confirmaẽ quia Auerrois in isto loco com. l. 26. indistincte loquiẽ de istis duobus principijs dicens demr̃onem non egere enūciatione cōi nisi in duobus locis, quorum secundus est, qñ demonstramus ad impoe. Ad euidentiam huius, oportet p̄supponere eas, quas supra diximus distinctiones de primis principijs hr̃e locum etiam in hoc principio, oēm affirmare, aut neg. verū est: ꝙ exēplo facile est declarare. Accipitur siquidem cōiter in actu signato quando dr̃, oē aut affirmare aut neg. &c. cōtractæ vero in actu signato, vt hoīem currere aut nō currere est verum. cōiter vero et contracte in actu exercito, vt A est B. ergo nō est dicendum A, non est B &c. Hoc stante quatuor dicimus. Primo & ambo hęc principia in actu signato siue cōiter siue contracte sumpta ingrediūtur formalr tam demōstrationem ostensiuam q̃ ducentem ad impoe. & de primo quidem exēpla sunt data. de secundo aūt facile est cuiq; exercitato adducere, & habetur ibidē in primo peri her. Scđo dicimus ꝙ illud principiū non contingit simul esse &c. in actu exercito neq; ingreditur demr̃onem ostensiuam (vt probatum est) neq; ducentem ad impoe eadem ratione, quia superfluitatem terminorum oīs demonstratio abhorret. Tertio dicimus, ꝙ hoc principio oē affirmare aut negare &c. in actu exercito demōstratio ostensiua vti nō potest: patet istud ex terminis, q̄a demonstrare ostensiue est ostendere sic esse vel sic nō esse ex veritate assumptarū præmissarum. vsus aūt huius principij consistit in ostendendo sic esse, quia eius oppositū est falsum &c. Quarto dicimus ꝙ hoc principio demonstratio ducens ad impoe vtiq; cogitur, qm̄ demonstratio ad impoe est a destructione vnius oppositi ad cōstructionem alterius directe proceditur: ꝙ est ꝓprie & vere exercere hoc principium (vt patet ex dictis.) Signum aūt ꝙ hæc sint s̄m mentem Arist dicta inde sumiẽ, quia loquēs de illo principio, non contingit simul affirmare. dixit, neq; vna demr̃o accipit. loquens aūt de hoc principio dixit, omne aūt affirmare, aut neg q̃ est ad impossibile demr̃o accipit ex ipso sermonis stilo insinuās ꝙ aliquid conuenit huic principio. s. assumi in demr̃one ducente ad impoe, ꝙ illi non conuenit. Nec arguas me (q̄so) si in p̄cedente conclōne loquēs de vsu illius semp locutus fuerim de demr̃one ostensiua, qm̄ propter claritatem doctrinæ id factū est, & absq; falsitate nec diutius permissum est stare animum suspensum.

Cap. 6.

Cap. 6.

Cap. 26.

Ad argumentum ergo iam patet rn̄sio, quia de principio illo procedit vt signato, nō vt exercito. Ad cōfirmationem (ob antiquorū reuerentiam) dr̃ ꝙ indefinite, & non vlr intelligendum est enunciationem vl̃em ingredi demonstrationem &c Ita vt de illo principio. s. nō contingit simul esse, verificetur primus locus. s. si concludēda est affirmatio alicuius & negatio oppositi puta mundus est finitus et non est infinitus, verificetur dico propter formā syllogisticā vt declarauimus, & de isto. s. omne affirmare aut neg. verificetur secundus locus. Sed qñ demr̃o est ducens ad impoe, nec aliena est glosa ista a verbis Auer. (vt patet diligenter intuēti.) Si quis vero conijciat de eius aut alterius mente, mihi curæ non est, qm̄ non q̄d hic, vel ille senserit inquirimus, sed quid veritas rei habeat.

Dialectica & metaphysica omnibus vtuntur.

Circa quartam conclōnem nota, ꝙ Arist dicens dialecticam & metaph. oībus vti intendit per (ly oībus) omnibus modis dictis. s. ex quibus, de quibus & quę, & hoc idem declarare intēdit & gloriose declarat S. T. tā in dialectica q̃ in metaph. inueniri, licet nō vniformiter, vt diligens lector percipere facile pōt distinguendo tā dialecticam q̃ demonstratiuā in docentē & vtentē, & assignādo earū inter se dr̃iam, & a metaphysica & in quo cōueniāt.

An in omnibus scientiis ꝓpriæ sint interrogationes.

Circa sextam conclōnem, in qua dicitur oēs sciās gaudere proprijs interrogationibus, dubitatiūcula occurrit vnica, quia Arist. statim sibi aduersari vr̃: in quinta siquidem conclōnem dixit, demonstratorem nō interrogare, nunc aūt in demonstratiuis proprias interrogationes ponit. Ad hoc dr̃, ꝙ interrogare non vniformiter accipiẽ hic & ibi, vt ab oībus expositoribus concediẽ. Ibi siquidem interrogare est vtrāq; q̄ōnibus partem proponere & vtrāuis concludere, hic vero alteram tm̄, & illā determinate, qm̄ duo opposita demōstrari non p̄nt (sicut nec esse vera) propter ꝙ Arist. cū dixit demonstratorem non interrogare hanc rōnem assignauit. Quæ sint aūt interrogationes demōstratiuæ in principio Secundi dicetur.

Cap. 2.

Analogia nō impedit scientiam.

Circa rn̄sionem datam ad tertiā q̄ōnem diligenter aduerte ex hoc loco haberi nullū inconueniens esse, & nullā deceptionem sequi, ex eo ꝙ in sciētijs vtimur noībus analogis, quæ æquiuoca in p̄dicabilibus & in prædicamētis vocantur ꝓ eo ꝙ non habent rōnem vnam simpliciter. Scientiæ. n. (inquit Arist.) videntur intellectu qua significatione vtatur, sicut sensu videmus circulū descriptum. Ex ignorātia ergo posteriorum sticæ artis prouenit ponere vniuocationem noīm metaphysicorum, s. entis, actus, & potentiæ &c. vt æquiuocationis vitetur fallacia.

Scot.

Contra demonstrationem nō est instātia li

Circa primam ꝓpōnem post supradictam rōnem positam, dubitatur. Quia contrarium vr̃ esse hoc qđ hic dr̃ ei, ꝙ dictum est in quarto capi. Nunc siquidem dr̃, ꝙ in

ost contra propositionem de omni;

fyllm demonstratiuum non oportet ferre instantiā in ꝓpositione inductiua, i. particulari, ibi vero dictū est, ꝙ contra ꝓpōnem de omni, quæ proculdubio demonstratiua est, fertur instantia ex ꝓpōne singulari, quō ergo hęc stāt simul. Ad hoc facile dr̄, ꝙ quia aliud est ferre instātiam, & aliud est ferre instantiam propriam demonstratori, iō diuersa dicta sunt, quæ tn̄ sibi non contrariantur. Cū n. demonstratio vt sic sit vlium (vt supra dictū est.) Quia in corruptibilium oportet eā esse, & ad singularia non nisi per accn̄s se extendat, & id qd' est per accn̄s extra ꝓpria rei numeretur: ꝯn̄s est, ꝙ instantia singularis inter instantias proprias demonstratori nō computetur. Et qa Arist. hic de propriis demōstrationis tractabat, iō instantias singulares exclusit: assignans pro cā quia demonstratio est vniuersalium. In quarto aūt capi. vbi adhuc de propriis non agebatur instātias singulares opus non erat excludere. Qm̄ ergo veræ instantiæ sunt, iō ibi numeratæ, qm̄ autem non proprie demonstratori, ideo hic exclusæ.

Vbi supra T. com. 8.

An si ex falsis sit impossibile cō cludere verum, liceat arguere à positione cō sequentis.

Circa tertiam ꝓpōnem, illam. s. condōnalem, si esset impossibile ex falso mōstrare verum &c. Dubitatur dupl'r. Primo quia non videtur vero, ꝙ si esset imposs̄e ex falso concludere verū, ꝙ liceret a positione ꝯn̄tis arguere. non enim magis tunc sequeretur verū ex vero. q̄ nunc hoc verum sequit̄ ex hoc alio vero. Sed nūc videmus q. postq̄ verum ex vero duximus, non licet redire, a ꝯn̄te ad an̄s. non n. cū diximus, sortes est homo, ergo est aīal dicimus sor. est aīal ergo est homo, ergo nec tunc hoc liceret. Scd̄o quia dato ꝙ esset vera illa condōnalis. & ꝯn̄r q. nō fieret paralogismus ꝯn̄tis a positione ꝯn̄tis, adhuc tn̄ non habetur, ꝙ non posset fieri idē paralogismus in scd̄a fig. ex puris affirmatiuis hic. n. paralogismus nō peccat (eo qd' ex falsis inferat.) sed quia mediū maius est vtroq̄ extremo, vt patet dicendo. oīs homo est aīal, leo est aīal. ergo leo est homo. Ad hoc dr̄, qd' causa quare a positione ꝯn̄tis non licet vl'r arguere, est, quia ex falso sequitur verū (vt superius dictum est.) pōt n. consequente exn̄te vero, an̄s esse falsum (vt patet) propter qd' in terminis conuertibilibus a positione ꝯn̄tis arguere licet: fieri. n. non pōt, vt cōuertibilia sint, & vnū sit & reliquum non: quia inquā hęc est causa, si imposs̄e esset ex falso verū syllogisticæ concludere, oporteret ꝯn̄te existente vero, an̄s esse verum, sicut econuerso, & cōuertibilitas esset inter veritatem ꝯn̄tis cuiusque rectæ ꝯn̄tię, & sui an̄tis, ita ꝙ sicut modo dicimus, ꝙ cuiusq̄ rectæ ꝯn̄tiæ, vel recti sylli, q. idem est. an̄s verum infert conclōnem veram, eo qd' ex veris nil nisi verum. & propterea vl'r concludere licet, a positione an̄tis ad positionem ꝯn̄tis: ita tunc, quia verum ex veris tm̄ sequeretur in quocūq̄ recto discursu, verū ꝯn̄s verum an̄s inferret, & a positione ꝯn̄tis ad positionem an̄tis vniuersaliter arguere liceret. Et qm̄ ex puris affir. in secunda fig. vitium propterea est. quia medio termino ꝯn̄te primum vt antecedente vtimur, ꝙ mō non licet, propter dictam causam, quia s. potest ꝯn̄s esse absq̄ an̄te, ideo, si imposs̄e esset ex falso syllogisticæ monstrare verū, paralogismus ex puris affir. non inueniretur, sicut nec a positione ꝯn̄tis. vnde radices syllogistici discursus subtiliter Arist intuitus ex vnica condōne vtrūq̄ modum paralogizādi exclusit a demonstratiuis. ꝓpterea qa ex falso non pōt monstrari verum, & ꝯn̄r ita se habet demonstratio vt sic ad hos paralogismos, sicut se hr̄et sylls simpl'r ad eosdē, si non posset ex falso syllogizari verū. Ad primum aūt in oppositum negatur assumptū qm̄ ex falsitate ꝓpōnis de inesse non sequitur falsitas modalis. Aliud est n. dicere, Si verū ex falso non syllogizatur, licet arguere a positione ꝯn̄tis, & aliud est dicere. Si verū ex falso non pōt syllogizari, licet arguere a positione ꝯn̄tis primum est falsum s̄m formam syllogisticā, licet ex gratia mīæ vel ex hypothesi sequatur, vt de exēplo adducto obiiciendo S. Tho. hic ait. Tum quia est in mā necessaria quo ad subm̄ concludens vtrūq̄ prædicatum in primo mō per se. Tum quia supponitur idē esse aīal & eē hoīem. s̄m vero est verissimū: vnde stante illa condōnali, verum magis inferret ex vero q̄ hoc verum nūc ab hoc, quia tunc ita appropriares sibi inferri ex vero. ꝙ imposs̄e esset inferri ex falso. nunc aūt hoc verum licet inferatur ex vero, pōt tn̄ inferri, ex falso,

T. com. 19.

& esse verū ante existente falso: Ad secundum dr̄, ꝙ ex hac condōnali sufficienter vterq̄ modus paralogizandi destructus est (vt ex dictis patet.) Ad probationem aūt oppositi dr̄, ꝙ licet paralogismus ex puris affir non ideo sit, quia sit ex falsis, est tn̄ ideo quia mediū, qd' assumitur vt ꝯn̄s extrema in vtraq̄ præmissa, concludit in vi an̄tis respectu maioris extremitatis (vt exēplariter patet.) Cū enim dico, homo est aīal, leo est aīal, ergo leo est homo, ideo hoīem de leone infero, quia est aīal, ac si ad aīal sequeretur homo: vn̄ quia in terminis cōuertibilibus qd'libet antecedit, sequit̄ ad quodlibet. Talis forma seruāda non prohibetur, & ꝑ eandem causam in terminis nō conuertibilibus abiicitur, nō est ergo radix istius paralogismi id qd' in argumento adducitur, sed qd' nos diximus, arguere. s. a positione consequētis, ꝙ commune est huic & supradicto, huic quidē virtualiter, illi vero formal'r, propter qd' vterq̄ paralogismus consequentis vocatur.

Aduerte hic ꝙ deceptiones, q̄ accidunt in demonstratiuis ex paralogismis sunt quidē deceptiones & aggenerantes ignorantiam prauę dispōnis in illa scīa, sed sunt deceptiones cōes scientiis, & non sciētiis, & illi sciæ & alteri: deceptiones aūt prouenientes ex falsis oppositis propriis principiis vel ꝑmissis demr̄onum in illa scia sunt deceptiones proprie: & iō paralogismi & nō ex oppositis sylli exclusi sunt a demōstratiuis. Et hinc euenit vt paralogismos in demonstratiuis inducere ridiculū sit et p'riorum nō esse sophysticas rōnes soluere, vt dicitur primo physicorum. *T com. 10.*

De augmē to demonstrationū.

Circa vltimam ꝓpōnem q̄ de augmentatione demonstrationum est. Aduertēda sunt duo. Primum est, ꝙ cum augere demr̄ones in longum multipl'r contingat via cōpositiua. s. descendendo tm̄ ex parte subiecti in aliud, & de illo in aliud &c. & descēdēdo ex parte passionis tm̄ ex prima in scd̄am, & ex scd̄a in tertiam &c. et descendendo ex parte vtriusq̄ simul. vt a triāgulo & eius passionibus ad isochelem & suas proprias passiones, & ex parte medij via resolutiua ex medio ad anterius mediū ascēdendo in eodem vel diuerso gn̄e causarum &c. omnia conclusit Arist. sub vno verbo dicens demr̄ones augeri in post assumendo, & cōplexus est S. T. exponentes post assumere esse mediū sub medio sumere. saluatur. n. hoc in oībus supradictis, vt facile patere pōt exercitatis &c. Scd̄m est ꝙ Arist. dicens post assumptionē procedere in infinitum non intendit asserere demr̄onis augmentum aliquo mō in infinitum esse, sed intelligēdus est, vel condōnaliter, s. si infinita post assumenda essent: & hoc, vel quia nūdum declarauerat, ꝙ inferius determinabit. s. finitatē demonstrationum vndiq̄, vel quia spēs numerorum & figurarū, & cōsequēter quæstiones eorum infinitæ sunt in potētia. Aut (& melius) intelligēdus est per ly in infinitum intendisse in incertū, eo ꝙ non est determinatus numerus post assumēdorum, sed qn̄q̄ sunt tria, quandoq̄ decem, quandoq̄ octo &c. ac si dixisset, augētur demr̄ones in post assumēdo, vt A de B, & B de C, & C de D, & sic i infinitū. i. & sic quousq̄ sint assumenda, quotcūq̄ fuerint &c.

Cap. 18 circa. tex. 35. & 36.

De demonstratione quia. Cap. 13.

T com. 95.

Sed quia differunt quia, & propter quid scire primum quidem in eodem scīa, & in hac dupl'r. Vno quidem mō si per non medium fiat sylls. non. n. accipitur prima causa, sed quæ est propter quid scīa secundum primam causam. Alio vero modo si nō per media quidem, sed non per causam, sed per conuertentiam & per notius. Nihil. n. prohibet æque prædicantium notius esse aliqū non causam. quare per hanc erit demonstratio. ut qd' prope sunt planetæ propter id qd' non scintillāt. Sit igitur in quo C planetæ, in quo B nō scintillare, in quo A prope esse: uerum est igitur B de C dicere. planetæ. n. nō scintillant, sed & A de B non scintillans. n. prope est. hoc aūt accipitur aut per inductionem, aut per sensum, necesse est ergo A ipsi C inesse. quare demonstratum est q. erraticæ prope sunt. Hic igitur sylls non est propter quid, sed quia, nō. n. ex eo q. nō scintillant prope sunt,

Tex. 96.

Tex. 97. sunt, sed propter id qd' prope sunt nõ scintillant. Contingit aũt & per alterũ alterum demõstrare, & erit propter quid demonstrationem. ut si C erraticæ: B in quo prope esse A nõ scintillare, est igitur & B in C: quare & in C A, & in B A, q est non scintillare, & erit propter quid sylls: accepta. n. est prima cã.

Tex. 98. Item sic lunã demonstrant, quia p incrementa circularis sit. Sic

Tex. 99. quidem igitur ipsius quia. factus est sylls. E conuerso aũt posito medio ipsius propter quid, sylls. nõ. n. propter augmenta circularis est. sed quia particularis est accipit augmenta huiusmodi. luna sit in quo C: in quo B augmentũ: in quo A circularis. In quibus aut medio non cõuertuntur sed transcendũt & est notius q nõ est cã. quia demonstratur & nõ propter qd. Amplius in qbus medium extra ponitur. & in his. n. ipsius qa, & nõ pp qd demonstratio est. nõ. n. dicitur cã. ut quare non respirat paries, qa non est aĩal. si. n. hoc non respirandi cã est, oportet esse aĩal cãm respirandi, ut si negatio est cã ipsius non esse, affirmatio est esse. sicut sine mẽsura esse calida et frigida nõ sanandi cã est, quia cũ mensura esse cã est sanandi, silr aũt est si affirmatio ipsius esse negatio est nõ esse. In his aũt sic demonstratis qd' dictum est nõ contingit. Non. n. omne aĩal respirat. sylls aũt hmõi causæ est in media figura. ut sit A aĩal. in quo B respiret: in quo C paries. in B quidem igitur omni est A, oẽ. n. respirans aĩal est. in C aũt nullo A quare neq; B, in C nullo est. nõ igitur respirat paries. Cõparantur aũt hmõi causarum dictis secundũ excellentiam. Hoc aũt est plurimũ distare mediũ dicere. Sicut. n. illud est anacarsidis qd' in scythis nõ sunt sibillatores, neq;. n. uites. Scd'm quidẽ igitur eãdem sciam, & secundum eorũ positionẽ he differẽtiæ sunt ipsius

(Desunt hic verba græca quæ in codicibus græcorum leguntur: quibus in forma argumentum ad materiam adducitur, sunt n hæc si enim q augetur est sphæricũ: luna autem augetur: ergo est sphærica.)

Tex. 100. quia, ad eũ qui est pp quid syllm. Alio aũt modo differt pp qd ab ipso quia, q est p aliã sciam utrũq; speculari. Hmõi aũt sunt quæcũq; sic se hñt adinuicẽ q alterum sub altero est. ut speculatiua ad geometriã, machinatiua ad steriometriã, et harmoniaca ad arithmeticã, & apparentia ad astrologiã. Fere aũt uniuoce sunt harum sciarum quædã ut astrologia mathematica quæ est & naturalis; & harmoniaca mathematica quæ est secundũ au-

Tex. 101. ditum. Hoc aũt ipsum quia, sensibiliũ est scire sed ipsum pp qd, mathematicorum. hi. n. cãrum demonstrationes hñt. & multoties nesciũt ipsum quia, sicut ul'e considerantes multoties quædã singularium nesciunt pp id qd' nõ intendunt. Sunt aũt hæc quæcunque alterũ quid sunt secundum subam, & utuntur spẽbus. Mathematicæ. n. circa spẽs sunt, non. n. de subto aliquo, si. n. de subiecto aliquo geometricæ sunt, sed nõ secundum q de subiecto

Tex. 102. sunt. Habet aũt se ad Perspectiuam sicut hæc ad geometriã alia ad istã, ut id qd' est de iride ipsum quidẽ quia philosophi est scire, sed propter quid, perspectiui aut simplr, aut secũdum doctrinã. Multæ. n. & non sibinuicem sciarum habent se sicut ad geometriam medicina, Quod. n uulnera circularia tardius sanantur medici est scire quia, propter quid, autem geometræ.

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. SCire quia, & scire propter qd, in eadem scia dupliciter differunt. Vno modo, quãdo fit sylls per motum causam. Alio modo qñ fit per effectum conuertibilem quidem, sed notiorem. probatur vtrũq; a priori. quia scire propter quid est scire per causam primam. i. proximã, & declaratur secundum exẽplariter. planetæ sunt prope, quia stellæ nõ scintillantes sunt & in terminis A primo, C tertio, B medio.

2. Conclus. Contingit quando scilicet causa per effectum conuertibilem demonstratur alterum per alterum, ecõuerso demonstrare, & erit propter quid demonstratio (vt patet in exemplo dato) mutando maiorẽ extremitatem in medium. & cum luna circularis mõstratur, quia incrementa luminis cornicularitet accipit, in terminis A primo, C tertio, & B medio.

3. Conclus. Quando autem medium non conuertitur & est notius, & non causa (quia) demõstratur, sed propter qd non.

4. Conclus. Qñ medium est extra fit demonstratio quia, & nõ propter quid. probatur a priori, qa non assumitur id qd' est cã. s. proxima. vt paries non respirat, qa non est animal, negatio siquidem aĩalitatis non est propria cã negationis respirationis, quia affirmatio aĩalitatis non est propria causa affirmationis respirationis.

Regula. Oportet siquidem, si affirmatio est causa affirmationis, q negatio sit causa negationis, & ecõuerso, si negatio est causa negationis, q affirmatio sit causa affirmationis, vt cum mẽsura calida & frigida sanãdi causa, sine mensura vero non sanandi.

5. Conclus. Syllogismus huiusmodi demonstrationis quia, in media fit figura. probatur a priori, quia cõclo est vniuersalis, & oportet maiorem esse affirmatiuã, vt patet in terminis B primo, C tertio, A medio.

6. Conclus. Comparantur hmõi causæ assumptæ dictis secundũ excellentiam probatur a priori, quia tale medium est plurimum distans, sicut illud Anacarsitis: in scythis non sunt sibilatores, quia non sunt vites.

7. Conclus. Alio autem modo differunt propter quid sylls, ab ipso quia: qm ad diuersas scientias pertinent.

8. Conclus. Huiusmodi sciæ diuersæ, sunt quæcũq; sic hñt adinuicẽ, q alterũ sub altero est, vt speculatiua ad geometriã &c.

9. Conclus. Fere autem vniuocæ sunt harum quædam scientiarum, vt astrologia. mathematica & quę naturalis est, & harmoniaca, mathematica, & quæ est secundum auditũ.

Declaratio 7. & 8. Hoc n. ipsum (qa) sensibiliũ est scire, sed propter qd mathematicorum. probatur a priori. qa hi hñt cãrum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum qa, qm nõ applicant ad &c. Sicut vl'r cõsiderantes multoties quędam singulariũ nesciũt, propter id qd' non intendunt.

10. Cõclus. Sunt aũt hæc, quæcũq; alterum sunt secundum subm, et vtuntur spẽbus. probatur hoc secundũ a priori, qa mathematice circa spẽs sunt. probatur quia geometria nõ est de subto aliquo. probatur. quia nõ secundũ qd' de subiecto sunt geometricalia sunt, licet de subto sint.

11. Cõclus. Habet autem se alia ad perspectiuã, vt perspicua ad geometriam, vt id, qd' est de iride ipsum, quia physici est scire, sed propter quid perspectiui.

12. Cõclus. Habent se & sic multæ, & non sibinuicem scientiarum, vt medicina ad geometriam, qd'. n. vulnera circularia tardius sanentur medicinæ est scire quia geometriæ autem propter quid.

Series autem hæc est.

INtendens in hoc cap. demonstrationem quia declarare, differentias inter ipsam, & demonstrationem propter qd assignare vult, pro eo qd' in reliquis ei æquatur. & duo principalr facit, qm primo drias quia & propter quid in eadem scia ponit in sex primis conclonibus, in quarum prima duas drias ponit, & in secunda driç secundæ conditionem prosequit, & in tertia eiusdem driç alterum mẽbrum declarat. In quarta vero quinta & sexta claro ordine primam driam declarat, & ordinat in forma syllogistica. scdo principalr inter quia, & propter qd differentiam in diuersis scientiis insinuat sex alus conclonibus. In septima siquidem illam proponit. In octaua & nona. quę & quales sint tales sciç insinuat declarationem ipsius intentæ driæ subdens. In decima aũt quale sit illud propter qd alterius sciç insinuat. & in vndecima & duodecima extendit intentam driam, declarans inuenit inter alterius ordinis a prædictis scientias.

Demõstratio quia, quæ est per effectũ conuertibilem conuertibilitate causalitatis et prædicationis. Circa primam conclonem aduertendum est, q effectũ esse conuertibilem cũ causa contingit duplr. vno mõ secundum prædicationem. Alio mõ secundum cãlitatem: & licet vtroq; mõ oporteat esse effectum conuertibilem cum cã in proposito, conuertibilitas tñ secundum cãlitatem est principalr intenta: quia de cã & effectu, vt sic sermo est. consistit aũt hmõi conuertibilitas s'm cãlitatem in hoc, q talis effectus necessario præexigat talẽ cãm, & talem cãm necessario sequat talis effectus. tunc. n. ab effectu (quia) concludimus de cã, & a cã (pp qd) de effectu, qñ cõnexio est necessaria ex vtraq; parte. Cõuertibilitas aũt s'm pdicationem duplr intelligi põt inter causam & effectum. Vno mõ vt in quocũq; sit cã, sit effectus, & econ-

uerſo. ſicut ſe hñt humanitas & riſibilitas, & hoc mõ non poteſt vĩr intelligi conuertibilitas prędicationis inter cãm & effectũ conuertibilem, qm̃ multi ſunt effectus. qui non ſunt in ſuppoſitis, in qbus ſunt rõnes cauſandi illos (ut patet) cũ ex gñatione et corru. in inferioribus demõſtramus contrarios motus in cœlo, & ecõuerſo. Alio mõ poteſt intelligi, vt de quocũq; ſuppoſito prædicaẽ cauſa, de eodem prędicetur denoĩatio cãlis ab effectu ſumpta, & ecõuerſo, & hoc mõ vĩr verum eſt effectum & cãm neceſsitate mutua cõnexionem hñtes conuerti ſcd̃m prædicationem: oportet ſiquidẽ omne nãr cauſans gñationẽ & corruptionem hr̃e contrarios motus ſic &c. & omne ſic hñs contrarios motus cauſare gñationem & corruptionem. Demr̃atio ergo quia, eſt p effectum conuertibilẽ conuertibilitate cãlitatis, & prædicationis modo declarato.

An ſit poſſibilis demonſtratio circularis.

Circa ſcd̃am concĩonem dubitaẽ, an a cã demonſtrata qa eſt. p effectũ poſsit effectus demonſtrari pp qd. & vĩr an ſit poſſis demr̃atio circularis. vĩ. n. q ſic. Primo qa expreſſe Ariſt. hic dicit, q demonſtrata cã per effectum cõuertibilem ipſum demonſtrare põt a priori. Scd̃o quia expreſſe Alb. dicit in hoc primo lib. tract. 2. c. 15. q demõſtrare vnam cãm per aliam & ecõuerſo non cõuenit, eo q cãæ ſunt ſibiinuicẽ cãæ & in eſſendo & in demõſtrando. Tertio quia ſi demr̃atio circularis eſſet ſm ſe prohibita nunq̃ aliquis poſſet ea abſq; reprehẽſione vti. Videmus aũt q Ariſt. pluries vſus eſt ea in diuerſis locis, & p̃-

T. cõ. 15. ſertim in ſcd̃o cœli, vbi primo oſtẽdit dextrum cœli eſſe partem oriẽtalẽ, quia inde incipit motus cœleſtis, deinde oſtendit inde incipere motũ cœli, qa ibi eſt dextrũ In eodem quoq; libro oñdit ſtellas eſſe immobiles ſcd̃m ſe, qa ſunt ſphæricæ, dẽĩde oñdit eas eſſe ſphæricas qa ſunt im-

T. cõ. 48.
T. cõ. 59.
T. com. 6.

mobiles ſcd̃m ſe &c. In oppoſitũ eſt rõ ſecundo loco facta ab Ariſt. in c. 3. ad probandũ, q demr̃atio ſimplr̃ nõ põt eſſe circularis. concludit ſiquidẽ illa rõ, ſi bona eſt, de omni demr̃atione, qm̃ ex forma circularis ꝓceſſus emanat, & non variaẽ ad qđ ſuus terminus applicaẽ. Arguit enim ſic, demõſtrare circulariter eſt procedere ab eodem ad idẽ, ſiue per vnũ, ſiue p multa media fiat hoc. diſcurſus autem ab eodẽ ad idẽ perficitur cõcludendo idem ex ſe ipſo, vt patet arguẽdo a primo ad vltimũ, ſi A eſt, B eſt, ſi B eſt C eſt, ĝ ſi C eſt B eſt, & ſi B eſt A eſt, ergo de primo ad vltimũ, ſi A eſt, A eſt. Taliter aũt demonſtrare ridiculum eſt. ergo &c. Ad euidentiã huius dubĩonis diligẽter inſpicere oportet vñ habet ꝓceſſus circularis q ab arte alienus cenſeaẽ. hoc n. viſo facile erit oñdere qñ poſſit exerceri, et qñ non Ad habendum aũt hoc cũ demonſtratio circularis duo dicat ex condõnibus demr̃ationis, & circuli q̃tum ad propoſitũ ſpectat procedendũ eſt. & vt perfectior ſit doctrina demr̃ationem in cõi ad ſpãles demonſtrationes eſt deſcendendũ. In demr̃atione igitur cõiter ſumpta duo exiguntẽ. Alterum ex parte rerũ. circa quas eſt demr̃atio. Alterũ ex parte demonſtratiui diſcurſus. Ex parte quidem rerũ in omni demr̃atione exigitur neceſſario cõnexio terminorũ, vt expreſſe habitũ eſt. c. 6.

T. cõ. 15. Sed vltra hoc demr̃atio ſimplr̃, ſeu (pp quid) exigit qđ procedat ſemper a cã ad effectum, & ꝯñr a notioribus ſecundum nãm ad minus nota. Demr̃atio vero (quia) exigit oppoſitas condõnes. Ex parte aũt diſcurſus exigit demonſtratio oĩs, q procedat ex notioribus nobis, ſiue cũ hoc illa ea quibus ꝓcedit, fuerint etiã ſm ſe notiora, ſiue

T. com. 5. & 6. non, vt patet ex dictis in capitulis ſecundo et tertio & ex ipſa diſciplinæ gñatione q̃ ſemper ex notioribus & credibilioribus nobis ꝓcedit & facile ꝓbari poſſet vtendo illa maxima, propter qđ vnũquodq; &c. Circulus aũt in ꝓpoſito nil aliud exigit niſi qđ p̃miſſa fiat concĩo, & concluſio fiat p̃miſſa, ſeu & in idẽ redeat, q A inferatur p B, & B p A, hæ ſunt condõnes demonſtrationis circularis, quas examinãdo diſcutere oportet, an ſint cõpoſsibiles, an deſtruant ſe inuicẽ. ſi. n. cõpatiuntur ſe demõſtratio circularis refutanda non eſt, ſin aũt, abiicienda merito eſt. A prima igitur demr̃ationis conditione inchoãtes dicimus, q circuli condõni non aduerſatur vĩr, ſed qñq;. Si connexio nãq; neceſſaria eſt inter terminos demr̃ationis, ex omni parte vndecũq; incipias circulus admittiẽ, propterea quia q̃tũcũq; procedatur ab A in B, & regreſſus fiat A B in A, ſemper ſaluaẽ neceſſaria connexio. ſi vero connexio claudicat ex parte maioris extremitatis circulatio impeditur, qm̃ regrediendo nõ procederetur ex neceſſariis. Condõnes quoq; requiſitæ ad demr̃ationem ꝓpter quid qñq; circulo contrariantur, qñq; non. Tripliciter. n. talis proceſſus fieri põt. Primo a cã ad effectum. qui tñ eſt cauſa ſuæ cãæ in altero gñe cãæ. cum cã ſint ſibiinuicem cauſæ, vt dr̃ in. 2. phyſi. & in tali proceſſu cum mu- *T. cõ. 31.*

tuum inueniatur pp quid, circuli rõ non impeditur: procedendo. n. ab A in B pp quid demr̃atio fiet regrediẽdo quoq; A B in A demr̃atio propter quid eſt, licet in alio genere cãæ, & ſilr̃ ſemper procedeẽ a notioribus ſecundum nãm: tot nãq; modis dr̃ notius natura, quot dr̃ cã, cum ab eodẽ dependeant eſſe & cognoſcibilitas rei. Scd̃o ſit a cã ad effectum, qui tñ eſt cã ſuæ cãæ in eodẽ genere cauſæ, nõ ita qđ idem numero ſit effectus & cã eiuſdem, ſed idem ſpẽ (vt patet in his, q̃ gñationem circularẽ hñt) vt vapor & pluuia &c. de qbus erit ſermo in ſcd̃o huius cap. 9. in hmõi. n. ſicut in nãli gñatione inuenitur circula- *Circa tertium cõ. 12. & 13.*

tio, ita in intellectuali diſcurſu, qm̃ ars imitari debet naturam, ſed vera rõ circularis demr̃ationis in iſtis nõ eſt, qm̃ non eſt ab eodem ad idẽ numero, ſed ſpẽ: pp qđ proprie loquendo in tali ꝓceſſu circulus (de quo loquimur) inueniri non põt, qm̃ impoſſe eſt idem numero eſſe cãm ſuæ cauſæ in eodem gñe cãæ. Tertio ſit a cã ad effectum, qui nullo mõ eſt cã ſuæ cãæ, & in tali proceſſu manifeſte patet q circulus a priori non admittiẽ, eo qđ regrediẽdo, dato qđ ſeruaretur neceſſaria cõnexio, non m̃ fieret demonſtratio pp quid, ſed quia. Admitti m̃ non prohibeẽ in tali proceſſu circulus difformis, ſi effectus ſit cõuertibilis, ita qđ vnus proceſſus erit pp quid, & alter quia. Ex parte ergo rerũ nil inuenitur repugnans vĩr demonſtrationi circulari. Conditio aũt requiſita ad demr̃ationem omnem. ex parte diſcurſus. ſ. qđ ſit ex notioribus nobis circulari proceſſui obſtat: qm̃ circularis diſcurſus licet inchoet a notioribus nobis regrediẽ tñ a nõ notioribus nobis, quia ex concĩone ad eius principiũ. ex quo cognita eſt redit. Eſt igitur circularis demr̃atio vitanda ex eo qđ non procedit ex notioribus nobis, & ꝯñr cum nil nobis de nouo manifeſteẽ niſi ex notioribus nobis, circularis diſcurſus nihil manifeſtat. vnde cũ dicitur demr̃atio circularis, ly circularis, eſt cõditio diminuens rõnem demonſtrationis, de cuius rõne eſt, q ſit ex notioribus nobis, & ꝯñr demonſtratio vere circularis nõ eſt demr̃atio, abſolute loquendo. cum aũt hoc inuariabiliter inueniaẽ in omni circulari proceſſu, vt ſic, oportet dicere qđ non licet circulariter demonſtrare, neq; ſimplr̃, & a priori, neq; mutando poſterius in prius, qm̃ ſemper ſaluatur hoc, q nõ regredimur a notioribus nobis. Quãuis aũt ita ſe veritas *Qñ liceat circulariter demonſtrare.*

habeat (vt diximus) Duabus tñ cauſis cõtingit circulari diſcurſu abſq; reprehẽſione vti. Primo qñ circulari diſcurſui ante regreſſum admiſceẽ aliqs alius diſcurſus, vel qđcunque aliud adminiculũ, quo augetur cognitio concluſionis A. regrediendũ eſt. Tũc. n. a notioribus nobis ſit regreſſus, & manifeſtãtur tunc nobis duo. ſ. illa ꝓpõ q̃ fuerat præmiſſa non ſimplr̃ (quia nota erat) ſed alio mõ, & conuertibilitas concĩonum, & ſic circulo vſus fuit Ariſt. ſm Alexan. & S. Th. in ſcd̃o cœli qñ oſtendit ſtellas eſſe ſphæricas, quia immobiles &c. Scd̃o qñ circularis diſcur- *Super textum cõ. 59.*

ſus nõ ad hoc ſit vt ad principium manifeſtãdum regrediatur, ſed ad hoc, vt reducaẽ id a quo incepimus ad illud, ad qđ peruenimus vt effectus in ſuam cãm. vt ſi oſtenderem primo ſortem eſſe viuũ, quia ex ſe moueẽ, & deinde habitudinem terminorũ in ſe intuendo regrederer dicendo qđ moueri ex ſe non eſt cã q ſortes viuat, ſed potius econuerſo, quia viuit iõ mouetur ex ſe, & ſic ſm S. Tho. in ſecundo cœli lect. 7. Ariſt. vſus fuit circulo, qñ ex dextro cœli motum incipere dixit &c. Ad argumenta ergo *Super textum cõ. 15.*

in oppoſitum dr̃. q ſermo noſter eſt formalis, & iõ nõ loquimur niſi de demõſtratione circulari pura, quã conſtat non procedere ex notioribus nobis, & ꝯñr non eſſe veram demonſtrationẽ. Auctoritates vero in oppoſitum, & vſus Ariſt. &c. huiuſmodi, quæ ab illuſtribus viris dicta contrarium ſonare vĩr, intelligenda ſunt de demonſtratione circulari admiſta et fulta aliquo alio adminiculo

ante

ante regressum, vel reducente effectũ in cãm, vt diximus.

Dicitur secundo ꝙ doctores illustres iõ dixerunt, ꝙ circulus difformis est cõcessus, siue ibi sit difformitas secundum drĩam quia, & pp qd, siue ſm diuersa gña cãrum & cognitionum, siue quouis alio mõ. Circulum vniformẽ negauerunt: quia q̃rum est ex parte rerũ de demr̃atione loquebatur. patet aũt ex dictis, ꝙ ex parte rerũ non ꝓhibentur hmõi circuli difformes, sed vniformes, sed ꝓhibẽtur ex parte nostri. q ex notioribus nobis ꝓcedere debemus necessario, vñ (sicut iam dictũ est) si aliũde nobis prima concsõ notior fieret, ꝙ multis modis euenire põt regressum & circulo difformẽ cõmittere nõ erit vitiosum.

Demonstratio procedens ex medio nõ conuertibili quõ intelligatur, et qua sit. Circa tertiã conclusionẽ quatuor notãda sunt. Primũ est, ꝙ nõ cõuertibilitas medij (de qua est hic sermo) cũ cõprehendat in se vtrũq; extremorũ, inter q̃ mediat conuertibilitas, nõ est intelligenda quocũq; mõ, sed ad diuersa relata diuersimode sumẽda est: qm̃ nãq; conuertibilitas in quadam æqualitate cõsistit, & æquale mediũ est inter maius & minus, mediũ non cõuertibile esse contingit duplr̃, vel quia est maius, vel qa est minus: & quia mediũ inter maiorem & minorẽ extremitatem mediũ est, quatuor modi non cõuertibilitatis ipsius medij sunt, q.i. est vel maius maiore extremitate, vel minus: aut qa est maius minore extremitate, vel minus, quos S. T. i expõne pulcherrime tãgit, & siquidem mediũ de quo loquimur. effectus s. est ita nõ conuertibile, ꝙ sit maius primo, nõ fit demonstratio. inqt S. T. (& bene) loquẽdo de demr̃atione affirmatiua, qm̃ negatiua fieri põt in secunda fig. vt patet demonstrando lapidẽ non esse aĩal, quia non habet operationes vitales, sic, omne aĩal habet opationes vitales: lapis nõ habet opationes vitales: ergo lapis nõ est aĩal. Affirmatiuã vero fieri nõ posse clarũ est. qa maior erit falsa prędicans minus de maiori. Si vero mediũ iõ non conuertatur, qa minus primo est, optime fit demr̃atio. vt patet demonstrando de simia qđ sit aĩal, qa respirat, sic, oẽ respirans est aĩal, simia respirat ergo. Negatiua aũt fieri non põt, qa oportet in maiori cõiungi effectũ cãæ, ac p hoc esse vlem affirmatiuam: ꝙ nec in prima nec in tertia fig. fieri põt, & in scđa falsitas accidere (licet tertia fig. in hoc casu sub silẽtio ptransiri debeat, qm̃ conclones de omni ibi nõ sunt.) Si aũt medium iõ non conuertibile, quia maius est tertio demr̃atio affirmatiua fit (vt patet in exẽplo nunc dato) et negatiua si dici põt. maius aliquo ꝙ negatiue illi & aliis inest (vt patet) dicẽdo. oẽ hñs tactum est aĩal. paries non habet tactũ. ergo non est aĩal Si vero medium iõ non est conuertibile, qa minus tertio, nec affirmatiua, nec nega. demr̃atio fit (vt de se patet.) Vñ cum dr̃. in quibus aũt non cõuertunt media &c. intelligendũ est dũmõ effectus maioris extremitatis qui, ꝓ medio sumit, sit iõ non conuertibilis, qa exceditur a maiore, vel qa excedit minorẽ quo ad affirmatiuas, licet quo ad negatiuas medio excedente maiorẽ fieri possit demr̃atio. Scđm notandum in hac conclone est, ꝙ illa verba Arist. q̃ in p̃dicato conclonis sunt (.i. sed nõ pp quid) duo insinuant. primũ est qđ demr̃atio procedẽs ex medio nõ conuertibili, & non cã, cõcludit qa est, sed non pp qd est. Scđm est, ꝙ demr̃atio talis demõstrat (qa est) sed non cõuertitur in pp qd. mutando maiorẽ extremitatem in mediũ, sicut conuertit demonstratio ꝓcedens ex effectu cõuertibili, qm̃ tunc contingeret mediũ esse maius primo, q non cõtingit. Tertiũ notandũ est, ꝙ Aris. tertium mẽbrum demr̃ationis (qa) ex hac conclone oñdit, vt demr̃atio quia diuidatur in demonstrationem p cãm remotam siue cõem & p effectũ, & p conuertibilẽ aut nõ conuertibilem. Quartum notãdum est, ꝙ oportet talẽ effectũ non conuertibilem assumendum in mediũ esse effectum necessariũ requirentem talem cãm ad q̃ concludendam assumitur, licet causa nõ necessario causet talẽ effectũ, vt patet de respirare & esse

T. cõ. 12. animal. Si.n. talis necessitas nõ esset non posset fieri demõstratio (quia) dictũ siquidem est superius ꝙ non contingit scire, neq; quia, neq; propter qd, neq; p mediata neq; per immediata si permissæ non sunt necessariæ.

Scire per communia est tantum scire quia. Circa quartam conclonem. Aduerte tu Thomista qđ scire rem per cõia & non peruenire ad propria est cognoscere quia, & non pp quid, & ꝯñr nec quid: quia, vt in sequendo dicetur, idẽ est quid, & pp quid &c. Ex hoc comprehenditur q̃ peripatetica sit doctrina S. T. qua dicimus ꝙ de substãtiis immaterialibus quas p effectus & cõia tñ cognoscimus &c. & nũq̃ peruenire possumus ad vltimas differentias, nec ꝓprias passiones quia cognoscimus; & non quid. Aduerte & tu (q non desinis latrare ꝙ peripatetice et doctrinæ & loquelę expers es) & videns Aristo. hoc expresse sonare, quiesce & venerare quæ dicimus.

Per mediũ extra quõ sit intelligendum nõ in demonstratione quia est. Circa eandem quartam conclonem aiaduertendũ est, ꝙ p medium extra siue p causam remotã, duo possumus intelligere. i. oẽm cãm non immediate proximã effectui, & hic sensus non est ad mentẽ Arist. qm̃ illud vocat hic medium extra vel cãm remotã, a cuius affirmatione non causatur necessario affirmatio effectus, vel negatione, negatio, vt patet in textu. Multæ aũt sunt cãę non immediatæ proxime effectibus, quarũ affirmationes effectus affirmant & negationes negant &c. ergo multæ cãæ non immediatæ ꝓxime effectibus nõ sunt hoc in loco numerandę inter media extra, seu cãs remotas &c. Minor patet vt de subto respectu secũdæ vel tertiæ passionis proprię, cuius immediate ꝓxima cã est passio immediate p̃cedens, & non subm. v.grã esse n̄ ĩæ immaterialis & subsistentis est cã appetitus intellectui, q vocatur volũtas, sed nõ immediate proxima, qm̃ mediat hr̃e intellectũ: iõ.n. habet voluntatem, qa intellectũ, et non ecõuerso Sicut iõ habet intellectus qa est nãæ immaterialis subsistẽtis. & nõ econuerso &c. & tñ affirmatio immaterialis subsistẽtiæ, causat hr̃e voluntatem & negatio immaterialis subsistẽtisq; nõ c non hr̃e voluntatem. vt de se patet &c. Non est igit intelligendum p mediũ extra ois cã non immediate ꝓxima effectui &c. Scđs aũt sensus est ꝙ (p medium extra) intelligamus cãm cõem cõitate tali, ꝙ non sit conuertibilis cũ suo effectu conuertibilitate cãlitatis. Talis siquidẽ cã, qm̃ nõ habet mutuã connexionem necessario cũ suo effectu, est cuius negatio & si inferat, vt cã cõis, necessario negationem, non tñ affirmatio affirmationẽ, vt patet in exemplo Arist. de respirare & aĩalitate. Vbi nota, ꝙ vnius effectus (etsi multiplr̃ contingat esse plures cãs) in proposito duplr̃ contingit. Vno mõ ita ꝙ vna tm̃ sit conuertibilis, & altera excellẽs, vt respirare cãtur ab hr̃e pulmonem & ab hr̃e aĩam sensitiuam, & in talibus demr̃atio per cãm immediate proximã est propter quid. Demr̃atio vero p causam distantẽ (eo mõ quo fieri põt) est demr̃atio quia. Alio mõ ita qđ non tm̃ vna, sed plures ordine quodam sint eius cãæ conuertibiles conuertibilitate cãli &c. vt patet in scđa passione propria eiusdem subiecti, & tunc demonstratio a quacũq; illarum cãtum ꝓcedat, est demr̃atio pp quid, licet nõ potissima &c. datur siquidẽ latitudo inter demr̃ationes pp quid. Docuit aũt hoc Aristo. cum (medium extra) interpretatus est cãm cuius negatio, etsi negationem inferret, non tñ affirmatio affirmationẽ causaret, vt supra deduximus, & nũc alia via deducimus ex eo ꝙ oppositorũ eadem est disciplina. Si.n. mediũ extra faciens demr̃ationem quia est, cã talis cuius negatio, etsi negationem inferat, vt cã cõis, non tñ affirmatio affirmationem cãret. Medium intra faciens demr̃ationem ꝓpter quid est cã talis, cuius & affirmatio affirmationẽ, & negatio negationẽ causat iuxta illam regulã, sicut ꝓpositum in ꝓposito ita oppositũ in opposito, & cũ illa cã sit cõis & non cõuertibilis. ista vero cõuertibilis, licet nõ immediate proxima semper sit. cõsequens est qđ per medium extra, non omnis causa nõ immediate proxima, sed illa quæ non conuertibilis est intelligatur &c.

Si affirmatio est causa affirmationis negatio negationis est, non autem si affirmatio affirmationem inferat, negatio negationem inferet. Circa illam regulam, si affirmatio est causa affirmationis &c. Aduerte qđ ex sufficienti ruminatione verborũ Aristo accidunt circa hanc regulã impertinentes dubitationes, quas attendentes textui nulla radice fultas perspiciunt. Aliud siquidẽ est dicere. si affirmatio est causa affirmationis, negatio est cã negationis, & ecõuerso, & aliud est dicere. si affirmatio infert affirmationẽ, negatio infert negationem & econuerso. Tãtaq; drĩa inter hæc duo est, q̃ta est inter cãre & inferre &c. Scđm Arist. nõ dixit. qm̃ falsum est & destructiuũ logicæ. fundat.n. paralogismos ꝯñtis a destructione añtis, et a põne ꝯñtis, obseruãdo nãq; talẽ regulã, qa licet dicere currit. ergo mouet, dicem⁹ nõ

currit.ergo nō mouetur.primum vero Arist dixit, quia verum est & constructiuū posterioristice artis.dū ex hoc discernere nouimus cās a non causis, & ꝯñr demonstrationes propter quid,a demr̄onibus quare &c. Et tenet regula ista, (vt cōiter dicitur) in causis propriis in quocūq; genere causæ. Tales siquidem si vere causæ sunt, tanta necessitate connexæ sunt effectibus ꝓpriis, ꝙ positæ ponūt et perēꝑte perimunt, nec aliqua, aut alia limitatione egere apparet maxima hęc. Insinuauit aūt Arist.in textu distinctionem adductam, cū dixit, negationem aīalis, non esse causam non respirationis. Et dixit negationem aīalis, inferre non respirationē. Et si diligenter inspiciamus, nō solum distinctionē dictam docuit sed glosam a posterioribus expressam inseruit in eisdē verbis, dicens.n.non aīal non esse causam non respirādi, de causa propria loquebatur, qm̄ causam cōem & remotam esse, ipse proposuit, & clarum est ex se, non respirare.n.a priori concluditur ex nō esse animal. Cum aūt audis negationem esse; propriā causam negationis intellige proportionaliter, eo .s.modo quo negationi cōuenit esse propriam causam aut effectū, quia vna.s est propria ratio alterius &c.

Per cām remotam fit demonstratio quia, in secunda figura. Circa quintam conclōnem nota, ꝙ non ociose Arist. adiecit, ꝙ per causam remotā fit demonstratio in scda fig. Insinuauit siquidē ex hoc ꝙ in nulla alia fig tales demonstratio fieri pōt, ꝙ nisi ipse docuisset, non aduertissemus. Causa aūt quare in nulla alia figu. fieri pōt demonstratio per causam remotam est, quia mediū & maiorem extremitatem oportet coniungi affirmatiue in maiori ꝓpōne, cum medium sit cā, et maior extremitas effectus. Et oportet medium non particularizatū esse. Si.n particularizaretur, non cōpararetur maiori extremitati ſm eminentiā, ꝙ est cōtra hypothesim. Ex primo horum sequit̄, in nullo modo primæ aut tertię fig habente maiorem vl̄em negatiuam, aut vl̄em affir fieri potest, quia esset falsa maior. Ex secundo vero sequit̄ ꝙ in ceteris modis tertiæ fig. fieri non pōt in sola ergo secunda fig. non tñ in omnibus eius modis, sed tm̄ secundo vl̄r & quarto particulariter fieri potest talis demr̄atio, qm̄ minor eorum subiicit affirmatiue & vl̄r, maiorem extremitatē medio termino cōiori. Vnde colligere potes ꝙ per cām remotam non pōt fieri demonstratio affirmatiua, & ex hoc roborare q̄ supra diximus, ꝙ per medium extra non omnis causa nō immediate proxima intelligēda est. Solam.n.causam remotam eam vocare se Aristo. declarauit nūc ex qua demonstratio negatiua fieri potest affirmatiua autem non. Constat autem ex supradictis, ꝙ ex multis causis nō immediatæ proximis possunt demōstrationes affirmatiuæ & vniuersales fieri, vt patet in exemplis adductis, quare &c.

Demonstratio quia et propter quid differunt. Circa particulam verba S.Th.in calce huius cap positam, multiplex est dubiū. Verba siquidem eius sunt ista. Sciendum aūt est ꝙ illa dr̄ia quia, & propter quid, q̄ est ſm diuersas scias continetur sub altero dictorum modorum.s.qñ fit demonstratio per causam remotā. Dubitatur.n.primo qd intēdat ꝑ hæc verba, aut intendit qđ qa, & propter quid, ad diuersas scias pertinentia differāt per hoc qđ ipsum quia dicat cām remotam, & propter qd. dicat cām proximam, aut per hoc, ꝙ ipsum propter qd dicat cām remotam, & ipsum quia.dicat nullam causam, sed tantum sensu, vel experiētia habeatur &c. Tertiū sensum ex verbis eius elici posse oīno non video. Si primū sensum intendat, falsum est quod dr̄, tum ex parte ipsius (quia) qm̄ scia inferior, non oportet, ꝙ per causas remotas sciat quia, eorum quorū nescit propter quid, sed vel sensu ipsum percipit quia, vt patet in perspectiua cognoscente qđ res a remotis minor vr̄ mendicando propter quid a geometra, quia.s angulo minori subtēditur linea minor. vel experientia vt chirurgicus experitur vulnera circularia tardius sanari, cuius propter qd. geometra nouit, vt in litera dr̄ &c. Tum ex parte ipsius propter quid, qm̄ medium alterius generis non est medium proximū. Oportet.n vt dictum est, medium esse eiusdem gñis cum extremis. *T. cō. 10.* Constat aūt qđ tale propter quid.s.ad alteram scientiam pertinens est alterius gñis, vt patet de medicina & geometria &c.non est igit̄ tale propter quid causa proxima, & ꝯñr primus sensus vndiq; ruit &c. Si secundum sensum intendat falsius apparet quod dr̄: Primo qm̄ est contra duo dicta Aristo.in hoc capi. Dixit.n.ꝙ scire per causam remotam est scire quia, & nō propter quid, ergo propter quid in proposito non sonat cām remotam, deinde dixit, ꝙ per cām remotam demonstratio fit tantum in secunda fig. Clarum est aūt ꝙ per tale propter quid.s. pertinens ad alteram sciam, potest demonstratio vl̄is affirmatiua, & ꝯñr in primo primæ. concluditur.n. ex eo qđ circuli partes non appropinquant sibi, quia est figura sine angulo, ꝙ omne vulnus circulare tardius sanat̄, et similiter concluditur ꝙ omne visum a remotis vr̄ minus, quia &c.non sonat igitur propter quid in proposito causam remotam. Scđo qm̄ est contra ipsa S. T. verba ait.n. ꝙ ista differentia inter (quia) & (propter qd) secundum diuersas scias; continetur sub altero dictorum modorū, inter modos aūt dictos nullus est vbi propter qd sit causa remota, sed est totum oppositū, qm̄ causa remota distinguitur contra propter qd, & dictū est ꝙ facit scire qa. Tertio qm̄ hoc est contra rōnem. Si.n.qñ propter qd habetur ab vna scia & ipsum qa ab altera, ipsum ꝓpter qd est cā remota conclōnis illius, cum illa conclo sit demonstrabilis, & habeat cām proximam necessariā &c. Cuius erit dicere illud ꝑꝑ qd proximū non alterius ab illa, q̄ nouit, qa ſm te dicentē, ꝙ ꝑꝑ quid ad alteram sciam pertinens, differt a qa, qm̄ ꝑꝑ qd dicit cām remotam. ergo dicere proximū ꝑꝑ quid est sciæ cognoscentis quia, & ꝯñr sciet quia, & propter quid, ꝙ est contra hypothesim.

Scđo dubitatur qualitercūq; intelligantur ista, quō stat istam dr̄iam inter quia, & propter quid ſm diuersas scias contineri sub altero istorū dictorum modorū ſm S.Th. verba & cōtineri sub alio mō ſm Arist. textum dicentē, alio aūt modo differt propter quid sylli, ab ipso quia, secundum qđ est per aliam sciam vtrūque speculari.

Ad primum dubium dr̄, ꝙ primus sensus non est intentus a S.Thō. vt rationes adductæ concludunt, & ipsa S. Tho. verba ostendūt. paulo n. ante supradicta verba exponens exemplum Arist.de vulnere circulari ait, qđ vulnera circularia tardius sanantur, medici est scire (quia) qui hoc experitur: vbi expresse insinuat, ꝙ scire (quia) inferioris sciæ in proposito non est scire per causam remotam, sed cognoscere sic esse, siue experimētis & inductione, siue sensu, siue a posteriori &c. Primus ergo sensus ab eius mente alienus est secūdum igitur sensum, ſm mētem eius oportet esse, & ita est, ita quod intendit; ꝙ qñ quia, & propter quid pertinēt ad diuersas scias, propter quid est causa remota ipsius quia, & hoc probatur tripliciter. Primo rōnē adducta contra primum sensum ex parte propter quid, qm̄.s.est medium alterius generis, nec est opus repetere. Scđo probatur ratione Arist. hic, sic, id, cuius affirmatio non est vl̄r cā affirmationis non est causa proxima illius, sed propter quid alterius sciæ est id, cuius affirmatio non est causa vl̄r affirmationis maioris extremitatis: ergo tale propter quid nō est causa proxima. minor exēplariter patet, quia ad esse circulare non sequitur vniuersaliter tardius sanari, qa nō omne circulare tardius sanatur. vt patet in circulis coelestibus, qui nec citius nec tardius sanantur. Sicut & Aristo dixit, ꝙ ad esse aīal non sequitur respirare, quia non omne aīal respirat. Tertio causa proxima demōstratur in prima figura affirmatiue: propter quid alterius scię non demōstratur in prima figura affirmatiue. ergo &c. minor exēplariter patet, quia falsa est ista maior, omne circulare tardius sanat̄. Ad euidentiam autem solutionū, & huius materiæ notādæ sunt duæ distinctiones. Prima est. causa remota i. nō conuertibilis (de qua loquimur) est duplex.s ex cuius qđ quid est non oritur talis effectus, nisi ꝑ diuisiuas eius differentias contrahatur ad hoc, vel illud. Quædā vero ex cuius qđ quid est oritur quidem talis effectus, sed nō nisi posito in tali materia. Exēplum primi, esse animal est causa remota respirationis, non ita qđ ex natura aīalis fluat respirare, sed quia est natura aīalis specificata ad tale genus animalium, puta hñcium pulmonem emanaret spirare. Exemplum secundi, esse circulare est cā remota tardæ sanationis ita qđ ex natura circularis figuræ non alicuius sui inferioris (positæ tñ in vulnere) fluere tarde sanari. Vñ haberi

beri poteſt triplex differentia inter iſtas cauſas remotas. Prima eſt, ꝙ effectus cauſæ remotæ, primo mō vere emanat ab illius cauſa inferiori, & nō ab illa cauſa remota, niſi eo modo quo paſsiones ſpẽrum oriuntur a generibus radicaliter, effectus aūt cauſæ remotæ ſecundo modo vere fluit ab ipſa (licet nō niſi poſita in tali materia) propter ꝙ remota cauſa eſt. Secunda differẽtia eſt, ꝙ in cauſam remotam primo modo non oportet fieri reſolutionẽ talis effectus: ſiſtit ſiquidem intellectus quærẽs cauſam reſpirationis, cum ad hr̃e pulmonem, vel aliquid huiuſmodi venitur. in cauſam aūt remotam ſecundo mō oportet reſoluere talem effectū: non.n. ſiſtitur quærẽdo quare vulnus circulare tardius ſanatur donec in circuli naturã veniatur, quia. ſ. habet partes diſtãtes &c. Ex hac ſequitur tertia differentia, qđ cauſa remota primo mō in demonſtratione non aſſumitur affirmatiua, & in negatiua facit ſcire (quia) vt docuit Ariſto. cauſa aūt remota ſecundo modo in demonſtratione vniuerſali affirmatiua aſſumitur, & facit ſcire propter quid. Vbi vt clarius pateat vtrũque horum. ſ. & qđ in demonſtratione affirmatiua aſſumat̃, & qđ faciat ſcire propter quid, nota ſecũdam & tertiã diſtinctiones. Scđa eſt. cauſa remota ſecundo modo. i. ex cuius qđ quid eſt fluit effectus mō dico poteſt dupl'r ſumi. Vno modo abſtracta, alio mō contractæ ad materiam. Exemplum primi, figura circularis. Exẽplum ſecundi, figura circularis in vulnere &c. Tertia eſt, ſcire propter quid contingit dupliciter. Vno mō ſolitarie, i. abſq; applicatione ad effectum. Alio mō applicate. i. cū applicatione ad effectum. Exẽplum primi. cognoſcens lunam recedere quotidie a quatuor pũctis cœli, & accedere ad illa, & neſciẽs, vel non aduertens ad eius effectū &c. nouit propter quid fluxus & refluxus aquarum fiat (ſolitarie) eo qđ non applicat ad effectum cauſam q̃ nouit. Exẽplum ſecundi. qñ & nouit talem acceſſum & receſſum & qđ talis varietas eſt cauſa fluxus et refluxus. Quibus ſtãtibus, dicimus primo, ꝙ cauſa remota, ex cuius qđ quid eſt fluit effectus in tali cãtum materia poſito abſtracte ſumpta nō aſſumitur in demonſtratione vl̃i affirmatiua, qm̃ maior eſſet falſa, medio excedente maiorem extremitatẽ, vt patet in exẽplo Ariſt. dicendo, omne, cuius partes ſibi nō appropinquant, tardius ſanatur hæc.n. eſt falſa, ſicut & iſta, omne circulare tardius ſanatur. Scđo dicimus, ꝙ eadem cauſa eodem mō ſumpta facit ſcire ꝑpter quid ſolitarie & non applicate. patet hoc, qm̃ geometra, vt ſic, cognoſcit circulare, & qđ partes eius ſibi nō appropinquant &c. ꝙ eſt cauſa quare vulnera circularia tardius ſanãtur, & tñ non applicat cauſam iſtam ad talem effectū. ſ. tardam ſanationem, qm̃ hoc geometriæ limites exit &c. Tertio dicimus, ꝙ eadem cauſa contractæ ſumpta, aſſumitur in demonſtratione vl̃i affirmatiua & facit ſcire (propter quid) applicate vt patet in eodem exẽplo dicendo, omne vulnus habens partes nō ſibi appropinquantes tardius ſanatur, vulnus circulare eſt hmõi. ergo. Quarto & vltimo dicimus, ꝙ eadem cauſa remota, etiã abſtracte aſſumpta, ingreditur demonſtrationem vl̃em affirmatiuam, nō formaliter, ſed virtualiter & reſolutiue, qm̃ vis totius demõſtrationis (cum demõſtratur tardius ſanari de vulnere circulari) robur habet ex ipſa circuli (in eo, q. circulus) natura, & in illam oportet tãdem reſolutionẽ fieri. Ad primum autem eorum, q̃ in oppoſitum obiiciũtur, dicitur, ꝙ hoc neutri eorum quæ dixit Ariſto. repugnat, qm̃ qñ dixit, ꝙ ſcire per cauſam remotã, eſt ſcire quia, intellexit de cauſa remota primo modo, vt patet exẽplo ſubdito, & ex eo qđ addidit, ꝙ ſ. ſylls huiuſmodi fit in ſecunda figura. vel dicatur qđ Ariſt. loquitur qñ concluſio & cauſa remota eiuſdem ſunt ſcientiæ, ſecus vero eſt qñ ſunt diuerſarum ſcientiarum. Qm̃ nãq; diuerſarum ſcientiarum diuerſa ſunt genera ſubiecta ſtatim, vt dicitur qđ quia ꝑtinet ad vnam ſcientiam, & propter quid ad alterã cauſam remotam (per ly. propter quid) intelligere cogeris, eo qđ tale propter quid dicitur quale diuerſa ſciẽtia habet. diuerſam aūt ſcientiam medium extranei hr̃e neceſſe eſt generis, & ꝯñr cauſam remotam. infert ergo (propter quid) in altera ſciã cauſam remotam, in eadem autem ſciã vnum deſtruit reliquū. Si.n. eſt propter qđ, non eſt cauſa remota: & econuerſo, ſi eſt cauſa remota non eſt propter quid, qm̃ in eadem ſciã propter quid non natum eſt dici niſi ſit proximū. vnde, ſi eadem ſciã accideret concluſionem & medium ita ſe hr̃e, ſicut ſe hñt vulnus circulare & tardius ſanari & figura circularis, ex illo medio abſtracte non poſſet demõſtratio propter quid fieri, ſed oporteret contrahere ipſum: & iō non diceretur propter quid in eadem ſciã cauſa remota. in diuerſis aūt ſcientiis, qm̃ contractionem medij abſtracte intelligitur oportet fieri eo ipſo ꝙ diuerſa ſciã eſt, nihil obſtat dicere, ꝙ cauſa tali modo remota ſit propter quid ad diuerſam ſciam pertinens. Illud vero, q. ſecundo adducitur ex Ariſto. ſ. ꝙ cã remota non demonſtrat niſi in ſecunda fig. intelligitur ſil'r, vel de cauſa remota primo mō, vel in eadem ſciã: qm̃ verum eſt vniuerſaliter de omni cã remota i. non conuertibili abſtracte ſumpta, ꝙ nō poteſt ex ea demonſtrari niſi negatiue, & in ſecunda figura. & ſi ad eandem ſciam pertinere dicitur talis cauſa & concluſio, cum illa ſciã non cogatur vti illa cauſa contractę, clarum eſt, ꝙ ex ea ſic ſumpta demonſtrare affirmatiue non poſsit, ſed in ſecunda fig. &c. Secus aūt eſt in diuerſis ſcientiis loquendo, qm̃ ſtatim (vt dicitur) qđ medium eſt alterius ſciæ contrahendum vel proximandum. dicitur ad hoc qđ aſſumatur ab vna ſiquidem ſciã ad aliam, non niſi contractione, vel approximatione venitur. Vnde qñ dicitur qđ talis concluſio propter quid eſt alterius ſciẽtiæ, & eſt cauſa remota, non oportet intelligere hoc, ac ſi illa cã ſic abſtractæ aſſumatur in demonſtratione ſicut intelligitur, cū loquimur in eadem ſciã, ſed qđ illud propter quid, & talem cauſam abſtractæ conſideratã a ſuperiori contrahendo vel ad cognitionẽ ducendo aſſumere oportet, & ꝯñr non eſt opus demonſtrare in hmõi in ſecunda figura, ſed in primo primæ &c. Ad ſcđm ꝙ ex verbis S. Tho. ſumitur, dicitur ꝙ modi ſupradicti ab Ariſt ſunt quatuor, vt patet diligẽter intuentibus. ſ. demonſtrare per cãm conuertibilem: & per cauſam remotam, i. non conuertibilẽ. & per effectum conuertibilem: & per effectū non conuertibilem. Nec eſt poſsibile quintum modū oſtenſiuæ demonſtrationis inuenire. Modus vero ſecũdus ſubdiuiſus eſt ab Ariſt. quidem, ſed non niſi A S. Tho. ſubdiuiſio patefacta eſt, ſ. ꝑ cauſam remotam, ex cuius qđ quid eſt &c. vt diximus, vel per cauſam remotam in eadem ſciã, et in diuerſa. Si in eadem, fit demonſtratio, quia ſi in altera fit demõſtratio propter quid qm̃ &c. continetur ergo dr̃ia inter quia, & propter quid, quãto ad diuerſas pertinent ſub altero dictorum modorum: qñ. ſ. fit demonſtratio per cauſam remotam, non iō qđ ſupra poſitus ſit aliquis modus: quo demonſtratio propter quid fit per cãm remotam, ſed iō, qm̃ ſupradictus eſt vnus modus, quo demõſtratio fit per cauſam remotam, & declaratus eſt tunc quidẽ ſm vnum ſui mẽbrum, modo vero ſecundum reliquum &c. Ad tertium dr̃ qđ illa concl̃o, cuius propter quid alterius eſt ſcientiæ, puta vulnera circularia tardius ſanant̃, habet medium proximū, ꝙ nihil aliud eſt q̃ cauſa remota contracta ad talem mãm, et cum quęritur cuius erit illud mediũ proximum cognoſcere: dr̃ ꝙ neq; geometræ ſimpl'r, neque medici ſimpl'r, qm̃ vtriuſq; limites exit cognoſcere illud cum applicatione, ſed medici, vt accipit a geometra, qm̃ omne robur talis demõſtrationis ex principiis geometricis eſt (vt dictum fuit) & iō non ſequitur. ergo medicus ſcit quia, & propter qđ, contra hypotheſim: medicus.n. in eo ꝙ medicus, tm̃ quia nouit, ſicut geometra, vt ſic tantum propter quid. Ad ſcđm dubium breuiter dr̃, ꝙ vere hic modus inter dictos continet̃, & vere alio mō differt quia a propter quid ſecundum diuerſas ſcias. Primo qm̃ ſecundus modus continet iſtum (vt dictum eſt) eo qđ eſt eius membrum, & ab oĩbus modis declaratis. ſ. prio. ſecundo ſecũdum vnum ſui membrum, & tertio & quarto hic alius eſt. Secundo, quoniam quia, & propter quid in eadem ſciã differunt ex modo cognoſcendi, ſeu ſecundum media: quoniã propter quid ſcire, eſt ſcire per cauſam proximam, quia vero per effectum, vel cãm remotam. In diuerſis vero ſciẽtiis differunt ſecundum obiecta, eo ꝙ ipſum propter quid alterius gñis ſubiecti eſt ab ipſo quia tñ ipſum propter quid in aliis ſciẽtiis conte-

In hoc capitulo.

nis in modo cognoscendi cũ scire quia, in eadem scia per causam remotam: qm̃ vtrũq; causam remotam, tantum habet (vt ex dictis patet.) Vnde propter differẽtiam ex parte obiecti Arist. dixit, alio autem modo, propter conuenientiam aũt in modo cognoscendi supeadictã S. Th. contineri dixit sub altero dictorum modorũ. Tertio qm̃ Aristo. aliter formauit supradictam distinctionẽ. distinxit enim sic, quia & propter quid, aut sunt in eadẽ scientia, aut diuersis: deinde subdiuisit in eadem scia, ipsum quia: ideo quando dixit, alio autẽ modo, retulit diuersitatem ad illud mẽbrum in eadem scia. euacuauit.n. sic primam a se factam distinctionem: S. Th. vero qm̃ distinctionem eorũdem membrorum aliter formauit: modo s. supra declarato, iõ sub altero dictorum modorũ contineri dixit, & vt intelligeres qđ aliter formauit distinctionẽ addidit (.s. qñ sit demonstratio per causam remotam) insinuans p hoc tria reliqua mẽbra supradicta. non sibi ergo cõtrariantur Arist. & S. T. sed ad diuersa aliẽtatem retulerunt.

Tria demonstrationum genera manifestantur: demonstratio quia: propter quid: & demonstratio propter quid simpliciter, qua utuntur mathematici, & ob hoc sunt in primo gradu certitudinis.

Proemio primi physicorum secũdo physi. c. 22 secundo coeli. comm. 35. octauo physicorum cõmen. 33.

Circa diuisionẽ demonstrationis in quia, & propter quid, dubium ingerunt verba Auer. in prologo physicorum, & in scdo com. 22. & alibi ponentis tria gña demõstrationis. s. quia, et pp qd, et simplr: aut.n. ipse Auer. supfluus, aut hic Arist. diminutus apparet.

Ad hoc breuiter dr̃ q (vt patet ex secundo coeli commen. 35.) diuisio q̃ fecit Auer. est subdiuisio vnius membri Aristo. hoc modo. Demõstratio primo diuiditur in quia, & propter quid: deinde demõstratio propter quid diuiditur in demonstrationẽ propter quid tm̃, & simplr.

Apparet.n. ibidem qđ demõstratio quia, seu signi vocatur illa, quæ a posteriori procedit, q̃ tunc oportet fieri cum effectus est notior causa vt si demonstremus terram interponi inter solem & lunã, quia videmus lunam eclipsari. Demonstratio vero propter qd. vocatur illa, quę a priori quidem procedit, sed nõ ad concludendum effectum esse, sed ad ostẽdendum propter quid talis effectus esse. vt si demõstremus eclipsim de luna propter interpositionem terrę inter solem & lunã. hoc.n. non quęritur vt sciamus lunam eclipsari, qm̃ sensu hoc apparet, sed vt sciamus quæ est causa qđ luna eclipsetur. vnde in illo modo demonstrandi prædicatũ esse & inesse subiecto absolute, est prius & magis notum q̃ causa: prædicatum tñ sub ratione certi effectus, seu in relatione ad causam propriã est ignotius & p demonstrationem inuestigatur. Non quæritur.n. an eclipsis sit aut nisi, lunæ, sed quare est. Qđ nihil aliud quęrerę est, q̃ cuius causæ effectus sit. Et his duobus generibus demõstrationum quasi semper vtitur philosophia naturalis. Demonstratio vero simplr vocatur illa, quæ a priori sic procedit, q simul ostẽdit & p̃dicatum inesse subiecto, & quare inest, & iõ vocatur etiam demõstratio causæ & esse. vt q̃uis audierim, nesciam tñ triangulum hr̃e tres &c. & demõstretur quia figura recti linea habens angulum extrinsecũ &c. simul acquiram scientiã q triangulus habet tres, et causam eius. Et tali mõ demõstrandi maxime vtũtur mathematici, propter qđ sunt in primo gradu certitudinis. Neuter ergo supfluus aut diminutus est, sed Auer. explicauit, q Aris implicite dixit.

De subalternatione.

Hic antequã vltra procedatur de subalternatione sciẽtiarum agendum est, quid sit s. vnam sciam subalternari alteri. Ad cuius euidẽtiam sciendũ est, q Albertus hoc in loco recitat tres condõnes requisitas ad subalternationem scientiæ, & dicit q est positio cõis, & satis subtilis & bona. *Opinio Alberti.* Prima condõ est, q subiectum subalternatæ concipiat in se subm subalternantis cum additione drẽæ contrahentis ipsum ad naturã, vel materiam determinatã, vt linea visibilis cõtrahit lineam. Secunda est, q illud additum a subalternata oportet esse alterius generis ab eo cui additur: & propterea scia de spẽbus & differentiis diuisiuis superioris nõ subalternatur scientiæ de illo superiori; Tertia est, q illud additum a subalternata nõ fluat a natura & substantia illius, cui additur, aliter scia de passionibus subalternaretur scię de subiecto, q est falsum, quia eiusdem scientiæ est, passionem & subiectum cõsiderare: A S. Tho. autem secundam condõnem habemus, quia de prima & tertia nulli dubiũ esse debet, & quartam. s. q scientia subalternãs dicat propter quid de principiis sciæ subalternatæ, quorum ipsa subalternata accipit quia, & hãc velut magis necessariã pluries reperit in doctrina sua; & semper præ oculis (cũ de hac re loquitur) visus est habere. Verum qm̃ magna dubitatio est, quõ subiectum subalternatæ sciæ sit illud. q est superioris sciæ per differentiam accidentalem contractum, ideo vt hoc elucescat aliorum intellectum recitandũ censui &c. *Quõ differentia accidentalis additur subiecto superioris scientia. prima opinio.* Quidam intelligunt q drĩa illa addita sit ita accidentalis, q cum eo cui additur, facit vnum per accñs, & sic subiectum perspectiuæ ponunt aggregatum per accñs, puta lineam visualẽ; & hi ex obseruatione condõnum suprapositarum moti sunt. Si n. illud additum est res alterius gñis, & non passio, purum accidens esse vr̃. *2. Opinio.* Quidam vero intelligunt illam differentiam ita accidentalem, q tñ ponunt eam esse passionem eius cui additur, cõuenientem tamen ei non in sua abstractione, sed sic cõtracto, & hi mouentur ex secunda conditione, propter q̃ coguntur ponere illud additũ esse accidentale aliquo mõ, vt patet in subiectis perspectiuæ & musicę: qm̃ perspectiua est de linea visuali, Geometria autem de linea simplr. Ex Secũdo autem de Anima habetur ab Arist. q visibilitas est passio q̃titatis qm̃ dicit q sensibilia cõia sunt sensibilia per se, & silr est de numero sonoro. Primi in hoc iudicio meo errant qđ ponunt subiectum sciæ esse aggregatum per accñs. *Reprobatio primæ opinionis.* Omnes enim demonstrationes vnius sciæ cum sint inter se ordinatæ, oportet qđ habeant passiones colligatas adinuicẽ, & ad subiectum, a quo ordinate emanant. ab aggregato autem per accidens passiones, quo ordine, aut qua aggregatione & colligatione orientur? Præterea quõ subiectũ illud habebit vnam diffinitionẽ, cum entis per accidens nulla sit diffinitio, vt dicitur septimo metaph. *T com 12. & 13.* Præterea qua ratione de hoc aggregato linea visuali est sciẽtia, pari ratione de linea tangibili & dulci & calida erit scia, & sic infinitæ erunt sciæ subalternatæ geometriæ. *Reprobatio secũda opinionis.* Secundi vero propriam vocem ignorare vidẽtur: dum dicunt illud additum esse passionẽ eius, cui additur; & addunt quod non conuenit ei in sua abstractione. si. n. passio eius est per se, & de omni est: & si cõuenit ei in quodam quidem sic, in quodam vero non, passio eius non est. Si dicatur qđ illi intelligunt non qđ illud additum sit passio eius, cui additur absolute, sed qđ eius cui additur cõtractæ sumptæ passio sit: si sic inquam intelligunt ad propositũ non loquuntur. quia quæritur quõ illa differentia sit accidentalis illi superiori cui addita subiectum facit subalternatę. constat.n. qđ illa differentia additur in superiori absolute & contrahit ipsum, & nõ præsupponit contractum. visualitas n. contrahit lineam & non præsupponit lineã esse contractam ad mãm visualem, aliter subm perspectiuę esset non linea visualis, sed linea B visualis, q falsum est, & non concederetur ab eis. Falsum quoq; assumũt, q. s. visibilitas sit passio q̃titatis. primo, quia non cõuenit ei per se (vt patet) quia non q̃titati mathematice sumptæ. Secundo quia oĩs passio fluit ex principiis quidditatiuis subiecti sui: clarum est aũt, q ex q̃titate in eo q q̃titas nõ emanat visibilitas, alioquin mathematicũ quid esset visibilitas, sicut & cæteræ omnes q̃titatis passiones (nec ex secundo de anima) hoc hñt. sed qđ color sit per se visibilis in secundo mõ dicendi per se. *T. com. 66.* Ex hoc aũt q sensibilia cõmunia dicuntur sensibilia per se, non sequitur ergo visibilia per se. Quõ autem oẽt sequatur. ergo sensibilitas est passio quanti, non est p̃ntis intentionis. Incidunt etiam et isti in eandem foueam in q̃ & priores. quia ponunt subiectum scientiæ aggregatum ex subto & passione, q diffinitionem habere non põt. *Opinio propria.* Sicut. n. hois albi non est diffinitio, ita nec naris simi: qm̃ diffinitio veram naturã significat, vt dicitur septimo meta. &c. *T. com. 13. T. com. 15.* Mihi videtur qđ inter illam differẽtiam additam, & id cui additur sit connexio p se primo modo dicẽdi per se, non sicut inter diffinitum & eius genus, vel differentiã, nec sicut inter passionem

nem

nem & subiectum, sed sicut inter diffinitũ & eius principium, sicut inter lineam & punctũ. In diffinitione siquidẽ illius differentiæ accidẽtalis oportet ponere illud, cui additur, licet non econuerso. In rõne.n. visualis cadit linea, & in ratione sonori, numerus. Quantitatem aũt dico cadere in rõne visualis &c. non solum mãlr sumptam, quõ ponitur in rõne cuiusq; p̃bici, eo qđ physica non abstrahunt a q̃titate, sed etiam formalr sumptam, quõ non cadit in rõne physicorum, eo qđ diffinitiones mathematicę & nãles sunt impermistę. impoẽ est siquidem intelligere visibilia, vt considerantur a perspectiua i inquãtum sunt proportionalia scđm lineas, & silr sonos, vt proportionales ꝑm numeros non intellectis linea vt linea, & numero vt numero. & silr est de medicina, & agricultura & alchimia respectu nãlis p̃biç. hæc oĩa addunt ea, de quorum ratione subalternantia sunt. sanabile siquidẽ ab arte absq; natura intelligi non põt &c. Est igitur inter drĩam illam accñtalem, & id cui addiť ꝑ se vnio in primo mõ perseitatis (& m̃ drĩa accidentalis) dicitur: quia genus subiectũ scientiæ subalternantis non ꝑ se diuidit aut contrahit, vt differentiæ diuisiuæ cuiusq; gñis faciunt, quæ per se drĩæ illius dicuntur, & sunt. Qũo aũt hæc duo ad constitutionem subiecti subalternatæ sciæ concurrant pcipi facilius potest, si supposuerimus vniuscuiusq; sciæ, siue subalternata sit, siue non, subiectum vnicũ oportere esse: vnicum autem non qualicũq; vnitate, sed vnitate rationis formalis: qm̃ ab illa vnitate sumitur scia ipsa, & per illã ab aliis distinguitur. hoc.n stãte statim habemus q̃ nĩl obstat res q̃tũcunq; distantes vni subiici sciæ, si vnica rõne formali eas considerat: & q̃ oportet cõiunctum illud, q̃ ponitur subiectum subalternatæ, sub vnica rõne formali subiectũ esse. Qđ qualiter sit, sic accipiendum est. Cõiunctum ex rebus diuersorum generũ, multipliciter põt intelligi esse subiectum in scia, seu cadere sub vna scia vt subiectum. Primo ita q̃ totum aggregatum sub vtriusq; rõne subiectum sit, & hoc est impoẽ, quia non esset vna rõ formalis obiectiua in vna scia: & propterea diximus q̃ nec aggregatum ex subiecto & accñte, nec ex subiecto & proprio subiectum esse põt. Scđo ita q̃ totum aggregatum, vt partes eius adunanť in tertio, subm̃ sit: & hoc destruit seipsum. si.n. vt adunãtur in tertio subm̃ sunt, neq; ipsum aggregatum, neq; partes eius subm̃ sunt, sed illud tertiũ, siue illud tertium sit magis vr̃e, siue subiectum cõe vtrique, siue accidens cõe, siue causa cõis &c. nisi forte quis dicat q̃ quia illud tertium innoĩatum est, illud coniunctum subiectum dr̃ circũloquendo tertium innoĩatum. sed hoc in proposito dicere, fingere, & fugere potius vr̃, q̃ veritatem sectari. tertio ita q̃ totũ aggregatum subiiciať, sed vna pars vt stat sub rõne alterius, ita q̃ rõ vnius partis ꝑ se attingatur, alterius vero non, nisi per accñs. sicut hõ albus vr̃, eo q̃ album per se vr̃, cui vt sic accidit esse hoiem & hoc etiã destruit seipsum proprie loquendo, eo q̃ hoc modo subiectum nõ est totum aggregatũ, sed illa tãtum eius pars, quæ est rõ obiectiua. Est etiam contra cõem assignationem obiectorũ potentiis & habitibus. non.n. dicimus q̃ sub̃a colorata sit obiectum visus, nec q̃ sub̃a q̃ta sit subm̃ mathematicæ, sed coloratum obiectũ visui, & quãtum mathematicæ subm̃ damus. quarto ita q̃ totum aggregatum subiiciať, & vtraq; pars per se attingatur, vt vna tñ rõnem alterius ingrediatur, vel ab alia ꝑ se dependet. & hoc non põt inueniri in omni cõiũcto ex rebus diuersorum generum: qm̃ ad hoc exigitur q̃ inter partes illius coniuncti sit ꝑ se connexio ex parte alterius extremi nõ solum in esse nãæ, sed vt attingeť a tali habitu, aliter ꝑ se non attingeretur vtrũq;, & ꝯñr qđ vnum alterũ in sui ratione suscipiat, vel ab illo ꝑ se dependeat. Et hoc mõ vr̃ mihi q̃ subm̃ subalternatæ aggreget res diuersorum generum, et habeat vnicã rõnem formalẽ (q̃ vt clarius fiat) exemplariter declarať: subm̃ musicę est hoc coniunctum numerus sonorus: constat aũt qđ musicus non cõsiderat sonum in eo qđ sonum, qm̃ hoc p̃hici est: neq; numerũ in eo q̃ numerum, eo q̃ arithmetici est: sed cõsiderat numerum in sonis. i. vt facit sonorum drĩas, vel magis proprie loquẽdo sonum vt proportionalem secundũ numerum. Considerare aũt sonum vt proportionalẽ, clare patet, q̃ est attingere & sonum & numerũ per se, & sonum vt dependet a numeralibus ꝓportionibus, & q̃ est vnica ratio formalis. Attingi vero dixi vtrũq; per se, eo q̃ numerales ꝓportiones sunt media musicalia, & sonora sunt cõclusiones, ad quas illa media applicanť. & quia (numeralis proportio) est rõ sono q̃ attingatur a musico, & sonus est rõ numerali proportioni q̃ ab eodẽ accipiať, licet diuersimode, quia primũ vt formale, scđm vt mãle hoc facit, & silr est in perspectiua respectu geometriæ. Vnicã vero rõnem formalem dixi nõ alterius partis, nec vtriusque, nec alterius tertij, sed vt vna pars ab altera ꝑ se depẽdet, seu vt partes sunt sibi inuicẽ coaptatæ propter hoc q̃ vna alterius rõnem penetrat, & illius drĩas facit &c. Et licet ita sit q̃. s. subm̃ subalternatę vnicam habet rõnem formalem obiectiuam, quia tñ res diuersorum generũ continet, iõ diximus superius in. c. 10. q̃ ea, quæ sunt superioris non cõtractæ sumpta, non ꝑ se insunt subalternatis ratione drĩæ accidentalis additæ. Stant siquidem hæc duo simul, eo q̃ drĩa illa cum extranei generis sit, nõ habet ex suo genere qđ illa, q̄ subalternantis per se sibi conueniãt, sed hoc habet ex eo qđ superiori cõiuncta est. Ex dictis ergo patet q̃ ab subalternationem sciarum post tres conditiones ab antiq̃s positas oportet addere quartam, quæ est fundamentum eius, q̄ addidit S. Tho. & non differt ab ea, nisi sicut fundamẽtum a fundato. dicemus igiť qđ oportet primo subm̃ contineri sub subiecto &c. secundo q̃ differentia contrahabens sit extra nãm contracti tertio q̃ non sit eius passio. quarto q̃ ꝑ se depẽdeat ab illo &c. Ex hoc.n. sequitur qđ principia istius accipiantur ab illo, & qđ illę nouit eorum propter quid, qm̃ nouit id a quo dependent, q̃ a S. Th. erat additum, & ad claritatẽ quinto loco ponatur q̃. s. subalternãs dicat propter quid principiorum subalternatæ quorũ ipsa accipit quia, & sic manifestum est quæ sit cõnexio inter subalternans & subalternatum, & qũo subalternatæ subm̃ sit vnum, & quid sit vnam sciam subalternari alteri. Et nota qđ de subalternatione proprie loquimur, vt Arist. locutus est & nõ extenso vocabulo ad oẽm modum, quo vna scia ab altera mendicat, qũo dicitur a quibusdam, q̃ chirurgia subalternatur geometriæ quo ad illam conclusionem, vulnera circularia &c. & distinguiť ab eis subalternatio quo ad modum sciendi, vel quo ad subiectum vel principia.

Hæc maxime cõducit ad vnitatẽ specificam scientiarum cognoscendam.

Cap. 1. circa mediũ. circa textum cõ. 23.

Quæ requiruntur ad subalternationem verã.

De syllogistica forma demonstrationis. Cap. 14.

Figurarum autem magis scire faciens maxime prima est. Mathematicæ etenim sciarum per hanc fiunt demonstrationes, ut arithmetica & geometria & perspectiua. Et fere, ut dicere est, quæcũq; propter quid faciunt speculationem. aut.n. omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, per hãc figuram, qui est propter quid, fit sylls. quare & per hãc erit maxime faciens scire propter quid speculari. Postea ipsius q. quid est sciam per hanc solam figuram uenari possibile est. In media quidem.n. figura non fit categoricus sylls, sed ipsius q. quid est, scientia, affirmationis est. In ultima aũt fit quidem, sed non uniuersaliter: sed q. quid est uniuersalium est. non.n. quodammodo est animal bipes homo. Amplius hæc quidem illis nihil indiget, illæ autem per hanc densantur & augmẽtantur quousq; usque ad immediata ueniant. manifestũ igitur est, q. maxime propriũ ad sciendum prima figura. Sicut aũt esse A in B contingit indiuidualiter, sic & nõ esse conceditur. dico aũt indiuidualiter esse, aut non esse cum nihil est eorũ medium sic.n. non erit secundum aliud in esse, aut non inesse. Cum igitur aut A quidem, aut B in toto quodam sint, aut ambo, nõ contingit A in B primo non esse. Sit enim A in toto C: igitur, si B non est in toto C, potest.n. A esse quidem in quodam toto, sed B non esse in hoc: syllogismus erit quod non sit A in B. Si enim in A quidem omni sit C: in B autem nullo est C in nullo B est A. Similiter autem est & si B in toto quodam est, ut in D: D autem in omni B est: A autem

Tex. 103.

Tex. 104.

Tex. 105.

Desiderant hunc litere hæc verba quæ in græco codice leguntur videlicet.

Tex. 106.

in nullo B: erit per syllm. eodem autem modo demonstrabitur,
Tex. 107. *& si utraq; in quodam toto sunt. Quod aũt contingit B nõ esse in quo toto est A, aut iterum A, in quo est B, manifestũ ex coordinationibus est quecũq; non commutantur adinuicem. si.n.nihil eorum, que sunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorum, que sunt in B E F: A aũt in toto P sit coordinatione præexistenti, manifestum est q; B nõ erit P: commutarentur.n.*
Tex. 108. *coordinationes, silr aũt est, & si B in toto quodam est. Si uero neutrum sit in toto nullo: non est aũt A in B: necesse est indiuidualiter non esse. Si.n. erit medium, necesse est alterum ipsorum in quodam toto esse: aũt.n. in prima figura, aut media erit sylls. siquidem igitur in prima fig. B erit in toto quodã, affirmatiuã.n. oportet ad hanc fieri propõnem, si uero in media quacũq; contingit, ad utrãq;.n. posito priuatiuo fit sylls. cum aũt utraq; negatiua sit non erit sylls. Manifestum igitur est q; cõtingit & aliud in alio non esse indiuidualiter, & qñ contingat, & quõ diximus.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. Figurarum magis faciẽs scire, maxime prima est. probatur a posteriori, quia aut oĩno aut sicut frequẽtius, & in pluribus per hanc figuram fit propter quid sylls. declaratur hoc inductiue, qa mathematicæ .s. arithmetica, geometria, perspectiua & fere &c. Scdo quia ipsius q; quid est scia per solam primã venari possibile est: declaratur ly solam. qm̃ scia qd' quid est affirmationis est, in secunda aũt fit sylls affirmatiuus et qm̃ q; qd est, est vlium, in tertia aũt non concluditur vlr. tertio quia prima aliis nõ indiget, illæ aũt p hanc densantur & augmẽtantur quousq; in immediata veniãt.

Propositio: Sicut datur vlis affirmatiua immediata, ita & nega. &c.

2. Conclus. Qñ prædicatum aut subm in quodã toto est, aut ambo, non fit ,ppõ negatiua immediata. probatur a priori: quia tunc semper est mediũ, per qd' vnum negatur ab alio. declaratur hoc in oĩbus dictis modis in terminis, semper ponendo illud totũ pro medio &c. in terminis autem A prædicato, B subiecto, C toto respectu prædicati & medio D toto respectu subiecti & medio.

Conclusio supposita: Contingit subm non esse in quo toto est prædicatum, & econuerso: declarat' a posteriori: qa coordinationes nõ cõmutantur adinuicem, ita q; nihil vnius p̃dicat' de aliquo alterius. patet ĩ terminis A C D E, & B C, .s. coordinationibus duabus: et P capite primę coordinatiõis,

3. Conclus. Sed negatiue veræ nec subm, nec prædicatum est in toto nullo, necesse est vlem negatiuã esse immediatã probatur a destructione. seu opposito ɔ̃ntis ad oppositũ antecedentis: quia .s. si medium habet, aut subm, aut prædicatum in quodã toto erit hæc sequela probatur, qm̃ aut in prima aut in secunda figura syllogizari vlem negatiuam oportet, & in prima subm in quodam toto esse oportet, qm̃ minor ibi semper affirmatiua est, & in secunda indifferenter subm, vel prædicatum in quodã toto esse oportet: quia vtriusq; negatione sylls fit ibi, & vtrãq; simul negatiuam esse est imposibile. Declaratur in terminis A prædicato, B subiecto &c.

Series autem hec est.

INtendens de forma syllogistica maxime congrua demonstrationi tractare, qm̃ sylls quidam demõratio est, duo facit. primo vnica conclõne tribus rõnibus primam figurã maxime vtilem demonstrationi asserit. scdo qm̃ in prima fig. ex negatiuis procedit, & oportet demõstrationem ex immediatis fieri intẽdens q; negatiuæ sint immediatæ, declarare proponit hoc. & quia oppositorum eadem est disciplina. tres modos negatiua mediatæ in secunda conclusione declarat &c. addens quãdam conclusionem q̃ supponit. Et sic tandem quæ sit negatiua immediata tertia conclusione explanat.

Altero extremorum existente in quodã toto redditur propositio negatiua mediata. Circa secundam conclõnem dubitatur quõ sit verum q; altero extremorum exñte in quodam toto reddatur propositio negatiua media hoc.n. vr contra superius determinata in cap. secundo & tertio arguẽdo sic. nulla propositio, cuius rõnibus terminorum pro terminis positis redditur immediata, est mediata: ,ppõ negatiua, cuius alterum vel vtrũq; extremorum est in toto, positis rõnibus extremorum ,p terminis, multoties reditur immediata: ergo hmõi ,ppões non sunt mediatę, sed immediatę. Maior ex supradictis habet'. Minor declaratur exẽplariter in ista, linea nõ est qualitas, ponendo loco lineæ q̃titas A B C. constat.n. q; cũ illa sit immediata, .s. q̃titas nõ est qualitas, vt Arist. docet in hoc capi. istam etiã oportet esse immediatã. q̃titas A B C non est qualitas. Ad hoc dubium, q; iõ motum est vt attenti & cõformes superioribus reddamur, dr̃ qd' rõ adducta verum concludit & cogit loquendum de ,ppõne immediata secundũ se, non autem de immediata s'm rõnem, seu rõne nostri: regulã siquidem illam, q̃ in maiori assumitur, vlr veram esse ,pbauimus superius in locis alleg. vbi & terminos qbus vtimur declarauimus. Sic ergo, qm̃ Arist. de mediatis & immediatis s'm rõnem loquebatur, iõ illas etiã mediatis dixit, q̃ s'm se immediatæ sunt. quare aũt de mediatis & immediatis s'm rationem loquatur non secũdum se superius diximus, quia .s. conformæ nobis insi r̃m fabricabat.

Quõ vnius prædicamenti prædicatur de alio. Circa illius conclõnis suppositæ declarationẽ, dubium primo accideret, an capita coordinationũ prædicamentalium habeant aliqd superius. Sed qa hoc metaphysicale est, illuc usq; differat'. Dubium secundo esset an secũdum veritatẽ p̃dicamẽta sint impermista, ita q; nihil q; in vno est in altero sit sed qm̃ hoc quoq; metaphysicæ perscrutationis est dimittat'. Dubitatiuncula quoq; oritur quõ sit verum q; nihil vnius p̃nti prædicatur de aliquo alterius, cum non solum per accñs sed per se, nedũ in secundo mõ perseitatis, sed etiã in primo vt supra dixit Aris. in. c. 4. res vnius p̃nti prædicatur de re alterius. Ad hoc breuiter dr̃ q; intelligitur de p̃dicatione p se in primo mõ intrinsece. licet.n. linea p̃dicetur de triangulo in primo mõ, non tñ intrinsece, sed vt extra essentiam eius. Dr̃ secundo, q; intelligitur de prædicatione quacũq; in recto, tum & vera & formali: q; addo propter eos, q tenent prædicamẽta esse idem realiter. Et intelligitur de his, q̃ proprie sunt in prædicamentis non de denoĩationibus ab illis sumptis, nec albedo nãq;, nec risibilitas prædicat' de homine, sed album & risibile: & silr linea non prædicatur de triangulo, sed recti lineam & huiusmodi. Et hoc magis sonant ipsa Aristotelis verba, vtrũque tamen verum est.

Propõ negatiua quõ immediata sit. Circa tertiam conclõnem aduerte, q; ,ppõnem negatiuam esse immediatam duplr contingit. .s. cũ extra in nullo toto vlĩ sunt. vt substantia non est q̃titas: & qñ immediatæ sunt sub aliquo, vt rõnale non est irrõnale Et si diligentius perscrutati fuerimus textũ Arist. non principium tantum modũ, sed etiam s'm insinuauit intelligendo p ly esse in toto non absolutæ, sed rõne cuius negatur ab illo; vel illud negatur ab eo. & silr per ly non esse in toto, rõne cuius negetur ab illo, vel id ab eo. hoc aũt quia contingit dupliciter. .s. vel qñ non in toto non sunt, vel qñ in toto qdem sunt, sed non tali rõne cuius negatio insit alterius, iõ negatiua immediata contingit duplr. Est aũt hic sensus absq; dubio verus, et Aris idcirco attributus, qm̃ in calce capituli epilogans ait se dixisse, qñ & quõ sit negatiua immediata. innuens se sufficienter tradidisse, qñ hoc contingat. sufficientem aũt doctrinam nõ video, nisi supradicta sententia eius sit, & forte insinuauit hũc sensum p ly quędam, & ly nullo. cũ dixit toto quodam, & toto nullo, vt addendo (ly quodã) ostendat se accipere esse in toto nõ simpliciter sed tali, rõne cuius neget'. & apponẽdo ly nullo, ostendat se loqui de non esse toto, q; negationis rõ sit. Et scdm hoc per coordinationes, q̃ non commutãtur ad inuicem, nõ artamur ad intelligendum p̃nta tantum, sed quascũq; etiam in eodem p̃nto, quæ adinuicem non cõmutantur: propter qd' Arist categorias in spãli non nominat, sed communi vocabulo coordinationes.

Mediũ demõstrationis formaliter distinctum est ab vtroque extremo. Circa eandem conclõnem aduertẽdum est, q; ex hoc loco firmatur q; superius tradidimus. .s. q; vere medium demonstrationis debet esse formalr distinctũ ab vtroque extremorum. Deducitur aũt hoc ex hoc loco sic. ,ppõ negatiua vera hñs neutrum extremorũ in toto est immediata & cũ talis habet medium indistinctum formalr ab altero extremorũ: ergo tale medium non est vere medium

q; reddat

q reddat ,ppōnem mediatam. ?ña est euidens ex terminis.añs quo ad primam partem est Arist.in lr̄a.quo ad secundam vero exēplariter ostenditur in vtroq; gñe immediatarum. Primo qñ extrema non sunt simplr̄ in toto, vt nulla substantia est q̄titas.rō.n.subæ, seu conceptus formalis distinctus medium esse pōt. constat nāq; substantiā concipi posse cōceptu proprio confusæ & distinctæ (vt
In de ente & essentia in proemio q prima. alibi hoc declarauimus) & silr̄ constat conceptū formalē distinctum alicuius non distingui formalr̄ ab illo vocato ergo concepto illo A syllogizabit̄ sic, nullum A est q̄titas:omnis suba est A: ergo nulla suba est q̄titas. est ergo ibi medium indistinctum formalr̄. Scdo qñ extrema nō sunt in toto per qd̄ alterum neget, vt nulla albedo est nigredo:rō n.albedinis seu eius propria et cōstitutiua dr̄ia, medium esse pōt indistinctū tamen formalr̄, vt diximus. Nec obstat ,pposito si quis dicat oēm dr̄iam esse totum vniuersale spēi, quia dr̄ia prædicatur dr̄ pluribus &c. Tū quia clarum est q dr̄ia non est totum vl̄e diffiniti. Tum quia fatuum est dicere, q dr̄ia propria spēi atomæ prædicatur de pluribus differentibus spēi: penuria.n.differentiarum propriarum verificat omnem dr̄iam esse in pluribus. Dicitur ergo ,ppō immediata ſm Arist. quæ caret priori medio formalr̄ distincto ab extremis, licet aliquo modo medium habeat ſm rōnem, non tamen hoc constituit ,ppōnem immediatam ſm se aut quo ad nos vl̄r, sed latitudinem mediatarū quo ad nos ostendit, & diuersam rōnem mediationis & immediationis, dū aliquæ ,pter mediū distincte cognitum tm̄, quando.s.medium est sola diffinitio, & aliquæ etiā propter medium formalr̄ distinctum, clausum tñ in extremo, qñ s.medium est aliqd̄ superius mediatæ nobis sunt. & sic quæ hac rōne immediate nobis sunt, mediate illa alia ratione remaneant.

Ignorantia demonstratiua, quæ & dispositionis dicitur, quomodo exoriatur in nobis. Cap. 15.

Tex. 109. IGnorantia autem non secundum negationem,
sed secundum dispositionem dicta, est quidē per syllogismum facta deceptio. hæc aūt in his, quæ sunt primo, aut nō sunt, contingit duplr̄. aut.n. est cum simplr̄ accipiat esse, aut non esse, aut per sylłm accipiat opinionem. Simplicis quidē igitur opiniones simplex deceptio, sed quæ est per sylłm, plures sunt. Nō sit.n. A in nullo B indiuidualiter, igitur si syllogizetur
Tex. 110. *esse A in B, medium accipiēs, C deceptus erit per sylłm. Contingit quidem igitur utrasq; propōnes esse falsas, contingat aūt alteram tātum. Si.n.neq; A in nullo B, accepta aūt sunt utraq; econtrario, utræq; erunt falsæ. Potest aūt sic se habere C ad A, & ad B, & qd̄ C neq; sub A sit neq; ul̄r C in B, B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum.n. dictū est in ipso A nō esse: A aūt non necesse est in omnibus quæ sunt inesse ul̄r, quare utræ*
Tex. 111. *que falsæ sunt. Sed alterā contingit uerā accipere, non tamen q̄libet contingentem, sed quæ est A C nā B C propositio semper falsa erit propter id, q C in nullo est B, sed quæ est A C potest, ut si A in C & in B est indiuidualiter. Cum.n. primū prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. differt aūt nihil, si non indiuidualiter insit. Ipsius quidē igitur esse deceptio per istam figuram, & sic fit solum, non.n. erit in alia fig. ipsius esse sylł̄s.*
Tex. 112. *Quæ uero est ipsius nō esse, in prima & media figura est. Primum igitur dicamus quot modis in prima sit, & quō se habentibus propōnibus. Contingit quidem igitur utrisq; falsis: ut si A & in C & in B sit indiuidualiter. Si.n. accipiatur A quidē in C*
Tex. 113. *nullo: C aūt in omni B: falsæ erunt propōnes. Contingit autem & altera falsa & hac quacūq; contingente. Pōt.n. quæ est A C ueram esse, quæ uero B C falsam esse, sed quæ est A C, quidē ueram, quoniā non oībus quæ sunt inest A, sed quæ est B C falsam, quoniam impossibile est esse in B C in quo nullo est A non.n. uera erit quæ est A C propositio. Silr̄ aūt si sint utræq; ueræ conclusio*
Tex. 114. *erit uera. Sed & eā quæ est C B cōtingit uerā esse, cum altera sit falsa ut si B & in C & in A erit. necesse est.n. alterū sub altero esse, quare, si accipiatur A in nullo C, falsa erit ppō. Manifestum igitur est, quoniam & cū altera falsa sit & in utrisq; erit falsus sylł̄s. Sed in media quidē figura utrasq; quidem propo-* Tex. 115.
sitiones totas falsas esse nō contingit. Cū.n. A in omni B sit, nihil erit accipere quod in altero quidem oīum, in altero uero nullo erit. Oportet aūt sic accipere propōnes, & qd̄ in hoc quidem sit, in hoc aūt non sit: si ueræ erit sylł̄s. si igitur sic accipiātur falsæ, manifestum est qd̄ contrariæ econuerso se habebunt: hoc aūt impossibile est. In quodam utrāq; nihil prohibet falsam esse: ut Tex. 116.
si C & A, & B alicui inest, si.n. C quidem in omni accipiatur esse A, in B aūt nullo, falsa quidem utræq; propōnes, non tamen totæ, sed in quodam. Et econuerso aūt posito priuatiuo silr̄.
Alteram uero falsam, & q̄libet contingit. Q̄d̄.n. est in A omni, Tex. 117.
& in B est. Si igitur accipiatur in A toto esse C, in B autem toto non esse, quæ quidē C A, uera erit, sed quæ C B, est falsa. Iterum Tex. 118.
q in B nullo est, neq; in A omni erit, si.n. in A est, & in B: sed nō erat. si igitur accipiatur C in toto quidē A esse, in B aūt nullo: B C propō uera est, altera uero falsa. Silr̄ aūt fit transposito Tex. 119.
priuatiuo. q.n. ī nullo est A neq; in B nullo erit, si igitur accipiatur C in toto quidē B non esse, in B aūt toto esse, quæ quidem est A C propositio uera est, altera aūt falsa: Et iterum q in omni Tex. 120.
B est in nullo accipere A nō esse falsum est, necesse est.n. si in omni B est, & in quadā A esse, si igitur accipiatur in omni quidem B esse C, in A aūt nullo, quæ quidem est B C, uera erit, quæ aūt est C A, falsa. Manifestū igitur est qd̄ utrisq; falsis, & altera tantum erit sylł̄s deceptiuus in indiuiduis. In his aūt, quæ non Tex. 121.
indiuidua sunt, cū quidem per proprium medium fiat falsitatis syllogismus non possibile est utrasq; falsas esse ,ppōnes, sed solū quæ est ante maius. ultimum diro aūt proprium mediū per qd̄ fit contradictionis sylł̄s. Sit.n. A in B per mediū C: quoniam igitur Tex. 122.
necesse est quæ est C B, affirmatiuam accipi syllō facto, manifestum est, q semper hæc est uera, non.n. conuertitur, sed quæ est A C falsa. hæc.n. conuersa contrario fiet sylł̄s. Silr̄ aūt est & si Tex. 123.
ex alia ordinatione accipiatur mediū. ut D quāuis in toto A sit, & de B prædicetur omni, necesse.n. est quæ quidē B D propositionem manere, alteram aūt conuerti, quare hæc quidē semper uera, illa uero semper falsa, & fere hmōi deceptio eadem est ei, quæ fit per proprium mediū. Si uero non per proprium mediū Tex. 124.
fiat sylł̄s, cum quidem sub A sit D medium, in B aūt nullo est, necesse est utrasq; falsas esse. Recipiendæ.n. utiq; cōtrario sunt q̄ se habent propōnes, si debet sylł̄s fieri, sic aūt acceptis, utræq; fiūt falsæ. ut si A quidem in toto D, D aūt in nullo B: conuersis n. his, sylł̄s quidem erit, & utræq; propositiones falsæ. Cū uero Tex. 125.
non sit sub A medium, ut D: quæ quidem est A D. uera erit, quæ uero est D B, falsa, quia si esset uera & conclō esset uera. sed erat falsa. Sed per mediā figuram facta deceptione, & utrasq; Tex. 126.
quidem non contingit falsas esse propōnes totas Cū.n. sit B quidem sub A, nihil contingit in hoc omni quidē, in illo aūt nullo esse, sicut dictum est prius. Altera uero falsa pōt esse, & quæcūq; Tex. 127.
contingit. Si.n. C, & in A, & in B est: si accipiatur in A quidē esse: in B uero nō esse, quæ quidē A C, uera erit, altera aūt falsa.
Iterum aūt C in B quidem accipiatur esse, in A aūt nullo, quæ Tex. 128.
quidem est C B uera erit, altera aūt falsa. Siquidem igitur sit Tex. 129.
priuatiuus deceptionis sylł̄s dictum est qñ, & per quæ erit deceptio. Si uero sit affirmatiuus, tūc quidem per proprium me- Tex. 130.
dium impossibile est utrasq; esse falsas. necesse.n. est quæ est B C manere, siquidem erit sylł̄s, sicut dictum est prius, quare A C semper erit falsa: hæc.n. est conuersa. Silr̄ aūt & si ex alia ordina Tex. 131.
tione accipiatur mediū, sicut dictum est, & in priuatiua deceptione, necesse est.n. quæ quidem est D B manere, quæ uero est A D conuertit, & hæc deceptio est eadem priori. Cum uero sit Tex. 132

non per proprium medium, siquidē sit D sub A: hæc quidem erit uera, altera aūt falsa: potest.n. A in pluribus esse, quæ non sunt subinuicem. si uero non sit D sub A, hoc quidem semper manifestum est, quoniam erit falsa, affirmatiua n. accipitur, quæ uero est D B, continget ueram & falsam, nihil.n. prohibet A quidem in D nullo esse, D aūt in omni B ut animal sciæ, scientia autem musica, non aūt iterum neq; A in nullo D nec D in nullo B. Manifestum igitur est quoniam cū non sit medium sub A, & utræq; possunt falsæ esse, & quæcūq; contingit.

Tex. 133. *Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllm deceptiones & in his quæ sunt sine medio, & in his quæ sunt per demonstrationē manifestum est.*

Tex. 134. *Manifestum aūt est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & sciām aliq̄ deficere, q̄ impossibile est accipere: siquidem addiscimus aut per inductionē, aut per demonstrationem. Est aūt demonstratio quidem ex ulibus, inductio autem ex his quæ sunt secūdum partem: impossibile aūt uniuersalia speculari nisi per inductionem, quoniā & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in unoquoq; genere quædam, & si non separabilia sint, secūdum quod hmōi unumquodque est: inducere aūt non habentes sensum impossibile est. singularium sensus est enim. non enim contingit accipere ipsorum scientiam, neque enim ex uniuersalibus est sine inductione, neque per inductionem sine sensu.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Propō. IGnorantia non secundum negationem, sed secūdum dispositionem dicta per syllm est facta deceptio.

Secunda. Ignorantia secundum dispōnem in his, quæ sunt, primo, aut non sunt, contingit dupliciter. s. cum simplr, & cum per syllogismum accipitur opinio falsa.

Tertia. Simplicis opinionis est simplex deceptio, eius autē, quæ est per syllogismum, plures sunt.

1. Conclus. Propositione vlī vera negatiua, & immediata existente affirmatiuam vlem oppositam syllogizans per aliqd' medium deceptus est per syllm. patet in terminis generalibus A primo, B tertio, & C medio &c.

Declaratio Contingit in huiusmodi syllis vtrasq; ppōnes esse falsas, contingit & alteram tm̄. primum declaratur duplr, cōtingere. s. qm̄ A primum nulli contento sub medio cōuenit, & silr mediū nulli contento sub tertio. vtraq;.n. tunc accepta C contrario sunt. Et qm̄ medium non est sub primo. & est nō continens totum tertiū. minor.n. tunc necessario est falsa, qm̄ tertium in nullo toto est secundum veritatem, qm̄ iam dictum est primū immediate negari a tertio scdm veritatem. Maior quoq; est falsa, quia nō est necesse primum inesse oībus &c. patent hæc in terminis gnālibus A primo B, tertio & C medio &c. secundum aūt. s. contingit alteram tm̄ esse falsam, verificatur nō indifferenter, sed quo ad minorē tantum. Maior n. pōt esse vera. Minor aūt est necessario falsa probatur hoc, quia tertiū in nullo toto est. pbatur illud. primo immediate exñte in medio et tertio.

Regula generalis. Cum primum prædicetur idem de pluribus neutrum in neutro erit. patent hæc in terminis gnālibus A primo, B tertio, C medio &c. Differt aūt nihil neq; si non indiuidualiter insit &c.

2. Conclus. Negatiuæ vlis oppositæ affir. vlī vere & immediate deceptio fit i prima et media fig. in prima quidem triplr. primo ex vtraq; falsa declaraſ hoc, primo immediate existente in medio & in tertio &c. scdo ex maiore vera, et minore falsa. Declaraſ. maior vera esse potest, qm̄ primum non inest oībus quæ sunt. Minor aūt falsa necessario, maior exñte vera ē. Tum qm̄ impossibile est in tertio esse medium, in quo nullo est primum. Maior enim esset falsa, si minor esset vera. Tum qm̄ si vtraq; esset vera, conclō non erit falsa. tertio contingit ex minore vera & maiore falsa. Declaratur hoc tertio sub'ō primo & medio exñte ordine quodā, ita qd' tertiū sub primo & primum sub medio sit. patent hæc oīa in terminis generalibus A primo, B tertio, & C medio.

In media aūt figura, totas esse ppōnes vtrasq; falsas non contingit. probatur, qm̄ inter terminos vlis affirmatiuæ veræ & immediate cuius negatiua ōria concludenda est nulliū medium pōt inueniri qd' toti insit primo, et nulli insit tertio vel econuerso. Si aūt in media figura fiat sylls, oportet sic assumere medium, cōsequenter si ambæ erunt totaliter falsæ, earum ōriæ erunt veræ, & consequenter cum illa vlis affirmatiua supponaſ vera dabitur mediū inter eius terminos, q vere nulli primo inest & omni tertio vel econuerso, q est impole &c. 3. Conclus.

Contingit tñ in hmōi vtrāq; esse falsam in quodā: declaratur. medio exñte i primo & tertio particulariter &c. 4. Conclus.

Contingit & in hmōi alteram esse falsam, et q̄libet indifferenter. primo declaraſ in secundo. s. camestres q maior sit vero & minor falsa, medio in toto primo in exñte. probatur, qm̄ qd' omni inest primo, omni tertio inesse supponitur qd' vere econuerso Minor vera, & maior falsa, patet medio in nullo tertio exñte. probatur. Si.n. in nullo est tertio neq; in primo toto erit, qm̄ qd' in primo omni est, in tertio est, q est oppositum añtis &c. Declaratur deinde in primo eiusdē. s. cæsare, q maior vera, & minor falsa medio in nullo primo exñte. probatur, qm̄ qd' in nullo est primo, i nullo esse tertio supponiſ. Q; vero minor vera & maior falsa, medio in toto tertio exñte. pbaſ, qm̄ id qd' oī tertio inest falsum est i nullo prio esse. oportet.n. saltē i quodā prio inesse. 5. Conclus.

Et vtrisq; ergo falsis & altera tantum fit syllogismus deceptiuus in indiuiduis &c. Epilogus.

In his aūt, quæ non indiuidua sunt, negatiuam contrariā affirmatiuæ veræ & mediate p medium proprium in prima figu. est impole concludere ex vtrisq; falsis, sed maiore tantum falsa. probatur, qa in syllo falsitatis minor affirmatiua remanet, maior vero cōuertitur in oppositā qualitatem respectu sylli veritatis &c. 6. Conclus.

Per medium ex alia coordinatione, in quo tñ toto est primum & de tertio toto dr̄, simili modo fit deceptionis syllogismus Declaratur eadem ratione &c. 7. Conclus.

Per medium non propriū seu extraneum vtrāq; necesse est qñq; esse falsam. qñ s. medium est sub primo, & in nullo tertio. probaſ, qm̄ ōriæ seu conuersæ in oppositā qualitatem assumendæ sunt in syllo falsitatis. qñq; vero maiorem contingit esse verā & minorem falsam, qñ. s. medium extraneū non est sub primo probaſ, qa nisi minor esset falsa conclō esset vera, cōtra hypothesim. 8. Conclus.

In media aūt figura sylls deceptionis negatiuæ hmōi contrariæ. i affirmatiuæ mediate non pōt esse vt vtrisq; totaliter falsis. probaſ, quia impole est medium inuenire q totalr insit primo & nulli tertio vel ecōuerso, vt dictum est supra. ex altera vero totalr falsa & quacūque esse pōt. Declaratur medio exñte in primo toto, & tertio toto. & hoc patet in secūdo & in primo secūdę &c. 9. Conclus.

Affirmatiuam ōriam vlī negatiuæ veræ & mediate sylls deceptionis p proprium medium ex vtraq; falsa cōcludere non pōt. probatur, quia minor manet eadē q̄ erat in syllo veritatis ōriæ, maiorem aūt cōuersam esse oportet in oppositā qualitatem, vt dictū est prius, sicut & conclōnem. in primo.n primę hoc tm̄ fieri posse patet. Per medium ex alia coordinatione silr tñ proprio, s. in quo nullo est primum & qd' toti inest tertio, silr fit deceptio vt & supradictum est in negatiuis eadem rōne, quia. s. minor manet, & maior conuertitur &c. 10. Cōclus.

Per medium non propriū seu extraneum quandoq; minorem necesse est esse falsam. qñ. s. medium sub primo continetur. potest.n. A in pluribus esse, quæ non sunt subinuicem, qñq; autem maiorē oportet esse falsam, qñ. s. medium non est sub primo, qm̄ affirmatiua assumitur. Minorem vero tūc contingit verā esse et falsam, veram quidē medio non exñte sub primo, & inexistēte tertio, vt scia respectu aīalis vt primi, & musicæ vt tertij, falsam vero medio neq; sub primo, neq; in tertio existente. patent hęc oīa in terminis generalibus A primo, B tertio, & C medio &c. 11. Cōclus.

Quot modis, & per quæ syllogismus deceptionis in immediatis & mediatis per demonstrationem fiat manifestum est ex dictis. Epilogus.

13. *Clchuſ.* Si quis ſenſus defecerit, neceſſe eſt & aliquam ſciam deficere, q̃ impoſsibile eſt acgrere, ſi vere addiſcimus &c. probatur a priori, qm̃ deficiet inductio, & ɔñr demonſtratio. probatur, qm̃ vlia, ex quibus eſt demonſtratio, impoſsibile eſt abſq; inductione ſpeculari probaſ, qm̃ & quę per abſtractionem dicũtur, inductiõe nota fiunt. probatur: qm̃ in vnoquoq; genere ſunt non ſeparabilia quædam ſecundum ꝙ vnũquodq; illorum habet eſſe. Inducere aũt non habentes ſenſum eſt impoſsibile probatur, qm̃ ſingulariũ ꝓprie ſenſus eſt &c.

Series autem hæc eſt.

QVoniam oppoſitorum eadẽ eſt diſciplina: determinare intendit in hoc cap. de ignorantia oppoſita demonſtrationi ſcientificæ. & quatuor facit. primo nãq; primis tribus ꝓpõnibus ignorantiam multiplicem & multis modis cõtingere declarat. ſecunda qũo fit ignorantia deceptionis per ſyllm̃ quo ad immediatas ꝓpões quatuor principalibus concſonibus immediate ſequentibus docet tali ordine. Prima concſone declarat qũo affirmatiua falſa oppoſita negatiuæ veræ & immediatæ ſyllogizetur inferens ibi regulã diuiſionis gñalem. Secunda qũo negatiuæ falſa oppoſita affirmatiue vere et immediate ſyllogizetur in prima figu. tertia vero quarta et quinta, in ſecunda &c. tertio qũo deceptio per ſyllm̃ fit quo ad mediatas ꝓpões ſeptem ſequentibus concſonibus inſinuat tali ordine, qm̃ primo oſtendit qũo negatiua falſa oppoſita affirmatiuæ veræ & mediate ſyllogizeſ in prima fig. tribus ſequentibus concſonibus. ſ. ſexta per medium propriũ illi affirmatiue vere. ſeptima per mediũ ſimile proprio. octaua p medium extraneũ & qũo in ſecunda fig. nona concſone. deinde, qũo affirmatiua falſa cõtraria negatiuæ veræ & mediate ſyllogizeſ, tribus aliis ſequentibus concſonibus. decima p propriũ modũ ipſius negatiuæ. vndecima per ſimile proprio. duodecima per extraneum. quarto & vltimo qũo accidat ignorãtia negationis vltima concluſione determinat &c.

An omnis ignorantia fit per ſyllogiſmũ facta deceptio.

Circa principium huius cap. dubitatur: qm̃ Ariſt. diffiniens ignorantiam prauæ diſpõnis ait ꝙ eſt per ſyllm̃ facta deceptio, & deinde diuidens eã, diſtinguit in eã, quæ fit ſimplr: & eam, quæ fit per ſyllm̃, expreſſe ſiquidem alterum mẽbrum diuiſionis repugnat diffinitioni & econuerſo, vt patet. Ad hoc dr̃ tripl̃r ſuſtinendo ꝙ ibi diffiniatur ignorantia ſcd̃m diſpõnem, ꝙ ſm̃ S. T. expõnem ſuſtinere nõ oportet. Primo quia ignorantia ſecundũ diſpoſitionem vt plurimum ex ſyllo fit: iõ per ſyllm̃ tanq̃ cauſam diffinita eſt more nãlium ſciarum conſiderãtium ꝙ in pluribus inuenitur, & qm̃ etiam qñq; cauſatur abſq; ſyllogiſmo &c. iõ diuiſa eſt in eam, quæ per ſyllm̃ &c. Secundo dicitur (& eſt rñſio Alberti) ꝙ diffinitio illa non eſt data de ignorantia ſm̃ diſpõnem vl̃r, ſed ea, de qua intendimus loqui. intendimus aũt de illa, q̃ per rõnem fit, et non de illa, q̃ propter proteruiam vel ineptitudinẽ complexionis accidit. Et ſcd̃m hæc non eſt idẽ omnino diffinitum & diuiſum, ſed rõ diffinitioni ſubdita eſt vt ſegregaret aliud mẽbrum ab intẽtum a nobis. Poſſet tertio forte dici, ꝙ quia nullus operatur ſm̃ q̃cũq; potentiam aſpiciens ad malũ ſm̃ Ariſt. & Dionyſium, ideo oĩs ignorãtia ſm̃ diſpõnem ex aliqua rõne procedit. Tã proteruus enim q̃ quicũq; ineptus non nulla rõne ducitur ad aſſentiendum magis huic parti: q̃ alteri. Sed qm̃ hoc contingit multipl̃r, quia qñq; rõ cauſans falſam opinionẽ non eſt rõ concludens illam concſonem, ſed concludens aliud extraneum, ad qđ tñ ſequitur aſſenſus iſtius ad falſum, puta cũ proteruus ne ſuperatus videaſ, etiam ſibiipſi efficaciam rõnum verarum euertens, vel ꝑuertens falſę aſſentire ſua libertate vult, vt vere tamen. Qñq; rõ illa nil aliud q̃ quoddam virtuale ſeu habituale eſt mediũ. ſicut vidẽs ſtellas, & nulla rõne motus loquens de q̃titate earum dicit eas eſſe paruiores ſtella magna depicta quaſi ex q̃titate iſtius concludat q̃titatem illarum, cuius ſi'e pati videntur ineruditi & inepti, de quibus dicitur in quarto meta. ꝙ non perſuaſi falſo aſſentiunt: quia inq̃ tot modis rõne falſo aſſentire contingit & ſolum primus modus vere &

T. com 25. proprie ſyllo vtitur vt patet: ideo Ariſto. ad vtrũq; inſinuandum, duo fecit: quoniam ad inſinuãdum, q. omnis error ex aliqua ratione aliquo mõ oritur, diffiniuit ignorantiam ſecundum diſpoſitionem, quæ nihil aliud eſt q̃ error per ſyllogiſmum. Ad inſinuãdum autem quod aliquis error directe fit per ſyllogiſmum, aliquis vero directe fit per proteruiam vel ineruditionem, qđ eſt fieri nõ directe per ſyllogiſmum, diuiſionẽ fecit ſupradictam, & ſecundum hoc idem omnino eſt diffinitũ & diuiſum, ſed non eodem modo accipitur fieri per ſyllogiſmũ in diffinitione & diuiſione, & eodem modo gloſanda ſunt ſimilia verba antiquorum doctorum &c.

Qũo cũ ſyllogizatur affirmatiua falſa p medium extraneũ exiſtẽs ſub primo, minor eſt falſa de neceſſitate.

Circa duodecimam concluſionem dubitatur quid intelligat Ariſto. per ly A cum ad probãdum hanc concluſionem qñ ſyllogizatur affirmatiua falſa, contraria negatiuæ veræ & mediate per mediũ extraneum exiſtens ſub primo, minor neceſſario eſt falſa, aſſumunt qđ A poteſt in pluribus eſſe quæ nõ ſunt ſub inuicem. Si enim per ly A intelligit maiorem extremitatem, vel nõ eſt ad propoſitum, vel male adducitur, quoniam quãdo dicitur A. ſ. primum põt eſſe in pluribus, quæ non ſunt ſub inuicem: aut ly pluribus ſupponit pro his, quibus non eſt opus ad confectionem talis ſyllogiſmi, & ſic dicit verum, ſed non ad propoſitum. Ad ſyllogizandum ſiquidem iſtã, linea eſt numerus, per medium extraneum exiſtẽs ſub primo nil refert, an numerus poſsit ineſſe pluribus quæ nõ ſunt ſub inuicem, an non: ſi enim numerus in dualitate tãtum, eſſet nil minus diceretur, omnis dualitas eſt numerus: omnis linea eſt dualitas: ergo omnis linea eſſe numerus. Aut ly pluribus, ſupponit pro his, quibus opus eſt ad illũ ſyllogiſmum. ſ. medio & tertio. & hoc quidẽ eſt ad propoſitum, quoniam ſi primũ ineſt pluribus, quæ non ſunt ſub inuicem, & vnũ illorum aſſumatur vt mediũ & alterum vt tertium neceſſe eſt maiorẽ eſſe veram, & minorem falſam. vt patet dicendo omnis leo eſt aĩal, omnis homo eſt leo. ergo &c. Sed tunc nõ habetur intentum, qm̃ concluſio eſt neceſſario vera, quoniam primum enunciabitur de ſua parte ſubiectiua, ꝙ eſt cõtra hypotheſim. Si autem per ly A intelligit aliquod aliud a maiori extremitate. Tunc Ariſtoteles æquiuocationem cõmiſit, cum A loco primi in eadem ratione expreſſe vtatur. & ſi ęquiuocatio concedatur, quæ erit via ad certitudinem ſumendam de verbis Ariſtotelis, quoniam in terminis gñalibus loquitur. Et præterea hoc eſt cõtra expoſitores illuſtres expreſſe exponentes A maiorem extremitatem.

Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ per A intellexit maiorem extremitatem, & per ly plura, intendit mediũ & tertium, non quo ad falſitatem cõcluſionis, ſed quo ad veritatem maioris & falſitatem minoris. Non enim Ariſtot. adduxit directe illa verba ad probãdum directe niſi hoc tantum, q. ſ. contingit medium extraneum ſumere exiſtens ſub primo, & ſic fieri maiorem veram, & minorem falſam. & hoc ſufficienter declaratur per illa verba, & ſi hoc contingit cõcluſione exiſtente vera affirmatiua, a fortiori continget concluſione exiſtente affirmatiua falſa & conſequenter indirecte declarauit intentũ. Roboratur autem reſponſio iſta ex ſuo ſimili, qđ in hoc capitulo ſupra fecit Ariſtoteles, vt S. Tho. gloſauit, & habetur ex Alberti verbis diligenter enucleatis.

Vide c 36 per totum. Itẽ. 12. metaph c. 38. cõtra Auerro optime. vide 1 lib. de vnit &c eſſẽtia c 6. q. 14. circa T. com. 9. 15. 16.

Circa finem capituli aduerte qđ ſecunda opinio, quã deducit S. Tho. in expoſitione ſua eſſe contra doctrinam Ariſtotelis hic traditam. Eſt opinio quã finxit Auerrois in tertio de anima circa felicitatem noſtram in cõtemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum poſuit enim qđ in poſtremo cognoſcemus ſubſtãtias ſeparatas non per ſcientias ſpeculatiuas & ſenſibilia, ſed per cõiunctionem cum intellectu agente &c. & ſic poſuit aliquid cognoſci a nobis abſque inductione ex ſenſibilibus manuducẽte. Nec ſufficit dicere quod præſupponitur tũc cognita fuiſſe ſenſibilia, quoniam eodem modo dicerem cõtra Ariſtotelem, qđ ad acquirendam metaphyſicam non requiritur ſenſus & inductio metaphyſicalium, ſed ſufficit qđ mathematicalium vel phyſicalium habita ſit. Quomodo autem de ſubſtantiis immaterialibus, & vniuerſaliter nõ ſenſibilibus ſcientia fit, in tertio de anima tractandũ eſt, ideo hæc nunc ſufficiant.

Circa id, q omnis syll's ex tribus tantum constet terminis, maioris, minoris, & medio: quos abire in infinitum in omnibus syllogisticis propositionibus impoßibile est, quæstiones mouentur. Cap. 16.

Tex. 135. *Est autem omnis syll's per tres terminos, & hoc quidem demonstrare poßibile est, quoniã est A in C propter id qd' est in B, & hoc in C. Sed priuatiuus est alteram quidem propõnem habens, quoniam est aliud in aliu, alterum aũt quoniam non est. Manifestum igitur est, q principia & dictæ suppõnes hæ sunt. Accipiẽtes.n.hoc, sic necesse est demonstrare, ut quia A sit in C per B. Iterum aũt quia A sit in B p aliud medium, et q B*

Tex. 136. *sit in C silr. Secundum quidem igitur opinionẽ syllogizatibus, & solum dialectice, manifestũ est q hic solum intendendũ sit, si ex quibus contingit uerisimilis fiat syll's: quare etsi est aliqd' in ueritate eorũ quæ sunt A B, medium, uidetur autẽ non per hoc*

Tex. 137. *syllogizatus est dialecticæ. Ad ueritatem aũt ex his quæ sunt oportet intendere. Habet aũt se sic. Quoniam aũt est qd' ipsum quidem de alio prædicatur nõ secundum accñs, dico autem secundum accñs, ut album aliqñ illud dicimus hominem esse non similiter dicentes hoĩem album. Q d' quidem.n.cum non alterũ aliqd' sit album est, album aũt quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quædam hmõi, quæ secundum se prædicãtur.*

Tex. 138. *Sit igitur C hmõi q ipsum quidem non sit in alio: in hoc aũt B sit primo, & non est aliud mediũ. Iterum in E sit etiam silr & hic in B nũquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitũ*

Tex. 139. *ire? Et iterum si de A quidẽ nihil prædicatur per se, A aũt in C est primo: mediũ aũt in nullo priori. & itẽ C sit in I & hoc in B: nunqd & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitũ abire, differt aũt hoc a priori, quoniam hoc quidem est. Nũquid contingit incæpturum ab hmõi q in nullo est altero, sed aliud in illo, in sursum in infinitũ abire, alterum aũt incæpturũ ab hmõi q ipsum quidẽ de alio, de illo aũt nihil prædicatur in deorsum in*

Tex. 140. *tendere, si contingit in infinitũ re. Amplius media nũquid contingit infinita ire determinatis extremis. Dico aũt, ut si A in C sit, medium aũt ipsorum sit B ab ipso autẽ B ad A alterum, sed horum alia, nũquid & hoc in infinitũ contingit abire, aut impoßibile est. Est aũt hoc intendere idem esse, & si demonstrationes in infinitum ueniunt, & si est demonstratio oĩs rei, aut adinuicẽ*

Tex. 141. *includatur. Silr aũt dico & in priuatiuis syllis et propõibus. ut si A nõ inest ulli B aut primo aut aliquid infra, cui priori non inest A ut ipsi C q est in omni B. Et iterũ hoc etiã in alio priori ut si T est q sit in omni I, & nãq; in his aut infinita sunt quibus*

Tex. 142. *non inest prioribus, aut statur. Sed in cõuertibilibus non silr se habet. nõ.n. est in æque prædicabilibus, de quo prĩo prædicatur, aut ultimo: oĩa.n.ad oĩa sic silr se hñt, & si sint infinita de ipso prædicãtia, in utraq; sunt prædicata infinita: nisi silr contingat cõuerti, sed hoc quidẽ sicut accñs, illud uero sicut prædicatum.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Propõ. Omnis syllŝ est per tres terminos ex quibus affirmatiua cum affirmatiuis, & negatiua cũ affirmatiua & negatiua ex quibus mõstrantur constant. patet in terminis generalibus A primo, C tertio, & B medio.

Secunda. Principia & dictæ suppositiones hæc sunt.

Tertia. Accipientes hæc, sic necesse est monstrare. q. l. primũ insit tertio per mediũ, & iterum qd' primum insit medio p aliud medium. & silr q mediũ insit tertio. patet in terminis gñalibus A primo, C tertio, B medio.

Quarta. Syllogismus dialecticus ad hoc vt ex verisimilibus fit intendit, & iõ ppõnem vere mediatam, sed non sm apparentiam, vlterius non probat. Sylm autem ad veritatem, ex his quæ sunt, oportet intendere vt fit.

Quinta. Sunt quædam quæ secundum se prędicantur, non secundum accidens dico aũt secundum accñs, vt album dicentes hominem, non silr hoĩem dicentes album.

1. Quæstio. Nunquid tertio existente infimo cõtingat in infinitũ ire, accipiendo eius primo pdicatum, & pdicatum prædicati, & sic deinceps, aut necesse est alicubi stare.

Secunda. Nunquid primo existẽte summo, contingat in infinitum ire sumendo eius primo subm, & subiectum subiecti, & sic deinceps. aut necesse est & hic stare.

Differentia. Differt secunda qõ a prima, qm̃ prima incipit ab infimo particulari & sursum infinitatem quærit. scda econtra incipit a summo vlĩ & deorsum infinitatem quærit.

Tertia. Nunquid cõtingit infinita esse media, determinatis terminis &c. ita qd' inter primũ & ternũ & acceptũ mediũ iterum sit aliud mediũ, & post iterũ. & sic deinceps patent hæc in terminis A prĩo, C tertio, & B medio &c.

Declaratio. Quærere hæc. est quærere an demõationes in infinitũ veniãt, & an sit oĩs rei demõatio, & adinuicẽ includãtur.

Extensio. Silr in priuatiuis syllis & ppõnibus quærĩ. an pcedatur in infinitũ. an stetur, qa.n vnum negaĩ ab alio quęrĩ. an prius negetur ab alio. & iterũ an prius ab alio & sic deinceps, patet hoc in terminis ppõnis negatiue A pdicato, & B subto, & I priori, & T adhuc priori &c.

Conclusio. In conuertibilibus. non silr mouenĩ quæstiones istæ &c. probatus a priori. qm̃ ibi non est de quo prædicatur primo, aut vltimo &c. & oĩa ad oĩa similiter se habẽt, & si sunt infinita prædicata, vndiq; sunt infinita &c. licet non similiter cõtingat conuerti quia vnum sicut accidens, aliud vero vt prædicatum inest &c.

Series autem hæc est.

INtendens determinare in demõstrationibus finitum esse processum, inchoat in hoc capi. disputationẽ circa hoc. & tria facit. Primo nãq; proponit quinque ppositiones, ex quibus rõnabilitatem. & necessitatem huius tract. et numerum qõnum accipere debemus quatuor siquidem primę numerũ & necessitatem insinuant. quinta autem cum prima parte quartæ rõnabilr in demonstratiuis moueri has qões docet, dum nec in dialecticis nec in prædicatis sm accidens locum hře has quæstiones videmus &c. scdo mouet tres quæstiones circa principale intentũ, in affirmatiuis, et declarat has includere tres alias, ac extendit eas ad negatiuas demonstrationes &c. tertio vnica conclusione excludit a prædictis quæstionibus demonstrationes per terminos conuertibiles &c.

De reductione omnium quæstionum notarum ad duas primas. Cap. 17.

QVod quidem igitur non cõtingit media infinita esse si in sursum. & deorsum stent prædicamẽta, manifestum est. Dico aũt sursum quidem qd' in uniuersale magis est, deorsum aũt q in particulare. Si.n.a prædicante D C infinita sunt media in quibus est B manifestum est q cõtingit utiq;, quare ab A in deorsum alterũ de altero prædicari contingit in infinitum. antequam in C ueniat infinita sunt media. et A C in sursum infinita antequam in A ueniat. Quare, si hæc impoßia sunt, & ipsius A & C impoße est infinita esse media. Neq;.n. si aliquis dicat quod hæc quidem quæ sunt A B C habita sunt adinuicẽ, quare necesse est media hæc, illa uero nõ esse, accipere nihil differt. Q d'.n. utiq; accipio eorum, quæ sunt B erit ad A aut ad C aut infinita media, aut non a quo iam sunt primũ infinita, siue statim siue nõ statim. nil differt quæ.n. sunt post hæc infinita sunt. Tex. 143.

Manifestum est aũt & in priuatiua demonstratione, quoniã statur, siquidem in prædicatiua statur in utrisq; sic. ab ultimo.n. non contingens est, neq; in sursum ab eo in quo statur in infinitũ ire. dico aũt in quo statur, q ipsum quidẽ in alio nullo est, sed in illo aliud, ut Z neque à primo in id qd' statur in ultimũ. dico aũt primum, q ipsum quidem de alio, sed de illo nullũ aliud. si igitur hoc erit et in negationem stabitur. Triplr.n. demonstratur nõ esse, aut in quo quidem est C B inest omni. sed in quo B nulli inest A ipsius quidẽ Tex. 144.

igitur C B q. semper alterius spatij, necesse est ire in immediata,
predicatius.n.hec est distantia, sed alterũ manifestum est, qđ si
in alio non est priori, ut in D hoc indigebit in omni B esse, & si
iterum in alio ipso D priore nõ fuerit, illud indigebit in omni D
esse quare quoniã deorsum statur, & que est in sursum stabitur,
& erit quoddam principiũ in quo non erit. Iterum si B quidem
Tex. 145. *in omni A in C aũt nullo A in C nullo erit. Iterum si hec opor*
tet demonstrare, manifestum est, quoniã aut per sursum modum
demonstrabitur, aut per hunc, aut per tertiũ. primus quidẽ igi-
tur dictus est. secundus aũt demonstrabitur. sic aũt utiq; demon-
stratur, ut D in B omni est. in C aũt nullo, si necesse est aliquid
esse in B. Iterum si hoc in C non erit, aliud uero in D est q. in C
non est, igitur quoniã esse semper in superiori stat, stabit & non
Tex. 146. *esse. Tertius aũt est si A in B omni insit C uero in nullo sit, non*
in omni sit C, in quo est A. Iterum aũt hoc aut per superius dicta,
aut silr demonstrabitur, illo aũt monstratur. Si uero sic est, ite-
rum accipietur B in E esse in quo.n. non in omni E: & hoc iterũ
similiter, quoniam aũt concessum ẽ stare & in deorsum, manife-
Tex. 147. *stum est qđ stabit & in C qđ non est. Manifestum aũt est quo-*
niam & si non una uia demõstraretur, sed omnibus aliquando
quidem ex prima figura, aliquãdo uero, ex secunda, aut tertia,
quoniam & sic stabitur, finitæ.n. sunt uiæ. finita aũt finitæ mul-
toties sumpta necesse est finiri oĩa. Quam quidem igitur in pri-
uatione siquidem & inesse statur, manifestum est.

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. NOn contingit infinita esse media si in sursum.i.ma gis vle. & deorsum.i. particulare stent, prædica- ta. probatur a destructione 9ñtis &c. qm̃ inter prædicatum & subm̃ infinitis exñtibus medijs. contin git a p̃dicato in infinitum descendere prædicationes, qm̃ anteq̃ in subiectum eueniatur, infinita sunt media. & silr continget a subto, in infinitum ascendere prædi- cationes, qm̃ antequam veniatur ad prædicatum infi- nita ponũtur media, patet in terminis A primo, Z ter tio, & B infinitis medijs &c.

Exclusio. Neque si quis dicat. q primum mediũ & tertium habita esse adinuicem supponimus. & iõ finita est necesse esse media &c. nihil.n. differt, qm̃ quodcũq; mediorum ac ceptum, siue statim siue nõ statim, iunctum alteri ex- tremo, siue p infinita media distet a prædicato & sub- iecto siue non oportet q p infinita media ab altero ex tremorum distet. & cõsequenter qđ infinitę intercipiã tur prædicationes vt prius deducebatur &c.

2. Conclus. In priuatiua demrõne statur, si & in prędicatiua statur in vtrisq;.i. sursum in vlissimum, & deorsum in particula rissimum &c. probatur in singulis figuris. & primo in prima, qm̃ inter medium & tertium sunt finita media, quia ibi est distãtia affirmatiua q̃ finita supponitur, in- ter primum aũt & mediũ, si infinita sunt media. ita qđ primum prius remoueatur ab altero q̃ a medio. & ite rum prius ab altero q̃ ab illo, et sic deinceps in infinitũ, oportet infinitas esse p̃dicationes affirmatiuas, q est op positum añtis &c. probatur 9ñtia. qm̃ oportet quod- libet acceptum medium affirmari vlr, de eo qđ prius sumptũ erat &c patet in terminis A primo, C tertio, B medio. & D medij medio in negatiua &c.

In prima figura est status.

In secunda quoq; figura idem accidit. qm̃ præmissa nega tiua mediata si infinita habet media, oportet cũ medij multiplicatione, multiplicari semp affirmatiuam præ- dicationem medij de anteriore medio supra sumẽdo. et sic sursum ĩ infinitũ ibitur, patet in terminis A primo, G tertio, B medio, & D medij medio &c.

In secunda figura est status.

In tertia quoq; figura idem accidit. qm̃ si negatiua præ- missa mediata infinita habeat media, oportet & ibi af- firmatiuam multiplicare semper prędicationem medij anterioris de medio post sumpto subsumẽdo. et sic de- orsum in infinitum ibitur. patet in terminis C primo, A tertio, B medio, & C medij medio.

In tertia figura est status.

3. Conclus. Si non vna via demonstratur negatiua, sed oĩbus, modo per primã. & mõ per secundam et mõ per tertiam fig. adhuc oportet esse statũ in negatiuis si est status in affir matiuis probatur a priori. qm̃ oẽs tales viæ sunt finitę, finita autem finities sumpta. finiri necesse est &c.

In negatiua est status in omni figura.

Series autem hæc est.

MOtas quæstiones intendẽs soluere, reducit in hoc capitulo oẽs ad duas. vnde duo facit. Primo redu cit q̃onem de infinitate mediorũ ad primas. vnica concl one, & excludendo obiectionẽ quandam. scdo re- ducit vna alia conclone q̃ones de infinitate negatiuarũ ad illas, et manifestans hoc in prima, scda, & tertia fig singu latim & tandem in omnibus simul, tertia conclusione.

Circa declarationem adductã in textu. ad insinuãdum q in secunda fig. non põt procedi in infinitũ in negatiuis, quin infinitentur affirmatiuæ p̃dicationes in sursum &c. Dubitatur. quare Arist. declarauit hoc in secũdo modo secundæ tantum, & non in primo mõ. & iõ quæritur qa non est eadem rõ de primo & secundo. In scdo siquidem modo semper mediũ oportet affirmatiuæ p̃dicari de an- terioris demõstrationis medio, qm̃ semper medium an- terioris efficitur maior extremitas, posterioris hñtis maio rem affirmatiuam. vt patet &c. & iõ ratio Aristo. stando infra secũdum modum optime concludit, quia semp ascẽ ditur Sed in primo mõ hoc non habet locum, qm̃ mediũ in eo fit maiore extremitas in prosyllo hñte maiorem ne gatiuam, vt facile exẽplo patet. diminutus igitur vr̃ Aris. in secunda fig. Ad hoc facile & breuiter dr̃. q magna ar te vsus Arist. omisit illũ modum formalr. & secundũ ag- gressus est: qm̃ secundus modus regularis est in oĩbus p- syllis in infinitũ quo ad hoc, q medium sequitur semper alterum extremũ determinate. primũ. s. In primo aũt me- dium neutrum extremorũ determinate sequitur. Sed in syllo tertium. & in primo prosyllo. primum. & in secun- do tertio. & in tertio primũ. & sic alternatim in infinitum, proceditur. Quia igit̃ secundus modus semper regularis procedit. & p illum facilius infinitationem in sursum cõ- prehendimus & in tertia fig vbi etiã regulariter medium sub priore medio assumere oportet, declaraturus facilli- me erat. q sequebat̃ infinitatio in deorsum primũ modũ secundæ rõnabiliter omisit a facilioribus tradens discipli- nam. Nec tñ ita omisit, quin ex dictis sciatur etiã ibi sequi idem inconueniẽs: qm̃ si infinitabitur primus, oportet in- finitare affirmationes, tam sequẽtes minorem extremita- tem q̃ maiorem semper in sursum, qm̃ alternatim opor- tet assumere mediũ sequens vtrãq; (vt facile patere potest in terminis.) Nihil ergo necessariorũ omissum est, sed fa- cilior assumpta est via ad eundem perduces terminum. s. infinitatem affirmationis in sursum.

Cur Aristo. in secundo modo secundæ figuræ nõ procedit in infinitũ ĩ negatiuis ostendit, et nõ in alijs modis.

Circa declarationem q̃ in tertia fig. adducit aduerten- dum est q Arist. secundum tertiæ vt syllm proponit. & quintum eiusdem prosyllm facit, motus forte ea rõne, vt ostendat q nihil differt quo ad propositũ siue vlem siue particularem contingat esse maiorẽ, quæ negatiua pban da est. Oportet.n. semper ibi minorem esse affirmatiuam, & 9ñr medium posterioris sylli semper subijci in medio anterioris, qm̃ minor extremitas posterioris fit. vt patet. & sic deorsum infinitatur affirmationis processus.

De solutione quęstionum notarum logicę, & analyticę. Cap. 18.

Tex. 144. *SEd quod autem in illis logicæ quidem specu- lentur sic manifestum fit. In his quidem igitur, quæ in eo qđ quid est prædicantur patens est: si.n. est diffinire, aut si notum est qđ quid erat esse, infinita aũt non est trãsire, necesse est ergo finiri in eo qđ quid est prædicantia. Vle autem sic dicimus: est.n. uere dicere, albũ ambulare, & magnum illud lignũ esse & ite- rum lignum magnũ esse & hoiem ambulare: alterum igitur est sic dicere, aut illo modo. cũ.n. quidem album esse dico lignum, tunc dico, q. cui accidit albũ esse, lignum est, sed non qđ subiectũ ligno album sit: & nãq; neq; qđ album est, neq; qđ uere album aliquid, factum est lignũ: quare non est hoc secundum se, sed aut*

secundum accidens: cum uero huiusmodi lignũ album esse dico, non qđ alterum aliqđ sit album, illi autem accidit lignum esse. ut cum musicum esse album dico: tunc.n. quoniam hõ est albus, cui accidit musicũ esse dico: sed lignum est subiectum, q. uere factum est album. non qđ alterum aliqđ sit. q̃ qđ uere lignum est aut lignum aliqđ. si igitur oportet noĩa ponere sit sic dicere prædicari. sed illo mõ aut nequaq̃ est prædicari, aut prædicari quidem non simplr, sed secundum accñs prædicari. est autem tanq̃ album quidem qđ prædicatur, sed supponatur sicut lignum est de quo prædicatur. igitur prædicatũ prædicari semper de quo prædicatur simplr, sed non secundum accñs: sic.n. demonstrationes demonstrant. quare aut in qđ quid est, aut quoniam quale, aut q̃tum, aut ad aliquid. aut faciẽs, aut patiens, aut ubi, aut qñ,

Tex. 149. *cum unũ de uno prædicabitur. Amplius substantiam quidem significantia qđ uere illud est, aut qđ uere illud aliquid est, significant de quo prædicantur. quæcũq; uero non substantia significant, sed de alio subiecto dñr, q. neq; uere.i. neq; qđ uere illud aliquid est, accidentia sunt. ut de hoĩe est album. non.n. est homo. neq; qđ uere albũ est neq; qđ uere albũ aliquid est, sed aĩal forsitam. q. uere.n. aĩal est, homo est. Quæcũq; uero non substantiam significant, oportet de quodã subiecto prædicari, & non esse aliquod album, q. non cũ aliquid alterum sit, album est. Spẽs.n. gaudeant. monstra.n. sunt. & si sint, nihil ad rõnem sunt, demonstrationes.n. de huiusmodi sunt. Amplius si nõ est hæ hmõi qualitas & illud hmõi, neq; qualitatis qualitas est. Impoĩe est æque prædicari adinuicem sic, sed uere quidẽ contingit dicere. æque aũt*

Tex. 150. *prædicari uere nõ contingit. Aut.n. sicut substantia prædicabitur ut est, aut cũ genus si aut differentia prædicati. Hæc autẽ ostensa sunt, quoniam nõ erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum, ut homo bipes, hoc aĩal, hoc aũt alterum est & animal de hoĩe, hæc aũt de callia, hæc aũt de alio in eo quod quid est, substantia quidem oẽm esse diffinire huiusmodi, infinita aũt non est transire intelligentẽ: quare neq; in sursum, neq; in deorsum infinita sunt. illam.n. non est diffinire, de qua infinita prædicantur. Si quidem igitur genera adinuicẽ æqualiter prædicantur, erit.n.*

Tex. 151. *ipsum qđ uere ipsum aliquid est. Neq; tñ de qualitate, aut aliorum nullum, nisi secundum accñs prædicabitur. oĩa hæc.n. accidunt & de subiectis prædicari. sed utiq; neque in sursum infinita erunt. unũquodq;.n q. prædicatur signãt aut quale aliquid, aut ad aliquid, aut q̃tum aliquid, aut hmõi, aut quæ sunt in substantia: hæc aũt finita sunt, et genera prædicamentorũ finita: aut.n. quale, aut quãtum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut ubi, aut qñ. Concessum aũt est unum de uno prædicari: ipsa autem de ipsis quæcũq; non aliquid sunt, nõ prædicari dicimus. accidentia.n. sunt hæc oĩa: sed hæc quidem secundum seipsa, alia uero secundum alterum modũ. hæc aũt de quodam subiecto oĩa prædicare dicimus. secundum accñs autem non esse subiectum aliqđ. Nihil.n. talium ponimus esse subiectum q. nõ alterum aliqđ esse dicatur qđ dicitur, sed ipsum in alia quædam de alio. Neque in sursum ergo unũ de uno, neq; in deorsum dicere, de quibus quidẽ enim dicuntur accñtia sunt quæcũq; in substantia uniuscuiusque sunt. hæc aũt non sunt infinita, sed in sursum ipsaq; & accñtia utraq; non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primum prædicetur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid q. nõ amplius, neq; de aliquo priori, neq; de illo aliud prius prædicetur. Vnus quidẽ igitur modus dicitur demõstrationis hmõi.*

Tex. 152. *Adhuc aũt alius. si.n. de quibus priora quædam prædicantur, erit horum demonstratio, neq; potius se habere possunt ad ipsa q̃ scire, neq; scire esse sine demonstratione. Si hoc aũt per hoc notum est, hoc aũt nescimus neq; melius habemus ad ipsa q̃ scire, neque per hoc notũ sciemus. Si igitur est aliquid scire p demonstrationem simplr, & non ex aliquibus, neq; ex suppõne manifestum est stare prædicamenta media. Si.n. non steterint, sed est semper acceptio in superius, oĩum erit demonstratio: si non contingit percurrere infinita, quorũ est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationẽ. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa q̃ scire, non erit aliquid scire p demonstrationẽ simplr, licet ex suppositione.* Tex. 153.

Logice quidẽ igitur ex his utiq; aliquis credet de eo qđ dictum est: analytice aũt manifestum est per hoc uelocius, q. neq; in sursum, neq; in deorsum infinita prædicãtia contingit esse in demonstratiuis scientiis, de quibus intẽtio est. Demonstratio quidem.n. est quæcũq; ipsa insunt secundum seipsa rebus. Secundum seipsa autem duplr. quæcũq;.n. illis insunt in eo qđ quid est: & in quibus ipsa in eo qđ quid est insunt ipsis, ut numero impar qđ inest quidẽ numero. Est aũt ipse numerus in rõne ipsius, & iterum multitudo aut diuisibile in rõne numeri est. Horũ aũt neutra contingit esse infinita, nec ut imperfectũ numeri. uerũ.n. si impari aliud insit cui inerat existenti. hoc autẽ si est primum, numerus inerit his, quæ insunt ipsi. si igitur nõ contingit infinita huiusmodi esse in uno, neq; in sursum erunt infinita. At uero necesse est oĩa inesse primo, ut numero, & necesse est esse in illis q numerum. quare conuertibilia erũt, sed non excedentia. Duo modi sunt dicẽdi per se, quos superius exposuit & q quatuor diuidere videbatur vi verbi g se.

Tex. 154. *Si etiã quæcũq; sunt in eo qđ quid est nec hæc infinita sunt: nec.n. esset diffinire. quare si prædicãtia quidem per se oĩa dicuntur, hæc autem non infinita sunt: stabunt utiq; in sursum: quare in deorsum. Si aũt sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum semper sunt finita. Si uero hoc est, manifestũ iam est, & demonstrationũ q. necesse est principia esse & non oĩum esse demonstrationem: q. uere diximus, quosdam dicere iuxta principiũ. Si.n. sunt principia, non oĩa sunt demonstrabilia, neq; in infinitũ possunt ire, esse.n. horum quodlibet nihil aliud est, q̃ esse nullum spatium sine medio & indiuisibile, sed oĩa diuisibilia. Intus.n. immittendo terminum, sed non assumendo demonstratur id qđ demonstratur. quare si hoc in infinitum cõtingit ire, contingit utiq; duorum terminorum infinita esse interius media: sed hoc impossibile est, si prædicamenta steterint superius & inferius. Quod autem stent demonstratum est logice prius, analytice uero nunc.*

Summa huius capituli hæc est.

IN his quæ prædicantur in qđ quid est, non procedit in infinitum probatur duplr. Primo a priori: quia cõtingit diffiniri. scđo a posteriori notũ est q aliqd erat esse. tenet ꝯña vtraq;, qm̃ infinita nõ est transire. 1. Conclus.

Prædicatio affirmatiua & vera multiplr fit. s. vt albũ ambulat: & magnum est lignũ: & lignum est magnum. Diuisio.

Differt tertius modus a secundo. qm̃ id qđ subiicitur in secundo, non est ipsum pdicatum nisi secũdum accñs. Declaratur, qm̃ rõne alterius, cui accidit esse album. & non sui subm est: probatur aũt a priori, qm̃ neq; albũ neq; qđ uidetur album aliqđ est, factum est lignum. Sicut etiam in primo modo accidit, id aũt, q in tertio subiicitur est illud simplr. Declaratur. & probatur per eadem principia opposito modo sumpta. Differẽtia prima.

Si oportet noĩa ponere. tertius modus prædicari vocet, cæteri non, vel scđm accñs. & ꝯñr pdicatum vocet, q est vt album, & subm qđ est lignum, sicq; subiiciatur nobis, qm̃ sic demonstrationes demonstrant. Differẽtia secunda.

Prædicatum est aut in eo qđ quid est, aut quale, aut q̃tum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens &c. cum vnum de quo prædicatur. Subdiuisio.

Prædicata significantia subam, q. vere illud est, aut q vere illud aliquid est, signãt de quo prædicatur. vt aĩal de hoĩe. Prædicata non subam significantia, sed de alio subiecto dicta, neq; qđ vere. i neq; qđ vere illud aliquid est, accidentia sunt, vt de homine album. Inferior subdiuisio.

Quæcunq; non substantiam significant, oportet de subiecto quodam prædicari, ita qđ subiectum, non quoniam aliud tale est, tale sit. Subiectum et pdicatũ extra substantiã contra conclusionem.

Species gaudeant, monstra.n. sunt, & si sint nihil ad rationem sunt, quoniam demonstrationes sunt ex his.

Conditio prædicati. Hoc non est huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi. & vniuersaliter qualitatis non est qualitas.

1. Conclus. Impossibile est oĩa æquæ prædicari adinuicem, licet contingat vere dicere. probatur a priori. qm̃ aut sicut subã prædicabitur, vt genus & dr̃a & hæc ostẽa sunt, qd' non infinitantur. qm̃ cõtingit diffiniri oẽm substãtiam inter supremum & infinitũ. Et si genera adinuicẽ æqualiter prædicantur, erit ipsum qd' vere ipsum aliqd est aut sicut quale, & hoc etiã non, qm̃ de qualitate nullũ aliorum prędicabitur nisi secũdum accidens quoniam omnia hæc accidunt & de subiecto prædicantur.

3. Conclus. Neq; in sursum neq; in deorsum contingit infinita esse p̃dicata. probatur resumendo & applicando præmissa.

Primũ suppositum. Prædicatum aut significat quale aliquid, aut q̃tum &c. aut quæ sunt in substantia.

Secũdum. Hæc & genera prædicamentorum infinita sunt.

Tertium. Vnum de vno prædicari concessum est.

Quartum. De quibuscũq; non aliqd sunt nihil p̃dicãtur, qm̃ accñtia sunt, & de subto dñr, & ſm accñs, nõ est subm aliqd', qm̃ nihil taliũ ponitur subm, nisi ratione alterius.

Quintum. Substantiæ ſm seipsas substantia sunt. Tunc sic. q̧ deorsum non infinitentur: qm̃ de quibus dicũtur accidentia sunt, quæcũq; in substantia vniuscuiusq; sunt. Hæc aũt non sunt infinita q̧ sursum nõ infinitentur, qm̃ ipsa substantialia, & accidentia infinita non sunt.

Eorum, de qbus priora prædicanť, est demr̃atio. Quorũ demonstratio est nõ potius possunt se habere ad ipsa, q̃ scire: scire non est sine demonstratione.

Suppõnes. Si hoc p hęc notum est. Hęc aũt nescimus neq; melius habemus ad ipsa q̃; scire, neq; p hoe notũ scimus tũc sic.

4. Conclus. Si est aliquid scire p demr̃ationem simplr, & non ex aliquibus, neq; ex suppõne, necesse est stare p̃dicamenta media. Probatur ꝯña a destructione ꝯñtis, qm̃ si non steterint oĩum erit demonstratio. ex prima suppõne, & qm̃ infinita non est transire, hæc non sciemus p demonstrationem, & qm̃ neque melius habemus ad ipsa q̃ scire, ex secunda suppõne. oportet ex vltima suppositione, q̧ nihil erit scire per demr̃ationem simplr, qd' est oppositum añtis. Logicę quidem igitur &c.

Circa textum cõ. 36. *5. Conclus.* Neq; in sursum neq; in deorsum, cõtingit infinita esse p̃dicantia in demr̃atiuis scientiis. Probatur analytice sic, qm̃ demonstrationem nõ nisi ea q̃ p se insunt ingrediũtur. Hæc aũt duplr sunt. aut primo mõ. aut secundo. Iuxta scdm modum, non ꝓceditur in infinitũ, qm̃ nõ infinitantur q̃ ita se hñt, vt numerus diffiniat in par & impar aliud, et sic deincep. et sic statur in sursum. Et p̃terea iuxta hunc modum, oĩa conuertibilia & nõ excedentia sunt: qm̃ omnia in subto primo insunt & in illis subiectum. Iuxta primũ quoq; modum non proceditur in infinitũ, qm̃ periret diffinitio, stabitur ergo sursum, & ꝯñr deorsum, & ꝯñr in mediis.

6. Conclus. Si statur in mediis necessariũ est, demonstrationũ esse principia, & non oĩum esse demonstrationem. Probať ex conuertibilitate horum triũ, q̃ ex oppositorum cõuertibilitate. s. oĩa esse demonstrabilia, in infinitũ ire. & oĩa esse mediata. Manifestatur: qm̃ immittendo terminũ, non assumendo demonstratur. & sic &c.

Series autem hæc est.

REductis omnibus qõnibus ad duas, de infinitate affirmatiua in sursum, s. & ĩ deorsum, intẽdit in hoc capitulo soluere eas. & duo principalr facit. Qm̃ primo soluit eas logice tali ordine. In prima conclusione ostẽdit in affirmatione p̃dicatorum quidditatiuorũ non procedi in infinitum. Deinde vlr ostenditur, q̧ in nullius prædicati affirmatione infinitať processus, siue p modum circuli, & hoc in secunda conclone: siue p modum lineæ rectæ, tam sursum q̃; deorsum, & hoc in tertia conclone. Sed ante vtrãq; earum præmittit distinctionem p̃dicati affirmatiue, & subdiuisionem, & mẽbrorum dr̃iam et declarationem; vt inde, quid tam p̃dicati q̃ subiecti noĩe intelligatur, & quot vere p̃dicatorum modi, & de quibus prædicentur insinuans viã ad intelligenda, q̃ in his solutionibus dñr paret. Momorditq; inter hæc Platonem, ex adinuento per se subto. Deinde alio mõ principale intentum ostendit in quarta conclone p̃mittens quatuor suppositiones, quarũ seruitium manifeste patet. scdo principaliter ostendit principale intẽtum analytice. In quinta cõclusione & in sexta applicat veritatẽ declaratam ad alias alias quęstiones, quas cum istis coincidere dictũ est dum mouerentur quæstiones in cap. 16.

Circa distinctionem p̃dicationis affirmatiuæ, q̃ in litera fit, occurrunt multę dubõnes, propter sui connexionem simul mouẽdæ. Primo. n. dubitatur, an in id qd' dr̃. s. q̧ prædicatio subiecti de accñte, est per accñs, habeat locũ, qñ subiectum dr̃ de sua passione. Scdo an id qd' dr̃. s. q̧ prædicatio accñtis de accñte est per accñs, sit ita vlr verũ, q̧ quoties res prædicamenti accñtium de re eiusdẽ, vel alterius gñis accidentis dr̃, fit prędicatio per accñs. Tertio iuxta hanc scdam descendendo spãlr dubitatur. an hoc dictum habeat locũ, qñ passio vnius subiecti de altera eiusdem passione prædicať. *Tres dubitationes. Prima an cum subiectum de accidente p̃dicatur sit p accidens p̃dicatio. Secũda an prædicatio accidentis de accñte sit p accñs. Tertia an cum passio subiecti de altera prædicatur, sit per accñs.* Rõ primæ dubitationis est: qm̃ subiectum dr̃ de passione in primo mõ perseitatis, vt superius declaratum fuit. & ꝯñr non dr̃ per accñs de eo. Ex opposito aũt ratio, qua Aristo. probat hic, p̃dicationem subiecti de accñte esse per accñs non minus habet locum inter subm & passionem q̃; inter subiectum & accidens.

Rõ secundæ est qm̃ geometria & arith pertinet si illud esset vlr verum, vtraq;. n. de q̃titate quæ accñs est demõstrat. Ex opposito aũt est textus subdens q̧ vlr qualitatis non est qualitas, & qd' subã ſm se subæ sunt, & hmõi.

Rõ tertiæ est, qm̃ tam scda passio p primã a priori, q̃ prima p scdam a posteriori monstrať de subto: & ꝯñr vna alij subiicitur in demr̃atione, & per se dr̃ de alia, & non p accidens. Ex opposito rõ est Arist. quæ militat nõ minus aduersus hoc, q̃; aduersus duo accidentia separabilia.

Ad horum euidentiã. primo declarãda est distinctio facta ab Arist. Scdo examinanda est eius rõ. & tertio respõdendum est. Distinctio licet trimẽbris formalr ponatur, tñ ſm veritatem, & textum diligenter inspectũ bimẽbris est: & nihil aliud intendiť, nisi qd' p̃dicatum aut inest subiecto scdm se, aut scdm accñs. primi exemplum poniť, qñ accidens de subto prædicatur. secundi duo exẽpla ponũtur subdiuisionẽ insinuantia. qñ subiectum de accñte, & qñ accidens de accidente dr̃. Cum aũt dicitur hoc in loco prædicari p se, & per accñs seu scdm se, & scdm accñs, meminisse oportet eorũ quæ in quarto cap. cũ de p seitatibus tractaretur diximus. Non. n. sumuntur hic p se & p accidens eo mõ, quo sumuntur ibi qm̃ ibi per se. sumptũ est positiue, vt distinguiť contra accñtaliter, hic aũt per se sumitur (vt ibi etiã tetigimus) negatiuæ, vt distinguitur contra p aliud, & idem sonat qd' non p aliud, aut rõne alterius, vt patet in textu dicente qd' ista, lignũ est albũ, est per se, eo qd' lignũ ipsum est albũ, & non dr̃ albũ, qa aliquid aliud sit albũ: & ꝓpterea multæ p̃dicationes nunc censentur p se, q̃ superius iudicatæ sunt per accñs, ꝓpter connexionem cõtingentem subiecti cum prædicato. *Circa textum com. 9.*

Circa rõnem autem Arist. ex qua oĩs turbatio oritur, sciendum, q̧ duplr põt intelligi. Rõ siquidem eius consistit in hoc, vere subm prædicati non intrinseci oportet q̧ fiat prędicatum. i. subm fit factionis p̃dicati, aliter nõ põt dici proprie esse illud. & põt formari sic. Oẽ, qd' proprie est tale, fit, vel factũ est tale, accidens aũt non fit alterũ accidens, quia accidentis non est accñs. & silr accidens non fit suum subm: ergo &c. Primus ergo sensus huius rõnis est, vt maior, in qua stat tota vis, intelligatur qñ illud non est semper tale seu nõ est p se coniunctũ illi tali. Et hic sensus est duobus confirmať. Primo ex eo q̧ Arist. ait. album non sit lignũ, sed id, cui accidit esse album, insinuãs q̧ tunc habet locũ hæc rõ, qñ id, q̧ improprie vt subiectum sumitur, p accñs est coniunctum ei, q̧ est vere subiectum talis p̃dicati. Hoc aũt non verificatur qñ inter id q̧ subiicitur & p̃dicatum est connexio p se, puta risibile est homo, qm̃ non accidit ei qd' est homo, q̧ sit risibile. Scdo confirmatur. quia fieri nõ habet locum in necessariis, q̃ semper sunt, non. n. oportet si triangulus habet tres angulos æquales, & qd' triangulus fiat. i. subiiciť factioni talis formæ, q̃ p̃dicatur extrinsece de eo, sed sufficit q̧ ex natura sua sibi illã vendicet coæuam. Istæ sensus difficultates subterfugit, eo qd' ſm ipsum iam solutæ sunt oẽs *Rñsio secũdum primã expõnẽ rõ futatio.*

põnes, ex eo qđ hic non est sermo nisi de cõtingentibus.
Sed diligenter intuenti videbit, iudicio meo qđ sensus ille voluntarius sit magis q̃ rõnalis. fundamenta.n. quæ sumit, & alia, q̃ sumere potest. s. q Arist. semper dedit hic exempla de accidentibus contingentibus. & qđ hic logice procedit &c. friuola sunc vt infra ostēdetur. Erit igit

Secūdo sensus & secūda responsio.

secundus sensus, q vlt opoetet id, q vere est tale, fieri tale & accipimus tale, vt dr̃ a forma, extra quidditatem rei, vt risibile respectu hoïs, & album & magnum. Ad cuius euidentiam, sciendũ est q quia prædicata tenent formaliter & subiecta m̃alr, iõ Arist. ex conditionibus physici subiecti, & formæ, nãm subiecti, & prædicati in propositionibus declarat. In physicis sũt hæc quatuor inueniuntur. s. q idem substernit factioni alicuius formæ, & illi formæ. vt patet q̃n aqua calefit: ipsa siquidem aqua est quæ non solũ fit calida, seu mouetur ad calorē, sed etiam recipit calorē. Scđo qđ forma neq; nõ substernitur subto neq; factioni eius. Tertio qđ forma nõ substernit factioni alterius formæ nisi forte vna mediãte alia suscipiatur. vt color recipitur in sub̃a media q̃titate. Quarto, q q̃n subiectum habens aliq̃ formã mouetur ad vnã aliam nõ oppositam, illa etiã forma dr̃ moueri per accñs ad illam aliam formam. quia. s. est coniũcta ei, q mouetur ad illã. sicut.n. ex parte causæ efficientis dicimus per accñs musicus ædificat, ita ex parte causæ m̃alis dicimus qđ album fit dulce. Hæc igit quatuor Arist ad ,ppõnum affirmatiuarum non quidditatiuarũ, subiecta & p̃dicata trãstulit: volens qđ id proprie seu per se subm̃ ,ppõnis hmõi censeatur, q substernitur ipsi prædicato, & ɔñr factioni eius si fieret. Et ɔñr q̃n vnum accidens non substernit alteri q non fit in subm̃ in ,ppõne respectu illius nisi secundũ accidens, i. rõne veri subiecti cui coniunctum est p̃dicatum autem id tm̃ esse voluit, q in subto recipitur. & ,ppterea nec subiectum de accñte, nec accñs prædicari docuit. & ideo edidit illam vlem̃. Omne qđ proprie est tale, fit tale, hic est sensus rõnis huius. Ex his aũt diligenter perspectis manifeste patet, q hæc rõ habet locum non solũ in contingentibus, & abinuicē separabilibus, sed etiã in necessariis, q̃m non magis risibile homini substernit, q̃ album eidem: sicut.n. album est hõ, quia hoc, cui coniuncta est albedo, est hõ, ita & risibile est hõ quia hoc cui coniuncta est risibilitas est hõ. Et probatur hoc rõne Arist. id quod non fit nec factum est p̃dicatum, proprie subm̃ illius nõ est: risibile respectu hoïs est hmõi. ergo &c. Nec obstat soluta iam obiectio supra tacta. s. q nec hõ fieri potest risibilis, nec risibile hõ. quia coæua sunt. Didicimus.n. ab ipso

T. c. 23.

Arist in secundo de Cœlo, q ad cognoscendũ principiũ tam efficiens, q̃ m̃ale. & quodcũq; aliud nõ debemus intueri an inceperit illud causare; an non, sed habitudinem vnius ad aliud: sufficit n. q si inciperet illud, hoc esset materia illius siue efficiens &c. Vnde, q̃n si risibile hõ fieret risibile sibi non nisi per accñs substerneretur, econuerso autem si homo fieret risibilis hõ secundum se ei subiiceretur. iõ nihil minus illa. s. risibile est homo, est per accñs in proposito (q̃uis necessaria) q̃ illa. album est homo. Prima autem instantia cõtra hoc ad confirmationem prioris sensus adducta, ex dictis etiã retunditur q̃m ex textu cõuincimur terminos hic assumptos physice esse intelligendos, q̃m ratio ipsa physica est. Scđm aũt physica documenta non refert, quo ad fieri ex aliquo per accñs, siue illud fit necessario coniunctũ ei, ex quo fit per se, siue cõtingēter.

T. c. 66. 75. 79.

Vnde in primo physic. ex priuatione fieri per accñs res dicitur, si ly ex, denotet causam m̃alem, & tñ constat eã esse necessario coniunctam m̃æ, ex qua res fit per se. Q̃n ergo dr̃ ab Arist hic. q album fit vel est lignũ per accñs. quia hoc, cui accidit esse albũ, fit uel est lignum, physico more (ly accidit) sumēdum est. Qđ ne limites egrediar, sic declarasse sufficiat.

Ad primũ.

Ad primũ ergo dubium dr̃. q q̃n subiectum prędicat in textu de passione, est p̃dicatio per accidens, & qđ sicut multæ ,ppões hoc in loco cēsentur per se, q̃ superius sunt per accñs, vt hõ est albus, ita multę superius iudicatæ sunt p se, licet improprie, q̃ hic censent per accñs, vt simum est nasus.

Ad secundum.

Ad secundum r̃ndet negatiue. multæ.n. sunt res de gñe accidentium, q̃ propriæ prædicantur de rebus aliis de genere accñtium, vt patet de passionibus numeri & lineæ & coloribus & hmõi. Nec Arist dixit oppositũ q̃m per sub̃am, subiectum, & similia intelligit prędicata sub̃alia, tam rei exñtis in p̃dicamento sub̃æ q̃ accidentis. Et per ly accidens, seu q dr̃ de subiecto & silia, intelligit prædicata denoïatiua, vt sic, ipsius rei. prædicata nãq; intrinseca sunt illa, q̃ substernũtur extrinsecis & denoïantur ab eis Vnde Arist. in ,pbationem tertiæ conclõnis expresse dicit, q ea, de quibus dicuntur accñtia, in sub̃a vniuscuiusq; sunt (quasi fuisset interpres) p subiecta, sub̃alia rei, p p̃dicata vero denoïatiua eiusdem intelligēda diceret. Notanter aũt dixi (denoïatiua vt sic) q̃m denoïatiua tripl̃r sumi possunt. i. denoïatiue subiectiue et quidditatiue. Ver. grã. coloratum põt sumi inquãtum denoïatiuum est, & substractũ respicit vt eius qualitas. & ɔñr vt sic nulli substernit. & hoc mõ qualitatis non est qualitas, & accñtis non est accñs Si vero sumatur subiectiue, vt cũ dicimus, Coloratum est q̃tũ, tũc substernitur alicui. sed q̃m hoc accidit sibi, iõ dicimus q huiusmodi sunt p accidens. Si aũt sumatur quidditatiue: vt dicimus coloratũ est visibile. sic etiã aliquid p̃dicatur de eo, sed q̃uo tunc non substernitur coloratum, inquãtum denoïat prius subm̃, sed inquãtum quidditas quędã est, iõ vlr verificatur, q denoïatiuo vt sic, proprie prædicata sunt, & non sub̃ta Non ergo docemur hic loco accñs de accidente non p̃dicari. Sed sicut didicimus in superiori dubitatione, subm̃ vel subiectã. i. quidditatiuum nõ dici de suo denoïatiuo, ita nunc discimus denoïatiuum de altero eiusdem denoïatiuo non dici nisi f̃m accñs. hoc.n. modo statum quærēdo inuenit inferius & superius.

Ad tertiũ dubium.

Ad tertiũ dubium dupl̃r dr̃. primo sequendo dicta, q rõ Arist habet locum, q̃n passio de passione prædicatur. sicut & q̃n subiectum de passione dr̃. & ɔñr q omnes hmõi prædicationes sunt per accñs. i. impropriæ. Et sicut stat subm̃ dici de passione p se in primo mõ perseitatis, & p accidens vt mõ loquimur de p accñs, ita pariformiter stat passionem de passione p se, iuxta superius dicta. & p accidens f̃m nunc dicta prędicari. Scđo dr̃. p̃mittendo duas differentias. Quarũ prima est inter p̃dicationē subiecti de passione & passionis posterioris de passione priori. s. subm̃ nõ oritur a passione passio aũt posterior nascitur ex priore. Scđa est inter passiones inter se. s. q aliqua passio nascitur ex alia, sed nõ recipitur in illa, vt appetitiuũ ex cognoscitiuo. Aliqua vero nascit ex alia, & recipit in illa, vt visibilitas ex colore, & color ex corpore terminato. Dr̃ ergo q sicut rõ Arist. cũ quadam latitudine suscipienda est in cõtingentibus & necessariis, vt magis. s. censeatur p accidens illa, album est hõ, q̃ illa, risibile est hõ. ita & in necessariis ipsis magis per accñs sit illa risibile est hõ. q̃ illa, intellectiuum est appetitiũ illa vero, in qua passio de anteriore passione, in qua recipit, prædicatur, p se simpl̃r censeatur, licet aliquo mõ per accidens participare videat. qa est potius mediũ, quo sequēs passio recipitur in subto, q̃ sit recipiens illã. Prima r̃nsio logica est, vtpote res vt stãt sub intētionibus quidditatiui & denoïatiui, subiecti & p̃dicati, considerans. Scđa aũt res ipsas potius cõsiderat. & licet prima textui magis cõsona videat, eo qđ logicæ se loqui Arist. asserit in hoc capi. Scđa tñ eiicienda non est, q̃m descendendo ad hanc partē logicę demonstratiuam, .s. opus est ad m̃am necessariam, & res ipsas conuertere mentis aciem. p̃sertim quia vsus huius artis rebus magis attendit, q̃ logicalibus proprietatibus. Vñ & Aristo. hic analytice loquens in ,pbatione quintæ conclõnis, vtitur imparis passione, vt eius p̃dicato in secundo mõ dicendi per se. & iterũ passione illius passionis, & sic deinceps. ex hoc insinuans q cõsiderantibus rerũ nãs, per se q̃nq; est, q logicis per accñs fit. Sed contra vtrãq; r̃nsionem instatur: q̃m Arist. hic in textu dicit, q p̃dicationes per accidens demr̃ationes abiiciunt, & vtuntur p̃dicationibus per se. & propterea has tm̃ p̃dicationes vocari absolute vult.

T. c. 14.

Superius aũt pluries habitum est. q p̃dicationes, q̃bus vtitur demõstrator, sunt in primo vel in secũdo mõ perseitatis. Ex quibus arguit sic, oïs prædicatio ingredies demonstrationem est p se, eo mõ quo nunc loquimur. vt patet ex prima auctoritate: oïs p̃dicatio primi vel secũdi modi perseitatis ingreditur demr̃ationem, vt patet ex se-

eunda auctoritate: ergo omnis prædicatio per se illo mō, est per se hoc modo. Cuius oppositum vtraq; responsio, & omnia hic dicta sustinent. Ad hoc dicitur, quia proprie loquendo prædicatio per se positiue, de qua in perseitatibus locuti sumus, prædicationem per se negatiue, de qua modo sermo habetur, supponit, sicut proprium commune, & demonstratio syllogismum. iō omnis prędicatio per se illo modo est per se hoc modo. Sed ex hoc non sequitur, quod omnis connexio aliquorum per se in primo vel secundo vel quarto modo, sit prædicatio per se: quoniam proprietatē vocabulorum seruando, quam hic Aristoteles seruandam censet, multæ sunt coniunctiones per se, quæ non faciunt prædicationem per se aliquo modo, nisi improprie. propter hanc enim causam ibi reprehendimus dicentes subiectū prædicari de passione per se, licet coniuncto sit per se, & inter eas, quæ improprie per se sunt annumerauimus. Ad argumentum ergo dicitur concedēdo totum, proprietatem prædicationis per se seruādo. nec oppositum aliquando sustinuimus. sed cōiunctiones per se multorum prędicationes per se fundare non posse diximus. Vbi sciendum est, ꝙ quando demōstratur secunda passio per primam, tunc maior, si ꝓprietas prædicationis seruabitur, non assumit primam passionem, vt subiectum secundæ. sed vt causam proximā secundę. & fiet demonstratio hoc modo, habens intellectū est appetitiuum: homo est habens intellectū: ergo homo est appetitiuus. & sic de aliis. Verum quia vsus huius aetii, vt diximus, materiam magis q̃ formam considerat, ideo pl̄ri frequenter in necessaria materia hanc proprietatem prædicationis despiciunt in vsu, non tamen in speculatione, & traditione artis. propter quod mirandū non est, si aliter docemus & aliter facimus (loquimur enim vt multi, intelligentes vt pauci.)

Loquendum vt plures, sapiendum vt pauci.

Qñ accñs reale prædicatur de subiecto vniuersali, est pdicatio secundū se.

Circa eandem materiam occurrit quædam dubitatiūcula, quia non videtur verum qd' prædicatio accñtis realis de subiecto vl̄i sit secundum se, puta albedinis de hoīe, dicendo homo est albus qm̄ hmōi non insunt vl̄ibus, nisi ratione singularium, quæ alterum quid sunt ab vl̄ibus. non.n. homo est albus, nisi quia sortes est albus &c. Ad hoc dicitur, ꝙ oēs hmōi prędicationes sunt per se, eo qd' prædicatum non inest subiecto rōne alterius. alterum n. hic non dicimus proprium indiuiduū, sed alterius vniuersalis indiuiduum, vel alterum vniuersale, & ratio est, quia proprium indiuiduum idē fm essentiam est ꝙ suum vl̄e. Vnde Arist. in textu dicens hanc esse per se, lignum est album. dicit hoc ideo esse, quoniam non ideo dicitur lignum album, quia aliqd' alterum sit album q̃ qd' vere est lignum. vel lignum aliquod ex pe esse per disiunctum membrum appositum, insinuans quod aliquod lignum a ligno altero non censetur.

De accidente 7 diuisione 7, circa medium de genere & specie c 3. circa principium capituli quod supra textum com. 2.

Circa id qd' in textu dr̄. s. qualitatis non esse qualitatē. dubium occurrit. an vnum accidens possit esse subiectiue in alio. Sed quia hoc metaphysici est. & in commentariis super libellum de ente & essentia memini declaratū esse. vbi & discussimus quomodo genus sit aliquid speciei, & huiusmodi multa huius capituli explanationi proficua, ideo hæc nunc omittenda censui.

Circa quintam conclusionem dubitatiuncula quædā est. quia ibi Aristo. dicit, ꝙ oīa, quæ insunt iuxta secundum modum perseitatis, sunt conuertibilia. Hoc. n. superius dictis repugnat. Didicimus siquidē non solum hanc esse in secundo modo, triangulus habet tres, sed hanc isocheles habet tres, vbi termini conuertibiles non sunt. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ quia perseitas secundi modi latitudinē habet, & ꝓpōnes illæ, quæ primum tenent locum, sunt, in quibus passio de suo proprio subiecto dr̄, vbi conuertibilitas saluatur, & rōne ipsarum, cętere secundi modi pseitatem ingrediuntur: merito Aristo. ea, quæ principalr p se sunt, intuitus, dixit oīa esse cōuertibilia, non ea rōne, quia de quibuscūq; per se dn̄r, dn̄r cōuertibiliter, vt obiectio accipit. sed qm̄ eis conuertibiliter insunt, cū quibus primo constituunt secundi modi perseitatem. & qm̄ ad hmōi conuertibilia, cętera in hoc cōprehensa modo reducuntur, ista non est in secūdo mō, isocheles habet tres, nisi quia ista est in scdo mō, triangulus habet tres, vt patet.

Per se secūdi modi cōuertibilia sunt

Q̃ño mediatæ propōnes ad immediatas reducuntur. Cap. 19.

MOnstratis aūt his, manifestum est q si aliquod idem duobus insit. ut A & in C & in D nō prædicante altero de altero, aut nullo mō, aut non de omni, q non semper secundū cōe aliquid inerit. Vt scalenū & isocheli duobus rectis æquales habere secundum cōe aliquid inest. secundū. n. q figura quædam est & non secundum alterā inest. boc aūt non semper sic se habet. Si aut B secundū qd' est A in C & D manifestū igitur est, q B in C & D secundum cōe est, & illud secundū alterū. quare duorum terminorū medii, infiniti utiq; incidūt termini, sed hoc est impossibile: scdm igitur cōe aliquid esse nō necesse est semper idem in pluribus, quoniā nec erunt immediata spatia. In eodē quidē genere, & ex eisdē atomis necesse est terminos esse: siquidem his, q̄ per se sunt, erit cōe, non. n erit ex alio gn̄e in aliud descendentem demonstrare. Manifestum aūt est & cū A in B sit. siquidem est aliqd' mediū, est demonstrare qd' A in B sit & elemēta hmōi sunt hæc & tot quot media sunt. Immediatæ. n. propositiones sunt elementa, aut oēs, aut ul̄es, si uero non est medium, nō amplius erit demōstratio, sed in principia uia hæc est. Sil'r autem erit & si A in B non sit. siquidē. n. aut erit mediū, aut prius cui non inest erit demōstratio: si uero nō, non est sed principiū, & elementa tot sunt quot sunt termini. et horum propōnes principia demōstrationis sunt. & sicut quædā principia sunt indemōstrabilia qd' sit hoc illud, & qd' sit hoc in illud, sic & qd' nō erit hoc illud, nec qd' sit hoc in illud. quare hoc quidē esse aliquid, alia autem non esse aliquid. erūt principia. Cum aūt oporteat demonstrare aliquid accipiendū est qd' de B primū prædicetur sit C & de hoc sil'r A, & sic semper uadens nequaq̄ extra propō cadet, neq; extra esse ipsius A accipiatur ut demōstretur, sed semper mediū condenset. quousq; indiuisibilia fiant, & unū. Est aūt unum cum immediatum fiat, & una propō simplex est immediata. Et quēadmodum in aliis est principium simplex. Hoc aūt non idem ubiq; sed in graui quidem uncia, in melodia aūt tonus, in membris aūt diuisio, aliud aūt in alio, sic est in syllo una propositio immediata. In demonstratione aūt & scientia intellectus. Tex. 155. Tex. 156. Tex. 157. Tex. 158.

In demonstratiuis quidem igitur syllis eius quod est, nihil cadit extra: in priuatiuis aūt hoc quidem qd' oportet esse, nihil extra hoc cadit. ut si A nō est in B per C. si. n. in B omni quidē est C in nullo C aūt est A. Item si indigeat qd' in C A nullo sit, mediū accipiendū est ipsius A & C & sic semper procedet. Si uero oporteat demōstrare q D in E nō sit, in eo qd' est C in D quidē omni, in E autem nullo aut in omni, nunq̄ extra E cadet, hoc aūt est ui non oportet inesse. In tertio aūt modo neq; a quo oportet, neque quod oportet priuari, nequaquam extra ibit. Tex. 159.

Summa huius capituli hæc est.

SI aliquid inest pluribus, q̄ nō p̄dicantur de inuicem, vel nullo mō vel non de omni, non semp fm cōe aliquod inest. Probatur ducendo ad impoſſe, qm̄ inter duos terminos essent infinita media. patet i terminis A prædicato: C D subiectis: B communi illo. 1. Conclus.

Scdm tm̄ cōe aliqd eē, nō necesse est semp idē i plurib' ꝓbatur ducendo ad impoſſe, qm̄ perirēt imediata spatia. Secunda.

In eodē tm̄ genere & ex eisdē atomis, necesse est terminos esse. Probat a posteriori qm̄ cōe illud erit de his q̄ sunt per se, qm̄ non demonstratur de genere in genus. Tertia.

Propō affirmatiua vera, si habet mediū, est demōstrabilis. Et elemēta hmōi sunt hæc, & tot, quot sunt media. probatur secunda pars copulatiue, qm̄ imediatæ ꝓpōnes sunt elementa, aut oēs aut vl̄es. Si non habet mediū non erit demōstrabilis. Sed in principia via hæc est. Quarta.

Propō negatiua vera, si habet mediū, aut prius, cui p̄dicatum nō insit, erit demōstrabilis. Si aūt non, nō erit demōstrabilis. sed principia, et elemēta tot sunt, quot sunt termini, & horum ꝓpōnes principia demr̄ationis. Quinta.

Sexta. Sicut quædam principia demonstrabilia sunt, ꝙ hoc sit illud, & qđ hoc sit in illo, sic & qđ non sit hoc illud, & qđ non sit hoc in illo.

Septima. In affirmatiuis demr̃ationibus, mediũ nequaq̃ extra primum & tertiũ accipiaꝛ, sed semper mediũ denseтur, de quo primũ & qđ de tertia quousq; indiuisibilia fiant, & vnũ. patet ĩ terminis a primo: B tertio: & C medio.

Octaua. Vnum est cum immediatum fiat, & vna propositio simpliciter, cum immediata est.

Nona. Quemadmodum in alijs est principium simplex, non tñ idem vbiq;, sed in graui, vncia, in melodiis tonus. Sic est syllogismo propositio immediata. in demõstratione autem & scientia intellectus.

Decima. In priuatiuis demõstrationibus in prima figura medium non est extra affirmatiuæ minoris terminos assumere, sed semper intra proceditꝛ. patet in terminis A primo, B tertio, G medio.

Vndecima. In secundæ aũt figuræ secundo & quarto modis D prĩo, E tertio, C medio medium nũq; extra E cadit. hoc autem est, cui non oportet inesse.

In tertia aũt, neq; a quo oportet priuari neq; qđ oportet priuari nequaq̃ extra ibit. Et ꝯñr ĩ ea nõ põt cõdensari.

Series autem hæc est.

QVoniam declarauit superius nõ dari processum in infinitum in demr̃ationibus, sed esse statũ, intẽdit in hoc cap. principalr̃ declarare, quo modo posteriora mediata resoluunꝛ demr̃atiue in priora immediata in qbus est status. Et duo facit. qm̃ primo ex dictis corollarie manifestat dari primũ vlr̃. & qñ vnum pluribus p se inest. tribus primis conclõnibus. quarũ primum modũ ẜm p se cõcernit & secunda primũ tertia aũt tacite quæstioni rñdet, vt habes in S. T. vel homogeneitatem illius primi aperit. & qñ vnũ vni inest, vel nõ inest, tribus alijs cõclõnibus. quarũ prima in affirmatiuis. secũda in negatiuis declarat, inferẽdo hęc prima elemẽta esse demonstrationis &c. tertia aũt ex his duabus. prima principia cõplexa, affirmatiua & negatiua in sciẽtijs explicat secundo ad principale perueniẽs reducere mediatas oẽs per demõstrationem ad imediatas, quas primas posuit, docet sex residuis cõclõnibus. quarum prima affirmatiuas. quarta autem quinta & sexta negatiuas ẜm singulas figuras plu strarit. In scd̃a v̓o & tertia vnitatem & simplicitatẽ illius primi declarat. ex hoc a priori insinuans qđ oportet ad ipsum fieri reductionem oĩum, quæ sunt illius generis.

Quæ & quot sunt elemẽta demonstrationis & quid non sit elementum. Circa quartam & quintam conclõnes primo quæritꝛ sine argumentis, quõ Arist. elementi noĩe hic vtaꝛ. Scd̃o dubitatur circa id, ꝙ dr̃. s. elementa demr̃onis sunt propositiones immediatæ, eo quia. 5. Meta. c. de elemẽto. Arist. expresse ponit elemẽta demr̃ationum primas demr̃ationes. & duo opposita hic simul asserit, dũ dicit elemẽta demonstrationis tot esse, quot sunt media vel termini & addidit qđ ꝓpõnes ĩmediatæ sunt hmõi elementa. Si. n. elementa primis mediis æquanꝛ, cũ vnico medio fiant duæ ꝓpõnes ĩmediatę elementa ipsa nõ erunt ꝓpõnes immediatæ. Et si elemẽta sunt ꝓpõnes immediatę, cũ numerus eorũ excedat numerũ primorum mediorũ, non erũt tot elementa quot sunt media sed plura mediis. Ad hoc dr̃,

Resp. T. com. 4. ꝙ cũ elementi noĩe, vt scribiꝛ. 5. meta. duplr̃ vtamur. s. ꝓprie & trãsumptiue, hic sumiꝛ ꝓprie, vt expresse ex ipso textu allegato percipiꝛ. Declarat siquidẽ ibi Aristo. propriam signationem elemẽti ex demr̃ationis elementis (vt patet ibi.) Proprie aũt sumptũ elemẽtũ signat id, ex quo fit aliqd primo in exñte indiuisibili spẽ in aliam spẽm, vt ibi dr̃. & sic ad hoc qđ aliqd sit proprie elementũ alicuius, quatuor condõnes requiruntur. primo qđ sit id, ex quo fit. i. sit mã illius, ad drĩam aliarum cãitatum: secundo qđ sit id, ex quo prĩo fiat via cõpositionis, ad drĩam mãrum proximarũ: tertio qđ sit inexistens. i. manens in illo, ad drĩam mãę transeuntis quarto qđ sit indiuisibile ẜm spẽm in aliam spẽm i. habeat talem spẽm q̃ non sit resolubilis in aliam spẽm priorem, ad drĩam mãæ primæ, q̃ spẽm nullam habet Quæ oĩa in ꝓpõnibus immediatis respectu demr̃ationum, quarũ elemẽta ponunꝛ, saluanꝛ. qm̃ ꝓpõnes immediatæ mã sunt demr̃ationis, vt patet secundo physic. & 5. meta. & ex eis primo fiunt demonstrationes, vt infra exponeꝛ. & manent ipsæ in demonstratione, & hñt nãm ꝓpõnum, ex quibus fiunt demonstrationes, irresolubile in aliã priorem spẽm, qm̃ immediatæ sunt (et superius dictũ est) ꝙ immediata est, qua nõ est altera prior. & sic patet ad primũ. Ad scd̃m dr̃. ꝙ licet Aristo. diuersimode locutus videaꝛ hic & in. 5. meta. qm̃ hic ponit ꝓpõnes immediatas esse elemẽta demõstrationum, ibi vero primas demr̃ationes elementa demr̃ationum esse dixit. Scd̃m tñ veritatẽ ꝙ ibi dixit ab eo qđ hic dr̃ non dissentit, sed doctrinæ hic traditæ declaratio est. (Consentaneũ quidem his est) qm̃ nihil aliud est demonstrationes primas esse elemẽta posteriorũ q̃ ꝓpõnes conficientes primas demr̃ationes esse elemẽta in q̃ resoluuntur posteriorũ demr̃ationum ꝓpõnes. nõ. n. aliter resoluitur demr̃atio. q̃ resoluendo conclõnem & pręmissas in anteriores, q̃ integrant priorem demr̃ationem, & illæ in alias priores demr̃ationes, & sic deinceps vsq; ad primæ demr̃ationis ꝓpõnes, q̃ amplius non resoluunꝛ, qa immediatæ sunt. Declaratiuum aũt horum illud est: qm̃ ex eo ꝑcipimus, quõ secundum numerũ primorũ mediorum est numerus elemẽtorũ oportet. n. prima media primis demr̃ationibus ęqualia esse secundum numerũ. & cõsequenter, si tot sunt elemẽta quot primæ demr̃ationes, ambæ p̃missę cuiusq; demr̃ationis, vnum elementũ sunt, & non duo. Ac p hoc tot sunt elemẽta, quot sunt media, ad quæ fit vltimo resolutio. & quot sunt termini resolutionis, ꝙ idem est. demr̃ationes ergo primæ mãlr̃ sumptæ, quæ nihil aliud sunt q̃ suæ ꝓpõnes immediatæ, elementa sunt demr̃ationum, & iõ tot sunt, quot sunt media prima, ex quibus fiunt primæ demr̃ationes. Qđ aũt ista sit mens Arist. ꝑcipi primo potest ex eo, ꝙ nulla hoc modo fit extẽsio sensuũ, nec facile arbitror inueniri a quoq; posse alium modũ quo hæc dicta concordet. p̃sertim ꝙ hic tradita, oportet qa locus proprius huius rei est, diligenter cõsiderare. Scd̃o, quia expresse S. T. in. 5. meta idẽ dicit. iõ primam demr̃ationem esse elementum posteriorum, quia primæ demr̃ationis conclõ, q̃ præmissas in se continet, qa habet in se primũ & tertium terminũ explicite, & mediũ implicite, fit p̃missa sequentis demr̃ationis, ac per hoc secunda demr̃atio oẽs terminos prioris demõstrationis includit, & addit vnũ terminũ, minorem s. extremitatem & sic est ex quatuor terminis, tribus formaliter & vno resolubiliter & silr̃ tertia demonstratio addet vnum terminũ aliũ & erit ex quinto & sic deinceps. Ex qua declaratione apparet demr̃ationem primam, & eius propositiones esse elementa demr̃ationis, idẽ esse, & tot esse elementa quot prima media Qđ subtiliter vero declaratio hæc S. Tho. mentem Aristo. penetret, scrutanti textum (si lippus non est) facile liquet.

T. cõ 15. T. com. 3.

Supra capitulo 3. T. com. 5. T. com. 4.

Circa tertium com. 4.

Quis modus condensandi negatiuam in secunda figura. Circa modum cõdensandi negatiuam in secunda fig. in vndecima conclõne positũ, aduertẽda sunt verba illa, s. nunquã medium extra E cadet. qm̃ per ly E possumus duo intelligere, vel minorẽ extremitatẽ, vel negatiuam præmissam. Si per ly E intelligatur minor ꝓpõ est sensus ꝙ ad reducendam mediatam negatiuã ad immediatam in secunda figura, oportet assumere semper mediũ, qđ non est extra terminos illius negatiuæ præmissæ. qa in secunda figura non potest nisi negatiua præmissa probari, quæ probatur per superiora subiecto vel superiora prædicato ipsius negatiuæ (vt superius dictũ est) & consequenter nunquã medium exit terminos illius negatiuæ. Et si obiiciatur contra hãc expositionem, qđ secundum hoc Aristo. æquiuoce vtitur in vna met rõne ly E dum expresse ponit E minorẽ extremitatẽ, & postmodum subdens, nũquam extra E cadet. demõstrat secundum hanc expositionem per ly E negatiuã præmissam. Rñdetur ꝙ non est proprie æquiuocatio. sed p Synechdochen posuit partem ꝓ toto. quia (ly E) fuerat terminus in subiecto positus negatiuę præmissæ, vt patet in textu. Et si instẽ, quia Aristo. cum dixisset nunq; extra E cadet, subdidit. hoc aũt est cui non oportet inesse, insinuans p hoc minorem extremitatem. Rñdetur qđ p illa verba subdita non prohibemur sequi expõnem dictã, qm̃ dicemus qđ ipsa pręmissa negatiua est, cui nõ oportet inesse, qa est signans

cui nõ oportet inesse. Si aũt p̃ ly E intelligimus ipsam minorem extremitatẽ. Tũc ly extra E nõ tenebit, vt terminus ad quẽ, vt prima expõ accepit, sed construetur in habitudine termini a quo & erit sensus q̃ nunq̃ medius terminus cadet ab extra E, quia semp medius terminus, qui assumetur manebit extra E.i. minorẽ extremitatẽ, eo qd' semper oportet mediũ assumere. q̃ sit de gñe maioris extremitatis (vt ex superius dictis patet) q̃a semp maior ꝓpositio in scđo & quarto mõ secundæ fig. est affirmatiua.

T. cõ. 16 & subiicit primũ medio & ꝯñr si in infinitũ assumaf infra illos modos, oportet medio esse extra minorẽ extremitatem, & intra maiorem, vt superius declarauimus.

Vbi supra. Est aũt sensus iste primo melior quo ad hoc, q̃ æquocationem aliq̃ nõ incurrit. primus aũt melior isto, quo ad hoc. q̃ ly cadet extra. magis scđm consuetum intellectũ accipit. Et si obiiciatur contra istã secundam expõnem, q̃ scđm eã Arist. non tradidit vlẽ regulam accipiendi mediũ ad condensandum in secunda fig. sed tãtum stando infra limites quarti & secundi modi, & scđm primam expõnem regula est vlis.

Cap. 17. de hoc vltimo circa textum cõ. 34. Rñdetur qd' eadẽ rõne motus Arist. hic secũdi & quarti modi secũdæ fig. meminit, & nõ aliorũ, qua supeetus eorũdem tñ meminit cũ de infinitatione demonstrationum ageref. & sicut ibi rõnabiliter hoc fecit, vt ibidem declarauimus, ita & hic vtriusq̃ generis expõnis sensum sequere, & textui q̃ vis attribue.

Propositio immediata et secundũ quid sit. Circa sextam conclonem aduerte, q̃ in hoc loco expresse habef, a S. T. q̃ ꝓpõ imediata seu p̃ se nota sm se, & si sit illa, in qua p̃dicatum est de rõne subiecti (vt superius dixit) non tñ est sola illa, qm̃ qñ passio de suo primo subiecto enunciaf, imediata, & p̃ se nota ꝓpõ fit, vt hic dr̃.

1. q. 2. arti. 1 & primo contra Gẽ. cap. 11. Et ꝯñr hinc habef, q̃, cũ S. Th. in scđo cap. (& alibi dicit) q̃ propositio p̃ se nota est, in qua prædicatũ ponitur in ratione subiecti, nõ diffinit propositionem per se notam, licet principalem eius materiem declaret.

Quòd demõstratio uniuersalis sit præstantior. Cap. 20.

Tex. 160. CVm aũt sit demõstratio alia quidẽ particularis, alia uero ulis, et hæc quidẽ categorica, illa uero priuatiua, dubitatur qualis potior sit: silr aũt & ea quæ demonstrare dicitur, & deducenti ad

Tex. 161. impoßibile demõstratione. Primũ quidẽ igitur intendemus de ulĩ & de particulari, ostendentes aũt hoc, & de ea q̃ demonstrare dicitur, & quæ est ad impoĺe, dicemus. Videbitur quidẽ igitur fortaßis utiq; quibusdã sic intendẽtibus, particularis esse dignior: Si. n. secundũ q̃ maxime scimus demõstrationẽ potior est demõstratio. (hæc. n. uietus demõstrationis est) magis aũt scimus unũ, cũ ipsum cognoscimus scđm ipsum, q̃ secundum aliud, ut musicũ corriscũ qñ corriscus musicus est q̃ qd' hõ musicus sit. silr aũt & in aliis: sed ulis quoniã aliud, nõ quoniam ipsum cõtingit demõstrat, ut quoniã æquitibiarũ est, non quia æquitibiarũ, sed quoniã triangulus: sed particularis, quoniam ipsum est. Si igitur potior quidẽ est q̃ est scđm ipsum, hmõi aũt est particularis, ulĩ magis & potior utiq; scđm partẽ demõ-

Tex. 162. stratio erit. Amplius, si ulẽ quidẽ nõ est aliqd præter singularia, demõstratio aũt opinionẽ facit esse aliqd hoc, scđm qd' demõstrat, & q̃dã naturã esse hãc in his quæ sunt: ut triãguli præter quosdã, & figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros: potior aũt est quæ est de esse, q̃ de nõ esse, & propter q̃ nõ erra-

Tex. 163. Sic rectius legeref omnibus cod. Procedentes enim monstrant quemadmodum de proportione, vt quòd neque sit aliquid tale, quod proportionatũ qd' neq; linea neq; numerus, neq; solidum no- bitur q̃ propter q̃ errabitur: est aũt ulis hmõi. (Procedẽtes. n. demõstrat qd' est analogũ, q̃ neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planũ est sed præter hoc aliqd.) Si igitur ulis quidem magis hæc est, de eo aũt qd' est minus q̃ particularis, et facit opinionem falsam, indignior utiq; erit ulis particulari. Et primũ quidẽ nihil magis in ulĩ q̃ in particulari rõ est: Si. n. q̃ duobus rectis inest, nõ est scđm q̃ est isocheles, sed scđm q̃ triãgulus est cognoscens, quoniã ipsum minus cognouit inquãtũ ipsum est, q̃ cognoscens quoniã triãgulus est. & oĩno si nõ sit quidẽ scđm qd' est triangulus. postea demõstrat, non utiq; erit demõstratio. si uero sit cognoscens unũquodq; scđm qd' unũquodq; est, magis cogno-

uit. Si igitur triãgulus in plus est, & eadẽ rõ, & non scđm æquiuocationem triãgulus est, & inest omni triãgulo qd' est duobus rectis habens æquales, nõ utiq; & triangulus inquãtum æquitibiarum, sed æquitibiarũ scđm qd' est triangulus, habet hmõi angulos. quare ulẽ sciens magis cognouit scđm qd' est, q̃ scđm

Tex. 164. partem. potior itaq; est ulis q̃ particularis. Amplius siquidem sit quædã rõ una, & non æquiuocatio, ulẽ erit utiq; nihil minus quibusdam scđm partẽ: sed magis est, quãto incorruptibilia in illis sunt. quæ uero scđm partem sunt, corruptibilia sunt magis. Amplius neq; una neceßitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc quoniam unũ ostendit. nihil magis q̃ in aliis quæcũq; nõ aliquid sigñant, sed aut quale, aut ad aliqd, aut facere. sic ergo nõ

Tex. 165. demonstratio est cã, sed male audiens. Amplius si demõstratio est syll's demonstratiuus causæ & propter qd, ulẽ aũt magis est causa: cui. n. per se inest aliqd, hoc idem ipsum cã est, ulẽ aũt primo est cui inest per se, cã ergo ulẽ est. quare & demonstratio di-

Tex. 166. gnior est. magis. n. cã est, & qd' propter hoc quid est. Amplius usq; ad hoc quærimus propter qd, & tũc opinamur scire, cum non sit aliqd aliud q̃ hoc, aut qd' fiat, aut qd' sit: finis. n. & terminus ultimus iã sic est. ut cuius cã uenit. Vt accipiat argentũ: hoc aũt est, quatenus reddat cui debuit. hoc aũt est ut non iniuste agat, & sic procedẽtes, cũ non amplius propter aliud, neq; alterius cã, propter hoc sicut propter finẽ dicimus uenire & esse & fieri, & tũc cognoscere magis propter qd uenit. Si igitur se habet silr in aliis causis & quæ sunt propter qd in his aũt quæcũque causæ sic sunt, sicut quæ est cuius cã, sic scimus maxime & in aliis: igitur tũc maxime scimus qñ non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cũ igitur cognoscatur quidẽ qd' quatuor q̃ sunt extra æquales sunt, quoniã isocheles, adhuc deest propter quid, quia triangulus & hoc quia est figura recti linea. si aũt hoc non amplius propter qd aliud, tũc maxime scimus, & ulẽ aũt tunc,

Tex. 167. ulis itaq; potior est. Amplius q̃tocũq; aliquid scđm partes est, in infinita cadit, ulis aũt in simplex & finem: scđm aũt qd' sunt infinita nõ scibilia sunt, sed scđm qd' sunt finita scibilia sunt: secundum itaq; qd' ulia sunt, magis scibilia sunt, q̃ quæ sunt secundum partẽ. Demonstrabilia ergo magis sunt ulia. De demõstrabilibus aũt magis est demonstratio, silr. n. magis, ad aliquid sunt, dignior ergo ulis est q̃ quidem particularis et magis est de-

Tex. 168. mõstratio. Amplius si magis propouẽda. scđm q̃ hoc et aliud, q̃ secundum q̃ hoc solum cognoscit. Vlẽ aũt habens cognoscit & particulare, hoc aũt ulẽ non scinit, & sic magis peoponẽda erit

Tex. 169. uniuersalis. Amplius aũt & sic: ulẽ. n. magis demonstrare est, q̃ est per mediũ demonstrare, cum propinquius sit primo principio, proxime aũt immediatum est, hoc aũt est principium. si igitur quæ ex principio est, ea quæ nõ est ex principio q̃ magis etiã ex principio, ea quæ minus, est certior demõstratio. Est aũt huiusmodi ulis magis. Dignior itaq; ulis magis erit. ut si oportet demonstrare A de D, per media in quibus est B C: magis autem

Tex. 170. sursum sit B: quare, si per B ulẽ magis est. Sed eorũ, quæ dicta sunt, quædã logica sunt: maxime aũt manifestum est, q̃ ulis magis propria sit, quoniã propõnem hanc quidem hñtes priorem scimus quodãmodo & posteriorem potẽtia, ut si quis cognouit, quia oĩs triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, scinit quodãmõ & qd' isocheles, q̃ duobus rectis potentia sit. Et si non cognouit qd' triangulus sit, hanc aũt habens propõnem, uniuersalem, nullo mõ cognouit potentia, neq; actu. Et ulis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensu perficitur. Qd' igitur ulis dignior sit particulari tot modis dicta sunt.

Summa huius capituli hæc est.

Diuisio positiua. QVoniam demr̃ationum, alia vlis, alia partic. alia categorica, alia priuatiua: alia ostẽsiua, alia ducens ad impoĺe. Dubitatur fm q̃libet combinationum, quæ sit potior, & primo de prima.

Conclusio falsa prima pars. Demſtratio particularis eſt potior vli. probatur dupl'r primo ſic. Demſtratio, ſm q̄ maxime ſcimus, eſt potior. ꝓbatur, qm̄ hæc eſt virtus demſtrationis: ſed ſm particulare magis ſcimus: ergo. ꝓbať minor, qa magis ſcim⁹, cũ aliqd cognoſcimus ſm ipſum q̄ ſm aliud. Declaratur exẽplo. Magis ſcis ſcimus coriſcum eſſe muſicũ ſciẽtes ipſum eſſe muſicũ, q̄ ſciẽtes hoĩem eſſe muſicũ, ſed ſm particularẽ ſcimus ſcd̄m ipſum, et ſm vlem ſcimus ſm aliud. Declaratur exẽplo. ſm.n vlem ſcimus qď æquilaterus habet tres, non ſcd̄m qď æquilaterus, ſed inquantũ triangulus. ſm vero particularem, qm̄ ipſe æquilaterus eſt habens tres. Secundo ſic.

Secunda. Tertia. Demſtratio potior eſt q̄ de eſſe, q̄ q̄ de non eſſe, & propter q̄ nõ errabiť, q̄ propter q̄ errabiť: ſed vlis eſt de eo qď eſt minus, & facit opinionẽ falſam: ergo &c. ꝓbatur minor quo ad primã partẽ, quia vle non eſt aliquid præter ſingularia. quo ad ſecundam vero, qa demonſtratio vlis facit opinari eſſe aliqd hoc, & q̄dã naturam hanc in rerum nã, ꝑter particularia, qm̄ demonſtrat de eo qď eſt analogũ. ꝙ neq; hoc neq; illud eſt.

Reſpõſio ad primam. Primum quidem nihil magis in vli q̄ ĩ particulari rõ eſt. Probatur, qm̄ ſiue paſsio ſit propria triãgulo. et de inferiori monſtretur. ſiue nõ ſit propria triangulo & de eo monſtretur, nõ ſit cognitio ſm qď ipſum, neq; demonſtratio vera, ſed magis ſemꝑ cognouit, cognoſcẽs vnũquodq; ſm qď vnũquodq; eſt. Si igitur triangulus in plus eſt, & vnã rõnem habet, & omni triãgulo ineſt hr̃e tres &c. non inquãtum æquilaterus, ſed inquãtum triangulus habet tres. ac per hoc ſciens vlr, magis cognouit ſecundum qď ipſum q̄ ſciens particulariter. potior itaque vniuerſalis eſt particulari.

Ad ſecundam. Amplius ſi ſit quædam rõ vna, & non æquiuocatio vle erit nihil minus quibuſdã ſecundum partẽ, ſed magis. Probatur, qm̄ vlia incorruptibilia in illis ſunt, particularia corruptibilia magis.

Ad tertiũ. Neq; vna neceſsitas eſt opinari, eſſe hoc præter hæc, qm̄ vnum oſtendunt. Probatur, qm̄ nihil magis cogit in ſubſtantiis q̄ in aliis, quæ non aliquid ſignificant. ſed quale aut ad aliquid, vnde demonſtratio non eſt deceptionis cauſa, ſed male audiens.

Concluſio vera. Demonſtratio vlis potior eſt particulari. Probatur ſeptẽ mediis a priori. primo, demſtratio dicens magis cãm ꝓpter qd eſt potior: demſtratio dicens magis cãm & propter qd q̄ particularis, ergo. ꝓbatio maioris, quia demonſtratio eſt ſylls demſtratiuus cauſæ & pp quid. ꝓbatio minoris, qm̄ vle eſt magis cã. probatur qm̄ cui ꝑ ſe paſsio ineſt, cauſa eſt: vle aũt eſt primum, cui paſsio per ſe ineſt; ergo vniuerſale magis cauſa eſt.

Scd̄o, tũc maxime ſcimus, cũ non eſt pp qd aliud: vle aũt eſt tunc; ergo vlis eſt potior. ꝓbatio maioris, qm̄ vſq; ad hoc quærimus pp qd. & tũc opinamur ſcire cũ nõ ſit aliqď aliud pp qd, aut qď fiat, aut qď ſit q̄ hic. Declaratur exẽplariter in cauſis finalibus, quibus quo ad hoc ſiles ſunt cauſæ reliquorũ generũ. Minor declarať exẽplariter in æqualitate angulorũ qui ſunt extra.

Tertio, magis demſtrabiliũ magis eſt demſtratio: vlia ſunt magis demſtrabilia particularibus: ergo demſtratio vlis eſt magis & dignior. Probatio maioris, quia q̄ ſunt ad aliquid, ſilr magis ſunt. Probatio minoris, qa ſunt magis ſcibilia. probatur, qm̄ vlia vt ſic finitant. particularia aũt infinitant. probať, qm̄ vle tendit in ſimplex & finem. ſm particularia vero in infinita proceditur.

Quarto, demſtratio ſm q̄ hoc & aliud cognoſcimus ꝑponenda eſt ei ſm q̄ hoc ſolũ nouimus: ſed cognoſcens vle cognouit etiã particulare, et nõ ecõuerſo. ergo &c.

Quinto, demõſtratio ex medio propinquiori immediato principio eſt certior ea quę eſt per medium diſtans: ſed demonſtratio vniuerſalis magis eſt hmõi: ergo ꝓbatio maioris Demonſtratio ex principio prior eſt ea quæ non ex principio. & quæ magis ex principio ea quæ minus. Declaratio minoris in terminis A primo, D tertio, B C mediis ſubordinatis, ita qď B vniuerſalius ſit. Scire per B erit magis.

Sexto qm̄ hñs ꝓpõnem vlem, ſcit quodãmodo poſteriorem, & habet potentiã: hñs aũt particularem, vlem nullo modo cognouit, neq; potentia neq; actu.

Septimo, quoniam vniuerſalis intelligibilis eſt, particularis autem in ſenſu perficitur.

Series autem hec eſt.

INtendens de cõparatione demſtrationum tractatum facere, inchoãs in hoc cap. in illo quatuor facit. primo ponit triplicem demſtrationum cõbinationẽ, mouens tres q̄ones. ſecundo primam q̄onem proſequens tribus mediis, quorum duo in ſecunda rõne includũtur, ad partem falſam arguit. tertio ſoluit dictas rationes. quarto partem veram ſeptem rationibus confirmat.

Quod demonſtratio vniuerſalis, vel particularis. Circa terminos huius primæ q̄onis aduerte qď aliqd dr̃ vle vel particulare dupl'r. Vno mõ vniuerſale quidẽ, quia eſt vnũ in multis & de multis, particulare vero quia eſt vnum numero. & ſic de vli & particulari Porphyrius tractauit, & non eſt ad propoſitum noſtrũ: qm̄ demonſtratio non dr̃ vlis vel particularis, eo qď ſit de ſubto, ꝙ eſt cõe multis, vel de ſubiecto vno ſecundum numerum. Demonſtratio. n. concludens Iſocheles hr̃e tres; particularis eſt, & tñ Iſocheles de multis prædicatur. Alio mõ aliquid dicitur vniuerſale quia eſt adequatum illius prædicatum &c. vt ſuperius in c 5. vt vniuerſali locutus fuit Ariſto. & hoc modo accipimus hic vniuerſale: ex tali ſiquidem vniuerſali dr̃ demonſtratio vlis illa, quæ demõſtrat paſsionem de eius adæquato ſubto, vt habere tres de triangulo: & ꝑ oppoſitum illa dicitur particularis demonſtratio, quæ demonſtrat paſsionem de eius inadæquato ſubiecto, vt habere tres &c. de Iſochele. *T. c. 11.*

Dignitas demonſtrationis tam vniuerſalis q̄ particularis in quo conſiſtat. Circa rõnem ad primam rõnem aduerte primo ꝙ illa prima rõ ex malo intellectu tituli q̄onis procedebat. concluſit ſiquidem vere qď demſtratio particularis eſt potior vli reſpectu ſubiecti particularis, & tñ concludere debebat, ꝙ demſtratio particularis eſſet ſimpl'r potior vli: non enim quæriť hic, an reſpectu ſubiecti particularis vna ſit potior alia. clarum ſiquidẽ eſt, ꝙ ꝑfectius ſcire facit ſubm particulare eſſe tale, puta Iſochelẽ hr̃e tres, demſtratio particularis q̄ vlis faciat: qa illa facit illud ſcire in actu, hæc in potentia: ſed quæritur ſimpl'r quæ ſit potior. Aduerte ſecundo, ꝙ quia ratio illa nunq; aſſumpſit qď demſtratio particularis facit ſcire ſcd̄m qď ipſum, ſed qď facit ſcire qm̄ ipſum. ſ. particulare eſt tale, vlis autem facit ſcire non qm̄ ipſum eſt tale, ſed qm̄ aliud. ſ. eius ſuperius eſt tale, Ariſt. vero rñdendo tranſiit (ad ſecundum qď ipſum) & mutare vr̃ terminos argumenti, propter hoc inq; poſſet forte alicui videri minus bene Ariſt ſoluiſſe. Sed ob hoc neminem turbari decet, qa ſcire qm̄ ipſum, non particulare, ſed abſolute, & ſcire ſm qď ipſum ex additione ſe habent. & poſterius includit primum, & addidit. & propterea declarando qď demſtratio vlis facit ſcire ſcd̄m qď ipſum. particularis aũt non, ſufficiẽter inſinuauit ꝙ demõſtratio vlis facit ſcire qm̄ ipſum, licet non faciat actual'r ſcire qm̄ ipſum particulare eſt tale. & per hoc argumento ſatiſfactum eſt, quia iam habeť qď non attenditur dignitas demonſtrationis penes ſcire, qm̄ ipſum particulare eſt tale, ſed quoniam ſecundum qď ipſum ſcire facit.

Quo ſenſu vniuerſale potius ſit particulari. Circa rñſionem ad ſecundum datam, vbi dr̃ qď nihil minus vle erit particulari, ſed magis. Dubitatur an verũ ſit vle magis eſſe q̄ particulare, & q̄tum valeat rõ huiuſmodi adducta ab Ariſt. ſ. ꝙ vlia incorruptibilia ſunt. videtur. n. ꝙ particulare magis ſit qm̄ particulare habet eſſe ſimpliciter, vniuerſale autem habet eſſe ſcd̄m quid. ſ intellectuale ſeu obiectiuũ, ſm doctrinam peripateticã non ponentem vlia ſubſiſtere: magis aũt eſſe conſtat habens eſſe ſimpliciter q̄ habens eſſe obiectiuum ergo &c. Præterea in particulari includitur vniuerſale actu, & nõ econuerſo: & ꝯñr quicquid eſſe eſt in vniuerſali eſt in particulari & non econuerſo. ergo vniuerſale nõ eſt magis particulari, ſed potius ecõuerſo. Præterea quod aut nihil eſt, aut poſterius particulari, nõ magis eſt ipſo particulari: ſed vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt, vt dr̃ in. 1. de aĩa. ergo &c. Similiter videtur qď ratio illa Ariſt. non concludat, quia incorruptibilitas arguens magis eſſe, eſt incorruptibilitas poſitiua: vlia aũt, vt ſupra probatum eſt, non ſunt incorruptibilia poſitiue, ſed negatiue. Ad euidentiam aũt huius dubitationis primo declarãdi ſunt termini & ſenſus rñſionis Ariſt. & deinde rñdendum obiectis. *T. com. 8.* *Cap 9. circa medium circa tex. cõ. 22.*

ctis. Termini sunt, vle, particulare: erit, seu est: & magis. Quia ergo terminos ī rn̄sionibus oportet esse cōformes terminis in obiectionibus positis, vt euitet̄ æquocatio, vle & particulare in hac rn̄sione sumuntur primo mō distinctionis suprapositæ, vle.s. ꝓ eo ꝙ est vnum in multis, & particulare pro eo ꝙ est vnū numero demr̄atum. nec sumitur hic vle ꝓ aggregato ex re & vlitate (qm̄ de talibus non sunt demr̄ationes) sed ꝓ ipsa re, fulta tn̄ conditione vlitatis, vt condōne sine qua non. s. ꝓ ipsa quidditate formalr̄ sumpta. de talibus.n vlibus scia est, vt supra diximus. Esse aūt, ꝙ sign̄at per ly est, in proposito sumi

Cap 9 post medium circa textum cō. 22. potest duplr̄. Vno mō pro esse quidditatiua. Alio mō pro esse actualis exn̄tiæ. Magis tale quoq; sumi potest dupliciter. vno mō simplr̄, alio mō quo ad hoc, puta demōstrabilitatem vel scibilitatē. Ad percipiendum igitur sensum dictorum Arist, oportet aduertere, ꝙ concto sua est vna cōparatiua, & qđ comparatio non fit inter idē et seipsum, sed inter distincta. Et quia vle & particulare nō diuidunt rem diuersificando eā, quēadmodum dr̄iæ diuidunt nām gn̄icam multiplicādo eam, sed vt modi vnius & eiusdem rei: eadē siquidem nā humana est q̄ modum vlitatis & particularitatis habet. ideo comparatio vlis ad particulare nō est accipiēda, vt inter duas res, sicut inter hoīem & bouem, nec vt inter idē et seipsum, quia periret natura cōparationis: nec vt inter includēs & inclusum, tū quia vana esset cōparatio, tum quia vnus modus nō includit aliū. sed vt inter rē sub vno mō & seipsam sub alio modo. Ad ꝑcipiendum aūt sine errore cōparationem inter A sub C modo, & seipsum A sub D mō, nō oportet inspicere quid habeat A C ex A, sed qd habeat ex, vel sub G nec qd habeat A D ex A, sed quid habeat ex vel sub D. Aliter cōparatio non hr̄et fundamenta distincta. vt patet, qm̄ A idē est in vtroq;. Et sic ad videndū an vle magis sit q̄ particulare intuendū est vle vt vle, modo iā declarato. & silr̄ particulare vt particulare. Intueri āt vle, vt sic in ꝓposito, nihil aliud est q̄ loqui de ipsa nā. q̄ vlis denoīatur formalr̄. vt de hoīe in eo qđ hō & non vt hic. hoc. n. est cōipicere ipsam non conspectis indiuiduātibus cōdōnibus. Intueri aūt particulare (vt sic) est intueri nām ipsam vt cōiunctam condōnibus indiuiduātibus. Vle ergo magis esse q̄ particulare i. hoīem magis esse q̄ sortem, & bouem q̄ hunc bouē &c si ly esse intelligit̄ esse actualis exn̄tiæ & ly magis dicat magis simplr̄, falsum est. qm̄ existere particulariū est primo & simplr̄. sicut & gn̄ari, vniuersalium aūt secundario ꝑ particularia. s. sicut & generantur & corrūpūtur genitis et corruptis particularib⁹.

Cap de substantia. Vnde in p̄ntis loquens de esse actualis exn̄tiæ Arist. dixit, Destructis primis substantiis impolē est remanere secundas, q̄ vles subæ sunt. Si aūt ly magis, dicatur magis quo ad hoc, puta singularitatē. loquēdo etiā de esse actualis exn̄tiæ, verificatur ꝙ vle sit magis particulari ad hunc sensum. quia vle magis est s̄m extensionē q̄ singula particularia. & talis exn̄tia vlis magis confert demr̄ationi & scientiæ q̄ exn̄tia singulariū bos. n diuturnior est q̄ singuli boues, & magis prodest sciæ, exn̄tia bouis q̄ singulorum. Hic sensus licet sit verus, non tn̄ iudicio meo est intentus ab Arist Si aūt sumatur ly esse, pro esse quidditatiuo, qualitercūq; sumatur (ly magis) verū est vle esse magis particulari, & intentū ab Arist. Verum quidem, qm̄ rōnem quidditatiuam ipsius vlis particulare non habet, nisi quia vle participat. impossibile est aūt ꝙ participans habeat magis rōnem formalem illius cuius formali participatione est tale. Vn̄. quia sortes hominis rōnem quidditatiuam nō habet, nisi quia est hō. impossibile est ꝙ magis habeat esse quidditatiuum hoīs q̄ homo, qm̄ non qa est hic vel ille, sed qa est hō, esse quidditatiuū humanum habet. nihil ergo minus vle q̄ particulare est s̄m esse qdditatiuum. sed magis est, q̄to incorruptibilia in illis sunt. Qm̄. n. esse quidditatiui condōnes sunt fixio, imobilitas, & certitudo: & particularitati coniunctū incertū & variabile atq; corruptibile est, qa mālia sunt oīa particularia, quorum habemus sciam: & vt fundat vlitatem inuariabile & certum est, iō non solū nihil minus vle esse, q̄ particulare dixit, sed magis q̄to incorruptibiliora sunt ipsa vlia, insinuans ex hoc esse quidditatiuū ibi magis inueniri, vbi s̄m ꝓprias eius condōnes inuenitur q̄ vbi extranels coniunctum est. Q₂ aūt taliter inueniri quidditatiue magis possit sciri, nō est opus declarare. Intentum aūt ab Aristo. hunc esse sensum patet, tum quia hoc mō directe & vlr̄ vlia magis magnificant̄, tum qa ex tali vlium dignitate peripateticæ demr̄ationes nobilitantur. Ad primum ergo nō oportet aliter rn̄dere, qa ꝓcedit iuxta primum sensum. Ad scd̄m quoq; iam dictū est ꝙ hic nō loquimur de vli & particulari, vt vnū includit reliquū, sed de eis vt distinguunt̄ modo declarato. licet n. nā particularis includat totū id qđ est nā eadem formalr̄ sumpta, non tn̄ includit modū illum sed oppositum ponit, nec est idem nā vt particularis, & nā vt vlis fundamentalr̄. i. vt formalr̄ sumpta. Ad tertium dr̄, ꝙ non militat aduersus intentum nr̄m, qm̄ Arist. ibi loquit̄ de toto coniuncto. i. re vli, hic aūt loquitur de substrato, vt sic. cuius signū est ꝙ ibi dixit, aīal vle nihil est. hic aūt vlis tm̄ noīe vlius est. Ad id vero ꝙ ꝯ rōnem obiicitur dr̄, ꝙ etiā incorruptibilitas negatiua arguit directe pfectiorem modū ipsius esse quidditatiui, de quo loquebat̄ Arist. vt ex dictis patet, & indirecte arguit diuturnius esse actualis exisientiæ: qm̄ si ex se non corrūpitur in aliis existens, corrupto vno saluatur in alio: ꝙ particularibus non cōuenit. propter quod Aristo. in litera nō dixit absolute quatto incorruptibilia sunt, sed addidit in illis. quasi diceret, qm̄ vlia in particularibus posita corruptibilibus incorruptibilitatē secundū se seruant, & illis diuturniora sunt, magis s̄m esse quidditatiuum sunt, & quodāmodo s̄m esse actualis exn̄tiæ.

Circa quartam & sextam rōnes dubitat̄. Quia falsum vr̄ esse, ꝙ habens particularē non habeat vlem in actu, neq; in potentia. Q₂. n. cognoscēs particulare cognoscat vle in actu, probatur ex eo, ꝙ vle actualiter clauditur in suo minus vli, ꝙ particulare dr̄. tam in terminis q̄ in propositionibus. in Isochele. n. clauditur triangulus, & in hac propōne, Isocheles habet tres, clauditur ista actu. Triāgulus habet tres, vt patet ponēdo diffinitionē loco noīs &c. Q₂ aūt sciens particulare, sciat vle in potentia, probatur ex eo qđ vlioris notitia ex minus vlibus colligitur sicut vlis ex particularibus: impossibile aūt esset ex inferiorū notitia superioris notitiā acquirere nisi in cognitione particularis esset in potentia cognitio vlis *Quo verū sit q sciens particularē nesciat vniversalem ī actu, vel in potentia.* Ad hoc dr̄ ꝙ dictum Arist. est simplr̄ verum, nec hm̄ōi argumenta cogunt ad oppositū. primum siquidē deficit, qm̄ aliud est id qđ est vle claudi actu ī particulari, & aliud est vle claudi in particulari. Ad primum. n. sufficit rem sign̄atam per nomen primæ impositionis illius vlis includi in particulari. vt res sign̄ata per ly aīal, in hoīe clauditur. Ad secundum aūt requiritur ꝙ res illa vt habet actum vlis i. distributa, claudatur in eo. vt qđ omne aīal sit in hoīe primū quidem est verū & non ad propositum, scd̄m est falsum & eius ꝯdictorium affirmatū est ab Aris. & est ad propositum: qm̄ ad cognoscendā hanc, Triangulus habet tres vt vlem siue prioristice, siue posterioristice (quos demonstratio exigit) non sufficit cognoscere hanc, Isocheles habet tres, vt patet. Scd̄m aūt deficit ex ignorantia metaphysice duplr̄. primo quia nō aduertit de quali potentia loquatur Aristo. secundo quia meminit quid sit proprie esse in potentia, ꝓcedit siquidē argumentū, ac si Arist. loqueretur de potentia logica, aut de potentia pħica quacunque, cum tn̄ Arist. loquatur de potentia pħica actiua volens particulare esse in actiua potentia vlis, & nō econuerso, qm̄ vlis est s̄m nām præmissa ipsius particularis includens in se mediū, quo passio de particulari concludit̄, constat autem ex scd̄o physic. ꝙ præmissæ in gn̄e causæ *Circa textum cō. 31. secundum S. Tho.* efficientis conclōnem inferunt, & qđ nihil est efficiēs suæ causæ effectiue, silr̄ esse in potentia aliqd non proprie dr̄ omne illud, ꝙ quotcūq; & quibuscūq; auxiliis potest in illud duci, sed qđ vnico tm̄ motore eget, vt deducatur in actum, vt dr̄. 9. met. & propterea quia sciens vlem ꝓpō- *T. com. 2.* nem vnica tm̄ mutatione pōt particularē scire, sgnoscendo. s. illud particulare contineri sub tali vli, sciens aūt particularem ꝓpōnem non vnica, sed multis eget cognitionibus ad cognoscendum vle, vt sic. tum quia inductione opus est. tū quia vt dictum fuit in. c. 5. etiam si oīa particu- *T. cō. 13.* laria essent nota adhuc non esset notum vle s̄m spēm, sed s̄m numerum tantum. iō merito sciens vlem dicitur scire particularem in potentia & non econuerso.

Circa septimam rõnem dubitatur, qa Arist. vr̃ egredi limites propositi. tractat.n. de demr̃atione vli & particulari, quarũ vtraq; intellectu conspicit̃ & ab eo fit: & descẽdit ad particularia sensibilia, qḋ vitiosum esse vr̃. Ad hoc dicitur, qḋ Arist. a proposito non recessit, sed vndiq; rationes adunans, sicut ex modo gñationis particularium ex vli, & ꝓcessus ad vle a particularibus tertiam rõnem confecit, qa partio ducit in infinita, collectio aũt adunat & finit. ita nũc ex terminis vlis ꝓcessus vt sic, & particularis vt sic, vlem magnificat: termini siquidẽ particularis ꝓcessus, particularia sensibilia sunt, ad quæ, cũ peruentũ fuerit, non amplius particularizari põt demonstratio: termini aũt vlis ꝓcessus, vt sic, vlia oportet esse, q̃ intellectu consistunt. nõ est igit̃ extra propositi terminos vagatus.

Quæ nam demõstrationum sit potior: affirmatiua an negatiua, ostensiua an ducens ad impoßibile. Cap. 21.

Tex. 171. *Vod aũt demõstratiua priuatiua, hic manifestũ sit. sit.n. demõstratio dignior, alijs existentibus*
eisdem, aut quæ est ex minoribus qõnibus, aut
suppositionibus, aut propõnibus. si.n. notæ sunt
silr, cognoscere uelocius per hoc est: hoc aũt ap
petibilius est. Rõ aũt propõnis, q̃ melior sit quæ ex minoribus
ulis, sic est: si.n. silr contingit cognita esse media: priora aũt no
tiora sunt: igitur per media demonstratio eorũ quæ sunt B C D,
q̃ A in E sit. Altera uero ꝑ B C, q̃ A in D sit, silr igitur hoc se
habet qḋ A in D sit, q̃ A in E sit. Sed qḋ A in D sit prius, est &
cognoscibilius q̃ qḋ A in E, ꝑ hoc.n. illud demonstratur: Credi
bilius aũt est qḋ est per qḋ, & quæ itaq; ꝑ minima est demon
stratio melior est alijs eisdẽ existẽtibus, utræq; quidẽ igitur per
tres terminos & propõnes duas demõstrantur, sed hæc quidem
esse accipit aliqḋ, illa uero esse & nõ esse aliqḋ, plura itaq; acci
Tex. 172. *pit, quare dignior est. Amplius quoniã ostẽsum est, impoẽe esse*
ꝑ utrãq; priuatiuarũ propõnum fieri syllm, sed unã quidẽ opor
Tex. 173. *tet hmõi esse, aliã uero quoniã est. Amplius iuxta hoc oportet*
accipere, prædicatiuas quidẽ.n. augmentata demõstratione ne
cesse est fieri plures, priuatiuas aũt impoẽ est plures una in oĩ
syllo esse. Si.n. in nullo esse A, in qbus est B, in C aũt sit B: si igitur
opus est iterũ augere utrasq; propõnes est mediũ inueniendum
hmõi, q̃ A B sit mediũ D: sed B C sit E, E quidem manifestũ est
prædicatiuũ esse, sed D de B prædicatiuũ qdẽ, ad A aũt tanq̃ pri
uatiuũ ponitur: D quidẽ.n. de oĩ B, sed A ĩ nullo oportet esse D.
Sit igitur una priuatiua propõ, quæ est A D, idẽ aũt modus est
& in alijs sylls: semper.n. mediũ prædicatiuorũ terminorum,
prædicatiuũ in utraq; est, sed priuatiui, alterũ priuatiuũ necesse
est esse, quare hæc una hmõi sit propõ, aliæ uero priuatiuæ. Si
igitur notius ꝑ qḋ demõstratur & credibilius est. demõstratur
autem priuatiua ꝑ prædicatiuã, prædicatiua aũt ꝑ illã non de
monstratur. prior ergo & notior & credibilior, cũ sit melior
Tex. 174. *utiq; erit. Amplius, si principiũ sylli propõ ulis immediata est:*
est aũt in demõstratiua affirma. in priuatiua aũt negatiua ulis,
propõ aũt affirmatiua, negatiua prior & notior, ꝑ affirmati
Tex. 175. *uã.n. negatiua nota est, & prior affirmatio est, sicut esse prius*
est nõ esse, quare potius principiũ demõstratiuæ q̃ priuatiuæ, di
gnioribus aũt principijs utitur dignior. Adhuc principalior.
Tex. 176. *sine.n. demõstratiua nõ est priua. Qḋ quidẽ categorica priua*
tiua sit dignior manifestũ est, et ad impoẽ ducente. Oportet aũt
scire quæ sit differentia ipsarũ. Si igitur A in nullo B, C aũt in
omni B, necesse est in nullo C esse A, sic igitur acceptis demõstra
tiua priuatiua erit demõstratio, quoniam A in C non erit. Quæ
uero est ꝑ impoẽ, sic se habet, si opus est demõstrare q̃ A in B
non sit, accipiendũ est affirmatiue A esse in B, & B in C: quare
accidit & A in C esse. hoc aũt sit notum & certũ, q̃ impoẽ est
ipsum esse. Termini quidẽ igitur silr ordinãtur. Differt aũt in
quo & qualis sit notior priuatiua propõ. Vtrũ igitur q̃ A B nõ
inest, aut q̃ A C nõ inest. Cũ igitur est conclo notior, quoniã non
est A in B, q̃ est ad impoẽ fit demõstratio. cũ aũt in syllo sit, de
monstratiua est. Natura aũt prior est quæ est q̃ A in B, q̃ qḋ A
non in C: priora.n. & notiora natura conclone sunt, ex quibus
est conclo. Est aũt quæ est A quidem in C nõ esse, conclo A aũt
in B, ex quibus est conclo. Nõ.n. si contingit remoueri aliqḋ, Tex. 177.
hæc conclo est, illa aũt sunt ex quibus, sed hoc quidẽ ex quo sylls
est, q̃ utiq; sic se habet: quare aut ut totũ ad partẽ, aut pars ad
totum se habet: sed quæ sunt A C, & A B propõnes nõ sic se hñt
adinuicem. Si igitur quæ ex notioribus fit & credibilioribus di
gnior est: sunt aũt utræq; habet ex nõ esse credibiles, sed hæc qui
dem ex priori, illa uero ex posteriori, potior simplr utiq; erit ea
quæ est ad impoẽ, demõstratio priuatiua, quare et hæc dignior
prædicatiua manifestũ est, etiã, q̃ & ea q̃ est impoẽis potior est.

Summa huius capituli hæc est.

DEmonstratio affirmatiua dignior est demr̃atione negatiua, probat quinque cõnibus. Primo sic, demr̃atio ex minoribus qõnibus, aut suppõnibus, aut ꝓpõnibus (alijs eisdẽ existẽtibus) est dignior ea, q̃ ex pluribus est: Demr̃atio affirmatiua est ex minoribus q̃ negatiua: ergo. maior probatur duplr. primo qa si sunt vtrobiq; silr nota, velocius est cognoscere ꝑ pauciora hoc aũt appetibilius est &c. scd̃a probat̃ supponendo media, s. eiusdem ordinis silr esse cognita, & priora esse notiora, qm̃ demr̃atio ex paucioribus est ex prioribus & ꝯñs ex magis cognoscibilib⁹ qm̃ credibilius est ꝑ qḋ demr̃atur. Q̃ aũt demr̃atio ex paucioribus sit ex prioribus & notioribus declarat̃ in terminis duarũ demr̃ationum primæ, quarũ A est primũ E, tertium B C D, tria media posita sub A & supra E, ita qḋ scala sit A B C D E. Scdm̃ aũt demr̃ationis ꝑ pauciora A primũ, D tertiũ, B C duo media sunt. ita qḋ scala est A B C D. Manifestũ est aũt qḋ silr se hñt conclusiones vtriusq; demr̃ationis & qḋ conclo secundæ est prior conclone tertiæ, cũ sit illius principiũ (vel secundum aliam lr̃am) scd̃a demr̃atio in alijs medijs formetur, ita qḋ A sit primũ C, tertiũ Z H duo media, & subdat̃. Manifestũ est aũt qḋ silr se hñt conclo secundæ. & penultima conclo totius ꝓcessus primi, sed hæc prior vltima conclone, qa est eius principiũ, ergo conclo secundæ, q̃ est ex paucioribus, est prior ea. q̃ est ex pluribus. Minor aũt principalis probat̃, qa affirmatiua accipit aliqḋ esse, negatiua vero esse et nõ esse licet vtraq; fit ꝑ tres terminos & duas ꝓpõnes. Scd̃o, qm̃ ex puris negatiuis non põt fieri sylls, sed altera affirma. opus est &c. Tertio, qm̃ demr̃atio affirmatiua est prior & notior & credibilior negatiua. ꝓbatur, qm̃ priuatiua ꝑ p̃dicatiuam, p̃dicatiua aũt ꝑ illam non demonstrat̃. probatur, qm̃ augmentata negatiua demr̃atione necesse est fieri plures affirmatiuas ꝓpõnes, negatiuã vero vnam tm̃ in omni syllo, declarat̃ hoc in scd̃o primæ in terminis A. 1. C. 3. B medio D medio maioris, & E medio minoris, nulla siqdẽ negatiua fiet ꝓpõ, nisi maior ꝓsylli ad maiorẽ ꝓbãdã, reliquæ oẽs affirmatiuæ sunt.

Quarto demõstratio vtens dignioribus principijs est dignior, sed affirmatiua est hmõi. ergo probatio minoris, qm̃ affirmatiuæ principium est vlis immediata affirmatiua, negatiuæ vero negatiua et illa est prior notior. probatur, qm̃ negatiua ꝑ affirmatiuã nota est, et prius est esse q̃ non esse &c. Quinto qm̃ sine demonstratiua non est priuatiua, sed econuerso, ergo &c.

Demr̃atio negatiua ostẽsiua est, q̃ primũ de tertio negatiue cõcludit ꝑ mediũ a quo negat̃ primũ, & affirmatur de tertio. declarat̃ in terminis A. 1. C. 3. B medio. Quid.

Demr̃atio aũt ducens ad impoẽ est, q̃ probat veram negatiuam, assumit affirmatiuam oppositã, & subsumit affirmatiuã verã, & infert conclonem de qua notũ & certũ est qḋ sit impoẽis, & sic certificata præmissa vera concludit assumptam affirmatiuam oppositam, probando esse impoẽem, & ꝑ hoc ibi oppositam negatiuam esse verã &c. declarat̃ in terminis A primo, C tertio, B medio, ita qḋ B nõ est A sit negatiua probanda.

Termini

Termini quidem silr ordinantur in vtraq; , sed differunt quo & qualis sit notior priuatiua oppositio , qm̄ qn̄ concl'o est notior, qm̄ non est, fit demr̄atio ad impolē. cum aūt quæ vere negatiua p̄missa est, notior fit, ostē- siua demr̄atio fit declaratur in terminis eisdem , ita. s. q̄ nullū B est A , sit vera & vere p̄missa s̄m se, & illa. nullum C est A , sit vera s̄m se, concl'o illius sunt siquidē illa maior negatiue oñsiua, & ista cōcl'o eius , & destructio cōcl'onis impolis in demr̄atione ad impolē, vt clare patet, et ꝯñr ibi assumpta vt p̄missa ad illā neg. p̄bā.

2. Conclus. Demr̄atio negatiua potior simplr est, ducēte ad impolē. probatur demr̄atio ex notioribus & credibilioribus dignior est, negatiua est hmōi. ergo. p̄baf minor, qm̄ cū vtrāq; sint ex nō esse credibiles, negatiua est ex priori, ad impolē vero ex posteriori probaf, qm̄ negatiua est ex qbus est concl'o, ad impolē vero est ex cōcl'one. declaratur in terminis eisdē, & p̄pōnibus eisdem. s. nullum B est A , & nullū C est A , ex quarū prima procedit negatiua, & secunda robur trahit ad impossibile.

Rñdet tacitæ q̃oni. Non. n. si ex destructione affirmationis verificari negatiuam cōtingit negatiua ista est concl'o, & ea ex qbus infertur sunt ex qbus, sed illud est ex quo fit sylls, q̄ se habet ad concl'onem vt totū ad partē, & illa ad ipsum vt pars ad totum hoc aūt non conuenit illi, nullū C est A , respectu illius, nullum B est A , sed econuerso.

3. Conclus. Quare qm̄ prædicatiua dignior est negatiua , & ea quæ est ad impossibile potior erit.

Series autem hæc est.

DEfinita prima q̄ōne. Reliquas exequitur, et primo secundam vnica concl'one quinque rōnibus firmata: sc̄do tertiam ostendens qd sit demr̄atio negatiua, quid ad impolē, in quo conueniāt & differant conclusionem ꝯñsiuam subdens vnica rōne roboratam, excludendo q̄dam contra rōnem obiectionē. & licet exclusio rōni inferatur ab Arist. separauimus tñ eam, vt clarius videatur quod dr̄. vltimo tertiam concl'onem adiecit. affirmatiuam demonstrationem extollentem &c.

Vis sumus processus hac q̃. Circa primam rōnem in prima concl'one aduerte, qd' ideo duplr formata est , qa difformiter habef in diuersis translationibus. lr̄a siquidem cōis, q̄ secutus est etiam Albertus, primū sensum oñdit. Litera aūt, q̄ exposuit S. T. secundum sensum habet, quē et habet trāslatio quędam, cui ex diuersis locis ppendi expōnem S. T. verbaliter cōfirmiorem esse q̄ cūi. Dico aūt hoc, qm̄ penes me habeo quādam translationem, q̄ nisi scriptorū arbitrio quibusdam quibus annexa est cōmentariis sociata sit Boetiana est, qm eloquentia cōmentariorum Boetium sonat, compertum tñ hoc mihi non est, eo qd' ih cap. de vli quædā recitat Albertus ex Boetio , q̄ in eo nullo mō sunt . licet ad hoc posset dici, q̄ Boetius duas editiones super libros posteriorum fecit, sicut sup libros peri her. & Porphyrij. Vel forte qd' vitio scriptoris ab Alber. Boetius noiatur. nec tñ translatio ista est illa q̄ exposuit S. T . vt ex seq. ca. constat , nisi libros defectibus plenos habeamus vel habuerit. Cuiuscūq; ergo sit trāslatio illa habet expresse. vt S. Th. exponit. Et melior vr̄ ista translatio in hoc q̄ cōis (sit vt rō hoc introducitur) secus aūt si vt declaratio, qm̄ iuxta hanc Arist. facit eādem concl'onem primæ demonstrationis & secundæ. & dicit silr se hr̄e illam concl'onem, vt infertur p secundā & penultimam concl'onem primæ, q̄ indubie verū est, quia vtraq; p duo media processit. et p hoc cū penultima sit prior vltima & eius principium, sequif qd' concl'o ex paucioribus sit prior . Sc̄dm cōem vero translationē Arist. non vere accipit duos p̄cessus, sed primo totū, deinde partem. primam siquidē demonstrationem facit cōiungendo supremum infimo per tria mediam, sc̄dam vero supremū coniungendo penultimo. & sic minuit vnum mediū , & subdit qd' silr se hr̄t conclusio primæ & concl'o secundæ, & cōcludit, q̄ concl'o secundæ est prior, vbi nō ita apparet, qūo hoc sequaf, nec qūo silr se habeant . Declaratio tñ stat dicendo qd' silr se habet, nō quo ad numerum mediorū, sed quo ad cætera. puta qd' sunt ex prioribus et notioribus s̄m nā̄m &c. & qd' non infertur ex silr se hr̄e concl'ones . ergo concl'o secundę est prior, sed qd' per (ly silr se hr̄e) declaratur q̄ cætera sunt paria, & postmodū quia concl'o secundæ est principium concl'onis primæ declaratur qd' est prior..

Circa probationē minoris eiusdem rōnis dubitatur, qm̄ Arist. vr̄ incidere in vitium figuræ dictionis qm̄ assumit & probat demr̄ationem ex minoribus absolutæ esse digniorem, & postmodū declinas ad minores qualitatiue, vbi expresse mutasse vr̄ terminos q̄titatis in qualitatem. Ad hoc dr̄ duplr . Primo qd' maior assumpta ab Arist. conditionanda est. sicut probatio minoris cōditionatur, ita vt intelligaf sic processisse demr̄atio ex paucioribus qualitatiue est certior : Affirmatiua est hmōi: ergo & s̄m hoc nulla deceptio accidit. processus m̄ probās maiorem hūc sensum nec tangere vr̄, sed simplr probat demonstrationem ex paucioribus esse potiorem . Sc̄do dr̄ q̄ Arist. breuitati studēs sub terminis q̄titatiuis qualitatiuos sublumpsit, nō vt qualitatiue sunt, sed qm̄ ex eis q̄titas cognoscif maior vel minor &c. & ꝯñr nullum fuit in eius processu vitiū , sed sub talis breuitas. Q; aūt ita sit q̄ s. demr̄atio ex pluribus in qualitate sit ex pluribus in q̄titate, & ex paucioribus s̄m qualitatē sit ex paucioribus simplr, & ꝯñr q̄ affirmatiua demr̄atio, q̄ constat ex affirmatiuis tātum sit ex paucioribus, & negatiua, q̄ constat ex affirmatiua & nega. fit ex pluribus sic manifestaf. Ad probandum præmissas demr̄ationes affirmatiuæ nō p̄ns assumi, nisi ea, q̄ insunt p se in primo vel in secundo mō, antecedentia. s. & ꝯña, qm̄ oēs pręmissæ affirmatiuę sunt. Ad probandum autē præmissas negatiue demr̄ationis, qm̄ vna præmissa est affirmatiua oīa supradicta cōtingit sumere. qm̄ vero altera pręmissa est negatiua extraneum ab altero extremorum mediū oportet sumere, & sic plura media sunt, si p̄missæ plures s̄m qualitatē sunt, vtraq; responsio conueniens vr̄ , sed secunda Alberto placet, & ipsi magis textus consentire videtur.

Formalis sic vitaretur ab aliis forte minus intellectum.

De certitudine & unitate & diuersitate scientiarum & demonstrationum. Cap. 22.

C*Ertior aūt & prior est scīa quecūq; ipsius quia & propter quid, eadē est, sed nō est ipsius quia, extra eā, quæ est propter qd: & quæ non est de subiecto illa, quæ est de subiecto, ut arithmetica harmonica: & quæ ex minoribus, ea, quæ est ex appositione, ut Geometria Arithme. dico aūt ex additione, ut unitas substātia est sine positione, punctus aūt substantia posita, hoc aūt est ex appositione.* Tex. 178. *Vna aūt scīa est, quæ est unius gñis, quecūque ex primis cōponitur, & partes aut passiones horum sunt per se. Altera aūt scīa est ab altera, quarūcūq; principia neque ex eisdē, neq; alteræ ex alterutris sunt. huius aūt signū est, cū in demonstrabilia ueniāt. oporteret. n. ipsa in eodē genere esse his, quæ demōstrantur: signum aūt huius est, cū indemōstrabilia per seipsa in eodem gñe sunt & proxima.* Tex. [illegible] *Plures aūt demonstrationes esse eiusdē possibile est, non solū ex eodē ordine accipiēti non continuū mediū, ut eorū quæ sunt A B C & D & Z, sed ex altero, ut sit A trāsmutari, in quo aūt D moueri, sed B letari & iterū I quiescere, uerū est, igitur & D de B, & A de D prædicari. letans. n. mouetur, & qd' mouetur, trāsmutatur. iterum & A de I, & I de B, uerū est prædicari. cīs. n. letans quiescit & quiescēs trāsmutatur . quare per altera media & nō ex eodem genere sylls est. quare est neutrū de neutro dici mediorum. necesse. n. est idem alicui utrūq; inesse, intendere aūt est et per alias figuras quot modis contingat fieri eiusdem syllm.* Tex. 180.

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. SCientia est certior et prior alia triplr s. quę eadem est ipsius quia , & propter qd. sed non est ea quæ est ipsius quia tm̄. extra eam , q̄ est propter quid. & quæ non est de subiecto illa, quę est de subiecto: vt arithmetica, harmonica. & quę ex minoribus ea, q̄ est ex appositione. vt arithmetica de vnitate, geometria dr pūcto.

2. Conclus. Scīa est vna, quæ est vnius generis , quæcūq; ex primis componuntur, & partes aut passiones horū sunt p se.

3. Conclus. Altera scia ab altera est, quorūcūq; principia, neq; ex eisdem neq; ex alterutris sunt. Declaratur a signo, qm̄ resoluendo venitur in demr̄abilia, q̄ oportet esse eiusdem gn̄is, cū his, q̄ demōstrant̄. Declaratur & hoc a signo, qm̄ demr̄abilia p seipsa in eodem gn̄e sunt & ꝓxima.

4. Conclus. Plures demonstrationes esse eiusdē possibile est, non solū ex eodem ordine accipienti non continuū mediū, sed ex altero. Declarat̄ primū in terminis A primo, B tertio, C D Z medijs ex eodē ordine subordinatis. Declaratur secundū in terminis A primo, B tertio, D & in medijs diuersorum ordinum, & applicantur ad sp̄ale exemplum. letans tertiū transmutatur primū moueṫ, & quiescit media diuersa. probat̄ deinde de hoc secundum, qm̄ neutrum de neutro dici contingit mediorū, & necesse est eidem alicui vtraq; inesse.

Series autem hec est.

COmparatis demr̄ationibus, sciētias earum effectus comparare intendit in hoc cap. & tria facit, qa primo in prima concl̄one cōparat eas sm̄ certitudinem. scd̄o secundum vnitatem & diuersitatē duabus conclusionibus. tertio quotupl̄r contingat eiusdē esse diuersas demr̄ationes ōn̄dit sic ex hoc insinuans tantā esse vim diuersitatis pncipiorū ad scias distinguendū, vt etiam circa eandem concl̄onem diuersas pariant scientias.

Quę nam scibilium diuersitas & unitas, scientiarum unitatem, ac diuersitatem inferat.

CIrca secundam & tertiam concl̄ones, et ea q̄ a S.T. in earum expōne dn̄r, multa occurrunt notanda & dubitāda. ante caetera autem oportet declarare principales terminos, quid. s. importet scia vna, & genus vnum, & qd constituat genus vnū, & deinde ad singula descēdere. *Quid scientia vna. Vna tripl̄ caret.* Scia ergo sicut & quaelibet res pōt tripl̄r dici vna. s. numero, sp̄e, & genere, sicut p oppositum aliquae scientię distinguūtur numero, vt geometria in aīa istius, & geometria in aīa illius: & aliquae sp̄e, vt geometria & arithmetica: & aliquae gn̄e, vt geometria, & metaphy. & p̄hica. Qm̄ aūt vnitas & distinctio numeralis sciarum ex vnitate distinctione aīarum, in quibus sunt subiectiue, sumuntur, & inter ea, q̄ per accn̄s sunt ordinantur, eo qd' in infinitum ꝓcedit talis distinctio, & nūc de formali tam distinctione, q; vnitate sciarum sermo sit: clarū est ꝙ non de vnitate numerali intelligendū est, cum dr̄ scia vna est quae &c. quia vero vnitas gn̄ica non est vnitas formalis simpl̄r, qm̄ iuxta genera latent multa, vt dr̄ in. 7 physic. *T. c. 31.* & vt dictum est, formalē vnitatem sciae inquirimus simpliciter, & scd̄m primariam intentionē loquēdo, nec etiā de vnitate generica sermo est qn̄ dr̄, vna aūt scia est &c. vnde restat ꝙ de vnitatē specifica seu formali simpl̄r sermo sit, cum dr̄ scia est vna &c. Notanter aūt dixi ꝙ primaria intentione & simpl̄r nō est hic sermo de vnitate generica, qm̄ ex ꝯn̄ti (vt ex dicēdis patebit) vnitas generica apparet ex verbis Arist & non solū specifica. *Quid comprehendit vnū Cap. 8. circa 1 c. 20. Vnde sumpta ratio formalis vnd quarto metaphysica. T. com. 3.* Silr̄ cum dicitur gn̄is vnius non est intelligendū de vnitate numerali, aut gn̄ica sed specifica seu formali: ly nāq; genus (vt in cap declarauimus) & sp̄ēm atomam, & analogū in se comprehendit. Est ergo sensus concl̄onis, ꝙ scia vna formaliter est cuius obiectum est vnum formal̄r. Vnde aūt sumatur vnitas formalis gn̄is subiecti ex verbis Arist & S. Th. sic accipere cōtingit. Cū n ab eodē res habeat esse & vnum esse, oportet idē esse principium formale constitutiuum generis subiecti in tali esse, et dans ei talē vnitatē. Constat aūt ꝙ res plurimae ab eadem scia considerātur, vt in geometria triāguli & quadranguli &c. & qd' hn̄t ꝙ subijciantur tali sciae non vndecūq;, sed ex aliqua rōne formali aliquo mō in eis inuenta, & ꝯn̄r ab eadem rōne formali necesse est hr̄e vnitatē formalem subm̄ talis scię, ac per hoc q̄ sit illa rō formalis, aut vnde sumat̄ oportet videre ad intelligendum vnde sciae subm̄ vnum formaliter sit. Sciendū est ergo, ꝙ res diuersae ad aliquā vnam scientiam pertinētes possunt dupl̄r considerari. Vno mō sm̄ earum singulas nās, vt triangulus inquātum triangulus, & quadrāgulus vt sic, & sic quot sunt res formal̄r differentes, tot sunt rōnes formales. Alio mō considerātur, vt adunantur in aliqua cōi rōne formali, vt triangulus & quadrangulus &c. inquātum conueniunt in rōne figurae vel q̄titatis &c. & sic q̄tūcūq; res distent, oīum est vnica rō formalis. Et quia experimur res diuersas sm̄ se formaliter sub eadem sciae consideratione contineri, vt patet in geometria, de tot sp̄ēbus figurarū: & arithmetica de sp̄ēbus numerorū: & in metaphysica de oībus praedicamentis & substātijs immaterialibus: iō oportet rōnem formalem constitutiuā generis subiecti in aliqua scia esse rationem cōem omnibus in ea cōsideratis, aliter nō esset subiectum vnum, sicut nec rō formalis esset vna, sed tot subiecta quot nāe formal̄r differentes, & ꝯn̄r non caderent sub vna scia, sed diuersis, ꝙ est ꝯ hypothesim. Et cōfirmatur: quia aliter subm̄ sciae non solum contingeret nō hr̄e per se partes subiectiuas, sed esset impoſſe esset tales partes habere, ꝯ Arist. hic patet sequela, qm̄ tam partes subiectiuae inter se, q̄ a toto vl̄i formal̄r distinguuntur. & ꝯn̄r si distincta formal̄r sm̄ proprias rōnes distincta formalia subiecta sunt, & distinctas formal̄r scias faciunt, alterius speciei erit scia de triangulo, a scia de isochele, & vtraq; scientia de Scalenone & hmōi, ꝙ ridiculum est. Cōstituitur ergo subm̄ sciae in tali esse per aliquam rōnem formalem vnam formal̄r cōem multis, q̄tūcūq; diuersis ad illā scientiam pertinētibus. Requiritur ergo duo ad rōnem formalem constitutiuā vnius subiecti in aliqua vna scia. *Notat has duas cōditiones formalem subiecti vnius integrātes.* Primo qd' sit cōis pluribus, q̄tūcūq; sm̄ se formal̄r diuersis in illa scia consideratur, si talia in ea inueniant̄ (ꝙ dico propter cauillationes quae tn̄ proposito nostro non obstant) Scd̄o qd' sit vna formal̄r non secundum qd, sed simpl̄r, sicut sp̄ēs atoma vna est. aliter tale subm̄ vnū subiectum simpl̄r non esset, & ꝯn̄r nec eius scia esset vna simpliciter. Cum aūt sit impossibile inuenire vl̄r in rōnibus formalibus subiectorum sciarum has duas cōditiones secundum idē genus, necesse est rōnem formalem cuiuscūque subiecti in duobus gn̄ibus reponi, in quorum altero vnitatem formalē simpl̄r obtineat, & in altero cōnatem pluribus formal̄r distinctis. Patent aūt haec q̄ dicimus exēplariter in mathematicis. Subm̄ nāq; arithmeticae numerus est, q sm̄ se diuisibilis formal̄r est in plures numerorū species, quibus oībus rō numeri cōis est, & ꝯn̄r est impossibile ꝙ numerus infra limites sui gn̄is stando sit indiuisibilis formal̄r, esset. n. sp̄ēs subalterna & sp̄ālissima in eodē genere, ꝙ est impoſſe: & iō oportet numerū esse vnū formaliter seu sp̄ēm sp̄ālissimam sm̄ aliqd' aliud genus: & simile est de continuo in geometria, & ente in metaphy. oīa n. hmōi diuisibilia sunt formal̄r secundum se, & indiuisibilia formal̄r esse oportet. vt aliud ingrediunt̄ genus, ad hoc vt quodlibet eorū sit subm̄ vnum formal̄r vnius scientiae sm̄ ip̄m. Est aūt tale genus hoc qd' dico scibile, vt S. T. hic expresse & alibi docet. Et ꝓpterea oportet distinguendo dicere, ꝙ rō formalis subiecti pōt dupl̄r accipi. *Rō formalis.* Vno mō (vt res est) .i. sm̄ se, seu secundū proprium. Alio mō (vt obiectū est) .i. vt scibilis est, ꝙ si consideret̄ vt res est nō oportet eam simpl̄r esse vnam formal̄r Si vero cōsideretur vt hoc genus, s. scibile ingredit̄, sic vna formaliter & simpl̄r est. ita ꝙ, vt exēplariter dicatur. si numerus consideret̄ in eo qd' numerus, sic (vt dictū est) numerus non est vnus formal̄r simpl̄r, eo qd' diuisibilis est formaliter & ꝯn̄r (vt sic) non stat vnitatem specificā arithmeticae. dictū est iam, ꝙ genus subm̄ debet esse vnū simpl̄r si scia est vna simpl̄r. Aliter cū scia secetur sicut & res subiecta, vt dr̄ in. 3. de aīa, scia non esset vna simpl̄r subiecto formaliter diuiso. *T. c. 38.* Si vero cōsideretur numerus vt genus scibilis ingredit̄, sic vnius sp̄ēi sp̄ālissimae est, & ꝯn̄r vnū formaliter, & ꝯn̄r vt sic vnitatē dat specificā arithmeticę. Sicut si diceremus ꝙ aīal pōt accipi dupl̄r. vno mō in genere proprio subē. s. & sic non est vnum formal̄r simpl̄r. alio mō vt ingreditur genus potētiae sensitiuae, & sic supposito ꝙ tactus sit sp̄ēs sp̄ālissima, aīal esset vnum formaliter. Dicimus igit̄ sm̄ S. Th. doctrinam, ꝙ sciae secantur quemadmodum & res, nō vt res, sed vt scibiles, & qd' secundum vnitatē genericam rerum vt scibiles sunt sumit̄ vnitas generica sciarum. & sm̄ vnitatem specificā sumit̄ specifica. et silr̄ sm̄ diuersitatem specificam vel genericam scibilium, distinctio generica sciarum vel specifica accipienda est.

da est. Ad quorũ ampliorem euidentiam (quoniam secreta, subtilis, vera, atque peripatetica doctrina haec est) ex sensibilibus declarandũ censui quõo se habeãt hæc duo genera inter se & ad sciam. In sensibilibus ergo & sensibus incipiendum est. quod obiecta sensuũ duplex genus ingrediunt, .s. sensibile, & passibilem qualitatẽ, vt tales res sunt, puta odor sapor, color &c. sub passibili qualitate essentialr cõtinentur. Vt sensibiles vero denoĩantur, sic sub sensibili continentur. vtrũque aũt horum generum in diuersas spẽs per proprias drĩas diuiditur, sed non eodem mõ se habẽt ipsa inter se, & eorum spẽs inter se, quoniam genera ipsa inter se conuertuntur. oẽ n. per se primo sensibile a sensu exteriori (de tali. n. loquimur) est qualitas passibilis & ecõuerso, oĩs passibilis qualitas est sensibilis &c. Spẽs aũt eorum specialissimæ non ita cõuertibiliter se conuertũtur, sed in vna specie sensibilis multæ spẽs passibilis qualitatis clauduntur. vnde spẽs sensibilis cum spẽbus subalternis passibilis qualitatis conuertunt. Diuiduntur. n. sensibile in visibile, audibile, odorabile &c. tãq̃ in spẽs spãlissimas, quorum nullũ cum spãlissimis passibilis qualitatis. sed subalternis conuertit, odorabile cum odore, audibile cum sono &c. Cernimus ergo in sensuũ obiectis propriis vnitatem formalem, inquãtum sensibilia sunt. & diuisibilitatẽ formalem vt res sunt. supponamus quoque pro nũc (quod & verũ est) quod sensus proprij sint spẽs spãlissimæ, & quod tam distinctionẽ quàm vnitatem formalẽ sumãt ex obiectis. & videbimus, quod cũ sensus sensibile (vt sic) per se respicit, & per proprias drĩas sensibilis distinguant specifice obiecta ipsorum sensuum, non inquãtum res, sed inquãtum obiecta. i. sensibilia sunt vniẽt & distinguẽt eos, ita quod odor inquãtum est spẽs atoma in genere sensibilis olfatum specifice distinguit ab auditu, quẽ sonus inquãtum alteram speciem sensibilis ingreditur in spẽ reponit, & sic de aliis. Ascendẽdo ergo ab istis ad intelligibilia, proportionaliter dicimus, quod scia inquantum scia scibile pro subiecto habet, et secundum proprias drĩas scibilis distinguit. & quod res obiectæ sciæ duplex quoque genus ingrediunt. s. scibile, & genus propriũ, secundum quod tales res sunt, & vocamus illud ens. Manifestum quoque est quod & ens formalr per modos & drĩas diuersificatur, & quod scibile propriis differẽtiis diuidit. Et de diuersitate quidẽ entis nõ oportet aliud dicere quia clara est, & fit per pñta & eorum drĩas, & per actum & potentiã &c. Diffinitionem aũt scibilis, licet in sexto meta. facilius persuaderemus, tñ tangamus & nũc, dicentes, quod cũ scibile immateriale & immobile sonet, eo quod obiectum immateriale oportet esse, quia suba in intellectu est, & impossẽ aliter se hr̃e, quia scire non cõtingit nisi huiusmodi, quia ex immaterialitate, ergo propter potentiam intellectiuam & ex immobilitate propter habitum scientificum constat scibile, vt sic. et proprie drĩę alicuius sunt, quàm illud genus vt sic non solũ diuidunt, sed diuersificant. scibile optime diuiditur per diuersimode hr̃e immaterialitatem & immobilitatẽ in subalterna & spãlissima, vt facit Arist. 6. meta. vt secetur scibile in vr̃e abstractũ a materia & motu secundum esse & rõnem: & abstractum secundum rõnem & non scd̃m esse: & abstractum non scd̃m esse, nec secundum rõnem tanq̃ in genera distinguẽtia tres partes phię .s. metaphysicam, & mathema & nãlem. Et primũ quidem mẽbrum licet in abstractũ secundum esse, & rõnem totaliter vt sunt subæ separatæ secundum propria sibi: & abstractum secundum esse & rõnem cum quadam analogia ad mãlia, et immãlia, vt metaphysicalia, quia tñ secundum veritatẽ de propriis subarum separatarum non est possibilis scia homini (vt etiam Auer. probat) iõ primum mẽbrum & genere et specie atoma differt a cęteris, sicut & corpora cholerica inter se genere, & specie distinguunt. Scd̃m aũt & tertiũ membrum genera sunt subalterna, & in diuersas spẽs distinguuntur. vt S. T. expresse hic dicit Diuiditur siquidẽ abstractum a mã secundum rõnem in abstractum a continuo, quod mã quędam est, & non abstractũ ab eo &c. et hęc sunt spãlissima, & constituunt arithmeticã & geome. Scibile autem abstractũ nec secundum esse, nec secũdum rõnem diuiditur secundum plus & minus mãlitatis & motus infra mobilium latitudinẽ, quod in libris phiæ Arist. clare relucet. diuisis siquidẽ in mobile abstractum ab omni spẽ motus & materiæ. s. in mobile simplr & mobile ad vbi, ad formam &c. q̃ spãlissima sunt in genere scibilis physici Videmus ergo clara luce, quod licet scibile conuertat cum illo genere, puta ente & genera subalterna scibilis cũ quibusdam generibus entis, spẽs tñ spãlissimæ scibilis non cõdiuiduntur spẽbus entis, sed in vna specie scibilis multę species, multa quoque genera entis cadũt, vt patet in metaphysica & arith. & sic manifestatum subm sciẽtiæ & in metaphysica & in geometria & arith. & physicis hr̃e rõnem formalem diuisibilẽ formalr secundum se, indiuisibilem autem in genere scibilis: & quod iõ metaphysica & mathe. & nãlis distinguunt genere, quia rõnes formales subiectorum earũ in genere scibilis, genere differunt. Apparet quoque ex his quod ens scibile potest duplr diuidi. Vno mõ vt ens, alio mõ vt scibile, quod si diuidat vt ens, sic per entis differentias rerũ diuersificatiuas in latitudine entiũ absolute distinguetur in pdicamenta et eorum spẽs, & in actũ & potentiam. cãm & causatum. necessariũ & possibile, & alia hmõi. Si aũt distinguatur (vt scibile) sic per scibilis proprias drĩas distinctiuas rerum vt scibiles sunt & cõstitutiuas earũ in propriis gradibus latitudinis scibiliũ diuiditur in ens indepẽdens a materia secundum esse & rõnem, et dependens secundum rõnem tantũ, & dependens vtroque mõ &c. & pñr quod diuersitas entium penes entis, vt sic drĩas, materialis diuersitas est scibiliũ, vt sic, & quia distinctio sciarũ non attenditur penes mãlem diuersitatem scibiliũ vt sic, sicut nec distinctio sensuũ, sit secundum mãlem distinctionẽ sensibilium. iõ S. T. (pluries clamat) quod non quæcũque diuersitas rerum, aut rõnum formalium causat diuersitatẽ scientiarum, sed tm̃mõ diuersitas earũdem vt scibiles sunt. Est igitur scia vna simplr, q̃ est vnius subiecti simplr, vt subiectum est. i. vt scibile. hoc. n. subm nomen sonat, & vna secundum genus q̃ est vnius subiecti secundum genus vt scibile est.

T. q. 1 articu. 1. vers. q. 2. arti 4. hic in commen primo 2. q. 14. articulo 2 Cap. 1 sen. q 1. & 4 prologi.

Ex his aũt, q̃ diximus, intellectus facile haberi põt eorũ, q̃ vel ab illustribus viris dñr in hac materia, vel eis attribuuntur. s. quod duplex est rõ formalis subiecti cuiusque sciæ .s. quæ, & sub qua: vel sub aliis vbis rei vt res est, & eius vt obiectũ est, vel ex parte obiecti & ex parte potentiæ; & quod sciæ distinguuntur ex rõne formali sub qua, passiones vero subiecti fluunt ex rõne formali, quæ &c. Saluantur siquidem hæc & hmõi, quoniam in subiecto sciæ attendenda sunt duo. s. res ipsa, q̃ subiicitur, de qua secundum propriã rõnem formalem habetur scia, vt in arithmetica est numerus in eo quod numerus in geometria continuũ vt sic, et talis rei rõ formalis appellatur (rõ formalis quę) quoniam est illa, quæ primo attingitur ab illa scia, & a qua fluunt passiones, & vocatur rõ formalis rei, quia ipsius rei subiectę ratio quidditatiua est & ex parte obiecti eadem rõne. secundum quod est in subiecto scię est modus, quo tale subm ca dit sub consideratione talis sciæ, vt in arithmetica est abstrahere a mã sensibili & continuo: & in metaphysica abstrahere a mã secundum esse & rõnem &c & talis modus appellatur (ratio formalis sub qua) quoniam hmõi modus est velut quoddam lumẽ, sub quo manifestantur res ad talẽ sciam pertinentes, & quia tales modi nihil aliud sunt q̃ drĩæ propriæ scibilis, iõ dr̃, quod secundum eorum distinctionẽ attenditur distinctio sciarum, & propter eandem cãm vocantur rationes formales rerũ vt obiecta sciarum sunt & rõnes formales ex parte potẽtiæ, seu habitus scientifici Iam. n. dictum est, quod scibile & immaterialitate ex intellectu, & immobilitate ex habitu; sciẽtifico constat &c. Nec miretur quisque quod drĩas scibilium modos rerũ scibiliũ dixerimus, quoniam inconueniens non est id quod est spẽs vnius esse modũ alterius vt in sensibilibus clare apparet spẽs immutationũ spiritualium esse modos, quibus res obiectę immutant sensus. Nemo quoque arbitret nostræ intentionis esse q. sciæ distinguantur per drĩas proprias scibilis & non per drĩas entis (hoc. n. neque somnio cõcepimus) sed docemus scias distingui per rõnes formales ipsarum rerũ, sed non quascũque rõnes formales, nec per quascũque rõnum formalium earũdem distinctionẽ, sed eam tm̃ distinctionem rõnum formalium ipsarum rerũ, q̃ comitatur distinctio formalis scibilium. intendimus. n. quod non quęcũque entis sectio secat scientias, sed ea tm̃ quæ fit per ens independens a mã secundum esse & rõnem &c. vt supra: quoniam hanc distinctio-

Margin notes (left column):

5. Metaph. T. c. 14. T. com. 2.

Diuisio scientiæ in communi T. com. 2

Diuisio scibilis in spẽs specialissimas.

Subĩ autem ad geometriã sub lectum atomũ vt patet 26. c. 3. de aia.

nem comitatur diſtinctio ſcibilis &c. Comitatur aũt ſimpliciter & abſolute, vt poſterius comes eſt prioris, qm̃ n. numerus, vt numerus talis quidditas eſt, ideo abſtrahit a materia & continuo ſm rõnem & non econuerſo, & ſilr quia ens inquãtum ens tale quid ſonat, iõ abſtrahit ſecũdum eſſe & rõnem, & ſic de aliis in ordine vero ad ſciam diſtinctio ſcibilis talem diſtinctionẽ entis. ſ. in ens quãtum & mobile &c. Comitatur vt prius (in gñe cauſæ formalis) ſuum poſterius, qm̃ quia iſta entis mẽbra. ſcibilium genera & ſpẽs intrant, ideo ſciãs diuerſificant genere & ſpecie, & non ecõuerſo, quoniam ſcientia, vt ſcientia, ſcibile vt ſcibile reſpicit, ſicut ſenſus ſenſibile &c.

3. Metaph. T. c. 28.

Ex primis cõpoſita eſſe oportet q̄ ſub eodem genere ſcibili cõprehenduntur,

Circa illam particulam ſecundę concłonis. ſ. ex primis componuntur. Dubitatur q̄d intelligat Ariſ. p ly primis, eſt autem rõ dubitandi, quia S. T. exponit p prima principia intrinſeca, & pp defectum huius condõnis vult de ſubſtantiis ſeparatis non eſſe ſciam eo mõ, quo de ſcia loquitur Ariſt. & fouetur eius expoſitio ex illo verbo cõponuntur. cõpoſitio. n. ex eis q̄ inſunt ſit. ſi ergo per prima intelligit principia intrinſeca, cũ principia intrinſeca ſint partes eſſentiales rei, vt q̄d additur in textu. & partes horum ſunt, & hoc p̃ſertim militat 5 S. T. cui magis placet noĩe partium accipere partes eſſentiales, q̄ partes ſubiectiuas. Ad hoc dr̃ duplr. Primo tenendo qđ idem ſecundum rem intelligatur p ly prima, et ly partes, et ſic dr̃ duplr, vno mõ qđ cum docuiſſet ea, q̄ ſub eodem genere ſcibili cadunt oportere cõpoſita eſſe ex primis, ſubdiuidit qualia debeãt eſſe prima ſ. q̄ debent eſſe partes p ſe illorum, ad dr̃iam principiorum q̄ non ſunt per ſe partes rei, & hoc in ſcia a priori ſm rei nãm. Alio mõ dicitur q̄ quia principia intrinſeca & partes & prima ſunt diuerſis rationibus, iõ non fuit ſuperfluum, ſi primis partes addidit. inſinuauit. n q̄ ſcia vtitur principiis intrinſecis rerum & vt primis, a quibus incipit, & vt partibus ex quibus conſtituuntur res ipſæ Scđo rñdetur tenendo qđ nõ intelligitur idẽ cõuertibiliter p prima & partes, & dr̃ qđ p prima intellexit ea ex q̄bus id de quo habetur ſcia componitur, non qualitercũq;, ſed vt ex his incipit tam res q̄ ſcientiæ proceſſus: ſiue illa ſint partes eſſentiæ rei, vt mã et forma ſiue partes rõnis vt genus & dr̃ia, ſiue alio quocunque mõ intrinſeca, vt punctum reſpectu cõtinui, vel intelligentiæ reſpectu entis &c. p partes aũt intellexit per ſe partes, vt ſupra, & vltra hęc partes etiã ſubiectiuas: vnde in expõ S. T. extenditur (ly primis) ad prima & quo ad nos & prima ordine nãæ, & dicitur q̄ omne, de quo eſt demonſtratiua ſcia, eſt compoſitum ſm ſe ex primis .i. ex prioribus ſecundum nãm, aut eſt cõpoſitum in cognitione noſtra ex primis quo ad nos, non ergo ſuperfluus fuit Ariſto. iuxta S. Th. expoſitionem.

Circa eiuſdem particulæ expõnem eſſet dubium q̃o verificetur, q̄ de eſſentiis ſubſtarum immaterialiũ nõ poſſit haberi ſcia demonſtratiua ex earũ naturis quicq̄d ſit de facultate intellectus noſtri, ſed qm̃ hoc in. 9. Metaphy. determinandum eſt, illucuſq; differatur.

Circa 1. cõ men. 22.

Eiuſdem generis eſſe cõſiderare vnum aliquod genus, et eius per ſe partes,

Circa illã particulam partes p ſe ſunt ſecundo mõ expoſita, ſ. p partibus ſubiectiuis. Dubitatur, quia non vr̃ verum qđ eiuſdẽ ſciæ ſit conſiderare aliqđ vnum genus & eius p ſe partes ſubiectiuas. metaphyſica. n. conſiderat de genere ſubſtæ, & tñ non conſiderat oẽs p ſe partes ſubiectiuas ſubſtæ. oĩa. n genera & ſpẽs ſubſtantiæ per ſe partes ſubiectiuæ ſubſtæ conſtituuntur, et tñ non oẽs conſiderantur a metaphyſico (qm̃ vt dr̃. 1. meta.) Sapientis eſt ſcire oĩa, non ſm proprias ſpẽs, ſed vt decet. Nec obſtat ſi dicatur, q̄ ſubſta non ſit ſubm in metaphyſica. Tũ quia ſi eſſet eius ſubm nihil plus cõſideraret, q̄ modo. Tum quia amplior datur arguendi campus, qm̃ omnes dr̃iæ ſunt dr̃iæ entis. Silr non obſtat ſi dicatur q̄ metaphyſicus conſiderat oẽs ſpecies ſubſtæ, vt ſubſtæ ſunt, non vt tales, puta hõ, bos, leo &c. hoc. n. puerile eſt, qm̃ qñ dicit, q̄ eiuſdem ſciæ eſt conſiderare genus & eius p ſe partes ſubiectiuas, intelligitur, q̄ ſcia terminetur ad partes in p̄priis naturis, & non tm̃ in ſuo gñe. hoc. n. non eſſet conſiderare partes niſi ſecundum accñs: q̄ ab arte relinquit. Ad hoc facilis eſt rñſio. p̃ſuppoſiti ſupra determinatis, dicitur nãq; qđ non oẽs partes ſubiectiuæ alicuius gñis cadunt ſub ſcia illius generis, ſed illæ tantum, q̄ ipſum genus extra illam ſcibilis dr̃iam (qua vnitatem formalẽ habet) non trahunt vr̃. grã in metaphyſica illę entis & ſubſtæ dr̃iæ & partes ſubiectiuæ conſiderantur, q̄ ens ſubſta extra abſtractum a mã ſm rõnem & eſſe non ducunt, vt actus & potentia, cã & cãtum, vnum & multa. Illæ vero, quæ genus ſubm extra propriam ſcibilis dr̃iam trahunt ſub eadem ſcia non cadunt. Accidit aũt hoc merito, qm̃ partes illæ, q̄ extrahunt ſubm a proprio ſciendi modo, licet eius abſolute partes p ſe ſint, eius tñ vt ſcibilis partes per ſe non ſunt, ſed extraneæ. Vñ propter maiorem amplitudinem ſubiecti ſcđm ſua principia, & tales partes q̄ vnitatem ſcibilis non egrediuntur vna ſcia cõlor altera dicitur vt metaphyſica, geometria, licet vtriuſq; ſpẽs atoma in genere ſcibilis ſubiectum ſit &c.

Circa totam ſecundam concłonem dubitatur, an oẽs poſitæ & expoſitæ condõnes requirantur de neceſſitate ad vnitatem ſciæ. Vr̃ ſiquidem qđ non, & primo de illa particula (ex primis) qm̃ ſubm metaphyſicæ cũ ſit ens caret prioribus. Scđo de illa particula (partes per ſe) qm̃ & ſubm metaphyſicæ caret partibus eſſentialibus, & in qualibet ſcia vbi ſubm eſt accñs ibi non inueniuntur partes eſſentiales, quia accñtia non componuntur ex talibus partibus & ſilr in ſcia de aĩa. Silr quo (ad partes ſubiectiuas) q̃m ſm hoc ſequeretur q̄ nullius ſciæ ſubiectum eſſe poſſet aliqua ſpẽs ſpãliſſima, q̄ non bene ſonat, cum magnus Albertus de hoĩe librum fecerit, & nulla rõ cogens ad hoc appareat, q̄n potius a diuo Thoma, & aliis theologis Deus ponit ſubm theologiæ, quẽ cõſtat indiuiſibilem formalr eſſe. Ad hoc dr̃ (ſaluo meliori iudicio) qđ Ariſt. in loco genus ſubm principia p ſe partes & paſſiones enumerauit non requiſita ad ſciam vel ſcię vnitatem, ſed vt oſtenderet hæc vbi inueniuntur ſciæ vnitatem nõ impedire. ex hoc docẽs cum vnitate formali gñis ſubiecti & ſciæ, ſtare diuerſitatẽ principiorum, & partiũ & paſſionum, dũmõ eius ſint per ſe. Et ſecundum hoc patet reſponſio ad quæſitũ. Vt tñ ſingulis ſatisfiat vt præſentem intentionem decet, & nõ amplius dr̃ q̄ metaphyſicę ſubiectum ſicut habet principia, vt in. 4. & in. 6. eiuſdem dr̃, ita habet & prima, & ſilr dr̃ de partibus intrinſecis, q̃o aũt hoc ſit, ibi deo opitulante notum fiet. Subiecta vero ſciarum de accñtibus & de aĩa & cætera hmõi habẽt partes rõnum ſuarum, & hoc ſufficit. Partes vero ſubiectiuę ſubiecti formalr diſtinctæ ego non video qđ requiratur in ſcia. q̃uis aliquis forte diceret qđ omnis ſcia eſt de aliquo genere. i. aliquo diuiſibili formalr, & qđ Ariſto. de ſcientiis lumine naturali nobis poſſibilibus locutus eſt, & de quo ad hoc bene diceretur.

Quę præciſe ad ſciã formalem vnitatẽ requiruntur,

T. com. 1.
T. com. 1.

Circa tertiam concłonem & ea, q̄ a S. T. ibi dñr. Aduerte qđ quia diſtinctio propria ſcibilium cõſiſtit in diuerſitate quorũdam modorũ cognoſcibilitatis rei, quos ſupra diximus attẽdi penes elõgationem a motu & mã, & diuerſitas modorũ quibus res ſunt cognoſcibiles ſeq̄tur diſtinctionem quorũdam modorum, q̄bus res ſunt diffinibiles: diuerſitas aũt modorũ diffiniendi ſequatur diuerſitatem quãdam rõnum formalium ipſarum rerũ, diſtinctio vero rõnum attendatur penes diſtinctionẽ principiorum intrinſecorum earũdem: ſequitur de primo ad vltimum q̄ (diſtinctio rerũ vt ſcibiles ſunt) attendatur penes diuerſitatẽ principiorum propriorũ ſubiecti ſcibilis, & pñr qđ ſciæ diſtinguantur abinuicem ex diſtinctione principiorum gñis ſubiecti vt dr̃ in litera. Et licet diſtinctio ſubſtorum ſm ſuas rõnes formales & diſtinctio propriorum principiorũ mutuo ſe conſequantur, qm̃ principia ĩ qualibet ſcia (ſi de incõplexis loquamur) ſunt ipſa rõ formalis ſubiecti &c. vel eis termini. ſi vero de cõplexis ſit ſermo ex rõne ſubiecti & eius partibus conficiuntur &c. Ariſt. tñ diſtinctionem ſciarum declarans diuerſitatis principiorũ meminit potius q̄ ſubſtorum. Tũ quia principia priora ſubiectis ſunt, & dignum erat primam radicem tangere. Tũ quia diſtinctionem ſubiectorum ex añte concłone vnitatem declarando docuerat. Tũ quia expreſſius relucet q̄ diſtinctio principiorum facit diſtinctionem ſciarum, q̄ qđ diſtinctio ſubſtorum illud faciat. Creditur nãq; q̄ quia diuerſæ ſciæ ſunt de rebus eiſdem

Præciſa ſcibiliũ diſtinctio ĩ quo conſiſtat.

ſubiecto.i. mālr,& nunq̄ videmus diuerſas ſcias communicare in propriis principiis: ꝙ ſciarum diſtinctio non ſit ex ſubiectis ſed principiis. & licet hoc (vt dictū eſt) ſm veritatem nō ſit, quia impoſsibile eſt duas ſcias eſſe de eiſdē formaliter, vt tñ ex facilioribus & euidētioribus traderet diſciplinam ex principiis diuerſificari ſcias optime dixit. Notanter aūt nunc diximus, quādam principiorū & rationum formalium diſtinctionē, et quoſdam diffinitionis & cognoſcibilitatis modos ſcibilia & ſciētias diſtinguere, qm̄ vt ex ſupradictis percipi pōt, non quęlibet modorū cognoſcēdi diuerſitas (vt puta ſcię a priori & poſte &c.) Nec quælibet diffinitionū diſparitas, vt puta diffinire ꝑ additamentum & ſine &c. Nec quælibet principiorum diſtinctio, vt puta ꝑ principium efficiens, finale, formale & māle &c. Nec quælibet rōnum formalium diſtinctio (vt dicetur) ſcias diuerſificat. qm̄ eiuſdem ſciæ eſt cognoſcere & quia, & propter qd, & ſubm & paſsiones, & diuerſa genera cārum, & diuerſorum rōnes formales, vt patet in metaphyſica & pħia non quęcūq; ergo, ſed illa tm̄ omnium iſtorū diſtinctio ſcias diſtinguit, quæ cōformis vel proportionalis eſt propriæ & ꝑ ſe diſtinctioni ſcibilis, ꝙ cū immaterialitate & immobilitate cōſtet & dr̄iæ eius ſm immaterialitatis & immobilitatis diuerſitatē ſint ſumendæ ſm Ariſt. doctrinā (vt dictum eſt) illa prædictorum diſtinctio ſcīas diſtinguet, q̄ ſecundum acceſſum & receſſum a mā & motu fiet modo ſuperius declarato.

Pricipia al terius ſcīa neque ex eiſdē neque ex alterutris eē oportet.

Circa eiuſdem conclōnis illas particulas neq; ex eiſdē, neq; ex alterutris ſunt. Aduertēdum eſt, ꝙ ꝓportionalr ſumenda eſt alteritas ſciarum cum non identitate principiorum. Si n ſciæ alteræ abinuicem ſint ſcdm genus hñt principia propria neq; ex eiſdē generis principiis deriuata, neq; ita ꝙ principia propria vnius deriuanē ex principiis propriis alterius. Si aūt ſunt alteræ ſm ſpēm & nō ſecundum genus, tūc oportet hre principia altera ſecūdum ſpeciem, quæ aliquo mō ſecūdum genus connexa ſunt. Pōt.n. multiplr contingere. Vno mō vt ſint velut ſpēs diſperatæ, & tunc principia ꝓpria vtriuſq; ſunt ex eiſdē, vt patet in geometria & arithme. principia.n. propria cōtinui & diſcreti ex principiis c̄itī ſunt. propter qd̄ dantur cōes ꝓpōnes vtriq; ſciæ (vt omne totū eſt maius ſua parte, & ſi ab æqualibus æqualia demas.) Si aūt ſe habeant ſm ſub & ſupra, tūc principia earum ſunt ex alterutris. principia nāq; inferioris ſunt ex principiis ſuperioris, vt patet in ꝑſpectiua & geometria. Poſſunt ergo vba Ariſ. dupliciter gloſari. Vno mō vt intelligantur eius termini ſimpliciter.i. ꝙ cum dicit, altera aūt ſcia intelligatur altera omnino, et ſilr non ex eiſdē neq; ex alteris oīno (citra prima principia tñ) & ſic qa vidit Ariſt. hmōi principiorum propriorum duplicem connexionem, q̄ oīmodam alietatem ſciarum impedit, & alteritas in ſcientiis nō vniformiter, ſed ſecundum q̄dā proportionalitatē requirenda eſt, tetigit (more ſuo) primū analogatorum, inſinuādo in quo conſiſtat diuerſitas oīmoda ſciarum, volens ex hoc ſcientiarum, q̄ penitus alteræ non ſunt, ex primarū imitatione alietatem inſinuatā iri. & propter hoc ad diſtinctionem ſciarum duas condōnes exigi appoſuit.ſ. ꝙ principia propria nō ſint ex eiſdem (circa prima principia cōia vtriſq;) & qd̄ non ſint ex inuicē. hoc.n. ſimplr intellectū non ſaluatur niſi in ſciētiis penitus diuerſis, vt phyſica & mathematica. Sed ex hoc ſcimus qd̄ etiam illæ ſciæ ſunt alteræ, q̄ licet habeant principia ex eiſdem, non tñ illa, ex quibus ſunt eiuſdem gn̄is proximi ſunt cū proprio gn̄e ſubiecto alicuius earū, vt patet in geometria & arithme. & ſilr ſcimus ex hoc, ꝙ licet principia vnius ſint ex alterius principiis, quia tñ aliquo mō extraneantur ab illis, iō etiam aliquo mō ſunt diuerſæ ſciæ, vt patet in perſpectiua & geometria. Scda aūt gloſa dicit ꝙ Ariſ. loquitur de alteritate ſpecifica ſciarum quomodocūq; ſit, & qd̄ ꝑ ly eiſdem, intelligit eiuſdem gn̄is ſubiecti, & ꝑ ly ex alteris, intelligitur alteris. in eodem tñ genere ſubto, & quod primam particulā dixit propter diuerſas rerum nās, quarum principia ex eiſdē principiis infra idem genus ſubm propriū deſcendunt, vt in geometria trianguli & quadrāguli & pētagoni &c. principia ex figuræ principiis ſunt. ſecūdam aūt particulam appoſuit ꝑꝑ multa quæ ſub eadem ſcīa cadunt, & vnius principia ex alterius principiis ſunt, vt patet de principiis inferioris dependentiū a principiis ſuperioris neutra.n. diuerſitatū inter principia ſcīas diſtinguit, qm̄ infra idem genus ſubm eſt, & ꝓpterea oportet ſi ſciæ formalr diſtingui debent qd̄ principia propria conſideratorum in illis neq; oriantur ex eiſdē propriis & primis in illo gn̄e principiis alterius earū, neq; oriātur ex inuicem infra latitudinem gn̄is ſubiecti alterius earū. Prima expō Alberto magno conſona eſt. Scda eſt S. T. quę & mihi magis placet, qm̄ ſicut locutus vīr eſt de vnitate formali ſciæ, ita nunc de diuerſitate formali ſcientiæ vīr ſuſcipiendus videtur. vtraq; tñ neceſſaria eſt, qm̄ diuerſas inſinuant cōditiones ſciarum, & multas dubitationes ſoluunt. Hoc in loco videbitur forte quibuſdā modernorum qd̄ de vnitate ſciæ & diuerſitate diſputās deberem diſcutere, an ſcīa vna ſit vna ſimplex qualitas, an nō, mihi autem qui decreui in vnaquaq; ſcia extranea abiicere q̄tūcūq; vera & neceſſaria alias forent, differenda quæſtio hæc vſq; ad locum proprium viſa eſt. quare &c.

Circa quartam conclōnem dubitatur, qm̄ cum de cōmunibus propriis ſciarum tractaretur dictum fuit, ꝙ ea, quę cōia ſunt pluribus ſcientiis, cōia ſunt eis vt principia, non tñ propria de quibus mō diximus qd̄ diſtinguunt ſcientias, & qd̄ ſciæ non cōicant ſecundum ſubm, nec ſecundum paſsiones. Modo aūt dr̄ ꝙ diuerſarum ſciarum poteſt eſſe vnica conclō, vt etiā expreſſe videmus in pħia naturali, & aſtrologia circa iſtam conclōnem. terra eſt rotunda: aduerſantur ſiquidē inuicem hęc duo dicta. ſi nāq; vnica conclō diuerſarum eſt ſciētiarum, oportet diuerſas ſcientias cōicare & ī ſubiecto & in paſsione, & ſi ſcientiæ non cōicant ſm ſubā nec ſcdm paſsiones impoſsibile eſt vnicam cōclōnem diuerſarum eſſe ſciarum. Ad hoc dr̄, ꝙ hæc duo dicta ſane intellecta ſimul ſtant. qm̄ non cōicatio ſciarum in ſubto & paſsionibus intelligiē, quo ad idem ſubm formalr, & ſilr quo ad paſsionem eādem formaliter, & nō quo ad identitatem mālem eorum. communicatio aūt ſciarum in vnica conclōne, quę modo traditur, intelligitur quo ad eandem conclōnem mālr & nō formaliter. Didicimus (ſiquidē ſuperius) ꝙ ſciæ non communicant ſm ſubiecta formalr ſumpta, nec ſm paſsiones formaliter ſumptas. i. ꝙ impoſe eſt idem ſubm ſub eadē rōne formali cadere ſub diuerſis ſcientiis, & ſilr impoſsibile eſt eandē paſsionem ſub eadem rōne formali demonſtrari a diuerſis ſciētiis. Nunc aūt dicimus ꝙ poſe eſt vnius ſubiecti (mālr tñ) & ſilr vnius paſsionis mālr. i. ſub diuerſis rōnibus diuerſas eſſe ſcias. Conſtat aūt hæc non oppoſita eſſe ꝙ aūt ita ſit vt dicimus, declaratur in exēplo adducto hac conclō, terra eſt rotūda demr̄atur a nāli & ab aſtrologo, ſed a nāli terra in eo qd̄ terra conſideraē, & rotunditas vt terminus corporis pħici, & ꝓpterea terræ paſsione. i. grauitate vt medio ad illam conclōnem vtiē. Ab aſtrologo vero terra nō vt terra, ſed vt corpus ī tali ſitu luminaribus oppoſitū conſideratur & rotūditas vt corporis ſic interpoſiti vel ſituati figura, vñ ꝑ vmbram luminarium rotūditatem terræ demonſtrat &c. Vīr igiē dicimus, ꝙ, quia non inconuenit ſcias cōicare ſm paſsiones mālr, & formalr eſt impoſe, vt ex hoc capi. conuinci pōt etiam proteruus, & de rotūditate patet in nālibus & mathematicis, & mediis ſciētiis, & ſimilr ſm ſubiecta, vt de q̄to patet, iō qñ dr̄ ꝙ eadem conclō demonſtraē a diuerſis ſcientiis, intelligendū eſt de eadē conclōne mālr, cuius oppoſitū nunq̄ fuit ſuperius dictū, & hoc modo multas conclōnes probare cōtingit in naturalibus. quæ probatur a metaphyſico, vt ſubſtātias immateriales eſſe &c.

Supra textu cō. 20.

Q̄ō diuerſa ſcientia circa eandem cōcluſionem verſantur ſtāte illarum diuerſitate.

Cap. 8.

Circa eandem conclōnem. Dubitatur iterū, quia ſuperius dictū eſt, ꝙ augentur tales demr̄ationes non per media, ſed in poſt aſſumēdo & in latus &c. Modo aūt docemur augere demr̄ationes per media, qm̄ media ad ſcias diuerſas pertinētia neque poſt aſſumuntur, imo in textu contra illa, q̄ poſt aſſumuntur diſtinguunē, neq; in latus augent, qm̄ vt ibi ex textu patet, augmentū in latus ab eodē medio incipit, hic aūt diuerſa media ſunt. Ad hoc dicitur duplr. Primo ꝙ qa augmentum vnitatē rei auctę non deſtruit, ſed via eſt ad entitatis & vnitatis rei maiorē quantitatem, augeri demr̄ationes non ſunt dicēdæ, quæ

Cap. 12. ſ. T. cō. 24.

Q̄ō augeri poſsint demonſtrationes non per media, ſed in poſt aſſumēdo, et per media.

ex vi ipsius multiplicationis diuersitatem sciarum sortiũtur, sed illæ tantum, q̃ eandem augent sciam. & ſm hoc qm̃ Arist. superius nõ de multiplicatione, sed de augmẽtatione demr̃ationum tractabat, iõ ea quę dicit in eadem scientia intelligenda sunt. Tũc.n. vt dictum est, augmenti nomen consonat. ea vero, q̃ hic dicit in diuersis accipiẽda sunt scientiis. Scd̃o dr̃ q̃ vĩr impossibile est augeri demõstrationes p media siue in eadẽ, siue in diuersis scientiis loquendo de demr̃ationibus propter quid, non qualibuscunque, sed dicentibus cãm propriam & immediatam. Qm̃ vt ibi declaratum fuit, vnius effectus vnica est propria causa sufficiens, & q̃, qñ vnica conclusio demõstratur in eadẽ vel in diuersis scientiis per plurã media, quæ non sunt subinuicem, impõĩe est esse ambas demr̃ationes per causam propriam eiusdẽ conclusionis, vt patet in exẽplo adducto de rotũditate terrę. Prima rñsio licet effugiat difficultatem moram, qñ media diuersarum scientiarum sunt, non tñ satisfacit simpliciter, qm̃ contingit eiusdem conclusionis media, quæ nõ sunt subinuicem eiusdẽ esse scientiæ, vt Albertus hic dicit, & in exẽplo textus habetur, qm̃ moueri & quiescere eiusdẽ sunt sciæ. Secunda autem rñsio, licet saluet qd' demonstrationes simplr nunq̃ augeantur per media, non tñ dicit, quale augmentum est demonstrationum, qñ eadem cõclusio per plura media, quæ nõ sunt subinuicem demonstratur, & iõ oportet ex vtraq; rñsione vnam conficere sufficientem: dicendo qd' eandem conclõnem per plura media non subinuicẽ demonstrari duplr contingit: vno modo p media diuersarum sciarum, & tunc nec augmentũ est, nec plura media potissima &c. Alio mõ per medium eiusdem gñis subiecti, et tunc augmentũ quidem demr̃ationum est, sed non per media eius proxima. Patent hæc oia ex dictis in responsionibus primis, præter penultimũ, s. q̃ talis multiplicatio sit augmentũ, qm̃ difficile est videre, quale augmentum sit, in latus an in longũ. Hoc autem declaratur. Q. n. sit talis multitudo augmentũ patet ex ipsa augmẽti rõne, quæ consistit in eiusdem sciæ q̃titatiua extẽsione, quæ hic manifestẽ fit, nec video q̃ tale augmentũ possit reduci nisi ad augmentũ in post assumendo, qñ cum cõtingit vnius conclõnis esse plura media non subinuicem, non magis distant talia media q̃ duo opposita. singulum aũt oppositorum esse cãm ex qua a priore effectus monstrari possit non nisi ordine quodã contingere posse vr̃, vt in exẽplo Arist. aliqualiter videmus motũ & quietem transmutationem & delectationẽ inferre. Dicit n. Albertus hic, q̃ in dicto exemplo motus demonstrat in genere causæ formalis & quies in gñe causæ finalis. constat aũt q̃ forma & finis ordine quodam se hñt. Nec obstat huic responsioni, q. coincidere vr̃ in primum mẽbrum diuisionis factę in lr̃a. s. eiusdem conclõnis possunt esse plures demonstrationes duplr per media eiusdẽ ordinis, & diuersorum ordinũ &c. qm̃ non idẽ est dicere media eiusdẽ ordinis, et media ordinate respicientia eandẽ conclõnem. primũ n. sonat media formalr subordinata: vt suba et passiones ordinẽ adinuicem hñt. scd̃m aũt hoc nõ asserit, sed tm̃ mõ ordinẽ quẽ respectu cõclõnis talia media hñt insinuat, q abſq; formali subordinatiõe mediorũ iter se stat.

Diuersorũ mediorum mediũ de inuicem nõ dicuntur, & si eidem inesse contingat. Circa illa verba, quæ in declaratione eiusdem conclusionis quartæ dñr, quæ in lr̃a S. T. non habentur. s. neutrum de neutro cõtingit dici mediorũ. necesse est. n eidem alicui inesse. Dubitatur quia implicatio in adiecto videt committi cum dr̃, q̃ media diuersorum ordinum non dicuntur de inuicem, & qd' necesse est eidẽ vtraq; inesse. Si enim eidẽ vtraq; insunt, ergo adinuicem connectuntur secundum p̃dicationem iuxta illam regulã, Quæcũq; eidẽ sunt eadẽ inter se sunt eadẽ. Et si vnũ non cõtingit de altero dici, ergo nec de eodẽ dñr. *1. Physico. T. com. 9.* Ad hoc breuiter dr̃ duplr primo qd' talia media, qa non dñr de inuicem formalr, sed subiectiue, iõ vtrũq; diuersimode verificatur. Scd̃o dr̃ & est declaratio prioris q̃ quia talia media, vt media secundum se cõnexionem non hñt necessariam aliter diuersorum ordinum non essent, iõ neutrum de neutro ſm se contingit dici. qa vere in tertio vniunẽ effectu aut subro, aliter eandẽ conclõnẽ nõ inferrẽt, iõ idẽ inesse oportet. Et ex his planiora sunt vltimo dicta in dubiõne præcedenti.

De fortuito & sensibili in ordine ad scientiam. Cap. 23.

Eius autem qd' est a fortuna non est sciã per demonstrationem: neq;.n. sicut necessarium est, neq; sicut frequenter qd' est a fortuna, sed qd' extra hoc fit. sed demõstratio alterius horum est: oĩs.n. syll's est aut per necessarias, aut per eas quæ sunt tanq̃ frequenter propõnes. & siquidem propõnes necessariæ sunt & conclõ necessaria est si uero sint sicut frequẽter & conclõ hmõi est. quare, si id qd' est a fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut necessariũ, neq; utiq; ipsius erit demõstratio. Tex. 181. *Neq; per sensum est scire. Si.n. & est sensus talis quidem huiusmodi. et non hmõi alicuius, sed sentire necesse est hoc aliqd & ubi & nunc, ul'e aũt & in oĩbus impossibile est sentire: nõ.n. est hic, neq; nunc, uõ.n. utiq; esset ul'e. Q d'.n. semper est et ubiq; est, ul'e esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes ul'es sunt, has aũt non est sentire, manifestũ est q. neq; scire per sensum. Sed manifestum est, quoniam & si esset sentire triangulũ duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus utiq; demõstrationẽ, & non sicut quidã fatentur sciremus. Sentire quidẽ.n. necesse est singulariter, sciã aũt est in cognoscendo ul'e. Vnde & si in luna essemus uideremus obiectam terrã, non utiq; sciremus cãm defectus. sentiremus.n. quoniã deficeret nũc, sed non propter quid omnino. nõ.n. esse ul's sensus, sed ex cõsideratione hoc multoties accidente, ul'e uenantes demonstrationem habemus ex singularibus.n. pluribus ul'e manifestum est.* Tex. 182. *Vl'e aũt honorabilius est, quoniam ostendit cãm. quare de hmõi ul's sciã honorabilior est sensibus & cognitione quorũcũq; cã est, sed de primis alia ratio est. Manifestũ est igitur, q. impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum: nisi iã aliquis sentire hoc dicat sciam habere per demonstrationem. Sunt tñ quædam reducta ad sensus defectum in propositis. quædam.n. si uideremus nõ utiq; quæreremus, nõ tãq̃ scientes in uidẽdo, sed tãq̃ hñtes ul'e ex eo qd' uideret. ut si uitrũ perforatũ uideremus lumen ptransiens manifestũ utiq; erit & propter qd, & propter id qd' uidemus, quidẽ seorsum in unoquoq;. Intelligere aũt simul est, quoniã in oĩbus sic est.* Tex. 183.

Summa huius capituli hæc est.

Fortuitorum non est sciã per demr̃ationem. probatur a priori. Qm̃ omne scibile est necessarium, aut sicut frequenter: fortuitũ aũt extra hæc fit. probatur maior: quia oĩs syll's demonstratiuus aut est p necessarias, aut eas, quæ sunt tãq̃ frequenter p̃põnes, & si præmissæ sunt necessariæ conclõ est necessaria, & si præmissæ sunt vt frequẽter, conclõ vt frequenter &c. 1. Conclus.

Cognoscere per sensum non est scire. Probatur a priori, qm̃ demonstrationes vl'ium sunt: sentire aũt vniuersalia nõ contingit, probatio huius secundi. Qm̃ licet sensus talis huius & nõ huius alicuius sit, sentire tñ necesse est hoc aliquid, & vbi, & nũc: vl'e autem est vbiq; &c. 2. Conclus.

Si contingeret sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus tñ demr̃ationem, & nõ sciremus, sicut quidã fatentur. probatur a priori Quoniam sentire necesse est singulariter, sciẽtia aũt est in cognoscendo vl'e. Declaratur secunda a signo, qm̃ si in luna existentes videremus obiectam terrã, non vtiq; sciremus vl'em causam defectus. probatur, quia sentiremus q̃ nũc deficit, sed non propter qd oĩno. probaẽ, qñ sensus nõ erat vl's, sed ex consideratione multorũ singularium vl'e venantes. demr̃ationem facimus &c. 3. Conclus.

Demõstratio honorabilior est sensibus & cognitionibus quorũcũq; causa est. probatur a priori. Qm̃ vniuersale honorabile est, quia causam ostendit &c. 4. Conclus.

Sunt quædã reducta ad sensus defectũ in propositis, ita q̃ si videremus nõ inquireremus, nõ tãq̃ scictes in vidẽdo sed tanq̃ hñtes vl'e in eo qd' videmus. Primũ patet. Si videremus lumen pertransiens vitrũ perforatũ &c. Scd̃m vero patet, qa vñr seorsum ea q̃ sunt in vtroq; vitro. Scire aũt est simul, qm̃ in oĩbus sic est &c. Rñsio 1a.

Vt supra cap. 12. §. — *3. Rñsio*

Series autem haec est.

OBiecti ipsius sciẽ naturam plene declaraturus fortuitum & sensibile ab eo excludere intẽdit et duo facit primo nãq; vnica concl'one fortuitum expellit. secunda in toto residuo sensibile excludit tali ordine. secunda concl'one directe illud a scibili separat. tertia autem Heracliti imitatores arguit eorum motiuũ soluens quarta sensui sciam p̃fert, forte, q̃a alterius sensu illi nihil nouerant, & vltimo alteri eorũ obiectioni tacitæ satisfacit &c.

Nota pro D. Tho. Expone. Circa textum com. 8. circa textum cō. 15. circa textum cō. 22. c. 4. primo notando. c. 6. sub secūdo dubio. c. a. 9. circa finem.

Circa ea quæ dñr in prima concl'one ab Arist. & addita a S. Th. duo aduertenda censeo. Primũ est q̃ doctrina tradita superius in cap. 4. 6. & 9. de ꝓpõnibus de omni & necessariis & sempiternis ex hoc textu auctoritatis robur trahit, expresse siquidẽ distinguit Aristo. hic ꝓpõnes demonstrationis in necessarias simplr & necessarias vt frequenter. Scd̃m notandum est q̃ S. T. in his (q̃ vt frequẽter fiunt) duplicem modum demr̃andi tradit. Vnum, in quo seruatur necessitas simplr, & hic a posteriori ordine generationis priori aũt ordine naturæ forma & fine. s. incipit. Alium in quo nõ inuenitur necessarium simplr, sed vt frequenter & hic opposito modo se habet, q̃a incipit a prioribus via g̃nationis, & hic est modus, de quo intelligenda sunt, quæ in supradictis capitulis dicta sunt.

Sensus vniuersalis, sentire singulare est.

Circa secundam concl'onem aduertẽdum est, q̃ ex in expositione rõnis adductæ ad illius probationẽ S. Tho. multum a cõi sensu, & forte lr̃a distat in principio siquidem illius rõnis textus noster dicit. Si. n. est sensus talis huius & non huius, alicuius tñ sentire necesse est, hoc aliquid & vbi & nunc exponit S. Th. q̃ sensus cognoscit quale, & non subãm, & quia qualitates, quæ sentiuntur afficiũt singulares subãs in determinato loco & tpe, ideo sentire necesse est hoc aliqd alicubi, et nunc &c. Albertus autem & oẽs (vt opinor) alij, licet forte inter se in modo exponendi differant, in hunc tñ sensum prorumpunt s. q̃ licet sensus sit vlis. sentire tñ est singularis. Et forte tanta est diuersitas orta sensuum pp varietatem trãslationum, cuius signum est q̃ S. T. legit illud assertiue, nos aũt conditionaliter legimus, vel aduersatiue. Videtur aũt mihi qd' intentioni Arist. in hoc loco magis seruiat prima expõ sanioribus verbis prolata, q̃ prima. Qm̃ ex vlis & singularis cognitione procedit ad dr̃iam oñdendam inter sciam & sensum, & non ex subæ & accñtis cognitione. Vtraq; tñ expositio vera est, & p̃nt vniri ita q̃ idem sonent quo ad vim rõnis. Si intelligamus per subãm & qd' quid est, ipsam cuiusq; rei nãm, siue sit subæ, siue accñtis natura; & per qualitates sensibiles intelligamus eas singularizatas & non quidditatiue. & s̃m hoc nulla dissensio processuũ commissa est, sed magna diuersitas expõnum relinquitur S. Tho. exponẽte negatiue qd' sensus sit ipsius qd' quid est seu vlis, & aliis exponentibus affirmatiue condõnalr tñ, vel aduersatiue. Et licet verba S. Th. prima facie supra expositum sensum nõ ferant, diligenter tñ inspecta illum non respuunt, vt patet ex eo qd' copulatiue addit quod quid est ad subãm di. Non. n. obiectum per se sensus est substantia & qd' quid est. Insinuasse. n. ex hoc vr̃ qd' de substantia & vlr de qd' quid est loquebatur. Hæc autem ideo dixerim, vt oñderem non alienum ab expõne S. T. esse textum nostrũ, nec alienam a doctrina eius esse expositionem aliorũ. Verum. n. est qd' sensus & sentire. i. potentia sensitiua & eius hæc operatio, differunt in hoc qd' sentire nõ terminat nisi ad hoc certum singulare. (Visus enim nunq̃ videt quin hoc certum coloratũ videat) ipsa autem vis sensitiua non est determinata ad hoc vel illud definite sentiendum, sed vlr põt hoc vel illud sentire. Oculus. n. non est determinatus ad hoc magis q̃ ad illud lucidum videndum, sed põt quodcũq; sibi lucidum offeratur videre, & propter hoc dr̃ q̃ sensus est vlis, sentire aũt est singulare. Sed hic ad euitationem errorum & proprietatem sermonis est aduertendũ, q̃ magni refert dicere, sensus, puta oculus est coloris vlis, & dicere, oculus est coloris vlr. Primum. n. est falsum, qm̃ sonat qd' sensus obiectum ad qd' terminari põt est color indutus vlitatem q̃ est impossibile, hoc nãq; est proprium intellectus. Secundum autem est verum, qm̃ visus nõ est determinatus ad hunc vel illum colorem videndũ, sed potest quẽcũq; sibi oblatum colorem videre. Vñ hæc tria, sentire, sensus, & intelligere siue scire, ita differunt q̃ nullũ sentire in rerum natura inuenit quin sit huius determinati singularis, sensus aũt inuenitur ad multa singularia indeterminatus, sed in vle non potest, scire aũt ad vniuersale terminat. Et hoc intendit Arist. di q̃ si sensus sit talis huius, & non huius, sentire tñ necesse est singulare. Propter qd' notanter non dixit & si sensus sit vlis, sed & si sensus sit talis huius & non huius &c. Intendens (p ly talis) obiectum qd' qualitas est, & p ly huius & non huius diuersa illius obiecti singularia vt profunde scrutatus est Albertus & e. ac si diceret, licet sensus sit obiecti non in vno tantum, sed in pluribus singularibus, q̃ idem sonat cum eo q̃ vnico vocabulo diximus sed obiecti vlr, & secundum hunc sensum clare tota intentio Aristo. habetur, nec aliqua ambiguitas oritur quomodo sensus sit vniuersalis &c.

Diuersarum demonstrationum diuersa principia esse. Cap. 24.

EAdem autem principia esse omnium syllorum impoßibile est, primũ quidem logice speculantibus. Hi quidem. n. ueri sunt sylli, alij autem falsi. Et si nãq; sit uerũ ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. ut si A de C uerũ sit, medium autem B falsum: neq;. n. A in B est, neq; B in C, sed si harum media accipiantur propõnum falsæ erunt, ex eo qd' cũs conclusio falsa ex falsis est, uera aũt ex ueris, alteræ autem sunt ueræ & falsæ. Ten. 184.

Postea neq; falsæ ex eisdem sunt: est. n falsas adinuicem & contrarias & impoße simul esse. ut iustitiam esse iniustitiã, aut timorem aut hoĩem equum & bouem, aut æquale maius et minus. Ten. 185.

Ex oppositis aũt sic est. Neq; etiam uerorum eadẽ principia oĩum sunt. alia. n. multorum genere principia sunt, neque conueniunt, ut unitates punctis non conueniunt. hæc quidem. n. non habent positionẽ, illa aũt habent. Ten. 186.

Necesse autem est in media conuenire aut ad sursum, aut ad deorsum, aut ad hos interius habere, illos aũt exterius terminorũ. Ten. 187.

Sed neq; cõmunium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demõstrabuntur. (Dico aũt cõia, ut omne affirmare & negare,) g̃ne. n. entium altera sunt, & alia quidẽ in q̃titatibus, alia uero in qualitatibus sunt solis, cũ quibus demõstratur per cõia. Ten. 188.

Amplius principia nõ multo pauciora sunt concl'onibus, principia quidem. n. propõnes sunt, propositiones aũt assumpti termini, aut immißi sunt. adhuc concl'ones infinitæ sunt, termini aũt finiti. Amplius principia hæc quidẽ ex necessitate, illa uero contingentia. Sic igitur in intẽtione his habitis, impoßibile est eadem esse principia, aut finita eũ infinitæ sint conclusiones. Ten. 189.

Si uero aliter quodammodo dicat aliquis, q̃ hæc quidem geometriæ, alio uero syllorum, illa autem medicinæ, quid utiq; erit aliud qd' dicitur, nisi qd' sunt principia sciarum, sed eadẽ dicere diuersio est. quoniam eadem eisdẽ eadem essent, oĩa. n. sic erunt eadem. Ten. 190.

At uero neq; qd' est ex oĩbus demonstrare qdlibet horũ est. nam hoc quare oĩum eadem esse principia. multum. n. insipiẽs est: neq;. n. in manifestis doctrinis, neq; in resolutione poßibile est, immediatæ enim propositiones principia sunt, altera aũt conclusio sit accepta propositione immediata. Ten. 191.

Si aũt dicat aliqs primas immediatas propositiones esse principia, unum in uno quoque genere est, si uero neq; ex oĩbus, ut opus est demonstrari quodlibet, neq; sic ex altera, quare erunt uniuscuiusq; scientiæ altera, relinquitur igitur si proxima sunt principia omnium, sed ex his quidem hæc, ex illis aũt illa. Ten. 192.

Manifestum autem hoc est, quoniam non cõtingit. monstratum est. n. q̃ altera principia genere sunt differentium genere. Principia. n. duplicia sunt, ex quibus & circa que. ex quibus quidẽ igitur cõia sunt, quæ autem sunt circa que, propria sunt, ut numerus, magnitudo. Ten. 193.

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio principa. EAdem esse principia omniũ syllogismorum est impossibile. probatur dupliciter. primo logice multiplici conclusione.

1. Conclus. partic. Syllorum verorum & falsorum non sunt eadem principia probatur a priori. Quia veræ ex veris, falsæ ex falsis conclusiones sunt, alteræ autem sunt propositiones veræ & falsæ

Exclusio. Si contingit ex falsis verũ syllogizare, hoc tantum semel fit. Declaratur, qm̃ in prosyllis media illorum propositionum assumentibus, pro omni falsæ erũt præmissæ. probatur, quia oĩs conclõ falsa ex falsis est. declaratur ĩ terminis A primo, C tertio, vere adunatis B medio, vtrique extremorum falso coniuncto.

2. Conclus. partic. Syllorum falsorum non sunt eadẽ principia. probatur a priori, qm̃ contingit falsas conclões inter se contrarias, & incompossibiles esse, & ex positis sic sunt.

3. Conclus. partic. Syllorum verorum non sunt eadẽ principia. probatur. primo, quia diuersorum gñe altere sunt principia, nec conuenirent, vt patet de vnitatibus & punctis. Syllos autem ex eisdẽ principiis necesse est aut in media, aut in sursum, aut in deorsum cõuenire. probatur, qm̃ hi habent terminos medios interius, hi aũt exterius &c. secundo, qm̃ nec aliqua cõia principia sunt, ex quibus solis oĩa demonstrari possunt. probatur qm̃ genera entium altera sunt, & principia q̃titatis solum, alia sunt a principiis qualitatis solum, cum quibus per cõia fit demõstratio. tertio qm̃ principia nõ multo minora sunt conclusionibus, qm̃ principia ꝓpõnes sunt, quæ termini aut assumpti, aut immissi sunt. cõclusiones aũt infinitæ sunt, licet termini finiti sunt, quarto qm̃ quędam principia sunt necessaria, & quædã contingentia &c. scdo probatur conclõ principalis multiplicẽ oppositi sensum destruendo. & prima, qm̃ si tenendo eadẽ omnium principia concedat alia esse principia geometriæ & medicinæ cõceditur diuersa esse sciarum principia, & ꝯñr ridiculum est dicere qđ eadem sint qm̃ cum eadem eisdem sint eadem, oĩa essent eadem. secundo qm̃ si teneatur ex oĩbus syllogizare quodcũq;, ꝙ est omnium quęrere principia eadẽ, multum insipiens est. ꝓbatur, qm̃ nec in manifestis doctrinis, nec in resolutione hoc est possibile. probatur, qm̃ altera fit conclusio, accepta altera ꝓpõne immediata principia.n. ꝓpõnes immediatæ sunt tertio q̃a si aliquis dicat primas immediatas ꝓpõnes esse principia, sciat vnum in vnoquoq; genere exigi &c. quarto qm̃ si non ex oĩbus quodlibet, sequitur qđ neq; erit ex alterius principiis hęc ꝓbare. Sed erunt vniuscuiusq; altera. quinta qm̃ si id, ꝙ relinquitur. s. principia oĩum esse proxima teneatur & cum hoc ex his hæc. ex illis vero illa manifestum est, qđ hoc non contingit, quoniam iam monstratũ est, quod differentium genere altera sint principia genere. principia.n secundaria sunt, ex quibus & circa quod; illa communia, ista propria sunt &c.

Series autem hæc est.

QVoniam scias principiorum diuersitate distinxerat intendit in hoc cap. ostendere qđ impossibile sit oĩum demonstrationum esse eadẽ principia, & duo facit, quia primo oñdit hoc logicæ facta distinctione syllorum in veros & falsos, ex eorum inter se dr̃ia triplici conclõne sub seruiente, post quarum primam excludit obiectionem quæ cõtra illam fieri poterat. secundo probat principalem conclusionem quinque oppositi sensus opinionis ecludendo. Subdens postremo, de quibus principiis loquatur.

Principia quot sunt. Circa rationes adductas aduertẽdum est, ꝙ licet absq; textus corruptione plurificari possint, qm̃ facile pateat tñ primam q̃ tertiam in duas diuidi posse, visum tñ est mihi ob reuerentiam diui Th. ad eũ reducere numerum, & q̃uis tertia ratio minus cõsiderantibus videatur male adunata, subtiliter tñ scrutantibus oppositum videbitur. Ait nãq; Alpharabius (ꝙ per multo plus) infinitus excessus apud pħos significatur, & sic per non multo minus, defectus non infinitus denotatur. Et propterea in eadem ratione legi debet vtrũque, s. infinitas cõclusionum, & non multo minora principia, ac si aperte dixisset, ꝙ principia non sunt infinitæ excessa secũdum numerum ab ipsis cõclusionibus, sed conclusiones sunt infinitæ. ergo & principia sunt infinita, & ꝯñr non sunt eadem omnium, & secundum hæc id qđ subditur. s. termini autem sunt finiti aduersatiue legendum est, vt S. Tho. exponit. Ad euidentiam autem numeri principiorum, Sciendum est, qđ quædam propositiones sunt principia tantum, quædam conclusiones tantum, quædam cõclusiones & principia. Primæ nãq; & propositiones principia sunt & non conclusiones, alıter priores haberent. vltimæ aũt conclões, & non principia, alıter posteriores haberent. mediæ aũt & principia posteriorum & conclões priorum sunt. Et secundum hoc æqualis est numerus principiorũ & conclusionum in mediis. & tota inæqualitas cõsistit in excessu extremorum. Et iõ nam multo minora principia conclusionibus sunt. Si.n. oẽs mediæ propositiones conclusiones essent & non principia, principia remanerent paucissima. Nunc aũt quia (vt dictum est) in mediis non est inæqualitas, principia amplıantur vsq; ad vltimas cõclusiones, quæ quia plures sunt q̃ primæ ꝓpõnes in quocũque ordine, quę principia tantum sunt, iõ pauciora q̃dem sunt principia conclõnibus, sed non multo, & hoc S. T. dicit, licet libri incorrecti oppositum oñdant, et hoc Aristo. intendere vr̃ ibi assumens ꝙ principia propõnes sunt, ꝓpositiones aũt sunt termini aut immissi aut assumpti: quasi diceret, ꝙ iõ principia non sunt multo pauciora, quia principia non solum sunt primæ ꝓpõnes, sed illæ, quæ sunt termini immissi in prima figura, aut assumpti secunda & tertia.i. sed etiam inter principia annumerantur oẽs præmissæ, quæ ex terminis immissis aut assumptis fiunt, est siquidem prædicatio causalis terminorum de propositionibus & non identica &c.

Quo modo eadem eisdem sunt eadem inter se illa eadem. Circa primam rõnem secundi processus, esset quærendum quid veritas habeat illa maxima. s. eadem eisdem sunt eadem, sed quoniam præsentis negotij limites exit sufficiat pro nunc quod intelligitur eo modo identitatis inter, sed extrema adunari quo in tertio vnum sunt. vt si in vno sint eadem genere, inter se eadem generice sunt, & sic de aliis, & hoc sufficit Arist. intentioni in hoc loco, quoniam nihil aliud intendit nisi deducere ad hoc, quod omnes conclusiones essent eædem genere, si principia eadem haberent &c.

Quo modo non eadem omnium demonstrationum principia sunt. Circa totum scdm processum, qui analyticus a S. Th. dicitur, ad demonstrationum principia descendit. illo nãque Arist probat nõ eadem esse principia oĩum demonstrationum, aduertendũ est, ꝙ licet nouo modo introductus videatur a nobis textus in eius summa atq; serie, nõ tamen falso aut extorte aut incõgrue distinctus apparet, Imo quoniam mens mea multis diebus inquieta & solicita erat circa huius textus ordinem & sensum, adeo, vt de eius claro intuitu desperarem, tãdem mutuo acceptis cõmentariis Boetij, quæ nõ nisi in principio, & hinc vidi, excitata est in me expositio supradicta, & nunc declaranda, non qđ ex Boetio illam sumpserim, sed qđ ex quibusdam eius verbis commota sunt phantasmata sic &c. Imaginandũ ergo est sex modis aliquos dicere posse omnium demonstrationum eadẽ esse principia, primo absolute, & hunc sensum antequam hunc secundum processum aggrediatur Aristo. destruxit. secundo sophistice, vt dicatur alia esse principia medicinæ & alia rhetorice quia tamen tam hæc q̃ illa sunt principia, ideo omniũ eadem sunt principia, & tunc sensum in principio huius secundi processus elidit. tertio vt quia ex omnibus conclusionem quãlibet monstrari posse tenetur, ideo eadem omnium dicuntur eadem principia, & hũc sensum tertio loco excludit. quarto vt quia ex primis dignitatibus oĩa demonstrantur, ideo omniũ principia eadem dicantur, & hunc sensum tertio loco remouet quinto vt quia ex quolibet oĩa demonstrari teneantur, iõ oĩum eadem principia dicantur, & hunc sensum quarto loco destruit. sexto vt q̃a oĩum principia ꝓxima esse credat, iõ oĩum eadem principia dicant. & hunc sensum quinto loco repellit. Si aũt alicui hæc nõ placent, inueniat melius pro se & ꝓ me.

De comparatione scientiæ ad alios habitus intellectus & de Solertia. Cap. 25.

Tex. 194. *SCibile autem & scientia differũt ab opinabili*
& opinione. quoniam sciã uniuersalis & per
necessaria est. (Necessarium aũt non contin-
git aliter se habere.) sunt aũt quædam uera
contingentia aliter se habere. manifestum igi
tur est qđ circa hæc sciã non est. esset.n. utiq; impoßibile aliter
Tex. 195. *se habere, poßibilia aliter se habere. At uero neq; intellectus.*
(dico.n. intellectũ principium sciẽ,) neq;.n. sciã est indemonstra
bilis: hæc aũt opinio est immediatæ propositionis. uerus est.n.
intellectus & sciã & opinio, & qđ per hæc dicitur. Quare re-
linquitur opinionẽ esse circa uerum, aut quidem falsum, sed cõ-
tingens est aliter se habere. hæc aũt est acceptio immediatæ pro
Tex. 196. *positionis, & non necessariæ. Et confessum aũt est sit apparẽ-*
tibus. opinioq;.n. incertum est & natura hmõi. Adhuc.n. nullus
opinatur probare, cũ opinetur impoßibile aliter se habere sed
scire, sed aliqñ quidem esse sic, sed tñ nihil aliter probibet, tunc
Tex. 197. *probare, tãq̃ hmõi quidem opinionem esse, sed necessarij sciãm.*
Qualiter igitur est idẽ opinari scire, & quare non erit opinio
sciẽtia, & si quis posuerit esse, aut nihil cõtingere opinari con
sequitur quod hoc quidem sciens. illæ uero opinans per media,
quousq; ad immediata ueniat. quare siquidẽ ille sciuit. et opinãs
sciuit sicut.n. & quia est opinari & propter quid, hoc aũt me-
Tex. 198. *dium est. Aut siquidẽ sic arbitratur non contingentia aliter se*
habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demõstrationes,
non opinabitur, sed sciet. Si aũt uera quidẽ esse, non tñ hoc ipsis
inesse secundum substantiam & spẽm opinabitur & nõ sciet ue
re & quia, & propter quid, siquidẽ per immediata opinabitur,
Tex. 199. *si uero non per immediata, solũ ipsum quia opinabitur. Eiusdẽ*
autem opinio & sciã non penitus est. Et sicut falsa & uera eius-
dem quodãmodo est, sic & sciã & opinio eiusdem, & opinionem
enim ueram & falsam, sicut dicunt quidã eiusdem esse, inconue-
nientia accidit appetere alia & nõ opinari qđ opinatur falso.
Tex. 200. *Quoniam aũt idem multiplr dicitur, est sicut contingit, est aũt*
sicut non: cõmensuratum.n. esse diametrum costæ uere opinari
inconueniens est, sed qđ diameter, circa q̃ sunt opiniones, idẽ, sic
eiusdem est, sed qđ aliquid erat esse unicuiq; secundum ratio-
nem non idem est. Silr aũt & scientia & opinio eiusdem est, hoc
quidem.n. aĩal est, q. non est contingere non esse animal, sed illa
quidem qđ est contingere, ut si hoc quidẽ qđ uere hoĩs, illa uero
hominis est quidem, non autem ueri hoĩs. idem.n. est, quia homo.
Tex. 201. *hoc aũt non sic idem. Manifestum aũt ex his est, q. neq; opina*
ri simul idẽ & scire contingit. simul.n. utiq; haberet opinionem
aliter habendi & non aliter idẽ esse, quod uere non contingit.
In alio.n. unũquodq; esse contingit eiusdem, sicut dictum est, sed
in eodem nihil sic põt esse, habere.n. opinionem simul, ut quod
Tex. 202. *homo esset, q. uere est aĩal. hoc.n. sic contingere. Reliqua aũt*
quomodo oportet distribuere in rationem & intellectũ & scien
tiam & artem, & prudentiã & sapientiam hæc quidem philo-
sophiæ, illa uero ethicæ speculationis magis sunt. Solertia autẽ
est subtilitas quædam in non perspecto tẽpore medij inueniendi.
ut si aliquis uidens quod splendorem semper habet à sole luna sta
tim intellexit, propter quid hoc sic, quia propter id quod illustra
tur à sole. aut disputantem cum diuite cognouit quoniam accom
modatur est, aut propter id qđ quidem amici sunt, quia inimici
eiusdem sunt, omnes enim causas medias uidens cognouit & ul-
timas splendidum esse ad solem sit in quo A lucere à sole B lu-
na C inest autem lune quidem C quod ipsi inest B quod est lucere
à sole ipsi autem B A quod est hoc esse splendidum à quo splen-
dor, quare & ipsi C A per B.

Summa huius capituli hæc est.

SCibile & sciã differunt ab opinabili & opinione &c. *Conclusio principa.*
Probatur tri. lr. Primo a priori: qm̃ intellectus,
scientia, & opinio, & quod per hæc dr̃ vera sunt.
Sed nec sciã verorum cõtingentium est. qm̃ vlr & per
necessaria est. & ꝯñr, si esset contingentium, impoẽ se
aliter hr̃e, esset poßibile aliter se habere. nec intellectus
principium sciæ verorum contingentium est: qm̃ sciã
indemonstrabilis est. probatur: qm̃ acceptio est imme-
diatę ꝓpõnis, opinio aũt circa verum & falsum est, cõ
tingens aliter se hr̃e &c. & ipsa est acceptio immediatę
propositionis & non necessariæ. Scđo qm̃ consenta-
neũ est apparẽtibus opinio. n sonat incertũ qd. et nãm
hmõi. Tertio, qm̃ nullus arbitrař opinari cũ existimat
impoßibile aliter esse, sed potius scire, & ꝑ oppositum
existimans posse aliter esse arbitrař se opinari &c. tanq̃
scientia sit necessarij & opinio contingentis &c.
Qualiter est idem opinari & scire &c. *Qõ. 2.*
Qualiter non erunt idem opinio & scientia. *Qõ 1.*
Si quis posuerit omne opinari, aut saltem nihil esse scitũ, *Pro prima qõne.*
ꝙ non contingit opinari.
Consequenter & sciens & opinans ꝑ media quousq; im *Pro secunda qõne.*
mediata veniant. probař: qm̃ est opinari & qa & pro
pter quid. ꝙ medium sonat. opinans ergo sciuit &c.
Si arbitrabitur non cõtingentia aliter se hr̃e, sicut se habẽt *Solutio secunda quæstionis.*
diffinitiones, per quas fiunt demr̃ationes, non opina-
bitur. sed sciet. si aũt vera quidem, non tñ hæc eis inesse
secundum subãm, vel secundum spẽm non sciet vere,
sed opinabitur, qa & propter quid Si. n. per immedia-
ta, propter quid, & si per non immediata. quia &c.
Sicut opinio vera & falsa nõ eiusdem penitus, sed eiusdẽ *Solutio prima qõnis.*
quodãmodo sunt, sic & sciã & opinio non eiusdẽ pe-
nitus, sed eiusdem quodãmodo sunt. declarantur sin-
gula. Et primo prima pars primi, qm̃ eiusdem secun-
dum subãm & rõnem, opinionem verã & falsam esse,
sicut dicunt quidã, multa incõuenientia inducit, et hoc
.s. non opinari qđ opinatur falso. secũdo secunda pars
primi. Qm̃ idem multiplr dr̃, & secundum vnũ mo
dum idẽtitatis contingit, & secundum alium. nõ eius-
dem. n. ſm subãm contingit veram & falsam esse eiusdẽ
aut secundum qđ vnicuiq; causat esse ſm rõnem non
contingit Sicut diametrum cõmensurabilem esse, non
contingit vere opinari, sed de diametro circa qđ opi-
niones sunt, cõtingit vere opinari tertio principale in-
tentum. scđo propositum s. ꝙ sciã & opinio non sunt
eiusdẽ oĩno, sed quodãmodo, sicut &c. qm̃ sciã est ali
cuius ꝙ sit tale ex necessitate. puta qđ homo sit id qđ
vere hoĩs est. opinio vero qđ sit tale, sed non ex neces
sitate. sed contingat aliter se hr̃e, puta qđ homo sit qđ
non vere hoĩs est & sic sunt eiusdem sciẽtia & opinio,
quia hoĩs, sed non oĩno quia non eadem ratione.
Non contingit simul eiusdẽ idẽ scire et opinari. probatur *Corollaria conclusio.*
qm̃ simul idẽ hr̃et opinionem eiusdẽ, aliter habendi, &
non aliter habẽdi, ꝙ est impoẽ, vt qđ homo esset qđ
vere est animal, & contingat non esse animal &c.
In alio & alio contingit esse scientiam et opinionem eius- *Corollaria secunda cõclusio.*
dem sicut dictum est &c.
Qũo oporteat distribuere in rõnem & intellectum, & ar *Exclusio.*
tem & prudentiam & sciam, & sapientiã, hæc quidẽ
physicæ. illa vero ethice speculationis magis sunt &c.
Solertia est subtilitas quædam in non prospecto tp̃e me *Diffinitio.*
dij &c. vt vidẽs ꝙ luna semp conuersa ad solẽ lumen
habet, statim intellexit ꝑꝑ qd qa. s. illustratur a sole Et
videns disputantem cũ diuite cognouit, qa accõmoda
tum est. Et vidẽs inimicos, amicos cognouit, qa inimi-
ci eiusdẽ declaratur diffinitio, qm̃ solers oẽs causas me
dias vidẽs, cognouit & vltimas. ordinatur aũt mediũ
solertis iuxta primum exemplum in syllõ in terminis
A primo, B medio, & C tertio in primo primæ &c.

Series autem hæc est.

INtendens distinguere sciam ab aliis habitibus intel-
lectus, tria facit. Primo distinguit ipsam & eius obie-
ctum ab opinione & suo obiecto. Scđo circa eorum
distinctionem qõnes duas mouet & soluit vt ordinauit.

mus, addens duas annexas conclones cõsiderantes sciam & opinionem in ordine ad opinãtes & scientes. Tertia p̃, excusando se ad declarationem distinctionis sciæ ab aliis habitibus intellect⁹, de solertia determinat diffinitiue exẽplariter declarans in diuersis rerum ordinibus &c.

Prius q̃ scientia ab opinione differat. Circa principiũ capituli vbi assignatur drĩa inter scientiam & opinionem ex necessitate & cõtingentia &c. Dubitatur duplr. Primo quia non apparet verum, ꝙ scia & opinio differant propter hoc ꝙ sciæ obiectum sit verum necessarium, opinionis aũt verum contingens, vt in lr̃a dicitur. Exquerimur nãq; qd' multarum opinionũ obiecta sunt vera necessaria, vt patet i opinionibus oppositis De corporum cœlestium mẽ motibus &c. Cum.n. oporteat contradictionis alteram partẽ esse veram, necesse est alteram veri necessarij esse, qm̃ ibi nihil contingens est &c. *Prima secũda q. 67 art. 3. c.* Scdo quia S. T. in prima secundæ. q. 67. expresse determinat, ꝙ scia & opinio non differunt ex parte obiecti, nec ex parte medij, sed ex parte subiecti. Arist. aũt hic ex parte obiecti drĩam Intereas ponit &c. Ad euidentiam huius dubitationis, qm̃ facilis non est. Primo dicendũ est ab solute quid tenendum sit de drĩa inter sciam & opinionem, deinde quid intẽdat hic Arist. & quõ S. T. non dissentit ab eo. Vt aũt certa cognitione percipiatur qd' intendimus, a quid nois inchoandum. Opinio, vt in textu dicitur, incertam cognitionẽ sonat. Incertam aũt non qd' ita ambigua sit, ꝙ ad neutrã partem ɔ̃dictionis declinet; sed quia ita alterã partem ɔ̃dictionis cognoscit vt de opposita veritate formidet. tales siquidẽ nos esse experimur opinantes. Scia aũt (extenso vocabulo) ad cognitionem principiorum immediatorũ, certam vnius partis ɔ̃dictionis cognitionem sonat, adeo, vt de oppositi possibilitate nulla etiam suspicio relinquat. Certitudo aũt in cognitione non nisi ex cogniti euidẽtia est. Infra limites siquidẽ intellectus & eorũ, quæ ipsum perficiunt discurrẽdo nulla alia cã certitudinis in cognitione inuenitur, nisi prædicta. Nec mihi aliqs obiiciat certitudinem fidei nõ esse ex euidẽtia obiecti. *Fidei maior est certitudo, quia diuino lumine, scia vero, cũ lumine intellectus constet quod falli potest, non talis est certitudo.* Qm̃ talis certitudo nõ est intellectus vt sic, sed vt stat sub Imperio volũtatis, propter qd' fides inter virtutes intellectuales numerari non põt &c Ex euidẽtia igitur cogniti certitudo intellectualis est, & ɔ̃nr ex ineuidentia incertitudo, & qm̃ euidentia alicuius cõplexi dupliciter cõtingit, s. vel ex propriis terminis, vt patet in primis principiis, & ex alicuius necessaria connexione visa, ad prima principia: Ideo oĩs cognitio certa vel est circa principia ex terminis nota, vel conclones in illa resolubiles, & resolutas &c. Ineuidentia aũt alicuius cõplexi, qm̃ per priuationem eorũ, quæ euidentiam faciunt, sic multipliciter etiã contingit, vt patet de suspicione, & estimatione, & opinione, vt S. T. in procemio huius libri dilucide docet. *In proemio lectio. 1.* In opinione fit ex eo, ꝙ vel termini ipsi ꝑpõnis, vel connexio conclonis, ad ꝑpõnes alias, quę certę sunt, præseferunt alteram ɔ̃dictionis partem determinatã alteram deiiciendo, sed nõ necessario &c. Differunt ergo scia & opinio penes euidẽtiam & ineuidentiam obiecti, ita ꝙ euidentia sciam facit, ineuidentia aũt (talis) opinionem. Notanter aũt dico (ineuidentia talis) propter duo. Prĩo, quia non oĩs ineuidentia opinionem facit, sed aliqua suspicionem, aliqua existimationẽ, vt dictum est. Scdo, q̃a non intelligo ineuidentiã priuatiue facere opinionem, sed ineuidentiam contrariæ. cũ.n. omne manifestatiuum luminis rõnem habeat. propter qd' & ipse medius terminus lumen conclonis dr̃. imaginor qd' lumen, quo clarẽt quæcũq; cognoscuntur, latitudinem non paruã habeat. & qd' ẽm eius diuersam participationẽ diuersimode res patefiant intellectui. Ita qd' quædã sunt quæ tm̃ in se luminis, seu manifestatiui hñt, ꝙ euidentia intellectui sunt per se, vt principia. Quædã per reductionẽ ad alia vt eorum conclones &c. quædam adeo parum hñt luminis, vt ad euidentiam nõ sufficiat. sufficiat tñ ad determinationem intellectus ad vnam partẽ. qd' est ipsum relinquere cum formidine alterius & hæc sunt opinabilia. Quędam adhuc minus hñt, ita vt nec ad vnam partẽ determinent. licet magis inclinẽt ad hanc q̃ illam, vt suspicabilia. Quędam adhuc minus &c. Talis ergo gradus luminis seu manifestatiui vel ineuidẽtiæ seu obscuritatis opinionẽ facit.

Et, qm̃ talis ineuidentia oritur qñque ex natura ipsius rei cognitæ. qñ. s. ipsum complexum contingẽs est, nullo.n. modo incõplexo contingenti inuenitur aliqd. vnde suæ complexionis euidẽtia ostẽdi possit, qm̃ nec termini eius tale manifestatiuum esse pñt, nec aliqd' medium, qm̃ contingens est. Qñq; aũt oritur talis ineuidentia ex modica participatione luminis intellectus, dũ vel propriis terminorum cõceptibus, vel mediis necessariis carere cõtingit, vel male ordinãt media, vel acies intellectus non figitur, propter phantasmatis motũ &c. Iõ opinio potest esse de contingentibus, & de necessariis, licet diuersimode, quia de contingẽtibus est propter ipsius obiecti nãm, quæ sciri nõ patitur. De necessariis aũt propter ipsius intellectus defectum. Ad Aristo. vero intentũ descendendo dr̃, ꝙ quia opinabile tali ineuidẽtia constat. & duplex est: quoddam ex sui nã, ꝙ s. ex natura sua non põt esse euidens, vt complexum cõtingens. & quoddã ex parte intellectus, ꝙ. s. licet ex se euidẽs esse possit, huic tñ & illi ineuidens et incertum est &c. vt cõplexum necessarium &c. ita de opinione duplr loqui cõtingit. Vno mõ in ordine ad ipsum opinabile secundum se. Alio mõ in ordine etiam ad opinabile quo ad nos &c. Et si sustinere volumus Arist. locutum fuisse de opinione in ordine ad opinabile secũdũ se, necessarium & contingens noiasr sumere oportet ex parte obiecti & dicendũ est secundum ipsum, ꝙ opinio differt a scia, quia scia est veri necessarij, opinio aũt veri contingentis. & ɔ̃nr etiam falsi: quia verum contingẽs mutabile est in falsum &c. & silr cum dixit, ꝙ opinio est acceptio ꝑpõnis immediatæ non necessariæ, intelligenda est cõtingentis &c. Si aũt sustinere volumus ꝙ sermo Arist. sit de opinione vtroq; modo, tũc profundius dicta Arist. intelligere oportet. & diligẽter aduertere, ꝙ Arist. ineuidentiam, q̃ diximus circũloquitur per ly contingens aliter se hr̃e, & euidentiam per ly necessarium &c. intelligẽs per necessarium, necessariũ in se, & in cognitione nostra (& per cõtingens vero) contingens in se, vel in apparentia &c. ita qd' scia differt ab opinione in hoc qd' scia est veri necessarij, vtroq; mõ. i. ꝙ non solum sit necessariũ, sed etiam sit visa sua necessitas. Opinio aũt est cõtingentis, altero modo. i. vel ꝑpõnis contingentis, vel necesse cõtingenter & merito, quia malũ consurgit ex particularibus defectibus, bonum aũt ex causa integra, & hic sensus est magis dignus Arist. qm̃ enucleat opinionis naturam. Vñ magnus Alb. dicit, ꝙ aduerbialiter accipiendum est ly. non necessariæ, cum in textu dr̃, ꝙ opinio est acceptio propositionis immediatæ nõ necessariæ. Et S. T dicit in expositione, ꝙ opinio de his est, q̃ accipiuntur. vt contingentia aliter se hr̃e siue sint talia, siue non &c Nec prætermittendum est qd' opinabile accipi, seu cognosci, vt contingens potest duplr intelligi. Vno mõ, vt (contingẽtia) concurrat, vt conditio cognita opinabilis, & hoc mõ falsum est oportere opinabile apparere vt cõtingẽs nec hoc intelleximus cũ diximus opinabile oportere esse contingens in apparẽtia saltem qm̃ secundum hunc sensum opinio vera de necessariis esset, non solũ diminuta cognitio, sed falsa apprehensio. qm̃ apprehenderet necessariũ posse aliter se hr̃e &c. Alio mõ potest intelligi vt contingentia concurrat vt modus cognitionis seu euidẽtiæ Et hic sensus est verus & intentus. Verus quidẽ. quia opinans cõplexum sibi obiectum q̃tũcũq; sit necessarium in se cognoscit cõtingenter. i. apprehendit tali claritate, qua videtur hoc sic esse, sed non vr̃ qd' non possit aliter esse &c. ita qd' sicut ipsum cõplexum diuiditur p necessarium & contingens, ita etiã cognitio seu claritas eius distinguitur in cognitionẽ per modum necessarij & per modũ contingentis, & illa vocatur claritas necessaria q̃ ostendit sic esse & nõ posse aliter esse, illa aũt contingens, q̃ licet ostẽdat sic esse, non tñ ita quin possit aliter esse. Intentus aũt. qm̃ per hoc vlr, & primo differunt scia & opinio (vt dictum iam est) quia scia necessario attingit obiectũ suum, opinio vero cõtingenter &c Et secundum hoc patet qd rñdendum sit primæ rõni dubitandi. dicendum est n. ꝙ Arist. distinxit opinionẽ & sciam, non ex contingentia, & necessitate obiecti absolutæ, sed ex contingẽtia & necessitate eorũ in cognitione seu apparẽtia. Posset quoque *Notabile fundamentũ huius digressionis.*

& forte

& forte nō male dici ꝙ in principio capituli Arist. separauit opinabile ſm ſe ab ipſo ſm ſe ſcibili, & opinionem a ſcia, ī ordine ad opinabile & ſcibile abſolutę, & poſtmodum in ꝓceſſu capituli inſinuauit vſiorē drīam, q̄ diximus &c. Ad id vero ꝙ diſſenſionē inter Arist. & S. T. inducit dr̄ ꝙ nulla eſt inter eorū dicta ꝯdictio: qm̄ S. T. de opinione vlr locutus eſt, ſiue ex parte obiecti, ſiue cognoſcentis, ſiue aliūde contingat. & dixit, ꝙ non diſtinguit a ſcia ex parte obiecti ſm ſe ſumpti, qa ſcia de neceſſariis eſt, & opinio de neceſſariis eſſe poteſt nec ex parte medij ſm ſe ſumpti, qa qn̄q; idē medium ſi clare videatur connexum cōcſoni, facit ſciam, & ſi nō ita clare, facit opinionem, ſed ex parte ſubi, quia ſcia includit euidentiā abſq; formidine, opinio claritatem q̄dā cū formidine alterius partis. ꝙ nihil aliud eſt dicere, q̄ dicere. ꝙ differūt ex hoc ꝙ obiectum ſciæ neceſſarium eſt non ſolū in ſe, ſed in ſua apparentia, obiectū vero opinionis eſt cōtingens, vel in ſe vel in ſua apparētia, vt Ariſto. dixit, appellauit autem. S. Tho. differentiam hāc ex parte ſubiecti, & nō ex parte obiecti, nec medij, quia nec ex diuerſitate obiecti, nec ex diuerſitate medij. vniuerſaliter prouenit, ſed ſemp eſt ex diuerſitate tali modi cognoſcēdi, q̄ ex parte ſubiecti ſe tenet. & qm̄ formale in opinione eſt ꝙ contingenter, ſeu cum formidine cognitio habeatur &c.

Verus eſt intellectus, ſcia, & opinio, & qd' per hæc dicitur.

Circa illā ꝓpōnem aſſumptam in textu, ſ. ꝙ verus eſt intellectus & ſcia, & opinio, & qd' per hæc dr̄, plura notāda ſunt. Primū eſt, ꝙ quatuor illa vera quę ponit, diſſimiliter veritatem hn̄t. Alia n. rōne verum eſt, ꝙ dr̄ per ſciam & intellectum & opinionē, & aliter ipſa ſcia & opinio & intellectus. illud. n. eſt verum, quia ipſum eſt tale, hæc vero qm̄ illius ſunt cognoſcitiua &c. Sed qm̄ alterius negotij hoc eſt, alibi differendum reor.

Scdm eſt, ꝙ notanter Ariſt. dixit. & qd' per hæc dr̄: & non dixit, & ſubm eorum vel aliquid hmōi. qm̄ res, de quibus ſunt hmōi habitus, poſſunt cōſiderari dupliciter. Vno mō in ſeipſis, & ſic cū complexione careant, eo qd extra aīam nulla complexio eſt, veritatē quoq; neceſſe eſt non habeāt. Alio mō conſiderantur, vt ſtāt ſub ſecunda operatione intellectus: & ſic cōplexionem q̄dam ſortiuntur, & veritatem aut falſitatē adipiſci neceſſe eſt &c. Et ſilr prædicti habitus habent duos terminos. vnum ad quem proxime terminanť, et hic eſt complexū quoddā, ꝙ obiectum eorum dr̄: & alterum, quē vltimo attingūt .ſ. mediāte illo proximo, et illa eſt ees incōplexa, ſ. eſſe ſubiecti, ſm ſuas paſſiones &c. Et ꝓpter hoc dr̄, ꝙ aliud eſt obiectum, & aliud ſubm ſciæ &c. quia ergo talis drīa in hmōi negligenda non eſt, iō Ariſt. notanter dixit ꝙ verum eſt (& qd' per hæc dr̄) qm̄ hoc ſonat cōplexum qd' obiectum eſt, & nō res ipſas abſolutę. nō. n. dn̄r res niſi ad cōplexionem reductæ, niſi forte in prima operatione intellectus qd' propoſitum non impedit &c. Tertium eſt, ꝙ cum dr̄ opinionem eſſe veri, vel ſuſpenſiue ſuſcipiendum eſt, expectando ſubiectā determinationem, qualis veri ſit, quia contingentis. & iō veri & falſi &c. vel quia omnia appetunt bonū. & bonum intellectus conſtat eſſe verum. opinionem eſſe veri, intelligēdum eſt per ſe, quoniam falſi eſt per accidens &c.

Abſoluta ſcientia et opinionis differētia.

Circa ſolutionem ſecundæ qōnis aduertendum eſt, ꝙ ex ea clare habetur drīa opinionis & ſciæ ex parte ſubiecti, q̄ ſupra diximus. qm̄ hinc habetur ꝙ ſcia & opinio differunt p arbitrari & non arbitrari. & fuit adeo intētus Ariſt. hoc in loco, vt inſinuaret hanc drīam, vt prętermiſiſſe videatur ſciam requirere neceſsitate in obiecto, dū eā tacuit, qm̄ clarū hoc erat, & (pp hoc) vt dictū eſt, nō differt primo ab opinione, ſed p euidentiā & ineuidentiā.

Opinio vera & falſa de eodē nō ſunt.

Circa id quod dr̄ in ſolutione primæ qōnis, ſ. qd' non de eodem penitus ſunt opinio vera & falſa, & illā ꝯn̄am quæ ibi fit, ſ. ſi oīno eiuſdem eſſet opinio vera & falſa, nō opinaretur, q falſo opinaretur. Dubitatur. quia nō ſolū de eadē re, ſed de eodem enūciabili non incōuenit aliquē habere veram opinionē, & aliquem alterū falſam. de hoc enim enūciabili epiciclos eſſe, cum duæ ſint opiniones cōtradictoriæ oppoſitæ, neceſſe eſt alterā eſſe verā & alteram falſam. Et confirmať. quia niſi opinio vera & falſa eſſent circa oīno idē, ſed ſolū circa idem ſubto, vt in litera dicitur opiniones oppoſitę nō eſſent incōpoſsibiles, quia ſm diuerſa reſpicerent vnum ſubm &c. Ad hoc dr̄, ꝙ quia opinionē eſſe alicuius nihil aliud eſt q̄ illud eſſe opinatum vel opinabile, & opinionem verā eſſe alicuius, nihil aliud eſt q̄ illud opinatum eſſe verū, opinionem falſam eſſe alicuius nihil aliud eſt q̄ illud opinatum eſſe falſum: ꝯn̄s eſt, ꝙ opinionem veram & falſam eſſe oīno eiuſdem, nihil aliud ſonat q̄ qd' idē oīno opinabile ſit ſimul verum & falſum. Hoc aūt cum manifeſte impoſſe ſit, relinquitur ꝙ impoſſe ſit oīno eiuſdem obiecti eſſe opinionem verā & falſam, licet poſsit eſſe eiuſdem ſubiecti &c. Valet aūt ꝯn̄a illa, quia ſi oīno eiuſdem obiecti eſſet opinio vera & falſa veritas opinionis nō attenderetur ſecundum adæquationē, vel conformitatē ad ſic eſſe in re, vt opinio dicit, ſed cōſiſteret in apparentia, & tūc quodcūq; appareret eſſet verū, & quia quilibet opinatur ſm ꝙ ſibi apparet, quælibet opinio eſſet vera, & ꝯn̄r nulla eſſet opinio falſa. & ꝯn̄r qui opinatur falſo, nō opinaretur, ſicut ſi nullus hō eſſet albus, quicūq; haberet albedinē, non eſſet homo &c. Ad argumentū in oppoſitum dr̄, ꝙ cū idem ſit iudicium de oppōne & veritate & falſitate opinionū & enunciationū, & enunciabiliū, vt ex fine ſecundi perihermenias habetur: ſicut impoſſe eſt idem oīno enunciabile eſſe ſibiipſi oppoſitū, ita impoſſe eſt q de eodē oīno ſint oppoſitæ opiniones &c. Sed ſicut enūciabili affirmatiuo vero, vt ibidem dr̄, opponitur negatiuum de eiſdē terminis, & affirmatiuū de oppoſito, ita opinioni veræ, de aliquo affirmatiuo, opponitur opiniones non de eodē, ſed de negatiuo eorūdem terminorū & de affirmatiuo ꝯrij. vn̄ non ſunt opiniones oppoſitæ de hoc enūciabili epiciclos eſſe, ſed vna opinio eſt cuius ꝓprium obm eſt epiciclos eſſe, altera q̄ dicit, epiciclos non eſſe &c. Cōſtat aūt ꝙ aliud enūciabile eſt epiciclos eſſe. & aliud epiciclos non eſſe. Falluntur aūt in hac re minus cōſiderantes. ex eo ꝙ non ſolum eiuſdē ſubiecti. ſed etiam p̄dicati contingit eſſe diuerſa enūciabilia &c. Et p hoc patet rn̄ſio ad cōfirmationem. qa opiniones oppoſitas nō oportet eſſe circa idē omnino obm ad hoc vt ſint incōpoſsibiles, ſed ſufficit ꝙ ſint circa idē ſubm & prędicatum ꝯdictorię, cōplexa vel circa idē ſubm. & prædicata oppoſita. Et nota, ꝙ cū dicit opiniones oppoſitas ſeu verā & falſam nō eſſe eiuſdem omnino, intelligiť, vt proprij obiecti, nihil. n. ꝓhibet opiniones oppoſitas eſſe eiuſdē oīno ꝯn̄æ, opinio nāq; arbitrans epiciclos nō eſſe, ꝯn̄r deſtruit epiciclos eſſe. & ſic eſt p ſe primo negatiui & quodāmō eius oppoſiti &c. Aduertendum quoq; eſt. ꝙ qa nihil refert in ꝓpoſito, an circa idem ſubm opinemur ꝯria prædicata, an idē prædicatum, affirmatiuę et negatiuę, qm̄ vtrobiq; eſt idētitas ſubiecti, & non identitas omnimoda, iō Ariſtot. propoſito inſiſtens abſq; diſtinctione dixit, eiuſdē omnino non eſſe opinionem &c. veram & falſam.

In fine ſecundi perihermenias.

Circa ipſam ſolutionem primæ qōnis, dubitatur, an verum ſit, ꝙ eiuſdem oīno obiecti non poſsit eſſe ſciētia & opinio &c. Vr̄. n. ꝙ hoc nihil prohibeat. qm̄ ſcientia & opinio nihil ponunt aut poſitū connotant in obiecto p qd' differant. vt ex dictis patet qm̄ ex mō cognoſcēdi differunt. & ſi ſic eſt, nihil apparet ex parte ſciæ, aut opinionis, ꝙ vetet eas in vnū conuenire obiectū. Et confirmatur. qm̄ experientia docet ꝙ huius enūciabilis Deum eſſe vnum, contingit vnū rōnem aliqualem hr̄e, et demōſtrationē nō penetrare, adeo ꝙ cū formidine alterius partis intellectus reſtet, alterum aūt penetrare, & tunc manifeſte eiuſdem oīno erit opinio, cuius eſt ſcia &c. Ad hoc dicitur multiplr. ſm ꝙ multis modis contingit loqui de opinione et ſcia &c. Si. n. ſequendo primū ſenſum ſuprapoſitum, ſermo ſit de ſcibili & opinabili ſm ſe, clara eſt rn̄ſio: ꝙ. ſ. impoſſe eſt idē oīno eſſe ſcibile, tam in eodē q̄ in diuerſis, ſiue ſuppoſitis, ſiue tpibus. qm̄ ſcibile ex propria nā eſt enūciabile neceſſariū, & opinabile ex ſe eſt contingens, & impoſſe eſt transferre cōtingens in neceſſariū, & econuerſo &c. poſſe eſt tn̄ eiſdē quodāmodo eſſe ſciam et opinionē ſimul. qm̄ nō inconuenit circa idem ſubm ſimul diuerſa cōſiderare, alterū opinādo, alterū ſciēdo &c.

Eiuſdē obiecti formaliter opinionem & ſciam eſſe eſt impoſſibile.

vt de se patet. Tenemus.n.de multis subiectis aliqua demonstratiue scientes illis conuenire, aliqua vero opinantes ꝙ eis insint &c Et secũdm hunc sensum saluatur similitudo in textu adducta inter idẽtitatem veri & falsi opinabilis, & idẽtitatem scibilis & opinabilis: qm̃ sicut ibi nõ erat identitas oĩmoda, seu ꝓm subm̃, ita hic non est identitas omnimoda. qa non est idẽ enunciabile scibile & opinabile, sed ꝓm subm̃ quia contingit cõicare in subto, opinabile & scibile &c. Et huic sensui multum fauẽt oĩa, quæ dñr in hoc cap &c. Si aũt sit sermo de scibili & opinabili nõ ꝓm se & absolute, sed in ordine ad vnũ hoĩem, & simul, sic dr̃ ꝙ impoĩe est idem oĩno esse scitum & opinatum: qm̃ sequeretur qđ idem oĩno enũciabile esset huic simul euidens & inuidẽs, certum et incertũ, necessario acceptũ, & incontingenter, ꝙ est impoĩe &c. possibile tñ est eiusdem quodãmodo esse sciam & opinionem in eodem simul &c. qm̃ non inconuenit de eodem subto, puta Sole, aliqua opinione, puta ꝙ moueaᷣ eccẽtrice, & aliqua scia, puta ꝙ accessu & recessu causet gñationem & corruptionem &c. teneamus. & ꝓm hũc quoqꝫ sensum saluatur similitudo supradicta: qm̃ non contingit idẽ enunciabile, sed idem subm̃ esse opinatũ & scitum simul ab eodẽ &c. & hic sensus a S. Th. ex textu sumiᷣ. Si aũt sic sermo de opinabili et scibili nõ ex meritis obiecti, nec ex ordine ad eundem, sed simplr̃ de opinabili & scibili, duplr̃ rñderi potest qõni motæ. Primo concedendo ꝙ nõ incõuenit eiusdem oĩno esse opinionem & sciam, qm̃ idem enunciabile põt ab vno opinatiue teneri, & vere, & ab altero vera scia haberi &c. vt experimur quotidie. & licet negare hoc sit indisciplinati, attamen declaraᷣ sequendo similitudinem Arist. Sciendum est nãqꝫ ꝙ iõ opinio vera & falsa non possunt esse oĩno eiusdem, qa veritas & falsitas in opinione ex esse rei oritur, qm̃ ab eo ꝙ res est vel non est orõ dicitur vera vel falsa &c. Et sic sequeretur ꝙ idẽ omnino esset & nõ esset simul, si idem oĩno esset verę & falsæ simul opinatum &c. Certitudo aũt sciæ, & incertitudo opinionis, non vr̃ oriuntur ex rerum, aut mediorũ conditionibus (vt superius declaratum est.) & iõ si idem omnino est scitum & opinatũ, non sequitur ꝙ idẽ oĩno habeat in se condõnes oppositas. sed solũ ꝙ habeat oppositas condõnes, puta certitudinem & incertitudinem in aĩa, hoc aũt non inconuenit in diuersis hoĩbus, licet in eodem (vt diximus) sit impoĩe. Qđ.n. inconueniens sequitur, si vnum enũciabile mihi certũ, tibi dubium est. Et confirmatur. qa sicut nihil prohibet idem oĩno enunciabile esse notũ tibi & mihi ignotum, ita nihil prohibet mihi esse certũ & tibi incertũ, certitudo etenim & incertitudo modi cognitionis sunt. Et licet hæc rñsio sit verissima non tñ est hic intenta ab Arist. vt expresse patet in litera. Nec putet quisqꝫ hoc esse cõtra Aristo. qm̃ verum

In fine. vero non est contrariũ, vt dicitur in Secundo Periherm. Et qđ ipse dixit, verum est, & qđ nos &c diuersimode, vt ex p̄cedentibus patet. Nec obstat ꝙ eius similitudinẽ in dissimilitudinẽ vertérimus, qm̃ similitudo est & non identitas. imo & hoc ipsum confert discretioni eiusdẽ, vt sciatur in quo assimilatio sit, et in quo nõ &c Posset forte aliter dici, loquendo etiã de opinabili & scibili vr̃ & simpliciter, ꝙ opinio & scia non sunt eiusdem oĩno, sed quodãmodo: quia licet sint eiusdẽ enunciabilis, tñ illud enunciabile non eodem mõ se habet vt relatum est ad sciam, et vt relatum ad opinionẽ: qm̃ vt respicit opinionem, induit rõnem contingentis. vt autem respicit sciam, habet rationem necessarij. Sed hæc rñsio, licet sit vera, non tñ videtur textui cõformis. Tũ quia titulus dubitationis ab Aristo. motæ est, an istæ denoĩationes. s. sciri, & opinari, possint idem denoĩare, an non: & rñsio eius est, ꝙ non denominant idem oĩno, sed idem ꝓm subm̃ &c. ista aũt rñsio vltimo inducta dicit idem oĩno enunciabile denominari scitum & opinatũ &c. Tum quia diuersitas illa, q̃ ponit dicta rñsio, non est diuersitas varians obiectũ, sed tantum est distinctio modi attingẽti idem obiectum &c. Distinctio.n. eiusdem enũciabilis, per hoc ꝙ induit rõne contingentis, vel habet rõnem necessarij, est distinctio secundum modos, quos in aĩa habet, qui obiectum nõ variant. Arist. aũt expresse vult varietatem obiecti esse inter scitum & opinatũ &c. Posset tñ hæc rñsio palliari dicendo. ꝙ licet nõ sit hic distinctio obiectorũ absolute, est tñ distinctio obiectorũ in esse cognito, & qđ oĩa, quæ Aristoteles dicit de diuersitate obiecti, intelligenda sunt vr̃ loquendo in esse cognito. Voluntaria tñ videtur expositio magis q̃ textus interpretatio, eo qđ similitudo adducta in textu non habet locum, & verba Arist. ibi dictis, ꝙ scia & opinio sunt eiusdem, quia hoĩs, & nõ omnino eiusdem, quia scia est veri hoĩs, opinio non veri hoĩs, saluari, non nisi extorte vñr. posset nãqꝫ dici, ꝙ similitudo tenet quo ad non oĩmodam identitatem, sed nõ quo ad modum non idẽtitatis. & qđ illa verba intelliguntur de eo, ꝙ non est homo, in esse cognito, seu ꝓm apparẽtiam, vt dictum est. ac si dixisset, ꝙ scia est necessarij. apparẽtis necessarij, & opinio apparentis cõtingentis &c. Quicqđ igitur intenderit nõ est inutile cognouisse, & hanc rñsionem, qm̃ vera & principali intento proficua, multa expressit &c. Ad rões ergo in oppositum nõ oportet aliter respondere, qm̃ loquendo de opinione et scia simplr̃, verum est, ꝙ eiusdem oĩno obiecti esse possunt, sed non eodem mõ. vt ex tertia & quarta rñsione patet. nec hoc negauit Arist & si negasset falsum dixisset. loquendo aũt de opinione & scia, ex meritis obiecti, sic est impoĩe esse eiusdem, vt prima rñsio dicit, & silr̃ loquendo de eisdem in eodem simul, vt secunda rñsio dixit &c quarum alteram vel vtrãqꝫ Aristo insinuare voluit &c.

Circa conclusiones illas corollarias, Aduertendum est primo, ꝙ quia Aristo. in eis expresse ponit dr̃iam inter idem opinari & sciri ab eodem hoĩe, & diuersis, in eodẽ tempore, & diuersis, primam rñsionem a se expellere videtur qm̃, si opinabile, non est idem omnino qđ scibile, iõ quia opinabile est in se contingens, & scibile necessarium, & iõ est quodammodo idem quia idem est subm̃ vtriusque, sicut nec respectu vnius hoĩs, ita nec respectu plurium contingit, idẽ oĩno esse opinatum & scitum, & sicut respectu plurĩũ contingit idem ꝓm subm̃ esse opinatum & scitum, ita respectu vnius. possum.n ego opinari aliquid de Deo scire aliquid de eodem, & silr̃ est respectu eiusdem tp̃is diuersi. Sicut.n. impossibile est idem oĩno esse simul necessariũ & contingens. ita & successiue quia non fit mutatio de contingenti in necessariũ, nec econuerso. & silr̃ idem subto esse necessarium contingens ꝓm diuersa simul, nulla repugnãtia est &c Et sic nullam dr̃iam facit ad idẽ esse opinatum & scitum, pluralitas suppositorum, vel tẽporum. cuius oppositum Arist hic dicit propter qđ sola secunda rñsio textui conformis vr̃ qm̃ vt ex ea patet, multũ refert an ab vno, an plurib⁹, an simul, an distinctis tp̃ibus idem oĩno sit opinatum & scitum, licet nulla dr̃ia sit an ab vno vel pluribus simul vel successiue idem quodãmodo sit opinatum & scitum &c. propterea qñ in textu dr̃, ꝙ alio vnumquodqꝫ esse contingit eiusdem. sicut dictũ est. ly. sicut dictũ est) non refert ly eiusdem. qm̃ non est sensus, ꝙ in alio contingat idẽ quodammodo esse opinatũ & scitum, sed qđ in alio contingit idem oĩno esse opinatum & scitũ sed refert totam cõclusionem, q̃ ex dictis sequitur &c. Si quis tñ pro reuerẽtia Arist. cui etiam quæ nũqꝫ actualiter cogitauit vera tñ a posterioribus attributa sunt. q̃ņum congrue posset adaptare rñsionem textui saluabitur ista nunc dicta dr̃ia, inter vnum & plures opinãtes Dixi autem pro reuerentia Aristo. qm̃ minus dignum Aristo. videtur, ꝙ particulariter determinauerit qõnem hanc, & iuxta quartã rñsionem vr̃ sic decisio &c. Posset tñ aliter inducendo has conclusiones, p̄spicacitas Arist. saluari, tenẽdo primam rñsionem in præcedenti dubio positã esse intentã ab eo. & dicendo, ꝙ primo soluit qõnem intuendo opinabile & scibile secundũ se, seu ex parte obiecti, & deinde in his conclusionibus locutus est de opinabili & scibili in ordine ad vnum vel plures, simul vel successiue. Aduertẽdum est secundo, ꝙ licet prima conclo corollaria, iuxta secũdam responsionem sic conclo principalis, & non fuisset separãda a superioribus vt tñ via detur facilior ad supradicta, separauimus eam, & etiam quoniam hic explicite meminit Aristo. vnitatis & pluralitatis, opinãtium, simpliciter vel secundum tempus &c.

Eadem not. tertia.

A Num impossibile est idē oino enūciabile opinari & sciri ab eodem simul.

Circa hanc partem occurrit dubiū. An verum sit vl̄r, ꝙ impossibile sit idem oīno enunciabile opinari & sciri ab eodem simul &c. Videtur enim ꝙ non sit vl̄r verum. primo quia nihil prohibet idē enunciabile ab eodē simul teneri per mediū contingens, & per medium necessariū, vt continue experimur in sciētificis processibus, vbi probabilia necessariis annectunt: opinio aūt & sciā in hoc differunt, quia illa ꝑ medium contingens, hæc per necessarium est. ergo &c. Scđo quia contingit eidem enūtiabili necessario ab eodē assentiri simul per duo media, quorū vnum est vere necessariū, & alterum est contingens. existimatum tñ est necessarium, & tunc cū assensus per vere necessarium sit scientificus, ꝑ apparens aūt necessarium sit opinatiuus, sequitur in eodē simul esse sciam & opinionem eiusdem oīno &c. Casus est possibilis, & oīa assumpta manifeste sunt vera preter hoc, ꝙ assensus ꝑ medium contingens apparens necessariū sit opinatiuus et hoc probatur. Quia si talis assensus nō est actus opinionis assignetur cuius habitus actus sit, & nisi quis fingat aliquē alium habitum ab his quos in intellectu posuit Arist. nō inueniet nisi id qđ dictum est. ergo &c. Tertio quia si aliqd impediret opinionem & sciam eiusdem esse in eodem simul, hoc esset oppositio euidētis & ineuidētis, certi & dubij quæ est inter opinionem & sciam. Sed hoc non impedit, qm̄ medium necessarium & contingens possunt dupliciter inueniri. Vno mō seorsum causantia suos ꝓprios effectus. & sic circa idem causant assensus condōnum incompossibilium: quia vnus est certus, & alius dubius & hoc modo clarum est ꝙ sciā & opinio eiusdem in eodem non sunt. Alio mō inueniuntur simul causantia vnicum assensum certum & nullo mō dubium. Qui rōne medij ꝓbabilis opinatiuus rōne medij necessarij scientificus est, & sic vnus assensus erit vtriusq; habitus simul, opinionis .s. & sciæ &c Q. aūt hæc distinctio non sit fictitia declaratur exemplo. & sol candela accēsa, si sumantur vt seorsum causantes lumina, sic causant lumina condōnum incompossibilium, qa illæ causat lumen clarum, hæc obscurum: impossibile est. n. idem lumen esse clarum & obscurum. Si aūt medium illuminatum illo lumine obscuro recipiat solem, tūc simul sol & candela causant vnū numero lumen, vt duo agētia partialia. clarum est. n. ꝙ cādela non desinit tunc illuminare. Silr̄ his se hn̄t opinio & sciā.

Rňsio. Quare simul possunt esse in eodē &c. Ad hæc dr̄. præmittendo ꝙ non est pn̄tis intentionis discutere an simul contingat actualiter opinari & scire idē, ita ꝙ non inquirimus an intellectus possit habere simul plures actus circa idem, sed sufficit nostro ꝓposito an simul possimus habere habitum opinionis & sciētiæ circa idem oīno. Et ad hoc dr̄ cum Arist. ꝙ non, & rō est, quia cum opinio & scientia circa idem opponantur primo sm̄ certitudinem & incertitudinem ex parte subiecti, nō medij. neq; obiecti. & impossle sit opposita sm̄ id in quo opponūtur aduDnari. non pōt fieri vt opinio & sciā eiusdem omnino sint in eodem subiecto simul &c. Q. n. opinio & sciā opponantur secundū certitudinem et incertitudinē ex textu patet. Q. aūt talis certitudo & incertitudo vl̄r se teneant ex parte subiecti, & nō obiecti nec medij declaratur. primo qđ non ex parte obiecti, quia de eodem oīno enunciabili cōtingit esse opinionem & sciam in diuersis, (vt diximus) & tunc est manifestū quod æqua est certitudo obiectalis vtriusq;. Deinde ꝙ non ex parte medij. Tū quia non oīs opinio est per mediū, sed contingit opinionem esse propositionis immediatæ, vt in textu dr̄, & ꝓñr ex parte medij non potest vl̄is dr̄ia assignari inter opinionem & sciētiam. Propter ꝙ Albertus dicit, ꝙ notāter Aristo. dixit opinionem esse acceptionē immediatæ ꝓpōnis, vt sciamus a fortiori ꝙ & mediata & immediata sub opinione cadunt. Tū quia contingit per idem mediū in altero debilioris ingenij fieri opinionē, & in altero sciam. Et tunc certitudo medij æqua est in vtroq;, quia idē est &c. Vltimo ꝙ sit ex parte subiecti. Tū propter sufficientem diuisionem. Tū ex quid nōis ipsius opinionis. Oēs. n. tunc nos opinari arbitramur & dicimus, qñ in intellectu nr̄o formido aliqua remanet alterius partis vndecūq; veniat formido illa, q̄ nil aliud est q̄ non plena determinatio intellectus ad hanc partē, & tunc scire arbitramur & dicimus, cū absq; formidine alterius partis alteram certā intellectus (non volūtas) habet &c. Ad argumentum vero primum in oppositum dr̄, ꝙ licet contingat idē enunciabile cognoscere simul ꝑ medium contingens & necessarium, non tñ contingit illud simul opinari & scire. Nō enim distinctio ex parte medij sufficit ad distinctionē opinionis & sciæ, sed exigitur, vt dictum est, incertitudo ex parte subiecti. Et aduerte prout dicit S. T. tertia par. q. 9. art. 3. ꝙ sicut in gn̄atione subs̄ formam antecedunt dispositiones, & in aduentu formæ corrūpuntur & firmiores cōcomitantur, ita ī processu sciētifico opiniones ꝑ probabilia media præcedunt demr̄ationem, sm̄ q̄ introducitur scientia, & in aduentu sciæ desinunt quidem opiniones, sed concomitantur firmiores existimationes ꝑ illā & media probabilia. Hn̄tes. n. media demr̄atiua facilius & firmius probabilia cōiectamus & possidemus. Et hoc notandum est non parū, qm̄ liberat a laqueo venantiū &c.

Tertia par. q. 9. art. 3.

Ad secundum dr̄ admittendo casum, sed negando qđ assentire ꝑ medium contingens existimatū necessariū sit actus opinionis. Et cū quæritur, cuius ergo habitus actus est? dr̄ ꝙ est actus ignorātiæ praue dispōnis, & nō oportet fingere nouum habitū. Ad tertium dr̄, ꝙ illud argumentum si aliqd concludit, concludit id qđ diximus in rn̄sione ad primum, ꝙ .s. simul per mediū probabile & necessarium assentire cōtingit. Et exēplum & declaratio adducta nihil aliud indicant, qm̄ claritatem et obscuritatē medij concernūt. Sed ex hoc non sequit̄. ergo opinio & sciā stāt simul. Qm̄ iam declarauimus ꝙ obscuritas & claritas sm̄ quas differunt sciā & opinio ex parte subiecti se tenent. Argumentū aūt procedit ac si se tenerēt ex parte causæ Quapropter dicta (a Durando) in illo argumento quo ad distiōnem illam et exēplum sint in declarationem & robur eorum, q̄ diximus in rn̄sione ad primum &c.

Circa vltimam partē capituli aduertendum est, ꝙ Aristo. solertiæ et opinionis, et intellectus tm̄ meminit de sciā tractans, reliquorum habituum dr̄ias aliis relinquens Fecit aūt hoc, qm̄ intellectus principium est sciæ, quæ conclusionem respicit, opinio aūt & principiorum & conclusionum est. Solertia aūt medij cōiectatrix est, a natura initium lumens & ab exercitio promptitudinē. Reliqui aūt habitus extranei a scientiæ proposito sunt.

Quod habitus intellectuales scientiæ conferant.

Additionum super Primo libro Posteriorum analyticorum. Finis.

ARISTOTELIS

POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS.

De quæstionibus quot & cuius sunt. Cap. 1.

T. com. 1.

QVAESTIONES *uero sunt æquales numero his, quæcūq; uere scimus. Quærimus autem quatuor: quia est, propter quid est, si est, quid est. cū. n. utrum hoc, aut hoc: sit quærimus in numerum ponentes. ut utrū Sol deficit, aut nō, ipsum quia quærimus. Signū est, inuenientes. n. quia deficit, pausamus, & si in principio sciremus, quia deficeret, nō quæreremus, utrū deficeret. Cū aūt sciamus ipsum quia, ipsum propter quid, quærimus, ut scientes, quia luna deficit, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter qđ mouetur terra quærimus, hoc quidē igitur sic. quædam aūt alio mō quærimus. ut si est, aut nō centaurus, aut* Deus. *Hoc aūt si est, aut non est, simplr̄ dico, sed non si album est, aut non est,* *Tex. 2.* *Cognoscentes autem, si est, quid est quærimus, ut quid est* Deus, *aut quid homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quærimus quia, aut si est simpliciter, utrum sit medium ipsius, aut non.* *Tex. 3.*

Cum aũt cognoſcentes aut quia eſt, aut ſi eſt, aut in parte, aut ſimplr, tunc iterũ propter quid quærimus aut quid eſt, & tunc Tex. 4. *quærimus quid eſt mediũ. Dico aũt quia eſt, aut ſi eſt in parte, & ſimplr. in parte quidē utrum deficit luna, aut augetur: ſi.n. eſt aliquid, aut non eſt aliqd, in hmōi inquirimus. ſimplr aũt eſt,* Tex. 5. *ſi eſt, non eſt luna, aut nox. Contingit quidē itaq; in oībus qōnibus quærere, aut ſi eſt mediũ, aut quid eſt mediũ, cā quidem.n. medium eſt. In oībus aũt talibus, hoc quæritur, ut utrum luna deficiat, utrũ ſit aliqđ medium, aut non. Poſt hæc ſcientes, qa eſt,* Tex. 8. *qd igitur hoc ſit quærimus. Cā.n. ipſius eſt eſſe nō hoc, aut hoc, ſed ſubſtantia ſimplr, aut non ſimplr, ſed aliquid eorũ quæ ſunt per ſe, aut ſecundum accñs mediũ. Dico aũt ſimplr quidē ſubm, ut lunam, aut terrā, aut triangulũ. Quid aũt eſt, defectum aut æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio terræ ſit, aut nō ſit: in oībus.n. his manifeſtum eſt, q idē ſit quid eſt, & propter qd eſt. Amplius q̄d eſt defectus: priuatio luminis à luna ob terræ obiectum, & propter qd eſt defectus, aut propter qd deficit luna. propter defectũ luminis, oppoſita terra. Quid eſt conſonantia: rō numer[illegible]rum in acuto & graui. Propter qd conſonat acutum graui, propter id qđ rōnem habet numerorũ acutũ & graue. utrũ ſit in numeris rō ipſorũ? accipientes aũt quia eſt, qd ergo* Tex. 7. *eſt rō. Qđ aũt ſit medij qō oſtenditur, qñcũq; medium ſenſibile eſt. quærimus.n. nō ſentientes. ut defectũ ſi eſt, aut nō. Si uero eſſemus ſuper lunā non utiq; quæreremus, nec ſi ſit, nec pp qd, ſed ſimul manifeſtũ eſſet utiq;: ex eo.n. q ſentimus & ulē nobis factum eſt ſcire, ſenſus quidē eſt, q nunc obiicitur. & manifeſtũ eſt q nũc deficit. ex his aũt utiq; ulē factum eſt. Sicut igitur diximus. qđ quid eſt ſcire idē eſt & propter qd eſt. Hoc aũt eſt ſimpliciter, & non eorũ quæ inſunt aut eorum quæ inſunt. ut quo-* Tex. 8. *niam duo recti, aut quoniā maius aut minus. Qđ quidē igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæſtio ſit manifeſtum ſit.*

Summa huius capituli hæc eſt.

1. Cōcluſ. QVæſtiones ſunt æquales numero his quæ vere ſcimus. Declaraṫ qm̄ quæſita ſunt quatuor: Quia, propter quid, ſi eſt, quid eſt.

Ipſum quia tunc quæritur, cũ ponentes in numerũ quærimus vtrũ ſit hoc, aut hoc. vt vtrũ ſol deficiat, aut nō. Declaratur ex duobus ſignis. primum eſt, qm̄ inuento quia deficit, pauſamus: ſcđm eſt, qm̄ ſi a principio notum fuiſſet, quia deficeret, nō quæreremus vtrum &c.

Ipſum propter quid quæritur ſcito quia. vt ſcito q luna deficit, propter quid quærimus.

Ipſum ſi eſt quæritur, cũ quærimus, ſi eſt aut non eſt ſimpliciter, & non cũ quærimus ſi eſt albus aut non, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus &c.

Ipſum quid eſt ſcito, qm̄ eſt quæritur. vt quid eſt Deus, quid eſt hō. Quæſita ergo & ſcita hæc & tot ſunt.

2. Cōcluſ. Contigit in oībus qōnibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt mediũ. Declaratur hoc. Primo, qm̄ cũ quæritur quia, aut ſi eſt ſimplr, quærimus vtrũ ſit medium ipſius, aut non. Cũ aũt cognitio quia eſt, aut ſi eſt, aut in parte, aut ſimplr, propter qd eſt. aut qd eſt quæriṫ, Quærimus quid ſit mediũ &c. Probaṫ deinde hoc idē, qm̄ in oībus iſtis quæritur cā, cā aũt medium eſt. Declaratur hoc primo in cōpoſitis qōnibus, qm̄ quærendo vtrũ luna deficiat, an ſit aliqua cā defectus quæriṫ, & hoc ſcito q̄d ſit cā illa, propter qd inueſtigatur quærendo &c. Deinde vr̄ quia cā tam eſſendi ſubſtam ſimpliciter q̄ non ſimplr, ſed eſſendi aliqd eorũ q̄ ſunt p ſe aut ſm accñs mediũ eſt. Confirmatur hoc idē, qm̄ in oībus his qd & pp quid idē eſt. Probatur. qm̄ idē.i. qd paſsionis videtur vtriq;, vt patet de defectu lunæ et cōſonantia. Dr̄ hæc ſecunda pars cōfirmationis in exēplis conſonantiæ. Et alter in textu nō habeṫ. Et ſilr qa, & ſi eſt idē ſunt. Quærere nāq;, qa, eſt q̄rere an ſit, qd illius prædicati, vnde & hoc accepto qd eſt illud quæritur.

3. Cōcluſ. Oīs qō eſt medij. Probatur ſigno, qm̄ medio exñte ſenſibili ſi nō ſentitur quærimus, Si aũt ſentitur nō quærimus ſi eſt, neq; propter qd, vt patet de eclipſi lunæ. Si enim eſſemus ſupra lunam neutrum quæreremus. Sed ſimul manifeſtum eſſet. Ex ſenſu quidē ſingulariter & intellectu accipiẽte ex ſingulari ſenſato vlē Sicut ergo diximus, idē eſt ſcire quid eſt, & propter qd ſcire. hoc autem, aut eſt ſimplr, aut eorum quæ inſunt &c.

Series autem hæc eſt.

DEmōſtrationis natura declarata, qm̄ ipſam ex primorum principiorum & medij pexiſtenti cognitione procedere dictũ fuit, intendens in hoc libro de his determinare, a medio inchoans intēdit in hoc cap. omnia ſcibilia & dubitabilia ad medij ſciam & dubitationem reducere. Et iō a qōnibus merito exorſus eſt. & in prima concl̄one tam earum q̄ quæſitorũ numerũ ponit. In ſcđo vero ad duas medij qōnes omnes reducit. In tertia autem ad medium abſolute oēs tendere declarat.

Circa primam concl̄onem & dicta in ea multiplex dubium occurrit Dubitaṫ.n. primo circa ipſam concl̄onem, quia maior numerus vr̄ qōnum numero vere ſcitorum, ſeu ſcibilium. (nihil.n. diſtat in ppoſito inter vere ſcibile & vere ſcitum.) Qōnes ſiquidem in textu dr̄, ſunt quatuor, vere aũt ſcita duo tm̄ ſunt, ſ. quia, & propter quid. Qđ ſic probatur, qm̄ per ly (vere ſcitũ) aut intelligiṫ idē q per demr̄ationem notum, aut intelligitur idē qđ certitudinaliter cognitũ. non.n. pōt dici q ſumitur hoc ſecundo mō, quia ſic maior eſſet numerus ſcitorũ q̄ quæſitorũ, quia principia prima hoc mō ſcita ſunt qa certiſsime cognita, & tñ ipſa non ſunt dubitabilia. Relinquiṫ ergo vt ſumatur primo mō, & tunc probatur intentum: qm̄ qđ quid eſt non ſcitur per demr̄ationem. Tum quia immediate ineſt diffinito. Tũ quia ad primam operationē intellectus p ſe pertinet. Tum qa pſupponitur in demr̄atione vt in principio primi dictũ eſt. Qō quoq; an eſt, per demonſtrationem ſciri nō pōt, qm̄ pcognoſcere & pdeterminatam eſſe ipſam oportet. vt demr̄atio fiat. Oīs.n. ſcīa, vt in principio primi dictũ fuit, & Cōmentator infinities replicat, ſupponit ſuum ſubiectum eſſe.

Scđo dubitatur circa declarationem qōnum aſsignatā a S.T. Dicit.n. ibi duo ambigua. primũ eſt q qō qd eſt, eſt qō de enunciatione ſecundi adiacentis. hoc aũt falſum videtur, quia qō quid, aut quærit de cōplexo, aut de incomplexo: ſi de cōplexo, conſtat q quærit cōplexum in quo diffinitio pdicatur de diffinito. talis aũt complexio ad enũciationes de tertio adiacēte pertinet, vt de ſe patet: ſi vero de incōplexo, neq; ad ſecundum. neq; ad tertium adiacens, talis qō pertinet: qm̄ incomplexum, nec eſſe, nec non eſſe dicit. Scđm eſt q qōnes illæ. ſ. quia, & propter quid, iō dñr ponentes in numerum, quia quærũt de compoſitione duorũ, ſ. ſubiecti & pdicati. hæc.n. rō ſi bona eſt a pari qō an eſt, ponit in numerũ, quia quærit de compoſitione pdicati cum ſubto. cum.n. quæris, an cētaurus ſit, nihil aliud quæritur, niſi an exñtia inſit centauro.

Tertio dubitatur circa qōnem an eſt, qđ eſſe quærat, qm̄ eſſe. vt in quinto met dicitur, eſt duplex. Quoddam q eſt actus entis. i. ipſa exiſtētia rerum, & quoddam qđ conſiſtit in ipſa veritate ppōnis. Et vt Cōmentator quinto Metaph. dicit, Expoſitores iſtius quæſiti propter hoc duplex eſſe diuerſimode exponunt. Si.n. quæſtio an eſt, quærat de ipſa rei exiſtentia, tūc ſequitur qđ quærat de non neceſſario, qm̄ ſecundum veritatem metaphyſicalē ab antiquis prolatā & vere doctis poſterioribus approbatam, nullius quidditatis cũ ſua exiſtentia connexio eſt neceſſaria ſimplr, excepta ipſa primæ cauſæ eſſentia. poteſt.n. intellectus abſq; contradictione intelligere componendo q̄cũq; poſteriorem naturam cum non eſſe &c. Si autem quæratur de eſſe, q ſignificat veritatem propoſitionis. i. an iſtæ propoſitiones ſint veræ cētaurus eſt, decima ſphæra eſt &c. Tunc ſequitur, q ſcīa non ſit de rebus, ſed de propoſitionibus, & qđ præcognitio quia eſt non ſit niſi de eſſe propōnis, cuius oppoſitum in primo oſtendimus. Et fruſtratur oīs intentio quærentium. non enim quærimus vt ad propōnum notitiam veniamus, ſed vt res ipſas eſſe cognoſcamus, vt patet cum quæritur, an ſubſtantiæ ſeparatæ ſint.

Marginal notes (right column): Prima. An numerus qōnum ſequatur numerum vere ſcitorum. — T. com. 2. — T. com. 2. maxime 2 phyſi. com. 31. 2. phyſicor. com. 26. — Secunda. An qō qd eſt ſit enunciationis ſecundi adiacentis. & quo cũ propter quid in numerum ponere dicantur. — Tertio. An eſt qđ eſſe quærat. — T. cō. 14. C. 14. — Capi. 1. in ſolutione ſecūdi dubij circa textum cō. 2.

Quarta. An est cuius esse quaeratur.

Quarto circa eandum quaestionem dubitatur, cuius esse quaerat, an subiecti, an passionis, an vtriusq;. Si n. dicatur qd' quaerit, an subiectum sit, statim obstat omnem scientiam, & consequenter demonstrationem, quae sine scientia non est, supponere subiectum suum esse, qm̄ de subiecto praesupponitur quid & quia. Si aūt dicatur qd' quaerit esse passionis, superflue ponitur quaestio quia est, qm̄ ipsa quaerit de esse passionis. qm̄ esse passionis est in esse, q illa inquirit. Si dicatur qd' quaerit esse vtriusq;, & q differt a qōne quia est, qm̄ quia est quaerit de passione tantum, an est vero de vtroq;, obiicitur. Tū quia eiusdem quaesiti non debent esse plures qōnes. Tum quia Aristo. in textu loquens de quaestione an est subiecti, exempla dedit s de Deo, de centauro, de terra, de luna.

Quinta. An qō quid & qd essentialia pertinent quaerat.

Quinto dubitatur cōiter circa qōnes quid est, & quia est, an quaerere de praedicatis, quae sunt partes diffinitionis, sit qōnis quid, aut quia. videtur nāq; q quęstio quia est, quaerat de singulis praedicatis quidditatiuis, qm̄ quęstio de tertio adiacente est qō quia (vt S. Th. expresse hic dicit.) Quaerere aūt an homo sit animal, vel an sit subā, est qō de tertio adiacente, vt patet. ergo &c. Ex altera autem parte vr̄ q sit quaestionis quid, qm̄ illud quod respondetur conuenienter ad interrogationem factam per quid, quaeritur per qōnem quid. oportet. n. rn̄siones quęstionibus proportionales esse. Constat aūt ex Aristo. & Porphyrio, q genus praedicatur in quid de specie, & redditur quaerenti quid de specie. igitur &c.

4. Top. c. 4. in capi de genere.

Sexta. An quid, referatur ad complexa, vel incomplexa.

Sexto dubitatur circa qōnem quid est, an quaerat de complexo vel incōplexo. hinc. n. videtur, q quaerat de complexo, qm̄ quęrit de scibili: scibile aūt non est nisi verum, q in enunciationibus cōplexione consistit. Et confirmatur ex verbis S. T. dicentis hic, q quia sola enunciatio est scibilis, ɔ̄n̄r sola ipsa est quęribilis &c. Inde aūt apparet q quaerat de incomplexo, qm̄ id quęrit, quo inuēto cessat: inuenta aūt diffinitione clarū est q non q̄rimus quid, diffinitio igitur quaeritur: diffinitio vero, vt in primo habitum est, non dicit esse vel non esse: ergo &c.

P. c. 23. Cap. 6.

Septima. Quo qō & praecognitio distinguantur.

Septimo circa oēs qōnes absq; argumentis dubitatur quō inter se, & a praecognitionibus differant.

Octaua. An omnis scientia supponat subiectum esse.

Octauo & vlti iterum proponitur qō omissa in principio primi, an oīs scīa supponat suum subiectum esse. ita q non probet illud esse. Vr̄. n. q subiectum esse probari possit in scīa, cuius est subiectum. primo, quia oīs scīētia potest vti demr̄atione quia. & propter quid: ergo potest demonstrare suum subm̄ esse a posteriori. Añs patet, qa sicut per cām probatur effectus propter quid, ita econuerso per effectum demr̄atur causa quia. Consequentia probatur, qm̄ subiectum est causa aliquorum in illa scīa, & ɔ̄n̄r cum ex effectu possit a posteriori concludi cām esse, sequitur subiectum esse formalr̄ demonstrabile. Et confirmatur inductione, qm̄ in libro Elencho. probatur sylm̄ sophisticum esse per sie. & Priscianus in libro constructionum ostendit orōnem constructam esse &c.

Ad primum. Cap. 2.

Ad primum dubium dr̄ primo q Aristo. accepit vere scitum neutro illorū modorum, sed intellexit vere scitum idem qd' inuestigatione certum, vt per ly (certum) distinguatur ab opinato, & p ly (inuestigatione) distinguatur a principiis a natura inditis & sic claudit in se oīa dubitabilia, q̄ possunt per certitudinem cognosci, siue p demonstrationem, siue non. & ɔ̄n̄r notitia ipsius qd' qd est &c. Ad id vero qd' additur de qōne an est, dicitur, q non est verum vlr̄, q omnis demr̄atio supponat eius subiectum esse, vt in primo dictum fuit & infra declarabitur, & propterea stat q sit p̄cognitio respectu demonstrationis terminantis qōnem quia est, vel propter quid. & sit conclusio respectu anterioris demūstrationis terminantis qōnem an est &c. Dr̄ secundo q per vere scitum accepit per demr̄ationem cognitum. Sed cognitum per demonstrationem nō vniformiter sumendum est, quoniam aliquid cognoscitur proprie per demr̄ationem, vt conclusio, & aliquid minus proprie, vt mediū quod est ipsum quod qd est, q per demonstrationem quodammodo cognoscitur, vt infra dicetur. Vnde Albertus dicit, q vere scita hic dicuntur ea, quae per demonstrationem, vel in demonstratione cognoscimus.

Cap. 2.

Infra ca. 7. prin.

Ad secundum dubium.

Ad secundum dr̄, q duplex ista distinctio harum qōnum. s. in simplices & cōpositas, non ponentes in numerum. & ponentes in numerū non est ita accipienda, vt eodem mō quaelibet simplex sit simplex, nec eodem mō quęlibet cōposita sit composita. Simplices n. qōnes cum sint, an est, & qd est, si ex parte rei quaesitae simplicitatē sumis, dissimiliter simplices sunt, qō nāq; quid est, iō simplex est, qm̄ purum & immistum quid est, quaerit. qō vera an est, iō simplex est, qm̄ esse rei simplr̄. i. absq; aliqua additione quaerit. Quaerendo. n. an centaurus sit nō quęritur, an centaurus habeat esse tale vel tm̄ &c. sed absque additione, an habeat esse. Si aūt ex parte modi quaerendi simplicitas sumatur, dissimilr̄ quoq; simplices inueniunt̄. qm̄ qō an est, per modum enunciationis simplicis exercetur, & enunciationem simplicē proponit. & patet cum quaeritur. si centaurus est qō vero quid per modū enunciationis simplicis exercet̄, sed eam non proponit. Cū. n. quaeritur qd est hō non proponitur discutienda simplex enunciatio, sed incōplexum illud, puta hō. formatur tn̄ talis qō per modum simplicis enūciationis (absq; praeterito. s.) vt patet. Eodem mō est dicendum ex parte cōpositarum qōnum. s. quia est, & propter qd est. Si. n. ex parte rei cōpositio spectetur, qō quia est, iō composita dr̄, qm̄ ad duarum rerum compōnem quaerendam inuenta fuisse vr̄, & semper compōnem extremorū directe q̄rit, & realem compōnem eorum quęrere permittit̄. Qō vero propter quid non qō composita dr̄, quia compōnem directe quaerit, sed quia compōnis cām postulat. Ex parte quoq; modi quaerendi, qō (qa) duorum mediam inqrit compositionem, qm̄ exercetur per modū enunciationis de tertio adiacente & illā proponit, vt patet cū quaerit̄, vtrum hō sit perfectissimum aīalium. Qō vero (pp qd) qm̄ causam talis cōpositae enunciationis quaerendo ppōnit. Altera quoq; distinctio in ponētes in numerū, & nō ponentes in numerū, eodem quoq; mō distribuit̄. Simplices. n propter supradictas cās non ponunt in numerū, & compositae pp antedictas quoq; rōnes in numerum ponūt ponere. n. in numerū in proposito nihil aliud est, q̄ quaerere de duorū adunatione, vt S T. exponit. vel q̄rere de esse subiecti non simplr̄, sed tali, vt Alpharabius & Auic. exponunt: vtrūq; aūt horum simplicitati & cōpositioni supradictis proportionabiliter rn̄det, vt facile deduci pōt. Ad primam dubōnem ergo in oppositum dicitur, q S. T. nō dicit qōnem quid quaerere enūciationem de secundo adiacēte, sed tm̄ dicit q simplices qōnes referuntur ad primum modū enunciationis ista aūt relatio, quo ad qōnem an est, clara est, quo ad qōnem vero quid est, pōt accipi et pro relatione similitudinis quia qō quid ad modū simplicis enunciationis exercet̄, vt dictū est: & pōt accipi pro relatione ɔ̄n̄tis ad pręcedens, qm̄ sicut qō propter quid sequitur qōnem quia est, ac per hoc pertinet ad enunciationē de tertio adiacente, ita qō quid sequitur qōnem an est, ac p hoc respicit enunciationem de secundo adiacente. Pōt quoq; accipi pro relatione ppriae causae ad proprium causatum, qm̄ sicut (qō pp qd) cām enunciationis de tertio adiacente quęrit, ita qō (qd) cām enunciationis de secundo, licet hoc nō faciat ex modo quaerēdi, & his duabus relationibus attestatur Auer. in hoc loco, ex malo ergo intellectu S. T procedit obiectio prima. Ad secundam vero dr̄ q ratio illa est optima ex modo quaerēdi sumpta, nec habet locum in qōne de secundo adiacente: qm̄ s̄m formam enunciationis simplicis nulla media cōpositio inter duo ponitur. s̄m vero tertium adiacēs duorum cōpositio quaeritur. qm̄ (ly est) compositionem importans, inter duo mediat.

Cap. 2.

1. Peri her. capi 3.

Ad tertium dubium.

Ad tertium dr̄, q quaestio an est, quaerit de vtroq; esse diuersimode: qm̄ ipsam existentiam rei quaerit̄ vt terminum vltimo formalr̄ quaesitum, veritatem aūt ppōnis quaerit, vt terminū secundum qd, seu mediū. Inquirentes nāq;, an centaurus sit nūq̄ desistimus quousq; cognoscamus centaurum hr̄e existiam. Et qm̄ ad hoc non peruenitur nisi media compōne intellectus, cuius veritas ex eo q res est vel non est, resultat, iō etiam sub eadem inquisitione cadit, an illa ppō sit vera, centaurus est. Veritatem siquidem huius intueri est cognoscere centaurum esse.

Ad primum vero eorũ, quę obiiciuntur in oppositũ, dicitur ꝙ essentias rerũ existere potest accipi dupl̃r. Vno modo absolute. Et sic ſm veritatẽ sub demr̃atione non cadunt categorica, qm̃ res non necessario existũt, & cã existentiæ earũ est liberalitas primæ causæ, q̃ necessitari simpliciter non põt &c. Alio mõ p̃supposito vniuerso, & sic necessarium est spẽs oẽs esse, & ↄñr demonstrari põt eas esse. Cuius signũ est ꝙ cum demonstrat̃ intelligẽtias esse, ex colligatione q̃ hñt cum orbibus &c. ostenditur, & silr cum demonstrat̃, sphæram ignis esse, ex ipsa vniuersi pfectione & connexione oñditur &c. Sub silentio aũt hoc antiqui retinuerũt, qm̃ vniuersum esse clare liquet, & radice necessitatis manifesta nõ fuerũt soliciti circa modum necessitatis talis qõnis. Ad id vero qđ secundo obiicitur patet ex dictis &c. Sed cõtra datam rñsionem obiici potest ꝙ nõ sit conformis doctrinę S. T. q̃ profitemur: qm̃

1. q. 3. artic. 4. S. T. in prima parte. q. 3. ar. 4. ad secũdum ait, ꝙ terminata qõne an est, de deo. nõ scimus exñtiam eius, sed qđ illa propositio sit vera, Deus est. Nõ ergo ſm ipsum qõ an est, quęrit exñtia rei, sed esse ꝙ signãt ꝓpõnis veritatem.

Ad hoc dr̃, ꝙ cum rõne conuincatur et ab ipso alibi habeatur expresse, ꝙ qõ an est, quærat de exñtia rei, vt patet in quoli. 2. arti 3. verba eius allegata oportet sano intellectu accipere duo cõsiderando. *Quol. 2. ar. 3. circa medium.* Primũ est, ꝙ nõ dixit qõnem an est, non quærere de exñtia Dei. Sed dixit, qđ per demr̃ationem qua illa qõ apud nos terminatur nesci tur ipsa exñtia Dei, sed propositio &c. Scđm est qđ non loquitur vlr, sed de Deo. Propter qđ dico, ꝙ non intẽdit per illa verba dicere, ꝙ qõ an est, non quærat de ipsa existentia Dei, sed ſm ꝙ quæsita tali existentia, cum inuenta fuerit non cognoscitur per demr̃ationem simpl̃r, sed solum vt fundat vt esse verum ꝓpõnis rñsiuæ ad qõnem an est. Et si instetur ꝙ si propter hoc dixit nos nõ cognoscere existentiã Dei, sequitur ꝙ vlr pari rõne dici põt de quolibet, ꝙ non cognoscitur exñtia eius, cũ terminatur quæstio an est, qa non scitur alio mõ, nisi vt fundat veritatem ꝓpõnis. hoc aũt constat esse voluntarium. ergo &c. tenet ↄñtia: qm̃ siue concludatur, ergo Deus est, siue ergo decima sphæra est, siue aliquid aliud, nihil refert quo ad hoc ꝙ est cognoscere exñtiam, vt fundat veritatem propositionis. Ad hoc dr̃, ꝙ quia vnaquæq; res tunc simpliciter cognosci affirmatur vel negatur, qñ ſm propriũ sibi modum cognoscitur, vel nõ cognoscitur, et inter existentiam Dei & aliorum hæc dr̃ia est, ꝙ propria cognitio exñtiæ aliorum fit per qõnem an est, qm̃ nulla aliarũ quæstionum quærit de exñtia rei: propria aũt cognitio existentiæ Dei fit per qõnem quid: qm̃ ipsa existẽtia Dei est ipsius qđ quid est. Iõ exñtias aliorum terminata quęstione an est cognosci dicimus absolute, existentiam aũt Dei terminata qõne an est, non cognosci dicit̃, non quia omnino ignoretur, sed quia non simpl̃r. i. ſm proprium modum suæ cognoscibilitatis cognoscit̃. & cognosci dicitur propositio vera, i. ipsa exñtia, vt fundamentum est veritatis & esse illius ꝓpõnis. s. Deus est. Conformis est ergo rñsio data doctrinæ S. Th. & habes hinc defectum

Sco. primo dist. 3. q. 1. in princ. Scoti vel scotistarum in primo sñiarum dist. 3. q. 1. in principio vbi adducuntur prædicta verba S. Tho.

Ad quartum dubiũ. Ad quartum dubium dr̃, ꝙ qõ an est quærit de subiecto & passione non vt passio est, sed vt res quædam in se est. qm̃ dubitare contingit de rebus illis q̃ passiones sunt, an sint: & põt res illæ accipi vt subiecta aliarum passionum. & ↄñr de eis tunc supponetur an est, vt patet de triangulo, de quo qõ an est, formatur, & tñ passio est, vt dixit Ari

T. com. 2. sto. in principio primi. Ad primum aũt obiectorum in oppositum dr̃ ꝙ licet vtraq; qõ. i. an est et quia est, inquirat qñq; idem esse, non tñ propterea eiusdem quæsiti formaliter sunt duæ qõnes: qm̃ aliud formal̃r quæsitum est rem illam, quæ est passio, esse ꝙ qõ an inquirit. & aliud passionem vt sic esse. i. rem illã inesse tali subiecto, ꝙ qõ quia est, quærit, licet mãl̃r sit idem esse quo res illa sit & insit. Ad secundum vero dr̃ dupl̃r. primo ſm Albertũ ꝙ Aristo. dedit etiam exẽplum de passione, cum dixit si nox est. Scđo ꝙ quia formal̃r loquendo qõ an est, non inquirit de passione, quia non de passione (vt passio est) qm̃ eius vt sic esse non est, sed inesse, iõ exẽplum de passione non dedit, sed tm̃modo de subiecto, cuius esse adeo inquirit, vt sicut iam dictũ est, circa passionẽ non nisi, vt subiecti seu substantiæ rationem induit solicitetur.

Ad quintũ dubium. Ad quintum dubium dr̃, ꝙ quia ſm oẽs illustres expositores qõ quia est quærit de tertio adiacente, & nullã vnquam viderim exceptionẽ fieri de p̃dicatis primi modi aut secundi, nullaq; rõ mihi occurrat cogens, aut probabiliter ducens ad talẽ exceptionem, inquirere de singulis prædicatis quidditatiuis qõnis (quia est) fore censeo. Tum quia hæc infra latitudinẽ tertij adiacẽtis sunt. Tum qm̃ in textu distinguitur duplex esse ꝙ põt quæri de re. s. esse simpl̃r & esse in parte. & primũ attribuitur qõni an est, scđm vero qõni quia est. p esse aũt simpl̃r ſm omnes intelligitur esse sine additione aliqua, per esse aũt in parte ſm Alpharabium Auicẽnam & Albertum intelligitur esse particulatum cõtractum & determinatũ per p̃dicatũ substantiale vel accñtale. Constat aũt ꝙ cum quæritur de aliquo p̃dicato quidditatiuo, puta vtrũ cœlum sit corpus aĩatum, absq; dubio quæritur aliqđ cœli esse, & cũ non quæratur esse ptinens ad qõnem an est, relinquitur ꝙ quęratur esse in parte, pertinens ad qõnem quia est: q̃rendo. n. vtrũ cœlum sit corpus aĩatum, manifeste patet ꝙ quærimus non vtrũ cœlum habeat esse, sed vtrum habeat esse tale licet ly tale, non notet accidentalem dr̃iam, hoc aũt est esse particulatum & contractũ p prædicatũ. Tum qm̃ finis istius qõnis non est quærere p̃dicata quidditatiua ad qõnem quid reducent̃, & hoc non conuenięter dici põt. qm̃ vnicæ qõni vel vnica rñsio danda est, vel si plures possunt dari, quælibet saltẽ debet esse sufficiens, aliter in termino inquisitionis nõ esset quiescendũ, & sic qõ esset terminata & nõ terminata, ꝙ implicat cõtradictionem. Constat aũt qđ quærenti quid de hoĩe, vel boue non satisfit assignando singulas partes diffinitionis, sed oportet assignare diffinitionẽ. vnde & in primo libro dictum est, q. cognoscere per cõia, non est cognoscere propter quid, ꝙ idẽ est qđ quid, vt in hoc cap. dicitur sed est cognoscere quia. Ad rõnem aũt in oppositum dr̃, ꝙ licet apud dialecticum oĩa prædicata in quid reducantur ad qõnem quid, qm̃ ipsi non est curæ, an per propria, an per cõia soluatur qõ in posterioristicis, tñ vbi qõnes scibiles traduntur & non parui refert scire per cõia & propria &c ad qõnem quid. nõ nisi ipsum qđ quid est pertinet. *T. c. 18.* Negatur ergo assumptũ illud. s. omne qđ prædicatur in quid, pertinet ad qõnem quid, loquendo de qd posterioristice &c. Nec mihi (ex his motus) imponas, aliam me fateri qõnem circa partes diffinitionis & totam diffinitionẽ, & quia partes sunt priores toto me ponere qõnem quia est, ante qõnem quid est, & si qua sunt hmõi. (Nihil n. horum ex dictis sequitur) qm̃ de partibus diffinitionis, vt p̃dicata sunt alicui inexistentia sermo habitus intelligendus est. Nihil. n. aliud quæsiuimus nisi, an quærere vtrum homo sit aĩal, vtrum albedo sit color. & huiusmodi pertineat ad qõnem quia est, aut ad qõnem qd est. De eis aũt. vt partes diffinitionis sunt nihil dictum est. Sed nunc dr̃, ꝙ pertinent (secũdaria intentione tñ) ad qõnem quid tũ qm̃ quærens de ipso qđ quid est, quęrit necessario de eius partibus, tum qñ eiusdem rñsionis est, dare primum genus, & vltimam dr̃iam, vt adunant̃ in vna quidditate. Vñ vt cauillatorũ importunitas excludatur, rñdeatur cũ distĩone, ꝙ inquirere p̃dicata quidditatiua absolute ſm inexñtiam eorũ s. an sint vel non, ptinet simpl̃r ad qõnem quia est, inquirere aũt ea quo ad modũ inexistentiæ, ex quo hñt qđ partes sint diffinitionis, pertinet principal̃r ad qõnem quid, qm̃ eius est, ꝙ qd est, totum inuestigare, secundaria tñ intentione, qa partes sunt, & ptinet ad qõnem quia est, pro q̃to absq; cõplexione tertij adiacẽtis talis inquisitio non est. ministerial̃r tñ, quia hoc inquirit inquantum famulatur qõni quid &c. Ordo aũt inter qõnes non variatur ex his, q̃ contingunt per accñs. Licet. n. ad scire qđ quid est, p̃cedat scire, quia talia prędicata, q̃ sunt partes diffinitionis insunt illi diffinibili, tñ est hoc per accñs pro quanto primæ operationi intellectus immiscetur secunda, vt alibi declarandum est &c.

Ad sextũ dubium. Ad sextũ dubiũ dr̃, ꝙ qõ qd, quærit formal̃r de incõplexo: qm̃ q̃rere de cõplexo, iuxta scđm adiacens ptinet

ad qõnem

ad qōnem an est, & iuxta tertium ad qōnem quia est, & ꝓpter qd. Tum qm̄ qō quærens complexe de qd' quid est, ad qōnem quia est pertinet, vt ex S. T. verbis in hoc loco haberi pōt, cum dicit, ꝙ oēs qōnes dialecticæ reducuntur ad qōnem, quia, cōstat siquidē ex primo Topic. ꝙ vna illarum quatuor qōnum ibi enumeratarū est qō de diffinitione, tū propter rōnem tactam obiiciēdo, qm̄ .s. quæsitum qd' rn̄detur, rn̄detur autem qōni quid, vt ex dictis patet, ipsa diffinitio, q̄ incōplexū qd est. ergo &c.

Cap. 5.

Ad rōnem in oppositum dicitur dupl'r. primo qd' diffinitio licet formal'r non sit vera vel falsa, virtualiter tn̄ est vera, vt in principio primi dixit S. Th. & hoc sufficit. Secundo dr̄ qd' licet qō quid, quærat formal'r de incomplexo, quærit tn̄ id quod est rō veritatis complexi, qm̄ ipsum, quid est mediū ad cōcludendū an est, & propterea scibile & verū & enunciabile appellatur. Scibilia siquidem non eadem rōne oia dn̄r, sed alia vt conclusiones et hæc propriæ sunt an est, & qa est. aliæ vt causæ concl'onū, & hæc sunt quid, & propter qd. Quæ qm̄ in enunciationibus posita veritatē formal'r sortiuntur, nō immerito solam enunciationē quæribilem & scibilem esse dictum est. Et per hæc patet duplex etiā rn̄sio ad confirmationē &c.

Circa tex tus com. 5. in medio.

Ad septimū dubiū.

Ad septimum dubium dr̄, ꝙ q̄uis diuersi diuersimode has qōnes ordinarie videant, magis tn̄ in verbis q̄ in re inter eos differentia vr̄. Oportet n. omnes cōuenire in hoc, ꝙ qō an est, quærit an hō sit, quid est vero quærit quid est hō. quia est aūt inquirit qualis est hō, seu an homo sit risibilis: propter quid, eandem cām percunctatur. vt propter quid hō est risibilis. Hoc. n. aperte traditur ex textu & expositoribus. Sed dr̄iam inter quosdam peperit diuersio a sermone formali, dū alij conuenientiam earum inspiciētes. alij abstracta quæsitis magis q̄ quæsita cōsiderantes. alij ad pauca respiciētes in diuersas proruperūt voces. Non. n. propterea. quia oēs qōnes conueniunt in hoc qd' quærunt mediū, nec est hoc ꝙ ex ista res creditur distingui, aut non distingui a re, aut qa primo debeē singulari, nec ex aliis hmōi ordinandæ sunt qōnes hæ. Sed negotio logico intēdendo fatendum simpl'r est qōnes differre & cōuenire Differre quidē in hoc qd' simplices quærunt esse simpl'r compositæ vero esse tale. Et simplices inter se in hoc differre ꝙ altera quærit de re an sit, altera qd sit. Cōpositæ vero in hoc ꝙ altera quærit de re an habeat talem dispōnem, altera propter quid illā habeat, nec pōt mens humana plures de re quacūq; qōnes formare. vt patet. Nec est dispositi ad pbiam dubitationibus mentem inuoluere quid sit quærere an cētaurus sit. hoc. n. quilibet mentis compos intelligēs terminos nouit. Solos. n. eos latet qui nesciunt discernere inter notum per se & notū per aliud. Conuenire vero in hoc q. oēs quærunt mediū indistincte a priori vel a posteriori, quia (vt in textu dr̄) nihil aliud est quærere an centaurus sit, q̄ an sit aliqua cā, ex qua habeatur centaurum esse. Cām aūt intellige in essendo, vel in cognoscēdo. (Aliter de Deo nō posset quæri an sit.) Et sil'r est de quid est & quia est Et propter hoc inueniuntur illustres phi qnq; dixisse qd' quæstio an est, quærit de re in ordine ad suam cām efficiētem. hoc. n. & similia intelligenda sunt eo modo quo intelligitur sermo Aristo. ꝙ quæstio an est, quærit de medio, & nō considerasse hoc fuit causa temeritatis præsertim se. A præcognitionibus vero qōnes differūt in duobus. & primo in hoc ꝙ sub præcognitione quid cōcluditur quid noīs, sub quæstione vero quid minime: eo qd' quid noīs non est pars sciæ, sed variationi & placito humano subiacet, necessario tn̄ præsupponi oportet, quia a vocibus doctrina & disciplina fit. Scdo in hoc ꝙ sub præcognitione quia concluditur veritas principiorum & esse simpl'r subiecti. quorum neutrū clauditur sub qōne quia, sed veritas principiorum extra qōnes oīno est, vtpote ex se euidens. & esse simpliciter subiecti clauditur sub quæstione an est.

De quibus 2 physic. T. com. 6. & c. 6.

Ad octauū dubium dis soluendū.

Ad octauum dubium dr̄ distinguendo prius sensum quæstionis. Pōt siquidem sciæ nomine accipi ipse habitus scientificus, puta metaphysica aut geometria &c. vt sit sensus, vtrum oīs scia tam metaphysica q̄ geometria supponat suum proprium subm̄ esse, & non possit probare illud esse. & pōt sciæ noīe accipi demonstratio, vt sit sensus, vtrum oīs demonstratio supponat illius demonstrationis proprium subm̄ esse. &c. Si primo mō intelligatur rn̄detur (sm̄ Auerroim) quē Thomistæ in hoc imitari vīr, ꝙ non potest probari neq; a priori neq; a posteriori. Tum quia expresse Aris. docuit de subto p̄supponi quia est. Tū quia (vt ibi dictum fuit) sciæ quærunt passiones de subto vel per principia subiecti, vel per effectus, vtroq; aūt modo oportet præsupponere subm̄ esse. qm̄ fatuum est quærere nō entis passiones. Passio. n. cū quæratur vt inhærens alicui sm̄ imaginationem p̄supposito esse, necesse est vt inquirat & concludatur inhærens. Cōsentiuntq; his dicta Porphyrij & Alberti. & S. T. in principio primi. Et si obiiciat, ergo nulla scia probabit quæstionem an est, rn̄detur dicendo q. cōmittitur paralogismus ꝯn̄tis. Nam non sequitur, nulla scia concludit quæstionem an est de suo subto, ergo nulla scia probat eam vniuersaliter. Stat. n. ꝙ terminat eā de partibus subiectiuis subiecti, vel aliquo alio, & non de subto. Vnde metaphysica non probat ens, ꝙ est eius subiectū esse, & eñ ad ipsam maxime pertinet qō an est, vt in sexto eiusdem dr̄. Si aūt intelligatur. scdo modo, tunc dupl'r rn̄detur. Primo qd' oīs demonstratio supponit suum subm̄ esse, qm̄ Arist. indistincte dixit in primo de subiecto præsupponi quia est Et si instetur. ergo qō an est non pōt demr̄ari. qm̄ id cuius quæritur esse non p̄supponitur esse. Rn̄detur ꝙ qō an est non concluditur in secundo adiacente, sed in tertio. ita qd' id, cuius (vt subiecti) quæritur esse in proponendo qōnem in concl'one sumitur vt p̄dicatum, & concluditur de aliquo p̄supposito. & sic demonstratur esse. v' grā quæritur vtrū Deus sit in secundo adiacente: sed cōcluditur, ergo aliqd' ens est Deus, & sic de aliis & sic semper supponiē subiectum non qōnis, sed demr̄ationis & concl'onis esse. Et si instetur ergo nulla dr̄ia est inter conclusionem qōnis an est, & concl'onem qōnis quia est: qm̄ vtraq; est de tertio adiacēte. & si concl'ones quæsitæ non differunt, ergo nec qōnes differrent. qm̄ ex scibilibus quæsitis distinguuntē. Rn̄deē ꝙ differunt in hoc, ꝙ qō (quia) eget per se tertio adiacente, qm̄ quærit de certo subto certum p̄dicatum vltra verbum substantiuū. Nō. n in incertum quæritur vtrū quodcūq; habeat tres angulos an sit animal &c. sed determinate subm̄ concl'onis proponiē, vtrum hō sit aīal, vtrum isocheles habeat tres &c. Qō autem an est, non proponit subm̄ concl'onis. sed qōnis tm̄, nec per se ex vi qōnis eget altero termino, sed accidit vt in rn̄dendo terminetur coassumpto tertio nō determinato, sed vage. Cōcluditur. n. ergo aliqd est Deus. ergo aliquid est centaurus &c. Hūc modum dicendi oīno nō repello. Fundamentū m̄ non habet vn̄ tantam prouinciā subire cogatur. qm̄ Arist. in primo lib. expresse loquebaē de demr̄atione, in qua passio de subto concluditur. vt ex textu & expositoribus patet. Sed ad hoc posset dici ꝙ tenetur hoc nō auctoritate illa pura, sed adiūcto hoc ꝙ oē q. demr̄atur se habet vt passio, vt inferius habebiē. Alio autem modo rn̄deē. & iudicio meo nūc melius (licet ego priorem olim modū excogitauerim) ꝙ nō oīs demr̄atio supponit subm̄ suum esse, qm̄ aliqua quærit et demōstrat illud, & hoc teneo vl'ter in oībus demr̄ationibus terminantibus qōnem an est. Moueor aūt ad hoc primo, qm̄ nulla rō me incitat ad oppositū. Qd'. n. tactum est ꝙ oē ꝙ demonstratur se habet vt passio intelligiē quo ad hoc ꝙ est dici de altero, seu alteri inesse, qm̄ oē q. demr̄atur se habet vt p̄dicatum siue sit in secūdo siue in tertio adiacente, & nō intelligitur quo ad alias condōnes. s. ꝙ se habeat ita ꝙ supponatur ei subm̄ esse & p̄dicetur tertium adiacens &c. vsus quoq; artis demr̄atiuæ in scientiis, q posset ad hoc idē adduci, qm̄ non vīr inueniri demr̄ationes in secundo adiacēte. etiam si terminent qōnem an est. vt patet. 8. physi. vbi concluditur subas separatas esse in tertio adiacente. Et in primo Euclidis. vbi cōcluditur triangulū esse &c. Hic inq̄ vsus nō ostendit intentum. qm̄ sm̄ veritatem non quærebaē in hmōi locis qō an est, sed qa est, vt patet ibidē, subm̄. n. qōnis in. 8. physic. est motor primus. & in primo. Euclidis linea recta, licet ex hoc eliciatur etiam concl'o an est Et qm̄ si ita qnq; inueniretur, facilitati vsui grate attribuendum esset potius quā arti. Vt

Expresse Auer. se cūdo physi. c. 26. in fi: Cap. 1.

Circa textū com. 2.

T. com. 6.

Nota hanc subiecti nō indigentē suppōnem.

T. com. 2.

Cap. 6.

T. cō. 78.

Cc. 2. in so lutione se cūdi dubij Ad sc̄dm.

enim in primo libro diximus, contingit artem demonstratiuam aliter docere, & aliter exercere. Sc̄do, qm̃ oē verum necessariū habens causam est demonstrabile. Cōclusiones qōnis an est. etiam in secundo adiacente sunt huiusmodi. ergo &c. Et si dicat͂ q̄ sunt demr̄abiles, sed nō tali modo. s. in secundo adiacēte. Contra. ex tribus terminis, quorum vnum est vera cā propter q̄ alter necessario inest alteri sufficiēter fit demonstratio oībus aliis terminis seclusis: sed retenta conclōne de secundo adiacēte inueniūtur hmōi tres termini, ergo &c. Inuenitur siquidē cum dicitur ignis est qd' quid est ignis, vt vere cā & mediū quo esse de igne conclud͂. Scoustæ tñ sectantes Antonium Andr. in qōne. 1. super Metaph decepti sunt in hac qōne. qm̃ non distinxerunt inter sciam & demr̄ationem ,pbare subm̄ proprium esse, vt nos fecimus. Et propterea impugnans illæ Auerroim tenet sciam probare subm̄ esse a posteriori, præaccipiēdo quid nois, & declarando illud significatum esse, & nō posse probare subm̄ esse a priori.

Scotistæ Ant. An. primo me. q. 1. contra Auer.

Contra Ant. An. arguitur.

Qm̃ ipsum subm̄ est prio cognitum prioritate nãæ. Primum dictū declaratum est superius esse falsum de scia, & verū de aliquo genere demr̄ationum, secundum aūt dictum ex eius cā assignata deprehenditur male intellectū, qm̃ si indifferenter de cuiusq; demr̄ationis & scietifici habitus intelligatur subto, falsum est. qm̃ ipsum q̄ quid est subiecti habentis alteram cām, cuius esse quęrit͂, ,pprium est secundum nãm medium ad cognoscendam qōnem an est, sicut qd' quid est passionis mediū est ad concludēdum ipsam esse. & ɔñr ex eo pōt s̄m nãæ ordinem a priori concludi qō an est, quicquid sit de ordine quo ad nos. Si aūt intelligatur de subiecto sciæ tantum, tunc nihil cōcluditur qm̃ qd' quid est subiecti est prius notum ordine naturæ & post ipsum esse, qm̃ qō quid est prima qō secundum se, sed nō quo ad nos & ɔñr ex hoc non sequit͂ q̄ nō possit a priori probari. Taceāt ergo & audiāt rñsiones ad argumenta sua. Ad primū negatur ɔña. & ad ,pbationem dr̄ q̄ non semper ex effectu necessario pōt ,pbari cām esse, sed tunc tantum, qñ cām esse est minus notum nobis. Oīs. n demr̄atio ex notioribus nobis (sta nobis fieri debet) ,pcedere debet, qm̃ propter qd' vnūquodq; illud magis est. In scia aūt nihil magis notum est q̄ subm̄ esse: propter qd' in omni scia vel per se notum est subm̄ esse, vel a superiori scia sumit͂. vnde in primo phys. Arist. contra negantes subm̄ Naturalis Phiæ esse nō a posteriori neq; a priori disputauit, sed ad Metaphysicum cōfugie. & hoc merito, qm̃ negato vel ignorato subiectum esse. qūo aliorum depēdentium ex eo esse stabilitū assumi poterit, præsertim cū quęlibet scia a subiecto inchoet? Vñ non prouenit ex defectu medij q̄ scia non probet suum subiectum esse, seu ex defectu huius condōnis, quia subiectum esse non ponitur vt minus notū, sed vt notissimū.

Incipit tex tus. co. 13.

Ad confirmationem dupl'r dr̄. Primo qd' aliud est demonstrare ex propriis subm̄ esse, & aliud est aliquali declaratione patefacere. Neq;. n hoc negatum est, sed illud, vt ex. 2. phys. Ab Auerroi habet͂ vbi tentantes demonstrare nãm esse deridentur, & alq̄ innuitionē dari posse non reprehenditur. Tales aūt sunt declarationes a simili, quas arguens inducit. Sc̄do dr̄, q̄ sicut in Primo dictū est, qm̃ in eodem tempore traditur sciētia cum principio scientiæ, quemadmodum principium sciæ ponendo qd' quid est subiecti inuestigat͂, q̄ tñ præsupponitur in qualibet scia a priori, ita subm̄ esse in illo principio declarat͂. Et sic scia proprie dicta supponit subm̄ suum esse.

Capitu. 6. cap. 1. in so lutione pri mi dubij. Ad primum.

Circa secundam conclōnem & tertiā simul dubitatur. An cum dicit oēm qōnem inquirere medium intelligat͂ q̄ inquirat mediū suipsius qōnis siue quęsiti per ipsam, an alterius. Si. n sit sensus q̄ quælibet qō quærat mediū quæsiti per ipsam, statim sequit͂ q̄ diffinitio non immediate inest diffinito. qd' est impoſe. patet sequela. qm̃ qñ quæritur quid est, quæritur mediū quæsiti: quæsitū aūt est ipsa diffinitio. Si aūt sit sensus q̄ quælibet qō quærat medium alterius quæsiti, statim sequitur, q̄ non oīs qō quærat mediū, nisi quis infinitas dicat esse qōnes, aut circulariter se inuicē quærentes, quorum vtrūq; est falsum, patet sequela, quia semper esset alterū dare quæsitū, cuius altera qō medium quærit. Ad hoc dr̄, q̄ ambę illæ vlēs affirmatiuæ sunt falsæ Neq;. n. oīs qō quærit mediū sui. ipsius, neq; oīs qō inquirit medium alterius, sed duæ earum, s. si est & quia est, inuestigāt suorum quæsitorū media, qm̃ quærendo an hō sit, quærimus an sit aliqd' medium ad probandum hoīem esse, & sil'r, quærendo an triāgulus habeat tres &c quærimus si est aliqd' medium ad concludendum triangulum hr̄e tres &c. Non. n. aliqd horum quærentibus satisfacit simplex rñsio affirmatiua, sed oportet medium oñdere quo hoc teneatur. Reliquæ autem duę, s. q̄d, & propter q̄d, non suorum quæsitorū, sed præcedentium media alio mō inquirunt. Interrogantes nãq; quid est homo non medium quidditatis humanæ quærimus, sed ipsam quidditatem, q̄ medium est in qōne an est, & sil'r in propter quid respectu qōnis quia. Et aduerte q̄ cum dr̄ oīs qō est qō medij non est sermo formalis Tum qm̃ sola quæstio propter q̄d inquirit medium sub rōne medij, cætere aūt inquirunt id qd' est medium. Tum qm̃ etiam id qd' est medium, qōnes an est et quia est, non primo, sed secundario inquirunt, qm̃ secundario istæ quærunt de ipso q̄ est medium. vt patet &c. Ad rōnes dubitando adductas nō oportet aliter rñdere, quia neutra pars sustinetur, sed medij processimus.

Quo. est quæstio sit medij.

Disputatiue concludens idem non esse diffinibile & demonstrabile, diffinitionem & demonstrationem. Cap. 2.

QVomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & qd est diffinitio, & quorum dicamus dubitantes primū dr ipsis. Principium aūt futurorum sit, q. sit magis proprium habitis & rōnibus. Dubitabit aūt utiq; aliquis utrum sit idem & secundum idē scire diffinitione, & demonstratione: aut impoßibile: Diffinitio. n. q. quid est scire uidetur, q. quid est aūt omne ul'e est, & prædicatiuum est: Syllogismi quidem alij sunt priuatiui, alij aūt non ul'es, puta qui quidē in secunda figura priuatiui oēs sunt, in tertia uero non ul'es. Tex. 9.

Postea neq; eorū, qui sunt in prima figura, oīum est diffinitio, ut quod oīs triangulus duobus rectis æquales habet tres. Huius autem rō est, quoniam scire demonstratiue est demonstrationē habere: quare, si in talibus demonstratio est, manifestum est, qd' ipsorum non erit diffinitio: sciret. n. utiq; aliquis et secundū diffinitionem, non hñs demonstrationem. nihil. n. prohibet nō simul habere. Tex. 10.

Sufficit aūt fides ex inductione. nihil. n. aliqū diffinientes cognouimus, neq; eorum quæ per se sunt, neq; secundum accidens. Tex. 11.

Amplius, si diffinitio substantiæ alicuius notificatio est, manifestum est q. talia non sunt substantiæ. Tex. 12.

Quoniam quidem igitur non est diffinitio oīs, cuius est demonstratio, manifestū est. Quid aūt cuius est diffinitio, nunquid oīs demonstratio est, aut non. Vna quidē utiq; rō & de hoc eadem est: unius. n. inquātum unum, una est sciā. quare si uere scire demonstratione est demonstrationem habere, accidit quoddam impoſe. diffinitionem. n habens sine demonstratione sciet. Tex. 13.

Amplius principia demonstrationum diffinitiones sunt, quarū non esse demonstrationes, monstratum est prius, aut erūt demonstrabilia principia, & principiorum principia, & hoc in infinitū abibit, aut primæ diffinitiones erunt indemōstrabiles. Tex. 14.

Sed utrum si non oīs eiusdem, sed alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio simul, aut impoſe? non. n. est demonstratio cuius est diffinitio. Diffinitio quidem. n. ipsius quid est & substantiæ est. Demonstrationes aūt uidentur supponere esse, & accipientes qd' quid est, ut mathematici quid unitas, quid impar, & aliæ sil'r. Tex. 15.

Amplius cīs demonstratio aliquid de aliquo demōstrati, ut quia est, aut non est, in diffinitione autem nihil alterum de altero prædicatur. ut neq; aīal de bipede, nec bipes de aīali, nec etiam de plano figura: non. n. est planū figura, nec figura planū. Tex. 16.

Amplius alterum est, q. quid est, & quia est, monstrare: diffinitio quidē igitur. quid est, ostendit. Demonstratio aūt, quia aut est hoc de hoc, aut non est. Tex. 17.

Alterius Tex. 18.

autem

autem altera demonstratio est, nisi sit tanq̃ pars quedã totius. (Hoc aũt dico, quia ostensum est de isocbele quoniam habet tres angulos duobus rectis equales, si ostensus est oĩs triangulus) pars.n. est, hoc aũt totum: hec aũt adinuicem non se habent sic, Tex. 19. *quia est, & quid est. non est.n. alterum alterius pars. Manifestum itaq;, q̃ nec cuius diffinitio huius oĩs sit demonstratio, nec omnis cuius est demonstratio huius oĩs sit diffinitio, quare oĩno eiusdem nullius contingit utrũq; habere. quare manifestum est q̃ neq; cuiuscũq; demonstratio est, diffinitio est, neq; cuiuscũq; demonstratio huius omnino diffinitio, neque idem erunt, nec alterum in altero. & nãque subiecta similiter se haberent. hec quidem igitur usque ad hoc dubitata sint.*

Summa huius capituli hec est.

Propõ. QVomodo qđ q̃d est demr̃atur, & quis modus introductionis. & q̃d est diffinitio, & quorũ, dicemus opponẽtes primum de ipsis.

Vtrum sit idem & secundum idem diffinitione scire & demonstratione scire.

Quæstio conclusio. rñsiua. Non omne demr̃abile est diffinibile. probatur tripliciter a priori. Et primo qm̃ diffinibile est ipsum qđ q̃d est, q̃ prædicatiuum & vl̃e est. Demonstrabile aũt non est tale, qm̃ in secunda fig. oẽs syll̃i sunt negatiui, & intertia non vl̃es. secunda qm̃ nec omne demr̃abile in prima figura est diffinibile. v̱. gr̃a oĩs triangulus habet tres &c. qm̃ sequeretur, q̃ demr̃abile sciretur s̃m diffinitionem absq; demr̃atione. Tenet sequela, qm̃ scire demõstratiue est demr̃ationem hr̃e, et nihil prohibet non simul hr̃e diffinitionem et demr̃ationẽ, falsitas ɔ̃ñtis ex inductione patet, qm̃ nihil eorum q̃ per se, aut p̱ accñs insunt diffinientia vnq̃ cognoscimus. tertio quia diffinibile sub̃a est, cum diffinitio cognitio substantiæ sit. Demonstrabilia autem non sunt substantiæ.

Nunquid omnis cuius est diffinitio sit demonstratio.

Quæstio conclusio rñsiua. Non omne diffinibile est demr̃abile. Probatur dupl̃r a priori. primo ex radice secundæ rõnis suprapositæ.s. qm̃ vnius inquãtum vnum est vna sc̃ia. Sequeretur.n. aliter hoc impos̃e q̃ demr̃abile sciretur per diffinitionem absq; demonstratione. secundo, qm̃ diffinitiones T. com. 6. T. cõ. 4. quæsito. sunt demonstrationum principia. Quorũ non esse demonstrationes ostensum est in primo libro. quoniam aut erunt principia principiorum in infinitũ. Aut primæ diffinitiones erunt indemonstrabiles.

Vtrum cuiusdam eiusdem sit diffinitio et demonstratio, aut impossibile sit.

Conclusio rñsiua. Nullum idẽ est diffinibile & demr̃abile. Probatur tripl̃r a priori. Et primo qm̃ diffinitio ipsius qđ q̃d est sub̃æ est. Demr̃ationes aũt oẽs supponunt & accipiunt qđ quid est, & non demr̃ant, vt patet in mathematicis q̃d vnitas & q̃d impar. sc̃do qm̃ oĩs demr̃atio aliquid de aliquo demonstrat affirmatiue vel nega. In diffinitione autem nihil alterum de altero prędicatur, nec genus de dr̃ia, nec econuerso tertio qm̃ alterius altera demõstratio est, nisi sit tanquam pars illius vt se habẽt isocheles & triangulus. Diffinitio autẽ demr̃atio alterius & alterius sunt, quorum neutrum est pars alterius. qm̃ diffinitio ostendit q̃d est demonstratio aũt q̃a est quæ altera sunt. & alterum non est pars alterius.

Conclusio. Diffinitio non est demonstratio neq; pars subiectiua ipsius aut econuerso. Probatur a priori. qm̃ earum subiecta. i. diffinibile & demonstrabile sil̃r se haberent, q̃ conclusum est esse falsum.

Series autem hec est.

INtendens tractare de ipso demr̃ationis medio, q̃ oĩs quæstio quærit. qm̃ ipsum est, q̃ quid est per diffinitionem sign̄atum aggreditur tractatũ de eisdem propositiones quatuor in exordio huius cap. q̃ est principiũ huius tracta. & vltimum principal̃r exequens in hoc eodem capitulo tria facit. s̃m tres qõnes quas multiplicauit ad idem, disputatiue eas determinando. Quarum ordo satis clarus in summa habetur. Et tãdem penultimum vltima conclusione negatiue tetigit.

Circa titulum qõnis tractatę in hoc cap. Aduertẽdum est q̃ aliquid scitur per demr̃ationem dupl̃r. vno modo vt passio, alio mõ vt concl̃o. Vtrũq; n. horum vocatur qđ scitur seu demr̃atur Et q̃uis in primo libro neglecta fuerit dr̃ia inter hæc duo scita, ita vt vnĩ eis locum dederimus, qm̃ tunc non variabatur propositũ ex hoc, nunc tñ nosse expedit, q̃ passio dr̃ (q̃ demonstratur) ea rõne, quia est qđ de subiecto concluditur. Conclusio v̱o ipsa dicitur (q̃ demonstrat̃) non ꝓpterea quia ipsa de aliquo concludatur, sed quia est id, q̃ directe ex p̃missis scitur, & qđ demr̃ationem terminat. Item passio est qđ scitur, vt incomplexum, concl̃o est qđ scitur vt complexum. In proposito igit̃, qñ quæritur vtrum idem sit demonstrabile & diffinibile põt accipi dupl̃r Vno mõ loquẽdo de demonstrabili p̱ modũ passionis, & sic est sensus, vtrũ idem secundum idẽ sit scibile per diffinitionẽ, & scibile vt passio per demr̃ationem. i. an id, q̃ de aliquo, puta de homine scitur p̱ diffinitionem puta qđ sit aĩal rõnale, sit scibile per demr̃ationem, ita qđ aĩal rõnale, & sit id, q̃ per diffinitionem de hoĩe cognoscamus, & per demr̃ationẽ. & iste sensus non vr̃ intentus ab Arist. hic, vt ex probatione alterius sensus patebit. Alio mõ põt accipi loquendo de demonstrabili per modum concl̃onis, & sic est sensus, vtrũ idem s̃m idem sit cognoscibile per diffinitionẽ & conclusio demr̃ationis. v̱. gr̃a. Vtrum hõ s̃m id qđ scitur de eo p̱ diffinitionem, possit sciri vt concl̃o demonstrationis. i. an sign̄atum p̱ diffinitionem possit esse significatum per concl̃onem demõstrationis, & hic sensus est s̃m mentẽ Arist. vt ex quatuor patet ex secunda rõne ad primam concl̃onem. Assumũ siquidem ibi qđ demr̃abile est totũ hoc. (Triangulus habet tres &c.) & q̃a hoc nõ est diffinibile, sc̃do ex secunda rõne ad tertiam concl̃onẽ vbi assumit qđ demr̃atio prædicationem alicuius de aliquo scit. Diffinitio aũt omni caret p̄dicatione, q̃a nec genus de dr̃ia, nec dr̃ia de genere in ea p̄dicatur. tertio, qm̃ quæstio mouenda in sequẽti cap. inquiret, vt ibi patebit, an diffinitio sit demõstrabilis passio. quarto, qm̃ præsens quæstio est de subiectis seu de obiectis propriis diffinitionis & demr̃ationis, constat. aũt qđ proprium obiectum T. com 3. scientiæ per demr̃ationem est ipsa concl̃o, & per diffinitionem est ipsa sub̃a rei. Põt etiã aliter neutrum sensum abigendo dici, q̃ qõ altior est, & quæri an sumpta quacunque re, siue sub̃to, siue passione id qđ cognoscitur de illa processu diffinitiuo sit oĩno idem q; illud q; cognoscitur de illa processu demr̃atiuo. hoc.n. est dicere, vtrũ sit idem s̃m idem diffinitione & demr̃atione scire, siue illud attingatur a demr̃atione, vt conclusio, siue vt passio, siue quocũq; alio mõ. Et hic absq; dubio est vere intentus sensus, qm̃ qõ ista non determinatur vsq; ad capitulũ septimum. vbi dicetur q̃o idem s̃m idem põt attingi, a diffinitione & demr̃atione, & q̃o non Et in principio illius capituli expresse Arist. dicit se examinare velle q̃d bene Circa textum com. 8. & quid male dictum sit ab hoc capitulo illucusq;. vnde rationes adducte ad probationẽ illius particularis sensus efficaces non sunt contra hoc. qm̃ Arist. disputatiue quærens veritatem sub qõne vl̃i optime processit arguendo ad sensus particulares veros, probando. s. q̃ sign̄atum diffinitionis nõ est ipsa concl̃o. nec est ipsa passio, vt cõclusa. i. vt inhærens (s̃m. n. inhærentiam per demr̃ationem scitur) nec ipsum sub̃m s̃m aliquid sibi inhærens. hæc n. oĩa ex adductis rõnibus concludũtur vt facile est deducere. qm̃ hæc absq; cõplexione & p̄dicatione sciri nõ pñt. Res autem a diffinitione absq; p̄dicatione et cõplexione attingitur. & tangunt̃ sic excellẽtiori mõ propria obiecta demonstrationis & diffinitionis. s. nã & esse rei. In quo aũt differat pñs qõ a sequente. in cap. succedente dicetur.

Circa primam rõnem pro prima concl̃one dubitatiũcula quædã occurrit ex eo qđ hic dr̃, q̃ q̃d est vl̃e est & Q̃o vniuersale sit ipsum q̃d quid est, vel particulare. prædicatiuum, superius aũt in primo lib. dictum est, q̃ termini. i. diffinitiones neq; vl̃es, neq; particulares sunt, neque affirmatio, neq; negatio in eis est. Ad hoc facile dr̃. primo qđ q̃a diffinitio formal̃r nihil horũ habet, virtual̃r aũt vtrũq; habet, iõ diuersimode oĩa verificant̃. sc̃do qđ q̃a diffinitio s̃m se nihil horũ habet, applicata aũt diffinitio vtrũq; habet, iõ diuersis rõnibus oĩa verificantur &c.

Q̃d sit quærere vtrũ diffinitione cognosci & demõstratione sint idem.

Vnius vna est scientia. Circa primam rõnem pro secunda concĩone aduertendum est, ꝙ illa ꝓpõ vnius, inquantum vnum est. vnica est scientia. est vera loquendo de scĩa, ꝗ res scibilis ex se exigit, seu generat: qm̃ res sicut se habet ad esse ita se habet ad cognosci quãtum est ex se. Et propterea si res vna est vt sic, vnicũ exigit cognitionis suæ modum, ex parte autem nostri non incõuenit plurificare modos cognoscẽdi vnicam rem & iõ loquendo de cognitionis modo ex parte nostri, propositio illa non est necessaria.

Disputatiue concludens quod quid est non est demonstrabile. Cap. 3.

T. c. 20. *Ipsius autem qđ quid est utrum sylls sit, aut est demonstratio, aut non est. sicut nunc rõ suppo-suit? Sylls quidem. n. aliquid de aliquo demonstrat per medium, sed qđ quid est, propriũ quidem, & in eo qđ quid est prædicatur, hoc aũt necesse est conuerti. Si. n. ipsi C, A proprium est, manifestum est ꝗ & A ipsius B, & hoc ipsi C: quare oĩa sunt ad inuicem. At uero & si A in eo qđ quid est in C omni B, & uñr B C de omni qđ quid est dicitur, necesse est & A in eo qđ quid est de C dici. Si uero non aliquis sic accipiet reduplicãs, non necesse erit A de C, prædicari in eo qđ quid est. si aũt A quidem D B in eo qđ quid est, de quibuscũq; autem ipsum C B in eo qđ quid est, ipsum aũt qđ quid est utrũq; hoc habebit. erit ergo & B ipsius C qđ quid est. Si igitur qđ quid est. & qđ quid erat esse utraq; hñt, in me-*
Tex. 21. *dio, erit prius qđ quid erat esse.* Omninoq; si est mõstrare quid est homo, sit C hõ, A uero qđ quid est, siue aĩal bipes, siue aliud quid: si ergo syllogizabitur, necesse A de B omni prædicari, huius aũt erit alia media rõ. quare & hoc erit qđ quid est homo. Oportet aũt in duabus propositionibus, & immediatis & primis terminis considerare. Maxime. n. manifestum est quod dicitur sic, per conuersionẽ demonstrantes quid est aĩa, aut quid est homo, aut aliud quodcũq; eorum, quæ sunt, ꝗ ex principio est repetunt. ut si aliquis diffiniret aĩam eandem eidem esse cãm uiuendi. hic aũt numerum eundem seipsum mouentẽ, necesse est. n. repetere aĩam qđ uere est numerum esse seipsum mouentem sic
Tex. 22. *ut idem.* Non. n. si consequitur A ipsi B, & hoc ipsi C, erit ipsi C A, ꝗ quid erat esse, sed uerum erat dicere qđ erit solum. Neq; si est A qđ quid est, & de B prædicatur omni. etenim animalis esse prædicatur de hoĩs esse, sicut & omnem hoĩem aĩal esse dicimus sed non sic, sicut qđ est unũ esse. Siquidem igitur non sic accipiat non syllogizabitur ꝗ A insit ipsi C in eo ꝗ quid erat esse in substantia. Si uero sic accipiat prius erit accipiens qđ ipsi C est quod quid erat esse ipsum B, quare nihil demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit.

Summa huius capituli hæc est.

Quæstio primũ suppositum. VTrum ipsius quod quid est sit syllogismus, aut demonstratio, aut non.
Sylls aliquid de aliquo per medium monstrat:
Secundum. Quod quid est proprium est, & in eo quod quid est prędicatur, & consequenter conuertibiliter.
Tertium. Syllm monstrantem qđ quid est ex oĩbus terminis suis conuertibilibus cõstare necesse est & talibus, ꝙ primũ insit in eo ꝙ quid est medio, & medium insit in eo qđ quid est tertio. Probatur prima pars in terminis A primo, C tertio, B medio, qm̃ primum propriũ est tertij. secũa vero pars in eisdẽ terminis, qm̃ sic duplicans qđ quid est concludit. aliter aũt non. qm̃ licet primũ sit qđ quid est medij, nõ sequiť ipsum esse qđ quid est tertij.
Conclusio responsiua. Quod quid est non est demr̃abile. probatur ex p̃missis sic. Si qđ quid erat esse ambæ præmissę hñt, in medio est qđ quid erat esse tertij, priusq̃ in concĩone, & sic accidit assumere probandũ. Patet sequela in terminis generalibus eisdẽ applicatis ad spãles, ꝭ hoĩem vt tertium, & qđ quid est eius vt primum, qm̃ erit qđ quid est hominis etiã medium. probatur scđo in duabus ꝓpõnibus & primis & terminis ĩmediatis & conuertibilibus. v. g. ra, Aĩa sit tertium, sibi ipsi cã viuendi sit primum, & numerus seipsum mouens mediũ: oportebit repetere aĩam esse qđ vere est, petẽdo numerũ seipsum mouentem, sic sicut idẽ: qm̃ nec si primum consequatur mediũ & medium tertium, sequitur ergo primum est qđ quid erat tertij, sed absolute, ergo primũ inest tertio. nec si primũ sit qđ quid est, & vñr prædicatum de medio, qm̃ qđ quid est aĩalis dicitur de hoĩs quod quid est, sicut aĩal de hoĩe, non tñ sic, sicut qđ vnũ est. Quia ergo sic oportet repetere, si hoc non fiat non syllogizabitur primũ esse qđ quid est tertij. Si autem fiat demonstratio non est, sed acceptio principij.

Series autem hec est.

SEcundum propositorũ exequi intendens lõgo tractatu tria in hoc capi. facit &c. Primo qõnem mouet de vno spãli modo introductionis ipsius qđ qd est. scđo præmittit necessaria ad rñdendum. quorum primum & tertiũ prædicati qõnis qualitatem declarant. secundum aũt subiecti eiusdem. Vltimo negatiue respõdet quæstioni, dupľr responsum concĩonem manifestans.

Circa qõnis titulum aduertendum est, vt sciatur sensus quæstionis, & qũo differat a præcedenti. ꝙ ipsum significatum diffinitionis cuiusq; dupľr accipi. Vno mõ absolute, seu secundum se. Alio mõ vt est qđ quid est huius, puta circuli vel hoĩs Differt aũt non parum altero modo ipsum accipere. si. n. absolute id qđ importatur ꝑ diffinitionem inspiciať, neq; veritas, neq; falsitas, neq; affirmatio, neq; negatio inueniť, sed sola prima operatio intellectus illuc aditum habet: si aũt sumať vt est huius. i. applicetur ad tale diffinibile, iã veritas vel falsitas & affirmatio fit, & ꝯñr secunda & tertia operatio intellectus circa illud negociari põt. De quod quid est igitur, ꝙ per diffinitionem constat signãri, duplex est qõ ab Arist. mota secundum eius duplicẽ acceptionem: & qõ quidem prima in capitulo præced. tractata. de ipso absolute sumpto quęsiuit an posset attingi demr̃atione. vt ex dictis ibi approbatis patet. Põs aũt de ipso relato ad id cuius est inquirit an possit demr̃atione sciri ipsum esse huius qđ qd est. i. an applicatio diffinitionis, vt sic ad diffinitũ, possit per demonstrationem sciri &c. Notanter aũt dr̃ (vt sic) qm̃ põs quęstio non est, an id qđ signãtur per diffinitionem, possit processu demr̃atiuo concludi qđ insit rei signãtæ per nomen diffiniti. puta, an possit demr̃ari qđ hõ sit aĩal bipes, vt ex textu colligiť & ab oĩbus expositoribus vnanimiter dr̃, sed, an id qđ signãtur per diffinitionẽ possit processu demr̃atiuo concludi qđ insit, vt qđ qd est seu per modum quo qđ quid est, inest ipsi rei signãtæ noĩe diffiniti. vnde qõ ista est formaľr de modo inexistentiæ, an possit demonstrari & non de ipsa inexistentia simpľr. & hoc sonant verba Arist. perspicaci intellectu formaľr accepta. (dixit. n. ipsius aũt qđ quid est, verum sylls &c.) Sicut. n. ꝙ qd est alicuius nescire qs dr̃, si sciat totam eius diffinitionem, et nesciet esse illius cõpletam diffinitionem, qm̃ maľr habet qđ quid est, non formaľr. i. scit illud qđ vere est quidditas illius, sed nõ scit qđ sit illius quidditas, ita non dr̃ demonstrari qđ quid est alicuius de illo, nisi demonstretur qđ sit illius qđ quid est: hoc. n. est demonstrare qđ quid est inquantum hmõi seu formaľr &c. Et quia sermo Arist. formaľr intelligendus est. idcirco ex verbis ipsis sensum declaratũ insinuauit &c. & sic patet quid quæratur, & quæ sit inter qõnes has differentia. Nec propterea dissentimus a S. Tho. qui nõ istam videtur assignare differentiam, qm̃ ea, ꝗ ipse dedit, drĩam nostram non excludit, imo adiuuat dum docet qđ prima qõ quęrens distinctionẽ diffinibilis a demonstrabili declarauit id qđ sub diffinitione cadit esse qđ quid est. secunda aũt circa proprium modum tradendi illud sollicitatur. *Qõnes duæ circa quod quid est.*

Circa tertium suppositũ ab Arist. dubitatio nõ parua est, an intendat Aristo. dicere, ꝙ sylls debens concludere ꝙ quid est, oportet qđ habeat terminos tales qđ primũ sit qđ quid est medij, & medium sit qđ quid est tertij. et hoc sufficiat. An intẽdat dicere ꝙ talis sylls debet hr̃e terminos ordinatos tam in p̃missis, ꝗ in concĩone, ita quod *Syllogismus concludens qđ quid est quales esse debet, & quales terminis ipso assumẽdos.*

primum dicatur de medio cũ hac conditione addita. s. in eo qđ quid est. et sĩlr medium dicatur in minori de tertio cum illa additione. s. in eo qđ quid est, & sic concludatur primum de tertio cũ eadem conditione addita. v. gratia. An syllũs demonstratiuus qđ quid est hois, puta aĩal bipes esse qđ quid est hois debeat sic fieri. A est aĩal bipes in eo qđ quid est: Hõ est A in eo qđ quid est: ergo homo est aĩal bipes in eo quod quid est. Vel sufficit q̃ fiat absq; tali additione vtẽdo ipso A primo, q̃ quid est medio hoc mõ. A est aĩal bipes hõ est A, ergo homo est animal bipes. Est aũt rõ dubitandi qm̃ Themistius, Auer. Boetius, & S. Th. nihil dicit de illa condõne apponenda. Albertus aũt magnus, quem sequitur Egidius, illã apponit. Textus vero vtriusq; expõnis capax vr̃, quarum tñ secunda primã non admittit. Ad euidentiã huius dubitationis, in qua libentius ipsos disceptãtes audirem, q̃ me medium pono, tria vidẽda sunt. Primo quæ sit vis syllĩ cum illa condõne ab Alberto facti. scđo quæ sit vis syllĩ, quem faciũt supradicti, & an sufficeret ad concludendũ qđ qd est. tertio an vtraq; expõ saluari simul po'sit &c. Vis syllĩ cum condõne quod quid est adiecta est dr̃ia inter ipsum & aliũ sine tali additione cognosci sic põt Si. n. syllogizetur simplr̃ A de C, per B, nihil aliud concludit nisi q̃ A insit C, vt patet ordinãdo in primo primæ, B est A: C est B: ergo C est A. Si aũt additur in qualibet præmissa, ly in eo qđ quid, tunc non solum concludet, s. q̃ A insit C, sed etiã, q̃ tali modo insit, quẽadmodum s. q̃ quid est inest ei cuius est, seu diffinitio diffinito. talem siquidem modũ addit. ly. in eo qđ quid supra suam pręiacentem. Vñ arguendo sic, B est A, in eo qđ quid: C est B in eo qđ quid: ergo C est A, in eo qđ quid. manifeste & explicite concludit A esse qđ quid est ipsius C. Est igitur vis talis syllĩ. explicite probare qđ quid est de eo cuius est. Syllĩ aũt ab alijs facti vis sm̃ qđ manifesta, & sm̃ quid latens est Manifesta quidẽ est, quo ad hoc q̃ concludit necessario id qđ est. q̃ quid est de eo cuius est. Si. n. primũ est qđ quid est medij, & medium est quod quid est tertij, necessario sequitur primũ esse qđ quid est tertij. oppositum nãq; non est intelligibile. Latet aũt hic. an ex vi talis processus ipsum qđ quid est. q̃ concluditur concludatur, vt qđ quid est illius, ita q̃ ex hoc cognoscatur hoc esse qđ quid est illius. Est aũt causa latitationis qm̃ (vt dictum est) syllũs sine condõne simplr̃ primum inesse tertio cõcludit & non modum inexñdi, ex opposito aũt intellectus conuincitur assentire qđ primum sit, q̃ quid tertij. si nouit primũ esse qđ quid est medij & medium tertij Et hoc mihi rõnabilius apparet, ita qđ syllm̃ factum ex talibus terminis non solũ concludere fateor, q̃ quid est mãlr, sed etiam formalr. Quod sic suadeo. Ex propositionibus p se sequitur conclo per se non solum materialiter, sed etiam formalr. i. non solum, q̃ sit per se, sed cognoscitur ex vi talis syllĩ q̃ sit p se absq; eo q̃ addatur ly p se. in præmissis ergo ex propõnibus qđ quid est (vt sic liceat loqui) sequitur conclo quod quid est formaliter absq; vlla additione. añs est notum. qm̃ nũquam gñatur habitus scientificus nisi cognoscat prædicatũ conclusionis per se inesse subto ex præmissis, & tñ nulla scĩa assumit præmissas cũ illa conditione per se. nõ. n dicit geometra. oĩs figura rectilinea, habet p se tres angulos ęquales &c. Sed simplr̃ oĩs figura habet tres. & silr in alijs. Cõsequentiam aut nescio quare possit aliqs inficiari, cũ ly p se notet modum inexñdi. non minus q̃ ly in eo qđ quid.

Cap. 18. T. com. 6.

Amplius in primo dictũ est, q̃ ad scire non sufficit conclusionem esse necessariã, sed oportet scire ipsam esse necessariam. Et ex necessarijs p̃missis syllogizando absq; ly necessario insit subto necessario, q̃ in præmissis ponatur ly necessario. [Vbi supra.] patet añs pro prima parte ex primo lib. & p secunda parte ex exercitio sciarum. nulla. n. scĩa assumit p̃missas cũ ly necessario (nisi forte qñq; gratia mãæ &c.) et tñ omnes demonstrationes earum sciam, generant. tunc vltra necessarium dicit modũ, quo prędicatum subiecto inest. Et ad hoc q̃ prædicatum sciatur necessario inesse nõ exigitur ly necessario. ergo qđ quid est q̃tũcũq; importet modum inexñdi non exigit q̃ ex p̃missis cum tali cõditione concludat, sed sufficit q̃ in vtraq; præmissa quod quid est assumat. sicut ibi q̃ vtraq; præmissa sit necessaria, cõñtia non aliter probatur q̃ superius Et confirmat. quia si syllũs aliquis ex vi p̃missarum infert sm̃ rem ipsum q̃ quid est, si ex eo nõ cognoscatur illud esse qđ quid est eius, de quo concludit, hoc non prouenit ex defectu talis processus syllogistici, sed ex eo q̃ p̃missæ minus penetrãtur q̃ oporteat. Si. n. cognoscerentur sm̃ q̃ cognoscibiles in se sunt, sicut ex nã sua inferunt qđ quid est illius, ita in cognitione nostra illud gñarent. Patent manifeste hęc oĩa in sĩlibus puta qñ conclusio necessaria infertur ex p̃missis necessarijs, & nõ cognoscitur illius necessitas &c. Constat autem ex dictis qđ syllũs, cuius primum est qđ quid est medij, & mediũ est qđ quid est tertij necessario cõcludit primum esse qđ quid est tertij. Ex tali n. ordinatione terminorum necessario hoc sequit, ergo q̃ nõ cognoscatur ex hoc syllõ, primum esse qđ quid est tertij, hoc non est ex defectu syllĩ, sed quia non penetrãtur præmissæ. Syllũs ergo talis ex propria vi qđ quid est formalr̃ concludit. Signum aũt huius est, q̃ si quis formans talem syllm̃ B est A: C est B: ergo C est A intellectualr̃ videret esse qđ quid est ipsius B, & B q̃ quid est ipsius C nõ posset subterfugere quin videret A esse q̃ qd est ipsius C. Et forte propter hoc aliqui declinant ab hac via quia. s. nõ aduertunt q̃ demrãtio fit ex notis sm̃ intellectum, & non ex vocibus, ita q̃ oportet demrãtorem intellectualr̃ intueri, non solũ q̃ vocibus in præmissis positis signatur absolute, sed condõnes & modos signatę rei, aliter demrãtio nõ fit. non. n. oportet demonstrantem triangulũ hr̃e tres solum intelligere signatum præmissarũ absolute, puta qđ habeat angulos extrinsecos æquales &c. sed etiã qđ hoc habeãt necessario et p se, aliter non vere demõstraret, quas tñ conditiones non oportet vocibus proprijs in p̃missis notare. & sic patet vis syllĩ a S T. & alijs facti, & q̃ sufficiens est ad concludendũ q̃ quid est formaliter &c. Nec obstat illud, q. in oppositũ adductum est, s. q̃ syllũs sine tali condõne in hoc differt a syllõ cum condõne adiecta, q̃ ille cõcludit inesse, hic vero inesse et modũ. hoc n. intelligendum est loquendo de syllõ simplr̃ & non contracto ad tales terminos quales supra diximus. s. q̃ quid est &c. Quo ad tertium propositorum, q̃ minus libenter exequor. qm̃ odiosa est comparatio, vr̃ mihi q̃ textui cõformior expõ sit Themistij & aliorum doctorũ q̃ altera. & qđ vix saluare simul põt. principium horum oñditur duobus. Primo ex cõsueto modo loquendi Arist. nunquam. n cum dicit aliqd prædicari in eo qđ quid est. glosatur, i. cũ illa explicita conditione in eo qđ quid, sed intelligitur q̃ illud p̃dicatum sit tale qđ habeat se ad subm̃ vt qđ quid est, etsi vbilibet sic intelligit, & hic sic intelligendo falsitas non inuenit. quare aliter hic exponendum est. Scđo ex eo q̃ verbum illud textus. q̃ forte occasio fuit alterius expõnis. i. si vero aliquis nõ accipit sic duplicans &c. conueniẽter a S. T. & Boetio exponit imo Aris, ipse sic exponendũ ex his quę subdit insinuauit. subdit. n. immediatę. q̃ si primũ sit qđ quid est medij. nõ propter hoc sequitur ipsum primũ esse qđ quid est tertij. & ideo oportet vtrãq; p̃missarum assumere qđ quid est. Et postmodum cõpiens ceptam doctrinam expressius nr̃o satiens proposito subdit, q̃ si primũ sit qđ quid est in se & insit essentialr̃ medio, q̃ est qđ quid est tertij, non tñ vt omnino idẽ illi non sequitur primum esse qđ qd est tertij &c. & dat exẽplum de qđ quid est aĩalis, & qđ quid est hoĩs, & hoĩe. & statim subdit. Siquidem igit non sic accipiatur non syllogizat primum esse qđ quid est tertij, si aũt sic petitur, ex hoc suadetur propositũ sic. si intendebat q̃ ex vi reduplicationis fieret syllũs qđ quid est, & q̃ oportet assumere semp cum illa reduplicatione, vel cõditione, in eo qđ quid est, vt qd solicitius fuit, primo qđ etiam mediũ oportet esse qđ quid est tertij & deinde q̃ primum debet esse qđ quid est medij sic sicut vnũ: ipsa nãq; reduplicatio hæc explicite oñdebat, alias falsitas fuisset in maiori & in minori &c. Et p̃sertim q̃ penitus non meminit talis condõnis in toto hoc cap. q̃ sit sic apponenda, & tñ est principale q̃ erat dicendum. Qũo aũt hę duę expositiones simul saluari possint fateor me non videre, qm̃ si concedatur syllm̃ a S. Th. formatum sufficere, su-

Perfluum erit addere illam condōnem. Si aūt dicatur il-
lam cōditionem esse necessariam falsum esset syllm̄ illum
sufficere. Possent tn̄ sic aduniari vt neutra alterā eliderct,
ꝙ illæ sylli sufficiens acceptaretur, & qđ istæ ad maiorē
expressionem inuentus dicereť. Et hoc Alberti verbis, in
fine capituli consonum vr̄ in penultimo notato.

An ꝓpriū de suo subiecto syllogizari possit per terminum nō conuertibilem.

Circa probationem primæ partis eiusdē oppositi du-
bitatiuncula quædam occurrit, vn̄ sequatur, primum est
proprium vltimi, seu tertij, ergo etiam medium. & ꝯn̄r
ergo oēs termini talis sylli sunt conuertibiles, nūquid nō
potest syllogizari proprium de eo, cuius est propriū per
terminum non conuertibilē? Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ cō
sequentia clara est (loquendo de conclōne vli) de qua est
sermo, quia aliter nō concluderetur propriū de suo sub-
iecto. patet aūt claritas sequelæ, ex eo, ꝙ vlis affirmatiua
non nisi in primo primæ syllogizať, in quo oportet me-
dium sub primo, & supra tertiū esse: et iō, si extrema sunt
conuertibilia, medium non pōt excedi a primo, aliter nō
vniuersaliter prædicareť de tertio, & simul non debet ex
cedere tertium, alias non vlr subiicereť primo &c. opti-
me ergo dixit. ꝙ quia primum est propriū tertij, oportet
syllogismum esse ex omnibus conuertibilibus.

An vnam definitionē de definito demōstrare per aliam sit petitionē principiū petere.

Circa rōnem, q̄ꝫ adducit Arist. ad probandum quod
quid est, non sit demonstrabile Dubitatur an sylls, quem
concludit peccare ſm petitionē principij sit illæ, qm̄ de-
monstrat vnam diffinitionē de diffinito per altā, an non?
hinc n. et inde rō est dubitandi, qm̄ si talis processus petit
principium, ruit non parua pars demr̄ationum, qm̄ plu-
ries vna diffinitio demr̄atur per aliam. et si talis processus
non petit principiū, quis est illæ processus quē reprobat
Aristoteles? In hac dubōne quatuor (si Deus illumina
re dignabitur) videnda sunt primo ꝙ ꝓcessus formatus
ab Arist. si peccatum petēdo non incurreret, esset demon
stratiuus ipsius qđ quid est formalr. secundo ꝙ talis pro-
cessus assumit duas diffinitiones eiusdē. tertio q̄uo in tali
processu accidat petitio principij. quarto quid dicendum
sit ad quæsitum &c. Primum horū ex quatuor apparet
vltra ea, q̄ supra diximus. primo ex eo ꝙ Arist. expresse
dicit in textu. ꝙ si sic syllogizabiť, concludetur vere pri-
mum esse qđ quid est tertij. Et subdit expresse ꝗ si aliqd
horum dimittatur syllogizabiť quidem ꝙ primum insit
tertio, sed non in eo qđ quid est. scđo patet ex eo ꝙ si p̄-
dictus processus peccaret in hoc, ꝙ nō concluderet quod
quid est formalr, cum hoc tm̄ ab Arist inquiratur. nulla
erat melior via impugnādi ipsum, q̄ dicere ꝙ non est effi
cax, quia nō concludit primum esse qđ quid est tertij for
maliter, ꝙ tn̄ nunq̄ dixit, sed potius oppositum, vt clare
patet in textu. tertio apparet ex verbis S. Th diuidendo
textum dicētis. primo dicit qualem oportet esse syllm̄ cō
cludentem qđ qd est. si hoc sit possibile: quasi diceret do
cere vult qualis deberet esse sylls, q non potest inueniri.
quare &c. quarto patet idē ex illa regula antepraedicamē
tali (qn̄ alterum de altero prædicať) Si n medium in eo
qđ quid est prædicať de altero vltimo, & alterū s. primū
prædicatur de medio in eo qđ quid est, necesse est primū
prædicari de vltimo in eo qđ quid est & est ꝯn̄ia forma
lis & optima, aliter fundamēta syllorum aliūde sumat, q
scit. Est ergo processus impugnatus ab Arist. sufficiēs ad
concludendum qđ quid est cum petitione tn̄ principij vt
dicetur. et sic patet primum. Scđm aūt. s. ꝙ talis processus
assumat duas eiusdē diffinitiones. Ex tota textus serie cla-
re habetur qm̄ nihil aliud intelligit p ly in eo quod quid
est, nisi ꝙ sit diffinitio illius &c. ꝙ quid est nāqꝫ & diffini
tio cōuertibilia sunt &c. expresse quoqꝫ dr̄ in textu ponē
do talē processum in terminis, qđ quid est hoīs de hoīe
monstrandum sic est, puta aīal bipes de hoīe, erit alia rō
media, cui prima vlr inest. Et postmodum adducūtur in
exemplum, aīa & duæ eius diffinitiones, ſm viam plato-
nicam. Nec pōt obstari dicendo, & ꝙ Aristo. ponit duas
quidem diffinitiones assumi, sed non eiusdē, sed alteram
alterius. Hoc. n. puerile est, qm̄ rō media esse necessaria dif
finitio tertij cū prædicetur de ipso in minori. & rō prima,
est etiam rō tertij cū concludatur esse qđ quid est eius in
conclusione &c. & sic patet secundū. Tertium aūt q̄uo
. s. in tali processu accidat petitio principij &c. tripl̄r intel-
ligi potest. Vno mō ꝙ petatur principium q̄tum est ex
natura rei, licet nō quo ad nos, vt. n. (in primo lib dixi- *Primo huius c. 3.*
mus.) Si res ipsas absqꝫ distinctione q̄ ex intellectu nr̄o
prouenit intuemur, vnius rei vnica tm̄ est diffinitio, et nō
est ibi ex rei meritis aliqs discursus, sed ab eodē ad idem
ſm rem tendiť, licet ſm eos, quos nos formamus conce-
ptus a notioribus nobis ꝓcedendo, nō peccemus. & hoc
modo est ibi petitio principij secūdum se, sed nō quo ad
nos &c. Alio mō pōt intelligi, vt sit ibi petitio principij.
non ſm ipsas ꝓpōnes, sed ſm id qđ principalr & forma
liter quæritur. Cum. n. demonstratur A esse qđ quid est
ipsius C quia est qđ quid est ipsis B ꝗ est ipsius C quod
quid est, non petitur ipsa conclō. s. A esse quod quid est
ipsius C qm̄ nūqꝫ hoc assumitur, sed assumitur aliud qđ
quid est ipsius C & pp hoc dixi, ꝙ non est petitio princi
pij ſm ipsas ꝓpōnes quia tn̄ in tali processu assumiť qđ
quid est ipsius tertij & eius qđ quid est principalr quæ-
ritur, iō dixi ꝙ petitur id qđ principalr & formalr quæ-
ritur, petitur siquidem ſm veritatem in tali ꝓcessu, ꝙ qđ
est ipsius minoris extremi, non tn̄ illud met qđ concludi
tur. & qm̄ nunc agitur de demr̄atione qđ quid est de eo
cuius est simplr, et non de demr̄atione huius vel illius qđ
quid est, iō peti dr̄ ꝙ principalr & formalr quæritur &c.

Tertio mō pōt intelligi, vt quia ſm veritatem qđ quid
est nō est qđ quid est, sicut nec diffinitionis est diffinitio,
aliter procederetur in infinitū Si sylls ita ordineť, ꝙ pri-
mum sit qđ quid est medij, & mediū vltimi, qđ qd est
erit qđ quid est: & qm̄ hoc ſm veritatem non inueniť, se
quitur ꝙ inter illa duo qđ quid est non erit nisi vocalis
differentia, & sic erit manifesta petitio principij &c. dum
non solum idē ſm rem, sed etiam formalr solis vocibus
differens petetur & forte conclō insinuauit p illa verba,
sic sicut idē. hæc de tertio. Quartum aūt ꝙ principaliter
quæritur fateor me nō plene videre. Vn̄ ſm ꝙ mihi nūc
occurrit prosequar, dicturus alias aliter si veritas aliter ap
parebit. Dico igiť, ꝙ processus ille, de quo nūc est sermo,
non est discursus cōsuetus quo consueuimus diffinitionē
vnam p aliam probare. vt in scđo de aīa fit, & in primo
huius factū est. Talis siquidem processus, vt expresse ha-
betur a S. Th. inferius in illo cap. (iterum autem speculan *T. cõ. 24*
dum &c.) nō sufficienter demonstrat. ꝙ id qđ concludiť *25. t. cõ. 5.*
sit qđ quid est illius, de quo concludiť, licet aliqđ ipsius *T. com. 6.*
qđ quid est syllogizet &c processus aūt formatus hic ab
Arist. vt rōnibus & ex textu deductū est, ipsum qđ qd
est demr̄aret, nisi peccatū petitionis accideret. Quare aūt
consuetus ꝓcessus ex vna diffinitione ad aliā non sufficiē
ter demōstret, in supra dicto tangetur caplo. Ad id aūt *Cap. 9.*
ꝙ obiiciendo quærebať. s. quis igitur illæ processus est,
quem hic reprobat Arist. dr̄ ꝙ est processus illæ de quo
directe loquitur tertia expō supra data, ad declarandum
quo modo interueniat petitio principij. s. qn̄ primū assu-
mitur vt vere qđ quid est medij, & mediū tertij. Talis si-
quidem processus impossis est ſm veritatem, qm̄ nō sunt
ibi tres termini nisi ſm vocem, & ideo petitio principij.
Horum oīum, quæ in hoc cap. diximus, conuictus ex ra
tionibus adductis, & auctoritate. vltima S. T. non absqꝫ
dubitatione, vltimā determinationem teneo, & cętera illi
conformia: rogās vt nullus temerarius iudex accedat sed
vt postq̄ vtriusqꝫ partis rōnes aspexerit liber censor adue
niat, gratiasqꝫ illi ex nunc ago &c. Relinquitur aūt pro-
pterea adhuc in intellectu meo dubitatio, eo qđ nō clare
video Arist. illum ꝓcessum impugnare quē diximus. Al
bertus tn̄ magnus me plurimū consolatus est nunc, cū in
ipso aduerti eū hoc idē sentire, & q̄ꝫ excogitaui & potius
tertiam expōnem suam quoqꝫ fuisse pcepi. Dubito quo-
que propterea q̄a non habeo adhuc rōnem mihi satisfa-
cientem, quare ꝓcessus ex vno qđ quid est concludens
aliud, non sit demr̄atiuus ipsius qđ quid est. vt S. T. ex-
presse dicit, & ex Arist. sumi pōt, qm̄ ipse demr̄ationem
inutilem ad concludendū qđ quid est determinabit. quo
modo. n. hoc pōt stare cum oībus rationibus supradictis
concludentibus ꝙ ex duobus qđ quid est necessario se-
quitur qđ quid est. in illo tn̄ vt dictum est caplo de hoc *Cap. 9.*
secundo aliquid diceť. Si quis tn̄ quia Arist. disputatiue
loquitur in hoc cap. intelligere vult p̄dicta disputatiue ꝓ

lata, & propterea forte ab antiquis expositoribus nō discussa, & dicet q; Aristo. loquit hic de processu consueto quo vna diffinitio demrat̄ur per aliam. Debet talis tria facere. primū est, declarare quo modo in tali processu appareat petitio principij, & hoc facile facere poterit, sequēdo secundam expōnem adductam, vel primam. secundū est reddere cām, quare si talis processus s̄m veritatē non est repellendus propter hunc defectū. s. petitionis principij, sed propter aliū. s. quia non sufficienter probat, qd' id, q; concluditur, sit qd' quid est illius, de quo concludit, quare inq; ab Arist. sit repulsus absq; alia rōne: nunq̄. n. in tota huius libri serie alia rōne reprehēdisse inuenit processu demonstratiuo concludi qd' quid est, nisi quia petitio interuenit. & hoc nō facile quilq; faciet, præsertim quia vt
Cap. 5. in primo de aīa com. 5. dr̄, opinio q; demrātio concluderet qd' quid est, est prima inter solennes opiniones, & q̄ tenuit Hippocrates. Nec est cōsuetudinis Arist. repellere opinionem ērīam, absq; aliqua vera rōne. Tertium est q; oportet talem rñdere & satisfacere rōnibus inductis, quibus probatū est. q; processus, cuius hic meminit Arist. s. qñ primum est qd' quid est medij, & mediū est qd' qd est vltimi necessario concludit & demonstrat, qd' qd est de eo cuius est, cum petitione tñ principij &c. & hoc difficile adeo mihi vr̄ q; nullam ad hoc video viam &c.

Disputat, quod per syllogismum diuisiuum non potest concludi quod quid est. Cap. 4.

Tex. 23. *At uero neq; per diuisionē uia est syllogizare, sicut in resolutione circa figuras dictum est: nequaquam. n. necesse est rem illam esse, cum hæc sint, sed neq; sicut inducens demonstrat. non. n. oportet concl'onem interrogare, nec in concedendo esse, sed necesse est esse cū sint illa, & si non dicat rñdens, ut utrum homo est aīal est, aut inaīatum, postea accepit aīal, non syllogizatum est. Item omne animal aut greßibile est, aut aquaticum, si accepit greßibile & boīem totū animal greßibile, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt aūt nihil in multis, aut in paucis sic dicere. idē. n. est. Non syllogisticus quidē igitur usus sit sic præcedentibus etiā de conuenientibus syllogizari: quid. n. probibet, hoc uerū quidem omne esse de hoīe, non tñ qd' quid est, neq; qd' quid erat esse, ostendens. Amplius quid probibet aut apponere aliquid, aut auferre, aut superegredi substantias? hæc quidē igitur prætermittantur.*

Tex. 24. *Contingit aūt soluere in accipiendo in eo qd' quid est oīa, & qd' est consequenter diuisionē facere quæsitum prius, & nihil relinquere: hoc aūt necessarium est. Indiuiduum. n. oportet esse.*

Tex. 25. *Sed syll's tñ non est, sed siquidem uere aliquo mō cognoscere facit, hoc quidē non est inconueniens, neq;. n. q inducit fortasse demonstrat, sed tñ manifestat aliquid. Syllm aūt non dicit ex diuisione dicēs diffinitionem. sicut. n. in concl'onibus que sine medijs sunt, si aliquis dicat, quoniam exñtibus his, necesse est hoc esse, contingit interrogare propter qd sit, & in diuisiuis terminis, quid est hō, aīal mortale bipes, habens pedes sine pēnis, propter quid secundum unāquāq; appositionem? Dicet. n. & mōstrabit diuisionem sicut opinatur, q. omne aīal, aut mortale, aut immortale sit, hmōi aūt ratio non oīs est diffinitio. quare q̄uis diuisione demonstrauerit diffinitionem, sed diffinitio, non syll's fit.*

Summa huius capituli hæc est.

Conclusio. Quod quid est nō est demonstrabile per syllm diuisiuum. probatur tripl'r. Primo, qm̄ oīs conclusio syllogizata est necessaria ex p̄missis, etiā si rñdens nihil concedat, qm̄ non oportet concl'onem interrogare, neq; in concedendo esse. syll's aūt diuisiuus non habet concl'onem taliter necessariā, sicut nec inductio, qm̄ diuidens accipit alterum mēbrum diuisionis, & nō probat ex dictis sic necesse esse &c. ergo p̄cessus diuisiuus nō est syllogisticus &c. secunda, qm̄ dato q; syll's diuisiuus ōndat omne, puta aīal gressibile de hoīe verificari, non tñ ostendet qd' quid erat esse &c. tertio qm̄ nihil prohibet s̄m syllm diuisiuum apponere aliquid, aut auferre, aut excellere substantiam.

Contingit soluere supradicta, dicendo, q; oīa sumenda sunt in eo qd' qd est: & q; a prioribus ɔñr diuisio fiat vsq; ad quæsitū, & nihil relinquatur: qm̄ tale indiuiduum specie oportet esse, & necessario erit qd' qd est. *Solutio.*

Prædictus processus non syllo, sed alio mō cognoscere facit qd' quid est nec hoc inconueniens, qm̄ & inductio aliquid ōndit & non demrat. declaratur prima pars. s. q; dicens diffinitionē ex diuisione, syllogisticæ hoc nō faciat: primo qm̄ sicut in concl'onibus sine medijs cōtingit quærere p̄p quid sequatur concl'o & ita & indiuisis terminis s̄m vnāquāq; appositionē contingit quærere propter quid. probatur, qm̄ diuidens monstrabit diuisionem ex quo diffinitio non habetur saltem syllo. *Exclusio solutionis.*

Series autem hæc est.

Intendēs in hoc capi excludere syllm diuisiuum a viis sufficientibus, ad qd' quid est. tria facit primo conclusionem vnicam directe contra hoc tribus rōnibus ponit firmatam. secundo quādam sol'onem, q̄ posset dari recitat. tertio excludit illam, vt clare patet in summa &c.

Circa similitudinem assignatā ab Arist. inter diuisionē et inductionem. Sciendū est, q; quia multis modis pōt intelligi sicut multipl'r accipitur processus diuisiuus, iō primo quotupl'r sumatur videndum est. scdo penes quid attēdatur similitudo. tertio qūo saluetur in eis talis s̄litudo. *Similia valde sunt diuisio & inductio.*

Diuisionis noīe tria possumus intelligere. s. purū syllm diuisiuum, cuius meminit Arist. in primo priorū. c. 28. q sic fit, assumitur pro medio cōe diuisum, & concludit de aliquo illius diuisi inferiori, oīs diuisi dr̄ia disiunctim hoc modo. omne aīal est rōnale aut irrōnale: homo est aīal: ergo est rōnalis vel irrōnalis. & siquidem diuisionis noīe hoc in loco syll's hmōi intelligatur planū est q; diuisio est inutilis ad diffinitionē concludendam, & caret necessitate consequentiæ & petit qd' quæritur, & intentum nō demonstrat, qm̄ diffinitio non assumit vtrāq; dr̄iam diuisi, sed alterā determinatā, q; p talem syllm impoīe est concludere. qm̄ medium cōe est qualibet dr̄ia sua, & ɔñr nulla necessitate ex tali syllo sequitur intentū s. alteram dr̄ia determinate, & ɔñr si accipiatur post talē processum, petit, & intentum non demonstrat. *Primo.*

Pōt quoq; diuisio accipi p toto supradicto discursu addito discursu illatiuo vnius partis ex destructione reliquæ vel reliquarū, hoc n ō, oē aīal est rōnale vel irrōnale: leo est aīal: ergo est rōnalis vel irrationalis, sed non est rōnalis: ergo est irrōnalis &c. et sic deinde, omne irrōnale est mugibile vel rudibile vel rugibile &c. Leo est irrōnalis: ergo est rudibilis vel mugibilis vel rugibilis &c. sed nō est mugibilis nec rudibilis &c. ergo est rugibilis. & sic deinceps quousq; oēs particulæ diffinitioni adunatæ fuerint &c. & si hic processus diuisionis nomine hic sumat, clarum est, q; diffinitionē non demonstrat, qm̄ & si necessitatem ɔñæ habeat iuxta regulas logicales a disiūctiua ad alteram partem cū destructione alterius &c. vim tñ probatiuam nō habet. qm̄ duplex petitio interuenit. vna ineuitabiliter, qñ s ex destructione vnius oppositi reliquū infertur idem n. est sub aīali destruere irrationale & construere rōnale, & æque dubiū aut ignotū est post concl'onem disiunctam puta ergo leo est rōnalis vel irrōnalis, an sit rōnalis & an non sit irrōnalis, vt de se patet. Alia petitio interuenit in maiori p̄pōne, qñ assumitur, omne aīal est A vel B &c. hęc n tali processu nec p̄batur nec probari pōt. & propterea sufficiens nō est nisi adiuuetur. Contingit tñ hanc petitionē vitare si sufficiētia diuisionis sit p se nota. Deficit quoq; in hoc processu vis probatiua: qm̄ nō infert alteram partē a priori, sed ex negatione oppositi, quę est effectus concl'onis, non. n. iō leo est irrōnalis, quia nō est rōnalis, sed ecōuerso. *Secundo.*

Possumus & diuisionis noīe intelligere discursum quēdam formal'r diuisiuum, q̄ fit hoc modo, aīalium aliud volatile, aliud natatile, aliud gressibile &c. Leo est aīal. & non volatile, neq; natatile: ergo est aīal gressibile &c. Et si hūc p̄cessum diuisio hic sonet, clarū quoq; est, q; diffinitio p eum syllogisticæ concludi non pōt; qm̄ necessitatem ɔñæ non ha- *Tertio.*

bet nisi ex suppõne.non.n.est necessarium ex toto hoc discursu sequi, ergo leo est rugibilis, nisi supponatur q̃ diuisio fuerit sufficiens, q̃ ex tali processu non habet, cũ possit rñdens dicere, qđ datur aliud genus aĩalium. Accidit quoq; in hoc processu petitio in destructione reliquarum partium, & defectus medij a priori. sicut & in præcedẽti.
Propositũ. hæc de primo. Dixit Arist. similem esse diuisionẽ inductioni in hoc q̃ diuisio nõ habet necessitatem ɔ̃ñæ, & inductio non demonstrat, q̃ assimilatio potest tripľr intelligi. Vno mõ accipiendo ly demonstrat large, prout idem est qđ syllogizat, & sic assimilatio cõsistit in hoc, q̃ neutra habet necessitatẽ ɔ̃ñæ. Alio mõ accipiendo ly demonstrat proprie, & sic assimilatio ꝓportionalis est & consistit in hoc, q̃ sicut in inductione deficit vis demr̃atiua, ita in diuisione deficit vis illatiua. Tertio mõ accipiẽdo ly demonstrat proprie, sed q̃ non tm̃ vnicam, sed duas similitudines insinuauerit singulas in singulis extremis tãgens, & sic assimilatio cõsistit in duobus. & in hoc q̃ vtraq; caret necessitate ɔ̃ñæ, & in hoc q̃ vtraq; caret vi demonstratiua &c. Ad vltimum aũt intentum descendendo dicit, q̃ cum expresse Arist. in textu dicat diuisionẽ carere necessitate ɔ̃ñę primo mõ, et tertio diuisionem accepisse vr̃. in vtroq;.n.modo (vt ex dictis patet) necessitas ɔ̃ñæ deficit in secundo aũt non necessitas ɔ̃ñæ non simpľr deficit, sed deficit hoc mõ, quia non est ibi nisi cũ petitione principij. inter primũ ergo processum & inductionẽ similitudo in hoc est, quia vtrobiq; non sequit̃ intentum necessario ex præmissis, & hoc verificat̃ de inductione incõpleta: q̃ .s.non assumit oĩa, sed multa singularium inter secũm aũt & inductionem est maior similitudo, qm̃ vtrobiq; non est necessitas ɔ̃ñæ nisi cũ petitione principij. & hoc verificatur de inductione cõpleta, q̃ constat petere principiũ, eo q̃ accipit oẽs singulares ad vlem concludendam. Tertius aũt processus simillimus est inductioni, qm̃ vtrobiq; necessitas ɔ̃ñæ incerta est ex eadem cã. s. quia a diuisis partibus incipit vtraq; via. diuisio aũt vt sic certitudinẽ non habet, qm̃ ab vno et ente declinando in incertũ pergitur, & ɔ̃ñr nisi vtrobiq; supponatur oẽs partes acceptas esse, nõ sequitur necessario intentum. & hoc modo exposuit S.T. accipi diuisionẽ in hoc loco, & similitudinẽ inter diuisionem & iductionẽ. postremo inter oẽs & quemlibet horum processuũ & inductionem, hæc est similitudo, q̃ nunq; a priori proceditur, & semper petit̃. Verum quia
Egidius super. 1 cõ q. in hoc dubio. assignatam similitudinẽ a S.T. (discipulus eius) non penetrans labefactare conatus est, eius rõni nunc satisfaciendũ est. ait.n. q̃ male assignat̃ similitudo inter diuisionẽ & inductionẽ in hoc, q̃ vtraq; supponat oẽs partes acceptas esse qm̃ inductio quidem hoc facit ꝑ se, eo q̃ particularia infinita sunt & ignota, diuisio aũt hoc non facit nisi forte per accñs, qm̃ oĩs diuisio per opposita debet fieri, & bimembris esse saltem reductiue. & iõ obseruato ritu diuisionis patet q. assumuntur oĩa membra, qm̃ duo tãtum sunt & si non hoc iõ est quia non fit diuisio ꝑ opposita, & iõ hoc est per accñs. Ad hoc dr̃ præmittendo, q̃ licet Arist. in textu non expresse noĩare videatur aliũ processum q̃ primũ, qm̃ istæ tm̃ habetur in Primo Priorum ad
Cap 28. quẽ se remittit, & formaľr syllogisticus est, et titulo q̃õnis formaľr deseruit, acceptatum tñ a multis antiquorũ expositorum est, & vis ꝓcessus diuisiui, hic tangatur & reprobetur. licet aũt discursus diuisiuus maxime in tertio processu, qm̃ illæ solus formaľr diuisiuus est, & ex diuisione robur trahit. cætero aũt magis disiunctiuos q̃ diuisiuos dixerim, qm̃ licet diuisionis membra pertractent, tñ vel per disiunctionem adunant, vt fit in primo, vel ex disiunctionis vi necessitatem ɔ̃ñæ hñt, vt fit in secundo. propter qđ lumen diuinũ S.T. ingenium diuisionis vocabulum formaľr intuitus, tertium apposuit processum, in quo ipsa diuisio & eius vis operat̃. His prælibatis dicit̃ q̃ rõ adducta supponit vnum falsum, s. ex eo q̃ diuisio fit ꝑ opposita. patet numerus partium, & causa rõnis est vnũ aliud falsum assumptũ. s. q̃ partes cuiusq; totius vlis sint tantum duæ. cã aũt huius est, vnum aliud assumptũ, verum quidẽ, sed male intellectum. s. oĩs diuisio est bimẽbris, vel reducibilis ad bimẽbrem, & iõ ratio nihil concludit. vñ ab hoc vltimo inchoando sciendũ est q̃ aliqđ genus potest dupľr diuidi. Vno mõ per veras dr̃ias. Alio modo ꝑ non veras. & siquidem diuisio fiat ꝑ veras dr̃ias oportet q̃ diuisio fiat ꝑ dr̃ias non oppositas ɔ̃dictoriæ, aut priuatiuę, sed ꝑ oppositas ɔ̃dictorię, vt patet 10. meta. hæc.n.sola inter dictas est oppositio realis, q̃ exigitur in vera gñis diuisione. Diuisio aũt facta per tales dr̃ias bimẽbris simpľr non est, sed quodãmodo, sunt siquidem ibi duæ dr̃iæ extremæ & multæ mediæ, vt patet i. 10. meta. & inquãtum media ad extrema reducunt̃, bimẽbris est diuisio, inquãtum vero ab eis specifice ſm veritatẽ distinguuntur multimẽbris est. et qm̃ via diuisionis supradicta venando aliquam partem gñis, non sufficit excludere alterum extremũ, sed oportet excludere oĩa intermedia, si ad alterum extremũ necessitas ɔ̃ñæ pertingere debet, iõ q̃ñcũq; fiat vera diuisio & per opposita nõ est clarus numerus partiũ, et ɔ̃ñr oportet supponere acceptas esse oẽs, si conclo sequi debet Nec obstat q̃ non in oĩbus similitudo sit inter diuisionẽ & inductionẽ, q̃a. s. inductio, supponit hoc propter infinitatẽ particulariũ, diuisio aũt non propter hoc. Nõ n. oportet q̃ similitudo teneat ĩ oĩbus, sed sufficit q̃ teneat in eo quo fit assimilatio qđ hic saluatur, & vlterius saluat̃ hic similitudo, quo ad cãm proximam vtriusq;. s. ignorantiã partium vndecũq; veniat. Si autem diuisio fiat per dr̃ias non veras, tũc fiet ꝑ opposita ɔ̃dictoriæ vel priuatiuæ, & tũc verificatur q̃ mẽbra diuisionis sunt tm̃ duo, vt patet cũ diuiditur sũba per corporeum & incorporeum, & aĩal per rõnale & irrõnale, sed talis diuisio qm̃ res logicæ potius diuidit q̃ ſm nãs rerũ non est inserẽda huic negotio q̃ de arte demr̃atiua est cuius vsus ex proprijs rerũ necessario fit. Peccatũ ergo tã in inductione q̃ in diuisione accidit, q̃a vtrobiq; numerum partiũ ignoramus, ita q̃ dato q̃ oẽs partes assumerem*, si ex diuisionis vi nõ constaret eas esse oẽs, peccatũ etiam accideret sicut & in inductione, & nihilominus petitio omnibus assumptis ineuitabilis est in vtraq; &c.

An omnis diuisio bimembris esse debeat.

Disputat, quod quid est neque est demonstrabile per diffinitionem, neq; per contrarium, neq; alio quouis modo Cap. 5.

SEd utrum sit demonstrare qđ quid est secundum substantiam: ex suppositione aũt accipientem qđ quid erat esse, q. est ex his quæ sunt in eo qđ quid est proprius, hæc aũt in eo qđ quid est sola, & propriũ est omne: hoc.n.est esse illi. Tex. 26.
Aut iterum accepit qđ quid erat esse, & in hoc: necesse est.n. per mediũ monstrare. Amplius sicut nec in sylľo accipitur quid est syllogizare: semper.n. totum aut pars est propositio, ex quibus est sylľs. sic neq; qđ quid erat esse oportet esse in sylľo, sed seorsum hoc à propõnibus positis esse, & ad dubitantem syllogizatum est aut nõ est obuiare quoniam hoc, & erat sylľs, & adhuc q. neq; qđ quid erat esse syllogizatũ est, quoniã utiq; est, hoc n. positum est nobis qđ quid erat esse, quare necesse est sine eo qđ quid est sylľs, aut quod quid erat esse syllogizare aliqđ. Tex. 27.
Et si ex suppositione alia demõstret, ut si malo inest diuisibile esse. in contrario aũt contrarij esse in quibus est contrarium: bonum aũt contrario malo, & indiuisibile diuisibili. Est itaq; bonum esse indiuisibile. Tex. 28.
Etenim hoc accipiens qđ quid erat esse demonstrat. Accipere aũt ad demonstrationem qđ quid erat esse alterum tantum sit, & in demõstrationibus est quoniam est hoc de hoc, sed non ipsum, neq; cuius eadẽ ipsa rõ, & conuertitur. Tex. 29.
Ad utrosq; aũt & secundum diuisionem demonstrantẽ & ad sic syllogizantem, est eadẽ oppositio. propter quid est hõ aĩal bipes gressibile, sed nõ aĩal est bipes: ex acceptis.n. neq; una necessitas est unum fieri qđ prædicetur, sed utiq; idẽ erit hõ & grammaticus & musicus. Tex. 30.
Qualiter igitur diffiniẽs demonstrabit substantiam, aut qđ quid est: neq;.n. sicut demõstrans ex certis esse, manifestum facit q. necesse est, cum sint illa, alterum esse aliqđ, demõstratio.n. hæc est, neq; demõstrabit sicut inducens per sin- Tex. 31.

gularia eū manifesta sint, quoniam omne sic cui nihil aliter est, non.n.quid est demonstrat, sed quoniā est aut non est. Quis igitur est modus reliquus? non.n.monstrabit sensu, aut digito.

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. QVod quid est non est demrābile per diffinitionem ipsius qd' quid est seu diffinitionis. probatur duplr. primo a priori: qm̄ & hic contingit acceptio principij in medio, per qd' oportet monstrare. scdo a simili: qm̄ sicut syllogizando non accipit quid est syllogizare, qa semper tota, aut pars est præmissa, ita in syllogizādo qd' quid est, non oportet esse quid sit qd' qd erat esse, & sicut seorsum posito qd est sylls ad hoīem dubitantem vtrum sit syllogizatū, an non, ex ipsa sylli rōne sit ostensio, qm̄ hic erat sylls ita seorsum habitis qd' qd est condōnibus, & ad hūc dubitātem an qd' qd est sit syllogizatū, ex ipsius qd' qd est diffinitione, ostensio fit, q̄ illud est qd' qd erat esse.

2. Conclus. Qd' qd est nō est demrābile p ɔrij qd' qd est suppōnem. v.grā ɔriorum ɔria sunt qd' quid erat esse, bonum & malū sunt ɔria, & silr diuisibile & indiuisibile & mali, qd' quid est, est diuisibile esse. ergo boni qd' quid est, est indiuisibile esse. probatur triplr a priori. primo qm̄ & hic cōtingit accipere demonstrandum. secundo, qm̄ in demrātionibus licet sit hic de hoc, non tn̄ ipsum neque cuius est ipsa rō, & conuertitur, mediū est, sed alterum oportet esse. tertio tā contra hunc processum q̄ cōtra illum, qui fm diuisionem demrāt qd' quid est, qm̄ fm prædictos modos inquirendū restat. pp quid est homo aīal gressibile bipes, sed nō aīal & bipes. pbat, qm̄ ex acceptis non est necesse vnum fieri q̄ prędicat.

Conclusio 3a. Qd' quid est, ergo nullo mō a diffiniente monstrabitur, probatur inductiue, qm̄ neq; sicut ex certis & p se notis, qm̄ talis processus est vera demrātio. & cum præmissæ sint necessariæ, est conclōnem esse, neq; sicut ex singularibus manifestis, qd' oīa silr se habeant, quoniā sic non demonstratur quid est, sed qd' omne est aut nō est, neq; sensu aut digito &c.

Series autem hæc est.

PRosequens disputatiuam inquisitionē an qd' quid est demrābile sit, tria in hoc capi facit. primo vnica declarat conclōne in ipsum non esse demonstrabile per diffinitionem diffinitionis Scdo secunda conclusione declarat ipsum non esse demōstrabile per contrarij diffinitionem. Tertio vltima conclusione ratione generali declarat qd' nullo modo est demonstrabile &c.

Medium cum extremis an conuertibile sit. Circa secundam rōnem pro secunda conclone dubitatiuncula quædam est, qm̄ ibi Arist. dicit q̄ medium in demonstrationibus nō debet esse id qd' conuertitur cū passione seu conclone, cum tn̄ constet q̄ in primo primæ, vbi fiunt demrātiones potissime, si passio concludit de proprio subiecto, q̄ oportet medium & extrema cōuertibiliter se consequi. Ad hoc breuiter dr̄, q̄ argumentū laborat in æquiuoco, qm̄ aliqua conuerti contingit duplr. Vno mō per adæquationem prædicationis, qa s. de quibuscūq; prædicatur vnū & reliquum. & de hac conuertibilitate superius habitus est sermo. Alio mō p adæquationem probationis ita qd' non magis vnū est efficax ad alterum probandum q̄ econuerso, quia neutrum est causa alterius. & hoc modo loquimur hic de conuertibilitate. Tali.n modo se habent opposita qd' quid est, q̄ nō magis vnius qd' quid est demonstrat alterius qd' quid est q̄ econuerso. & tale genus mediorū demonstrantibus processus abiicit, quoniam procedit ex causis.

Quod quid est neq; est demonstrabile primo, neq; cum ipso an est, neq; cum quid nominis. Cap. 4.

Tex. 32. *AMplius autem quō monstrabit qd' quid est, necesse est.n.qd quid est homo, aut aliquodlibet, scire quia est. q.n.non est, nullus scit quid est, sed quid signat diffinitio quidē, aut nomen cum dico tragelaphus, quid aūt est tragelaphus impossibile est scire. At uero si demonstrabit qd est & quia est, & quō eadem rōne monstrbit. diffinitio.n. quoq; unum aliquid manifestat & demōstratio: id autem qd' quid est homo, & esse hoīem aliud est. Postea & per demōstrationem* Tex. 33.
dico necessariū esse omne demōstrare quia est, nisi substātia sit, esse aūt nulli substantia est, non.n.est genus qd' est: demonstratio utiq; erit qd' quid est qd' nunc & nunc faciunt sciæ. Quid.n.significat triangulus, accepit Geometra, q̄ aūt est demonstrat qd igitur monstrabit diffiniēs quid est. non quia ut triāgulum, sciēs itaq; aliquis diffinitione qd' quid est, si est nō sciet, sed impoīe est.

Manifestum aūt est & secundum modos terminorū, q̄ non de- Tex. 34.
monstrant diffiniētes, quia est. si.n. & est ex medio æquale, sed propter quid est qd' diffinitur, et propter qd est circulus, esset.n. utiq; & montis ænei dicere ipsam, neq;.n. q̄ possibile est esse qd' dicunt cū assignantur termini, neq; qd' illud est cuius dicunt esse diffinitionem, sed semper licet dicere propter qd. Si ergo diffi- Tex. 35.
niens demonstrat aut quid est, aut qd significet nomen (sed non est ullo modo eius qd' quid est.) erit utiq; diffinitio & ratio noīs idem signās: sed inconueniens est. primum quidē, & non substantia utiq; esset, & eorū quæ non sunt. Significare.n. est etiam quæ non sunt. Amplius diffinitiones oēs orationes essent, esset.n. utiq; nomen ponere cuilibet orationi, quare oēs terminos utiq; disputaremus & ilias diffinitio fiet. Amplius nulla sciā demonstrat utiq; q̄ hoc nomen eius qd' quid est signat, neq; diffinitiones igitur huius assignat. Ex his igitur patet q̄ neq; diffinitio, neq; sylls idem exñs, neq; eiusdem sylls & diffinitio est. Adhuc aūt, q̄ neq; diffinitio nihil demonstrat, neq; monstratur, neq; qd' qd est, neq; diffinitione, neq; demōstratione cognoscere est.

Summa huius capituli hæc est.

QVod quid est non est demrābile. primo probatur a priori, qm̄ non est primum scibile, qm̄ impossibile est scire quid est hō, aut quodcūq; aliud, nisi sciatur quia est, licet possit sciri qd significat nomen antequam sciatur an sit. 1. Conclus.

Qd' quid est non est demrābile eadem demrātione cum ipso an est, seu qa est. probatur triplr. primo a priori, qm̄ tam diffinibile q̄ demrābile vnum aliquid est: qd' quid est autem hoīs, & hoīem esse, altera sunt. secundo etiam a priori, qm̄ cum necessariū sit totum q̄ demonstratur esse i. qa est. probatur hoc duplr. primo, qm̄ aliter oportet dicere qd' esse sit suba rei, q̄ est falsum, qm̄ qd' est, seu ens non est genus. scdo qm̄ sciæ hoc obseruant, quid.n. signat triangulus accipit Geometra, q̄ autē triangulus sit demrāt. Tūc sic, aut diffiniens monstrabit quia est, aut qd, non quia, vt patet, qm̄ hoc est totum q̄ concludit demrātio neq; quid, qm̄ sic sciret aliquis qd est, & nesciet si est, q̄ est impoīe. tertio exēplariter, qm̄ fm nunc modos terminorū non fit manifestum, quia est diffinitū. qm̄ adhuc restat inquirendū propter qd est id qd' diffinit, vt patet assignata rōne circuli, quæritur pp quid circulus est. & probatur hoc duplr. primo, qm̄ conuenit etiā montis ænei talem rationem habere. scdo qm̄ cum diffinitio assignatur, neque dicitur illud esse, neq; q̄ possibile sit illud esse. 2. Conclus.

Qd' quid est non demrābile aut scibile demrāndo quid est, aut quid signat nomen. probatur, qm̄ sequeretur ex opposito cōclōnis, q̄ diffinitio nihil aliud esset q̄ rō interpretatiua noīs, q̄ est inconueniens ɔña patet, qm̄ si illius signatum non est vllo mō qd' qd est non differt diffinitio a rōne noīs. falsitas aūt ɔñtis probatur tripliciter primo, qm̄ & non subarum et nō entium esset diffinitio, qm̄ ista signabilia sunt. scdo qm̄ oēs orōnes diffinitiones essent, qm̄ pōt cuilibet vnum nomen imponi, & sic Ilias diffinitio esset. tertio qm̄ nulla sciā demonstrat q̄ hoc nomen, tale qd' quid est significat. 3. Conclus.

Series autem hæc est.

INtendens disputatiue inquisitioni iam terminū imponere tria in hoc cap facit, fm tres conclōnes, quas probat, quarum distinctio adeo clare patet in summa, vt addere nō sit opus. primā tn̄ conclōnem non aliter q̄ velut quoddā clarius suppositum secundę separauimus.

An quo sit habeat ad essentiam, & an sit genus.

Circa secundam rõnem pro secunda conclõne notãda occurrunt duo. primũ est q hoc in loco expresse Aristo. dicit q esse nõ est ipsa essentia rei, q est maximum fundamentum doctrinæ S. Th. Scdm est, q Arist. facit hanc consequentiam, ens nõ est genus, ergo esse non est sub̃a rei. illud.n. assumit pro medio ad hoc cõcludendum. Hec autem 9ña non aliter tenet, nisi esse distinctum a sub̃a significetur p ly ens, & valeat ista alia 9ña, ens est prædicatum quidditatiuũ, ergo est genus. quodcũq.n. istorũ negetur. 9ña non tenet, & rõ Aristo. non est sufficiens.

Ad euidentiam primi sciendũ est, q radix istarũ 9ñarum, q̃ ex hoc loco ab Arist. hñr. s. esse est sub̃a rei, ergo ens est genus, et ens nõ est genus, ergo esse nõ est sub̃a rei, est locus a sigñato formali ad nomen cuius est sigñatum & simile est ac si diceret, sensibilitas est de sub̃a hois. ergo animal est hois genus: & negatiue, aĩal non est genus hominis, ergo sensibilitas nõ est de essentia hois. Si qs ergo negat q ens importat ipsum esse, non habet vñ deducat 9ñam Arist. hoc siquidẽ negato cũ valet illa 9ña, q̃titas non est genus hois ergo esse non est sub̃a hois, sicut ista, ens nõ est genus hois, ergo esse non est sub̃a hois. parem enim esse de vtraq; rõnem ex eo conuincitur, qa nec q̃titas, nec ens ipsum esse sigñat ſm istam opinionem. Cõstat autem q prima nihil valet, ergo nec sufficit ad hoc euadẽdum dicere & iõ non est par rõ, quia entis nomen sumitur ab ipso esse. non aũt q̃titatis nomen. nihil.n. refert a quo nomen sumptũ sit, aut impõnis initiũ sumpsit ad hoc q sit vel nõ sit genus alicuius, si illud a quo sumptũ est, nõ importetur. non.n. lapis extra spẽs corporis annumeratur. propterea q ab accñte (læsione pedis) nois impõnem habet &c. sigñatum ergo intueri oportet & sufficit ĩ hmõi.

Vide circa Auctoris semper de ente & essentia cap. 4. circa medium.

Ad euidentiam aũt secundi aduertendum est, q si quis diceret ens esse p̃dicatum quidditatiuum cõius oĩbus generibus sicut Scotus tenet, ista 9ña nihil valeret, esse est de substantia rei, ergo ens est genus: & sit ista, ens nõ est genus, ergo esse non est de sub̃a rei. Dicetur.n. ad vtrãq; q stat ens esse p̃dicatum quidditatiuum et nõ esse genus, & propterea non esse opus, q sigñatum eius quodcũq; sit illud, est de sub̃a rei, q ipsum ens sit genus, vt inferebat prima 9ña vtens esse pro eius sigñato. & silr si ipsum non est genus, nõ est opus, sigñatum eius nõ esse de sub̃a rei, vt inferebat secunda 9ña. Quia igr ſm hanc opinionem nulla remanet via probandi 9ñas istas, q̃ Arist sunt, licet non probatæ ab eo hic, oportet alterũ duorum eligere, aut q 9ñæ istæ non tenent ſm veritatẽ, aut q opinio illa est chimerica. primũ dicere est 9dicere principijs pborum: quia licet hic disputatiue loquatur, tñ cum inferius examinare se fateatur qd bene & qd male dictum sit, & nusq̃ inueniatur inferius hoc reprobasse. Imo hoc fauero dicendis, & cõsonũ est aliis locis doctrinæ suę, auctoritatis suę, robur retinet. Est p̃terea hoc asserere 9dicere antiquis expositoribus, qm̃ nullus eas inficiatus est. fatendũ ergo potius imaginationẽ illam Scoticam ociosam fuisse & contrariam viæ peripateticæ. siue acceptetur ens sigñare esse, siue non, vt ex dictis patet, qm̃ esse p̃dicatum quidditatiuum, et ens esse genus cõuertibilr se sequi, oportet Arist. attribuere. si rõ sua concludit &c. Nec turberis si cum his omnibus, adhuc 9ña non sit formalis qm̃ nõ valet A est de sub̃a B. ergo nomen formalr sigñans A est genus B, stat.n. q illud sit dr̃ia essentialis ipsius B propter hoc inq̃ non turberis, neq; declines a supradictis, qm̃ gratia mãæ optima fuit 9ña Arist. ens nãq; esse drĩam rerũ ad mẽtes hoim non ascẽdit, pp eius maximam cõitatem. esse vero genus dubitabile est, & iõ nõ fuit opus vt solicitaret circa vim suę rõnis. fatuum nãq; est solicitũ esse de obiectionibus inopinabilibus. Sed de his alibi lõgior habendus est sermo. nũc aũt hæc ad declarationẽ textus ne ieiuni oĩo transiremus dicta sint. Est igitur ſm veritatem, rõ Arist. qua probat esse nõ esse de sub̃a rei, quia ens sigñat ipsum esse, & nõ est genus, & 9ñr non est prædicatũ quidditatiuum. Ex his.n. immediatæ sequitur q esse est extra essentiam rei per locum a noĩe ad eius significatum &c.

2. dist. q. 1. & 3. d. 8. q. 2.

Circa tertiam rõnem pro eadem conclõne occurrunt duo dubia. primũ est, qm̃ Arist. dicit q habita diffinitione circuli adhuc restat ingrendum pp qd circulus est: & tñ superius dictum est, q mediũ ad concludendũ si est, diffinitio est. Scdm est, qm̃ dicit qđ diffinitio neq; dicit diffinitum esse, neq; posse esse, & tñ constat q diffõ cum dicat essentiã rei non chimericã non dicit imposse esse, sed possibile esse, licet nõ dicat illud esse &c. Ad hæc breuiter dr̃. Et ad primum quidem triplr. Primo q illud nunc dictum verificatur de diffinitione dicente, quid tm̃, id vero q superius diximus verificatur de diffinitione dicẽte, qd & pp quid. & hoc denotauit p ly ſm nunc modos terminorũ. Scdo dr̃, q hoc verificatur de diffinitione dicente qd, p modum qd nois. illud vero de diffõne dicente qd, sub rõne quid rei. & hoc insinuauit. p ly esset vtiq; & montis ænei dicere ipsam &c. Tertio põt hoc verificari, vt supra diximus, de diffõne dicente qđ qd est absolute sumpta. illud ṽo de eadem accepta cũ suppõne ordinis vniuersi.

Supra textu com. 1. infra textu com. 8.

Definitio an dicat id quod est.

Ad scdm vero dubium dr̃ primo, q nulla diffinitio dicit esse aut posse esse formalr. & hoc intendebat Aristo. licet aliqua dicat posse esse fundamentalr, vt obiectio probat. Dr̃ secundo conformiter ad expõnes inductas, q secũdo modo est de diffinitionib' dicentibus qđ quid valde remotæ, & iõ non est mirum si nec formalr nec fundamentaliter dicunt esse, vel posse esse sufficienter.

Circa tertiam conclõnem aduerte primo q diffinitio qd nois ita differt a diffinitione qd rei, sicut ipsum qd nominis differt a qd rei hęc aũt duo qd, vt in primo & alibi declarauimus, ex hoc differũt q alterũ est rei significatæ quidditas, alterum est quidditas ipsius nois huius ratio in sigñatione consistit. Et propterea diffinitio qd nois nihil aliud est q̃ nois interpretatio, diffinitio aũt quid rei est essentialium ipsius rei explicatiua orõ. vñ & si vtraq; diffõ explicet quid p nomen importatur, illa tñ nois sigñationem declarando, ista aũt rem sigñatam distinctæ dilucidando a prima potentia vsq; ad vltimum actum & iõ inquit Arist. q si noĩe non significetur essentia aliqua. vel declaratio nois non explicet essentiam aliq̃, diffinitio i diffinitio quid rei, quæ simplr vocatur diffinitio nõ differt a ratione nois. Aduertendum duplr, q ex hoc loco habetur qđ quid nois non debetur cõplexis (vt sic) sed vt cõplexa ad incõplexionis formam ducuntur, dũ aliqđ nomen toti cõplexo imponitur, vt Historiæ Troianæ Ilias, inquit.n. Aris. hic volẽs probare oẽs orones eẽ diffinitiones q eis nomen aliqđ imponi posset, vt Ilias, & sic orõ interpretãs illud nomẽ esset diffõ, sicut & esset cõne nois. Et ex hoc confirmantur ea, q̃ in primo cap. primi diximus.

Capi. 5. in de ente & essentia in proemio circa fin.

De nois et quidditatis ratione.

Circa totam habitã disputationem a secũdo cap. hucusq;. Notandũ est, q Aris. ppofita quatuor fideliter executus est. licet primũ & scdm simul disputauerit, & subtili discursu cũctos ptransiit modos, quibus qđ quid est demonstrari aut introduci possit. Septem nãq; modos adduxit, quibus qđ quid est imaginatur induci. s. per veram demonstrationem, p diuisionem per artem diffinitiuam, per oppositũ, per inductionẽ, per admistionem cũ si est, seu qa est, & per quid nois, vt patet ex dictis: præter hos.n. modos nõ facile est octauum inuenire, ad veritatis ergo decisionem properandum est &c.

Quomodo tam quod quid est, quàm diffinitio demonstratur per aliud. Cap. 7.

Iterum autem speculandum est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid si diffinitio & eius qđ quid est, nunquid quodãmodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo mõ? Quoniam autem, sic diximus idẽ est scire qđ quid est, & scire causam ipsius si est: eõ aũt huius est, quoniam est aliqua causa, & hæc aut eadẽ, aut alia est, & si utiq; alia, est aut demonstrabilis, aut indemõstrabilis: si igitur est alia, & cõtingit demonstrare, necesse est mediũ causam esse, & in figura prima demonstrari, ulẽ.n. & prædicatiuum est qđ demõstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud qđ qd est monstrare, & horum.n. qđ qd est necesse est medium esse qđ quid est & propriorum propriũ: quare hoc quidem mediũ monstrabit, illud uero nõ monstrabit eorum quæ qđ quid erant esse eidẽ rei.

Tex. 36.

Tex. 37.

Hic

Tex. 39. *Hic quidem igitur modus q non sit demonstratio, dictum est prius, sed est logicus sylls ipsius qd' quid est. Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut.n. propter quid quærimus habentes quia, aliquando aũt & simul manifesta fiunt, sed neq; prius propter qd possibile est cognoscere q̃ quia, manifestum est quod silr & quod quid erat esse non sine quia est. impossibile.n. est scire quid est, ignorãtes si est. Hoc aũt si est aliqñ quidem secundum accidens habemus, aliqñ uero habentes qd' quid est ipsius rei, ut tonitruum quoniam sonus quidẽ nebularum est, & defectũ quoniam priuatio quidem luminis est, & hoiem quoniam animal quoddam est, & aĩal quoniam seipsum mouens. Quæcũq; igitur secundum accidens scimus quia sunt, necesse nullo mõ habere se ad quid est. neq;.n scimus quia sunt, quærere aũt quid est non hñtes quia est, nihil quærere est. Secundum quæcũq; aũt habemus quia est, quid est facile est quærere. quare quẽadmodum habemus quia est; sic habemus ad id qd' quid est.* Tex. 40. *Quorum igitur habemus a'lqd ipsius qd' quid est, primum quidẽ sit defectus in quo A: luna in quo C: oppositio terræ in quo B: utrum quidẽ igitur deficit aut non B; quærere est, a utrum est: aut non: hoc aũt nihil differt quærere q̃ si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse.* Tex. 41. *Aut qualis contradictionis est rõ, utrum habendi duos rectos, aut non habendi. Cum autem inueneri mus, simul quia, & propter qd est, scimus si per media sit, si uero nõ, qa, propter quid autẽ nõ. Sit igitur luna C; defectus A: lunam plenã umbram non posse facere nullo nostrũ medio exñte manifesto in quo B. Si igitur in C est B, q est lunã non posse facere umbram, cum nullus nostrũ medius sit, in hoc autem A, q est deficere, quia deficit quidẽ manifestũ est, sed propter quid nondũ, & quia defectus est quidẽ scimus, quid aũt est nescimus. Cũ manifestum aũt est, quia A in C sit, sed propter qd est quærere: B est quærere qd est. utrũ sit obiectio aut conuersio lunæ, aut extinctio. hæc aũt est rõ alterius termini, ut in his, quæ sunt ipsius A. est.n. defectus obiectio qd est tonitruum ignis extinctio in nube. sit nubes C tonitruũ A extinctio ignis B. In C igitur nube est B. extinguitur.n. in ipsa ignis, hoc aũt est sonus & est B rõ ipsius A primi termini. Si aũt iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rõnibus.* Tex. 42. *Quo quidem igitur accipitur quid est, & fit notum, dictũ est. Quare syll. quidem ipsius quid, est non fit, neq; demonstratio, manifestũ tñ est per syllm & demõstrationem, quare neq; sine demõstratione est cognoscere qd est, cuius est cã aliqua, neq; est demonstratio ipsius, sicut & in oppositionibus diximus. Est aũt quorũdam quidem quædam altera causa, quorũdam aũt non est. Diffinitiones quidem secundum species factæ nullum hñt medium quo demonstrentur. sed diffinitiones secundum materiã factæ pñt habere medium. Quare manifestum est, quoniã eorum quæ sunt quid est, alia quidẽ sine medio & principia sunt q̃ & esse, & q a sunt supponere oportet, aut alio mõ manifesta facere. Qd' uere Arithmeticus facit, &* Tex. 43. *nãq; quid est unitatem supponit, & quia est. Sed hñtium medium quorum est quedã altera cã substantiæ & ipsius esse est per demonstrationem (sicut dictũ est) oñdere non qd' quid est demonstrantes.* Tex. 44. *Diffinitio aũt quoniam quidẽ dicitur rõ ipsius qd' quid est, manifestũ est, quoniam aliqua rõ ipsius qd' quid est significat nomen, aut erit rõ altera noĩs ponens. ut quidem sighans quid est secundum q triãgulus est, q uero hñtes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile aũt est sic accipere quæ non scimus, quia sunt. cã aũt prius dicta est difficultatis, quia neq; si est, neq; si non, scimus, nisi secundum accñs.* Tex. 45. *Ratio aũt una est duplex, hæc quidẽ coniunctione una est, ut quæ est Ilias, alia uero unum de uno ostendẽs non secundum accidens. ratio aũt una quidem igitur terminus est termini, quæ dicta est. Alia uero terminus est demonstrans propter quid est: quare prima quidẽ sighat quod quid est, demonstrat aũt non. Quæ uero posterius est manifestum est quoniam erit ut demonstratio eius quod quid est, positione differens a demõstratione. Differt n. dicere propter quid tonat? & quid est tonitruum? dicet.n hic quidẽ, propter id qd' extinguitur ignis in nubibus. quid aũ' tonitruum est? sonus extincti ignis in nubibus: quare eadem rõ alio mõ dicitur, & sic quidem demonstratio cõtinua, sic aũt diffinitio.* Tex. 46. *Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus, hoc aũt est quæ est ipsius quid est demonstrationis conclo. immediatorum aũt diffinitio est ipsius qd est indemonstrabilis, una uero sylls ipsius quid est casu differẽs a demonstratione, tertium aũt est quæ est ipsius quid est conclo.* Tex. 47. *Manifestum igitur ex dictis & qualiter est ipsius qd' quid est demonstratio, & quõ non est, & quorum est, & quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur, & quõ non, & quorum est, & quorum non est. Adhuc autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingere, & quomodo non.*

Summa huius capituli hæc est.

Iterum speculandum est, quid supradictorum bene, & quid nõ bene, & quid diffinitio, & nunquid ipsius quod quid est sit demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo &c. Propõ.

Qd' quid est ostendi põt per aliud qd' quid est, eiusdem rei, syllo tñ logico, non demonstratiuo. Probatur primo sic sñalr. causa essendi potest sciri per aliam eiusdẽ rei cãm: ergo qd' quid est potest ostendi per aliud. probatio ãñæ. scire causam qõnis si est, est scire quid est. probatur, qm̃ cã essendi aut est eadem ipsi quod quid est, & habetur intentũ: aut alia, & tunc aut per eam res est monstrabilis, aut non. si nõ, abiicitur. Si aũt est alia & potens demonstrare, tũc oportet q ipsa fiat mediũ in primo primæ qm̃ vlẽ & prædicatiuum est. q demõstratur. hoc aũt facto, constat ex cã illa extrinseca confectum esse vnũ quid medium ad aliud qd &c. et sic patet vtrũq;. s. assumptum q idẽ est scire quid, & cãm essendi, & ãña. l. q. ex hoc vnum quid demrãtur p aliud quid. secundo qm̃ medium ipsius qd' quid est, necessarium est esse quod quid est, sicut & proprij proprium. 1. Conclus.

Eiusdẽ rei pluriũ qd' qd est hoc demrãbit, illud aũt non. Corollariũ

Quod quid est non est demrãbile, sicut & opponendo diximus. Qd' quid est tñ cuius est causa alia, manifestũ est per demrãtionem. declaratur & probatur hæc conclusio quo ad secundam partem quinque ppõnibus. 2. Conclus.

Sicut qñq; quia ante pp qd habet, & qñq; vtrũq; simul & nunq; pp qd ante quia, sic silr quid nunq̃ ante quia habetur, qm̃ impoĩe est scire quid est, ignorando si est. Propõ. 1.

Quẽadmodum habemus ad quia, sic habemus & ad qd' quid est. Declaratur, qm̃ si est dupl'r scitur. vno modo p accñs, alio modo p quid ipsius rei. vt tonitrui qm̃ sonus quidam nebularũ est &c. Quorum primo mõ scitur quia sunt nullo mõ habemus quid, qm̃ nec quia sint scitur, & quærere quid, non hñdo qa, est quærere nihil, quorum autem habetur quia, facile est quid. Secunda.

Cũ quia per proprium medium quærit, seu demrãtur, nihil differt quærere, Vtrũ passio insit, & nũqd mediũ sit. et si rõ ipsius passionis qm̃ si est tale mediũ passionẽ esse dicimus, & inueniẽdo simul scimus quia et pp qd. Declaratur in terminis gñalibus A. 1. C. 3. et B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & oppõnem terræ &c. Tertia.

Cũ qa non p propriũ mediũ scitur, qa est cognoscimus, sed nescimus pp quid & nescimus quid. Declaratur in terminis A. 1. C. 3. B medio, applicatis ad eclipsim, lunam, & lunam plenã non posse vmbram facere &c. Quarta.

Cũ solum quia manifestũ est, quærere pp quid, est quærere quid primi termini. declarat primo in lunæ eclipsi an pp obonem, aut conuersionem, aut extinctionem, & in nubis tonitruo, an pp extinctionem ignis. & ordinatur in terminis A. 1. C. 3. & B medio applicatis ad tonitruum, seu sonum nubem, & extinctionem ignis. Quinta.

Si quod quid est primi termini aliud medium est, ex reliquis erit rationibus. Rñsio tacita qõni.

Ex his deducitur facile conclõ principalis s. qđ quid est passionis, est per demrationem manifestum. qm̃ tale quid est propter qd, vt patet ex quinta ppõne. & in tali processu simul scimus quia & propter qd. vt patet ex tertia ppõne cum quarta & antecedentibus.

Rñsio principalis. Ipsorum qđ qd est, alia sine medio & principia sunt, vt qđ quid est subiectorum. Alia hñt medium, illa sũt supponuntur, aut alio mõ q̃ per demrationem manifestatur, vt patet in arithmetica. ista per demrationem vt dictum est ostñduntur. probatio diuisionis & oĩum. qm̃ quorũdam ex altera causa, quorũdam autem non &c.

3. Conclõ rñsiua. Diffinitionum vna est rõ ipsius qđ quid est indemõstrabilis, vt dicens quid subiecti, alia nõ est sylls ipsius qd, casu differens a demratione. vt passionis dicens quid et pp qd. Tertia aũt est ipsius quid est conclõ, vt dicens qd passionis. Declarat̃ pcessu diuisiuo & pbatiuo sic.

Corollariũ Diffinitio est ratio ipsius quod quid est.

Diuisio differentiæ inter diffinitionem & alias rationes. differentia inter membra diuisionis. Alia ergo rõ est, tam rõ eius q̃ signat nomen, q̃ rõ noĩs altera ponens. probatur añã, qm̃ hos habentes q̃ est inquirentes quid & pp quid, cũ difficultate, qm̃ neq; si est, neq; si non est scimus per eas nisi fm accidens.

Ratio est vna dupl̃r, vno mõ coniunctione, vt Ilias, alio modo vt vnum de vnõ ostendens non fm accidens.

Diffinitio est ratio demonstrans propter quid est.

Prima diffinitio, qđ quid est signat, sed non demõstrat. secunda vero est demratio qđ quid est, positione differens a demratione. Declaratur vtraq; pars huius vltimi, qm̃ sic differt quærere propter qd tonat. & qd est tonitruum: probatur, qm̃ illi rñdetur, pp extinctionẽ ignis in nubibus, isti aũt sonus extincti ignis in nubibus. vbi manifeste eadem rõ alio modo dicitur. illi quidem vt continua demonstratio hic vero vt diffinitio.

Subdiuisio primi membri. Diffinitio quædam est signans qd est passionis, vt sonus tonitrui, & hæc est demonstrationis conclusio.

Diffinitio quædam est immediatorum significans quid, vt diffinitio subiecti, & hæc est indemonstrabilis &c.

Ex his clare patet conclõ responsiua trimembris &c.

Series autem hæc est.

Disputatione completa veritatem determinaturus dirla facit in hoc cap. postq̃ dicenda proposuit. primo determinat quõ qđ quid est possit concludi syllogisticæ, vnica conclone cum corollario. secundo determinat quõ qđ qd est possit haberi per demonstrationem licet non possit demrari. & hoc in secunda conclusione declarata ex quinque propositionibus adiunctis. Quadam rñsione ad tacitam dubitationem subiuncta, & apposita post diuisionẽ determinatiua principalis rñsionis &c. tertio determinat quõ diffinitio ad demonstrationem se habeat. & hoc in tertia cõclusione declarata p subditas diuisiones vt patet in summa.

T. com 5. *Quis modus facilior concludẽdi qđ quid est.* Circa primam conclonem aduertendũ est, q̃ modus hic traditus ab Aristo. concludendi qđ quid est, illæ est, quem exercuit in principio primi, qñ quod quid est demonstrationis inuestigauit. ibi siquidẽ accepit primo causam extrinsecam essendi ipsius demrationis: accepit. n. causam eius finalem, s. scire, propter qđ necesse est demonstrationem esse, & illam cãm medium fecit, conficiendo penes ipsam quãdam diffinitionem demonstrationis. assumpsit. n. q̃ demonstratio est sylls faciens scire, & ex tali medio quid sit demonstratio cõclusit. vnde dixit. Si scire est vt posuimus. necesse est demrationem esse ex primis veris &c. non n. faciet sciam &c. simili modo proceditur in exemplo assignato a S. Tho. in lr̃a. ad concludendum qđ quid est virtutis, & est satis facilis inuestigationis modus, qm̃ si finis assumatur in mediũ nihil aliud est concludere, qđ quid est, q̃ ex ipso fine deducere cõditiones necessarias eius qđ est propter illum finem &c. Si aũt efficiens assumatur in mediũ concludere qđ quid est, nihil aliud erit q̃ deducere ex agente condõnes effectus. vtrũque autem horum nõ multo labore eget: quia ex ipsa finis rõne, quale sit medium necessarium ad illũ assequendum habetur, & ex ipsa forma agentis similis illi effectus cognoscitur q̃ si causa formalis pro medio assumeretur, facillimum esset qđ quid est mãle concludere. qm̃ forma materiæ ratio est &c. Hic est ergo vnus facilis modus cõcludendi quod quid est de eo cuius est.

Processus quo vnum qđ quid est per aliud cõcluditur an sit demõstratiuus. Circa eiusdem conclonis secundam partem, qua dicitur syllõ iñ logico, non demonstratiuo. Dubitatur tum de veritate eius, tum de causa eiusdẽ. De veritate quidẽ illius dubitatur, qm̃ supradictus processus demonstratiuus vr̃ & non logicus, qm̃ procedit ex necessariis & p se & fm qđ ipsum &c. in minori. n. prædicatur diffinitio de diffinito, & in maiori proprius effectus de propria cã conuertibili &c. De causa aũt maior insurgit dubitatio, qm̃ in textu dr̃ q̃ talem processum demonstratiuum nõ esse, dictum est prius: nusq̃ aũt inuenitur in oĩbus præcedentibus hoc dictum esse, nisi in tertio cap. huius secundi, vbi *T. com. 3.* dictum est, q̃ discursus concludens qđ quid est, p quod quid est, non est demõstratiuus, quia petit probandum. Causa ergo fm Arist. quare istæ processus, de quo nunc agitur, non est demrãtiuus, est, quia petit hoc aũt est falsum, qm̃ in isto processu non est idem qđ quid est conclusum & assumptũ, sed sunt duo qđ quid est distincta fm diuersa genera cãrum & vnum accipitur & alterum concluditur. nõ ergo interuenit petitio. Amplius si pp vitium petitionis talis sylls demonstratio non est, cũ tale vitium etiam syllõ topico opponatur vt patet in. 8. topi. *Cap 11.* sequetur q̃ nec erit logicus nec demratiuus talis syllogismus &c. Causa quoq; q̃ assignat S. Th. nõ minus habet dubitationis. ait. n. q̃ iõ tali discursu logicæ & nõ demonstratiuæ ipsum qđ quid est concluditur, qm̃ non sufficienter per hoc probatur, q̃ id, q̃ cõcluditur, sit qđ qd est illius rei, de qua concluditur, sed solũ qđ insit ei &c. Dubium. n. remanet iuxta hoc, quare tali pcessu non sufficienter concluditur qđ quid est: probatum est siquidẽ in. c. 3. q̃ si primum sit qđ quid est mediĳ, & medium tertĳ, necessario sequitur primum esse qđ qd est tertĳ &c.

Ad hoc dubium quo ad primam partem facile dicit̃ q̃ Aristo. non negat hunc processum esse demratiuum, sed esse demratiuum quod quid est. Vñ idem processus erit demonstratiuus, & logicus, diuersis rõnibus. Topicus quidem q̃tum ad vim probandi ipsum qđ quid est, vt sic, seu formal̃r, vt superius declaratum fuit. Demonstratiuus aũt quantum ad vim probandi qđ primũ insit tertio habetur. n. ex tali discursus vi, q̃ maior extremitas inest necessario minori, sed q̃ sit eius qđ quid est. Ad eã *Cap. 3.* vero, q̃ obiiciuntur in secunda parte dubĳ difficile est sufficienter dicere. dr̃. n. primo q̃ illa verba Arist. hic quidẽ igitur modus q̃ non sit demratio, dictum est prius. possunt dupl̃r intelligi. Vno mõ vt (ly hic) demonstret, nũc dictum processum in specie. Alio mõ vt demonstret, dictum processum quo ad genus seu in gñe. Primo mõ sensus est istæ, discursus probans qđ quid est sumptum ab vno genere causæ, p aliud qđ quid est sumptum ab alio genere causæ, dictũ est q̃ non est demonstratio. Secundo modo sensus est, discursus probans qđ quid est, p quod quid est, dictum est q̃ non est demratio. Si primo modo intelligatur, sic potest textus dupl̃r exponi. primo sic hic discursus probans quid fm vnum genus cãæ, p quid secundum alteram cãm, dictum est q̃ non est demonstratio: qm̃ dictum est in capi. 3. q̃ quærens quid, si assumat quid, petit: licet. n. alterum quid assumat & alterũ concludat, quia tñ non quæritur hoc vel illud quid huius, sed quæritur simpl̃r quod quid est huius, iõ petitur, vt ibidẽ in secunda rñsione declaratum est. Et in hoc loco Boethiũ confirmantem inueniri. Erit ergo fm illam expõnem syllogismus non demratiuus, qđ quid est simpl̃r, quia assumit quod quid est. erit aũt logicus, quia aliqđ aliquo mõ quod quid est habetur ex hoc &c. Scđo potest exponi sic, hic discursus &c. dictũ est, q̃ non est demratio ipsius quod quid est, qm̃ dictum est id cap. 3 q̃ discursus demõstratiuus qđ quid est oportet q̃ sit ex terminis talibus q̃ primum sit qđ quid est mediĳ, & medium vltimi, & qđ altero prædictorum deficiente nõ concluditur qđ quid est. In hoc aũt nunc dicto discursu, primum non est qđ quid est mediĳ, licet sit qđ quid est vltimi, & iõ processus illæ non demratiuus qđ quid est, fm illam expositionẽ, ideo discursus istæ non demonstratiuus dr̃, quia conditio supradicta necessaria ad demõstrationem quod quid

est, de

est, deficit. et non iõ quia petat. logicus autem dẽ, quia ex hoc probabiliter qd' quid est coniectamus, & est hæc expositio non solũ S. T. valde conformis, sed Aristo. menti multum consentanea. Si aũt secundo mõ intelligatur, vt .s. ly hic, demonstret hunc modũ in gñe. Tunc textus sic exponitur, discursus istæ .s. qd' quid est, per qd' quid est probans, dictum est q; non est demr̃atio: qm̃ in capi. 3. ostensum est, q; processus a qd' quid est, in qd' quid est simplr̃ loquendo, & non de tali qd' qd est ad tale, processus demr̃atiuus non est, quia petit: pp ea quia qd' qd est, non est qd' qd est, nisi sm̃ noĩs interpretationem, vt ibi declarauimus in tertia expõne, & ɔñr discursus istæ, de quo nunc agitur, qm̃ ex tali qd' quid est, tale qd' qd est concludit, demr̃atiuus non est ipsius qd' quid est. & sic sm̃ hanc expõnem iõ discursus istæ non est demonstratiuus, quia nõ est illæ, qui in tertio cap. cõpositus fuit, quem etiam demr̃atiuum non esse, dictum est, quia petit qm̃ ab eodem ad idem procedit. Et ex hoc sequit̃ principale intentũ, s. q; hic modus s. syllogizandi qd' qd est, p qd' quid est, nunq̃ est demr̃atiuus ipsius quod quid est. qm̃ hoc non fit si distinguantur qd' quid est sm̃ vocem; nec si distinguantur sm̃ diuersa gña cãrum &c seu modorum diffiniẽdi, q; in idẽ redit, puta q; vna diffinitio dicat quid, & alia pp quid. Talis. n. diuersitas ad diuersitatem causarum reducitur qm̃ vna s. dicens qd sumitur sm̃ cãm formalem, & altera sm̃ effectiuã, vel &c. logicus aũt dr̃ vt supra. & hæc expõ non multum differt a secunda vt patet, sed superficit eã. Ad illud aũt, q; postmodum obiicitur, q;. s. vitium petitionis opponitur & demr̃atiuo et topico &c. dẽ, q; licet petitio sit vitiũ oppositum vtriq; syllo: & topico. s. & demr̃atiuo, non tñ oĩs petitio in demonstratiuis est petitio in topicis: qm̃ vnus inter locos topicos est, a noĩs interpretatione procedere, q; si demonstrans faceret peteret. & silr̃ si demonstrans quærat quod quid est, & assumat qd' qd est petit, dialecticus aũt non, quia tot subtilitatibus non vacat sm̃ primam expõnem modo adductã &c. Ad id vero q; obiicitur cõtra S. T. expositionem dr̃, q; cã illa optima est, vt ex secunda expositione & tertia patet. iõ. n. discursus istæ non demonstratiuus qd' qd est, quia non sufficienter probat id qd' concluditur esse qd' quid est eius, de quo concludit̃. i. qa non sufficienter probat primũ esse qd' qd est vltimi. hoc autem prouenit ex eo, q; in isto processu primũ non est qd' quid est medij. Si n. esset qd' qd est medij. cæteris remanentibus vt stant necessario demonstret̃ primum esse qd' quid est tertij, vt ex. c. 3. apparet. Sed qm̃ impossibile est hæc duo simul saluare s. talem connexionẽ terminorum, i. q; primum sit vere qd' quid est medij, & mediũ vltimi, & sufficientem distinctionẽ eorũdem, qm̃ si hoc saluatur illud interimitur (vt in hoc processu, de quo nũc agitur, liquet) & si illud saluat̃, hoc interimitur, vt in processu declarato in. c. 3. Alberti auctoritate cõfirmato manifeste videtur &c. iõ est impossĩ processum demonstratiuum inuenire quo qd' qd est probetur sufficiẽter: oportet. n. vt in textu dicit, qd' quid est per quodquid est cõcludatur &c Q. aũt in isto, de quo nũc est sermo discursu, primum non sit qd' qd est medij, ex eo declaratur, q; maior propõ non est in primo mõ dicendi per se, sed in quarto prædicatur. n. ibi effectus cõuertibilis de sua propria cã. oportet náq; medium esse cãm primi, aliter non esset pcessus a priori & conuertibilẽ, aliter non essent medium & primũ diffinitiones vltimi. Hñt ergo se p̃dictæ diffinitiones sm̃ q; distinguuntur, vt cã & effectus conuertibilis, & quodãmodo vt subm̃ & passio: qm̃ ex anteriori emanat nãlr̃ posterior, & p illam fit necessitatis & cognoscitur. Logicus aũt istę discursus iõ dicitur sm̃ S. T. eo q; ex tali processu. licet necessario sciatur primũ inesse vltimo, tñ non nisi probabiliter cognoscitur primũ inesse qd' qd est tertij: licet. n. ex fine condõnes eius qd' est ad finem concludi possint, nõ tñ ex hoc scitur, q; illæ intelligant qd' qd est illius. vt patet in pcessu facto in principio primi. ex rõne. n. ipsius scire deductũ est quas conditiones hr̃e debet demonstratio. s. q; cõstat ex primis veris &c. ex hoc tñ non sufficienter cognouimus, an illę cõditiones integrent qd' quid est demõstrationis, an aliqd aliud requiratur, an sint eius proprietates illæ conditiones &c. Et sic cum Dei gratia, solutæ iam sunt q̃ dubiæ in cap. 3. relicta sunt. hoc. n. est firmiter tenẽdo quod modo sm̃ S. T. determinatum est. & causa ab eo assignata suscipienda est, vt a nobis est exposita. & sic omnia consona remanent &c. Consulto autem nolo veritate inuenta supradicta mutare aut aliter texere, sed sic determinata sit disputatio in capitulo tertio habita.

In dubio vltimo. (margin)

Capi. 3. vbi supra. (margin)

T. com. 3. (margin)

Circa medium. (margin)

Circa eandem conclõnem dubium in primo lib. c. 1. tactum, sed indiscussum occurrit, an. s. demr̃atio cõsueta, concludens vnum qd' qd est per aliud, sumptum penes aliud genus cãæ rõne eorum, a quibus sumuntur diffinitiones, sit vere & sm̃ se demonstratio, an tantum quo ad nos &c. hinc. n vr̃ q; eius conclõ sit sm̃ se demõstrabilis, eo q; habet medium qd' est vere cã quare subro inst. forma. n est vere causa quare hmõi sit materia, & efficiens quare forma & finis quare efficiẽs &c. Inde aũt apparet oppositum, qm̃ talis demonstrationis conclõ est sm̃ se per se nota, & ɔñr sm̃ se indemonstrabilis, esse aũt eam per se notam ex eo patet, q; prædicatum est de rõne subiecti &c. Ad hoc dubium breuiter dẽ, q; hmõi demonstrationes si veras diffinitiones quidditatiuas cõcludant, licet potius mereantur dici demõstrationes quo ad nos, propter rõnem secundo loco adductam, possunt tñ mediæ poni illæ, quæ est cã extranea procedunt. sapiunt. n. naturam demonstrationis secũdum se, pro quãto causa aliqua est, quare altera cã, quæ primum sit, insit vltimo. & illa cã non est de quidditate subiecti proprie, eo q; extranea est. sapiunt aũt naturam demonstrationis quo ad nos, pro quãto conclusio est propositio p se nota sm̃ se. causa. n intrinseca, a qua sumitur qd' quid est, q; sit prædicatum conclõnis, etiam in obliquo est de rõne subiecti. non solum. n p se nota est ista ppõ, homo est subã corporea aĩata &c. sed etiam illa, homo est ex corpore, & anima &c. Nihil. n. refert quo ad p se notitiã an in recto, an in obliquo causę sumantur, licet referat multũ quo ad causalitatem, qm̃ si cã materialis vel formalis in obliquo fiat prædicatum, conceditur ppõnem illã hr̃e causam secundum rem, si aũt in recto non ita concedet̃. Mediæ ergo sint hæ demr̃ationes, & quodãmodo per se notæ, & quodãmodo non, dicantur earum conclõnes &c.

Causa in prædicando diuersitas. (margin)

Circa primam ppõnem pro prima conclõne dubitatur, an possibile sit scire de aliquo qd est, ignorãdo an sit. videtur. n. qd' sic, quia sicut res se habet ad veritatem, ita se habet ad cognoscibilitatẽ: sed qd' quid est verificatur de re, cuius est. absq; eo qd' res sit, qm̃ necessario ei inest, vt ex dictis in Primo, capitulo septimo patet. ergo possibile est cognoscere quod quid est, & an non est.

An scire qd est supponat scire an est. (margin)

Circa textum cõ. 1 cap. 9 textum cõ. 22. (margin)

Præterea, acquisita iam scientia naturali, & corruptis rebus naturalibus, puta rosis, scimus qd' quid est rosæ, & nescimus rosam esse. ergo cõtingit scire qd' quid est & non rei esse. Ad hoc dẽ cum Arist. pluries in hoc libro repetente, q; impossibile est scire qd' quid est alicuius, & nescire illud esse. Ad cuius euidẽtiam sciendum est, q; sicut res se habet ad esse, ita se habet ad cognosci, vt habetur in secundo Meta. nulla aũt natura entis rõnem habet, nisi sit vel semper, vel frequẽter, vel raro, perfecte vel imperfecte, & breuiter tp̃e suo, modo suo: ens. n. (vt iam dictum est) esse signãr, & per hoc nullius rei qd' quid est, quid rei rõnem habet, nisi sit ens. In hoc. n. differt quid rei a quid noĩs, quia illud est tantum entium, hoc etiam est non entium. Vnde rosæ qd' qd est, quid rei nõ esset, nisi rosa tẽporibus suis esset &c. Si ergo ita est sm̃ essendi ordinem oportet sic quoq; esse sm̃ cognoscendi rõnem, vt .s. qd' quid est qd' proprie quid rei sonat, in cognitione non sit, nisi entis rõnem habeat. entis aũt rõnem non cognoscitur hr̃e, nisi accipiatur esse id cuius est. & iõ oportet q; cognitio qd' qd est non sit sine cognitione an est. & hæc est rõ S. T. dicentis q; hoc iõ est, quia non entium non est quod qd est. & Arist. dicentis q; quærere qd est non hñdo quia est, est quærere nihil. i. nõ ens. i non entis quidditatẽ. Ad vtrãq; ergo rõnẽ in oppositũ simul dr̃ q; de facto falsum est tã verificari q̃; cognosci, qd̃ qd est proprie loquendo. i. qd rei. de aliquo, illo non exñte tp̃e suo. non. n. volumus qñcunq; cognoscimus quid est ro-

T. com. 4. (margin)

Cap. 6. (margin)

ſa, ſciamus roſam actualr̃ eſſe, tunc, ſed dicimus ꝙ oportet ſcire eam eſſe actu tẽpibus ſuis, ꝙ nūq̃ deficit ſm mundi curſum. Sed qm̃ multiplicantur caſus a dicẽtibus faciat Deus, deſtruat Deus &c. iõ etiam ſigillatim aliter rñdeť, & ad primę minorem dr̃, ꝙ quocũq; caſu poſito tota rei diffinitio licet verificeť de re nullum eſſe hñte, non tñ verificatur de ea vt qd rei. ꝙ ꝑpterea, quia ſicut res ſe habet ad veritatẽ, ita ad cognoſcibilitatem ꝯñs eſt, ꝙ poſſit forte cognoſci id qď eſt qd rei, abſq; hoc ꝙ eſt cognoſcať rem eſſe, & ꝙ non cognoſcať formalr̃ ipſum qd rei, ſeu qď qd etiam abſq; cognitione qa eſt &c. Ad ſcd̃am dr̃, ꝙ in vſu ſciæ acquiſitæ non eſt ita neceſſariũ cognoſcere an eſt, ſicut in acqſitione: in acqſitione.n. neceſſarium eſt, tum pp gñonem ſcię, quia ſcia noſtra generatur a rebus, quæ ſunt, & non ab his, q̃ non ſunt. tum pp ipſius quod quid eſt rõnem, quia.ſ.nõ eſt niſi entium, vt diximus. In vſu aũt neceſſarium eſt pp ipſius qď quid eſt rõnem tantum &c. & iõ poſt acquiſitam ſciam nil officit ſi corrumpantur & annihilentur, & nunq; redituræ ponantur res. quoniam & ſi in tali caſu nõ poſſit accipi res illas eſſe temporibus ſuis accipietur tñ qď res illæ eſſent temporibus ſuis ſi talis caſu non poneretur & hoc ſufficit.

Primo c. 1. & ſolutione ſecundi dubij ſecundo c. 1 in ſolutione tertij dubij. Si mirariſ quare nõ dicã ꝙ ſufficit et oportet cognoſcere an eſt.i. an ſit ens, cui non repugnat exiſtere. Memor eſto corũ, q̃ in principio primi & princ. ſcd̃i dicta ſunt, & cũ contẽplatus ea fueris, deſinet admiratio. oportet.n. formaliter loqui, & æquocationẽ vitare, q̃tũ poſſ eſt &c.

An poſſit ſciri ꝑpter quid neſciť de quia. Circa eandẽ ꝑpũnem dubitationem quædã eſt, an.ſ. poſſit ſciri pp quid alicuius & neſciri, qa eſt. vr̃.n. ꝙ ſic, qm̃ contingit cognoſcere cãm & nõ cognoſcere effectũ, vt apparet in geometria, vbi cognoſciť cã quare vulnus circulare tardius ſanať, & tñ purus geometra neſciet an ita ſit ꝙ vulnus circulare tardius ſanatur: qm̃ ſcire hoc eſt

Circa textum cõ. 30. medici. Ad hoc breuiter dr̃ ex dictis in Primo. c. 13. ꝙ cognoſcere pp quid contingit duplr̃. vno modo formalr̃ .i. cãm cũ applicatione ad effectũ. hoc n. ſonat ly pp qd, & ſic impoſſe eſt cognoſcere pp qd, abſq; cognitione qa, qm̃ hoc eſt cognoſcere cãm, et qm̃ illius eſt cã. Alio mõ materialiter.i. rem, q̃ eſt cauſa, abſq; applicatione ad effectum, & ſic nõ inconueniť cognoſcere pp quid, et neſcire quia, vt in exẽplo adducto patet. Quia ergo nunc loquimur de propter quid formalr̃ & nõ mãlr̃, iõ optime dr̃, ꝙ non põt cognoſci propter quid abſq; quia &c.

An quorũ qa ꝑ accñs notum eſt, poſſit quoquo modo qď quid eſt apprehẽdi. Circa ſcd̃am ꝑpõnem multiplr̃ dubitatur. primo an ſit verũ ꝙ quorum habetur quia ſm accñs, nullo mõ habeatur quod quid eſt. vr̃.n. ꝙ non, qm̃ ſi ſciatur rem eſſe ſm accñs proprium & adæquatũ, iam ex hoc facile ſciri poterit qď qd eſt illius rei qm̃ adęquatus effectus totam cauſæ virtutem oñdit, vt in primo de aĩa dr̃, accidentia propria magnam partẽ conferunt ad cognoſcendũ qď

T. cõ. 11. quid eſt. Scd̃o dubitatur an verũ ſit ꝙ cognoſcere rem eſſe ſm accñs non eſt cognoſcere rẽ ipſam eſſe &c. Vr̃.n. ꝙ hoc quoq; ſit falſum qm̃ ſiue cognoſcatur rẽ eſſe ſecundum accñs ſeparabile, ſiue inſeparabile & propriũ, ſemper optime ſequiť obiectum eſſe & ꝯñr cognoſcendo accidens eſſe, cognoſcitur ſubm eſſe impoſſe eſt.n. accñs qdcunq; ſine ſubio eſſe &c. Tertio dubitať an verũ ſit, ꝙ quorum habemus qa eſt facile habemus quid &c. Vr̃.n. & hoc a veritate alienum, qm̃ euidenter ſcimus ſubſtas immateriales eſſe, & tñ vel difficillimũ vel impoſſe eſt nos ſcire qd ſunt, et ſilr̃ argui põt de corporibus cœleſtibus &c.

Ad euidentiã horũ primo declarandi ſunt termini, deinde ſatisfaciẽdum obiectis. Scd̃m accñs nihil aliud ſonat in propoſito q̃ ſm aliud, aliud aũt hic dr̃, non ſolum extraneum accñs, ſed paſſio propria, & non ſolũ vtrũq; horum, ſed etiã prædicatum ſubale cõe &c. vñ ita ſumitur accñs, ſicut & ſumitur in elenchis accñs, a quo dr̃ fallacia

C. 3 & 4. accidentis &c ſcire ergo qa eſt ſm accñs, eſt ſcire rem eſſe, nõ niſi qa induit aliqď aliud a ſe modo expoſito. v.grã, ſcire intelligẽtias eſſe, qa motores orbium ſunt, eſt ſcire qa ſm accñs, qm̃ ex hoc non aliter ſciuntur q̃ vt hñt rõnẽ mouendi. & ſilr̃ ſcire eas eſſe, qa ſubæ immateriales ſunt, eſt ſcire eas eſſe ſm accñs, qm̃ ex hoc neſcimus tales res in

Scire aliquid an ſit vere & ꝑprie inferre quid ſit. ſpecie eſſe, ſed in cõi in eo ꝙ immateriales ſunt &c. Scire autem vere, qa eſt, eſt cognoſcere ꝙ ipſum ſm propriũ & eſſentialem conceptũ ſit &c. non ſuffodiẽdo & argutiue cognoſcẽdo, vt dr̃, ſed ita ꝙ acies intellectus feratur ſupra ipſum eſſe, vt ipſum eſt, vt diſtinguiť ab extraneis & cõibus modo dicto &c. & hoc eſt ſcire qa eſt ꝑ mediũ propriũ, vt in exẽplis textus patet. His ꝑlibatis, Ad primum dubium dr̃ ꝙ quia impoſſe eſt recte incedere ad q̃rendum qď quid eſt alicuius niſi vere ſciať illud eſſe, qm̃, vt in textu dr̃, quærere qd eſt non habito quia eſt, eſt q̃rere nihil, qa non entis qď quid eſt quæreretť, & ex hoc

ꝙ rẽ eſſe ſcitur ſm accñs proprium, non vere ſcitur rẽ eſſe. *T. com. 8.* non n. vere ſciret hoiem eſſe, q tantũmodo ſciret riſibile eſſe. ꝯñs eſt, ꝙ q̃diu, pure ſcitur rem eſſe ſm accñs quodcunq;, nunq̃ habeatur via ad qď quid eſt. Dico aũt q̃diu pure ſcitur qm̃ ſi ex tali notitia proprij effectus deueniretur in cognitionẽ ipſius qa eſt, iã poſſet facile haberi qď quid eſt. vñ Ariſt. in lr̃a reddit rõnem quare ſciẽdo rem eſſe ſm accñs non habetur via ad qď quid eſt, qm̃ tunc nec habetur ipſum quia eſt. Vñ q̃uiſcũq; effectus totam cauſæ virtutẽ adæquet, niſi ex hoc cognoſcať vere illam eſſe, nũq̃ via ad qď quid eſt hr̃e, & hoc hic intendit Ariſt. ꝙ ex rñſione ad ſequens dubium erit magis clarum.

Ad ſcd̃m ergo dr̃ ꝙ cognoſcendo aliqd eſſe ſm accñs duplr̃ poſſumus ex hac notitia hr̃e notitiam ꝙ illa res ſit. Vno mõ diſcurrendo ab illo accñte ad id cuius eſt, ita ꝙ ex hoc elucеſcat eſſe ꝑpria eſſentialia illius, ſeu rem illã ſecundum ſe eſſe. ſicut ex cognitione ꝙ in nobis intellectus ſit deuenimus in cognitionẽ ꝙ intellectualis ſuba in nobis eſt, & ex hoc qď quid eſt inueſtigať. Et hoc mõ licet a principio non cognoſcatur qa eſt, ſed ſolum ſm accñs, poſt modum tñ cognoſciť quia eſt ex effectu nec hoc intendit negare Ariſt. vñ in quarta ꝑpõne pro hac ſecunda cõclõne expreſſe dicit, ꝙ per diſcurſum ab effectu ſcitur qa eſt rei, q̃ eſt cã. & dat exemplũ de eclipſi & non poſſe vmbram facere: qm̃ ex hoc non ſolũ innoteſcit eſſe aliqd non potens vmbrã facere. ꝙ eſſet ſcire defectũ luminis ſecundum accñs, ſed etiam eſſe defectum luminis. Alio mõ diſcurrẽdo ab illo accñte, ita ꝙ ꝑ modum ſuffoſsionis cognoſcatur aliqd ſubeſſe, ſed qd vel quale ſit illud ignotũ relinquatur, ſicut ex cognitione primi motoris cognoſcimus aliq̃ ſubam immaterialem et intellectualem &c. eſſe, ſed qď quid eſt illius cognoſcere non valemus, qm̃ propria eſſentialia remanet ignota. & ſic cognoſcere qa eſt, non eſt cognoſcere qa eſt niſi ſm accñs & arguitiue, arguimus ſiquidẽ ex hoc illud eſſe, ſed qd demonſtret (ly illud) neſcimus, & ꝯñr neſcimus ipſum (ſm qď ipſum) eſſe, ſed ſcimus ipſum ſm ꝙ induit illud accñs eſſe &c. & propterea tũc non habeť via ad quærendũ qď quid eſt.

Ad tertium dubium dr̃ ꝙ quia vere non ſcitur qa eſt niſi ſm eſſentialia propria ſciatur rẽ eſſe, pp ꝙ Ariſt. exẽpla multiplicauit ad oñdendum qñ vere habetur qa eſt, & dixit hoc eſſe, qñ qď quid eſt, illius aliquo mõ eſſe ſcimus. vt puta, ſi ſcimus tonitruũ eſſe ſciendo eſſe ſonum in nebulis quẽdam &c. iõ ſimplr̃ determinauit, ꝙ quorum habemus vere qa eſt, facile eſt quærere pp quid: qm̃ iam propriorum eſſentialiũ coniecturam habemus. Id vero ꝙ obiicitur de intelligentiis & corporibus cœleſtibus, & his ſimilibus nihil obſtat: qm̃ non vere cognoſcuntur qa ſunt ſm ſe & abſolute, & qm̃ ſm illa prędicata ſiue extranea, ſiue intrinſeca, ſm q̃ res vere cognoſcitur eſſe, ſm illa facile eſt cognoſci qd eſt, vt facile eſſet exẽplis oſtendere metaphyſicalibus. & hæc eſt abſq; dubio mẽs Ariſt. vnde & concludit ſicut nos habemus ad quia eſt, ſic & ad quod quid eſt &c. ſm.n. eos cõceptus quibus induta res ſcitur eſſe ſm eos facile ſcitur quid eſt, & ſcd̃m eos conceptus ſm quos latet, latet etiam quid ſit &c.

An eadem demõſtratione quid eſt & qa eſt ſciri poſſit. Circa ſecũdam cõclõnem & reſiduum capituli. Aduertendum eſt, ꝙ Ariſt in hac ſecunda cõclõne determinationem tractat qõnis motæ in. c. 6. Vtrum ſ. eadem demonſtratione cõtingat ſcire qd eſt & qa eſt. & determinat qď ſic, diſtinguendo ſciri ꝑ demr̃ationem vt cõclõnem, & vt mediũ proprium. & diſtinguendo demr̃ationes in terminantes pp quid tm̃, & quia tm̃, & vtrũq;. & diſtinguendo qď qd eſt, et diffõnẽ, vt patet in textu &c. Habeť ſiquidẽ ex his, ꝙ licet qď qd eſt, & nõ ſit id qď per demr̃ationem concludiť, tñ eſt id qď per demonſtrationem

tionem habet propter qd, q est ipsum qd' qd est, et huic seruit prima distinctio. Quia vero nō quælibet demr̄atio dicit vere propter quid, & contingit qn̄q; simul quia, & propter quid, qn̄q; quia ante ipsum propter quid, ideo oportuit addere secundam distinctionē: ex qua scimus, q qn̄ est demonstratio per proprium propter quid, siue simul etiā sciamus quia, siue ante, tunc per demr̄ationem habemus qd' quid est, aliter autem non. Qm̄ autem non omne quid alicuius est verum ,ppter quid, iō tertia distinctio addita est, ex qua scimus, quale qd innotescit p demonstrationem vt pp quid, & quale non &c. & qm̄ talis determinatio non obstat rōnibus in illo cap. adductis, ideo non oportuit illas soluere. Concludebant siquidē illa, q per demr̄ationem non scitur qd' quid est, vt conclusio, qm̄ sic scitur, quia est, q nunc conceditur. non aūt erant sufficientes ad cōcludendum quin per demonstrationem ipsum qd' quid est aliter haberetur &c.

Quare qd' qd est passionis demonstratione sciri potest, subiecti vero nō.

Circa rn̄sionem principalem huius capituli, dubitatio non dissimulanda occurrit. Quare per demr̄ationem scitur qd' quid est passionis, & sciri non potest qd' quid est subiecti. & mouetur hæc dubitatio supponēdo, q etiam qd' quid est subiecti possit esse medium in demr̄atione, q postmodum probabiliter a S. T. expresse habetur pluries &c. Est autem rō dubitandi, qm̄ par ratio parem debet habere effectum. iō autem qd' quid est passionis per demonstrationem haberi dicit', qm̄ ipsum est proprium medium, & proprium pp quid. hoc aūt conuenit etiam qd' quid est subiecti. alicuius. n. demonstrationis, quęcūque sit illa, proprium medium & pp quid est qd' quid est subiecti. ergo illud per demr̄ationem scitur, & hoc scitur, & si hoc nō scitur per demr̄ationem, sed supponitur & aliter scitur & illud eiusmodi censendū est &c. Mouendi autem hanc qōnem occasionem præbet Aristot. doctrina in textu. ait. n. in rn̄sione principali distinguendo qd' quid est, q quædam qd' quid est sunt sine medio, & quædam cū medio: & q illa supponuntur, & aliter q̄ demonstrationem habētis, ista autem habentis demonstrationem (vt dictum est.) nō dixit autem aliter haberi qd' quid est per demonstrationem quā modo declarato. s. vt propter quid. secundum intētionem ergo suam, talis est differentia inter qd' quid est passionis & subiecti.

Ad huius dubitationis euidentiam oportet diligenter considerare in textu rōnem talis differentiæ, & ex illa cā deducere, quare magis qd' quid est passionis, q̄ subiecti per demonstrationem habeat'. in textu aūt non assignatur ad propositum alia dr̄ia inter subiecti & passionis qd quid est, nisi q quorūdam est altera causa, quorūdam autem non, & q quædam qd' quid est sunt sine medio, & quædam habent mediū &c. Et hæc quidem applicata ad subiectum & passionem & eorū qd' quid est, veritatem absq; dubio inueniuntur hr̄e: qm̄ subiecti vt si sic non est altera causa, passionis aūt sic, & sir̄ suorum qd' quid est. Sed quō ex his sequatur q passionis qd' quid est. ex demonstratione noscatur. subiecti aūt non, Difficile est accipere, qm̄ qd' quid est passionis non elucescit per demonstrationem vt cōclusum per illam, sed potius vt propter quid, q vt dictum est, cōuenit etiam ipsi qd' quid est subiecti. Esset siquidem facile ex supradicta dr̄ia deducere q ipsum qd' quid est passionis pōt concludi per demonstrationem, qd' quid est vero subiecti non, qm̄ oportet conclusum per demonstrationem hr̄e causam, & hoc directe ex rōne assignata sequitur. Sed qm̄ hoc non intendit Aristo. dicens expresse, q ipsum qd' quid est, habens mediū, habetur quidem per demr̄ationem, non tn̄ demonstratur, illud vero qd' caret medio supponitur, & aliter q̄ per demonstrationem habetur, iō non sic deducere oportet, sed vacandum est vt intētum ex hoc elucescat. Notanda sunt igitur verba textus, & sciēdum est qd' prima distinctio. s. quorūdam est altera causa, quorūdam autem non, non est distinctio ipsorum qd' quid est, sed ipsarum rerum, quarum sunt qd' quid est, ita qd' exponendum est quarūdam rerum est altera causa, quarūdam autem non. Nec ociose apposuit (ly altera) qm̄ ex illa particula vt apparebit solutio qōnis habetur, refert. n. (ly altera) vt Boetius hic dicit diuersitatem ab ipsa sub̄a rei: ita q sensus distinctionis est, quarūdam rerum est altera causa ab essentia cuiusq;, quarūdam autem non. i. rerum quædam sunt, quarum esse causatur a cā extra essentias earum, quædam autem non habent cām nisi proprias essentias &c. Scd̄a autem distinctio. s. eorum, q̄ sunt, qd' quid est alia sine medio, alia habent medium, est distinctio ipsorum qd' quid est. & sequitur ex prima, qm̄ si res habet esse causatum a causa extra essentiam suā, oportet q essentia sua sit causata. idem. n. est cā essentiæ & esse rei, & ɔn̄r oportet q eius qd' quid est habeat medium & per oppositū si caret causa altera ab essentia eius qd' quid est carebit medio. Cōsiderandum est vlterius, q ipsum sub̄m causa extranea caret vel simplr̄, vel in tali scia: causa, inq̄ extranea, per q̄ demonstrari possit ipsum esse, qm̄ (vt supra dictū est) quęlibet scia a priori supponit qd' qd est, & esse subiecti &c. Et per hoc tam qd' quid est subiecti, q̄ eius esse carere dicitur altera causa, & medio, & principiū esse & supponi vel poni, vt in primo dictū fuit &c. ipsa vero passio necessario habet causam alterā ab essentia sua, & taliter alteram & extraneam, q in cadit in eius completa diffinitione, quæ per additamentum fit necessario, vt dicitur in septimo Metaphy. Et per hoc tam essentia passionis quam qd' quid est eius, habet alteram causam ab essentia & medium. patet aūt hoc manifeste in exemplo eclipsis ipsa n. essentia eclipsis causatur ex oppōne terræ, quæ extra essentiam eius est, & in diffinitione eius cadit &c.

Secūdo huius capi. 1. primo huius capi 1. i solutione dubij primi cap 13 textus cō. 34. T. cō 13.

Considerandum est vlterius, qd' aliter se habet ad demonstrationem sub̄m, & aliter passio. subiectum. n. non est id qd' demonstratur, sed de quo demōstratur, passio vero est id qd' demonstratur, et ɔn̄r cum causa passionis, & eius quidditas sit eadē, si vere debeat demonstrari passio oportet ipsius passionis essentiæ, seu quidditatis propriam causam pro medio assumere, & sic cū per ,ppriam causam rei cognitio sufficiēter habeat' ipsa quidditas passionis ex tali processu elucescit, & nō solum ipsa quidditas, sed & tota diffinitio eiusdē ex tali demonstratione innotescit, qm̄ causa illa cum sit propria, est illud additum q diffinitionem passionis cōplet. Ex vi ergo demonstrationis propter quid habetur qd' quid est passionis: qm̄ passio est id qd' demonstratur, & eius essentia causatur a medio, q diffinitionem eius cōplet &c. horum aūt nihil subiecto cōuenit. Et ideo ad dubium dicitur, q non est æqualis ratio de qd' quid est subiecti passionis. Tum qm̄ qd' quid est passionis non innotescit præcise ex hoc qd' sit medium seu propter qd, vt ex dictis patet. tum qm̄ licet vtrūq; possit assumi in propter quid diuersis demonstrationibus tamen, nunq̄ tn̄ qd' quid est subiecti assumetur. vt propter qd, sed vt propter qd alterius, puta passionis, vel cuiuscūq; alterius se habentis per modum passionis, qd' quid est autem passionis assumit' vt propter quid eiusdem, qm̄ includit alteram causam, vt patet ex dictis. Et ɔn̄r ex vi ipsius demonstrationis nunquā habetur q medium sit qd' qd est subiecti, sed supponitur potius. sufficienter aūt habetur ex vi demonstrationis qd' quid est passionis, qm̄ medium causa essentialis passionis est, & applicatur in ipsa demr̄atione ad ipsam passionē dum assumitur vt eius propter quid, & eius qd' quid est complete cognoscitur. dum vt eius propria cā assumitur. Et iō dixit Arist. q per demr̄ationem habetur qd' quid est rei habentis alteram cām, non aūt rei carentis illa. Et sic patet, quale qd' quid est demr̄ationis ritu elicitur, & quō, & quō non potest p demr̄ationem monstrari, licet syllō topico aliquod concludi possit quod quid est &c.

Supra primo huius T. cō. 20.

Hoc in loco occurrit tractanda qō de medio demonstrationis: quę, qm̄ agitata est, diligenter cōsideranda est, fideliter recitatis opinionibus. Quatuor ergo faciemus. Primo declarabitur titulus dubitationis. scd̄o recitabitur opinio Egidij cū fundamentis. tertio examinabitur dicta opinio. quarto ponetur opinio S. T. Sciendū est ergo q nō dubitat' de medio cuiusq; demr̄ationis, sed potissimę, quid. s. sit in illa medium proprium, diffinitio subiecti an passionis, an vtriusq;, an neutrius, sed alterum quid. Demonstrationis aūt potissimæ noīe (vt æquiuocatio tollatur) intelligo demonstrationem primā ordine naturæ in sciētia simplr̄. primam aūt dico siue respectu oīum de-

Quæstio de medio demōstrationis.

monstrationum illius sciæ, siue respectu oium demonstrationum de aliquo certo subto, puta triangulo, vel homine. nihil.n. refert vtro mō accipitur prima demratio in proposito. vtraq3.n. merito potissima vocatur: qm̄ cæteris paribus est prima ordine compoñis, & elementum & fundamentum cā cæterarum & est vltima ordine resolutionis, & ad eam resoluuntur reliquæ demrationes. Verum qm̄ ex dictis capitulis. secundo & tertio primi libri demonstratio simplr est duplex.f. rōne ipsius conclusionis scibilis in se, & rōne nostri. vt ois ambiguitas tollatur, sermo noster quærit de medio demrationis potissimæ absolute, & non de medio demrationis primæ ex meritis concoñis scibilis. facile.n. ex dictis haberi pōt, q medium proprium in demratione tali, est prima passio. qm̄ talis demratio non concludit primam passionem de subiecto. qm̄ illa taliter demonstrari non pōt. eo q inest fm se immediate. sed concludit scdam passionem de subiecto. propria.n. cā secundæ passionis est prima. eo q oēs passiones ordine quodā de eodem fluunt subto, vt alibi declarandum est &c. Vertitur ergo in dubiū hic, qd sit medium in prima simplr demratione cuiuslibet sciæ simpliciter &c. Egidij opinio in tribus cōsistit concōnibus, prima est. Subiecti diffinitio nō est medium in demonstratione potissima. Scda est passio seu passionis diffinitio est medium in demratione potissima. Tertia est diffinitio subiecti ingreditur potissimā demrationem vt annexum medio &c. Primā conclonem probat tripli primo sic. Si diffinitio subiecti esset mediū in potissima demonstratione, scia non resolueret suas concōnes in principia propria p se nota et certa: hoc est incōueniens. ergo. Declarat ōña sic, inter passiones alicuius particularis subiecti in aliqua scia, puta trianguli, est ordo talis, q vltima demonstratur p penultimam, & illa p anteriorem, & sic ascendendo vsq3 ad primā. Si prima passio siue eius diffinitio demonstrabitur de triangulo p diffinitionem trianguli, fiat vltima resolutio oium dictarum demrationum, qñ peruenietur ad qd' quid est subiecti, q non amplius demonstratur. facta aūt vltima resolutione, statim, ergo tunc stabitur. constat aūt q nondum peruentū est resoluendo vsq3 ad prima principia, ppria in illa scia, qm̄ illa vniuersaliora sunt q̄ huius pāss subiecti: ergo, si diffinitio subiecti ponitur mediū, sequitur q scia demonstratio nis resoluendo non perducat ad per se notas propoñes.

Scdo sic. Si medium in potissima demratione, est diffinitio subiecti sequeretur q scia vnius gñis subiecti, puta geometria, nō esset vna: sed hoc est inconueniēs. ergo Declaratur ōña addendo supradictis, q cū par sit rō de triangulo & quadrangulo, seu hoie & leone. Sicut facta resolutione passionū trianguli ad qd' quid est trianguli stabitur demōstrando, ita facta resolutione passionū quadranguli. ad eius qd' quid est stabitur &c. silr de alijs, & sic tot erunt geometriæ quot spēs figurarum. Tertio sic. Si diffinitio subiecti esset mediū, sequeretur q multarum cōclusionum esset vnum mediū. hoc aūt est inconueniens in proposito, qm̄ loquimur de potissima demōstratione, in qua vnius vnicū est medium proprium. ōña patet, quia eadem diffinitio subiecti esset mediū ad probandum oēs passiones eiusdē subiecti &c. Scdam autem concōnem primo probat auctoritate Arist. dicentis, q rō primi termini, i. passionis, est medium &c. Scdo fabricat eam sibi sic, passionum tres sunt ordines. In primo sunt passiones transcendentes genera propria sciarum, & hę cū subiectis suis cōstituunt dignitates, vt omne totū est maius sua parte &c. In scdo sunt passiones primæ in aliquo genere subiecto, & constituunt cū suis subiectis positiones vel suppositiones indemonstrabiles, vt lineæ paralelle non concurrunt in geometria &c. In tertio sunt passiones demonstrabiles de suis subiectis. Rursus passionū demonstrabilium, quædā sunt, priores quædā posteriores, quædam sunt abstractiores, seu vsiores, quædam minus vses: passiones ergo posteriores alicuius subiecti, puta triāguli demonstrantur p priores passiones eiusdē subiecti, vsque quo peruentum fuerit ad primā. prima aūt si non consistit cum suo subiecto, ppōnem per se notam, demonstrabitur per passionem abstractiorem seu superiorem, q̄ est propria passio superioris subiecti, & cū hoc est etiā propria cā passionis propriæ & primæ inferioris subiecti, & sic ascendendo, tādem deuenietur demonstrando p passiones ad passiones vniuersalissimas in illo gñe, q̄ sunt de subiectis suis p se notæ, & principia sciæ constituunt, nec vltra ascēdetur demrando, robur tñ & firmitatem habēt hæ ppōnes per se notæ ex dignitatibus primis, quæ ex primis passionibus fiunt, hæc est scala Egidij, q ascenden do connectitur, & resoluitur vsq3 ad p se nota semp passiones media ponēdo. Tertiā vero conclonem probat sic, quia si mediū est passio superior seu abstractior, oportet q coassumat sibi diffinitio subiecti tanq3 determinatiuū illius passionis vsioris ad hoc causet propriam passionē in inferiori subto, de quo demonstratur. si aūt mediū est propria passio eiusdē subiecti, annectetur etiā tunc diffinitio subiecti eo q passio non pōt plene intelligi sine subiecto, & sic diffinitio subiecti cū suis ad passiones suas, sicut cā gñalis adiuncta vni passioni demōstrabit aliā &c. hæc est positio Egidij, cū fundamentis &c. Vt aūt veritas elucescat sigillatim oia discutiēda sunt &c. Prima cōclusio dicēs, diffinitionem subiecti nō posse esse mediū in potissima demratione falsa absq3 dubio est, vt patet probando suam oppositā cum adducetur opinio S. T. Rationes aūt, quibus probat Egidius illā concludere, ex dicendis nunc manifestū est &c. Prima ergo & scda rō ex eodem procedentes fundamēto: eodem peccato deficiūt. Cum.n. ordo resolutiuus, 3o modo se habeat ad ordinem compositiuū, & eandem viam, & eadē media, & eā dem connexionē oporteat saluari in vtroq3 ordine, Sicut componendo descenditur in scia absq3 tali passionū descensu ita ascendendo regredietur absq3 talium passionū cō nexione &c. Manifeste aūt patet in scientiis talem esse cō positiuum ordinē, q ab vsioribus inchoat & demōstrantur passiones primi subti ordinate, deinde ad partes subiectiuas subiecti venitur non p demrationem mediā, sed per inchoationē noui tractatus vel capituli, & ab earum qd' quid est exordium sumit & passiones demonstrantur &c. & sic procedit vsq3 ad finem sciæ &c. Resoluendo ergo, cū resolutio facta fuerit vsq3 ad qd' quid est alicuius partis subiectiuæ, nō stabitur in illa scia, sed resoluētur principia ppria illius subiecti partialis in principia superioris subiecti & sic resoluēdo ingredietur in superiorem ordinē & fiet resolutio ad illamet principia oium passionum illius superioris ordinis, & sic deinceps ascēsus fit vsq3 ad qd' quid est primi subiecti, in quo erit finis totius resolutionis, & tūc erit facta resolutio vsq3 ad p se nota secundum se & p se nota nobis in scia &c. & iō non erunt tot sciæ quot subta partialia, quia oia talia resoluunt ad vnam rōnem formalem, q est indiuisibilis formali in gñe scibili, vt ex dictis in primo ti. c. 23. patet. neq3 certitudo. ergo neq3 vnitas sciæ tollitur ponēdo diffinitionē subiecti esse mediū in potissima demratione. Ad qd' magistri sciētiarum (Arist. s.) libros testes adduco. ppendimus n. in eis tractatus distinctos inchoantes etiā a qōne an est, de illis partialibus rebus, de qbus tractat. vt patet in pħia nāli, & in logica, & in moralibus &c. Q, si credimus connexionem istam demratione oportere fieri, dici pōt, q q̄a proportio dñarum diuidentiū aliqd' superius (si sub disiunctione sumatur) est proportio passionis ad subm, vt Auer. in Primo dixit iō & a superiori descendere demōstrando possumus cōcludendo sub disiunctione sua p te partes subiectiuas, & deinde de qualibet sigillatim pprietates ondendo, & ascendere ecōuerso possumus, determinatas singulas partes sub disiūctione in superius resoluendo. Nec obstat, sciæ non inueniuntur vtī explicite tali cō nectēte demratione, qm̄ manifeste patentibus alicuius partibus subiectiuis sufficit implicite cōnexionem hāc inspicere, sicut & supponere principia sua explicite a qbus dam despicit dixit in primo lib. Arist. pp eorum claritatē.

Tertia aūt ratio facile soluitur dicēdo, q diffinitio subiecti non est propriū medium nisi respectu primæ passionis, seu eius diffinitionis sequētium n. passionum, semper præcedens passio, sicut cā proxima est ita mediū erit &c. Fabrica vero pp secundā conlonem facta solidū non vī fundamētū hre, qm̄ impoīe est passionē superiorē esse ppriam

Primo huius capi. 2. & 3.

Egidius in hoc loco.

Cap. 23. & ca. 1. 41.

Cap. 10.

T. c. 25.

priam cām paſsionis inferioris, dato q̄ poſsit demr̄are aliquo modo illam. Et hoc pro nunc probatur dupl̄r. Primo ſic, omnis proprius effectus alicuius propriæ paſsionis eſt etiam effectus proprij ſubiecti illius paſsionis, ita q̄ mediate fluit ex principijs illius ſubiecti &c nulla propria paſsio inferioris ſubiecti vt diſtincti a ſuperiori eſt proprius effectus ſuperioris ſubiecti: ergo nulla propria paſsio inferioris ſubiecti eſt proprius effectus paſsionis ſuperioris ſubiecti & ꝯn̄r paſsio ſuperioris non eſt propria cauſa paſsionis inferioris. diſcurſus eſt in ſecundo ſecūdæ. Maior aūt probatur ex eo, quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt

T. c. 13. T. com. 6. cauſa cauſati. & ex doctrina Ariſt. in 8. phyſi. & ſecundo metaphy. vbi poſitis tribus pluribus cauſis ordinatis eiuſdem effectus dicit effectum ita depēdere a prima, q̄ ſi illa non cauſet, nec cætere cauſabunt. Conſtat aūt qđ ſubiectum eſt propria cā paſsionis ſuæ & in genere cauſæ materialis & efficientis & finalis (ſm̄ cōem viam & veritatem.) & ideo ſi alicuius propria cā eſt ipſa paſsio, eiuſdē propria etiam (prior tn̄) cauſa erit proprium ſubm̄ illius. Maior vero ex terminis eſt nota Dico.n. ibi notāter inferioris vt diſtincti a ſuperiori. qm̄ paſsiones alicuius, puta hominis, ſunt duplices. quædam fluētes a principijs hominis in eo q̄ aial, & hæ ſunt communes oībus aialibus, vt habere tactum &c. & de his nō eſt ſermo. qm̄ hæ non ſunt inferioris vt diſtincti a ſuperiori, ſed cōueniunt inferiori rōne ſuperioris. Quædā vero fluunt a principijs hominis in eo qđ hō pura ab aīa intellectiua vt ſic, & materia humana vt ſic &c. & tales ſunt paſsiones hoīs conuenientes ſibi vt diſtinctus formalr̄ eſt ab aīali, vt de ſe patet, qm̄ fluunt ab humanitatis gradu, & nō a gradu animalitatis. paſsionis ergo taliter proprias inferiori impoſsibile eſt eſſe proprios effectus ſuperioris ſubiecti, niſi quis vſq; adeo deliraret, vt diceret q̄ ſuperius et inferius eſſent idem formalr̄. & hæc rō conuincit intellectum meū &c.

Scđo probatur idem ſic, tu dicis duo. ſ. q̄ paſsio ſuperioris eſt propria cā paſsionis inferioris, & q̄ non cauſat illā niſi determinetur per qđ qd eſt ſubiecti inferioris. Quæro, iſta paſsionis ſuperioris determinatio per qđ quid eſt ſubiecti, aut diuerſificat ipſam paſsionē ſuperiorem formaliter aut non: ſi ſic, ergo medium demr̄ationis diſtinguitur formalr̄ ab illa paſsione ſuperiori, & ꝯn̄r non eſt illa paſsio, niſi ſicut inferius eſt ſuū ſuperius idētice vel participatiue. ſi non, quæritur quō paſsio determinatur per tale qđ quid eſt ſubiecti ad cauſandū eius paſsionem. aut determinatur ſicut forma, p̄ applicationem ad talem materiam, aut ſicut agēs determinat̄ per approximationem ad paſſum, aut ſicut virtus cāæ ſuperioris determinatur per virtutem & operationem cāç inferioris, aliū modum determinationis ad propoſitū non reducibilē ad hos quatuor nō video &c. Si determinatur ſicut forma p̄ mām, ſicut circularitas in vulnere poſita determinat̄ ad cauſandum tardiorem ſanitatē, & ſilr̄ ſi determinatur, ſicut cā ſuperior ſicut ſol determinatur p̄ ſemen ad productionem oliuæ, & ars p̄ inſtrumenta propria ad artificium, & ſilr̄ ſi determinatur ſicut agēs, ſicut ſol determinatur ad gn̄ationem cauſandam p̄ motum, quia ſit ꝓpinquus & breuiter quouis alio mō determinetur paſsio ſuperioris per ſubiectum inferius, ſi remanet eadē formalr̄. oportet horum alterum dicere: aut qđ paſsio inferioris non eſt propria paſsio inferioris vt ſic, aut qđ paſsio ſuperior nō eſt propria cā illius: quorum vtrūque eſt contra poſitionem iſtam. Declaratur ſequela, qm̄ ſi paſsio ſuperior remanet eadem formalr̄ & ex ſe habet qđ ſit propria cā illius inferioris, & non ex determinatione, qm̄ determinatio illa concurret vt cōditio ſine qua non, vel per q̄ꝫ, vel in qua, tunc paſsio cauſata nō eſt propria inferioris, vt diſtinguitur a ſuperiori, ſed potius includit in ſe ſuperius. ſicut q̄a tardius ſanari fluit ex natura circuli applicati vt vulnus, non eſt propria paſsio vulneris abſolute, ſed vulneris circularis. Si vero ſuperior remanēs eadem formalr̄ non ex ſe habet q̄ ſit propria cā illius, ſed eſt determinatione, iā non ipſa eſt propria inferioris cā, ſed potius illud determinans. ſemper. n. p̄p̄ qđ vnūquodq; illud magis eſt. ſed talis paſsio ſuperior eſſet ꝓpria cā propter ſubiectum determinans; ergo ſubm̄ determinans eſſet magis propria cauſa. & hæc ſufficiant etiam contra tertiam concluſionem. Minus .n. libenter impugnationis inſiſto. Sententia aūt

Opinio S. Th Lectu. circa tex. cō. & circa textum cō. 2.

S. Th. ab ipſo duabus eſt ꝓpōnibus probata. Prima poſita in hoc ſecundo eſt, q̄ paſsio demr̄atur per propriam diffinitionem. diffinitio aūt paſsionis p̄ diffinitionem ſubiecti ſcđa habita in principio primi eſt q̄ medium in demonſtratione cōſtat ex diffinitione ſubiecti & paſsionis: Sed ex his verbis pōt duplex ſenſus accipi, ſm̄ quod duplex eſt diffinitio paſsionis. ſ. dicēs quid tantum, & dicēs quid & propter qd. Primus ſenſus eſt, qđ paſsio prima demonſtretur de ſubiecto per diffinitionem paſsionis dicentem quid, illa aūt diffinitio demonſtretur tandem p̄ diffinitionem ſubiecti, & ſic mediū reſpectu eiuſdem paſsionis multiplicatum conſtat ex rōnibus vtriuſq; &c. Alius ſenſus eſt, q̄ paſsio poſterior demonſtretur p̄ ſuam diffinitionem dicentem quid & propter qd. ac p̄ hoc demonſtretur per priorem paſsionē, quæ in eius diffinitione cadit vt cauſa, ſicut eclipſis demōſtratur per interpoſitionē terræ cum aūt deuentum fuerit ad primam paſsionē, illa demonſtretur p̄ diffinitionem ſubiecti et paſsionis ſimul. ex eis. n. integratur diffinitio dicens qd & propter quid primæ paſsionis: qm̄, vt infra probabitur, qđ quid eſt ſubiecti eſt propriū propter quid reſpectu paſsionis, ſic autem demonſtrādo primam paſsionem principalē locum tenet qđ quid eſt ſubiecti, qm̄ ipſius rōne medium illud continet propter quid, q̄ eſt altera cā paſsionis &c. Et hic ſenſus mihi magis placet, & cōformior ex Ariſto. & S. Th & dignior vt tanto ingenio attribuat̄ Conformior quidem Ariſt. qm̄ expreſſe medium ponit diffinitionem dicentē propter quid S. Th. vero tum quia ipſe idem aſſerit q̄ Ariſt. & in eodē loco. Tum quia expreſſe in principio primi libri vt adductū eſt, hoc dicit. Tū quia ex hoc nullum ſequit̄ in doctrina ſua inconueniens, qm̄ qđ quid eſt ſubiecti primum mediū ponitur hoc modo. Iuxta primum autē ſenſum vniformitas expōnis ſaluari non vr̄, dum prima paſsio non demonſtrari dr̄ ſicut poſteriores, ſed imperfectiori modo, q̄ nō bene ſonat &c. Dignior aūt eſt tanto viro. Tum qm̄ medium potiſsimæ demonſtrationis proprias cās paſsionis in ſe ſic continet, & formalem quidem rōne diffinitionis dicentis qđ, materialem aūt & efficientem rōne quod quid eſt ſubiecti, a quo in ſeipſo emanat paſsio &c. Tum qm̄ hæc ſn̄ia illuſtribus dicitur viris cōformis, Themiſtio. ſ. Ioanni Grammatico, Auer. & Alberto magno, quorum ſn̄iam nunq̄ in hac materia & S Tho impugnauit Nec dico ꝓpterea q̄ ſm̄ S. T. diffinitio ſubiecti ſola nō poſsit eſſe medium. huius .n. oppoſitum fatemur abſolute, qm̄ hoc poſſe fieri probabitur, & ꝯn̄r primus ſenſus verborū S. T. etiam acceptabitur. Q̄ .n. diffinitio ſubiecti ſola ſit medium ad primam paſsionem probandā deducitur ſic omnis cauſa propria & neceſſaria, propter q̄ꝫ ſufficiēter & immediatę res eſt, poteſt eſſe verum & propriū medium ad demonſtratiue ſciendum rem illā: patet illa ex diffinitione ipſius ſcire. q̄ quid eſt ſubiecti, eſt talis cā primæ paſsionis ſuæ: ergo: minor licet nō niſi ab inepto ad pb̄ant negari poſſit, probatur tn̄ ſic id, cui cōuenit aliqua paſsio ſm̄ quod ipſum ſeu primo, eſt propria ſufficiens, & īmediata cauſa illius: probatur, qm̄ (vt in quinto capi. primi dicitur) eſt id cui illa paſsio ineſt, & per illud ineſt cæteris quibuſq;, ſubiectum aūt proprium, eſt id, cui prima paſsio cōuenit ſm̄ q̄ ipſum ſeu primo. ergo ſubm̄ eſt propria cauſa & medium ſufficiēs ad demonſtrandam propriam paſsionem & hoc eſt indubie ſentiendū propter iſtam rōnem. Q̄ ſi aliquis contenderit talem demr̄ationem nō eſſe potiſsimam, memor ſit qd ſonet demr̄atio potiſsima & ceſſabit contentio. Si dicat̄ ergo eadem paſsio poterit demonſtrari duabus demr̄ationibus potiſsimis. ſ. p̄ qđ qd eſt ſubiecti ſolum, & p̄ qđ quid eſt ſubiecti & paſsionis ſeu diffinitionem formalem & cālem paſsionis. Dicit̄ hoc non eſſe inconueniēs diuerſis reſpectibus ſeruata idētitate proprij medij &c. diuerſis quidē reſpectibus. qm̄ illa, in qua ſolum qđ quid eſt ſubiecti aſſumitur, dicitur potiſsima, q̄a eſt prima ſimpl̄r ordine compōnis, et vltima ordine reſolutionis & habet ꝓpōnes ſimpliciſsimas Iſta aūt potiſsima dr̄, quia aggregat in ſe genera cauſarū, ex qui

T. cō. 25. ca. 13. poſt medium.

Supra textu com. 2.

Diffinitio ſubiecti medium eſt primæ paſsionis.

T. cō. 24.

bus esse passionis dependet, vt Albertus in hoc secundo tractatu. capitulo docet diffuse. Seruari autẽ identitatem medij oportet, qm̃ demonstrationes nõ augetur per media, & medium in vtraq; est ipsum qd' quid est subiecti ex quo obtinent reliqua q̃ medij vim habeant, vt Albertus dicit in.7.meta.tracta.1.cap.12. qm̃ primum in vnoquoq; gñe est causa oium eorum, quę sunt post. Possunt autem hæc, quæ diximus, Arist. auctoritatibus muniri, sed qm̃ vnusquisq; glosat eas vt vult, ideo sat sit hæc dixisse, quibus & cõnem primi termini, & rationem vltimi in mediorũ numero colorari defendimus. Sicq; nihil nobis aduersari in Aristo. libris inuenimus &c.

Quomodo causæ omnes habeantur per demonstrationem. Cap. 8.

Tex. 48. *QVoniam aũt scire opinamur, cum scimus cãm, causæ aũt quatuor sunt, una quidem qd' qd erat esse, una uero cũ hæc sit, necesse est hoc esse, altera aũt quæ primo mouit, quarta uero causa cuius, oẽs hæ per medium monstrant: Et hoc.n. q̃ cum sit hoc necesse est esse, una quidem propõne accepta, nõ est, duabus aũt ad minus. hoc aũt est cum unum mediũ habeant:*

Tex. 49. *hoc igitur uno accepto conclõnem necesse est esse. Manifestũ autem est & sic, propter quid recta in medio circulo quo exñte recta est. sit igitur recta in quo A, duorũ rectorũ in quo B, quæ est in medio circulo in quo C: A igitur recta esse in C quæ est in medio circulo causa B est. hoc.n. ipsi A æquale est, q̃ uero est C ipsi B. duorum.n. rectorũ A in C est. Exñte igitur medio duorũ rectorum medium est. hoc aũt erat in semicirculo rectam esse. huic aũt idem est qd' quid erat esse, cum hoc significet rõne. At ue-*

Tex. 50. *ro & ipsius qd' quid erat esse cã monstrata est media. Propter quid aũt Medorum bellum factum Athenis: q̃ causa est præliari athenienses: quoniã in sardos cõmiserunt propter hoc.n. motum est primum. sit bellum in quo A, prius cõmitti B, athenienses C: est igitur B in C, prius est cõmittere Atheniensibus, A aũt in B: debellari.n. prius iniustos. est itaq; in B A B debellari prius incipientes, B aũt prius in atheniensibus. prius.n. inceperunt, me-*

Tex. 51. *dium itaq; hic causa est mediũ mouens. Quorũcũq; aũt causa est propter aliqd, ut propter qd ambulat: ut sanus fiat: & propter quid facta est domus: ut saluet uasa. hoc ergo ut sanet, illud uero propter id qd' saluet. propter qd' post cœnam oportet ambulare cuius gratia oportet, nihil differt. ambulare post cœnam in quo C est: eminere cibos in quo B sanari in quo A: si igitur in eo quod post cœnam ambulat esse facere nõ supereminere cibos iuxta os uẽtris, & hoc esse sanũ. uidetur.n. inesse ipsi ambulare q̃ est C B, q̃ est non eminere cibos in hoc aũt qd' sanatiuum est. quæ igitur causæ in C, q̃ A sit propter quid est, sit B nõ eminere cibos. hoc aũt est sicut illius rõ, A.n. sic demonstrabitur propter*

Tex. 52. *quid B in C, est quoniam hoc est sanari. Oportet aũt cõmutare rationes & sic magis unaquæq; apparebit. Gñationes aũt econtrario hic & in causis secundum motũ. ibi quidem mediũ oportet primum fieri, hoc aũt ipsum C ultimum, ultimum aũt est pro-*

Tex. 53. *pter quid est. Contingit aũt idem & unũ & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, ut per lucernæ pellem. lumen & nãq; ex necessitate digreditur quod in parua est partibilius per maiores poros, sic quidẽ ignis fit digrediendo, & propter*

Tex. 54. *aliquid, ut nõ offendamus, Itaq; si esse cõtingit & fieri contingit, sicut sonat extracto igne necesse est septire & sonare, & si est. quẽadmodum pythagorici dicunt. minarum cã his qui sunt in tartaro quatenus timeãt. Plurima autem huiõi sunt & maxime in his, quæ natura subsistunt & constãtibus, hoc qd' propter hoc natura fecit, alia uero ex necessitate. Necessitas aũt duplex est hæc quidẽ.n. secundum naturam & appetitum, illa autem ui quæ præter appetitum est, sicut lapis ex necessitate & sursum & deorsum defertur, sed nõ propter eandem necessitatem. In*

Tex. 55. *his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidẽ nequaq̃ sunt ab eo qd' per se frustra est, ut domus, aut effigies, neq; ex necessitate sunt, sed propter hoc. Alia uera sunt a fortuna, ut sanitas & salus. maxime aũt in quibuscunq; contingit, & sic & aliter cum non a fortuna gñatio fit. Quare finis bonus propter aliquid fit, & aut natura aut arte. a fortuna aũt nihil propter aliquid fit.*

Summa huius capituli hæc est.

OMnes quatuor causæ per mediũ monstrantur, pbatur a priori, qm̃ scire est causam scire &c. Conclusio principalis

Causa mãlis, i. q̃ cũ sit necesse est hoc esse, vt medium monstraĩ cũ duabus ad minus, ppõnibus vnum hñtibus mediũ. declaraĩ in terminis gñalibus A priõ, C tertio, et B medio, applicatis ad rectũ angulum, angulum in semicirculo, & medietatẽ duorũ rectorũ &c.

Causa formalis quõ habeatur vt medium dictum est.

Cã efficiens mõstratur media, assumpta cã peius mouẽte p medio, declaratur in terminis A.1.C.3.& B medio: applicatis ad bellari athenienses, & priorem offensam.

Cã finalis monstratur media, assumpto ipso fine vltimo pro primo, & fine p medio, & effectu p tertio &c. declaratur in terminis A primo, B medio, et C tertio applicatis ad sanari, nõ eminere cibos in ore stomachi, & ambulationem &c. Et oportet cõmutare rationes, & sic magis vnaquæq; apparebit &c.

Gñationes effectiui & finalis processus ecõtrario fiunt. declaratur, qm̃ medium illius est primum qd' fit, istius autem vltimum seu tertium est primum qd' fit, & ipsum propter quid est vltimum quod fit. Differentia.

Contingit vnum & idẽ & propter quid & ex necessitate esse. declaratur exemplariter in diffusione luminis per pellem & in tonitruo &c. 2. Conclus.

Plurima sunt huiõi, & maxime in nãlibus. declaratur duplici distõne. Prima est eorum, q̃ sunt a nã, alia sunt pp hoc, alia ex necessitate, & horũ alia ex necessitate nãe, vt lapis descẽsus, alia ex necessitate agẽtis, vt lapis ascẽsus. Scdã est, eorum q̃ fiunt ab intelligentia, alia sunt propter finẽ & nõ a fortuna, nec ex necessitate, vt domus & effigies, alia sunt a fortuna, vt sanitas & salus &c. 3. Conclus.

Finis bonus est pp quẽ aliqd fit a nã, aut ab arte, & non a fortuna, declaraĩ, qm̃ maxime apparet finis in qbuscũq;, sic & aliter cõtingit fieri, & nõ a fortuna fiũt &c. Corollariũ.

Series autem hæc est.

CVm declarauerit quõ qd' quid est ad demonstrationem se habeat & p illam noscatur, intendit declarare quõ propter quid p illam habeatur, & qm̃ propter quid ẽm causarum gña distribuitur, docere vult quõ quodlibet genus causę per demõ̃strationem habeatur, & duo facit. primo intentum vlr proponit & probat in principali conclõne & subiungit declarationem ẽm quãlibet causam, addens drĩam inter effectiuum processum & finalem. Scdo docet q̃ etiam respectu vnius possunt haberi per demõstrationem diuersæ causæ in secũda conclusione & declarat qualiter hoc inueniatur in nãlibus & intellectualibus in tertia conclõne subiũcto corollario excludente fortuita ab habentibus causam finalem.

Circa principalem conclonem, Aduerte q̃ ex illa habetur intentio Arist. in hoc cap. q̃ non aduertere occasio videtur fuisse tanti laboris assumpti ab aliis circa pcessum causæ finalis, vt ibi diceĩ. Habetur siquidem ex hoc ipso exordio capituli q̃ intẽtio sua est declarare qualiter qdlibet genus causę p demõ̃strationem innotescat, & non qualiter demõ̃ratio fiat per qdlibet genus causæ, licet hoc secundum ex his, q̃ hic dñr, facillime sumatur. non n proposuit Arist. q̃ oẽs hæ quatuor causæ demõ̃ant, sed q̃ p medium monstraĩ. i. p demõ̃rationem vt media cognoscuntur, vñ & volẽs hoc declarare in causa formali dicit. At vero ipsius qd' quid erat esse cã monstrata est media. constat aũt ex pced. cap. q̃ de cã formali seu qd' quid est, ostensum est nõ quõ demonstret, sed quõ p demõ̃rationẽ habeatur. hæc est ergo intẽtio textus, non postergana. Intentio Philosophi in præsenti cap.

Cap. 7.

Circa ostensionem causæ mãlis, molestia Egidij mihi occurrit, cuius impatiens propterea sum, quia præceptorẽ Angulus in semicirculo rectus

suum

cur recte à S. Tho. secundum Philosophi propositum expositu sit Aegidius in hoc loco.

sium absq; cã mordet, propter qd' vellem ipsum ordinate vidisset, q hucusq; nõ feci, nec dispositus sum ad faciendum vt nihil qd' contra S. Th. dixerit absq; rñsione transiret. Duo ergo S. T. dicta in hac re impugnat, primũ est ipsa deductio exẽpli Arist. Ait.n. q deductio illa deficit dupl'r. Primo quia ex ea non habetur q angulus semicirculi sit rectus, nisi fiat recte in medio semicirculi, & pñr ẽm hanc deductionem non q'libet angulus in semicirculo est rectus, q innuit pbs & est verum. Scđo quia non arguit angulũ semicirculi esse rectũ q̃a est medietas duorum rectorũ, sed q̃a sunt duæ medietates vnius recti &c. Scđm dictum est expõ illorum verborum Aristo. (huic autem idem est qd' quicquid erat esse cum hoc sigñat ratione &c.) Exponit.n. S. T. q modus demẽandi per cãm materialem põt ad cãm formalem reduci: qm̃ esse mediũ duorum rectorum põt accipi, vt rõ sigñans qd' quid est recti anguli Obstat cõtra hoc, quia pars q̃titatiua, qualis

T. cõ. 34. est medietas nõ ingreditur diffinitionẽ, vt patet in .7 met. nõ.n. debet diffiniri angulus rectus q̃a est medietas duorum rectorum, sed qm̃ est constitutus ex linea recta &c.

Ad primum eorũ, quæ obiiciuntur contra primum, dicitur q S. Th. non intẽdebat hic docere Geometriam, qm̃ præsentis non est negotij, & iõ non assumpsit ꝓuinciam ꝓbandi q quilibet angulus in semicirculo sit rectus. Sat.n. fuit q ostẽderet q angulus in semicirculo sit rectus Aristo.n. quem exponebat, non adducit in exemplum nisi quod angulus in semicirculo est rectus &c.

Ad aliud dr̃, q probatio illa procedit ex hoc q angulus semicirculi est medietas duorum rectorũ non ẽm sensum arguentis, q̃a.s. totus illæ angulus excedit in duplo a duobus rectis, sed ẽm subtiliorẽ sensum, q̃a.s. angulus ille constat ex medietatibus duorum rectorũ, qm̃ constat ex angulis acutis duorum triangulorũ. angulus.n. acutus vnius trianguli est medietas vnius recti, cui æqualet, cum reliquo angulo acuto eiusdẽ trianguli, & silr angulus acutus alterius triãguli est medietas alterius recti, cui æquiualet cũ reliquo acuto eiusdem trianguli. Et hæc est vera demonstratio ex cã mãli, qm̃ demonstratur angulus semicirculi rectus ex hoc, q cõstat ex medietatibus duorum rectorum tanq̃ ex partibus. & hoc fit manifestũ, ꝓtracta linea ꝑpendiculari in medio angulo ipsius semicirculi, vt patet in figura formata a S. T. Vñ arguens non recte deducit rõnem S. T. & ideo non est mirum si errauit.

Ad id vero q obiicitur contra secundum dictũ, dr̃ primo q exẽpla ponimus non q ita sit, sed vt addiscẽtes intelligant. docere volebat Arist. q cã mãlis põt reduci ad qd' quid est, eo q põt dari de re diffinitio sumpta ex causa mãli. Talis.n. diffinitio ad qd' quid est pertinet, & ex cã materiali vim habet. Et iõ S. T. exẽplariter locutus sic exposuit. Dẽ secundo q licet hmõi materialia nõ admittantur ad qd' quid est simpl'r. admittuntur tñ ad qd' quid est sic, i. ẽm materiam, seu mãl'r consideratum, saltem reductiue, & hoc sufficit intentioni S. Th. qui dixit. q esse medium duorum rectorũ potest accipi vt ratio recti anguli, & non dixit, q hoc sit ratio recti anguli.

Quid ppositum fuerit circa vere Philosophi de cã finali.

Circa ostensionem causæ finalis. Notandũ est, q a dicentibus Arist. ostendere qũo fit demr̃atio ẽm causam finalem, extorquæri quodãmodo textum oportet, & superfluitatem in eo confiteri: qm̃ demõstratio ordinata ab Arist. non assumit mediũ, q sit cã finalis quare prædicatum conclonis insit subto, sed causam efficientem: & qm̃ ab illo verbo (q̃ igitur cã &c. vsq; ad ly gñationes &c.) non facile exponi põt series textus, iuxta illũ sensum nisi inculcando, vel &c. Amplius q̃s nõ arguet Arist. in sufficientiæ, si intendit tradere qũo fiat demr̃atio per causam finalem: ab ipso nãq; in Scđo physic. traditur modus demonstrandi ꝑ illam q hoc in loco, reticetur, & tñ ẽm illã viam, hic est ꝓprius locus, vbi determinari debebat mo

T. cõ. 74. dus demonstrandi ꝑ cãm finalẽ. Dicẽdum ergo est iuxta superius dicta, q intẽtio Arist. est declarare qũo ꝑ demõstrationem innotescit cã finalis, & q docet eã haberi, qñ termini sic ordinanẽ, q id qd' habetur pro fine, sit primũ, & effectus cuius quærimus cãm finalẽ, sit vltimũ, & assumitur ꝓ medio q est vere mediũ, causa.s. & rõ, q primũ insit vltimo. apparet.n. tunc, q illud mediũ est cã finalis, non q primũ insit vltimo, sed ipsius vltimi & q primũ sit cã finalis medij &c. Et hoc manifeste patet in exemplo & verbis textus, qm̃ in textu proponiẽ, q quæratur ꝓpter q̃d ambulationis post cænam, & finis reputatur sanitas, & mediũ assumitur non eminere cibos in ore stõi. hoc.n. est vere medium inter ambulationẽ & sanitatem, & est causa & rõ q ambulatio sit sana: ex tali aũt demonstratione habeẽ, q non eminentia cibi, ex hoc qd' est cã, q sanitas insit ambulationi, est finis ꝓximus ambulationis, & q sanitas est finis nõ eminentiæ cibi, & pñr ambulationis, & huic intento deseruiũt illa verba Arist. supradicta qñ ait, (Quæ igitur cã est in C, q A sit ꝑꝑ q̃d est) .i cã finalis est ipsius ambulationis: & hæc sit B, q est nõ supereminere cibos, hoc aũt est sicut illius.s. ambulationis ratio, sicut finis est rõ eius, q est ad finẽ, vel illius.s. sanitatis, rõ sicut efficiens &c. A.n.i sanitas de ambulatione sic monstrabitur, qm̃ tam medius finis, q̃ efficiens monstrat vltimum finẽ &c. propter quid aũt B est in C.i. cã finalis, propter q̃ non supereminere inest ambulationi, est qm̃ hoc est sanari sic se hr̃e.i qm̃ non supereminere ad sanitatem ducit &c & subdit, oportet aũt cõmutare rõnes &c. quasi dicat, non mireris si sic oñditur cã finalis s. faciendo ipsam primum terminũ & finem inter mediũ, medium, & effectum vltimũ: qm̃ facta commutatione rõnum modo dicto.s. vt medium aspiciaẽ vt ꝑꝑ quid vltimi & primum vt ꝑꝑ quid medij, magis vnaquæq; cã distinctẽ apparebit &c Et nota q textus cõiter vñr incorrecti in illis vltimis clementis ꝑꝑ quid aũt B est in G &c habent.n. ꝓpter quid aũt A est in G, q ex eo vitiosum deprehendiẽ, quia iã in superiori linea dixerat, cãm quare A in C est, legendum est ergo. propter quid aũt B est in C, & sic habet alia translatio, & sic exponit Boetius &c.

Circa tertiam conclonem & contenta in ea, aduertendum est, q si fateri volumus vt & textus series insinuare videtur: q.s. illæ distinctiones, quæ in lr̃a fiunt, seruiãt tertiæ concloni, oportet intelligere qd' prima distinctio ex extremis det intelligere mediũ. ex quo.n. nã alia facit propter finem & alia ex necessitate. Multa intermedia faciet, propter vtrũq; &c. secunda aũt distinctio posita sit magis ad separandum ea, q̃ non habent vtrãq; necessitatem magis q̃ ad ostendendum. Si quis aũt vellet separare hęc, forte non male faceret, dicendo q ly, plurima aũt &c. coniungitur cum conclone præcedente, & distinctiones deorsum sequuntur vt pateat ex eis, in quibus habeat locum ostensio cãæ finalis solius, & in quibus mãlis solius, & in quibus vtriusq;, & in quibus nullius. Et huic proposito omnes distinctiones constructiue deseruiunt &c. *Euitans distinctiones rectioni intellectus.*

De differentia ipsius propter quid, in his, quæ fiunt simul, uel non simul, circulariter uel non circulariter semper uel frequenter Cap. 9.

EAdem autem causa est in his quæ fiunt & factis, & futuris, quæ nere est his, quæ sunt. Medium.n. causa est in his, quæ sunt, quæ est: ipsis autem quæ fiunt, quæ fit: factis aũt facta futuris, futura. Vt propter quid factus est defectus propter id qd' in medio facta est terra. fit aũt propter id qd' fit, erit aũt & propter id qd' erit in medio & est propter id qd' est. Tex. 56.

Silr & quid est crystallus. Accipiatur igitur quoniam aqua densata est aqua C densata, in quo A cã media, in quo B defectus caloris penitus. est igitur in C quidẽ B, in hoc aũt densatum esse, q̃ est in quo A fit aũt crystallus cum fiat B, factũ est A, facto B erit aũt futuro B siquidem cã & cuius est cã simul fiũt cũ fiant, & sunt cũ sint, & in eo qd' factum est, & in futuro silr est. Tex. 57. *In his aũt, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore? Sicut uidetur nobis alias aliorum cãs esse hoc est facti esse, altera facta, & futura futuri. eius aũt qd' fit si aliquid ante ea factũ.* Tex. 58.

Est igitur à posterius facto syll's. principium igitur & horum est quæ facta sunt. unde & in his, quæ fiunt silr est, a priori aũt non est, ut quoniã hoc factum est, quare hoc posterius actum est, & in futuro silr. Neq;.n. determinati aut non determinati erit Tex. 59.

*temporis: quare neq; quoniam hoc uerum est dicere factum esse,
hoc uerum est dicere factũ esse posterius in medio.n.falsum esset
Tex. 60 dicere hoc iam altero facto. Eadem aũt ratio est & in futuro:
neq; quoniam hoc factum est, hoc erit. Medium.n. homogeneum
oportet esse, factorum factũ, futurorum uero futurum, cum his
quæ fiunt fieri, cũ his quæ sunt, esse, sed futurum esse & esse non
Tex. 61. contingit esse homogeneum. Amplius.n. neq; indeterminatum
contingit esse tẽpus medium, neq; determinatum. falsum.n. erit
Tex. 62. dicere in medio. Speculandũ igitur quid est coniungens, ut post
id qđ factum est fit fieri in rebus. Aut manifestũ est q. non est ha
bitum cũ facto esse qđ fit. neq;.n. factum cũ post facto esse. ter
mini.n. sunt & atomi. sicut neq; puncta adinuicẽ sunt habita, ne
que q facta sunt, utraq;.n. indiuisibile sunt. neq; igitur qđ fit cũ
eo qđ factum est propter id. Qđ quidẽ.n. fit diuisibile est, q. aũt
factum est indiuisibile est, sicut igitur linea ad pũctũ se habet, sic
id qđ fit ad qđ factũ est. sunt.n. infinita facta in eo qđ fit. Magis
Tex. 63. autẽ manifestũ in uilibus de motu oportet dicere de his. De hoc
quidem igitur, q. quo cũ eo q. consequenter se habeat media cã in
tantum acceptũ sit: necesse.n. & in his mediã & primã & sine
medio esse. ut A factũ est, quoniã C factũ est. ante aũt est A, prin
cipiũ igitur est C, propter id qđ proximũ est ipsi nũc, q. est prin
cipiũ tẽporis, sed C factũ est, quoniã D factũ est: D igitur cũ fiat,
A necesse est factũ esse. Cã aũt est C D.n. facto, necesse est C fa
ctum esse, C aũt facto necesse est A prius fuisse. Si aũt accipiens
aliquod mediũ stabit alicubi immediatũ. Aut semper intercidet
propter infinitũ. nõ.n. contiguũ factũ cũ facto, quẽadmodum di
ctum est, sed incipere tantũ necesse est a medio, & ab ipso nunc
Tex. 64. primo. Silr aũt est & in eo qđ erit. Si.n. uerũ est dicere quo
niã erit D necesse est prius uerũ dicere quoniã A erit: huius aũt
cã est C siquidẽ.n. D erit prius C erit, si uero C erit prius A erit,
silr aũt est decisio infinita & in his. nõ.n. sunt talia quæ erũt con
tigua adinuicẽ. principiũ aũt & in his immediatũ, si medio acci
Tex. 65. piendum est. Hũt aũt sic se & in operibus. si facta est domus,
necesse est decisos esse lapides, & factũ esse hoc propter qđ: quo
niam necesse est fundamentũ factũ esse, sed domus facta est. Si ue
ro fundamentũ est, prius lapides esse factos necesse est. iterum si
erit domus, silr prius erũt lapides. (demonstrantur aũt per me
Tex. 66. dium silr.) erit.n fundamẽtũ prius. Quoniã aũt uidemus in his
q fiunt circulo qđam gñationem esse, & cõtingit hoc esse. Si.n. cõ
sequenter adinuicẽ mediũ et termini. in his.n. cõuerti est. Oñsum
est aũt hoc in prioribus, q. cõuertãtur coñcones, circulo aũt esse
hoc est. In operibus aũt uidetur sic. cõpluta.n. terra, necesse est
uaporem fieri, hoc aũt facto nubẽ, hac uero facta, necesse est ter
ram cõplutam esse. hoc aũt erat ex principio, quare circulo cir
cuiuit. Cũ.n. unum horũ quodlibet est, alterũ est, & cũ illud est al
Tex. 67. terum, & cũ hoc primũ. Sunt aũt quædã, quæ fiunt ulr semper
quidẽ & in omni, aut se hñt, aut fiunt. Alia uero semper quidem
non, sed sicut frequẽter sunt, ut non oĩs hõ masculus barbatus,
Tex. 68. sed est sicut frequenter. Taliũ igitur necesse est & mediũ sicut
frequẽter esse Si.n. A de B prædicatur ulr, & B de C ulr, necesse
est & A de C semper & de omni prædicari: hoc.n. erat uniuer
saliter & de omni & semper: sed suppositũ est, sicut frequẽter
esse. necesse ergo est mediũ sicut frequẽter esse, q. est in quo est B,
erunt igitur & eorũ quæ sunt frequẽter principia sine medio,
quæcũq; frequenter sunt sic, aut fiunt. Quo quidem igitur quod
quid est inter terminos assignatũ est, & qualiter demonstratio
aut diffinitio sit ipsius, aut non, dictum est prius.*

Summa huius capituli hæc est.

1. Conclus. CAusa in his, q fiunt, & factis, & futuris, est eadem
sm subam, quę vere est in his quæ sunt. probat,
qm cã assumpta in medium in his, q sunt, est, &
in his, q fiunt fit. & in factis facta, & futuris futura est.
declaratur primo in eclipsi, & interpositione terræ. se
cundo in crystallo. f. aqua densata ex defectu caloris. et
ordinatur in terminis A primo, C tertio, & B medio
ad densatum, aquam & defectũ caloris applicatis. pro
batur deinde, qm causam & cuius est causa, simul fiũt
cum fiant, sunt cum sint &c.

Quæstio principalis. Vtrum cum causa & effectus non simul sunt, sint in con
tinuo tempore.

2. Conclus. Sylls in hmõi, quæ non sunt simul, est a posterius facto
vel fieri ad prius, & nõ a priori ad posterius, tã in præ
terito, q in futuro probatur primo secunda pars f. qđ
non a priori: qm siue ponant comitari se extrema per
determinatum tps siue p indeterminatum, nec ex fa
ctum esse priori põt inferri factũ esse posterius, qm in
medio tpe inter duo facta esse, falsum erit, posterius fa
ctum esse asserere, nec ex factum esse põt inferri fore.
probatur dupl̃r Primo, qm mediũ simul genitũ opor
tet esse cũ eo cuius est mediũ: esse aũt & futurũ esse non
sunt simul genita. Scdo, qm nec finitũ nec infinitũ con
tingit esse tps mediũ inter factũ, & id qđ futurũ infer
tur, mensurãs ly erit, qm in medio falsum erit asserere.

Propositio vel qo. Speculandum est igitur quid est contingens, vt post id
quod factum est sit fieri in rebus.

3. Conclus. Factum esse nõ est continuum cũ fieri nec alio facto esse.
probatur primo secunda pars, qm sunt termini, & ato
mi. declaratur qm sunt indiuidualia sicut puncta, quæ
continua non sunt scdo probatur prima pars pp idẽ,
qm ipsum fieri de diuisibile, & nõ põt continuum esse
cum indiuisibili, sed infinita taliũ indiuisibilium in eo
sunt, declaratur ex similitudine lineæ ad punctum.

4. Conclusio affirma. Cã media se habet cum eo qđ pñr sit vt de factum esse di
ctum est. Declaratur, qm necesse est in his q pñr fiunt,
medium & primũ sine medio esse, q saluatur a poste
riori arguẽdo sic, in terminis præteritis a priori facto;
C medio, & D postremo in essendo, primo aũt in syl
logizando: tũc.n. principium & cã media per q ex D
infertur A, est C: qm proximũ est ipsi nũc, q est prin
cipium tpis sine medio aũt seu immediatione, licet ob
stet q factũ facto continuũ non est, quia infinitamur;
& pp hoc videat accipiendo facta pro mediis nũq p
uenire ad immediatũ. q tñ non obstat, sed necesse est in
cipere a medio et nunc primo, & silr p oĩa habet in ter
minis eisdẽ futuris, & declarat exẽplo i artificio dom⁹.

5. Conclus. In his, q fiunt sm circularẽ gñationem, cõtingit hoc esse,
vt. f. circulariter in eis sumatur mediũ, si vere mediũ &
termini adinuicẽ consequantur. probatur qm circulo
demonstrare est conuersim demonstrare. in hmõi aũt
& terminos necesse est conuerti, & concliones ex tali
bus terminis in prioribus ostensum est cõuerti. declara
tur deinde in operibus nãq, terra. f. depluta, vapore nu
bæ, & iterum terra depluta. declarat demum incipien
do a quouis eorum, qm vndecũq; incipias, ad illud ne
cessitas generationis & illationis redit &c.

Diuisio. Quædam sunt, quę fiunt vlr, vt ea, q semper & in omni.
aut sic se habent aut fiunt. Quædã vero fiunt sicut fre
quenter. vt q homo masculus habeat barbam.

6. Conclus. In his q vt frequenter fiunt necesse est mediũ & immedia
tum principiũ vt frequenter, non vt vlr esse. probatur,
qm si medium vlr esset. conclusio vlr et non vt frequẽ
ter esset, q est cõtra hypothesim, declaratur in termi
nis A primo, C tertio, & B medio.

Series autem hæc est.

OStensa diuersitate causæ seu propter quid, attenta
penes diuersum genus cãlitatis, intẽdit in hoc cap.
diuersitatem ipsius propter qd declarare, sm reli
quas distinctiones facientes drĩam quo ad assumẽda me
dia in demrationibus. f. simul & non simul, circulariter &
non circulariter, semp & frequenter: & quatuor facit, Pri
mo vnica conclone declarat quo assumendum sit, ppter
quid, qñ cã & effectus simul sunt. scdo determinat quo as
sumendum sit, qñ non sunt simul, mouendo vnam qõ
nem, & eam soluendo tribus conclonibus, quarum pri
ma modũ arguendi tangit. scda continuitatem. tertia rñsi
ua est principali intento p qõnem. tertio quo in his, quæ
circulariter gñantur propter quid sumẽdum sit insinuat

conclusione quinta, quarto in his quæ fiunt frequenter quo propter quid sumatur ostendit concl͡one sexta præmittens eorum quæ fiunt, diuisionem.

Quid nomine causa nomen importet.

Circa primam concl͡onem & totum cap͞lm primo declarandum occurrit q͞d causæ noīe intelligatur. Cā siquidem tria importat, rem illam, q̄ est causa, et causalitatem, qua res illa causat, & relationem ad cātum Nec parui refert quid horū accipiatur in proposito. Si quis aūt diligēter intueatur ꝑcessum textus, videbit ꝙ causæ noīe hic non intelligitur res illa, q̄ est causa, qm̄ v͞lr rerum non est, vere causāti hoc mō .i. rem q̄ vere est res causans, esse simul cū eo cuius est cā, & fieri cum fit &c. vt patet de arte & artificiato, & v͞lr in agentibus physicis, nec diuisiones causæ hic factæ locū haberent, vt in progressu apparebit. Nec minus perspicue videbit, ꝙ causę noīe relato hic nō intelligatur qm̄ de cā loquimur. vt causat effectum, relatio aūt causæ nec effectū, nec effectus relationē causat, vt in Postprædicamentis d͞r. vnde reliquū est, ꝙ causæ nomine, cālitas seu operatio ipsius intelligaꝛ, seu res sub causalitate. & merito, quia noīa formal͞r sumenda sunt, prolata præsertim a tanto p͞bo. causæ aūt nomen nec rē nec relationem formal͞r importat, sed cālitatem, ꝙ ex duobus liquet. Primo, ex hoc ꝙ eius abstractum cālitas est, & ꝯn͞r sicut album puram albedinem, ita cā puram causalitatem significat. Sc͞do ex hoc ꝙ ea, quæ causis sermone formali attribuuntur a p͞bis, de causalitatibus oportet & sufficit verificari, vtpote q͞d cā distinguitur in cām in actu, & cām in potentia, & q͞d finis est cā causarum &c. Cum igitur cām audies nominari formal͞r nomen contēplare, et cālitatem ipsam considerans clariorē habebis aditum ad dicta penetranda, & q͞d dictum est de cā intelligēdum est proportionaliter de effectus, seu causati noīe.

Quō eadem secundum substātiā causas esse oporteat.

Circa eādem primam concl͡onem in particulari aduertenda sunt duo. Primū est (ly eadem ꝺm subām) pōt.n. dupliciter accipi cām esse eandem ꝺm subām. Vno mō accipiendo subām, vt distinguitur contra accidēs, & hoc modo cā dicitur eadem ꝺm subām, quæ est eadem quo ad rem, q̄ causat, licet non sit eadem quo ad accn̄tia .i. operationem, sicut dicimus ꝙ multorū filiorum ex eodē patre est eadem causa ꝺm subām, licet non eadem gn̄atio: et hic sensus iā exclusus est, qm̄ de causa formal͞r & non materialiter sermo est, & vltra hoc oporteret chimerizare ad saluandam hanc concl͡onem, eclipsis nāq; futuræ & præteritæ quō eadem causa erit hoc modo. Sc͞do ergo modo pōt intelligi accipiendo subām, vt distinguitur ꝫ accidentale vt sic illorum cā dicatur eadem, q̄ est eadem quo ad subālia seu formalia, licet non sit eadē ꝙ ad accn̄talia, & hic sensus est intētus ab Arist. oportet.n. eorūdem effectuum ꝺm spēm, differentium tātum penes esse fieri, fuisse & fore, esse cās easdem ꝺm spēm, differentes proportionaliter penes esse & fieri &c. (vt patet in exēplis in l͞ra positis) eclipsis.n. præteritæ cā est interpositio terræ p̄terita, & futuræ futura. constat aūt ꝙ oēs interpositiones eædē sunt quo ad subālia, qm̄ oīum eadem est diffinitio, licet non sint eædem ꝺm numerum, & accn̄tia tp̄alia .s. p̄terisse & fore. Sc͞dm est (ly q̄ vere est in his quæ sunt.) Notanter.n. Arist. addidit ly vere non.n. vult ꝙ quæcūq; cā est causa esse rei, q. illa eadē ꝺm substantiam sit causa fieri eiusdem &c qm̄ hoc aperte falsum est, vt patet ī causis remotis & partialibus sed vult q͞d illa, quæ vere est cā esse rei, sit illa quæ eadem ꝺm subām est causa fieri, & fore &c. quæ aūt sit vere cā esse rei, metaphysici negotij est discutere, pro nunc sufficiat ꝙ est sufficiens & propia causa.

In hoc cap. quatuor à Philosopho sunt proposita.

Circa primam q̄onem notāda sunt quatuor .s. diuisio, qualitas diuisionis, titulus, & cā. Insinuat in primis Arist. mouendo hanc q̄onem diuisionem talem. cārum quædam sunt simul cū suis effectibus, quædā non sunt simul: primæ sunt, quas in p̄cedenti concl͡one tractauimus, secundæ sunt, de quibus mō tractare intēdimus huius aūt diuisionis sensus ex dictis facile percipi pōt, qm̄ ex parte ly simul nulla obscuritas inuenitur: constat nāq;, ꝙ de simultate tp̄is sermo est, & q͞d simul tp̄e d͞r illa, quæ sunt coæqueua Talia.n. sunt, quæ eodem tp̄e mensurātur. Ex parte aūt (ly cārum) ambiguitas. quę oriri poterat iam locum non habet: poterat.n. dubitari, an ꝑ istam diuisionē intendaꝛ, ꝙ res causans q̄nq; est simul cū effectu, & q̄nq; non, nunc aūt ex dictis liquet, ꝙ nō de re causante, sed de causa formal͞r loquimur, & sil͞r de effectu. & propterea sensus diuisionis vndiq; clarus est. Qualitas vero huius diuisionis, ꝙ ad hoc tm̄ nunc inspicienda est, ꝙ .s. mēbra diuisionis diuisi rōnem non æqualiter sapiunt Cā nāq;, quæ simul est cū effectu, vere cā est, vt supra dixit Arist. & necessario infert effectū vt dicet hic causa aūt, quæ nō simul est cū effectu, nec vere cā est. nec necessario infert effectum. sed occasionis vel medij vel partialis vel cāæ remotæ, seu alicuius hmōi rōnem habet, & iō non est mirum si non est simul cū eo cuius est cā, & sic patent duo prima. Ad tituli aūt euidentiam scire oportet, ꝙ aliqua esse in continuo tp̄e nihil aliud est q̄ durationes eorum cōicare in termino cōi, siue extrinseco, siue intrinseco eis, ita ꝙ vnūmet instans sit finis durationis vnius, & principium durationis alterius Dixi siue extrinseco, siue intrinseco, qm̄ duobus modis contingit aliqua esse in tp̄e continuo. quædā .n. successiuam continuationē hn̄t in seipsis .i. q͞a aliquid sui cōtinua ea vt pars prior & posterior eiusdem motus continuantur, & sil͞r partes tp̄is, & ista habēt terminum cōem intrinsecum .s. mutatum esse vel instans. Quędam vero in seipsis quidē discontinua sunt, & nō copulantur ad aliq͞d sui cōe, vtriq; hn̄t m̄ se sic ꝯn͞r, ꝙ idem instans est finis durationis prioris, et principiū durationis posterioris vt motus localis, & febris q̄nq; vel quicunq; alij duo motus vt d͞r .8. phys. & ista hn̄t vnum terminum cōem extrinsecum, qm̄ vtūtur extrinseco instāti, vt vno termino continuante vtrūq;. Quia ergo ea, q̄ non simul seu eodem tp̄e sunt contingit cōtinuari ꝺm tēpus. & contingit non sibi succedere in tp̄e continuo, sed mora interiecta, & continuari ꝺm tēpus pluribus modis contingit, iō Arist vocabulo cōi ad vtrūq; modum vsus, quæsiuit an cā & effectus quæ non simul, sunt, sint in continuo tēpore, & non simpl͞r, an habeant continuitatem. Cā aūt q̄onis motæ non est vt ipsa discutiatur absolute, qm̄ logicæ facultatis hoc nō est, sed vt eousq; ventileꝛ, quo innotescat, quō propter q͞d demr̄ator accipere possit in hmōi (qm̄ in his p̄cipalis difficultas est in accipiendo pp q͞d, vt ex rōne S. T. declarabiꝛ) propter q͞d Arist. in textu nunq̄ formaliter r̄ndet huic q̄oni, sed statim ad modum syllogizandi in hmōi se transfert, & ea de hac q̄one dicit, quæ supradictæ intentioni necessaria credidit.

Fieri et factum esse quō causis comparari oporteat.

Circa secundam concl͡onem aduertenda sunt duo Primum est ꝙ Arist volens determinare q̄onem motam in ordine ad demonstrationem. qm̄ hmōi causa & effectus non simul exn̄tes, vt inferius patebit, se hn̄t sicut duo facta esse, vel sicut factū esse, & fieri &c. iō inchoauit a modo demonstrandi, q inueniuntur inter fieri & facta esse &c. Ex his.n. descēdendo seu applicando dicta ad propositū, facile patebit quō propter quid sumendum sit in hmōi causis. Sc͞dm est, ꝙ in cōclusione ista, loquamur de fieri & factum esse formal͞r & non mal͞r .i. de fieri, vt fieri est in cōi, non vt tale fieri, & sil͞r de factum esse, vt sic in cōi, & non de tali factū esse, sicut & in physicis sermo est de motu formal͞r. vt motus est, & nō vt in tali vel in tali subiecto, vel a tali cā &c. Notandum autē est hoc diligenter & semper hic præ oculis hn̄dum, qm̄ apparebit q̄nq; falsa esse, q̄ dicentur recurrentibus ad exēpla particularia ꝓpter hoc, quia accipiunꝛ fieri, & factū esse vt sunt ab agēte infallibiliter & regulariter vel necessario &c. vt puta si sol ortus est hora duodecima occidet vigesimaquarta. & hmōi hæc.n. oīa sermo formalis de fieri & factum esse dissoluit, & ostendit non esse contra concl͡onem positam.

Mōs Arist. de modis arguendi in causis & effectibus, prout illorum varietate, vel identitate.

Circa rōnes adductas ad probandam secundam conclusionem aduertendū est primo, ꝙ Arist. reducit tacite oēs modos arguēdi a priori, in hmōi fieri & factum esse ad duos, dum illos tm̄ excludit. Cum .n. multis modis arguere contingat, siue bene siue male, in hmōi a priori ad posterius, .s. a priori fieri ad posterius fieri, & a priori fieri ad posterius factū esse, & a priori factū esse ad posterius factū esse, & a priori factū esse ad posterius fieri, & a nunc factum esse ad fore &c. duos tāgens Aristo, oēs exclusit. Tetigit aūt argumentum a priori factū esse ad posterius factum esse, & a nūc factum esse ad fore, & merito; qm̄, si

licet arguere in hmôi a priori, aut concludetur suum simile posterius, aut dissimile, simila sunt duo facta esse, dissimilia sunt factū esse fore: si neutro istorum modorum argumentum tenet, palā est, ꝙ non oportet amplius solicitari, & sic patet processus. Vis aūt rōnis probantis primum membrum.s. ꝙ non pōt ex priori factū esse concludi posterius factū esse consistit in hoc, ꝙ prius inferens necessario suū posterius infert illud simplr, & propterea si prius factū esse cōcludet posterius, oportet qd' semꝑ ad prius factū esse sequatur posterius factum esse, ita ꝙ affirmatio prioris nullo tpe stet cum negatione posterioris: aliter illatio nō esset necessaria, hoc aūt saluari nō potest inferendo posterius factū esse ex priori factū esse, qm̄ inter quęlibet duo facta esse tēpus mediū, in quo vera est affirmatio prioris, et falsa affirmatio posterioris. nec refert si inter ista duo facta esse, ponatur tps determinatum, siue indeterminatum esse: qualitercūq;.n. ponatur semper oportet esse aliqd' tempus medium inter duo facta esse. Vis aūt rationis primæ ad probandū sm membrum.s. ꝙ argumentum a facto esse priori ad fore nō tenet, cōsistit in eo ꝙ dictum est prima conclsne huius capituli.s. ꝙ cā inferens necessario suū effectū, cū sit vere cā, oportet ꝙ simul sit genita cū effectu, vel in idem redit, ꝙ sit cōgenita effectui.i. proportionalr assimiletur effectui, vt esse effectus esse cāæ, & fieri effectus, fieri causæ rn̄deat. constat aūt, ꝙ factum esse, & fore nō sunt simul genita nec congenita.

Vis aūt secundę rōnis occultior est, propter ambiguitatē terminorum. cū.n. ibi dr̄ ꝙ non contingit tempus mediū esse finitū nec infinitum, tempus medium non pōt intelligi inter factū esse, & erit: qm̄ nec inter præteritum & futurum, nec inter pn̄s nunc & futurum est tp̄s mediū, sed oportet ꝙ intelligatur tp̄s mediū inter factū esse, & terminum ipsius fore, ꝙ tp̄s mensurat ly erit, vt in summa ad facilitatem doctrinæ inferiū est, sic aūt intellecto tpe medio, qūo nec finitū, nec infinitum contingit esse, non palā est, nisi sic intelligat. Si tale argumentū a priori.s. A factū est, ergo B erit tenet, aut hoc tenet, sm aliqd' determinatum tp̄s medium inter A & B, puta A factū est nunc, ergo B erit cras, aut sm tp̄s indeterminatum, puta A factū est. ergo B erit, sed nec finitū, nec infinitum contingit esse tempus mediū.i. sed nec sm tp̄s medium determinatum, nec sm tp̄s medium. indeterminatum cōtingit inferre ex priori facto posterius fore. ergo &c. Et tūc nō parua dubitatio cōsurgit circa probationē minoris.s. falsum.n. erit dicere in medio. pōt siquidem hoc intelligi duplr. Vno modo vt dicatur ī illo tpe medio vt exposuimus, falsum esse dicere.i. falsa est affirmatio dicens illud posterius esse, vel factum est. Alio mō. vt dicatur in illo met tpe medio falsum esse dicere.i. affirmare, ly erit.i. illud posterius fore, & si primo mō intelligatur, vis probationis stat in hoc, ꝙ de quo magis vr̄ inesse & non inest, ergo nec de quo minus: sed magis vr̄, ꝙ ad prius necessario inferens posterius, ipsum posterius statim sequatur, ꝙ̄ tpe interposito, qm̄ hæc est nā talis prioris, vt dictum est, qm̄ sequela necessaria effectus est, ex nā causæ, & non ex tpe: & ideo, si tali cāæ ex se inest ꝙ necessario sequat effectus simplr sequitur effectus. in proposito aūt videmus, ꝙ statim non sequitur posterius esse, qm̄ falsum est dicere, ī tpe medio illud esse. ergo non est necessariū ex priori ipsum fore, & sic nec determinatū, nec indeterminatū contingit ponere tempus mediū in cuius termino necessario illud posteri' sit ex priori. Si aūt secundo mō intelligatur.i. quia falsum est in tpe medio dicere illud erit, vis ꝓbationis stat ī hoc, ꝙ ex priori necessario inferēte posterius sequitur concro non qualitercūq; vera, sed necessario vera, stante añtis veritate. in proposito aūt, licet contingat ipsum ꝯn̄s esse verum, non tn̄ necessario infertur verum, qm̄ contingit ipsum esse falsum, stante.n. ꝙ A factū sit euenire pōt, ꝙ B post tp̄s sit, & euenire pōt ꝙ non sit, & propterea nō est necessaria illatio A factū est. ergo B erit sm quodcūque tempus, siue certū, siue incertū. contingit.n. falsum esse dicere ꝙ erit, & ꝯn̄e falsum est simplr, in medio tpe dicere, erit sub rōne consequentis. quoniam dicere ipsum, sic est dicere erit necessario, & hæc videtur mens Aristo.

Circa verba illa. Speculandum igit. Aduertendum est propter obscuritatem magnā huius capi. ꝙ diuersimode ab illustribus expositoribus exponunt. Auerrois nāque & Boetius, tanq̄ qōnem circa dicta exortam inducunt, (Com. 13. & 14.) quia n. dictū est, ꝙ ex priori in his q̄ non simul sunt posterius necessario non sequit, inquirendū est, quare in rebus cernitur, ꝙ sine intermissione post factū vnius sequitur fieri alterius, & Boetius quidē vult hanc inquisitionē factam esse ab Arist. Sed statim derelictā tāq̄ impertinentem. Auerrois aūt aliqualiter rn̄sum esse sustinere videt.

S. Th. aūt & Alber. magnus, & ipsemet Boetius. iuxta primam expōnem volunt Arist. ita texisse, vt post declaratum modum arguēdi in hmôi quæ non simul sunt, ꝙ .s. non licet a priori arguere. tanq̄ ad id ꝙ reliquum erat, transtulerit se ad contēplandum.s. cōtinuitatem istorum, qm̄ quęstio de continuitate eorum erat mota vn̄ & cum nota illationis, subdidit, speculādum igitur, & sic proponit speculandum quid sit cōtinuans ista, aut non esse, aliquod continuās, & hoc determinat vel primam partem tm̄ proponit & determinat destructiue, qm̄ ly (aut) apud græcos affirmātis est (vt ex problematibus Arist. patet.) Qualitercūq; aūt introducantur prædicta verba, manifestum est tertiā conclsonem oppositā esse & probatam ꝑ qōnem motam qm̄ vt dicet cā q̄ non simul est cū effectu & effectus se hn̄t, sicut factū esse, & factum esse vel fieri.

Circa quartam conclsonem, qm̄ multa videnda sunt, (Media cā quid in proposito sit.) omissis pluribus modis, q̄bus exponi pn̄t termini eiusdem, qm̄ in snia non discrepamus. breuiter sciendum est, ꝙ ly (cā media) stat pro medio termino, qui merito vocatur cā media, non solum ꝙ causa sit in syllō, sed qm̄ vere media cā est inter vltimum effectum & primam cām, vt in lr̄a patet. ly autem ꝯn̄r fit stat pro genere eorū quæ ꝯn̄r & non simul fiunt. ita ꝙ sensus est, cā media se habet cum eo ꝙ ꝯn̄r fit.i. medius terminus se habet in his q̄ consequenter fiunt vt &c. Nec miretur aliq̄s me sic glosare, quoniam minus scrupulosa et magis manifestans intentū Aristot. omnibus forte aliis expōnibus est, & in eandem incidit sententiam. Mihi.n. nō est curæ in huiusmodi iam verborum series q̄ rerum claritas. Consequenter aūt se habere, vt in. 5 physic. dr̄. est vnum esse post aliud absq; (T. cō. 25.) medio, eiusdem generis, vt domus post domū absq; media domo, licet mediaret bos vel aliquod aliud.

Circa eandem conclsonem, pensanda similitudo, inter (Quæ similitudo inter causam et effectū consequenter se habentes et facta esse, siue facta esse, vel fieri.) causam & effectum ꝯn̄r se hn̄tes & facta esse, vel factum esse & fieri, ab Arist assignata occurrit. diligēter siquidem textum intuētibus apparet, ꝙ duo principalr circa facta esse docuit.s. modum arguēdi, & continuitatem: & iuxta primum dixit duo.s. ꝙ a priori nō infertur posterius, & ꝙ ex posteriori, necessario infert prius, iuxta scdm quoq; dixit duo.s. ꝙ facta esse & sic fieri & factū esse non sunt continua, & ꝙ in vno fieri sunt infinita facta esse. Quia ergo intulit, ꝙ intātum est de istis dictum inquātum sic se habet media cā in eo ꝙ ꝯn̄r fit. An similitudo in oībus teneat supradictis scrutādum nō immerito duximus. Quo ad modum arguēdi, expresse in textu dr̄, ꝙ assimilātur, qm̄ vtrobiq; a posteriori & nō a priori arguendum est. Assumendo pro medio cāæ vere mediæ in essendo factū esse, & cōcludendo, ex vltimi effectus factū esse anterioris causæ factū esse. Quo ad continuitatem aūt sm aliqd facile, & sm aliqd difficile est similitudinē saluare, aut manifestare. Cōtinuitatē dico sm tp̄s non in se. clarum quidem est, ꝙ sicut duo facta esse, nec sm se, nec sm tp̄s continua sunt, ita nec cōtinua sunt factum esse cāę, & factum esse factus posterioris. Si.n. continua essent sm se, fieri ex (factis esse) cōponentur, q̄ est imposle, vt demonstratur sexto physic. Si aūt essent continua sm tempus tm̄, hoc (6. Physic. co.) non aliter imaginat, nisi quia idem instans est cōe vtriq;, & sic cū facta esse sint instantanea, essent simul. eodē.n. instanti adæquate mensurarent, & sic non ꝯn̄r se haberent, vt supponimus. Clarū quoq; est, ꝙ sicut factū esse et fieri non sunt cōtinua, ita etiā factum esse cāæ, & fieri effectus ꝯn̄tis non sunt continua in se: qm̄ illud est indiuisibile, & hoc diuisibile, quę continua dici non pn̄t, eo ꝙ continua oportet hr̄e vltima, quæ sint vnū, & indiuisibile caret vltimo. Non tn̄ liquet, an sicut ad factum esse absq; tpe medio sequitur fieri, sicut ad punctū linea, & ad instans tem-

pus, ita ad factũ esse causæ, sequatur fieri effectus posterioribus, seu cãæ mediæ. v. grã, an sumptam medicinam immediate sequaẽ fieri alterationem humoris ↄ̃rij, & alteratum humorẽ expelli, & expulsum confortari, & confortatum sanari &c. in hoc aũt pendet qõ mota a principio, an. s. ea, q̃ non simul sunt, sint in continuo tp̃e. puto autem hoc non esse ab Arist. expressum, qm̃ quo ad vim demonstrandi nihil refert, an mediet tp̃s, an non, vt patet in artificialibus, quorum cãæ non continuantur, & tñ eadem vis est argumẽti in eis, & in his, q̃ continuo tp̃e sibi succedunt, vt exempla lr̃æ oñdunt. & ex dicendis patet. Quid aũt sit de hac difficultate tenendum, cõpertum mihi non est, rõne conuincente. qm̃ nec motum augmentationis nec alterationis simplr̃ concauitatem hr̃e didici, & interposita quiete crescunt aĩata, nec dispõnes medias, seu motus dispositiuos, ita sese cõsequi video, vt quies aliqua dari non possit. Opinor tñ pro nunc non esse medium tẽpus inter prioris cãæ factum esse, & posterioris fieri in naturalibus, qm̃ nulla necessitas, quietem mediã ponendi inter alterationes dispositiuas video, & cãm talis quietis nescio considerare, & agens nãle cũ ex necessitate & non libere agat, indesinẽter agat si põt, & non potius tunc q̃ nunc. licet non semper idẽ faciat, sed potius disponat &c. Accedit ad hæc rõ S. T. q̃ pro causa mouendæ qõnis dixit. s. q nisi continuatio ſm tp̃s inter hmõi causas concedatur, erit aliqd' inter eas tp̃s medium, & sic erit aliqua causa media, & iterum cum illa pp eandem rõnem non succedat continuo tp̃e erit media alia causa, & sic in infinitum procedetur, & nũq̃ ad immediatum venietur, & sic nec demr̃atio erit. Q. si aliquis dixerit hãc rõnem non esse adductã a S. T. ad concludendum sed dubitandum, & rñderit, q dabitur tp̃s medium inter duas causas, sed non cã media, sicut inter decitos lapides, & postmodum ad parietis constructionẽ procedere, inquiraẽ a sic dicẽte in nãlibus (de quibus loquimur) vbi actiones nõ sunt liberæ, quare interponiẽ quies, & si quies interponiẽ, qũo sit connexio effectus sua anteriori cã. teneat ergo simulu do quo ad oĩa supradicta, qm̃ & sic Aristo. qõni motæ rñdisse fatebitur affirmatiue, q. s. fieri causæ continuũ est in tp̃e, cum fieri effectus suæ cãæ posterioris, & nõ necessario continuum est ſm se, & qd' factum esse cãæ & fieri effectum seu cãæ posterioris, modo dicto continuantur. Quo ad vltimũ vero. s. q in fieri sunt infinita facta esse in potentia, similitudo non tenet, loquendo de factũ esse cãæ, & factum esse effectus: hæc. n. finita sunt, vt dicetur, & iõ potest in eis formari propositio immediata, vñ nec Aristo. dixit illud tanq̃ principalr̃ intentum, sed inseruit interdicendum, forte vt pararet locum obiectioni, q̃ postmodum exclusit, vbi hæc clarius patebunt.

Quæ immediatio causæ & effectus sufficiat ad arguendum in causis.

Circa eiusdem conclõnis declarationẽ dubitatur, qm̃ non vr̃ solui sufficienter obiectio facta in lr̃a. Cum. n. intendat saluare propositũ. s. q in hmõi primum & mediũ sint imediata, & obiectio sit, q. impose est duo facta esse, quorum alterum dr̃ esse primum & alterũ medium esse immediata, qm̃ inter quælibet duo facta esse, q̃ non sunt simul, cadit fieri mediũ, & in quolibet fieri sunt infinita facta esse. Rñsio Aristo. est, q oportet a medio incipere, & nunc primo: constat aũt q nisi æquiuocemus p medium intellexit cãm mediam, seu qd' idẽ est effectum mediũ & proximum vltimo, & p nunc primũ intellexit effectum vltimum. ab his. n. inchoandum est tanq̃ a medio & primo &c. vel vt exponit S. T. intellexit effectũ vltimum p vtrũq̃, quia oportet initiũ arguendi sumere ab vltimo effectu, qui est mediũ inferens oẽs causas anteriores. & primum ita q a nulla earũ infertur, eo q est in vltimo nũc, q primum dr̃, vel in ordine syllogistico, vel respectu tp̃is futuri, vel respectu mẽsurationis, seu notificationis præteriti, q p approximationem ad ipsum certificaẽ. qualitercunq̃ aũt intelligat licet sufficienter dixerit q est dare primum, a quo sylls exordium sumat, nõ ex hoc liquet qd' sit dare immediationẽ inter primum et mediũ et alterum extremum. Dicã. n. q licet sit dare sanatum esse tanq̃ vltimum & principiũ arguendi, nõ tñ põt sumi vnum aliud factũ esse, p immediato medio, quo sanatũ esse infert medicinam sumptã esse. qm̃ inter sanatum esse & medicinã sumptam esse, sunt infinita facta esse &c. Ad hoc dr̃, q responsio Arist. intellecta, vt decet sufficienter difficultatem soluit. Ad cuius euidentiã sciendũ est, q vt tangit Boethus, cuius q̃ vidi fragmenta, hoc in loco definiũt in gñationibus horum, q̃ ↄ̃nr sunt, duo considerãda sunt, id. s. q se tenet ex parte tp̃is mensurantis, & id qd' se tenet ex parte ipsarum cãrum & effectuum ↄ̃nr se hñtium. si. n. consideretur in eis tp̃s, cum illud sit continuũ, vt dictum est, non inuenitur aliqd' factum esse ↄ̃nr se habens: qm̃ oĩa, q̃ sunt ibi facta esse, seu instantia, sunt in potẽtia & sunt infinita, & inter quælibet duo sunt infinita in medio & ↄ̃nr stando infra tp̃is limites, impose est accipere primũ & medium imediata &c. & ex hoc & ſm hoc, vt Boethio placet, procedit obiectio in lr̃a facta. Si vero cõsideraẽ in eis quæ ↄ̃nr fiunt id qd' causæ & effectus cõnexio habet, sic duo inueniuntur. i. fieri ipsarum cãrum vel effectuũ, & facta esse eorũdem, q̃ in actu sunt, qm̃ termini actualr̃ sunt factionum, et sic inueniunẽ in hmõi duo gñа ipsius factũ esse, vnum eorum, q̃ actualiter terminat gñationes, aliũ ↄ̃nr se hñtium, et ista sunt in actu, alterum eorum q̃ in potentia sunt in ipsis fieri & gñari earundem cãrum &c. Si considerentur ista facta esse, q̃ sunt in potentia. sylls non habet terminos immediatos in hmõi, qm̃ hmõi infinita sunt &c. vñ ex hoc quoq̃ & ſm hoc procedit obiectio literæ, vt ex S. T. colligiẽ. Si vero considerentur illa facta esse, q̃ sunt in actu, talia immediata sunt, qm̃ ita ↄ̃nr se habent, q. nihil est mediũ eiusdem gñis, licet. n. inter expulsam esse cholerã et sanatum esse, mediẽt multa facta esse in potentia, q̃ continuant ipsum fieri sanum, nullum tñ mediat factũ esse in actu supposito, q nulla alia cã sit media inter illa duo &c. & iõ ↄ̃nr se habent & immediata sunt. Nec turberis audiẽs me dicere, q facta esse in actu & in potentia sint alterius gñis. & q, ppterea dentur facta esse immediata perinde ac sextũ physi. destruere velim, oportet siquidẽ scire q non loqmur modo vt superius. s. de factum esse & fieri formalr̃, sed loquimur ↄ̃ctæ de factum esse & fieri cãæ, & effectus posterioris, vt sic &c. & iõ sicut formalr̃ & in cõi loquendo ad hoc qd' duo facta esse sint immediata exigitur, q. nullo oĩno factũ esse mediet, ita ad hoc q cã facta & effectus factus, seu q duæ factæ causæ sint immediatæ exigitur q aliqua cã facta mediet, & nõ sufficit q aliqd' factũ esse mediet &c. qm̃ inter cãm & cãm oportet alteram cãm mediare, & si immediate nõ sunt. Iam. n. dictũ est q ↄ̃nr se hr̃e est vnum sequi aliud absq̃ medio sui gñis &c. Q. si dixeris. q etiam cãm aliq̃ semper oportet mediare inter hmõi duas factas cãs, qm̃ semper mediat fieri, q est media cã & p hoc mediant ipsius fieri facta esse, vt cãæ mediæ. Rñdetur q cãm factam non accipimus hoc in loco, nisi actu factã & terminatã, qm̃ ordinem & immediationem in syllo inuenire volumus, & sufficienter scĩa illationis istorum habeẽ, vtendo tm̃ causis in actu, & eas immediatas assumendo. vñ quo ad vim arguẽdi, nõ refert quot sint media facta esse in potentia, qm̃ non numerantur media syllogistica ſm eorũ numerum, sed ſm numerũ factum esse in actu. vnius. n. medij & cãæ vim habet sanatum esse cũ ipso sanari ad cõcludendum expulsam esse cholerã vel saltem sanatũ esse est vnum mediũ, et sanari seu fieri sanum alterum, qm̃ ipsum fieri magis actu esse non põt q̃ in fieri. eius. n. esse in actu sic est, sed plura media his multiplicari nec oportet, nec potest, qm̃ infinitas statim sequetur. Est igiẽ in hmõi causis & effectibus inuenire terminos immediatos contẽplando cãs in actu, siue fieri & factũ terminãs vnam cãm in actu, siue duas dicamus & ſm positionem sylli, q certam scĩam facit a posteriori arguendo, tali immediatione vtens, et a deceptione imunis remanet &c. Et qm̃ hoc ex rñsione Arist. sumitur supradicta, qm̃ intelligenda est secundum ea, q̃ ante dixerat. s. q pro medio sumẽdum est id qd' est proximum, nunc primo. i. effectui vltimo vel a medio, & nũc primo. i a factũ esse medio inter primam causam & vltimum effectũ, vel medio principali in inferendo non qualicũq̃, sed qd' est ipsum nunc primũ. i. q est corrñdens nunc primo terminanti factionẽ illam. i. sed a factum esse in actu, q nũc primo. i. vltimo quo ad nos actualiter terminat ipsum fieri. et dederat exẽplũ de duo-

Consequenter se habere excludit hoc solum medium.

bus factis.f.C & D insinuans hæc facta, qm̃ actu inueniũtur in tali connexione causarum se accipere vt immediata &c. incipiendo a postremo effectu, tanq̃ a primo & indemonstrabili principio. ideo sufficiẽter responsio eius difficultatem euacuauit & primum & immediatos terminos manifestauit &c.

Circularis demonstratio qualis sit in causis, & quo contingat.

Circa quintam conclonem aduertendum est qđ salua quacũq; alia expõne, sensus literalis & intentus ab Arist. in illis verbis istæ mihi vr̃, quę in summa posuimus, nec discordat a S.T si diligenter videat, licet non oĩno secundum verba cõformis sit &c S. T. nãq; modum demonstrandi simplr̃ in istis docere volens, a posteriori dixit tm̃ processum fieri, et hoc circulariter, vndecũq; incipias, qm̃ quodlibet quolibet est prius et posterius, non tñ negauit quin a priori procedi in his possit syllõ pbico. i. vt frequẽter. Habet aũt multa annexa dubia. Primum est, qa circulum ponit cãrum. Sed hoc solutũ est a S. T. dicẽte, q̃ hoc non inconuenit in causis per accñs. Scđm est, quia circulum in demr̃ationibus ponit in primo lib. reprobatũ, &

T. com. 6.

hoc etiã soluit S. T. dicens, q̃ non redditur ad idẽ numero, & iõ nõ est vere circulus demr̃atiuus. Et licet vere sint solutiones istæ, circa tñ primum horum aliquid addendũ est. Ad primũ siquidem rñsio nouam dubitationem generauit. qm̃ si hmõi causæ, in quibus fit circularis demonstratio, sunt causæ per accñs, demr̃atio procedet ex his, quę sunt per accñs cuius oppositum determinatũ est &c. Ad hoc breuiter dr̃ suppositis phĩcis principiis, qm̃ non est pñtis negotij tractare de perseitate cãrum, sed metaphysici potius &c. q̃ stat aliqđ esse cãm per accñs alterius & tñ illa duo hr̃e ordinem per se, sicut patet de vino & aceto. vinum.n est per accñs mãlis causa, ex qua fit acetũ, fit tñ acetum ex vino per se. si ly (ex) dicit ordinẽ formarum. & silr̃ de forma cadaueris & aĩalis &c. Et iõ cum huiusmodi demr̃ationes, de quibus est sermo, nõ sint potissimæ, sed ex impfectis causis, q̃ præcedunt suos effectus non inconuenit q̃ procedant ex causis p accñs, hñtibus sñ aliquid perseitatis quo ad ordinem ad successionẽ, qualis manifeste apparet ex motu cœli in exẽplo Arist. &c. Tertium dubium est pp̃ quid, in his, quæ ꝯñr fiunt circulariter, tenet argumentũ a priori & a posteriori, & in his, quæ ꝯñr fiunt non circulariter, non tenet argumentum a priori, sed a posteriori tm̃. Vnde hęc oritur drĩa. Ad hoc dicitur q̃ diuersitas ista oritur ex differẽti necessitate inuẽta in circulari & recta gñatione In circulari siquidẽ necessaria vndiq; cõnexio est, qm̃ de primo ad vltimũ & vltimo ad primũ fit reditus. in recta aũt posteriora quidẽ necessario priora inferũt, sed priora, vñ posteriora necessitent, non hñt, qm̃ nec ex natura cãlitatis hoc hñt, quia veræ causæ non sunt, vt dictũ est, sed principia potius appellanda essent, nec ex cõnexione necessaria. qm vniuersaliter hoc falsum est, licet in aliquibus gratia mãæ hoc contingat, vt patet in syderum aspectibus & in cõpositione ex materia inferiori & corruptione, & in conceptione fetus & productione lactis & hmõi &c.

Eorũ quæ fiunt diuisio.

Circa diuisionem præpositam sextæ conclõni dubitatur, qm̃ primi membri subdiuisio ꝯdicere sibiipsi vr̃. primum siquidem mẽbrum diuisionis est, quædã fiunt vlr: & subdiuiditur sic, hæc aũt sunt semper, aut fiunt semp: si.n. mẽbra istius subdiuisionis sunt opposita, alia sunt, q̃ sunt semper, & alia q̃ fiunt semper. & si ita est, impossibile est sub fieri semp contineri esse semp, sed vnum excludit reliquum, & ꝯñr cum diuisum in subdiuisione sit fieri vlr .i. semp & in omni subdiuisum, et alterũ subdiuisionis mẽbrum opposita erũt q̃ est maximum vitiũ. Ad hoc facile dr̃ q̃ (fieri) diuersimode sumitur in subdiuiso, & eius membro: & pp hoc deceptio accidit. fieri.n. in subdiuiso sumitur, vt idẽ est qđ causari, & distinguitur contra independens esse. in eius aũt diuisionis mẽbro sumitur fieri vt distinguitur ꝯ esse: ita q̃ sensus totius diuisionis est eorum q̃ causantur, quædam semp & in omni causantur: quędam frequenter tam ẜm tp̃s q̃ ẜm supposita. Eorum autem, quæ semp & in omni causantur, quædã ita causantur q̃ semp sunt, vt triangulum habere tres, & hmõi. Quædam aũt ita semp causantur q̃ non semp sunt, sed habent hoc solũ q̃ semper fiunt, qñ nata sunt fieri. & nũq̃ fallit &c. vt eclipsis lunæ & aspectus siderũ q̃ non semp sunt &c. vñ nullum est cõmissum vitiũ in hac diuisione, sed subtiliter conclõnis scibilis, quas necesse est hr̃e causas diuisæ sunt, vt qualiter pp̃ quid in hmõi sumendum sit insinuaretur. Nec prætereũdum est q̃ ex hoc loco expresse habetur ab Arist. cõfirmatio eorum quę in primo libro diximus de vniuersalitate, necessitate, ac sempiternitate enunciationum, q̃ demonstrationem conficiũt, quæ vtilia admodum sunt claro intellectu eorũ, quæ hic traduntur, de his, quæ fiunt vt frequenter.

De compositione, & uenatione quod quid est. Cap. 10.

QVomodo autem oportet uenari in eo qđ quid est conuenientia nunc dicamus. *T. cõ. 69.* Eorũ igitur, quæ insunt unicuiq;, quædã extenduntur in plus non tamen erunt extra genus. Dico aũt in plus esse quæcũque insunt quidem unicuiq; ulr̃, at uero sed & alij, ut est aliquid qđ omni trinitati inest, sed et nõ trinitati, sicut quod est, inest trinitati sed & non numero, sed impar inest omni trinitati, & est in plus, & nãq; ipsis quinque inest, sed non extra genus. quinque.n. numerus est impar, nullum aũt impar extra numerum est. Hmõi autem accipiẽda sunt usq; ad hoc, quousq; *Tex. 70.* tot accipiantur, quorũ unũquodq; quidem in plus sit, oĩa autem non sint in plus: hãc.n. necesse est substãtiam rei esse. Vt trinitati omni inest numerus impar primus utroq; mõ. & sicut qđ est nõ mensurari numero, & sicut non cõponi ex numeris: hoc itaq; iã trinitas est impar numerus primus, & sic primo horũ.n. unũquodq; aliud quidẽ in imparibus oĩbus inest, ultimum aũt dualitati, oĩa autem nulli. Quoniam aũt ostensum est a nobis in superioribus, q̃ necessaria quidẽ sunt in eo qđ quid est prædicamenta, *Tex. 71.* ulia autem necessaria sunt, in trinitate aũt & in unoquoque alio sic accipiuntur in eo qđ quid est accepta, sic aũt erit ex necessitate quidẽ trinitas hoc. Quod aũt substantia sit ex his manifestum est: necesse aũt est nisi hoc esset trinitati esse, ut genus aliquod esse, hoc autem nominatum, aut non noĩatum: erit igitur in plus q̃ trinitati inesse. concessum est.n. hmõi esse genus, q̃ est secundum potentiã, in plus est. Si itaq; nulli inerunt alij q̃ atomis trinitatis, hoc utiq; erit trinitatis esse, supponatur etenim hoc substantia uniuscuiusq; esse q̃ est in illius atomis ultimum prædicamentum, quare silr̃ & alij cuilibet sic demõstratiuorum eidẽ esse inerit. Congruum aũt cum totum aliqđ aliquis negotietur, *Tex. 72.* departiri genus in atoma specie prima, ut est numerus in trinitatem & dualitatẽ: postea sic illorũ diffinitiones accipere tentare, ut rectæ lineæ & circuli & anguli. Post hæc aũt accipiendum quid genus sit, utrum q̃titatis sit, aut qualitatis, et proprias passiones speculari per cõia prima. Cõpositis.n. ex atomis, conuenientia ex diffinitione erũt manifesta, propter qđ principium est oĩum diffinitionum qđ simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solis, aliis aũt secundum illa. Diuisiones aũt, *Tex. 73.* quæ sunt scđm differentias, utiles sunt in his, ut sic adeamus, ut tñ demonstrant, dictum est in prioribus: utiles aũt sunt utiq; sic solum ad colligendũ qđ quid est. & etiam uĩr utiq; nil utile, sed mox uĩr accipere oĩa, tanq̃ si ex principio acceperit aliqs sine diuisione. Differt aũt aliqđ prius & posterius prædicamento *Tex. 74.* prædicari, ut est dicere aĩal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum est: si.n. omne ex duobus est, & unũ quiddam est animal mansuetũ, & iterum ex hoc & differentia est hõ, aut quodlibet esse unũ sic, unde necesse est diuidẽtẽ petere. Amplius aũt *Tex. 75.* ad nil relinquendum in eo qđ quid est, sic solũmodo contingit. cum.n. primũ accipitur genus, siquidem alicuius inferiorũ aliq̃ diuisionem accipiat, nõ incidet omne in hoc, ut nõ omne aĩal aut totum alatum est, aut diuisum pẽnis scđ pẽnatum aĩal est omne. huius.n. differentia hæc est. prima aũt est differentia aĩalis, in q̃ omne aĩal incidit. Silr̃ aũt est in unoquoq; aliorũ, et in his, q̃ ex-

*tra genus & quæ sub ipsis sunt: ut in aue in qua est omnis auis:
& in pisce, in quo est omnis piscis. sic igitur cum ambulans est
quid est scire quando nil relictum est, aliter autem relinquere
Tex. 76. est necesse & non scire. Nihil autem oportet diffinientem &
diuidentem omnia scire quæ sunt, & tamen impossibile quidam
dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad unũquodque nõ
cognoscentem unũquodque, sine etiam differentiis non unum-
quodq; scire: a quo enim non differt idem esse huic: a quo etiam
Tex. 77. differt alterum ab hoc. Primum quidẽ igitur hoc falsum est.
non enim secundũ oẽm differentiã alterum est: multæ enim sunt
differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, ne-
que per se. Postea cum accipient opposita & secundum differen-
tiam, & quòd omne incidit hinc, aut inde: & accipiat in altero
quod quæritur esse, & hoc cognoscit nihil differt scire, aut ne-
scire in quibuscunque prædicantur de aliis differentiæ. manife-
stum. n. quoniã si sic uadens ueniat in hæc, quorum nõ amplius
est differentia, habebit rationem substantiæ. Omne etiam inci-
dere in diuisionem si sunt opposita quibus nihil interest, non est
petitio. necesse enim est omne in altero ipsorum esse, si quidem
Tex. 78. illius differentia est. Ad construendum etiam terminos per di-
uisiones tria oportet coniecturari: accipientem prædicantia in
eo quod quid est. & hæc ordinare quid primum, aut secũdum,
& quoniam hæc omnia sunt. Est autem horum unum primum
per id, quod possumus, sicut ad accidens colligere quoniã inest,
& per genus probare. Ordinare autẽ sicut oportet erit, si pri-
mum accipiat. hoc autem erit si primum accipiatur quod omni-
bus inhæret, illi autem non omnia, necesse est enim aliquod esse
huiusmodi: accepto autem hoc erit idem in omnibus inferiori-
bus modus. Secundum autem aliorum, primum erit, & tertium
habitorum: remoto enim quod est sursum habitum aliorum pri-
Tex. 79. mum erit: similiter autem est & in aliis. Quod autẽ hæc om-
nia sint manifestum est ex hoc, q. recipimus primum quidem se-
cundum diuisionẽ. quoniam omne est aut hoc, aut illud. est autẽ
hoc & iterum totius differentia, a toto nihil differre specie am-
plius hoc. manifestum enim est quoniam neq; plus apponitur.
omnia enim, quæ sunt in eo quod quid est, accipiuntur, horum
neque deficit nihil, aut enim genus, aut differentia utique esset,
genus quidem igitur est primum, & cum differentiis prius ac-
ceptum est. differentiæ enim omnes continentur. non. n. amplius
sunt ultima. Specie. n. differret ultimum: hoc autem est dictum
Tex. 80 non differre. Quærere autem oportet & intendentem in simi-
lia & in differentia: primum quidem quid oĩa idem habeant, po-
stea iterum in alteris, quæ in eodem quidem genere sunt cum il-
lis. Sunt autem ipsis quidem idem specie, illorum autem altera.
Cum autem in his accipiatur quid omnia idem, & in aliis simi-
liter. In acceptis iterum similiter intendendum est si idem sit
quousque in unam conueniant rationem. hæc enim erit diffini-
tio. Si uero non uadit in unam, sed in duas, uel in plures, mani-
festum est q. non utique unum aliquod quod quæritur, sed plu-
Tex. 81. ra. Vt cum dico, si quid est magnanimitas quærimus intenden-
dum est in quosdam magnanimos, quos scimus, q. habent unũ
cõe omnes inquantum huiusmodi sunt, ut alcibiades magnani-
mus, aut achilles, aut aiax, quid unum omnes habent non tole-
rare iniuriam. hic quidem. n. dimicauit, ille uero insaniuit, hic
autem interfecit seipsum. Idem uerum in aliis: ut lysandro & so-
crate, si iam indifferente prosperitati & improsperitati, hæc
duo accipientes intendendo quid idem habent. aut impassibili-
tas quæ est circa fortunas, aut intolerantia iniuriarum: Si uero
Tex. 82. nullum sit, duæ species utique erunt magnanimitatis. Semper
enim est omnis diffinitio uniuersalis. non enim in quodam ocu-
lo dicit sanabile Medicus, sed aut in omni, aut in specie determi-
nans: facilius enim est singulare diffinire quam uniuersale. un-
de oportet ex singularibus in uniuersale ascendere. Nãq; æqui-
uocationes latent magis in uniuersalibus q̃ in differentibus. Si- Tex. 83.
cut in demonstrationibus oportet syllogizare esse, sic & in ter-
minis certum est: hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter di-
cuntur, sit in unoquoque genere diffinire separatim. ut simile nõ
omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod est in uoce,
& sic in commune ire timent, ne æquiuocatio contingat. Si au- Tex. 84.
tem nec oportet disputare metaphoris, neq; quæcunque dicun-
tur in metaphoris. disputare enim necesse erit metaphoris.*

Summa huius capituli hæc est.

Diffinitio substantialis rei cõstat ex his, quæ insunt 1. Conclus.
semper, quorum quodlibet est in plus: nõ tamen
extra genus & tot quousq; oĩa non sint in plus.
Declaratur primo tam lcda q̃ tertia particula tali diuisio-
ne: eorum, quæ insunt semper, quædam extenduntur in
plus, & quædã non: eorũ aũt, quæ extenduntur in plus,
quædã extra genus: vt ens, quædã infra, vt impar respe-
ctu trinitatis &c. Declaratur deinde exẽplariter ipsa con-
clusio in numero trinitatis numero impare vtrobiq; pri-
mo &c. ꝓbatur tertio prima particula, qm̃ prædicata in
eo qđ quid sunt necessaria, & hæc sunt v'lia, seu de om-
ni &c. probatur demũ ipsa cõclusio. Quoniã si talis colle-
ctio vel oratio nõ ẽ diffinitio trinitatis, & similiter ĩ aliis,
sequeretur q̃ esset genus eius noĩatum, aut innominatũ,
qm̃ prædicatur in quid: & si sic, ergo erit in plus: qm̃ ge-
nus secũdum potentiam in plus est. sed nõ est in plus: er-
go est diffinitio.

Cum aliquod totum diffiniendũ est, cõgruum est hæc 2. Conclus.
obseruare. s. departiri genus in atoma spẽ prima, vt nu-
merum in trinitatẽ & dualitatẽ: postea sic illorũ diffõnes
tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli: & recti anguli,
post hæc autẽ accipientẽ quod genus sit: vtrũ quantita-
tũ aut qualitatũ, ꝓprias passiones speculari per cõia pri-
ma &c. probatur, qm̃ compositis ex atomis cõuenientia
ex diffinitionibus erunt manifesta probatur, qm̃ princi-
pium omnium diffinitionum est quod simplex est, &
simplicibus insunt conuenientia per se solum, aliis autem
secundum illa &c.

Diuisiones s̃m differentias vtiles sunt ad colligendum Rñsio tacitæ q̃ōni.
quod quid est, nõ ad demonstrandũ ipsum &c. quoniã
omnia accipiuntur, ac si sine diuisione fieret &c.

Differt quid prius & quid posterius in diffõne prædi- 3. Cõclusio
cetur. probatur, quoniã si omne ex duobus est, & vnũ
aliquid animal mansuetum, & iterũ ex hoc & differentia
est hõ, necesse est diuidentem ordinate petẽdo incedere.

Vt nihil relinquatur necessariorum ad quod quid est 4. Conclus.
necesse est primum acceptum genus diuidere per primas
differentias. & sic deinceps, & nõ per differentias alicuius
inferiorũ. Declaratur, quoniã in primã diuisionẽ totum
diuisum incidit, & in alias non, & cõsequenter semper in-
cedẽdo per primas diuisiones nihil esse derelictum scies,
aliter autẽ non. declaratur in exemplo animalis &c.

Non oportet diffinientem & diuidentem omnia scire 5. Conclus.
quæ sunt.

Quidã tamen dicunt oppositũ huius, & probatur sic, Error.
impossĩe est aliquid scire sine differentiis illius a cæteris om-
nibus, quoniã a quo aliquid nõ differt, est idem, a quo
autem differt est alterum: cognoscere autem differentias
quæ sunt ad vnumquodq;, impossibile est non cogno-
scentem vnumquodque.

Dupliciter errant isti primo quoniã falsum est, q̃ om- Reprehẽsio
ne a quo aliquid differt est alterũ, qm̃ multæ sunt drĩæ,
non s̃m substantiam neq; per se, quæ inueniuntur in ea-
dem specie. Scđo qm̃ nihil differt scire aut nõ scire illa: de
quibus drĩæ prædicantur obseruatis istis. s. q̃ diuisio fiat
per opposita, & taliter q̃ omne diuisum incidat hinc aut
inde, & accipiatur in altero mẽbro esse quod quæritur,
& hoc cognoscatur. probatur, quoniã si sic vadens ve-
niat in atoma: habebit rationem substantiæ &c.

Totum diuisum incidere in diuisionẽ in opposita im- Rñsio tacitæ.
mediata non oportet petere. probatur a priori, quoniã
necesse est omne in altero ipsorum esse. probatur, quoniã
per proprias illius differentias diuisio facta est &c.

6. Conclus. Ad construendā diffōnem per diuisionē tria sunt obseruāda. primo vt sumanē prædicata in eo qd̄ qd ē. scd̄o vt ordinet quid eorū primū aut scd̄m tertio vt sumātur oīa. Declarat primo modus obseruandi hæc primū horū p methodū accidentis, & methodū gn̄is fieri pōt: per illā, ꝙ insit: p hāc, ꝙ in eo qd̄ quid. scd̄m aūt obseruatur præponendo semper id a quo nō cōuertitur in existendo cōsequentia hoc.n. semp prius est &c. tertiū vero manifestū fit ex eo ꝙ ꝓcedit diuidēdo. primū genus p primas d̄rias euacuantes totum, & accipit id qd̄ quærit esse sub altero mēbro: & iterū illud mēbrū eodē modo diuiditur: & eius alterū sumitur: & sic procedendo donec veniat ad d̄riam vltimā, quæ tunc habet, cū diffinitū nulla specifica d̄ria differt a tota collectione. Declaratur deinde ꝙ hæc tria obseruata sufficiant ad construendam diffinitionē: qm̄ sic nihil supflui admittitur: vt patet ex primo. omnia.n. accepta in eo quod quid est sunt. & nihil necessarii deficit, qm̄ neq; genus deficit, vt patet ex scd̄o. qm̄ genus primū cum propriis differentiis acceptū est: neq; d̄ria aliqua deficit, vt patet ex tertio. qm̄ post vltimam nulla restat. probatur, quoniam sequeretur ꝙ vltimum specie differret, cuius oppositum dictum est &c.

9. Conclus. Quærit quod quid est intuendo silia. & d̄ria hoc mō .s. ꝙ primo aspiciat id in quo cōicāt habētia illud inquantū hmōi, postea silr aspiciatur in quo cōicant cætera eiusdē gn̄is cū prioribus, & spēs inter se: nō cū prioribus. postea silr intuendū est in quo cōicant, vtraq; hinc inde accepta, inquantū hmōi, si idē sit verisq; quousq; veniatur in vnā rōnē, & illa erit diffō, & si nō in vnā, sed duas aut plures rōnes peruenitur: nō est vnum quod quærit, sed plura &c. Declarat primo exēplariter inquirendo quid sit magnanimitas, primo respiciendo quosdā, eadē rōne dictos magnanimos, quid cōe habeant, deinde alia rōne magnanimos: quid commune habeāt, & deinde quid cōe habeant vtriq;: & sic si illud est vnū: magnanimitas est vnū, & illud est eius diffō. Sin aūt magnanimitas vna nā non est &c. probat secūdo ꝙ talis inuestigatio sit bona, & primo quo ad terminū, quia oīs diffinitio est vl̄is. declaratur, quoniā medicus non diffinit sanabile pticulariter in quodā oculo, sed aut in omni: aut in specie denominans. scd̄o quo ad processum ipsum. s. a singularibus ad vl̄ia dupl̄r. Tum quia facilius est singulare diffinire q̄ vl̄e. probat qm̄ æquiuocationes magis latent in vl̄ibus, q̄ in carētibus differentiis: scu atomis. Tū quia diffinitio, sicut & dem̄ratio procedit ex certiori. hoc aūt fit in proposito separatim, prædiffiniendo singula, & sic in cōe ascendendo, quoniā sic timor æquiuocationis aufertur. declaratur in similis & acuti venatione.

8. Conclus. Diffō neq; metaphoras, neq; quæcūq; dicunt in metaphoris assumere: aut inspicere debet. probatur, qm̄ non est disputandū metaphoris. & si diffinitio illis vteretur, oporteret de eis, & ex eis disputare &c.

Series autem hec est.

INtendens ostendere. quō oporteat venari ipsum qd̄ quid est: tria facit. Primo qualia debent esse ea, quæ diffōnem integrant insinuat vnica cōclusiōe. Secūdo ponit modū vnum venādi: quod quid est. s. per diuisionē sex sequentibus conclusionibus tali ordine procedēs. primo sexta conclusione: ipsum modū venandi ponit & statim respondet tacite cuidā quæstioni, quare. s. vtatur diuisiuo processu: cū supra improbatus fuerit, scd̄o in tertia conclusione ordinē particularis diffōnis tradit: tertio in quarta cōclusione, cōplementum earundē docet: quarto in quinta conclusione, errorem sequentem excludit, & eo excluso statim respondet q̄ōni tacitæ, quæ ex quarta conclusione oriri potest, an. s. oporteat petere omne contentum sub diuiso, includi in membris primæ diuisionis &c. quinto & vltimo adunat totam traditā regulam, ordinans, declarans, ac probans eam tertio principaliter ponit alium modū inuestigandi quod quid est, duabus conclusionibus. septima. s. & octaua, in quarum prima ipsa via venandi ponitur. In secunda autem quid cauendum sit in illa declaratur.

Circa scd̄am conclōnē aduertendum est, ꝙ methodus sibi tradita ad inueniendū quod quid est, nō vniformiter ab illustribus expositoribus intelligit, propter qd̄ decreui singulorū intellēs ponere: vt via ad inuestigandū quod quid est facilius ex diuersis adiunctis vijs habeat. Auer. ergo & Alber. moti ex illo verbo totū & diuisione statim facienda in atoma, vnanimiter sentiūt ꝙ Arist. intendit hic tradere viā venandi quod quid est specie, subalternæ, diuersimode tn̄ illā interpretant. Auer. siquidē quatuor obseruāda accipit Diuidendū primo dicit ipm̄ subalternū in spēs diffiniendas: deinde singulas spēs: accipiendū deinde id, qd̄ cōe est in oībus diffinitionibus: & anteponendū demū genus illius subalterni: & sic habebit diffinitio subalterni. Vt si ꝟ g. lineæ quod quid est quærit, diuidatur linea in suas spēs, puta rectam & circularē: & deinde diffiniantur illæ spēs: dicendo linea recta est longitudo sine latitudine: cuius mediū nō discrepat ab extremis. linea circularis est longitudo sine latitudine, a cuius centro ad circūferentiam oēs lineæ ductæ sunt æquales: accipiatur deinde totū id, in quo cōicant hæ diffōnes, puta lōgitudo sine latitudine: & ꝑponatur huic eius genus, puta quātitas, hoc erit diffinitio lineæ. s. quātitas longa sine latitudine. Et addit Auer. ꝙ hæc via, etsi facilior sit q̄ via diuisionis, & sit iter s̄m ordinem naturæ, quoniam gn̄a sunt cōposita & spēs simplices, Aristo. tn̄ eam sufficientem nō reputauit, sed dialecticos locos ad demōstratiuā artem trahere oportet. Albertus autē magnus aliqualiter dissentit, qm̄ sex faciēda cēset. primo diuidi vult ipm̄ subalternū diffinibile scd̄o diffiniri spēs singulas s̄m artem datā in præcedenti conclusione. tertio sumi genus primū. quarto passiones, i. d̄rias proprias. quinto ꝙ in acceptione talium differentiarū a cōioribus ꝓcedatur cōponendo vsq; ad atomas sub illo subalterno sexto ꝙ assumatur totū id in quo conueniunt oēs illarū specierū diffinitiones: & sic ex illis diffinitionibus erit manifesta diffinitio subalterni. Exemplum aliud adducere nō oportet, sed vtere supradicto. Sanctus Thomas aūt non motus ex illo verbo, cum totum aliquod &c. quoniam non est opus intelligere, per iy totum vniuersale tale ꝙ habeat differentias formales, sed sufficit intelligere totum vl̄e & totum diffinibile, vt sic & infima & suprema excludantur, & silr non mutatus ex diuisione statim in atoma facienda, quoniam hoc, vt patebit, alienum ab intento nō est: opinatus est ꝙ Aristoteles absolute loquatur & non magis de subalterni quod quid est: q̄ specialissimi. Et sex secundum ipsum, obseruanda accipi possunt. primo ꝙ fiat diuisio subalterni gn̄is secundo ꝙ tententur diffōnes specierum, in quas facta est diuisio. tertio ꝙ accipiatur genus primum. quarto ꝙ propriæ passiones illius, ꝙ diffiniendum est, aspiciantur secundū se & earū causas quinto ꝙ aspiciendo tales passiones debemus ad primum genus primo recurrere & in eo inuenire cām passionis, & sic sexto descendere obseruatis conditionibus inferius declarandis. Est aūt singulorū seruitiū: id quod nunc dicet. Diuisio subalterni in atoma extremorū ex inferiori parte cognitionem parit. Tentatio aūt ad diffinienda ipsa extrema accepta. acceptioni generis primi, quę tertio loco facienda est, deseruit. Tentare enim diffinire nō est diffinire: sed cōditiones potius descriptiuas considerare, ex quibus primum genus elicitur. & sic ex vtraq; parte: terminis stabilitis, facilior fit venatio mediorum. Intuitus autem passionum differentiarū notitiā facit, qm̄ eæ passionū sunt ipsæ fortæ a quibus d̄riæ sumuntur. Recurrere vero in consideratione passionū ad cōe genus oportet, qm̄ vt in quinto cap. primi libri dictū fuit: sic oportet inuenire, subiectū proprium ipsius vl̄is. Descendere autē postmodum oportet: qm̄, vt infra dicetur, nisi sic fieret saltus in diffinitione accideret: qui vitandus est. Q. conformis quoq; sit expositio illa textui, ex ipso textu liquet & præsertim ex quarto & quinto obseruandis. Expresse siquidem in litera dicitur, ꝙ oportet passiones considerare per communia prima, & assignatur huius causa, quoniā ea, quæ cōueniunt compositis propter simplicia seu atoma ex diffōnibus compositorum fiūt manifesta: quoniā simplicia illa, quibus p se insunt passiones, principia sunt

diffinitionum

Rore esse mosa methodus inuestigandi qd quidem.

Nicol. 18. Auer.

Albertus.

S. Tho.

T. cō. 14.

diffinitionum compositorum. Ex hoc.n. clare habetur, ꝙ quia ipsæ passiones ex diffinitionibus manifestantur a priori, ab eis a posteriori venandæ sunt diffinitiones, & quod primo ab atomis inchoandum est, quia principia aliorum sunt &c.

In eodem capitulo Argyropilum vide T. cō. 19.

Circa tertiam concl'onem aduerte ꝙ (vt ex alia translatione habetur) litera nostra defectiua vr̄, non tn̄ variatur sententia, propter quod posuimus probationem cōclusionis, vt ex alia translatione habetur. Et consistit in hoc ꝙ quia diffinitio ex duobus constat, gn̄e.s. proximo, & vltima dr̄ia, et ipsum genus proximum vnum per se esse, ex superiori genere & eius differētia constitutum, & iterum ex illo genere proximo & differētia vltima vnum per se fit, spēs s. oportet colligentem diffinitionem per diuisiones, ordinatæ incædere a cōioribus ad minus communia. Si.n. præpostero ordine incædatur, nō fiet vnum per se, ex priori & posteriori, sicut ex propria potentia & proprio actu, vt magis ex dicendis apparet &c.

An dicere animal mansuetum, et econuerso sit idem.

Circa eandem concl'onem occurrit dubium, qm̄ (in secundo peri herme.) dicitur ꝙ transposita nomina idem significauit. Si aūt idem significatur, cum dicitur aīal mā suetum, & cum dicitur mansuetum aīal, qūo verum est, ꝙ differt dicere aīal mansuetum, & mansuetum animal, opposita ergo vr̄ docuisse hic et ibi &c. Ad hoc dicitur, ꝙ quia sermones accipiendi sunt ſm subiectam mām, & ibi de enūciationis vnitate, hic vero de diffinitione sermo est, oportet diuersimode intelligere ea, q̄ in his locis dn̄r. Enunciationem non variari ex transpōne nominum ibi docuit, eo ꝙ aliter sequeref ꝙ vnius affirmationis essent duæ negationes, & ecōuerso, vt clare deductum est illic: diffinitionis vero & viam & vnitatem impediri ex transpositiōe noīum docet modo. & in via diuisiua quidem quantam differentiam faciat trāspositio, manifestum est. Multum.n. refert, si aīal præpono, & diuido ipsum per domesticum & syluestre, & si econuerso, domesticū prępono, & diuido ipsum per animatum & inanimatū &c. Transmutatur siquidem ex tali transpōne genus in differentiam & econuerso &c. Vnitas aūt diffinitionis, ꝙ impediatur ex tali transpōne, liquet ex eo qđ diffinitio debet explanare rem ordine naturæ a prima potentia vsq; ad vltimum actum, ita ꝙ semper ex priori & posteriori fiat vnum, sicut ex potētia propria & actu proprio. hoc autem si postponenda præponuntur fieri non pōt, quoniam tali transpōne facta, posterius non erit actus & perfectio prioris, sed econuerso. Quia igitur enunciatio non tot exigit quot diffinitio, ideo transpositio enunciationi non nocet, sed diffinitioni &c. Ad rōnem in oppositum dicitur, ꝙ licet idem significent est aīal mansuetum, & est mansuetum animal, sicut est homo albus & est albus homo, vt ibi dicitur, & per hoc nō varietur enunciatio transposito nomine: ex hoc tn̄ non sequitur, ergo nō differt in diffinitione, quid prius & quid post ponatur, qm̄ diffinitio non solum exigit significata nominum & eorum vnitatem, sed motum vnitatis.s. ꝙ ex eis secundum nāæ ordinem fiat vnum per se, ꝙ transpositio nominum violat, & sil'r ex identitate significati non sequitur ꝙ via diuisiua indifferenter possit transponere. qm̄ oportet diuisum præponere & diuidentia sequi, & non indifferēter, hoc aut illud diuisiuum, & econuerso &c.

Quo in opposita est facienda diuisio.

Circa rn̄sionem datam in textu cuidam tacitæ qōni ante sextam concl'onem immediatę aduertendum est, ꝙ opposita esse immediata seu quibus nihil interest, est intelligendum non solum de immediatione inter se, sed etiam de immediatione inter ipsa & diuisum. oportet siquidem opposita, in quæ fit diuisio & esse imediata inter se, ita ꝙ nihil inter ea cadat medium, aliter diuisum nō necessario euacuaretur per talia opposita, vt patet in diuisione coloris per album & nigrum in tali nāq; diuisione non est necesse totum diuisum euacuari &c. oportet quoq; talia opposita immediatæ cōtineri sub diuiso, aliter idem accideret inconueniens, vt patet si diuideretur q̄titas in parem et imparem. est ergo sensus ꝙ qn̄ fit diuisio alicuius in opposita, quibus nihil interest, tam inter se, q̄ inter se & diuisum non est opus petere ꝙ totum diuisum euacuetur, qm̄ hoc est necessarium, & hoc ostēdit probatio sequēs, cum dicit, qm̄ talis diuisio fit per illius diuisi dr̄ias, & nō per dr̄ias alicuius inferioris &c. Nec obstat si ex hoc sequatur ꝙ nullius generis habentis spēs plures duabus diuisio per veras differentias & proprias est sufficiens si fiat bimembris. Fatendum est.n. ꝙ talis diuisio bimembris est insufficiens simpliciter & formaliter, potest tn̄ esse aliquando sufficiens, si fiat diuisio per veras differentias extremas, qm̄ habendo extremas quodāmodo habentur mediæ: quoniam mediæ dr̄iæ ex extremis constant, vt dicitur. in. 10. metaphy. & vniuersaliter principiis habitis principiata quodammodo habentur.

T. cō. 13.

Circa sextam conclusionem nihil notandum occurrit nisi ꝙ Arist. vocat genus & differentiam prędicata in eo quod quid est, non qđ opinetur differentiam prædicari in quid, sed quoniam ingreditur, & est pars intrinseca ipsius quod quid est: & subdit ꝙ per problema de genere vtrūque manifestum fiet: qm̄ problema defferentia non ponit in numerum cum problemate de genere, vt in topicis manifestandum est &c.

Quæ prædicata in eo qđ quid est.

1. Topico. cap. 3.

Circa septimam concl'onem occurrit vnum dubium, qm̄ ibi dicitur ꝙ facilius est singulare diffinire q̄ vl'e, & ideo oportet ex singularibus in vl'ia ascendere. videtur.n. hoc esse contrarium & veritati, & ipsi Arist. & S. T. Veritati quidem, qm̄ impossibile est diffinire singulare i minus vniuersale, non prędiffinito magis vniuersali, qm̄ minus vniuersale actu & intellectu includit vniuersalius. Si autem hoc est impossibile, qūo potest verificari ꝙ sit facilius? Ipsi Arist. vero, qm̄ in procemio, physicorum expresse dicit, ꝙ ex vniuersalioribus tāq̄ ex notioribus nobis, in minus vl'ia procedendum est S. Th. autem qm̄ in procemio Metaphy. dicit ꝙ magis vniuersalia sunt magis nota & faciliora ſm simplicem apprehensionem constat.n. ꝙ simplex apprehensio diffinitiuam cognitionem importat &c. Ad hoc dr̄ ꝙ ſm duplicem ordinem intellectualis cognitionis s. ſm se, & quo ad nos, dupliciter loqui possumus de ordine procedendi. Si loquamur secundum ordinem nāę & doctrinę secundum se, sic oportet ab vniuersalioribus inchoare, vt prima obiectio concludit, & Arist. in auctoritate adducta dicit. Si aūt sermo sit ſm ordinem nostræ inuestigationis, sic oportet a minus vl'ibus ascendere ad magis vniuersalia, qm̄ vnitas minus vniuersalium (vt in litera dr̄) facilius inuenitur, dum non oportet per tot vagari, & vnius æquiuocationis interuenit &c. vnde primus ordo ex difficilioribus procedit, propter qđ liber physicorum, qui primus est in ph'ia naturali, valde difficile intelligitur, et lōge difficilius inuensus fuit &c. Ordo aūt secundus ex facilioribus procedit, & eum hic tradit Aristo. primi tn̄ non oblitus. Duos.n. modos venandi qđ quid est docuit. primus, quorum secundum ordinem nāæ procedit a superioribus diuidēs, & nihil vsq; ad atoma prætermittens. Secundus aūt a nobis incipit, & a posterioribus in priora procedit, ex minus communibus magis cōia quærens: vnde fit, vt illæ doctrinali processui magis seruiat hic inuestigatiuo. Ad id ergo quod obiicitur de impossibilitate dicitur ꝙ (sicut in primo dictum fuit) comparatio inter vl'e & minus vniuersale non est accipienda inter ea, vt vnum clauditur in reliquo, qm̄ esset fatua talis comparatio, sed distincta sunt formaliter inter se. Vnde cum hic fiat cōparatio inter ea ſm facilitatem diffiniendi, non dicitur facilius est diffinire minus commune, q̄ magis cōmune, accipiendo minus commune vt includit in se cōmunius & aliquis plus, sed dicitur ꝙ facilius est diffinire minus cōe formaliter sumptum &c. & hoc est verum, vt probatum fuit. Et si instetur contra hoc, quia in minus cōi etiam formaliter sumpto includitur communius, qm̄ inferius non abstrahit a superiori homo enim non potest intelligi sine animali. Rn̄detur ꝙ quia minus commune formaliter sumptum hoc in loco nihil aliud vocatur, nisi ipsum inferius secundum suum differentialem conceptū, ſm quem constat ꝙ non includit formal'r superius, ideo falsum est in proposito ꝙ assumitur instando. Pōt quoq; distinguendo dici, ꝙ inferius potest dupl'r sumi formaliter. vno mō secundum totum id quod formal'r est, & sic includit superius formaliter, quoniam quod quid est superioris est quod

An facilius singulare q̄ vniuersale diffiniri possit.

T. com. 4.

Lect. 2. in medio.

Capit. 22. circa med.

quid est inferioris, licet non conuertibiliter. vt in capitulo (Cap. 3.) tertio huius secundi dictū est. & sic modo non accipitur inferius formaliter. Alio mō s̄m id quo formaliter constituitur, & distinguitur etiam a superiori, & sic non includit superius, qm̄ sic accipitur sec̄dm differentialem conce- (Cap. 3.) ptum, qui expers est generis formalr, vt in quarto Thopicorum dicitur. & hoc mō loquimur hic de minus communi, vt ex textu conuincitur. Tum qm̄ comparationē Aristo. facit inter vniuersale, & minus vniuersale. comparatio autem s̄m ea in quibus distinguunt intelligenda est. Tum qm̄ id vnum, in quo communicant singularia, diffinitionem dicit esse: constat aūt q̄ ex processu ex singularibus, seu minus cōibus, puta huiusmodi & illiusmodi magnanimis, si veniatur in vnum in oībus magnanimis, illud vnum nihil aliud est q̄ propria differentia magnanimitatis, siue aliquid circūloquens illam differentiam, & tunc sistit processus: qm̄ tunc dicit Aristo. haberi rōnem. Clarum est aūt q̄ genera magnanimitatis adhuc inuestiganda remanent. & magna est difficultas ad venāda illa, quoniam vniuersaliora sunt, vt in textu dicitur &c. Ad id qd' inducitur ex primo physic. dicitur q̄ Arist. loquitur ibi de processu doctrinali secūdum se, hic autem quo (T. com 4.) ad nos. Ad vltimum qd' ex S. Tho. adducitur dicitur, q̄ per simplicem apprehēsionem intelligitur apprehensio terminorum, & non apprehensio quidditatiua perfectæ, vt ibidem declarabitur, quoniam verba illa non facile omnibus patent &c.

(Qualem viā venandi qd' quid est approbet Arist.) Circa determinationem factam in hoc cap. occurrit dubium, qm̄ in procemio de anima ab Auerroi Alberto & S. Tho. attribuitur Arist. q̄ via venandi qd' quid est sit via compositiua, Platoni aūt via diuisiua, Hippocrati vero via demonstratiua. In hoc aūt capitulo vbi determinatur difficultas hæc, non apparet Aristo. ponere viam compositiuam venantem qd' quid est, nec apparet q̄ reprehendat viam diuisiuam, sed potius qd' ipsam magni- (Com. 18.) ficet & amplectetur. Qūo ergo hæc simul stant &c. Ad hoc dicitur s̄m Auerroim q̄ via posita in secunda conclusione & ab ipso exposita est via cōpositiua. Accipiuntur siquidem quatuor viæ ex hoc cap ducentes ad quod quid est. prima ponitur in prima conclusione. secunda in secunda. tertia a tertia vsq̄ ad sextam inclusiue. quarta in septima & prima quidem subiecti qd' quid est venatur. secunda autem speciei subalternæ. tertia simplr ipsum quod quid est. quarta passionis. Sed si hæc vera sunt qūo secunda via est via compositiua, per q̄ Arist differt a cæteris? illi nanque methodus non ducit secundum eos nisi ad speciem subalternam, & sufficiens est s̄m Auerroim &c.

Aliter ergo dicitur, q̄ vltima via est, q̄ Aristo. docuit. & hæc compositiua & adunatiua est, qm̄ a multitudine inchoat & adunando ascendit. Sed contra hoc est quoniam vltima methodus nō est methodus simplr, sed quo ad nos, quæstio aūt de modo venandi qd' quid est quæstio est de processu simplr. Ideo dicendum mihi videtur q̄ via posita in secunda conclusione cum conditionibus suis vsq̄ ad sextam inclusiue, est via compositiua, q̄ po- (T. com 4.) nit Aristo. Ad cuius euidentiam reducenda sunt ad me- (T. com. 4.) moriam superius dicta examinauit superius Arist. quāta sit vis demonstratiui processus ad habendum qd' qd est: & vt patuit, nec totaliter reprobauit, nec totaliter approbauit. & sic opinionem Hippocratis pertrāsiuimus. Examinauit quoque quātæ efficaciæ sit processus diuisiuus, & determinauit q̄ ad syllogizandum inutilis est. & per (Secundum S. Th. tertio meta. T. co. 25.) hoc arbitror eum diuulsisse Platonis opinionē, saltem secundum sonum verborum, vt alibi cōsueuit. Concludit tandem in hoc capi. q̄ congrua via ad venandum quod quid est, processus est diuisiuus, non syllogizando, quia hoc reprehendimus, sed colligēdo incipiendo a supremo genere cum cæteris conditionibus dictis. additis regulis ex problematibus topicis. & hæc est via compositiua. Licet enim diuisiua dicatur, qm̄ a diuisione incipit & diuidendo incedat, efficaciam in ex compositione sortitur, & non ex vi diuisionis &c. Vnde notanter Aristo. statim post secundam conclusionem subiūxit q̄ diuisiones vtiles sunt ad colligendum qd' quid est, non ad demōstrandum. Et sic posuit opinionem suam non extraneam omnino ab aliis, sed vtentem aliquo modo vtraq̄ illarum, dum huic viæ & diuisiones, & syllogismi secundum problemata diuersimode seruiunt &c.

De uenatione propter quid &c. Cap. 11.

Vt habeamus proposita, eligere oportet decisiones & diuisiones, sic autem eligere subiectū genus cōmune omnium, ut si animalis sint quæ considerantur, qualia cum aīali insint, acceptis autem his reliquorum omnium qualia inhæreat: ut si hoc est auis, qualia oīum inhæreant aui, & sic semper proxima: manifestum enim, quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia his quæ sunt sub communi, ut propter quid homini aut equo insunt. Sit autem animal in quo A: B autem inhærentia omni animali: in quibus autem sunt C D E, sint quædam animalia, manifestum igitur est propter quid est B in D, propter A enim. silr autem & in aliis, & semper in aliis deorsum eadem rō est. Nunc quidem igitur secundum ea, quæ sunt aßignantur communia nomina dicimus. Oportet autem non solum nomina considerare, sed & si aliquid aliud accipiatur esse cōe accipientes, siue hoc aliquibus inhæreat, & qualia hæc sequentur, ut cornua habentia, habere uentres non utrobiq̄ esse dentes. Item cornua habere sequitur quædam. Manifestum enim est propter quid in illis, q. dicitur propter id qd' cornua habent. Amplius alius modus est secundum analogiam eligere: unum.n. accipere nō est idem, qd' oportet uocare sepion & spinam & os, sunt autem quæ sequuntur & hæc, tanquam una natura huiusmodi existente. Eadem autem proposita sunt quæ quidem idem medium habēt amplius ut quoniam omnia contrarius status. horum autem quædam genere sunt eadem quæcūque habent differentias ex quo aliorum aut aliter sunt, ut propter quid echon, aut propter quid apparet, & propter quid iris. omnia enim hæc idem propositum sunt genere, omnia enim repercußio sunt, sed specie altera. Altera autem causa ex eo, quod medium quod sub altero medio est, differunt propositorum, ut propter quid nilus finiente mense, magis fluit, propter idquod uernior finiens mensis: propter quid autem uernior finiens mensis, quoniam luna deficit. hæc quidem enim sic se habent adinuicem.

(Tex. 85.) (Tex. 86.) (Tex. 87.) (Tex. 88.) (Tex. 89.)

Summa huius capituli hæc est.

AD habendum propter quid, oportet decisiones diuisionesq̄ eligere, & genus sūm cōe oīum, & qualia insunt omni generi &c. deinde reliquorum primo qualia inhæreant, & sic semp ꝓximo &c. declaratur, qm̄ sic manifestum fit propter quid talia inhæreant his, q̄ sunt sub illo cōi, vt patet in terminis B primo, C D E vltimis, & A medio, applicatis ad ꝓpria animalis, quædam animalia & animal &c. (Regula.)

Oportet non solū in his considerare pp qd sed & si aliud aliqd' accipiatur esse cōe. & accipere quibus illud inhæreat, & qualia hæc sequantur. declaratur exēplariter: ad cornutum esse sequitur hr̄e duos ventres & carere dentibus superioribus. inuenitur aūt in boue, & hirco, declaratur, quoniam sic manifestum fit propter quid illis hæc insunt, puta propter cornua &c. (Regula.)

Oportet aliqn̄ analogum propter quid eligere. probatur a primi, qm̄ quædam sunt quæ sequuntur analoga, tanquam si eorum natura vna, vt sepion, spinam & os, vnum non sunt, & ea quædam sequuntur. (Regula.)

Eadem problemata sunt, quæ idem habent medium, vt puta antiparistasim. (Propō.)

Horum quædam hn̄t idem medium genere, & differunt specie, vt propter quid echon. idolum in speculo, & iris &c. propter repercusionem diuersarum spērum. Quædam hn̄t medium subalternum. vt propter quid nilus magis fluit in fine lunæ, qa vernior est finis. propter quid autem vernior, quia luna deficit &c. (Diuisio.)

Series

Series autem hec est.

INtendens tradere modū inuestigandi propter quid, duo facit. primo tres regulas dat, quarum prima propter quid vniuocum genus nominatū inuestigatur. secunda vero vniuocum nō tamen essentiale genus, aut nominatum in propter quid inuenitur. tertia aūt non semper ad vniuocum propter quid recurrēdum fore dicēs. scdo non esse semper in diuersis diuersum propter quid inquirendum, sed qnq; idem, diuersimode tñ in diuersis docet vnica propositione & diuersione &c.

Contra Sco. Ex tertia regula habes Scotista vñ errorem tuum deprehendas, dum putas iō oportet ens & alios terminos metaphysicales esse vnicos, vt possint de eis & ex eis demonstrationes fieri, aliter oīa in æquiuoco constitui. Ecce textus Arist. expresse dicens, q̧ analoga media sumenda qñque sunt, quæ licet vniuoca non sint, sequuntur tñ ea quædam ac si essent vniuoca, vt patet in spina &c.

De tribus quæstionibus circa propter quid. Cap. 12.

Tex. 90. *DE causa autem & cuius causa, dubitabit aliquis, nunquid quando est causatum & causa est, ut si folia fluant, aut deficit luna, & causa deficiendi, & folia cadendi erunt. ut si huiusmodi est lata habere folia, deficiendi autem, terram in medio esse. si enim non, alia aliqua erit causa ipsorū: si uero causa simul sit & causatum, ut si in medio terra est de-*
Tex. 91. *ficit: aut si latum est folium, folia fluunt. Si autem sic est, simul utique erunt, & demonstrantur per altera. Sit. n. folio fluere in quo A: latum autem folium in quo B: uitis uero in quo C si igitur in B est A, omne enim latum folium folio fluit, causa aūt est B medium. sed & quoniam latis folius uitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit D quidem. n. latum folium: E autem folio fluere. uitis uero in quo Z, in Z igitur est E, folio fluit omnis uitis in E. aut enim D: omne enim folio fluens latum est folium, omnis ergo uitis latum folium est. causa autem est fo-*
Tex. 92. *lio fluere. Sic aūt non contingit causas esse adinuicem. causa enim prius est eo cuius est causa. & deficiendi quidem causa est in medio terram esse: eius autem, quod est in medio terram non est deficere. si igitur per causam demonstratio propter quid est. Si autem non per causam ipsius quia, quoniam quidem in medio est cognouit, propter quid autem non. quod autem non deficere causa sit in medio esse, hoc deficiendi manifestum est. In ratione enim ipsius deficere inest quod in medio sit. quare manifestum*
Tex. 93 *quod per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud. Aut contingit unius plures causas esse? sed nāque si est idem de pluribus primis prædicari sit A in B primo existens, & in C alio primo, & hoc sit in D E, erit itaque A in D E, causa autem in D quidem B in E, aūt C quare cū causa sit necesse est rem esse. Re aūt existente, non necesse esse omne quodcūque fuerit causa, sed cau-*
Tex. 94. *sam quidem necesse est esse, non tamen omnem. Aut si semper uniuersale propositum est, & causa totum quoddam & cuius est causa uniuersaliter: ut folio fluere in toto quodam determinatum est, & si species illius sint, & igitur uniuersaliter aut plātis, aut huiusmodi plantis: quare & medium æquale oportet esse in his, & cuius est causa & conuerti, ut propter quid arbores folio fluunt. Si igitur propter cōdensationem humidi fluit arbor, oportet esse condensationem, sed quia condensatio est non in quolibet, sed in arbore folio fluere. quare mediū æquale opor-*
Tex. 95. *tet esse densitatem. Vtrum autem contingat non eandem causam esse eiusdem in omnibus, sed alteram, aut non? aut si quidem per se demonstretur aut non, sed secundum signum, aut per accidens? non potest autem esse: ratio enim ultimi medium est, si*
Tex. 96. *uero non sic est, contingit. Est autem & cuius est causa in quo considerare secundum accidens, non tamen uidetur proposita esse: si autem non similiter se habebit medium siquidem æquiuocum, æquiuocum erit medium. Si uero ut in genere sis, similiter se habebit, ut propter quid commutabiliter analogum. Alia. n. causa est in numeris & in lineis & eadem, inquantum quidem enim linea est non est eadem, inquantum autem habens augmentum huiusmodi eadem, sicut in omnibus. Similem autem esse colorem colori, & figuram figuræ aliam esse, æquiuocum enim est simile in omnibus. hic quidem enim forsassis est secundū analogiam habere latera & æquales angulos. in coloribus autem sensum unum esse, aut aliud aliquid huiusmodi. Secundum autem analogiam eædem sunt, & medium habebit se secundum analo-*
giam. Habent autem sic consequi causam adinuicem, & cuius Tex. 97.
est causa, & in quo est causa. unūquodque quidem accipienti, & cuius causa in plus, ut in quatuor æquales, eo qui extra in plus sunt q̄ in triangulis. aut quadrangulis, omnibus autem in æque. Quæcunque enim quatuor rectis æquales exteriores & medium similiter: est autem medium ratio primi extremi, propter quod omnes scientiæ per diffinitionem fiunt. ut folio fluere simul sequitur uitem, & excedit ficum, sed non omnia, sed æqualium. si itaque accipiat aliquis primum medium, ratio fluendi folia est: erit enim primum in altero medium, quoniam omnis huiusmodi sunt. Sit huius medium qđ succus densatur, aut aliquid huiusmodi. quid est autem folio fluere densari in cōtactu seminis
succum: In figuris autem sic assignabit quærentibus consen- Tex. 98.
tionem esse causæ & cuius est causa. Sit enim A quidem in B omni: B autem in unoquoque eorum, quæ sunt D in plus autem: B quidem igitur uniuersaliter utique in ipsis erit D: hoc autem dico uniuersale, quod non conuertitur, omnia autem conuertuntur & excedunt. In ipsis igitur ex causa ipsius A B est: oportet itaq; A in plus q̄ B extendi. si uero non, quid magis erunt causa hæc illius. Si ergo in omnibus E est, A erunt aliquod unum, illa omnia aliud A B. si enim non, quomodo erit dicere, quoniam in quo est E, sit A omni, in quo autem A non omni insit E propter quod. n. erit aliqua causa, ut A sit in omnibus E. Si itaque quæ
sunt D, erunt aliqđ unum considerari oportet. & sit C. con- Tex. 99.
tingit igitur & plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem speciei. ut longæ uitæ esse quadrupeda, causa est non habere choleram, uolatilia autem sicca esse, aut aliqua alia. Si autem in atomum non statim ueniunt, nō solum unum medium sit, sed plura, & causæ plures sunt. æqualis est causa mediorum, quæ ad uniuersale primum est, aut quæ ad singulare singularissimum. manifestū igitur est, q̧ magis proxime unicuiq; proxima est causa. Primum quidem sub nū esse hæc est causa, ut in D q̧ est C ipsius B causa est in D, quidem igitur esse C, causa est ipsius A in C au-
tem B in hoc autem eadem est. De syllō & demonstratione qđ Tex. 100.
sit unumquodq; sit & quō sit, manifestum est: similiter autem & de scientia demonstratiua: idem enim est.

Summa huius capituli hæc est.

NVnquid cum est causatum, & causa est, vt si folia fluant sit habere lata folia: & si luna deficit, sit interpositio terræ? 1. QE.

Cā & causatum simul sunt. probatur dupl r. primo quia si cā assumpta non sequitur ad effectum oportet. illius causati esse aliq̄ aliam cām, siue causa & causatum sint simul, vt eclipsis. & interpō. siue nō vt lata folia & fluere. Si aūt sic est, simul vtiq; erūt. Scdo quia demrāns se inuicem, vt patet in terminis A primo, C tertio, & B medio applicatis ad fluxū foliorum, vitem, & latū folium. q̧ cā demonstrat effectū. et in terminis D primo, Z tertio, & E medio applicatis ad latum foliū, vitem, & fluxum folij. q̧ effectus demonstret causam. Conclusio 1 partis.

Demonstrationum dictarū altera est p causam & pp qđ, altera aūt per non causam, & quia. probatur a priori, qm̄ non contingit illa duo media esse ad inuicem cās, Differētia.

qm̄ causa prior est eo cuius est causa. & alterum eorū est alterius cā. qm̄ in diffinitione illius cadit. Declaratur exemplariter in eclipsi lunæ & interpositione terræ.

Conclusiones responsiua conditionalis inter quæst.

Si contingit vnius plures causas esse, ad cām necessario sequitur effectus, ex effectu aūt non concluditur cā certa, sed cā hæc, vel illa &c. Declaratur añs. Si contingat idem de pluribus primis p̄dicari. vt A de B, & C primis subiectis. et D sub B. et E sub C, liquet siquidē tūc. q̄ B & C sunt duę cāę, quare A insit vltimis. s. D et E.

Si aūt semper vl'r propositum est, & causa totum quoddam est. & effectus vl'r sumitur, necesse est medium & effectum æqualia esse & cōuerti. declaratur exemplariter in fluxu folij, vt effectu: & densitate in arbore, vt causa vniuersali: & tali planta, vt subiecto &c.

ij. Q. Vtrum aūt contingat eiusdem effectus non eādem cām in omnibus, sed diuersis esse, aut non.

Conclusiones responsiua secunda quæstioni.

Qn̄ demonstratur, per se, non contingit eiusdem esse diuersas causas in omnibus. probatur a priori, quoniam ratio vltimi est medium.

Declaratio secunda cō clusio.

Qn̄ demonstratur secundum signum, aut accidens, contingit eiusdem esse diuersas causas &c.

Contingit causam & effectum, in quo s̄m accidens considerare non tm̄ videntur proposita esse vel imo videntur problemata esse &c.

Declaratio prima.

Si nihil interuenerit per accidens, sil'r se habebit medium cum eo cuius est medium, ita q̄ æquiuoci æquiuocū, & generici genericum, & analogi analogum medium erit Declaratur exēplariter, et primo quo ad generica, incommutata proportione & lineis & numeris &c. secundo quo ad ęquiuoca in similitudine inter figuras inter se, & colores inter se.

Conclusio responsiua primæ quæst.

Causa, & effectus. & subm̄ ita se habent s̄m ꝯñam q̄ particulariter acceptis subto & causa in plus est effectus q̄ subiectum & causa &c. vniuersaliter aūt sumptis, oīa æqualia sunt. Declaratur primo in hr̄e angulos extrinsecos æquales quatuor rectis, vt effectu, & triāgulo & quadrangulo, vt particularibus subiectis & oībus talibus vniuersali subto & medio seu causa vniuersali. & quo ad causam probatur, qm̄ medium est ratio primi termini, ex quo oēs sciæ sunt per diffinitiones &c. declaratur iterum in nā libus, in fluxu folij, vt effectu: ficu, & vitę, vt particularibus subiectis oībus talibus. vt vniuersali subiecto & rōne primi termini. vt vniuersali medio per qd' inest oībus puta seminis succi densatione in contactu &c. tertio declaratur primū ordinando formam syllogisticam assumpto effectu cōi. & causis spālibus. et subiectis particularibus illum effectū particularibus diuersis inter se propter illas spāles causas, in terminis gn̄alibus A effectu, B causa spāli, & D subiecto particulari: & ex alia parte C altera cā spāli. & E subto altero particulari applicatis ac nālia lōgam vitam respectu modicæ choleræ & quadrupedum. ex alia parte respectu siccitatis, & volatilium.

Tertia conclusio pro secunda quæ ne tertia quæ conclusio responsiua.

Contingit igitur plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem specie.

Si nō statim in atomum venitur, sed plura media & causæ occurrunt eiusdem. Qualis est causa mediorū proxima vniuersali, aut proxima singulari.

Magis proxima vnicuiq; causa sumenda est. probatur a priori, qm̄ hæc est primo causa q. illud sit sub vniuersali &c. declaratur in terminis A primo, B secundo, C tertio, D quarto. inchoando. n. ab vltimo &c & gradatim ascendendo, semper cā proxima præinuenitur vsq; ad atomum, seu immediatum &c.

Series autem hæc est.

INtendens terminare tractatum de ipso ꝓpter quid. Tria facit s̄m tres quæstiones, quas mouet & determinat. sed qm̄ in prima & secunda se intersecant, attendendum est, q̄ sic ꝓcedit, mota prima qōne, duas rōnes adducit ad partem affirmatiuā. & dr̄iam subdit inter assumptos processus in secunda rōne vel in idem redit, inter ꝯñas determinatas. Deinde sub disiunctione duabus conclusionibus rn̄dendo qōni motæ eius categoricam solutionem ex alia qōne dependere ex ipsis conclonibus ostendit. Sicq; ad secūdam quæstionem properat. & motæ statim duabus conclusionibus rn̄det, subdens declarationes earum præpostero ordine. & sic reuertitur ad primam quæstionem. & vnica illi conclusione, plures partes habente satisfacit. multipliciter declarando eam &c. Et tandem tertiam conclusionem corollariæ deductam responsioni ad secundam quęstionem addit &c. postremo tertiam mouet quæstionem. & illi statim satisfacit vnica conclusione &c. & epilogat &c.

Quæ non simulbus causa & effectu sequatur à Philosopho in phis loco.

Circa primam rōnem aduerte qd' textus sn̄iam, q̄ in summa posuimus, expresse habet & valde conformis est titulo qōnis. propter qd' alietas forte translationis causa fuit q̄ expositoribus conformis nō sit. Differt siquidem rō posita ab interpretatione aliorū in hoc q̄ nos assumpsimus ꝯñam primam absque probatione. eo qd' verba illa. s. causa & causatum sint simul vt ad explanandū consequentiam q̄ vl'r sermo sit inducuntur. ab aliis autem ad probandum ꝯñam inducuntur. Consentaneam aūt nostram interpretationem qōni esse duximus, tum quia textus noster & Boethij expresse ita habet. siue cā sit simul & causatum, vt si in medio est terra deficit. aut si latum folium est folia fluunt. ex quibus verbis patet. q̄ dicit, siue causa & causatum simul sint, vt interpositio & defectus, siue non, vt latum folium, & fluxus. Tum qm̄ sic intellecta vt exposuimus nos, titulus qōnis ab ipsomet Arist. explanatus inuenitur. & dubium q̄ posteriores inuasit. an. s. cum hic quærit', si est causatum, sit cā. intelligatur de simultate tp̄is. an de simultate cōsecutionis ab ipso Arist. solutum accipitur in illis verbis. Perspicuū siquidem sit. q̄ de simultate consecutionis qō est. ex eo qd' dicitur, q̄ siue causa & causatum simul sint vt interpositio &c. siue non. vt latum folium &c. consistit igitur vis primæ rōnis in hoc q̄ si ad B effectum non sequit' A causa, siue simul tempore, siue prius oportet ipsius B alteram esse causam q̄; A, & hęc ꝯñā est manifesta ex eo q̄ nullus effectus est, ad quem nō sequatur causa aliqua &c. & si sic est. s. q̄ sit altera cā, erunt vtiq; simul effectus & causa, licet nō recte sequatur, erunt vtiq; simul effectus & cā hæc, nec inconuenit nihil plus concludi per hanc rōnem, qm̄ inuestigando proceditur paulatim ad veritatem a cōioribus &c. ad specialia. quo sequens ratio ducit &c. vel. Si aūt sic est. s. q̄ illa assumpta est vera. seu sola cā simul vtiq; erūt effectus, & causa hæc. Nec putet aliq̄s hæc dicta esse vt non imitetur S. Th. expōnem. sed qm̄ textum eius non habeo. & nostrum in hac parte forte meliorē saluare volumus, ab ipsius sententia non discrepantes, qm̄ talem esse quæstionis titulum, ipse expresse dicit, explicans q̄ Aristo. tacuit, s. q̄ de mutua consecutione quæstio agitur an. s. ad effectum causa. & econuerso sequatur &c.

Vis processus Arist. probāti q' ad causam sequatur effectus, sed ad effectū non sequatur certa causa, sed hæc vel illa.

Circa responsiuas conclōnes aduertenda sunt tria. Primum est, q̄ Arist. s̄m veritatem disiunctiue eas format, vt patet per præpositam cuilibet earū notam disiunctionis aut: sed qm̄ veritas illius disiūctiuæ vsq; ad sequētem quęstionem pendet, & ab Arist. prima pars ex quadam conditionali declaratur, & s̄m veritatem condōnalibus, quas nos formauimus, æquiualet, sō ad faciliorem perceptionem condōnales fecimus. nec propter hoc. S Th. aduersamur dicenti Arist. determinare qōnem hic cōclusionibus. Ipsæ. n. ideo hoc dixit qm̄ vt ex dicendis patebit. vtraq; disiunctiue pars vera est. & ipsa decisio est qōnis. nos autem decisam qōnem non esse dicimus, qm̄ veritas disiunctiue ex sequenti dependet qōnem &c. Scd̄m est, q̄ conditionalis illam. s. si cōtingit idē de pluribus primis prædicari, assumpta ad declarationem primæ conclōnis, potest dupl'r intelligi. Vno mō de prædicatione per se in secundo mō perseitatis, et sic illius categorica est impossis, qm̄ qualibet passio habet vnum tm̄ primo subm̄, q̄ ponitur in eius diffinitione, condōnalis tn̄ ipsa est vera, vt patet. Alio mō intelligi pōt de prædicatione essentiali in primo mō, & sic non solum condōnalis, sed categorica illa vera est: aial. n. & sil'r omne genus, de pluribus p̄dicatur immediate &c. Multū aūt interest quo istorū modorum accipiātur verba Arist. qm̄ vt ex sequētibus apparet ipse intendit p primam conclonem puenire ad hāc decisionē, q̄ quia contingit vnius effectus esse plures cās partiales

seu

seu spāles, iō, cum de illis sermo est, dicitur qđ ad cām sequitur effectus, & ad effectū non sequitur causa determinata &c. huic aūt intentioni prima expō exemplariter deseruit, & non assertiue, qm̄ falsum assumit &c. scđa vero expō assertiue opitulatur, qm̄ inter media gña seu drīę sunt causę seu rōnes, q̄ superius inferioribus insit, & qđlibet eorum infert ipsum genus. ad ipsum aūt nullum eorum determinatæ sequitur, sed indeterminatæ hoc vel illud &c. Tertium aduertēdum est, q̄ vt mēbra istius disiunctiuæ seu condōnalis rñsionis, ex opposito distincta, & euacuantia quæsitū accipiamus. ly vłe propositum in secunda conclōne positum pro conclōne seu problemate quæsito exponi potest, & non de quacūq; vłitate, sed ea, sm̄ q̄ demonstratio vłis differt a particulari (vt in primo libro dictū est) ita q̄ mēbra diuisionis sunt, q̄ quæsita aut sunt particularia, aut vłia: & sub aliis verbis, aut habent plures cās, aut vnam. & sic exponendo totum residuum conclōnis declaratio et dearticulatio est antedicti. Potest quoq; exponi pro subīto ipsius quæsiti de vłitate eadem, & sic nō expositiue reliqua addita sunt, sed vt oīa enumerarentur: subīm. s. cā et effectus, q̄ ad demr̄ationem concurrunt, & vłia proponerentur, habenturq; nihilominus membra diffinitionis opposita, vt prius &c.

Capi. 31. circa textum cō. 29.

Quam causam eiusdē effectus eādem, vel diuersam esse quæsiuerit Aristo.

Circa secundę qōnis titulum dubitatur. quid intelligat Arist. noīe causę, an. s. causam in essendo, an cōuer causam siue in essendo, siue in inferendo. Est aūt ratio dubitandi hincinde ex multis. Cōsiderantibus n. diuisionem factam in textu rñdendo huic qōni, apparet causam communiter sumi, quia distinguitur in cā in per se, & sm̄ signū, seu accidens. constat aūt q̄ signum causa non est nisi illatiua. Amplius dum in textu ordinaṫ in figuris consecutio cāæ & effectus, expresse dr̄, q̄ si medium & primum essent conuertibilia, non esset maior rō quare medium esset cā primi magis q̄ ecōuerso: ex quo euidenter apparet, q̄ de causa illatiua sermo est, de tali nāq; verificatur, q̄ duorū cōuertibilium, neutrū magis altero causa est: & de cā in essendo falsum est, qm̄ subīm est causa suæ passionis, & non ecōuerso &c. Amplius de cā in essendo (in primo libro) dictum est, q̄ augentur demr̄ationes non per media, vt quid ergo iterū de hoc dubitandum est. Intuentibus aūt tractatus rationem q̄ de cā in essendo sermo tm̄ fit videtur. Tum qm̄ intentio pręsentis negotij est de ipso propter quid, & in lr̄a expresse excluditur ab ordine demonstrationum propter quid demr̄atio ab effectu etiam conuertibili. vt patet. Tum qm̄ hæc qō ad perfectionem primæ qōnis introducta est, vt expresse ex textus serie liquet, adeo vt negare hoc sit proteruire. constat aūt q̄ prima qō de causa in essendo loquebatur, & non cōiter. Tū qm̄ in toto processu huius cap. & dubitādo, & rñdendo, & exempla ponendo, de cā in essendo sermo est. Tum qm̄ quæstio de cā illatiua non est posterioristica, sed prioristica. vbi & determinata est qō illa determinando conuersionem conclōnis ad præmissas & Arist. expresse superius cōfessus est se circularem syllm̄ determinasse in anterioribus. i. libro priorū, vt dicit idē Albertus &c. Ad hoc dubium dicitur. q̄ qō est de cā in essendo, nec oportet aliter probare, q̄ per rōnes vltimo adductas. sunt. n. efficaces & rationibus alterius partis facile est respōdere.

T. com. 29.

Ad primam nāque dicitur q̄ per ly signum aut accñs, non intellexit effectum, sed causam spālem, vt nunc dicetur. Ad secundam dr̄ q̄ verum est illa verba oportere intelligi de cā in inferendo, sed non tantum. arguit. n. ibi a posteriori, vt ibi declarabiṫ. Ad tertiam dicitur q̄ in primo libro determinatum est q̄ vnius vna est causa potissima, & non simpliciter qđ vnius vna sit causa in essendo. agebatur enim tunc de demōstratione sm̄ eius summum &c Nunc propter quid declaratur cōiter & in demonstratione vniuersali & particulari &c

Quid quæsiuit philosophus in secunda quæstione.

Circa eiusdem qōnis titulum aduertendum est, q̄ adhuc pōt accipi sm̄ duos sensus. Primus sensus est, vt inquiratur hoc in loco, de causæ vnitate & pluralitate simpliciter respectu eiusdē effectus. propter demonstrationē tamen &c. ita q̄ qō sit, an contingat eiusdem effectus esse causas plures, an vnam tm̄: & hic sensus est alienus a præsenti intentione, licet a cursim studētibus approbeṫ, propter abbreuiata verba Arist. in rñsione, & expositorum vnitatem & pluralitatem cārum hic sonantia. Alius sensus est, vt inquiratur de vnius & eiusdē effectus cāæ vnitate & pluralitate non simplr̄, sed in oībus, in quibus inuenitur ille effectus, ita q̄ non est qō, an vnius effectus sint plures causæ, vel vna tm̄, sed an vnus & idē effectus in oībus, in quibus inueniṫ causetur ab eadem causa, siue vna siue plures causæ ad eūdem effectum concurrant, an non ab eadem, sed diuersis, & est sermo nō de identitate & diuersitate numerali, sed formali &c. Quāta vero sit inter hos sensus differentia, exemplariter manifestatur. Iuxta primum esset qō, an vnius effectus, puta domus sint causæ plures, an vna tantum &c. & tali qōni diceretur, q̄ eiusdem effectus sunt plures cāæ per se in naturalibus, quia materialis & finalis & formalis &c. Iuxta scđm vero sensum est qō, an talis effectus vnus, puta domus, vbicūque inuenitur, proueniat ab eisdē causis, an a diuersis. puta an domus vbiq; habeat pro cā materiali lapides cemētum &c. pro formali, quadraturam: p̄ efficiente artem: pro finali habitationem, an nō, sed alicubi domus habeat aliud efficiens, puta naturam, vel aliam mām, puta ferrum &c. Et silr̄ in simplicibus, an hr̄e tres angulos æquales &c. conueniat oībus per vnāmet causam, an diuersis per diuersas &c. Et hic sensus est intentus ab Arist. q̄ breuiter ex multis declaratur, ne alicui videaṫ nouus, & insipienter veritatem refutet. primo hoc patet ex verbis Aristo. in titulo qōnis. au. n. verum autem contingat nō tandem causam eiusdem in oībus. sed alteram, aut non? vbi ex ly in oībus, & ly eandem, & ly alteram, liquet qđ dicimus. vt cuilibet exercitato facile est deducere. Scđo ex eo q̄ sm̄ hunc sensum intenta veritas de cōsecutione causæ & effectus inter se habeṫ. & totus processus Arist clarus valde est. Iuxta primum aūt processus insufficiens & scrupulosus inueniṫ, & extorquenda veritas magis q̄ elicienda ex eo esset. Tertio qm̄ expresse Arist. in tertia cōclusione determinat concludendo ex antedictis ad hanc quæstionem, q̄ licet vnius effectus contingat esse plures causas, non tn̄ hoc contingit si effectus ille est vnus secundum speciem. quæ conclō esset manifeste falsa, si de vnitate & pluralitate cārum absolutæ loqueretur, quoniam specierum naturalium sunt multæ cāæ per se, & est manifeste vera loquēdo de vnitate & pluralitate in omnibus, qm̄ sicut effectus est indiuisibilis secundum speciem ita et causæ atomæ sunt & p̄nr̄ in omnibus eædem &c. Est autem valde notandus sensus iste, & præ oculis semper habendus in hoc cap. qm̄ oportet oīa intelligere conformiter ad quæsitum. Et apparebunt impertinentes qōnes de vnitate & pluralitate causæ hic agitatæ &c.

Quō vnius effectus vnam vel plures cās esse contingat.

Circa conclusiones rñsiuas huic quæstioni, notanda sunt quatuor. Primum est, q̄ Arist. nō distinxit causam in per se, & per accñs &c. sed diuisit demonstrationem in demonstrationem per se, & demr̄ationem sm̄ signum aut accñs, vt patet in litera. quid aūt intelligat per talis diuisionis membra ipsemet declarat in sequētibus duabus propositionibus. Demōstrationem per se vocat, quādo proprium de suo adæquato subiecto, per propriam cām demonstratur. & merito, qm̄ tunc saluantur in demonstratione omnes modi p̄dicationis per se perfectæ. Demonstrationem vero sm̄ accñs vocat qn̄ aliquid prædictorum trium deficit. vt si cā inadæquata, vel subiectum inadæquatum, vel passio inadæquata sumatur hoc. n. intendit in illis verbis, cōtingit causam & cuius est causa. & in quo sm̄ accidens considerare. Vocatur aūt merito demonstratio sm̄ accñs talis demonstratio, eo q̄ est secundum aliud & non est p̄ se in primo gradu perseitatū. quotiescunq;. n. subiectum inadæquatū sumitur perseitas secundi modi nō nisi per aliud saluatur. & silr̄ de passione & causa inadæquatis dicendū est, vt ex dictis in primo libro & exēplis hic positis ab Arist. & S. T. patet vocatur quoq; prædicta demr̄atio sm̄ signum, non propterea q̄ per effectum demonstret causam: qm̄, vt dictum est præsens sermo est de cā in essendo, sed quia inadęquatione sic prædicta interueniente, non cōpletæ cognoscitur passio in proprio subīo, q̄ demonstratio quærit, sed signū eius habetur. (sciēdo n. volatilia longe vitæ esse, signum du- *T. cō. 14.*

cens ad notitiam ampliorē diuturnæ vitę accipimus) siue propria causa assumatur pro medio, qm̄ proprium subiectum ex tali processu nō scitur, sed signum eius, inferius .s. &c. siue per spālem cām sciatur, qm̄ tunc non per causam propriam, sed p signum causæ propriæ scitur passio &c. Eadem ergo demr̄atio vocatur ſm signum aut accidens diuersis rōnibus. & sic diuisio Aristo. bimembris ſm rem est. trimēbris aūt attentis diuersis rōnibus vnius membri &c. nec demr̄ationem ex his, quę sunt per accn̄s posuit, nec nouam diuisionem demr̄ationis induxit, ac si insufficienter in primo libro demr̄atio diuisa fuisset. patet enim ex dictis, ꝙ diuisio ista reducitur ad illā, qua distincta est demonstratio in vlem & particularem. Scd̄m notandum est, ꝙ licet qō sit de causa & causato, demonstrationem tn̄ distinguere placuit Aristo. eo quia non agitur de causa nisi in ordine ad demr̄ationem, ita nihilominus demonstrationem diuisit, vt cāæ diuisionem immisceret. Accipitur siquidem hinc, ꝙ cā in essendo est duplex: q̄dam adæquata effectui, & quędā excessa ab effectu, quæ vocatur causa spālis, et partialis, non eo mō quo quilibet trahentium nauem est cā partialis, per modum partis integralis, qm̄ talis causa partialis non infert effectum, quia non est causa sufficiens: sed potius p modum partis subiectiuæ quæ sufficiens est ad illationē sui totius &c. tales. n. de quibus loquimur causæ spāles sufficienter singulæ causant & inferunt effectum, sed nulla earū est vl̄is seu adæquata causa illius, vt in exēplis textus in mathematicis & naturalibus patet. Sunt aūt hæ causæ signa non effectuū, sed propriarum cārum, & causæ ſm accidens, quia cāæ sunt ſm aliud, ſm propriam. s. & adæquatam causam, ad q̄ reducuntur. Tertium notandū ad claritatem doctrinæ, est sensus ipsarum concl̄onum potest. n. sensus earum distingui sicut & qōnis sensus distinctus est. vt iuxta primum sit sensus, ꝙ qn̄ aliquid demonstratur per se. i. pee adæquatam causam &c. vnicū est medium, & qđ vnius effectus vnica est cā per se. i. adæquata &c. inadæquatæ vero plures. & hic sensus, licet in se aliquo mō verificari posit, vel potius aliqualiter tolerari, recurrēdo ad immediationem & perfectionem seu cōplementum causarum, alienus tn̄ est ab Arist. intentione, vt ex titulo patet, qm̄ nihil refert in hac qōne, an vnius effectus sint plures cāæ, vel vna tantum. Iuxta secundum aūt sit sensus ꝙ qn̄ aliquid demonstratur per se, mō exposito eiusdem effectus in oībus eadem est causa, & non est in istis cā illius effectus altera a cā illius effectus in aliis. Qn̄ vero demonstratur ſm accidens modo exposito eiusdē effectus in omnibus plures sunt causæ & nō vna & eadē. & hic sensus directæ qōni & eius fini satisfacit, qm̄ ex hoc habemus qđ duplex est causa (vt diximus). s. p se. i. adæquata, & secūdum accidens. i. spālis. & si de illa loquamur, vnius effectus in oībus eadem est causa, siue vna siue plures sint illę causæ. si aūt de causa speciali sermo sit, non est eadem in omnibus, sed plures in diuersis, vt exempla dicta manifestant &c. Quartum aūt notandum est probatio primæ conclusionis s. rō. n. vltimi est medium: noīe siquidem vltimi accipi pōt ipsa passio, quæ superius & inferius vocatur primum diuersis rōnibus, vltimum quidem dici pōt, quia in essendo vltimū est, qm̄ effectus est subiecti & medij. Primum aūt dicitur, qm̄ primum locum tenet in demonstratione, qm̄ maior extremitas est, & secundū hoc, qm̄ ratio vltimi. i. passionis dicens ipsius propter qd est medium propriū includitur ꝙ eiusdem eadē est in omnibus causa, qm̄ talis passionis ratio vnica est & nō diuersificatur in diuersis, qm̄ diffinitio cuiusq; vnius rei, siue genericam, siue specificā, siue analogam habeat vnitatem, illam retinet in quibuscūq; inueniatur. Potest quoq; vltimi nomine subiectum ipsum accipi, ꝙ quia minor extremitas est. vltimum vocatur in demr̄ationis ordine, respectu primi & medij, & ſm hoc quia rō vltimi. i. subiecti est ꝓprium medium, ad qđ oportet eandem resoluendo venire, & a quo oportet cōponendo inchoare: ideo vnius effectus in omnibus vna causa concluditur, qm̄ rationem eiusdem subiecti primi & proprij, in oībus eius passio inuenitur. Vtrūq; aūt horum intelligi absq; dissonantia potest, qm̄ ꝓpō declaratiua huius primæ concl̄onis vtrūq; comprehendit, dicens identitatē effectus & causæ per se semper proportionalr̄ se comitari &c. ita ꝙ si effectus in omnibus est vnus specie, causa per se nō quæratur eadem genere, sed specie: si effectus est vnus genere, causa per se erit vna in oībus genericæ, & si effectus est vnus analogia, causa inquiratur vna in oībus analogicæ &c. hæc siquidem, & de diffinitione propter qd passionis, & de diffinitione subiecti veritatem habent &c.

Prio. huius T. co. 39.

Circa conclusionem secundam primę qōni, aduertenda sunt duo. Primum est, ꝙ concl̄o illa tam ex verbis textus q̄ ex sensu habet̄. oportet siquidem vt verbalr̄ ex textu habeatur sic glosare (accipienti vnūquodq;). i. sub ſm particulariter (& cā) supple propria particulari subīto accepta cuius est cā. i. effectus in plus est, s. alis, vel sic, causa & cuius est causa. i. subiecto ſm vnūquodq;, i. particulariter acceptis in plus est supple effectus &c. Pōt autem dici subiectum, cuius est causa, eo qđ eius etiā est causa vt in quo sustentatur, vel saltem vt in quo causat suū effectū. & forte vitio scriptorū aut translationis hoc accidit &c. sensum enim concl̄onis exempla subdita clare ostendūe. & S. T. accepit. Posset aliter formari concl̄o. vt Albertus dicit, & nihilominus eadem sn̄ia rediret. & textus integer saluaretur. Ad cuius euidentiam sciendum est qđ qn̄ aliquis effectus, puta diuturna vita, habet vnā causam, adæquatā, puta tardam passibilitatē, & diuersas in diuersis inadæquatas puta in quadrupedibus choleram, & volatilibus siccitatem, dupliciter pōt fieri demonstratio talis effectus de subiecto particulari. Vno mō per causam adæquatā. Alio modo per causam spālem tenentem ex se partem illius particularis subiecti. Et scd̄m hunc duplicem modū demonstrandi dupl̄r formari potest præsens conclusio. Vno quidem mō, sicut formata est, & tunc accipit̄ tam subiectum, q̄ causa particulariter, & vt dictum est verba textus nostri aliqualiter dissona sunt. Alio mō formatur sic. Causa effectus & subiectum ita se hn̄t secundum consequentiam, ꝙ vnūquodq; accipienti, i. subiecto particulariter accepto, tam effectus q̄ causa in plus est &c. & tūc accipitur causa adæquata, & hoc magis consonat verbis textus, nec exēpla ab hoc aliena sunt sensu. sed vt clare liquet primum exēplum fauet huic. Scd̄m vero cum ordinatione in figuris fauet primo sensui. Amplectere igitur vtrūq;, & faciliorem habebis ad alia progressum, & siue istæ siue illæ siue vterq; accipiatur sensus, cōsecutionem inuentam, inter causam effectū & subiectum habemus, ꝙ quia ex eo qđ est in plus nō sequitur qđ est in minus, sed econuerso consecutio cōuertibilis erit si tria illa vniuersaliter sumantur, & ex illa parte deficiet, ex qua aliqd vniuersalius sumetur. siue illud sit causa cū passione siue passio sola, qm̄ tunc particulare sequetur vniuersalius & non econuerso. Et sic patet quid dictū sit ad primā quæstionem. s. ꝙ cum causarum, cā est. & econuerso. si sermo sit de cā per se (modo exposito) qm̄ hanc in oībus in quibus inuenitur effectus illæ esse oportet, qm̄ eadem est in omnibus. & hoc est sumere cām & effectum vl̄r &c. Si autem sit sermo de causa ſm accn̄s, cum causa est, causatum est, sed nō econuerso. cū causatum est, talis causa est, sed hæc vel illa. qm̄ causa ſm accidens non eadem, sed altera in diuersis est, & hoc est sumere effectū vniuersalem, & causam particularem &c. Secundum notandum est, ꝙ quia Arist. probās A. i. effectum in plus extendi q̄ B causam spālem illius ex eo probat, quia si non est in plus non magis B erit causa ipsius A q̄ econuerso, & exponitur de causa in inferendo: qm̄ si conuertibilia essent, neutrum alterum magis infert. ex hoc superius arguebatur. ꝙ de causa inferendo sermo esset. Sed hoc non moueat, quoniam tripliciter respōderi potest. Primo ꝙ subtiliter Aristoteles a posteriori declarauit causam specialem in essendo in minus extendi quā suus effectus extendatur, ita ꝙ sermo est semper de causa in essendo &c. processit. n. sic, B est causa propria ꝙ A effectus cōis, sit in D particulari subiecto. ergo A est in plus q̄ B probatur a destructione consequentis, qm̄ si A non esset in plus q̄ B, sed conuerteretur, non magis B esset causa propria ꝙ A sit in D particulari subiecto quam econuerso A esset causa ꝙ B sit in D particulari subiecto, quod est contra hypothesim,

De cōsecutione causæ & effectus respectu determinati subiecti.

In hoc cap.

thesim, tenet consequentia ista vltima, qm̄ duorum conuertibilium neutrum est magis propinquum particulari subiecto &c. & ꝯn̄r neutrum est magis altero causa propria, ꝙ alterum particulari subĩecto insit, & sic ex hoc concluditur causam propriã subiecto particulari ꝙ in sit sibi effectus vl̃is, esse in minus in ipso effectu, & cõsequenter ex hoc non habet̃, ꝙ sermo sit de cã in inferendo. Sc̃do dici põt. ꝙ non inconuenit, ꝙ sermo vltimus sit de cã in inferendo, qm̄ causis sp̃alibus, de q̃bus est sermo ista duo conuertibiliter insunt. s. ꝙ sint cãę inconuertibiles in essendo. & sil̃r ꝙ sint inconuertibiles in inferendo & ꝓpterea a posteriori declaratũ est prius tali sensu, B est cã propria in essendo q̃ A sit in D particulari subĩecto. ergo A est in plus q̃ B tenet ꝯn̄a, quia nisi esset in plus, non magis B esset cã inferens A q̃ econuerso. ex hoc aũt interius speculando cãæ proprię illius effectus in particulari subĩecto. proprietates cognoscunt̃ et non excludunt̃. Tertio põt dici, ꝙ non inconuenit ꝙ tota ista rõ loquatur de causa in inferendo, & sit a posteriori, qm̄ de ordine syllogistico causarum sp̃alium & effectus cõis agitur hic. Et ꝓpterea alienum non est, si ex proprietatibus logicis eorũ hic arguatur. physicas proprietates præ se ferentibus. Ex hoc aũt non habetur ꝙ de causa in inferendo qõ sit, sed ꝙ ex natura illationis cãs in essendo declarauerit sp̃ãles &c. Vltimæ responsiones antiquis expositoribus conformiores sunt, prima autem Arist. profunditati attestatur.

Vera & ꝓpria causa passionis ve[?] ... determinati subiecti. Circa vltimam q̃ōnem breuiter notandũ est ꝙ vt dictum nunc fuit, qñ cõis passionis propter quid quærit̃, & illud non habetur adhuc ꝙ in oĩbus causa illius est. ꝙ atomum dr̃. Tum quia vnum & idem est in oĩbus vt dictum est. Tũ quia irresolubile est in superius propter q̃d. Sed hñr plura & particularia subiecta, & sunt plures partiales cãæ illius. tunc dubitatio est, qualis est cã mediorũ. Q̃ potest dupl̃r intelligi. Vno modo s̄m ordinem inuestigandi, vt sit sensus qualis cã de numero mediorũ (quęlibet. n. hm̃õi est medium sufficiens) præinquirenda est, proxima vl̃i, aut proxima singulari. Alio mõ s̄m ordinem cãlitatis ipsarum (vt sit sensus) qualis cã est vere cã, ꝙ illa passio sit in intermediis. i. subiectis particularibus, quæ media sunt inter singularia infima & vl̃e summum. Et rñsio est vtriq; sensui deseruiens, ꝙ cã proxima vnicuiq; i. particulari, & præaccipienda est & magis propria causa est, ꝙ illa passio sit in particulari subĩecto licet non absolute. Cã siquidem magis remota a particularibus, quæ proxima est vl̃i effectui, vere propria & prima cã est absolutæ illius passionis &c. huius aũt rñsionis iuxta primũ sensum rõ superius habita est. qñ. s. ex particularibus facilior est via &c. & in textu datur alia q̃ etiã deseruit huic responsioni iuxta sensum secundum. qm̄. s. proximũ particulari est propria causa particulari ꝙ participet vl̃em effectum &c. vt satis patet in terminis &c.

De cognitione principiorum indemonstrabilium & habitu principiorum. Cap. 13.

Tex. 101. *DE principiis aũt qualiter fiant cognita & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestũ præ dubitantibus primum. Q̃d quidem non contingit scire per demonstrationem non cognoscentẽ prima principia immediata, dictũ est prius. Immediatorum aũt cognitio & utrum eadẽ est, aut nõ eadem, dubitabit utiq; aliquis: & utrum sciã utriusq;, an non: aut huius quidem sciã, illius autem aliq̃d genus sit: & utrum cũ non insint habitus, fiant, aut cũ insint, lateant. Si quidẽ igitur habemus ipsos inconueniens est: cõtingit. n. certiores habendo cognitiones, demonstrantem latere. Si aũt accipiamus non hñtes prius, qualiter ita cognoscemus & addiscemus ex nõ præexñti cognitione?*
Tex. 102. *impossibile. n. est, sicut & in demõstratione diximus. Manifestum igitur, q̃ neq; habere possibile est ignorãtibus, & neq; non habentibus, habitũ fieri. Necesse itaq; est habere quidẽ quãdam potentiam, non talem aũt habere, quæ est his honorabilior secũdum certitudinem.*
Tex. 103. *Videtur aũt hoc oĩbus esse aĩalibus. habent. n. potentiam naturalẽ iudicatiuã, q̃ uocant sensum: cũ insit autem sensus in aĩalibus, his quidem aĩalium est mansio sensibilis, in aliis aũt non sic. In quibuscũq; igitur non sit, aut oĩno, aut circa quæ non sit nõ est in his cognitio extra sentire. In quibus aũt inest sentientibus est habere unũ quoddam in aĩa. Multis autem factis hm̃õi iam quædam differentia fit, quare in his quãdam est fieri rõnem ex talium memoria, in aliis uero nõ.* Tex. 104. Idẽ in proœmio metaphy. *Ex sensu quidem igitur fit memoria sicut diximus. Ex memoria aũt multoties facta experimentũ. multæ. n. memoriæ numero experimentũ unum sunt. Et experimento aũt, aut ex omni quiescentem ul̃i in anima, uno præter multa, q̃ cum in oĩbus unum sit idem, artis est principiũ & sciẽ. si quidem circa gñationem, est artis, si uero circa ens sciẽ.* Tex. 105. *Neq; igitur determinati habitus, neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed a sensu, ut a machinæ euersione facta, uno stante alter stetit, postea alter quousq; in principiũ uenit: aĩa aũt existit talis, qualis possit pati hoc. Quod aũt dictum est olim, non aũt plane dictum est, iterũ dicamus.* Tex. 106. Hoc immediata supra. *Extante enim indifferentiũ uno primo quidem in aĩa ul̃e est. Et nãq; sentire quidem singularis, sensus autem ul̃is est. ut hoĩs, non calliæ hominis. Iterum in his statur, quousq; ad impartibilia stent & uniuersalia, ut puta huius aĩalis quousq; animal. & in hoc sil̃r. Manifestum est quoniã nobis ipsa prima inductione, cognoscere necessarium est. & nãq; sensus sic ul̃e intus facit.* Tex. 107. *Quoniam aũt circa intellectiuos habitus, in quibus uerum dicimus, alij quidẽ semper ueri sunt, alij aũt recipiunt falsitatem, ut opinio & ratiocinatio: uera aũt semper sciã & intellectus & principia demonstrationum notiora sunt. Et nihil certius est sciã, q̃ intellectus. Scientia aũt, cum omnis cum rõne sit, principiorum sciẽtia quidem non utiq; erit. Quoniam aũt nihil uerius contingit esse scientia q̃ intellectus, intellectus utiq; erit principiorũ ex his considerantibus. Et quia demõstrationes principium non est demõstratio, quare neq; sciẽ scientia. Si igitur nullum aliud genus præter scientiam habemus uerũ, intellectus utiq; scientiæ principium erit. & hoc quidem principiũ principij utiq; erit. Hoc aũt omne similiter se habet ad omne rerum genus.*

Summa huius capituli hæc est.

PRincipia qũo cognoscantur & quo habitu dicendum est Probatur a priori. qm̄ nõ contingit scire per demonstrationem non cognoscentem immediata principia &c. 1. Conclus.

Vtrum immediatorum principiorum eadem sit cognitio, aut non eadem. Q. 1.

Vtrum, vtriusq; sciã sit, aut non? aut huius quidem sciã, illius autem alterum cognitionis genus. Q. 2.

Vtrum habitus principiorum fiat in nobis de nouo, aut inditi sint & lateant &c. Q. 3.

Habitus principiorum non est inditus. probatur. quoniam inconueniens est certissimas cognitiones latere demonstrantem. *Contra secundã partem tertiæ conclusionis.*

Habitus principiorum nõ est de nouo acq̃situs probat̃, q̃a impossĩ est discere nisi ex præexñti cognitione &c. *Contra primam partẽ conclusio.*

Habitus principiorum, neq; determinati, neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed quadã potẽtia ignobiliore s̄m certitudinẽ, i. a sensu &c. Declaratur, qm̄ principium artis & sciẽ fit ex omni vl̃i quiescente in aĩa vno præter multa, & vno in oĩbus, & experimento: experimentum aũt fit ex multis memoriis, qm̄ multæ memoriæ experimentũ est vnũ numero, memorię aũt ex sensu. Declaratur processus istæ quadrupl̃r præmissis duabus diuisionibus. Prima diuisio est: aĩalium, quædam hñt memoriam seu retinent sp̃ẽm sensibilem, quędam non. Sc̃da est aĩalium habentium memoriã quædam habent rationem, quædam non. Sc̃do subiuncto exemplo reparationis pugnæ. Tertio qm̄ stante vno indifferenti vl̃e primum est in aĩa, sensus aũt vl̃is est, licet sentire particularis sit. Quarto, qm̄ primo necesse est cognoscere inductione sensus aũt sic facit vl̃e. *Responsiua tertiæ q̃ōnis.*

Conclusio ostensa primis quaestionibus. Habitus principiorum non est scia, sed intellectus probatur tripliciter praemissa diuisione habituum intellectualium. q. s. alij sunt, quibus verum & falsum dicimus, vt opinio &c. Alij semper veri, vt scia & intellectus. Primo quo ad partem negatiuā, quia scia oīs cum ratione est. Principia aūt sunt notiora seu certiora rōne. Scđo quo ad secundam partē, quia principia sunt veriora conclonibus, nihil aūt est verius scia, q̄ intellect⁹. Tertio quo ad vtrāq; simul, qm̄ habitus principiorū causat sciam, scia aūt nō est principiū sciae, sicut nec demonstratio demr̄ationis. Et qa nullus verus habitus restat nisi intellectus, intellectus ergo erit habitus principiorum & principium sciae & principiū principij &c.

Series autem hec est.

TErminaturus doctrinam de demr̄atiuo syllo, declarata demonstrationis nā, conditionibus, mēbris, & medio principiorū eiusdem notitiam, vt res exigit, tradere intēdit, vt sic cōpletae docuerit proposita in principio primi. Facit aūt quatuor in capi. hoc. primo ostēdit necessitatem tractatus huius. scđo qōnes tractandas proponit. tertio vltimam qōnem disputat & determinat, tali ordine: qm̄ primo determinat p̄existem potentiam & cognitionem, ex qua fit habitus principiorū pertinere ad sensum, & hoc ex duabus diuisionibus, cū membrorum differentiis deducit. Deinde conclonem inductam exemplo declarat, ex quo vis multorū singularium vt ex eis fiat principium sciae in proportionato passibili aperitur. vñ habeat sensus tantam efficaciā, deinde subdit, & vltimo modū, quo gñatio ista perficitur ponit &c. Quarto principalr̄ satisfacit simul primis qōnibus &c.

Quae requiruntur ad habitum principiorum generationem. Circa conclonem rñsiuam primę qōni occurrunt duo dubia simul pertractanda pp eorum connexionē. Primum est. an ad gñationem habitus principiorū praeexigatur necessario experimentū, vel non, sed sufficiat cognitio sensitiua interior. Scđm est, an habitus principiorum praeexigat experimentum rōne cognitionis terminorū, an rōne complexionis eorūdem. Ad hanc vltimam dubitationem, a qua ordiendū arbitror qm̄ ex fine sumitur rō eorum quae sunt ad finē, *Ant. And. primo metaphy. q. 5.* Antonius Andr. in qōne 5. primi meta. dicit. ꝙ experimentū non requirit necessario ad hoc vt fiat in nobis cognitio cōplexa principiorū, sed solum ad hoc ꝙ fiat in nobis cognitio incōplexa terminorum. Scđm horum non aliter probat q̄ ex eo ꝙ cognitio intellectus depēdet ex sensu, ita ꝙ phantasma factum intelligibile in actu est id qđ mouet intellectum ad cognitionem incōplexam &c. Primum aūt probat, quia intellectus ex seipso pōt conceptos terminos cōponere & diuidere, & ɔ̄ñr cognoscere principia, qm̄ cognitio cōplexa principiorū ex solis terminis cū lumine intellectus *T. com. 6.* agentis resultat. Vñ (& in primo huius) dr̄ ꝙ principia cognoscimus inquātum terminos cognoscimus. Sed (vt mihi vr̄) opinans p̄dictus a veritate declinauit (dū dixit) ꝙ ad cōplexam cognitionem principiorū non est necessaria experimentalis cognitio. Hoc. n contra Arist. & rationem vr̄. Contra Arist. quidem, qm̄ experimētum est cognitio complexa, cū sit collatio multorum particula- *In proemio.* rium (vt dr̄ in 1. meta.) Habetur. n ibi explicite ꝙ experimentalis cognitio est cognoscere, ꝙ haec herba contulit huic morbo, & similis illi &c. ergo experimētalis cognitio cōplexa est, & complexae ɔ̄ñr deseruit cognitioni intellectus. Vñ & ibi subditur ꝙ ex experimentali cognitione huius & illius herbae fit vl̄e complexum, oīs talis herba est curatiua talis morbi. Scđo qm̄ Arist. hic dicit cognitionem principiorū fieri ex sensu via inductionis, inductio aūt (clarum est) ꝙ ex particularibus cōplexis ad complexum tendit. Contra rōnem autem, qm̄ oportet ponere aliqđ motiuum & determinatiuū intellectus ad talem cōplexionem faciendam: termini aūt accepti (licet si componerentur hr̄ent ex se euidentiam, non sufficiunt tñ ad mouendum determinandum intellectū ad hāc cōpositionem potius q̄ illam.) Experimur nāq; continuę in nobisipsis, ꝙ habemus diu multorū terminorum conceptus absq; notitia principiorū cōplexorum, q̄ ex illorū terminorum cōiunctione constat. Fateor. n. me cognouisse, quid aequale, qđ demere, & qđ remanet, nesciuisse tñ hoc principium, Si ab aequalibus aequalia demas, quę remanent sunt aequalia, & similis rō est in aliis, oportet ergo vltra conceptus terminorū incōplexorum ponere aliquod determinatiuum seu motiuum intellectus ad talem compōnem faciendam. tale aūt motiuum oportet esse sensum, qm̄ ante cognitionem principiorum Arist. nullū motiuum intellectus nouit nisi sensum. ergo necessario cognitio cōplexa principiorum praeexigit sensitiuam experimentalem. Et confirmatur, qm̄ cū ex eisdem terminis variae possint fieri compōnes (vt manifestū est) nisi cognitio experimētalis determinet intellectum ad hanc cōpositionem, nō erit maior rō quare intellectus acquirat hanc cognitionem cōplexam (q̄; vocamus principium) ex illis terminis magis q̄; aliam &c. Praeterea cū particularia extra aīam sint in vno extremo & vl̄is complexio intellectus sit in altero extremo. & in hmōi s̄m Auerroim in libro de sensu et sensato, *In de sensu et sensato.* & nō fiat transitus de extremo ad extremum nisi p media, oportet ptransiri media anteq̄; ad cognitionem vl̄em perueniatur. Constat aūt ꝙ vnum imo vltimum & supremū mediorū ad cognitionem cōplexam principiorū est cognitio experimentalis eorūdē. ergo experimentū praecedere oportet. Fatendum est igir̄ ꝙ ad gñationem habitus principiorū praeexigitur experimentum. (rōne complexae cognitionis) qm̄ est propriū motiuum seu determinatiuū intellectus ad hoc, & qm̄ est medium essentialr̄ ordinatum ad hoc. Sed vt clarior pateat supradictorū, & mōae huius intellectus, notandus est modus quo Arist. hoc in loco putat ex sensus cognitione generari cognitionem principiorū. Hoc. n. plurimū proderit. Cū vidisset Arist. ꝙ intellectus nō mouetur nisi ab intelligibili in actu, & res intelligibiles (prout sunt in particularibus sensibilibus) esse intelligibiles (in potētia valde remota) eo ꝙ plurimum mālitatis habeant, posuit ipsas res intelligibiles deferri primo ad sensus, vt in eis positae sine mā magis appropinquent ad hoc ꝙ fiant intelligibiles actu: deinde qm̄ in sensibus exterioribus & cōi positę multas hñt conditiones māles posuit eas poni in cogitatiua, vt spūaliores sint & magis proxime intelligibilitati. & qm̄ simplex cogitatiuae operatio non sufficit vlr̄, ad hoc vt res per eam cognita sit tantae spūalitatis vt possit actione intellectus agētis fieri actu intelligibilis, posuit frequentem conuersionē & operationē cogitatiuę, circa eādem rē disponere rem illam vt cogitatā, ad hoc vt proxima sit intelligibilitati in actu, & habilis sit vt eā transferat intellectus agens in ordinē intelligibilium in actu. Habēt autem vim taliter disponendi hmōi actus frequētati pro quanto hñt vim collectiuam, & adunatiuā particulariū in vnū quasi vl̄e (ꝙ est obiectū experimentalis habitus) qui ex frequētia talium actuum gñatur. cum. n. terminus vltimus istius pcessus sit cognitio vere vl̄is, cōsentaneum est, vt id ꝙ vltimum mediū & simillimū termino est, sit quasi vl̄e (ꝙ vl̄e confusum possumus appellare.) Sic aūt re disposita & reducta ad tātam spūalitatem, operatione intellectus agentis fit verae vl̄is & intelligibilis in actu, & mouet ɔ̄ñr intellectum possibilem ad sui cognitionē &c. hic est modus ab Arist. hic positus &c. vt patet. Tum ex eo qđ dicit ꝙ ex experimentali cognitione fit cognitio vniuersalis. constat. n. experimentū ex frequentibus memoriis fieri, vt in textu dr̄. Tum ex eo ꝙ vl̄em cognitionem quiescentem in aīa fieri addit. non. n. est dubiū ꝙ de quiete a varietate inuēta in particularibus loquar̄, ad q̄; omnimodam quietē rei cognitae, non pōt ex particularibus tumultibus veniri īmediatae, sed mediante experimētali cognitione in qua res a varietate plurimū recedit, & iam quasi quieta est p priuationem exteriorū mutationum. Tū ex eo ꝙ comparat rē semel phantasiatā vni pugili, q principium pugnae esse non pōt, rem aūt frequenter cogitatam in diuersis &c. multitudini, q̄ principiū pugnae est. Tū ex eo ꝙ ad declarandum qūo ex sensitiua cognitione fit cognitio vl̄is principiorum explicitae assumit ꝙ sensus cognoscit quodāmodo vl̄e &c. Tum qm̄ p modum inductionis cognitionem vl̄em ex sensu fieri asserit.

Dicendum est ergo ad primū dubiū, ꝙ ad gñationem habitus principiorū non sufficit quaecūq; cognitio sensitiua

tiua interior etiã cogitatiuæ, sed requiritur frequẽs actus cogitatiuæ circa idem formaliter &c. vt probatum fuit. & signis pluribus apparet. Primo in pueris, in qbus (nõ quia careant actu cogitatiuæ, sed quia propter multitudinem humidi fluentis. nõ figit cogitatio) impedit vsus intellectus. Scdo in nobis experimur & multa cogitantes aciem intellis figere non possumus. vt vsũ limpidũ habeamus. Tertio quia ab oibus pbis vnanimiter cõcedit ꝙ ob meliorẽ vel peiorẽ dispõnem phantasmatũ in hoc & in illo. & in eodẽ (diuersis tpibus) melius vel peius intelligere fit: sunt. n. hæc oia signa ꝙ oportet phantasmata disponi & spiritualiora reddere, vt possent intellectui offerri, & actu intelligibilia fieri, quod frequentia actuum facit adunando, vt dictum est &c.

Ad scdm. Ad scdm vero dubiũ, dicitur ꝙ ad cognitione in complexã terminorum primorũ principiorũ, experimentũ nõ proprie dcm exigitur, sed multiplicata apprehẽsio illius termini in parte sensitiua sufficere vr̃, qm̃ cognitio incõplexa terminorũ, requisita ad cognitionem primorũ principiorum non est notitia cõpleta quid rei terminorũ sed est notitia cõfusa & parũ vel nihil excedens cognitionẽ quid nominis. Ad talẽ autẽ cognitionẽ habendã, quia vniuersalis est & quiescẽs oportet frequentẽ cognitionẽ sensitiuam adunantem præcedere: quia vero confusa cognitio est experimentum proprie dictum quod collationem & cõplexionem sonat exigi non video &c. Ad cognitionem vero cõplexam principiorum, quæ proprie cognitio principiorũ actualis vel habitualis dr̃, præexigitur, vt dictũ est, experimentalis cognitio illius cõplexionis. oportet. n. non solũ conceptus terminorum vses gñari, sed etiam cõpõnem eorum, quæ ita se habet ad cõplexionem experimentalem, sicut cognitio terminorum ad frequentem apprehensionẽ sensitiuã illorũ. Ad rõnem aũt Antonij Andreæ in oppositum dicitur, ꝙ principia sunt euidentia ex proprijs terminis, sic iam cõpositis. vel (& idem est) si taliter cõponanẽ eorũ termini ab intellectu, sed taliter cõponi nequeunt, absq; experimento determinatiuo intellectus ad hoc &c. Vnde qñ dicitur, ꝙ principia ex solis terminis lumine intellis cognoscuntur, nõ excluditur adminiculum sensus, sed tantũmodo termini medii, sic. n. principia cognoscimus in quantũ terminos cognoscimus, quia absq; alio medio termino cõplexũ illud, quod principiũ est, euidens est, & nõ quia absq; experimentali complexione compõ intellectus fiat &c. Ex his autem, quæ diximus, nullus arbitretur meæ opinionis esse, ꝙ omnem compositionem intellectus oporteat præcedere cõpositionem experimentalem similem illi &c. hoc enim nõ teneo: neq; sequitur ex dictis: sermo enim noster versatus est circa generationem illius compositionis intellectus, quæ non fit ex præexistenti habitu, & non circa omnem, quare

Habitus principiorũ an acquisitus vel naturalis. Cap. 1 Circa eandem conclusionem notandũ est: ꝙ habitus primorum principiorũ, neq; est pure naturalis: neq; pure acquisitus, sed partim ab intra & partim ab extra. vt enim dicitur in. 2. Ethi. Virtutum semina a natura sunt in anima nostra: ipsę aũt virtutes in actu ex actibus nostris sunt, sed inter virtutem, qua bene intellectus noster se habet circa principia, & alias tantũ interest, ꝙ cum oẽs virtutũ habitus ideo aliqualiter a natura sint, quia in nobis a natura congenitũ est, tam principiũ passiuum q̃ actiuum earum, cætere virtutes a principiis naturalibus non oriuntur immediate & ꝓxime, sed medijs virtutibus superioribus, principiorum autem habitus, ipsa naturalia principia tanq̃ proximas causas sibi vendicat. Quia igit cognitio principiorũ a lumine intellectus agentis proxime emanat, & sensuum cognitio non nisi vt determinatiua passiui principii i. intellectus ad talem cognitionem concurrit, ideo Aristo. dixit, ꝙ habitus principiorũ neq; ab aliis habitibus fiunt, sicut cætere virtutes: neq; ita a natura ꝙ determinati omnino sint, sed in potentia proxima tam passiua q̃ actiua sunt inditi ad perfectionis terminum reducendi seruitio sensuũ experientiam determinatiuam ministrantium. vt sic non solum inchoatiue, sed radicaliter sint a natura completiue autem ab extra &c.

Nec mireris si pluraliter Aristoteles habitus principiorum nominat, quoniam speculabilium & agibilium nõ sunt eadem prima principia &c.

Sensus vniuersalis, sentire vero particularis est. pri. huius cap. 23. Circa eandem conclusionem notandum est, qũo sensus sit vniuersalis, sentire vero particularis, vt perfecte intelligas propositiones has, diligenter inspicias glosam. S. Tho. in hoc loco, & addito ea quæ in 23. cap. primi libri diximus de hac re. Ex his enim illucescit quomodo operatio partis sensitiuæ attingere potest vniuersale &c. & quomodo non &c.

An sensus sit certior intellectu, Circa eandem conclusionem dubitatur, quoniam ibi dicitur, ꝙ sensus est incertior intellectu, hoc enim non videtur verum, quoniam cognitio illa, quæ est principiũ omnis nostræ cognitionis, & in quam resoluitur est certior cæteris. Cognitio aũt sensitiua est, & a qua oĩs nr̃a. intellectualis notitia ortum habet (vt in textu dicitur) & ad quã omnis nostra cognitio resoluitur. Tum qm̃ primum in compositione est vltimum in resolutione. Tum quia vt in tertio cœli dicitur. notitia tam practica q̃ speculatiua, cuius iudicium non peruenit vsque ad singularia, vnde incoepit perfecta non est &c. Ad hoc breuiter dicitur, ꝙ absq; dubio intellectualis euidentia est certior sensitiua. Tum quia intellectus operationes sunt immateriales, & per hoc a varietate, quæ causa est incertitudinis remotæ sunt. Tum quia lumen intellectus agentis efficacius & in se est, & operatur in intellectu principiorum q̃ quodcũque medium in sensu. Nec est verum ꝙ cognitio sensitiua sit prima in componendo notitiã intellectiuam, licet sit prima ordine originis. Ad hoc. n. ꝙ aliquid sit primum in componendo (nisi ęquiuoce loquamur) exigitur ꝙ illud ingrediatur compositum. constat autem ꝙ cognitio intellectiua non integratur ex sensitiua, sed fit ex illa in genere causæ efficientis ministratiue &c. Similiter auctoritas Aristotelis nihil obstat, quoniã aliud est notitiam sensitiuam esse principium in quod resoluitur intellectiua, & aliud est eam esse principium ad quod oportet terminari cognitionem intellectiuam. Primum enim negamus, quoniam nimis vilificat intellectum, & magnificat sensum. Sequeretur enim sensum esse causam principalem intellectiuæ certitudinis & euidentiæ, quod intellectus agentis opus est. Secũdum autem (secundum sententiam peripateticam, quam sequimur) verum esse oportet, quoniam sine phantasmate, nec accipere, nec exercere intellectiuam cognitionem potest anima. Et vt in loco allegato dicitur, sicut iudicium artis, quod nõ extendit se vsq; ad singularia, imperfectum est (eo ꝙ finis practici intellectus opus est) ita iudicium speculatiuum nisi vsq; ad naturas rerum in singularibus existentes, per sensus representatas pertingat perfectum non est, eo ꝙ philosophia non quæritur vt loquamur in aere, sed vt de rebus realibus quas vniuersum integrare cernimus cognitionẽ habeamus, propter quod ligatis sensibus somno vel infirmitate, aut passione iudicium intellectus impeditur &c. Quare autem ab hoc anima humana liberari in hac vita non potest alterius negocii est. Et sic sit præsentis operis finis in quo si qua falsa sint omnes cuiusque ordinis viros rogo (vt passionibus reiectis) dum superstes sum aut verbis, aut scriptis arguant: gratissimum. n. mihi erit ab errore reuocatum esse, & opiniones meliores amplecti. Si autem veritati consona deprehendẽt, ob diui Thomæ gloriam pro qua hoc onus suscepimus dilatent. Gratiasque mecum agant Saluatori nostro Iesu Christo, Qui opus hoc in conuentu Brixiensi: Anno christianæ salutis Millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, In die sacratissimæ natiuitatis suæ consummari concessit &c.

Expliciunt Additiones in libros Posteriorum Analyticorum. Fratris Thomæ Caietani ordinis Predicatorum, ac sacræ theologiæ professoris & post cardina. s. Xysti castigatissime.

Commentaria fratris Thomæ de Vio Caietani ordinis Prædicatorum: ac sacre theologiæ professoris, cardinalis S. Xysti in libellum S. Thomæ de Ente et essentia.

Tex. 33.

Quia paruus error in principio magnus est in fine secundum philosophum Primo Cœli & Mundi: Ens autem & essentia sunt quæ primo in intellectu concipiuntur, ut dicit Auicenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horũ difficultatem aperiendam dicendum est, Quid nomine essentiæ & entis significetur: & quomodo in diuersis inueniuntur: & quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genus, species, & differentias.

ca 5 in principio.

OPVS istud insigne in duas partes diuiditur principales, in procemiũ. s. & tractatum. Incipientẽ ibi (Sciendum est &c.) In procemio artem rhetorice seruando tria agit Primo reddit auditores beneuolos vtilitatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ratione, omnis errans circa principia oĩum intelligibiliũ magis errabit circa alia, oĩs errans circa essentiã & ens errat circa principia oĩum intelligibilium. ergo omnis errans circa essentiam & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessariũ est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorum ignorantia accidunt. huius rationis maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cœli textu cõmenti. 33. Minor autem probatur auctoritate Auic. 1. suæ meta. cap. 5. Ad euidentiam maioris & suæ probationis scito. Quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur. Et quia principium est magnũ in virtute, vtpote virtualiter cõtinens omnia principiata. ideo error in principio paruus in fine efficit magnus. Crescit. n. error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, vt manifeste patet in principio biuij in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

ca 5. in principio.

Qõ 1. De primo cognito.

Ad euidentiam minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita. an. s. ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nr̃o. In hac qõne quinq; agam. Primo declarabitur in quo stat difficultas qõnis. secũdo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis. tertio ponetur opinio S. T. & impugnabitur simul opinio Sco. quarto arguetur contra dicta S. T. & respondebitur. quinto satisfiet argumentis principalibus.

Quo ad primum notandum est, q̃ vle, qd̃ tñ ab intellectu directe cognosci supponimus, duplicẽ habet totalitatem est enim totum diffinibile, & est totum vle. Differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primo, quia totalitas diffinitiua fundatur supra actualitatem rei, totalitas autem vlis supra virtutem seu potestatẽ. Secundo quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista vero est in ordine ad inferiora. Tertio, q̃a illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vle, ita habet duplicem cognitionem cõfusam, & duplicem distinctã. Prima cognitio cõfusa est, qua cognoscitur vt totum diffinibile non resoluendo in partes diffinitiuas. Secũda cognitio confusa est, qua cognoscitur vt totum vle non cõponendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totum diffinitiuum resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusæ. Secunda distincta est, qua cognoscitur totum vle cõponẽdo ipsum cũ suis partibus subiectiuis, & hæc respondet secundæ confusæ. Differunt autẽ illæ duæ cognitiones confusæ inter se tripliciter. Primo, quia prima cognitio respicit obiectum vt totum diffinibile, secunda vero vt totum vle. Tertio, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secũ cõpatitur. Secũda vero cõpatitur secum notitiã distinctã eiusdem obiecti, in eo q̃ totum diffinibile, vtpote nõ sibi oppositã. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. tertio quia prima naturaliter est prior secũda. Ex quibus pono verbalem drĩam. Et prima vocet̃ cognitio confusa actualis, scd̃a vero notitia virtualis cõfusa. & merito, eo q̃ prima cognitione cognoscitur confuse id, quod actualiter in obiecto reperitur, secunda vero cognoscitur confuse id. quod virtualiter in obiecto includitur. Illæ vero duæ distinctæ cognitiones differunt etiã tripliciter. Primo, quia prima cognitiõe penetratur res, vt totum diffinibile, scd̃a vero vt toto vle. Secundo, q̃a prima cõpatitur secũ eiusdẽ obiecti aliquã cognitionem confusam, vniuersalem. s. vtpote sibi non oppositã. scd̃a vero nullã confusam secũ cõpatitur, cũ notitia enim animalis cum suis speciebus nõ stat ignorantia animalis in se. & ex hac sequitur tertia drĩa, q̃ scd̃a distincta infert primam, & non econuerso Ex quibus pono etiam hic verbalem differentiam, & prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda vero notitia distincta virtualis, & merito, quia prima penetratur res secundum id quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id quod virtualiter in ea includitur.

EX his elicio primo diffinitiones istarum quatuor cognitionum, deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum, ideo a distinctis incipiendo dicitur, q̃ cognitio distincta actualis est, qua penetratur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est, qua citra penetrationẽ cognoscitur id quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est qua obiectum secundum id quod virtualiter in ipso includitur non perfecte cognoscitur.

Coordinationes harum cognitionum sunt istæ prima est cognitionum confusarum actualium. secunda confusarum virtualium. tertia distinctarum actualium. quarta distinctarum virtualium. In prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa non penetrando tamen, & cognitio, qua cognoscitur corpus vt corpus, & qua corpus animatum vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic, semper absq; penetratione. i. absque hoc q̃ habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositæ supradictis, s. qua substantia & qua corpus & qua animal & qua homo qdditatiue cognoscuntur. In secunda sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, corpus animatum, & animal cognoscuntur non cõponendo cum inferioribus suis In quarta sunt cognitiones his oppositæ, s. qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur totum vle, s. cũ suis partibus, & qua corpus sibi cũ suis ptibus subiectiuis penetrat. & sic de aliis. Cũ ãt vt ex dictis patet, ordo cognitionum confusarum actualium sit via originis prior cæteris primum cognitũ in ordine cognitionis confuse actualis, erit primum cognitum simpliciter. & sic cum hic quęramus, quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis. nihil aliud dubitamus nisi quid sit primum cognitum in ordine cognitionis cõfuse actualis Stat ergo inter nos & Scotũ difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confuse actualis via originis primum cognitum sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij trombete qui hanc quæstionem mouendo adducit opinionem. S. T. ex prima parte. q. 85. art. 3. etenim a. S. T. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales, de quibus est hic tota quæstio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se. cõparauit quoq; distinctam actualem superioris distincte virtuali eiusdem. comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtuali eiusdem comparauit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem obiecti. vt patet intuenti. & hoc de primo.

1. q. 85. ar. 3. S. T. ... ex a positum.

Quo ad secundum Scotus primi sententiarum dis. 3. q. scd̃a ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primo mouet sensum. Et probat tribus rationibus. Prima est, causæ naturales non impedi

Opio Scoti cũ suis rationibus ex 1 di. 3 q. 2 et q. Ant. Tromb.

tæ producunt primo perfectissimum effectum, quẽ pñt primo producere patet ista: quia agunt ſm vltimum potentiæ suę. sed agentia ad primum actũ intell'is sunt causæ naturales nõ impeditæ: ergo producunt primo perfectissimum effectũ: quẽ possunt primo producere. talis effectus non est nisi conceptus actualis confusus speciei specialissimæ: ergo &c. ꝓbatur hoc vltimo assumptũ: q̃a si talis conceptus. s. perfectissimus sit conceptus cõioris, sequitur ꝙ nunq̃ illa agentia poterunt producere conceptũ speciei specialissimæ. tenet ꝯñtia, quia nũq̃ aliqua potentia potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu. conceptus aũt speciei specialissimæ est perfectior cõceptu cõiori, sicut totum sua parte. Et cõfirmaẽ inq̃t Ant. Trõbeta, qñcunq̃ sunt aliqua duo naturalia agẽtia æque approximata passo debite disposito id quod est actualius præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum: sed rationes obiectiuæ speciei specialissimę, & cuiuscunque superioris sunt hmõi. s. ꝙ species specialissima est actualior: ergo species specialissima prius producit effectũ suum quam genus. Secunda ratio est ista, termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltimo

ca. 3. circa medium. actualiter noti via doctrinæ patet ista ex Auicen. 1. Metaphysi. cap. 1. dicente, ꝙ meta. est vltima ordine doctrinæ: sed termini illi sunt vlissimi. ergo vliora nõ sunt pri' nota actualiter. Et confirmatur, ait Ant trõbeta: q̃a ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinẽ cognoscibilium quo ad nos: si ergo Metaphysica est vltima quo ad nos: ergo termini sui erunt etiã vltimo noti quo ad nos. Tertia rõ est ista, si oporteret ante speciei conceptum concipere vliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnũ tpis interuallũ accideret anteq̃ intellectus cognosceret speciem. tenet ꝯñtia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimũ. Quarto ad idem arguit Anto. trombe. sic, id prius cognoscitẽ, qđ est facilioris abstractionis: sed ipẽs specialissima est facillimæ abstractionis: ergo species specialissima prius cognoscitur. probatur maior, quia cũ intellectus non intelligat nisi abstrahendo, sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia a similioribus facilior ẽ abstractio, q̃ a dissimilioribus, indiuidua aũt vnius speciei, a quibus abstrahiẽ genus, seu quoduis superius. Quinto, id vl'e prius cognoscitur ab intellectu cuius singulare fortius mouet sensum: sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, q̃ cuiuscũq̃ superioris singulare: ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet, quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primo, sensus mouetur a singulari. ergo maxi-

2. topicorũ. me mouetur a maxime singulari (per regulam topicã. sicut simpl'r ad simpliciter) sed maxime singulare est singulare speciei specialissimæ, quia est determinatũ non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturę determinatæ, non amplius determinabilis per aliam naturam: quod indiuiduis superiorũ nõ conuenit. ergo &c.

Secundo probatur eadẽ minor sic: singulare actualius fortius mouet sensum: sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cum sit perfectius, cum ad alia singularia addat. ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet.

Sexto sic, compositius est prius notum: species specialissima est compositior omnibus superioribus: ergo species spãlissima ẽ prius nota oĩbus superioribus. maior ha-

Cap. 3. ca: de differentia. betur a Cõmentatore primo physicorum, commento tertio, Minor a Porphyrio dicente ꝙ species abundat a genere, & hoc de secundo.

Quid sit primo cognitum secundũ veritatem. Quo ad tertium ponuntur duæ conclusiones. Prima est, ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali. Anteq̃ hæc conclusio probetur duo præmittam. Primo declarabo quid nominis subiecti conclusionis. s. quid sit dicere ens concretũ quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddã quod præsupponit ipsa conclusio. Circa primũ scito ꝙ ens sub triplici conditione potest terminare actũ intellectus. Primo vt habet conditionem istam, quę est abstractio totalis (non dico a singularibus) sed a speciebus & a generibus. Secundo modo vt habet conditionem istam, quæ est abstractio formalis, similiter a specieb' & generibus. Tertio modo vt neutram istarum cõditionum habens, abstractum tamen a singularibus. primo modo, ens nõ est pertinens ad hanc quæstionem, quia ipsum vt sic est totum vl'e, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis, & forte adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili, quia nõ est separatum aliqua dictarum abstractionum a quidditate specifica vel generica. Ad horum faciliorem intelligen- *Nota doctrinam de abstractione totali et formali a Doctore dilucidius q̃ ab aliis hic absolutam.*

tiam nota, ꝙ sicut est duplex cõpositio. s. formæ cũ materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio ꝑ intellectũ. s. qua formale abstrahitur a materiali, &, qua totum vl'e abstrahitur a partibus subiectiuis. ſm primã quãtitas abstrahitur a materia sensibili iuxta sc'dam animal abstrahitur a boue & leone. primã voco abstractionem formalem, secundam vero voco abstractionem totalem, eo quia quod abstrahitur prima abstractione est vt forma eius a quo abstrahitur, quod vero abstrahitur secũda abstractione est vt totum vl'e respectu eius a quo abstrahitur. Differunt aũt hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primo, quia in abstractione formali seorsum vterq̃ conceptus completus hẽ, eius. s. qđ' abstrahitur. & eius a quo abstrahitur. i. formalis & materialis. ita ꝙ conceptus alter alterum non includit. linea enim in eo ꝙ linea habet complete suam diffinitionem non includentẽ materiam sensibilem, & econuerso, materia sensibilis lineæ habet cõplete suã diffõnem non includentem aliq̃d lineæ: in eo ꝙ linea, aliter diffõnes naturales abstraherẽt a materia sensibili. In abstractione vero totali non remanet seorsum vterq̃ conceptus cõpletus, ita ꝙ alter alterũ non includat, sed vnus tm̃, eius. s. qđ' abstrahitur. Quando. n. abstraho ai[illegible]b hoĩe nõ præcidunt se inuicẽ conceptus hominis & aĩalis, sed tm̃ conceptus aĩalis non includit conceptũ hoĩs: hõ enim non est intelligibilis sine aĩali. Fundamentũ huius dr̃iæ est, ꝙ illa abstractio fit per cõsiderationẽ alicuius, qđ ẽ de rõne inferioris, & ꝑ remotionẽ. i. nõ cõsiderationẽ alicuius, qđ est de rõne illiusmet inferioris. Abstrahiẽ. n. animal ab hoĩe per hoc, ꝙ intell's cõsiderat in homine aĩal & nõ rõnale, quorũ vtrũq̃ est de rõne hominis Illa autem abstractio nõ fit per considerationem alicuius quod sit de ratione materiæ, & per nõ considerationẽ alicuius qđ sit de illius rõne, sed potius fit per separationẽ eorũ, quæ sunt de rõne formalis ab his, quæ sint de rõne materialis, & ecõuerso, vt exẽplũ datũ ostendit. Sc'do differunt, quia per abstractionẽ formalẽ oritur in eo ꝙ abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas in abstractione vero totali oritur in eo, ꝙ abstrahitur potentialitas, confusio, & minor intelligibilitas. Tertio differunt, quia in abstractione formali quanto aliquid est abstractius, tanto est notius naturæ, in abstractione vero totali quanto est abstractius, tãto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarũ est: quia abstractio formalis fit per separationem a materialibus, potentialibus, & hmõi. Abstractio aũt totalis fit per separationem a specificis actualitatibus, a quibus quãto aliquid est abstractius, tanto est potentialius, cũ genus potestate contineat inferiora, & tanto est minus intelligibile, cum actus secundum se sit notior potentia, sexto Metaphysicæ. tex. cõmenti sc'di. *T. cõ. 2.* Quarto differũt, q̃a penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificãtur, vt patet sexto Metaphy. in principio. Abstractio aũt totalius cõis est oĩ scientiæ. propter quod (metaphysicalia, vt sic,) nõ cõparantur ad naturalia per modũ totius vl'is ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia sicut & mathematicalia. licet. n. gradus metaphysicales sint vliores aliis, & cõparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo ꝙ eidẽ potest vtraq̃ abstractio cõuenire, tamen inquantum stant sub cõsideratione metaphysicali non sunt vlia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia. & hoc est valde notandum. Patet ergo qũo ens qñq̃ habet abstractionem formalem, qñ. i. cũ præcisione ceterarũ rõnum genericarũ & specificarum accipitur, & qũo qñq̃ habet abstra-

ctionẽ totalem, qñ.ſ. vt totũ vĩ poteſtate includens cęte ra genera & ſpecies conſideraſ. Patere etiã põt ꝙ nũc intendimus, qũo ens ſit concretũ quidditati ſenſibili, cũ.ſ. neutra illarum abſtractionum fulcitur, ſed in quidditate ſenſibili abſtracta a ſingularibus abſque aliqua ſeparatione inſpicitur, & ſic eſt manifeſtum quid ſignificetur nomine entis concreti quidditati ſenſibili.

Ens poſſit cognoſci cognitione actuali confuſa velut.

Id vero quod præſupponit concluſio eſt, ens poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa, quod Scotiſte negant tenentes ens non poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa, ſed diſtincta tãtum. & probant ſic. Id quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem non poteſt cognoſci cognitione confuſa actuali: ens habet conceptum ſimplicem: ergo. Maior patet ex eo ꝙ cognitio confuſa actualis fit cũ intellectus fertur in obiectum ſm id quod actualiter in eo includitur, neſciendo reſoluere in partes rõnis illius obiecti: in id autem, quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem non contingit intellectum ferri ſm aliquid & ſm aliquid non, aliter conceptus eius eſſet cõpoſitus minor patet, quia conceptus entis eſt irreſolubilis. Vt autem videatur ꝙ concluſio nõ præſupponit aliqd falſum, & pateat inſufficiencia huius rationis. Aduertas, ꝙ ſicut de rõne cognitionis diſtinctæ actualis non eſt ꝙ obiectũ cognoſcaſ per reſolutionẽ in partes rõnis vt patet: cũ diſtincte cognoſciſ ens, ſed eius ratio ſtat in hoc ꝙ obiectũ penetretur ab intellectu ſm omne quod actualiter in illo inuenitur, ſiue hoc fiat per reſolutionem obiecti in ptes rationis, ſiue fiat ex claro intuitu obiecti ſimplicis, ita non eſt de rõne cognitionis cõfuſæ actualis ꝙ intellectus intelligat obiectum ſecundum aliquid, & ſm aliquid ignoret, ſed ſufficit ꝙ intellectus feratur in obm ipſum actualiter & non penetret eius actualitatem, ita ꝙ in hoc ſtat ratio cognitionis confuſæ actualis ꝙ intellꝰ feratur in obiectum ſecundum id quod actualiter in eo eſt non penetrando ipſum Siue aũt hoc contingat ex eo ꝙ obiectũ eſt reſolubile in plures conceptus, ſiue ex alio per accidens hoc ſe habet ad cognitionẽ confuſam actualem, & ſic ratio Scoti aſſumit maiorẽ falſam, & ꝓbationem peccantem fallacia cõſequentis ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiuæ, a negatiua vnius modi cognitionis cõfuſæ ad negatiuam omnis modi. Et ꝙ ita ſit & ꝙ ens et quodlibet ſimplr ſimplex poſſit cognoſci cognitiõe confuſa actuali probo ſic. Qñcũq; intellꝰ fertur in ens actualiter ipſum cõcipiendo & neſciendo ſeparare ens a ſubã & accñte, habet de ente cognitionẽ confuſam actualem: ſed multorum hoium intellꝰ ẽ hmõi: ergo &c. maior ſic manifeſtaſ. quia cum intellꝰ actualiter fertur in ens, & in neſcit ſeparare propriam eius rõnem a rõnibus propriis ſubæ & accidentis, aut habet cognitionem cõfuſam, aut diſtinctã: non diſtinctã, qa effectus in ſepabilis cognitionis diſtinctæ eſt ſcire illius obiecti drñam ab aliis. ergo cõfuſam. & cũ poſitum ſit ꝙ ſit cognitio actualis, ſequitur ꝙ ſit cognitio confuſa actualis. Minorem experientia docet: videmus n. multos p plures annos exercitatos in ſtudijs adhuc neſcire diſtinguere rõnem propriã entis a ſubſtantia & accidente, quos neſcire, habere conceptũ actualem entis fatuum eſt dicere & contra ſenſum. cõſiderãt n. ens ſm id quod actualiter in ſe habet, & totum attingũt. ſed quia non totaliter comprehendunt, ideo neſciunt ipſum ab aliis ſeparare reſtat igitur præſuppoſitum in noſtra concluſione ſolidum, & falſum eſſe ꝙ ens ſola cognitione actuali diſtincta cognoſcatur. Nunc ſupereſt probare concluſionem, quam habes quo ad primã partem a. S. T. & Auicen. dicentibus, ꝙ ens eſt id, quod intellectui noſtro primo imprimitur. probatur ergo ſic concluſio conceptus imperfectiſsimus oĩum eſt primus via originis: ſed conceptus actualis confuſus entis eſt cõceptus imperfectiſsimus omniũ: ergo eſt primus via originis. maior patet. quia imperfectiora ſunt priora via generationis. 9. Metaphy. t. c. 15. Minor etiã eſt de ſe euidens. quia omnis alius conceptus cũ addat ad entis cõceptũ eſt perfectior illo, ſicut totũ ſua parte. Rñdet Ant Trõbeta. ꝙ perfectio cõceptus eſt duplex. perfectio obiectalis & perfectio euidentiæ: ille conceptus eſt perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius poſitiue, ille aũt eſt perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Ariſ (in procemio Metaphy.) Vnde, ſi in argumento ſit ſermo de perfectione obiectali maior eſt falſa & minor vera, ſi de perfectione euidentiæ maior eſt vera & minor falſa Contra & probo ꝙ minor ſit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita ꝙ conceptus actualis confuſus entis ſit imperfectiſsimus quo ad euidentiam. Ille conceptus eſt omnium ineuidentiſsimus, ſub quo intellectus poſitus magis remotus eſt a cognitione aliorũ oĩum ꝗ ſub quocunq; alio conceptu conceptus actualis confuſus entis eſt hmõi ſ. ꝙ intellectus hñs ipſum magis diſtat ab aliorum cognitione ꝗ habens quẽcũq; aliũ conceptũ: ergo conceptus actualis cõfuſus entis eſt ineuidentiſsimus oĩum. maior patet ex eo. ꝙ euidentia conceptus cum ſit propria perfectio intellectus, quanto maior eſt, tanto intellectum magis propinquum reddit ad aliorum cognitionem, præſertim cum intellꝰ ex euidentibus ad ineuidentia naturaliter procedat. Minor vero probatur ſic, quandocunq; ſunt aliqui duo conceptus, quorũ vnus actualiter alterum includit, & nõ econuerſo intellectus habens illum, qui actualiter includit alterum, eſt in proximiori diſpõne ad cognoſcendũ reliquum ꝗ econuerſo. modo conceptus entis ita ſe habet ad alios ꝙ ipſe alios non includit, alii vero actualiter ipſum includunt ergo intellectus habens conceptum entis magis diſtat ab aliorum cognitione ꝗ habens quẽcunq; alium cõceptũ. Et confirmatus per Sco. dicẽtem, ꝙ pars rationis actualiter intellectæ eſt ſatis proximum intellectum, adeo vt proximius eſſe non poſſit. Illud autẽ, quod adducit ex procemio metaphy ꝙ euidentia attenditur penes obm pauciora actu includẽs: ad propoſitũ non eſt. qm̃ certitudo illa eſt certitudo obiectalis. ſermo aũt noſter eſt de euidentia ſe tenente ex parte intellꝰ, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad ſibi ineuidentia & incerta. Secundo probatur eadem concluſio ſic cognitio primorum principiorum eſt prima cognitio cõplexa. ergo cognitio entis eſt prima cognitio incomplexa. añs patet ex eo ꝙ cognitio, quæ eſt a natura debet p̃cedere eam quæ eſt ex induſtria, & ex eo ꝙ in oĩum ſunt notitia etiã in pueritia, & ex eo ꝙ p̃ſupponuntur ad qdlibet diſcere. vt hr̃. 1. Poſte. ꝯñtia vero ꝓbatur, qa cum ens ſit terminus ille. ex quo cõficitur principiũ primũ, ſi ens non eſſet primũ cognitum, ſed aliquid aliud, poſſet tunc fieri alia cõplexio ab intellectu, adhuc nõ habita notitia primi principii &c. Contra ipſam poſitionem Scoti arguitur, ſpẽs ſpecialiſsima non eſt obiectum confuſiſsimũ ſimpliciter: ergo cognitio eius actualis cõfuſa non eſt prima ſimplr, & ꝯñr ipſa nõ eſt primũ cognitũ, ꝯñtia tenet ex põne aduerſa dicẽte, ꝙ iõ ſpẽs ſpãliſsima eſt primũ cognitũ, qa eſt cõfuſiſsima Añs ꝓbaſ ſic, genus eſt confuſius ſpẽ, ergo ipſa: nõ eſt cõfuſiſsima. ꝯñtia iterum eſt nota. añs probatur. qđ plura cõtinet eſt cõfuſius: genus plura continet ꝗ ſpẽs: animal n. continet plura ꝗ homo ergo &c. Reſpondent ꝙ cõtinentia eſt duplex, quædam actualis quædã potentialis: & ꝙ id eſt cõfuſius qđ plura continet actualiter nõ potentialiter. mõ genus cõtinet plura in potẽtia, ſpẽs aũt in actu, & ideo ſpecies eſt cõfuſior. Contra. confuſius eſt quod continet plura ſine ordine ꝗ quod continet plura cũ ordine. ſed cõtinẽs actualiter continet plura ordinate, ſpecies n. ordinate continet partes diffinitiuas, continens aũt in potentia cõtinet plura ſine ordine. ergo continens plura potentialiter eſt confuſius. Rñdet Ant. Trombeta ꝙ genus continet ſpecies ordinate & non ſine ordine, eo ꝙ nõ reſpicit eas niſi medijs differentiis, quæ ſunt valde ordinatæ. Contra, genus non continet ſpecies & differentias in actu, ſed in poteſtia (vt dicit Porphyrius.) ergo cõtinet eas indiſtincte. tenet conſequentia, quia actus eſt qui diſtinguit. 7. metaſex. cõ 49. tunc vltima continet indiſtincte. ergo nõ ordinate. tenet cõſequentia, quia ordo abſq; diſtinctione non eſt imaginabilis (etiã ſi fingendi deſ lnia.) Quod autẽ dixit genus. ſ. non reſpicere ſpecies niſi medijs differentiis ordinatis, non iuuat. eo ꝙ non ſolũ ſpecies, ſed etiã drias inter ſe ordinatas genus abſq; ordine continet, vt probatum eſt. Aduertas hic ꝙ confuſio non ſequitur conti-

Tex. 15.

Lec. 2.

T. c. 5.

c. de differentia. Tex. 49.

Plura ſine ordine confuſa ſunt.

nentiam plurium, vt Scotiste fingunt, sic enim vniuersum esset maxime confusum, sed continentiam plurium sine ordine. vnde prouerbium est vbi pluralitas sine ordine ibi confusio &c.

Qualis ordo est inter conceptus quidditatiuos.

Secunda cōclusio est ista, inter conceptus actuales confusos prædicatorum quidditatiuorum non est essentialis ordo originis. ꝓbatur sic. qñcunq; sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis impōle ē extremos gñari nō genitis intermedijs: ista patet de se, alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos sed de facto habemus conceptus confusos actuales extremorum absque intermediorum conceptibus: ergo nō est inter eos essentialis ordo originis minorem experientia declarat. experimur nāq; nos concipere hoīem & sub̄am. & tñ intermedia ignoramus nō solū distincte, sed confuse. caremus .n. cōceptibus proprijs eorū, quibus actualiter in ipsa dirigatur intellectus acies, & non solū ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio conuincit me, ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarū dicentium ꝙ est ordo essentialis inter conceptus confusos, non enim possunt soluere hanc rationem. Sed immediate contra hæc obijcitur sic, inter conceptus actuales superioris, & inferioris non est ordo essentialis originis: ergo ita pōt primo gñari conceptus spēi spālissimę sicut entis, qđ est contra primā conclusionem. tenet cōsequentia, quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest. Ad hoc dico negādo consequentiā. licet .n. non sit ordo essentialis inter oēs conceptus confusos, est tñ talis ordo inter conceptus entis & quęcūq; alium. Nec hoc est voluntariū, eo qđ conceptus entis est quædā forma gñalissima ipsius intellš, sicut forma corporeitatis est forma gñalissima ipsius materiæ. vnde sicut inter formā corporeitatis & alia est ordo essentialis, nō aūt īter alias forāas inter se, ita inter cōceptū entis & alios, nō aūt inter alios inter se. pōt. n. post conceptū entis qđcūq; aliud cōcipi, siue sub̄a, siue accñs, siue species, siue genus. est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij: statim. n. præsentatum ens ab oībus cognoscitur. & ideo ipm oportet esse prius alijs essentialiter, sicut vl̄r actus naturalis præcedit cæteros, qui penitus ab extra sunt, nō est autem sil̄is ratio de alijs conceptibus inter se. & hæc de tertio.

1. q. 85 ar. 3. Cap. Sententia Scotistarū cōtra S. T. mēā, et ab extra hanc materiā di ... .

Quo ad quartum, quia Anto. trōbeta impugnat quędam dicta s. Doc. in prima parte. q. 85. ar. 3. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis sm viam peripateticā. ideo adduco eius impugnationes & soluo. Quinq; autē sunt dicta contra quæ arguit. primum est. intellectus est vlium & prius magis vlium. Scdm intellš nr̄ procedit de potentia ad actū. Tertiū notitia rerū in vlī est notitia incōpleta. Quartū notitia in vlī ē notitia sm quid & in potentia. Quintū sensus exiens de potentia ad actū prius cōmunius q̄; minus cōe cognoscit. Contra primū arguit sic. S. T. tenet, ꝙ quicquid est in re & ex natura rei sit singulare. addo huic aliam propōnem. s. illud, quod præcedit actum intelligendi, est reale. tunc sic, quicquid est in re est singulare: quicquid prima intellectione intelligitur est in re: ergo quicquid prima intellectione intelligitur est singulare. ergo non potest intelligere magis vl̄r. maior est. S. T. Minor ex scdo supposito patet, qđ quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectū est cā entis realis. s. primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tū quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt a mensura. ens autē reale nō dependet ab ente rationis. Ad hæc responsio, ꝙ maior potest habere duplicem sensum. Primus est, ꝙ quicquid est in re est singulare. i. quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa. est enim in sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, quicquid est in re est singulari i. quicquid est in re habet esse singularizatū. & hoc modo est apud peripateticos verissima. vnde argm̄ si debet esse ex tribus terminis, maior est falsa in primo sensu. in secundo aūt conceditur totum argumentum. ens siquidem primo cognitum non habet esse reale nisi in singularibus. Quæ aūt addit quantum veritatem habeant infra patebit.

Intellectus an de potentia ad actū procedat.

Contra secundū dictū. i. intellš noster procedit de potentia ad actū arguitur sic, Ista propō assumit̄. a. S. T. ad probādum illā conclusionē. s. magis vl̄e prius intellr̄, aut ista propō concludit nihil ad propositū, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si ītelligit ꝙ intellectus prius intelligat aliquid in potentia q̄; in actu, ipsa est vera, sed nō ad propositū. concedo. n. ꝙ intellectus prius intelligit spēm specialissimam in potentia q̄; in actu, sed ex hoc non hr̄ ꝙ prius genus q̄ speciem intelligat. Si autem intelligat ꝙ intellectus procedit de potentia ad actum. i. de notitia imperfecta ad perfectam ipsa non est vl̄r vera, vt patet cū proceditur a notitia præmissarū ad conclōnes, & a notitia causæ ad effectus notitiam. & per hoc patet etiam illud esse falsum. s. ꝙ intellectus prius peruenit ad actū imperfectum q̄ perfectum nam aeri illuminatus non prius imperfectæ, deinde perfecte illuminatur a sole. sl̄r intellš prius recipit actum q̄ habitum, & tamen actus est perfectior habitu. vnde ad hoc ꝙ propō sit vera, oporteret probare ordinem essentialem actus incōpleti ad actū cōpletum. Ad hoc respondeo ꝙ. S. T. intelligit illam propositionem neutro illorum modorū præcise, sed hoc modo, intellectus exiens de potentia ad actū vltimate perfectum transiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum q̄; perfectum. & habetur ista propō ex. 8. physi. tex. com. 58. & 9. meta. text. com. 15. & in lib. 2. de partibus animalium, ꝙ priora via gñationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo maiore subsumat̄ minor. s. intellš noster est exiens de potentia ad actum vltimate perfectum, puta cognitionem distinctā spēi specialissimæ transiturus per multos actus intermedios: ergo prius peruenit ad actum imperfectum q̄; perfectum. minor est euidens, eo ꝙ cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedii, & sic ratio cōcludit ꝙ prius magis vl̄e q̄ minus vl̄e distincte cognoscamus, quod intēdebat beatus Tho. sed ille deceptus est q̄a credidit. S. T. loqui de cognitionibus confusis actualibus cum (sicut supradictum est) loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei, & distincta eiusdem & generis cognitio. n. distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum, eo ꝙ confuse in illa species & generis potestas cognoscantur. Ad id; quod additur contra hāc propōnem, intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectam, dico ꝙ hæc propositio est vera vniuersalissime si intelligatur. Pro cuius intellectu & oīum instantiarum solutione aduerte primo, ꝙ processus naturæ & intellectus est duplex, alterum sm ordinem generationis tantum, alter sm ordinem generationis ac causalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus processus est, quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationē, scđs est, quando vltra istam prioritatem inuenitur in illo, quod est prius, etiam prioritas causæ effectiuæ, vel finalis. Secundo aduerte, ꝙ aliquid est perfectius altero dupliciter s. simpliciter vel sm quid. stat. n. ꝙ aliquid sit simpl̄r. i. sm suam naturam altero perfectius, quod tamen sm aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut sub̄a materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior sm quid inquantum actuatur per illud. Dicit ergo ꝙ tam natura q̄ intellectus in processu gñonis tātum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter, eo ꝙ ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis sicut animal prius generatur q̄ homo. (vt dicitur in libro de animalibus.) In processu autem secundo ꝓceditur de imperfecto non simpliciter, sed sm quid ad perfectius sm quid. sicut sub̄a est prior generatione accidente, & vltra hoc est prior causalitate finali, eo q̄ est finis eius & q̄nq; agens, constat aūt ipsam esse sm quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat. Ad primam igitur instantiarum dicitur, ꝙ pręmisse non sunt priores conclusione via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectiuæ, (vt dicitur. 2. Physi. tex. com. 31.) in alia litera, vt testatur ibi S. T. & colligi potest ex primo Po-

Tex. 58.
Tex. 15.
T. cō. 31.

sterioꝝ. & ideo sufficit, ꝙ notitia earum sit imperfectior sm quid. vnde etiã in genere causæ materialis collocantur. 2. physi. ibidem. & 5. meta tex. commen. 32 *7. c. 31. Tex. c. 3.* Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectũ. De aere illuminato non est ad propositum: quia illuminatio non est successiua conceptus vero generis & speciei sibi succedunt Falsum quoq; est ꝙ actus præcedens habitũ sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verũ de actu elicito ab ipso habitu, vt habes Primo Ethicorum, talis aũt est posterior habitu. Ordo quoq; essentialis cõceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem. vnde non oportebit aliter laborare.

An notitia in vniuersali sit incõpleta. Contra tertium .s. ꝙ notitia in vli est notitia incõpleta arguit sic. demonstratio vlis est potior demrãtione particulari. ergo notitia in vniuersali quæ acquiritur hæc demonstrationem vniuersalem est potior notitia particulari. Ad hæc dico, ꝙ argumentũ peccat per fallaciam æquiuocationis illius termini vle. Arist. n. vocat demonstrationem vlem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tm in passionibus genericis q̃ specificis. & vult dicere, ꝙ potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo, q̃ illa, quæ fit per demrãtionem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos aũt dicimus, ꝙ cognoscere hoĩem in animali est cognoscere hominem imperfectius q̃ cognoscere hominem in seipso: & hanc vocamus cognĩtionẽ in vniuersali. Manifestum igitur est omni hñti ingenium, ꝙ nostra dicta Arist. non repugnant aliud est. n. dicere. a. cognoscitur in vli, & . a. demonstratur demonstratione vli primo modo. a. non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori. secundo modo. a. in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

An notitia in vniuersali sit notitia secũdũ quid & in potentia. Contra quartũ .s. notitiã in vli est notitia sm quid & in potentia, ꝓpterea quia in ipso vli intelligunẽ particularia sub quadã confusione ex quo infertur. ergo notitia in vli est notitia confusa. Contra, illa ꝓbatio nulla est. q̃ ꝓcedit sm fallaciã æquocationis: ista est hmõi. ergo &c. Declaratur minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorũ, quæ in ipso includuntur Licet n notitia virtualis particularium in vli sit cõfusa, tamen notitia actualis ipsius vlis est distincta: & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiæ, cum notitia specificetur ab obiecto, & his quæ sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta. Ad hæc dico ꝙ iste non intelligit *In q. 85. arti. 3.* S. T. qui vult ꝙ notitia distincta aĩalis, vt est totum diffinibile, sit notitia confusa animalis vt est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo nõ accidit æquiuocatio. Fatemur. n. ꝙ notitia, qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vle, & non ĩin suas species, est notitia confusa animalis, vt totum vle est & non solum specierũ eius, vt expresse dicit ibi. S. Tho. vnde contingit aĩal simul esse notum distincte & confuse diuersimode, vt supra dictum est. Nec oportet, ꝙ si istæ duæ notitiæ simul inueniantur, sint eædem: cum etiam separentur. puta cum & actualiter & virtualiter animal distincte cognoscitur quod autem addit, ꝙ talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo ꝙ minor est confusio actualis q̃ potentialis Quod vltimo additur: ꝙ notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusa enim & distincta nõ sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei, & sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptũ eius implicat contradictionem in proposito.

An sensus prius cõmune quã minus cõe cognoscat. Contra. quintum. s. ꝙ sensus exiẽs de potentia ad actũ prius cõius q̃ minus cõe agnoscit. arguitur sic, sensus nõ cognoscit nisi singulare: ergo non prius cognoscit magis cõe Q. si dicas sensum non cognoscere magis cõe in se. sed ꝑcognoscere singulare magis cõius. Contra. aut cognoscit singulare magis cõius. ita ꝙ singularitas est ratio cognoscendi, aut ita ꝙ natura cõis sit rõ cognoscendi. primum non est dicendũ, vt de se patet. nec secundũ potest dici a thomistis quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum. Contra quod arguitur sic. illud non est ratio mouendi, quod est idẽ re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi: sed natura cõis est eadem re & rõne singularitati, cui repugnat ratio mouendi ergo &c. probaẽ minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter: non ex natura rei apud te, nec rõne qđ probo, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus in illo autem priori nullus actus est intells. Et confirmatur, quia actus realis nõ dependet ab ente rõnis, sed sensatio est actus realis: ergo non dependet ab ente rõnis sed obiectum sensibile hñs in se distĩonem rationis est ens rationis vel aggregatum ex ente reali & rõnis. ergo &c. Et confirmatur ratio principalis sic. quæcunq; sunt indistincta omnino sm rem, si vnum terminat ad aliquã actionem realem, & reliquũ terminabit eandem: sed natura magis cõis & minus cõis sunt hmõi. ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur scđo, idem sensus primo cognoscit quod spẽs sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia. ergo &c. minor probatur species sensibilis primo representat obiectum sub ea rõne, qua imprimitur sensui, sed imprimiẽ ab obiecto sub rõne naturæ specificæ. Tũ quia est actualior & perfectior, Tũ quia spẽs sensibilis est naturalis sĩltudo causata ab obto repñtans ipsam adæquate sm rationem sibi essentialius cõpetentem. ergo magis representat ipsum ratione, quæ sibi essentialius & perfectius competit quã sub ea ratione, quæ sibi remote, & minus principaliter cõpetit. Ad hæc respondetur, ꝙ responsio ibi recitata est bona, & recta est. Ad impugnationem dico ꝙ natura talis, puta color, & nõ natura cõis .i. color cõis est ratio mouendi. Ad improbationẽ, negaẽ minor pro vtraq; sui parte. nam apud. S. T. in prima parte. q. 3 art 3. in rebus materialibus natura & singularitas *1. q. 3. ar. 3.* distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationẽ, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad cõfirmationem dicitur primo ꝙ obiectum sensibile hñs distĩonem rõnis fundamentaliter nõ est ens rõnis, nec aggregatum ex ente reali & ente rõnis. Distinctio. n. rõnis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secũdo ꝙ sensatio non causatur a distinctione naturæ, sed a natura ipsa habente talẽ conditionẽ, & ideo dato, ꝙ distinctio illa esset ens rõnis, adhuc nihil cõcludit. nõ. n. color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione, nec distinctio, nec adunatio est. Ad aliã cõfirmationẽ dicitur ꝙ maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes possum enim intelligere dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes præmitto ꝙ nõ dicit S. T. ꝙ semper sensus prius cognoscat magis cõe q̃ minus cõe (verba enim sua sunt ista.) & quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idẽ etiam ordo cognitionis apparet in sensu nam primo sm sensum diiudicamus magis cõe quã minus cõe, & sm locum & sm tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi ꝙ sensus primo sm locum & tẽpus cognoscit singulare magis cõis, & nõ habetur ꝙ semper na sit: vnde argumenta illa non sunt contra S. T. licet non concludant falsum enim est ꝙ species sensibilis primo representet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est. s. ꝙ species sensibilis sit primo impressa a natura specifica. nã species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus: nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo q. coloratum & non ab ipso, in eo q. est album vel nigrum. Nec obstat ꝙ albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur ꝙ sit primũ obiectum potentiæ. Nec est verum. quod assumit. s. ꝙ essentialius insit sensibili natura specialissima q̃ natura generis immo huic visibili vt sic essentialior est color quam albedo siue nigredo quod patet ex hoc ꝙ sublata albedine, siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. & hæc de quarto.

Ad primũ. Quo ad quintum respondetur ordinate argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimo assumptũ, s. ꝙ perfectissimus effectus, quem possunt primo producere agentia ad intellectionem sit conceptus specificus. Dico enim ꝙ perfectissimus, quẽ pro tunc possunt, est conceptus entis: immo nullũ aliũ possunt pro tunc Et cũ cõtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceret conceptus, specificus, non valet ꝯñtia. Ad cuius probationẽ dr̃ ꝙ nulla virtus potest in perfectiorẽ effectum suo effectu perfectissimo simplr̃. quælibet tamen virtus põt in effectũ perfectiorẽ suo perfectissimo effectu, in quẽ potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus nisi secundũ quid. Exemplum virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectum q̃ sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter: potest tamen in effectum perfectiorem illo: quem producit in principio actionis, quia tamen effectus fuit perfectissimus, quem pro tunc posset producere. Ad confirmationem dicitur, ꝙ minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia nõ est æque dispositus ad cõceptũ specificum sicut entis, nõ per positionem alicuius contrariæ dispositionis, sed ꝑꝑ ordinem conceptus generalissimi ad speciales: sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata non est æque disposita ad formas specificas & ad formã corporeitatis, sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad species, propter quod consueuit dici ꝙ est indispositus priuatiue & non contrarie. *Ad scdm.* Ad secundum patet responsio ex dictis. nam termini metaphysicales vt sic non ponuntur a nobis primo cognosci. sunt.n. termini metaphysicales abstracti abstractione formali, sed dicimus ꝙ significatum huius termini, ens concretũ quidditatis sensibilis, est primo cognitum. *Tertium.* Ad tertium dico ꝙ non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis, sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualis concipiuntur. Vlterius dicitur, ꝙ cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos non oportet tantum temporis interesse. *Quartum.* Ad quartum dicitur: ꝙ species specialissima non est facilioris abstractionis q̃ ens, loquendo de abstractione ad propositũ requisita; sicut n. ad cõceptũ confusum spẽi spãlissimę requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis. s. separatio a singularibus, altera ꝑ actũ intellectus possibilis. s. actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus, ita ad conceptũ confusum actualem entis duplex abstractio est necessaria. prima est a particularibus, quæ quidem fit cũ species quæcunque abstrahitur ab intellectu agente. altera fit ab intellectu possibili, ꝑ hoc ꝙ in qdditate quacũque sibi primo pñtata actualiter. primo concipit ens non concipiendo actualiter cætera, quæ in illo sunt, vnde tanta & tam facilis est abstractio illa entis q̃ facilis est abstractio speciei specialissimæ immo abstractio ista entis est facilior, qa facilius est actualiter concipere prius sine posteriori q̃ econuerso. ex quo patet ꝙ abstractio illa, de qua loquitur argumentum nõ est necessaria ad cognitionem confusam. Ad quintũ dico, ꝙ minor est falsa. & ad eius probationẽ negatur consequentia, eo ꝙ sensus non mouetur a singulari in eo ꝙ singulare Ille n modus arguendi sm regulam topicã non tenet nisi cũ prædicatum conuenit subiecto sm quod ipsum, vt habes. S. T. in tertio cõtra Gentiles. cap. 139. qd' in proposito non reperitur. non. n. hoc color inquantũ hic, *Tertio cõtra Gent. cap. 139.* mouet visum. sed inquantũ color. Ad aliã probationẽ dicitur, ꝙ maior assumpta nõ est vera vlr, eo ꝙ coloratum magis mouet visum q̃ hoc nigrum, quia a remotioribus mouet. Agens namque corporale quanto in remotius agit tanto fortius videtur. Secundo dicitur ꝙ. fortius mouent sensum multa singularia imperfecta q̃ vnũ actualius & perfectius, & quia oia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur a singularibus entis q̃ a singularibus huius speciei. & cũ intellectus accipiat vle ex multis singularibus, vt dr̃ scdo posteriorũ (& in prooemio meta.) ideo prius cognoscit ens q̃ species. & sm hoc dr̃ *Tex. 22. Lec. 1.* ad argumentum ꝙ maior est vera cæteris paribus, non aũt vbi aliqua imparitas, sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur. multo enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei; sicut plus trahunt mille homines nõ nimis fortes q̃ decem fortes. Ad sextum dicitur, ꝙ maior simplr̃ est falsa. Ad auctoritatẽ Phĩ dicitur primo, ꝙ textus Cõmentatoris est corruptus. debet enim legi cõfusa & non cõposita. Dicitur scdo, vt saluemus Cõmentatorẽ, ꝙ cõpositũ est notius suis cõponentibus, vt sic, non autẽ absolute. vnde prius confuse cognosco hoĩem q̃ partes eius diffinitiuas, vt sic absolute tñ prius cognosco magis vle. Ex his apparet veritas minoris auctoritate Auic. approbate.

Reddit atte ntum. Deinde reddit auditores attentos dicendorum difficultatem aperiens tria proponendo. quid nomine essentiæ & entis significetur, & quõ in diuersis diuersimode inueniatur, & quõ se habeant ad intentiones logicas. Horum .n difficultas nõ modica est, vt diuersitas opinionũ circa ipsa testatur. sunt. n. maxime vlia, quę sunt difficillima ad cognoscendum, vt dicitur primo Metaphysicę.

Quid rei et qd nois. Circa hanc particulam nota ꝙ sicut qd rei est qdditas rei: ita qd nominis est quidditas nominis. nomen autem cum essentialiter sit nota earũ, quæ sunt obiectiuæ in anima passionum (ex primo perihermenias) *Cap. 1.* non habet aliã quidditatem nisi hanc ꝙ est signum alicuius rei intellectæ, seu cogitatæ: signũ autem vt sic relatiuum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud q̃ cognoscere ad quid tale nomen habet relationem, vt signum ad signatum. Talis aũt cognitio potest acquiri ꝑ accidentalia illius signati, per cõia per essentialia, per nutus, & quibusuis alijs modis. sicut a græco quærentibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur hõ iam percipimus quid nominis. & silr̃ de aliis. Interrogantibus vero quid rei, oportet assignare id quod conuenit rei significatæ in primo modo perseitatis adęquate. Et hęc est essentialis dr̃ia inter quid noĩs & qd rei. s. ꝙ quid noĩs est relatio noĩs ad signatum. quid rei vero est rei relatæ seu significatæ essentia. & ex hac differentia sequuntur oẽs aliæ, quæ dici solent. puta ꝙ quid nominis sit nõ entium cõplexorum, per accidẽtalia, per cõia per extranea quid rei vero est entium incõplexorum per propria & essentialia. relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura & cõplexa, & declarari per accidentalia, & hmõi essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis.

Quia uero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, ut a facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendũ est.

Ab ẽte ad essentiã procedendũ ẽ. In hac tertia parte prooemij reddit auditores dociles ordinem dicendorum propositiones tali cõclone, ab ente ad essentiam procedendũ est. quã probat duplici medio. Primo sic. ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut cõpositũ & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Scdo sic, ex posterioribus in priora procedendũ est, sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur, quia ex facilioribus est inchoandũ, cõposita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus. *cap. 1. de 1. cap. 2. q. 2. in fi.* Circa minorem primæ rationis nota, ꝙ ens, vt infra dicetur, significat id quod habet esse. id *Tex. 25.* aũt quod habet esse cõprehendit in se essentiam. essentia vero significat id quod importat diffinitio, vt dicetur, q̃ non dicit esse vel non esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam, ꝙ cõplectitur in se vtrũque, essentiam, s. & esse, essentia vero alterum tantum, & ideo ens appellatur cõpositũ respectu essentiæ. Circa maiorem scdæ rationis scito, ꝙ quando dicimus ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus sm naturã prioribus quo ad nos. innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Physicorum text. commen. 2. *Tex. 2.* Minor secundæ rationis probatur ex eo ꝙ compositum est posterius com-

ponentibus,& ens(vt dictum est) compositum est respectu essentiæ. Cap. I.

Quid nam significent hæc nomina ens & essentia.

T.c.14. *SCiendum est, q̃ sicut in Quinto Metaphysicæ Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo quod diuiditur per.x.genera. Alio modo quod significat propositionum veritatẽ. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest etiam, si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur. dicimus enim q̃ affirmatio est opposita negationi: & q̃ cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. unde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur essentiæ non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, ut patet in priuationibus, sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Commentator in eodem loco* com 14. circa me. *dicit, ens primo modo dictum, est quod significat substantiã rei.*

Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarũ prima declaratur quid nomine entis & essentiæ significetur. In secunda vero qũo essentia in diuersis diuersimode inueniatur. pars prima vnico absoluitur capitulo pars secunda sex, & sic totum integrant tractatum capitula septem. Quorum primum, quod pre manibus habemus, tres partes continet. in prima declaratur quid nomine entis significetur. in secunda quid nomine essentiæ. in tertia dr̃ia nominum ipsius essentiæ designatur. Primum tali diuisione declaratur ens per se dupl's dicitur. Vno mõ vt diuiditur per decem gña. Alio mõ vt significat veritatẽ propositionum, quẽadmodum dicit Arist.5.meta.text. cõmen.14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati ex rebus diuersorum generũ. vt homo albus, de quo habes.5.meta.tex. cõmen.13. Et innuit q̃ tripliciter differũt ens primo mõ & ens scd̃o mõ. Primo quia ens primo mõ prædicatur nõ nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens aũt scd̃o mõ prædicatur de oĩ eo quod potest esse subiectũ propositionis affirmatiuæ. Secundo differunt, q̃a ens primo mõ est illud cõpositum, de quo supra diximus qd̃ aliqualiter cõplectitur in se essentiam & esse, ens aũt secundo mõ non est hmõi: qm̃ aliquid est hoc mõ ens, puta negatio aut chimera, qd̃ non habet essentiã aliquã. Et ex hoc sequitur tertia dr̃ia, q̃ ab ente primo modo tanq̃ a cõposito notiori essentiæ nomen sumitur, non aũt secundo modo.

Veritas propositionis quo ad entis significationem attinet. Circa primam differentiam Aduerte primo, q̃ veritas propõnis, quæ est entis scd̃o modo significatio, nihil aliud est q̃ compõ facta in scd̃a operatione intell's obiecto conformis. verbi gratia, sortes est cæcus (ly est) non significat inhærentiã cæcitatis in sorte eo q̃ cæcitas omni inhærentia caret, cũ inhærere realiũ accidentiũ sit, sed significat cõpositionẽ factã ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto sorti s. carente virtute visiua. vnde.5.meta. in alia litera dicitur, q̃ ens significans veritatem propõnis significat, qm̃ propositio est vera. Prima aũt significatio entis quid sit, infra videbitur.

Quod nam esse habeat ens rõnis. T.c.14 c. & q 2.1.1. & 4. circa. me. Aduerte scd̃o q̃ licet nullo intellectu cõsiderante sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cæcus, tamẽ cæcitas nullo intellectu cõsiderante nullũ habet esse in sorte. stant.n. ista duo simul. Qd̃ sic declaratur. sortem esse cæcũ, vt sic non est sortem habere aliquod esse substantiale, vt patet nec accidentale quia sortes sit cæcus sola absentia visiuæ virtutis, quæ nihil supra sortem addit, vnde cæcitas nullũ esse oĩno ponit in sorte, ac per hoc, q̃ absq; omni cõsideratione intellectus virtus visiua sorti nõ inest oportet sortẽ nullo intellectu cõsiderante esse cæcũ. Dubiũ aũt in hac re accidit. q̃a nõ recte inspicit q̃ esse cæcũ nõ est esse aliqd̃, sed carere virtute visiua. Exẽplũ. nauis caret gubernatore nullo intellectu cõsiderante, absentia tñ gubernantis nullũ esse substantiale, aut accñtale ponit in naue. vnde nauẽ esse sine gubernatore extra aĩam, nõ est esse aliqd̃, sed non esse gubernatã. Acquirunt aũt esse & fiũt entia priuationes & negõnes ex hoc q̃ intell's intelligẽs priuationes p habitus & negationes p affirmationes format in seipso rei carẽtis aliquo mõ idolũ quoddã. Verbi grã, cũ intell's format in se idolũ quoddã nauis gubernatore carentis, quod est ista propositio mentalis, nauis est sine gubernatore, non præsentia gubernatoris, quæ extra animam nihil ponit in aĩa fit ens, per hoc q̃ intell's fecit ipsam propositionis terminũ aliquẽ: & cũ hoc esse sit in aĩa, & nullũ aliud esse habeat, pñs est, q̃ negatiões hmõi & priuationes nõ sint entia nisi in aĩa obiectiuæ, & sic earum esse nihil aliud est q̃ intelligi, qũo tantum oĩa entia rõnis habent esse.

Circa tertiã dr̃iam aduertẽdũ est q̃ cũ noĩa sint signa conceptuum, s̃m ordinẽ concipiendi est & ordo nominandi, propterea sicut ab ente primo modo tãq̃ a composito nobis notiori essentiæ notitiã sumpsimus, sic essentiæ nomen ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet q̃ essentia significet aliquod cõmune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis, & sic de alijs. Essentia qd significet.

In hac scd̃a particula declaratur qd noĩe essentiæ importetur, tali conclõne. essentia signãt quoddã cõe omnibus naturis oĩum entiũ. Cuius talẽ declarationem insinuat, sicut ens signãt aliquod cõe oĩbus existentibus, ita essentia (cũ ab illo sumatur) signãt aliqd̃ cõe omnibus generibus & spẽbus, & sicut ens significat id qd̃ est in quolibet gñe & qualibet specie, ita essentia oportet q̃ significet id, quo aliquid est in quocũq; genere & quauis specie. habent n. se ens & essentia vt qd̃ & quo. cũ aũt naturæ rerum sint illę, quibus res reponuntur in generibus & spẽbus, sequitur q̃ essentia significat aliquod cõmune omnibus naturis rerum vnde quemadmodum ens prędicatur de homine boue & similibus, quæ sunt in generibus, ita essentia prædicatur de humanitate & bouinitate, quibus res in gñibus reponunt̃. p nomẽ ergo essentiæ intell'r nã rei sicut p nomen entis id, qd̃ hẽt nãm illã. Quæstio. ij.

An ens & essentia significent immediate ipsa decem prædicamenta.

CIrca hanc particulã insurgit dubiũ valde difficilis. an ens & essentia significent immediate ipsa prædicamenta seu naturas eorũ, an mediate. In hac dubiõne tria agã. Prĩo declarabit̃ titulus qõnis. scd̃o adducet̃ opĩo Scoti & impugnabit̃ tertio ponet̃ opĩo S.T. Pro prĩo scito, q̃ signãre mediate in pposito est signãre aliqd mediante aliquo supiori, sicut aĩal signãt spẽs suas mediate (mediãte.s. nã sensibili. non.n. aĩal signãt hoĩem, nisi q̃a homo est subã aĩata sensibilis. Signãre imediate ẽ signãre aliquid non per aliquã nãm seu realitatem superiorem, sed per seipsam primo, sicut aĩal significat gradũ sensitiuũ seu realitatem sensitiuã imediate. vt patet. Vertitur ergo in dubiũ hoc, an ens significet aliquẽ gradum seu aliquã realitatẽ abstrahibilẽ a nãis p̃dicamentalibus cõem eis, sicut superius essentiale suis inferioribus, & sic immediate significet prædicamẽta, an immediate significet ipsas naturas prædicamentales. hæc de primo.

Quo ad s̃m Sco. vt colligitur ex primo sen. dist.3.q.1.&.2.& dist.8.q.2. opinatur q̃ ens significet decẽ prædicamenta mediate. imaginatur enim q̃ a quibuscunq; similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtrisque cõmunis & prior vtroq; & sic cum subã & accidens habeant similitudinem in ente, ab eis est abstrahibilis vna rõ obiectalis vtriq; cõis & prior tam subã q̃ accidente, quæ noĩe entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionũ diffuse. Cũ n. sor. conueniat cum Platone in humanitate & non cum Brunello, ab eis potest abstrahi humanitas cõmunis & prior eis: & inde cum homo conueniat cum Brunello in sensibilitate & nõ cum planta ab eis potest abstrahi animali- Sco 1. dist. 3. q. 1. et. 2. dist. 8. q 2.

tas

tas cõis & prior eis: & inde cum aial conueniat cũ planta in vegetabilitate, et non cũ lapide, ab eis põt abstrahi vita cõis & prior eis: inde, cum viuum conueniat cũ lapide in corporeitate et non cum intelligentiis ab eis põt abstrahi corporeitas cõis & prior eis: inde cũ corpus conueniat in telligentiis in subalitate, & non cum accñtibus, ab eis põt abstrahi substantialitas cõis & prior eis: inde cũ suba conueniat cum aceñte in entitate reali, & non cũ entibus rõni bus, ab eis est abstrahibilis entitas cõi & prior eis & cum hæc realitas vltimo abstrahibilis sit illa, q̃ signat ens immediatæ, oportet q̃ pntales realitates seu nãæ mediatæ sub entis signatione claudantur. Ad hanc positionẽ confirmandam multa possent adduci media, q̃ ne digrediamur ad analogiam entis & cõparationem transcendẽtiũ ad pnta, an. s. sint eorum prędicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc, qa infra spãles erunt de his qõnes.

Ca. 2. q. 3. ca 4. circa medi. in quo idem dicitur T. co. 16. Contra hanc opinionem arguo dupl'r. primo auctoritate Arist. 8. meta t. c. 16. vbi soluens qõnem quare quidditas sit vna, dicit q̃ in substãtiis separatis non est quærẽda alia cã, qa in eis non est nisi forma, q̃ statim seipsa est ens & vnum, quẽadmodum ens statim seipso est suba & q̃titas & cętera pnta non expectans aliud faciens ipsum nãs prædicamentales. ex qua auctoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatẽ priorem pntis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta. cña. nota. cõsequens sũt est 3 Aristo. ergo a destructione cñtis ad destructionem añtis ens non significat realitatem priorem prædicamentis. Scdo arguitur auctoritate Commenta.

Cap. 8. 10. meta cõ. 18. dicentis q̃ hoc nomen ens vnum signat id qđ significat in prædicamento subę & q̃titatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediãte aliquo cõi, qui clarius? Ratione non arguo, quia oporteret egredi limites. hoc de secundo.

Opinio S. Tho. Quo ad tertio pono opinionem S. T. in duobus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista. ens significat vnum conceptum formalem cõem in representãdo substantiæ & accidenti, Deo & creaturæ.

Scds est ista. Ens significat vt conceptum obiectalem aliqđ reale inuentum in oĩbus generibus, distinctum secundum rõnem a propriis conceptibus obiectalibus omnium generum, nullũ gradum supra nãs genericas specificas & indiuiduales exprimẽs. Pro intelligentia terminorum nota, q̃ cõceptus est duplex, formalis & obiectalis Cõceptus (formalis) est idolum quoddã, q̃ intellectus possis format in seipso repñtatiuum obiectali rei intellectæ, q̃ a pbis vocatur intentio seu cõceptus, a theologis vero verbũ. Conceptus aũt (obiectalis) est res p conceptum formalem repñtata in illo terminans actũ intelligẽdi. Ver. grã. conceptus formalis, leonis est imago illa, q̃ intellectus possis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere. Cõceptus vero (obiectalis) eiusdẽ est nã ipsa leonina repñtata & intellecta. Nec putandum est cũ dicitur nomen signare conceptum, q̃ significet alterum tantum, signat n leonis nomen conceptum vtrũq; (licet diuersimodæ.) est nãq; signũ conceptus formalis vt medij, seu quo, & est signũ conceptus obiectalis, vt vltimi, seu qđ. Vñ idem est loqui de conceptu entis, & de significatione eius. Probo ergo concłonem primam tali medio. oĩa similia quacunq; similitudine etiam analoga seu imitatiua fm id, in quo asimilantur. pñt p eandem imaginem repñtari: sed Deus & creaturæ, suba & accñs habent similitudinẽ inter se saltem analogã: ergo fm id, in quo asimilantur, pñt per eandem similitudinem representari: sed asimilantur in esse: ergo eadẽ similitudine poterunt repñtari inquantum hñt esse. similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo &c processus clarus est, & ppositiones ab oĩbus sunt concessæ, cũ maior fuerit dilucidata, q̃ sic ex notioribus suademus. Vbicũq; inuenitur agens producere sui similitudinẽ in alio, si id aliud producat aliud simile sibi fm id quo ipsum asimilatur primo., oportet tertiũ asimilari vtriq; ea rõne: quia qcq; est simile alicui in eo qđ aliud est alteri simile est simile vtriq;, sicut species for. in oculo meo, pducta ab imagine for. in speculo est similitudo repñtatiua vtriusq; & figuræ for. in speculo, a qua immediatę est causata, & figurę for. in seipso, a qua est mediata causata. Sed ita est modo q̃ inter hñtia analogam similitudinem Deum & creaturam, subam & accidens reperitur hmõi habitudo in ordine ad conceptũ formalem igitur &c. Fit aũt hoc sic manifestum exẽplariter: sapientia diuina producit sapientiã humanam, q̃ est quædam sui similitudo (imperfecta tñ) sapientia aũt humana pducit similitudinẽ sui i intellectu nr̃o, q̃ nil aliud est q̃ sapientia inesse intẽtionali, sicut sapientia extra est sapientia in esse nãli. Cum aũt similitudo ista sapiẽtiæ in intellectu repñtet sapientiam humanã fm id, quo illa asimilatur sapientiæ diuinæ, qa repñtat eam, fm propriam rõnem formalẽ, sequitur de necessitate q̃ hæc vnica similitudo repñtat vtrãq; humanam. s. & diuinã, vtpote quę similis est vtriq;, licet ab humana sit imediatæ exẽplata, a diuina mediatę. Ex hoc exẽplo in terminis spãlibus, intuere propositum nr̃m in terminis transcẽdentibus qualis est ens. Cũ. n. esse creatur asimiletur esse diuino, a quo exemplatum est, & esse accñtale asimiletur esse subali, a quo emanat, silitudo producta in intellectu ab esse subali siue accñtali inquãtum asimilantur erit oĩum repñtatiua imago. & cũ conceptus non requiratur ad intellectionem nisi vt obiectaliter repñtet rẽ vnico conceptu intellectus in Deum & creaturã in eo q̃ ens fertur, & silr in subam & accñs Nec oportet ponere plures conceptus & multiplicare entia sine necessitate. Q, aũt hæc sint non solum fm mentẽ S. T. dicta, sed etiam fm expressam sniam patet in. q. dist. de potẽ. Dei. q. 7. art. 5. in corpore. Vñ hanc rõnem accepi, & in eadẽ. q art. 6. vbi circa finẽ corporis. q. adduxit exẽplum de speculo, & dicit expresse, q̃ sic se habet conceptus nr̃ ad Deũ & creaturas sicut spẽs rei visę in speculo, ita q̃ Deus se habet vt res producẽs silitudinẽ suam in speculo, creatura vt spẽs in speculo. conceptus nr̃ vt silitudo extracta a spẽ in speculo vtriusq; repñtatiua. Vnde nullus mentis compos põt hoc negare in eius via. Potentia. q 5. art. 5. & 6. circa fin.

Conclus. 2. Concło secunda habet tres partes. Quo ad primã declaratur sic. conceptus obiectalis entis est id qđ repñtatur p eius conceptum formalẽ: sed eius conceptus formalis representat id, in quo asimilantur oĩa entia realia, q̃ oportet in eis esse: ergo cõceptus obiectalis entis est aliqd reale inuentum in oĩbus. secunda ppõ assumpta, licet patere possit ex dictis, tñ declaratur adhuc sicut conceptus formalis aialis representat fundamentũ silitudinis genericæ, & conceptus formalis hoĩs repñtat fundamentum similitudinis specificæ, & vlr quæ licet imago cõis pluribus in representando repñtat fundamentum similitudinis inter illa plura, vt patet in exẽplo supra posito de specie in oculo cãta a spẽ for. in speculo, qm̃ illa representat non similitudinem inter spẽm in speculo, & for. cum sit relatio, sed fundamentum illius silitudinis, puta qualitates & lineamenta, q̃ sunt in vtroq;. sic cõceptus entis formalis representat fundamentũ analogicæ silitudinis inesse inter oĩa entia realia existentis, q̃ in oĩbus esse absq; opere intellectus ex eo patet. vñ q. silia sunt extra aiam, cum hoc fundamentum repñtatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictũ est, patet conceptũ obiectalẽ entis esse aliqd reale inuentũ in oĩbus: q̃ erat in prima parte cõcłonis positũ.

Scda pars concłonis sequitur ex ista si. n. cõceptus obiectalis entis inueniť in oĩbus, & nullus cõceptus obiectalis proprius subæ aut accñtis inuenitur in oĩbus: cñs est q̃ non oĩno sint idẽ, & q̃ saltem rõne distinguať cõceptus entis a propriis oĩum cõceptibus obiectalibus: & erat secunda pars concłonis Tertia pars eiusdẽ sic declarať, si cõceptus obiectalis entis esset aliqs gradus supra gradus specificos & genericos, tũc consideratis pcisæ gradibus specificis & genericis cũ eorum pcisæ passionibus non esset in eis, vt sic, inuenire passiones entis: hoc est falsum: ergo a destructionibus cñtis &c. cña declaratur, quia. n. aial dicit alium gradum ab hoĩe, ideo homini fm differẽtialem conceptum pręcisæ non insunt passiones aialis, vt ostendit falsitas istius reduplicatiuæ, homo inquantum rationalis est bipes, circũloquendo p ly bipes passionem animalis propriam. & silr si ens dicit alium gradum a suba, sequitur qđ considerata præcisæ rõne constitutiua substantiæ, substantia nõ est vna nec vera nec bona &c. quę nominant passiones entis &c. Falsitas cñtis probatur sic,

homo inquantum rõnalis pręcisæ est vnum quid vnitate, quæ est passio entis hõ inquantum rõnalis dicit alium gradum ab ente (ſm te contra quem arguo) ergo passio entis conuenit aliis gradibus ab ente præcisæ, vt sic acceptis, q̃ est oppositum ɔñtis. prima propositio assumpta habetur ex Sco. in secundo senten. dist. 3 q. 1. tenente vnitatem mediam minorem vnitate numerali & maiorẽ generica esse passionem entis, & sequi naturam specificam ratione vltimæ differentiæ. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadem propositio. homo inquantum rõnalis est indiuisibilis formaliter. supposito q̃ rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rõnalis est vnus formaliter. vnitas enim nil aliud est quam indiuisio. Sed de hoc (cum de vnitate naturæ agetur) amplior erit sermo. Nũc autem sufficiat quod in gradibus specificis præcisæ acceptis & similiter genericis, est inuenire passiones entis, qđ erat probandum, & consequenter qđ ens non significat distinctum gradum a naturis specificis et genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

Sed tunc ex quo res sigñata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in oĩbus, & non est gradus distinctus cõtra specificos & genericos, declarandum superest q̃d sit. Quod sic declaratur. gradus quicũq; genericus vel specificus, vel differentialis, vel indiuidualis habet in se, vnde multis modis concipi possit, & ſm q̃ quilibet gradus est habens esse, noĩe entis importatur. & ad conceptum obiectalem entis pertinet, ſm vero q̃ absolute talis vel talis gradus consideratur noĩe proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est. ver. gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur cõtra reliquas vniuersi perfectiones, habet q̃ per cõceptum formalem humanitatis representetur & cognoscatur & significetur humanitatis noĩe, humanitas. vt sic etiam habet q̃ sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuum, & actualis existentiæ, & sic representatur conceptu formali entis tanq̃ pars sui obiectalis conceptus & entis noĩe significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vñ conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ vt habentes esse. sic. n. fundant analogam similitudinem, de qua loq̃mur. & ꝓpterea ens & passiones eius in quolibet gradu præcisę accepto saluant: quilibet. n gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuidus sit & conformabilis intellectui & appetitui &c. q̃ a ponentibus ens abstrahibile a gradibus specificis & genericis saluari non potest. Q̃ autem hæc sint ſm doctrinam S. Tho diligenter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infra tñ cum de analogia entis agetur, hoc ostendemus, pro nunc satisfaciant hæc dicta: præsertim q̃ tam prima q̃ secunda pars conclusionis ex præcedente concĩone sequitur, q̃ constat esse S. Tho. Tertia autem pars ab oĩbus thomistis asseritur vnanimiter. Sic ergo patet qualiter ab oĩbus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, nõ modo scotistico & patet qualiter sit verũ q̃ hic S. Tho. dicit. s essentia significat aliquid cõe omnibus naturis omnium generum & specierum. non. n. intendit qđ essentia significet aliquam naturam cõem omnibus naturis, sed q̃ significet omnes naturas vt assimilãtur in hoc q̃ entia sunt. quælibet enim naturę vt sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habent, sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse seu quæ sunt.

Et quia illud, per qđ res constituitur in proprio genere uel specie, est qđ significamus per diffinitionem indicantem quid est res, inde est, q̃ nomen essentiæ à philosophis in nomen quidditatis mutatur. & hoc est qđ philosophus in Septimo Metaph. frequenter nominat, q̃ quid erat esse. i. hoc per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma secundum qđ per formam significatur perfectio, uel certitudo uniuscuiusq; rei, sicut dicit Auic. in Secundo Meta. suæ. Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignatur: secundũ s. quod natura dicitur esse illud quod quodcũq; modo intellectu capi potest: non. n. res intelligibilis est nisi per suam diffinitionẽ & essentiam, & sic etiam dicit phylosophus in Quinto Meta. q̃ omnis substantia est natura. Nomen autem naturæ hoc modo sumptæ uidetur significare essentiam rei secundum qđ habet ordinem uel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis uero nomen sumitur ex hoc q̃ per diffinitionem sigñatur. Sed essentia dicitur secundum q̃ per eam & in ea res habet esse.

In hac tertia huius cap. declaraturus q̃õ differant nomina essentię inter se. enumerat quinque eius noĩa primo. s. essentia, quidditas, qđ quid erat esse, forma & natura. quorum ratio & dñia satis clare ac manifesto sermone in litera traditur adeo vt addere non sit opus. Nota tñ circa id, q̃ de Boetho affertur, q̃ Boetius in libro de duabus naturis & vna persona Christi, naturam quadrupl̃r accipi dicit primo omne intelligibile. secundo oĩs substantia tertio principium intrinsecum motus. quarto specifica essentia seu differentia, quos modos (si Boethum non habes) vide si placet in secundo senten. S. Tho. dist. 37. q. 1. artic. 1. primo modo accipit hic naturam S. Tho. q̃ñ sic cõis est essentiis substantialibus & accidentalibus genericis & specificis &c.

Cap. II.

De essentiis substantiarum compositarum.

SEd quia ens absolutæ & primo dicitur de substantiis, & posterius, & secundum quid de accidentibus: inde est, q̃ essentia proprie & uere est in substantiis, sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid &c.

Exposito primo propositorũ exequens in hac secunda parte tractatus q̃õ essentia in diuersis diuersimode inueniatur, q̃ secundo loco propositum erat, primo declarat q̃õ essentia inueniatur in substantiis cõpositis in tribus capitulis. sc̃do in substantiis separatis duobus capl̃is, tertio in accidentibus vnico cap. Circa subãs compositas tria declarantur in illis tribus capitulis. In primo quid sit essentia subãrum compositarum. In secundo q̃õ differant inter se essentię substantiarum cõpositarum. In tertio q̃õ se habeant ad intentiones logicas. Incipiens aũt exequi in hoc cap. q̃õ essentia in diuersis diuersimode inueniatur. Primo hoc declarat in cõi oẽs essentias vniuersi ad inuicem comparando duabus cõparationibus. sc̃do quid sit essentia subãrum compositarũ tribus concl̃onibus negatiuis & quarta affirmatiua. tertio mouet dubitationem q̃dam circa concl̃onem affirmatiuam & soluit eam. Facit primo cõparationem primam inter essentiam subãrum & accidentium tali concl̃one Subã vere et proprie habet essentiam, accidens aũt ſm quid q̃ sic probat vnũquodq; sicut est ens, ita habet essentiam : sed subã est ens simpl̃r, accidens vero est ens ſm quid: ergo subã habet essentiam simpliciter, accñs autem ſm quid. maior ex dictis in præcedenti cap. patet, minor licet habeatur. 7. meta. in principio, tñ sic probatur in litera, illud est ens simpl̃r, de quo ens absolute & primo prædicatur, & illud est ens ſm q̃d, de quo ens posterius, & ſm quid dicitur, sed de subã ens dicitur absolute et primo, de accñte autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpl̃r, accidens vero secundum quid.

Quæstio. III.

An ens sit uniuocum uel analogum substantiæ, & accñti.

CIrca particulam dubitat̃, an ens p̃ prius dicatur de subã & posterius de accñte, an vniuoce de vtroq;. In hac q̃õne quinque agenda sunt. Primo declarabitur titulus. sc̃do ponetur opinio Scot. tertio arguetur ꝯ illam. quarto ponetur opinio S. T. quinto rñdebitur argumentis in oppositũ. Quo ad primum sciendum est, q̃ aliquid dupl̃r contingit de aliquibus p̃dicari per prius & posterius. Vno mõ ſm esse illius p̃dicati. Alio modo ſm propriam rõnem eiusdem. Illud dr̃ p̃dicari analogicę (ſm esse) q̃ perfectius habet esse in vno q̃ in alio: & sic oẽ genus prædicatur p̃ prius & posterius de suis spẽbus, eo q̃ perfectius esse necessario habet in vna spẽ q̃ in alia. vnde Cõment. 12. meta cõ. 2. dicit & prioritas & posterioritas spẽrum non impedit vnitatem gñis, & hoc mõ non quærimus hic: p̃ se. n. notum est oĩbus q̃ ens perfectiori modo est in substãtia q̃ in accidentibus & qđ hoc

modo

modo prædicatur p̄ prius & posterius. Illud vero dicit̃ prædicari analogice, seu p̄ prius & posterius s̃m rõnem propriam, q̃ de vno prædicat̃ sine respectu ad aliud: de alıero vero nõ nisi in respectu ad aliud. v̾. gr̃a sanum p̄dicatur de aı̃ali sine respectu ad dietam, medicinã, & vrinã, de istis vero prædicatur non nisi in respectu ad aı̃al. dr̃. n. aı̃al sanum absq; additione aliqua, vrina vero non dr̃ sana, nisi q̃a est signum sanitatis exñtis in aı̃ali, & dieta sl̃r non est sana, nisi q̃a est cõseruatiua sanitatis & sic de aliis. Cum. n. diffinies sanum p̄dicatum de aı̃ali non pones in eius diffinitione respectũ ad aliquid horum, cum aũt diffinies sanum p̄dicatum de vrina in diffinitione eius ponet̃ respectus ad sanitatem aı̃alis cum ipsa aı̃alis sanitate. & sl̃r in diffinitione dietæ & medicinę: eo q̃ sanę sunt. dices n. (vt iam dictũ) q̃ vrina est sana, in eo q̃ signum est sanitatis: dieta in eo q̃ cõseruatiua: & medicina in eo q̃ cã est illius. & hoc mõ vertitur hic in dubium an ens prædicetur analogice, ita q̃ absolute p̄dicetur de substantia, de accidentibus vero nõ nisi relatiue ad substantiam: qd' idem est, q̃ quærere, vtrum sub̃a in eo q̃ ens non includat accidens, accidens vero in eo q̃ ens includat sub̃am, et in hoc pendet tota q̃õ inter nos & Scotum: q̃m accidens in eo q̃ accidens includere sub̃am ab omnibus conceditur, sed non accidens in eo quod ens. hæc de primo.

Opinio Scoti. *Scot. 1. distin. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 2.* *Prima rõ.*

Quo ad sc̃dm Sco. primo senten. dist. 3. q. 1. & 3. & distin. 8. q. 2. ponit hanc conclõnem, ens est vniuocum sub̃ę & accidenti, Deo & creaturæ. & probat eã sic. oı̃s intellectus certus de vno conceptu & dubius de diuersis habet conceptum de quo est certus aliũ a conceptu de quo est dubius: intellectus quisq; põt esse certus de Deo, seu de p̄pria passione, q̃ sit ens, dubitãdo an sit ens finitũ vel infinitum, siue an sit sub̃a vel accñs: ergo conceptus entis est alius a cõceptibus istis, & ita neutrũ est ex se, sed in vtroq; illorum includitur, igitur vniuocus. prima p̄põ patet ex terminis. minorẽ vero experientia docet. *Secunda.* Sc̃do sic, ens non est vniuocum. ergo Deus nõ est a nobis nãlr cognoscibilis aliquo conceptu simplici. hoc est falsum. ergo a destructione ?ñtis &c. ?ña probatur. nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro q̃ nõ contineatur essentialiter vel virtualiter in obiecto relucẽte in phantasmate: sed conceptus nõ vniuocus Deo & obiecto relucente in phantasmate est nõ contentus tam essentialr q̃ virtualiter in obiecto relucẽte in phãtasmate: ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro nisi sit vniuocus obiecto relucenti in phantasmate. hoc autẽ est creatura. ergo oı̃s conceptus simplex, quem habemus de Deo est vniuocus creaturæ, & ?ñr conceptus entis. maior patet. minor declaratur, quia oı̃m creatum nõ continet essentialr conceptum increatum. vt de se notũ est, nec virtualiter, quia prius non includitur virtualr in posteriori, sed econuerso. *Tertio.* Tertio sic. oı̃s inquisitio metaphysicalis de Deo procedit considerando rõnem formalem alicuius, & auferendo ab ea imperfectionem q̃ hñt in creaturis, & reseruando illam rõnem formalem, & attribuendo sibi oı̃no summam perfectionẽ, & sic ponendo illam in Deo. ergo oı̃s inquisitio de Deo supponit intellectum hr̃e conceptũ eundem vniuocũ, quẽ accipit est creaturis. *Quarto.* Quarto sic, ens non est vniuocum sub̃æ & accñti. ergo substantia nõ est a nobis nãlr cognoscibilis. hoc est falsum, ergo &c. tenet ?ña, eo q̃ cum substantia non immutet imediatæ intellectum nostrum ad aliq̃ intellectionem sui, sed tm̃ accidens sensibile, sequitur q̃ nullũ conceptum quidditatiuũ hr̃e poterimus de ea nisi aliquis talis possit abstrahi a cõceptu accñtis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accñtis, nisi ens vniuocum accñti & substantiæ. Hoc aũt, q̃ in ista rõne assumit, s. q̃ substantia nõ immutet intellectum nr̃m ad aliq̃ sui intellectionem probatur sic, q̃cq̃d sua pñtia immutat intellectum, absentia illius potest nãlr cognosci ab intellectu q̃n non immutatur (sicut apparet est secundo de aı̃a) q̃ visus est tenebræ cognoscitiuus, q̃n lux non est pñs, eo q̃ tunc visus non immutatur. igitur si intellectus nr̃ immutaretur a sub̃a immediatæ ad actum circa ipsam, sequeretur q̃ q̃n substantia non esset pñs posset nãlr cognosci non esse præsens, & ita nãlr cognosci posset in hostia consecrata nõ esse substantiam panis, q̃ est manifeste falsum. *T. c. 71.* *Quinto. T. com. 4.* Quinto arguitur auctoritatibus. 2 Meta. t. c. 4. Probans Arist. cãm entitatis & veritatis maxime entia et vera, assumit hanc p̄põnem, vnumquodq; maxime ipsum aliorum dr̃, s̃m quod aliis inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dr̃ apud Aristo de causa entitatis, s. Deo & aliis, aliter processus Arist. nullus esset. arguit. n. sic, causa vniuoca entitatis & veritatis est maxime ens, & vere Deus est hmõi. ergo *Auicenna 1 circa med. Cap. 5.* Auic. quoque primo meta. cap. 2. dicit, substantia & q̃titas non habent intentionem cõem nisi entis, cuius quædã sunt quasi species, & quædam quasi accñtia propria. Et cap. 5. facit argumentum q̃ adductum est de cõceptu certo, & dubiis. Oẽs inquit imaginantur certitudinem entis, dubitant aũt vtrum sit agens vel patiens. *Algazel.* Algazel in metaphysica sua tractatu primo habet q̃, quidam hoı̃es putauerunt q̃ ens non prædicat alium conceptũ a suis inferioribus dicẽtes q̃ esse accidentis nihil aliud sit q̃ esse substãtiæ. Multa alia argumenta adducũtur ad hoc, sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem, sed alietatem conceptus entis omitto, & etiam quia ex dicẽdis, cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia hæc de secundo.

Prima rõ contra Sco.

Quo ad tertium arguo primo sic. nullũ vniuocatum in rõne sui vniuoci habet aliquid plus q̃ reliquum vniuocatum: substantia & accñs sunt vniuocata parte in ente. ergo accidens non habet aliquid plus in rõne sui vniuoci s. entis q̃; substantia. discursus bonus conclõ vero est falsa. ergo altera præmissarum. nõ maior, quia illa habetur (ex Antepraedicamentis) ergo minor, quæ est conclõ aduersæ partis. *Secũda diffinitione. T. com. 2. T. cap. 3. Com. 3.* Falsitas conclõnis habetur. 7 metaph textibus & commentis. 2. & 3. vbi dr̃ q̃ in ratione accidẽtis inquantum ens ponitur sub̃a vnde Commenta. dicit in com. 3. q̃, sedens & stans non dñr esse entia sine substantia. patet aũt q̃ in diffinitione substantiæ, inquantum ens non ponitur accñs nec sub̃a, eo q̃ abstrahit apud eos ab illis. Patet secundo falsitas illius conclõnis ex dictis Antonij trombetæ qui in hac q̃õne fatetur in diffinitione accidentis inquantum ens cadere sub̃am. Vnde & si ratio posita a Scoto s̃m apparentiam solui glosando Aristot. (glosa destruente textum) nullo tñ pacto ab Anto trombeta solui, eo q̃ ab ipsa veritate coactus concessit in quo libello suo falsitatem conclõnis, q̃; Sco. negaret. *Vide ad hoc propositum commen. huius dist. 2 post ea circa med. & videas consequentiam: Arist. 1. d. 3. q. 3. Cap. 3.* Sc̃do arguitur sic, ens est vniuocum p̄dicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla dr̃ia quidditatiue inclusum. ergo est genus. tenet ?ña ex diffinitione generis & conditione apposita a Scoto in primo sent. distin. 3 q. 1. vltimam. n. particulam assumptã exigi dicit ad genus & bene. & s̃m Arist. quarto Topico Añs quo ad primam partem & secundam Scoti ibidẽ est. Quo ad tertiam aũt probat̃ sic. Si ens esset inclusum in aliqua dr̃ia nõ vltima sequeretur q̃ addendo dr̃iam non vltimam generi, esset nugatio: hoc est falsum. ergo &c. tenet ?ña, quia bis ens poneretur eodem mõ, semel rõne generis, & semel rõne differentiæ. v̾. gr̃a, si ens includitur quidditatiue in rõne animalis & rõnalis, dicendo animal rõnale erit nugatio. cum. n. prima pars rationis aı̃alis sit ens erit ratio propria animalis ens A B C. Sl̃r cum prima pars rõnis rõnalis sit ens, erit ratio rõnalis ens D E F, & sic dicendo animal rationale dices ens A B C, ens D E F, & ?ñr pones ens bis, & expresse nugationem cõmittes. *1 d. 3. q. 3. in solutione quæstio. contra vniuocationem entis.* Nec est opus impugnare r̃ñsionem Scoti, vbi supra ad hoc argumẽtum. quia non est ad propositũ. ait. n. q̃ sicut dicimus animal album absq; nugatione, eo qd' ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis, ita in proposito dicimus animal rationale, eo q̃ ens clausum in rationali denoı̃at essentialiter ens clausum in animali absq; nugatione. Hoc. n. non est ad propositum. aliud. n. est loqui de ente in sua ratione cõi, in qua indistinctæ vniuocant̃ supradicta. & aliud est loqui de ente particulariter accepto: licet. n. palliari possit q̃ ens particulatum ad album, & rõnale denominet ens particulatum ad animal, non tñ potest intelligi q̃ prima pars rõnis albi formaliter sumpti denominet primam partem rõnis animalis. Ea n. est ens eodem modo sumptum, cum vniuocum sit, remanet ergo q̃, nugatio est dicere apud Sco aı̃al rationale, imo animal album eodem modo arguẽdo, vt

prius vtendo loco nominum eorũ rationibus quidditatiuis. Quod si aliquis vim faciẽdo in verbis Scoti, forte dixerit ens non claudi in rõnali quidditatiue & albo, sed in rõnalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrũ, q. s. ens in nulla dr̃ia includatur quidditatiue, quia rationalitas non est dr̃ia, sed dr̃iæ principium ẜm veram Auic. doctrinam. dr̃ia. n. prędicatur de specie, *Tertio.* rationalitas aũt non, quare &c. Tertio arguitur sic. Ens est vniuocum subæ & accñtis: ergo in ratione subæ expresse cadit ens. ergo in diffinitione hoĩs explicitæ cadit *8. metaph. T. cõ. 10.* ens, hoc est inconueniens & contra Arist. & viam cõem. ergo &c. Prima ꝯña probatur, ex eo qđ omne superius vniuocum explicitæ cadit in rõne essentialis inferioris, sicut aĩal cadit explicitæ in rõne hoĩs. Secunda ꝯña proba- *Cap. 5.* tur ex auctoritate Arist. posita in secundo lib. Topi. illa. s. qñ aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius, si ponatur eius rõ clarior erit intellectus cum ergo suba ponatur in diffinitione hoĩs, & loco subæ liceat ponere eius rationem, in qua explicitæ cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur q ens debeat poni in diffinitione hoĩs explicitę, vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc cõisimus ambitus ipsius entis, aut carentia dr̃iarum. Sicut nec ex hoc prohibetur ens tanq̃ prędicatum vniuocum & quidditatiuum *1. d. 3. q. 2.* cadere in rõne subæ. Et confirmatur hoc per Sco. q in primo sniarum dist. 3. ponit ens esse primũ cognitum cognitione distincta, eo q ens cadat in cõceptu q̃dditatiuo omnium tanq̃ primũ pdicatum quidditatiuũ. hæc de tertio.

Opinio S. Tho. Quo ad quartum principale prænoto dr̃iam inter vniuocum, & æquiuocũ purum, & analogum. Vniuocata sunt quorum nomen est cõe, et rõ ẜm illud nomen est eadem simplr. Pura æquiuocata sunt quorum nomen est commune, & ratio scdm illud nomen est diuersa simplr. Analogata sunt quorũ nomen est cõe, & rõ ẜm illud nomen est aliquo mõ eadem, & aliquo mõ diuersa, seu secundum quid eadẽ, & ẜm quid diuersa. Ver grã aĩal & medicina sunt analogata sub sano. vnde hñt illud nomen cõe. vtrũq; n. illorum dicimus sanum, diffinitio aũt eorũ inquãtum sana sunt, est aliquo mõ eadem, & aliquo mõ diuersa. aĩal. n. inquantum sanum est hñs sanitatem medicina inquãtum sana est cã sanitatis. sunt. n. eædem aliquo modo istæ diffinitiones, qa in oĩbus includitur sanitas & sunt diuersæ aliquo mõ, qa diuersis modis sanitatẽ respiciunt. vñ analogum est mediũ inter purum æquiuocum & vniuocum, sicut inter idem simplr & diuersum simplr cadit medium idem ẜm qd & diuersum ẜm qd, & sicut medium sapit nãm vtriusq; extremi. dicit n. quodammõ plures rationes, & quodãmodo vnam: pp qđ inuenitur *Analogum non tamen vnã, aliquando plures rationes dicit.* qñq; apud illustres pħos, q analogũ dicit plures rõnes, & qñq; qđ dicit vnam rõnem. Nota scdo, q duplicia sunt analogata. quædã ẜm determinatam habitudinem vnius ad alterũ, quædam ẜm proportionalitatem. exemplum. suba & accñs sunt analogata primo mõ sub ente, Deus aũt & creatura secundo mõ. infinita. n. est distantia inter Deum et creaturã. Differunt aũt hęc plurimum, qm̃ analogata primo mõ ita se habẽt q posterius ẜm nomen analogum diffinitur p suum prius, puta accña inquãtum ens p subam. Analogata vero secundo mõ non. creatura. n. inquãtum ens non diffinitur p Deum. vñ analogata primo mõ habent nomen cõe, & rõnem ẜm illud nomẽ ẜm quid eandem, & ẜm quid diuersam, p hoc q analogum illud simplr. i. sine additione aliqua de primo dr̃, de aliis vero nõ nisi diuersimodæ respiciendo primũ, q cadit in eorũ rõnibus sicut in exẽplo de sano manifestũ est. Analogata vero secundo mõ habent nomen cõe & rõnem ẜm illud nomen aliquo mõ eandem & aliquo mõ diuersam, non pp hoc q illud simplr dicatur de primo & de aliis relatiue ad primũ, sed habent rõnem eandem ẜm quid pp identitatem proportionis, q̃ in eis inuenitur, & ẜm quid diuersam, pp diuersitatem nãrũ suppositarũ illis proportionibus. Exemplum forma & mã subalis & forma & mã accñtium sunt analogata quædã sub nominibus formæ & mãæ. habent. n. nomen cõe, puta formã & mãm & rõnem ẜm nomen formæ siue mãæ eandem & diuersam hoc mõ, quia forma subalis ita se habet ad substantiam, sicut forma accñtalis ad accidẽs. silr materia substantiæ se habet ad subam, sicut materia accñtis ad accidens. vtrobiq;. n saluatur idẽtitas proportionũ cum diuersitate nãrum & vnitatis noĩa. hunc modum analogiæ *Com. 28.* exprimit Cõmenta. 12. meta. cõ. 28. & clarius cum Arist. *Or. 5. metaph. cõ. 12. circa medium* primo Ethi. c. 7. quibus sic pbatis pono duas conclõnes. *Cap. 7.* Prima est, ens analogicę vtroq; mõ analogiæ dr̃ de suba & accidente. Scda conclõ, ens dr̃ de Deo & creatura secundo mõ tantum. Prima conclõ probari potest rõnibus factis ꝯ Scot. & maxime prima. Auctoritatibus aũt *T. com. 2.* Arist. 4 met. t. c. 2. & Cõmenta. ibidem. expresse. n. ibi dr̃ *T. cõ. 28.* q ens non est vnũ, sed ad vnum. 12. quoq; meta. t. c. 28. expresse dr̃, q. principia pncorum non sunt aliquo mõ eadem, nisi ẜm proportionẽ. Super qua auctoritate põt argui sic, illa non sunt vniuoca, q̃ nullam identitatem hñt nisi proportionis: sed principia propria subæ & accidentium sunt hmõi. ergo &c. minor expresse est in lra Arist. maior est nota ex terminis. si. n. nullam aliã identitatem habent nisi proportionis, oportet q careant vnitate vniuoca Et hæc auctoritas est notanda ꝯ Scotistas, qa si concedat ens hr̃e entitatem analogum dicũt cũ hoc q habet etiam identitatem vniuocã, cuius oppositum Arist. dicit, solam identitatem proportionis inter principia pncorum *Veritate q. 2. art. 2.* ponens. Scda conclõ non aliter pro nunc probetur quã auctoritate S. T. in qõnibus de veritate q. 2. ar. 2. vbi examinans qño scĩa sit analoga scĩæ diuinæ & scĩæ creatæ, expresse fatetur, q secundo mõ sit analoga et non primo modo. Vñ cum ens dr̃ de Deo & creatura, hoc mõ dicit proportionabiliter, q exprimitur. q sicut Deus se habet *In tract. de analogia.* ad suum esse ita creatura ad suũ (sed de his alias cũ ex proposito tractabit, diffusius loquemur) modo sufficiãt hęc pauca dixisse, ex qbus innotescere põt q cõceptus entis formalis est vnus inæqualr repræsentans esse subæ & accidẽtis, Dei & creaturę, et q cõceptus obiectalis nõ habet nisi vnitatẽ proportionis determinatæ ex idẽtitate termini vel vnitate pportionabilitatis & idẽtitate proportionum. Ex quibus elici põt q cum talis vnitas apud Arist. *T. com. 2. T. com. 6. circa medium* quarto metaphy tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scĩæ, ens non oportet poni vniuocũ ad hoc qđ passiones habeat, & contradictionẽ fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. hæc de quarto.

Ad primum Quo ad quintum rñdetur ordinatæ ad argumẽta. Et ad primum dr̃, q argumentum illud si aliquid probat, alietatem conceptus nõ vniuocationẽ probat, sicut ipse- *In dist. 3. q. 2.* met Sco. dicit, & iõ gratis concedimus illud, sicut etiam Auic. qui tenet ens non esse pdicatum quidditatiuũ, concedit ens dicere alium conceptum, non tñ vniuocum & *Ad secundum* quidditatiuum. Ad scdm negatur ꝯña. Ad cuius probationem dico, q aliqđ continere virtualiter aliud põt intelligi duplr. Vno modo sicut cã in virtute sua continet effectum. Alio mõ sicut effectus continet virtutem cãæ participando illam sic. hoc stante minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo mõ Deũ. Nec oportet q continens isto mõ sit prius, imo necessario est posterius. Q. si mihi dixeris q hoc est abuti vocabulis, quia apud oẽs continere virtualr non attribuitur nisi cãę. Dico, q si fiat vis in verbo falsa est maior, eo q datur triplex modus continendi. s. essencialr, virtualr, & participatiue, sicut effectus continet in se cãm. Ad tertiũ, concesso *Ad tertium* toto añte negatur ꝯña. sufficit. n. analogia illius rõnis formalis. Ad quartum, negatur ꝯña. Ad probationem dr̃, *Ad quartum* q falsum supponit. s. q suba non immutet intellectum p propriam spẽm. Vnde ad eius probationem dico, q q̃titas & accñtia in eucharistia agunt & patiuntur totum quod ageret & pateretur suba si esset, sicut. n. acceperunt modum essendi substantiæ. s. absq; subiecto, ita etiam agere & pati eius, & iõ ex multis hostiis sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substãtiæ panis, & eius quidditatiua cognitio, sicut & ad nutritionẽ agunt ac si esset ibi panis: non n. minus ex illis accñtibus nutrimur q̃ ex aliis hostiis non consecratis, sicut nõ minus ex consecratis generantur vermes & cineres q̃ ex non consecratis. Vñ ad argumentum dico, q panis absens immutat qm̃ non est omnino absens, remansit. n ibi accidens suum, quod est vice panis, quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos auctoritas Arist. qñ hęc oĩa habent

bent locum vbi est simplr absentia obiecti, q̃ hic nõ concedimus, quo ad operationes. Ad quintũ dico, ꝙ quia medium cõparatum vni extremorum, vt oppositum induit alterum extremũ, vt dr̃. 5. Physi.t c. 6. iõ analogum comparatum æquiuoco, ꝙ diuersas rões simplr sonat, vniuocum appellatũ est ab Arist. ibi. & merito, eo ꝙ vtebatur analogo s̃m id qđ habet de vnitate, oportet.n. ad verificandam illã maximã, ꝙ cã et effectus nõ in sola voce conueniant, sed in rõne aliqua formali eadẽ aliquo mõ, in illis vnde textus illæ non est ꝯ nos. Ad Auic. & Algazele, dico ꝙ nihil contra non dicunt, quia alietatẽ, non vniuocationem conceptus entis insinuant.

Ad quintum. *5. com. 6.* *Ad vltimum.*

Substantiarum uero quędam sunt simplices & quedã compositæ: & in utrisq; est essentia, sed in simplicibus ueriori & nobiliori modo secundum etiam qđ habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, que composita sunt ad minus substantia prima, & simplex, que Deus est.

Hic ponitur scđa comparatio, qua subas inter se comparat tali concõne. Subæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam q̃ compositæ. q̃ probat duplr. Primo sic, quorũ esse nobilius eorũ essentia est nobilior: substantiarum simpliciũ esse est nobilius q̃ cõpositarum: ergo essentia subarum simplicium est nobilior. Scđo sic, causa (supple) effectiua nõ vniuoca habet nobiliorẽ essentiam suo effectu: substãtia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum. ergo substãtia simplex est perfectioris essentiæ quam composita.

Substantiarum simplicium essentia nobilior.

Ad euidentiam huius partis nota, ꝙ vt habes a S. Th. quarto sniarum dis. 12. q. 2. ar. 1. ad primũ, simplicitas nec perfectionem simplr, nec imperfectionem sonat. res.n. ex eo ꝙ simplex nõ habet pfectionem maiorem, sed ex eo ꝙ taliter simplex. i. simplicitatẽ subsistentem habet. Vñ materia prima est simplicissima, & formæ accñtales sunt simplices, & tñ non sunt pfectiores substantiis cõpositis. Et ideo cum dicimus subas simplices esse perfectiores cõpositis, intelligas non de quibuscũq; simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate, quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Simplicitas an sit pfectio simpliciter.

Propterea caueto hic opin. Sco. in primo sniarum. distin. 8. q. 1. dicentis simplicitatẽ esse perfectionem simplr. Vt aũt veritatem tutari, ac falsum impugnare stias, notatõ quid sit pfectio simplr. Perfectio simplr (apud Anselmum monologion. 15.) est quæ in vnoquoq; melior est ipsa q̃ nõ ipsa. Glosa sic. (In vnoquoq;) inquãtum est indiuiduum entis, i. hoc ens non inquãtum est indiuiduum huius vel illius nãæ, puta hic hõ, aut hic angelus (melior est &c. quia cõparatiuum inclusit suum positiuũ ideo melior est. i. bonitatẽ seu perfectionem meliorẽ ponit (q̃ non ipsa) i. q̃ qđlibet sibi incõpossibile, ita ꝙ (ly nõ ipsa) non teneatur ꝯdictoriæ, sed incompossibiliter. Vnde perfectio simplr exigit duas condõnes. primo ꝙ dicat perfectionem, scđo ꝙ illa pfectio in indiuiduo entis sit melior q̃ qđlibet sibi in eo incompossibile. Propter defectũ.n. primæ condõnis tam relatio q̃ negatio a perfectionibus simplr excluditur Propter vero defectum secundæ rõcinari, ridere, latrare, & hmõi perfectiones simplr nõ sunt, qa ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius nãæ, non tñ entis. Diximus ꝙ (ly non ipsa) tenetur incõpossibiliter & non ꝯdictoriæ, quia aliter omne positiuum esset perfectio simplr, quia in indiuiduo entis melius est positiuum qđlibet quolibet ꝯdictorio formalr sumpto. Nec superficietenus cõsideres primam condõnem, qm̃ pp defectum eius simplicitas nõ dicit pfectionem simplr. Simplicitas.n. nihil aliud est q̃ negatio compõnis, vnde nõ est perfectio, sed negatio impfectionis. Propterea & deficit talis modus arguẽdi. In indiuiduo entis qđlibet incompossibile simplicitati dicit impfectionem. ergo ipsa simplicitas est melior in vno quoq; q̃ nõ ipsa, & ꝯñr pfectio simpliciter. Oportet.n. addere in añte, & ipsa dicit perfectionem, ꝙ falsum est, qa negatiuum prædicatum est. Potes autem ꝯ Scoti positionem arguere sic Nulla pfectio simpliciter saluaẽ in relatione, vt relatio est: simplicitas aũt saluatur in relatione, vt relatio est (ad) siquidẽ est simplicissimum, nullam.n. compõnem includit. (& vir s̃m Scotũ omnis dĩia vltima relationis.) ergo &c. maior patet. ex eo ꝙ relatio, vt relatio, nec perfectionẽ nec imperfectionem sonat apud nos & Scot Preterea ꝙ diuiditur p q̃tũ & non q̃tũ non est perfectio simplr patet ista, quia implicat ꝙ aliqd sit non q̃tum & perfectio simplr: sed simplicitas diuiditur p q̃tum & non q̃tum: ergo &c. patet minor, qa diuidiẽ in simplicitate relatiuam & absolutã: simplicibus aũt relatiua est non q̃ta. Si dicatur ad ista, ꝙ relatio formalr sumpta non est simplex, sed simplicitas prædicatur de ea denoĩatiue. Hoc nõ euadit argumẽta, quia simplicitas relatiua est passio relationis s̃m hoc, aut modus intrinsecus. impossẽ est aũt ꝙ alterum horum sit perfectius eo cuius est vt arguaẽ sic, nulla passio est maioris entitatis subto suo: simplicitas denoĩans relationẽ est eius passio, sicut vlr passio superioris est passio inferioris, licet nõ primo: ergo simplicitas relationem denoĩans non est maioris entitatis relatione, sed relatio non est quãta. ergo simplicitas relatiua non est quãta. ergo nec perfectio simplr Stat ergo assumptum verũ. i. ꝙ simplicitas diuiditur per q̃tum & non q̃tum. Silr arguere potes, si dicant ꝙ simplicitas sit modus, ꝙ tñ minus consonum veritati videtur. Subæ ergo immateriales (non rõne simplicitatis sunt perfectiores essentiis substantiarum cõpositarum.) sed ratione simplicitatis subsistẽtis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita indiuisæ qua gaudent.

Scot. 1. distin. 8. q. 1. *Ad primũ quolibet. q. 5.* *Diffinitio perfectionis simpliciter.*

Sed quia illorum substantiarum essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentiis compositorum incipiendum est, ut a facilioribus cõuenientior fiat disciplina. In substantiis igitur cõpositis forma & materia notæ sunt, ut in hoĩe aĩa & corpus. non autem põt dici q̃ alterum eorum tãtum essentia dicatur. Q đ.n. materia sola non sit essentia planum est, quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur uel in gñe: materia autem non est cognitionis principiũ, nec secundum eam aliquid ad speciem, uel ad genus determinatur, sed secundum id solum quo in actu aliquid est.

In hac secunda parte capituli qd sit essentia in substantiis cõpositis declaraturus, quia a notioribus inchoãdum est conclõnem hanc negatiuam ponit, mã sola non est essentia subæ compositæ, q̃ duplici rõne probat, Prima est talis. Illud, q̃ est essentia subę compositæ, est principium cognoscendi illã: sed mã sola non est principium cognoscendi illã: ergo materia sola non est essentia subæ compositæ. maior patet ex eo ꝙ vnũquodq; p suam essentiam cognoscitur quidditatiuę, vnde oẽs alię cognitiones oriũtur. minor habeẽ ex 9. Meta. t. c. 20. vbi dr̃, ꝙ principium cognoscendi est actus et non potentia. Scđa rõ est, essentia subæ compositæ est id quo res ponitur in gñe & spẽ: sed materia sola nõ est id, quo res ponitur in gñe & spẽ: ergo materia sola non est essentia subæ cõpositæ Maior est euidens inducẽdo in singulis. sor.n. per suam nãm, in specie humana collocatur, silr in genere animalis & sic de aliis. Minor probatur, quid id quo aliqd in spẽ reponiẽ, oportet ꝙ actuale sit, eo ꝙ est principiũ distinguendi ipsum ab aliis spẽbus, & collocãdi ipsum in tali gradu vniuersi, materia aũt sola actualitatem non includit.

Materia nõ est essentia substantia composita.

Neq; etiam forma tantũ substantiæ cõpositæ essentia dici põt: q̃uis quidam hoc asserere conentur. ex his. n. quæ dicta sunt patet, q̃ essentia est id, q̃ per diffinitionẽ res significatur: diffinitio autem substantiarum naturaliũ non tantum formã, sed & materiam continet. aliter. n. diffinitiones naturales & mathematicæ non differrent. Nec etiam põt dici q̃ materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additũ essentiæ eius, uel ens extra illam naturam, uel essentiã eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectæ non habent. unde oportet quod in diffinitione sua substantiã uel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum. patet ergo, quod essentia comprehendit materiam & formam.

Cõmenta. 7. metaph. c. 21. & com. 34.

Hic ponitur secunda conclõ negatiua talis, essentia substantiæ compositę non est sola forma, q̃ vnica rõne probat sic. Illud est essentia subæ compositę, ꝙ per eius diffi-

Forma nõ est tota essentia substantia cõposita.

nitionem signãtur: sed sola forma per eius diffinitionem non signãtur: ergo sola forma non est essentia subãe compositæ. Maior est de se nota. minor probatur, quia diffinitiones naturales per hoc differunt a mathematicis, quia istæ signãnt solam formam, i. formam absq; materia sensibili, naturales vero signãnt formam & materiam sensibilem. Sed ad hanc rõnem potest dici, q̃ cum significari per diffinitionem contingat dupl'r. vno mõ, vt pars rei diffinitæ, alio mõ, vt subiectum rei diffinitæ, seu vt deferens rem diffinitam per diffinitionem nãlem significatur sola forma vt res diffinita, & iõ quidditas est sola forma, materia aũt significatur vt quidditatem deferens. Contra hanc rñsionem subiungitur in litera talis rõ. Illud, q̃ est proprium accidẽtibus ex imperfectione suæ essentiæ non conuenit specificis substantiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiã suam est proprium accñtibus ex imperfectione suæ essentiæ: ergo hoc nõ conuenit substantiis specificis. maior patet ex terminis. q̃. n. est propriũ alicui ex sua imperfectione nõ conuenit alteri habenti pfectionem oppositã illi imperfectioni. minor habetur ex septimo Metaph. tex. com. 14. 15. & 16.

T. cõ. 14. T. cõ. 15. T. cõ. 16.

Formæ per tes quo diffiniẽda sit.

Circa maiorem no. q̃ licet formæ partis, puta aĩç conueniat etiam diffiniri p aliquid extra essentiam eius, ac p hoc istud videatur esse non proprium accñtibus, sed cõe eis & formis partium, in rei tñ veritate proprium est accidentium, eo q̃ diffinitio non est nisi rerum exñtium in recta linea prędicamentali hñtium spẽm completam cum diffinitio cõponatur ex genere & dría. sola autem accñtia inter entia & spẽ cõpleta sunt p additamentũ diffinibilia. & iõ proprium accñtibus dixit esse tali mõ diffiniri, vnde & aĩa diffinitur per aliud extra essentiam suã, pro quãto participat de accidentis natura esse in alio.

Non etiam põt dici, q̃ essentia significet relationem, quæ est inter materiam & formã, uel aliquid superadditũ illis, quia hoc de necessitate esset accñs extraneum a re, nec per eã res cognosceretur: quæ oĩs essentiæ conueniũt. per formã. n. quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu & hoc aliqd. unde illud qd' superaduenit non dat esse actu simpl'r materiæ, sed esse actu tale, sicut accñtia faciunt, ut albedo facit actu albũ, unde, qñ talis forma acquiritur non dicitur gñari simpl'r sed secundum quid.

Essẽtia substantia cõposita non est relatio. inter materiã & formam, seu aliqd' sup additũ cõposito.

Hic ponitur tertia conclõ negatiua, essentia, substantię compositę non est aliqua relatio inter mãm & formam, aut aliquid additum cõposito ex mã & forma. q̃ probat ex duabus rationibus. Primo sic, oĩs relatio media inter materiam & formam, & sil'r omne additum cõposito ex materia & forma est accñs extraneum subãe: nulla essentia subãe compositæ est accñs extraneum: ergo minor est de se nota. maior vero probaẽ, oẽ adueniens enti simpl'r faciens formal'r ens tale est accñs extraneæ naturę a subã: oĩs relatio media inter mãm & formam, et omne additũ composito adueniunt enti simpl'r et faciunt ens tale: ergo omnia hmõi sunt accñtia extraneæ naturæ a subã composita. Huius prosyllĩ minor declaraẽ. primo ex eo qd' forma subãlis adueniens mãæ facit esse simpl'r & hoc aliquid, vt dr̃ secundo de aĩa. t. c. 2. Declaratur scđo ex eo q̃ generatio terminata ad formam subãlem gñatio simpl'r, terminata vero ad formã accñtalem est gñatio sm quid, vt dr̃. 5. phys. t. c. 7. cum. n. materia for. acquirit formam substantialem, tũc sine additione dr̃ for. fieri acquisita aũt forma substantiali, cũ magnitudinem acquirit, nõ dr̃ for. fieri simpl'r & sine additione, sed fieri magnus. Secunda rõ est ista, nullum additũ vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens cõpositum ex materia & forma est proprium principiũ a priori perfectæ notitiæ subãe compositæ: essentia subãe compositæ est proprium principiũ a priori completæ notitiæ eius. ergo &c.

T. com. 2.

T. com. 7.

Relinquitur ergo q̃ nomen essentiæ in substantiis cõpositis significat illud qd' est ex materia & forma cõpositum. & huic positioni sonat uerbũ Boetij in cõmento prædicamentorum, ubi dicit, q̃ usia signãt compositum. Vsia. n. apud Græcos idem est q̃ essentia apud nos, ut ipsemet in libro de duabus naturis fatetur. Auic. aũt dicit, qd' quidditas substantiarum compositarum est ipsa compositio formæ & materiæ. Cõmentator aũt dicit super septimo Meta. natura, q̃ habent spẽs in rebus gñabilibus, est aliqd' medium. i. compositum ex materia & forma. huic etiam ratio concordat, quia esse substantiæ cõpositæ non est tantum formæ nec tantum materiæ, sed ipsius cõpositi. essentia aũt est secundum q̃ res dicitur esse. Vnde oportet ut essentia, qua res denominatur ens, non tantum sit forma, nec tantũ materia, sed utrũque, q̃uis hmõi esse, siue essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut. n. in aliis uidemus, quæ ex pluribus principiis constituuntur, q̃ res non denoĩantur ex altero illorum principiorũ tantũ, sed ab eo q̃ utrũq; complectitur. ut patet in saporibus, quia ex actione calidi digerentis humidũ causatur dulcedo, & q̃uis hoc modo calor sit cã dulcedinis, non tñ denoĩatur corpus dulce a calore, sed a sapore, qui calidum & humidum complectitur.

Boetius in libro de duabus naturis, & vna p sona sãta Christi 5 meta. phys. c. 4. Com. 27.

Hic ponitur quarta conclõ affirmatiua. Essentia in substantiis cõpositis signãt compositum ex mã & forma: q̃ per locũ a diuisione cõcludit & auctoritate Boetij Auic. & Cõmenta. 7. meta. cõ. 18. & ratione tali probat. Id, quo tanq̃ principio cõpleto denoĩante. subã cõposita est ens, est cõpositum: sed essentia ipsius subãe compositæ est id, quo tanq̃ principio completo denoĩante subã composita est ens: ergo essentia ipsius subãe compositæ est cõposita. minor de se est clara. dr̃. n. & est soe ens pp suam essentiam, q̃ habet maior vero declaratur sic, qñtũq; aliqua res ex pluribus principiis constituitur nõ est talis ex altero eorum, vt cõpleto principio, sed ex cõplectente vtrũque: sed subã composita est ens ex pluribus principiis cõstitutum. s. mã & forma: ergo non ex altero tanq̃ cõpleto principio, sed cõplectente vtrũq; est & dicitur ens. sed id, q̃ complectitur vtrũq; est compositũ. ergo id, quo substantia composita tanq; completo principio, denoĩante esse, oportet esse compositum, q̃ erat probãdum. maior huius prosyllogismi exẽplariter in saporibus declaratur. in litera tanq; ex notioribus, & declaratio est manifesta per se. quod autem dicitur, quod sola forma est causa essendi infra patebit.

Quæstio. IIII.

An materia sit pars quidditatis.

Circa prædicta dubitaẽ, an mã sit pars quidditatis nãlis. In hac dubõne tria faciã. primo ponam opin. Commenta secundo ponam opinionem S. Tho. tertio respondebitur argumentis oppositis.

Quo ad primum. Cõmenta. 7. met. cõ. 21. & 34. opinatur mãm non esse partem quidditatis nãlis, sed cadere in diffinitione rei nãlis, vt deferens illam quidditatẽ. adducit autem in. 34. cõmen. ad hoc rõnem talem. Essentia rei est substantia declarans rem quidditatẽ: mã non est subã declarans quidditatẽ rei: ergo mã non pertinet ad essentiam rei. minor colligitur ex primo phys. t. c. 69. vbi dr̃, q̃ mã sm se est ignota, & ???ñs alterius declaratiua non est. Ex cõmento vero. 21. potest elici talis rõ ad hoc. si quidditas hoĩs esset hõ compositus ex mã & forma, tũc quidditas hoĩs hrẽt quidditatem, & sic quidditatis esset quidditas, q̃ est falsum. tenet ???ña, quia quæcũq; sunt idem, quicqd habet vnũ habet reliquum: si ergo quidditas hoĩs & hõ compositus sunt idẽ, cum hõ compositus habeat quidditatem, sequitur q̃ quidditas hominis habeat quidditatẽ, Hanc eandẽ positionem vr̃ docere Arist. 7. meta. t. c. 34. expresse dicens mãm non esse partem quidditatis. & secundo phys. t. c. 28. partes diffinitionis in genere cãæ formalis collocans. Vñ & 10. meta. t. c. 25. dicit q̃ mas & femina non varians spẽm, quia sunt drię materiales. Idem etiam persuaderi põt ex ???ñtibus materiam. materia. n. est causa corruptionis distinctionis suppositi a natura sensibilitatis & similiũ: quorum opposita conueniũt quidditatibus, sunt. n. essentiæ rerum ingñabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. hæc de primo.

Opinio Cõmen.

T. cõ. 69.

Com. 21.

T. cõ 34. T. cõ 28. 5 metaphysica. T. cõ. 25.

Quo ad scđm S. T. 7. meta. supra. t. c. 33. & prima parte. q. 75. art. 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis. probat hanc cõclusionem tribus rationibus, quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia vero est ista: Quicquid est de essentia omnium indiuiduorum

Opinio S. Tho. Lect. 9. prima. q. 75. arti. 4.

rum

rum contentorum sub specie, vniuersaliter conceptū est de essentia spēi: ista est vera pro rō̄nē, q̄ aliter essentia spe cifica non prædicaret essentialiter totam essentiā indiuidui. sed mā est de essentia oīum indiuiduorum nālium: ergo materia vlr accepta est de essentia spēi, & sic non cadit in speciem, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis. Ad primam rōnem in litera factam dicūt aduersarij, q̄ propriū est accntibus diffiniri per additamentum alterius gn̄is, & hoc non cōuenit substantijs, sed diffiniuntur subæ p additum sui gn̄is, materia.n. est in eo genere in quo est qdditas delata. Cōtra.ergo nulla est dīfia inter diffinitionē formæ partis.& diffinitionē formæ totius, nisi forte secundum modum significandi, cum vtraqꝫ per additum sui generis diffiniatur, & sic eadem erit diffinitio aīę & viui, & tunc sicut nullum genus p̄nti subæ ponitur in diffinitione aīę, ita nullum ponetur in diffinitione viui, et sic de aliis, q̄ est manifeste falsum. Confirmatur S. T. positio adhuc tripli̇r. Primo sic. in omni obiecto qdditatiuæ sum pto, cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecæ cām illius passionis: sed corpus ɔ̄rietati sub iectum quidditatiuæ sumptū est subm cui conuenit corruptibilitas p modum passionis adæquatæ: ergo in corpore ɔ̄rietati subiecto quidditatiuæ sumpto oportet intrinsecę inuenire cām corruptibilitatis, & talis cā non est nisi materia. ergo &c. maior est de se nota, q̄a passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis, aliter non conuenirent ei secundum q̄ ipsa. Minor ex eo manifestat, q̄ corruptibilitas primo concluditur de corpore ɔ̄rietati subīto. Q. aūt cā corruptibilitatis sit mā, clarum est apud Cō. maxime.

Scdō sic, id qd' est pars humanæ nāe est pars quidditatis humanæ: quia nā & quidditas sunt idē. sed materia est pars nāe humanæ: ergo &c. probatur minor, ex eo q̄ mā est natura secundo physi tex.c.21. Et si nō est pars oportet q̄ in for. sint duę nāę non partiales, quia nō sunt partes alterius naturæ, q̄ est impōle. Tertio declaratur hanc fuisse mentē Arist. primo ex.8.meta.tex.c.15.& 16. vbi assignat cām, quare diffinitio cōpositorum est vna, quia ex actu & potētia natum est fieri vnū. Quidditates autem simplices seipsis inquit hn̄t vnitatē statim.eo q̄ formæ tm̄ sint, ex quibus habet, q̄ si essentia subæ compositæ esset sola forma, non oporteret Arist. assignare cām propter quid sit vna. forma.n. seipsa est vna, sed quia est composita.iō dixit q̄ vnitatem habet, ex eo q̄ altera ps est actus, altera potentia. Sil̄r nono meta.tex. vltimorum commentorum dicit, q̄ in quidditatibus cōpositorum ac cidit error. non aūt in quidditatibus simpliciū pp multitudinem partiū, ex qbus sunt cōpositæ illæ quidditates. vñ ex earum compōne error accidere pōt, qui in simplicibus, cū careant partibus, locū non habet, ex quibus ap paret illum opinari essentiā compositi esse compositam & non simplicē, & q̄ quidditas substātiæ mālis differt a quidditate separata, ex eo q̄ ista est essentialr simplex, illa vero est essentialiter composita. hæc de secundo.

Quo ad tertium dicendū est ad rōnes in oppositū, ad quarum primā negatur minor. licet.n. mā sm se, i. solitarie sumpta sit ignota adiuncta tn̄ & substrata tali formę specificæ, siue genicæ declaratiua est alterius. Ad scdam negatur ɔ̄ña, ad cuius probationem dr̄, q̄ maior illa pōt intelligi dupl̄r. Vno modo sic, quæcūq; sunt idem realr, quicquid realiter coniunctū est vni, est & realiter coniun ctum alteri, & sic conceditur, sed non est contra nos. Alio modo sic, quęcūq; sunt idē realiter quicquid prædicatur de vno prædicat de altero, & hoc mō est falsa. Aliqd.n. conuenit vni, vt distincto sm rōnem ab altero, q̄ non conuenit alteri, sicut in p̄posito, hr̄e quidditatem conuenit homini, vt distincto a sua quidditate sm rōnem. distinguitur.n. ab illa, vt hn̄s ab habito, & quia sic oportet distingui illam maiorē in proposito, iō argumentū non procedit. Ad id qd' addit ex Arist. dicitur q̄ septimo metaph. non remouet mām a quidditate, sed mām parti cularem & eas partes, q̄ p accñs se habent ad speciei intellectum, vt manus & pedes. & gr̄a ab hois ratione, & has carnes & hæc ossa. Q. aūt partes diffinitionis in genere causæ formalis collocent non est contra id qd' dicimus. Meminisse.n. oportet q̄ omne superius se habet, vt for male respectu inferioris (vt ibidem) ab Aristo. habetur. Masculus quoq; & femina & si nō differant specie in genere aīalis, sicut albū & nigrum, differunt iñ specie in gne sexus, cuius dīæ ad genus aīalis per accñs se habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo gn̄e non causant di uersitatem specificā. Ad vltimam confirmationē de passionibus materiæ dr̄, quia illa sequuntur mām particulariter exn̄tem & non sequuntur mām abstractam a singularibus, q̄ est pars quidditatis specificę. & iō non oportet illa inesse quidditati, nec oportet mām remouere a qdditate pp hoc q̄ illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principiū est materia, ex hoc forte uideretur sequi quod essentia, quæ materiam complectitur in se simul & formam sit tantum particularis & non uniuersalis: ex quo sequeretur uniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id quod per diffinitionem significatur.

In hac tertia parte huius cap obiicit 5 quartam conclusionem sic. Id qd' comprehendit in se mām intrinsecę est particulare: essentia subæ compositæ comprehendit in se materiam intrinsecæ ergo essentia substantiæ est particularis. ergo non datur essentia substantiæ compositæ vlis, q̄ est falsum. Et vlterius sequitur q̄ vniuersalia naturalia nō sunt diffinibilia, quia rerum naturalium non nisi essentiæ sunt diffinibiles, eo qd' diffinitio significat essentiam rei: essentię aūt naturalium, vt deductū est, particulares sunt, maior probatur sic. Qd' habet in se actu intrinsecæ principium indiuiduationis est particulare: hn̄s intrinsecæ ma teriam habet in se principium indiuiduationis: quia materia est principium indiuiduationis. ergo &c.

Et iō sciendum est, q̄ materia non quolibet accepta est principium indiuiduationis sed solū materia signata. Et dico materiam signatā, quæ sub certis dimensionibus cōsideratur: hæc aūt materia in diffinitione hoīs, inquantum hō, non ponitur sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socr. diffinitionem haberet. in diffinitione autem hoīs ponitur materia nō signata. non. n. in diffinitione hominis ponitur hoc os & hæc caro, sed os & caro absolute, quæ sunt materia hominis non signata.

Hic rn̄det obiectioni destruendo maiorem cū sua probatione dicens, q̄ mā dupli̇r accipitur, signata. s. & nō signata: signata est principium indiuiduationis, nō signata ponitur pars essentiæ specificæ, signata poneret in diffinitione Socr. si diffiniret, nō signata ponit in diffinitione vlium. vñ & patet vlia diffiniri, & tñ mām includere, sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

Circa hanc partem dubitat, an mā sit principiū indiuiduationis. In hac q̄one sunt sex agēda. Primo declarabit titulus. Scdo ponetur opinio Scoti. Tertio impugnabit. Quarto ponitur opinio S. T. Quinto arguetur contra illam Sexto rn̄debitur argumentis in oppositum.

Quo ad primū nota, q̄ cū de principio indiuiduationis agitur cū indiuiduum duo dicat. s. indistinctum a se et distinctum ab alijs, nihil aliud quærit nisi per quid primo natura specifica reddatur incōicabilis, ita q̄ repugnet sibi cōicari pluribus vt superius inferioribus cōicatur atq; quid hoc indiuiduū primo distinguit realiter ab alijs eiusdem spēi. Duo ergo quæruntur concurrentia ad indiuiduationem. s. quo (primo) natura specifica reddatur incō municabilis, & quo (primo) realiter distinguatur ab alijs eiusdem spēi Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus. qm̄ aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur.n. hic de incōicabilitate quæ opponitur communicationi reali, & nō de incōicabilitate q̄ opponitur cōicationi formę. hāc n. nullus dubitat primo conuenire materiæ. Et sil̄r agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, q̄ non est nisi inter entia realia, & non de distinctione qua Ior. viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertēdo semp q̄ non loquimur nūc nisi de indiuiduatione subarum materialium, hæc de primo.

Quo ad scdm. Sco. 2. sen. dist. 3. q 6. opinat q̄ nā speci fica indiuiduatur p quoddam positiuū per se ɔ̄hens illam & faciens vnū cū illa, ita q̄ illud positiuū nec est mā, nec

Marginal notes: 1 Physico. c. 79 fin. 9 metaph. com. 17. 7. com. 7. 7. cō 21. 7. cō 15. 7. cō 16. 7. cō 22. Ad primā. Ad scdm. 7. cō 34. & 37. 2 Physico. 7. co. 18. Ad vlti. mam. Q. Scotus 2. dis. 3 q 6.

forma, nec cõpositum, sed est modus oium, seu vltima realitas mãæ, formæ & compositi eadem illis realiter: & sic apud eũ de principio indiuiduationis ponitur talis cõclusio. Principiũ indiuiduationis non est mã, nec forma, nec q̃titas, sed proprietas indiuidualis. s. hecchei tas. Huius conclonis probões (quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodum q̃rum ad propositũ spectat adducendas.) Pro quarta arguitur sic. Vnitas sequitur entitatem proportionabilr loquendo. eodem. n. mõ res est ens & vna igitur vnitas simplr vltima. s. innumeralis seu indiuidualis sequitur entitatẽ indiuidualem. sed clarũ est q͏ entitas illa indiuidualis non est aliqd' eorum, q̃ sunt actu in specie, nec aliqd' accñs, cum omnia accñtia sint post. ergo est proprietas indiuidualis. indiuiduorũ. s. cõstitutiua, vt arguatur sic. Illud, ad quod primo sequif vnitas numeralis est principiũ indiuiduationis: proprietas illa seu hecceitas est id, ad qd' primo sequif vnitas numeralis: ergo heccheitas est principiũ indiuiduationis. maior patet. qa vnitas proportionabilr sequitur ens. Minor probatur, quia vnitas numeralis nõ sequitur quidditatem. vt patet, nec ad aliqd' accñs cum præcedat totum genus accñtium.

Secunda. Scdo sic. omnis dr̃ia differentiũ reducitur ad aliqua primo diuersa, alioquin nõ esset status indifferẽtibus: sed indiuidua proprie differunt. ergo eorum dr̃ia reducitur ad aliqua primo diuersa hæc non sunt nãæ ipsorum, nec priuationes, nec accñtia aliqua. ergo sunt hecchei tates. probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiã partem, quia si dr̃ia indiuiduorum reducitur ad aliquod accñs, maxime reducitur ad q̃titatem, sed hoc non qd' sic patet quæratur. n. p id quid hæc q̃titas & illa q̃titas differant nõn seipsis. sic. n. specifice distinguerenf. ergo aliquo alio, puta situbus. Sed hoc non põt esse, qa aut distinguuntur situ q est spãle prædicamentum, & hoc non, qa illæ est posterior q̃titate, aut situ, qui est dr̃ia q̃titatis. & hoc non, qa quæratur p quid illi situs distinguunf, aut seipsis, & hoc non põt dici, quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infininim. Et præterea cũ situs qui est dr̃ia q̃titatis integretur ex cõtinuatione & permanentia partiũ idem est dicere, hæc q̃titas differt ab illa pp alium situm. & qd' hæc q̃titas differt ab illa q̃titate seipsa. Tertio sic, id qd' se toto primo cõstituit aliqd' singulare in sua entitate singulari, & vnitate ꝯñte talem entitatem ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati, & ꝯñr esse principiũ indiuiduationis: sed sola ꝓprietas indiuidualis seu heccheitas est hmõi. ergo &c. maior patet ex terminis minore eodem mõ probatur, vt supra hæc de secundo.

Prima. Contra Scot. Quo ad tertium arguitur ꝯ opin. Scot. quadruplr. Primo sic. oĩs actus singularis præexigit potentiã singularẽ q̃ actuat: sed heccheitas est actus singularis: ergo p̃exigit potentiam singularẽ, q̃ actuat sed illa potentia est nã seu in nã ipsius indiuidui. ergo nã indiuidui est singularis ante aduentũ heccheitatis, & sic heccheitas nõ est primum indiuiduationis. ꝓpões assumptæ oẽs sunt Scoti in hac materia, etiam maior, q̃ tñ probatur ex doctrina Aristo.

T. cõ. 38. secundo physi. tex. cõ. 38. vbi docet comparationes causarum. vñ sicut forma particularis præexigit mãm particularem, sic actus potentiã. Si dicatur q͏ hoc est verum, vbi actus & potentia distinguunf realiter, eo q͏ tunc potentia realiter recipit actũ. Hoc nõ obstat, eo q͏ ẽm Scot. qñ aliqua duo adunãtur realiter, eũdem ordine ex nã rei retinent, quem hñt si essent distincta realiter cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex nã sua præexigeret potentiam singularẽ, oportet q͏ et nunc hoc idẽ

Secunda. exigat, cũ ordo idem seruetur. Scdo sic, illa quę sunt principia indiuiduationis sunt seipsis primo diuersa: hecchei tates sor. & Pla. non sunt hmõi. ergo. maior est Scoti. minor probatur id qd' conuenit magis cũ vno q̃ cum alio, non est primo diuersum ab eo, cũ quo magis conuenit: sed heccheitas Plat. magis conuenit cũ heccheitatem sor. q̃ cũ heccheitate albedinis: ergo heccheitates Plat. & sor. non sunt primo diuersæ. maior pro syllĩ patet ex terminis. primo. n diuersum ab alio nõ conuenit cũ illo Minor probatur duplr. primo, quia heccheitates sor. & Pla conueniunt in spẽ, heccheitates sor. et albedinis differunt gñe. Scdo, quia illa magis conueniunt, q̃ magis assimilantur. magis aũt assimilantur quæ sunt magis cõparabilia: heccheitates aũt sor & Plat. sunt comparabiles magis q̃ heccheitates sor. & albedinis. sicut vlr res eiusdem p̃dicamẽti sunt magis cõparabiles q̃ res diuersorum p̃ntorum. Tertio sic. q͏ cõuenit vni & repugnat alteri indiuiduo eiusdẽ Tertia. speciei præexigit necessario ipsorũ distinctionẽ. proprietas indiuidualis. puta sorteitas cõuenit sorti & repugnat Plat. eiusdem spẽi indiuiduo. ergo proprietas indiuidualis prẹexigit distinctionẽ sor. a Plat. & sic proprietas indiuidualis non est id quo primo sor. distinguitur a Plat. conclusio est falsa ẽm Sco. processus est bonus, ergo altera præmissarum est falsa. vtraq; aũt est sua ergo oino falsus conuincitur, & maior quidẽ habetur a Sco. in quolibet. q. 2. minor aũt est sua conclo, q̃ nunc impugnamus.

Quarto ostendo hãc positionem ꝯ dicere peripateticis. Arist. & Com. 12. n. metaph. tex. cõ. 49. fit hæc ꝯña primum cœlum. i. primum principiũ est vnũ specie & plura numero: ergo habet mãm. quæ ꝯña nulla esset, si proprietas indiuidualis ponerer distinguere indiuidua eiusdem speciei. Glosam aũt Scot. intelligentis per mãm indiuidualem proprietatẽ (destructiuã esse textus) apparet ex Commentatore ibi dicẽte, omne qd' est vnum in specie & plura in numero habet mãm: sed iam declaratum est, q͏ principium coeli nõ habet mãm. Ex quibus verbis apparet, q͏ de illa mã loquitur, q̃ declarauit non esse in primo principio. Apparet aũt in tex. cõ. 30. expresse declarasset motorem coeli non hr̃e mãm ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionẽ de proprietate indiuiduali. Apparet quoq; fictio illius glosæ ex. 3. meta. tex. cõ. 11. vbi dicitur, q͏ oĩs multitudo aut est rerum differentiũ ẽm formam, aut ẽm q̃titatem. q͏ idem habes in Cõmentatore in primo phys. cõ. 6. Nec admittenda est glosa Antonij trombetæ, q͏ intelligitur cõcomitanter. Eodem. n. modo & vniformiter debet teneri (ly ẽm) in primo mẽbro & in secundo. in primo aũt notat causalitatem. ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; põt esse puram fictionem nouam hanc de heccheitatibus inuẽtionem, ex primo coeli tex. com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatẽ indiuiduorum in eadem specie, in rebus mãlibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Com. hæc de tertio.

Quelibet q. 2 quarta T. cõ. 49.

T. cõ. 30.

T. cõ. 11.

Com. 6.

T. cõ. 92. & 93.

Opinio D. Tho. Quo ad quartam opi. S. T. posita ab eo hic, & in multis aliis locis est, q͏ mã signata est principiũ indiuiduationis. Circa hanc conclonem aduertendũ est q͏ Thomistę inter se differũt & conueniunt Conueniunt in hoc oẽs, q͏ ad indiuiduationẽ duo concurrere debent, mãm & q̃titatem Differunt aũt, quia aliqui tenent, q͏ aggregatum ex materia et q̃titate sit intrinsecũ indiuiduationis principiũ materia dante incõicabilitatem siue indistinctionem in se, q̃titate dante distinctionem ab aliis, & tale aggregatum dicunt esse mãm signatam. Alij vero (longe melius) sentiunt dicentes, q͏ principiũ intrinsecum indiuiduationis, & quo ad incõicabilitatem, & quo ad distinctionem ab aliis est mã signata non mã quanta, seu aggregatum ex materia et q̃titate. Et cũ hęc iudicio meo sit doctrina S. T. vera, vt ostendetur, iõ hanc declarare volumus & tueri. declarando primo qd importet mã signata scdo excludendo primam expõnem Thomistarum. tertio probando conclonem intentam. Materia signata nihil aliud est Materia signata. q̃ mã capax huius q̃titatis ita q͏ non illius. hæc nãq; materia est pars intrinseca sortis, de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandũ est. n. q͏ agens particulare. puta hoc semen, continue appropriat mãm ad formã inducendam hoc modo, q͏ sicut semen humanũ appropriat mãm ad animam humanã ita qd' semen ad hanc aiam vnde cum in primo instanti gñationis sor. q͏ est primũ esse sor. et primum non esse formæ p̃cedentis & accñtium. primo ordine nãæ fiat particulare cõpositum, deinde nãli ordine sequuntur oĩa accñtia (in via nostra) in illo priori ẽm nãm, quo compositum particulare terminat p se primo gñationem: mã, q̃ est pars intrinseca eius. s. sortis, ita est appropriata ipsi sorti ab agẽte particulari, q͏ nõ est capax alterius q̃titatis q̃ eius q̃ sor. sibi determinat: oĩum. n. natura constantium determinata est rõ magnitudinis & augmẽti. vt dr̃. 2. de aĩa tex. cõ 41. & talis mã vocatur mã signa T. cõ. 41. ta. Nihil ergo addit mã signata supra mãm, nisi capacitatem

citatem huius quantitatis, ita q̄ non illius. Capacitas autē materiæ respectu huius quantitatis, nihil aliud est q̄ potentia receptiua huius quantitatis ita q̄ non illius: potentia aūt receptiua nihil realiter distinctū in recto dicit, sed addit aliquid reale distinctum ſm rōnem tantum a materia. Sicut materia propria nihil addit supra materiam realiter distinctū ab ipsa, dicit tm̄ aliquid reale in materia, qd̄ non explicat materia ſm se. materia. n signata nō est diffinibilis nisi per hanc quantitatem, si diffiniretur, sicut, ꝓpria potentia non nisi per propriū actū diffinitur, vt dr̄

T. c. 10. 3. physi. tex. cō. 10. Materia aūt ſm se hanc quantitatem in sua diffōne nō exigit. vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idē īportant. & ppea. S. T. nō dixit mām signatā mām certis dimensionibus, sed sub certis dimēsionibus, & alibi dicit, q̄ sicut materia in ordine ad formas gn̄ales, puta formam totalem & partialem distinguit gn̄icæ corpora cœlestia ab inferioribus, ita materia in ordine ad hāc vel

m. l. illam quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatē vero in obliquo sicut potentia materiæ significat mām in recto, in obliquo vero actū quē respicit, eo q̄ non nisi per actū est diffinibilis. Et sic manifestū est qd importat materia signata. Q, aūt Thomistæ alij nō conuenienter exponant, sic declaratur. Idem est principiū distinctiuum indiuidui a specie & ab altero indiuiduo eiusdem speciei: sed materia non quanta, sed (sic signata) mō præexposito est principium intrinsece distinctiuū indiuidui a specie: ergo non materia quanta, sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab

Tractatu de principio indiuiduationis. altero eiusdem specie indiuiduo. minor ab eis cōceditur, & est. S. T. expresse in tractatu qui de principio indiuiduationis vocatur (qui ſm veritatem & antiquum titulum vocatur de potentiis cognoscitiuis.) vt habetur in bibliotheca summi ponti in qua sola illum tractatum completum vidi. est. n. truncatus ille, qui cōiter habet̄. Maior vero non nisi voce a proteruis negari posse vr̄. vīr nāq; verū videmus, q̄ qn̄cunq; aliquod cōe diuiditur in plures partes subiectiuas, per idē differunt inferiora inter se & a superiori, sicut per idem hō differt aīali & a leone. s.

ca. de differentia. dr̄iam propriā vnde & Porphyrius tres actus dr̄iæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere constitutū a superiori, & aliis cōparibus. Probat̄ ergo hæc concl'o mō p̄expositō. s materia signata est intrinsecū indiuiduationis principium, illud est intrinsecū principium indiuiduationis, cui primo repugnat cōicari pluribus p modū quo vle cōicatur particulari: sed materia signata est id cui primo repugnat cōmunicari, vt vle particulari. ergo &c. maior ab oībus cōceditur Minor vero probat̄. sed nota q̄ minor duo includit in se. s. q̄ materiæ signatæ repugnat cōicari pluribus & q̄ primo ei repugnat. primum horum ex se patet materiam. n. capacē huius quantitatis tm̄, impōe est plurificari. secundū aūt probatur. Illud cōpetit primo materiæ signatæ, quod circūscripto quocūq; alio sibi conuenit, & ipsa circūscripta nulli alte-

T. c. 14. ri conuenit (ex primo Poste.) sed nō cōicari pluribus vt vle particulari circūscripto quocūq; alio existente in substantia sensibili cōuenit materiæ signatæ, & ipsa circūscripta nulli alteri conuenit: ergo nō cōicari pluribus primo cōuenit materiæ signatæ inter omnia quæ in substantia sensibili inueniuntur Probatur minor quo ad vtrāq; sui partē. quo ad primā sic id quod materia signata præcise sumpta sibi vendicat; ita q̄ sub eius opposito non est intelligibilis, cōuenit sibi circūscripto quocunq; alio: patet ista ex terminis. sed incōmunicabilitas conuenit materiæ signatæ præcisæ vt sic acceptæ, ita q̄ sub eius opposito materia signata non est intelligibilis. non. n potest intelligi materia ꝓpria indiuidui cōicabilis. ergo incōicabilitas cōuenit materiæ signatæ circūscripto quocunq; alio. Secunda pars minoris patet exēplariter, qa circūscripta forte materia signata, seu materia ꝓpria, quod idem est, certum est, q̄ non remanet hic, neq; forma eius remanebit hæc, neq; ipsa materia. si enim materiā propriam nō ha-

Alia ratio. bet per quid exit ordinem cōiumē Scd̄o probatur eademconclusio sic, frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora, & æque bene, sed absq; quibusque aliis ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio subæ cōpositæ: ergo frustra adduntur quæcūq;. Minor ex dicendis apparebit, vbi solutis aduersariorū rōnibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur, qa cū in suba cōposita non sunt nisi materia & forma & cōpositum ex his, & accidētia, quæcūq; indiuiduo accidūt nullā aliam intrinsecā causam habent nisi aliquid horum & sic ad inuestigandā indiuiduationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadem cōclusio auctoritatibus Arist & Cōmen. supra inductis, quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis, aut a quātitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum indiuiduationis principiū quo intrinsece (licet particulariter) sor. est hic. Dico aūt particulariter, quia non arbitror materiam signatam esse ipsam indiuidualem proprietatē seu dr̄iam, sed potius dr̄iæ indiuidualis essentiale principium. Opinor n. q̄ proportio materiæ signatæ ad proprietatē seu dr̄iam indiuidualē sit, sicut proportio animæ humanæ ad dr̄iam hominis constitutiuam. sicut. n. anima intellectiua non est ipsa dr̄ia, puta rationale, sed id, vnde sumitur, ita materia signata non est ipsa differentia indiuidualis, sed id vnde sumitur, & q̄ causat ipsam intrinsece. Et sicut homo est hō: & per rōnale tanq; per principium formale totale & per aīam intellectiuam tāq; per principiū partiale intrinsecum formalem a quo rationale medicat, & causatur: ita sor. est hic per differentiam indiuidualem: tanq; per totale quoddam denominans, quod nihil aliud est q̄ gradus indiuidualis, sicut dr̄ia specificata est gradus specificus & per materiam signatam tanquam per priorem causam intrinsecam, a qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco in hoc stet diuersitas q̄ ipsi differētias indiuiduales absq; essentiali dependentia a materia signata multiplicant, nos autē sicut animal contrahere nesciremus ad hominem & bouem sine formis partium, a quibus dr̄iæ contrahentes animal causantur, sic speciem puta hominem contrahere ad indiuiduū non nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualium dr̄iarum, & consequenter primum principium indiuiduationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendū, quoniā teneo sor. substantialiter sumptum in recta. s. linea prædicamentali sub specie esse vnum numero non vnitate de prædicamento quantitatis sed substantiali, quam necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu, quem ipsa indiuidualis differentia importat Et hoc an sit de mente. S. Doc. non censeat quisquam priusq; legerit ipsum, & in cōpendio theologię ca 157. *Cap. 157.*
vbi vult sor. eundē numero esse post resurrectionē eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

De principio indiuiduationis. 1 d. 3. q 7. Quo ad quintum arguitur cōtra conclōnem & dicta in ea a Sco. vbi supra Primo sic impōe est aliquid dependens a posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter, quia tunc esset prius & nō prius sed suba est prior naturaliter quantitate: igitur nihil causatum a quātitate, siue qualitercūq; præexigens naturam quantitatis potest esse idem substantiæ. non igitur signatio ista a quantitate causata est eadem substantiæ. probatio maioris. vbi est vera & realis identitas (licet non sit formalis) ibi impossibile est hoc esse & illud non esse, quia tunc idem realiter esset & non esset sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori nāliter. ergo multo magis absque eo quod derelictum est vel causatum a posteriori naturaliter.

Secundo. Pręterea id, quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse a causato: quia tunc causa inquantum sufficiens ad causandum esset causata a causato, & illud causatum esset causa suppsiua. sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandum quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem. ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse a quantitate.

Tertio. Præterea. quęro quid est quantitatem causare velde relinquere talem modum, seu significationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi q̄ pręsuit quantitati. tunc nullo

modo signatio est per quantitatem, quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur a quantitate, & in quo genere causæ.

Quarto Præterea quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia ꝙ qualitas? non videtur ratio, quia sicut qualitas seipsa informat superficiem nihil relinquendo in ea, ita quantitas informat subām seipsa, & non per aliam formam derelictam.

Quinto Præterea quantitas ista, quæ ad indiuiduationem concurrit: aut est quantitas terminata, aut interminata: non terminata, quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substātiæ, quia sicut subā est causa eius, vt est terminata, ita hæc substātia est causa eius vt est hic terminata. Et confirmatur hoc, quia cū quātitas terminata varietur sola rarefactiōe, idem indiuiduū erit multis singularitatibus idem quod est impossibile. Si autē interminata, ꝫ illa manet eadē in genito & corrupto.

Sexto Præterea si quantitas concurrit ad indiuiduationē vt primo distinguens, oportet ꝙ in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia sed tunc tua propositio nō est vera, illa. s. (omnis differentia formalis est specifica) quantitas enim hæc & illa, cum sint formę differrent specifice. Q₂ si quantitatem excipias ab illa propositione fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur ꝙ differentia formalis sit specifica? quęcunque. n. ratio fuerit adducta de forā habebit locum in q̄titate, cū quātitas forma sit.

Septimo Præterea tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cæteris prædicamentis. ergo cum indiuiduum substantiæ claudatur in ista latitudine, oportet ꝙ sit intrinsece completum absq; dependentia a quantitate, quæ est posterior. Et cōfirmatur quia nihil reponitur in aliquo genere, per aliquid quod sit extra illud genus. Multa alia argumenta fiunt a Scoto & aliis sed quia cōcludunt materiā solā vel quātitatē solā vel aggregatū ex materia & quantitate nō esse principiū indiuiduationis, omisi: nihil. n. contra nos. Omisi pręterea quæ indirecte contra positionem nostram essent, breuitati studens. hæc de quinto.

Quo ad sextū respondendū est argumentis factis nūc: deinde aliis pro opione contraria inductis. *Ad primū* Ad primū igitur istorum dr̄ ꝙ falsa est maior. Ad cuius euidētiam est notandū ꝙ ꝓportio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad propriū actū: vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet a forma, ita potentia seu capacitas materię respectu huius quātitatis, quę vocatur eius signatio, dependet a quātitate, & tn̄ est eadem materiæ. Et qa potentia est prior & posterior naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis posterior in ordine causę formalis ideo signatio materiæ est prior quantitate in ordine causæ materialis, posterior autē in ordinę causæ formalis vnde vtroq; modo maior est falsa, tam si intelligatur de priori & posteriori s̄m genus causæ materialis, q̄; si intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens a forma est idem realiter māę, & aliquid dependens a materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primā, qua dicitur, qa tunc esset prius & non prius. dico ꝙ nō est inconueniens in diuersis gn̄ibus causarum. Ad aliam probationem, qua dr̄ vbi est vera & realis identitas &c. negatur sc̄da propositio assumpta. non enim omne prius potest esse sine posteriori, vt alias ostendetur. *Infra ca 5. q. 8.*

Ad sc̄m. Ad secundū negatur maior cū causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ sicut in proposito accidit. mā. n. signata est causa quantitatis in genere cāæ materialis, quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis vt actus potentię, & patet falsitas maioris in exemplo suprapositio potentia n materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandum formam, & tamen dependet a forma in genere causæ formalis. Ad probationem dr̄ ꝙ causa materialis s̄m causalitatem suam dependet a suo effectu s. forma. sed non inquantū effectus eius. sed in eo quod est causa materiæ. causæ n. sunt sibiinuicem causæ, vt dicitur secdo Physi. tex. cō. 30. nō ergo inconuenit causam in causando dependere a causato non vt causato, sed *Text. 30.* vt causa est secundum aliud genus.

Tertium Ad tertium dicitur, ꝙ quantitatem causare talē signationem in materia nihil aliud est q̄ materiam esse ab hoc agente factam capacem adeo huius quantitatis, ꝙ nō illius, & sic quātitas cōcurrit ad signationem materiæ vt actus ꝓpter quē talis capacitas fit, agens vero vt efficiēs illam: & talis signatio seu capacitas pręest ipsi quantitati in genere causa materialis, & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem, eo ꝙ sit quantitate in genere causæ formalis, quę sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

Quartum. Ad quartum dicitur: ꝙ non solum quantitas tali mō signat materiam, sed etiam qualitates ꝓprie. Materia n. sor. ita est capax harum qualitatum ꝙ nō aliarū, sed quia sola quantitas imediate recipit̄ in subā, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum materiam signatā materiam sub certis dimēsionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

Ad quintū Ad quintum dicitur, ꝙ q̄titatis illa quæ ad indiuiduationem vt originale nō intrinsecū indiuiduationis principium cōcurrit est quantitas terminata. Nec obstat ꝙ sequatur formam, quia & forma sequitur potentiā materię, a qua tamen causatur & concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis, sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatē esse cām huius signationis materiæ modo pręexposito.

Ad confirmationem Antonij trōbetæ dicit̄, ꝙ quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in indiuisibili, sed latitudinem habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimā infra quandam latitudinem, ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites & non indiuisibili. vnde potest fieri rarefactio. sinecius (vt indiuiduatiua est) variatione. nō. n hic accipit̄ q̄titas terminata punctaliter, sed cum certa latitudine.

Ad sextū Ad sextū dicitur concedendo consequentiā primam, sed negando ꝙ ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificii peccauit. n arguens peccato maximo non distinguens inter dr̄iam formalē & formarum Omnis. n. dr̄ia formalis est specifica, nō autem omnis dr̄ia formarum, vt dicit. S. T secundo contra Genti cap 81. alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specificę cum sint formæ & differant. vnde linea mathematica diuisa in partes habet duo indiuidua. quælibet. n. pars lineæ est linea, & illa indiuidua quælibet. n. pars lineę est linea, & illa indiuidua sunt formæ & differunt, sed non dr̄ia formali. Appellat̄ autē differentia formalis illa, quæ est per principia quidditatiua. hoc. n. semper oritur a forma in eo ꝙ forma, qualis ratio est inter hanc lineam & illam, cum sit eadē vtriusq; quidditas. verum arguentis error est valde puerilis, sicut formæ & differunt, ergo differunt formaliter. est enim sic dicere ac si diceretur, est monachus & est albus, ergo est monachus albus. *Formarum et formalis differentia no idē sunt Cap. 81.*

Ad septimum, Ad vltimū negatur cōsequentia, licet. n. id quod est in prædicamento subæ sit prius simplr quolibet alio p̄dicamento, tamen aliqua conditio (sine qua indiuiduū vt sic non est in p̄dicamento) potest esse posterior in gn̄e causę formalis & alterius p̄dicamenti, eo ꝙ causa formalis est posterior in esse. Ad confirmationē dicitur, quod qdlibet p̄dicamentū cōpletur per res sui generis si loquamur de his quæ ponūtur in p̄dicamentis, & de rōne reponendi ea in illis, non aūt si loquamur de cōditione rei repositæ in p̄dicamento sortes. n non est nisi subā, & ratio ponens ipsum in p̄dicamēto est substantia, conditio aūt indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in p̄dicamento, nō inconuenit ꝙ coarguat aliquod accidens, puta quantitatem.

Ad primū Ad primum vero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt dicitur ꝙ minor est falsa, ad materiam namq; signatā primo sequitur vnitas numeralis.

Scoti. Ad sc̄m. Ad secundū dicitur ꝙ dr̄ia indiuiduorū reducitur ad quantitates, quātitates autem differunt sitibus proprijs, qui sunt dr̄iæ quantitatis. situs aūt non solum integratur ex illis duobus. s. permanentia & cōtinuatione partium,

sed ex his duobus cum tertio ordine.s.partium in toto, vt docet Alber. in prædicamentis.cap.de quantitate.per hoc.n.differt a situ speciali prædicamento, qui dicit ordinem partium in loco. vnde situs in ꝓposito distinguuntur suis ordinib⁹ partiū in toto qui sunt de eorum rōne, ordines aūt seipsis, in diffōne.n.ordinis cadit distinctio. & sic patet ꝙ non est æque dubium de his, ad quæ facimus reductionem, & de quantitatibus: & ꝙ non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter.talis.n. ordo partium in toto vt materiale quid est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma inuenitur. Ad tertiū Antonij trombetæ dicitur ꝙ minor est falsa.materia enim signata, vt probatum est, est id, cui primo repugnat diuidi vt vniuersale in particularia. ratione enim eius repugnat eccheitati. Cap. III.

De Tribus compositorum essentiis agit, generica videlicet specifica, & indiuiduali, secundum intentionem realem.

Cap. 3. Com. 10. *Patet ergo q. essentia hominis & Socra.non differūt nisi secundum signatum & non signatum. unde Commen. dicit super.7. Meta.q. Socra.non aliud est quā aīalitas & rōnalitas, quæ sunt quidditas eius: sicut etiā essentia genera eētia speciei secundum signatum & non signatum differunt. quamuis alius modus designationis sit utrobique: quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.*

Postquam determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarum in cōi, in hoc.3.cap. intendēs agere de drīa essentiarum cōpositarum inter se, cū essentiæ compositæ sint tres.s.generica, specifica, & indiuidualis, quinq; facit. Primo loquit̄ de drīa earum absolute. Sc̄do determinaturus de drīa earum, vt subsunt primis intentionibus, & illarum noībus, ostendit qūo essentia generica differat a specifica. Tertio genus, species, differentia, diffinitio, qualiter inter se differant declarat. Quarto excludit quandam dubitationem. Quinto assignat drīam inter essentiam specificam & indiuidualem ad euidentiam dicendorum prænotandum est ꝙ de essentiis possumus tripliciter loqui. primo de eis absolute absq; habitudine ad primas vel sc̄das intētiones. sc̄do de eis vt subsunt nominibus primæ intentionis. tertio vt subsunt nominibus sc̄dæ intentionis. v̄ g. de natura humana cōtingit loqui secundum se.i. secundum ea quæ conueniunt sibi ratione sui. contingit & loqui de ipsa vt stat sub hoc nomine humanitas, & hoc nomine homo & similibus. cōtingit & tertio loqui de ipsa, vt stat sub hoc noīe spēs. S.T. ergo in prima huius capituli parte, loquitur de essentiis rerum primo modo. in toto vero residuo loquitur de eis secundo modo sumptis. in sequenti autem capitulo de eis tertio modo acceptis sermonem faciet (& hoc si non vis decipi sit hoc capitulo diligentissime notato.) ponit igitur assignando drīam inter essentiā genericā, specificam & indiuidualem s̄m se sumptas hanc conclōnē, essentiæ prædictæ non differunt nisi s̄m signatum & non signatum. hoc sic declaratur. aīalis, hominis, & sortis essentiæ propriæ non differunt nisi per hoc quia in rōne animalis cadit substantia animata sensibilis absq; determinatiōe eius per rōnale. in ratione autem hoīs ponitur subā animata sensibilis rōnalis, & sic additur in ea designatio per differentiā. ratio vero sor. ponit subām animatam sensibilem rōnalem in istis carnibus & istis ossibus. & sic in ea additur designatio materiæ, quæ non ponebatur in ratione hominis. vnde absolute loquendo, & s̄m suas rōnes proprias apparet has essentias non nisi s̄m signatum & non signatum differre.i. s̄m explicitam inclusionem alicuius designationis, siue determinationis, & non explicitam inclusionem illius, licet talis designatio non vniformiter sit in natura specifica & in natura indiuidui. determinatio enim, quam addit natura specifica supra genericam, est formalis essentialiter diuersificans genus, vtpote a forma in eo ꝙ forma sumpta. determinatio aūt quam natura indiuidualis supra specificam addit est materialis, non formaliter, sed materialiter tm̄ diuersitatem in specie faciens, vtpote sumpta a materialis cōditionibus rei. Ex his habes ꝙ homo & humanitas, animal & aīalitas s̄m se.i. nās significatas, nullo mō differunt. eadem omnino est ratio naturæ significatæ per hoīem & humanitatem, ita ꝙ nulla designatione differunt, sed vt post dicetur, differunt vt subsunt nominibus primę intentionis. quia vero distinctio per signatum & non signatum nō est distinctio realis, ideo dicit com.7.meta.cō.10. ꝙ sor. subāliter sumptus nil aliud est quā aīalitas & rōnalitas, quæ sunt quidditas eius, sorteitas enim, quæ naturam sortis nominat, eadem realiter est animalitati & rationalitati. Cap. 10.

Genus nō est pars speciei, sed totum. *Hæc autem determinatio uel designatio, quæ est in specie respectu generis non est per aliquid in essentia speciei existens quod nullo modo in essentia generis sit: immo quicquid est in specie est etiam in genere ut non determinatum: si enim animal non esset totum quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur deo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.*

In hac secunda parte capituli determinatur qūo essentia generica differat a specifica s̄m ꝙ ambæ stant sub nominibus primæ intentionis, puta qūo differant essentia hominis & essentia aīalis sub his noībus hō & animal. & intendit ꝙ essentia sign̄ata per nomen genericū, puta animal, & essentia sign̄ata per nomen specificum, puta homo, nō differunt per hoc ꝙ essentia significata per nomen specificum includat aliq; determinationem quę omnino sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc ꝙ essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quę fit per drīam ei⁹ constitutiuam, sicut homo actu includit rōnale. ponitur nāq; in eius diffinitione. Essentia vero nomine generico signata confuse & indeterminate importat designationem illam, sicut animal in potentia includit rationale, vt dicit Porphyrius. vnde animal & vl̄r omnis essentia generico nomine importata vt sic, totum includit quod includit species, licet non eodem modo. Et propterea ad positæ differentiæ declarationem ponit talem conclōnē, genus dicit totum esse speciei. quam sic probat, omne prædicatum dicit totum esse eius de quo prædicatur: genus prædicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal. dicit totum esse speciei. maiorem probat per hoc, qa nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi Aduertendum est ꝙ hic sermo verus est de prædicatiōe in recto & directa, siue essentiali, siue denoīatiua, & de parte, in eo ꝙ pars, & non de parte vt significatur per modum totius. pōt.n. pars vtroq; modo significari, sicut materia significat vt pars rei (p ly materia) sign̄atur aūt vt totū (per ly materiale.) his enim modificata conditionibus propositio illa.s. nulla pars prædicatur de suo toto nullam patitur instantiam. cum enim dico, homo est albus. ly. albus cōfundit in se totum quod est in homine, & similiter cum dico, homo est materialis ly materialis comprehendit in se implicite totum quod est hō, & sic cum dr̄. hō est aīal. ly animal. continet implicite totum quod est homo, modo (qui infra declarabitur.) & sic probandum est ꝙ essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

In ea. de differentia.

Cur pars nō prædicetur de toto.

Hoc autem quomodo contingat uideri potest si inspiciatur corpus secundum q. ponitur pars animalis, & secundum q. ponitur genus: non enim potest dici eo mō esse genus quo est pars integralis, hoc igitur nomen, quod est corpus, multipliciter accipi potest. corpus enim secundū q. est in prædicamento substantiæ dicitur ex eo q. habet talem naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones. ipsæ autem tres dimensiones designatæ sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus quod habet unam perfectionem ad ulteriorem perfectionem pertingat, sicut patet in homine qui naturam sensitiuam habet & ulterius intellectiuam similiter etiam & super hanc perfectionem, quæ est habere talem formam, & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut ul

ta uel aliquid huiusmodi. potest ergo hoc nomē corpus rē quandam designare, quæ habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum præcisione, ut .s. ex illa forma nulla ulterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur sit præter significationē corporis sic dicti. & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit præter id quod significatum est nomine corporis, & superueniens ipsi corpori ita q. ex ipsis duobus .s. ex anima & corpore, sicut ex partibus constituitur, animal. Potest ēt hoc nomen corpus hoc modo accipi, ut significet rem quādam, quæ habet talem formam, ex qua possint in ea tres dimēsiones designari: quæcunque forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia ulterior perfectio, siue non, & hoc modo corpus erit genus animalis, quia in animali nihil est accipere quod in corpore implicite non contineatur, non enim anima est alia ab illa forma, per quā in re illa poterant designari tres dimensiones, & ideo, quando dicebam q. corpus est quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones in eo intelligebam quæcunque forma esset illa, siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcūque alia forma, & sic forma aīalis implicite in corpore, seu in corporis forma continetur, prout corpus est genus eius.

Quoniam declaratum est genus comparari ad speciē, non vt eius partem, sed vt totum aperire intēdit hic quōmodo res per genericum nomen sigñata possit vtroq; mō accipi, vt pars .s. & totum: & primo in corpore tanq̄ notiori, deinde in aīali, dicens q̄ ex quo nō potest eodem mō sumpta res esse pars rei & genus eiusdē (vt ostensum est), *Immediate supra.* scire debes q̄ hoc nomen corpus accipitur dupliciter. est .n. æquiuocū ad corpus quod est res prædicamenti sub̄ę & ad corpus, quod est res p̄dicamenti quantitatis. Corpus vt significat rem p̄dicamenti sub̄æ importat naturā ex qua est fluere trina dimensio. Corpus vero vt sigñat rem prædicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem iterum corpus quod significat rem prædicamenti substantiæ, de quo nunc est sermo, accipit̄ dupliciter. Vno modo, vt sigñat naturā illā ex qua nata est fluere trina dimēsio cū p̄cisione oīs substātialis perfectionis vlterioris Alio modo, vt sigñat illāmet naturā absq; præcisione vlterioris p̄fectionis sub̄alis. Cām huius & similium distōnum assignat in litera, ex eo q̄ res habēs aliquam perfectionē sub̄alem non excludit a se aliquā aliā vlteriorē sub̄alem perfectionem, sicut hō ex eo q̄ habet perfectionē sensitiuā non excludit a se perfectionē intellectiuā. & similiter corpus ex eo q̄ habet perfectionem corpoream nō excludit a se perfectionem vitalem, & sic de aliis. cum .n. prior perfectio sub̄alis nō excludat secundam & tertiā, & manifestū sit etiā q̄ non includit eas in actu, pōt prior perfectio concipi & sigñari, & cū præcisione seu exclusione aliarū, & cū inclusione cōfusa earū: ex eo nāq; q̄ formaliter nō includit alias, potest præcise cōcipi & sigñari: ex eo vero q̄ cōiunctionem cū aliis nō excludit potest cum aliarum confusa & potentiali inclusione concipi & significari. vnde natura significata per hoc nomen corpus, quia non formaliter includit perfectionem vitalem, nec sensitiuam nec intellectiuam potest cum præcisione oīum horū concipi & sigñari: & quia nō excludit adunationem essentialē sui cum illis, ideo potest absq; eorum p̄cisione concipi & sigñari, vt cōfuse & determinate includens omnia illa. colligitur autē ex textu triplex dr̄ia inter hæc. differunt .n. primo in hoc quia corpus primo modo dicit corporeitatem solam, ex qua nata est fluere trina dimēsio & nulla vlterior perfectio. corpus vero sc̄do modo dicit formā q̄cunq; a qua fit corporeitas, ex qua nata est fluere trina dimensio cū quacunq; alia perfectione Secūdo differunt, q̄a corpus primo mō est pars speciei, eo q̄ sigñatum formalem speciei est p̄ter & extra sigñatum eius. sicut anima rationalis ē extra corporeitatem, sunt .n. in hoīe duo. perfectio .s. corporalis, quam præcise acceptā patet non includere aliquo mō intellectualitatē. & perfectio intellectualis, quæ est alterā pars. corpus vero sc̄do modo est totū respectu speciei, eo quia perfectio seu forma formaliter importata per speciē includitur in significato corporis sic accepti. significat .n. quācunq; formam a qua sit perfectio corporea. & sic aīa intellectiua includitur in ly quacūq;. Tertio differunt, q̄a corpus primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunq; pars. corpus vero secundo modo est directe in prædicamento substantiæ, sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominē. si enim animal nominaret tantum rem talem, quæ habet quandam perfectionem ut possit sentire & moueri per principium in ipso existens cum præcisione alterius perfectionis, tunc quæcunq; alia perfectio ulterius superueniret haberet se ad animal per modū partis, & non sicut implicite contenta in ratione animalis, & animal non esset genus. Sed est genus secundum quod significat rem quandam, ex cuius forma potest prouenire sensus & motus, quæcunque sit illa forma, siue sit anima sensibilis tantum, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

Declarat hoc quoq; in hoc genere, quod est animal pōt enim animal accipi vt significat formam, ex qua præcise oriantur sensus & motus, quibus animal a non animali discernitur, vt dicitur primo de anima. text. com 19. Pōt etiam accipi animal vt dicit formam quācunq; ex qua oriātur sensus & motus non præcise, & sic est genus. primo aūt modo est pars speciei. vnde homo est cōpositus ex animali & intellectiuo principio tāq̄ ex suis partibus essentialibus accipiendo animal primo mō. sic .n. extra significatum eius est intellectiua natura. animal vero secundo modo est totum respectu hominis implicite includēs specificas perfectiones. cū .n. sic dico animal, dico habens naturam sensitiuam indeterminate relinquendo, per quā formam habeat sensitiuam naturam, & sic implicite includuntur omnes formæ specificæ: habetur enim natura sensitiua non nisi per formam hoīs, leonis vel bouis &c. ex his patet differentia inter essentiam genericam & specificam, vt subsunt nominibus generico & specifico primę intentionis. quia .s. differunt sicut includens implicite & *Vide. Aui 5. meta. cap. 5 & totum.* includens explicite illamet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum quod est in specie. non enim significat tantum materiam similiter etiam differentia significat id totum quod est in specie & non tantum formam, etiam diffinitio significat totum & etiam species, sed diuersimode. Quia genus significat totum, ut quædam denominatio determinans id quod est materiale in re sine determinatione propriæ formæ. unde genus sumitur a materia, quāuis non sit materia. unde patet ex hoc q. corpus dicitur ex hoc q. habet talem perfectionem ut possint in eo designari tres dimensiones, quæ quidem perfectio est, ut materialis se habens ad ulteriorem perfectionem. Differentia uero econuerso est sicut quædam determinatio a forma determinata sumpta præter hoc q. de intellectu primo sit materia determinata, ut patet *5 meta. ca. 5 circa medium.* *cum dicitur animatum .s. illud quod habet animam non determinatur, quid sit, utrū corpus uel aliquid aliud. unde dicit Auic. q. genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed solum sicut ens extra quidditatem siue essentiam. sicut etiā subiectū est* *T c. 10. Cap 3.* *de intellectu passionum, & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, ut dicit Arist. in. 3. de anima & 4. Topicorum nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione, sed diffinitio siue species comprehendit utrūq; .s. determinatam materiam, quam designat nomen generis & determinatam formam, quam designat nomen differentiæ.*

In hac tertia parte capituli cōparat genus, spēm, differentiā & diffinitionem inter se quo ad cōuenientiā & differentiā. Cōuenire ait hæc oīa in hoc q̄ qd̄libet eorum significat totum quod est in specie. Quod ex prædictis immediate sequitur vt aliquis genus significat totum, quia vt

re & proprie prædicatur de specie, & confundit in se omnia ad quæ se extendit, pari ratione differentia cum vere & proprie prædicetur de specie, & cōfundit in se omnia ad quæ se extendit vt p̄dicabile, totum significabit. Differentiā aūt duplicem ponit inter ea. Differunt primo quo ad formalia significata eorū, quia formale significatum generis est perfectio materialis, formale aūt significatum differentiæ est perfectio formalis. formale vero significatum speciei est aggregatum ex vtraq; perfectione nō distinguendo eas, formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatum ex vtraq; perfectione, sed diuidendo in singulas. ver gra. formale significatum aīalis est natura sensitiua, quæ se habet vt materialis ad perfectionem intellectualem, quæ formaliter importatur per rationale. & cōsequēter perfectio intellectualis se habet vt formalis. similiter formale significatū hoīs & aīalis rōnale est aggregatū ex natura sensitiua & intellīua, sed aīal rōnale separatim explicat vtrunq;, homo vero non.

Pro intellū horum nota, ꝙ signātum formale noīs ad præsens est perfectio seu forma determinata, & primo explicata per illud nomen. Materiale vero est illud quod sub nominis significatione cadit non primo vnde considerato omni eo quod tam formaliter q̄ materialiter importatur per genus, speciem, dr̄iam, & diffinitionem, dicit, ꝙ idem signāt & ꝙ conueniunt, cōsideratis aūt formalibus eorum significatis, dicimus q̄ differunt & ꝙ nō significant idem. Sed ne vageris quærendo dr̄iam inter significatum formale speciei & diffinitionis, qm̄ nulla est sed in modo tantū exprimendi idem formale significatū differunt species n. indistincte, actu tamen explicat totū, diffinitio vero diuidit in singula, vt dicit primo physicorum tex. com. 5. Genericum ergo nomen, puta animal formaliter & determinate explicat materialem hoīs perfectionem. s. sensitiuam, & ideo genus sumitur a materia. 8. meta. tex. com 9. dr̄iæ vero nomen, puta rationale formaliter & determinate explicat formalem rei perfectionem, ideo dicitur ibidem sumi a forma. Et sicut in formali significato generis nō cadit perfectio per dr̄iam importata, quia indeterminate in illo includit, ita in formali cōceptu differentiæ non cadit genus eadem ratione, quia s. perfectio generica indeterminate cadit in nomine dr̄iæ. Sicut n. ex eo ꝙ animal significat habens naturam sensitiuam duo significat naturam sensitiuā formaliter & primo & quod habet illam indeterminate, non enim explicat an id sit homo vel bos. sic rationale ex eo ꝙ significat habens rationalitatem duo significat. s. rationalitatem formaliter & primo, & habens illam secundario & indeterminate non. n. determinat quid sit id habēs an homo vel animal. & ideo dicit Aui. ꝙ genus nō ē in dr̄ia sicut pars essentiæ eius i. sicut pars sui formalis significati, sed extra formale significatum eius. sicut subiectū est extra formale significatum suæ passionis. Album enim puram qualitatem significat, vt dicitur in prædicamentis. Et licet genus non sit de intellectu dr̄iæ tali mō. s. vt formaliter significatum per illam, est tamen de intellectu eius alio modo vt subiectum. s. est de intellectu passionis. Dupliciter. n. vt supra dictum est. aliquid cadit in ratiōe alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectū eius, quo subiectum intrat diffinitionem passiōis. vt habes. 7. meta tex. com. 19. & ideo dicit Arist. 3. meta. text. cō. 10. & 4. topico. cap. 6. ꝙ genus per se nō prædicatur de dr̄ia nisi forte sicut subm̄ prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicendi per se prædicatur de differentia, non quidem in quarto, quia dr̄ia non explicat causam generis: nec in secūdo, quia dr̄ia nō ponitur in generis diffinitione, nec etiam in primo, p̄prie quia prædicata primi modi in recto, quæ proprie prædicantur, sunt ea quæ intrinsece in rōne cadunt, & non ea, quæ per additamentum in ea sunt. homo. n. non prædicatur proprie de risibili in primo modo. quod patet ex eo ꝙ ista, risibile est homo, est p̄ accidens. vt dr̄. 1. poste. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu dr̄iæ, sicut subiectum est de intellectu passionis, cōsequens est ꝙ genus prædicetur de differentia, sicut subiectū de passione. Q; dicis (forte) non dubitantis est, sed non determinantis. consueuit. n. apud ipsum res non decisa sub dubia verborū forma poni. Aduerte ꝙ licet in intellectu dr̄iæ cadat genus determinate, nomen tamen differētiæ genus illud non explicat determinate. rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatē, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo, & tamen hoc nomen risibile nō explicat hominem determinate, significat enim habens risibilitatem.

Et ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam formam & compositum in natura, quāuis non sint idem cum illis: quia neq; genus est materia, sed sumitur a materia ut significans totum, nec differentia est forma, sed sumitur a forma, ut significans totum. unde dicimus hominem esse animal rationale et non ex animali et rationali. sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta, quæ neutra illarum est. homo. n. nec est anima, neque corpus, sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei, ex eo q̄ est materiale respectu ultimæ perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei uel diffinitionis, & ideo sicut res constituta ex aliquibus non recipit prædicationem earum rerum, ex quibus constituitur, ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur, non enim dicimus q̄ diffinitio sit genus uel differentia.

Corollarie concludit secundam dr̄iam inter genus, & speciem & dr̄iam: quia. s. genus proportionaliter se habet ad materiam quæ est pars compositi & nō significat ipsam. differentia proportionaliter se habet ad formā & non significat ipsam. species proportionaliter se habet ad compositum ex materia & forma, & vt sicut non significat compositum ex materia & forma, sed aliquid complectens genus & dr̄iam. In assignatione huius differētiæ sm̄ quodlibet membrum ponuntur duæ particulæ, puta in primo membro prima particula est. ꝙ genus proportionaliter se habet ad materiā. secunda vero est ꝙ genus nō significat materiam. similiter in scd̄o & tertio mēbris. Prima particula oīum sequitur ex supradictis. Si. n. perfectio generica, quæ formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quæ formaliter importatur per differentiam, oportet ꝙ sicut se habet materia respectu formæ in composito naturali puta sorte, ita genus respectu differentiæ in composito rationali. s. specie. vt sicut materia est potentialis & perficit̄ ac specificatur per formam, sic generica perfectio est potentialis perfectibilis & specificabilis per dr̄iam. Scd̄a vero particula (licet sequatur etiam ex supradictis) quia ex eo ꝙ genus, dr̄ia, & species significāt totum, sequit̄ immediate ꝙ genus non significet materiam, quia materia non est totum & ꝙ differentia non significet formam, quia forma non est totum. & ꝙ species vt sic non dicat compositum ex materia & forma, eo ꝙ partes eius vt sic non sunt materia & forma, sed genus & dr̄ia. Attamen S. T. probat eam tali ratione, materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & dr̄ia nō sunt partes sui totius. s. speciei, vt duæ res tertiæ rei: ergo genus & dr̄ia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se. homo enim est alia res a materia sua & alia a sua forma. (Nec est curæ modo, vtrum sit res distincta realiter vel sm̄ rationem ab illis duabus coniunctis.) sufficit enim nobis ꝙ sit tertia res realiter distincta a qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo si genus & differentia componerent speciem vt duæ res tertiam, tunc homo esset cōpositus ex animali & rationali. hoc est falsum. ergo a destructione consequentis genus & dr̄ia non componunt speciem vt duæ res tertiam, quod erat pro-

Marginal notes (left): Tex. 5. — Tex 6. Tex. 9. T. c. 15. — 5. me. te. 6 ... prædicamēto substātia. — 9 3 9 4 T. c. 19 T. c. 10 Cap. 3. — Cap 18. Tex. 35
Marginal note (right): Vide Aul. 5. meta c. 6

bandum. consequentia patet ex se. falsitas vero ꝯñtis probaẽ, ex eo ꝙ nulla pars p̃dicatur de suo toto. vt supra dictũ est. habeẽ. 4. Topi. cap. 11. animal autem prædicatur de homine, similiter rationale. dicimus enim ꝙ homo est animal & ꝙ est rationalis.

Cap. 11.

An aĩa et corpus sint duæ res cõstituentes tertiam.

Aduertendum est ꝙ. S. T. in textu explanando maiorem exemplariter dicit, ꝙ homo dr̃ esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quæ verba dubitatur qũo hoc sit verum (eius doctrinam sustinendo) ponentis vnicam formam sub̃alem in cõposito. quæcunque. n. sunt idem realiter non constituunt aliquod, vt duæ res tertiam. perfectio autẽ corporea & anima sunt idem realiter si vnica forma ponitur. qũo ergo constituẽt hoĩem vt duæ res tertiam? Hanc dubitationem ꝓpter eius magnam difficultatem diuersi diuersimode soluunt. Quidam dicunt ꝙ corpus & anima non sunt ſm rẽ partes hominis, sed ſm rõnem tantum. licet. n. anima sit vere pars, corpus autem ſm rem est totum. dicit. n. cõpositũ ex materia & forma quæ est anima, ideo non est cõpositus ex anima & corpore tanq̃ ex duabus partibus ſm rem sed ſm rõnem, sed bene est compositus ex eis tanq̃ ex duabus rebus, eo modo, quo totũ & pars sunt duæ res: vt tertia res ſm rõnem distinctã ab altera. s. corpore, & ſm rem ab altera. s. anima. Alii dicunt & in idem redit, ꝙ hõ est compositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ. n. res sunt (ſm Auicen.) causa formalis & id cuius est causa formalis, sicut lucidum est cõpositũ ex luce & lucido. vnde & isti dicunt ꝙ est cõpositus homo ex duabus rebus. s. toto & parte, sed non ex duabus partibus ſm rẽ. Alij dicunt ꝙ locutio ista est intelligenda per synecdochẽ homo est cõpositus ex anima & corpore rõne suæ partis. s. materiæ. Mihi autem pro nunc videtur dicendũ ꝙ homo est cõpositus ex anima & corpore non solũ tanquã ex duabus rebus tertia res, sed tanq̃ ex duabus partibus ſm rem totum accipiendo corpus non vt est genus, sed vt sigñat partem, & accipiendo animam præcise, vt diffinitur. 2. de aĩa. Significat autem corpus sic acceptũ compositũ ex materia & perfectiõe corporea præcise, anima vero perfectionẽ vitalem præcise. Probatur intentum sic. corpus differt realiter ab anima, & non vt totũ a parte ergo vt pars a parte probatur media, quia totũ confuse saltẽ includit partem. corpus aũt sic acceptum excludit aiam, vnde in diffinitione animæ ponitur corpus vt subiectũ deferens animam vt ibi dicit. S. T. Prima propositio ex se est euidens & ab omnibus concessa. consequentia autẽ ex sufficienti diuisione robur trahit. oportet enim vel vt totum a parte, vel vt pars a parte, corpus realiter differre ab anima, si realiter differunt. homo igitur est cõpositus ex corpore & anima tanq̃ ex partibus realiter distinctis, quod erat intẽtum. Et aduerte cum corpus pars cum importet corporeitatem p̃cise extra ipsum esse identitas perfectionis corporeæ ad animam, seu perfectionem vitalẽ. accidit enim (accidente extraneo) corpori præcise ꝙ eius perfectio sit idem cum anima. per se. n. p̃scindit animam, & ideo per se loquendo subtiliter dictũ est, hoĩem cõponi realiter ex anima & corpore. Vnde ſm hoc ad obiectionem deductã dic, ꝙ licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ, corpus tamẽ aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea per se loquendo nõ est eadem realiter ipsi animæ, imo ipsam excludit p̃cise accepta, & ideo corpus & animam cũ præcisione per se loquendo realiter partes ipsius hoĩs conceditur esse. Huic responsioni fauent verba tex. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ a significato corporis. Quod dicimus de corpore & anima respectu animalis dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis de corpore & forma lapidis respectu lapidis, & sic de aliis, semper accipiendo terminos præcise ꝓ partibus, licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore & forma specifica sicut animata ex anima & corpore propter latentem differentiam inter corporeitatem & formam inanimatorum, & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc ꝙ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem, mouentem & partem motam, animam. s. & corpus, quod nõ inuenitur in formis inanimatorum.

T. c. 6.

supra 1. c. 6

Inanimata dicuntur cõponi & dicuntur ex corpore & forma specifica.

Hõ ex animali et rõnali non tertia res ex duabus, sed intellectus tertius ex duobus intellectibus dicitur.

Aduerte secundo ꝙ. S. T. ad clarificandã minorem dicit ꝙ homo non est ex animali & rationali sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendũ ꝙ genus species & dr̃ia possunt accipi tripliciter. Primo modo pro re significata per nomen genericum specificum & dr̃ale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominũ. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundæ intentionis. ver. gra. animal hõ & rationale possunt accipi primo pro re significata per hæc noĩa. secũdo pro cõceptibus eorum formalibus. tertio pro relationibus generis speciei & differentiæ. primo modo nec species, nec diffinitio est composita ex genere & dr̃ia eo ꝙ res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus & differentiam. idẽ enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species, nec diffinitio est cõposita ex genere & dr̃ia eo ꝙ relatio speciei relatiue apponiẽ relationi generis (vt dicitura Porphyrio.) Nullum aũt correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vl̃r non apparet quomodo relatio possit componi ex aliis relationibus: vnde sicut relatio, quam sigñat hæc nomen propositio, nõ est cõposita ex relatione prædicati ad sub̃m, sed est relatio attributa ab intellectu ꝓpsi cõplexo ex prædicato & subiecto, ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus & differentiam. Secũdo vero modo tam species q̃ diffinitio est composita ex genere & differẽtia. conceptus enim formalis speciei integratur ex conceptu formali generis & conceptu formali dr̃iæ tanq̃ ex duabus partibus ver gra. conceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deduciẽ, ex eo enim ꝙ ostendimus genus & differentiam & sp̃em differre in significato formali, liquet ꝙ conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiuæ, & conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiuæ, & conceptus formalis hominis, est conceptus vtrãq; perfectionem complectens ex illis tanq̃ cõceptus tertius illorũ adunatione formatus & sic homo est ex animali & rõnali tanq̃ intellectus tertius ex duobus intellectibus. i. tanq̃ conceptus tertius ex duobus conceptibus, & non tanq̃ res ex duabus rebus: & quia nulla pars vel pars prædicatur in recto de suo toto, ideo intellectus siue conceptus formalis animalis non prædicatur in recto de intellectu idest conceptu formali hominis. Ista enim est falsa cõceptus formalis hoĩs est conceptus formalis aĩalis, quia cõceptus formalis hoĩs aggregat totũ ex intellectiua & sensitiua perfectionibus coniunctum, conceptus vero formalis animalis non nisi partem. s. perfectionem sensitiuam dicit (licet vt supra dictum est ſm conceptum seu significatum materiale & formale simul totum dicat) homo ergo ſm suum formalem intellectum seu conceptũ acceptus non est animal, neq; rõnale, sed ex aĩali & rationali. Et sicut dictum est de homine, qui est species, ita dicto de animali, quod est diffinitio. animal enim rationale ſm suum formalem conceptũ non est animal neque rationale, sed ex animali & rõnali. differt nanq; formalis conceptus animalis rõnalis a conceptu formali aĩalis, & a conceptu rationalis sicut totum a partibus.

Cap. de sp̃e

Hoc autem, quod dictum est, conceptum formalem. s. speciei, & diffinitionis cõponi ex conceptibus formalibus generis & dr̃iæ potest dupliciter intelligi. Vno mõ de conceptu mentali. Alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo adhuc dupliciter intelligi põt. Vno modo de cõceptu mentali ſm esse subiectiuum, seu ſm id quod est. Alio mõ de illo ſm eẽ repræsentatiuum. conceptus mentalis speciei secũdum id quod est non est compositus ex conceptibus mentalibus gñis & dr̃iæ ſm id quod sunt, eo ꝙ oẽs sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes componentes. Non enim est imaginandum, cum intellis formas conceptũ diffinitionis hominis. s. animal rõnale, ꝙ formet plu-

Conceptus formalis diffinitionis quo ĩ cõpositus ex duobus formalibus cõceptibus.

res conceptus, sed vnum tantū, qui est quædam simplex qualitas distincte singulas repræsentantem. sicut & in re extra, res diffinita est habēs rem gñis & dr̄iæ absq; com positione reali, vnde hoc primo modo dictum nostrum non est verū. conceptus vero mentalis spēi sm esse repre sentatiuum formaliter acceptus est cōpositus ex cōcepti bus mentalibus gñis & dr̄iæ sm esse repræsentatiuū for maliter acceptis sicut idolum repræsentans totū ex idolis partiū homo.n.in mēte repræsentat aggregatum ex per fectione sensitiua & intellectiua, animal vero in mēte for maliter non repræsentat nisi perfectionem sensitiuā. ratio nale autem non nisi intellectiuam, vnde hoc modo veri ficatur dictum nostrum. Cōceptus aūt obiectalis speciē formaliter sumptus cum nil aliud sit q̄ significatum for male conceptus mentalis eiusdē est compositus sm ratio nem ex conceptibus obiectalibus gñis & dr̄iæ formali ter acceptis, sicut significatum formale speciei est cōposi tum sm rationem ex significatis formalibus generis, & dr̄iæ, (vt supra ostēsum est.) vnde homo acceptus vt est obiectus conceptui mentali suo.s.specifico nō est animal neq; rationale, sed ex animali & rōnali, accipiēdo etiam animal & rōnale sm q̄ obiecta sunt suis mentalibus con ceptibus, vt ostendit falsitas huius propositionis obiectū formale specificum est obiectum formale genericum si ue dr̄iale. dicit enim hō vt sic aggregatum ex perfectio ne sensitiua & intellectiua. animal vero vt sic non nisi vnam partem aggregati.s.sensitiuam naturam, & rōna le, vt sic nō nisi alteram partem.s.intellectiuam perfectio nem, manifestum est aūt q̄ aggregatum non est aliquod aggregatorum, vnde & hoc modo dictum nostrū veri tatem continet, & est maxime ad propositum. Et sic ani mal quo ad rem importatam nec est pars, nec totum re spectu hominis & animalis rōnalis, quo ad significatum vero materiale & formale simul est totum quo ad signi ficatum. formale autem est pars tam obiectaliter q̄ repre sentatiue sumptum. Vnde cū dico, homo est animal ra tionale, si res ipsa solum attendat̄ nec partis nec totius ra tio saluabitur. si vero res ipsa sic significata.s. implicite in cludens inferiora inspiciatur, totius rationem habet. si au tem res ipsa sic significata attendatur sm id quod explici te includit, vt sic, partis rationem sortitur: propter quod animal ponit̄ in diffōne hominis, vt res. res.n. de re præ dicatur vt totum quia prædicat̄ in recto, & vt pars, quia additur dr̄ia, quæ aliud explicat &c. Quod supra dixi mus de specie dicito de diffōne. seruato semper eo quod
T.c.5. dicitur.1.physi.tex.com.5.s.q̄ diffinitio diuidit in singu
cap.2.q.2. la, non aūt species. Nec fallaris nostra dicta in hac mate ria legens & supra (quoniam supra) per conceptū forma lem conceptū mentalem distinctū contra obiectalē acce pimus. in hac materia vero per intellm seu conceptum formalem tam mentalem conceptum q̄ obiectalem for maliter sumptum intelligi volumus.

Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet ut diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit una essentia, quia unitas generis ex ipsa indetermina tione uel indifferentia procedit. non autem ita quòd id quod si gnificatur per genus sit una natura numero in diuersis specie bus cui superueniat res alia, quæ sit differentia determinās ip sum, sicut forma determinat materiā, quæ est una numero, sed quia genus significat quandam formam, tamen non determina te hanc uel illam, quam determinate differentia exprimit, quæ
Cap.14. *non est alia quàm illa, quæ indeterminate significabatur per genus, & ideo dicit Commentator in.11. Metaphysi. q. mate ria prima dicitur una per remotionem omnium formarum, sed genus dicitur unum per communitatem formæ signatæ: unde patet q. per additionem differentiæ remota illa indeterminatio ne quæ erat causa unitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.*

In hac quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem. Quæcūq; habent vnum genus hñt vnam essentiam: diuersæ species habēt vnum genus: ergo diuersæ species habēt vnam essentiā. quod est falsum, q̄a species differunt essentialiter, maior probatur. ex eo q̄ ge nus sm prædicta dicit totam essentiam specierum. (Et li cet ista obiectio faciliter solui posset dicēdo q̄ species ha bent eandem essentiam generice, non tñ specifice) quia tñ argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori prin cipio respōdere oportuit. Inducta est.n. hæc obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiā simpliciter & non generice, vt patet ex medio assumpto sic arguendo, ea quorum tota essentia est vna habēt ean dem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdē generis tota essentia est vna: ergo diuersæ species eiusdē generis habent eandem essentiam simpliciter. minor pa tet ex eo q̄ genus dicit totam essentiam specierum, & est vnum in eis. Ad huius obiectionis exclusionē declarat quō genus est vnum & innuit talem distinctionē, aliqd significat vnum dupliciter. Vno modo per positionem vnius determinatæ rei significatę. Alio modo per indif ferentiam seu indeterminationē pluriū rerum importata rum. primo modo genus non signat vnum, sed scd̄o mō illud.n. primo modo significat vnum, cuius significatū sm se acceptū est vna aliqua natura & determinata, sicut hō significat humanitatem, quæ est certa & determinata natura.s. humana. Illud aūt, quod significat vnum scd̄o modo, habet significatum non aliquā determinatam na turam, sed plures naturas indeterminate, sicut animal si gnificans perfectionem seu naturam sensitiuam nō signi ficat aliquam certam & determinatam naturam siue for mā. nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sen sitiua, sed quælibet est vel bouina vel leonina vel huma
na &c. vnde dicitur.7.physico.tex.com.31. q̄ iuxta ge T.c.31.
nus latent multa. &.10. metaphy text.com.24. q̄ natu T.c.24.
ra generis diuersa est in speciebus. &.1. de anima tex.cō. q̄ ratio animalis sm vnumquodq; animal est altera. est igitur genus vnū secundo modo. vnde ad formam ratio
ni dicitur sm præmissam distinctionem q̄ quorum est Quorū sit
tota essentia vna primo modo eorum est essentia eadem vna essentia
simpliciter, non aūt quorum tota essentia est vna secūdo simpliciter
modo, sicut est in proposito. specierum enim totā essen tiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

Aduertendum autem est in litera appositam fuisse dif Genus quo
ferentiam inter vnitatem gñis & vnitatem materię primę vnū, et ma
ad maiorem prædictorū euidentiam quam etiam dr̄iam teria vna
ponit Cōmen.12. metaphy. com.14. vbi nota, q̄ de ma dicatur.
teria contingit loqui dupliciter. Vno modo vt est quod dam totum vl̄e respiciens hanc materiam vel illā, vt par tes subiectiuas, & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vl̄is. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta sm se, nō prout est vl̄is aut particularis, neq; prout est in hac specie vel illa, & sic de ea loqtur Cōmen. ibi. &. S. T. hic. differunt ergo vnitas materiæ sic accepta, & vnitas gene ris in hoc, q̄ vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem, vnitas vero generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra di uersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatē materiæ primæ esse vnitatem numeralem, intellige nega
tiuæ non positiuæ. Dicitur.n. aliquod vnum numero du Vnū nume
pliciter, positiuæ.s. & negatiuæ. illud est vnū numero po ro bifariā.
sitiuæ quod est vnum per pōnem proprietatis seu dr̄iæ numeralis, sicut sor. & hoc modo materia prima sm se non est vna numero, quia nullā proprietatem indiuidua lem includit. Illud est vnum numero negatiuę, quod vl̄e cum non sit, est non plura numero. hoc aūt est illud qd̄ nullum distinctiuum includit in se, vnde pluralitatem & numerum habere queat, & hoc modo materia prima se cundū se est vna numero, & talis vnitas numeralis funda tur supra determinatam entitatem, rem illam.s. quæ est materia, quæ nullū distinctiuum includit cū ab omni de
nudata sit actu cuius est distinguere, & ideo dicit Cōmē. vbi supra
q̄ materia est vna per remotionem omniū formarum, Cap 14.
quia vnitatem suam negatiuæ habet, ex hoc q̄ non ha bet distinctiuas formas. Genus aūt non esse vnū numero neq; positiue, neq; negatiuæ proprie loquendo ex eo pa tet, quia vnitas numeralis tam positiuæ q̄ negatiuæ sum

datur supra certam, & determinatam rem, quod in genere non inuenitur. dicit.n genus plures naturas & res ex quibus numerari potest. Sed & q͏̄ genus sit vnum vnitate indeterminationis, ex eo patet q͏̄ naturæ plures per genus importatæ nõ adunant in eius significatione, nisi ꝓpter hoc q͏̄ indeterminate significat eas. animal.n. ideo adunat in se equum bouem leonem. &c. quia non determinate explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitiuam ideo. dicit Commen. ibi, q͏̄ genus est vnum per cõmunitatem formæ signatæ. i. ex eo q͏̄ communiter & non determinatæ formas significat. vnde & patet q̃ño proposito. S. T. deseruit inducta auctoritas. si enim materia & genus in hoc differunt q͏̄ materiæ vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc q͏̄ significat cõmuniter plura consequens est q͏̄ genus non sit vnum nisi ex indeterminatione, quod erat propositum.

Et quia, ut dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est q. sicut id, quod est genus prout prædicatur de specie implicite in sua significatione, quãuis indistincte, totum id quod determinate est in specie, ita id quod est species secundum q. prædicatur de indiuiduo, oportet q. significet totum quod essentialiter est in indiuiduo, licet indistincte, & hoc modo essentia speciei significatur nomine hominis. unde homo de sorte prædicatur. Si autem significatur natura speciei cum præcisione materiæ signatæ, quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis, & hoc modo significat nomen humanitatis, humanitas enim significat id unde homo est homo. Materia autem signata non est illud unde homo est homo. & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet q. sit homo. cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet q. sit homo, patet q. a significatione eius excluditur uel præscinditur materia determinata uel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est q. humanitas nec de homine, nec de sorte prædicatur, unde dicit Auicen. q. quidditas compositi non est ipsum compositum cuius est quidditas, quãuis etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, immo oportet q. sit recepta in aliquo, quod ẽ materia signata. Sed quia, ut dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam, ideo oportet ut nomen significans id unde natura generis sumitur cum præcisione formæ determinate perficientis speciem significet partem materialem totius, sicut corpus est pars materialis hominis, nomen autem significans id, unde sumitur natura speciei cum præcisione materiæ designatæ significat partem formalem, & ideo humanitas significatur ut forma quædam, et dicitur q. est forma totius, nõ quidem quasi superaddita partibus essentialibus materiæ & formæ, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum. s. formam complectẽs & materiam, cum præcisione tamen eorum, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet q. essentia hominis significatur hoc nomine homo, & hoc nomine humanitas, sed diuersimode ut dictum est, quia hoc nomen homo significat eam ut totum, inquantum. s. non prætendit designationem materiæ, sed implicite cõtinet eã, & indistincte. sicut dictũ est, q. genus cõtinet differentiam, & ideo prædicatur hoc nomen homo de indiuiduis, sed hoc nomen humanitas significat eam ut partẽ, nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis inquantum homo, & præcindit omnem designationem materiæ. unde de indiuiduis hominis non prædicatur. & propter hoc quandoq; hoc nomen essentia inuenitur prædicatum de re: dicitur. n. sortis esse essentia quædam & quandoque negatur, sicut dicimus. q. essentia sortis non est sortes.

q. met c. 5. post me.

In hac quinta & vltima parte huius capituli cõparat essentiam specificam ad indiuiduum s͠m totalitatem, partialitatem, prædicabilitatem & formalitatem. Ad quorum euidentiam aduertendum est q͏̄ sicut supra de essentia generica dictum est, q͏̄ potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur q͏̄ essentia specifica potest accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius & per modum partis, per modum quidem totius sicut essentia humana significat per (ly homo.) per modũ vero partis sicut illamet significatur per (ly humanitas.) Differt aũt ipsa a se altero modo significata in hoc, q͏̄ significata per modum totius implicite includit indiuidua, significata vero per modũ partis excludit illa in sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter. homo cum significet habens naturam humanam implicite includit sub (ly habens) omnia indiuidua humana. habens enim naturam humanã est quodcunq; indiuiduũ humanum: humanitas aũt cum significet quo hõ est homo omne aliud ab humanitate excludit a ly quo. nullum enim aliud ab humanitate est quo hõ est homo. & ideo cũ principia indiuiduãtia sint aliud ab humanitate (vt supra dictum est) sequitur q͏̄ humanitas excludit principia indiuiduantia a sui significatione, Cap. 2. & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt, sicut nec species absq; d͞ria intelligi potest. & cum pars, vt pars, non prædicetur de suo toto omne aũt prædicatum in recto habet rõnem totius, ideo essentia primo modo. i. per modum totius significata de indiuiduis in recto prædicatur, significata vero per modum partis nequaq̃: & propter hoc illa est vera. sor. est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet ꝓportio essentiæ specificæ an indiuiduum s͠m tria. s. totalitatem partialitatem & prædicabilitatem. Cap. 5. Quo ad formalitatẽ vero declaratur opposita d͞ria inter essentiã genericam per modum partis significata respectu speciei, & essentiã specificam per modum partis significatam respectu indiuidui, differunt. n. in hoc, q͏̄ illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis indiuidui. Et ratio est, quia illa . s. essentia generica comparatur ad alteram partẽ speciei vt materia ad formam & perfectibile ad suã perfectionẽ cum designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiã, quæ sumitur a specifica forma, quæ perficit & cõplet perfectionẽ g͞nicam ista vero. s. specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cum designatio seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiã signatam, quã imperfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat. & ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas vero est pars formalis for. & dicitur q͏̄ est forma totius non quasi superaddita &c.

Ad euidentiam horum verborum est notandũ q͏̄ forma totius & forma partis, vt in secundo capitulo visum fuit, differunt realiter, non sicut vna forma differt ab alia forma, puta albedo a dulcedine, sed sicut totũ & pars. & ideo dicitur hic q͏̄ forma totius nõ est quasi superaddita partibus, idest nõ est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est forma addita lignis lapidibus cemento & cæteris partibus, sed magis est forma, quæ est totum . i. ipsum compositũ resultans ex partibus: quod cũ per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quia totius est complete certificatiuum & distinctiuum & determinatiuum hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

Formae partis. Cap. 2.

Cap. IIII.

De tribus essentijs, generica, specifica, & differentia, secundum intentiones logicas agit.

Viso quid significetur nomine essentiæ in substantiis compositis, uidendum est quomodo se habeat ad rationem generis speciei & differentiæ: quia autem cui conuenit ratio generis speciei uel differẽtiæ, prædicatur de hoc singulari signato,

impossibile

impoßibile est q ratio generis uel speciei uel differentiæ conueniat essentiæ secundum quod per modum partis significatur, ut nomine humanitatis uel animalitatis. & ideo dicit Auic. q rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est spẽs, nec animalitas genus.

5 Metaph. c.4 I prin.

In hoc quarto capi. intendens determinare quõo essentia subarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, s. genus, spẽm, drĩam, quatuor facit primo sex conclusionibus determinat intentũ. scdo excludit quendam Auer. errorẽ. tertio mõ excludit q̃dam aliam oḃonem quarto rñdet cuidam taciteç obiectioni. Primo intellectu primæ partis notãdæ sunt duæ distõnes. Prima est ista. Nã seu essentia subæ compositæ põt tripl'r accipi, primo vt signata per modum partis. scdo vt per se exñs separata a singularibus. tertio vt signata p modum totius. Secunda distinctio q̃ est subdiuisio tertij mẽbri est ista, nã subæ compositæ signata p modum totius põt accipi tripliciter. primo ẽm se. scdo ẽm esse q habet in singularib⁹. tertio ẽm esse q habet in intellectu. His p̃libatis, scias q ẽm singula mẽbra harum diuisionum ponit singulas cõclusiones. ẽm prima quidẽ duo mẽbra vtriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas. ẽm vero vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas ita q ẽm q̃libet diuisionem primo ponit duas negatiuas, deinde tertiam affir. & sic fiunt sex cõclusiones. Prima ergo conclo negatiua est, essentia subæ compositæ signata per modum partis, sicut aĩalitas, humanitas, rõnalitas nõ est genus neq; spẽs neq; drĩa q̃ probat sic, tam genus q̃ spẽs q̃ drĩa prædicatur in recto de hoc particulari supposito, puta sorte: essentia subæ compositæ signata p modum partis non p̃dicatur in recto de hoc particulari supposito. ergo essentiã taliter signata nõ est genus, nec spẽs, nec drĩa, oẽs ꝓpõnes patent (ex præcedenti cap.) & iõ dicit (Auicẽ.) q rõnalitas, q̃ signat per modum partis, non est drĩa, sed principium drĩæ, & sĩlr animalitas nõ est genus, sed generis principiũ, & humanitas non est spẽs sed speciei principiũ, sicut albedo est principium albi, & pars est principiũ eius cuius est pars.

Cap. 3. 5. Metaph. c.6. I prin.

Sil'r etiam non põt dici q rõ gñis, speciei, differentiæ conueniat essentiæ scdm q est quædã ees exñs extra singularia. ut Platonici ponebant: quia sic genus & spẽs nõ prædicarẽtur de hoc indiuiduo. nõ. n. põt dici q sor. sit hoc. q ab eo separatũ est. Nec separatũ illud proficit in cognitione huius singularis signati.

Hic ponitur secunda conclo negatiua, essentia subæ cõpositæ per se non in singularibus exñs non est spẽs seu genus. Et probat eã duplici rõne. Primo sic, genus seu spẽs prædicatur de hoc particulari: essentia p se subsistens non in singularibus non p̃dicatur de hoc particulari: ergo essentia p se subsistens non in singularibus non est genus, seu spẽs: maior patet. minor probatur sic. subm est id qd' in recto de eo prædicatur: sor. non est hõ separatus. ergo sor. non est subm respectu hois separati. ergo hõ separatus non p̃dicatur de sorte, q erat assumptum in minore. Scdo sic, genus seu spẽs est id quo indiuidua cognoscuntur, essentia p se subsistens non in singularibus non est id quo indiuidua cognoscũtur. ergo essentia p se subsistens non est genus neq; spẽs maior patet ex eo q vnũquodq; per suum genus, spẽm, drĩam cognoscitur, Minor vero ex eo q vnũquodq; cognoscitur quidditatiue per id qd' est in eo, & non per id quod non est in eo.

Et iõ relinquitur q ratio generis uel speciei uel differentiæ conueniat essentiæ secundum q significat per modum totius, ut nomine hominis uel animalis prout implicite & indistincte continet totum hoc quod in indiuiduo est.

Hic ponitur tertia conclo affirmatiua, essentia subæ cõpositæ signata per modũ totius est spẽs, genus, vel differentia &c. probatur sic. genus spẽs seu drĩa substãtialiter cõtinet & implicite totũ qd' est in indiuiduis, essentia substantiæ cõpositæ non nisi signata per modum totius continet implicitæ totum esse indiuiduorũ. ergo essentia substantiæ compositæ signata per modum totius est genus vel species vel drĩa. Propõnes oẽs (ex præcedenti capi.) patet vbi diximus genus spẽm drĩam conuenire in hoc q significant totum q est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quæ sunt in inferioribus. est igitur aĩal genus, homo species, rationale differentia.

Natura aũt uel essentia sic accepta potest dupl'r considerari. Vno mõ secundum naturam & rõnem propriã, & hoc est absoluta cõsideratio ipsius, & hoc mõ nihil est uerũ de ea dicere nisi q cõueniat sibi scdm q hmõi. Vñ quicqd aliorũ sibi attribuitur, falsa est attributio. uer. gr. homini in eo q est hõ cõuenit rõnale & aĩal, & alia, q̃ in eius diffinitione cadunt, album uero uel nigrum uel qd'cũq; hmõi q non est de rõne humanitatis non conuenit homini in eo q est hõ. Iõ si quæratur, utrũ ista natura possit dici una uel plures, neutrũ concedendũ est: quia utrũq; est extra intellectũ humanitatis, & utrũq; põt sibi accidere. si. n. pluralitas esset de rõne eius, nũq̃ posset esse una, cum tñ una sit secũdum q est in sorte. sil'r si unitas esset de intellectu & rõne eius, tũc esset una & eadẽ natura sor. & Pla. nec posset in pluribus plurificari. Alio mõ consideratur scdm q habet esse in hoc uel in illo, & sic de ipsa prædicatur aliqd per accñs rõne eius in quo est. sicut dicitur, q hõ est albus, quia sor. est albus, q̃uis homini non conueniat in eo q est hõ Hæc aũt natura habet duplex esse. unum in singularibus, aliud in aĩa: & secundum utrũq; consequuntur accñtia dictam naturã. et sic in singularibus habet multiplex esse scdm diuersitatem singularium, & tñ ipsi naturæ secũdum propriam consideratiõnẽ. s. absolutã, nullum istorũ esse debet. falsum. n. est dicere, q natura hois inquantum hmõi habeat esse in hoc singulari. si. n. esse in hoc singulari cõueniret homini inquantum est hõ, non esset unq̃ extra hoc singulare. Sil'r. si conueniret homini inquãtum est homo non esse in singulari nunquã esset in eo. Si uerũ est dicere q homo inquantum est homo non habet q sit in hoc singulari uel in illo. patet ergo, q natura hominis absolute considerata abstrahit quolibet esse, ita q non fiat præcisio alicuius eorum. & hæc natura sic considerata, est quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

Hic anteq; ponatur quarta cõclo inchoatur scda diuisio supraposita, cui⁹ terminos oportet p̃declarari ad intellectũ conclonũ. Nã p modũ totius signata (ẽm nãm seu rõnẽ ꝓpriam, vel ẽm se) idẽ sonat q nã cõsiderata ẽm eas cõditiones siue ea p̃dicata, q̃ cõueniũt sibi ex sua diffõne seu ĩ primo mõ dicẽdi p se. Nã vero ẽm esse in singularibus idem sonat q nã cõsiderata ẽm eas condõnes siue ẽm ea p̃dicata, q̃ cõueniunt sibi ex hoc q in singulari vel in singularibus esse habet. Nã aũt ẽm esse in intellectu idẽ sonat q nã considerata ẽm eas condõnes siue illa p̃dicata, q̃ conueniunt sibi ex hoc q habet esse in intellectu. Differunt aũt quadrupl'r, vt ex textu colligitur, condõnes cõuenientes nãæ ẽm has diuersas acceptiones. eo q condõnes debitæ nãę ẽm se sunt p̃dicata essẽtialia. hõ. n. ẽm se nõ est nisi aĩal rõnale. cõdõnes vero debitæ nãæ reliqs duobus modis sunt p̃dicata denoĩatiua. hõ. n. nõ est res illa. q̃ conuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denoĩatur. nõ n. hõ est albedo, q̃ conuenit ei ex hoc q est in sorte, sed ab ea denoĩatur albus. Sil'r hõ non est ees illa, q̃ cõuenit ei ex esse in intellectu, puta relatio vl'itatis, aut spẽi, sed denoĩatur ab ea vl'is & spẽs. Et licet hęc duo vltima mẽbra in hoc cõueniant, q attenduntur penes p̃dicata denoĩatiua, differũt tñ, quia prædicata denoĩatiua, q̃ conueniunt nãę ẽm esse in singularibus, aliquid ponũt reale supra ipsam, sicut album addit supra hoiem nãm albedinis, quę est ens reale. prædicata vero denoĩatiua, q̃ conueniunt rei ẽm esse in intellectu, nihil ponũt reale supra nãm ipsam, sed denominationem negatiuã, aut relatiuam ẽm aliq̃ relationem rõnis Cum. n. dico hõ est spẽs, ly spẽs, nihil reale addit supra hoiem, sed solã relationem rõnis, qua respicit suum genus: spẽs. n. generis est spẽs. Scdo differunt istius diuisionis posteę mẽbra in hoc, q nã absolute sumpta nec est vna numero, nec plures numero. si. n. esset vna numero, nõ posset reperiri in pluribus nũero, q patet esse falsum, eo q nã humana est in sor & Pla. ꝯña ꝓbatur sic. nã ẽm se est vna numero. ḡ nõ põt esse distincta nũero. ḡ nõ põt re-

Qua non sit natura quæ prædicatur de individuis.

periri in pluribus numero, ꝙ erat intentũ. Prima ꝯña harũ ex eo est clara, qꝛ impoſſe est alicui cõuenire oppoſitũ eius ꝙ conuenit ei ſm ſe, ſicut impoſſe est homini conuenire irrõnale. diſtinctio aũt numeralis est oppoſita vnitati numerali: & iõ, ſi nã ſm ſe habet vnitatem numeralem nunq̃ hr̃e põt diſtinctionem numeralẽ. Siĺr probatur, ꝙ nã ſm ſe non ſit plures numero, ſequeretˀ.n.nãm humanam nõ eſſe in ſor qꝛ non poſſet hr̃e vnitatem numeralẽ, ex quo vendicat ſibi ſm ſe diſtinctionem numeralẽ. Nã autem ſm eſſe in ſingularibus vnitatem & diſtõnem numeralem ſortitˀ: propterea nãq; hõ eſt vnus numero, qꝛ ſortes eſt vnus numero, et propterea hõ eſt diſtinctus numero in pluribus, qꝛ ſor. & Pla. ſunt diſtincti numero. Tertio differunt in hoc, qꝛ nã ſm ſe ſumpta nullũ eſſe ſibi vẽdicat. l. nec eſſe in ſingulari, aut ſingularibus, nec eſſe in intellectu: nec etiã vendicat ſibi nõ eſſe in ſingulari & ſingularibus, aut nõ eſſe in intellectu: ꝙ patet ex eiſdẽ fundamentis. ſi.n. eſſe in ſingulari eſſet de rõne ſua nũq̃ extra illud inueniretˀ, cũ nihil inueniatur extra id, ꝙ eſt de eius rõne. ſiĺr ſi eſſe in ſingularibus eſſet de eius rõne, non poſſet in vno inueniri, qꝛ in vno nã exñs non eſt in pluribˀ, ſiĺr ſi eſſe in intellectu eſſet de rõne eius, nũq̃ poſſet extra intellectum reperiri. & eodẽ mõ ſi non eſſe in ſingularibˀ aut ſingulari eſſet de eius rõne, nũq̃ poſſet hr̃e eſſe in aliquo ſingulari, & ſi nõ eſſe in intellectu eſſet de eius rõne, nũq̃ poſſet hr̃e eſſe in intellectu, ex illo fundamẽto, nulli põt conuenire oppoſitũ ꝙ eſt de rõne ſui. vnde nã abſolute ſumpta ab oĩ eſſe & nõ eſſe abſtrahit ſine p̄ciſione i. nec includit, nec excludit aliquod hmõi eſſe vel non eſſe. Nã aũt tam ſecundo q̃ tertio mõ accepta, alterũ illorum eſſe includit & alterũ excludit, vt de ſe patet. hõ.n ſm ꝙ eſt in ſingularibus nõ eſt in intellectu & econtra, ſm qđ eſt in intellectu nõ eſt in ſingularibus. Quarto differunt, quia nã per modum totius ſignata ſm ſe ſumpta eſt ea, q̃ prædicatur de indiuiduis, cũ dr̃ ſor. eſt hõ, nã aũt ſumpta tam prout eſt in ſingularibus, q̃ prout in intellectu nõ p̄dicatur de indiuiduis, ꝙ declaratˀ ſic. Id p̄dicatur de indiuiduis, ꝙ attribuitˀ illis in ꝓpõne: ſed nã abſolute accepta et non ſm eſſe in ſingularibus, neq; ſm eſſe in intellectu attribuitur indiuiduis in ꝓpõne: ergo nã abſolute ſumpta & non ſm eſſe in ſingulari vel in intellectu p̄dicatur de indiuiduis. maior eſt nota ex terminis, minor declaratˀ excẽplariter, cũ dico ſor. eſt hõ, ſenſus ꝓpõnis eſt, ſor. eſt aĩal rõnale, ita ꝙ in iſta ꝓpõne nihil attribuitˀ ſorti niſi eſſe aĩal rõnale, q̃ ſunt condõnes nãæ humanæ abſolute acceptæ, vt patet. non.n. cũ dico ſor. eſt hõ, attribuo ſorti aliqđ debitum nãæ humanę ex eſſe in ſingularibus, aut ex eſſe in intellectu: neq; attribuo ſorti hr̃e nãm humanam cũ aliquo addito, ſed tãtum attribuo ſorti hr̃e nãm humanam ſeu eſſe aĩal rõne, quæ ſunt, vt dictum eſt, condõnes nãę humanę ſm ſe accepte. Nã igitur primo ſumpta eſt q̃ p̄dicatur de indiuiduis & non nã ſcđo & tertio modo.

An naturæ ſcđm ſe acceptæ inſint tãtum prædicata quidditatiua.

In hoc loco anteq̃ vlterius procedatur, dubia quędam examinanda ſunt. Circa p̄dicta dubium eſt. Primo circa primam dr̃iam aſsignatam in eo qđ dictum eſt ꝙ nãæ ſm ſe ſumptæ nõ inſunt niſi p̄dicata quidditatiua. hoc.n. patitur difficultatem tũ ꝑ tranſcendentia, tũ ꝑ quędam p̄dicata negatiua ſi.n. tranſcendentia, q̃ ſunt ens, res, vnũ, aliquid, verũ, & bonum, conuenire aſſerantur nãæ abſolute ſumptæ erunt p̄dicata quidditatiua, & ſi ſic ponẽtur in diffinitione. nulla.n. diffinitio eſt cõpleta niſi oĩa prædicata quidditatiua includat: trãſcendẽtia aũt in diffõne poni oẽs negant. Confirmatur ꝯñs ex dictis S. T in lr̃a vbi habetur, ꝙ q̃ inſunt nãæ abſolute ſunt de diffõne illius. Si aũt tranſcendentia dicantur non conuenire nãæ abſolute, tunc hõ ſm ſe ſumptus nõ eſt aliqd, nec res, nec vnũ qđ, ꝙ oĩno negatur. de p̄dicatis vero negatiuis occurrit difficultas talis, qꝛ negationes nãrum diſparatarũ ſi cõueniunt nãæ abſolute erunt p̄dicata quidditatiua, & ſic negatio erit de diffõne ſubĩ. Si aũt conueniunt nãæ ſm eſſe in ſingularibus vel in intellectu, tũc accipiẽdo hoiem abſolute, iſta erit falſa, hõ non eſt leo, ꝙ vr̃ irrationabile.

Cap. 2. § 2.

Ad horum diſſolutionẽ conſiderandũ eſt primo, quõ tranſcendentia ſe habeant ad nãs rerũ, ſupra quas cadũt. vt aũt ſupra in qõne de ſignatione entis tactũ fuit, nullum tranſcendentium importat alium gradũ, ſeu aliam nãm a gradibus ſeu naturis eorũ, quibus apponuntˀ. cũ.n. dico, ens hõ, vnus hõ, res hõ, verus hõ, bonus hõ, aliquid hõ, nullum alium gradũ ab humanitate ſignifico, ſed ipſam humanitatẽ diuerſis modis. ly.n. ens ſignat humanitatem prout habet eſſe, ly vnus, illã prout nõ eſt diuiſa formaliter: ly res, illã prout ratitudinẽ habet, vtpote nõ ex intellectu fabricata: ly bonũ, ipſam prout ꝑfectiua eſt appetitus: ly verũ, ipſam vt ꝑfectiua eſt intellectus: ly aliqd ipſam vt aliud qđ eſt ab aliis. Simili mõ eſt dicendũ accepto quocũq; gradu generico, vt faciliter excẽplo manifeſtari põt. conſiderandum eſt ſcđo, ꝙ cũ primum inter tranſcẽdentia ſit ens (eo ꝙ eius rõ cæterorum rõnes præuenit) & oĩa conuertantur cũ ente tanq̃ eius paſsiones cũ declaratum fuerit quõ ens conueniat naturis rerum planũ erit de cęteris. Sco. ergo primo ſen. diſt. 3. q. 3. opinatur ens eſſe vniuocum & p̄dicari (in qđ) de oĩbus inferioribus exceptis vltimis differentiis. Et primũ quidem horum tanq̃ per ſe notum ſupponẽs ſecundi duplicem rõnem reddit. Primo quia ſi dr̃iæ includant eis vniuoce dictũ de eis, & nõ ſunt oĩno idem, oportet ꝙ ſint diuerſa aliqd idem entia, & ꝯñr ſequitur ꝙ dr̃iæ vltimæ ſunt proprie differentes, & ſic hñt alias dr̃ias & non ſunt vltime. Scđo, quia ſicut ens cõpoſitum in re eſt cõpoſitum ex actu & potentia, ita conceptus cõpoſitus per ſe vnus eſt cõpoſitus ex conceptu actuali & potẽtiali determinabili & determinante. Sicut ergo reſolutio cõpoſiti in re ſtat ad ſimpĺr ſimplicia. ſ. actum vltimũ & potentiam vltimã, ita ꝙ actus nihil potentiæ. & potentia nihil actus includat, ita reſolutio cõceptus debet ſtare ad conceptus ſimpĺr ſimplices actualẽ & potentialem determinabilem tm̃, ita ꝙ nihil determinantis includat, & determinantem tm̃, ꝙ nihil determinabilis includat: tales ſunt conceptus entis & vltimæ dr̃iæ. ergo vltima dr̃ia non includit formaliter ens.

Scot. 1. ſen. 3. q. 3. in ſol. q. 1. vt ſupra dictum eſt. cap. 2. q. 3. prima rõ.

Contra primum arguitˀ, qꝛ ens ſequeretur ꝙ ens poneretur in diffinitione. cõtra Ariſt. 8. met. t. c. 16. Prçterea ſequitur ꝙ eſſet nugatio in diffõne, vt ſupra in qõne de vniuocatione entis deduximus. Cõtra ſecundum dictũ arguo ſic. Oẽ id de quo formaĺr ſumpto p̄dicantur in ſecundo mõ paſsiones cõis includit in ſe formaĺr ens: ſed de vltima dr̃ia formaĺr ſumpta prædicantur in ſecundo modo paſsiones entis ergo vltima dr̃ia includit in ſe formaliter ens. Minor patet qꝛ vltima dr̃ia eſt per ſe vna & intelligibilis. Maior probatˀ ſic, omne formaĺr includens medium propriũ a priori, ꝑ qđ demonſtrantur paſsiones entis includit in ſe formaĺr ens. patet iſta quia entis cõceptus eſt illud mediũ. Sed oẽ id, de quo formaĺr ſumpto prædicantur in ſecundo mõ paſsiones entis, includit in ſe formaĺr medium, ꝑ qđ tales paſsiones de eo ſunt demõſtrabiles. ergo oẽ tale includit formaĺr ens. Patet iſta minor. qꝛ implicat oppoſitũ. ſi n. a formaĺr non includit ꝓprium mediũ concludendi B quõ de A formaĺr ſumpto erit a priori demr̃abile B. Scđo arguo, & in idem redit. Oĩs paſsio conueniens pluribus formaĺr ſumptis conuenit eis rõne alicuius cõis eis formaĺr incluſi, cui illa paſsio primo cõuenit: ſed vnitas vel intelligibilitas eſt paſsio cõueniens oĩbus vltimis differentiis formaĺr ſumptis: ergo conuenit eis rõne alicuius cõis formaĺr incluſi in eis, cui primo cõuenit. tale aũt eſt ens. ergo oẽs dr̃ię vltimæ includunt ens. Minor eſt ꝑ ſe nota. Maior eſt Ariſt. primo poſter. Nec põt dici ad maiorem ꝙ ſufficit ſubĩm denominatiue includi in eis, qbus formaĺr ſumptis conuenit paſsio illius ſubiecti Quia cum tota rõ quare paſsio alicuius inſit alteri, ſit participatio illius ſubiecti primi, ſi alicui formaliter ſumpto ineſt paſsio eidem formaĺr ſumpto ineſt & ſubĩm: & ſi formaĺr ſumptum ſubiecti expers eſt, quõ formaliter ſumptum illius paſsionem hr̃e poteſt? Vel arguatur ſic, id qđ formaĺr ſumptum a ſe ſubĩm excludit, etiam a ſe paſsionẽ excludit: ſed vltimæ dr̃iæ formaliter ſumptę non excludũt a ſe paſsiones entis in ſecundo mõ: ergo nec excludunt ens in primo mõ, Nec patiantur aures tuæ audire r̃ſionem Franciſci de mayronis dicentis regulam adductam poſterioriſticam Ariſt. non tenere in tranſcendentibus. Voluntaria.n. & deſtructiua totius metaphyſicæ gloſa eſt. Ad rõnes aũt Scoti dicitur ꝙ cum

T. cõ. 16.

C. 2. q. 3. vniuocatione ſecunda.

T. cõ. 15.

Primo ſen. q. 6. quæ quarto verũ a ſimpliciter. ſimpliciter paſsio

Arabi aliquis conceptum obiectiuum in fin.

tam prima q̄ secunda supponāt ens hr̄e conceptum obiectiuum vnum simplr̄ nihil concludit. Dr̄ secundo ad secundam ꝙ argumētum a simili claudicat. licet.n.sit similitudo quo ad aliquid inter compositum nāle & intellectuale, dissimilitudo tñ est magna in proposito: quia partes compositi nālis mutuo se excludunt, quia quædā res speciales sunt partes aūt compositi intellectualis non pñt mutuo se excludere, quia altera (puta ens) est adeo vlis vt nihil possit eam subterfugere. Auic.aūt Alpharabius & Algazel vt testatur Albertus in Postprædicamētis.ca.9. opinantur qd' ens non conueniat nāæ absolute sumptæ. Vnde dicunt hanc ꝯñam non valere, homo est subā, ergo homo est ens, eo ꝙ ens significat aliquid additū essentiæ rei ꝙ non est de eius rōne, q̄ expresse etiam de Aui. refert Cōmeta 4.meta.com.3.& 10.meta.com.8.

Cap. 9.

Cap. 3.
Cap. 8.

S. Tho.aūt, cuius est opus qd' exponendum suscepimus super.4.meta lect.2.supra.t.cō.3. & super.10.lect.2. supra.t.c.8. expresse in hoc reprehendit Auic. vnde sñia eius non est censenda eadē opinioni Auic. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cū ipse teneat nullum aliud a Deo esse ens per suam essentiā, sed per aliquid additum suæ essentiæ, & expresse dicat in Quolibet.2.q.2.artic.1. ens non esse p̄dicatum essentiale, & in primo contra Gēt. c.26.dicat ens non cadere in conceptu subæ, ꝙ est genus gñalissimum. Propter qd' a quibusdam dicitur, ꝙ ens duplr̄ sumitur.s.noīaliter & participialiter. Et ꝙ ens nominaliter quidditatiue & intrinsecæ de oībus prædicaē. sic.n.vnūquodq; est ens per essentiam suā. Ens vero participialiter cum idem sonet, ꝙ exñs, non est prædicatum quidditatiuum. sic.n.nihil aliud a Deo est ens p essentiam suam. vnde s̄m istos ens noīaliter conuenit naturæ absolute, non aūt ens participialiter. Addunt quoq; ꝙ ens nominaliter est diuisum in decem prædicamēta, & est transcendens conuersum cū aliis, proprie loquendo, non ens secundo mō, & ideo reprehensibilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit. Mihi aūt aliter dicendum occurrit. Dico.n.ꝙ ens participialiter est id qd' est transcendens diuisum in decem prædicamenta Qd' ex eo patere potest ꝙ S. Th prima parte.q 5.& 6.& in.q.de veritate. q.21.ostendit bonum, ꝙ etiā diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethic.) cōuerti cum ente participialiter non noīaliter, vt clare patet ex duobus. Primo ex eo qd' dicit, ꝙ cum bonum & ens cōuertantur, sicut res est ens, ita bona: sed non est ens p essentiam suam: ergo nec bona. in quo processu vt fallacia æquocationis vitetur, nō nisi de ente participialiter est sermo. Scđo ex eo quod dicit, id, quo res formalr̄ est bona, non esse ens. ꝙ dictum de ente noīalr̄ falsum est, quia esse actualis existētiæ, quo res est ens & bona, est ens noīaliter. Ens igiē, ꝙ conuertitur cum bono, ꝙ est transcendēs diuisum in decem p̄nta, est ens participialiter. Sed in entis noīe duo aspici possunt.s. id a quo nomen entis sumiē. s. ipsum esse quo res est, & id, ad qd' nomen entis impositum est s.id qd' est. Supra n. (in principio operis) dictū est, ens significare id qd' est in quolibet p̄nto, & in hoc differre ab essentia, quæ sigñat id quo res in prędicamento reponitur. Vnde primo physic.t.cō.13. Aristo. loco ly ens ponit ly qd' est. Auic. ergo añs ad id quo res est, vñ nomen entis sumptum est, dixit simplr̄, ens esse prædicatum extra essentiam rei S. Tho. vero intuens id qd' est, ad qd' nomen entis impositum est, Auic. nō adhæsit. nāq; ipsum quod est non prædicat aliquid extra essentiā rei. Insuper aduertens ꝙ ipsum quo res est (actualis exñtia, non est extranea naturæ ab ipso qd' est, sed per principia propria ipsius qd' est constituitur inter prædicata accñtalia, ens annumerare noluit. hoc n. non pōt asseri de quocunq; alio extra essentiam rei. Nihil n. extra essentiam rei p propria principia ipsius rei constituitur nisi rei exñtia. Quodcūq; enim aliud p principia propria alterius gñis constituitur .s. genus proprium & dr̄iam propriam, & vīr propria illius prædicamenti principia, ipsum aūt existere, non nisi per genus & dr̄iam & principia ipsius qd' est constituiē. Et hæc est rō, qua S. Tho. arguit Auic. 4. meta. vbi supra vnde ens prædicatum de aliquo puta hoīe, cum non trahat hoīem extra proprium genus & propriam dr̄iam,

Circa textum com 3
Circa textum com 8

Quolibet 2 q. 2. ar. 1 contra Gē. cap. 26.

Prima par. q 5. arti 1. ad primū de verita. q 21. ca. 1. vide com. huius dub. 2. part. c 6. de prin. circa med.

Ens participialiter.

Duo includuntur in prædicamēto entis cōpi. 2. princ.

T. cō 13. Discordia inter S. T. & Auic

Circa textum com 3

nec ratione ipsius qd' est, nec rōne ipsius quo est substantialem prædicatum esse relinquitur cū Arist. & Cōment. vbi supra. licet non sit oīno eodem modo substantiale, quo sunt prædicata illa, q̄ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubium dico, ꝙ trāscendentia non sunt prædicata propria naturę s̄m suam absolutam considerationē neq; s̄m esse in singularibus, neque s̄m esse in intellectu, sed sunt prædicata cōia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solū concomitatiue, sed & causaliter. Et de natura quidē tam secundo q̄ tertio modo accepta patet. ex hoc n.ꝙ hō in singularibus inueniē entis, vnius rei & reliquorum rōnem habet. Silr̄ ex hoc ꝙ habet esse in intellectu ens est aliquo mō indiuisum &c. debetur.n. sit sibi aliquod esse (licet rōnis) De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere pōt, & ex eo ꝙ in quocunq; inuenitur posterius trāscendens, inueniē & prius. Manifestum est aūt de posterioribus transcendentibus, q̄ sunt vnum, res, aliquid &c. ꝙ conueniunt nāæ absolute. vnde de hoīe absolute loquendo, ista est vera, homo est ens. Vnde & S.T. dicit super.10.meta. vbi supra, ꝙ ens prædicat naturas decem generū s̄m ꝙ sunt actu vel potentia, & non tantum s̄m ꝙ sunt actu. Ad rōnem in dubio tactam qua dicebaē, si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione. Dr̄ primo, ꝙ non oportet oīa prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum, quæ explicant alium gradum essentialem diffiniti, qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est ꝙ eūdem gradum prædicant, quē genus vel differentia importat. Vnde. 8.meta.t.c 16. dicit Arist. ꝙ iō nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnū, quia ens statim est vnūquodq;. diffinitio.n completa tunc est, cum oēs rei gradus explicantur a prima potentia vsq; ad vltimū actum intrinsecum, ꝙ sine transcendentibus, q̄ nullum gradum addūt, fit. Dicitur secundo de ente, ꝙ quia ens importat aliquo modo ipsum esse, ꝙ pertinet ad q̄ōnem an est, & non ad quæstionem quid est, iō a prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat. Ad dictum S. Th dicitur ꝙ transcendentia duo habēt. & ꝙ in nulla diffinitione ponantur ratione dicta, & ꝙ in quolibet conceptu includātur, vt dicitur de ente tertio meta.t.c.10. ꝙ secundum iō dictum arbitro, quia transcendentia quēlibet gradum concomitantur, & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, ꝙ ea, quæ naturæ absolute conueniunt, in cuius rōne cadunt conueniunt rei in eo ꝙ talis homo.n. in eo ꝙ hō, est ens, res aliquid &c. Ex his diligens lector habes vnde diuersa dicta S. Tho. sane intelligere debeas.

T. cō. 8.

Ad dubiū primū principale,

Circa textum com. 8.

Supra c. 1. q 2 fin. T. cō. 16.

Immediate supra.

T. cō. 10.

Quo ad prædicata negatiua vero dr̄ breuiter, ꝙ negationes illæ possunt duplr̄ accipi. formalr̄. s. & fundamentaliter. si formalr̄, falsum est ꝙ conueniant naturę absolute, per opus.n. intellectus attribuuntur ei, cū negationes entia rōnis sint: si fundamentalr̄, cum negatio super affirmatione fundetur, cōceditur esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ, nihil aliud sunt q̄ genus & dr̄ia propria. Fundamentum.n. negationū naturarū disparatarum de hoīe nihil aliud est q̄ natura hoīs. ex hoc nāq; ꝙ homo est animal rōnale, non est leo, neq; bos &c. Qō. VI.

Ad secundum dubiū de negatiuis prædicatis.

An natura absolute accepta unitatem, uel pluralitatē habeat.

DVbium secundo est circa dictum S.T. in lr̄a in assignatione secundæ dr̄ię. quo dr̄ ꝙ natura absolute sumpta nec vnitatē nec pluralitatem habet. Vr̄.n. hoc esse impoē, cum id, ꝙ vnum non est, diffinibile non sit, vt dr̄.7.meta.t.c.13. imo nec intelligibile, vt habetur quarto meta.t.c 10. Et si vnitatem nāæ absolute hr̄e concedatur, qualis sit illa vnitas nō est facile assignare, cum non numeralis sit (vt declaratū est) nec specifica, nec generica, cum hæ ex intellectu fiant, nec analogica, vt de se patet. homo.n. non est vnum analogice. Nec etiā facile quisquam dicet, an vnitas illa sit realis, an nō. Ad euidētiam huius dubitationis quinque faciēda sunt. Primo videndum est quid sit vnitas qualibet. Scđo vnde habeat vnitas realitatem. Tertio q̄ō vnitas qualibet sit extra animam. Quarto rñdendum est dubitationi motę. Quinto quædam obiectiones excludendæ sunt.

T. cō. 13.
T. cō. 10.

In explanatione literæ.

Quo ad primum sciendum est, quod cum vnum nihil

Quid nam sit qualibet vnitas.

T. com. 3.

addat supra ens, nisi priuationē diuisionis, ita qđ vnum nihil aliud est q̄ ens indiuisum, vt dr̄ .4. meta. t. cō. 3. vnitas quælibet nihil aliud est q̄ res indiuisio. Et quia quælibet priuatio p suum habitum cognoscitur, iō vnitas, quę indiuisionem sonat, ex natura diuisionis, q̄ priuat, cognosci debet, & sm diuisionis multiplicitatē, multiplicitatem vnitatis accipere oportet. Considerandum est igiť, q̄ diuisio est duplex: quædā est m̄alis per principia indiuiduationis causata, quædam est formalis, q̄ p essentialia principia fit. Et hæc habet latitudinē, quia quædam est p essentialia principia propria, quædā vero per principia essentialia cōia. & hęc iterum habet latitudinē sm q̄ principia essentialia cōia sunt magis & minus cōia: v̄. gra. inter sor. & Plat. est diuisio numeralis & nō formalis, quia nō causatur distinctio eorū ex essentialibus, sed indiuidualibus principiis. Inter sor. vero & hunc leonem, dato q̄ leo & homo essent sub eodem gn̄e proximo, est diuisio formalis p essentialia principia propria, vltimas. s. drīas tantum. Inter sor. vero & hāc plantam est maior diuisio formalis per principia. s. essentialia cōia sorti & multis aliis spēbus. s. sensibile & insensibile. Inter sor. vero & hunc lapidē est diuisio formalis adhuc maior per cōiora principia. s. per animatum & inaīatum. Et sic semp ascendendo intendiť diuisio formalis, adeo q̄ inter sor. & hanc albedinem est maxima diuisio formalis, vtpote p propria & cōissima principia essentialia. s. substantiuū & dispositiuū modos entis p̄ntorum constitutiuos. Sic per oīa de vnitate dicendum est. Vnitas. n est duplex. Quædā numeralis & quædam formalis. Vnitas numeralis attēditur penes priuationem diuisionis numeralis. Vnitas aūt formalis attēditur penes priuationē diuisionis formalis. & hæc habet latitudinem. Quædā. n. priuat diuisione formali oīno causabili p principia propria & cōia, & hęc est vnitas formalis simplr̄. Quædam vero priuat diuisione formali non simplr̄, sed taliter cābili. s. per principia cōia. & hęc est vnitas formalis sm qd. & habet latitudinē sm q̄ diuisio priuata cābilis est a magis & minus cōibus principiis essentialibus. v̄. gr. sortes est vnus numero, quia nō est p materiales drīas in se distinctus, hō est simplr̄ vnus formalr̄, quia non cōpatitur secum diuisionem formalem q̄cūq;. Aīal vero est vnum formalr̄ inquantum non cōpatitur secum diuisionem p sensibile & insensibile, non tñ habet vnitatem simplr̄, quia cōpatitur secum diuisionem p rationale & irrōnale. Corpus vero est minus vnū formalr̄; est. n. vnum, quia non est in se diuisum p corporeū & incorporeum, est aūt minus vnū, quia cōpatitur secum diuisionem formalem maiorem, s. per aīatum & inaīatum. Ens aūt minime vnum est. Vnum quidē est, pro q̄to nō est in se diuisum proportionalr̄. Minime vero pro quāto tantam diuersitatē formalem cum sua vnitate cōpatiť. Ex his patet primū, qd s. sit vnitas quęlibet, qa s. vnitas est indiuisio. & talis vnitas est talis indiuisio. i. diuisionis priuatio, ita q̄ nihil aliud est dicere, Sor est vnus numero, nisi sor. est ens carēs diuisione numerali. Hō est vnus formalr̄. i. hō est ens carens diuisione formali. hæc de primo.

Vnitas realis.

Quo ad scđm est sciendum, q̄ ens reale duplr̄ accipiť. Vno mō vt distinguitur contra ens ad intellectū fabricatum. Alio modo vt distinguitur ꝯ non exn̄s actu. Primo modo oīs res p̄dicalis est ens reale siue sit siue non, secundo mō id tantum qđ realiter exīstit extra causas suas est ens reale. Et quia hoc proprie est ens reale apud S. Th. dicentem in q̄ōnibus de poten. Dei q. 3. ar. 5. ad secundum. q̄ res antequā existat est nihil & est snīa hæc conformis Aristo. in Prædicamentis dicēti, q̄ destructis primis substantiis, impoīe est aliquid remanere, iō vnitas sicut & cętera realitatem habet proprie loquendo, pro quāto ipsa existit actu extra aiam & causas suas. hæc de secundo.

Potentia q. 3. arti 5. secundū in p̄dicamēto substantia.

Vnitas extra aiam quo sit.

Quo ad tertium pro tres ꝓpōnes. Prima est, quęlibet vnitas supradicta tam. s. numeralis q̄ formalis existit extra aiam. Scđa est nulla vnitas cōis extra aiam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum nā. Tertia est, omnis vnitas formalis exn̄s extra aiam multiplicatur realiter ad multiplicationē ipsarum rerum. Prima ꝓpō est adeo manifesta q̄ nullus sanæ mentis pōt eam negare. in sorte. n. pręter oēm intellectus operationem apparet vtraque vnitas. caret. n. in seipso diuisione numerali & formali causabili p principia propria & cōia, et sic indiuisionem numeralem & formalem habet. Vñ in sorte non est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex sm multitudinem prædicatorum quidditatiuorū, & sicut non sola indiuidualitas sortis est extra aīam, sed quodlibet eius prædicatum quidditatiuū, ita non sola vnitas numeralis, sed quęlibet eius vnitas formalis extra aīam dicenda est esse.

Probatur prima ꝓpō.

Probatur scđa ꝓpō.

Ad intelligentiam vero scđę est notandū q̄ res pōt intelligi cōis extra aiam duplr̄. Vno modo positiue. Alio mō negatiue. Illa res est cōis positiue, quæ indiuisa manens in pluribus suppositalr̄ distinctis inuenitur, illa vero est cōis negatiue, q̄ nulli supposito est propria. Primo mō rem cōem nulla recolo asserentem dari extra aīam nisi essentiam diuinam sm fidem christianam. Scđo mō videtur a quibusdam poni res extra aīam cōis, de quibus sermo erit infra, & quia hoc alienum a veritate mihi vr̄ iō de tali cōitate intelligendo secundam ꝓpōnem probo duplr̄.

In hac ꝓpō.

Primo sic, nulla res exigēs quidditatē solitarie inueniri extra aīam existit in rerum natura: sed vnitas cōis extra animam, negatiue pluribus suppositalr̄ distinctis est res exigens quidditatē solitarie inueniri extra aīam ergo nulla vnitas cōis extra aiam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum nā. Maior sic probatur, nullum exigens ad suum existere aliqđ impoīe inuenitur: sed quidditatem extra aīam solitarie inueniri est impoīe. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito ergo id, q̄ exigit ipsam solitarie inueniri nūq̄ existit in rerum nā. Minor aūt probatur sic Id qđ exigit quiditatem non propriā alicui supposito extra aiam exigit ipsam solitarie exn̄tem: sed vnitas cōis extra aiam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatē non propriā alicui supposito: ergo vnitas cōis extra aīam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatē solitarie inueniri in rerum nā. Huius oreal legati præmissæ notæ sunt ex terminis. maior quidē, qa quidditas nō proprie alicui supposito necessario est solitarie. si. n. non est solitarie est in aliquo supposito, & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor vero patet, quia cōe & proprium sunt opposita, cōe. n includit negationē proprij & econuerso. Statim. n. vt res appropriata est alī cui cōis negatiue esse definit, eo q̄ negatione appropriationis caret, & statim vt cōis negatiua est appropriata alī cui non esse. eo q̄ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo p̄dicati infert oppositū subiecti in vtraque præmissa. Præterea secundo probo sic. Oīs res exn̄s in rerum natura est res particularis: nulla vnitas cōis extra aiam pluribus suppositalr̄ distinctis est res particularis: ergo nulla talis vnitas est in rerū nā. Maior est nota ex cōmuni peripateticorum snīa. Minor probatur sic. Oīs res particularis est alicui vni supposito propria, aliter nō esset particularis: nulla vnitas cōis extra aīam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito ꝓpria: hęc patet ex terminis, ergo nulla talis vnitas est particularis. Tertia ꝓpō probatur sic. Quotiescūq; aliqua duo sunt conuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter vno multiplicatur & reliquū: sed res vna & vnū sunt conuertibiliter idem realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabiť realiter & eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis: ergo plurificata re numeraliter plurificabiť & eius vnitas. vnde in sor. et Pla. sicut sunt duę corporeitates aīalitates, & humanitates, ita sunt duæ vnitates formales sequentes corporeitates, & duæ sequētes aīalitates, & duæ sequētes humanitates. Oportet. n sm numerum p̄dicatorum essentialium esse numerū vnitatum formalium in quolibet indiuiduo. sicut. n quodlibet prædicatum quidditatiuū dat aliquid esse, ita dare oportet aliq̄ vnitatem. vnum. n. & ens idem sunt, vt dr̄. 4. Meta. t. c. 3. Ex his patet tertium, q̄ō s. vnitates habeant esse extra aiam. qa sunt nō cōes, sed particulares & multiplicatæ numeralr̄ iuxta numerū indiuiduorum, quorum sunt. Hæc de tertio.

Probatur tertia ꝓpō.

T. com. 3.

S. Thomas ad q. principalem.

Quo ad quartum dico q̄ natura absolute sumpta habet vnitatem quādam, vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ est S. Tho. in tractatu de natura generis. Et quando quæritur aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, quod est vnitas formalis, quæ alia est a numerali,

rali, sicut diuisio formalis alia est a materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter, sed est fundamentum vnitatis specificæ & vnitatis genericæ. Hæ.n. vnitates formalr ab intellectu fiunt, illa vero oēm actum intellectus præuenit. Quod aūt in litera dicitur q̄ natura absolute sumpta nec est vna, nec est plures intelligēdum est de vnitate & pluralitate numerali. Ad id vero q̄ dubitationi addit, an ista vnitas sit realis, aut nō, dico q̄ ſm se est realis primo illorū modorū, quos (supra) posuimus, accipiendo ens reale sicut & nā ipsa absoluta sumpta, & sicut natura ſm esse in singularibus est ens reale secundo mō, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur in particularibus posita, est realis vere & proprie. Idem.n.est iudicium de nā & eius vnitate. hęc de quarto. *In hac q.*

Quo ad quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam ꝓpōnem in qua dictum est qđ nulla est vnitas cōis extra animam. Secundū est circa id q̄ nunc dictum est, qua.s. alietate sit alia vnitas formalis a numerali in sorte. Contra primum.n. instatur sic. Quæcunque suppositaliter distincta sunt vnum formalr extra animam, habent aliq̄ vnitatem cōem eis extra animam: sor.& Plat. sunt vnum formaliter extra aīam: ergo sor.& Plat. habent aliq̄ vnitatem sibi cōem extra aiam. Maior ex eo vr̄ manifesta, q̄ si aliqua suppositalr distincta sunt vnum in eo in quo sunt vnū non distinguuntur, & sic illud vnum est cōe vtriq̄ extra aīam, ex quo sic sunt vnū.

Præterea humanitas, quæ est in sorte, q̄tum est ex se nō esse determinata ad sor. vel Plat. ergo vnitas formalis humanitatis. quæ est, est in sor. q̄tum est ex se, est cōis negatiue sor.& Pla. ꝯña est nota, quia etiā vnitas formalis non est determinata q̄tum est ex se ad sor.& Plat. Añs autem de se est manifestum. datur ergo extra aīam aliqua vnitas cōis negatiue pluribus suppositaliter distinctis.

Circa secundum dubium vr̄ q̄ inter vnitatem formalem & vnitatem numeralē in sorte exñtem sit alietas realis, quia quarūcūq̄ priuationum habitus distinguuntur realiter ipsæ quoq̄ distinguūtur realiter: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiā & surditas realiter differūt. sed vnitatis formalis & numeralis habitus distinguūtur realiter. ergo &c. patet ista q̄a diuisio formalis & diuisio numeralis adeo distinguūtur q̄ in rebus separatis a mā formalis sine numerali inueniat̄, & in istis inferioribus indiuidua eiusdem spēi numeralem diuisionem absq̄ formali habeant. Ad opposita vero respiciēti apparebit q̄ sit alietas rōnis tantum, quia sicut se habet natura formalis ad nām indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralē: sed nā formalr sumpta est eadē realiter nāæ numeraliter sumptæ, & non nisi rōne ab ea distinguitur. ergo vnitas formalis est eadē realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

Pro dissolutione primi dubij nota, q̄ aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formalr contingit dupl̄r. Vno mō per hoc, q̄ illa duo adunentur in aliquo extra animam cōi vtriq̄ indiuiso in vtroq̄ illorum. Alio mō per hoc q̄ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exēplum primi nō inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) ſm fidē christianam in trinitate. Exemplum secundi inuenitur in oībus indiuiduis eiusdem speciei. Sor.n. nullo intellectu considerāte habet hāc negationem.s. q̄ non est diuisus a Plat. formalr. & Plato simil̄r non est diuisus a sorte formalr, & quia ad eos esse vnum formalr nihil aliud requiritur quā esse indistinctos & formaliter, iō simpl̄r verum est sor.& Pla. esse vnū formaliter extra aīam. Committitur ergo fallacia ꝯñtis in argumento a superiori ad suū inferius affirmatiue: esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliqđ cōe indiuisum in eis extra aīam & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non.n. est imaginandum sor.& Pla esse vnum formalr, quia conueniant in aliquo, in quo nō distinguuntur extra aīam, sed ideo quia vterq̄ negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnum n formalr nihil aliud est q̄ non diuisum formaliter. & qđ dicimus de vnitate formali simpl̄r inter sortem & Plato. intellige de vnitate formali ſm quid inter sor.& hunc leonem, & hūc lapidem, & hanc intelligentiam &c. Sicut.n. quia sor.& Pla. habent duas nās, inter quas non cadit diuisio formalis, iō sunt indistincti formaliter simpl̄r extra aīam, ita quia inter sortis & huius leonis nās nō cadit diuisio formalis, talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile, iō sor & hic leo sunt indistincti formalr ſm quid, ita etiam quia inter sor.& hunc lapidem non est diuisio formalis p corporeum & incorporeum, ideo sor. & hic lapis sunt indistincti formaliter ſm q̄d, ita quoq̄ quia inter sor. & Gabrielem non est diuisio formalis, qualis nata est cāri p modos entis.s.p se & in alio, iō sor. & Gabriel sunt indistincti formalr ſm q̄d, & ꝯñr sunt vnum formalr absq̄ omni opere intellectus: iam.n. pluries dictum est vnum idē sonare qđ ens indiuisum. Ad secundū dico q̄ aliud est dicere, nā humana existens extra aīam ſm se est cōis pluribus negatiue, seu indifferens negatiue, & aliud est dicere nā humana exñs extra aīam est cōis pluribus seu indifferens negatiue. prima.n. est vera, scđa vero est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus, q̄ nā, quæ est extra aīam, puta nā sortis ſm se.i. solitarie sumpta non est determinata, neq̄ appropriata alicui, & ꝯñr est indifferens seu cōis negatiue. Falsitas aūt secundæ patet ex eo q̄ oīs propositio est simpl̄r falsa, in qua prædicatum repugnet subto rōne conditionis explicite importatæ in illo, sicut ista est simpl̄r falsa, ignis non approximatus combustibili cōburit, q̄a cōburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propō secunda, s. nā existens extra aīam est cōis pluribus negatiue, est hmōi. ergo ista est falsa. ad euidentiam minoris scito, q̄ cū dico natura ſm se, seu natura absolute dico duo s. nām & solitudinem, & eius conditionem. Silr cum dico natura existens extra aīam, dico duo .s. naturam & particularem exñtiam sibi coniunctam & eius conditionem. Vñ aliq̄d conuenit siue repugnat nāę absolute rōne naturæ, & aliquid rōne solitudinis. Silr aliquid conuenit siue repugnat naturæ exñti extra rōne naturæ & aliquid rōne associationis eius ad particulare. Cū igitur cōitas negatiue, quæ est prędicatum in ꝓpōne nostra non conueniat nāæ absolute rōne sui.s. naturæ, quia non est eius p̄dicatum quidditatiuū, sed cōueniat ei rōne explicite condōnis per ly (ſm se) seu ly (absolute) q̄ est solitudo. Ex hoc.n. natura est cōis negatiue, quia solitarie accipitur absq̄ determinatione ad hoc vel illud. Oportet q̄ repugnet naturæ sub opposita condōne sumpta rōne illius oppositæ condōnis. Explicat aūt conditionem oppositam solitudini natura exñs extra, eo q̄ explicat coniunctionem eius ad particularem exñtiam, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cōitas negatiue repugnat naturæ existenti extra, non rōne naturæ, sed rōne conditionis explicitæ per ly existenti extra animam, & ꝯñr propositio illa, In qua subm̄ erat natura existens extra, & prædicatū erat cōitas negatiue est simpliciter falsa. statim.n. vt natura perdit solitudinem, cōitatem quoq̄ perdere cogit̄. Amittit autem solitudinem q̄ primum in alio est. Vnde apparet rñsio ad argumentum, q̄ licet tam natura q̄ vnitas formalis quantum est ex se.i. solitarie sit cōis negatiue, ipsa tamen existens (extra) non est cōis, sicut ipsa, q̄tum est ex se non est cum alio, ipsa tñ existens extra necessario est cum alio, & sic nō licet inferre. Ipsa quantum est ex se non est cum alio. ergo ipsa exñs extra non est cum alio, ita non licet inferre, ipsa q̄tum est ex se, est cōis negatiue, ergo ipsa existens extra, est cōis negatiue. Vtrobique.n. idem peccatum accidit, & est ſm fallaciam accñtis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Sco. in secundo sent. dist. 3 q. 1. A positione nostra, & vnde in talem opinionem incidit. Dicit.n ipse nām specificam, puta humanitatem rōne sui sequi hæc duo, s. vnitatem formalem & cōitatem negatiuam, seu indifferentiam ad plura numero. Dicit nāq̄ in fine illius quæstionis, q̄ non oportet quærere causam, quare natura sit cōis, quia natura ipsa est causa sufficiens suæ cōitatis, sed bene oportet quęrere causam, quare sit singularis, quia non ex se est singularis, & ideo sicut extra aīam inuenitur nā vna formalr, ita inuenitur nā cōis pluribus. Nos aūt in primo non dissentimus, sed in scđo. Dicimus. n. nām rōne sui sequi vnitatem formalē, sed cōitatē negatiuam fatemur nō seq̄ eā

In hac.

Scot. 2 distin. 3. q 1.

rõne sui, seu rõne solitudinis suæ, sicut singularitatẽ sequi eam diximus rõne associationis eius ad exñtiam, & quia conditio solitudinis non conuenit nãæ rõne sui, nec rõne ipsius esse, ꝙ habet extra aĩam, sed rõne intellectus, q̃ natus est adunata diuidere, iõ ante oẽm actum intellectus nulla cõitas in nã inuenitur. & sicut quærenda est cã, vnde habeat nã esse solitarium, & esse extra, quia de se neutrum habet, ita quęrẽda est cã, vnde habeat naturam cõitatem & singularitatem, de se.n. neutrum habet. Cã aũt vnde falsitas in hac Scotica processit opinione, vr̃ duplex. Prima est ęquocatio illius termini (ex se) seu (de se) Potest.n. vtrũq; eorum accipi dupl̃r. Vno mõ positiuæ, & sic dicit aliq̃ habitudinem causæ, alio mõ negatiue, & sic dicit solitudinem.i. non cũ alio & primo mõ intellexit naturam esse cõem ex se, ita ꝙ ipsa est sibi sufficiens causa suæ cõitatis, vt ex verbis eius ibi patet, cum tñ debuisset intelligere secundo mõ, nã.n. ex se.i. non cum alio est indifferens & cõis, sicut quando dr̃, natura ex se est sola. ly (ex se) non dicit aliq̃ cãlitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

Cã duplex erroris psf. sim. Scoti. sterum.

Secunda. Scda cã est distantia inter ꝓpõnem negatiuã & affir. de prædicato infinito, reduplicatione addita. Licet.n. ex affirmatiua de p̃dicato infinito sequatur negatiua, & econuerso. vt dr̃ in scdo peri her. qñ non sunt reduplicatiuę cũ reduplicatione, tñ licet ex affirmatiua de p̃dicato infinito. sequatur negatiua de p̃dicato finito, non tñ econtra. Hanc.n. hõ in eo ꝙ hõ non est albus, non sequitur ista, hõ in eo ꝙ hõ est non albus. Si.n. hõ in eo ꝙ hõ esset non albus, nũq̃ homini coniũgi posset albedo, quia ꝙ cõuenit alicui sm ꝙ ipsum conuenit ei semper necessario & ꝑ se. Apparet aũt in hoc defecisse manifeste processum Scoticum. cũ.n. cõe negatiue idẽ sonet ꝙ non propriũ argumẽtatus est sic, nã, puta humanitas, inq̃tum talis nõ est ꝓpria alicui: ergo humanitas inquantum humanitas est nõ propria, vbi expresse patet defect⁹ prædictus. Et ꝙ sic ꝓcesserit, patet ex suo ꝓcessu. Conclusio.n. sua est affirmatiua de p̃dicato infinito cũ cõcludat, ergo nã ex se est cõis.i. non propria. Añs vero est negatiuum.s. nã non est de se hic.l. propria alicui. Silr̃ patet ex alio processu quẽ ibi inducit.s. humanitati sor. rõne sui nõ repugnat esse i alio. ergo humanitas sor. ex se est cõis, vbi aperte patet p̃dictus defectus. Reduplicationem n. in primo processu sonat ly (ex se, seu de se) in secundo ly (rõne sui &c.) Et hoc est valde notandum in hac mã, & in mã de vlibus, eo ꝙ hinc oĩa pendent.

Cap. 1. &c. 3.

Natura ex se cõis est, q̃ intelligitur, negatiue. Attentũ ergo oportet esse ꝙ hæc ꝓpõ, natura ex se est cõis, si debet esse vera, oportet ꝙ tam (ly ex se) q̃ ly cõis, teneaẽ negatiue sm viã nostram & veritatẽ, & tunc idem est, ac si dicatur. nã nõ cum alio sumpta, est nõ propria alicui, q. patet esse verũ. Scdm vero Sco. (ly ex se) tenetur positiue & male. & sensus est. Nã rõne sui siue inquantum talis est nõ propria alicui, ꝙ est manifeste falsum. Attentio, adhuc sis, ꝙ aliud est dicere, nã puta humanitas, inq̃tum hmõi non est propria alicui, at aliud est dicere humanitas, inquãtum hmõi est non propria seu cõis, ꝙ idẽ sonat in ꝓposito. Prima.n. est vera, quia humanitati in eo ꝙ humanitas nõ conuenit ꝙ sit appropriata alicui. Scdm vero patet esse falsum ex eadem radice, q̃a humanitati in eo ꝙ humanitas nõ conuenit ꝙ sit nõ appropriata alicui: abstrahit.n. ab vtroq;.s. ab esse proprio, & ab esse nõ ꝓprio. si.n humanitas in eo ꝙ humanitas esset nõ appropriata, nũq̃ humanitas esset appropriata alicui: q̃a, vt dictũ est ex primo Poste ꝙ conuenit alicui sm ꝙ ipsum p̃supponit de omni, necessariũ, & per se. Qd' aũt naturę rõne sui non conueniat ista cõitas (licet supra indirecte probatũ fuerit, vbi duabus rõnibus deducta est falsitas istius ꝓpõnis, vnitas exñs extra animam est cõis pluribus suppositaliter distinctis. ad falsitatem.n huius sequitur falsitas illius, q̃a qd' non cõuenit rei extra aĩam non conuenit ei rõne sui.) Directe tñ nunc probo sic. Omne qd' sequitur aliq̃ nãm rõne sui, prædicatur simpl̃r.i. sine aliqua additione de supposito illius naturæ, sed cõitas sequitur nãm humanam ꝑ te rõne sui: ergo cõitas prædicatur simpl̃r.i. sine aliqua addõne de supposito nãæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ. conclusio aũt est falsa. ergo altera p̃missarum: non maior, vt declarabitur. ergo minor, q̃ est positio tua. Falsitas conclusionis patet, quia ista simpl̃r falsa. sor. est cõis pluribus. & si addatur (ly ex se) adhuc est falsum dicere, sor. ex se est cõis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Q. sequitur nãm rõne sui, aut est passio, aut modus, aut p̃dicabile per se, aut per accñs, aut separabile, aut inseparabile: Modo oĩa ista, si comitantur nãm rõne sui, ita se habent ꝙ sicut nã pręędicatur essentialr̃ de indiuiduo, puta hõ de sor. ita ista prædicantur denoĩatiue in suo ordine de ipsomet indiuiduo, vt patet discurrendo.

T. cõ. 11.

In hac q̃.

Et confirmatur in hoc, q̃a in ꝓposito nostro nãm humanam sequuntur vnitas formalis & cõitas rõne sui (sm te.) Vñ neutrius est alia cã quęrenda nisi nã ipsa. ergo sicut vnitas formalis p̃dicatur simpl̃r de sor. ista.n. est simpl̃r vera. sor. est vnus formalr̃, ita cõitas prædicabitur de sor. simpl̃r dicendo. sor. est cõmunis. Hoc est falsum. ergo &c. Quæ nã est maior ratio de vnitate q̃ de cõitate, & quare eorum, quæ sequuntur naturam rõne sui, alia prædicentur de indiuiduis, alia nõ, non.n. erit facile fingere rõnes Scoti, quas ibi facit, quia non concludunt cõitatem dari extra aĩam, sed vnitatem, ideo superfluum iudicaui adducere. Si quæ aũt ex eis, aut ex positis ab eodem in. 7. metaph. ad cõmunitatem probandam adducerentur, nõ erit difficile sumere rñsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

Ad secundi dubij euidentiam sciendum, ꝙ vnũ, cum dicat ens indiuisum, importat aliq̃d positiuum, et aliquid priuatiuũ. Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali sub̃ali, quo ad propositum ꝙ important, sic sunt idem realiter, & distinguuntur sola rõne. Sic idem realiter sunt sor. & hõ, & rõne distinguuntur, eo ꝙ eadem res est q̃ est vna formalr̃ & numeralr̃. Si aũt loquamur de his vnitatibus quo ad priuationes diuisionũ importatas, sic dico ꝙ distinguuntur realiter, dũmõ non fiat vis in hoc ꝙ distinctio realis sit passio entis realis, eo ꝙ alia priuatio est priuatio diuisionis formalis, & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec incõuenit in vno esse plures vnitates sub̃ales realiter distinctas, quo ad priuationes importatas: esset aũt impoẽ in vno esse plures vnitates sub̃ales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde vtriusq; rõnis adductæ conclo concedenda est diuersimode loquendo, nec aliter rñdere est opus. *Ad secundum dubium.*

Dubium est tertio circa assignationem quartæ dr̃iæ, non.n. vr̃ verum ꝙ natura absolute sit illa, quæ prædicatur de indiuiduis, quia nã absolute sumpta, non est vlis, neq; cõis. In hmõi autem propositionibus. sor. est homo, & sor. est aĩal, & similibus prædicatur vle, & superius de particulari & inferiori. Silr̃ etiam cum quęritur, an ista p̃dicatio, sor. est hõ, sit æqualis de æquali, vel inferioris de inferiori, non vr̃ posse rñderi, tenendo ꝙ natura absolute prædicatur cũ illa, nec æqualis, nec superior sit. *Dubium tertium.* Ad hoc dicendum est, ꝙ sicut in nã extra est considerare ipsam rationem agendi, & est cõsiderare conditionem eius sine qua non operatur. Verbi gr̃a. in colore consideratur natura eius, ex qua est visibilis, & consideraẽ particularitas, quæ est conditio sine qua nõ est visibilis. Ita in natura p̃dicabili est considerare duo.s. id qd' prædicatur & attribuitur subiecto, & conditionem sine qua non attribuiẽ illi. Sicut in hac ꝓpõne sor. est homo id qd' attribuitur subiecto est ipsa nã humana, & nihil aliud. Conditio vero sine qua ly homo, non p̃dicatur de sor. est esse vle superius commune, vel aliud hmõi. vt.n. infra patebit, & habetur ab Arist. 7. metaph. t.c. 46. Nulla res pręędicatur nisi vt habet esse in intellectu, eo qd' prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubium dico, ꝙ natura sm suam rationem est id qd' prædicatur de ipso indiuiduo est.n. prædicatio rei de re. Superioritas eñ & vniuersalitas & cætera hmõi sunt conditiones eius. Et iõ ad interrogationem, an in illis prædicationibus sit p̃dicatio æqualis, vel superioris, dico ꝙ est p̃dicatio superioris. Nec obstat ꝙ superioritas non insic naturæ absolute, quæ prædicatur, qm non dicit S. Tho. ꝙ naturæ absolute, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hæc conditio.s. prædicatio de indiuiduis, sed dicit ꝙ res, cui conuenit illa cõditio, est natura absolute & non aggregatũ ex natura & esse intellectu, seu in singulari. Non.n. cũ dico sor. est homo. est sensus, sor. est

In fi. huius capituli. T. cõ. 46.

homo

homo ſm eſſe in intellectu aut ſingulari, aut ſuperior, aut æqualis, ſed ſor. eſt habens humanitatem. Vñ valde attendenda eſt diſtinctio inter id qđ prædicatur & conditionem p̄dicari, qua non attenta forte decepti ſunt dicẽtes abſolute ex hoc textu haberi ꝗ iſta, homo eſt aĩal, nec eſt prædicatio ſuperioris, nec inferioris, nec æqualis. Senſus ergo lr̃æ eſt, natura abſolute quæ eſt prædicatur. ſ. nã ſm conditiones ſibi debitas rõne ſui eſt id qđ attribuitur ſingularibus, & non ſm conditiones ſibi debitas ex eſſe in intellectu vel ſingulari: cũ quo ſtat, ꝗ eſſe in intellectu vniuerſalitas & ſuperioritas ſint conditiones ſine quibus natura ipſa non prædicatur de ſingularibus.

Natura abſolute ſumpta eſt quæ prædicatur de indiuiduis.

Non tamen poteſt dici, ꝗ ratio ulis conueniat naturæ ſic acceptæ: quia de ratione ulis eſt unitas & cõitas. Naturæ aũt humanæ neutrum eorũ conuenit ſcđm ſuam abſolutam conſiderationem. ſi. n. cõitas eſſet de intellectu hoĩs, tunc in quocũq; inueniretur humanitas inueniretur cõitas, & hoc falſum eſt qa in ſor. nõ inuenitur cõitas aliqua, ſed qcqd eſt in eo indiuiduatũ eſt.

Eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ non eſt vniuerſalis.

Hic iam ponitur quarta concłõ negatiua, eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ abſolute ſumpta non eſt vl̃is, vt ſpẽs &c. probatur ſic. Vl̃e eſt vnum cõe multis: eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ ſm ſe non eſt vna cõis multis. ergo eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ ſm ſe non eſt vl̃is &c. Maior eſt Ariſt. ſcđo poſte. Minor vero probatur ex eo ꝗ ſi ſm ſe eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ eſſet vna & cõis, in quocũq; inueniretur illa eſſentia eſſet vna & cõis multis, ꝗ eſt impoſſe conſequentia patet ex eo ꝗ omne qđ conuenit alicui ſm ſe, conuenit ei in quocũq; ponatur, vt ex primo poſter apparet. Impoſſibilitas autem ꝯñtis adeo eſt manifeſta, vt Auicen. dicat quinto ſuæ metaphy. ꝗ nullus ſanæ mẽtis poteſt oppoſitum illius opinari. Quis. n. eſt adeo fatuus, ꝗ dicat eſſentiam ſor. ſibi communem eſſe & Platoni?

T. cõ. 27.

T. cõ. 11.

An qđ conuenit aliq̃ ſecũdũ ſe, cõueniat ei in quocũq; ponatur.

Sed hic occurrit dubiũ circa ꝓpõnem illam, ſupra quã fundatur totus proceſſus, ſ. omne ꝗ conuenit alicui ſm ſe conuenit ei in quocũq; ponatur. vr̃. n. multas hr̃e inſtantias. Motus. n. ſm ſe eſt velocitabilis in infinitũ ex. 6. Phyſ. t. c. 15. Motus aũt in cœlo poſitus nequaq̃, ſed eſt velociſſimus, vt dr̃ ſecundo cœli t. c. 28. Silr̃ continuum ſm ſe eſt diuiſibile in infinitum. ex. 6. Phyſic. t. c. 3. Continuum autem in cœlo poſitum non, cum oĩum natura conſtantium determinata ſit ratio magnitudinis, vt dr̃ ſecundo de anima. t. cõ. 41. Silr̃ motus ſm ſe habet contrarium, ex quinto Phyſi t. c. 8 & 14. Motus autem in cœlo poſitus caret contrario, Primo cœli. t. c. 20.

T. cõ. 15.
T. cõ. 28.
T. com 3.
T. cõ. 41
T. com 8. & 14.
T. cõ. 20.

Ad hæc & ſimilia dr̃ prænotando, ꝗ aliud eſt dicere A conuenit ſm ſe, & aliud eſt dicere A non repugnat ſecundum ſe. Ad veritatem. n. primi exigitur ꝗ A vẽdicet ſibi illud in primo vel ſecundo vel quarto mõ perſeitatis. Ad veritatẽ ſecundi ſufficit ꝗ ipſi A vt ſic nõ repugnet illud. Ad veritatẽ quoq; primi ſequitur illud cõuenire ſibi in quocũq; ponatur, ad veritatẽ ſecundi non multa n. ſunt quæ non repugnant aĩali in eo qđ aĩal, quæ tñ non inueniuntur in quolibet aĩali. Quicquid aũt conuenit animali in primo vel ſcđo vel quarto mõ dicendi per ſe inuenitur in omni aĩali. Vnde in propoſito dico, ꝗ nulla inſtantiarum adductarum eſt ꝯ ꝓpõnem aſſumptam, eo ꝗ oĩa, quæ in illis dñr, intelligenda ſunt per nõ repugnantiam & per conueniẽtiam. Cum. n. dr̃ motum eſſe velocitabilem in infinitũ, intelligimus motui vt ſic non repugnare velocitatem in infinitũ. Silr̃ cum dr̃ continuũ eſſe diuiſibile in infinitum, intelligitur continuo, vt ſic non repugnare diuiſibilitatẽ in infinitum. Silr̃ cum dr̃, motum habere ꝯrium, intelligimus motui vt ſic nõ repugnare habere ꝯrium. Qꝫ ſi hoc non placet, dicito ꝗ aliud eſt dicere A in eo ꝗ A cõuenit aliqđ, & aliud eſt dicere A in eo ꝗ A non conuenit aliqđ, vt patet. Et ꝗ qcqd conuenit A in eo ꝗ A conuenit omni A. Quicqd aũt non conuenit A in eo ꝗ A nõ oportet negari ab oĩ A. Riſibile. n. non conuenit aĩali in eo ꝗ aĩal, & tñ non negatur ab omni aĩali. Conuenit n. aĩali in homine. Et ſubiungito ꝗ oẽs ꝓpõnes in inſtantiis adductæ ſunt intelligendæ negatiuę vt ſit ſenſus. Motus eſt velocitabilis in infinitũ. ſ. motus vt ſic non eſt determinatæ velocitatis. Silr̃ continuum eſt diuiſibile in infinitũ. ſ. continuũ vt ſic, nõ eſt determinatę diuiſionis. Silr̃ motus habet ꝯrium. ſ. motus vt ſic, nõ determinat ſibi eſſe abſq; ꝯrio, & ſic ſm vtrũq; modũ rñdendi, remanet ꝓpõ aſſumpta vlr̃ vera. Poſſet tñ & aliter dici ad has inſtãtias. Sed qa magis ad formam ꝓpõnis attendo q̃ ad mãm, ideo impreſentiarum pertranſeo.

Silr̃ etiam non poteſt dici, ꝗ rõ generis accidat naturæ humanæ ſecundum illud eſſe qđ habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana ſecundum unitatẽ, ut ſit unũ quid conueniens cuilibet: ꝗ ratio uniuerſalis exigit.

Hic ponitur quinta concłõ negatiua. ſ. eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ ſm eſſe ꝗ habet in ſingularibus non eſt vl̃is. probatur ſic. Vl̃e eſt vnum in multis: eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ ſm eſſe ꝗ habet in indiuiduis, nõ eſt vna in multis, ſed diuerſa in multis: ergo eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ ſm eſſe qđ habet in indiuiduis non eſt vl̃is, & ꝯñr, nec ſpẽs, nec genus, nec dr̃ia quæ vniuerſalitatem ſupponunt.

Relinquitur ergo ꝗ rõ ſpeciei accidat naturæ humanæ ſecundum illud eſſe qđ habet in intellectu. Ipſa. n. natura habet eſſe in intellectu abſtractum ab oĩbus indiuiduantibus, & habet rõnem uniformem ad oĩa indiuidua, quæ ſunt extra aĩam, prout eſſentialiter eſt imago oĩum, et inducens in cognitionem oĩum, inquãtum ſunt hoĩes, & ex hoc, ꝗ talem relationem habet ad oĩa indiuidua, intellectus adinuenit rõnem ſpẽi, & attribuit ſibi. unde dicit Cõ. Primo de aĩa, ꝗ intellectus eſt qui facit ulitatem in rebus. hoc etiam Auic. in ſuæ Metaphyſicæ octaua dicit. *Com. 8. in medio.*

Hic ꝑ locum a diuiſione concluditur ſexta concłõ affirmatiua determinatiua quæſitæ difficultatis. ſ. eſſentia ſecundum eſſe in intellectu eſt vl̃is. genus ſpẽs dr̃ia &c. probatur ſic. Vnũ in multis & de multis eſt vl̃e: natura ſecundum eſſe in intellectu eſt vna in multis & de multis: ergo eſt vl̃e. Probatio minoris. Vniformiter ſe habẽs ad multa, vt eſſentialis eorũ imago, eſt vnũ in multis & de multis, natura ſm eſſe in intellectu eſt hmõi, quia habet eſſe abſtractum ab omni difformitate indiuiduorũ eſſentialiter eorum cognitionem gignens. ergo &c.

Ad euidentiam huius concłõnis & rõnis, quia termini multiplr̃ dicti ſm Ariſt. doctrinam diſtinguendi ſunt, nota primo diſtinctiones terminorũ in concłõne poſitorũ. Eſſe in intellectu contingit duplr̃. Subiectiue & obiectiue. Eſſe in intellectu ſubiectiue eſt inhęrere ipſi, ſicut accñs ſuo ſubto, vt albedo ſuperficiei. Eſſe in intellectu obiectiue eſt terminare actũ intellectus. Intellectus eſt duplex ĩ nobis, agens & poſſis, vt dr̃. 3 de anima t. c. 17. Intellectus agens eſt illæ, ꝗ abſtrahit ſpẽm intelligibilem a phantaſmatibus. Intellectus poſſis eſt illæ ꝗ intellectionem recipit in ſe. Vl̃e eſt duplex. in repñtando, et in prędicando, vl̃e in repñtando in propoſito eſt ꝗ repñtat rem non repreſentando condõnes eius indiuiduales. Vl̃e in prędicando eſt illud ꝗ prædicatur de multis differentibus ſcđm eſſe. *T. cõ. 17.*

His viſis ſcito concłõnem illam. ſ. nã ſm eſſe in intellectu eſt vl̃is trifariam verificari. Primo ſic, nã ſm eſſe obiectiuum in intellectu agente eſt vl̃is in prædicando. Secundo ſic, nã ſm eſſe ſubiectiuũ in intellectu poſſibili eſt vl̃is in repreſentando. Tertio ſic, natura ſm eſſe obiectiuum in intellectu poſſibili eſt vl̃is in prædicando.

Sciendum eſt ſecundo, ꝗ res extra ſm ꝗ eſt actu intelligibilis eſt obiectiue in intellectu agente, ſic. n. terminat eius actionẽ, quia ad hoc poſitus eſt ab Ariſt. intellectus agens vt faciat rẽ intelligibilem in potẽtia, intelligibilem in actu, vt Com. dicit. 3. de aĩa. com. 18. Fit aũt actu intelligibilis res extra ab intellectu agẽte, non ꝑ hoc ꝗ recipiat, aut perdat aliqđ ſm eſſe ꝑ illius actionem, ſed ex hoc ꝗ eius ſpẽs intelligibilis producitur ab intellectu agẽte. Per hoc n. res extra repñtatur non repreſentatis condõnibus indiuidualibus, cũ qbus in potẽtia intelligibilis erat non in actu. Vñ ipſa productio ſpeciei intelligibilis eſt factio rei extra intelligibilis in actu. Habet. n. rõ illa duos terminos. Vnũ intra aĩam. ſ. ſpẽm intelligibilem, quæ realiter producit̃ de nouo in intellectu poſſibili, et aliũ extra ſ. re. cuius eſt illa ſpẽs, q̃ nihil reale eſt hoc acqrit. ſed tñ denoiationem extrinſecã. ſ. ꝗ eſt abſtracta ab hoc, & nũc, ꝗ eſt actu intelligibilis &c. Natura aũt extra ſm qđ eſt actu *Com. 18.*

intellecta est obiectiue in intellectu possibile, sic n termi- nat eius actionem, q̃ est intelligere. Fit aũt & est actu in- tellecta res extra, non p̱ hoc ꝙ aliqd accipiet, aut amittat p̱ actionem intellectus possibilis, sed ex hoc, ꝙ cõceptus eius formatur ab intellectu possibili, tunc.n.res intelligif, qñ eius conceptum formamus. Vñ ipsa cõceptus forma tio est factio rei extra actu intellectæ. habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum inter aĩam.s. conceptum, q realiter fit, qui nihil aliud est q̃ expressa similitudo rei, rẽ pñtem obiectaliter faciens intellectui possibili, & alterum extra.s. rem q̃ ex producto conceptu extrinsecæ denoiaf actu intellecta. Ex his patet quæ sit dr̃ia, & q̃ sit conue- nientia inter rẽ obiectiue in intellectu agẽte & intellectu possibili. Dr̃ia siquidẽ est. quia ex hoc ꝙ obiectiue in in- tellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non aũt actu in tellecta. Ex hoc vero ꝙ est obiectiue in intellectu possibi li q̃ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conue- nientia aũt est, quia tam ex hoc ꝙ est obiectiue in intelle- ctu agẽte, q̃ ex hoc ꝙ est obiectiue in intellectu possibili habet, ꝙ sit representata absq; indiuidualibus condõni- bus, & consequenter ꝙ sit abstracta ab hic, nunc &c.

Cap. 1. Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1 ꝙ vl'e in præ dicando, est id ꝙ in intellectu non est impoſſ prædicari de multis. Et hoc tripl'r potest se hr̃e. Primo ꝙ illa mul- ta sint actu in rerum nã, sicut hõ obiectus intellectui est vl'e respectu sor. & Pla. Scd̃o ꝙ illa multa non sint, pos- sint tñ esse. sicut domus heptangula obiecta intellectui, est vl'e respectu pluriũ heptangulorum, q̃ non sunt, possunt tñ esse. Tertio ꝙ illa multa nec sint, nec possint esse, sicut luna obiecta intellectui est vl'e respectu pluriũ lunarum, quas impoſſ est eẽ. Et Gabriel obiectus intellectui est vl'e respectu pluriũ Gabrielium, quos implicat ꝯdictionem esse. Vl'e primo mõ vocatur a S. Th. prima parte. q 13. (In parte. q. 13. artic. 9.) vl'e ſm rem & ſm rõnem, quia res illa realiter est in pluri bus, & non solũ vt obiecta intellectui. Vl'e tertio modo vocatur ibidem vl'e seu cõe ſm rõnem tantum, quia res illa nõ inuenitur realiter in pluribus, sed vt obiecta intel- lectui tantum. Vl'e secundo mõ ibi non distinguitur con tra vl'e primo modo. Posset tñ noie proprio dici vl'e se- cundum rõnem & ſm rem in potentia tñ. Nec solum no mina ibi imponunf a S. T. Sed & dictorum rõ assignaf valde subtilis, q̃ super quatuor ꝓpõnes fundatur. Prima est vl'itas & p̃dicabilitas non conueniunt rei ſm se, nec se cundum esse ꝙ hñt extra aĩam. patet illa ex dictis. (In hoc cap.) Scd̃a est. res mãlis, quæ sola p̱ propriam spẽm cognoscif a no- bis ſm ꝙ est in intellectu nr̃o obiectiue repñtatur absq; conditionibus indiuidualibus. patet illã etiam ex dictis. Tertia est. res immaterialis etiã Deus ipse ſm ꝙ est in in- tellectu nostro obiectiue repñtatur p̱ modum rerum ma terialium. s. non repñtatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa, qa res illæ non cognoscuntur a nobis ſm ꝙ in seipsis sunt, sed p̱ modum rerum mãlium, nec per pro- prias spẽs, sed per species rerum mãlium. Quarta est. res oĩs vt representata absq; condõnibus indiuidualibus, nõ magis respicit vnũ q̃ plura indiuidua. Patet illa, quia vt abstracta est, æqualiter ab vnũ & multa se habet. nihil. n. fingi põt, vnde abstractum vt abstractum vnũ magis re spiciat q̃ plura, vel econtra. (Vñ & notanter. Auic. appo suit in diffinitione vl'is illam particulã ſm ꝙ est in intelle- ctu.) Multa. n. sunt vl'ia, qbus tam ſm esse extra. q̃ ſm p̱ priam rõnem repugnat p̃dicari de pluribus, vt de intelli- gentiis dicetur. (C. 5. q 9: ar. 1) Nulli aũt vl'i ſm ꝙ est in intellectu repre- sentatum absq; propria & particulari exñtia seu proprie tate hypostatica repugnat p̃dicari de pluribus. Ex qbus formatur talis rõ. Res qualibet & sola æqualiter se habẽa ad vnũ & plura indiuidua est vl'is in actu in prædicando. res qualibet sola vt representata intellectui nr̃o, est æqua liter se habens ad vnũ & plura inferiora. ergo res quali- bet & sola, vt representata intellectui nr̃o est vl'is in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vl'is assignata (Ca 5. circa principiũ.) ab Aristo. primo periherme. Minor vero quo ad secun- dam partem patet ex prima propõne, quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

Ex his corollariæ elicio ꝙ ad hoc ꝙ aliquid sit vl'e in actu in prædicando nõ exigitur actualis relatio nãæ ob- lectæ ad particularia, sed sufficit ꝙ res ipsa sit in ea dispo- sitione ſm q̃ intellectus ab libitum possit illã relationem sibi vere attribuere, nihil addẽdo præter ipsam actualem relationem. Istis p̃libatis, iam patet põt conclo intenta (Primus sensus.) ſm oẽs tres sensus assignatos. Et pro primo quidẽ sensu argui põt sic. Id qđ intellectu non est impoſſ prædicari de multis, seu (vt Aris. verbis viar) aptum natũ esse prædi- cari de multis, est vl'e in prædicando, sed res ſm esse obm in intellectu agente est hmõi. ergo res ſm esse obiectiuũ in intellectu agente est vl'is in p̃dicando. Maior patet ex Auic. & Aristo. Minor vero probatur sic. res abstracta a conditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata p̃dicari de pluribus, res ſm esse obiectiuũ in intellectum agente, est abstracta a condõnibus indiuidualibus ergo &c. Præ missæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

Ex his habea q̃ male dixerit Sco. scd̃o sen. dis. 3. q. 1. in (2 d. 3. q. 1. Ad primũ.) rñsione ad primum, dicẽdo ꝙ nã ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi ꝙ cõuenit sibi extra aĩam. Pa- tet. n. iam ꝙ ſm sniam Arist. est actu intelligibilis abstra- cta ad hoc & nunc, & ꝯñr vl'is in actu ante actum intell's possibilis. Pro tertio sensu arguere aliter nõ est opus, eo ꝙ eodem mõ procedendum esset. Scd̃s aũt sensus intel- (Secundus sensus.) ligentibus terminos ex rõnibus terminorum clarus est. Nã nãq; ſm esse subiectiuum in intellectu possibili, nihil aliud est q̃ similitudo immãlis sui representatiua in illo existens. Similitudo aũt immãlis a singularibus abstracta rem vl'r necesse est representet, copioso qđ abstracta est. Si. n rem vl'r non representet, sed particularibus condõni bus immistam, & non a mãlibus condõnibus abstractã, non esset vl'is. ergo in representando est vl'is res ipsam se- cundum ꝙ est subiectiua in intellectu possibili. i. spẽs seu similitudo ipsius nãæ pro quãto representat nãm ipsam non representãnis condõnibus indiuidualibus. Et nota ꝙ quia nã ipsa habet duas similitudines in aĩa. s. spẽm in- telligibilem & conceptũ. siue spẽm impressam, & spẽm expressam, iõ ſm vtrãq; spẽm est vl'is in representando. (Quare aũt oporteat duas spẽs ponere, et qũo si Deus cõ cesserit nobis vitam alibi dicef.) Quãuis autem conclo se cunda possit oĩbus modis dictis verificari, attamen pri- mus & tertius sunt ad propositum lr̃æ. Intendimus. n. hic de vl'i in prædicando, ꝙ intentionem logicã sonat, & nõ de vl'i in representando ꝙ nulla intentione secũda logica dicitur vl'e, sed ex esse proprio ꝙ ſm rẽ sortitur. Lr̃am sic glosare potes. Ipsa. n. nã habet esse in intellectu agente vel possibili tam obiectiuæ q̃ subiectiuæ abstractum ab oĩbus indiuidualibus condõnibus, Et habet rõnem vni- formem (obiectiuæ in p̃dicando, subiectiuæ in represen- tando) ad oĩa indiuidua, q̃ sunt extra prout essentialr est similitudo oĩum obiectiuæ in essendo, subiectiuæ in re- presentando inducens in cognitionem oĩum inquantum sunt hoĩes, quia vt sic assimilantur. Et ex hoc qđ talem relationem. s. vniformitatis & similitudinis essentialis vel representatiuæ habet natura ad oĩa indiuidua intellectus adinuenit rationem speciei. i. secũdam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ vniformiter se habẽti ad indiuidua ex hoc qđ representatur absq; omni indi- uiduantium difformitate.

An uniuersalia in actu sint extra animam.

Circa dicta est quæstio non modica, an vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intel- lectus quẽadmodum dictum est. In hac quæstione primo declarabitur titulus. Scd̃o ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio S. Th. Quarto respondebitur ad argumenta in oppositum.

Quo ad primũ, quia hæc quæstio diuersimode intel- (Titulus.) lecta diuersis modis a P̃bis determinata est, in p̃sentiarũ peripateticam sniam supponendo. s. ꝙ vl'ia non subsistãt extra singularia declaranda est qũo intelligatur. In noie vl'is tria intelligimus. primo vl'itatem quæ est relatio ra- tionis, scd̃o rem quę denominaf vl'is ab illa vl'itate, tertio aptitudinẽ ad essendum in multis, quæ est quid medium inter illa duo & est fundamentũ proximũ, quare res susci piat illam relatiuam denoiationem. ideo. n. rei intellectus attribuit relationem vl'itatis, quia res illa apta nata est esse

in plu

in pluribus. Non vertitur in dubiū, an illa relatio, q̄ vocatur vle formaliter sit extra animam, eam.n.oēs ab intellectu fieri dicunt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur vlis, quæ vocatur vle obiectiue in potentia sit extra animam. Cōis.n.sniā est ꝙ qñq; res illa est extra animam, qñq; non. si.n.res illa est res realis, puta hō bos & hmōi, ponitur extra aiam. Si autem res illa sit ens rōnis non ponitur extra vt subm, prędicatum, propositio, syllis & similia. Sed dubitatio est, an aptitudo ad essendū in multis, sit extra aiam, ita q. absq; omni tpe intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ vocatur vniuersale in actu obiectiuæ. An solum extra aiam sit res. Aptitudo aūt ad essendum in multis insit rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa complet rōnem vlis in actu obiectiuæ sumendo vle, licet non formaliter, ideo quærere an extra animā inueniatur totum hoc s.res apta nata esse in pluribus, est quærere, an sit extra animā vniuersale in actu obiectiuæ. Et debes scire ad euidentiā terminorum ꝙ sicut albū accipitur dupliciter. s. formaliter & subiectiuæ, ita vle accipitur dupliciter s. formaliter & subiectiuæ. Subiectiuę.n.accipi non potest, eo ꝙ vlitas in nullo est subiectiue cum sit ens rationis. Vle formaliter est ipsa vlitas, quæ relatio rōnis est. Vle obiectiuæ, subdiuiditur in vle obiectiuæ in actu, & in vle obiectiue in potentia. Vle obiectiue in actu est totū hoc. s. res vna apta nata esse in pluribus. Vle obiectiue in potentia est res ipsa vna formaliter non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet in quo stat difficultas, & patet quid nominis terminorum in titulo qōnis positorum. Intendimus enim nō de vli formaliter, nec de vli obiectiue in potentia, quia in his cōuenimus, sed de vli obiectiuæ in actu. Propterea cū loquimur de vli in actu absq; additione obiectiue intelligi volumus ne in æquiuoco laboremus. Hæc de primo.

vniuersale dupliciter sequitur.

Sc. 7 me. q. 16. ev. 2. d. 3. q. 1. Quo ad sm Sco. super. 7. meta. q. 16. sequendo fundamenta sua, q. s naturā extra aiam sequantur vnitas formalis & cōitas, opinaẗ rem vnam aptam natā esse in pluribus dari extra animam. At per hoc dicit vle in actu esse in rerū natura absq; omni tpe itellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rōnes, quas in mediū afferre esset limites intentionis nostræ excedere, propterea eas, afferam, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit. *Primo.* Arguit primo per locum a diffinitione ad diffinitum sic. Circūscripto quocūq; actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur, vle in actu extra aiam, tenet consequentia quia vle obiectiue in actu, vt distinguiẗ cōtra singulare & prædicabile diffinitur (primo perihermenias.) *Cap. 5. tex. 10.* Vle est quod aptum natū est esse in pluribus. Añs probatur. quia si nō, ergo aptitudu ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec cōferri sibi posset saltem ab intellectu, quia tunc pari ratione posset dare sorti talem aptitudinē.

Secundo. Præterea vniuersale in actu est proprium obiectū intellectus, igitur pręcedit actum intellectus. tenet cōsequētia. *T. c. 33.* ex. 2. de anima. vbi dicitur, ꝙ obiectum est prius actu.

Tertio. Præterea obiectum scientię realis est ens extra animam. vle in actu est obiectum scientiæ realis: igitur vle in actu est ens extra animam. *Quarto. T. c. 20.* Præterea relatio mensuræ est realis. (5. meta.) sed illa fundatur in aliquo vli, probaẗ. quia oportet esse aliquod vnum mēsuram aliarum specierum *Quinto.* sed non vnum numero sm Aristo. ergo vle. Præterea operatio seu passio realis primo & adęquate inest vli, sic *T. c. 39.* intelligere homini, ex primo Poste. igitur datur vniuersa*Sexto.*le extra animam. Præterea cōtrarietas est oppositio realis, & eius extrema sunt vlia non singularia. ergo d antur *Septimo.* vlia extra animam. Pręterea si vle sit ab intellectu, qūo res prędicatur de re, & qūo vle est vbiq; & semper incorruptibile & æternū, & qūo materia & forma pertinent ad quidditatem vlis physici, & qūo vlium istorum est diffinitio, & qūo genera & species, & vliter prædicamenta *Octauo.* sunt entia extra animam. Pręterea si nihil esset in re nisi singulare, nulla esset vnitas realis, nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est falsum. ergo &c. Hæc de secundo.

Opio s. T: Quo ad tertium scito nos sequentes. S. T. ac per hoc cōem peripateticorum doctrinam oppositam in hac re proferre sententiā Dicimus nāq; ꝙ illorum trium, quę in vlis nomine intelliguntur, vnum tantum quādoq; est extra animam s. res ipsa vna formaliter reliqs duobus opus intellectus consequentibus, quod & probatur simili mō arguēdo quo supra argutum est. Quicquid sequitur na- *In hoc eo. ca q. 5. circa fi.* turam ratione sui simpliciter prędicatur de indiuiduo illius naturæ, sed aptitudo ad essendum in pluribus per te sequitur naturam, puta humanitatē ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera. sor. est aptus natus esse in pluribus, quod est impossibile. Maior manifesta fuit supra ex eo ꝙ omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo, & cōsequenter prædicantur de eo, quia (esse in) fundat dici de. Præterea omnis aptitudo fluens ab aliqua *Secundo.* natura inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista s. ad essendū in pluribus, fluit ab aliqua natura, puta ab humanitate. ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarum. nō maior, quæ ex terminis patet. ergo minor, quæ est conclusio aduersariorum. Falsitas conclusionis probatur sic. illa aptitudo attribuenda nō est cuilibet humanitati, quę in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum. patet ista, quia aliter ociose data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est propter actum, sed aptitudo ad essendum in pluribus est hmōi s. ꝙ in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum, quia impossibile est vt humanitas fortis actu sit i sorte & Platone, aut migret de sorte in Platonem. ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. aptitudinem autem ad essendū in pluribus conuenire rei secundū esse quod habet in intellectu, quia conuenit ei sub solitudinis conditione positæ. Solitarie enim accepta natura apta nata est in multis (saltem sm rōnē) esse. Solitudo autem cum importet separationem naturę a ꝓprietatibus indiuidualibus non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectę. Et aduertas ad maio- *hoc eo. cap. q. 1. circa fi.* rem nostræ positiōis euidentiam ꝙ hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est (supra.) Cum.n. aptitudo ad essendum in pluribus sit idem quod nō repugnantia ad essendum in pluribus arguit sic. Naturæ, puta humanitati, inquantū humanitas, non repugnat esse in pluribus ergo humanitati inquantum humanitas conuenit aptitudo seu non repugnantia ad essendum in pluribus, & cōsequēter humanitas est vlis absq; opere intellectus. Apparet autem manifeste peccatū in hoc processu cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio quæ est negatiua veritatem habet. Secunda vero quæ affirmatiua est, est impossibilis, quod patet ex eo ꝙ humanitas inquantum humanitas abstrahit a repugnantia ad essendū in pluribus & non a repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vendicaret sibi inquantum humanitas nō repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendum in pluribus, & sic nec per se nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus, quod est manifeste falsum. humanitati.n. sortis ratione adiunctæ heccheitatis repugnat eē in pluribus. cōsequētia tenet. quia oppositum eius quod conuenit alicui (sm ꝙ ipsum) nullo modo potest inueniri in illo vt habes ex. 1. Poste. Quāuis igitur naturæ & ra- *T. c. 18.* tione sui non repugnet esse in pluribus, non tamen vendicat sibi rōne sui non repugnantiam ad essendum in pluribus, & cum eam non vendicet sibi secundum esse qd' habet in singularibus, relinquitur ꝙ vendicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc ꝙ aliquid sit vle in actu exigitur ꝙ vendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus, cum in diffinitione eius ponatur, quod enim ponitur in diffinitione per se competit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vlis in actu, sed quā primum est obiecta intellectui agenti vel possibili sit vlis in actu, quæ vlis erat in potentia.

In hoc eodẽ cap. Q͞uo autem fiat huiusmodi reductio potentiæ ad actum (iam dictũ est.) s. q̄ ab intellectu agẽte fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus. Quod si aliquis finxerit vl'e in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendũ in pluribus, & non exigere affirmationem nõ repugnantiæ aduertat se errare propter tria. Primo propter hoc q̄ in diffinitione vl'is affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus. Secundo, quia si ad vl'em sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoq; sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut enim vl'e se habet ad multa, ita singulare ad vnum tantum, & si sic est, tũc humanitas inquantum humanitas erit vniuersalis & singularis, de ea enim vt sic negatur vtraq; repugnantia. Tertio quia cum vl'e in actu distinguatur contra singulare, sicut singulari repugnat eẽ ĩ pluribus, ita vniuersali in vno tantum humanitati autem de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus non repugnat esse in vno tantum: ergo negatio talis repugnantiæ non sufficit ad constituendum vl'e in actu. Et potest hæc ratio formari cõtra principale sic. Vniuersali in actu repugnat eẽ in vno tantum: humanitati inquantum humanitas nõ repugnat eẽ in vno tantum, aliter non posset saluari in vnico tantum indiuiduo ergo humanitas vt sic non est vl'is in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. hæc de tertio.

Ad primũ Quo ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens. Ad cuius probationem dicitur negando consequentiã. Nõ enim valet, res circũscripto actu intellectus, nõ est genus, ergo sibi repugnat eẽ gen⁹. stat n. q̄ abstrahat ab vtroq;, sic aũt est in proposito. natura. n. ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus & a repugnantia ad essendum in pluribus, vt ex dictis patet. *In q.* *Ad secũdũ* Ad secundũ dupliciter respondet & vtroq; modo bene. Primo negatur consequentia si sermo sit de intellectu agente, quia potentia actiua non præsupponit obiectum suum, sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, concessa cõsequentia prima, nõ sequitur, ergo vl'e in actu est extra animam, quia fit per actum intell's agentis. Scd'o dicitur, q̄ cũ vl'e in actu nominet duo .s. rem & aptitudinem &c. res ipsa est obiectum, aptitudo aũt est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit aũt q̄ res ipsa, quæ est obiectũ præcedat actum intell's, & non oportet q̄ modus eius p̄cedat. Obiectũ. n. ait Arist. est prius actu, non modus obiecti. *2. diss. arti. tex. cõ. 33.* Vnde ad formam argumenti negetur cõsequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstet aptitudinem esse medium obiecti, obstat tamen illationi cõsequentis ex eo. prioritas n. modi non potest inferri ex posterioritate obiecti. *Ad tertiũ.* Per hoc idem respondetur ad tertium, q. s. res obiecta scientiæ reali est extra animam, non modus rei obiectæ, vl'e autem in actu nominat vtrũq; s. rem & modum, & ideo vl'e in actu non sequitur esse extra aĩam ex eo q̄ res, de qua est scientia, est extra. Ad formã argumenti dicitur, q̄ vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis, mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo. Sed contra istas responsiones instat Sco. ibi. Et primo contra primam sic. *Primo.* Quicquid est per intellectum agentem est prima intẽtio: ergo nullum vl'e est in genere substantiæ, & cõsequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus. *Secundo. 2. de. 3. q. 10 in quta via cõtra ad.* Præterea vl'e præcedit sensum, vt alias probatũ est. ergo præcedit intellectum agentem. Præterea intellectus agens & possibilis sunt vna potentia, alias quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentiæ est vnũ obiectum, quare si præcedit actum vnius præcedit actum alterius. *Tertio.* Præterea s'm hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur forte q̄ non habeat aliquam vnitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contra quia proximum fundamentum *T. c. 20.* similitudinis est vnum. 5. meta. sed non generans neq; genitum. ergo aliquid cõe vtriq;. Contra secundam vero responsionem arguit, quia nullo intellectu considerante non erit vl'e in actu, & ita scientia habitualis nõ esset obiecti vl'is in actu. Præterea obiectum inquãtum est prius actu non intelligitur sub hoc modo. ergo vel sub nullo vel sub opposito modo, sed nõ sub nullo. ergo &c. Præterea. aut ille modus est factus ab intellectu, aut nõ: si nõ habetur intentum, si sic ergo non est necessarius in obiecto, quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

Ad has instantias respondetur præsupponendo sæpe iam dictum, q̄ vl'e duo dicit, rem & aptitudinem seu vl'itatem. Vl'e pro re posita in p̄dicamento est prædicabile scibile obiectum intellectus, diffinibile & h'mõi. Vl'e autem pro aptitudine est modus seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis scibilis diffinibilis &c. neq; intell's agens aut possibilis facit rem, sed modum tantum. *Ad primũ* Ad primam ergo conceditur q̄ vl'e, p̄ eo q̄ fit ab intellectu agente non est in prædicamento substantiæ, vlterior aũt consequentia nullam habet apparentiam. *Ad secũ.* Ad secundã negatur antecedens. visus n. & si sit coloris vl'r, vt habes a. S. T prima scdæ. q. 26. art. 6. non tamen est coloris vl'is. *prime. 2. q. 19. art. 6.*

Ad tertiũ. T. c. 17. Ad tertiam similiter negatur aña. necessarium, enim est vt dicitur. 3. de anima. textu com. 17. in anima nostra esse duos intellectus. s. agentem & possibilẽ, qui non possunt esse eadem potentia, cum potentia actiua & potentia passiua non sint eadem apud Arist. *Ad quartã* Ad quartam negatur cõsequentia & dicitur q̄ responsio illa ibi data est optima sane intellecta. Ad improbationẽ eius dr̄ q̄ similitudo fundatur supra res ipsas: puta duas albedines vel humanitates tanq; fundamentũ, & q̄ vnitas nõ est fundamentum similitudinalis, sed conditio fundamenti: fundatur. n. similitudo proprie, dicta supra duas res habentes illam conditionem. i. mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines, & hoc modo intelligẽdus est Aristo. 5. metaphy. *T. c. 20.* Et dato q̄ vnitas esset fundamentum, adhuc non sequeret̄ dari aliquid cõe vnum vtriq;: dicam enim q̄ similitudo non fundatur supra vnum, qđ est generans, neq; supra vnum quod est genitum, sed supra vnum quod sunt generans, & genitum. *Ibi. c. 2. q. 9* Iam autem declaratum est supra cõmitti fallaciã consequentis si sic procedatur, generãs & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid cõmune vtriq;.

Ad primũ eorum, quæ cõtra secundã responsionem adducuntur dicitur q̄ præcise loquendo de intell'u possibili secatur vl'e quemadmodum scientia. ita q̄ scientia in actu est vl'is in actu, scientia in potentia est vl'is in potẽtia & scientia in habitu est vl'is in habitu, quod tunc accidit quando cum volumus ipsum in actu facimus. Egrediendo aũt ad intellectum agẽtem, dicitur q̄ nullo intellectu considerante dũmodo producta sit species intelligibilis, datur vl'e in actu, eo q̄ P'bo dormiẽte rosa, cuius species intelligibilis, in illius intellectu conseruatur denoĩatur repræsentata absq; hoc & nunc actu intelligibilis &c. Ad secundum dicitur q̄ obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum, abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas. Ad tertium dicitur q̄ modus ille fit ab intellectu agente, & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur ɔ̃ñtia, quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti sed facit. Dicit secundo, q̄ dato q̄ non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili, & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur q̄ falsum assumit. s. q̄ prius intellectus intelligit rẽ deinde facit eius modum: simul enim vtrũq; fit. intell's. n. formando conceptum rẽ absq; hoc & nũc apud se facit, neq; potest imaginari q̄ prius faciat rem, deinde absque & nunc. sicut sol. simul generat hominem hunc & non prius hominem: deinde hunc. *Ad quartũ principale.* Ad quartum negatur q̄ relatio mẽsuræ fundet̄ in aliquo vl'i: fundat̄. n. neq; in vl'i neq; in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter, quæ in singulari reperitur, & sic nõ est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter. *Ad quintũ* Ad quintũ dicitur q̄ nihil aliud concludit nisi q̄ vl'e p̄ re est extra animam, sic enim accepto vl'i inest primo passio seu realis operatio. homo enim est cui primo conuenit ridere, non homo vl'is, alioquin risibile non inueniretur in homine non vl'i, puta sorte. *Ad sextũ* Ad sextum dr̄ similiter q̄ extrema contrarietatis sunt res ipsæ, non res particulares vt sic,

neq; vles, aliter res non vles. s. hæc albedo & hæc nigredo non essent contrariæ. *Ad septi.* Ad septimū dicitur, q͏̃ stāt ista duo simul, vle prædicatur de rebus, & vle fit ab intellectu, eo q͏̃ vle pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. vle autē pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde et Arist 7. meta. tex. *T. c. 46.* com. 46. ait q͏̃ substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturā. In prædicamentis vero vbi de substātia inducta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto. Ad id vero, quod ibi additur dicitur, q͏̃ omnia illa verificātur de vli pro re, sed exponenda est affirmatiua propositio negatiuæ. vt sit sensus, vniuersalia sunt vbiq; &c. i. naturæ ipsæ denominatæ vniuersales non terminant sibi locum neq; tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, q͏̃ forma & materia pertinēt ad quantitatem vlis. i. rei physicæ, quę denominatur vniuersalis. Similiter vniuersaliū tātum est diffinitio. i. rerum, quæ denominatæ sunt vles. Similiter res denominatæ genera spēs & differentiæ sunt extra animam, conditiones aūt earum sunt per opus in- *Ad octauū* tellectus. Ad octauum dicitur, q͏̃ per ly singulare duo intelligere possumus: quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum s. res singularis. primo modo accipiendo singulare conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. secundo modo antecedens peripateticum est, sed consequentia nihil valet (supra enim iam diximus) in singulari multas vnitates existere & nō tan- *hoc c. q. 5.* tum numeralem.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem uniuersalis secundum q. comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est una similitudo omnium: tamen secundum q. habet esse in hoc intellectu, uel in illo est species quædam intellecta particularis. & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de ani- *Com. 5.* *ma, qui uoluit ex uniuersalitate formæ intellectæ unitatem intellectus concludere, quia non est uniuersalitas illius formæ secundum hoc esse quod habet in intellectu, sed secundum q. ad res refertur ut similitudo rerum. Sicut etiam si esset una statua corporea representans multos homines, constat q. illa imago uel species statuæ haberet esse singulare & proprium secundū q. esset in hac materia, sed haberet rationem communitatis secundum q. esset cōmune repræsentatiuum plurium.*

In hac secunda parte capituli huius Auer. errorem re- *Com 5. Quo Auer. vnitatē intellectus cōcludebat.* mouere intendit, qui in. 3. de aīa. com. 5. ex vlitate formę voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo. quod est vle suam vlitatem retinēs est indistinctū numero: forma intellecta. i. natura sm esse in intellectu subiectiuæ est vlis suam vlitatem retinēs: ergo est indistincta numero: igitur subiectum eius, quod est intellectus possibilis, nō est distinctus numero, & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota. quia vlitati opponitur distinctio numeralis. Minor vero ex eo patet, q͏̃ species intelligibilis representat vle. Hæc ratio (& si altius principium exigat pro sui dissolutione & pro sui probatione) attamen quantum præsentis intētionis est ex dictis sic destruitur. Vniuersale est aliquod duplex. s. in essendo & in representando. vle in essendo esset si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis, & de tali vli vera est maior, sed falsa minor. Vera quidē maior. quia tali vli cum sm esse vniuersalitatem sortiatur sm esse quoq; repugnabit distinctio numeralis. vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autem est minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto. s. intellectu possibili, qui indiuiduum quoddam est (licet imma- *hoc eo cap.* teriale.) Vniuersale vero in representando (vt dictū fuit) est quod rem vniuersalem representat, & de tali vniuersali falsa est maior, licet minor sit vera. & maioris quidē falsitas ex eo cognosci potest q͏̃ tale vle vniuersalitatem non habet secundum suum esse quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur, sed habet vniuersalitatem secundum repræsentationem, quæ respicit obiectum, vnde non representat obiecta distincta numero, sed vnum & idem obiectum omnino representant omnes species cuiusdam rei, puta spēs humanitatis in te & in me, sicut eadem sortis facies a pluribus per plures species, idem omnino representantes videtur Minoris autem sic intellectę veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representet naturam nō representando conditiones particulares eius vt dictum est. hæc est sententia literæ in hac parte.

Et quia naturæ humanæ secundum suam absolutam considerationem conuenit q. prædicetur de sorte, & ratio speciei nō conuenit sibi secundum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum quoddam esse quod habet in intellectu: ideo nomen speciei non prædicatur de sorte. ut dicatur. sor. est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse quod habet in sorte, uel secundum suam absolutam considerationem. s. inquantum est homo: quicquid enim conuenit homini inquantum est homo prædicatur de sorte.

In hac parte tertia capituli huius talem obiectionem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto: sed species prædicatur de homine quod est prædicatum respectu sortis ergo species prædicatur de sorte. & sic sortes erit species. conclusio est falsa maior vera ex Antepraedicamētis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex supraposita distinctione eorum, quæ conueniunt naturæ, manifestat simul ex hoc insinuans q͏̃ conueniens tradita fuerit doctrina (cum ex ea difficultates accidentes dissoluitur.) Cū enim dictum sit, q͏̃ triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam. s. absolute, & quædam sm esse in intellectu, & quædā sm esse in singulari: ea, quæ conueniunt naturæ sm esse in intellectu non conueniunt ei absolute, neq; sm esse in singulari, cū opposita sint. & ideo in prædicto processu error accidit, quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu cōuenit, & concluditur de homine sm esse in singulari dum, infert, ergo sortes est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit innuit talem distinctionem. Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo vt prædicato. i. secundum id quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato sortis, scilicet homine. secundum id secundum quod homo prædicatur de sorte secundum idem. n. homo recipit p̄dicationem animalis, & prædicatur de sorte sm suam naturam, & hoc modo maior est vera, minor autem falsa Alio modo contingit prædicari de prædicato non vt prædicato. i non secundum illam rationem, quam illud prædicatum de suo subiecto prædicatur. sicut in proposito, species non prædicatur de homine inquātū homo est prędicatum sortis. i. non prędicatur de homine sm illud esse quo homo prædicatur de sorte, eo q͏̃ homo prædicatur de sorte sm suū esse quidditatiuum absolute, species autem prædicatur de homine non secundum eius esse quidditatiuum sed secundū esse quod in intellectu habet. & hoc modo maior est falsa, minor aūt vera semper. ergo altera præmissarū est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, q͏̃ ratio speciei non conuenit homini secundum suam absolutam consi- *In hoc cap. q. 5. s.* derationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de sorte, quia sic oporteret etiam conuenire sorti (vt supra dictum fuit.) sed conuenit ei secundum esse in intellectu secundū quod esse prædicatur de sorte.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam quod completur per actionem intellectus componentis, & diuidentis, habēs tamen fundamētum in re. ipsam unitatem eorum, quorum unū de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur: nihilominus id, cui intellectus inten-

tionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero nõ est ipsa intentio generis sed potius id, cui intellectus intentionẽ generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine animal. sic ergo patet qualiter essentia uel natura se habet ad rationẽ speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ cõueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neq; de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse quod habet extra animam, ut albedo uel nigredo sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis uel differentiæ.

In hac quarta parte capituli huius respondere intẽdit cuidam tacitæ obiectioni, quæ talis est. quod per se prædicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus: sed (ly genus) per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue: ergo ly genus conuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota. implicat enim ꝙ aliquid per se prædicetur de aliquo in quocunque modo perseitatis & non conueniat illi. Minor probatur sic illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus: per se prædicatur de illis: sed (ly genus) est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus: ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars diffinitionis in recto in primo modo perseitatis conuenit diffinito Minor autem ex Porphyrio patet sic dicente genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

Cap. de genere.

Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui cum etiam in diffinitione speciei ponatur prędicari de Indiuiduis, & sic uidetur ꝙ male dictum sit, fortẽ nõ esse speciem Huius obiectionis in litera mutiuum tãtum tangitur cum dicitur, & tamen prædicari per se cõuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur. Responsio autẽ in residuo ponitur, in quo ad plenam materiæ huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est. prædicari dupliciter capitur. s. formaliter & fundamentaliter seu materialiter. Secunda est. genus dupliciter accipitur. s. formaliter & fundamentaliter seu materialiter. Et debes scire, vt terminos intelligas, ꝙ in hac propositione, homo est animal, sunt tria s. ly homo, ly est, & ly animal. quæ extra animam nihil aliud sunt quam natura humana importata per ly homo, & natura sensitiua importata per ly animal, & vnitas seu coniunctio earum inter se importata per ly est. hæc enim tria intellectus apprehendens in secunda sua operatione format hanc propositionem, homo est animal, qua formata reflectendo se super illa tria vt terminant actum sui componentis adinuenit & attribuit eis quasdam relationes, & (ly homo) attribuit relationem subiecti, & (ly animal) relationem prædicati, & (ly est) relationem prædicationis. Vnde prædicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu, fundamentaliter vero seu materialiter est coniunctio rei prædicatæ cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehendit naturam sensitiuam et reflexerit se super illam vt stat sub actu eius, uideri ꝙ eam vt sic indifferenter se habere ad species, in quibus primo inspexerat, naturam illam saluari, attribuit naturę sensitiuę seu animali obiecto relationem generis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter seu materialiter est natura ipsa, puta natura sensitiua, & sic patent termini distinctionũ.

Ex his tria deducuntur. Primum est, ꝙ cum genus fundamentaliter, puta animal nõ includat in diffinitione sua prædicationem fundamentalẽ, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine vel boue, neq; prædicationẽ formalẽ, quia in diffinitione rei nõ ponitur res secundæ intẽtionis. consequens est ꝙ genus formaliter sumatur quando diffinitur a Porphyrio. Secundum est, ꝙ cum in diffinitione generis formaliter nõ cadat prædicatio fundamentalis de specie. puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est ꝙ prædicari de pluribus positum in diffinitione generis sit accipiẽdum formaliter. s. pro relatione prædicationis. vna enim relatio põt cadere in diffõne alterius, ita vt cõceptus relationis, q̃ est p̃dicatio de pluribus &c. cadat in concepta relationis, quæ est genus. Et hinc habes qua conformiter. S. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

cap. de genere.

Tertium deducendum est, ꝙ aliquid dicitur prædicari de specie dupliciter. Vno modo vt res denominata prędicabilis de speciebus, & sic animal prædicatur de homine & boue. Alio modo vt id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus prædicatur de ipsius speciebus Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Vno modo vt res denominata disgregatiua visus. hoc enim modo nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo vt id, quo res denominatur disgregatiua visus, quemadmodum albedo dicitur disgregatiua visus, cum in diffinitione eius ponat̃ disgregare visum Et sicut stant ista duo simul. s. ꝙ res diffinita per disgregare visum est albedo & non nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita pręcise in proposito stant ista duo simul. s. ꝙ res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autem denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal: ita ꝙ res diffinita per prædicari &c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabilis est genus materialiter, non formaliter. Vnde in litera dicitur ꝙ ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intẽtionem prædicabilitatis attribuit, non est ipsa intentio generis, sed res: cui etiam ipsa intentio generis attribuitur. Ex quibus patet responsio ad obiectionem, quia loquendo de eo, quod per se prædicatur de speciebus vt res denominata prædicari, vera est maior, sed falsa minor. loquendo autem de eo quod per se prædicatur vt ratio denominandi falsa est maior, licet minor sit vera. Vnde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteris. prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiuæ: quod prædicatur de homine & boue denominatiuę est animal, quod autem prædicatur formaliter de homine & boue est genus. de prędicabili denominatiuæ falsa est minor, de prędicabili formaliter falsa est maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum, ad differentiam, proprium, & accidens et reliqua huiusmodi solues multas obiectiones, & illucescet tibi veritas multarũ propositionum, quæ obscure apparent. residuum capituli est epilogus. per se patent &c. Cap. V.

De hac via de cõ huius doct. super Por. in ca. de gñe in principio.

Nota hac p intellectu scd'arũ intentionũ.

De Essentiis substantiarum simplicium.

Essentia simplicium immateriales sunt.

Nunc restat uidere secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis. s. in anima, intelligentiis, & causa prima. Quãuis autem causæ primæ simplicitatem omnes philosophi concedant, tamen compositionem materiæ & formæ in intelligentiis & animabus quidam nitũtur ponere: cuius positionis fuisse dicitur Auicebron auctor libri fontis uitæ. Hoc autem dictis philosophorum reperitur esse cõtrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant. cuius demonstratio potissima est ex uirtute intelligendi, quæ in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu nisi secundum ꝙ separantur a materia & a conditionibus eius, nec efficiuntur intelligibiles in actu nisi per uirtutem substantiæ intelligentis secundum ꝙ recipiuntur in ea, & secundum ꝙ aguntur per eam: unde oportet ꝙ in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui. neque etiam sit sicut forma impressa materiæ ut est de formis materialibus.

Hic incipit tractatus secundus huius operis intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium, quẽadmodum tradita est de essentiis substãtiarum cõpositarum. Facit aũt sex in præsenti cap. Primo declarat ꝙ essentia in simplicibus non significat

cōpositum quid ex materia & forma, sed formā tātum. scdo cōparat illas essentias essentiis substantiarū cōpositarū. tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a deo. quinto ostendit eas esse cōpositas ex actu & potentia. sexto de multitudine earū agit. Præmissa igitur primo concordi sententia pħorum de simplicitate omnimoda primæ causæ, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis, contra hos talem conclusionem ponit. Omnis substantia intellectualis est immaterialis. i. incōposita ex materia & forma & independens a materia. quam sic probat. omne patiens vel agens vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens vel agens, vel recipiens vel habens in se intelligibile in actu: ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis: Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur. s. ex hoc q intelligibile in actu oportet esse T.c.11. immateriale. 3. de anima tex com. 11. &. 15. agēs autem T.c.15. rem immaterialem oportet esse immateriale, eo q agens non potest esse ignobilius suo effectu, vt dicitur. 3. de aīa T.c.5. tex. com. 18. & tex. com. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, vt patet. 3. de anima cōmento. 5. vnumquodque recipitur per modum recipientis, & per idem innotescit q habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autē ab omnibus conceditur. Frustra. n. esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligere cū vnumquodque sit propter suā operationem, vt dicitur Secundo Cœli tex. commen. 17. T.c.17.

Nec potest dicere aliquis, q intelligibilitatem non impediat materia quælibet, sed materia corporalis tantum. Si enim hoc esset ratione materiæ corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis nisi secundum q stat sub forma corporea, tunc oporteret q hoc haberet materia a forma corporalis. s. impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse, quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & aliæ formæ secundum q a materia abstrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis, sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formæ & esse. Vnde in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur q intelligentia est habens formam & esse, et accipitur ibi forma pro ipsa quidditate uel essentia simplici.

Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionē, ideo intendit hic excludere responsionem, quæ posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter: & dicere q maior est vera de materia corporali, non aūt de materia simpliciter, & consequenter concedere q omnis subā intellectualis est immunis a materia corporali, non aūt a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu. Contra hanc fugā instatur ratione ducente ad impōle. sic. Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis est id, vnde materia habet q impediat intelligibilitatem, hoc est impossibile, ergo a destructione cōsequentis &c. cōsequentia est nota ex terminis. Cum. n. materia corporalis duo dicat. s. ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia sm aduersariū non impeditur intelligibilitas in actu restat q hoc īpedimentū sit ex ly corpalis sed ly corpalis nihil addit supra mām nisi formā corpea. ergo ex forma corporali seu corporea oritur q materia impediat intelligibilitatem in actu. falsitas aūt consequētis probatur sic. Omnis forma non concepta cū materia est actu intelligibilis, patet ista ex tertio de anima tex. cō. 11. T.c.11. Forma corporea est forma sm se nō concepta cum materia, accipitē enim distincta contra mām. ergo forma corporea sm se est actu intelligibilis. Tunc vltra, nihil sm se actu intelligibile ex se impedimentum præstat intelligibilitati: forma corporea est hmōi: ergo forma corporalis non est id vnde materia impedimentum intelligibilitatis sumat qđ erat probandum. Est igitur tam aīa intellectiua q intelligentia quælibet non cōposita ex materia & forma. Si accipiamus cōpositionem ex materia & forma vniuoce, prout. s. materia & forma noīant partes essentiales rei, quēadmodum dictum est subās aliquas esse compositas (in præcedentibus) sed est in eis aliud genus cōpositionis . s. ex forma & esse, de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti. s. q essentia in substantiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandū, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.

in ca. 23. hoc eo cap. Dubitatio sequenti. prim. q. 10

Et quomodo hoc sit planum est uidere. Quæcunque enim ita se habent adinuicem q unum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causæ potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, q forma dat esse materiæ, & ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia: forma enim non habet in eo q forma dependentiam ad materiam, sed si inueniantur aliquæ formæ, quæ non possunt esse nisi in materia, hic accidit eis secundum q sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ sunt propinquissimæ primo principio, sunt formæ per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum, materia indiget, ut dictum est. & huiusmodi formæ sunt intelligentiæ, & ideo non oportet ut essentiæ uel quidditates harum substantiarum sint aliud quàm ipsa forma.

Essētia simplicium sunt forma tā.

Intendens in his verbis declarare quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat. Quæcunque ita se habent q vnum est causa esse alterius, & nō econuerso, illud quod habet rationem causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent q forma causat esse materiæ & nō econuerso: ergo forma potest esse sine materia, & materia nō sine forma. Tunc vltra essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tātum. ergo est forma tantum. Et nota. q maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, q id, quod est causa alterius &c. idem numero possit esse sine altero, & sic nō assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositū. Falsa quidem, quia subm causat esse propriæ passionis & non econtra, & tamen subm non pōt esse sine propria passione. Extra propositum vero, quia noluimus concludere q forma, quæ est in materia, sit sine materia, sed q aliqua forma non exigit materiā. Alio mō intelligitur maior sic, q id quod habet rationem causæ sm suum ordinem potest esse sine altero. i. sm aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera. & ad propositum. Vera quidē, quia causa cū independens sit a causato, consequens est vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatū. Ad propositū vero, quia intendimus concludere q forma sm suum genus non dependet a materia, ita q aliqua forma pōt inueniri separata. Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse in materia, sed forma sine additione aliqua ad insinuandum q loquimur de forma vt forma est, non vt talis vel talis. Patet autē minor illa ex 9. Metaphysi. tex. com. 13. &. 15. vbi habetē q actus est prior potentia simpliciter & independens ab ea. T. 13. & 15. Ex eo enim q forma essentialiter est actus, materia autē essentialiter potentia, si actus sm totam suam latitudinē non dependet a potentia, cōsequens est q forma sm totum suum ordinem non dependeat a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere a forma, sine qua actualitas non inuenitur. & sic patet minor, quia a forma absolute in eo q forma dependet materia in suo esse, sicut potentia ab actu. & non ecōuerso. Quod vero alicui actui conueniat, q non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo q actus. & similiter, q aliquæ formæ non sint nisi in materia, hoc habēt ex sua imperfectione, quæ attenditur penes distantiam a primo

principio deo glorioso, & propinquitatē ad primā materiam. vnde tales formæ non solum causant esse materię sed & ipsæ causatæ sunt quodāmodo a materia. Causæ enim sunt sibinuicem causæ, vt dicitur. 2. phy. tex. com. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum. *T. c. 30.*

Quæstio. VIII.

An materia posit esse sine forma.

Circa hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua. an materia posit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt. primo ponetur Scoti opinio. secundo ponetur opinio. S. T. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Sco. 2. d. 12 q. 2. Quo ad primū Scotus in secūdo sententiarū dis. 12. q. 2. opinatur posse materiam esse sine forma. Arguitq; ad hoc probandum multipliciter. Primo sic. non minus dependet accidens a substantia q̃ materia a forma: sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in sacramento altaris: ergo materia potest esse sine forma. *Secundo* Præterea absolutum distinctum & prius alio absoluto potest esse sine illo absq; contradictione: materia respectu formæ est huiusmodi. ergo potest esse sine forma. minor est euidens. maior probatur quia prius in eo ꝙ prius non dependet a posteriori & accipitur hic ex. 5. metaphy. tex. com. 16. *T. c. 16.* priora sunt quæ possunt esse sine alijs, alia non sine ipsis.

Tertio Præterea quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa: sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius: ergo potest facere sine illa. *Quarto* Præterea quicquid deus immediate creat immediate conseruat vel conseruare potest: sed materiam deus immediate creat: ergo immediate cōseruare potest. ergo sine omni forma. *Quinto.* Præterea cum nihil Deus extra se necessario velit ex hoc ꝙ vult materiam esse non est necesse ꝙ velit materiam esse nisi propter necessariam connexionem vtriusque: sed inter materiam & formā non est talis necessaria connexio: ergo &c. Quod aūt non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam probatur, quia tunc sequeretur ꝙ materia determinaret sibi necessario aliquam determinatam formā. probatio cōsequentiæ. quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei. omne enim quod de necessitate est homo necessario est hic vel ille homo. consequens autem est falsum. mā. n. nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur ꝙ materia nō determinat sibi genus formæ ad hoc ꝙ sit. Cōfirmatur. quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum: sed materia contingenter se habet ad quālibet formam: ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, ꝙ si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, ꝙ etiam de necessitate determinat sibi vnum indiuiduum solū illius generis, quia vnū essentiale & vnum singulare est impole dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis: materia autem est vna essentialis & singularis: ergo impole est ꝙ dependeat a pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determinat sibi genus formę necessario quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. hæc de primo.

1 q. 66. ar. 1. & q. de po. q. 4. art. 1. quol. q. 3. Quo ad secūdm. S. T. in prima par. q. 66. art. 1. & in qōnibus de potentia dei. q. 4. art. 1. & in quoli. q. 3. ar. 1. confirmat id qđ hic dicit. s. materiam non posse esse sine forma duabus rationibus. Prima est ducens ad impossibile sic. si materia existeret absq; omni forma: materia simul esset & non esset: hoc implicat contradictionē: ergo. probatur consequentia quo ad secundam partem, quia quo ad primam ab aduersarijs conceditur. Impossibile est effectum formalem separari a forma: sed existere est effectus formalis formæ sic enim diffinit: forma est quæ dat esse rei. ergo impossibile est ponere existentia sine forma. sicut enim impole est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem primus cuius est dare esse idē est quod forma. Ex illa ergo propositione, materia existit absq; omni forma, sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo. n. ꝙ materia existit seqtur ꝙ sit in actu, ex eo autem ꝙ est absq; omni forma, sequitur ꝙ non sit in actu Huic rationi dat Scot. quandam responsionem: quæ, quia nō nisi chimerica, & tanq̄ indigna, de qua verba fiant, omittatur. quolibet. n. proferente cōtraria solicitum esse stultū est ait Arist. a quo didicimus in lib. 9. metaphysi. quid sit actus & quotuplex. *9 mp. te. 9 T. c. 21.* Secunda rō. S. T. ad hoc idem est ista, omne indiuiduū determinatum ad genus cōpletum vel incompletum in rerū natura p se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue: materia sola neq; per se neq; reductiue est in aliqua certa specie: ergo materia sola non potest esse indiuiduum quodcunq; in rerum natura. Minor est ex se clara. nō enim facile esset fingere in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo ꝙ indiuiduum omne tam completum q̃ incompletum, si per se existit in rerū natura separatum (quod dico ꝓpter indiuiduum generis, vt hæc substantia, hoc animal &c.) non continetur sub genere per se vel reductiue immediate, sed mediāte specie. inter genera enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediāte principia speciei pariformiter. Insuper hæc maior potest probari ad hominem assumendo dicta Scot. 5. arguit ibi enim ipse expresse assumit ꝙ quicquid determinat sibi genus aliquod determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem & probare oppositum intenti sui sic. Quicquid determinat aliquod genus determinat sibi aliquam certam speciem illius generis: materia sola determinat sibi genus substantiæ: ergo determinat sibi aliquam certam speciē substantiæ, saltē reductiuæ. ergo materia sola esset in aliqua certa specie substantiæ. hoc est falsum, minor est omnium & processus bonus, ergo &c. Hanc veritatem approbat Aristo. (vt ipse Sco cōfitetur) loco allegato Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusionē tenuisse. s. ex hoc ꝙ Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc Sco. errare ex dictis Commen. secundo enim physi. commen. 12. Auer. ex eodem præcise fundamento, quod. S. T. adduxit in prima ratione tenet istam conclusionem. *2. d. 3 q. 2.* vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantū de actu & potentia, ita ꝙ ex natura actus, & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, cōcludit Auerrois ꝙ duo contradictoria essent simul vera, vt deductum est &c. Auicen. quoq; in. 2. metaphy. suæ. ca. 3. tenet cōclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expresse materiam esse creatam. *Com. 12. 1. phy c 63 & 70.* Vnde hæc tanquam destructiua metaphysicalium principiorum vitanda, est hæc de secundo.

Ad primū Quo ad tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens plus enim dependet potentia pura ab actu quā actus imperfectus ab actu perfecto. Sed contra hoc instat Anto. trombeta sic. magis depēdet posterius a priori q̃ prius a posteriori: sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma: ergo magis dependet accidens a subiecto q̃ materia a forma. Forte dicetur (ait) ꝙ materia non est prior, sed posterior forma Contra, nam licet materia sit posterior forma ordine ꝑfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequēter prior simpliciter. vt arguatur sic, quandocunq; sunt aliq duo ordines, quorū vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine prior est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent ꝙ ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata.) ergo quicquid est prius origine est prius simpliciter quocunq; priore ordine perfectionis: sed ita est ꝙ materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. processus bonus, & maior ꝓbatur, ꝙ. s. ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis. nam priora generatione sunt posteriora perfectione. natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius est simpliciter prius quocūq; perfectiori: sed materia pr

ma est imperfectior forma: ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc vltra. est simpliciter prior forma. & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo &c. Ad hæc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum. Primo dicitur ꝙ forma licet sit posterior materia ordine generationis: est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album. vnde in proposito cum sermo sit de materia existente, s.n. poneretur materia sola in rerum natura, oporteret ipsam existere. patet falsum assumi. Secundo dicitur, ꝙ aliud falsum ibi assumitur. s. ꝙ ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis stando infra limites naturæ finitæ. cum enim actus sit prior potentia simpliciter: tam si ponatur

T.c.15. T.c.30. Deus finitus q̃ infinitus, vt patet ex. 9. metaphysi. textu com. 15. & 12. tex. com. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est ꝙ secundum Aristo. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius id quod est prius natura ratione & tempore est simpliciter prius, ordo perfectionis prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis qui se tenet ex parte causæ materialis: ordo igitur perfectionis est prior simpliciter. media quoque propositio est Arist.

T.c.75 8. physicorum tex. commenti. 75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum. s. motum circularem esse primum. Vnde ad probationem, concessa ꝙ priora generatione sunt imperfectiora & ꝙ natura procedit de imperfecto ad perfectum negatur consequentia, ergo ordo generationis est simpliciter prior: licet enim agens natura se prius attingat imperfectum q̃ perfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse, vt dicitur in. 12. me-

T.c.40. taphysi. tex. com. 40. Hic aduerte tu, ꝙ oportet menda-

q.2. vide cem esse memorem in quæstione de primo cognito. Anto. Trombeta quas impugnat propositiones has nunc assumit &c. Tertio dicitur ꝙ dato toto processu vltima consequentia nihil valet. falsum est enim ꝙ omne prius possit secundum rem absolui a posteriori quolibet (vt ad secundum dicetur.) Sed contra primam responsionem quæ ponit materiam non habere propriam existentiam sed eam mendicare a forma instatur sic. Cuicunque conuenit actu causare pro aliquo signo conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare: ergo pro tunc sibi conuenit existere, sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur. quia materia aut causat compositum & recipit formam quando existit, aut quando non existit. non quando non existit. ergo quando existit. ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia quia existentia formæ sequitur totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat a suo effectu: materia autem causat existentiam compositi et formæ: ergo non mendicat existentiam ab eis &c. Ad hæc dicitur, ꝙ sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam, nec apparet necessarium ꝙ pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi quo inest causalitas. ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, q. s. materia recipit formam, ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit, quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur maior. Ad primam confirmationem dicitur, ꝙ materia causat quando existit, quia pro omni instanti quo causat existit (quando) enim est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, ꝙ licet causa vt causa non mendicet a suo effectu, tamen causa materialis mendicat a suo effectu, qui est eius causa in altero genere causæ, eo ꝙ causæ sunt sibiinuicem causæ,

T.c.2 Quinto Metaphysicæ. tex. commenti secundi. Oportet

distin. 3. q.3. autem has responsiones a Scotistis admitti, quia cum Sco. ponat secundo sententiarum. dist. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter a re, cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam, vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, essentia materiæ vt distincta contra suam existentiam causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eam, similiter stando in illo signo, aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam quando est, aut quando non est &c. Ad secundum principale nega- Ad secu.
tur maior. Ad eius probationem dicitur, ꝙ non sola dependentia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex

5. Metaphysi. dicitur ꝙ vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter. ista enim est vera, quæcunque possunt esse sine alijs & alia non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, quæcunque sunt priora possunt esse alijs, & alijs, & alia sine ipsis. T.c.16.

Et nota, ꝙ maxima illa scotica, omne prius absolutum &c. non potest saluari (etiam sequendo viam Sco.) quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo ꝙ partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto. Secundo ex eo ꝙ prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita, aut infinita: non infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari, adhuc cum oporteat esse lineatam aut ergo linea recta, aut curua, & sic esset figura. si finita, ergo figurata: figura enim est quæ termino vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares &c. *Quo illa maxima intelligatur vt absolute prius possit esse sine suo posteriori.*

Ad tertium quicquid sit de maiori, negatur minor, forma enim & si non sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ existentis. *Ad tertium.* Ad quartum dicitur, ꝙ cum medium sit duplex, effectiuum & formale, quicquid immediate deus causat effectiuæ potest absque media causa effectiua conseruare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ. *Ad quartum.* Ad quintum negatur ꝙ inter materiam & formam non sit necessarium connexio. *Ad quintum.* Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est maior. per id autem, quod additur. s. secundum ꝙ necessario est homo, necessario est hic vel ille homo nihil aliud habetur, nisi ꝙ quia materia necessario determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia. a. necessario est homo, ergo. a. necessario est hic vel ille determinate, sed vage. & sic conceditur, materia necessario determinat sibi formam, ergo necessario determinat sibi hanc vel illam formam non determinate, sed vage. Ad confirmationem cum dicitur quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum: eodem modo respondetur distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinate vel vage primo enim modo falsa est maior, secundo vero falsa est minor: materia enim non contingenter, sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate & vage. Ad aliam probationem dicitur, ꝙ vnum essentialiter vnum & singulare negatiue sicut est materia prima potest essentialiter dependere in esse a pluribus eiusdem generis indeterminate & vage secundum ꝙ illa plura habent vnam rationem communem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc q. dant esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Scotum de quantitate & figura, & forte persuadebis sibi infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, q. essentia substantiæ compositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam. essentia uero substantiæ simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ: & una est, q. essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum uel ut pars, quod accidit propter materiæ designationem, ut dictum est. & ideo

non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita non enim potest dici q homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, non potest significari nisi ut totum, cum nihil sit ibi præter formam, quasi formam recipiens, & ideo quocunque modo sumatur essentia substantiæ simplicis de ea prædicatur. Vnde Auicen. dicit q quidditas substantiæ simplicis est ipsummet simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.

5. me. c. 5.

In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentijs substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, q essentia substantiæ simplicis significat formam tantum, essentia autem substantiæ compositæ significat cōpositum quid ex materia & forma. vtraque pars differentiæ patet ex supradictis. Secunda differentia est, q essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur q quia prædicatum nō debet habere rationem partis, q essentia substantiæ compositæ quandoq; prædicatur de ea, & quandoque non. cum. s. significatur vt pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo cuius est.

Essentia substantia cōposita ab essentia simplici distinguitur 3 hec, q simplex non significatur vt totū & pars sicut cōposita.

Ad euidentiam huius differentiæ notandum, quia primo aspectu apparet falsa ex eo q ex se patet, q in positis nominibus substantijs separatis possunt significari earum essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter vt totum & pars: possum enim dicere gabriel & gabrielitas: Deus & deitas &c. Sed licet ita appareat diligenter tamen inspicienti oppositum illucescit. Considerandum enim q loquimur de essentijs rerum & conditionibus earum, quæ eas sequuntur, & non de illis, quæ ex solo opere intellectus fiunt. essentiæ enim substantiarum compositarum ex eo q duas partes realiter habet, scilicet ex eo q sunt formæ in materia, ex se habent, vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur, vt totum & concretum, vt homo, cum autem significat illam non vt in habente seu deferente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia, ideo ex se non habent q significentur in concreto & in abstracto, vt totum & pars &c. non enim est ibi deferens, nec delatum. Sed, quia intellectus noster intelligit res simplices, & altissimas per modum rerum compositarum, ideo vt dicunt Cōmenta. 11. metaphy. commento. 39. & S. Tho prima parte. q 13. fuit necesse, vt in illis formaret abstractum & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda, sic, q essentia substantiarum compositarum ex se habet q significabilis sit per modum totius & partis, essentia autem simplicium ex se non habet q significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum, et ideo diuersitas, quæ inter abstractum & concretum in substantijs compositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quæ est inter abstractum & concretū in substantijs separatis non est id ex parte intellectus, vt Commen. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. q quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

Co. 39. 1. q. 13. a.

Ca. 5. me. cap. 5.

Natura & suppositum an eadem in separatis.

Circa hanc particulam est vnum dubium, an verū sit q in substantijs separatis idem sit quidditas & id cuius est, idest natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. T. in quolibeto. 2. q. 2. arti. 2. dicit, q cum apud Aristo. 7. metaphysice. tex. commen. 20. & 21. in his, quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguantur, & in intelligentijs alijs a prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima. natura & suppositum distinguuntur siue quidditas et id cuius est. Ex alia parte. 3. de anima com. 9. dicit in separatis a materia idem est quod quid est, & id cuius est. Et in prima parte. S. T. quæstio 3. arti. 3. expresse hoc dicit quod & apparet hic auctoritate Auicennæ. Ad intellectum huius difficultatis est notandum, q cum nomine naturæ intelligatur id quod per diffinitionem significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatem: s̄m triplicem gradum substātiarum in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura.

Quol. 2. q. 2. arti. 2. T. cō. 20. & 21.

T. c. 9.

1. q. 3. a. 3.

In substantijs siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter, secundū rem, & vltra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecū includit quod non includit natura. s. principia indiuiduationis. si n. sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ nō ponitur in diffinitione naturæ humanæ. differt secundo extrinsece, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum s. esse actuale existentiæ, quod non includit natura. existētia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione sortis si diffiniretur, differt tertio s̄m rationem vt patet. In substantijs autem separatis alijs a prima suppositum differt a natura duobus modis tantū. s. extrinsece secūdum rem & secundum rationem. nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis quod non includat natura. quia non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturā specificam, quod sit velut differentia indiuidualis supposito intrinseca, sicut est in substantijs materialibus. Sed quia in eis (vt patebit) existentia differt realiter a natura, quæ primo (vt dictum est) est actus suppositi, ideo suppositū in eis differt extrinsece a natura. addit enim extrinsece realitatem existentiæ. Differt secunda secundū rationem vt patet. In deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt. s. secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia. vnde patet q vtraq; pars dubij est vera aliquo modo, & q in substātijs separatis differunt s̄m rem quod quid est & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt s̄m rem & q sint idem, quia nō differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem. hanc autem esse mentem. S. T. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facile innotescere potest.

In ea. cap. 5.

Secunda differentia est, quia essentiæ rerum compositarum ex eo q recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius, contingit q aliqua sint idem specie & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet q inueniantur plura indiuidua unius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species, ut Auicen. dicit expresse.

Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas, quæ oriuntur ex prima, & dicitur q differunt etiam in hoc essentia substantiæ compositæ & essentia substantiæ simplicis, q essentia substantiæ compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone, essentia autem substantiæ simplicis, idest separatæ a materia, nō est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem & distinguitur specifice ab alio. Et fundamentum eius est in duabus ppositionibus. Quarum prima est. Cum actus sit quod diuidit & separat. 7. metaphysi. text. commen. 49. omnis diuisio aut est formalis, aut quantitatiua, vt Aristote. inquit tertio metaphysi. text. commen. 11. & Commentator primo physicorum commento. 6. Cap. 49. Com. 6. T. c. 11.

Secunda est formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur q formæ specificæ, quæ recipiuntur in materia, diuiduntur ad diuisionem materiæ per quantitatem & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret & formali quidem ex eo q species specialissima est, quantitatiua autem ex eo q nō

est recepta

est recepta in materia, q̄ sequitur q̄titas, & ideo nō possunt esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo.n. diuisionem sequitur. Quæstio. IX.

An species quælibet separatarum vnum tantum habeat indiuiduum.

Circa hanc partē occurrit quæstio, an quælibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. In hac q̄one tria sunt facienda. Primo ponetur opinio Scoti cum fundamentis secundo ponetur veritas peripatetica. tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Scot. 2. distin. 3. q. 7. primo. Quo ad primum Scotus secundo senten. distin. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis. Primo sic. omnis quidditas quātum est de se est communicabilis: intelligentia est aliqua quidditas: ergo quidditas intelligentiæ est de se communicabilis. ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur. quia si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ, aut imperfectionis: non rōne perfectionis, quia communicabilitas (s̄m fidem catholicā) conuenit quidditati diuinæ, quæ summe perfecta est. Nec rōne imperfectionis, quia communicabilitas cōuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quæ sunt imperfectæ. cum ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat maior vera. *Secunda.* Præterea. oīs quidditas intelligibilis sub rōne vniuersalis absq; contradictione est plurificabilis numero: quidditas separata est intelligibilis sub rōne vniuersalis absq; contradictione: ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo qđ implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc: est enim vniuersalitas opposita hecceitati. sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub rōne vniuersalis, quia est de se hoc. *Tertia.* Præterea. Deus pōt hunc angelum in hac specie annihilare: isto annihilato Deus pōt speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo non in eodē (s̄m istam opinionem) quia s̄m istos hō non posset resurgere idem numero nisi aīa intellectiua remanente eadem numero. ergo in eadem specie erunt plura indiuidua, saltem successiue. *Quarta.* Præterea. animæ intellectiuæ distinguūtur numero *Quinta.* in eadem specie, & tñ sunt immateriales. ergo &c. Præterea. August. in enchiridion. cap. 19 dicit ꝙ quia tota natura seu species humana ruerat, iō misertus Deus ad eam saluandam venit, non autem venit ad saluandam naturā angelicam, quia tota non ruit. Ecce ꝙ Augu. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum quod non potest esse verum si tot sunt species quot sunt indiuidua. sic enim multę naturę angelicę lapsę totaliter essent, humana autem tantum vna. cū humana non sit nisi vna.

Sexta. Præterea Damascenus in elementario. cap. 12. dicit q. secundam vnāquāque speciem fecit Deus angelos. *Quol. q. 2. articulus Parisien.* Præterea. arguit ad idem in quolibet. q a ꝙ prædicta opinio est damnata Parisius in pluribus articulis. Primus est. si quis dixerit Deū non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus. si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius ꝙ quia intelligentiæ non habent materiam Deus non possit eiusdem speciei facere plures: error. Q; si dicatur inquit Anto. trombeta qđ ista sententia non est damnata vbiq; dato ꝙ Parisius sic sit. Contra. nam sententia damnata in aliqua vniuersalitate famosa vbiq; est dānata aut suspecta de hæresi non solum auctoritate diocesani, sed etiam auctoritate domini Papæ (vt patet extra de hæreticis. capitulo ad abolendam.) hæc de primo.

Quo ad secundum veritas peripatetica ab Arist. Cōmentatore & S. Th. accepta est, ꝙ quælibet intelligentia constituat vnam speciem, ita q. non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei Et S. Th. quidem in quęstionibus disputatis de spiritualibus creaturis art. 8. & in *S. Tho pri ma. q. 50 art. 4.* secundo contra Genti. c 93. & in prima parte. q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est. Prima ex earū immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carēt, & formatur ratio sic. Omnis species habens plura indiuidua habet in se distinctiuum numerale: intelligentia non habet tale principium distinctiuum: ergo. minoris probationem habes supra immediate ante q̄onem. Et nota qđ hæc ratio est sumpta ex. 12. meta. t cō 49. vbi sit hæc consequentia, cœlum. i. primum principium est vnum specie *T. cō. 49.* & plura numero: ergo est materiale. vnde expresse datur intelligi ꝙ immaterialitas est sufficiens cā non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco præallegato, ꝙ opinio sua est contra Arist ideo omittam auctoritates. Secunda ratio S Th. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres ꝓpōnes. Quarum. prima est, vniuersum habens tres partes. s. sphæram gñabilium & corruptibilium, corpora cœlestia, & sub̄as immateriales habet pro bono intrinseco ordinē. hæc habetur. 12. t. c. 52. *T. cō. 52.*

Secunda ꝓpō est. ꝙ ordo est duplex. s. per se & per accidens. Ordo p se inter essentialiter ordinata, vt species, quæ sunt sicut numeri. 8. meta. t. c. 10. Ordo per accidens *T. cō. 10.* est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur. 3. metaph. tex. com. 11. Tertia propositio est. ꝙ ea pars vniuersi, in *T. cō. 11.* qua est ordo p se purus est potior ea, in qua est ordo per se admistus ordini per accidens ex. 12. Meta. t. cō. 52. vbi *T. cō. 52.* comparatur prima pars vniuersi filiJ familias quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio. Id qđ caret ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei: suprema pars vniuersi caret ordine per accñs: ergo non habet plura indiuidua eiusdem spēi. maior ex terminis patet. minor licet ex Arist. habeatur loco allegato (quia isti tñ negant Aris. in hac parte sicut & alibi) rōne probatur sic. Non minus excludit ordinem per accñs suprema pars vniuersi q̄ media pars, cum suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine consistat, & ordo per accñs sit imperfectum qd & deficiens ab ordine per se, imo ordinatum per accidēs est inordinatum, eo ꝙ per accñs est conditio diminuens ratione ordinis. sed media pars excludit ordinem per accidens vt patet, corpora. n. cœlestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non. n. est nisi vnus sol, vna luna &c. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hec de secundo.

Quo ad tertium respondetur argumentis Scoti. Et ad *Rñdetur argumentis. Ad primū.* primum quidē vt terminos theologicos admisceamus, quia argumentum theologicum est, dicitur ꝙ communicabilitas est triplex. Quædam cū diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quædam vero absq; diuisione aliqua essentię & esse per idētitatem, sicut essentia diuina cōmunis est tribus suppositis. Quædam per assumptibilitatem ad hypostaticam vnionem, sicut natura humana cōicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit cōicabile primo modo falsa est maior. patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est maior: nulla. n. essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio mō falsa quoq; est maior, vt patet de essentia diuina. Si aūt accipiatur cōmunicabile neu *Quidditas quo sit communicabilis.* tro illorum modorum, sed pro cōicabili in communi nō descendendo determinate ad hoc vel illud cōicabile concesso toto argumento non cōcluditur ꝙ quidditas angelica sit cōicabilis, sicut vniuersale particularibus. Cōmittitur. n. fallacia consequentis a superiori ad inferius affirmatiue. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentiis propter earum perfectionem, cōicabilitas secundo modo repugnat intelligentiis propter earum imperfectionem, communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione, quia esse distinguitur realiter ab earum essentia. *Ad secūdum.* Ad secundum dicitur distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis contingit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus (vt verbis S. Tho. vtar.) Alio modo ex parte in- *1. q. 13 a. 9. 4.* tellectus tantum. Primo modo maior est vera & minor falsa, secundo modo maior est falsa, licet minor sit vera. cum enim vniuersalitatis fundamētum est parte rei sit inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue, fundamentum vero ex parte intellectus sit repræsentatio illius quidditatis non repræsentatis conditionibus indiuiduationis vt sic, illud est vniuersale vtroque modo scilicet ex parte rei & intellectus, ꝙ vtroque sul-

citur fundamento, ficut humana effentia eft intelligibilis fub rône vniuerfalis ex parte rei, quia ipfa eft realiter diuifa & inuenta in multis, & ex parte intellectus, quia repræfentatur abfq; hic et nunc. Illud autem eft vl'e ex parte intellectus tm̃, q̄ altero tm̃ fulcitur fundamento. f. repræfentatione &c. ita q̄ eius vl'itas ex hoc folo habetur q̄ obiectiue in intellectu ponit', cui obiicitur res condōnes quidditatiuas non indiuiduales vt fic, & hoc mō quidditas intelligentiæ eft vl'is. Licet.n. indiuiduale & fpecificū effe ibi idem habeat principiū, quia tñ repñtatur vt talis res, non vt hoc, quia non repñtatur fm̃ q̄ in fe eft, fed fm̃ modū rerum cōpofitarum, in quibus aliud eft nã & aliud eft indiuiduum illius nãæ, ideo vl'is vt obiecta eft tm̃. Et hoc eodem mō ex prædicabilis quidditas intelligētiæ de pluribus, f. nec actu nec aptitudine, fed vt obiecta eft intellectui vt ab Auic. habes. 5. met. quinīmo ipfa quidditas diuina hoc mō cōis & vl'is fm̃ rônem eft. vnde & numerū pluralem apud Grāmaticos habet.

Cap. 2.

Ad probationē aūt maioris fic negatę patet rñfio. cum.n. dr̃ q̄ implicat quidditatem effe de fe hanc & vl'em & p̄dicabilem de pluribus, hoc eft verum accipiendo vl'e ex parte rei & filr̃ prędicabile. Vl'e.n. fm̃ rônem tantum eft vnum in multis, et de multis vt obiectum eft tantum. Vl'e aūt ex parte rei eft in multis fm̃ rem, licet vnitatē habeat vt obiectū eft. Hæc fi vis plene intelligere memento eorū, q̄ dicta funt in. q. de vl'ibus.

Supra. c. 4. q. 7.

Ad tertiū vide S. Th. quol. 5. q. 5.

Ad tertium dr̃ q̄ in cafu illo repararetur neceffario idē numero angelus, ex eodē.n. Gabriel eft hic & Gabriel. Nec eft verū q̄ apud nos Deus non pofsit idem numero reparare, licet dicamus q̄ fi in refurrectiōe non refumeretur eadem aia numero, quę non annihilata effe debet, fi refurrectionis rō faluanda eft, nō effet idem homo numero cū quo ftat idē numero poffe reparari a Deo.

Ad quartū

Ad quartum dr̃ q̄ non eft fimile de intelligentiis & aïabus intellectiuis quo ad hoc, quia aïæ funt partes fpeciei corporibus vnibiles, non aūt intelligentiæ, fed de his infra erit amplior fermo.

Ad quintū c. 6 q. 22. inde fpiritualibus creaturis. q. vni. a. 8. ad primū.

Ad quintum rñdet S. T. q̄ natura humana & angelica poffunt duplr̃ accipi. Vno modo fm̃ effe nãæ, & fic nã humana eft vna, angelica vero plures. Alio mō accipiuntur fm̃ effe viæ. f. vt viatrices ad beatitudinem fupernaturalē, et fic ficut nã humana eft vna, ita tota latitudo angelicarum fpērum eft vna nã, eo q̄ ficut oēs hoïes vno modo tendunt ad patriam, f. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter, fic oēs angeli vno mō tendunt ad beatitudinem. f. per liberum arbitriū flexibile irremediabiliter. femel.n flexū reuerti amplius non pōt. apprehendunt.n. immobiliter. Et propterea Auguft. vt theologus loquens ad quē pertinet confideratio de hoïe & angelis in effe viæ & p̄riç vocauit oēs angelos vnius nãæ.

Ad fextū.

Ad fextum dr̃ q̄ Dam forte opinionem illorum, quos in hoc non fequimur, imitās dixit illa v̄ba. Vel per fpēm intellexit fpeciem fubalternam non fpāliffimam, & hoc mihi placet magis, cū non conftet ipfum contrariæ opiniones effe, & tūc large fpēi nomen accipiēdum eft, fi veritatem hr̃e debet.

Ad feptimum de articulis Parifienfibus.

Ad feptimum dicit' primo, q̄ argumentum ꝓcedit ex malo intellectu articulorum Parifienfium. illi.n. funt contra Auerroiftas, q aïam intellectiuam non multiplicabilē numero dicūt, quia eft forma immaterialis vñ fenfus primi articuli eft, fi qs dixerit Deum nō poffe multiplicare formas fine mã. i fine dependentia a mã: error. Silr̃ fecundi. fi quis dixerit formas non recipere diuifionem fine mã. i. fine dependētia a materia. error. Silr̃ tertij q̄ quia intelligentiæ non hñt materiam, Deus non poffet eiufdē fpēi facere plures: error non habent mãm. i. dependentiam a mã vel non poffet. i. ex impotentia Dei procederet.

Reuocati funt articuli Parifien. vt tangunt doctrinam S. Tho. Vide de iftis articulis. Capriol. 2. d. 2. q. 2. ad. 8. contra primam cō clufionem.

Vel dicat' fecundo q̄ articuli Parifienfes inquantum tangunt vel tangere vñr doctrinā S. T. reuocati funt per D. Steph epm̃ Parifienfem apud Bertilia cum anno dñi. 1 3 2 5. die Iouis ante facras cineres vt patet in literis, q̄ incipiunt, Magiftra rerum experientia certis incidiis euidenter demonftrat. Dr̃ tertio q̄ cum fanctif. Vrbanus Papa doctrinam S. Th. approbauerit in extrauaganti, quę incipit (Laudabilis Deus in fanctis fuis & in fui maieftate mirabilis.) mirum eft qūo ifti audeant contra Romanæ ecclę ad approbationem reducere articulos Parifienfes. Sunt aūt verba dñi Papæ in calce extrauagantis ad vniuerfitatem Tholofanam, ifta, Volumus infuper & tenore pñtium vobis iniungimus vti dicti Beati Thomæ doctrinam tanq̄ veridicam & catholicam fectemini, eāq; ftudeatis totis viribus ampliare: datum apud Montem flafconem &c. Hæc verba attendant aduerfarij, & videant quāta temeritate contra mandatum fummi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Hmōi ergo fubftantiæ, q̄uis fint formæ fine materia, non tñ in eis eft oīmoda fimplicitas, nec funt actus puri, fed hñt per miftionem potētiæ, et hoc fic patet. Quicquid.n. nō eft de intellectu effentiæ uel quidditatis hoc eft aduenienS extra, & faciens cōpofitionem cū effentia: quia nulla effentia fine his quæ funt partes effentiæ intelligi pōt. Oīs aūt effentia uel quidditas intelligi pōt fine hoc q̄ aliquid intelligatur de effe fuo. Poffum.n. intelligere quid eft hō, uel fœnix, & tñ ignorare an effe habeant in rerū natura. ergo patet q̄ effe eft aliud ab effentia uel quidditate.

In hac tertia parte cap. huius probatur fubās feparatas effe compofitas ex effe & effentia. Sed anteq̄ ad probationem accedatur prænotandum eft in fubftātiis materialibus inueniri quatuor realiter diftincta. f. materiam, formam, effentiam compofitam ex eis, & effentiam. In homine enim eft cōfiderare materam, in qua recipitur eius forma: & formam ipfam, q̄ eft illius materiæ actus: & effentiam humanā, quæ nec eft materia, nec forma, & effe actualis exiftentiæ, quo homo formalr̃ exiftit in rerum natura, vnde fit vt in iftis fubftantiis duæ compōnes pertinentes ad genus fubæ reperiantur. Quarum prima eft ex materia & forma. Scd̄a eft ex effentia & exiftentia, q̄ vocatur compofitio ex effe & effentia.

Conuenientia & differentia inter compofitionem ex materia & forma & compofitionem ex effentia & effe.

Conueniunt aūt inter fe & differunt hę compōnes. Conueniunt quidem in duobus. Primo in hoc q̄ vtraq; cōftat ex actu & potentia, materiam.n. & formam clarum eft fe hr̃e, vt potentiam & actum, effentia aūt & effe ex eo liquet q̄ fe habēt vt potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura q̄ exiftentiam acquirit. Secundo conueniunt in hoc, q̄ vtriufq; extrema funt in eodē genere: tam.n materia & forma hoïs q̄ effentia & effe eius in genere fubę & fpecie humana reponuntur.

Differentia prima.

Differunt autem quo ad decem. Primo. quia extrema primę compofitionis funt partes fubæ & non funt fubftantia proprie loquendo, vt patet. Materia.n. & forma non funt in genere fubftantiæ nifi reductiue, vnde prædicationē fubftantiæ (quæ eft genus gñaliffimum) non nifi in obliquo fufcipiunt. Extremorum vero fecundę compōnis neutrū eft pars fubæ, fed alterum eft fuba, effentia. f. quæ eft in recta linea prædicamentali, alterum vero extra fubam. f. exiftentia.

Secunda.

Scd̄o differunt. quia extremum illud, q̄ fe habet vt potentia in prima compōne eft ens pure potentiale, mã. f. extremum vero illud, q̄ fe habet vt potentia in fecunda compofitione, non eft pura potētia, fed ens in aliqua fpecie quidditatiue completum (effentia. f.)

Tertia.

Tertio differunt. quia extremum illud, q̄ fe habet vt potentia in prima compōne, non eft id qd' eft, nec quod fit proprie loquendo. Materia.n. non fit, vt dicitur. 7 Meta. tex. c. 27. eiufdem autem eft effe, cuius eft fieri, cum fieri ad effe terminetur. Extremū vero id qd' in fecunda compofitione fe habet vt potentia, eft id qd' eft, & fit, cum oīs factio ad compofitum termineтur, vt ibidem dr̃.

7. cō. 27. et 12. met. c. 12.

Quarta. 7. metaph. T. cō. 27.

Quarto differunt. quia extremum illud, q̄ in prima compōne fe habet vt actus non eft vltima actualitas rei, fed caufat alium vlteriorem actum: forma.n. hominis, quę eius materiam informat caufando totum cōpofitum complet proprium receptiuum ipfius exñtiæ, & fic eam caufat, quæ eft vlterior actus. extremū vero illud, q̄ in fecunda compofitione fe habet vt actus eft vltima actualitas illius gñis: poft exiftentiam n. fortis nihil fibi fubftantiale amplius aduenit.

Quinta.

Quinto differunt. quia extremum illud, q̄ in prima compofitione fe habet vt actus, eft ita actus, q̄ tñ comparatur ad aliud vt potentia. extremum vero illud qd' in fecunda cōpofitione fe habet vt actus eft ita actus q̄ ad nihil ipfius rei comparatur vt potentia. Qd' patere poteft aduertendo proportionem, quę eft inter formam & exiftentiam.

Nota optime [illegible]

stentiam. Est.n. proportio formæ ad esse actuale, sicut ꝓportio diaphaneitatis ad lumen: forma siquidem recipit existentiam & causat eã, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nãq; aer in eo ꝙ aer non est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt propriũ receptiuum luminis fiat, ideoq; neq; aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est q primo luminosus est, licet secundario tã aer q̃ diaphaneitas lumine clareat: ita in proposito mã sola non est capax exñtię, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi vt proprium exceptiuum exñtia fiat, non mã nec forma, sed compositum ex eis. Id.n ꝙ primo existit est cõpositum, cuius primo etiam est fieri, tñ tam materia quã forma secundario actuatur illamet exñtia. vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, et eius cõplementum formale ad hoc, vt proprium susceptiuũ luminis sit, & cum hoc cõparatur ad lumen adueniens, vt potentia recipiẽs, licet secundario ad actũ, ita forma est cã formalis composito et complementum eius formale ad hoc, vt propriũ receptiuum exñtię sit, ac per hoc comparatur ad ipsam exñtiam subsequentem, vt potẽtia recipiens, secundario tamen ad actum receptum, vñ fit vt ipsum esse actualis exñtiæ ad nihil aliud cõparetur, vt potentia ad actum, sed sit vltima actualitas oĩs rei etiam ipsius formę.

Sexto; Sexto differũt, quia extremum illud, ꝙ in prima compositione se habet vt actus, est de intellectu, seu diffinitione rei intrinsece. forma.n. sm oẽs intrinsece in diffinitione concipitur. Extremum vero illud, ꝙ in secunda compositione se habet vt actus est extra quidditatem rei. diffinitio.n non significat esse vel non esse, vt dr̃ primo poster. (T. cõ 25.)

Septimo. Septimo differunt, quia ex extremis primæ compõnis fit vnum tertium per se vnum. Ex extremis vero secundæ compõnis non fit vnum tertium per se vnũ, neq; per accñs proprie loquendo. Et colligitur ratio huius drię ex supradictis vnum.n. per se non fit nisi ex duobus, quorum vtrũq; est pars substantię. nulla n. subã completa facit vnum per se cum quocunq; alio, & quorum alterũ est pura potentia. ex duobus.n. actibus non fit tertiũ per se vnum, & quorum alterum est ita actus vt possit cõparari ad aliquid aliud vt potentia partes.n. sunt materia totius. 5. Met.t.c.3. (T. com 3) Cum aũt in prima compõne omnes istæ condõnes saluentur. in secunda vero nulla, sequitur ꝙ in secunda compõne non fiat vnum tertium ꝑ se neq; etiam vnum per accñs fit, qa vnum per accñs aggregat res diuersorum generũ, cum his tñ stat ꝙ essentia per se adunetur cũ esse.

Octauo. Octauo differunt, quia prima compõ est compositio ex his, & iõ fit ibi vnum tertium Scđa vero est compositio cum his. nulla.n res datur, q̃ constet ex essentia & exñtia proprie loquendo, sicut datur res constans ex mã & forma: sed essentia componit cum exñtia & econuerso. & iõ dictum est ꝙ adunantur per se, non tñ componendo tertiũ.

Nono. Nono differunt. quia prima compõ a pauciora se extendit q̃; secunda. Extrema.n. primæ compõnis non inueniũtur nisi in rebus sensibilibus. eam nãq; solam ex mã & forma constare supra conclusum est. (Cap 2. com. 5. in princ.) Extrema vero secũdæ compõnis reperiuntur & in rebus sensibilibus & in reb' immaterialibus. hñt.n. intelligentiæ quidditatem & existentiam, vñ prima compositio infert secundam & non econuerso omne n. compositum ex mã & forma est cõpositum ex essentia & esse, sed non conuertit.

Decimo. Decimo differunt quo ad passiones suas, compõnem n primam q̃titas, accñtia sensibilia, & transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem aũt secundam neq; gñatio neq; corruptio neq; transmutatio aliqua physica sequit, sed tñ recipere & recipi, perficere & perfici: quia hæc sequuntur actum & potentiã, illa vero mãm & formam.

(Formatur ratio contra litteram in textu positam.) In lr̃a igitur hanc secundam compõnem in omni ente citra primum inueniri probatur tali concl̃one proposita. Oẽ ens aliud a primo est compositum ex esse & essentia. Rõ talis est, omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum ꝙ est extra essentiam eius est compositũ ex quidditate & illo additamẽto.i. essentia & esse: omne ens aliud a Deo habet aliq̃d reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiã eius.s. esse: ergo omne ens aliud a Deo est compositũ ex esse & essentia. Maior relinquitur a S. Th. pro manifesta. & est modificanda ita ꝙ illud additum sit extra essentiã rei particulariter sumptam (ꝙ dico propter inferius cũ sit extra essentiam superioris, non tñ componit cum illo) & etiã deseruit sic modificata propositio, quia esse est extra essentiam sortis. non.n. poneret in eius diffinitione si diffiniret. Relinquitur igitur manifesta maior. quia duo adunata, quorũ neutrum est contrahens alterum, & alterũ se habet vt actus, et alterum vt potentia, non nisi per compõnem realiter sunt coniuncta. Minor aũt patet ex sexta drĩa. & Arist. primo poste. dicente, ꝙ nulla diffinitio significat esse. (T. cõ. 25.)

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi una & prima. quia impossibile est ut fiat plurificatio alicuius nisi per additionẽ alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in speciebus: uel per hoc q forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis: uel per hoc q unum est abstractũ & aliud in aliquo receptum. sicut si esset quidam color separatus esset aliut a colore non separato ex ipsa sua separatione. Si aũt ponatur aliqua res quæ sit esse, ita ut ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia iam non esset esse tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multominus recipiet additionem materiæ: quia iam esset esse non subsistent, sed materiale. Vnde relinquitur q talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi una. unde oportet, q in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas uel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentiis oportet q sit esse præter formam, & ideo dictum est q intelligentia est forma & esse.

Hic ponitur secunda rõ ad idem, quæ inducitur ꝑ modum exclusionis tacitę rñsionis. quia aliquis posset dicere ad rõnem factam ꝙ aliqua res est, cuius quidditas est suũ esse, & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquã inducitur secunda rõ probans ꝙ in vno solo ente.s. primo, essentia est idem ꝙ exñtia, & ꝯñr in quolibet alio esse & essentia distinguunt realiter. Ratiocinatur ergo sic. Oẽ plurificabile seu plurificatum altero triũ modorum multiplicatur, vel ꝑ additionem drĩæ formalis: vel per receptionem vtriusq; in mã: vel per receptionem vnius in mã & alterius separationem. sed quidditas q̃ est suum existere nullo istorum modorũ est multiplicabilis, ergo quidditas, q̃ est suum esse, nec plurificabilis, nec plurificata est ergo est vna tñ, & sic omne aliud ab ea nõ est sua exñtia. processus clarus. Maior vero declaratur, qm̃ cum pluralitas sequatur diuisionẽ, diuisio alicuius fit per differentias formales, sicut natura generica aĩalis multiplicatur in hoĩe et leone. vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in sorte & Plato. propter hoc ꝙ humanitas sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio mõ potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem nãæ propter hoc ꝙ alterum est oĩno separatum a materialibus conditionibus, alterum vero concretũ est illis, sicut homo separatus apud Plat. distinguitur ab hoĩe particulariter propter hoc ꝙ hõ separatus est immaterialis, nã vero sortis est recepta in hac mã. Nec apparebit discurrenti per oĩa prædicamenta aliqs alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliquis mihi obiiciat, ꝙ q̃titas & subã distinguuntur realiter, & tñ non per differẽtias formales nec &c. Qm̃ siue modis siue differentiis fiat diuisio nõ refert, dũmodo contrahens ad aliquam limitatam nãm trahat contractum. Minor autẽ declaratur quo ad oẽs eius particulas. Primo ꝙ nõ sit multiplicabilis per modum generis. patet ex eo ꝙ genus recipit additionem drĩæ, per quam trahitur nã generis ad determinatam naturam specificam, & sic perdit genus puritatẽ propriam, animal n. contractum ad humanam spẽm non est purum animal, sed aĩal humanum. quidditas vero, quæ est sua existentia est ipsum esse purum & non coartatum statim.n. ꝙ contraheretur perderet puritatẽ, & essent ibi duo (esse.s. & q̃dditas) ad q̃; contractum esset. Scđa pars minoris clarius patet. qđ enim recipitur in alio nõ est esse purum & per

se subsistens, sed sustentatur in alio. quidditas aūt, quæ est
suum esse pura, & consequenter per se subsistens, & non
aleri admista in quo sustenteur. Per idem quoq; patet ter
tia pars minoris. si. n. vna quidditas, q̄ est suum esse est se-
parata, altera q̄ est recepta ex hoc ꝙ est recepta non po-
terit esse eadem suę exn̄tiæ. vt. n. dictum est esse receptum
non pōt esse idem quidditati, et sic concluditur ꝙ quiddi
tas q̄ est suum esse est vna tm̄, quę est prima causa oīum,
ac per hoc cætera hn̄t esse distinctum a suis essentiis.

Omne aūt qđ conuenit alicui uel est causatum ex principiis naturæ suæ sicut risibile in hoīe, uel aduenit ab aliquo principio extrinseco sicut lumen in aere ex influentia solis. Non aūt potest esse q. ipsum esse sit causatum ab ipsa forma uel quidditate rei. dico sicut à causa efficiente, quia sic aliqua res esset causa suiipsius, & aliqua res se ipsam in esse produceret, quod est impoßibile, ergo oportet q. omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, quod habeat esse ab alio.

In hac parte quarta huius cap. declaratur intelligentias
habere esse a Deo effectiue, in quo oīno idem est esse cū
essentia. primum horum in sua vlt conclōne hoc. s. omne
aliud a prima cā est productū ab ipsa. probatur sic. omne
habens esse distinctū a sua quidditate est productū effe-
ctiue a prima cā: omne ens aliud a causa prima habet esse
distinctum a sua quidditate: ergo oē ens aliud a prima est
effectiue productum a prima cā. Minor supponitur ex di
ctis & dicendis. Maior probatur sic, oē illud, cui cōuenit
aliquid distinctum a sua quidditate, ita se habet ꝙ vel ip-
sum est cā effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiue.
non. n pōt imaginari tertium. risibilitas siquidem & albe
do & qcqd aliud conuenit homini, aut causatur ab ipso
hoīe effectiue, aut ab aliquo alio, ꝙ non est hoīs quiddi-
tas, sed impoīe est vt aliquod ens efficiat suam propriam
T. cō. 47. existentiam, vt dr̄ secundo de aīa. t. c. 47. ergo oportet ꝙ
illam habeat ab illo effectiue. Q; aūt sit impossibile, vt ali
quid ens efficiat suam propriam exn̄tiam patet ex eo, ꝙ
sequeretur ꝙ illud esset anteq̄ esset. ex eo. n. ꝙ efficeret,
T. cō. 17. esset: omne. n. efficiens existit. 3. physi. t. cō. 17. ex eo vero
ꝙ suum proprium esse causaret, suum existere eius causa-
litatem sequeretur. & sic esset antequam esset.

Et quia omne qđ est per aliud reducitur ad id qđ est per se sicut ad causam primam, iō oportet q. sit aliqua res, quæ sit causa essendi omnibus rebus, eo qđ ipsa est esse tantum, alias iretur in infinitum in causis, cū omnis res, quæ non est esse tantum habeat causam sui esse, ut dictum est. patet ergo qđ intelligentia est forma & esse, & q. esse habeat a primo esse qđ est esse tantum, & hoc est prima causa, quæ Deus est. Immediate supra.

Hic declaratur secundum propositorum hæc conclo,
s. essentia primæ causæ est suum existere. tali rōne, omne
ꝙ est per aliud tale p̄ceditur ab eo qđ est p se tale oē ens
aliud a prima cā est per aliud tale. i. ens: ergo præceditur
ab eo qđ est per se ens. ꝙ aūt est ex se ens causa est oībus
T. com. 4. vt entia sint, vt dr̄. 2 meta. t. c. 4. prima ergo causa est ex se
ens seu per se ens, & ꝯn̄r sua quidditas est ipsum esse, aliter
non esset per se, sed per aliud a sua quidditate ens, & ꝯn̄r
dependeret ab alio, vt ante posita ratione deductum est.
T. cō. 66. Maior propositio & si habeatur secundo physi. t. cō. 66.
T. cō. 39. & 8 t. c. 39. tn̄ in litera probatur ex eo ꝙ aliter sequeretur
processus in infinitum in causis. si. n. non esset deuenire ad
vnum per se tale, sed omnia essent per aliud talia, qua ra-
tione ante vnum est aliud, eadem ratione ante illud erit
aliud, & sic in infinitum. Minor vero est conclusio præce
dentis rationis. Quæstio. X.

An intelligentiæ sint productæ à Deo.

CIrca hanc partem dubitatur an intelligentiæ effe-
ctiue sint productæ a Deo. Et pro parte quidem
negatiua arguitur sic. omne agens aliqd agit illud
per motum: nulla cā substantiarum immaterialium agit
eas per motum: ergo nulla cā earum est agens eas. Maior
T. cō. 45. est Arist. primo de generatione. t. c. 45. Et confirmatur,
T. cō. 12. quia apud Arist. 12. meta. t. c. 12. omnis productio exigit
tria: a quo, ex quo, & ad quod: quę in substantiis imma-
terialibus saluari non possunt. Præterea, primo physic.
tex. com. 33. communis conceptio pħorum est, ꝙ ex ni- T. cō. 33.
hilo nihil fit: sed si intelligentiæ sunt effectiue a Deo sunt
ex nihilo &c. Præterea, quarto coeli. com 1. nullum ęter
num, inquit Auer. habet efficiens vere nisi per modum Auerrois.
formæ & finis. Silr. 12. meta. com. 44. reprehendit moder co. 1. c. 44.
norum morem dicens, ꝙ in separatis a mā non est vere post medii
agere. Præterea, nullum possibile ex se est necessarium secūda rō,
ex alio apud Com. 12. meta. com 41. nisi motus: sed in- Com. 41.
telligentiæ, si sunt effectiue a Deo, sunt possibiles ex se: er
go non sunt necessariæ ex alio. ergo corruptibiles.

In hac dubitatione, qm̄ nostra etate in hoc Patauino
studio non vertitur in dubiū, an ita sit ꝙ Deus creauit in
telligentias, sed an hoc sit ſm mentem Arist. & Cōmen.
ideo breuiter & incidenter persuadere volumus ꝙ oēs in
telligentiæ sunt a Deo effectiue ſm Commentatorem &
consequenter Arist. omnes. n. admittunt in hac re ꝯn̄am
istam. Deinde qm̄ multi in hac re quærunt modum, quo
apud Commentatorem productio ista fit, declarabitur
& modus productionis. Primum declaratur sic, id qđ
est maxime ens & verum est cā entitatis & veritatis in cę
teris. 2 meta. t c. 4 Deus est maxime ens & verum: ergo T. com. 4.
Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur ꝙ est causa
finalis & non effectiua. Contra. 12. meta. cō. 36. & 44. Cap 36.
quælibet res separata a materia cuiuscūq; est principium circa med.
finale est principium efficiēs: ergo si Deus est principium & 44.
finale intelligentiarum erit & principiū efficiens earum.
Dicitur forte ꝙ Cōmen. non ponit illam propositionem
vniuersaliter sicut assumpta est, sed indefinitam. Contra Ibidem
Cōmentator ex separatione a materia seu ex immateria- de forma
litate rei ponit cālitatem effectiuam comitari causalitatē habendo &c.
finalem respectu eiusdem effectus, vt patet ibi ergo vbi-
cunque reperitur immaterialitas cum cālitate finali respe
ctu alicuius, oportet etiam reperiri cālitatem effectiuam
respectu eiusdem. Confirmatur ex verbi Cōmentatoris
in de substantia orbis. c. 2. vbi expresse dicit coelum egere
intelligentia non solum mouēte, sed largiente in sua sub-
stantia permanentiam æternam. par aūt est ratio de intel-
ligentiis. Q; si dicatur ꝙ loquitur de causa finali & for- Cap 2.
mali exemplari replica facta est & adde ꝙ ibi dicit Com
mentator qđ finis significat agens signatione necessaria
(& sunt verba valde notanda.) Confirmatur adhuc, qa
Auer. in. 12. met. & nuncnunc declarabit, non solum po
nit ipsas produci, sed etiam modum quo a prima causa
oēs producuntur assignat. Modus aūt productionis ab
ipsomet ponitur. 44. cō. 12. meta. vbi reprehendit Auic. Cap 44.
non quia ponebat intelligentias produci a Deo, sed quia
ponebat ꝙ Deus cāret eas per modum nāæ. s. ꝙ ab vno
vnum tantum procedat. Posuit. n. Aui. Deū gloriosum,
qui pura actualitas est, intelligēdo se producere primam
intelligentiam, q̄ producta intelligendo Deum produce
bat secundam intelligentiā, intelligendo aūt se ſm id qđ
habet de actualitate producebat aīam primi orbis, intelli
gendo aūt se ſm id qđ habet de potentialitate produce-
bat orbem primum. & silr secunda intelligentia faciebat
vsq; ad vltimam, q̄ præsidet sphæræ actiuorum & passi
uorum. Reprehenditur ergo Auic. de hoc ꝙ vnum tm̄ Vbi supra
procedere a Deo īmediate dicebat. vn̄ dicit, non. n. est illic c. 44. parū
prouentus, neq; consecutio neq; actio, ita ꝙ dicamus ꝙ post principium,
vna actio sequitur vnū agentē. vbi apparet ꝙ propterea
apposuit (ly ita ꝙ vna actio) vt declararet modū produ-
ctionis se impugnare. Vn̄ & verę productionis modum
subiungit in verbis sequentibus dicens. tn̄. n. est illic cā &
causatum ſm q. dicimus intellectum est cā intelligentis.
Vbi scito ex Alberto. 12. meta. ꝙ contēplatio intelligen
tiarum, si veritatē inuenire quęrit, in eas vt operatiuas nō
speculatiuas tendat. sunt. n. essentialiter opifices vt earum
instrumenta corpora. s. & coelestia præseferunt. Inter ar
tes. n. talis inuenitur processus, ꝙ ars cōis et principalis spe
ciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiua
(partialiter saltim) prout diuersis modis est imitabilis. ver
bi gratia. ars militaris causat æquestrem & frenefactiuam
& alias hmōi vt sic, & sic & aliter imitabilis. omnes. n. in-
feriores artifices intuendo artem principalem et cōem ad
eius imitationem formant operationes suas proportio-

natas

natas illi. Deus autem gloriosus est ars prima & cōissima imitabilis ab oībus artibus specialibus, quales sunt oēs intelligentiæ. Vñ ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta p motum talem, qualis est motus saturni, causat artē intelligentiæ saturni, & vt alio mō imitabilis, puta p operationes tales quales sunt iouis, causat artem intelligētiæ iouis, & sic de aliis: causat dico non solum exēplariter, sed effectiue & totaliter. *Nota hanc diuinam declarationē.* Ars.n. vlis in humanis ideo non causat nisi partialiter & exemplariter artes spāles, quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nāq; ars vlis esset separata a materia p se subsistens ex se nō prohiberetur quin posset artes spāles sui imitatiuas effectiue producere. Vñ, cum ars diuina sit per se subsistens & summe efficax, nō requirit coagēs, sed sola intelligendo se vt pluribus modis imitabilem artes spāles orbium motiuas tanq̄ propriorum instrumentorum produxit. & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet q̄ sint subsistentes, & qđ sint non solū formæ intelligibiles, sed intelligentes. Oīs n. res immaterialis si est subsistens est intelligens s̄m doctrinam Arist. tertio de aia. t. c. 16. *T. cō. 16. & 15.* vnde cū Deus immediate producat plures artes spāles subsistentes, sequitur q̄ immediate producat plures intelligentias. ipsę.n. sunt essentialr̄ artes, & sic ibi est tantum causa & causatum sicut intellectum. i. ars cōis intellecta, est cā intelligentis artificis subseruientis. *In eo. com.* Confirmant hunc sensum verba sequētia quibus ait, q̄ nō est impossibile, vt id qđ est per se intelligētia & intellectum sit causa plurium entium s̄m qđ ex eo intelliguntur multi modi. Ars.n. diuina, quę est pura intelligētia & purum intellectum s̄m q̄ intelligitur a se practice pluribus modis, mirabilis plures artes producit. quarū cuilibet, quia quod concipit de arte cōi est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa, ideo subdit q̄ aliud est qđ concipit de primo motore motor orbis iouis, & aliud qđ cōcipit motor orbis saturni, et est causa in aia eius. s. q̄ operetur.

Confirmat quoq; hoc idē proportio inter intelligentias assignata ab ipso Com. ait.n. in com. 44. q̄ habitudo intelligentiarum aliarum ad primā est habitudo artium specialium ad cōem, ita q̄ sicut artes speciales perficiuntur & causantur a cōi in humanis, ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur a prima. *Ad primū.* ad primum in oppositum dr̄ q̄ agens dupliciter sumitur. Qñque proprie pro illo, q̄ ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abiicit a suba, & sic sumitur ibi ab Aristo. agens. sic.n. opponūtur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, q̄ in genere causæ efficientis causat, & sic agens cōius est mouente, vt patet ex. 7. metaph. com. 31.

Ad confir primam Com. 31. ad rōnem. Ad confirmationem primam dr̄ qđ & illud & similia intelligenda sunt de productione physica, s. p motum & mutationem. Silr̄ dicitur ad secundum. Ad auctoritates Commenta adductas & similes sibi dr̄ q̄ loquuntur de agente proprio dicto & productione physica, vel cōtra positionem Auic. q̄ vnum ab vno emanat. *Ad secundam rōnē.* Ad rationem secundam cōcessa maiore negatur minor. stat.n. apud Arist. Com. & S. Th. & veritatem aliquid esse ab alio effectiue, & tñ esse necessarium ex se. ad cuius euidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est. Possibile ex se est id qđ habet in seipso potentiam ad nō esse. patet ista ex terminis. ideo.n. aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum, quia habet in se ipso potentiam ad non esse. si n. careret potentia ad non esse impossibile esset ipsum non esse, & sic necessariū esset illud esse. secunda propositio est. Id solum habet in seipso potentiam ad non esse, cuius aliquid habet potētiam ad aliud esse. patet ista ex eo q̄ nulla potentia p se primo appetit non esse: omnis.n. appetitus per se tendit ad aliquod esse. sed quia cum illo ad qđ tendit non potest stare esse quod habet, ideo ex ɔ̄ñti appetit non esse: q̄ est priuatio formæ, q̄ habet. Sicut materia aquę per se primo appetit formam ignis, sed quia cum forma ignis non pōt simul stare aquæ forma, iō ex consequēti appetit priuationem formæ aquæ, q̄ habet. potentia ergo omnis appetens nō esse prius natura appetit aliqđ aliud esse. Notāter autem dixi in hac propositione (cuius aliquid habet potētiam) qm̄ non totum appetit aliud esse sed pars potētialis. non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia. tertia propositio est, necessarium ex se est illud qđ caret potentia ad esse & non esse. patet ista ex termini, quinto meta. tex. com. 6. Necessarium.n. est quod impossibile est aliter se habere. *T. com. 6.* q̄ autem caret potentia ad esse & non esse impossibile est aliter se habere. omnis.n. successio, quæ dicitur sic, ad aliter se habere fit per posse hoc esse perdere & aliud acquirere quarta propositio est q̄ nec intelligētiæ, nec corpora cœlestia habent aliquid sui qđ sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligētias est per se nota qa sunt simplices formæ, quo ad corpora cœlestia vero secundum Auerroim silr̄ dicendum est, qa sunt subæ simplices apud ipsum. s̄m autem S. Th ex eo est vera q̄ materia cuiusq; eorum non est capax nisi formæ, q̄ habet.

Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis patere potest q̄ s̄m veritatem intelligētiæ & corpora cœlestia sunt necessaria ex se arguendo sic. Omne carens potentia ad esse & nō esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carent potētia ad esse & non esse. *Necessariū non inconuenit esse ab alio.* ergo &c. Cum hoc tñ stat q̄ sint effectiue ab alio. potest enim vnum necessarium esse effectiue ab alio necessario, vt dicitur octauo physi. tex com. 15. & quinto metaph. tex. com. 6. *T. cō. 15. T. com. 6.* Vnde intelligentiæ & corpora cœlestia dupliciter sunt necessaria & ex se & ab alio ex se quidē formaliter & intrinsece, ab alio vero effectiue & extrinsece.

Vnde Commen. 12. meta. com 41. dicit. q̄ non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium vero ex alio nisi motus, & non dicit impossibile est aliquid esse necessariū esse ex se & ex alio. *Com. 41. Nota verba hæc optima.* & cum hoc inspexeris, fugabuntur oēs dubitationes inter dicta eius in de suba orbis, & hic reputauit.n. impo le nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcise. peo nunc sufficiant hæc.

Omne autem, quod recepit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius, & hoc quod receptum est in eo est actus eius: ergo oportet q̄ ipsa forma uel quidditas, quæ est intelligentia, sit in potentia respectu esse qđ à Deo recipit, & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis: non tamen forma & materia nisi æquiuoce, unde etiam pati recipere subiectum esse & omnia huiusmodi, quæ uidentur rebus ratione materiæ conuenire æquiuoce conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de anima Commentator dicit.

In hac quinta particula declaratur talis conclo, intelligentiæ sunt compositę ex actu & potētia, quo est & qđ est, sic, omne qđ recipit aliquid ab alio effectiue est compositum ex recipiente potētia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, s. esse a Deo: ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potentia & actu. *Com. 14. circa principium.* Maior ex eo patet q̄ nihil est in seipso Minor aūt ex præcedentibus nota est. Et q̄uis sic sit q̄ in intelligētiis inueniatur actus & potentia, non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia q̄ forma & materia. vn de pati recipere & subiici & similia, quæ sunt passiones materiæ, æquiuoce in inferioribus & superioribus reperiuntur. Alia.n. est rō recipiendi ibi & hic: ibi absq; omni motu & materiali conditione, in istis vero non nisi cum motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Cōmen. testatur tertio de anima com. 14.

Et quia ut dictum est intelligentiæ quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas uel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura. & propter hoc a quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est & quod est, uel ex quo est & essentia, ut Boethus dicit. *Com. mag. circa princi. c. 14. in princ.*

Assignat rationem, quare intelligentię dr̄ compositę ex quo est & qđ est. omne compositum ex quidditate, quę est ipsum suppositum, & esse, est compositū ex quo est & qđ est: intelligentiæ sunt cōpositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistūt: ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta. *In libro de hebdomadibus cap. 2.*

An esse & essentia distinguantur, & sint compositæ.

Circa supradicta duę dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis exñtię & essentia distinguantur realiter. Scda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia. Circa primam tria agenda sunt. primo ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio S. Tho. Tertio rñdebitur argumentis in oppositum.

Scot 3. di-stin. 6. q 1.

Quo ad primum Sco. in Tertio senten. dist. 6. q. 1. opinatur esse actualis exñtiæ & essentiam rei esse idē realiter, licet distinguantur ex nã rei. sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est, sicut nec albedo distinguit̃ a suo mō intrinseco (gradu. s.) vt tria vel vt quatuor. Ad probandum aũt hoc, licet adduci possent rōnes Sco. quia tñ vnionem nãæ humanæ cum supposito diuino concernunt, decem rōnes inductas ab Anto. trombeta in quolibeto suo nunc recitandas primo censui. Primo arguit vt ipse dicit contra fundamentũ Thomę sic, manente eadem ratione manet idē effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est ꝑꝑ indifferentiam essentiæ ad esse & non esse. nã, vt dicunt, lapis est in potentia vt sit & non sit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est ꝙ est consimilis indifferentia esse ad esse & nō esse. esse. n rosę in hyeme non est, in vere aũt est. consimilis etiam indifferentia est essentiæ ad essentiam & non essentiã. essentia nãq; creaturæ ab æterno non est. ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab exñtia, ꝙ est ridiculum. Præterea, qñcũq; sunt aliqua duo essentialr ordinata & realiter distincta, prius pōt sine contradictione fieri absq; posteriori: sed essentiã non pōt fieri sine exñtia. ergo. minor patet. quia essentia particularis q̃ sola sit necessario est exñs. Præterea, quæcunque distinguuntur realiter se habẽt sicut res & res: sed essentia & exñtia non se habent sicut res & res: ergo &c. patet ista, quia res proprie loquẽdo conuertitur cũ ente in actu actualitate exñtiæ. Præterea. nulla res componit cũ sua realitate. ergo nulla quidditas differt realiter a sua existentia. tenet ꝯña, quia existentia est ipsa realitas rei, nihil. n. aliud est dicere rẽ esse realiter q̃ existere, et ecõuerso, antecedens aũt est de se notum. ridiculum est. n. dicere ꝙ aliquid componat cũ sua realitate. Præterea. homo verus non componat cũ sua veritate, nec homo affirmatus cum sua affirmatione: ergo quidditas non cōponit cum sua existentia. ꝯña patet ex eo ꝙ rei existentia nihil aliud est q̃ positio veritatis & affirmatio eius. antecedens aũt oppositum nō videtur bene intelligibile. Præterea. existentia & essentia hñt idem contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. ꝯña est nota. añs vero manifestatur esse ex eo ꝙ nihil est qd' priuet esse, quin priuet essentia, nec est aliud nihil priuans esse, & aliud nihil priuans essentia. Præterea. hō in potentia non componit cum hoīe in actu. ergo essentia & exñtia non componunt, et ꝯñr non realiter distinguuntur. ꝯña relinquitur per se nota, quia essentia est in potentia exñtia vero est actualitas eius. Antecedens vero patet ex eo ꝙ actus & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens & ꝑficiens, sicut verum & pictum diuidunt aĩal, vt Commenta. dicit. 9. meta com. 7. homo ergo in potentia cũ non sit homo simplr cum sic homo in actu solam condōnem distrahentem perdit positum sub condōne perficiente, & sic nullam compōnem habet cum hoīe in actu. Præterea, esse exñtiæ, si est distinctum realiter a quidditate, non est subã, nec accidens. ergo. probatur añs, ꝙ. n. non sit accidens vt concessum ponatur. Q. aũt non sit substantia, probatur, quia aut est materia, aut forma, aut cōpositum. nullum illorum est apud Thomam. ergo &c. Præterea. exñtia & essentia distinguuntur realiter. ergo in qualibet gñatione substantiali sunt duo termini totales & duo termini formales cōsequens est impossibile. ergo &c. ꝯña probatur quo ad vtrãq; partem supponendo duo. Primum est ꝙ compositum per se vnum sit ex ꝑ se actu, & per se potentia ex octauo meta. vbi nullam causam nouit Arist. quare compositum substantiale est per se vnũ, nisi quia materia est per se potentia, forma vero per se actus. Secundo supponitur ꝙ essentia est per se potentia, existentia vero per se actus. Ex quibus cōcluditur ꝙ id, ꝙ resultat ex esse & essentia, est per se vnum. quo dato sequitur qd' erunt duo composita per se vnitatem hñtia, quorum alterum erit compositum ex materia & forma, alterũ ex esse & essentia: & cum vnũquodq; per se vnum natum sit terminare generationem, ergo in gñatione erunt duo termini totales, & sic patet prima pars. Erunt etiã duo termini formales, s. existentia, & forma substantialis: ꝙ etiam probatur sic. terminus formalis gñationis est id, quo aliquid generatur: sed tam exigentia q̃ forma est id, quo aliquid generatur. ergo &c. probatur minor sic. eo modo, quo aliqd est ratio essendi est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi: ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, eo modo, quo aliquid generatur eo modo est: sed per te ipsum compositum non gñatur per esse sic, ꝙ esset sit terminus gñationis: ergo non habebit esse per ipsum esse. consequens est falsum. ergo altera præmissarũ. non maior. ergo minor. Præterea. ex existentia & essentia fit ꝑ se vnum. ergo datur processus in infinitum in essentiis. consequens est impossibile. ergo &c. Antecedens patet ex p̃cedenti rōne, & probatur sic. Nam sicut ex materia & forma resultat tertium ꝑ se vnum, quia illa est per se potentia. hæc ꝑ se actus, ita ex existentia & essentia, cũ etiam existentia sit per se actus et essentia ꝑ se potentia. eadem. n. ratio est. consequentia autem probatur, quia si ex esse & essentia fit tertium per se vnum, cum illud iterum distinguatur a sua existentia componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se vnum, & iterum arguitur eodem mō de illo, & sic in infinitum. Hæc de primo.

Antonius trombeta in quolibet tertio. — *Secundo.* — *Tertia.* — *Quarta.* — *Quinta.* — *Sexta.* — *Septima.* — *Com. 7.* — *Octaua.* — *Nona.* — *7. cõ. 15.* — *Decima.*

Quo ad secundum opinio S. Tho. ab eo posita in secundo contra Gent. c. 52. est, ꝙ in omni creatura quidditas & eius esse actualis exñtiæ distinguuntur realiter. & licet hæc conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi. Prima est, omnis essentia creata habet aliqd sibi realiter coniunctum præter suũ esse: nullum esse irreceptum habet aliquid sibi annexum præter se: ergo nullum esse irreceptum est essentia creaturæ, & consequẽter esse & essentia non sunt idem. esset enim ipsum esse irreceptum si esset idem essentiæ, sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substãtiis loquendo. Maior est nota ꝑ se. sor. enim præter suum esse habet quãtitatem, albedinem & similia. similiter substantiæ separatæ vt nũc supponimus habent aliquod accidens. (puta actum intelligẽdi saltem.) Minor vero declaratur ex eo ꝙ si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis. sed prætisa causa quare esse habeat aliquid præter se annexum est, quia esse est receptum in alio, in quo pōt recipi aliud, ꝙ patet ex hoc ꝙ esse substantiale sor. & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur, nisi quia vtrũq; recipitur in sor. sunt. n. tantum vnum subiecto. cum ergo esse non erit receptum non remanebit aliquis modus quo pōt habere aliquid sibi annexum. Confirmatur hoc, quia esse subãle sortis, aut adunatur cum aliis præter se idẽtice, & hoc est manifeste falsum. esse. n. substantiale sor. non est esse album aut sicut potentia & actus, ita ꝙ esse subãle sit potentia & accidentale actus eius: & hoc nō, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subm alterius, cũ sit vltima actualitas. remanet igitur ꝙ ea rōne adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio. & iō sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, ꝙ sit. s. receptum, aufertur etiam ꝙ possit hr̃e aliquid sibi annexum, et hoc est ꝙ Boethus dicit in hebdomadibus, ꝙ ipsum ꝙ est aliquid habet sibi præter se coniunctum, ipsum vero esse nihil. Scda ratio ad idem est. Omne esse irreceptum est infinitum simplr: nullum esse creaturæ est infinitum simplr: ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum ergo distinguitur ab essentia &c. minor est per se nota. maior probatur sic. omne purum esse est infinitum simplr: omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse. n. ideo est limitatum qa non est purum, sed Prædicamentis mistum.) esse. n. limitatur per naturas p̃ntales, a quibus si depuretur omni finitate carens infinitum oīno restabit. Minor vero etiã patet ex præcedenti rōne, & ex rōne facta supra in textu.

Opinio S. Tho. secundo contra Gent. cap. 52. — *Prima ra.* — *Cap. 2. pro positi. secũda rõ.*

Et adhuc

Et adhuc exemplariter declaratur, albedo si ponatur nõ recepta in aliquo est pura albedo, & nihil haberet nisi se cantum, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarũ est non.n. põt a sano intellectu imaginari albedo separata diffinita ad aliquem modũ albedinis. omne.n. ꝙ est per se tale habet oẽm perfectionem possibilem illi naturę, sicut homo separatus apud Plato. habet oẽm perfectionem possibilem naturæ humanæ. Nec valet id qđ Anto. trom- a.d.3.q.4. beta contra hoc dicit sumptum ex Scoto. 2. senten. dist. 3. q. vltima, ꝙ si albedo esset separata, & haberet oẽm perfectionem possibilem tali spẽi, sequeretur ꝙ albedo esset infinita simplr, quia haberet perfectionem infinitorũ indiuiduorum possibiliũ esse sub specie albedinis Hoc inq̃ nihil valet, qm̃ sicut infinita indiuidua albedinis etiam simul posita non sunt ꝑfectionis infinitæ simplr, cum sint limitata ad spẽm albedinis, ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simplr, sed in tali specie.

Tertia rõ. Tertia ratio est ista, id qđ cõuenit naturæ specificæ absq̃ omni causa effectiua distinguitur realiter ab eo qđ conuenit illi non nisi per aliq̃ causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniũt rei absq̃ omni causa effectiua, existentia autem non conuenit rei nisi per aliqđ efficiẽs. ergo prædicata quidditatiua & exñtia rei distinguuntur realiter. maior est p se nota. Minor etiam quo ad secundã partem est clarissima. quo ad primã vero declaratur sic. seclusa omni cãlitate effectiua respectu eorũ, quæro an ista sit vera. rosa est sub͞ba corporea. si sic, habeo intentum. si non, ergo rosa absolute sumpta nõ est in prato, & p̄dicata primi modi pñt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatur a diffinito, quæ oĩa non sunt imaginabilia &c.

Videas huius doct. cõmentatoris in 2. poste. ca 4. circa princ. ſcdo contra Gẽ. c. 52. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata. Platone s. Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetho, Hylario, Alberto & eorum sequacibus, licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo.

Quo ad tertium r̃ndetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicit̃ præmittendo ꝙ arguens non vidit S.Th in fonte. vt.n apparet ex secundo contra Gen. vbi ex intentione septem rõnibus fundat suam opinionẽ seu positionem, ratio assumpta ab arguente non noĩatur inter illas: vnde peccauit imponẽdo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nr̃æ, licet illa rõ ex dictis S.Th. 1.d.8. q.4. art.2. primo sen. dist. 8. q.4. ar. 2. elici possit (vbi tñ de hac re nõ tractat) & est formanda sic rõ illa, essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & nõ esse, ergo distinguitur realiter a suo esse. Nec valet r̃nsio sua dicens, ꝙ in antecedente oportet addere ꝙ essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate exñtiæ (quia hoc est voluntarium.) Distinctio. n. realis est inter mãm & formam, quas pħi non dubitant hr̃e eandem realitatem existentiæ, cum ex eis ponant vnũ per se fieri. Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dr̃ qđ falsum est, ꝙ esse sit indifferens ad esse & nõ esse & essentia ad essentiam & non essentiam. nihil n. est indifferens ad aliqua duo, quorum alterum sibi determinat in sua diffinitione, cõstat autem ꝙ esse est de intellectu esse et essentia de intellectu essentię. Q̃ aũt esse rosæ in hyeme non sit, sed in vere. hoc iõ est, quia essentia rosæ, cui semper sua prædicata quidditatiua adsunt ad actum essendi non peruenit, & non iõ quia ipsum esse sit indifferens. Cum aũt addit ꝙ essentia est indifferens ad essentiam & nõ essentiam, quia non est ab æterno, non videtur intelligere vocem propriã. Ex negatione.n. actus essendi ab æterno bene sequitur ꝙ rosa sit indifferens ad esse & nõ esse, sed non ꝙ sit indifferens ad rosam & non rosam. vt.n. dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue nõ sit, semper est rosa & semper est sub͞ba corporea &c. (si aliquo termino mensuræ in his vti licet.) Ad scd̃m negatur vtraq̃ præ- Ad scd̃m missa & maior quidẽ supposita ostensa est esse falsa minor vero ostenditur in Christo, in quo humanitas absq̃ Ad tertiũ. creata existentia actuali est. Ad tertiũ negatur maior ad intellectum arguentis. non. n. requiritur ad distinctionem realem ꝙ vtrũq̃ eorum habeat propriam existentiam. Ad quartũ Ad quartum dr̃, ꝙ sicut esse est duplex. s. existentię & essentiæ, ita duplex est realitas, essentiæ & exñtiæ. & licet nulla res componat cum sua realitate essentiæ, tñ cũ hoc stat ꝙ componat cũ realitate existentiæ. vnde essentia hominis absolute in reali prædicamento substantiæ. s. reponitur. posita aũt in rerum natura sit realis realitate exñtię.

Ad quintũ Ad quintum dr̃ eodem modo, quia etiam verum conuertitur cum ente & re. vnde simplr homo duplr est verus. s. veritate essentiæ & exñtiæ. homo verus veritate essentiæ non componit cũ tali veritate, quæ nihil aliud est q̃ fundamentalis conformitas ad sua p̄dicata quidditatiua, componit aũt cum sua veritate existente. i. cum esse ꝙ fundat hanc veritatem, homo est simplr dicitur de affirmatione. Ad sextũ. Ad sextum negatur antecedens, cuius probationis vtrũq̃ assumptum est falsum. Cum.n. quot modis vnum oppositorum dr̃ tot dicatur & reliquorum (in primo topic.) Cap 13. sicut ens duplr dicitur, s. ens quidditatiuum & existentiæ, ita non ens seu nihil dicitur duplr. s. nihil quidditatiue & nihil existenter. hõ.n. absolute sumptus cũ sit in prædicamento sub͞bæ est ens quidditatiue, non tñ extra nihil oppositum actuali existentię. & iõ aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud ꝙ opponitur existentię actuali &c. & simr alia est negatio essentiæ, & alia est negatio exñtię Ad septimum negatur cõ- Ad septimum. sequentia. nõ.n. idem est dicere hõ in potentia componit cum hoie in actu, & essentia componit cum existentia. prima.n. est falsa, quia idem non cõponit cum seipso, secunda aũt est vera, quia extrema realiter distinguuntur. vnde non est eadem proportio existentiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hoiem in potentia. Inter prima.n. est proportio potentiæ receptiuæ ad actũ, & distinctio realis vtroq̃ extremo posito extra cãs suas, inter secunda vero nõ, sed est proportio eiusdem ad seipsum ſm diuersas sui dispositiones simul incõpossibiles. s. esse in potentia & esse in actu. Ad octauum negatur antecedens: Ad octauũ in hoc eodẽ cap. existentia.n. substantiæ est substantia, & exñtia accidentis est accidens & (vt supra patet) exñtia substantiæ non est materia, nec forma, nec cõpositum, sed actualitas oĩum eorum, & sic est reductiue in genere substantiæ. Sed contra hoc instat arguẽs sic, omne, ꝙ est reductiue in genere reponitur in eo vt principiũ ipsius: sed esse non est principium substantiæ: ergo nõ est in genere substantiæ reductiue. Ad hoc dr̃ ꝙ cum esse sit vltima actualitas rei, & vltimum in gñatione sit primum in intentione, esse erit in genere substantiæ vt principium formale vltimatũ ipsius substantiæ. per hoc.n res reponitur in genere substãtiæ, quia est capax esse substantialis. etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumũtur ab ordine ad ipsum esse. C. 6 q. 3. Ad nonum negatur ɔ̃ña. Ad cuius ꝓbationem dicitur, ꝙ primum suppositũ male intellectũ Ad nonũ. adducitur, eo ꝙ Arist. 8. meta. tex. com. 15. quem arguẽs T. cõ. 15. adducit non dicit ꝙ ex ꝑ se potentia, & per se actu resultet vnum tertium, sed qđ ideo habẽs partes est vna, quia altera est actus, altera vero potẽtia, & intelligendum est, (sicut supra declaratum fuit) si ad cõpositionem realem In hoc eodẽ cap. referatur. s. ꝙ altera pars pura potentia, eo ꝙ ex duobus actibus non fit tertium per se vnũ: modo quidditas rei & existentia eius non se habẽt. sicut pura potentia & actus, nec sunt partes vt patet. vñ auctoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse, ꝙ ex esse & essentia fiat tertium per se vnum, & consequẽter probatio cõsequentiæ quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem vero consequentiæ quo ad secundam partem dr̃ ꝙ non inconuenit generationem hr̃e duos terminos formales difformiter. vnum primo, alterũ secundario. terminus formalis gñationis primus est forma, secundarius aũt esse. sicut per oppositum creationis terminus formalis primo est esse, secundarius vero forma. & hoc mõ conceduntur argumenta.

Q̃ si intendat probare ꝙ esse sit terminus gñationis primo, r̃ndetur & dicitur ꝙ id qđ assumit s. eo modo quo aliquid est rõ essendi est rõ generandi, falsum est: licet.n. sit verum ꝙ id qđ est rõ essendi sit cõ rei, ꝙ generetur, non tñ est verum ꝙ eo modo, quo est rõ essendi, sit rõ generandi. & rõ est, quia res per gñationem non exit de non esse oĩno ad esse, sed de priuatione ad formam, vt dr̃ Primo Phy. s. creationis.n. est propriũ vt res transferat de T. cõ. 75. non esse oĩno ad esse: quo sit vt esse, ꝙ est primo rõ essen-

di, merito sit & primo rõ primæ productionis, quæ est creatio. & forma, q̃ est secundario rõ essendi, sit prima rõ *T. cõ. 66. & 67.* secundæ productionis, gñationis. s. vnde & Primo Physic. principia gñationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rõnis. n. est maior. alius itaq; est modus, quo res generatur, et alius, quo est: est. n. per formam secundario, per se autem primo, gene*Ad decimum secundum dubiũ.* ratur vero econuerso. Ad decimum patet responsio ex dictis. falsum enim est antecedens.

S. vt intelligentia sint composita ex actu & potentia. Circa secundum dubium sciendum est cõem philosophorum sniam esse intelligẽtias alias a prima nõ esse actus omnino puros, sed admistionẽ in se potentiæ habentes. verũ diuersitas inter eos magna est de mõ, quo hęc duo, actus s. & potentia eis insunt. Et vt reliquos omittamus, *opinio Sco. 1. d. 8. q. 2.* ne limites intentionis nr̃æ egrediamur, Sco. in primo sen. dist. 8. q. 2. opinatur oẽm creaturam esse compositam ex actu & potentia hoc mõ, quia quælibet creatura cũ non sit nihil, oportet q̃ habeat aliq̃ actualitatẽ. & cum sit definita ad tale genus vel spẽm seu gradum perfectionis, oportet q̃ habeat in se negationẽ alterius pfectionis possibilis reperiri in latitudine entis, & sic sit possibilis quęqd enim est ens & caret aliqua pfectione in ente possibili est simplr possibile. & sic quęlibet res est composita ex actu & potentia obiectiua, ex eo. n. q̃ est habet in se actum, ex eo vero q̃ est ens possibile habet in se potentiã: possibile nãq; a potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actua non possibilis, i. non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui, intelligentiæ apud ipsum erunt cõpositæ ex actu & potentia obiectiua tãtum, quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

S. Tho. aũt ex fundamentis in dubitatione præcedẽte positis opinatur intelligentias & q̃libet creaturam esse cõpositas ex actu & potentia, sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse. s. & essentia. nec oportet repetere proba*Ratio Sco. vide supra.* tiones, sed soluere rõnem Sco. q̃ ibidem facit cõtra hoc. Arguit. n. sic, si in qualibet creatura est cõpositio ex duabus rebus accipio altera illarũ rerum componentium: & quæro an sit simplex, an cõposita: si simplex, ergo non quælibet res creata est cõposita: si cõposita iterum quęre*R̃ndetur.* tur de partibus eius, & sic in infinitũ. Ad hoc facillime rñdetur. procedit n. argumentum ex malo intellectu positionis nostræ. cum nãq; dicit q̃ quodlibet aliud a Deo est compositum (ly quodlibet) distribuit nõ nisi pro his, *9. Metaph. T. cõ. 17.* quæ vere sunt & proprie esse hñt, quæ apud Arist. & veritate sunt sola subsistentia. oẽ ergo suppositum tam substantiale q̃ accidentale (si sic loqui licet) est cõpositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate. s. & esse. lortis. n. quidditas (vt declarauimus) distinguit realiter a suo esse, & huius albi albedo distinguit realiter a sua propria *In. q. præcedenti.* existentia, vt ex dictis patere põt. Non. n. sumus adeo insensati vt dicamus oẽm entitatem qualitercũq; esse cõpositã. cõponentia. n. vltima in resolutione qs dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igit in proposito intelligentias cũ subsistant hr̃e in se quidditatem & exñtiam adunatas vt potentiã & actũ, & sic cõpositas esse ex duabus rebus realiter distinctis Sco. aũt sniam tenere potest suam absq; alterius læsione, sed linguam coercere debet.

Q̃m plurificentur intelligentiæ. *Et quia in intelligentiis ponitur potentia, & actus, non erit difficile inuenire multitudinẽ intelligentiarum: q. esset impossi-* *C. mag. circa fi.* *bile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Cõ. in tertio de Aĩa, q. si natura intellectus possibilis esset ignorata nõ possemus inuenire multitudinem in substãtiis separatis. est ergo distinctio earum adinuicem scd'm gradum potentiæ & actus, ita q. intelligẽtia superior, quæ plus propinqua est primo habet plus de actu & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc cõpletur in aĩa humana, quæ tenet ultimum gradũ in intellectualibus substantiis.* *C. 5.* *unde intellectus potẽtialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima, quæ tenet ultimũ gradum esse sensibili ad* *3. de aĩa. T. cõ. 14.* *formas sensibiles, ut Cõm. tertio de aĩa dicit. & iõ Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictũ. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia, iõ efficitur intantum propinqua rebus materialibus ut res materialis trahatur ad participandũ esse suum, ita q. ex aĩa et corpore resultat unũ esse in uno cõposito, q̃uis illud esse prout est aĩæ. non sit dependens a corpore, & iõ post istam formã, quæ est aĩs. inueniuntur aliæ formæ, plus de potentia hñtes & magis propinquæ materiæ, intantum q. esse earũ sine materia nõ est, in quibus etiã inuenitur ordo & gradus usq; ad primas formas elementorũ, quæ sunt propinquissimæ materiæ. uñ nec aliq̃ operationem hñt nisi secundum exigentiam qualitatũ actiuarũ & passiuarum & aliorũ, quibus materia ad formã disponitur.*

In hac sexta & vltima parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agẽs primo proponit duas concl'ones. Quarum prima est, q̃ s̃m fundamenta p̃dicta non est difficile inuenire pluralitatẽ intelligentiarũ. Secunda est, q̃ absq; talibus fundamẽtis impoĩe est inuenire in eis pluralitatem. & hoc quidẽ non nisi auctoritate Cõ. 3. de aĩa. com. 14. Probatio vero primę concl'onis est, quia q̃ñcũq; est aliqd' medium per participationem vtriusq; extremi plurificatur penes maiorem participationẽ vnius & minorem alterius. v. g. imponatur nomen coloribus mediis & vocentur A: tunc A q̃a est inter albedinẽ & nigredinem medium p participationem multiplicat in plures spẽs, puta pallidum, croceum, citrinum, pp maiorem appropinquationem ad albedinẽ & recessum a nigredine, & econuerso. sed intelligentia est q̃d medium s̃m præhabita inter duo extrema, s. actum purum & purã potentiã, participans nãm vtriusq;, q̃a habet actũ coniũctũ potentiæ: ergo intelligẽtias plures esse ex hoc fundamẽto facile p̃pẽdi põt, s. ex eo q̃ sunt cõpositę ex actu et potẽtia.

Ad horum euidentiã est sciẽdum, q̃ in latitudine entis sunt duo extrema. s. Deus gloriosus actus purus oĩno, & materia prima pura potentia oĩno, reliqua oĩa sunt intermedia, vtpote habentia actũ & potentiã. & attenditur eorum essentialis seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationẽ ab extremis. quia. n. aliqd magis sapit nãm actus q̃ aliud & illud q̃ aliud, iõ plura sunt & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationẽ ad extremum nobile. s. actũ purum. quãto. n. res est actualior, & minus potentialis tãto nobilior: oẽs igitur formæ intermediæ participant actũ & potentiã. Sed inter eas q̃dam tm̃ actualitatis sortitæ sunt, vt adeo propinquę sint actui puro, q̃ p se absq; mã subsistant vtpote ab ea valde elongatæ, non tñ sine admistione potentiæ, cuius puritas est ratio mãæ q̃ sit extremum, & inter has tanta latitudo est s̃m maiorem et minorem participationẽ actus & potentiæ, vt vltima earũ tantum potẽtialitatis habeat q̃ mãm informet (aĩa. s. intellectiua.) hæc. n. inter oẽs formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro, propter qd' contingit q̃ adeo appropinquat alteri extremo, vt mãm ipsam recipiat, & ad eius esse trahatur. Aliæ aũt formæ tantum potentialitatis hñt, q̃ a mã dependent in esse & fieri, inter quas etiã magna latitudo inuenit, dum quædam quibusdã actualiores sunt. Q. ex operibus cognoscere potes (opatio. n. facit cognoscere formã) vnde formæ elementorum, q̃ sunt maxime potentiam hñtes, vtpote mãæ propinquissimæ nullius sunt principia operationis nisi p mãles. qualitates. s. caliditatem, frigiditatẽ. Formæ vero mistorum, vtpote eleuatiores a mã altiori modo operantur, sicut addamus trahit ferrum non rõne caliditatis aut frigiditatis, sed ex nãæ proprietate. Formæ autem animalium longe actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

Ex his non solum percipitur q̃ facilis sit additus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendã, sed etiam q̃ impossibile est fingere illã absq; hoc fundamento. Q̃uo. n. latitudo põt inueniri in eo quod actu & potentia caret? Cõe est nãq; oĩbus extremis. si extrema sunt, latitudinẽ in seipsis non cõpati. essent. n. vltima & non vltima, vt de se patet, & iõ oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, q̃ vtriusq; extremi nãm sapiant. Et quia intellectuale nãm, q̃ ex hoc q̃ intellectualis est, scimus actualitatem hr̃e, non cognosceremus hr̃e potentiam admistam nisi videremus aĩam nostram illam hr̃e cum potentia eq̃ uoce dicatur de potentia rerũ intellectualium, & de po-

tentia

3. de an. c. 5. fi.

tentia rerum sensibilium, & sine potentia non põt intelligi multitudo subarum intellectualium. ideo Cõmẽtator ait: ꝙ si non esset nota nã intellꝭ possibilis, non possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Notãda sunt in hac litera tria. Primum est hoc quod ex dictis Cõmentatoris adducitur, ꝙ si nõ esset nota natura intellectus possibilis non possemus scire pluralitatẽ in substantijs immaterialibus. Secundum est: ꝙ sanctus Thomas non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiæ participem, vt forma materialis sit, sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ. Tertium est, quia dicit animæ & corporis esse vnum & idem esse, quod est indepẽdens a corpe. Primo dicto videtur obuiare processus Aristo. 12. metaphy. tex com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum cõcludit, & nullo modo meminit actus & potentiæ. Sed hoc recte intelligentibus non obstat: Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarũ intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales differunt tamen ratione, adeo vt ad diuersas scientias pertinet ſm Cõmentatorẽ. 12 Metaphysicæ com. 6. & ideo ex pluralitate motuũ q̃uis pluralitas motorũ vt sic concludi possit, non tamen pluralitas subarum intellectualiũ vt sic. Intendunt igitur Auerrois & S. T. ꝙ intelligentiarum inquantũ intelligentiæ sunt multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis licet earum inquantum motrices sunt orbium ex suorũ effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito ꝙ venatio illa supposita notitia habita in libro de anima, vbi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualium possis quærit ex numero motuum quot sunt. Quod autem tibi supponatur motores proprios orbiũ habere potẽtiam admistã, potest persuaderi ex eo quod supponitur ibi. s. motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus, ita vt vnus vnũ tantũ moueat orbem. Et si stella adderet vel non moueret vel tardius. vt dicitur. 2. cœli. tex. com. 71. Talis. n. proportionis seu cõmensurationis cũ alterũ extremum sit res materialis. s. orbis, reliquũ extremũ a potentia oĩno denudatum putandũ non est immo a sano intellectu nõ est intelligibile.

T. c. 43. An notitia intellectus possibilis ducat nos in pluralitatẽ substãtiarũ abstractarum.

Com. 6.

T. c. 71.

Propter secundũ intelligendũ est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibiliũ. s. & sensibilium. Ordo sensibiliũ materials est materiã sibi necessario vendicans. oẽs. n subæ sensibiles materiam habẽt, licet diuersimode, vt dr̃. 8. meta. tex. com. 3. 12. Ordo intelligibiliũ immaterialis est, & a materia nõ dependens. intelligibile enim est vnũquodq; per separationẽ a materia, vt dicitẽ 3. de aĩa. tex. com. 11. Cũ ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens oẽs vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios. ipsa. n. ad illud genus pertinet. Cũ vero sit sub forma ĩtelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit. & trahi dicitur ad id, quod capacitatẽ eius transcẽdit. s. esse rei a se non depẽdentis, & qa supremum infimi attingit infimum supremi sc̃dm doctrinam Dionysii in libro de cœlesti hierar. cap. ideo supremum inter sensibilia homo. s. seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis. s. animæ intellectiuæ, & eius esse participant. & propter hoc dicitur ꝙ materia trahitur ad esse eius: eleuatur enim materia ad superius.

Quo aĩa sensibilibus si sit particeps potentiæ immaterialis est. s. T. c. 3 & 12 & 14. T. c. 11.

Ad euidentiam tertij adducendæ sunt relationes Scoti contra hoc dictum sancti Thomę, vt magis veritas elucescat. Sco. in quolib. q. 9. & 4. sen. distin. 43. q. 1. sex motiua contra hoc facit, quorum aliqua recitantur ab Antonio trombeta. in. q. vtrum corruptũ per potentiam diuinam possit idem numero redire, in qua tã ipse q̃ Sco. vbi supra. S. T. opinionem non suã attribuunt de eo qđ ibi quærit & hoc quia locuti sunt nõ tota lege perspecta & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enunciant.

Vtrum esse aĩæ sit aliud ipsius corporis Sco. quoli. q. 9. 4. d. 43. q. 1. Primo.

Arguit ergo primo in proposito sic, esse animæ & hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. consequens est cõtra. S. T. prima parte. q. 89. vbi dicit, animam habere perfectiorẽ statum in corpore q̃ extra. cõsequentia autem ꝓbatur, quia nihil habens idẽ esse, ex hoc solo est perfectius ꝙ aliquid cõicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc. cõicare enim, licet supponat perfectionem in cõicante, non tamẽ dat illam ei, modo anima in corpore si semper retinet idẽ esse, nihil in corpore plus habet, nisi ꝙ cõmunicat eẽ suũ corpori, ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata.

Et confirmatur, quia ex hoc solo ꝙ causa non cõicat aliquid nullam imperfectionem acquirit. ergo anima non est imꝑfectior separata, si idem esse retinet nihil enim amisit nisi sui cõicationem corpori. *Confirma.* Præterea anima habet idem esse cum homine, ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Cõsequens est falsum, consequentia vero probatur, quia quæcunq; habent omnino idem esse sunt æque perfecta in essendo, vel saltem id cui cõicatur illud esse nõ est perfectius in essendo cõmunicante. *Secundo.* Præterea homo vt homo est tertium ens realiter distinctum ab vtraq; sui parte. s. anima & corpore: ergo homo habet proprium esse aliud ab esse partium & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet cõsequentia quia distinctum ens debet habere distinctum esse. *Tertio* Præterea esse hominis in morte corrũpitur, esse aũt animæ nõ corrum, itur: ergo esse animæ & hominis nõ sunt idem consequentia plana est, & antecedens probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse cõpositi. s. hominis, ita corruptio ad non esse ipsius. *Quarto* Præterea. Homo post mortem non manet, ergo nec esse eius. Tunc vltra. esse hominis non manet post mortem, ergo esse animæ & hominis non est idem, cum esse animæ remaneat. processus totus clarus est, excepta prima consequentia, quæ probatur, ex eo ꝙ nullius actuale esse inuenitur, cũ illud cuius est non inuenitur. *Quinto* Præterea in homine est alia forma præter animam, ergo in eo est aliud esse præter esse aĩæ. consequentia est nota. qa quælibet forma habet proprium esse. antecedens vero alias probatum est. *Sexto*

Antequam argumenta hæc respõdeatur aduertas primo fundamentum S. T. vñ esse, in omni composito nõ inueniri nisi vnum esse subᵗale actualis existentiæ de quo nunc sermo est, eo ꝙ vnã tantum formam substantialem in cõposito tenet: ab vna enim forma non est nisi vnum esse substãtiale. b. Sed inter esse hominis & esse aliorũ hæc diuersitas est, ꝙ licet tam esse hominis q̃ aliorum sit primo actus suppositi (vt qđ) in hoĩe tñ totũ cõpositũ mendicat illud esse a forma, cuius est primo actus vt proprij et completi principij, in aiijs vero compositis forma mendicat illud a composito. Et est ratio disparitas, qa in solo homine, qui supremũ tenet locum inter sensibilia, ordo inferior sensibilis s. trahitur ad ordinem superiorẽ intelligibilem & immaterialem. Vnde esse hominis cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis q̃ homo est, sicut & ipsa anima, & ideo homo mendicat illud ab anima, cui est proprium, vtpote ad suum pertinens genus, & inde est ꝙ post mortem hominis anima remanet. esse etenim propriũ indepẽdens erat a composito corrupto, & sic illud retrahẽdo ad se subsistit. Cæterorum vero esse cũ sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur sicut & formæ a quibus fluunt formæ ipsæ mendicant a compositis sicut & fieri, ita ꝙ tandiu illo gaudent q̃diu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim. Aduerte secundo pro solutione argumentorum tres propositiones. Prima est, ꝙ cũ duplex sit perfectio rei, prima. s. & secunda, res creata potens causare, & si non efficiatur perfectior ſm defectionẽ primam, ex hoc quod actu causat efficitur tamen perfectior ſm perfectionem secundã. patet hoc ex tribus. Primo ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante, operatio enim est actus secundus causæ. perfectio autem actualitatem sequitur sicut imperfectio potentialitatem. Secũdo patet ex eo ꝙ vnũquodq; est perfectius coniunctũ suo fini q̃ separatum ab illo, res autem actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio iuxta illud secundi de cœlo & mundo. textu commen. 17. vnũquodque est propter suam operationem. *T. c. 17.* Tertio patet idem, ꝙ vnumquodq; quanto est similius deo tãto perfectius est, res autem actu causans est

1. par. q. 76 ar. 4. q. dis. 4. q. 9. quo. 2. q. 5. 1. par. q. 75 a. 3. & 4. potētia dei q. 3. a. 9. ad quo forma elemẽtorũ. 1. q. 76. a. 4 b. Differentia inter hominem & alia cõposita materialia.

similior deo q̄ non actu causans, quia non solum assimilatur deo sm hoc quod est, sed etiam sm hoc quod est cōicare se alijs. Secūda propositio est, res est pfecta simpliciter non propter perfectionem primam, sed propter vltimam. hoc traditur a Boetho in libro de hebdomadibus dicēte, intueor in rebus aliud esse quod sunt. & aliud esse quod bona sunt, & declaratur a. S. T. prima parte. q. quinta. arti. primo ad primum. Ad cuius intellectū nota, q, vt idem dicit, prima parte q 6. art. 3. triplex est perfectio rei. s. prima, sm quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale.

lib. de hebdomadibus. 1. p. q. 5. ar. 1 primum. 1. q. 5. arti. 3. c. triplex perfectio rei.

Secunda vero est, sm quam est potens pxime ad suas perfectas operationes, sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia aūt perfectio est, sm quā coniungitur suo fini, sicut speculatio, quæ hominem substantiis separatis vnit. Manifestum est autem non esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gaudet, aut quia proprio fine procul est. vnde ordo entis simpliciter ad ens sm quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum sm quid :, sm nanq; esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autem sm quid. ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi qa est homo perfectus non asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus q est perfectus sm esse substantiale. Secundum vero esse accidentale quale est habituum & operationum, ens sm quid homo dicitur perfectus aūt simpliciter; nihil enim tunc sibi deficit eorum, quę ad perficiendum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio, q. s. res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione. Tertia propositio est ista. realis pars essentiæ perfectior est in toto existens q̄ separata & declarat sic: vnūquodq; est perfectius cum est in cōplemento sui esse specifici, q̄ cum deficit ab illo: pars autem essentialis quādo est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur, cum autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante. perfectior igitur est in toto pars essentialis q̄ separata. Ex quibus ad propositum descendendo dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito q̄ extra, eo q. quando est coniuncta corpori, habet non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam influendo vires suas corpori & cōicando se, & sic similior est deo q̄ separata, licet deus omnino immaterialis & incomponibilis sit, sicut cor motū similius est deo q̄ non motum, licet Deus sit omnino īmobilis, perfectio enim eorum cōsistit in hoc. Est præterea perfectior in corpore, quia in eo habet completum esse specificum quod nō nisi partialiter obtinet separata quāuis. n. integrum esse existentiæ retineat separata quod in cōposito habebat, non tamen habet tunc integrum esse essentię completum in specie eo modo quo nata est habere. s. vt pars in toto, ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur. vnde falsum est animam separatam retinentem idem esse actualis existentiæ, nihil nisi sui cōicationem ex separatione perdidisse. amisit. n. esse quidditatiui specifici integritatem quādo quidem in sua specie integra nō manet. vnde & Beatus Tho. in qōnibus de aia. q 1. ad. 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari non ad esse tantum, sed ad esse huius speciei licet igitur anima possit per se esse, nō tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

Oppositus dicitur ordo entis simpliciter & ordo perfectionis simpliciter.

Perfectum simpliciter attenditur.

q. de. an. q. 1. 16.

Ad primū

Ad primum ergo argumentorum negatur cōsequentia. Cuius probationē patet ex prima propōne assumere falsum licet enim cōicare supponat primam perfectionē in cōicante, tamen perficit ipsam perfectionem secunda qua res perfectior simpliciter dicitur, immo apud Dionysium supremum quod participant creaturæ de deo, est, q cōicatiuæ sunt. Dicitur scdo q etiam minor probationis est falsa. s. q anima separata hoc solo careat. s. cōmunicatione sui, vt patet ex tertia propositione. caret. n. integritate specifici sui esse. & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatam, ideo nāq; caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica & nō econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione, quia causa creata ex hoc q causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est. & in proposito aliquid plus est, quia anima separata non solum desinit cōmunicare se & vires suas, sed est in statu tali, in quo impeditur a sui & virium suarum cōicatione & hoc est signum imperfectionis non modicæ. & est ea, quam diximus, s. separatio a completo esse quidditatiuæ suæ speciei, vt expresse habetur a. S. T. in. q. de spiritu. creatur. secunda ad quintum.

Ad confirmationem.

q. de spiritualibus cre. q. 3 quintū.

Ad secūdum

Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, q cum esse sit duplex quidditatiuum et existentiæ actualis, primum non remanet in anima nisi partialiter. homo vero habet illud integraliter, & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentiæ potest dici homo perfectior quo ad modum habendi hunc. s. quia habet illud vt superpositum, anima autem secundum alium modum perfectior dici potest, inquantum. s. tale esse est sibi & non homini proprium (modo supra declarato) vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum. Ad tertium negatur consequentia de esse actualis existentiæ loquendo, non enim res distincta realiter ab alia habet aliā existentiam ab illa, iam enim dictum est partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ, sed hoc nostro fauet proposito. Ad quartum dicitur sicut ante. q si in antecedēte sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed nō in secunda: liquet enim ex supradictis q esse specificum completum animæ corrumpitur. Si autem sit sermo de esse existentiæ potest dupliciter intelligi. Primo q esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter. & sic est falsum, retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi q esse hominis in morte desinat esse hominis. i. desinat informare hominem, & hoc modo conceditur: sicut. n. de generatione hominis specialem sermonem facimus, et sic de cæterorum propagatione animalium. dicente Aristote. (in secundo de generatione animalium, capitulo tertio) q intellectus tantum venit ex extrinseco & ipse solus est diuinus, eo q operatio sua non habet communicationem cū operatione corporali omnino, ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eodem 12 metaphysi. text. commen. 17. q. in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si est anima talis, non omnis forsan, sed intellectus. Ad quintum negatur prima consequentia Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur q cum esse actuale hominis dupliciter sumatur s. secundum se seu simpliciter, alio modo prout est huius primo modo remanere non est impossibile corrupto homine, secundo modo non est intelligibile q remaneat nullius ergo rei esse actuale manet vt eius est quando id cuius est non inuenitur. potest tamen simpliciter inueniri & ratio est in proposito sępe iam dicta, quia id esse non est propriū homini. sed animæ. ideo oportet q. inueniatur semper quādo est id, cuius est proprium. & si desinat id cuius erat vt communicatū. Ad sextū negat antecedens. Ad pbationes vero alias factas sunt responsiones alias datæ. Relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, q vnum omnino est esse animæ intellectiuæ & hominis, quod sm se independēs est a corpore, vtpote non causatū ab illo, qa non est eductum de potentia materiæ, licet prout est huius. s. hominis, non nisi in corpore inueniri possit. Cap. VI.

Ad tertiū.

Ad quartū

Cap. 3.

T. c. 17.

Ad quintū

Ad sextū

De diuina & intelligentiarum essentijs.

His visis patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantijs. aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse, & ideo inueniuntur aliqui philosophi dicentes quòd Deus non habet essentiam, quia essentia eius non est aliud quā esse eius.

Hoc est principium capituli sexti quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia dei, in secūda de essentia intelligentiarum & animæ, In tertia ostendit

quomodo ista se habeant ad intẽtiones logicas. In quarta replicatur de essentijs compositis. De essentia ergo dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem. Essentia in deo significat ipsum esse eius. hanc conclusionẽ nõ aliter q̄ ex supradictis deducendo ponit. fuit nãq; supra probata & ab omnibus est concessa. Est autẽ intellectus conclusionis ꝙ esse actualis existentiæ diuinum est ipsa quidditas eius, ita ꝙ prædicatur de deo sicut prædicatũ primi modi dicendi per se, ita ꝙ ista, Deus est, est in primo modo perseitatis, quod de nullo alio a deo cõmunis via fatetur (dato etiam ꝙ esse & eẽntia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia) dei, ideo a quibusdam Platonicis. s. dicitur ꝙ deus nõ habet essentiam quasi pura existentia sit.

ca. 5. ĩ principio et circa mẽ.

Deus nõ ẽ in genere.

Et ex hoc sequitur q̃ ipse nõ sit in genere: quia omne, quod est in genere, oportet q̃ habeat quidditatem præter esse suum, cum quidditas aut natura. generis aut speciei non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorum est genus uel species, sed esse est in diuersis diuersimode.

Deus non ẽ in genere.

Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, deus non est in genere. probatũ in litera ex antedictis sic, omne qđ est in genere habet quidditatem præter suum esse: Deus non habet quidditatem præter suum esse: ergo deus nõ est in genere. Minor est conclusio præcedens. Maior probatur sic. omnia, quæ sunt in genere indistincta sunt in essentia generis vel speciei, distincta autẽ per diuersimode habere esse illius naturæ genericæ vel specificæ. ergo esse naturæ genericæ vel specifice est præter naturam ipsam genericam vel specificam, & sic omne quod est in genere habet naturam præter suũ esse Antecedens huius consequentiæ est de se notum homo enim & leo sunt indistincti in natura animalis. distinguuntur autem inter se p hoc ꝙ diuersimode habent esse animatũ, genus. n. diuersum habet esse in speciebus, similiter sor & plato indistincti sunt in natura humana. distinguuntur autem inter se, quia habent diuersum esse humanum non enim est intelligibile ꝙ homo habeat idem esse in sorte & Platone. cõsequentia vero patet ex eo ꝙ non videtur imaginabile ꝙ id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id quo aliqua conueniunt. Et nota ꝙ ad intentum huius rationis sufficit ꝙ esse sit præter essentiam. i. præter cõceptũ quidditatiuum, sic. n. sufficit differre principium cõuenientiæ a principio differentiæ, vt patet de genere & differentijs, quorum altero conueniunt, alteris differũt species, & q̃a in solo deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse, ideo est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctum realiter ab essentia, & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentiæ, ideo ex hac radice. s. ꝙ esse & essentia sunt idem realiter in deo procedere dicitur q̃ deus non sit in genere. Nec te moueat q̃ ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuũ quandoquidem in minore est sermo de esse actualis existentiæ, & postmodum in probatione maioris, quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatiuum, cum dicitur species conueniunt in genere & differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specifice accepto. homo nanq; & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differentiis specificis, quibus animali in eis diuersum esse specificum acquirit. propter hoc inquam nõ oportet turbari, quoniam (vt in hoc patebit capitulo) differentiæ naturam genericam nõ diuersificant nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ & ideo mira subtilitate. S. T. digressus non est primam rationẽ digestionis naturæ genericæ in inferioribus attendens. hoc autem (infra) melius intelligetur cum communissima regula assignabitur. vnde sumantur genus & differentia.

Hoc uo ca.

Ad euidentiam eius quod h̃ supponitur. s. q̃ ideo esse est de conceptu quidditatiuo, quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est quidditas, quæ est sua existentia actualis non est ad aliquod genus determinata. hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secũdo contra Genti cap 25. sic. omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differẽtiam, a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suę actuali existentiæ est essentialiter designabilis per dr̃iam, a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ est essentialiter designabilis per dr̃iam, a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali exñtiæ ẽ ad aliqđ genus determinata. Maior notificatur inducendo. animal enim est essentialiter determinabile per differentias. rationale. s. & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia nisi sit rationale vel irrationale. similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem sortitur. non enim potest inueniri color nisi albus vel niger &c. minor autẽ intelligentibus terminos patet ex se, quomodo nãq; existẽtia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differẽtia formaliter, cum esse in actu nihil aliud sit q̄ habere existentiam actualem, sequetur, ꝙ existẽtia actualis habebit existentiam actualem formaliter per aliquid aliud a se, sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiã actualem. hoc autem non videtur intelligibile. ergo &c.

Q̃ꝙ uero sit ꝙ in deo esse sit de cõceptu qd

ditatiuo ipsum. 2 contra Genti. cap 15.

Secunda propositio est ista, existentia actualis ad nullum genus determinata est, purum esse. ista patet ex similibus. si nãq; animal non sit determinatum ad aliquã speciem, purum animal erit. & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit. ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatum, purũ esse necesse est, & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiã puritas ipsa est sm̃ rationem. Si aũt fuerit secundũ rẽ, & puritas ipsa est sm̃ rem, vt de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtranq; exponentem. & quo ad primam quidem, quia non est intelligibile ꝙ de puro esse non prædicetur quidditatiue ip̃m esse. Si enim de eo aliquid prædicari potest quidditatiue illud oportet esse ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quod aũt cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, ꝙ cum esse non habeant in sua puritate sed suis quidditatibus coaptatum possunt scd̃m suas quidditates absq; esse & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic. ideo existentia est de cõceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse, ideo autem res illa est purum esse, quia non est ad genus aliquod limitata, ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idẽ cũ sua exñtia. igiť de primo ad vltimũ, ideo exñtia est de conceptu quidditatiuo rei. quia res illa est eadem suæ existentiæ. Et quoniam si affirmatio est præcise causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc ꝙ res creata non est eadem suæ existentię, esse non est de eius cõceptu quidditatiuo. Vnde cũ deus gloriosus sit suum esse ipse nihil est aliud q̄ ipsum esse sm̃ rem separatum a naturis prædicamentalibus in sua puritate subsistens.

Nec oportet si dicimus q̃ Deus est esse tantum, ut in errorẽ eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse uniuersale quo quelibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est, huius conditionis est ut nulla sibi additio fieri poßit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse. propter quod in commento nonæ propositionis libri de Causis dicitur, q̃ indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune, sicut in intellectu suo non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis, quia si hoc esset nihil posset intelligi esse, in quo super esse aliquid adderetur.

Hic excluditur primus quorundã error, talis. s. Deus est cõe esse omnium. imaginati sunt isti ꝙ cum omnia cõueniant in hoc ꝙ habẽt esse ipsum esse omnium quo res formaliter sunt in cõi seu in vli sit ipse deus gloriosus. moti sunt autem tali ratione, esse nulla additione specificatũ est esse cõmune: deus est esse nulla additione specificatũ,

ergo deus est esse commune. Sed peccat ratio illa ꝓpter multiplicem maioris intellectum. dupliciter enim intelligi potest eē a nulla additione specificari. Vno modo sm rem extra animam subsistendo. Alio mō sm intellectus cogitationem tantum. primo modo maior est falsa, minor aūt vera. scđo modo maior est vera, minor aūt falsa. esse nāq; cōe per intellectum in sua abstractione acceptū nullam cōtradictionem includit. sm vero ꝙ est extra intellm sine contractione non inuenitur. omne nāq; esse est contractum ad substantiam, vel accidens: esse autem, quod est quidditas diuina, est purum absq; omni additione secundum rem & ex ipsa sua puritate, secundum rem est distinctum ab aliorum esse & hoc. & nullo modo cōe sicut albedo separata ex hoc ipso ꝙ esset pura albedo, esset distincta albedo ab alijs albedinibus cum substantijs mistis & non esset albedo in communi.

Peccat secundo maior illa, quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu cōtrahi. Vno mō actu tantum. Alio mō actu & potētia. primo mō maior est vera, minor vero falsa, secundo modo maior est falsa, minor aūt vera. Esse nāq; in cōi, licet nulla sit additione contractum, est tamen cōtrahibile, aliter nulla res haberet esse, quae aliquid addit supra ipsum esse, & sic hō non haberet esse: cum vltima esse habeat humanitatem quantitatem &c. vnde esse cōe actu tantū specificatione caret. eē vero diuinum nullam specificationē habet actu, nec aliquam habere potest, & ideo actu & potentia additione caret. Et haec est solutio, quā in litera S.T. ponit sub alijs verbis dicēs, ꝙ omne cōe nec includit nec excludit additionem. i. non includit actu, potest tamen habere illam. Esse vero diuinum non solum non includit illam, imo excludit. i. non solū non includit actu: imo nec potentia, & sic excludit illam, quod. n. impoīe est conueni- *Vide primo ctra gen. cap. 27.* re alicui excluditur omnino ab illo. De his diffuse habes in primo contra Genti. cap. 27.

Similiter etiam, quāuis sit esse tantum, non oportet ꝙ deficiant, ei reliquae perfectiones uel nobilitates, immo habet omnes perfectiones, quae sunt in omnibus generibus: propter qđ perfectum simpliciter dicitur, ut philosophus & Commentator, in Quinto Metaphysicae dicunt, sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes unum sunt. sed in alijs diuersitatem habent. & hoc est, quia omnes illae perfectiones conueniunt sibi secundum suum esse simplex. sicut si aliquis per unam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatū, in illa una qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Excluditur scđs error. Hic excluditur secundus error, talis. s. deus nō est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista. Id quod habet esse tantum est imperfectum respectu eius quod habet eē viuere, & intelligere: sed deus habet esse tantum. ergo deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor vero ex dictis deducitur sic. quod est purum esse non est admistum alijs, puta viuere & intelligere, aliter esset purum & non purum: deus est purū esse: ergo non est admistus alījs. s. viuere & intelligere. & consequēter deus non habet nisi esse, quod erat probandum. Defectus huius rationis in litera nō explicatur, sed *Cap. 29.* in primo contra Genti. cap. 29 vbi declaratur ꝙ ex hac propositione, deus est purū esse subsistēs, sequitur deum esse vir perfectissimum. Et propterea notanter in tex. dicitur. (immo habet omnes perfectiones &c.) ac si dicat ꝙ ex hoc non sequitur deum aliqua perfectione carere, sed oppositum potius ex hoc cōcluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis, id cui conuenit esse sm totam virtutem seu potestatem ipsius esse, nulla perfectione seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse sm totam virtutē seu potestatem ipsius esse: ergo esse purum subsistēs nulla perfectione seu nobilitate essendi caret. Maior declarat ex eo ꝙ omnis perfectio cuiuscunq; generis non nisi sm aliquod esse est. non enim sapientia perficit hoīem, nisi ea homo sapiens sit, nec iustitia perfectio hominis dici pōt nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectio attendit sm aliquod esse, id. in quo tota plenitudo essendi reperitur, omnem perfectionē patet habere. & sic repugnat ꝙ id habeat esse sm totam amplitudinem suam & aliqua perfectione essendi careat. Minor vero exēplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniret, nihil ei de virtute albedinis deesse posset (vt enim supra dictū est.) Ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo quod sm totum posse eius nō recipit eam. ita esse ipsum si receptū est in alio coartatum est ad naturae illius recipientis limites (substantiam. s. vel accidens) & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si vero purum & non receptū in aliqua sit natura, illimitatū & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter praehabet. *Nota optime.* Cum aūt audis ꝙ albedo si separata sit, omnē perfectionem posem suae speciei habet, non intelligas (vt veritatis emuli obijciūt) ꝙ negatio. s. receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem, sed sicut receptio albedinis est conditio ad suā requisita imperfectionē, ita negatio receptionis est cōditio suae illimitatae perfectionis comes. Vnde efficax argumentū ex receptione & separatione eius sumitur tāq; a cōditionibus necessarijs & inseparabilibus. *Habere omniū generū quid sit.* Et quoniā habere perfectiones omniū generum potest intelligi dupliciter. Vno modo in seipsis. Alio modo in aliquo superioris ordinis, ideo ad declarādum quō ipse deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiones, dicit ꝙ deus non habet omnes perfectiones in seipsis. i. distinctas abinuicem in proprijs naturis, sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiā &c. sic enim in deo oporteret esse maximam compositionem, sed habet eas indistincte vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum aequiualet omnibus perfectionibus omniū generum & excedit singulas & oēs simul, vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce solis habes, qua sola sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates propterea a philosopho & Commen. (5. metaphysi. capitulo de perfecto) dicitur ꝙ deus solus est ens simpliciter perfectum vniuersitatem perfectionum in se habens. *T. et c. 21.* Quaestio. XII.

De distinctione perfectionū attributorū in diuinis. Hic quaeritur an pfectiones existentes in ipso deo sint aliquo modo distinctae absq; omni opere intellectus. In hac qōne quinque agenda sunt. primo declarabitur titulus qōnis. scđo recitabitur opinio Sco. cum fundamentis tertio declarabitur opi. S.T. quarto impugnabitur opi. Sco. quinto respondebit argumentis in oppositum.

Perfectio simpliciter quid sit. Quo ad primū, scito primo perfectionē esse duplicem quaedā est pfectio simplr, & quaedā est pfectio in hoc vel illo. Perfectio simplr est illa, quae in suo ꝓprio ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione vt sapientia bonitas & similia. Perfectio vero in hoc vel illo est, quae in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mistam, vt humanitas aequinitas & his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionem in cōceptu cōi sibi & aliis aut materiali non derogat suae pfectioni simpliciter. Sapientia. n. licet in sui generis conceptu, puta habitu seu qualitate imperfectionē dicat (potentialitatē. s.) aut dependentiam &c. quia tamen in suo fr̄ali cōceptu hoc formaliter non includit, nō prohibet quin perfectio simpliciter sit. Dixi (dicit perfectionē) propter relationē, quae in suo proprio ac formali conceptu cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat. Scito scđo ꝙ perfectiones esse in aliquo cōtingit dupliciter. Vno mō formaliter. Alio modo virtualiter. esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habente ipsam, sicut humanitas albedo quantitas & alia huiusmodi in homine sunt. Esse aūt in aliquo virtualiter est esse in eo vt effectus est in sua causa effectiua, quēadmodum calor est in sole. Poteris aūt cōprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nūc ꝙ ea quę primo modo insunt intrinsece denominānt suppositum tale. Ea aūt quae secundo modo insunt non denominant suppositum tale, vt patet, in sole qui luce dicit

lucidus, calore aũt non dicitur calidus. Amplius perfectiones eẽ in aliquo formaliter cõtingit dupliciter. Vno mõ in suis proprijs naturis distinctas & limitatas sicut in hoĩe est esse intelligere & velle &c. Alio mõ cõtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas, sicuti in solis luce sunt virtus calefactiua & desiccatiua & alia huiusmodi. Nec parum distãt isti duo modi inter se Longe nãq; excellentius est esse in aliquo sc̃do *[In quo stat difficultas.]* modo (vt in exẽplo dato apparet.) Quãuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in deo q̃ in creaturis, quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantum (eis.n. non denominatur talis.) pfectiones aũt simpliciter sunt in eo formaliter & non in proprijs naturis limitatę, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctę & illimitatę. Ideo vertit̃ in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ Hæc de primo.

[Scot. 1. d. 8 q. 3. 8 tert.] Quo ad sc̃dm Sco in primo sen. di. 8. q. tertia opinat̃ perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat aũt distinctionẽ (ex natura rei) quæ innascitur ex ipsarum rerũ natura, ita q̃ absq; omni intellectus operatione est. Formalem vero addit, quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit Probat aũt intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas cẽsui, quæ ex puris naturalibus procedunt, qm̃ theologiam nunc tradere *[prima rõ.]* non intendimus &c Arguit ergo primo sic. sapientia & bonitas absolute distinguuntur formaliter ex natura rei. ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei. antecedens est euidens. Consequentia aũt probatur, quia infinitas non variat rationẽ formalem eius cui additur in quocũq; enim gradu perfectionis suæ latitudinis intelligatur perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapiẽtiæ distinguitur ex nã rei a rõne formali bonitatis, necessario sequitur q̃ ratio formalis sapientiæ infinitæ nõ includat ex natura rei *[Secunda]* rationem formalem bonitatis. Præterea. distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum s̃m rõnem: ergo &c. probatur minor, quia si nulla distinctio eorum præcederet, non magis distinguerentur intellectione vt intellectio est, q̃ ea vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione vt est omnino indistincta a natura di*[Tertia]*stinguitur etiam natura. Præterea. illa, quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, ergo habent distinctionem vt existentem, sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso deo intellectu intuitiuo. ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis. oporteret.n. intellectum diuinum sua intuitiõe causare aliquam relationẽ rationis in sua essentia vt existentem, quod est absurdum. igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstracti*[Quarta]*uum. Minor vero est clara de se. Pręterea. deus intelligit essentiam suam vt veram, vult aũt vt bonam. ergo veritas & bonitas distinguũtur ante oẽm actum intellectus. tenet consequentia. quia distinctio obiectorũ præuenit *[Quinta]* distinctionem actuũ sicut causa effectũ. Præterea. bonitas & veritas in deo non distinguuntur ex natura rei. ergo sunt formaliter synonyma. consequens est contra te. consequentia autem probatur. quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea. Pręterea. inter perfectiones diui*[Sexta]*nas est ordo demonstratiuus, quo doctores vnã ex alia demonstrant. est etiam distinctio inter prædicationes formales & non formales. Dicitur enim q̃ sapientia nõ prędicatur formaliter de bonitate. est & æqualitas s̃m Au*[Cap. 3.]*gusti. 15. de trinitate igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implẽt tot quinternos si omnia *[Septima]* sunt idem formaliter. Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actũ intellectus inuenitur contradictio ita q̃ deus intellectu intelligit & non vult, voluntate aũt vult & non intelligit. ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei. Præterea. ad complementum do*[Octaua]*ctrinæ distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum. igitur est ex natura rei. & non ex intellectus operatione &c hæc de secundo.

Quo ad tertium prætermissa trinitate personarum declarandæ sunt tres propositiones. in quibus consistit sententia. S. T. & veritatis. Prima est. In deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est. In deo sc̃dm se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est. In deo vt terminat actum intellectus nostri est distinctio rationis actualiter. Ad euidentiam primæ propositionis sciendum est, q̃ aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in proprijs naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earũdem in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in proprijs naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter, quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. ideo aũt ratio formalis vnius non est alterius, quia quælibet earum ita est ipsa q̃ non altera verbi gratia, ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in proprijs naturis distinguũtur formaliter ex natura rei, quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium q̃ non desiccandi & econuerso Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur, ita in illius vnica ratione formali formaliter adunãtur, sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careant: cum desit ibi talis distinctionis radix iam dicta (limitatio s. illa, qua quælibet earum ita est ipsa q̃ non altera) neutra nãq; earum cum sunt taliter vnitæ, est magis ipsa q̃ alia. Verbi gratia prosequẽdo exemplũ datum, virtus calefactiua & desiccatiua in luce solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur, ita in lucis ratione formali indistinctæ formaliter sunt, ita q̃ assignata completa solaris lucis diffinitione, non sit opus vltra earum quærere diffinitiones Completa enim diffinitio solaris lucis eam in sua celsitudine, qua inferiora indistincte in seipsa præ accipit cum declaret propter adæquationem, quę debet esse inter diffinitionem & rem diffinitam virtutem eis calefactiuam & desiccatiuam manifestat quandoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet q̃ sit lux & virtus desiccatiua & econuerso. Cum aũt s̃m Dionysium 5. cap. de diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in deo non ad proprias naturas definitæ sed ad ipsius esse illimitationem eleuatæ, consequens est, vt sicut oẽs in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illius simplicissima ratione formali indistinctæ formaliter sint. & sicut sapientia diuina non magis est sapientia q̃ bonitas & veritas & ipsum eẽ diuinum & ecõtra ita ratio formalis ipsius esse diuini nõ magis includit ipsum esse q̃ sapientiam & bonitatẽ. (Si enim adæquata diffõ illius rei simplicissimæ, quæ Deus est, daretur) in illa vnica ratione formali, quicqd est deus includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinẽ diffiniti non adæquaret. vnde & ipse deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligit, vnicam tantum rationem formalem format (verbum. s.) Potes ergo super hęc arguere sic. quæcunque formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius dei non distinguuntur formaliter ex natura rei, sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius. ergo &c. probatur minor quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari q̃ perfectiones simpliciter in deo. sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersarijs conceditur. ergo &c. probatur maior quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito. Secũdo principaliter pro prima *[2. ratio]* propositione arguitur sic. Omnis actualis distinctio ex natura rei: fundat̃ sup actuali oppõne ex natura rei: sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. maior habetur ex. 10. metaphysi. tex. commen. *[T. c. 24]*

24. minor probatur inductione. ꝙ enim ibi non sit oppositio contradictoria neque priuatiua formaliter, ex eo patet, ꝙ vtriusq; oppositionis alterum mēbrum est formaliter negatio, quā ponere in deo formaliter nefas est. sufficit ꝙ sit ibi negatio fundamentaliter, quoniā distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem. oppositio aūt actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem nō sit oppositio inter eas contrarie patet ex eo ꝙ alterū contrariorū sem-
T.c.16. per est defectiuum. 10. metaphy. tex. com. 16. Quod vero non sit oppositio relatiua inter illas ex se manifestum est. Nec obstat ꝙ ex hoc sequi videtur ꝙ in deo nō sint multæ perfectiones, sed vna tm̄, pura deitas. verissimum .n. est ꝙ deus ipse nō est nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in
Ca. 1 q. 2. circ̄a 1. alijs perfectiones omnes. Ad euidentiam tam scdæ q̄ tertiæ propōnis nota ꝙ (vt in quadam quæstione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quā deum dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in proprijs naturis existentes, ita est id, cui assimilantur oēs conceptus formales earum, cum nihil aliud sint q̄ ipsæ perfectiones in esse intētionali. Ex hoc aūt ꝙ deus terminat conceptiones has, vt obiectū in eis intellectū, necesse est deum ipsum omnium earum correlatiuū intelligi pluribus relationibus rationis s̄m earū numerum, sicq; distinctionem in se rationis actualiter habere, ita vt deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalē actualiter (obiectiue tamen) & propter pluritatem conceptuum formalium, quibus obijcitur. & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur seu referri intelligitur ad perfectiones prædictas, tam in esse naturali q̄ in esse intētionali. Ex eo autem ꝙ in deo secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit cōceptus prædictos: dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter seu fundamentaliter. Habet autē hæc deus ipse ex summa & illimitata sui pfectione: cuius sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intētionali quicunq;. n. intellectus creatus (etiā videns deum per essentiam) impotēs est ad formandum conceptū vnum diuinæ adæquatum perfectioni.
Probatur 2. propō. Vnde pro secunda ꝑpositione argue sic, Omne habēs in se vnde causare & terminare ac verificare obiectaliter possit distinctas rationes seu conceptiones formales habet in se distinctionem rationis virtualiter secluso omni
Probatur 3. propō. opere intellectus: deus gloriosus est hmōi. ergo. Pro tertia vero propositione argue sic. Omne terminans plures conceptus formales habet in se actualiter distinctionē rationis, deus est huiusmodi. ergo &c. Hæc de tertio.

contra Scotū arguitur. 1 Quo ad quartum arguitur contra Sco. tripliciter. Et primo sic. Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. cōsequētia tenet. & aīs ꝓbatur sic. Distinctio per intimiora est maior illa, quæ fit per ea, quæ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maxime intima rei, distō autē realis per ea, quæ sunt extra intima rei ergo &c minor patet ex Sco. in. 1. sen. dist. 1. dicente ꝙ distinctio forma-
1 di. 1 q. 4. (solutio 1. q. ubi propo sui circa. um. lis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo, distinctio autem realis fit per ea quæ insunt post Maior probatur. distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distō per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maxime intima est maxima distinctio. Si. n. simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis: maximū necessario sequit̄ ad ma-
Secundo ximum &c. Secundo arguitur sic. perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisissima, sunt formaliter infinitæ: ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens
Sco. 1. d. 8. q. 1. primū principale. est Sco. in primo sen. dist. 8. q. 1. in responsione ad argumentum principale. cōña probatur supponendo secundū duplicem infinitatem (in responsione ad primum declarandam) dupliciter posse intelligi illud antecedens. s. de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem: tunc sic, aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc nō, quia nullum prius includit formaliter suum posterius, perfectio aūt diuina, puta sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum, quia si sapientia diuina præcise & formaliter sumpta est ita infinita, ꝙ ad nullā entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata oportet ꝙ infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & ꝙ nullam a ratione sua perfectionem formaliter excludat. & cōsequenter ꝙ a nulla formaliter distinguatur ex natura sua statim. n. ꝙ ab alijs perfectionibus distingui ponitur. coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem, qđ est oppositum antecedentis sic intellecti. ponitur enim talem & tantā entis perfectionem formaliter importare, ita ꝙ nō omnem. Verbi gratia ponitur ꝙ sapientia formaliter ex natura sua eā perfectionem ponit, quam enti sapientia addit, ita ꝙ nō eam quam iustitia sua bonitas enti addit &c.

Tertio sic. perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei. ergo inter eas est relatio realis. tenet consequentia quia distinctio illa cum sit relatio existens in rerum natura necesse ē ꝙ sit realis, sicut & quodlibet aliud existens in rerum natura reale est. consequens autem est contra Auicen. dicentem ꝙ eiusdem ad seipsum non est relatio realis. *Tertio* *3 met. 10*

Quo ad quintum pro responsione ad primum destructionem Scoti fundamenti nota ꝙ aliquid esse infinitum contingit dupliciter. Vno modo s̄m propriam rationē. Alio mō secundū ꝙ ens, seu simpliciter illud est infinitū s̄m propriam rōnem quod nullis suæ proprie latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradum definitū, ꝙ non oēm essendi perfectionem habeat illud vero est infinitum s̄m ꝙ ens seu simpliciter quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnē habet perfectionem essendi. Exemplū in quantitate molis: quantitas si daretur infinita, esset s̄m quantitatis rationem infinita. esset. n. infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita. esset nāq; ens finitum & limitatum ad quantitatis genus Similiter in quantitate virtutis Albedo si esset infinita intensiue esset infinita s̄m propriam rationem. esset enim infinita albedo, non tamen esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas cum atēdatur penes ea, quæ infra rei illius latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit, vt patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas, quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit, rem & eius rationem formalem illimitat & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis, & nō magis sit ipsa q̄ quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionē & formalem limitationem qua ab alijs formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur cū comitari non sinit. Ad propositū ergo descendendo dico ꝙ licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis, tamen sapientiæ infinitæ secunda infinitate est lōge altior ratio formalis. Cōcludit. n. in sua ratione formali omnem perfectionē simpliciter. & sic cū in deo sint pfectiones oēs infinite scda infinitate, oportet oīum vnam esse simplicem rationē formalem. Ad argumentum sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendendo æquiuocationem infinitatis, quoniam vt dictū est, infinitas prima est illa, quæ nō variat rōnem formalem, & quæ attenditur penes gradus perfectionales ꝓprie latitudinis rei, non aūt secunda. Vnde si perfectiones diuinæ non essent infinitæ nisi prima infinitate argumentum concluderet, quia autem habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat ꝙ forte infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secundam: sufficit. n. ꝙ ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat ꝙ nō prima. *Nota optime duplex infinitas.* *optime solutio.*

Similiter non obstat, si quis perfectiones cōitissimas, puta esse bonitatem & similes &c. vtranq; infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam, propterea ꝙ propria latitudine careant. hoc enim magis nostro fauet proposito, quoniā si vtrāq; infinitatē habens (quod

alibi discutiendum est) distinctione supradicta opus est. Si autem secundam tantum absq; distinctione aliqua negandum est esse & esse infinitum habere oĩno eandem rationem formalem, & sic ruit totum scoticum ædificium.

Ad scdm Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunq; negatur minor. Et ad eius probationem dicitur negãdo omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc ꝙ aliqua distinguantur intellectione vt intellectio est, & non natura distinctio rationis fundamentaliter inter naturã & intellectionẽ. Vnde qñ dicitur, qcquid distinguit̃ intellectione vt oĩno indistincta est a natura, distinguitur etiã natura: distingue (ly indistincta) actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum. Secundo modo verum, sed tunc negato minorem subsumendã. s. sed intellectio & natura sunt indistinctæ fundamentaliter ante omnem actum intellectus. habent. n. distinctionem rõnis fundamentaliter (vt declarauimus.) *Ad tertiũ* Ad tertium negatur minor. licet. n. deus intueat̃ pfectiones suas ab æterno distinctæ, non tñ ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distõnẽ rationis actualiter causari per actũ intellectus diuini, non sit a pħia alienum. *Ad quartũ* Ad quartum negatur cõsequentia. Sufficit enim ꝙ obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamẽtaliter, nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas dei pro tunc distinguuntur nisi fundamentali distinctione rationis. *Ad quintũ* Ad quintum negatur consequentia. Synonymeitas enim cum sit passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis formalis rei s̃m se, sed penes identitatem cõceptus formalis seu mentalis. voces. n. sunt notæ earũ, quæ sunt in aĩa passionum. vnde cum veritas & bonitas dei habeant diuersos conceptus in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur ꝙ licet significent eandem rem formaliter s̃m se, & solum illam vt rem significatam, tamen significant etiam distinctẽ cõceptus mentales vt rationes significandi, & hoc destruit *Ad sextũ* synonymeitatem (vt dictum est.) Ad sextũ dicitur ꝙ ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri Loquimur enim vt concipimus. Formamus autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem quam alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicationesq; formales & idẽtitas facimus. Negamusq; de deo sub vno cõceptu, quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo vt possunt excelsa dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem, omne quod in deo est formaliter complectentem, non nisi particularis conceptibus inspicere, tradereq; potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Equalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est nisi fundamentalis nõ excessus inter se, qui inter *Ad septimum.* eas virtualiter tantum distinctas saluatur. Ad septimũ dicitur ꝙ quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantũ quia alterum cõtradictorium est formaliter negatio quę non est nisi per opus intellectus, ideo sufficit pro tunc inueniri distinctionem rationis fundamẽtaliter, quod con*Ad octauũ* cedimus, nec aliud exigitur. vt patet de se. Ad vltimum dicitur ꝙ emanationes diuinæ distinguuntur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earum fundamentũ sit distinctio intellectus & voluntatis, non tamen distinctionis realis earum, non. n. ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera a voluntate, sed quia habent realem oppositionem re*De trini. cap. 12.* latiuam (vt Boethus tradit.) Falsum ergo assumitur ꝙ. s. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionẽ realem emanationum diuinarum. Ad fundandam autẽ distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & voluntatem, sicut etiam ipsæ processiones diuinæ non distinguũtur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rationis virtualiter tantum ante omne opus intellectus, ita ꝙ absq; reali oppositione relatiua non magis distinguunt̃ ex natura rei q; intellectus & voluntas.] Potest autem breuius ad hoc & similia argumenta dici, ꝙ *Alia solutio breuis et optima.* in diuinis est ante omnem actũ intellectus distinctio formalis non formaliter, sed virtualiter. i. eminenter contenta hoc modo, quia quodlibet diuinum propria exequitur, ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus. n. ita intelligit & non vult, & voluntas ita vult & non intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectũ & voluntatẽ, & sic de aliis. Fundatur autẽ talis modus habẽdi distinctionem formalẽ supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter, & sufficit ad omnia saluãda, quæ per distinctionem formalem formaliter saluanda inducuntur, quia illi eminenter æquiualet.

Secundo modo inuenitur essentia in substantiis creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse quam essentia ipsorum, quãuis essentia sit sine materia, unde esse earum non est absolutum sed receptum, & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. sed natura uel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia, & ideo dicitur in libro de causis q. intelligẽtiæ sunt finitæ superius: & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum quod a superiori recipiunt, non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas, & in talibus substantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in una specie, ut dictum est, nisi in anima humana propter corpus cui unitur.

In hac secunda parte capituli huius de essentiis substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. *In cap. 5.* Prima est, in substantiis intellectualibus creatis eẽ est aliud ab essentia. Secunda, in eis non inuenitur materia. Tertia, eẽ earum est finitum, essentia autem infinita. Quarta, nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima. s. humana. Prima & secunda tanq; declaratis omissis, tertiam explanat ratione & auctoritate. Ad rationis autẽ euidentiam est notandum, ꝙ actus finitur per potentiã, in qua recipitur, & potentia finitur per actum, quem recipit (diuersimode tamen.) Quod enim est in potẽtia nõ est determinatum, sed determinabile per actum, ad quẽ est in potentia. cum aũt ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus s̃m essentiam suã receptibilis est in *Actus finit potentiã, potentia finit actum.* hoc vel illo, & cõsequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectum. Cũ vero receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas altera. s. ex parte actus, altera ex parte potentiæ. sed infinitas ex parte potentię imperfectionem sonat, cum sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit, cum sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signũ formæ s̃m rem non receptæ in aliquo, longe perfectiores sunt formis receptis vt patet. Cum ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia, cõsequens est ꝙ sit finitum eo modo quo actus finitur per potentiam. vnde & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ. s. cuius est. Quia vero essentia earum non est recepta in aliquo cum sit forma nõ recepta consequens quoq; est ꝙ sit infinita infinitate se tenẽte ex parte actus, non est enim determinata ad capacitatẽ alicuius materiæ ipsam recipientis sicut sunt formæ rerum materialium. *Probatur 3 propõ.* His prælibatis formetur ratio sic. Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta habet esse finitũ essentiam autem infinitam: intelligentiæ sunt huiusmodi. ergo. Et nota ꝙ in ratione hac sermo est semper tã de finitate q; de infinitate se tenẽte ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est, & tali infinitate earum essentia est infinita. si enim loqui volumus de finitate se tenente est parte potentiæ earum essentia finita inuenitur, eo ꝙ potentia in eis est terminata per actum essendi. Confirmatur autem hoc auctoritate libri de causis. vbi dicitur ꝙ intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius: qeia esse earum, quod est supremam in eis, est receptum, essentia vero ꝙ infimum est nõ est recepta

& quia essentia earum vt respicit id quod est supra se formaliter, ipsum.s. actum essendi est finita recipiẽdo ipsum, vt autem respicit id quod est infra se, mãm.s. est infinita, vtpote non recepta in ipsa &c. Aduerte b ad multorũ supradictorũ intelligentiam, & vt euites errorem eorũ, qui horũ fundamentũ nõ intelligẽtes, dicũt, q si eẽ ideo est infinitũ simplr, vt supra diximus, qa in nullo receptũ est, cũ essentia tã subarum immaterialiũ q̃ compositarũ in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. vnde ex irreceptione infinitatẽ arguere valde leue videtur. Scito igitur põnem hanc fundari super hac propõne. Omnis res sm suum ordinem receptibilis in alio, realiter recepta est infinita infinitate opposita finitati, quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi (sm suũ ordinem receptibilis in alio) propter cõposita & mãm, quæ i tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi (est infinita infinitate opposita &c.) quia sicut non quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet ꝓpriũ
T. cõ. 24. & 26. receptiuũ, vt habetur in. 2. de anima tex. com. 24. & 26. ita non ex qualibet receptione sequitur quælibet finitas, sed determinata ex determinata & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita.s. finitati, quã (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cũ sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta erit infinita, non quacũq; infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati quam in subiecto habet. In proposito ergo tam esse quã forma sm suum ordinẽ receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuum enim propriũ ipsius esse, est quidditas seu suppositum. formæ vero est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia a receptione esse in essentia (vt supra ostendimus) ita alterius rationis est fini-
Ca. 5. in. 3. par. eiusdẽ capituli in pri. hic im me, supra. tas formæ per materiã a finitate esse per essentiã, licet conueniant in hoc q vtraq; est per modum, quo actus finit per potẽtiã, & similiter diuersarũ rationũ oportet esse infinitatem, quã forma sortitur ex hoc q est irrecepta in materia, & infinitatem, quã esse sortitur ex hoc q in qdditate nulla est receptũ. Forma nãq; ex hoc q recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinẽ suam, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit: & ideo ex hoc q separata a materia est, non aliter est infinita nisi qa ad nullius materiæ capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autẽ, quia ex hoc q recipitur in aliqua qdditate ad illius genus & spẽm coartatur, si irreceptũ ponatur ad nullum genus definitum erit, & consequenter cuiuslibet generis terminis carẽs simplr infinitum. Habes ergo dubij solutionẽ ex hoc, q non dicimus omne irreceptũ infinitum, sed rem sm suum ordinẽ receptibilem irreceptã & ex hoc q non dicimus omnem rem sm suũ ordinem receptibilem irreceptam esse eodẽ modo infinitũ, sed diuersimode. ex primo.n. patet q substantia cõposita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. ex secundo vero q essentia intelligentiæ, quæ clauditur in ordine formæ cum sit pura forma separata a materia, & nõ sit ipm esse, ex sua irreceptione in materia est Infinita, sed non simpliciter &c. & q esse diuinũ, quod sub ipsius eẽ ordine concluditur ex sua irreceptione in quidditate, seu essentia est infinitum simpliciter. Habes & hinc vnde Scotistarũ et Scoti (eorũ iudicio) pctm̃ deprehẽdas in primo sen di. 2. q. 2. vbi ab eis imponitur. S. Tho. ratio vltimo ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem: quæ est talis. forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hæc concludat, & q infinitas dei altiores negat terminos secundum sanctum Tho. Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primum est, q ratio prædicta ad concludendam infinitatem simpliciter assumpta a nobis dicitur, cum apud nos non concludat nisi infinitatem secundum quid. Secundum est, q ratio prædicta secundum fallaciam consequentis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se quã finiatur per materiam,
T. cõ. 31. sicut illud (tertij physicorum) corpus finitur ad aliud corpus ergo si nõ est finitũ ad aliud corpus est infinitũ Manifeste enim patet error. quia, cum dicitur, forma finitur per materiã, ly, per denotat tãm præcisam finitatis secundum quid supradictæ. non enim forma sm se est tali modo finita, cum sm se sit indeterminata ad hanc vel illam materiam, & ideo bene sequitur, ergo forma, quę nõ est nata recipi in materia, est infinita sm quid. Si enim affirmatio est præcisa causa affirmationis, negatio erit causa negationis. non est aũt talis processus tertij physicorum, quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter, & præcise. Tertium est q inficiari conatu aliud supradictũ vbi supra.
.s. q essentia intelligentię est finita superius per suum esse. Contra. inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius apud vos ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ videtur infinita intensiue, & consequenter non finibilis per esse in secundo signo. Ad hoc siquidem dicit q licet esse sit posterius essentia ordine generationis et accidens eius.i. extra conceptum formalem, tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, per hoc q est receptiua ipsius esse, & non est ipsum suum esse &c. sicut enim per hoc q essentia est ipsum esse est infinita simpliciter (vt patet in deo ex dictis) ita per hoc q essentia non est suũ esse non est infinita simpliciter iuxta maximam illam, si affir
matio est causa affirmatiõis &c. Quia ergo in omni prio 1. posteriorũ T. c. 30.
ri essentia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet nõ in omni priori habeat illud, sequitur q sit simpliciter finita p suũ esse.i per hoc non est suũ esse, sed illo actuabilis vel actuata est &c Sic enim intelligitur cum dr̃, q essentia intelli
gentiæ finitur per suũ esse. Quarta propositio quo ad cap 5. q 2.
primam partẽ superius discussa relinquat. Quo ad secundam vero, q.s. aĩa intellectiua, quæ est vltima inter sub
stãtias intellectuales sit multiplicata numeraliter eget ma plicatur, q
gna cõsideratione. in textu aũt assignatur ꝓ causa huius vnio eius ad corpus. omnis enim forma sic vnita corpori, quæ dat ei esse formaliter, necessario multiplicatur sm multiplicationẽ illius, alioquin plura corpora haberent idem esse numero. ab vna.n. forma nõ prouenit nisi vnũ numero esse subale, & merito ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dr̃, quia distinctio numeraliter, cum non sit formalis, oportet q sit sm quantitatẽ
(vt supra declaratũ fuit) sm q̃titatẽ aũt esse nõ posset talis capo. 3. q. 5.
distõ in anima. si forma non esset rei quantę (vt intelligen ca. 5. q 2.
tiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatem numeralem animarũ est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatum.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat quantum ad sui incboationem, quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum nisi in corpore, cuius est actus, non tamen oportet ut destructo corpore indiuiduatio pereat, quia cum habeat esse absolutũ ex quo acquisitũ est sibi esse indiuiduatum ex hoc facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum. & ideo dicit Auicen q indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore quantum ad sui principium sed nonnunquam ad sui finem.

Hic obiectio quædã cõtra quartam ꝓpõnẽ excludit quæ talis est Forma multiplicata ad multiplicationẽ corporis destructis corporibus nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corpis: ergo nõ possunt remanere multæ aię humanę destructis corporibus &c. ꝓcessus bonus cõclo aũt falsa est ergo altera præmissarũ. nõ maior vt ꝓbat. ergo minor, quæ fuit quarta ꝓpõ. maior ꝓbat ex eo q remota cã remouet effectus. Si ergo cã multitudinis aĩarũ ẽ ipsa multitudo corporũ, remota multitudine corporũ remouebitur & multitudo aĩarũ. Excludit aũt hęc obo in litera declarãdo formas duplr plurificari ad plurificationẽ corporũ.s. cũ dependentia a mã, & sine depẽdẽtia ab illa & primæ quidem destruunt destructis corpibus, scdæ vero remanẽt, eo q nõ nisi occasionalr eorũ indiuiduatio a corporibus est. de harum aũt numero est anima intellectiua.

Ad horũ euidentiã nota primo, q idẽ est iudiciũ de eẽ & vnitate & multitudine rei quo ad depẽdentiã & independentiã, ita.s. q cuius esse a materia non dependet, nec eius vnitas, nec multitudo a mã depẽdet. Cuius autem

esse a

esse a materia dependet, tam vnitas q̃ pluralitas eius etiã ab illa dependens est vnũ.n. et multa entis passiones sunt. nota secundo, q̧ formæ sunt in triplici differentia. Quędam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ vt formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed nõ educuntur de potentia materiæ, vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam nec fiunt in materia, nec educuntur de potẽtia materiæ, vt formæ separatæ a materia, intelligentiæ s. Nõ potest autem dari quartum genus earum, quæ educantur de potentia materiæ & non fiant in materia, quia implicat vt de se patet. Et illæ quidem, quæ nec educuntur de potentia mãæ, nec fiunt in ea omnino indepẽdentes & separatæ sunt a materia & in multiplicabiles numeraliter (vt supra probatum fuit.)

Tribus formarum diuersitas. *2. de ge ani malium cap. 3.*

C. 5. q. 9. cõmunium inter se. Primæ vero & secundæ, quia cõueniunt in hoc q̧ fiunt in materia, habent & hoc eõe, q̧ oportet vtrasq; esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt proprios.n. actus oportet in propriis fieri materiis, vt dicitur secundo de aia t. c. 24. & 26. Forma nãq; leonis debet esse cõmensurata corpori leonino, ita q̧ non equino, & huius leonis forma oportet q̧ sit cõmensurata huic corpori leonino ita q̧ nõ illi &c. Et ex hoc ãñr conueniunt ita in hoc q̧ vtrasq; oportet simul multiplicari cum propriis corporibus. Quæcũque enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul recipiũt multitudinem & vnitatem, vt patet discurrendo in singulis. semper.n. multiplicationem formarum in vna spẽ comitatur multiplicatio corporum in illamet spẽ et econuerso. aliter vel vna forma esset in diuersis materiis, vel diuersæ materiæ sub vna forma, quorum vtrũq; est impossibile.

T. cõ. 24. & 26. *Qua non forma mul tiplicantur ad corporũ multiplicatio nem.*

Differunt inter se. Ex eo vero q̧ primæ formæ educuntur de potẽtia materiæ & non secundæ differũt inter se in hoc q̧ primæ habent esse dependens a materia sicut a cã materiali earum esse causante & sustentante, secundæ aũt habent esse excedens eorum mãe capacitatẽ & independens ab ea, vtpote non causate ex illa. Et ex hoc ãñr differunt secundo, q̧ primarum tam vnitas q̃ multitudo a mã dependẽs est sicut & esse, & iõ sicut destructis corporibus ipsæ destruũtur, ita vnitas & pluralitas earũ. Secundarum vero tã vnitas q̃ multitudo independens est a materia sicut & esse, & iõ sicut destructis corporibus earũ esse remanet, ita vnitas et pluralitas. Et hoc est qd' hic intendit S. T. dicens (diuidationem animç) i. vnitatem eius. Et silr intelligendũ est de pluralitate occasionaliter ex corpore depẽdere. dependet enim hoc mõ, quia fit in corpore, non aũt ita q̧ educatur de potentia corporalis materiæ, & hoc est q̧ subdit (quia non acquirit illud nisi in corpore) & rõnem addit (quia cum habeat esse absolutũ. i. independens a corpore, corrupto corpore absq; illo remanere põt & ideo Auic. dicit indiuiduationem aiæ ex corpore in sui initio dependere, non aũt in fine) quia. (non fit nisi in corpore. Potest aũt esse & de facto est post mortem sine corpore. Et sic soluta est obiectio facta, qa maior est falsa de secũdo ordine formarum, qualis est anima humana. Ad probationẽ eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est proprie causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum, cessante autem causa in fieri nõ cessat effectus quo ad esse.

Quæstio. XIII.

De indiuiduatione animæ intellectiuæ Sco. 2. d. 3. q. 7. in c. q. quoli. q. 2. parum post principiũ primarãtio secundarũ. Circa indiuiduationem aiç intellectiuç, per qd' s. indiuiduetur. In hac q. facienda sunt tria. Primo reci tabitur opinio Sco. Secundo declarabitur opinio S. Tho. Tertio rñdebitur argumentis in oppositum, quo ad primum Sco. in secundo sent. dist. 3. q. vlt. & in quolib q. 2. sequens positionem suam de heccheitatibus tenet animam (sua propria heccheitate) indiuiduari. Arguitq; sic contra S. Tho. eo primo, quo aliquid ex in actu extra causam & intellectum, eo primo est hoc: sed aia sicut & quælibet entitas præcipue absoluta seipsa primo est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primo est hæc. Maior probatur. quia vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo q̧ res seipsa primo recedit a non esse. Præterea ois distinctio formalis seu nõ per materiam est specifica per se: animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter seu non per materiam. ergo distinguuntur specifice. conclusio est falsa, ergo altera præmissa: non minor quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia ergo maior, quæ est fundamentum positionis tuæ. Q. si dicas q̧ animæ habent inclinationes ad diuersa corpora, et per has distinguunt.

Contra. Aia prius natura est terminus creationis, qui vt talis formaliter est hoc q̧ vniatur materiæ, ergo prius natura aia est hæc q̃ vniatur materiæ: ergo anima indiuiduatur, & non per vnionem ad corpus. antecedens probatur sic. prius est qd' potest esse sine alio. & aliud nõ sine illo ex. 5. meta. t. c. 16 anima non solum fm essentiam, sed etiam fm existentiam põt esse sine vnione ad materiam, non autem absq; hoc sit terminus creationis & hic. ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc q̃ sit in materia. Si dicatur, q̧ aia non est hęc per actualem vnionem seu exñtiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa. Contra. hoc non euadit difficultatem, quia nã absoluta est prius nã ipsa sua aptitudine: quia. n. aia est hæc, ideo habet hanc aptitudinẽ ad hoc & illi repugnat &c. vt arguatur sic. q̧ conuenit vni & repugnat alteri eiusdẽ speciei non conuenit p se huic fm id qd' eõe est istis, vel saltẽ præexigit eorum necessario distinctionẽ. s. huius ab illo: sed hęc aptitudo conuenit huic aiæ, & repugnat illi: ergo necessario præexigit distinctionẽ huius ab illa, igitur non indiuiduantur aptitudinibus. Confirmatur rõ aptitudinis formali loquendo nõ est ad se, nec est rõ entis in actu. ergo non põt esse indiuiduatiuum principium aiæ. Añs probatur pro prima parte qa si esset ad se, posset intelligi non ad aliud vt ad terminũ, q̧ est falsum. Pro secũda parte quoq; probatur, quia qd' necessario exigit aliquid nõ existens ipsum est non exñs in actu: aptitudo autẽ est ad terminum non exñtem: ergo eius rõ non est ratio entis in actu. ɔña patet, quia distinctio relatiua prçsupponit distinctionem absolutam: quia n. aia est hæc, ideo habet hanc aptitudinem & non econtra. & quia hçc aia est singularis singularitate actuali siue in actu, nõ est hęc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt, quæ isti in hac re sendunt.

T. cõ. 16.

Nos aũt peripatetica fundamenta sequentes aiam indiuiduari cõmensuratione subali ad hoc corpus dicimus, & hanc aiam & illam distingui cõmensurationibus suis ad hoc & illud corpus, probationes aũt huius supra adductę fuerunt cũ deductum fuit distinctionem numeralẽ non nisi a q̃titate originari posse. Vñ nunc sufficiet declarare qñõ su hoc q̧ dicimus. Commensuratio dupl'r iũmitur. Vno mõ pro relatione commensurationis. Alio modo pro ipsa subali coaptatione rei. primo modo commensuratio est res respectiua essentialr, & in genere relationis. secundo mõ est res absoluta, & de prædicamento rei commensuratæ: est. n. idem essentialr qd' ipsa, sed differens ab ipsa sola rõne, & silr dico de inclinatione aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quç ad exprimendum propositum assumunt. Absolutum quoque pro nunc sumitur dupl'r. Vno mõ a termino, & sic dicimus subãm q̃titatem & qualitatem esse entia absoluta, alio mõ a receptiuo seu subto, & sic nullum prædicamentorum accñtium est absolutũ, sunt. n. essentialr receptibilia in suba. Cum ergo dr, q̧ aiæ suis cõmensurationibus indiuiduantur intelligendũ est cõmensurationibus substantialibus, q̃ sunt res absolutæ a terminis, & si nõ a receptiuis & non cõmensurationibus, q̃ sunt relationes &c. Sicut nãq; de essentia aiæ in cõi est q̧ essentialr sit proportionata corpori phico organico, q̧ in eius diffinitione ponitur, ita de essentia aiæ humanç est cõmensurari corpori humano, est nãq; ita perfectiua corporis humani q̧ non bouini, sic quoq; de essentia huius aiæ est cõmensuratio ad hoc corpus, & sic cõmensuratio ad corpus humanum non sequitur aiam iam humanã, sed constituit ipsam humanam. Per hoc n. primo differt aia hoĩs ab aia bouis, quia illa est proprius actus corporis humani, ista vo bouini (Constat aũt q̧ idem est esse actum ꝓprii corporis humani, & esse subalem subalr cõmensuratam pfectionẽ eius.) Ita subalis cõmensuratio huius aiæ ad hoc corpus non sequitur aiam hanc, sed cõstituit ipsam hãc: est. n. hoc aia substantialiter proprius actus huius corporis, vñ hoc aia ab illa primo differt, qa ista est proprius actus huius corporis, illa vero ꝓprius act' alterius, & hoc est q̧ S. T.

c. 3. q. 1. c. 5. q. 9. *Q̃ũo cõmensuratio indiuiduat animam in tellectiuã.* *2. de anima T. com. 6.*

2 cōtra Gē. ca. 81. q 3. ad decimū quintum. 2. cōtra Gē ti. cap. 74. & 79. capi 3 de per. ti. anima.

in ſcd̃o contra Gent.c.81. tradit. (& in q̃ōnibus de aīa.) & vbicūq; de hac re loquitur. Eſt aūt conueniens propoſitio iſta principiis Ariſt. Docet.n. (in primo lib. de partibus aīalium) ꝙ propriæ dr̄iæ alicuius diuiſi debent eſſe per ſe diſtinguentes illud in eo qđ tale. v̄.gr. propriȩ dr̄iȩ animalis non debent eſſe album & nigrum, q̄ non diuidunt aīal in eo quod aīal. ſtat.n. identitas aīalis cum illarū diuerſitate, nec debet eſſe nauigatiuum & volatiuū, quia non diuerſificant hæc ꝑ ſe nām̄ ſenſitiuam, ſed debēt eſſe tale ſenſitiuum vel tale. Aīal n. in eo ꝙ aīa cum ſenſitiuo conſtet, non diuerſificatur ꝑ ſe niſi ꝑ dr̄ias ſentiendi. Vnde, cum aīa in eo ꝙ talis eſſentialr̄ ſit actus corporis pħici propriis differentiis diuiditur ꝑ hoc ꝙ actus talis corporis vel talis, & iterū actus talis corporis, puta humani ꝓpriis differentiis diuidit̄ (materialibus tñ) per hoc ꝙ eſt huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipſæ aīæ cō menſurationibus ſuſtantialibus nō abſolutis a receptiuis, ſicut & ipſe animæ eſſentialiter ſunt non abſolutæ a perfectibilibus corporibus earū receptiuis. Et non conſiderare hoc eſt cauſa erroris eorum, qui de oībus volunt eodem modo iudicare (vt ſunt Scotiſte) quibus, dum non conſiderant proprias rerum nās, & res ſuis conceptibus adæquare volunt, accidit vt de oīum indiuiduationem eandem proferant ſententiam & in eorum numero ſint, de quibus dicitur ſecundo cæli tex.com.80. ꝙ quærunt vſq; quo non habeant contradicere ſibiipſis.

Ad primū

His viſis ad ſolutionem argumentorum procedendū eſt. Ad primum dr̄, ꝙ falſa eſt maior. licet.n. quȩlibet res poſita extra intellectum & cām ſit hic, non tñ eodē primo eſt, & eſt hic. Eſt.n. ipſo eſſe primo. (Hȩc) autem hecceitate primo, multa.n. inſeparabiliter ſeſe comitantur, quæ non eodē principio hñr primo, ſicut quodlibet ens aliud a Deo extra intellectum & cām eſt, & eſt depēdēs: non tñ eodem primo eſt & depēdet. Minor quoq; eſt falſa, res.n. non ſeipſa primo, ſed per exñtiam actualem diſtinctam realiter a ſe extra nihil ponit̄ (vt ſupra) declaratū fuit &c. Ad ſcd̄m negatur minor Duæ.n. aīæ humanæ ſeparatæ nō diſtinguuntur formalr̄ ſeu ꝑ mām, licet ſint puræ formæ a materia abſtractæ. Aliud.n. eſt dicere, oīs diſtinctio formalis eſt ſpecifica, aliud oīs diſtinctio formarum. Diſtinctio.n. formalis cū ſit illa, quæ ex principiis diffinitiuis conſtat ſpecifica eſt: quæcūq;.n. habent diuerſas diffinitiones ſpecie differunt, cū ſaltem dr̄ias vltimas habeant non eaſdē, quarum diuerſitas ſufficit ad diuerſitatem ſpecificā, ſed talis non eſt inter aīam ſor. & Pla hñt ſiquidem eandem diffinitionē. Diſtinctio aūt formarum cum ſit, vndecūq; inter formas diuiſio accidat in duabus animabus ſeparat.i. inuenit̄ ex hoc ꝙ diuerſis corporib⁹ coaptatæ ſunt. vñ non eſt ſimilis rō de eis & de aliis ſubſtātiis ſeparatis, q̄ corporibus vnibiles non ſunt. Et ſic rñſio ibi data eſt bona, ſi ſane intelligatur modo ſ. expoſito ꝙ animæ inclinationibus ſubſtantialibus ad diuerſa diſtinguuntur. Ad id, ꝙ primo obiicitur contra, dr̄ qđ non concludit intentū. Concludit n ergo aīa prius natura eſt hic, q̄; habeat actualem vnionē ad corpus, cū debeat concludere, ergo aīa prius natura eſt hæc q̄; ſit coaptata ſeu inclinata ad hoc corpus. Non.n. dicimus animam indiuiduari formalr̄ per actualem vnionem ad corpus, ſed ꝑ coaptationem ſubalem ad hoc corpus: q̄; prius natura debere aīæ, q̄; ipſam actualem vnionem, patet ex eo ꝙ aīa hic per ſe terminat creationem & non aīa hoc exiſtens, & ex eo ꝙ ineſſe p̄ſupponit eſſe, eſſe aūt particulari tam immediatior eſt q̄ ineſſe. Vnde rñſio ibi recitata eſt bona (cum grano tñ ſalis.) Dicimus.n. animam indiuiduari ꝑ aptitudinem ſubalem ſeu commenſurationem formalr̄, per vnionem vero actualem ad corpus conditionaliter, .i. tanq̄ per coditionē (ſine qua non) & q a prius nā ineſt rei ratio formalis q̄ conditio ſine qua non iō &c. Ad argumentum contra hoc patet rñſio ex dictis. Aſſumit n. hoc falſum. ſ. ꝙ natura huius aīæ ſit prior aptitudine ſua ſubſtantiali. Vñ maior argumenti ibi formati pro ſecunda parte diſiunctiuæ eſt falſa. ſ. ꝙ qđlibet conueniens vni & repugnans alteri eiuſdem ſpēi præexigat diſtinctionē ipſorum. Stat.n. ꝙ non præexigat, ſed faciat diſtinctionē ipſorum, ſicut qđ conuenit vni ſpeciei & repugnat alteri eiuſdem gñis, non opus eſt ꝙ prȩexigat illarum ſpērum diſtinctionem, ſed ſtat ꝙ faciat earū diſtinctionem. v̄ gr. rōnale conuenit homini repugnat leoni, & irrōnale conuenit leoni & repugnat homini: & tñ rōnale & irrōnale nō prȩexigunt diſtinctionē hoīs & leonis, ſed faciūt. Vñ ſubſumas ſub illa maiore, ſed hecceitas aīæ ſor. conuenit ſibi & repugnat aīæ Plato. ergo hecceitates ſupponunt ipſas diſtinctas, & ſic ſuadebis Sco. vim argumēti ſui &c.

e. 5. per. 4. Ad ſcd̄m.

Diſtinctio formalis quæ ſit.

Diſtinctio formarum quæ ſit.

Ad confirmationem cum dr̄, rō aptitudinis non eſt ad ſe, dico ꝙ rō aptitudinis ſubalis, de qua loquimur, eſt ad aliud, ſed non vt ad terminum, ſed vt receptiuū. Probatio aūt contra hoc nihil facit, concedo.n. ꝙ pōt intelligi non ad aliud vt ad terminū, non aūt non ad aliud vt receptiuum, ſicut q̄titas & qualitas abſolutæ ſunt a termino & non a ſubīo. Ad id qđ ſecundo loco in añte. ſ. ꝙ rō aptitudinis non eſt rō entis in actu. Dico primo ꝙ falſum eſt. Aptitudo n. ad ridendū. ſ. riſibilitas habet rōnem entis in actu primo, licet potentiam ad actū ſecundum. Probationis vero vtraq; ꝓpō eſt falſa, & maior quidē, ſ. ꝙ neceſſario exigit aliq̄d non exñs, ipſum eſt non exiſtens in actu. quælibet.n. potentia actiua in actu primo tātum exigit operationem ſuā non exiſtere, & tñ ipſa eſt exñs in actu. Minor vero, quia aptitudo ſubalis aīæ ad corpus non excludit corpus, ſed cōpoſitio ex contrariis eſt, quæ facit aptitudinem aīæ eſſe abſq; actuali vnione. Dico ſecundo ꝙ æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo.n. iſta, q̄ in aīa intelligimus non niſi commenſuratio ſeu ſubalis ſigillatio ipſius aīæ ad hoc corpus, q̄ conſtat eſſe in actu, & dum eſt corpori vnita, & dū eſt ſeparata ab eo, ſicut in exemplo ſuprapoſito de cera liquet. Argumentum aūt procedit, ac ſi aptitudo iſta eſſet q̄d potentiale expectans aliquid ꝙ reducat ipſam in actu &c. Ad conſequentiā patet quid dicendum ſit, quia non eſt talis diſtinctio relatiua, ſed abſoluta relatiue ad receptiuum &c.

Et quia in iſtis ſubſtantiis quidditas non eſt idē qđ eſſe, ideo ſunt ordinabiles in prædicamento & propter hoc inuenitur in eis genus ſpēs & differentia, q̄uis earū differētiæ propriæ nobis occultæ ſint. In rebus.n. ſenſibilibus etiā ipſæ differentiæ eſſentiales nobis ignotæ ſunt: unde ſignantur per differentias accidentales, quæ ex eſſentialibus oriuntur, ſicut cauſa ſignatur per ſuum effectum, ſicut bipes ponitur differentia hoīs. Accidentia autem propria ſubſtantiarum immaterialiū nobis ignota ſunt, unde differentiæ earum, nec per ſe, nec per accidentales differentias nobis ſignificari poſſunt.

In hac tertia parte cap. huius declaratur S. T. qūo quidditates ſubarū ſeparatarū ſe habeāt ad intentiones logicas .ſ. genus ſpēm & dr̄iam &c. Quatuor notatis ſe abſoluit excludēdo poſt duas obiectiones. Proponit ergo primo concluſionem talē. Intelligentiæ ſunt in p̄nto. Probatq; eam ſic. omne id, in quo differt eſſe ab eſſentia, eſt in prædicamento: intelligētiæ ſunt hmōi. ergo &c. minor ſupra probata eſt. maior vero probari pōt ſic. omne hñs eſſe limitatum eſt in gñe. ſi.n. limitatum eſſe habet ad aliqđ genus definitum eſt, ꝙ.n. ad nullū genus definitum eſt, ac ꝑ ſe ſubſiſtit, vnde aut qūo eſſe limitatum habet, omne aūt ens, in quo eſſe diſtinguitur a ſua eſſentia habet eſſe limitatum (vt ſupra declaratum fuit.) ergo oē tale eſt in prædicamento. Ex quo corollariæ concluditur ꝙ hñt genus ſpeciem & dr̄iam. Addit autem q̄uis occultæ ſint nobis earum dr̄iȩ, & vt rñderet dubitationi qua quis dicere poſſet, qūo ſcis in eis eſſe dr̄ias, ſi illas ignoramus? ſtat.n. ſcire de eis qōnem an eſt, & ignorare qōnem q̄d eſt. nouimus inq̄ dr̄iam eſſe in illis, ſed q̄ ſint illæ latet. latent aūt intelligentiarum dr̄iæ ſm ſe, quia cōe eſt oībus ſubſtantiis hr̄e occultas dr̄ias proprias ſm ſe, & in hoc conueniunt cum ſubſtantiis inferioribus. latent etiā ſm accñtales proprietates, q̄ ſunt earum paſſiones, quia excedunt facultatē naturalem intellectus homini, q ſe habet ad manifeſtiſsima in natura, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis. & in hoc differunt a ſenſibilibus ſubſtantiis, quarū propriæ dr̄iæ nominibus ſuarū proprietatū ſignantur, ſicut cauſȩ noībus ſuorum effectuū. vñ oīno immanifeſtæ ſunt nobis intelligentiarum dr̄iæ quo ad quid ſunt &c. Qō. XIIII.

e. 5. p. 3. in prin.

Hic eo. ca. parte ſcd̄a in prin.

2 Metaph. T. com. 1.

Circa

De cognitione substantiarum separatarũ in hac vita.

Circa particulã dubitatur, an intelligentiæ sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita &c. In hac q septem agenda sunt. primo declarabo titulũ & intentionem qõnis. q. 2 adducetur opinio Auer. 3. impugnabitur. 4. rñdebitur suis rõnibus. 5. declarabitur opinio S. Th. 6. adducentur rationes Ioan. de Ianduno contra S. Tho. 7 eis satisfiet &c.

Differentia cognitio qdditatis & cognitio qdditatiua.

Quo ad primum nota, ꝙ aliud est cognoscere quidditatem, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio qdditatiua, seu cognoscere quidditatiue. Cognoscit. n leonis quidditatem quicũq; nouit aliqđ eius p̃dicatum essentiale. Cognoscit aũt quidditatiue non nisi illæ, qui oĩa predicata quidditatiua; vsq; ad vltimam dr̃iam nouit &c. Cũ autem cognoscamus intelligentias esse subas, & esse intellectuales &c. liquet, ꝙ earũ quidditates cognoscimus. vnde hoc in dubium non vertitur, sed qõ est, an quidditatiue cognoscere eas possimus, vt penetremus s. vsq; ad vltimas earum dr̃las. & licet hæc qõ habeat opiniones plurimas vt patet. 3. de aĩa. cõ. 36. quia tñ nisi cum Scotistis et Aueroistis hic agitur, & Sco. opinio in conclusione non discrepat, vt patet in Primo snĩa. dist. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer Hæc de primo.

Vide Alexandri Alpharabij auspacem Themi. Sco. p. d. 3. q. 3. In solutione dubij ibidem moti 5 c. q. circa med.

Quo ad scđm Auer in tertio de Aĩa. cõ. 36. supposita fictione sua in com 5 opinatur, ꝙ intells possibilis, vt appropriatus nobis, adeptis oĩbus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agẽti vt formæ, per illum intelliget subas separatas, & ɔñr nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma, sicut mõ est intellectus possibilis ita, ꝙ sicut modo p intellectum possibilem intelligimus mãlia, ita tunc per intellectum agẽtem intelligimus substantias separatas. Probat aũt intentionem suã duabus rõnibus. Prima rõ fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est, intells & prima intellecta speculatiua se hñt sicut forma & mã Probatur illa sic, illa quorum est vnamet operatio, ita ꝙ operatio vnius cõicetur alteri, se hñt sicut agens & instr̃m, vel sicut forma & mã, sed intellectus agentis & primorũ intellectorum speculatiuorum est vnamet operatio, ita, ꝙ operatio intellectus agentis, s. facere intellecta in actu cõicatur primis intellectis speculatiuis. ergo intellectus agẽs & prima intellecta speculatiua se hñt sicut agens & instr̃m, vel sicut forma & mã. patet minor, quia intellectus in habitu põt non solum intelligere, sed facere conclõnes intellectas in potẽtia intellectas in actu. vtrũq;. n. experimur in nostra esse potestare, s intelligere et facere conclõnes actu intellectas mediantibus primis intellectis, q̃ solo lumine intellectus agẽtis fiunt intellecta in actu. In maiore vero notanter dr̃, ꝙ propria operatio vnius cõicetur alteri, quia plures trahentes nauem ad eãdem operationem concurrunt nõ tñ sicut materia & forma, nec sicut agens & instr̃m, propterea quia alter alterius propriã operationem non sortitur. Clarum est aũt, ꝙ cõicans operationem suam alteri concurrendo ad idẽ se habet ad illud sicut agẽs principale ad instrumentum, quẽadmodum carpentarius sedis factionem serræ cõicat, vel sicut forma ad mãm, sicut calor calefactionem aquæ calidę cõicat. Et licet vtraq; pars disiuncti conclusi sit vera, quia tñ prima pars manifestior est, & minus ad propositum, iõ Cõmentator secundam partem declarat, s. ꝙ prima intellecta speculatiua & intellect⁹ agens se habeant vt mã & forma. & hoc facit declarãdo ꝙ intellectus agens, & non solũ prima, sed oĩa intellecta speculatiua se habẽt sicut forma & mã. manifestat autem hoc sic, Qñcunq; est aliquod receptiuum aliquorũ duorum ordinẽ inter se hñtium id, ꝙ est perfectius & formalius, est sicut forma, id vero, ꝙ est imperfectius & minus formale, habet rõnem mãæ: sed intellectus poĩs est receptiuus intellectorũ speculatiuorũ, & intells agens ordinẽ inter se hñtium, ita ꝙ intellectus agens est pfectior & formalior intellectis speculatiuis. ergo intellectus agẽs & intellecta speculatiua se hñt sicut forma et mã. Dr̃ aũt in maiori (ordinem inter se hñtium) quia aliter ꝓpõ non esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis, quarum neutra est alterius forma. cũ. n. ordinata sunt necessario verificatur ꝓpõ vt patet, cum aer recepit colorem & lumẽ. Minor patet ex eo ꝙ intellectũ recipitur in intelligente. Intellectus aũt possibilis intelligit & intellectum agentem & intellecta speculatiua &c. & sic patet prima ꝓpõ. Secunda ꝓpõ est, intellectus poĩs vt appropriatus nobis, qñq; recipit intellecta speculatiua & intellectũ agentẽ in potentia tantũ, qñq; partim in actu & partim in potẽtia, qñq; totaliter in actu. Ista ꝓpõ quo ad intellecta speculatiua est clarissima: intellectus nãq; infantis est in pura potentia sicut tabula rasa, in qua nihil est depictũ, postmodum vero recipit primorũ principiorũ notitiam, deinde multarum conclõnum successiue acquirit notitiam: & sic s̃m aliquid est in actu, puta s̃m principia, & s̃m aliqd in potentia, puta s̃m conclõnes, & postremo acq̃sitis oĩbus conclõnibus est totalr̃, & s̃m oĩa in actu tam principia q̃ conclõnes. His si cõiunxeris primã ꝓpõnem illucescet ibi hæc secunda ꝓpõ quo ad scđam partem. si. n. intellect⁹ agens est forma intellectorũ speculatiuorũ eadẽ erit proportio cõiunctionis ad intellectũ agentem q̃ est inter intellectũ poĩem & intellecta speculatiua quo ad hoc, ꝙ si totaliter vni, totalr̃ et reliquo coniũctus erit, & si partialr̃ vni, partialr̃ & reliquo cõiunctus erit. His p̃missis formatur prima Auer. rõ sic. omne ꝙ mouet̃ ad acquisitionem alicuius vt formę, illa pfecte acq̃sita põt operari operatione ꝓpria illius formæ: sed intellectus poĩs vt appropriatus nobis mouet̃ ad acquisitionẽ intellectus agentis, vt formę. ergo illo acq̃sito põt operari operatione ꝓpria illius. sed operatio ꝓpria intellectus agẽtis est intelligere subas separatas qdditatiue: ergo intellectus poĩs poterit p illum intelligere subas separatas, & cũ intellectus possibilis operatio noua nos denoĩet, ɔñr nos per intellectum agentẽ intelligimus subas separatas &c. Maior patet exẽplariter cũ aqua mouetur ad formam coloris, acq̃sito illo põt calefacere, & silr̃ apparet in oĩbus. Minor vero ꝓbatur duplr̃. Primo ex duabus ꝓpõnibus præmissis sic, qñcũq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id, ꝙ est formalius & perfectius mouet̃, vt ad formam: ex prima ꝓpõne. sed intellectus possibilis mouet̃ ad intellecta speculatiua, & intellectũ agentẽ, quia qñq; est in pura potentia, qñq; partim in actu, & partim in potentia: ex secunda ꝓpõne ordinem inter se habẽtia. quia mediantibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agens & intellectus agẽs est formalior et perfectior, ergo intellectus possibilis mouet̃ ad acquirendum intellectum agentem vt formã. Scđo probatur illa minor sic. intellectus possibilis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis vt finis. ergo vt formæ. añs patet ex eo ꝙ ipse intellectus agens est efficiẽs illius motus quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis. n. a materia idẽ est efficiens & finis motus, vt com. 36. 12. meta. habetur consequentia vero patet ex scđo physi. tc. 70. vbi dicitur, ꝙ finis motus & forma idem sunt & hãc probationem tangit Auer. 12. metaph. in fine com. 38. Secunda rõ Auer. ponitur secundo metaph. com. 1. Si intelligentiæ non essent a nobis cognoscibiles natura ociose egisset ɔñs est falsum. consequentia probatur. quia fecisset id qđ est in se naturaliter intellectum, nõ intellectum ab alio, sicut si fecisset solem non comprehẽsum sub aliquo visu. Et qm̃ hæc consequentia cum sua probatione derisibilis a S. T. iudicatur. ꝓpterea ꝙ frustra est ꝙ non põt consequi finẽ suum, & intelligentiarum finis nõ est intelligi a nobis, dato. n. ꝙ intelligi esset finis earũ, sufficit earum intelligibilitati vt a seipsis intelligantur. non. n. sequitur ab intellectu humano non intelligũtur, ergo a nullo, sicut non valet, sol non videtur a noctua. ergo a nullo visu. Idcirco Ioannes de Gandauo in tertio de aĩa, dupliciter probat illã consequentiam. Primo dicens ꝙ Cõmentator nõ supponit ꝙ finis substãtiarum separatarum sit intelligi a nobis, sed supponitur ꝙ intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cũ cõtineantur sub eius obiecto primo. s. ente, & tũc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles. ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturali. n. actiuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuum, quale est intellectus, aliter potẽtia actiua esse frustra in natura. Scđo deducitur ab eodem illa consequentia, quia etsi intelligentiarum finis primarius nõ sit intelligi ab in-

Secunda propositio. Auer. ibidem circa parum ante finem.

Formatur prima ratio Auer.

Com. 36. T. cõ 70. Com. 38. secunda 18 princ. ibid. circa. 1 c. 1 tertio contra Gent. Cap. 45. post mediũ 1. q. 88. articu. 1. Ad primum. q. 37. post medium.

tellectu nostro, est tñ earum finis secundarius. Agunt.n. prima intentione propter se, secundario aũt propter alia, vt dicitur .2. coeli com. 21. & iõ sequitur ꝙ intelligentiæ sal tem quo ad finẽ secundarium essent frustra, & sic natura fecisset aliqd ociose. Propterea inquit ꝯña Com. est vicina propõnibus per se notis, & nõ est dënsibilis. Põt adhuc tertio deduci illa ꝯña ex dictis Com. tertio de aïa. cõ. 36. vbi examinans rõnem Themistij dicit ꝙ si intellectus noster est immaterialis, ꝯña ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictũ supra verbum Arist. tertio de aïa. t. c. 7. dicentis. ꝙ intellectus excellenti intelligibili apprehẽsio vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habeť in proposito ꝙ immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ ꝙ intelligere possit substantias separatas, vñ sic probať ꝯña. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles: ergo a nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sunt cognoscibiles, sicut sol frustra esset visibilis si a nullo posset videri. prima cõsequentia tenet ex eo ꝙ si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit, quia iam declaratum est immaterialitatẽ esse sufficientem cãm huius, sicut quia sensitiuum est sufficiens cã sensus tactus, si positum in vna spetie aïalis non daret actum, nulli alij hoc daret. secunda ꝯña clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate, plus tamen & minus sm ꝙ plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

Com. 88.
Com. 36 ante med. col. 3. fin. & 4. in prin.
T. com. 7.

Quo ad tertium arguitur contra hanc opinionẽ dupľr. Et primo probatur, ꝙ talis continuatio posita non perducat intellectum posẽm, vt nobis appropriatum ad intelligendas substantias separatas, id qď continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorũ speculatiuorum non põt per illum intelligere subãs separatas quidditatiue: sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorũ: ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis p talem continuationẽ non põt intelligere substantias separatas quidditatiue. Maior probatur (supponendo ꝙ intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora et inferiora subãs immateriales. s. & intellecta speculatiua.) ad superiora.n. comparatur vt contẽplatiuus, & non vt eorum forma, ad inferiora vero vt factiuus & forma. hoc statuto patet vis maioris. Qñcunque.n. aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id qď continuatur ei sm qď habet proportionem ad inferiora, ex hoc non continuať sm ꝙ habet proportionem ad superiora. cõmittitur.n. manifeste fallacia ꝯñtis ex vno aliud concludendo. Id ergo, ꝙ continuatur intellectui agenti vt formæ intellectorum speculatiuorum nõ ex hoc continuatur ei, vt cõtemplatiuo subãrum immaterialium. Minor vero ex cõmen. dictis habetur, nullum aliũ modum ponentis in ꝓposito, quo continuetur possibilis cũ agente nisi per intellecta speculatiua. vñ dicit, ꝙ cũ est in pura potentia ad intellecta speculatiua est & in pura potẽtia ad intellectũ agẽtem, cũ vero partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum est etiã sicut respectu istius, & cũ fuerit totaliter in actu sm intellecta speculatiua erit totaliter copulatus intellectui agenti. Scdo probatur, ꝙ posito ꝙ talis continuatio ad hoc perduceret intellectũ possibilem, nũquam tñ nos ad hoc perducere põt, & arguo sic. Id qď continuatur intellectui agẽti non nisi vt coloratum lumini, & intellectui possibili nõ nisi sicut coloratũ visui, non potest denoïari operans propria operatione luminis, vt visus seu intellectus agentis, aut poss. sed hõ phantasians habet hmõi continuationem cũ his intellectibus. ergo nõ potest denoïari faciens intellecta, & intelligens subãs immateriales, q̃ sunt operationes intellectus agẽtis nec intelligens res sensibiles, q̃ est operatio intellectus possibilis. Maior est nota ex terminis. non.n. põt vere dici ꝙ coloratũ illuminet, aut videat. Minor aũt patet ex tertio de aïa tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo mõ similitudini datæ ꝙ hõ proprio actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum vero non spũalizat colores. Qm̃ si fingamus coloratum in seipso non posse obijci oculo, neq; lumini, sed spiritualizatum tantum in speculo ꝙ propria operatio speciem in se colorati spũalizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tñ tale speculum obiectum lumini & visui non veræ posset denominari illuminans, neque videns, & hæc ratio apparet mihi demonstratiua, & alias si Deus concesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus Hæc de tertio.

Quod continuatio intellect⁹ agẽtis non perducat intellectum possibilem ad cognitionẽ quidditatiuam substantiarũ immaterialium.
Potẽtia qď intellectus possibilis intelligent qd ditatiue substantias separatas p intellectum agentẽ sibi copulatũ, adhuc nõs nõ intelligere mus ipsas cõ. 18. circa med. commen. 30. in princ. & circa med. considera virtutẽ huius rõnis et videbis ...

Quo ad quartum. Ad primam rõnum Auer. dicitur, ꝙ maior est vľr falsa, si teneatur vt teneri debet ad hoc ꝙ intentum cõcludat. Debet.n. teneri vľr nedum subm, sed etiam prædicatum hoc mõ. Oẽ ꝙ mouetur ad acquirendam aliq̃ formam, illa perfectę acquisita põt operari omni operatione propria illius formę, aliter nõ concluderet. patet aũt hanc esse falsam, ex eo ꝙ sufficit ꝙ id, ꝙ acquisiuit aliq; formam, participet aliq; operationem illius formæ, illam. s. q̃ conuenit formæ sm id quo respicit receptiuum, et rõ huius est assignata in prima rõne ꝯ Auerroim facta, quia. s. non oportet rẽ continuatam formæ hñti diuersas proportiones ad inferiora & superiora, ex hoc ꝙ perfecte cõtinuatur ei sm inferius ꝙ, continuetur ei sm superius. Vñ ex hoc ꝙ intellectus poss acqsiuit intellectũ agentem vt formã, licet sequatur ꝙ possit operari aperatione intellectus agẽtis, vt est forma intellectorũ speculatiuorum, qa vt sic acquiriť, s. formare intellecta in actu et extendere se ad oïa intelligendo, ad q̃ se extendi intellect⁹ agens vt factiuus, non tñ sequitur ꝙ possit oïa intelligere q̃ respicit intellectus agens vt contẽplatiuus. Ad scdam rationem rñdetur negata ꝯña, & ad primam probationem dr̃ ꝙ, committitur fallacia ꝯñtis a superiori ad suũ inferius affirmatiue. cõcesso.n. ꝙ intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nr̃o, quia continetur sub eius primo obiecto, non sequiť, ergo sunt a nobis intelligibiles qdditatiue. Non.n. omne contentũ sub ente est quidditatiue a nobis intelligibile: eo ꝙ ens, licet sit obiectum adæquatum intellectui nr̃o extensiue. non tñ est adæquatũ adæquatione mutua intẽsiue, & est dicere, ꝙ licet oẽ ens possit a nobis intelligi, non tñ omne ens põt a nostro intellectu penetrari vsq; ad vltimas dr̃ias. hoc.n. modo quidditas rei mãlis est obiectum adæquatum intellectus nostri. s. adæquatione intensiua. solam nãq; eam & oẽm intellectus noster natus est intelligere quidditatiue. Ad scdm modum deducendi ꝯñam similiter rñdetur. licet.n. detur ꝙ intelligi a nobis sit finis secũdarius intelligentiarũ, non tñ valet. ergo. intelligi quidditatiue a nobis est finis secundarius, imo hoc est impossẽ. Silr ad tertiam modum dr̃. ꝙ licet immaterialitas sit sufficiẽs cã virtuti cognoscitiuæ ꝙ possit intelligere subãs separatas, non tñ valet, ergo ex immaterialitate habet ꝙ possit cognoscere eas quidditatiue. Auctoritas aũt Arist. adducta cum recte intelligiť non obstat. Aduertendum est.n. sensum respectu excellentis sensibilis duo sortiri, & ꝙ. s. non perfecte cognoscit illud, & ꝙ patitur passione corruptiua ab illo, intellectus autem respectu excellẽtis intelligibilis primum tm̃ habet. s. ꝙ perfecte non intelligit illud, passionis.n. expers est, & rõ est, quia scdm sequitur mãm cuius actus est virtus sensitiua. non aũt intellectiua primũ vero sequiť in ꝓportione potentiæ ad obm q̃ saluatur ita in virtute immateriali sicut mãli. Sicut.n. noctua ex sua spẽ visum improportionatum claro lumini habet, ita hõ ex sua natura intellectum improportionatũ claro intelligibili separato. s. sm rem a mã. Conueniũt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Ex qua dr̃ia Aristo. ibi dicit oriri ꝙ sensus post excellens sensibile sensatũ debilitatur, intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratus magis põt intelligere alia, ꝙ intelligendum est sm modum sibi posẽm. Ex hoc aũt non licet inferre. ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales, sed ergo non procedit ex eius alteratione ꝙ illas non possit comprehendere, ꝙ gratis concedimus, habet enim homo intellectũ ratiocinatiuũ qui oritur in vmbra intelligentiæ apud isaac, & iõ proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purũ & clarum, sed obũbratum materiæ, quale est quidditas a sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

... contra errorem Auer. soluuntur rationes Auer. Ad primam immediate supra.
Ad scdam ...
3. de aïa T. com. ...

Quo

Opinio S. Th. 1 p. q. 88 a. 1. 3. cõtra Gen. c. 45. 2. metaph. circa tex. com. 2.

Quo ad quintum ponenda est opinio S. Th. q̃ ex prima parte. q. 88. & tertio contra Gen. c. 45 & secundo metaph. assumo. Tenet ipsam hanc cõclusionem. Anima humana corpori coniuncta non põt quidditatiue cognoscere subas immateriales, quæ ad præsens dupl̃r probatur. Primo sic. Intellectus exñs in potentia non nisi ad recipiẽda intellecta abstracta ab intellectu agente. non põt intelligere quidditatiue subas immateriales, intellectus humanus est hmõi. ergo maior ex terminis patet, oppositũ.n. prædicati infert oppositum subiecti, ꝙ.n. põt intelligere substantias separatas quidditatiue, non est tm̃ in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, qm̃ subæ separatæ non sunt abstractæ a mã per operationem intellectus agentis. Minor ex Aristo. colligitur tertio de aĩa. tex. cõ. 17. vbi dicitur ꝙ intellectus agens potest oĩa facere quæ intellectus possibilis põt fieri. Scd̃o probatur sic. Nullus effectus sensibilis põt ducere in quidditatiuam cognitionem subarum separatarum. ergo intellectus humanus cõiunctus corpori non põt quidditatiue illas cognoscere ꝯña tenet quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Añs vero probatur ex eo ꝙ effectus dupl̃r potest in cognitionem quidditatiuam suæ cãæ ducere. Vel per modum similitudinis sicut effectu vniuoco cognito eius cãm quidditatiue cognoscimus, propterea quia sunt eiusdem naturæ, & hoc mõ clarum est nullum sensibile posse perducere ad subarum immaterialium naturas, eo ꝙ differunt non solam spẽ, sed genere. Alio mõ effectus ducit in quidditatiuam cognitionem suæ cãæ, non p modum similitudinis, sed p hoc ꝙ demonstrat totam virtutem suæ causæ. Sicut intelligentiæ ostendit totam virtutem animæ intellectiuę, & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionẽ procedimus. Nec hoc modo sensibilia valent ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum non perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutem causæ vniuersalis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis vt materiales conditiones eorum cuiusq; ostendunt, igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substantiarum immeterialium quæ causæ vniuersalissimæ sunt peruenire possumus &c. Hæc de quinto.

T. cõ. 18.

Io. de Gan. q̃ 37. eius medii primo.

Quo ad sextum contra hanc determinationem arguit supradictus Ioã. de Gandauo in tertio de anima multipliciter. Et primo contra illam particulã in conclusione positam cõiuncta corpori. Nulla forma impeditur a sua nobilissima operatione pp vnionem eius ad propriam materiam, sed intelligere subarum separatarum quidditates est opatio aĩæ humanæ, vt patet. 1. & 10. Ethi corpus aũt humanum est eius propria mã; ergo aĩa humana ppter vnionem ad corpus non impedit̃ a speculatione substantiarum immaterialiũ. Præterea ad idẽ. Aĩa humana aut nata est intelligere subas separatas per suam subam, aut p speciem influxam, aut p spẽm causatam ex phantasmate. si per suam subam, cum suba eius per vnionem ad corpus non impediat̃, poterit eas intelligere. si p spẽm a phãtasmate sumptã vnio ad corpus iuuabit. Si per spẽm influxam, quæritur qũo vnio ad corpus impedit, aut non permittit talem influxũ fieri, hoc.n. non vr̃ rõnabile aliquo modo esse, quia gñatio vnius spẽi non impeditur a corpore, nisi corpus habeat ꝯriam dispõnem dispõni requisitæ ad eius gñationem. V er. gr. quia color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc vt recipiat̃ in eo, nullum corpus impediet gñationem spẽi coloris, nisi habeat opacitatem, quę ꝯria est diaphaneitati, modo corpus humanum nullam habet dispõnem contrariam dispõni, q̃ exigit receptio spẽi intelligibilis influẽdæ vt patet. ergo. Et confirmatur rõ sic, Bonum simpl̃r alicuius naturę non impeditur propter bonum simpl̃r eiusdem nãæ. Q.n. impedit bonum simpl̃r alicuius naturæ est illi malum simpl̃r, sed intelligere subarum immaterialiũ quidditates est bonum simpliciter aĩæ humanæ, ergo non impedit̃ p vnionem ad corpus cũ hoc sit ei etiam bonum simpl̃r. Tertio arguitur contra conclõnem ipsam ex dictis S. Th. sic. isti dicunt, ꝙ cognoscimus esse intelligentiarum non qdditates aut esse est idẽ qđ quidditas, aut diuersum, si diuersum, ergo vtrũq; sub nostra cadit cognitione. Quicũque.n. cognoscit diuersitatem aliquorũ cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dr̃ secundo de Aĩa. t. c. 146. Si idẽ ergo cognito vno cognoscitur & reliquũ. Si dicatur ꝙ cognoscimus illas quidditates, sed nõ perfecte. Cõtra. Primo quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarum, quorum primum est ꝙ nos nõ intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Scd̃m est ꝙ cognoscimus eẽ illarum non quidditates. Ex primo arguitur sic. hõ non intelligit qdditates separatas ergo nullo mõ intelligit eas, tenet ꝯña per locum a toto in modo ad suam partem negatiue Ex secundo dicto arguit̃ sic, ea cognitio negatur de quidditate, q̃ affirmatur de esse, sed esse non cognoscit̃ a nobis, nisi imperfecte, ergo cognitionẽ etiam imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si n vtrũq; imperfecte cognoscimus. quare magis alterũ negatur cognosci, aut alterum affirmatur? Scd̃o probatur ꝙ rñsio in se sit falsa sic. Si imperfecte cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita pfecte, sicut a seipsis cognoscuntur, & hoc non, quia hoc est ridiculũ vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis sm̃ nostram naturam, & hoc est voluntarium, nulla n ratione hoc conuinci põt, vnio nãq; ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de sexto.

Cap. 9. Cap. 8. Secundo.

Confirmatio.

Tertio.

T. cõ. 146.

In p. q. 88. art. 1. & q. 89. ar. 1. & 2. c.

Quo ad septimum pro rñsione ad hæc argumenta p̃notandum est. ꝙ secũdum doctrinam S. T. prima parte. q. 88. & 89. inter cognitionem aĩæ coniunctę & separatę hoc interest ꝙ coniuncta, sicut habet modum essendi cõcernendo corpus, ita habet modum intelligendi conuertendo se ad phantasmata, ita ꝙ ex cõformitate modi operandi ad modum essendi sit vt aĩa coniuncta sit conuersa ad phantasmata sm̃ intellectum possibilem, vt passiuum ad actiuum, adeo vt non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autem a corpore, sicut habet alium modum essendi absq; corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi vt etiã ex conformitate modi operãdi ad modum essendi fiat vt aĩa separata conuertatur sm̃ intellectum ad superiora vt actiua, vt ab eis influxum specierum recipiat, vtpote in modo essendi similis illis reddita & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantasmatibus non alligata. Ex hoc aũt oritur alia differentia, ꝙ. s. anima coniuncta non põt substantias immateriales cognoscere, nisi per species a sensibilibus acceptas. Alligatus est n. eius intellectus phantasmatibus. Separata vero põt illas per species proprias cognoscere, cũ conuersa iam sit ad superiora. Nascitur quoq; ex his tertia dr̃ia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei & vniri corpori propter melius. quia s. cognitio q̃ habet anima per species acquisitas est cognitio distincta & quidditatiua pertingens vsq; ad vltimas rerum differentias. Cognitio aũt q̃ separata ex speciebus influxis sortitur, confusa est et in cõi res notificat. Cum. n. anima naturaliter sit pars hoĩs. naturalem modum intelligendi ex propria nã sibi vendicat per species acceptas a phantasmatibus intelligere & non per species influxas, hic. n. modus intelligendi nãlis est intelligentiis ex sua natura, & iõ sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per spẽs influxas habent, sic aĩa per spẽs acquisitas de sensibilibus notitiam hr̃e potest perfectam, species. n influxæ facultatem nãlem intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini cõnaturalis & proprius & aĩæ non conuenit nisi p q̃dam defectiuam participationem. Cum sit prẹterea talis inter subas intellectuales ordo ꝙ quo proximiores sunt primæ, oĩa per solam suam subam intelligendo penetranti, eo per vliores rerũ notitiam perfectam nãl̃r capiunt, vltima inter eas aĩa. s. intellectiua ex eẽ sua adeo dearticulatas exigit spẽs vt singularum quidditatum singulas oporteat hr̃e similitudines, propter qđ & corporei vnitur vt eas inde accipiat, & ideo vis eius intellectiua cum per spẽs superiores, quales sunt influxæ, intelligere tentat, opprimitur quodãmodo, & confusa tantum notitiã habet, sicut discipulus vniuersales conceptus præceptoris apprehendere nõ valens absq; distincta cognitione remanet. Huius aũt signum est ꝙ inter hoĩes qui sunt perspicacis ingenij, statim propositis principiis ad conclusiones sese conferunt, & ex eis

Differentia animæ separatæ & cõiunctæ primo.

Secundo.

Tertio.

dem principiis multas conclusiones speciales deducunt. Habetis aũt ingenij non nisi principiis applicatis a præceptore an singulas cõclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis mãlibus distinctam percipiunt veritatem. Ex his iam potes intelligere ꝙ aĩa nec coniuncta, nec separata quidditatiuam cognitionẽ substantiarũ immaterialium habere nãlr potest & qđ plus est, habes ex his ꝙ anima separata ꝑ species influxas, nec bouem, nec leonem quidditatiue cognoscit, sed oĩa præter suiipsius naturam in cõi nouit. Vbicunq; aũt alibi inuenies a S. T. dici ꝙ anima separata quidditas subãrum immaterialiũ nouit &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam quã habet de illis anima separata per proprias species quã habere non potest.

Ad primũ. Ad rationem igitur primam dicendum est. ꝙ licet intelligere substãtias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ, intelligere tñ eas quidditatiue est ope-
Cap. 9. ratio sibi impossis. nec Arist. in primo, aut. 10. Ethic. dixit
Cap. 8. oppositum, imo qõ mota ab ipso in Tertio de Anima. tex. com. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit. n. felicitatẽ humanam in cõtemplatione substantiarum separatarum
Vt ipsemet Io. testatur in. qõ 17. 3 de aĩa nobis possibili quæcũq; sit illa. Silr dicitur ad secundam ꝙ vnico aĩæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium, qñ quidem illa
Ad scdm. alia solutio animæ ẽm oẽm naturę statum est impossibilis. Q; si hę
Ad primũ. duæ rõnes formentur ad concludendum aĩam vnitam posse hrẽ talem notitiam substantiarum immaterialium qualem per earum spẽs separata habet. Rñdeatur ad primam negando ꝙ intelligere subãles immateriales tali modo sit nobilissima simplr operatio aĩę. licet sit nobilissima ẽm quid, maiorem. n. perfectionem simplr ponit in aĩa intelligere subã sensibiles distinctæ & quidditatiuæ, & substantia immateriales ꝑ effectus sensibiles & cõia, quã intelligere ea in cõfuso, licet sit ẽm qđ nobilior illa confusa intellectio, ex hoc ꝙ est ꝑ earum spẽs & immaterialiori modo. Vñ dico, ꝙ non inconuenit aĩam nostram impediri ab operatione nobilissima ẽm quid ꝑꝑ perfectionẽ sibi nobilissimam simplr acquirendã ex vnione ad propriam mãm, vnde non sequitur vnionẽ esse præternaturalem. sed nãlissimam, vtpote ꝑꝑ perfectionem suam simpliciter, & ꝑsertim, quia cognitio illa, quã habet separata, est sibi quasi præter nãlis, sicut & modus essendi, quẽ ha-
Ad scdm. bet &c. Ad scđam dicatur ꝙ impeditur aĩa ex vnione ad corpus ad receptionẽ talis influxus ex hoc ꝙ modum essendi in corpore sequit̃ modus operandi non nisi ꝑ conuersionem ad phantasmata: nãlis. n. conuersio aĩę ad phãtasmata est impeditiua cõuersionis ad superiora. ꝓbatio autem contra hoc nihil facit: contingit. n alio mõ impedi-
Ad confirmationem. mẽtum dari, vt iã patet. Ad cõfirmationem dr̃, ꝙ minor est falsa. Intelligere. n. subãs immateriales tali mõ est bonum aĩæ ẽm quid, & non simplr, vnio vero ad corpus
Ad tertiũ. cum sequentibus ipsam est bonum eius simplr. Ad tertium dr̃ ꝙ siue esse & essentia distinguantur, siue sint idẽ non variatur propositũ, in Deo. n. sunt idẽ, & in aliis intelligentiis distinguunt̃, & tñ eandem de vtrisq; proferimus iniam dicentes ꝙ cognoscimus esse, nõ quidditatẽ. Rñsio ergo ibi data vera est, qua dr̃ ꝙ cognoscimus qđditatem impfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarũ. Non quidẽ primo. quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quocũq; cognitione, vñ non valet, ergo nullo mõ cognoscimus, sed ergo nullo mõ cognoscimus quidditatiue. Scđo autem dicto nullatenus aduersatur. Cũ. n. dicimus ꝙ cognoscimus esse & nõ qđditatem (assueti peripateticis sermonibus) intẽdimus ꝙ scimus de illis terminare qõnem an est, quã de esse quæris, & ꝙ nescimus de eis terminare qõnem quid est, quã quidditatem scrutatur, & si ẽm aliqđ prędicatum quidditatiuũ terminare illã nouerimus notitiam illã (quia, & non quid-
1. Poster. T. com. 8. ditatiuam) vocamus sequẽtes Arist. vestigiã ꝗ notitiam rei per cõia. notitiam quia in posterioribus analyticis appellat. Et ꝑꝑ hoc ea notitia proportionalr negatur de qđditate a Thomistis in proposito, quã affirmatur de esse, qa notitia de propria qõne quidditatis non haberi dr̃, notitia vero de propria qõne ipsius esse non caremus. Ad vltimum, quo probatur ꝙ rñsio sit falsa in se, dico ꝙ ideo dicitur intellectus noster imperfecte subãs immateriales cognoscere, quia non quidditatiue põt eas apprehẽdere & magis imperfecte in hac vita, quia per spẽs aliorum. Et licet primo mõ eas cognoscere sibiipsis tantũ conueniat, & ridiculum esset dubitare an id qđ conuenit solis intelligentiis conueniat aliis, necessarium tñ est dubitare an cognoscere eas quidditatiue sibi solis, an etiam aĩæ nostræ conueniat, qđ secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, non voluntarie, sed rõne cogente di-
citur. Corpus enim vnitum animæ animam ad sensibilia conuertit vt declaratum est &c. In qõ.

Hoc tñ sciendum, q. non eodem mõ sumitur genus & differentia in illis substantiis & in substãtiis sensibilibus. quia in sensibilibus genus sumitur ab eo q. est materiale in re, differẽtia vero ab eo q. est formale in ipsa. Vñ dicit Auic in principio libri sui de aĩa, q. forma in rebus compositis ex materia & forma est differentia simplex eius q. constituitur ex illa, non aũt ita q. ipsa forma sit differentia, sed quia est principiũ differentiæ, ut idem dicit in sua metaphysica. & dicitur talis differẽtia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo qđ est pars quidditatis rei. s. à forma. Cum aũt substãtiæ spirituales sint simplices quidditates, non põt in eis differentia sumi ab eo q. est pars quidditatis, sed a tota quidditate. & iõ in principio de aĩa dicit Auic. q. differentiã simplicem non hñt nisi spẽs, quarum essentiæ sunt compositæ ex materia & forma. Silr etiã in eis ex tota essentia sumitur genus: modo tñ differenti. Vna. n. substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate, differunt aũt ab inuicem in gradu perfectionis secundum recessum à potẽtialitate & accessum ad actum purum. Et iõ ab eo q. sequitur illas inquãtum sunt immateriales sumitur in eis genus, sicut intellectualitas uel aliquid huiusmodi, ab eo aũt quod sequitur ab eis gradum perfectionis sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

A quo genus sumatur causã immaterialibus q̃ materialibus.

In prim.

Ponitur hic secũdum notatũ, quo vnde sumatur dr̃ia, & vnde genus in substãtiis immaterialibus declarata opposita comparatione ad subãs sensibiles. Ad cuius euidentiam scito ꝙ in rebus cõpositis ex mã & forma quatuor intelliguntur. s. mã quã est altera pars cõpositi specifici, forma reliqua pars, tota quidditas vt habeat rõnem perfectibilis vlteriori ꝑfectione formali, & ipsamet tota qđditas, vt habet vltimam ꝑfectionẽ formalẽ. v. gr. in hoĩe potes considerare mãm in qua sua forma recipit̃, & formam in illa receptã. Aduertes etiã ipsum hoĩem inquantum est subã, est n. homo subã, & vt subã habet rõnem perfectibilis, ꝑ corporeum, ꝑ rõnale &c. Aduertes etiam hoĩem inquantum est rõnalis nãæ, quã est vltima eius perfectio formalis. Hæc aũt quatuor ita se hñt ad genus & dr̃iam q. & mã quę est pars & ipsum totũ, & perfectibile fundant genus, diuersimode tñ. Forma vero quã est pars & ipsum totũ, vt posteriori perfectione formali perfectũ fundant, dr̃iam diuersimode etiam. Cũ. n. genus potestate contineat dr̃ias, incõpleteq; ac in potentia rei nãm explicet, totũq; ẽm id quo adhuc perfici põt importet, radix aũt potentialitatis in rebus sensibilibus sit mã, merito a toto ẽm ꝙ posse est formalr perfici, & a mã ipsa sumi dr̃. Silr cum dicere sit diuidere terminare & actuare genus totũq; ẽm posteriorem perfectionẽ & actualitatẽ explicare, radix aũt actualitatis & ꝑfectionis sit forma, merito a toto ẽm ꝙ ꝑfectum est, & a forma dr̃ia sumit̃.

Nota 4. substantiæ hac sua 4. reperiuntur.

Genus sumitur à toto composito & parte materiali. Differẽtia sumitur à toto composito & parte formali.

Diuersimode vero fundant genus & dr̃iam partes ipse rei, mã. s. & forma, & quidditas tota vt ꝑfectibilis & perfecta. Sumit̃. n. genus a tota essentia vt habet rõnem perfectibilis tanquã a re formalr signata seu denoĩata ab ipso. A materia vero tanquã a radice sui formalis significati. Silr dr̃ia sumitur a tota essentia ẽm vlteriorem perfectionem tanquã a re formaliter signata seu denoĩata ab ipsa, a forma autem vt a radice sui formalis signati, non. n. materia quę est pars hominis denoĩatur eius genus, neq; forma dr̃ia, sed ipse homo vt subã vt aĩal generis denoĩationem sortitur, vt corporeus. vt rõnalis dr̃iæ denoĩationem habet. Et propterea qa genus & dr̃iam radicalr fundat materia & forma,

T. cõ. 33. & materia, iõ ab Arist. 7. met. t. c. 33. dicit φ sicut se habet tota ratio ad totam rem, sic pars rõnis ad partem rei. & *T. com. 9.* octauo meta. t. c. 9. inuenies genus sumi a materia & differentiam a forma. *Com. 49.* Præterea & Com. scđo cœli cõ. 49. ait. φ si corpora cœlestia conueniunt in gñe & differunt in specie sunt cõposita ex materia & forma. Inuenies quoque quia genus & dĩa a tota essentia sumuntur vt a re significata noĩe primæ intentionis, & denominata noĩe secundæ intentionis, & non a parte, illustres viros dicere qñq; φ genus non sumitur a materia, & φ dĩa non sumitur a forma, quorum cũ intuitus fueris rõnes supradictis non aduersari videbis. Quæ cũ ita sint in substãtiis materialibus ad subãs immateriales ascẽdendo genus sumi non dicimus a materia, nec dĩam a forma, quia carẽt his partibus, vñ restat vt a tota essentia tam genus q̃ dĩa non solum formalr̃, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. (vt in litera dr̃) assignat diuersitatem inter dĩam substantiarum compositarum et simpliciũ dicens φ dĩa in speciebus compositis ex mã & forma est simplex. Dĩa vero rerum non compositarũ non, & vocat dĩam simplicem eam quæ non a toto radicalr̃, sed a parte eius exit q̃ simplex est. *Genus & differentia in simplicibus sumuntur à toto quiddita[tiuo].* Sumũtur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & dĩa, sed differentee, quia genus sumit̃ ex tota essentia ẽm id quo essentialiter vna alteri assimilat̃, conueniunt. n. intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Dĩa vero sumitur a tota essentia ẽm id quo vna differt substãtialiter ab aliis, & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quem quãto aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit, tãto pfectior erit, per hoc. n. differunt inter se. φ vna altera propinquioe est actui puro & plus a potentialitatis natura recedit. ad maiorem horum intelligentiam alterius exordiendum est.

Sciendum est nãq; φ aliud est loqui de genere & dĩa simpliciter, & ẽm ea q̃ sibi accidunt & per se conueniũt. Aliud est loqui de eis ẽm φ ad tales naturas applicãtur. Si. n. loquamue de eis ẽm se, sic ad vtriusq; (gñis. s. & dĩæ) rõnem exigitur & sufficit φ dĩa quidem explicet certũ & limitatum gradũ entis non extraneæ naturæ a nã generis, cuius est diuisiua formalr̃, genus vero explicet certam naturam determinabilem formalr̃. Et primũ quidem horum quæ de dĩa dicimus, sequitur ex eo φ dĩa adueniens generi constituit spẽm, & ponit ipsam in determi-*T. cõ. 10* nato gradu entis, illo. s. quẽ explicat, vnde. 8. meta. cõ. 10. Species numeris assimilãtur. eo φ sicut numeros subtracta, aut addita vnitas variat, sic dĩa addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum aũt sequitur ex eo φ dĩa diuersificaee genus debet, ita vt non solum ipsa spẽs sit altera ab altera specie, sed nã gñis in hac spẽ sit diuersa *T. cõ. 24* a natura generis in alia specie, vt. 10 meta. t. c. 24. habetur. Vnde in. 11. de aĩalibus ait Arist. φ si debeat diuidi figura, dĩæ eius non erunt hr̃e angulos æquales duobus rectis & hr̃e angulos æquales multis rectis, quia hæc accñã sunt figuræ. Genus aũt certam naturam signãre oportet vt transcendentia excludant̃. Determinabilem vero for-*Nota hec profundissima dicta & pulchra, de cõceptu gñis & differentia.* maliter, vt specialissima segregent̃. Si aũt loquamue de genere & dĩa vt applicantue ab subãs materiales, sicut genus non solũ explicat rem, vt determinsbilem formaliter, sed etiam radicaliter sumitue a materia, & dĩa similiter non solum signãt determinationem & actuationem generis, sed sumitur radicalr̃ a forma, sed hæc accidũt generi & dĩæ ex eo φ essentia cuius sunt est composita & etaliter integrata ex duobus principiis, mã. s. determinabili & forma terminante. Per se. n. conuenit aĩali φ significet naturam sensitiuam determinabilem formalr̃ per rationale. Sed quia nã sensitiua habet qđ sit terminabilis p rationale ex hoc φ habet mãm, ideo accidit huic generi φ est aĩal (inquantum est genus) φ sumatur a mã, vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rõnale & non ratione mãæ non minus animal esset genus. Sir̃ rõnale per se habet φ significet rõcinatiuam perfectionem essentialiter determinatiuam nãæ sensitiue, sed quia gradus intellectiuus habet φ determinet sensitiuam ex eo φ aĩa intellectiua est forma corporis, iõ accidit huic dĩæ. s. rationale inquantum est dĩa qđ sumatur a forma. Non minus. n. rationale esset dĩa si perfectio rõcinatiua determinaret sensitiuam absq; eo φ informaret aĩa corpus. Propter hoc cõiter dicitur φ sumitur genus ab eo qđ est materiale potius q̃ a materia, & dĩa ab eo qđ est formale potius q̃ a forma. Illud cõuenit eis per se, hoc aũt per accidens, cum aũt substantiarum immaterialiũ simplex essentia sit determinata & distinitas ad certũ pfectionis gradum (cum infinitæ entitatis non sit) consequens est vt in ea sit, vnde genus & dĩa sumi queant. Ex hoc. n. φ natura limitata est ex ipsa determinatione sumitur dĩa. Ex natura autem rõi quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo vero φ simplex est seipsa terminatur, ita qđ non habet duas partes reales, quarum altera terminetur & altera terminet, sicut substãtiæ sensibiles habent materiam & formam. Et sic in acceptione generis & dĩæ in substantiis immaterialibus saluatue id qđ est per se. s. qđ genus significet certam naturam formalr̃ determinabilẽ. Et differentia explicat determinatam perfectionẽ substantialem formaliter cõstitutiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetue id qđ est per accñs. s. φ genus sumatue a materia, differentia vero a forma. ad profundiorem huius rei perscrutationem notãdæ sunt tres peopositiones.

Prima est φ omne indiuiduũ distinctum realiter a suo esse habet plura prædicata quidditatiua, quorũ successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Scđa propositio est ista. Inter p̃dicata quidditatiua supradicta talis est ordo, φ tanto vnũquodq; est actualius quo appropinquat ad esse, & tanto est potentialius quãto remotius ab esse. Declarantur primo exemplariter, deinde ratione propositiones istę. Sortes distinctus realiter a suo esse existentiæ habet plura prædicata quidditatiua. s. substãtiam, corpus, viuum, aĩal, homo, & certum est φ sortes inquãtum substantia valde elongatur a sua exñtia, exigitur. n. ad hoc φ sortes sit, non solum φ sit substantia, sed etiam φ sit corpus, cum aũt acceperis sortem inquantum corpus vicinior apparebit ad existentiã habendum, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur. n. ad hoc φ sortes sit non solum φ sit substantia corporea, sed etiã φ sit viuẽs, & cum conderaueris sortem vt viuum, vidrbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum. Exigitur. n. ad hoc φ sortes sit non solũ φ sit substantia animata, sed etiam φ sit aĩal, & cum inspexeris ipsum inquantum animal, proximiorem ad essendum inuenies, adhuc tñ remotum ex eo φ exigitue ad hoc φ sortes sit nõ solum φ sit substantia alata sensibilis sed etiam rationalis (nihil. n. potest in rerum natura sub aliquo genere contineri qđ non sub aliqua speciei contineatur) cum aũt consideratus fuerit vt substantia aĩata sensibilis rõnalis, tũc iam esse actualis existentiæ suscipere põt, nihil. n aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc φ sit, licet requirantur cãæ extrinsece & proprietas indiuidualis, vt cõditio existentis. Patent autem adducta prædicata ita se habere φ semper id φ propinquius se habet ad existentiam cõparatum ad remotius se habet vt actuale ad potentiale, sicut hõ ad animal, aĩal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substãtiam. Et ex consequenti id qđ proximius est ipsi esse, est actualius, illud vero qđ remotius est ab esse, est potẽtialius, & sic patet vtraq; propositio exẽplariter. Ratione *Probantur rões ista secũda propositiones [?]* autem probo. cum. n. esse sit actualissimum oium quæ sunt in re, & tantæ actualitatis, vt non nisi cõpletæ essentiæ actus proprius sit, ad hoc φ essentiæ eius receptiuum fiat, oportet intrinsece cõpletam & determinatam esse. sicut ad hoc φ aer recipiat lumen, oportet prius φ perficiatur a diaphaneitate, terminatur aũt perficitur & completur substantia his prædicatis quidditatiuis, & iõ quanto prædicatum quidditatiuum erit magis essentiæ determinatiuum magis appropriabit ipsam ad hoc φ sit receptiuum proprium ipsius esse. Et per oppositum quanto prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuũ essentię, tanto minus eã appropriat ad hoc φ capax sit ipsius exñtiæ, & quia vnũquodq; quanto est propinquius actualissimo, tanto est actualius & quanto remotius ab illo tanto est potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo φ ꝓpinquius ipsi esse est actualius, remotius vero potentialius.

Regula generalis qua sumitur genus & differentia.

His duabus propõnibus, postq̃ tertiam addideris.s.q̃ genus sumitur ab eo qđ est vt potentiale, Dr̃ia vero ab eo qđ est vt actuale, conficietur regula gñalissima, q̃ genus & dr̃ia in oĩbus sumuntur a tota essentia rei ſm elõgationem & propinquitatem ad ipsum esse exñtiæ. Differentia.n. vltima cum sit constitutiua spẽi, & proprium illi inter essentia gradũ donet, vltimum complementum ipsius essentiæ est, ad hoc q. sit. Vltra eã.n. (vt iã dictum est) indiuiduũ nullũ aliud cõplementum intrinsecũ expectat vt sit. Genus quoq̃ gñalissimum cũ essentia maxime determinabiliter explicet, ab eo sumit, quo essentia ipsa ab exñtia magis est elongata, vtpote determinabilis et pfectibilis oĩbus differentiis ad hoc vt esse suscipere posit. Genera vero & dr̃iæ intermediæ ab intermediis sumunt (& propter hoc dr̃ q̃ diffinitio explicat diffinitũ a prima potentia vsq̃ ad vltimum actũ) includit siquidem primũ genus qđ sumitur ab eo quo primo essentia ipsa põt hr̃e esse, & oẽs dr̃ias quibus paulatim essentia determinat & actuatur vsq̃ ad vltimam dr̃iam quę est actua vltimo determinans & perficiẽs ipsam, vt esse habeat. propterea & Porphy.aũ q̃ ſm interius perscrutantes dr̃ia est quæ conducit ad esse. Nec pp̃ hoc qđ diximus intendimus q̃ genus & dr̃ia sumantur ab esse actualis exñtię, scimus n. diffinitiones abstrahere ab esse, sed intẽdimus q̃ genua & differẽtia sumunt (vt verbis S.T. vtamur) ab ordine ad esse actualis exñtiæ. Ab ordine aũt dicimus non relatione ordinis, sed fundamẽto eius ab eo.s.quo essentia appropinquat vt receptiuũ ad ipsum esse & ab eo quo essentia elõgatur ab ipso. Et ſm hoc habes vñ in intelligentiis, substantiis mãlibus & accñtibus sumantur genus & dr̃ia, vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & dr̃ia, quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, non potest concipi vt elongata ab existentia vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Tho. in principio huius capituli assignauit, quare Deus non sit in genere & intelligentiæ sint in prædicamento, quia illæ est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Cap. de differentia.

Nec oportet has differentias esse accñtales, quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus.n. perfectionis in recipiendo eandem formam non diuersificat spẽm, sicut albius & minus albũ in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis in ipsis formis uel naturis participatis diuersificat spẽm. sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia per quædã, quæ sunt media inter animalia & plantas secundum Philosophum in libro de animalibus.

Hic excluditur prima obiectio. dictum est.n. q̃ dr̃ię in intelligentiis sumunt a diuersis perfectionis gradibus q̃bus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic quæcũq̃ differunt ſm actum perfectũ & minus perfectũ, differunt solum accñtalibus differentiis, intelligentiæ differunt nõ nisi ſm magis & minus perfectũ. ergo differunt solum accñtalibus differẽtiis, processus bonus, conclo vero est falsa. ergo altera p̃missarum, nõ maior vt probabitur, ergo minor, q̃ est positio supradicta. Probatio maioris est, q̃a magis & minus non variãt speciem, albedo.n. pfecta & minus perfecta vnius spẽi sunt. quæcũq̃ aũt sunt eiusdem speciei accñtalibus solum differentiis distinguunt, cum in oĩbus essentialibus cõueniãt. Hanc obõnem excludit hac pulchra distinctione. Perfectius & minus pfectum põt attendi vel penes modũ habendi aliq̃ formam vnam simplr, vel penes ipsas formas habitus magis & minus. primo mõ nõ variant spẽm, sed secundo mõ. quæcũq̃.n. ita se hñt q̃ ſm diuersos gradus perfectionis atomam suscipiũt formã solo numero vt sic distinguũtur, vt patet de albo. vt. 4. de albo. vt. 6. Ea ṽo, q̃ diuersos gradus perfectionis non eiusdẽ formę, sed pluriũm formarum suscipiũt essentialiter seu specifice distingui necesse est, vt patet de homine & boue. Vnde patet respõsio ad obiectiones, q̃ primo modo minor est falsa. secundo modo maior. Cuius probatio iõ videtur sine additione vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non sit proprie nisi in atoma specie, vt dicitur se primo physic. in com. 57. *T. cõ. 57*

Nota distinctionem hanc, qua perfectum & imperfectum variant speciem.

Nec iterum est necessarium ut diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias ueras, quia hoc est impoßibile in omnibus rebus accipere ut Philosophus dicit in undecimo de animalibus. *Cap. 11*

Hic excluditur secunda obõ. Obiicitur.n. contra idem dictum sic. vbicũq̃ sunt verum genus & verę spẽs ibi debet esse artificialis diuisio illius gñis per duas veras dr̃ias, sed in intelligentiis inuenitur verũ genus & veræ spẽs. ergo ibi debet esse diuisio p̃ duas dr̃ias veras. conclo est cõtra diuisionẽ supra assignatam. qua dictũ est, genus intelligentiarum descendit ad suas spẽs per magis perfectũ & minus perfectum, q̃ non sunt veræ dr̃iæ. Maior vero p̃batur ex eo q̃ vbi verũ genus cum veris spẽbus inuenitur oportet esse diuisiuas ipsius gñis & spẽrum constitutiuas dr̃ias. ex eo aũt q̃ diuisio est ſm artem debet esse bimembris, vt Boethus testatur. Hanc obõnem excludit S. Tho. dicens maiorem esse vniuersaliter impossibilem ſm Arist. sñiam in secundo libro de animalibus.

In libro de diuisionum. Cap. 3.

Ad cuius euidentiam notandũ q̃ cum vere dr̃ię appellentur dr̃iæ positiuæ non extraneæ õriæ inter se conuertibiles cum his quorum sunt dr̃iæ, vt ibi dicit Arist. c. 3. Genus illud qđ plures duabus spẽbus continet immediate non põt diuidi duabus veris differentiis. sed si veris differentiis diuidendũ erit p̃tãtem eius euacuãtibus, oportet q̃ diuidat pluribus duabus, & sic diuisio non erit bimembris. si.n. diuisione bimẽbri erit, oportet alteram differentiam esse non verã. erit.n. cum priuatione accepta alterius. Sicut si aĩal immediate contineat hoĩem bouem & leonem, oportet tribus veris differẽtiis diuidi vel altera vera. puta rõnali, altera non vera sed priuatiua cõi reliquis duabus puta irrõnali. Quia igitur inueniunt aliquæ res in mundo plures duobus cõtentę immediate sub aliquo cõi formaliter diuisibili, ideo dr̃ q̃ impossibile est vlr q̃ oĩs diuisio fiat per duas dr̃ias veras, & hoc in proposito nostro accidit. Cũ.n intelligentiæ careãnt gñe subalterno, vt S. T. in tract. de nã generis. c. 5. testat. eo q̃ pfectio earũ ex pluribus coniunctionibus dr̃iarum nõ consurgit, sicut perfectio spẽrum in istis inferioribus quibus non sufficit genus cõe & dr̃ia. oẽs immediate sub vno genere continebuntur, & sic genus earũ, si veris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimẽbrem fieri diuisionem nobis ignotam, q̃ si bipartita diuisione contrahendum erit, alteram simplr necesse est esse non veram, quia priuatiuam, alteram pp̃ debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum dr̃iam ascẽdere potentis necesse quoq̃ est esse non veram. Tales aũt fuerunt dr̃iæ in litera assignatæ. s. magis perfectum & minus perfectũ. *Cap. 5.*

Ex his iam patet r̃nsio ad obiectionem declarata impossibilitate maioris vlr. Boetij vero dictum non obstat. q̃uis.n. dicat diuisionem oẽm ad bimembrem reduci. non tñ dicit q̃ omnis bimembris fiat per differencias veras inferiorum per illa diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis compositis ex materia & forma in quibus & esse est receptum & finitum, propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura uel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finitæ in superius & inferius, & in eis iam propter diuisionem materiæ signatæ poßibilis est multiplicatio indiuiduorum in una specie & in his substantiis qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est. *Cap. 4.*

In hac quarta & vltima parte huius capi quatuor colligit de essentiis subarum compositarum. Prima est q̃ esse earum est limitatũ, quia hñt illud ab alio, vtpote distinctum realiter a se, & p̃ hoc primo distinguit a primo ente, cuius esse est infinitũ. & idem realiter suæ quidditati. Scd̃m est q̃ essentia earum est recepta in mã signata, sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinatæ, sicut formale per suum mãle. Tertium q̃ ex istis duobus corollariæ sequitur, est, q̃ sunt finitę superius & inferius. Superius quidem quia habent esse limitatum, & essentia earum

rum

rum per ipsum esse quod vt superius respicit terminatur. Inferius vero quia recipiuntur earum formæ in materia & ipse ad hoc & illud terminantur quæ respiciunt vt inferius, per hoc q; in his & illis cōditionibus materialibus recipiuntur tanq; in parte materiali. Quartū est q; essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie ꝓpter materiæ signatæ diuisionē. Et per hæc tria differūt ab intelligentijs in secundo ordine positis quę immunes a materia infinitæq; inferius parem sibi non cōpatiunt. Et sic terminatur tractatus secūdus huius libri. Ca. VII.

De essentijs accidentium.

Cap. 1. 3. si.

Nvnc autem restat uidere qualiter essentia sit in accidentibus, quomodo autem sit in omnibus substantijs, dictum est. Et quia ut dictum est, essentia per diffinitionem significatur, oportet q; eo modo habeant essentiam quo habent diffinitionem. Diffinitionem autem habent incompletam, quia non possunt diffiniri nisi ponatur subiectum in eorū diffinitione, & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se a subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substantiale quando componitur, ita ex accidente & subiecto relinquitur esse accidentale, quando accidens subiecto aduenit. Et ideo etiā nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia, quia in diffinitione formæ substantialis oportet q; ponatur illud cuius est forma, & ita diffinitio eius est per additionem alicuius, quod extra eius genus est, sicut & diffinitio formæ accidentalis, ut etiam in diffinitione animæ ponitur corpus a Naturali, qui considerat animam solum inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidentales tantum interest, quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo cui aduenit, ita nec illud cui aduenit. s. materia, & ideo ex coniunctione utriusq; relinquitur illud esse in quo res per se subsistit, & ex eis efficitur unum per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quedam. Vnde forma, quāuis in se considerata non habeat rationem completam essentiæ, tamen est pars essentiæ completæ. Sed illud cui aduenit accidens est ens in se completum cōsistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens quod superuenit, & ideo accidens superueniens, ex coniunctione sui cum eo cui superuenit non causat illud esse in quo res subsistit, per quod res est ens per se, sed causat quoddam esse secundum, sine quo res subsistens intelligi potest esse sicut primum potest intelligi sine secundo uel prædicatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit unum per se sed unum per accidens, et ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quedam, sicut ex coniunctione formæ cum materia, propter quod accidens neque rationem completæ essentiæ habet, neque pars completæ essentiæ est, sed sicut est ens secundum quid, ita, & essentiam secundum quid habet.

7. meta.

2. de a. t. c. 6. differentia inter formā subalē et accidentalem.

In hoc tractatu tertio (vni cap. cōtento) determinat de accidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. Diuiditur aūt in tres partes, in quarum prima quid significat essentia in accidentibus declarat in secunda vero diuersitas accidentiū a subā & inter se. in tertia autem quō se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali cōclusione. Accidentia habent essentiā incompletam. Probatur sic. quæcunq; habent diffōnem incompletam habent essentiā incompletā, accidentia habent diffinitionem incōpletam. ergo. Maior patet ex eo q; essentia est id quod per diffōnem significatur (vt dictū fuit in principio libri.) Minoris probatio est, qa quæcunq; diffiniuntur necessario per aliquod qđ est extra eorū essentiā habent diffōnem incompletam. diffinitio. n. talium non cōpletur per intrinseca, sed eget extrinseco additamēto, sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod qđ est extra eorū essentiam. oportet siquidem in eorū diffinitione poni subm, vt dicitur. 7. meta. tex. com. 15. ergo accidentia habent diffōnem incōpletā. Ad euidenter manifestandam minorem. San. Tho. in litera comparata accidentia formis substantialibus penes cōuenientiam & differentiam. inde. n. clare patebit quō accidentia habent essentiā incompletā. Conuenire ait accñtia cū formis substantialibus in tribus Primo in hoc q; neutrū eorum habet esse absolutū a subiecto indepēdens a receptiuo, sed sicut ex forma subali coniuncta māæ fiuit esse cōe vtriq; ita ex cōiunctione accidentis cum subto relinquitur esse cōe vtriq;. ex coniunctione. n. albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est & nix est alba. Secundo cōueniūt in hoc q; neutrū eorū habet essentiam cōpletā, quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud refertur vt receptiuū. forma siquidē substantialis essentialiter est entitas pfectiua materiæ, & accidēs essentialiter est entitas subiecti qualificatiua. Tertiū autem in quo cōueniunt est, q; neutrū eorum habet diffinitionem cōpletā proprijs terminis, sed per additamentū. sicut. n. in diffōne accidētis oportet poni suum subm, quod est extra eius genus, ita in diffōne formæ subalis oportet ponere receptiuum, materiam. s. quæ est extra eius genus propriū. nam genus formæ est actus, (vt patet. 2. de anima.) materiam aūt, cum ens diuidatur in actū & potentiā, sub potentia, contineri clarū est, & consequenter esse extra actum quod est genus formæ. huius signū est quod fecit Arist. diffiniendo animā, dum posuit in eius diffinitione corpus physicum organicū, quod propria materia est aīæ, in eo quod est corpus physici perfectio. Addidit aūt hoc. ne mireris, quare in diffōne animæ non ponitur materia, cū sit forma subalis sed corpus physicū. hoc. n. ideo est, quia physicus non considerat animam vt formam subalem sed vt animam quæ vt sic, corpus physicum præexigit tanq; propriam materiā. Hinc habes q; considerare animā intellectiuā, vt sic sm suā completam quidditatem non est opus physici, & etiā tradit Aristo. in libro primo de partibus aīaliū. cap. 1. Differunt autem in quinq;. Primo quia receptiuum formę subalis non habet esse per se sine esse formæ. est enim in hoc consortne suæ formæ, sicut. n. forma substantialis non habet esse præter suum receptium, ita nec suū receptiuū habet esse præter suā formā receptiuū vero accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius differentiæ ratio est, quia receptiuum formæ substantialis est ens in pura potentia. receptiuū vero formæ accidentalis habet esse in actu. Secundo vero differunt, quia ex coniunctione formæ subalis ad suū receptiuū emanat esse illud quo res ipsa subsistit seu simpliciter est. Ex coniunctione vero formæ accidentalis ad subm fiuit esse, quo res sm quid est. Et hæc dr̄ia oritur ex prima, ex quo enim receptiuū formæ substantialis caret esse per se illo eē quod ex forma fiuit primo est. & per oppositum. ex quo subm accidētis proprio esse gaudet, per adeptionē accidentis tale esse acquirit. & non esse simpliciter. hoc enim præhabet, & sic sm hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo. pōt enim substantia ab accidēte separari. vt dicitur. 7. meta tex. com 4. Tertio differunt, quia ex cōpositione formæ substantialis cum suo subiecto fit vnum per se Ex compōne autem accidentis cum subto non fit vnum nisi per accñs. Oritur aūt hæc dr̄ia ex secda ex quo. n. ex forma subali esse simpr fit quo res per se ē, oportet q; vnum simpr fiat quo res sit per se vna ens. n. sequitur vnū. Ex eo vero q; subm & accidens duo eē habent. vnum per se facere non possunt eadem ratione, qa. s. vnum sequitur ens, non n. potest esse q; vnum per se sequatur ens per accidens. Quarto differunt, quia ex coniunctione formæ substantialis cū materia resultat essentia quædam tertia. s. entitas. Ex coniunctione vero accidētis cum subto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autē hæc differētia ex tertia, cum enim essentia sit id quod per diffinitionem significatur vt res diffinita Diffinitū aūt oportet esse vnum per se sm Aristo. 7. metaphy. tex. com. 16. ex eo q; ex accidente & subiecto non fit vnū per se habetur q; nec essentia aliqua resultat. & per oppositū, ex eo q; ex forma subali & materia, vnum per se fit essentia tertia resultat. Quinto differunt, quia forma substantialis & si non sit essentia completa, est tamen pars cōpletæ essentiæ Accidens vero nō est essentia cōpleta nec pars essen-

Accñtia hñt ēntiā incōpletā. cap. 2. 3. si.

T. c. 15.

cōuenientia forma substātialis et accñtalis.

T. c. 2. vt ibidem patet.

2. de a. T. c. 6.

Cap. 1. differentia inter formā subalē & accidētalē.

T. c. 4.

T. c. 16.

tiæ completæ. Sequitur aūt hæc dr̄ia quinta ex quarta. si n. ex forma & materia fit essentia quædam tertia forā substantialis illius pars erit. Si aūt ex accidēte & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completæ essentiæ pars poni potest, & sic accidens incompletum & scd̄m quid est ens, ac consequenter incompletā essentiā & diffi nitionē habet. Nec te moueat q̄ formam substantialē non absolutā a receptiuo, & esse non habere sine mate- ria modo dicatur, & superius dictū sit animam intellecti uā independentem a materia & separatam ab illa fm rē remanere hoc enim est simpliciter verum. Ad verificatio nem aūt eius quod modo dicimus, sufficit animam intel lectiuam eē essentialiter materiæ informatiuā, & tali mō ab illa in absolubilem fm esse quidditatiuū, vt eius diffi- nitio ostendit, & q̄ forma substantialis vt sic nō habeat vnde fm esse actualis existentiæ a materia absoluatur & independens sit, licet aliunde alicui formæ substātiali hoc insit, puta ex hoc q̄ est intellectiua. loqmur enim de for ma partis substantiali, vt sic.

ca 5. pt 6. ca 6 par. 2

s dubiā.

Circa hæc supradicta multa sunt dubia Circa secun- dam enim conuenientiam dubitatur, an sit verum quod ibi dicitur. s. q̄ essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ a receptiuo. Et hanc dubitationē comitatur alia circa tertiā conuenientiam, an. s. accidentia necessario per subm̄ diffiniantur. Occurrunt quoq; quæstiones circa differētias assignatas, & prima quidē habet dubitationē de vtroq; membro cū sua radice, an. s. forma substantia- lis puræ potentiæ tantū actus sit. et an forma accidenta- lis in ente in actu tantum recipiatur. Circa secundā diffe rentiam est dubium, an accidentia habeant propriam exi stentiam distinctam realiter ab existentia substātiali. Et iterum est ibi dubium, an substātia subiecta accidēti pos sit intelligi esse absq; omni accidente. Istas sex dubitatio nes si diffuse tractare vellemus, propositi limites exire- mus. alterius enim negocii est. sed ne omnino ieiuni tran seamus, de pluribus earū dicetur ordine supradicto, fun damēta & nostra & aduersariorū adducēdo. Qō. XV.

Ad scd̄m

Ad tertiū

Ad quartū

Ad quintū

Ad sextū

v. inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis. opi Sco. 4. di. 12 q. 1.

Circa primum dubium declarato titulo primo ad- ducetur opinio Sco. 2. S. T. tertio respondebit ar- gumētis in oppositum. Est igitur sensus primi du bij. an de essentia accidentis sit dependentia ad subm̄, qd̄ sub specialibus vocabulis dubitatur ab alijs cum quæri- tur an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis.

Sco. in. 4 sen. distin 12. q. 1. decidit hanc qōnem, quo ad accidentia absoluta. s. quantitatem & qualitatē, aitq; tales qui hnc veniunt in dubium, quid nois ipsius inhærētiæ ignorare cōtentusq; est vnica rōne ad probandum q̄ im pose sit inhærentiam quācunq; esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei ab solutæ: omnis inhærentia est relatio. ergo nulla inhæren tia est de conceptu formali rei absolutæ. Aliter hæc ratio formatur ab eodem, sic. id quod est essentialiter ad se non includit in se essentialiter respectum secundum Augusti. 7. de trinitate. cap. 2. sed accidens absolutum est ad se. ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectū. inhærentia aūt respectus est. ergo. Ab alijs au tem confirmatur eadem ratio sic. omne quod relatiue di citur est aliquid præter relationem, fundamentū. n. rela- tionis est aliud formaliter a relatione, sed accidens abso- lutum puta qualitas relatiue dicitur inhærēs. ergo est ali- quid absolutum præter inhærentiam. Preterea. inheren tia aptitudinalis est de essentia accidentis. ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. tenet ɔ̄ña ex eo q̄ tunc a quantitate & qualitate & cæteris accidenti- bus posset abstrahi conceptus cōis quidditatiuus eiusdē rationis in omnibus illis inferior conceptu entis, & supe rior illis nouem generibus. s. (esse in) & sic cum omnis ta lis conceptus sit genus, nouem genera accidentium ge- neralissima non erunt. haberent enim superueniens ge- nus. Thomistarum autem sententia est inhærentiā apti tudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse rela tionem. Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuum dupliciter. s. a subiecto & a termino. Abso- lutum enim a subiecto ens, est id quod non est natum re cipi in alio vt substantia. Respectiuum ad aliud vt subm̄ est id quod essentialiter natum est recipi in alio, vt omne accidēs. Absolutum a termino est id quod formaliter nō respicit aliud præcise, vt terminum ad quem, vt substan tis, quantitas & qualitas Respectiuum ad aliud vt termi num est id quod formaliter respicit aliud præcise vt ter- minum ad quem sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relatio nis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui a qui- busdam transcendentes vocantur, q̄ respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non vt rece ptiuum vel causam efficiētem, aut finalem aut formalem, sed præcise est ad aliud tanq̄ terminum. vnum enim re- latiuorum nec est forma nec finis nec efficiēs alterius, sed terminus Propter quod dicit magnus Albertus, q̄ vnū relatiuorum non est diffiniendum per reliquum. sed ad reliquum, eo q̄ ly per denotat causalitatem. Respectus aūt aliorum generum qui ꝓpter vocabulorum penuriā respectus dicitur, respicit essentialiter aliud, sed vt subm̄ vel materiam vel formam & hmōi. sic. n. materia essen- tialiter respicit formam, & econtra, vt de cōmensuratio- ne animæ intellectiuo (supra dictum est.) cū ergo inhæ- rentia aptitudinis importet respectum ad aliud vt recepti uum, ipsam non de genere relationis sed identificatā cui libet generi, modo absolutum eius mō relatiuū significa re dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudi- nalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo q̄ est respe- ctus, immo ex hoc q̄ accidens absolutum nō a subiecto est, licet a termino, sequitur q̄ de essentia eius sit essentia- lis dependentia ad subiectum quam inhærentia aptitu- dinalis explicat. Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo q̄ sicut esse ad constituit relationē, ita esse in. constituit accidens vniuersale. Contrahitur n. ens per esse in. ad nouem genera accidentiū, & ideo sicut ad. est de essentia relationis, ita in. est de essentia accidētis. Vn de simplicius in cōmento ꝑdicamētorū dicit. q̄ esse in. nul lum constituit genus, sed omne accidens circuit. Et cōfir matur ex eo q̄ nisi aptitudinalis inhærentia esset de essen tia accidentis posset completa diffinitione ipsum accidēs concipi absq; aptitudinali inhærentia in eius diffōne po- sita, quod est impossibile. oportet. n. ipsum in sua diffini tione habere essentialem dependentiam ad subm̄, quam inhærentia aptitudinalis explicat, aliter subiecto nō esset opus ad diffiniēdū. Propterea in pluribus locis, ait. S. T. q̄ diffinitio accidentis est hoc, seu aliquid huiusmodi, res cui debetur esse in alio. hæc de secundo. Ad primum au tem in oppositum dicitur q̄ minor primi est falsa. & de ceptus videtur Scotus, quia non vidit differentiam inter respectum in. & ad respectus enim in. & non est relatio. nam licet talis respectus termineur ad subiectū, & con- sequenter subiectum sit terminus, tamen non terminat vt terminus, sed vt receptiuum illius & hoc oportet hic valde attendere. aliud est enim dicere. a. est terminus talis respectus, & . a. terminat talem respectum vt terminus, vt ex dictis patet. Et per hoc patet responsio tam ad se cundam q̄ ad tertiam formam eiusdem rationis. semper enim supponit aptitudinalem inhærētiam esse relationē.

Cōfirmatio aliorum.

3. cōfirmatio.

Opi. Thomistarum.

Absoluti

a termino & a receptiuo non idem esse.

ca 6 q. 13.

Ad primū Sco.

Ad vltimum negatur consequentia, dicitur nāq; q̄ eē in. est diuersarū rationum in prędicamentis, sicut & ens, est siquidem in analogum ad nouem gn̄a accidentium si cut & ens ad omnia genera. Ex his patet solutio secūdi dubij, in quo Scotus nobiscū cōcordat in quarto distin. 12 ita q̄ vnanimiter fatemur accidens non posse cōplete diffiniri absq; additione subiecti vt nunc nunc est probatum, quod plenius inferius patebit cum declaratum fue rit vnde sumantur genus & dr̄ia in eis. testaṫ & hoc Ari sto. in. 7. metaphy. tex. com. 15. & 17.

Accns nō diffinitur si ne subto.

T. c. 15 et 17 et t. c 4

Tertia dubitatio, qm̄ nimis est ampla alibi discutiēda relinquaṫ oporteret siquidē ad plenā illius resolutionem multos quinternos implere. Quæstio. XVI.

v. dimēsiones interminata præcedant formā substantialem in materia.

Quartam vero quia de accidētis natura est, cuius tractatum agimus, non oīno prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt. primo recitabitur opi. Auer. 2 ponetur opi. S. T. tertio respondebitur ar- gumentis in oppositum. Sciendum est quo ad primū Auerroim in libro de substantia orbis fundasse opi. no-

bis contrariam ponendo in materia prima, quæ est pura potentia accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectiue in ente in actu. *Opi. auer. de sub͠a or. bis c 1 col. 2. 1. phy c. 63. 4. phi. cap. 15. 8. pono.* Mouetur aũt ad hoc opinandum rationibus plerisq; ducentibus ad impoß. Prima est dimensio interminata non est in materia coeterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tũc vltima sequitur. ergo formæ corporales. i. dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ & succedentes sibi inuicẽ in subiecto sicut sibi inuicem succedunt formæ substãtiales in eadem materia. consequens est impoß. ergo a destructione consequentis &c. impoßibilitas cõsequentis patet ex eo ꝙ neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quãtitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatẽ terminatam. Patet quoq; ex eo ꝙ quantitati nihil est contrarium, vt dicitur in prædicamentis. *In p̃dto q̃ti tatis.* Consequentia aũt probatur ex eo ꝙ omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuo, vt dicitur. 1. physi. tex. com. 64. & 5. eiusd. tex. cõ. 7. *T. cõ 64. & 47. T. c 7.*

2. ratio Secunda ratio est ista. quantitas interminata non est in materia. ergo materia nõ potest simul formas distinctas specie aut numero recipere. consequens est falsum ad sensum. ergo. consequentia probatur ex eo ꝙ diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ. materia vero diuersis partibus caret ante quãtitatis receptionem. sub͠a siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est. vt dicitur. 1. physi. tex. com. 15. *T. c 15.* *3. ratio* Tertia ratio ẽ ista. quantitas non est materia subiectiuę. ergo forma nõ diuiditur per diuisionem materiæ. tenet cõsequentia. q͠a forma recipitur in materia indiuisibili cum quãtitate posset carere. tunc vltra. ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. tenet cõsequentia. quia omnis diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materiæ. tunc vltra ergo forma recepta in mã est ęterna & carens contrario. tenet cõsequentia, quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur. corruptibilis aũt non est forma aliqua nisi receptiuũ eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsa, alterã forma alia informet, cũ oporteat cõicari in materia ea quæ inuicem corrũpuntur, vt primo de generatione tex. com. 18. dicitur. *T. c 53.* & tũc vltimo sequitur ꝙ nullã nisi primam formam materia recipiat. oportet enim corruptionem vnius esse generationem alterius, vt dicitur in primo de generatione. tex. com. 17. & cõsequenter caret cõtrario. & hæc de primo. *T. c 17.*

3 phy. t. 73 Opi. Sco 4. di. 13 q. 1. ar. 2 q. 4 art 4 d. 44 q 1. arti. 1. q. 1 tertiã. 4. cõtra gẽ. ca. 8. scdm ðn tra d na tura materia rõ contra aue. Hanc opi. etsi in quibusdã suis libris sequat. S. T. ꝓpria tamen sententia oppositum vltimo determinauit in prima parte. q. 76. ar. 6. vbi tali rõne vtitur cõtra Auer. positionem quandocũq; aliquid est in potentia ad actũ oẽm, ordine quodã prius recipit actũ primum simpliciter & demum sequentes. sed materia prima ſm se est in potentia ad oẽs actus substantiales & accidentales ordine quodam. ergo prius recipit actum priorem simpliciter. deinde posteriorẽ, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse. ergo primum quod intelligitur recipi in materia est esse. sed esse materiæ eẽ esse sub͠ale & nõ nisi a forma substantiali. ergo prius recipitur in materia forma substantialis q̃ quodcunq; accidens. & sic omne accidens sequens aduenient enti in actu. Quod primus actus simpl͠r sit eẽ, patet tũ auctre lib de cau in principio. Tũ q͠a eẽ q̃tũ p̃supponit eẽ, & sĩr eẽ quale p̃supponit eẽ & sic de alijs Sequuntur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia, q. s. ens ſm quid præcedat eẽ simpliciter. Et ꝙ ens per accidens sit prius ente per se. Et ꝙ materia maiorem cõnexionem habeat cũ forma alterius generis q̃ cum forma proprii generis, ex quo a qualibet forma substantiali est denudabilis & non a qualibet forma accidentali. Et ꝙ substantię generabilis sint nõ solum tria, sed quatuor principia. s. materia forma priuatio et quantitas interminata. non. n. potest fingi quin sit principium saltim per accidens, cum sit coniuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur. & sic debuit cõnumerari ab Aristo. *1. physi. 63 & 64* Tenenda est igitur opi. S. T. ꝙ omne accñs est subiectiuæ in ente in actu. & per hoc differt a forma substantiali quæ est subiectiuæ in ente in pura potentia. & hæc de secundo. *Ad primũ* Ad primam rationem Auer. dicit͛ ꝙ consequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoq; verum & quandoque falsum, & ideo distinguendum est si nanq; (ly ex) dicat habitudinẽ causæ materialis verum est. corpus enim fit ex materia, quæ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia. si autem (ly ex) dicat habitudinem termini a quo, falsum est. necesse est enim materiã ex qua fit corpus immediate ante illud instans habuisse corporeitatem, & vniuersaliter in omni instãti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus, & hoc modo intelligendum est quod Aristo. 3. cœli tex. com 29 & 64 dicit. q. impoßibile est corpus fieri ex non corpore. i post non corpus. *T. c. 29. & 64 2. rõ.* Amplius est distinguendum (ly fit) corpus enim seu dimẽsionẽ fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiue. i. vt fiat tanq̃ terminus alicuius motus vel mutationis & hoc modo est impoß fieri dimensionem. Alio modo concomitatiue. i. vt fiat tanq̃ aliqd͛ consequens ipsum terminum motus seu mutationis, & hoc modo verum est corpus fieri. neque enim generatio neq; alteratio neq; motus localis ad quantitatem terminatur vt quantitas est, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam. sed quando generatio terminatur per se primo ad compositum substantiale, generantur consecutiue eius accidentia inseparabilia, de quorum numero est quantitas quę substantialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois, quia concessa prima consequentia pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda consequentia quæ supponit dimensiones fieri non cõcomitatiue, & per accidens, sed terminatiue. de illis. n. quæ fiunt vt termini mutationum, verificatur ꝙ corrũpũtur a contrario, & ꝙ succedunt sibi inuicem se mutuo expellentia & non de illis quę fiunt consecutiue, de quorum nomero est quantitas interminata. *Ad scdm* Ad secundam rationẽ negatur consequentia. Et ad probationem dicitur ꝙ diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupl͠r. Vno modo vt (ly præ) dicat ordinem temporis, & sic verum est quascunq; duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediate ante illud instans in quo illæ formæ inducuntur, eadem. n. pars materiæ non põt simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet ꝙ fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inhærentes. sed fit per dimensiones præcedentium compositorũ. Alio modo potest intelligi vt (ly prę) dicat ordinem necessarium, ita ꝙ in instanti introductionis formarũ necesse sit materiam habere prius natura diuersitatem partiũ, & post formas distinctas, & hoc ẽ falsum. oportet enim prius natura materiam esse, q̃ distinctam esse, in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed nõ præexigunt. *Ad tertiũ* Ad tertium dicitur ꝙ formã diuidi per diuisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur. & hoc modo quomodo sit verũ & quomodo sit falsum nunc nũc declaratum est. Alio modo vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti. quia forma habet talem diuisionem ratione sui subiecti, & hoc modo verum est eo ꝙ diuisio quantitatiua conuenit formę substantiali ex hoc ꝙ est in materia ratione cuius cõpositum est quãtum, sicut enim qualitas sequitur cõpositum ratione formæ, non ita tñ ꝙ ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuæ, ita quantitas inest composito ratione mãæ nõ ita ꝙ præsit in mã quia ergo diuisio quantitatiua formę non conuenit nisi ratione materiæ, in qua recipitur vt formæ a materia separate ostẽdunt, ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus. non tamen diuisionem istam pręcedere formam sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis, quoniam ruit (fundamento falso innitens.) fundatur enim super hoc ꝙ ex positione nostra sequitur formas nõ diuidi ad diuisionem subiecti, quod patet non sequi.

5. dubij solutio. Quinta dubitatio p̃termissis argumentis ſm. S. T. doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cum enim ab omni forma fluat aliquod esse, q͠a forma est quæ dat

esse rei, necesse est a forma accidentali fluere accidentale esse, sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce. Quod autem esse quod fluit a forma accidentali non est idem quod esse substantiale ex proprijs rationibus substantiæ & accidentis notissimũ est. esse nanq; substantiale est esse simpl'r s'm se independens & primũ. esse aũt accidentale est esse s'm quid in alio depẽdens a subiecto, & posterius. Nec esse solum actualis existentiæ accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed & ab ipsa essentia formæ accidentalis a qua est. Iam enim (supra probatũ est) q nulla q̃ddítas creata est suũ eẽ exñtię. Vñ, exñtia albedinis nec est ipsa albedo, nec exñtia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto, sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma aut materia aut receptio formæ in materia. sed quẽadmodũ forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraq; existentiam recipiat, ita albedo recepta in subiecto perficit ip̃m vt esse album recipiat. ita q sicut forma est ratio materiæ & composito substantiali q esse habeat, ita albedo est ratio subiecto cõposito ex albedine & subiecto q habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substãtiales, ita secundum numerum formarum accidentiũ multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud est eẽ dulce. Errant ꝓpterea qui sancto Tho. imposuerũt opinionem recitatam a Sco. in quarto sen. distin. 12.

Accñs habere ꝓpriũ ex̃ñam distinctã ab exñã subiecti cap 5. q. 2.

q 1. ꝓr̃. r.

solu. sexti dubij.

Circa sextam dubiõnem, an s. substantia accidẽti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente declaranda est primo sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus. Ad percipiendum primũ distinguendũ est q de substantia & accidẽte dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic. i. de substantia sub ratione substantię & de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis subę & talis accidentis. primo modo subã est separabilis ab omni accidente eo q esse substantiale, vt sic, nullã connexionem necessariam habet cũ esse accidentali, alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta. Secundo mõ substantia non potest separari ab omni accidente, quia nõ a propria passione propter cõnexionem necessariam quæ est inter subiectum & propriam passionem, non ꝓpter hoc q subiectum dependet a passione. Propterea. S T. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis. q. vltima. ad septimũ, & in quęstionibus de anima. q. 12. ad septimum ait q subiectum esse sine propria passione nõ est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali & accidentali, vt sic, ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autẽ natura demonstrationis subiectum esse nõ posse sine passione. oportet nanq; conclusionem quæ inhærẽtiam passionis in subiecto concludit necessariam esse & impossibile aliter se habere. Error autem intolerabilis hic cauẽdus est positus ab Antonio Trombeta in quolibet suo dicente, q quia s'm. S. T. & eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis & passio est accidens, ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiæ est, quia omnis potentia passiua est potẽtia contradictionis, sed subiectum est solum in passiua potentia respectu passionis. ergo est in potentia contradictionis. ergo potest habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex. 9. metaphysi tex. cõmen. 17. & probatur etiam ratione sic. passiones entis distinctæ sunt tales, q vna includit negationem alterius. ergo potentia includit negationem actus, & per consequens potentiæ vt potentia est non repugnat esse sine actu, & ex altera parte potest eẽ in actu. ergo omnis potentia est potentia contradictionis. Propterea ad idem. possibile est medium inter necessarium & impossibile. ergo cum necessarium respiciat esse solũ, & impossibile non esse solum, possibile respicit esse & nõ esse, & sic omnis potentia cum ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis. Præterea ad idem. ideo potentia passiua est ad eẽ, quia potest ab alio recipere esse. s. ab agente si autem ab alio recipit esse, illo circũscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse, necessario sequitur q est potẽtia contradictionis s. ab esse & nõ esse. Accidit autem error hic & in principijs & in conclusione. In principijs, quia. S. T. in prima par. q. 77. arti. 6. tenet ex intentione. & probat subiectũ esse causam suæ proprie passionis in triplici genere causæ. s. materialis effectiuæ & finalis vnde patet error minoris. Maior autem licet sit Arist est tamen male intellecta & probata potentia enim materialis est duplex. quædam est receptiua tantum, quædam vero non solum receptiua, sed etiã passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tãtum: est necessario coeua suo actui, eo q si esset ante suum actum oporteret q. per aliquam transmutationem illum reciperet, & sic non esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autem passiua necessario nulli actui coeua est respectu cuius est passiua, eo q. omnem actum per transmutationem acquirit. & consequenter per transmutationem perdit. omne. n. generabile est corruptibile. vt dicitur. 1. coeli. Propositio, ergo illa. omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non de receptiua tantum. Hanc glosam & sensus ipse & textus Aristo. cõuincunt. Ad sensum enim patet in coelo esse potentiam receptiuã suæ figuræ, & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis, coelum. n. non est in potentia ad aliã figuram Arist. vero tex. allegato. 9. metaphy. ait coelum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantum, & tamen constat coelum habere potentiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc insinuauit q de potẽtia passiua loquebatur. ea. n. coelum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectũ non habeat potentiam passiuam sed receptiuam tantum respectu proprie passionis. nulla. n. mutatio mediat inter subiectũ & passionẽ. oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis, & sic conclusio deducta fuit falsa. Ad rationes aũt, quibus arguens nititur illam propõnẽ de omni potentia receptiua probare respondetur. Et ad primã dicitur q passiones entis distinctas esse tales q vna includit negationem alterius verum est, quia vna est alia formaliter, potentia. n. non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur: ergo quolibet potest esse sine alia. Nã non valet, hoc nõ est illud. ergo hoc potest esse sine illo. Ad secundum dicitur q possibile vt distinguitur cõtra necessarium & impossibile sumitur a potentia passiua & non a potentia receptiua tantum, & ideo ex hoc nõ sequitur nisi potentiam passiuam esse potentiam contradictionis cum tamen arguens debeat probare, q. omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis. Ad tertium dicit' q propositio prima ibi adducta. s. q ideo potẽtia est ad esse, quia potest recipere esse ab alio s. ab agente, in vno sensu ẽ vera, & in altero falsa. si enim (ly potest) dicat posse distinctum contra impossi. Aristo. dicit eam eẽ falsam. est enim sensus q ideo potentia est ad esse, quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic coelum esset in potentia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem (ly potest) dicat potentiam vt distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est vera. ideo enim aliq̃d est in potẽtia ad esse, quia potest recipere eẽ quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est in potentia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia nõ nisi p transmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur. q scilicet potentia passiua sola sit ad esse. Alias rationes quibus separabilitas substantiæ ab omni accidente a scotistis probatur ex supradictis facile est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

q. de spũa. creat q 2. q. de aĩa q. 12. septi.

An. trõbe. in quolibet meta.

T. c. 17

1. q 77 ar. 6. c.

vbi supra 9. meta. T. c. 17

T. c. 10 26 27. 28. T c. 17

Oĩs potẽtia passiua est potẽtia contradictiõis.

Ad rõnes Trombe.

Ad primũ

Ad sc̃dm

Ad tertiũ

Ad obiectiones ꝓ substantia separabilitate

Sed quia illud, quod dicitur maxime & uerißime in quolibet genere est causa eorum, quæ sunt post in illo genere, sicut ignis qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis. ut in secundo metaphy. dicitur. ideo substantia quæ est principiũ in genere entis, maxime & uerißime essentiam habens oportet q. sit causa accidentium, quæ secundario et quasi secundum

T. c. 4.

quid rationem entis participant.

In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentiũ inter se declaraturus præmittit causam accidentium quæ sit, vt causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusione. Substantia est causa accidentium, quã probat sic. maxime & verissime ens est causa reliquorũ entium, substantia est maxime & verissime ens. ergo substantia est causa aliorum entium, sed talia sunt accidentia. Minor vero ex 7. metaphysi. in principio patet. Maior vero ex. 2. meta. tex. cõmenti quarti habetur. vbi dicitur ꝙ vl'r id quod est maxime tale in aliquo ordine, ꝙ est causa omniũ aliorum in illo ordine, vt sic, sicut ignis qui in ordine calidorum est maxime calidus, omnium calidorum est causa vt sint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, sicut Aristo. vtitur ibi vniuocatione, eo ꝙ ad veritatem huius propositionis exigitur ꝙ causa cõicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogice eadem. non. n. sequitur cœlum est causa omniũ calidorum. ergo cœlum est maxime calidum. quod tamen sequeretur, si cœlo calidi nomen non æquiuoce conueniret. quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis analoga tamẽ conueniunt, & substantia maxime est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

T. c. 2.
T. cõ. 4.

Maxime talis in aliquo gñe est causa omnium aliorũ quæ talia sunt.

Quod tamen diuersimode contingit, quia enim partes substantiæ sunt materia & forma. ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam & quædam materiam.

Quia accidentia causantur a substantia, in qua sunt & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia a priori ex diuersitate partium substantiæ a quibus fluunt accidẽtia. & ponit tres distinctiones. Quarum prima cum suis diuisionibus talis est. Accidentiũ alia sequũtur principaliter formam, alia sequuntur principaliter materiam. Accidentium sequentiũ formam, quædam cõicant materiæ, quædam vero sunt separata a materia. Accidentium aũt sequentium materiã quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalẽ & quædam in ordine ad formam specialem. Est autem ratio primæ diuisionis, quia cũ vnũquodque operetur per quod est actu & semp species aliqua mouere & agere existimetur. vt dicit'. 3. physi. tex. com. 17 oportet formam sequi operationes & operatiuas virtutes. similiter cum patiatur & transmutetur vnũquodque ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi, vt ea quę propter materiæ diuersam cõplexionẽ insunt, & ipsam motui subijciunt &c. Apposuit autẽ in prima diuisione (ly principaliter) vt distinguitur contra totaliter. nullum. n. accidens est solius formæ aut solius materiæ, sed omnia sunt compositi etenim ad ipsam quoq; intellectionẽ non solum anima cõcurrit, sed totum compositũ ex materia & forma. sortes enim est qui primo intelligit. est ergo sensus diuisionis ꝙ accidentium quædam sequuntur formam non vt causam totalem, sed principalem, quædam similiter sequuntur materiam vt causam principalem nõ totalem. Cum enim oĩum accidentium causa sit id qđ vere est. i. substantia cõpleta omnium causa est cõpositũ ex materia & forma, sed aliquorum principalis radix est forma aliquorũ vero principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quẽadmodũ scindere conuenit serræ ratione formæ, durities autem ratione materiæ. ita & in naturalibus aliquid oritur in cõposito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quẽadmodum in sorte sentire & intelligere est ratione formæ, masculinum vero ratione materiæ. Quę autem sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam (infra) assignabitur.

Accñia alia quæ sequuntur formã aliqua materiam.
T. cõ. 17.

In hoc cap.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet a materia, ut anima intellectualis. Materia uero non habet esse nisi per formam. unde in accidentibus quæ sequuntur formam est aliquid quod non habet communicationem cum materia, ut intelligere quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in Tertio de Anima. Aliqua uero ex consequentibus formam sunt quæ habent communicationem cum materia: ut sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

T. c. 6.

Hic ponitur prima subdiuisio cum eius causa. Cũ. n. ꝓprie virtutes et proprietates & operationes formarum ipsis formis proportionari debeãt, ita ꝙ si essentia ipsius formæ sit dependens a materia, virtus & operatio eius (cum non sint ipsa forma a qua fluunt perfectiores) dependere oportet a materia Et si essentia formæ est independens a materia, virtutem aliquam oportet habere a materia independentem. alioquin ociose fecisset natura formam independentem fecisset siquidem naturã eleuatam supra materiam vt sic non posset operari & consequenter nec finem propriũ cõsequi. vnũquodq; enim est propter suam operationẽ vt dicitur 2. cœli. tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium dependẽtium. ſa materia, vt sunt oẽs formæ materiales, & independentium ab ea, vt est anima humana, ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentiũ formam. Quædam enim fluunt a forma dependẽte a materia, & hæc ita fluunt ab ea ꝙ tamen recipiuntur subiectiue in composito, propterea dicitur ꝙ habent cõmunicationem cum materia vt sentire vegetare & huiusmodi. Quædam vero fluunt a forma independente a materia vt sic, & hæc ita fluunt ab ipsa, forma ꝙ recipiuntur in sola forma subiectiue, & propterea dicuntur non habere cõmunicationem cum materia, vt intellectus & voluntas, intelligere velle & huiusmodi. Nec arbitreris nos imemores contradicere superius nunc dictis. vtrũq; enim est verum ꝙ. s. omne accidens est compositi vt supra diximus, & ꝙ aliquod accidens est solius formæ, vt modo dicimus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principii elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi. hoc secundo modo omne accidens est compositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit vt suppositum quod operatur, sed sortes per animam. Primo vero modo aliqđ accidens est ipsius animæ, & aliquod est compositi, virtus enim intellectiua non est subiectiue in aliqua pte corporis composita ex materia & forma, sed est subiectiuæ in sola essentia animæ. vnde in. 3. de anima tex com 4. dicitur, ꝙ intellectus nullius corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuę in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua, & cum operatio immanens sit subiectiuæ in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto. Propterea. S. T. alibi dicit, ꝙ anima intelligit sicut oculus videt: videt vt cõpletũ principium elicitiuum. oculus enim nominat cõpositũ, ex organo corporeo & virtute animæ. non ergo contradicũt ista, omne accidens est cõpositi vt suppositi, & aliquod accidens est solius formæ vt completi principii elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium, ex his tamẽ innuitur natura accidentium substantiarum separatarum. oportet enim ea esse de ordine illorum accidentium quę sequũtur formã independentem a materia. Et nota ꝙ anteq; ponatur alterius membri subdiuisio, assignatur causa in litera. quare non sit talis subdiuisio de accidẽtibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam vt dicatur accidentium sequentium materiam, quædã cõicant formæ & quædã non, & causa est ista qa nõ inuenitur duplex materia, altera dependens a forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma. nulla enim materia potest esse sine forma. vt probatum fuit.

T. c. 19.
Accñia quædã sequuntur formã dependentẽ, aliqua formã idependentẽ a materia.

An accñia sit cõpositi vel simplicis.

T. c. 4.

In his tamen accidentibus, quæ materiam consequuntur inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia cõsequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, ut masculinum & femininum in animalibus. quorum

ca 5. q. 81

T.c.25.

diuersitas ad materiam reducitur ,ut dicitur in decimo metaphysi.unde remota forma animalis,dicta accidentia non remanent nisi æquiuoce. Quędam uero consequuntur materiam secundum ordinem,quem habet ad formam generalem , & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent,sicut nigredo cutis est in æthiope ex mistione elementorum & non ex ratione animæ,& ideo post mortem in eo remanet.

Hic ponitur alterius membri diuisio talis , accidentiũ sequentium materiam,quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem,quædam in ordine ad formã specialem.Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem,quę indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suę materiæ q̃ formę,sicut hoc mistum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ misti,sed quia materia sua talis passa est , puta in tali climate,vbi calor solis abundat.Illa vero dicunt̃ & cõsequi materiam in ordine ad formam specialem , quæ indiuiduo inferioris generis vel speciei conueniunt magis ratione materiæ q̃ formæ,sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter , sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est, puta quia materia plene dominio actus vigorosi seminis subiecta non fuit.Signum aũt q͞ talia accidentia se habẽt .s.q͞ sequuntur materiam s͞m q͞ respicit formam altioris vel inferioris generis est q͞ aliqua eorũ eiusdẽ rõnis remanent cõposito corrupto,& quędam non remanent nisi æquiuoce.nigredo siquidẽ hominis viui & mortui eiusdem rationis est,masculinitas autem non causa aũt huius nulla est alia,nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suę proprie materiæ, & propterea corrupto animali &,non remanente nisi æquiuoce , oportet masculinitatẽ iu cuius ratione ponitur animal,æquiuoce remanere Albedo autem quia misti materiam sequitur , in cadauere remanentis , secundum eandem diffinitionem nõ æquiuoce remanet.

Signũ differentia assignata.

Quæstio.X V I I.

Vtrũ eadẽ accñia num sint in genito et corrupto. Auerroystarum quorũdam opi.

Circa ea quæ hic dicuntur,accidit dubium. Vtrum nigredo cutis in Æthiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero.& vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt primo recitabitur opinio quorundam secundo ponetur opinio.S.T tertio respondebitur ad obiecta. Quo ad primum quidam opinantur accñia cõia genito & corrupto esse eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibusdam verbis Auerro innixi tali distinctione suam promunt imaginationem. Accidentia cõmunia genito & corrupto habent duplicem modum essendi.terminatum.s.& interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidẽtium absq; limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia vero terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illũ gradum accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto non autem terminata. vnde sicut quantitas interminata cõmunis expresse a Cõmenta.& eadem in omnibus ponitur,ita calor interminatus cõis, & idem est in,aere & igne. Confirmatur autem opinio ista auctoritatibus & rationibus. Aristote n. primo de generatione.tex cõmen 23.dicens,in his autem si aliqua manent in genito & corrupto,puta quando ex aere & aqua si ambo diaphana aut humida &c.ostendit nõ esse inconueniens q͞ aliquod idẽ accidens sit in genito & corrupto,Et in secundo de generatione.tex.com.25.vult expresse q͞ in habentibus symbolum est facilior transitus, quia est facilius corrũpere vnum q̃ duo. Auerr.quoq; in lib.de substantia orbis.non longe a principio dicit nõ solum dimensiones interminatas quam simplices vocat remanere easdem in genito,sed vl'r qualitates omnes cõmunes genito & corrupto. Ratio aũt prima ad hoc est, quia si qualitates disponentes materiam rei corrũpende ad nouam formam corrũpuntur , quæritur quid educit formam generandam,non potest dici q͞ illud sit agens extra,quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia.qualitates autem ille corrũpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ. ergo remanet q͞ nihil sit quod educat formam , quod est impossibile. Præterea.qualitates symbole quæritur a quo corrũpuntur cum nullũ contrarium appareat,& frustra corrũpi res censeatur in aliquo instanti , in quo eandem oportet generari. Præterea figura cadaueris.organizatio & cicatrix & siqua sunt huiusmodi si non remanent eadem,quæritur a quo generantur.& cũ non possit dici a quo generantur per modum sequelæ, oportet q͞ nullum sit generans.Quod aũt non generẽtur per modum sequelæ,probatur. Accidentia enim aliqua ideo consecutiue generant̃,quia dans formã dat consequentia ad formam:modo ista accidentia repugnant formæ magis q̃ sequantur eam,cuius signum est,quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt.Et hęc de primo.

In de substa orbis.ca.1. & .1.physico 66. T.c.23.

T.c.25.

Cap 1.

Opi thomistarum.

Quo ad secundum,sciendũ est Thomistarum esse opinionem,nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto.Sequitur enim hoc necessario ex nostris principiis.Nã si nullum accidens est subiectiue in materia , & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accñs remanere idem numero. migraret siquidem accidens de subiecto in subm,& esset idem & non idem Nec rationes pro nunc ad hãc conclonem afferam.quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium s.q͞ in cõposito est tantũ vna forma substantialis.Sed declarabo qũo hoc sit poss,& qũo defendenda est ab aduersariis positio nostra. Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrũpi. Primo per alterationem oppositam suo contrario, vt frigus a calido. Secundo ad absentiã conseruatiui agentis , vt lumen in aere desini sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti vt risibilitas corrũpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini , vt similitudo desinit cõsimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnũ oppositorum tot modis dicitur & reliquũ, accidẽs generatur quadrupliciter. Primo ab agente sibi simili per trãsmutationem,sicut aqua calefit ab igne calido. Secundo ad præsentiam agentis in fieri & esse , vt lumen in aere fit a sola præsente. Tertio ad generationem subiecti, vt risibile generatur hoĩe genito. Quarto ad generationẽ termini,vt forte solo albo existente statim ad alterius albi generationem consurgit in forte similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens s͞m totam latitudinem corrumpi,nullus tamen illorum modorũ conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Cõe nãq; est oĩbus accidentibus corrũpi eorum subiecto corrupto,cũ accidentis esse sit inesse.& ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur quãdo subiecto corruptio assignatur. Vnde cũ ex aere fit ignis,licet non oporteat corrũpi calorem aeris,sed potius intendi,quia tamen aer qui subm illius est corrũpitur,necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absq; contrario ad solum subiecti defectũ. Propterea apparet qualiter peccẽt peccato fallaciæ cõsequentis argumenta ea , quæ qualitates symbolas & dispõnes pro forma introducenda facientes , quia carent cõtrario corrũpente,remanere inferunt. Et notandum q͞ quãdo accidens generatur ad generationẽ subiecti vel corrũpitẽ ad corruptionem subiecti,tunc cum eadem actio terminetur ad vtrũq;,ad subiectũ per se, & ad accidens consecutiue non oportet quærere aliud generans vel corrumpens nisi generatiuũ vel corruptiuum subiecti.idem.n. est agens quod vtrũq; simul & eadem operatione facit, sicut cum ignis ex aere ignem generat , alterando aerem in fine alterationis aerem corrumpit per se & consecutiue calorem introductum ,& vl'r omnia accidentia quę in aere subiectiue erant ea consecutionis necessitate,quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest & in eodem instanti generat ignem per se,& calorem cõsecutiue absq; alia media alteratione similem calori ante illud instans existenti.Simile aũt est iudicium de quantitate & figura & aliis dispositionibus & accidentibus similibus in genito & corrupto,omnia enim ista cõcomitatiue ,p,ducuntur.& ideo non oportet quærere generans nisi q͞ subiectũ generat . Et cum supradicta inspexeris videbis q͞ simile a suo simili concomitatiue & per accidens quãq; corrumpitur.& per oppositum a non simili concomita

Accidens quadrupliciter corrumpitur.

quadrupliciter generatur accidens.

tiue per accidens generari contingit ipsum accidens. Aristo. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto, eadem specie non numero ait, & hoc per accidēs. variatur enim vnitas numeralis nō propter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoqꝫ transitus in habentibus symbolū non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. & ex hoc ꝙ formæ substantiales a quibus fluunt similes qualitates sunt similiores. ex effectibus enim natura causæ innotescit. Auerrois aūt (si saluari debet) eodem modo glosetur. Ad rōnem autē oppositæ opinionis dicitur. *Ad primū* Et ad primam quidē ꝙ educēs formam in vltimo instanti est generans extra, nō per aliquam actionem quā in illo instanti eliciat, sed in termino actionis nuda materiæ essentia attingens. Vnde cū dicit, agens extra non potest educere formam nisi per qualitates medias introductas, verum est dum agit, non autem cum est in termino actionis. sufficit.n. & exigitur alterasse ad materiæ expoliationem & dispositionem. *Ad scđm* Ad scđm dicitur, ꝙ qualitates symbolæ & sīlia corrumpūtur per accidens ad corruptionē subiecti a corrūpēte per se subiectum, nec frustra in eodem instanti est primum non esse earum, & primū esse sibi silium, sed necessario necessitate materiæ, vt dictum est. *Ad tertiū* Ad tertium dicitur, ꝙ figura & cicatrix & huiusmodi producuntur consecutiue, & per accidens a generante eorum subiectum. s. cadauer, nec est verum ꝙ sola illa accidentia generentur consecutiue quę sequuntur formam, sed multa accidentia sequuntur compositū ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia, aliqualiter tñ opposita ipsi formæ vt patet de se. & ideo dico q̃ figura & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia. s. agens naturale nō potest tam cito dispōnes per tot transmutationes radicatas corrūpere totaliter. & ideo similes dispositiones sequuntur, & qa non sunt facientes pro forma geniti. ideo ad corruptionem properatur.

Et quia unaqueqꝫ res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere uel specie per suam formam, ideo accidētia, quæ consequuntur materiam sunt accidentia indiuidui, secundum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem Accidentia uero quæ consequuntur formam sunt proprie passiones uel generis uel speciei. unde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis uel speciei, sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.

Accidētia indiuidui, ac generis & speciei. Hic ponitur secunda diuisio accidētium quæ talis est. Accidentium alia sunt accidentia indiuiduis, talia sunt accidentia generis vel speciei. Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est. ꝙ accidentia indiuidui consequuntur cōpositum ratione materiæ principaliter. Accidentia vero speciei vel generis sequuntur cōpositum ratione formæ. Secunda est. ꝙ accidentia indiuidui sunt ea penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidētia vero speciei siue generis sunt cōia necessario omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exēplum, masculinum & femininum sunt accidentia indiuidualia sequuntur.n. materiam & penes ipsa differūt sortes & berta. Risibile aūt est accidens specificū, sequitur enim intellectiuam apprehensionem & omnibus hominibus necessario conuenit. Assignatur quoque radix primæ differentiæ, cū dicitur, ꝙ materia est principium indiuiduationis. forma aūt est, per quā res in genere vel specie collocatur. Ex hoc enim q̃ materia est causa est indiuidualis vt sic, sequitur ꝙ sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse indiuiduale, ac per hoc accidentia indiuidui sunt quæ cōsequuntur materiam. ex eo aūt ꝙ forma est principium esse generici & specifici oportet ꝙ etiam sit causa proprietatum & accidentium consequentium speciem vel genus, & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundę vero differentiæ ratio est, quia cum tam in forma specifica q̃ generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus esse cōmunes. Cum autem penes materiam differunt indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt, vt effectus proportionabiliter proprijs respondeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam Primū est, qualiter sit verum ꝙ accidentia sequentia materiam sint ea, penes quæ differunt indiuidua in eadem specie, quandoquidem quātitas sequitur materiam, et tamē est cōis oībus indiuiduis corporis & inferiorum. Secundum dubium est, qualiter verificetur ꝙ accidentia sequentia materiam non sint passiones generis vel speciei, cum masculinum & femininum sequantur materiam, & tamen passiones sunt animalis. vnde & animal in eorum diffōne ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt. 10. metaphysi. textu com. 25. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ & tamen sequitur materiam. *Tex. 25. 7 meta te. cō 17 quæ penes accidētia sequētia materiā indiuidua.* Ad euidentiam primi scito verba illa. s. accidentia sequentia materiam sunt ea, sm quæ indiuidua differunt, non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter. Vel quia vnum eorū habet vnum & reliquum aliud. Vel quia vtrūqꝫ habet idem, sed alio & alio mō. verbi gratia. sortes & berta differunt penes masculinum & femininum. ex eo ꝙ ille habet masculinitatem, illa feminitatem. Differūt quoqꝫ penes suas quantitates, non ex eo q̃ ille sit quantus & illa non, sed ex eo ꝙ non eodem modo sunt quanti. nunqꝫ enim inueniuntur duo quanta omnino similia, sitibus siquidē proprijs differre necesse est. Quantitas ergo licet sit cōmunis omnibus indiuiduis, quia tamen non vniformiter eis cōuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit. *Passiōes generum duplices.* Ab intelligentiam secundi notandum ꝙ passiones generum sunt duplices Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ, & quædam ratione materiæ. Illæ, quæ sequūtur formā, vocatæ sunt hic passiōes generū & nō illę, q̃ sequunt̃ eorū materiam, propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia, animal enim est animal ex sua forma & non ex sua materia. Vnde cum in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materię masculineitas vel femineitas diuersis rationibus moti Aristo. in metaphysica, & S. T. hic, diuersimode locuti sunt. *10. meta. T c 25. 7. meta te. cōmen 17. & 19.* Quiā enim est passio animalis rōne materiæ, ideo vocata est ibi passio quia autem nō ratione formę, ideo hic non est dicta passio. Similiter dicēdum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ, sequitur.n. ipsum secundum id, quo est in potentia diuisibile, quod non est nisi materia vt indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota ꝙ hæc secunda diuisio accidentiū non differt a prima per membra diuidentia, eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, qa illa diuisio accepta est penes primas earum radices materiam. s. & formam ista aūt penes subiecta quibus appropriantur. s. genus, speciem, & indiuiduum.

Sciendum etiam est q̃ aliquādo accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando uero secundum aptitudinem tantum, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori, sicut diaphaneitas in aere, quæ completur per corpus lucidum exterius, & in talibus aptitudo est accidens inseparabile. sed complementum, quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, uel quod non intrat constitutionem rei, est separabile sicut moueri & huiusmodi.

Hic ponitur tertia diuisio accidentium. Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundum actū perfectum, quædam secundum aptitudinem tantū. Illa accidentia vocat causari sm actum perfectum ex essentialibus principijs, quæ secundum suas actualitates ex intrinsecis principijs subiecti in ipso fluunt, vt calor in igne Illa vero dicit causari secundum actum imperfectum sm aptitudinem tantum quæ non sm suas actualitates, sed sm quasdā inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principijs

eius causatur sm sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & sm suas aptitudines, & sm se inseparabilia sunt a subiectis. secunda vero sm se quidẽ sunt separablia, sm aũt suas aptitudines non possunt separari. Ab igne n. neq; aptitudo ad calorem, neq; calor ipse separari potest ipso remanẽte. motus aũt sursum nõ semp inest igni, sed aptitudo ad, motũ sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso. & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principijs essentialibus fluit. in istis vero aptitudo tantum ex solis principijs essentialibus fluit. ipsa autem actualitas aliunde expectat ex aliquo. s. extrinsece concurrente vel agendo vel non prohibendo. vt patet in exemplo dato de motu sursum qui non inest igni nisi aliquo concurrente extrinseco, remouente. s. prohibens, & diaphaneitas non est actu in aere nisi concurrente extrinseco illuminante. lumen enim

[T. c. 64. 1. 2. q. 10 arti. 1. 2] est actus diaphani sm actum. vt dicitur. 2. de anima tex. com 69. Profundiorẽ aũt huius diuisionis cãm elicio ex prima secũdæ. q. 10. art. 1. ad secundum. ꝙ s. ideo aliqua accidentia oriuntur ex principijs essentialibus inseparabiliter sm actũ cõpletũ, aliqua aũt sepabilr sm actũ cõpletũ, & inseparabiliter sm aptitudinem, quia illa sequũtur rei actualitatem, ista vero potentialitatem. Quod sic intelligo, quia vnũquodq; agit sm ꝙ est actu. patitur aũt sm ꝙ est in potentia. ex sufficiente rei actualitate procedit ꝙ accidens in se cõplete producat. & per oppositum ex insufficiẽte actualitate & cõsequẽter potentialitate, ex qua omnis insufficiẽtia est quia ꝓuenit ꝙ res habet accidẽs in se secundum aptitudinẽ tantum, & ꝙ ab illo expectet actualitatem seu ꝙ accidens separabile sit sm actualitatẽ quod idem est. Amplius cũ esse & bonum actualitatẽ sequantur. & non esse & malum potentiam, ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidẽs perfectum & inseparabile sm actum & aptitudinem, & per oppositũ ex rei potentialitate procedere oportet incõpletionem accidentis, & separabilitatem eius sm actũ. est. n. separabilitas ipsa quoddam non esse, cum nihil aliud sit q̃ negatio necessariæ sequele sui esse completi ad esse subiecti. Intellige aũt hic. vt supra s. ꝙ ex actualitate subiecti aptitudo est, ex potentialitate autem separabilitas accidentis scdm suã actualitatem. Aduertendum vero est ꝙ. S. T. passiones quæ dicunt aptitudinẽ non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principijs fluentia, sed potius ipsarum passionum & aptitudinũ actus, quos scdm incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc, quia aptitudo de se non habet rationẽ alicuius per se producti seu producibilis. nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed actum illius, nõ est nãq; opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quædam risus est. propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui a principijs productiuis intenditur, & quia aptitudo nihil aliud est q̃ inchoatio quędã, inchoatio aũt est actus impfectus ideo accñia sm actũ incõpletum aptitudines vocantur.

[De subiecto accidentiũ.] Anteq̃ terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidens habeat aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidẽtia sint ita communia ꝙ nulli propria. Est autem ratio dubitandi, quia si omne accidens est proprium alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper, nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto. Amplius sequeretur semper corruptionem cuiuscunq; accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ sicut corrupto risibili corrumpitur hõ. patet consequentia, quia corrupto proprio necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper. hæc autem experimur esse falsa, vt patet in accidentibus cõmunibus & actibus secundis. Ex opposito aũt cum omne accidens sit diffinibile & in diffinitione cadat subiectum,

[T. c. 9. T. c. 4. & 17.] de quo accidens per se prædicatur, vt primo poste. & 7. metaphysicæ, oportet ꝙ omne accidens habeat propriũ & per se subiectum per se nãq; supponit de omni semp

[q. de virtutibus q. 1. ar. 3. c.] & necessario. Ad huius dubitationis euidentiam sciendum est ꝙ cum apud. S. T. in qõne de virtu. q. 1. ar. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad propriũ accidens. s. sustentantis ad sustentatum, potentiæ ad actum, & principij ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso. sm aliquid participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum. & sm ꝙ ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectũ. Vnde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur

in primo posteriorum, ꝙ nullum accidens est subiectiue in alio accidente. quia videlicet nullum accidẽs potest sustentare aliud, sed sola substantia quæ est ens per se, alijs fulcimentum prebet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens potest cõparari ad aliud vt potentia ad actum, & q̃nq; vt proximum principium ad principatum, & ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius, quẽadmodum superficies dicitur subiectũ coloris quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido. Potest ergo quadruplicem intellectũ habere dubitatio mota. Primo potest intelligi, vt quæratur an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuum. secundo an habeat proprium subiectum vt potentiã. tertio an habeat proprium subiectum vt principium quarto an habeat proprium subiectum vt sustentatiuum potentiæ & principium simul. Si quæstio sit secundum primũ sensum respondetur negatiue, q. s. non omne accidẽs habet proprium subiectum in ratione sustentãtis, vt probant rationes primo inductę. multa enim sunt accidentia, quę nullum proprium sustentans sibi vendicat, sed cõmuniter multis insunt, vt eorum separatio ostendit. separãtur nãq; a substantia sustentate, ea naturaliter remanente, qđ de proprijs accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia absq; sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in prędicamentis. Si autem iuxta secundũ sensum dubitetur, respondetur affirmatiue, q. s. oẽ accidens habet ꝓpriũ subm in rõne proprię potentię, eo ꝙ qlibet actus respicit propriam potentiam. sicut enim actus respicit potentiam sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specifice. accidens aũt omne actus quidã est, igitur omne accidens habet propriam potentiã cuius

est actus propter quod 3. physic. tex. com. 10 dicitur potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem, eo ꝙ sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. metaphy. longo processu probatur principia prędicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuilibet actui propria respondet potentia. Si aũt tertio sensu inquiratur, respondetur negatiue, ꝙ. s. non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij, eo ꝙ habere subiectum proprium in ratiõe principij includit fluxum illius accidentis a tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius quod necessario primi productionẽ sequitur, siue istud subiectũ sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod patet ꝙ nõ omne accidens fluit a suo receptiuo effectiue, sed multa sunt respectu quorum receptiuum pure passiue se habet, vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu. Si autem quarto modo intelligatur quęstio patet quid dicendum sit negatiue enim respondere oporter. Sed aduertendum est ꝙ hæc, quæ diximus intelligi debent de accidentibus sm seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus, loquendo nãq; de accidentibus, vt sanctus Thomas in litera loquitur. s. nõ iudicãdo actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus, dicerẽ ꝙ omne accidens secundum suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentię & principij, licet non sm suam actualitatem eo ꝙ aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substãtiali fluat mediate vel immediate, & consequenter nisi in tali gradu subiectiue sustẽtetur immediate vel mediate. verbi gratia lumen secundum suam actualitatẽ & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile, tamen sm suam inchoationem seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile, & fluit a certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus.

Marginal notes in the right column: [T. c. 35.] beside "in primo posteriorum"; [T. c. 10.] beside "est, igitur omne accidens habet propriam potentiã cuius"; [art. t. c. 19. vsque ad t. c. 28.] beside "processu probatur principia prędicamentorum".

rioribus. Ex fiir fed [illegible] cet fit accidens per accidens, tñ fecundum fuam apti[illegible] ẽ eft propriũ, & non natum conuenire nifi certo en[illegible] ta aĩali tali &c. fluit. n. aptitudo ad fedẽdum ex fuis [illegible] cipiis. Siir & videre licet fic accñs feparabile, radicalis [illegible] aptitudo ad videndũ feparari a tali animali non põt. Ex his patet qũo ad vtrãq; partem rationes adductæ verũ concludunt diuerfimode. Nam loquendo de accñtibus fm fuas effentias & actualitates, cõclufio rõnum primo adductarũ conceditur accipiendo fubiectum in rõne fuftentantis & principij. In rõne aũt potentiæ falfa eft conclõ vt dictum eft. Nec probatio cõtra hunc applicata fenfum valet, eo q cum dr̃ q propriũ conuenit foli omni & femp, intelligitur de ipfo proprio non fm fuam actualitatem, fed fm aptitudinem. Et fiir cum dr̃ q ad corruptionem proprij definit fubm, intelligitur fi corrũpitur fm aptitudinem, non aũt fm actum vir loquendo. Vel dicatur q infeparabilitas & hmõi nõ conuenit accidenti, vt refpicit fubm in rõne propriæ potentiæ, fed vt fuftentatiuum & principiũ. Loquendo aũt de accidentibus fm fuas aptitudines, patet qũn rõnes peccant. Dico. n. q nullum accñs eft feparabile fm aptitudinem radicalem faltẽ, fed coæuum fubto neceffario & qd' corrupto accidente fm talem aptitudinem oportet fubm corrumpi. Rõ aũt in oppofitum adducta concludit qd' omne accidens habet fubm, de quo p fe prędicatur fm fe vel fm fuam aptitudinem. Cũ. n. eius fit actus, cuius eft

Lect. 1. potentia (vt dicitur in fomno & vigilia) idem fubm erit q cadit in diffinitionem accidentis fm aptitudinem & fecundum actum, ficut hõ debet poni non folum in diffinitione rifibilis fed rifus. Stant ergo ifta duo fimul q accñs fm fuam actualitatem non habeat proprium fubm, cui vniuerfaliter foli & femper infit, & tñ habeat proprium fubiectum per q diffiniri debeat, quia ad hoc fm fufficit q fm fe vel fm fuam aptitudinem per fe de illo fubiecto prædicetur. Ad primum vero fufficit accidens fm fe tantum non prædicari per fe de fubiecto.

Sciendum eft aũt, q in accñtibus alio modo fumuntur genus differentia & fpẽs, q̃ in fubftantiis: quia. n. in fubftantiis ex materia & forma fubftantiali fit per fe unũ, una quadam natura ex eorum coniunctione refultante, quæ proprie in prædicamẽto fubftantiæ collocatur, iõ in fubftantiis noĩa concreta quæ compofitum fignãt, proprie in genere effe dĩr, ficut genera uel fpecies, ut hõ uel animal, non aũt forma uel materia eft in prædicamento hoc mõ nifi per reductionem, ficut principia in genere principiatorum effe dicuntur. Sed ex accñte & fubiecto non fit unum per fe, unde non refultat ex eorũ coniunctione aliqua natura, cui intentio generis uel fpẽi poßit attribui. unde noĩa accidentium concretiue dicta non ponuntur in prædicamento, ficut fpẽs uel genera, ut album uel muficum, nifi per reductionẽ, fed folum fecundum q abftracta fignãtur, ut albedo & mufica.

Concreta accidentiũ nõ funt per fe in prædicamento, fed in abftracto.

In hac tertia parte cap. huius determinatur qũo accñtia fe habeant ad intentiones logicas, & primo qũo fe habẽt ad effe in prædicamento, deinde vñ fumãtur in eis genus & dr̃a. Quo ad primum ponit duas conclõnes. f. Accidentia in concreto non funt proprie in p̃dicamento. Et accidentia in abftracto proprię funt in p̃dicamento. ad quorum euidentiam fciendũ eft, q accñtia habent vnum modum effendi f. effe in aĩo, non. n. funt nifi infint alicui. Habent aũt duos modos intelligẽdi, eo q intellectus eft natus ea q̃ funt adunata in re diuidere. Intelliguntur. n. qñq; cointelligendo fibi fubm cui infunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo q accñs effe eft in aĩo effe. Qñq; vero intelliguntur folitarie nõ cointelligendo. f. eis fubm cui fm rem infunt, & tunc intelligũtur per modum fubftantiæ, eo q effe per fe. i. folitarie foli fubæ conuenit. Accidentia n. femper comite egent. Cum aũt modus fignificandi non fundetur fuper modo effendi fed intelligẽdi, ficut habent duos modos intelligendi, fic hñt duos modos fignificandi. Vnde fignificantur qñq; confignificando fubm, & tunc fignificantur per modum accidẽtis, & vocantur fignificata in concreto, vt album, nigrum &c. Qñq; vero fignificantur ipfa fola abfq;. f. fubiecti confignificatione, & tunc fignificantur per modum fubæ, & vocantur fignificata in abftracto, vt albedo & nigredo. Abftractum. n. & concretum in accidentibus, licet differant in modo fignificandi. i. penes confignificare fubm et non confignificare illud, conueniunt tñ in fignificatione ipfius formæ accidentalis. Album. n. puram qualitatem fignificat (ficut in prędicamentis dicitur) ficut & albedo, fed album fignãt albedinem in fubiecto, albedo autem fignificat albedinem abfq; illo. Quia igitur accñtia in concreto totum coniunctũ important, puta ficut album albedinem in fubto, coniunctum aũt hoc non eft vnum per fe, fed vnum & ens per accñs, id autem qd' in prædicamento reponitur debet importare vnũ & ens per fe cum prædicamenta diuidant ens per fe. 5. meta. t c. 14. iõ accidentia in concreto non proprie reponuntur in prædicamento. Et hæc eft rõ qua in litera prima conclufio probatur. quæ fic formari põt. Nullum nomen importans ens & vnum per accñs, eft proprie in prædicamento, concretum accñtale importat vnum & ens per accñs. ergo nomen concretum accñtale non ponitur in prædicamento proprie & per fe. Ad declarationem minoris ponitur differentia inter concretum accidẽtale & fubftantiale in hoc q concretum fubftantiale importat cõpofitum ex materia & forma, & tale eft vnum per fe, & iõ reponitur in p̃dicamento, vt genus vel fpẽs, accidentale vero importat ex fubiecto compofitum & accñte, q eft vnum per accidens ex accidente. n. & fubiecto non fit nifi vnum per accidens, vt dicitur. 7. meta & iõ non debet in prædicamento nifi reductiue, eo mõ quo res impura ad fuæ puritatem naturæ reducitur. Et fic remanet fecunda conclufio vera, q accidentia. f. in abftracto, in prędicamento fpeciei & generis prædicationem fufcipiunt, aliter omnino a prędicamentis accidentia funt excludenda.

In prædicamento fubftantia.

T. c. 14.

T. c. 11. & 14.

Cum aũt audis abftractum folam formam importare, non iõ hoc dictum putes q abftractum fubm formę a fe omnino excludat, hoc. n. falfum eft. fed iõ quia abftractũ ex mõ fuo fignãdi quo folo differt a concreto nõ includit fubm principaliter fed fecundario, & ex ɔñti. Qd' ex conuenientia & dr̃ia inter ea ex modo fignãdi perfuaderi põt. Conueniunt. n. in hoc q tam abftractũ q̃ concretum ex modo fignãdi importat duo. i q & quo, feu fubiectum & formam. Idẽ n. importat diffinitio & diffinitũ licet alio mõ. Diffinitio aut vtriufq; importat vtrũq; dictorum, vt exẽplariter patet. fimitatem. n. dicimus curuitatem nafi, & fimmum nafum curuum. Q, aũt hoc fit ex modo fignãdi ex eo clarum eft q tam abftractũ q̃ cõcretum puram formã fignãt, vt in p̃ntis teftatur Arift.

Abftractũ accidens folam formã fignificat.

Conuenientia inter concretum & abftractũ.

Differunt aũt abftractum & concretũ ex varietate modi fignãdi in hoc q concretum importat ex mõ fignificandi principalr̃ fubm, & fecundario formã. Abftractũ vero principalr̃ importat formam & ex ɔñti fubiectum.

In prædicamento fubftantia.

Aduertendum nãq; eft q ɔ̃rio ordine fe habent fubm & forma ad fignãtionem noĩs concreti & eius modum fignificandi. Importat n. concretum rõne fignãtionis primo formam, & fubm non nifi ex ɔñti copula. Quo ad modum vero fignãdi primo fubm, & ex ɔñti formam importat. Cuius fignũ eft q in diffinitione concreti exprimitur primo fubm tanq; genus q prima pars eft diffiniti, & forma fecundo loco ponitur quafi dr̃ia. Dicimus nãq; q fimmum eft nafus curuus. Abftractũ vero & ex fignificatione & ex modo fignãdi primo formã importat, fecundario aũt & ex ɔñti fubiectum. In cuius fignum in eius diffinitione forma ipfa primo exprimit' vt genus, fubiectum aũt fecundario loco dr̃iæ. vt patet cum dr̃. fimitas eft curuitas nafi. Orit' aũt hæc dr̃ia ex eo q concretum importat habitudinem inter fubm & formã, prout incipit a fubto & terminatur ad formã. Abftractum vero importat habitudinem inter formã & fubm prout incipit a forma, & terminatur ad fubm, vt in exemplis datis apparet. Ex hoc. n. q habitudo importata p concretũ importatur ex modo fignãdi, vt incipiens a fubto, fequitur q primo importet fubm a quo incipit. & fiir ex hoc q habitudo importata p abftractum importat' ex modo fignãdi, vt incipiens a forma, ɔñs eft vt primo importet formam a qua incipit. Cã aũt huius diuerfita-

Differentia concreti et abftracti accidentium.

tis est, quia concreta ad composita signãnda sunt inuẽta. Compositio aũt a subiecto oritur. Abstracta vero inuenta sunt ad signãndas formas apud nos inuentas simplices quidem, sed a qbus denoĩatio ad subiecta deriuatur, vnde & concreta compositum quid sonant, abstracta vero formas, vt cadentes m̃ ad subiecta. Non igitur propterea dictum est ꝙ abstractum solam formam importet, quia nullo mõ copulat subm̃, sed quia ex modo signãndi cõpositum nõ sonat. nec principalr importat ipsum subm̃, quemadmodum concretũ, sed extrinsece tantum terminum habitudinis formæ signatę. aduerte hic ꝙ de abstracto & concreto qũo sunt in p̃nto aliter metaphysicus, & aliter logicus iudicabit.

Apud metaphy quid sit in gñe. Cũ.n. apud metaphysicum qui res ſm suas essentias cõsiderat & non ſm modos intelligendi vel signãndi abstractũ & concretũ nõ differant, eo ꝙ eadem res abstractæ & cõcretæ sint signata, dicet ipse sicut abstractum, ita & concretũ in genere esse, res.n per suam essentiam ingreditur vel egreditur genus metaphysicaliter sumptum. i. rem gñis, et non p modum signãndi, vñ non dicet metaphysicus albũ ens per accñs, sed hoc album, vt patet. 5. meta t.c. 13. & 14. eiusdẽ. t.c. 16. *T. cõ. 15. T. cõ. 16*

Apud logicum quid in genere ponatur. Logicus autem qui non res ſm suas nãs, sed secundas intentiones adiunctas primis intellectis ac signãtis cõsiderat, dicet abstractum esse in gñe. concretum vero non, quia res noĩe abstracto significata põt denoĩari spẽs, vt albedo & genus vt color, concretum vero non pp alietatem modi significandi, vt dictũ est. Cã aũt quare alietas modi significandi hanc veritatẽ logico præbeat, est qa modus significandi p̃uenit secundas intentiones & fundat quodãmõ ipsas. licet.n. tam modus signãndi q̃ secunda intentio conueniant in hoc ꝙ sequantur rẽ, non ſm se sed vt intellectã prius tñ rem vt intellectã sequitur modus signãndi q̃ secunda intentio, eo ꝙ modus signãndi nihil aliud est q̃ signum modi intelligẽdi, sicut vox signãns est signum rei intellectæ. vñ sicut vox signãtiua prius sequitur rẽ intellectam q̃ secunda intentio ita eius modus signãndi modũ intelligendi, vt totus ordo ptinentium ad noĩa primę intentionis p̃cedat ordinem eorum q̃ pertinent ad noĩa secundæ intentionis. Quia igitr secundæ intentiones res vt intellectas & signãtas denoĩant & non absolute, ideo stat eandem rẽ diuersimode intellectam et signãtam denoĩari speciem & non spẽm, & ꝯñr esse directe in p̃nto et nõ esse directe in eo, sicut eadem nã humana signãta noĩe hoĩs species est. signãta vero noĩe humanitatis spẽs non est, sed speciei principium. vñ in proposito apud logicum res illa quę albedinis noĩe intelligitur diuersimode signãta in p̃dicamẽto esse affirmatur & negatr. Si.n. in abstracto significetur cum sic spẽi denoĩationem habeat in pręcdicamento reponitur. Si aũt in concreto significetur cum sic spẽi vel generis denoĩationem non habeat, qa rem extraneã ex modo signãndi includit, in p̃nto directe esse negatur. Et quia intentio S.T. est declarare qũo accñtia se habeant ad intentiones logicas, & nõ ad cuius gñis rem pertineãt, ideo concretum accñtale a prædicamentis separauit. cum his oĩbus aduertas, ꝙ aliquid facit rem reponi in prædicamento duplr.

Quid reponitur in p̃dicamento. Vno mõ vt rõ reponendi ipsum in prędicamento. Alio mõ vt conditio sine qua non. Rõ reponendi in rem gñe siue spẽ tam apud logicum q̃ apud metaphysicum est essentia illius rei res.n. p suã essentiã ad genus & spẽm diffinitur, conditio aũt sine qua non est modus ipse signãndi. Et in prædicamento quidem subę conditio sine qua res nõ suscipit generis vel spẽi &c. denominationem, est modus signãndi in concreto. In prędicamẽtis autem accñtium cõditio sine qua non est modus significandi in abstracto. propterea cũ dictum est concretum accidentale non directe reponi in p̃dto apud logicum, intellige hoc pp defectum condõnis sine qua non, & non propter defectum rõnis reponendi. Et silr cum dr̃ ꝙ humanitas & vlr abstractum substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectũ cõditionis sine qua non, & non rationis reponendi.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma, iõ non põt in eis sumi genus a materia, differentia a forma, sicut in substantiis cõpositis, sed oportet ut primũ genus sumatur ex ipso mõ essendi, secundũ q. ens diuersimode secundũ prius & posterius dr decem gñibus prædicatur, sicut dicitur q̃titas ex eo q. est mensura substãtiæ, & qualitas fr[illegible]um q. est dispõ substantiæ, & sic de aliis secundum Philosoph[illegible] in. 11. Meta.

Hic declaratur vnde in accñtibus sumantur genus & differentia propõnibus tribus. Prima est. genus & drĩa non sumuntur in eis ex materia & forma. Scd̃a est. primum genus sumitur ex proprio mõ essendi quo p̃ntum ipsum pars entis constituitur. Tertia est. drĩæ sumuntur in accñtibus ex diuersitate propriorum principiorum. Prima patet sic. incompositum ex mã & forma non põt habere genus sumptum a mã, & drĩam a forma, sed accidentia sunt incomposita ex mã & forma, igitur non põt in eis sumi genus a mã, & drĩa a forma, sicut fit in substãtiis compositis, ꝙ qualiter intelligendũ sit (supra dictum est.) *C. 6 g. 3.* Scd̃a patet sic. primum genus oportet explicare essentiam ſm propriã potentiã quæ est in ea, sicut vltima differentia debet explicare essentiam ſm vltimum actũ, sed essentia accñtis ſm modum illum quo pars entis constituitur habet propriam potentiã, ergo ex illo modo sumendum est genus primũ. intelligendũ est hic primo ens diuidi per quosdã modos in prædicamenta. sicut quodãmodo genus in spẽs per drĩas, ita ꝙ sicut spẽs per id quo generis partes efficiuntur in esse specifico constituunt, ita prædicamenta per id quo partes entis fiunt in esse generalissimo constituuntur, & iõ modi proprij quibus ens ad quodlibet p̃ntum descẽdit sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt Sunt aũt isti modi p substantiuũ, mensuratiuum, dispositiuũ, relatiuũ, actiuum &c. vt dr̃ quinto meta. t.c. 14. notandum est scdo ꝙ cũ genus sumatur a re ſm id quo habet rõnem determinabilis primum genus sumẽdũ est a re ſm id quo primo habet rõnem determinabilis. primo aũt habet rõnem determinabilis res ſm primum sui gradum concepta, primus aũt gradus rei is est quem res ex modo illo sortitur quo proprium sibi locum inter partes entis vendicat, & iõ primum genus sumptũ ab illo modo entis importat rẽ, vt primo determinabilem, & propterea ista se consequitur sumi a re secundum propriam potentiã eius. i. ſm id quo primo habet rõnem determinabilis, et sumi a re ſm modum illum quo entis pars fit. Et sic patet assumpta ratio.

Ens qño diuiditur in p̃dicamẽta. *T. cõ. 14.* *Primo generi res a quo sumendum sit.*

Differentiæ uero in eis sumuntur ex diuersitate principiorũ, ex qbus cãntur, & qa propriæ paßiones ex propriis principiis subiecti causantur, iõ subiectum ponitur in diffinitione eorũ loco differentiæ, si in abstracto diffiniantur, secundũ q. sunt proprie in genere, sicut dicitur q. simitas est nasi curuitas. Sed ecõuerso esset si eorũ diffinitio sumeretur secundum q. cõcretiue dicũtr. si.n. subiectum in eorũ diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modũ substãtiarum cõpositarum, in quibus rõ generis sumitur a materia, sicut dicimus q. simmũ est nasus curuus. Silr etiam est si unum accñs alterius accñtis principiũ sit, sicut principium relationis est actio & paßio & q̃titas, & iõ secundum hæc diuidit Philosophus relationem in. 5. Meta.

Differentiæ accidentium vnde sumãtur. *T. cõ. 20.*

Hic ponitur tertia propositio. s. qd̃ differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum & declaratur a posteriori. Signum.n. ꝙ differentiæ sumantur ex diuersitate propriorum & principiorũ est ꝙ in diffinitione accidentium in abstracto quæ propriæ habent genus & differentias subiectũ ponitur loco differentiæ. hoc.n. non esset nisi accidentia differrent penes sua propria principia. propterea.n. propriæ passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex qbus causantur, inter se differunt Et quia posset aliquis signum hoc inficiari dicens quod subiectum proprium qñq; ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionem excludẽdam subditur (licet econuerso esset &c.) & vult dicere quod licet ita sit ꝙ qñq; ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, quia tñ hoc nõ fit nisi cum accidens in concreto diffinitur, ꝙ vt sic non est in genere, ideo hoc non obstat nostrę sententiæ qua accidentis

dentis differentiam fm q in prædicamento est unde sumenda sit declarauimus. Cũ n. quare in diffinitione accidentis in concreto subm ponit loco generis, non est ipsa natura accñtis, ita q sbm eius essentia, pro genere sibi vẽdicet, sed est modus eius sigñandi, quia.n. concretum ex modo sigñandi importat totum coniunctum.s. accñs & subiectum, iõ per modum rerum diffinitur cõpositarum in quibus genus sumitur a mã & dña a forma, & propterea subm cum se habeat, vt mã loco generis ponitur, & natura accñtis cum se habeat vt forma, loco dñæ ponitur, & dicitur simmum est nasus curuus, non sic aũt est cum diffinitur accñs in abstracto, tunc.n. ponitur vt genus id qd' essentia ipsius accñtis determinat sibi vt genus & ponitur loco dñæ id a quo accidens fm naturam suã specificam dñam trahit.s. subiectum propriũ, & dicitur simitas est curuitas nasi. Manifestũ quoq; fit hoc.s. q differentiæ accñtium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum non solum qñ accidens immediate causatur a substantia, sed etiam qñ vnum accidens est alterius principium proprium, tunc.n dñas sortiuntur accidentia causata penes diuersitatem accñtium causantium, vt patet de relationibus, quarum dña attenditur penes sua fundamẽta seu causas, puta actionem passionum, & quãtitatem vt patet ex diuisione relatiuorũ facta ab Aristo. 5. meta.
T. cõ. 20. tex cõ. 20. Et per hoc excluditur obiectio alia quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obiicere quõ alia est differentia secundæ passionis a dña primæ, si ex principiis ex quibus fluit passio differentia sumitur, quãdoquidem eadem sunt principia a quibus fluunt prima & secunda. Exclusa.n. est hæc obiectio per hoc qd' dictum est, q qñ vnum accidens est principium alterius, dña posterioris, accidentis non ex diuersitate remotorum principiorum, sed propriorum attenditur, & ideo cum prima passio sit principium secundæ non sunt eadem propria & immediata principia primæ & secundæ.

Sed quia propria principia accñtium non semper sunt manifesta, ideo qñq; sumimus differentias accñtium ex eorum effectibus, sicut congregatiuum & disgregatiuũ uisus dñr differentiæ coloris, quæ causantur ex abũdantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ spẽs coloris causantur. Sic ergo patet quõ essentia est in substãtiis & accñtibus, & quõ in substantiis cõpositis & simplicibus, & quõ intentiones logicæ uñes in eis inueniuntur, excepto primo principio, qd' est infinitæ simplicitatis, cui nõ conuenit ratio gñis uel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatẽ, in quo sit finis & consumatio huius sermonis.

Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc qd' dictum est.s. q differentiæ accñtium sumuntur ex eorum ppriis principiis, ex hoc q qñq; sumimus eorum dñas ab effectibus, sicut albedinis, & nigredinis dñas dicimus congregare & disgregare visum, iõ ad hanc dubitationem tollendam dixit q hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis quibus propria principia accidẽtium occulta cũ sint, opus est ex effectibus notioribus differentias sumere, quæ dñas veras quodãmodo nobis insinuent (sicut in exẽplo proposito liquet) albedo.n. & nigredo differunt a priori ex abũdantia & paucitate lucis. lux n. in opaco corpore exñs aliqualiter obumbrata albedinem constituit valde autẽ offuscata nigredinem a posteriori aũt differunt cõgregatione & disgregatione, visus, ex hoc.n. contingit disgregare, quia ibi est satis de luce & non econuerso, & quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifestæ sunt, sicut congregare & disgregare, ideo loco propriarum dñarum, congregatiuum & disgregatiuum ponimus dicentes. albedo est color disgregatiuus visus, nigredo vero congregatiuus. hic aduertas q non dixit subiectum esse differentiam accidentis, sed poni loco differentiæ, habent.n. proprium genus, & propriam differentiam sui generis, quæ tamen absque subiecto nõ possunt explicari completæ, & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, vt dictum est. Vltimo epilogus fit eorum quæ dicta sunt, in quorum explicatione meam opinionem ita prolatam esse volo, vt vbi veritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati venia detur (adolescentiam enim adhuc ago.) Vbi aũt veritatis tramitẽ secuta videbitur, gratiarum debitæ actiones diuo Thomæ habeant, a quo quicquid veri est didici.

Expliciunt cõmentaria fratris Thomæ de Vio Caietani sacræ Theologiæ ac ordinis prædicatorum, & post Cardinalis S. Xysti in libellum diui Thomæ Aquinatis de ente & essentia.

Tractatus eiusdem de Analogia nominum Cardinalis Sancti Xysti.

Quotuplex est analogia cum declaratione primi modi. Cap. 1.

ANALOGIÆ vocabulum proportionem, siue proportionalitatẽ (vt a Græcis accepimus) in pprio sonat. Adeo tñ extensum distinctũque est, vt multa noĩa analoga abusiua dicamus, & multarũ distinctionum adunatio si fieret, confusionẽ pareret. Nec tñ rectum obliqui iudiciũ priuetur, & singularitas in loquẽdo accusetur, vnica distinctione trimembri oĩa comprehendemus, & a minus proprie analogis ad vera procedemus. Ad tres ergo modos analogiæ oĩa analogia reducuntur s. analogiam inæqualitatis, analogiam attributionis, & analogiam pportionalitatis. (Quãuis fm veram vocabuli proprietatem & vsum. Arist. vltimus modus tantum analogiam cõstituat. primus aũt modus ab analogia alienus oĩno sit.) Analoga fm inæqualitatem vocant, quorum nomen est cõe, & rõ fm illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tñ participata, & loquimur de inæqualitate pfectionis, vt corpus nomen cõe est corporibus superioribus & inferioribus. & ratio oĩum corporum (inquantum corpora sunt) eadẽ est Quærenti.n. quid est ignis inquantum corpus dicetur, suba trinæ dimensioni subiecta Et silr quærenti quid est coelum inquantum corpus &c. Non tñ fm æqualem perfectionẽ rõ corporeitatis est in inferioribus & superioribus corporibus. Hmõi autem analoga logicus vniuoca appellat. Phs vero æquiuoca, eo q illæ intentiones considerat nominum, istæ aũt naturas. Vñ & in 10. met. t. c. vlt Arist. dicit q corruptibili & incorruptibili nihil est cõe vniuocum, despiciens vnitatem rõnis seu conceptus tantum. Et in. 7. phys. t. c. 31. dr iuxta genera latere æquiuocationes, quia hmõi analogia cũ vnitate conceptus non dicit vnam naturam simplr, sed multas compatitur sub se nãe ordinem inter se hñtes, vt patet inter spẽs cuiuslibet generis spãlissimas & subalternas magis Omne n. genus analogum, hoc mõ appellari põt (licet non multum consueuerint, nisi gñalissima & his propinqua.) Hanc analogiã S. Th. in. 1. dis 19. vocat analogiam fm esse tantum, eo q analogata parificantur in rõne sigñata per illud nomen cõe, sed non parificantur in esse illius rõnis. perfectius.n. habet esse in vno q̃ in alio cuiuscũq; gñis rõ (vt in metaphysica pluribus locis patet.) Nõ solum n planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera & sic de aliis. Perhibet quoque huic analogiæ testimoniũ Auer. 1. cõ. 8. 12. meta. d cũ vnitate generis stare prioritatem & posterioritatẽ eorum q̃ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocãtur, quia considerata inæquali perfectione inferiorũ, per prius & posterius ordine perfectionis de illis dr illud nomen cõe, & iam in vsum venit, vt quasi synonyma dicamus aliquid dici analogicæ, & per prius et posterius. Abusio tñ vocabulorũ hæc est, qm dici p prius & posterius superius est ad dici analogicæ. In hmõi aũt analogis, quõ inueniantẽ vnitas, abstractio pdicatio, comparatio, demõratio, et alia hmõi non oportet determinare. qm vniuoca sunt fm veritatem, & vniuocorũ canones in eis seruandi sunt.

Tres analogiæ sunt modi.

T. cõ. 31.

1. dist. 19. q. 5 art. 2. primum.

Com. 8.

Analogia attributionis quid, & quot modis sit, & quae eius conditiones. Cap. 2.

ANaloga aũt sm attributionem, sunt quorum nomen cõe est, & ratio sm illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa sm habitudines ad illum, vt sanum cõe nomen est, medicinę, vrinę, & aĩali, & ratio oĩum inquantum sana sunt ad vnum terminum (sanitatem.s.) diuersas dicit habitudines. Si qs.n.assignet, quid est aĩal inquantum sanũ, subm dicet sanitatis, vrinã vero inquãtum sanam signũ sanitatis &c. Vbi clare patet rõnem sani esse neq; oĩno eandẽ, neq; oĩno diuersam, sed eandẽ sm quid, & diuersam sm quid. Est.n.diuersitas habitudinum & idẽtitas termini illarum habitudinum.

Quadruplr aũt fieri põt hmõi analogia sm quatuor genera cãrum (vocando pro nunc cãm exẽplare formalẽ) Contingit siquidẽ multa ad vnum finẽ, & ad vnũ exemplar sm aliq̃ vnam denoĩationem & attributionẽ diuersimode hre, vt patet per Arist. 4. meta. t. c. 2. Deficienti finali et mãli cã ad exemplarem demum analogia boni, vt in primo Ethi c. 7. Attribuuntur aũt huic analogiae multae conditiones, ordinatae se ꝯñtes.s. ꝙ analogia ista fit secundum denoĩationem extrinsecam tantũ. ita ꝙ primũ analogatorum tm̃ est tale formalr, caetera aũt denoĩantur talia extrinsece. Sanum.n.ipsum aĩal formalr est. Vrina vero medicina & alia hmõi, sana denoĩantur non a sanitate eis inhęrente, sed extrinsece ab illa aĩalis sanitate, significatiue vel causaliter vel alio mõ. Et silr idem est de medicatiuo & de subã quae sunt formalr talia in primo, in caeteris vero denoĩatiua signãtione denominantur, & extrinseca. boni quoq; rõ in bono ꝑ essentiam saluata, quo exemplariter caetera denoĩatur bona, in solo primo bono formalr inuenitur, reliqua vero extrinseca denoĩatione sm illud bonum bona dñr. Sed diligenter aduertendum est, ꝙ hic hmõi analogiae condõ.s.ꝙ non fit sm genus cãe formalis inhaerentis, sed semꝑ sm aliquid extrinsecum est formalr intelligenda & non mãlr.i. non est intelligendum ꝑ hoc ꝙ omne nomen ꝙ est analogum ꝑ attributionem sic, cõe analogatis, sic ꝙ primo tantũ conueniet formalr, cęteris aũt extrinseca denoĩatione, vt de sano & medicinali accidit. Ista.n.vlis est falsa, vt patet de ente & bono. (Nec põt haberi ex dictis nisi mãlr intellectis) sed est ex hoc intelligendũ ꝙ oẽ nomen analogum ꝑ attributionem (vt sic vel inquantũ sic) analogum cõe est analogatis sic ꝙ primo conuenit formalr, reliquis aũt extrinseca denoĩatione: hoc siquidẽ verum est ex formali intellectu p̃cedentium, ex eisq; manifeste sequit. Est.n q̃uis formalr conueniat oĩbus substantiis & accñtibus, inquãtum tñ entia omnia dñr ab ente subiectiue, vt sic sola substantia est ens formalr, caetera autem entia dñr, quia entis passiones vel gñationes sunt, licet ens formalr alia rõne dici possint. Et simile est de bono, licet n.omnia entia bona sint, bonitatibus sibi formalr inhaerentibus, inquantum tñ bona dicuntur, bonitate prima effectiue, aut finalr, aut exemplariter oĩa alia non nisi extrinseca denoĩatione bona dñr, illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est. Et ex hac condõne statim infertur alia.s.ꝙ illud vnum, ad qd' diuerse habitudines terminantur in hmõi analogis est vnum non solum rõne, sed numero. Quod dupliciter põt intelligi sm ꝙ analogata duplr sumi põt .s. vlr & particulariter. Si.n.sumantur analogata particulariter illud vnum numero est vnũ numero vere & positiue. Si aũt sumantur vlr illud vnum numero est vnum numero negatiue.i.non numerat in illis analogatis vt sic, q̃uis in se sit vle quoddam & non vnum numero ꝟ gr. Si sumantur, haec vrina sana, haec medicina sana, & hoc animal sanum, haec oĩa dicuntur sana a sanitate quę est in hoc aĩali, q̃ constat vnam numero vere esse. Sor.n.dr sanus, quia habet hanc sanitatẽ, medicina vero quia illam facit, vrina quia eandem signãt. Si aũt sumantur. animal sanum in cõi, & vrina sana in cõi, & medicina sana in cõi, sic formalr loquendo sanitas a qua hmõi sana dicuntur, non est vna numero in se, eo q. causae vles effectibus vniuersalibus comparandae sunt, vt secundo phys. dr. & simile est de signis & instrumentis & aliis, sed est vna numero in istis analogatis negatiue. non.n.numeratur sanitas in aĩali vrina et dieta, qm̃ nõ est alias sanitas in vrina, & alia in aĩali, & alia dieta. Et sequitur conditio ista ex pręcedenti, qm̃ cõe sm denominationem extrinsecam non numeratur, id.s.a quo denoĩatio sumitur in denominatis sicut vniuoca multiplicãtur in suis vniuocatis, & ꝑꝑ hoc dicuntur vnum rõne tantum & non vnũ numero in suis vniuocatis. Alia est.n.aĩalitas hoĩs, & alia equi, & alia bouis, aĩalis nõ le adunate in vna ratione. Ex hac aũt conditione infertur alia, ꝙ.s.primum analogatũ ponitur in diffinitione caeterorum sm illud nomen analogum, qm̃ caetera non suscipiunt illud nomen nisi ꝑ attributionem ad primum, in quo formalr saluatur eius rõ. Capit siquidẽ in rõne medicinae & dietę & vrinę &c. inquantum sane sunt, aĩalis sanitas, sine qua intelligi caetera sana non põt, & simile est de aliis iudiciũ. Ex his aũt sequitur vlterius ꝙ nomen sic analogum vnum certum signãtum cõe omnibus partialibus eius modis seu oĩbus modis analogatis non habet & ꝯñr ꝙ nec conceptum obiectiuũ, nec conceptum formalem abstrahentẽ a conceptibus analogatis habet, sed sola vox cũ identitate termini diuersimode respecti cõis est, ita ꝙ cũ in hac analogia sint tria, vox.s. terminus, & respectus diuersi ad illũ. nomen analogum terminum quidem distincte signãt, vt sanum sanitatẽ respectus aũt diuersos ita indeterminate & confuse importat, vt primum distinctae vel quasi distinctae oñdat, caeteros autem confuse & ꝑ reductionem ad primum, sanum.n. respectus multos ad sanitatẽ, puta habentis signãtis, & causantis &c. sic in vna voce sanitatem distinctae importante confundit. vt respectũ primum.s.hñtis seu subiecti distinctae signãt Sanum.n.absolute dicimus sanitatem habentem, vt subm. caeteros aũt respectus indeterminatae importat, & ꝑ attributionem ad primũ, sicut patet ex dictis, & ꝑꝑ hoc tria de hmõi analogo dñr.s.ꝙ cõe est omnibus analogatis sm vocem tantum, & qd' simplr prolatum stat ꝓ primo, & ꝙ nõ est prius primo analogato in quo tota sua rõ formalr saluatur. primum quidem peculiarius signãt, et super oĩa analogata, superius signãtum non habet. Diuiditur aũt analogia haec, in analogiã duorum ad vnum tertium, vt vrinae & medicinae ad aĩal sanum, & in analogiam vnius ad alterũ. vt vrinae & medicinae ad se inuicẽ. Nec habet ista diuisio alia mẽbra a supradictis, qm̃ haec circuit analogiã sm oĩa genera causarum. sed ad hoc facta est, vt oñdatur differẽter suscipi nomen analogum, qñ ponitur primum analogatũ ex vna parte & caetera ex altera parte. & qñ secundorum analogatorum, vnũ hinc, alterum inde ponetur, sm quodcũq; genus causae analogiae fiat. Primo.n & caeteris sic cõe est analogũ, vt nihil eis prius ponat aut significet & ꝓpterea vocatur analogia vnius ad alterũ ponendo oĩa alia a primo loco vnius, secundis aũt analogatis sic cõe est nomen analogum, vt aliqd eis prius ponat (primũ.s.) ad qd' oĩa secunda attribuuntur. & vocatur analogia duorũ ad tertium, vel multorum ad vnũ, q̃a non inter se est attributio sed ad primũ. Appellantur aũt analoga haec, a logico aequiuoca, vt in principio ꝑdicamentorum patet ibi. aĩal. ęquiuocum dr ad aĩal verum & aĩal pictum. Aĩal.n. pictũ non pure aequiuoce, sed ꝑ attributionem ad aĩal verum aĩal dicitur, & in rõne eius inquãtum aĩal, manifeste patet aĩal verum accipi. Quaerenti.n.quid est aĩal pictum in eo ꝙ animal. Rñdebitur imago aĩalis. A ꝑbis vero Graecis, nomina ex vno, vel ad vnũ aut in vno, & media inter ęquiuoca & vniuoca dñr (vt pluries in metaphysica patet.) Et expresse in primo Ethi. hmõi nomina contra analoga distinguuntur (vt infra amplius dicetur) a latinis aũt vocantur analoga seu aequiuoca a consilio. Hanc aũt analogiam S. Tho. in primo sent dist. 19. vocat analogiam sm intentionem & non sm esse, eo ꝙ nomen analogum non sit hic cõe sm esse. i. formalr, sed sm intentionem. i. sm denoĩationem. Vt.n.ex dictis patet, in hac analogia nomen cõe non saluatur formalr nisi in primo. in caeteris autem extrinseca denoĩationem dr. Haec iõ apud latinos analoga dicunt, quia proportiones diuersas ad vnum dicuntur extenso proportionis nomine ad omnem habitudinem. Abusiua aũt locutio haec est, quãuis longe minus

quam

Marginalia: *T. com. 2. Cap. 7.* — *Prima conditio analogia attributionis.* — *Secunda cõditio huius analogia.* — *T. com. 3.* — *Tertia conditio huius analogia.* — *Quarta conditio.* — *Diuisio analogia attributionis.* — *In diffinitione aequiuocorum.* — *Maxime 2. met. c. 2.* — *Cap. 7.* — *1. dist. 19. q. 1 arti. 2. primum.*

Quomodo de istis analogis sit scientia.

q̄ prima. Q̄sio autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones & demonstrationes, & consequētiæ, & alia hmōi ex dictis & consuetudine Arist. patet. oportet enim significationes diuersas prius distinguere, ꝑpter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur, & deinde a primo ad alia procedere, sicut a centro ad circūferentiam diuersis proceditur viis &c.

De analogia proportionalitatis quid sit, & quotuplex est & quod sola proprie analogia vocatur. Cap. 3.

EX abusiuis ergo dictis, ad proprie analogiam ascendendo dicimus analoga sm proportionalitatē dici, quorum nomen est cōe, & ratio sm illud nomē est proportionaliter eadem. Vel sic. analoga sm proportionalitatem dnr, quorum nomen cōe est. & ratio sm illud nomen est similis sm proportionē, vt videre corporali visione, & videre intellectualiter cōi noīe vocantur videre, & sicut intelligere rem aīæ differt, ita videre corpori animato sensibili. Quāuis aūt proportio vocetur certa habitudo vnius q̄titatis ad aliam, & proportionalitas dicatur. dicitur similitudo duarū proportionum, transtulerunt inde p̄bi proportionis nomen ad oēm habitudinē conformitatis cōmensurationis, capacitatis &c. et ꝯnr ꝓportionalitatem extenderunt ad oēm similitudinem habitudinum, & sic in proposito vocabulis istis vtimur.

Quot modis fit hic analogia duplic iter.

Fit aūt duobus modis analogia hæc. s. metaphorice, & proprie. metaphorice quidē, qn̄ nomen illud cōe absolute vnam habet rōnem formalem quæ in vno analogatorum saluatur, & per metaphoram de alio dicit̄, vt ridere vnam sm se rōnem habet, analogum tn̄ metaphorice vero risui & prato virenti, aut fortunæ successui. sic n. significamus hæc se hr̄e quemadmodum hō ridens. Et hmōi analogia sacra scriptura plenā est, de Deo metaphorice notitiam tradens. Propriæ vero fit qn̄ nomen illud cōe in vtroq; analogatorum absq; metaphoris dr̄, vt principium in corde respectu aīalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Q; (vt Auer. in. c. 7. primi Ethic.) ait. proportionabiliter de eis dr̄. Præponitur aūt analogia hæc cæteris antedictis dignitate & noīe. Dignitate quidem, quia hæc fit sm genus causæ formalis inhærentis, & qm̄ prædicat ea quæ singulis inhærent. Altera aūt sm extrinsecam denominationem fit. Noīe autem, quia analoga nomina apud græcos (a quibus analogie vocabula habuimus) hæc tantum dnr, vt ex Arist. etiam colligitur, qui (in metaphysica) noīa quæ dicimus analoga per attributionem ex vno ad vnum, vel in vno vocat, vt patet in. 4. & in. 7 1. c. 15. in quinto aūt metaphysice capitulo de vno. t. c. 12. diffiniens vnum sm analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnū proportione, & diffinit ea esse quæcūq; se habent, vt aliud ad aliud, aperte insinuans illam esse proprie analogorū diffinitionem q̄ diximus. Q; tn̄ clarius habetur in arabica translatione vbi dicitur, illa quę sunt vnum sm q̄titatem. s. proportionalem sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rē. Vbi Auer. exponens ait. & illa dnr vnum, quæ sunt vnum proportionalitatem, sicut dr̄, ꝙ proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauē est vna. in secundo quoq; posteriorum. ca. 2. huiusmodi nomina proportionalia, analoga vocat. Et qd' plus est, primo Ethic. c. 7. distinguit prędicta noīa ex vno ad vnū contra analoga, dum loquens de cōitate boni ad ea quæ bona dicuntur ait. non assimilantur a casu æquiuocis, sed certe ei qd' est ab vno etiam vel ad vnum cōtendere vel magis sm analogiam, & subdens exēplum analogie dicit, sicut. n. in corpore visus, in anima intellectus. in q̄bus verbis diligenti lectori non solum nomen analogię hæc quæ diximus sonare docuit, sed præferendam esse in p̄dicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiam (in ly magis) vt S. Tho. ibidem per supradictam rationem optime exponit. Scimus siquidem sm hanc analogiam rerum intrinsecas entitates, bonitates, veritates &c. ꝙ ex priori analogia non scitur. Vnde sine huius analogiæ notitia processus metaphysicales absq; arte discūrūt. Accidit huiusmodi ignorantibus, ꝙ antiquis nescientibus logicam (vt in secundo Elenchorum dr̄.) Nec fuit forte ab Aristo. tempore tam periculosus casus istæ, sicut modo apud nos, qm̄ blasphemare fere vr̄, qui metaphysicales terminos analogos dictos sm proportionalitatem cōes exponit. Cum tn̄ Auer. dicat super prædicto textu Est dignius his tribus modis, vt sit nomen boni dictū de eis sm viam quæ dicitur de proportionalitatibus. Vocatur quoq; a S. Th. vbi supra analogia sm esse & sm intentionem, eo qd' analogata ista, nec in ratione cōis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis quam in esse eiuidem proportionalitatis conueniunt. Sed quoniam (vt dictum est) obscura valde & necessaria res hæc accurate distinctęq; dilucidanda est per plura capitula.

8. Ethic. c. 7.
Quomodo analogice dicitur.
1. Metaph. T. com 2. 7. Metaph. T. cō. 15. T. cō. 12
2. Poster. T. cō. 24 Cap. 7.
Cap vlt. Nota bene.
q Ethi c. 7. 1. dist 19. q 5. art. 2. primum.

Q̄uo analogum nomen ab analogatis distinguitur. Cap. 4.

QVoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem ex extremis, medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur. s. vox, conceptus in aīa, & res extra, seu conceptus obiectiuus. iō singula perlustrādo, dicendum est q̄uo analogum ab analogatis distinguatur. Et a rebus incipiendo, quia priores conceptibus & nominibus sunt, dicimus ꝙ noīe vniuoco, ita diuerse res significant. ꝙ vt sic ad rem simplr vnam abstractam & præcisam in esse cognito ab eis adunantur. Analogi aūt nomine res diuerse ita significant ꝙ (vt sic) ad res diuersas sm proportionem vnam vniuntur. Vocatur aūt in proposito res, non solum natura aliqua, sed quicūq; gradus, quæcunque realitas, & quodcūq; reale in rebus inuentū. Vnde inter vniuocationem, & analogiam hæc est differentia, ꝙ res fundantes vniuocationē sunt sic adinuicem similes, ꝙ fundamentum similitudinis in vna est eiusdē rationis omnino cū fundamento similitudinis in alio, ita ꝙ nihil claudat in se vnius rō, ꝙ non claudat alterius ratio, ac per hoc sudamētum vniuoce similitudinis in vtroque extremorum æque abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiam, sic sunt similes ꝙ fundamētum similitudinis in vna diuerse est rationis simplr a fundamento illius in alio, ita ꝙ vnius rō non claudit id qd' claudit ratio alterius, ac per hoc fundamentum analogæ similitudinis in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis, sed remanent fundamenta distincta, similia tn̄ sm proportionem, propter qd' eadē proportionabiliter vel analogicę dnr. Et vt possint omnibus prędicta patere, declarantur exēplariter in vniuocatione huius nominis aīal, & analogia huius noīs ens, homo, bos, leo, & cætera aīalia, quia habent in se singulas naturas sensitiuas seu proprias animalitates, quas constat diuersas sm rōnem esse & mutuo similes, sic ꝙ in quocūq; extremo puta hoīe aut leone consideratur sm se animalitas q̄ est similitudinis fundamentum, & inuenitur equaliter abstrahens ab eo in quo est, & nihil includēs in vno ꝙ non in alio. ideo & in rerum nā fundant sm suas aīalitates similitudinem vnitatem q̄ idētitas generica vocatur & in esse cognito adunantur, non ad duas vel tres aīalitates, sed vnam tm̄ quæ aīalis nomine in concreto per se primo significatur et vniuoce vocantur cōi nomine aīal. Omnium siquidem eorū sm ꝙ nās sensitiuas habent indistincta oīno est ratio, ab oibus abstracta, quæ illius rei, q̄ aīalitatem vocauimus, adequata est diffinitio. Subā aūt quantitas, qualitas & cætera, quia non hn̄t in suis quidditatibus aliquid tali modo abstrahibile, puta entitatē (qm̄ supra subālitatem nihil aliud restat) iō nulla substantialē vniuocationem inter se cōpatiuntur. Et quia cū hoc ꝙ nō solum eorum quidditates sunt diuerse, sed etiā primo diuerse, retinent similitudinē in hoc ꝙ vnūquodq; eorum sm ꝓportionem habet esse, iō & in rerum nā, nō sm aliqua eiusdem rōnis in extremis, sed sm proprias quidditates, vt cōmensuratas suis ꝓpriis esse fundāt analogiam i. proportionalē silitudinem, & in intellectu adunant̄ ad tot res, quot fundamēta ꝓportionis silitudine vnitas significatas (ꝑp illam silitudinē) entis noīe & analogicę cōi noīe vocant̄ ens. Differēter ergo res adunantur sub noīe analogo & vniuoco. Conceptus quoq; mētalis non eodem mō inuenit̄ in vniuocis & analogis, qm̄ nomē vni-

Diuersimode adunantur in vniuoco et analogo.
Diuersimode conceptus vnio

vniu. & analogis p' vniuoca vnum conceptum solum habet. uocum & oĩa vniuocata (vt sic) vnum tantũ conceptum in mente habent perfecte & adæquate eis corrñdentem, quia fundamentũ vniuoce similitudinis ꝙ signanter formale est noĩs vniuoci vnius oĩno rationis est in omnibus vniuocatis. ac per hoc in vno representato oĩa representari necesse est. In analogis vero. qm̃ fundamenta analoge similitudinis diuersarum rõnum sunt simplr, & eiusdem ſm quid i. ſm proportionem, oportet duplicem analogi mentalem conceptũ distinguere, perfectum & imperfectum, & dicere ꝙ analogo & suis analogatis rñdet vnus conceptus mẽtalis imperfectus, & tot perfecti quot sunt analogata. Quia. n. vnum analogatorũ (vt sic) simile est alteri. ꝯñs est ꝙ conceptus representans vnum representet alterum iuxta illam maximam, quicqd assimilatur simili, vt sic, assimilatur etiam illi cui illud tale est simile. Quia vero talis similitudo ſm proportionem tantum est, q̃ diuersam rõnem in altero fundamento habet, conceptus pfecte repñtans vnum analogatorũ a perfecta representatione alterius deficit. & per ꝯñs alterius analogati alterũ adæquatum conceptum esse oportet. Vñ & analogum vnum hr̃e mentalem conceptum & plures hr̃e verũ est diuersimode (q̃uis simplr loquendo magis debeat dici analogi esse plures conceptus) nisi loquẽdi occasio aliud exigat. Dico aũt hoc, quia cum ſm dicentes analoga omnino carere vno conceptu mentali sermo est vnũ eorum conceptum absolute dicere non est reprehendendũ, propter qđ oportet solerti discretione lectorem vti. qñ inuenitur scriptum, ꝙ analogata conueniunt in vna rõne, & qñ inuenitur dictum alibi ꝙ analogata non conueniunt in vna rõne. Est ergo drĩa inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptũ mentalem, q, vniuoci & vniuocatorum vt sic vnus est conceptus pfecte & adequate eis respondens vt de conceptu aĩalis patet. Analogi vero & analogatorum vt sic plures necessario sunt cõceptus perfecte ea representantes, & vnus est conceptus imperfecte representans. Non tñ ita ꝙ sit vnus conceptus adæquate rñdens nomini analogo & inadequate analogatis, qm̃ secundum veritatem nomen illud vniuocũ esset, sed ita ꝙ conceptus vnus representans perfecte alterũ analogatum vt sic imperfecte representet reliquũ. Quo ad vocem aũt non est inter analoga & vniuoca drĩa. His prelibatis intentum facile patere põt. quõ. s. distinguitur analogum, puta ens ab analogatis, puta subã quãtitate & qualitate. Vniuocum. n. puta aĩal distinguitur ab vniuocatis, puta homine & leone quo ad rem signatam seu conceptũ obiectiuum & quo ad conceptum mentalẽ, sicut vnum simpliciter abstractũ a multis simplr. Analogum vero quo ad rem seu conceptum obiectiuũ distinguitur sicut vnũ proportione a multis simplr. Vel (& idẽ est) sicut multa vt similia ſm proportiones a multis abstractæ. v. gr. ens distinguitur a subã & q̃titate, non quia significat rem q̃dam eis cõem, sed quia subã quidditatem tantum subæ importat, & silr q̃titas quidditatem q̃titatis absolute significat. Ens aũt significat ambas quidditates vt similes ſm proportionem ad sua esse. & hoc est dicere vt easdem proportionabiliter. Quo ad conceptum aũt mentalem adæquatum hoc quoq; eodem mõ distinguitur. Scdm vero conceptum mentalem imperfectũ q̃uis distinguat, sicut vnum simplr a multis simplr, non tñ sicut vnum abstrahens in representãdo ab illis multis quemadmodum in vniuocis contingit, qm̃ (vt ex dictis patet) conceptus illæ, puta qualitatis inquãtũ ens alterius analogati. i. ipsius qualitatis ſm ꝙ se habet ad suũ esse est adæquate repñtatiuus & a qualitatis quidditate nõ abstrahens. cæterorum vero. puta q̃titatis & subæ imperfecte tantum est representatiuus inquantum eis similis est proportionabilr.

Iubet cap.

Qualis est abstractio analogi ab analogatis. Cap. 5.

Oportet autem ex premissis ostendere qualiter analogum abstrahit ab his quibus cõe ſm analogiam dicitur, puta qualiter ens abstrahat a subã & quãtitate. Insurgit siquidem difficultas quædã in re hac. & ex parte rerũ & ex parte cõceptus. Ex parte siquidẽ rerum, quia videtur analogi noĩs res significata eodem abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco noĩe significata. Qm̃ cum vt in. 5. meta. dr̃, vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet rõ cur a quibusdam similibus sit vna res abstrahibilis, & a quibusdam non, licet euidens rõ sit cur ab his similibus Sor. & Pla. abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta hoĩe & lapide minus vna. vñ si substantia & q̃titas assimilantur in hoc, ꝙ vtrũq; est ens & consequenter in eis est aliquid vnum, ꝙ est fundamẽtum illius similitudinis, qd vetat ab eis abstrahi rem vnã vtrique cõem? Ex parte vero conceptus, quia videtur eodẽ modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut vniuocum ab vniuocatis, eo ꝙ analogũ nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorũ, & distincte non significat nisi proportionem in cõi. ver. gra. Ens non significat habens se ad esse sic vel sic, puta vt substantia & q̃titas, sed si proportionale nomen est significare vr̃ habens se ad esse ſm aliquam proportionem quęcunq; illa sit. hoc aũt constat esse ęque abstractum a subã & qualitate, & per ꝯñs per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet. Vt aũt euidens fiat huius ambiguitatis determinatio. Sciendum est, q, licet (abstrahere) diuersa significet, cũ dicimus intellectus abstrahere ab hoĩe, equo, & boue, eo ꝙ tunc signat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnũ & non alia. nũc vero significat extrinsecam denoĩationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denoĩatur, in vnum tñ & idem semper tendit, qm̃ semper sonat intelligi vnum nõ intellecto altero, iõq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis q̃ inquirere & determinare quõ res significata analogo noĩe intelligi possit non cointellectis analogatis, & quõ conceptus habeatur absq; cõceptibus istorum. Cũ igitur ex supradictis & ex ipso analogie vocabulo pateat ꝙ analogo noĩe non simpliciter vna res, seu res proportione vna significatur. tale autem idem est ꝙ res diuerse vt similes proportionabiliter, facile potest deduci, ꝙ res analoga potest quidẽ intelligi non cointellectis analogatis, & cõsequenter abstrahere ab eis, sed non sicut in vniuocis res vna, puta natura sensitiua seu anima intelligitur non cointellectis omnino natura humana & bouina vt sic, sed sicut duæ res pportionabiliter similes intelligunt, non cointellectis ipsismet duabus rebus secundum suas proprias naturas, ita quod analogi abstractio non consistit in cognitione vnius & non cognitione alterius, sed vt vnius et eiusdẽ intellectione, vt sic & non intellectione abstractę. v. gr. Entis abstractio non consistit in hoc ꝙ entitas apprehẽditur, & substantia aut q̃titas non, sed in hoc ꝙ substantia aut quantitas apprehenditur, vt sic se habens ad proprium esse. In hoc enim similitudo proportionalis attenditur & nõ apprehenditur substantia aut quãtitas absolute. Et simile est de aliis rebus analogis quales sunt fere oẽs metaphysicales. Vnde concedi põt rem analogam abstrahere & non abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahitur quidem pro quãto abstrahit ab eis quẽadmodum res, vt sic .i. vt res similis alteri proportionabiliter abstrahit a se absolute sumpta. Non abstrahit vero pro quanto res vt sic accepta seipsam necessario includit, & absq; seipsa intelligi non potest, qđ de vniuocis dici non potest, quia res vniuoca absq; aliis quibus est vniuoce cõis intelligitur, sic ꝙ res in suo intellectu nullo mõ actualiter includit ea quibus est cõis, vt patet de animali. Obiectioni autem in oppositũ adducte ex analoge similitudinis natura facile satisfit dicendo ꝙ cum vnum multipliciter dicat, non oportet omnem similitudinem attendi secundum vnum simpliciter, sed qñq; sufficit ꝙ vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum aũt proportionabilr non est simpliciter vnum, sed multa similia secũdum proportionem, a quibus ideo non potest abstrahi res vna simplr, quia similitudo ipsa proportionalis tãtum est. & fundamentum non est vnum proportionalr. De ratione siquidem vnius proportionalr est hr̃e. 4. terminos (vt quinto ethicorum dicitur) qm̃ proportionabilitas cum similitudo proportionis sit inter. 4. ad minus quæ duarum proportionum extrema sunt necessario est, & ꝯñr vnum pportione non vniuocatur simpliciter, sed distinctionem retinens vnum pro tantum est & dicitur pro quãto pro- portionibus

T. c. 10. item infra T. c. 15. 16.

Cap. 2. & 3.

portionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionabiliter nõ est vnum absolute, nisi quia ista est eius ratio formalis, ita non est quærenda alia causa cur a similibus pbortionabiliter non potest abstrahi res vna. hoc ideo est quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem includit & vlterius accidit procedẽtibus vt quærant id qđ sub qõne non cadit, vt quare homo est aĩal rõnale? De abstractione quoq; conceptus eodẽ modo est dicendũ abstrahit enim conceptus analogi nominis nõ sicut vnũ simpliciter, sed sicut vnum proportionabile seu simile secũdum proportiones a multis absolute. Sed qa in obijciendo tangitur de abstractione cõceptus analogi a specialibus conceptibus illius analogi & abusiue analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes, ideo diligenter cauendum est ne apparentia in obijciendo tacta in illum errorem ducat qui ibi tangitur. Sciendum siquidem est licet in analogis ẜm attributionẽ ĩ hoc oĩa analogata cõueniãt, ꝙ eandẽ formã oĩno respiciãt, ita ꝙ nõ solũ conueniunt in vno tertio, sed in hoc quod est respicere illam. Erroneum tamen est analogi per attributionẽ conceptum vnum respectus in cõmuni ad illum extremum per abstractionem a tali & tali respectu attribuere. ver. gra. Animal inquantum sanum, vrina inquantũ sana, & medicina inquantum sana, licet cõueniant & in sanitate tanq̃ termino cuius animal est subiectũ, vrina signũ, & medicina causa, & conueniant in hoc quod est respicere sanitatem, quodlibet enim eorum sanitatem respicit licet diuersimode, ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in cõmuni ad sanitatem importatus nomine sani in cuius conceptu omnes speciales respectus ad sanitatem confuse & in potentia claudantur. Falsum enim est, ꝙ sanum respiciat hoc quod dico respiciẽs vel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum quia sic sani nomen vniuocum vere esset ad vrinam & animal, vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tũ quia hoc est contra intentionem dicentium vrinam aut dietam sanam. Percunctantibus siquidem quid est vrina inquantum sana, non respondetur respiciens sanitatem, sed oẽs respectum illum specificant dicentes signum sanitatis, & similiter de dieta respondetur ꝙ est conseruatiua sanitatis &c. Tum quia cõtra omnes pħos & logicos (hucusq; a me visos) hoc est. Sicut autẽ in prædictis analogis p̃dictus cauendus est error, ita in analogis ẜm proportionẽ (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, ꝙ vnũquodq; eorũ cõmensuratum seu proportionatũ est (licet diuersimode) credi potest. ꝙ ab his specialibus proportionalibus abstrahatur proportionatum in cõi, et nomine analogo significetur, ac per hoc analogum habeat conceptum vnum in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales proportiones analogatorũ. ver gra. Vt quia substantia est proportionata suo esse, & similiter quantitas & qualitas (licet diuersimode) ideo a substãtia qualitate quãtitateq; diuersimode proportionatis suis esse abstrahatur res seu quidditas proportionem habens ad esse qualiercũque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatũ in quo omnes speciales proportiones, substantiæ qualitatis, & quantitatis ad sua esse confuse claudãtur & in potentia. Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc. s. ꝙ res ꝓportionata ad hoc non est res vna simpliciter & in esse obiectiuo nisi chimericæ. Tum qa proportionalia nomina vniuoca essent, vt patet ex vniuocorum diffinitione, & per consequens periret proportionabilitatis ratio, quæ extrema vnum simpliciter esse non compatitur, & essent proportionalia & non proportionalia, quod intellectus capere nullo modo potest. Tum quia contra Aristo. auctoritatem in. 2. poste. adducendam, & adductam ex primo ethi. & .S. Doctorem & Auerroim, & Albertum expresse est. Vnde confusio qua analogum tam secundum attributionem q̃; ẜm proportionem importat speciales habitudines aut proportiones non est confusio pluriũ conceptuum in vno cõi cõceptu, sed est confusio significationis in vna voce (licet differenter) quoniam in

F.c.14. & .16. & q.7.

analogia attributionis vox analoga primum distincte significat. cætera autem confuse. in analogia vero proportionabilitatis nomen analogum ad omnes suas significationes indistincte se habere permittitur. Cautum tamen & attentum hic oportet esse, quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint. s. secundum se, & vt eædem, & ipse vt eædem propter identitatis proportionalis naturã non abstrahant a seipsis, tamen aliquid cõuenit eis ratione identitatis seu inquantum eædem sunt, quod nõ conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de cõibus eius) videtur ꝙ duo incompossibilia scđm apparentiam analogi rationibus conueniant. s. ꝙ ipse vt eædem non abstrahant a seipsis, & ipse vt eædem aliquid causent & habeãt quod non vt diuerse, reduplicariq; possint non reduplicatis vt diuerse sunt. hæc enim non solum compossibiliter, sed necessario sibi simul vendicat identitas proportionalis, quoniam extrema vniri omnino nõ patiens ab eis abstrahi omnino non permittit, & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit, sicq; fit vt in analogo secundũ identitatem in se clausam ad diuersitatem rationũ in se quoq; clausam comparato. abstractio quædã quæ non tam abstractio q̃; abstractionis modus inueniatur, propter quã non solum ab analogatis, puta substantia & quantitate analogum, puta ens abstrahere dicitur vt supra diximus sed ab ipsis eius rationibus seu a diuersitate ipsarum rationum eius, puta rationis entis in substantia & rationis entis in quantitate, non quia quandam rationem, eis cõmunem dicat, quia hoc est fatuum, nec quia ille rationes sint omnino eædem, aut eas omnino aduniat (qa sic nõ esset analogum sed vniuocum.) Sed quia eas proportionabiliter adunans, & vt easdem proportionaliter significans, vt easdem considerandas offert, annexa inseparabili diuersitate quasi seclusa & identitate proportionabili vnit & confundit quodammodo diuersitatem rationis.

in cap. hoc eodem.

Sicq; non sola significationum in voce confusio analogo coniungitur, sed confusio quædam conceptuum seu rõnum (licet in identitate eorũ proportionabili) fit tamẽ vt non tam cõceptus q̃; eorum diuersitas confundãtur. Et quia analogum talem identitatem præcipue importat a tali confessione frequenter vtimur analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes ipsum confuse pro omnibus supponere, ipsum pluries exponimus, ideo non mediocri opus est vigilãtia ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit ergo analogum a suis analogatis, puta ens a substantia & quautitate, sicut vnũ proportione a multis seu sicut similia proportionabiliter a seipsis absolute, tam quo ad conceptum obiectiuum q̃; mentalem (siue sit sermo de abstractione totali seu formali.) Hæ enim abstractiones non differunt in eodem nisi secundũ præcisionem & non præcisionem (vt alibi declarauimus.) Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum a naturis prædicamentorum abstractione formali q̃; dicere naturas p̃dicamentales proportionales ad sua esse vt sic pręcise a specialibus autem siue singulis analogie rationibus extremis non tertio conceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionabili earundem quodãmodo abstrahit.

In eo. sup de ente & essentia in proe. q. 1.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis. Cap. VI.

VIdebitur autẽ forte alicui ex his ꝙ prædicatio analogi de suis analogatis puta entis de substantia aut quantitate aut formæ de anima aut albedine sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita ꝙ non sit prædicatio superioris de suis inferioribus, nec cõioris de minus cõi nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. nõ est enim analogo vna res significata quæ in vtroq; analogatorum saluetur. Absq; hoc aũt prædicatio superioris aut cõioris nõ inuenitur secũdam intrinsecam denominationem seu existentiam. Sic enim analogũ secundum proportionalitatem cõe esse dictum est. Fouere autẽ potest non parum opinionem hanc processus (iuxta primũ topicorum) aut. s. analogum est prædicatum conuertibile aut inconuertibile seclusa vocis cõitate. & cũ constet nõ esse inconuertibile, quoniã substantia vt sic se habens ad

supra capi 3. cap. 6.

suum esse q ens de substantia dictum prædicat cõuertit cum subst̃a, & similiter quantitas sic cõmensurata suo esse cũ quantitate conuertitur, & sic de alijs. cõsequens est q analogũ tanq̃ superius de analogatis prędicari nõ possit. Superioris n. intentionẽ suscipere nõ põt, qd conuertibile esse ꝓbatur, & quã sm veritatem analogum, vt superius prædicatur de analogatis, & nõ sola voce cõe est eis sed ꝯceptu vnico ꝓportionabiliter, cuius vnitas ad hoc q prædicetur aliquod superioris rationem habeat, sufficit q superius nihil aliud sonat q̃ vnum prædicatum ad plura se extendens, vnum autem non per accidens neq; aggregatione, sicut aceruus lapidum, sed per se constat esse vnum proportione. Ideo ad huius veritatis claritatẽ ex extremis procedendo. Sciendum est q quia analogũ medium est inter vniuocũ & pure æquiuocũ cõsequens est q analogum aliquo modo idem & nõ idem aliquo modo de suis prædicetur analogatis. Et quia prædicat aliquid abstrahens aliquo mõ a suis analogatis, vt ex præmisso patet capitulo. consequens est q cõparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu vt superius ad inferiora, licet nõ omnino vnum sm rõnem sit, quod in eis ponit. Quod vt clarius pateat figuraliter declaratur sic, tam in vniuocis q̃ in æquiuocis q̃ in analogis quatuor inueniuntur. s. duæ res ad minus æquiuocatæ vniuocatæ aut analogatæ, & duæ res seu rerum rationes ęquiuocationẽ aut vniuocationem aut analogiam fundantes ver. gra. In æquiuocatione canis hic quatuor inueniuntur. s. canis marinus & canis terrestris, & ratio illius & ratio istius secundum canis nomen. in vniuocatione quoq; animalis quatuor inueniuntur. s. homo & bos & natura sensitiua hominis & natura sensitiua bouis, quæ animalis vniuocationẽ fundant in analogia similiter entis quatuor sunt. s. substantia & quantitas, & substantia inquantum commensurata suo esse, & quantitas sm q suo esse proportionatur & licet prima duo s. æquiuocata vniuocata & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quia vbilibet condistincta sunt, altera tamen duo vniuocationem ęquiuocationem & analogiam fundantia diuersimode vnita aut distincta sunt in æquiuocis nanq; rationes illæ, puta canis marini & terrestris sunt omnino diuersæ sm rationem, et propter hoc id quod prædicat canis de marino cane nullo modo prædicat de terrestri & econuerso. & ideo sola voce cõmune aut maius æquiuocatis dicitur & est. In vniuocis vero res illę puta animalitas in boue & animalitas in leone. licet & numero & specie diuersæ sint, rõne tamen omnino eadem sunt. Ratio enim vnius est omnino idem quod ratio alterius, & propter hoc id quidem quod prædicat animal de homine. idem prædicat omnino de boue, & vniuoce dicitur & superius homine, asino, leone, bouęq;. In analogis vero analogiam fundantes puta quantitas vt sic se habens ad esse, & substantia vt sic habens esse, licet diuersæ numero sint & specie & genere. ratione tamen eędem sunt, non omnino sed proportionabiliter, q̃m vnius ratio proportionabiliter eadem est alteri. & propterea id quod prędicat analogum puta ens & quantitate. illud idem prędicat de substantia & econuerso. est n illudmet proportionabiliter id quod in subst̃a ponit, & econuerso. Et propter hoc analogum puta ens, non sola voce maius aut superius analogatis est, sed conceptu (vt dictum est) proportionatur vno, ita q analogum & vniuocum conueniunt in hoc q. vtranq; inferioris & superioris rationem habet. Differunt aũt in hoc q illud est superius analogice seu proportionabiliter. hoc vero vniuoce, & hoc merito, quia fundamentum superioritatis vtrobique saluatur vniuocationes autem non. fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ i. super hoc q res significatæ inuenitur nõ in hoc tantum sed illamet non numero sed rõne inuenitur in alio. Vniuocatio aũt supra modum identitatis omnimoda. s. identitatis entis rei. i. super hoc q ratio rei significatæ in hoc & in isto est eadẽ omnino. Quãuis. n. in analogis hic identitatis modus non inueniatur qui in vniuocis inueniri (pluries dictum est) identitas tamen ipsa rationum inuenitur. Est nãq; identitas proportionalis identitas quædam, & ideo non minus analogum puta ens est prędicatum superius q̃ vniuocum puta animal, sed alio modo. Analogum enim est superius proportionabiliter, quia fundatur supra identitate proportionabili rationis rei significatæ. Vniuocum aũt præcise & simpliciter, quia supra omnimoda identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod. S. T superioritatis fundamentum aspiciens dicit, q ens est superius ad omnia sicut animal ad hominẽ bouẽq;. Vnde obiectiones ad oppositum adductæ in hoc peccant q inter identitatem & modum identitatis non distinguunt Fatendũ enim est q ad hoc q aliquis terminus denominetur superior aut communior, oportet vt rem vnã & eandem in vtroque ponas, sed sophisma consequentis cõmittitur inferendo ex hoc. ergo oportet q dicat rem vnam & eandẽ oĩno. Et est semper sermo de identitate secundum rationem seu diffinitionem. identitas. n & vnitas continent sub se non solum vnitatem & identitatem omnimodã sed proportionalem quæ in analogi nominis ratione saluatur. Negandum est igitur q in analogis non prædicetur idẽ de vno & de alio analogato, quoniã vnum & idem ꝓportionaliter de omnibus analogatis dicitur. Et propterea inter prædicata nõ conuertibilia numerari dictũ est. Quantitas enim licet adequet ens de quãtitate verificatum sm rationem omnino eandem non tamen secundum rationem illam proportionaliter, q̃m entis ratio non alia proportionabiliter ad quantitatem & substantiam se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionabilem. ideo hmõi rõnibus formaliter respõdendo, nullo modo concedendũ est conuerti analogũ cũ analogato aliquo, Ad materiã tamen descendendo potest intrepide dici q quia analogum rõnem vnam tantũ proportionaliter prædicat, & vnum proportionaliter plura esse proportionibus similia manifestum est, dupliciter potest secundũ singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolute & sic sm singulas rationes cũ singulis analogatis conuertitur, quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo sm identitatem proportionalem quam habet vna cũ altera, & sic cum nullo analogato conuertitur. q̃m omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter & vna ẽ altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hãc sonat identitatem, ideo formaliter & simplr loquendo analogum inconuertibile & cõius prædicatum cõcedendum est esse. Non tamen aut propriũ aut species aut diuisio aut dr̃ia. aut accidens vniuersaliter est Nec tamẽ Aristo. diminutus fuit aut Porphy. quoniam prædicabile quod est vnum simpliciter edocebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga nominãtur. Ex prædictis autem manifeste patet, q analogum non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inequaliter participatum, nec vnũ ordine, sed conceptũ vnũ proportione dici et prædicat. De ordine tamen in analogis incluso inferius tractabitur. vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocũq; alio q est ens non est sensus q. est substantia vel accidens sed sic se habens ad esse. vtor (iy sic) quoniam de ꝓprijs nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus disputare nolo ad præsens q̃m metaphysici opus hoc est. & exẽplariter & de ente loquimur. Similiter siquidẽ est de actu, potentia forma, materia, principio, causa, & alijs huiusmodi & idem iudicium.

5. meta. circa t. cõ. 14 vbi mod.

In topicis in prædicabilibus.

cap. 7 post me.

Qualis sit analogatorum secundum analogi nomen diffinitio. Cap. VII.

APparere autem alicui poterit q in ratione vnius analogati secundum analogi puta entis nomen alterius analogati puta substantię vel quantitatis ratio secundum idem nomen analogi tradere debeat, sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentia hæc sumet, quia ratio vnius analogati vt eadẽ ꝓportionabiliter est alteri absq; illa altera exprimi nequit complete. dictum est autem q analogo nomine rationes hæ importantur vt eædẽ proportionabiliter sunt. Et cõfirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Arist. Auer. & S. T, in primo ethi. posita. Expo

Cap. 3

nunt.n. bonum seu perfectio analogice dicitur de visu & intellectu, quia sicut visus in corpore, ita Intellectus in anima perfectio est constat autem ꝙ nō est intelligibile hoc se habere, sicut illud nisi vtrūq; extremorū percipiatur, necessario igitur videtur vnū analogatorum ſm analogi nomen per aliud diffiniēdum esse. Vt aūt liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est analoga haec dupliciter inueniri.s. proprie & metaphorice. Diuersimode.n. haec se habent ad propositam q̄ōnem. In analogia siquidem ſm metaphoram oportet vnum in alterius ratione poni non indifferenter sed proprie sumptum in ratione sui metaphorici sumpti claudi necesse est, quoniā impossibile est intelligere quid sit aliquid ſm metaphoricū nomen, nisi cognito illo ad cuius metaphoram dicitur. Nō enim fieri potest vt intelligam quid sit pratum in eo ꝙ ridens nisi sciam quid significat risus nomen proprie sumptum ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis, quia analogū metaphorice sumptum nihil aliud praedicat q̄ hoc se habere ad similitudinem illius quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc hmōi analogata prius dicuntur de his in quibus ꝓprie saluantur, & per posterius de his in quibus metaphorice inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem, vt patet. In analogia vero in qua nominis saluatur proprietas nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet nisi forte gratia materiae, vt. S. Do. in. 1. q dist. 5. arti. 1. 2. docuit. sunt.n. analogatorum rationes secundū analogi nomen quodāmodo medie inter analoga secundū attributionem & vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est cōpleta diffinitio alterius, & ecōuerso In analogis aūt neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est alterius diffinitio proportionabiliter. Et loquitur semper de ratione secūdum nomen cōe. ver. gra In diffinitione cordis secūdū ꝙ principium animalis non ponitur fundamentū ſm ꝙ principium domus nec econuerso. sed eadem proportionabiliter est principij ratio vtrobiq;, vt Cōmen. vbi supra dicit. Duabus aūt opus est distinctionibus vti in hac re. Ea .s. quae in logica traditur de actu signato & exercito. Et ea quae a metaphysico vt plurimum tractatur de ordine rerum sub vno nomine ex parte rei & ex parte impositionis nominis. Et prima siquidem distinctione scimus duo. primum est ꝙ sicut animal dictū de homine & de equo importans vniuocationē in actu exercito nō praedicat de homine totum hoc. i. materiam sensitiuam eadē omnino ſm rationem naturae sensitiuae equi bouisq;, sed naturam sensitiuam simpliciter. quam tamen ad hoc ꝙ vniuoca sit praedicatio oportet omnino esse eandem secundum rationem naturae sensitiuae bouis & asini. ita ens importans proportionalitatem in actu exercito non praedicat de quantitate totum hoc. i. se habens ad esse sic proportionabiliter sicut substantia aut qualitas ad suum esse, se habens ad esse sic absq; alia additione, quod tamē oportet ad hoc ꝙ analoga sit praedicatio idem proportionabiliter esse cum altero sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens praedicat Secundo ꝙ sicut ex determinatione qua manifestatur animal eē vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationē in omnibus, non fallimur neq; confundimur, nec vagamur, circa hominis bouisq; secundum animalis nominis rationē, sed quiescimus intuentes ꝙ animal exercet quod vniuocorū diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc ꝙ declarat ens aut bonum aut quodcunq; aliud esse analogum, quia dicit rationes plures easdem ꝓportionaliter & importat hoc se habere quēadmodum proportionaliter illud se habet ad esse vel ad appetitum non debemus turbari & inquirere in analogi nominis puta boni ratione significationē istam, sed sat sit distinguendo inter actum signatū et exercitum inspicere ꝙ analogi nominis ratio id exercet qđ analogi ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patere iam potest intentum ꝙ. s. non oportet vnum analogie mēbrum per alterum diffinire, ex eo ꝙ analogum significat ea aut eas proportionaliter, quoniam hęc in actu exercito significat. Ex secunda vero distinctione scimus non solum ꝙ praeposterus est ordo rerum & significationum q̄ sub noīe analogo, ita ꝙ prior ſm rem ratio posterior interdum significatione est vt de ente bono, & alijs hmōi cōmunibus deo & creaturis accidit. Ratio enim quā in deo quodlibet eorum ponit significatione quidem posterior re autem prior est, & ꝙ propter alterum horum dicitur analogum praedicari de suis analogatis secundū prius & posterius. ſm ipsam analogi rationem. sed etiam scimus ꝙ quando ratio quam ponit analogum in vno ex ratione quam in altero ponit exponit, non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadit, sed quia vnius ratio posterior altera significatiōe & per priorem vtpote notiorem declaratur, vt. S T. in 2. ar. q. 13 primę partis fecit declarans ꝙ dicēdo deus est bonus. sensus est. ratio quam bonitatem in creaturis dicimus pręexistit in deo proportionaliter. Et eadem intelligendum est rationem fieri, si posterior scđm rem per priorem declararetur. (1 p.q.13. ar.2.&.ca. circa fi.) Non diffinit ergo analogum secundum vnā rationem seipsum secundū alterā, licet exponat & declaret. Obiectionibus autem in oppositum (quāuis ex dictis satisfactum sit) formaliter respōderi potest, ꝙ cognosci aliqua vt eadem ꝓportionabiliter, seu hoc se habere sicut illud dupliciter contingit. (Ad argumenta.) Vno modo formaliter. i. quo ad relationes identitatis & similitudinis. & sic absq; extremis cognitio haec haberi non potest. Alio modo fundamentaliter & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est ratio alterius omnino vel proportionabiliter. Constat autem analogum nomen puta ens aut bonum nō relationem identitatis aut similitudinis significare sed fundamentum. et ratio. obiectiones quae iuxta primum sensum procedunt nihil cōcludunt cōtra intētum. Patet aūt facillime haec esse vera exēpla de vniuocis ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanq; nomen vniuocum plura inquantum eadē sunt & vniuoce seu ſm rationē omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorū absq; altero intelligibilis est.

Qualis est in analogo comparatio. Cap. VIII.

Difficultas etiam non parua quae multos inuasit ac superauit de comparatione in analogo, dilucidanda est. Creditum. n est a quibusdam ꝙ non possit (analogia posita) fieri cōparatio nisi debeat extorte exponi quo vnum analogatum aut perfectius tale secundū analogi nomen diceretur. ver. gra. Substantia est magis aut perfectius ens q̄ quantitas Moti sunt autem ex eo ꝙ cōparatio in vno cōi vtrisq; facienda est, etiam ſm grammaticos, quod in analogo non inuenitur. Et potest formari ratio pro eis talis. Aut cōparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus, non in ratione cōmuni quia illa analogum causaret, nec in rōnibus proprijs, quia tunc falsum est substantiam magis esse ens q̄ quantitatem Nō minus enim aut imperfectius quantitas est sua ratio quam ens in ea ponit, q̄ substantia sua nullo modo ergo videtur cōparationē cū analogia saluari posse. Succūbitur autem difficultati huic, quia propriū comparationis fundamentum nō consideratur. fundatur enim supra identitate seu vnitate rei in qua fit cōparatio & non supra modo identitatis aut vnitatis. sicut de intentione superioritatis praedictū est. (Cap 6.) Vnde cū analogū ex dictis constet rem vnam (licet proportionabiliter) dicere, nihil prohibet in ipso cōparari analogata, quia licet non eodē modo quo vniuoca fit comparatio. Ad cōparationem siquidem cum requirantur & sufficiant haec tria .s. distinctio extremorū & identitas eius in quo fit comparatio & modus eēndi illius in extremis. s. aeque vel magis vel minus perfecte, sub identitate autem seu vnitate, proportionalis vnitas seu identitas contineatur consequēs est; ꝙ si in diuersis idem proportionaliter eque vel magis, aut minus perfecte esse habet, comparatio ſm illud proportionale fieri posset comparatione non vniuoca, sed analogia, sicut enim quia natura sensitiua est in boue & illamet omnino secundū rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine q̄ in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca cōparatione, sic quia

sic se habere ad esse est in substantia, & hoc idem ꝓportionabiliter est in quantitate & imperfectius esse habet in quantitate q̄ in substantia, dicitur substãtia magis & perfectius ens q̄ quãtitas analoga cõparatione. Vnde S.T.
De potentia dei q. 7. ar. 7 ad tertiũ in .7. arti. q 7 de potentia dei. Tripliciter comparationem fieri docens duos modos analogice cõparationis ponit aperte, ex hoc insinuans cõparationem non solum supra idẽtitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiã ꝓportionali. Modi aũt cõparationis ibidem traditi sunt hi. s. secundum solam quantitatem rei participare eidem omnino sm rationem, siue ista ratio sit generica, siue specifica. Vt calidum magis calidũ altero dicitur, & homo perfectius animal leone est. Secundus modus attendiuur sm ꝙ res aliqua in vno inuenitur participatiue, in altero vero per essentiam (quemadmodum homo Platonicus) longe perfectior homo esset nobis, & abstractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas melior est quolibet bono, quod participatiue bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur sm ꝙ res aliqua in vno formaliter & secundũ se, in alio autẽ eleuatione ad rem superioris ordinis. quemadmodum dicitur ꝙ sol est magis calidus q̄ ignis, vel ꝙ calor perfectius habet esse in sole q̄ in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam cõparationem impedire, vt. S T. dicit (ibidem.) Et Aristo. 1.
Cap. 7. Ethi. de primo modo testatur, vbi bonum cõmune non vniuoce, sed sm proportionalitatem dicẽdum docet bonitati separate & bonis caeteris per participationem. Patet igitur ex his eadem proportionaliter esse comparabilia, quãuis philosophice loquendo in sola specie, aut genere cõparatio fiat. Ad obiectiones autem in oppositũ dicitur, ꝙ vtroq; modo in analogis cõparatio fit. Comparantur siquidem analogata, puta substantia & quantitas, in ratione vna & cõi proportionaliter q̄ analogi nomẽ, puta ens dicit. Et addit supra analogata (vt ex dictis patet.) Et cõparantur sm suas rationes, secundum tamẽ analogi nomen quae eorum sit perfectior secundũ ꝙ dicimus substantiam esse perfectius ens quantitate quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. ita ꝙ iuxta istam cõparationem est sensus, substantia habet secundum entis nomen perfectiorem rationem q̄ quantitas, & nõ ꝙ substantia sit magis, aut perfectius substantia q̄ quantitas sit quantitas, vt quidã somniare videntur, vnde comparatio ista extenditur vsq; ad analogata sm attributione, licet in tali analogia, non nisi abusiue cõparatio fieri possit. Dicimus. n. ꝙ ens reale est magis ens ente rationis, quod per attributionẽ ad illud ens
T. cõ. 2 dicitur in quarto metaphysicae. tex. com. 2. quia ens reale habet secundum entis nomen perfectiorem rationem iuxta quem modum (si vsus admitteret) diceremus aĩal esse magis sanum q̄ vrinam, quia perfectiorem secundũ sani nomen rationem habet.

Qualis est analogi diuisio & resolutio. Cap. IX.

Qualiter aũt analogum diuidendum sit ex dicendis manifestum est. Siquidem potest analogi diuisio trifariam intelligi. Primo ꝙ diuidatur vox
Su. ca. 4. in suas significationes. Dictum est n. ꝙ analogũ plura significat immediate, & haec diuisio conuenit sibi inquantum aequiuocũ quoddã est. Secundo ꝙ diuidatur significatum eius quasi in mẽbra eius, eo mõ quo eius qđ proportionaliter est vnum est sic & sic ꝓportionatũ, mem-
Ibi. ca. 4. bra dici possunt. Dictum est n. ꝙ analogum non ita diuersas rationes significat quin significet vnam rationem proportionabiliter. omnes nãq; rationes analogo nomine immediate significate eaedem proportionaliter sunt. Ratio aũt proportionaliter cũ constituitur ex pluribus rõnibus proportionabilibus in eas secari potest. Haec autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniã rationes hae in ipsius analogi ratione intrinsece clauduntur, & analogata ea sunt in quibus rationes ille saluantur, nõ ipse rationes entis. n. analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictũ est) analoge sunt. Vnde tertio mõ potest diuidi analogum diuidendo significata eius in sua analogata ipsa per diuersos modos quibus analogi ratio nem proportionalem analogata diuersimode suscipiunt ita ꝙ diuisum est significatum vnũ proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones sm quas fit analogia, constituta autẽ per diuisiones, vt partes subiectiuae analogata sunt ipsa. Verbi gratia. quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem diuisum est ratio entis nomine significata, quae omnes in se entis noĩe significatas rationes claudit: vtpote vna proportionabiliter. Diuidentia sunt substantiuum & mensuratiuum seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent ꝙ diuersas entis rationes subintrent. Partes aũt substantiue sunt substantia & quantitas quae in entis ratione analogantur. Et quia *Differẽtia inter diuisionẽ analogi et vniuocam.*
haec est ꝓpria analogi diuisio idcirco distincte explicandum est, quõ differat haec diuisio ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. primo ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino sm rationem secatur, hic autem vnum proportionabiliter. secundo ex parte diuidentiũ, quia differentiae secantes genus extra genus sunt. Modi aũt secantes analogum in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodũ ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod. 5. metaphysi. *Cap. 5. T. cõ. 10.*
tex. com. 10. ens genus esse negatur. tertio ex parte ipsarum partium substantiarum quae per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis vniuoce, licet ordinem habent sm se & originis, vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine, tamen sm diuisi rationem, puta numeri, aut coloris neutro altera prior, aut posterior est, sed omnes ęqualiter in diuisi ratione cõmunicant. Analogata vero quae analoga diuisione constituuntur non solum secundum se, sed etiã in ipsius analogi quod diuiditur rõne ordinem habent, et aliud prius aliud posterius est adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicitur, in alio aũt imperfecte & secundum quid. Quod non est sic intelligẽdum quasi analogum habeat vnam rationem quae tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cum totũ idem sit quod perfectum & analogo nomine multae importantur rationes quorũ vna simpliciter & perfecte cõstituit tale secundum illud nomen & aliae imperfectae & secundum quid, ideo dicitur ꝙ analogũ sic diuiditur ꝙ non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec perfecte participant analogi rationem, sed secũdũ prius & posterius (cũ grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, & sm quid in alio.) Sufficit enim hoc verificari vel absolute, vt patet in diuisione entis in subãm & accidens. Illa. n. absolute loquendo dicitur ens simplr, hoc aũt sm quid vel in respectu, vt patet in diuisione entis in deum & creaturam, vtrũq; enim licet ens simpliciter sit & dicitur absolute loquẽdo, creatura tamen in respectu ad deum ens secundum quid & quasi non ens est & dicitur. Circa resolutionẽ autẽ analogatorum sciendum est, ꝙ cum vlr primũ in cõpositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionẽ in ea quae actu in aliquo sunt resolutio fiat eodẽ modo resoluenda sunt analogata in suum analogum quo caetera resoluuntur. s. praedicta quę vocatur diuisio in partes essentiae vel rõnis & a posterioribus sm ꝯñam ad priora ꝓcedẽdo, si longa esset resolõ facienda ad rõnẽ aũt analogicũ deuentum fuerit singulis analogatis in suas rõnes sm analogi nomen resolutis, cũ illa analogi rõ ex multis cõstituatur rõnibus ordinem inter se & ꝓportionabilẽ siliitudinẽ habentibus vel ordinate ad primũ resolutio fiat veniendo semper ad similius & propinquius primae, & id in quo dissimilitudo est relinquendo, vel si non sic ordinatas inter se cõtinens esse rõnes illas ad primã oẽs mõ praedicto reducende sunt. Ordinẽ n. ad primã nullũ subterfugere põt. Nec refert in ꝓposito an fiat resolutio ad rõnem primam significatione vel sm rem. Intelligenda enim sunt haec in suo ordine. s. significationis aut rerum.

Qualiter de analogo sit scientia. Cap. X.

Visum est aũt quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nec quemadmodum de ęquiuocis scia, eo ꝙ plures rationes dicat, licet similes, immo sal-

laciam æquiuocationis cõmitti in syllis in quibus analogo pro medio sumpto certum analogatum subsumitur nisi forte gratia materiæ bonus esset processus. Astruunt ex eadem ratione, nec posse ex vnius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prædictum incidere vitiũ ratione prædicta confirmant. verbi gratia. Si ponamus sapientiam esse analogice communem deo & homini ex hoc ꝙ sapientia in homine inuenta secundũ formalẽ rationem præcise sumpta dicit perfectionẽ simpliciter non põt concludi. ergo deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in deo, sapiẽtia est perfectio simpliciter. ergo &c. Minor enim distinguenda est & si ly sapientia, pro ratione sapientiæ quæ est in homine stat argumentum est ex quatuor terminis, quia in cõclusione sapientia stat pro ratione sapiẽtiæ quam ponit in deo cum concluditur. ergo sapientia est in deo. Si autẽ pro ratione sapientiæ in deo stat in minori non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ deum esse sapientem cuius oppositum & Phi & Theologi omnes clamant.

Sco. 1. d. 3. q. 1. circa medium. c. 4. 6 infr. Decipiuntur aũt isti, Scotum (cuius est ratio hæc in q. 1. dist. 3. primi, sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum inspicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet non cõsiderant. Rationes enim analogi (vt superius etiam diximus) possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se inquantum adinuicem distinguunt et ea quę conueniunt eis, vt sic seu ex hoc. Alio modo inquantum eadem sunt proportionabiliter. Primo modo accepte vitium æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo aũt modo eis vtendo peccatum nullum incurritur, eo ꝙ quicquid conuenit vni conuenit & alteri proportionabiliter, ꝗa quicquid negatur de vna, & de altera negatur proportionabiliter, ꝗa quicquid cõuenit simili in eo ꝙ simile conuenit etiam illi cui est simile, ꝓportionate semper seruata. vnde si ex immaterialitate animę concluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionabiliter posita in deo optime concluderetur deum esse intellectualem proportionabiliter, vt quantũ materialitas illa excedit istam tantum intellectualitas illa excedit istam, propter quod. S. T. in. q. 2. de potentia dei art. 5. analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et merito, quia vnitas analogie non esset in coordinatione vnitatum numerãda, nisi vnum proportionabiliter, vnum esset affirmabile et negabile, & cõsequenter distribuibile & scibile, vt subiectũ & medium & passio. Vnde ad obiecta in oppositum dicitur (vt in scdo Elenchorum) dicitur, æquiuocatio latens in hmõi proportionabilibus peritissimos etiã latet. ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationem lapsus fieret, nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas. cum dicitur immateriale omne esse intellectuale tanq̃ vniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet, proportionalitate autẽ seruata de analogis scientiam esse, & Diui Thomæ processus de bono & vero & alijs huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testaturq̃ demonstratiue artis pater Arist. 2. Posteriorũ. cap. xi. incipiente (Vt habeamus autem proposita vel problemata) analogũ causam adæquatam per se alicuius passionis & in medium oportere quandoq̃ a demonstratore assumi, dum venationẽ propter quid docens inquid Amplius alius modus est scdm analogiam eligere vnum. Idem enim est accipere quod oportet vocare sepion, & os, & spinam. Sunt aũt quę sequuntur, & hæc tanq̃ natura vna hmõi existente.) Et in sequenti cap. ait (Secundũ autem analogiam eiusdem & medium se habet ſm analogiam.) in quibus verbis non solum docuit analogum, vt medium assumi, quandoq̃ in demonstrationibus, sed etiam ipsum non esse vnum in se expressit. & cũ hoc habere passionem adequatam, ac si vnius esset naturæ. Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de deo ex creaturis prædicatum aliquod eis cõmune, quoniã accepta sapientia ratione, & segregatis ab ea per intellectũ eis quæ sunt imperfectionis, ex hoc q̃ id quod est sibi proprium formaliter sumptum perfectionẽ absq̃ imperfectione claudit. Concluditur. ergo sapientiæ ratio (nec omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionabiliter) est in deo, quia similitudo inter deum & creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi deum esse lapidem proportionabiliter, quia ratio lapidis formaliter sumpta quãtuncunq̃ expoliata imperfectionem aliquam claudit quæ prohibet tam ipsam per se, q̃ ipsam ꝓportionabiliter in deo reperiri, nisi metaphoricæ quẽadmodum dictum est. Petra aũt erat Christus, vnde cum sit hmõi processus omnis perfectio simpliciter est in deo. Sapientia est perfectio simpliciter. ergo &c. in minori sapientia non stat pro hac vel illa ratione sapientiæ, sed ꝓ sapientia vna proportionabiliter. i. pro vtraq̃ ratione sapientiæ non coniunctim, nec diuisim, sed inquantũ sunt indiuise proportionabiliter, & vna est altera proportionabiliter, & ambæ vnam proportionabiliter constituũt rationem. Significant enim analogo nomine inquantum eædem sunt, vnde nõ oportet analogum distinguere ad hoc ꝙ contradictionem fundet, & enunciationis subiectum, aut prædicatum fiat, sed ratione identitatis ꝓportionabilis in se clause & quam principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione & negatione eiusdem vniuoci de eodem vniuoco. Identitas siquidem tam rerum q̃ rationũ, vt pluries replicatum est ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet Sco. in. 1. dis. 3. q. 1. vel male exposuisse conceptũ vniuocum, vel sibijpsi contradicere dum (volens vniuocationem entis fingere) ait, conceptum vniuocum voco qui ita est vnus & eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem, & sic vniuocum vult esse ens. Si enim idẽtitas sufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, cõstat ꝙ ponendo ens esse analogum, & secundũ proportionalitatem tantum vnum satisfiet vniuocationi, quod Scodce doctrine aduersatur tenenti ens habere conceptũ vnũ simpliciter & non indiuisum (vt de vniuocis diximus) Si autem non omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata est esse eam quæ ad contradictionem sufficit quasi proportionabilis identitas ad hoc non sufficiat.

Sco. 1. di. 3 q. 1. i rñsione principali circa principiũ.

supra ca. 4 & 5.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & usum. Cap. ultu.

2. Elen. 2. cante. QVia vero Aristo. in prædicta ex Elenchis auctoritate doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem veritatis modum, idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus, cautelas quasdam tradere quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare. Cauendum est igitur in primis ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundam credamus simpliciter ipsum esse vniuocum. Omnia enim fere analoga proprie prius fuerunt vniuoca, & deinde extensione analoga cõmunia ꝓportionaliter illis quibus sunt vniuoca, & alijs vel alij facta sunt. Sapientiæ enim nomen primo impositum est humane sapientiæ & vniuocum omnium hominum sapientum erat. Deinde ad diuine naturæ cognitionẽ ascendentes proportionabilemq̃ similitudinem inter nos & deum contemplantes, sapientiæ nomen extenderunt ad id in deo significandum, cui nostra sapientia proportionabilis est. Sicque vniuocum nobis analogum factum est nobis & deo, & similiter de alijs accidit. Falli autem facilitér contingit ex hoc, quia illa ratio prior vtpote notior & familiarior & prior quo ad nos semper profertur ab illustribus viris & ab eorum sequacibus. cum analogi significatio quæritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatum stat & omnia analogata illam participare, vt patet cum Sapientiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius cõceptus pro ratione secũdũ quam cõmunis ponitur deo, & creaturis, & similiter est in aliis. Creditur enim ex hoc ꝙ illa sit ipsa analogi ratio & incaute vniuocatio acceptatur. Non enim ista ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed illa proportionaliter

su. 1. c. 4. a cante.

Margin notes, left column: P. c. 22. — P. c. 24 — P. c. 26 — 2. Elen.

in altero analogato inuenif(vt ex dictis innotescit.) Cauendum secundo est:ne nominis vnitas,aut diuersitas rationum analogam vnitatem obnubilet. Hoc enim tanq̃ quoddam accidens in re hac suscipiẽdum est Nihil enim minus analogice idem sunt sepion os, & spina vnũ non habentia nomen q̃ si vnicum nomen haberent, & tamẽ si cõmuni nomine ossa vocarẽtur, ita q̈ defectu vocabulorũ vel rerum proportionabili similitudine ossis nomẽ ad caetera extensum esset,crederemus eiusdem esse naturæ & rationis,ossa sepion & spinas,præsertim qa(vt dictum fuit)ad ea quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones tanq̃ si eorum esset vna natura. (fp. te. 10. 3. conse.) Cauendum est tertio ne vocalis vnitas rationis analogi nominis mentẽ inuoluat ex eo nanq;. Verbi gratia. q̈ principium dicitur esse id ex quo res fit,aut est,aut cognoscitur,& hæc ratio in omnibus quæ principia dicuntur saluatur. principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem.quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce. Vocabula enim ex quibus integratur analogia sunt,vt patet,neq; enim fieri,neq; esse, neq; cognosci,neq;(ly ex)vnius omnino est rationis,sed proportionabilis.& propterea ratio illa in omnibus vtpote ꝓportionabilis saluatur,sicut et principij nomen proportionaliter cõmune dicitur. (4 caute.) Cauendum demum est,ne diuersa doctorum dicta de analogis nos perturbent. Cõsiderandum quippe est q̈ quia analogum medium inter vniuocum & æquiuocum est,& medium extremorum naturã sapiens ad alterum comparatum alterum induit,adeo vt quando medio ſm id quod de vno extremo habet vtimur,illius extremi cõditiones ei attribuamus(vt.5.Physicorum tex com.6.&.51.patet. (T.c.6. & T.c.52.) Ideo plerũq; doctores vtentes analogo ex parte vnitatis quam ex vniuocis participat vniuocorum non solum cõditiones, puta abstractionem indistinctionem, sed etiam nomen et attribuũt. Vtentes vero analogo ex parte diuersitatis quã ex ęquiuocis trahit,conditiones quoq; supradictis oppositas & nomen illi imponunt ęquiuoci.& vt de multis pauca dicantur Aristo.2.metaphy.tex cõmen.4 ens & verũ vniuoca vocat,quia ex parte identitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit (T.c.4.) S.Tho. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi,puta paternitatis cõmunis diuine & humane paternitati omnia contenta esse indiuisa & indistincta,& q̈ paternitas.verbi causa abstrahit a paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis.Nec tamen fallæ sunt, aut abusiue prædictæ vtriusq; locutiones & similes sed ample potius & large, quemadmodum pallidũ nigro contrarium est & dicif. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis et rationis in qua vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singule analoge rationes vniuntur & quodãmodo confunduntur, vtpote abstrahente aliqualiter ab earum diuersitate.Rursus pater Aristo.(primo Physi) ex parte diuersitatis ente vtens contra Parmenidem & Melissum multiplex seu æquiuocum, vt ipsemet illum textum sic exponendum specialiter in.2.Flenchorum tradit (T.c 13. 2 Elen. cõtra seo 1 di.3 q.3 in solutiõe ar gumentorũ in fi.) vnde Porphyrius Aristo.dicere ens esse æquiuocũ accepisse videtur,vtẽs ente ex parte diuersitatis. Quod tamẽ Scot.in primo distin.3.q.3.in logica Aristo. non inueniri ideo dixit,quia prædictos textus non coniugauit,propter quod ibidem quoque contra textum glosauit principium Aristote.contra Parmenidem primo Physicorũ tex.cõmentl.13.vt in Elenchis (vt dictum est)clare patet (1.p.q.3. art.5.) S.Tho.etiam ens prius nõ esse primo analogato, nihilq; deo prius secundũ intellectum dixit pluries, vtens analogo ex parte diuersitatis rationum eius, quælibet siquidẽ eius ratio secundum se,quia proprium analogatum in se claudit,& in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur, vt supra diximus, ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur ac per hoc primo analogato & deo nihil est prius, quia (Cap.5.) eius ratio ſm analogi nomen quæ ipso prior secundum se non est,sed conuertitur cęteris prior est rationibus.Cũ his tamen stat q̈ ratio illa in deo vt eadem est proportionatur alteri rationi secundum idem nomen superior, & secundum consequentiam prior logicæ loquendo sit, vt ex dictis patet. Vnde siquis falli non vult solerter sermonis causam coniectes & extremorum conditiones medio applicaturum se recolat Sic enim facile erit omnia sane exponere & veritatem assequi quæ a prima est veritate,cuius cognitio ex hoc exaltetur opusculo. Laus Deo.

Quæstio eiusdem difficillima & absoluta de totius Naturalis philosophiæ subiecto, iusta Sancti Thomæ,& uere Peripateticorum, dicta determinata.

QVÆRITVR An ens mobile sit subiectum in philosophia naturali.& videtur q̈ non. primo quia aut ens mobile signat substantiam mobilem,aut accidens mobile,aut tertiũ cõmune vtriq;.Si primũ, cũ substantia mobilis & corpus mobile sint idem cõuertibiliter, sequitur q̈ poneretur ſm rem corpus mobile subiectum pħiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundũ hoc est manifeste contra omnes & veritatẽ. Si tertium tũc sequeretur q̈ ens diceret tertiũ cõceptũ abstrahibilẽ a substantia & accidente,qđ est cõtra Thomistas. Scđo sic.subiectum scientiæ debet esse vnius rõnis formalis, alioquin non haberet quodquidese,& cõsequenter nec esset principiũ scientiæ, quia vt dr̃ in.1.de aĩa.tex.com.11 principiũ oĩs demr̃ationis est quodquidest,nec haberet aliquã. (2.argu. T.c.11.) per se primo pasionẽ quia ei quod non est in se natura vna,quicquid per se vnum cõuenit,cõuenit ratione partium,& cõsequenter nulla pasio cõuenit ei primo. ens autem mobile dicit aggregatũ ex duabus rationibus formalibus.ergo non est subiectũ. Si dicatur q̈ illa duo ponuntur ad circum loquendũ vnam rõnem formalẽ.quẽadmodũ moris est ponere pasiones loco dr̃iarũ. Contra.Ratio subti in scĩa debet esse primo & maxime nota in scientia,eo q̈ tota scientifica cognitio ex illa pẽdet,sed si circũ locutione eget non esset hmõi.Implicatio siquidẽ est in adiecto dicere q̈ est ratio formalis in scientia) & q̈ circũloquimur illam pasionis nomine, vtpote occultã. ergo &c. (Tertium) Tertio si ens mobile esset subiectũ pħiæ naturalis:aut pħia naturalis esset ps metaphysice,aut esset subalternata illi vtrũq; est falsum ꝑ. Tenet ꝯña, qa aut mobile addit supra ens conditionẽ per se diuidentem ens, aut accidentalẽ enti.Si primo modo,sequitur q̈ ens mobile a metaphysico cõsiderandũ est,qa.1 poste ca.23.dicitur (T. cõ. 43.) q. eiusdem sciæ est cõsiderare subiectũ aliquod & partes subiectas per se,& cõsequẽter esset pħia naturalis cui ascribitur ens mobile pars metaphysice.Si scđo modo, sequitur q̈ pħia naturalis metaphysice subalternet eo q̈ vt dicit.1.poste.ca.8.Descendere de genere in genus ſm quid .i.ſm conditionẽ accñtalem(vt cõiter exponitur)est solius sciæ subalternate cõditio ab Arist.tradita. (Quartum) Quarto sic.subiectũ in scientia debet esse illud ad cuius rõnẽ formalẽ oẽs resoluunt pasiones et cõclones illius scie,vt de se patet,sed pasiões & ꝯñter cõclones pħice resoluunt vltimo in pħia naturali,ad qđquidest subæ seu corpis naturalis,eo q̈ oĩa accñа pħica cãnt ex suba nãli ergo suba naturalis seu corpus nãle ponendũ est subm. In hac dubitatione primo distinguam opiniones. secundo declarabitur opinio.S.T.tertio simul ipsa confirmabitur, & contra alias opponet. quarto respondebitur argumẽtis ad oppositum. Quo ad primum sciendũ est de subto adequato pħiæ naturalis,,de quo hic est sermo quosdã loqui in hac re naturaliter quosdã vero inaturaliter, propter quod hi a nr̃a resecandi sunt disputatione, quã inter pħos agimus (Opĩa Scoti starũ. Q̃ hæc opinio non sit naturalis.) Supponunt enim intelligentias mobiles esse & pħiam naturalem infra sensibilia non artantes,cõmune aliquid sensibilibus & separatis a materia quatinus mobilia sunt,subiectũ philosophiæ dicunt.operiuntq; errorem suũ theologicæ pietatis nomine, Cõtra hos.n.nõ

oportet

oportet naturalem disputare, apud quem indubitatum
principium est subas abstractas immobiles esse & termi
num considerationis philosophicæ esse aĩam humanam
T. cõ 26. parum abstractam & parum non. vt dr̃. 2. physi. tex. 26.
Et vltimum qđ potest de intelligentiis nãlis attingere. est
Com. 83. declarare, quia sunt vt Auer. dicit primo physi. com. vlt.
Quanta aũt sit quorũdam horum temeritas, silentio in-
uoluendum non est, cum præsumat propriam opinionẽ
theologicæ sñiam asserere, sicq; theologicæ facultatis ex
pertibus, in philosophiam tñ nutritis, deridendi theolo
giam occasionem præbent. Nõ est ex sacra scriptura, ne-
Quod hæc opinio non sit theologica. que ex theologis sanctis, ab ecclĩa approbatis traditum,
ꝙ Angeli sic moueantur vt motus continui subm sint,
sed potius oppositum vt in theologia discussum a sanctis
est. Vñ si peripateticos arguendos censent, glorientur ex
Scotica officina hos errores deprehẽdere, non ex theolo
gia. His ergo omissis ad naturales transeamus, quorum
opinio non est vna, dum alij mobile, alij ens, alij vtrũq;
Auer. ista aliqui Alberti sequaces & Aegidij. ex subiecto physicæ resecandum putant. Et illi quidem
qui neutrius nomen recipiũt. secunda & quarta rõne ad
opposita facta mouentur, & sensibilẽ seu naturalem sub-
stantiam subm fore censentur. Qui vero ens tantum abij-
ciunt, corpus mobile subiectum pħiæ ponunt. Et hi ad-
huc diuisi sunt dum quidã ly mobile passionem signifi-
care concedunt, quidam aũt rõnem formalem corporis
philosophici supponere contendunt. Mobile aũt tantum
abiicictes sunt qui ens nãle subm dicunt. Sunt ergo quin-
Quod quinque opiniones naturales sint de subiecto naturalis scientiæ. que opiniones naturalr loquentium. s. Thomistarum te-
nentium ens mobile. & Alber. dicẽtium corpus mobile,
& modernorũ multorum dicentium subam naturalem
seu sensibilem, & quorũdam etiam modernorum asseren
tium corpus pħicum seu naturale. Et eorum qui ens na
Secundum prima dist. T. com. 8. q. 10 turale subiectum credunt. hæc de primo. Quo ad se-
cundum cum ens mobile cõplexionem quandam noĩm
contineat singula distinguenda sunt. & primo quidẽ cir-
Quod mobile sicut et motio dupliciter dicatur. ca ly mobile triplici opus est distinctione. Prima est qđ
cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur duplr
. s. proprie vt distinguitur contra mutationem in. 5. phys.
& ad tria tantum genera esse dr̃. Et cõiter vt continet in se
2. distinct. Quod mobile sumatur hic cõmuniter. & motum proprie dictũ. & mutationem. s. generationẽ,
& corruptionem. Ita mobile duplr sumi potest. In qõne
tñ ista sumitur cõiter prout idem est qđ mutabile philo-
sophica mutatione. Scđa ꝙ aliquid potest dici mobile
Quod mobile dicatur subiectiue & terminatiue dupliciter. s. subiectiue, ꝙ. s. est subm motus & terminati-
ue, ꝙ. s. est terminus alicuius mutationis. Et q̃uis prima fa
cie mobile sonet subm motus. si tñ astandum est in pro-
Quod mobile potius intelligatur terminatiue quã subiectiue posito magis tenendum est terminatiue q̃ subiectiue, vt
ex dicendis apparet. Iudicio tñ meo indistinctæ tenendũ
est non ea ratione, vt sit cõe ad oĩa quæcũq; mobilia con
tineatq; vt partes materiam & formam &c. quia hoc est
3. distinct. Quod mobile sit æquiuocum. contra S. T primo physi. supra. t. c. 6. vbi in diuisione lr̃æ
expresse dicit ꝙ in primo lib. physic. agit de principiis in-
trinsecis entis mobilis. s. de mã & forma. Ex hoc aperte in
sinuans ens mobile qđ est subiectum pħiæ, non esse to-
tum vle respectu materiæ & formæ, sed totum integrale
seu essentiale. Sed ea potius rõne, vt. s. illa notissima sui ac-
ceptione supponatur, quã ex sensu supponere oporteat.
perhibent aũt nobis sensus mobilia esse, an autem subie-
ctiue, an terminatiue mutentur ea quæ moueri videmus
ratione magis discernitur q̃ ex sensu habeatur &c. Ter-
tia est ꝙ mobile æquiuocum nomen est, ad aptitudinem
ad motum, & ad fundamentum illius aptitudinis. sicut si
risibile significat aptitudinem ad ridendum, & rõnalita-
tem quæ est eius fundamentum. Quid aũt mobile in pro
posito significet difficile est hac sola quæstione elucidare,
q̃uis enim impossibile sit subiectum & passionem simul
accipi pro subiecto in aliqua scientia. sic ꝙ totum aggre-
gatum subm sit, quia oportet subiecti esse vnam rationẽ
formalem & ex quod quid est subiecti & quid est passio
nis, vna ratio formalis constitui nequit, nihil tamen pro-
hibet aggregatum ex subiecto & passione subm sic con
stitui, vt passionis qđ quid est sit rõ formalis subiecti in
Quod mobile passionem hic significat. illa scientia, & hoc modo intelligi potest mobilem passio
nem significare in ꝓposito, ita ꝙ mobilitas quæ est pas-
sio sit ratio formalis enti vel corpori ꝙ sit subiectũ pħiæ
naturalis. vnde solet fieri reduplicatio supra (ly mobile)
dicendo ens aut corpus mobile inquantum mobile est
subiectum physice. Suadetur aũt in proposito sumi mo
bile ex subiecto mathematice. Sicut. n. pħica est de enti-
bus in eo quod mobilia, ita mathematica est de enti-
bus in eo ꝙ quanta. Constat aũt mathematice sic esse su-
biectum ens quantũ, vt quantitas ipsa, quæ subæ mate-
rialis passio, seu propriũ accidens est, ratio formalis subti
mathematice sit. Erit ergo pħice subm ens aptum moue
ri, sic ꝙ aptitudo ad motũ ratio formalis subiecti sit. Cõ-
firmaturq; hoc magni Alberti auctoritate, q ĩ principio
phy. distinguens corpus in metaphysicũ mathematicum
& physicũ mobilitatem quã rõnem formalem subti di-
cit posteriorẽ corpe quanto naturaliter dicit. Nec obstat
ꝙ eiusdem sciæ est cõsiderare de passione & subto eius,
qm̃ hoc intelligit qñ tractatur de passione vt passio est.
non aũt quando passio primũ subti locum tenet, vt pa-
tet de quantitate in mathematica quæ de subalibus prin-
cipiis subti eius a quo fluit nõ se impedit. Silr nõ obstat
ꝙ perfecta cognitio de re nõ habet vsq; ad quodquidest
subti. hoc. n. non est sic accipiendum, vt oĩs cognitio ci-
tra illam sit imperfecta, ita ꝙ nõ sit euidens & scientifica,
sed vt absq; quodquidest subiecti consummata omni-
modaque notitia de re haberi non possit, quod physicæ
accidere non inconuenit, quoniam hoc metaphysicæ
conuenire certum est. Mathematicus. enim ignorat an
quantum sit substantia vel accidens, & quantitatis subie
ctum &c. & tamen certissimus est omnium vt in. 2. me-
taphysice. tex. & com vltimo dicitur. Sed contra hanc *Com 16. Obiectio.*
viam est ꝙ sm eam ad pħm naturalẽ non pertineret cõsi
derare aliqđ prædicatũ quidditatiuũ cuiuscunq; subæ,
nisi forte aliqua suba sit, de qua prædicaret aptitudo ad
motũ, & cõsequenter pħia naturalis non esset de suba,
sed esset de accidente quẽadmodum mathematica. Si. n.
mobilitas est. i aptitudo ad motum, quæ passio ponitur
entium naturalium, ratio formalis subiecti physice acce-
ptat, non licebit physico de rõne adequati subiecti eius
disserere, quia illa prior est, ac si hoc descendendo a mo-
bilitate in cõi ad talẽ vel talẽ mobilitatẽ in spãlibus parti
bus pħiæ naturalis, non licebit ad quodquidest talis vel
talis subti descendere. Sed quẽadmodum adequati subie
cti mobilitatis quodquidest omissum fuerat pari ratione
speciali quod quid erat esse subiectorum talium mobili
tatum omittenda sunt qm̃ nulla pars alicuius scientię tra
ctat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video
qũo possit huic rationi satisfieri, nisi tenẽdo ꝙ metaphy
sice est considerare quodquidest in particulari. Quod ga
non credo verum, idcirco melius puto tenere ꝙ mobile
in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motũ
si passio est, sed eius fundamentum cũ ista aptitudo, quã
mobilitatis nomen sonat quibusdam entibus repugnet
scilicet separatis a materia, & quibusdam non, scilicet ma
terialibus, & de entibus materialibus puta homine & bo
ue, non reputetur prædicari substantialiter, consequens
est ꝙ aliquid præcedat in eis ex quo ipsam aptitudinem
hanc sortiantur, & hoc fundamentum mobilitas est No
tanter autem dixi non reputatur, quia communi voci
satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis per-
tractaui in. 10. siquidem metaphysice text. vltimo sub *T. cõ. 26.*
dubio relinquitur an corruptibile sit substantia in sub-
stantia, idest sit de substantia rei, aut eam sequatur, vt
exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mo-
bilitatis species est vel mobilitas ipsa, secundum illud
octauo physicorum text. commen. 25. in omni motu
corruptio est Sancti Tho. & ibidem inter substantialia
prædicata corruptibile ponere videtur. Aristote. quo-
que in primo physicorum text. 8. idem sentire videtur
dum dicit. ꝙ ad naturalem non spectat probare mo-
bilitatem. hoc non esset verum si mobilitas esset passio
præuenta a formali ratione subiecti philosophiæ nãlis.
Posset enim per illam rationem a naturali philosopho
probari nisi forte quis dicat dictum Aristo. non esse ve-
rum per se, sed per accidens, quia scilicet est passio notissi
ma, sed hoc non est tutum, tum quia non est sermo
per accidens consuetus Aristo. pro tex. 8 primi. imo. 15.

Sed huic videtur obstare expositio S. D. supra tex. illo. & 8.hui⁹ tex.com.primi. & 22. vnde dici potest ad hoc, ꝙ quia est idẽ syllogismus quo demonstratur aliqua conclusio, & contradicitur neganti. ideo sicut per se notũ non potest probari, ita neq; defendi. vñ quia quo ad nos nihil in scia naturali est notius q̃ motus sit ut videtur, sicut nequit probari, ita neq; defendi, imo pħs in. 8. tex. cõ. 22. & D. S. t. c. 11. primo huius volunt ꝙ motus supponatur in scia naturali, non solum quia est notum ſm sensum. licet etiam quia ponitur in diffinitione nãę & rõ inuenitur quia suppositio est sciæ naturalis naturæ diffinitio sicut cuiuslibet sciæ diffinitio subiecti. & quia remota diffinitione tollitur diffinitum, iõ remoto motu remouetur nã. tum quia saltem defendere mobilitatẽ pertineret ad pħm naturalem, & non ad metaphysicum, sicut & q̃libet passionem proprij subiecti quilibet artifex defendere debet. nec obstat ꝙ sit passio p se nota de adæquato subto, qm̃ p se notum, & non p se notũ faciunt quidem drĩam quo ad probari vel nõ ,pbari posse aliqd. vt patet. 2. phy. t c. 6. nõ tñ faciunt drĩam quo ad defendere vel nõ defendere, qm̃ si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda. modo non sint principia, sed ex principijs qualis est mobilitas si passio ponitur. Quicquid aũt de hoc sit. Mobilitas quæ est rõ formalis subiecti physicæ non passio. sed qđ quid erat esse est entium nãlium & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur. Illam quidem quia relatiua proprietas est, istã vero quia passio dr̃.

Quo accipiatur ens. Quod ens dupliciter sumatur.

Circa vero (iy ens) hoc tñ distinguere oportet, ꝙ dupl'r entis noĩe vti consueuimus. Primo pro omni eo qđ esse habet quocũq; mõ. & sic hic non capitur. scdo pro eo qđ proprie esse dr̃. hoc aũt in his quæ fiunt est id qđ proprie fit eius siquidẽ est proprie esse cuius est fieri.

Quid exigatur ad hoc ꝙ aliquid sit pars subiectiua entis mobilis.

Id aũt qđ proprie fit. vt in. 7. meta. tex. 27. & 28. patet, est compositum siue subale, vt homo, siue accñtale, vt homo musicus, & sic sumitur in proposito, vñ colligendo dicta ad hoc ꝙ aliqd sit pars subiectiua entis mobilis qđ subiectum physicæ dicimus, exigitur etiã ꝙ sit proprie ens, & ꝙ sit mutabile physica mutatione, & ,ppterea nec materia prima nec forma subalis, aut accñtalis ens mobile est, sed entis mobilis principia hęc oĩa sunt.

Quod ens mobile sit cõius corpore mobili & substantia naturali. Quod ens mobile sit abstractius quã corpus mobile & q̃ naturalis

Est ergo ens mobile cõius q̃ sit corpus mobile, & q̃ substantia naturalis seu sensibilis, quia continet sub se oĩa naturalia composita, quæ soła mutabilia siue sint substãtialia, siue accidentalia, siue ſm formam abstractam, siue secundum vbi. Est & ens mobile abstractius quid quocũq; prædictorum, quanto ens aliquem gradũ comitans prius est illo, dato etiam ꝙ ad composita accñtalia non se extenderet. Nec obstat contractio p iy mobile, qm̃ sicut suba rõnalis abstractius quid est q̃ animal rõnale, sic ens mobile abstractius & prius quid est q̃ suba mobilis, q̃uis n. ex parte iy mobile equa sit abstractio, ex parte tñ iy ens, & iy suba, abstractius est ens mobile. Vnde quẽadmodum concedens subam rõnalem, adhuc disputandi locum haberet an illa rationalis suba esset corpus, aut animal &c. & continue ab abstractiori ad minus abstractum qũo descendere, dum a suba rationali ad corpus rõnale, & a corpore ad corpus aĩarum &c. veniretur sic sub ente mobili, quęstio remanet an illud sit suba, aut corpus &c. Cum igitur in re mutabili considerari possit, & ꝙ sit corpus mutabile, & ꝙ sit suba mutabilis, & ꝙ sit ens mutabile.

Quod ens mobile sit per se vnũ.

Diui Th. sententia est, naturalia subiecti pħiæ naturalis induere primo non quatenus sunt corpora mutabilia, aut subæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia, ita q. ens mobile licet complexionem noĩm contineat, incomplexum tñ & per se vnum qđ quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum. n. diuiso ente in per se, & in alio si simplicibus vocabulis careremus, subam ens per se nominaremus, & accñs ens in alio & tñ vnam formalem rõnem significaremus, non aggregatũ ex pluribus. ita diuiso ente in transmutabile, & in intransmutabile carẽtes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterũ membrum qđ vnius est quidditatis, & illud subm philosophiæ nãlis adęquatum esse dicimus. Hęc de secundo.

Tertium principale.

Quo ad tertium principale cum ens mobile duo noĩa complectatur, & vnum sigñat, primo ostendendum est ꝙ eius signatum est adęquatum pħiæ subiectum. deinde ꝙ his noĩbus conuenientissimæ significatur. primũ probatur tripl'r.

Prima r[…] Quod [ens] mobile conueni[en]tissime s[ub]iectum n[a]turalis p[hi]losophia[e].

Primo sic. Adæquatum subiectum primarum passionum naturalium, est adæquatum subm pħiæ naturalis, sed ens mobile & non suba, aut corpus naturale seu mobile est adæquatum subm primarum passionũ naturalium, ergo maior est per se nota. Minor vero probatur accipiendo transmutabilitatẽ, seu ꝙ idem est mobilitatem pro prima passione physica, vel taltẽ vna de primis, aut eis æquiualente, vt ab oĩbus supponit. Tunc sic. Adæquatum subm transmutabilitatis habet materiã formam & priuationem pro adæquatis principijs. Sed tantum ens mobile habet hæc ,p adæquatis principijs. ergo nihil aliud ab ente mobili est subm adæquatum transmutabilitatis, & ɔñr primarum passionum naturalium, qđ erat probandũ. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, ꝙ oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibiinuicem. s. passionem & subm. & propria passionis principia, vt patet de risibilitate & hoĩe & animali rationali &c. Constat aũt ex primo physi. p longũ processum transmutabilitatis principia propria esse mãm formam & priuationem, oportet igitur eius ad qđ tanq̃ adæqua tum subm primo sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia materiam, formã & priuationem. Minor patet ex his quæ in. 12. meta. a tex. 19. vsq; ad tex. 29. dicunt.

A t. c. 19 vsque a[d] T. cõ 29.

s. ꝙ materia forma & priuatio ad genus subæ non artantur, sed materia forma & priuatio genere subæ sunt principia propria subæ mutabilis, & materia forma & priuatio in genere q̃titatis sunt propria principia q̃ti mutabilis, & mã forma & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

Obiectio

Si dicatur ꝙ quẽadmodum principia propria subæ, continent propria principia cæterorum generum quia sunt cãę eorum vt ibidem docet Arist. sic suba mobilis continet omne q̃tum & quale mobile. & transmutabilitas subalis omnem aliam, & propterea licet mã forma & priuatio excedant subam mobilem formal'r non tñ virtualiter. hoc. n. licet sit subtiliter dictum, vim tñ rõnis non excludit propter duo.

Contra q[…]

Primo. quia falsum est ꝙ principia propria subæ mutabilis sint principia principiorum cæterorũ generum mutabilium. Quãuis. n. sit verum & expressum in scdo meta. cap. supradicto. ꝙ per se principia essendi in genere subæ sunt principia principiorũ essendi in cęteris generibus. i. ꝙ mã & forma subę sunt causę mãę & formę in q̃titate & qualitate &c. Veritati tñ aduersatur ꝙ per se principia transmutabilitatis subalis sunt principia principiorũ transmutabilitatis aliorum generũ. Priuatio in genere subæ quæ est per se principium non subæ, sed transmutationis substantialis non est sil'r & ɔñr nec per se principium priuationis, quę est principium transmutationis accñtalis, vt in corpore cœlesti patet. vbi ens mobile ſm locũ habet oĩa propria principia. s. mãm formam & priuationem. Cœlum autem subal'r non habet nisi duo principia quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit mã quę est pura potentia siue simplex corporeitas pro mã, & intelligentia pro forma. Nullo. n. modo est ens mobile subal'r. Secundo quia dato qđ esset talis inclusio virtualis adæquatum tñ subiectum transmutabilitatis, & sil'r adæquatum principium ex mã & forma & priuatione esset non suba mobilis sed ens mobile, qm̃ qñ aliqua proprietas vl'is ſm prædicationem habet subiectum adæquatum ſm p̃dicationem in quo reperitur cã ſm q̃ inest quibuscũq; proprietas illa, illud tale est eius subm ſm ꝙ ipsum. nec est requirendum pro primo subto illius illud ad qđ per viam resolutionis proprietas illa et eius principia reducunt. Alioquin periret doctrina tradita in lib. poster. c. de vl'i. Docemur. n. ibi sistere qñ adæquatum subm ſm prædicationem inuenimus, & cãm in eo per q̃ sibi cæterisq; illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas cõis alicui analogo ad substantias & accñtia, cum accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis virtual'r clauduntur. nisi ergo velimus abuti vocabulis & rõnibus eorum, ꝙ illius est subm adæquatum transmutabilitatis, in seipso adæquate claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec suba mobilis nec corpus mobile claudit

in se

in se illa, qm̃ propria principia transmutabilitatis, vniuersalis seu in cõi sunt materia forma & priuatio in cõi, quæ genus substantię transcendunt. enti aũt mobili adæquantur. Quicquid.n.ex materia forma & priuatione constat ens mutabile est, & econuerso eo ꝙ priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est propriũ & primo mobilitatis subm.

Secũda rõ. Quod corpus mobile non sit subiectum.

Scdo probatur propositum, & directe arguitur cõtra ponentes corpus sibi sic. Coniunctio oĩs mobilis cum rõne corporeitatis, non supponitur in nãli philosophia. Sed in sexto physi.probatur.ergo non corpus mobile sed ens mobile est subm philosophię naturalis. Aña patet in tex.32.6.physic. vbi probatur ꝙ omne mobile est corpus. ꝯña vero patet. Tum ex eo ꝙ si corpus mobile ponitur adæquatum subm oportet supponi mobilitatẽ esse coniunctã corpori aut vt rõnem formalẽ, aut vt passionem. Tũ ex eo ꝙ oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili. alioquin non supponeretur subm adæquatum sciæ, vtrũq; autem horum impossibile est supponi ignorata vli coniunctione ipsius mobilis cũ corpore, vt de se patet. ergo. & hæc est rõ S. Tho. in primo physic nunq̃.n.dixit ipse ꝙ phs naturalis probet corpus mobile esse vt cõiter sibi imponitur, quia non intelligit. Corpus.n.mobile esse q̃ dubitat non eget medio sed sensu quo vel seipsum moueri percipiat. Sed dixit ꝙ probat omne mobile esse corpus. Et vt plenus vis rõnis huius percipiatur.

Primo notandum. Oportet ꝙ subiectum adæquatũ sit subiectũ primarum passionum.

Aduertendum est primo ꝙ subm adęquatum scientiæ resoluentis suas concl'ones in principia per se nota, qualis est phia naturalis. oportet & ꝙ sit subiectũ primarum passionum, ac ꝑ hoc sit principium essendi. & cõsequenter cognoscendi ſm materiam cęterorum. & ꝙ sit principium cognitionis in nobis, siue ad latẽtes proprietates & occulta principia a posteriori siue a priori procedatur, qm̃ subiecti cognitio omnibus præsupponitur. Et vt dicit Auer nec a priori nec a posteriori probari põt in scientia, & innatum est nobis ꝙ oportet semper a notioribus nobis procedere vt in primo physi.com.4. dicitur. Sicut ergo prima rõ superius facta procedit ex ordine naturæ. sic ista procedit ex nr̃o ordine cognoscendi & propterea S. Th. dixit ꝙ ad audientes probatur omne mobile esse corpus, insinuans ꝑ hoc cognitionis magis q̃ rei ordinem.

Nota scdo Aliud est omnem mobilitatem.

Aduertendum est secundo ꝙ q̃uis aliud sit oẽm mobilitatem esse coniunctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse coniũctam corpori, ad hoc tñ ꝙ corpus mobile ponatur subm adæquatum nihil refert q̃ horum deficiat. Qm̃ sicut deficiente coniunctione illa ſm rem corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum, ita deficiente coniunctione illa in esse cognito ex parte cognitionis quæ probari debet impeditur. Nõ sufficit autem præsupponi aliqd' mobile esse corpus. ꝙ ad sensum patet. sed oportet supponere oẽ mobile esse corpus. tum quia ad hoc ꝙ complexum aliqd' vel complexæ sigñatum induat rõnem subiecti adæquati in scientia, oportet id qd' est vt formale, & sit, & supponatur per se coniunctum alteri, vt passio vel rõ formalis. Alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius quæstio fieret, cũ ea per sceñs variabilia etiã extra quæstiones scibiles sint, hoc aũt sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit, ita impossibile est supponi nisi omne tale illi in esse supponatur, qm̃ omnia hæc sicut in naturæ ordine præexigũt de omni, ita & in cognitionis ordine. vñ si naturalis sciæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quę de mobili in eo ꝙ mobile tractat supponere mobile qd' vt formale se habet, coniũctum esse corpori per se vel vt passionem vel vt rõnalem formalem. Neutrum autem horum fieri potest nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse. Imaginari.n.non põt vt propria passio, aut ratio formalis credatur esse alicuius id qd' cõmunius illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliqd' complexũ vel complexæ signatum habeat rõnem adęquati subiecti alicuius sciæ, non minus oportet id qd' vt formale ponitur adæquari sciæ, q̃ id qd' vt materiale sumitur coextendi illi formali. Alioquin si materiale rõnem formalem contraheret, scientia quæ adæquate rõnem formalem respicit subiectum suum excederet. Nihil aũt refert extensionem talem non esse aut non supponi. Si igit̃ corpus mobilem eo ꝙ mobile adæquatum subm ponitur phiæ naturalis oportet phiam quæ de mobili in ea ꝙ mobile est supponere corpus euacuare mobile. Alioquin adæquatum sibi subiectum q̃uis haberet, non tñ supponeret & consequenter subiecti rõnem non haberet. hoc autem impossibile est supponi, q̃diu nescitur an omne mobile sit corpus, vt de se patet.

Formatio rationis S. Tho.

Potes aũt rõnem hanc iuxta S. T. sic colligendo formare. Nulla scia habens subiectum cõplexum. aut cõplexæ signatum probat eam coniunctionem partium subiecti sine qua cõplexum illud subiecti rõnem induere non põt. Alioquin scia constitueret sibiipsi subm, ꝙ de nulla scia speciali dicere licet. hęc.n. maior æquiualet maiori S. T. breuius assumentis nulla scia probat. i. cõstituit vel componit sibiipsi subm. Loquendo.n. de subiecto complexo æquiualet dicere. Nulla scia componit aliqd' vt sit suum subm, & dicere nulla scientia probat suum subm. apud formaliter terminos speculantes. Sed phia naturalis, si corpus mobile ponitur subm constitueret subm suum, ergo patet minor ex dictis quia ꝓbat vlem coniunctionem motoris cũ corpore, sine qua corpus mobile subiecti rõnem habere non põt.

Alia forma.

Omissa autem verborũ solicitudine directe syllogizandũ est sic. Nullum coniunctum cuius de omni cõiunctio probatur in aliqua scia, est subiectum adæquatum illius. Corpus mobile est coniunctum cuius de omni cõiunctio probatur in phia naturali. ergo corpus mobile non est subm in philosophia naturali. Maior iã patet ex eo ꝙ omne coniunctum ꝙ ponitur subm adæquatum, supponitur etiã per se coniunctum, saltem ex parte formalis, & coextensum rõni formali adæquanti sciam. Sed cuius coniũctio dubitatur de omni non supponit̃ coniunctum ꝑ se, nec coextensum rõni formali. ergo minor ex.6. physi patet. tex.cõ.32. vbi probatur vlis coniunctio mobilis cum corpore & processu phiæ naturalis, maxime in.1. physico. tex cõ.2. & tract. primi de cœlo. Vñ habetur vlis coniunctio corporis cũ mobili, sed remanent duę contra rõnem hanc obiectiones excludendæ.

Obiectio prima.

Prima quia non vr̃ verum ꝙ in.6.phys. probetur omne mobili esse corpus, cum ꝙ in tex.32. probatur tñ oẽ mobile esse diuisibile. Constat aũt ꝙ si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur rõ formalis illius passionis. Sic autem se habent diuisibilitas & corporeitas vt patet.

Obiectio secunda.

Secunda est, quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ. In hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus. In illa vero dicitur, ens mobile communius esse, & corpore, & substantia mobili.

Ad primã.

Ad primam harum dr̃, ꝙ quia non cadit in intellectu humano ꝙ aliquid supponatur esse corpus, de quo dubitetur esse diuisibile nisi apud antiquos attributos errores ponentes corpora indiuisibilia. Tũ quia diuisibilitas ipsa sicut comes est corporietatis, & in esse & in cognosci. vt prius absq; posteriori nunq̃ cognoscatur. experimur.n.non aliter nos cognoscere, aut supponere corpus nisi vt quantum quoddam q̃titate molis. ideo si in phia non supponitur esse mobile esse diuisibile a fortiori supponi non põt esse corpus, quia coniunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur cũ diuisibilitate non potest cognosci nisi rõne, aut ex sensu. ex sensu autem constat ꝙ non habetur. ratio aũt ante illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa.6.physi. non acceptatur probatũ saltem tanq̃ necessario ꝯñs conclusionem formaliter conclusam relinquitur maius incõueniens, ꝙ.s. omne mobile esse corpus longe remotius est a phiæ principio, vtpote tertio cœli. & primo de gñatione. Peripatetici tñ ibidem vtrãq; concludi propositionem indistincte intelligunt. Vnde Auer. in primo cœli.com.5. dicit. Probatum est in sexto physi. ꝙ omne mobile est corpus &c. Ista so. prima est de mente S. T. primo contra Gẽ.c.13. vt de mente phi facit talem ꝯñam. Si in motoribus & motis proceditur in infinitum. oportet oĩa huius infinita corpora esse, quia oẽ ꝙ mouetur est diuisibile & corpus, vt probatur.6.phys. hæc illæ. probatur autem.6.physic. lect.5. & 12. nec obstat si quis dicat non sequi. est diuisibile, ergo corpus. superficies enim est diuisibilis. & tamen non est corpus, quia sequitur est diuisibile trina diuisione. ergo corpus.

Ad scdam obiectionem. Ad scdam vero ꝙ licet ens mobile sit cōius corpore, quia de multis prædicatur quidditatiue. de quibus corpus nō prædicatur quidditatiue, non tñ est sic communius ꝙ alicui insit cui corporeitas cōiuncta non sit. omne. n. ens mobile est corpus vel claudit in se corpus. pōt etiam, secundo dici licet in idem redeat. ꝙ in. 6. physi. probatur omne mobile esse corpus. i. corporeum aliquid. probando. n. mobile esse diuisibile nihil aliud probatur q̄ mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliqd. Corporeum autem cōuertitur cum ente mobili dato ꝙ corpus cum eo non cōuertatur. Et eodem mō potest argui dupliciter ponentes subam naturalem, aut mobilem. omne. n. mobile, aut naturale esse subam cum oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali p̄hia, aut ex metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. ex naturali autem pħia si haberetur concluderet hoc nō posse supponi in ipsa. Si aūt a metaphysico tractatur, vt Auer. dicit in. 2. physi. cō. 4. etiam hoc concludit illud non posse esse subiectum in pħia naturali, quæ scientia ex se est euidens, siue metaphysica. habet. n. subm & principia propria ex sensibus per se nota, & nō accipit ea positione q̄uis a metaphysico defendi debeāt si impugnentur, vt in primo physic. t. c. 12. dicitur. *Tertia probatio ab auctoritate.* Tertio probatur idem auctoritate. & primo Aristo. in. 3. physic. vbi in diffinitione motus non posuit corpus, aut subam, sed ens in potentia &c. ex quo arguitur sic. Idest subiectum pħiæ qd' ponitur in diffinitione priorum accñtium naturalium, quia tale est proprium subm eorum, vt patet in. 7. met. tex. 15. Sed non corpus, nec substātia, sed ens in potentia ſm ꝙ in potentia, ꝙ idem est ꝙ ens mobile, vt patet in. 3. physi. tex. 6. & conclusio ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium. s. motus &c. ergo ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis.

Et confirmatur hoc idem ex primo physi. tex. 11. vbi supponendum dicitur in pħia, omnia aut quædam moueri, & non oīa, aut quædam corpora &c. Secundo auctoritate Auer. qui licet non solicitus de vocabulis in tertio meta. com. 1. ens mobile. & in. 12. eiusdem com. 5. corpus mobile. & in procemio physi. res sensibiles, subiectū philosophiæ noīant, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum ponderari voluerit. In secundo m̄ physic. expresse docet aliquid prius corpore subm esse pħiæ naturalis dum dicit in com. 3. & sciendum est ꝙ subm istius libri est natura & principia nālia cum sint cōia omnibus rebus naturalibus. Et iō in hoc libro nō diffiniuit corpus, neq; alia de quibus considerat natuealis sicut fecit in principio coeli & mundi Ex quo habetur ꝙ apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librū de coelo & mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur, vt patet in tex. com. 2. Et rursus habetur subm physicæ esse commune corpori & aliis de quibus considerat nālis, vt in prima ratione assumpsimus. nō ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cōe omnibus naturalibus est subiectum philosophiæ, ꝙ ens mobile esse ex prima rōne liquet. est igitur significata rō per ens mobile subiectum pħiæ naturalis. non aūt significata per substantiam, aut corpus naturale vel mobile vel sensibile. *Quam subiectum philosophiae naturalis conuenientius nomine entis mobilis significatur.* Q; aūt illis vocabulis cōuenientissimæ significetur sic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur, q̄ sensibilis qm̄ admisso ente sensibili. adhuc nō est naturalis pħs liber ab inuectione Parmenidis & Melissi. Concedentes. n. ens sensibile negabant mobile. supposito aūt ente mobili principia pħiæ inconcussa manent. Siℓr conuenientius est q̄ naturalis nominum, tum quia redit idem incōueniens. Nam supposito ente naturali. adhuc pħs naturalis liber non incedit nisi mobile addat, vt ipse Arist. testatur in primo physi. tex. 11. contra Parmenidem & Melissum cōcedentes ens naturale. subdens nobis aūt subiiciantur oīa, aut quędam naturalia moueri. Tum quia subm notissime debet supponi, & constat diffinientia notiora esse difinito. Vnde cum motus naturam diffiniat, ꝙ clare significatur per ens mobile obscuræ importatur p ens naturale, hoc. n. si declarandum est ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum est vt pluries scđo Topico. visitatissimum autem est & naturę nominum ad cuiusq; rei quod quid est. & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non, & propterea si ens nāle supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali, ꝙ est falsum, & sic inficiationi locū daret vocabuli æquiuocatio. Quod si distinguendum esset. i. habens in se principium motus supponendum cur non potius absq; glosa & distinctione ens mobile a principio dicis, clarius exprimēdo, præsertim ꝙ scđo physic. principium anticipandum esset, vt glosa illa intelligeretur. Entis autem noīe clarius proposito seruire ex dictis patet. *Ad primum* Nunc quarto superest argumentis in oppositū satisfacere. Et ad primum quidem dicitur qd' ens sigñare tertium quid cōe ſm analogiam substantiæ & accidenti nō est contra S. Th. nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. vnde nullum incōueniens est ens mobile cōe esse ſm rationem formalem, nō vnam simpliciter, sed vnam analogicæ entibus mobilibus omnibus. s. substantiis quātis & qualibus & cæteris, q̄uis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenētes ens mobile extra substantiam non inueniri. quia homo ipse inquātum ens mobile aliud est a seipso inquantum suba mobilis. & propterea non sequeretur. ergo ponendo ens mobile subm ponitur substantia aut corpus mobile, qm̄ differunt formali ratione. *Ad scdm* Ad secundum dicitur dupℓr primo ꝙ mobilitas cōmuniter sumpta vt de ea in hac loquimur qōne non est passio sed substantiale prædicatū, sicut & materiale & potentiale iuxta ea quæ supra adducta sunt, q̄ possunt etiam ratione confirmari, ex eo ꝙ potentiale subale prædicatū est entium a materia sumptum. Non. n. hō est ens possibile propter aliq̄ proprietatem ipsum ꝯñtem, sed per extrinseca sua. Mobilitas aūt apud naturale idem sonat qd' possibilitas apud metaphysicū vt exercitatis in istis scientiis, non auctoritatibus notum est. Sed quia hoc non est a prædecessoribus discussum, & nouū non facile acceptabitur sic debiliter firmatum, iō secundo dr̄ ꝙ si mobilitas sit passio adhuc subiectum pħiæ conceditur esse vnius rationis formalis circūloquiue per iy ens mobile. Et ad instantiam cōtra hanc rñsionem rñdetur tripliciter, primo ꝙ q̄uis in scientiis a priori procedentibus, subiectum debeat esse primo & maxime notum quo ad quid rei, non tñ hoc oportet in scientiis a posteriori doctrinam facientibus, qualis naturalis, pħia, vt Commentator dicit in procemio. & in com. primi physi. com. 2. Sufficit. n. ꝙ sit primo & maxime notum quo ad artem, & quid noīs, vt ex primo poster. patet huic aūt nihil obstat talis circūlocutio. scđo dicit ꝙ notitiam subiecti debere esse maximam potest dupℓr intelligi. Vno mō respectu cognitionum possibilium haberi de illo. pōt. n. idem cognosci probabiliter & demonstratiue per cōia & per propria &c. & hoc modo de subto non oportet supponi a nobis maximam cognitionem, vt patet inductiue etiā in metaphysicis. Alio mō respectu aliarum cognitionum quæ in illa scientia acquiruntur. & hoc mō est verum & conceditur ꝙ cognitio ista q̄ habemus de illa rōne formali in isto circūlocutio, est maior omni cognitione quā acquirimus in philosophia nāli. Et si contra hoc instetur, quia multorū notitiam acquirimus in pħia nāli quæ per intima eorum cognoscimus & noīamus. perfectior aūt est cognitio per intima, q̄ per passionem, sicut rō illa cognoscitur. Rñdetur ꝙ perfectio cognitiōis de qua est sermo, in primo poster. vñ sumitur ꝙ cognitio debet esse maxima, nō attenditur penes aliud q̄ euidentiam. vñ magis & minus in cognitione in proposito penes euidētiæ latitudinem attendere oportet. et, ppterea aliud est cognosci intimius, aliud euidentius. Cum. n. oīs cognitio acquisita in sciā siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non habeat euidentiam ex cognitione subiecti sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & ꝯñr maiorem cæteris, & vera sic est in proposito, quia cognitio entis mobilis, q̄ circūloquendo supponimus est ex sensibus euidens, quæcūq; aūt alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa. pp qd' aūt vnūquodq; illud magis est, vt dicitur primo poste. tertio dr̄ ꝙ si pħia haberetur a nobis sub perfecta rōne sciæ quæ est in se, procul dubio subm oporteret oīno esse primo et maxime notū,

vt ar

vt arguendo dr̃, quia aũt non ſic ex tm̃ impfectionis ſciæ noſtræ admiſcetur q̃tum cognitio ſubiecti compatitur, ex hac.n.incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentiũ, difficultaſq; in ſoluendis q̃ónibus non parua. Ad tertiũ. Ad tertium dicitur negando pñam quæcunque via teneatur. Non.n.eiuſdem ſciæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & p ſe partes eius ſubiectiuas, aut p ſe modos quoſcũq;, ſed eos tantum qui genus ſcibile illius ſubiecti non egrediuntur. mobile aũt extra genus ſcibile metaphyſicę eſt, qm̃ a materia ſenſibili non abſtrahit. Accidentale aũt conditionem entis mobilitatem eſſe, vt ſubalternatio requirit nullo mõ eſt poſsibile vt ex his q̃ ſcripſimus ſuper.c.13.primi poſter patet, quia accidentalitas illa perſeitatem, & extraneitatẽ ſimul reſpectu illius ſubiecti erigit, q reſpectu entis non eſt poſsibile, qm̃ nihil extraneum eſt ab ente, vt dicitur.3.met tex 11.nec mihi obiiciatur q in tractatu de natura gñis S. Tho. dicit pħiam naturalem propter accñtalitatem huius ſubalternari metaphyſicæ, qm̃ tractatum illum nunq̃ forte vidit S. Tho. Stilus.n.eius non eſt, & multa ibi ſunt q̃ doctrinæ eius nõ

Ad quartũ. conſonant. Ad quartum q plus requiritur ad hoc qđ aliquid ſit ſubm̃ q̃ ad ipſum fiat reſolutio. Alioquin principia ſubiecti ad q̃ fit vltimo reſolutio eſſent ſubm̃, oportet ergo q ad eius rõnem formalem fiat reſolutio tãq; ad adæquatum primarum paſſionum ſubm̃. Ad ſubſtantiã autem mobilem non fit mobiliũ reſolutio ſicut ad adæquatum motoris ſubm̃, ſed ſicut ad primum clauſum in adæquato motoris ſubo q eſt ens mobile. Poſt reſolutionem ſiquidẽ paſſionum oĩum in analogum ſubm̃ poteſt analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducẽdo, vt in tractatu de noĩm analogia diffuſe diximus. Et ſic ſit finis huius quæſtionis.

Eiuſdem tractatus de Cambiis.

CONCESSVM mihi his diebus ocium venerandæ amantiſsimæq; pater ad edendum promiſſum paternitati tuæ tractatum de cambiis inuitans poſt auditos campſores p̃iectaſq; diuerſorũ de his opiniones ac diutiſsimam meditationẽ ad ſcribendum tandem impulit. Tanta ſiquidem eſt rei huius obſcuritas & inuolutio vt hinc conſuetudine nõ abſq; fautoribus, & inde doctoribus plurimis modernis, tñ ſiſtentibus. antiquis ſiquidem propoſita difficultas non hæc fuit tacendum potius videreť. Verum vbi plures dies lectioni meditationiq; iam dediſſem, & mihi fidelis promiſsionis reatus occurreret diuina freťus ope tria de cambiis tractãda cenſui. Diſcernenda ſunt primo dubia a certis. Adducendæ ſunt deinde opiniones aliorum de dubiis Firmandumq; demum quid mihi videtur de his ſentiendum.

De tribus generibus cambiorum. *Cap.* 1.

CAmbiorum modi q̃uis multi ſint quo ad differentiam, tñ certi vel dubij triſariam ea diuidere ſufficit. Quędam ſiquidem ſunt quorũ iuſtitia clara eſt. Quædam vero quorum iniuſtitia ſiſr aperta eſt. Et quædam media q̃ an ſint iuſta vel iniuſta in dubium inter doctores vertitur. Iuſtificata ſiquidem ſunt q̃ fiunt his tribus modis. Primo cũ in cambio minuto campſor, moderate lucratur ſm patriæ conſuetudinem. Vocatur aũt cambiũ minutum cũ campſor pro aureo ducato monetam dat in patria illa conſuetam expẽdi vel equo aliqđ minus dando q̃; recipiat. Hoc.n.continet naturalem æquitatem ex eo q induſtriæ & opere campſoris rõ habenda. Cum.n. cæterarum artium miniſtros liceat in commutationibus propriis laboris induſtrieq; mercedem componere campſoribus qui cõmutationibus numiſmatum deſeruiunt. ideo quoq; licere non eſt dubiũ. Propter qđ irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrũ campſoribus tantum licitum. Ita q priuatus hõ ſi cambiare debet ducatum aureũ nihil lucrare debet. Commutatio nãq; numiſmatum patriæ non negatur quo ad valorem quẽadmodum cæteræ commutationes, ſed determinata eſt puta q ducatus aureus valet.12.marcellos, & ſicut in cæteris cõmutationibus ęqualitatem violare iniuſtum eſt, ita in cõmutatione numiſmatum Vnde nihil vel propter mercedem ſeruitij non in numerando pecuniã vt quidam putant, qm̃ contingit ſæpe numerare cãpſorem q̃; accipientem & actus numerandi non eſt proprie mercenarius, ſed ſolitus gratis concedit vt vſus libri. Et numerationi campſoris rñdet numeratio dantis aliam monetam. Sed in arte campſoria reipub.miniſtrando, vel pp incõmodum quem quis incurreret ex ablatione talis gñis pecuniæ a ſe vel qualitatẽ numiſmatum, vt infra declarabitur, nõ licet plus in cambio minuto accipere q̃; datur. Quorum nullum locũ habet vr̃ in ſingulis hominibus non campſoribus.

Scđo cum campſor moderate lucratur ex eo q Petrus habens certam ſummã pecuniæ Mediolani dat eam campſori q faciat æquali ſumma Romæ ſibi dari vel alteri. Si enim ex hoc campſor mercedẽ exigit, iuſta eſt exactio. Campſor.n.tranſlatoris in hac parte locum tenet, nec eſt equum, vt merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur.

Qñ campſor lucratur ex eo q monetam alicubi minus valentem congregatã in locum transfert vbi plus valet, hoc.n. eſt negociatio numiſmatũ ex qua primo ortũ habuiſſe vr̃ ars campſoris, vt dicitur in primo poli. & eſt licita ſicut cæteræ negociationes ad augendas opes licent.

Iniuſta vero abſq; dubio cambia illa ſunt q̃ his duobus modis fiunt. Primo cũ campſor lucratur, aut lucrari intẽdit ex eo q Petro egenti Mediolani dat certam ſummam pecuniæ ſub noĩe cambij de Lugduno vel Londres. & tñ ſm veritatem ibidem reſtitutio facienda vtrinq; ſcitur ſiue fiant literæ cambij & non pñtentur, ſiue non fiant literæ, interuenit ſiquidem hic ſolo noĩe cambium, & ſecundum rem mutuum cũ lucro, aut ſpe lucri ſm q diuerſimode fit. Scđo, & in idem redit, cũ campſor vt lucretur dat Mediolani Petro egenti.100.duc. recepturus ab ipſo Petro ibidẽ hinc ad menſem tantum q̃tum valebunt tũc Venetiis ſm curſum cambiorum decẽ libræ groſſorum quæ æquiualent.100.ducatis regulariter ſm curſum cambiorum Venetiis qñq; excedunt qñq; exceduntur. Hic enim ſm veritatem eſt contractus mutui cambij noĩe palliatus, & fit cũ ſpe lucri contra illud Luce.6. Mutuum date &c. Et celebratur cõiter cũ probabili coniectura q erit ibi lucrum, quia cõiter ſolent tunc valere plus decẽ libræ groſſorum, q̃uis qñq;, ſed raro minus valeant, & propterea eſt hic vſura, & nõ põt excuſari niſi in caſu, in quo Petrus egeret illis.100.duc. & campſor haberet in promptum verum cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, et ad inſtantiam Petri illos ſibi eo pacto daret, & hoc ſi contractus talis cambij eſt licitus, de quo infra erit ſermo.

Dubia aũt cambia quædam ſunt ex parte campſorũ, quædam ex parte accipientiũ cambia. Ex parte quidem campſorum ſunt, q̃ ſic fiunt aut.ſ.appretiando numiſma extraneum de quo reſtitutio fienda eſt minus quã valeat cõiter in loco vbi debet fiet reſtitutio. Aut appretiando numiſma qđ datur magis q̃; valeat cõiter in loco vbi reſtitutio debet fieri. Ad hos.n.duos modos q valde propinqui ſunt, & in idẽ redeunt, oĩa cambia ſicca reducunt pro quibuſcũq; locis fiant. Ad primum.n.modum ſpectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marcha auri quæ cõiter valet ibi.60. ſcutos, campſor Mediolani dat.60.ſcutos non ſm valorem ſcuti Lugduni, ſed cũ ibi cõiter valeat ſcutus.30. groſſos appretiatur hic.28. & ſic dat ſibi tantam ſummam pecuniæ q̃ aſcendit ad.66. ſcutos ad rõnem.28. groſſorum pro ſcuto. Ad ſcđm vero modum ſpectat cãbium tam Londrenſe q̃; Brugenſe in quo Petro egenti Ianue dat campſor Ianue.1000.duc.nõ ſm valorem ducati currentem Brugiis, aut Londris, ſed cum ibi valeat ducatus.50.groſſos appretiatur Ianue.52. ita q pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium reſtituere Brugiis vel Londres.52.groſſos. Cætera autem cambia ex parte cãpſorum ſimilia ſunt. Nec ſiat vis ſi in iſtis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur, quoniam exempla ponimus vt addiſcentes intelligant.

Auget aũt cambiorum prædictorum ambiguitatem inserta temporis rõ. fatetur.n.campsores ꝙ q̃to tempus restitutionis est distantius.tanto minus appretiatur moneta in primo mõ,& tanto magis in secundo modo.

Ex parte aũt accipientium cambia sex modis variãtur cambia sm drĩam eiusdem vel diuerse monete,& drĩam certi vel dubij,aut accñtis lucri,hæc vñr aliq̃ per se drĩam in cambiis facere.Cõtingit ergo primo. ꝙ Petrus dat mediolani campsori.100.duc.florentinos aureos,& vult totidem floren.Florentiæ.Contingit scdo.ꝙ Petrus pro dictis duca.vult Florentię monetam argenteam,puta grossos floren.sed tot ꝙ æquiualeant Florentiæ duc.100. floren.aureis.Contingit tertio ꝙ Pet.pro dictis duc.vult bonam monetam auream vel argẽ.Florentiæ sm ꝙ tpe solutionis.puta in nũdinis cambia valebunt Flo. &c. & q̃libet horum contingit duplr fieri l.simplr vt propositum est &c.& cũ adiuncto aliquo certo lucro,ita.s.ꝙ Pet.vult non solum prædictos.100.duc.Florẽ.modo dicto,sed vltra hoc vult sibi dari alios quatuor duc.Et q̃m de his non principaliter est qõ,sed de illis quę se tenent ex parte campsoris cõiter , ideo de illis erit sermo diffusus , de istis aũt in fine tractatus dicetur . Et ne vagatio aut æquiuocatio ꝙ accidat legentibus vocent̃ in sequentibus cambia nunc discutienda cambia realia quamuis a multis cambia sicca aut per literas nuncupentur.

De opinionibus dicentium in cambiis realibas esse mutuam. Cap. II.

QVoniam aũt sm diuersa præsupposita diuersimode inueniuntur doctores locuti de hmõi cambiis & ex aliis principiis procedunt supponentes hmõi cambia mutui contractum sapere & ex aliis ꝓcedunt negantes hic mutuũ interuenire.iõ sigillatim discutiendæ sunt singulorum rõnes. Vñ eorum occurrunt primo opiniones q̃ asserunt aut suscipiunt contractus cambiorum realium sm veritatẽ esse contractus mutui , licet cambia vocentur . Sunt aũt contra ea horum opiniones, dum quidam dicunt talia cambia esse iniusta & vsuraria. Quidam vero q̃ sunt licita &c. Et illi quidẽ qui asserunt vsuraria,licet multis rõnibus moueantur,hoc tñ pro fundamento habent, q̃a vsurariũ est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri. vt patet. Constat aũt oẽs campsores spe lucrandi hæc cambia exercere. & iõ pacta supradicta inducere & verisimiliter lucrum euenire possit q̃uis non semper eueniat vt ipsimet fatentur.vsurariũ est igitur hęc cambia facere . Q̃ aũt sic supponatur vere esse mutuum probant ex eo ꝙ contractus istæ dat pecuniã q̃ est inuendibilis cum translatione dñij et recepit pecuniam Has aũt constat esse condõnes ad mutui contractũ sufficiẽtes &c. Muniturq̧ opinio hæc auctoritate Gofredi & Hostiẽsis in summis de vsuris.& Archiepiscopi florẽ.2 & 3.parte summe vbi etiã dicit multos viros doctos & timorosos fuisse huius opinionis &c. Acceptantes aũt mutuum hic esse,& tñ absq; vsura cambia fieri fundant̃ super rõne interesse & operarum locatarũ & quo ad interesse quidem, quia etiã in contractu mutui licet seruare se indẽnem. constat aũt q̃ mutuans Ianue.100.duc.aureos dãnum incurrere si Brugis restituuntur sibi totidẽ aurei vel æquiualẽs sibi prætise.Tũ quia plus daret q̃ reciperet,ex eo ꝙ ducatus aureus plus valet Ianue q̃ Brugis . Tũ quia oportet ipsum subire expensas delatorũ pecuniæ vt Ianue rehabeat vbi contractus mutui celebratus est.ergo licitum est estimare ducatum aliq̃d plus vt mutuans nullum dãnum incurrat & hoc in istis cãbiis accidit . Quo ad locatas vero operas, quia cũ nullus debeat propriis stipẽdiis militare, & campsor & ministri publice vtilitati deseruiãt in opere licito.s.in mutuis faciendis pietatis ꝯñs est ꝙ propriã mercedem reportare debent.queadmodum ministri montis pietatis.& quia industriæ accñtis operi licito rõ habenda est,aliquid etiã mercedis dari debet.Quo fit vt oibus pensatis talis excrescentia sit licita. Sed reuera neutra harum opinionum veritatem assequit̃. primæ.n.fundamentum ruit,q̃m vt infra patebit hic non est contractus mutui. secunda aũt falsum assumit & ꝯñr non loquitur.Falsum q̃dem assumit, dũ dicit in his cãbiis illud plus sumi, vt videtur interesse.hoc.n.campsores testãtur esse falsum,& dicunt ꝙ non vt damnum euitetur , sed vt lucrentur hmõi cambiis insistunt , & ꝙ si accipientes cãbia obligarent se ad restitutionem,& præcise q̃rum accipiũt & in loco vbi accipiunt ipsi non mutuarent , quia lucri grã hanc artem exercent.& ex hoc patet ꝙ nõ pro interesse stipendij ministrorum plus sumitur.Si.n.campsores ex cambiis nihil aliud quærerent q̃ se indẽnes seruare cambia nõ aggrauarentur,sed pecunias suas secum tenerẽt aut aliter exponerent vt ipsimet testant̃ . Consequenter aũt non loquitur, q̃m non est licitum artem mutuatiuã in ciuitatibus exigere & ministros statuere & laborũ industriæq; rõne habita,inde etiã sustentatorium lucrum quęrere,q̃m hoc esset vsurariam artem facere moderatã,vt patet.Ministris aũt montis pietatis q̃õ & qualiter liceat mercedẽ reddi & a quibus debet reddi in tractatu spãli de hoc diffuse diximus. hic aũt satis sit nosse ꝙ non est simile . quia in cãbiis attenditur lucrum & ꝙ experientia teste non licet artẽ facere mutuatiuam vt operatũ periculorum industriæ rationem habendo plus forte recipiatur,vñ ipse cum familia sustẽtetur sicut in artibus & negociationibus licet . Est igitur vsura in his cambiis si contractum mutui implicãt, propter ꝙ Gofredus & Hosti. sub mutui noĩe casum tractantes , q̃ñ.s.mutuatur vt restituat̃ alterius gñis monete cum spe lucri vsurã esse dixerunt.& sic patet scdm caput.

De opinionibas dicentiam in cambiis realibus esse contractum permutationis. Cap.III.

EMersit ergo propter prędicta forte aliorum opinio dicentium in his cãbiis non esse contractum mutui sed innoĩatum.s.do vt des . vel si noĩari debet , esse contractum permutationis , & horum ꝯrlæ quæq; sunt opiniones,aliis asserentibus hæc cambia licita & aliis illicita Et illi quidẽ qui dicunt esse licita studiũ suum adhibẽt non tam approbando eorũ iustificationem q̃ rorum naturam extra mutui rõnem esse , & q̃uis multiplicent rationes , ex tribus tñ condõnibus separant cambia hæc a mutuis.primo ex periculo , mutui.n.nõ periculum mutuatæ sortis in accipientẽ mutuum trãsfert. Cambium vero reale dãni periculum campsori relinquit si minus forte contingat accipere vt q̃nq; licet raro contingat . scdo ex diuersitate rei restituẽdæ & loci &c. Nã mutui ratio exigit vt eiusdem gñis & bonitatis restituatur,& ibidem nec sufficit reddrre æquiualens. aurũ.n.pro auro. & triticum pro tritico restituendũ est.& adducatur ad hæc textus iuris ciuilis.ff de solutis l.paulus . In cambiis aũt realibus fit permutatio monetarũ diuersorum generũ, & in diuersis locis. tertio ex modo ꝯtus , quia in cambiis realibus est venditio vel ꝯtus similis venditioni, dum ducatus venditur.52.grossis Flãdrensibus, & estimatur vna moneta cum alia, ꝙ licere patet extra de cens c.olim cãm.&.c.cũ canonicis.In medio aũt nihil horum fit &c.Cũ igitur mutui contractus nõ fit, sed permutationis & negociationis pro licito relinquit̃ spes.n lucri in his non dãnatur, & industriæ laborum periculorum expensarũq; rõ habenda est dicentes vero cãbia hæc nullo mõ licere, & tñ mutuũ non implicare, q̃uis non inuenerim.ex dictis tñ ab his q̃ absolute cambia hæc dãnant,aut dubitant illicita esse triplex rõ colligitur . prima ex eo ꝙ cãbia hæc in fraudem vsurarum introducta vñr,cum permutationem monetarum campsor non intendat, sed necessitatibus indigentis nolens gratis mutuare noĩe permutationis monete mutuum palliat vt lucretur, & ꝓsertim cum plerũq; contingat in eadẽ fieri moneta restitutiones , & hoc in cambiis infra Italiam & periculũ ꝙ raro accidit ponderandũ non fit in commutationibus quæ regulandæ sunt cõiter euenientia.scda ex eo ꝙ ratio tpis etiam in contractu emptionis & venditionis haberi non põt.In hmõi autem cãbiis, vt patet in casu posito, q̃to distantius est solutionis tempus,tanto plus solui paciscitur cãpsor.tertia quia etiam in contractu venditionis vendere plus q̃ nunc,aut hic valet non est licitum nisi vẽdens intendebat vsq; ad tempus illud seruare, vt in.c.nauigãti de vsuris. aut intendebat ad illum locũ deferre,vt dñt Ral.in sum. & Io. an. & Io.cal. Cãpsores aũt non intendebunt seruare,aut transferre pecuniam,

cuniam, sed paratam ad huiusmodi cambia tenẽt Quid aũt de his sentiendum sit in decisione manifestũ erit. Nũc autem ad aliam properandum est opinionem.

De opinione singulari circa cambia. Cap. IIII.

POst prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in theologia opĩo singularis occurrit tenẽs hmõi cãbia esse licita, & tria singulariter dicens. Primũ est ꝙ contractus iste quem innoiatum vocant nomẽ habet quoniam vt. S. T. dicit. 1. 2. q. 77. negociatio tripliciter fit aut cõmutando res pro rebus, vt vinũ ꝓ tritico, aut res pro pecunia. aut pecuniam ꝓ pecunia. & cũ primus contractus vocetur vulgo baratto. secundus vocatur venditio &c. & tertius cãbium. Ita ꝙ cãbium est ꝑmutatio pecunie pro pecunia. fm est ꝙ in cãbijs non cõsideratur pecunia vt pecunia seu vt mẽsura est, sed vt res quædã est. Cõstat. n. fm oẽs vtroq; mõ posse accipi pecuniã, vt patet de iocantibus pecuniam ad ostentationẽ, & ꝙ cãpsores pecuniã vt rem cõsiderent ex S. T. auctoritate ꝓbat in. 2. de regimine principum dicentis ꝙ numisma põt accipi dupl̃r, & vt mensura & vt res quædã est & hoc mõ vtuntur eo cãpsores, fabrificatq; sup hoc fundamẽto doctor ille vendibilẽ esse pecuniã a cãpsoribus, vtpote rem quandã & eius prætia variari sicut aliarũ rerũ iuxta temporũ locorũq; varietates &c. tertiũ est singularissimũ ꝙ licitũ est cãpsoribus plus accipere qñ tẽpus solutionis distantius est. Distinguit siquidẽ plus accipere rõne tpis dilati dupl̃r. vno mõ ꝙ sola tẽporis dilatio excessum prætij opereᷣ, & hoc dicit esse vsurariũ. alioq̃ mõ ꝙ res in dilato tpe cõsiderata prætiũ augeat in cõmutationibus, & hoc dicit esse licitũ. Et dat exẽplũ in emptionibus rerũ in futuro assignandarũ. Si qs. n. hyeme emit lanas assignandas sibi in vere minus q̃ valeant hyeme, eo ꝙ lane tẽpore veris creduntur minus valere iuste emit, eo ꝙ res in tpe illo sumpta p̃ciũ minuit Si aũt minus emeret, qa nũc anticipat solõnẽ vsurã cõmitteret, qa ꝓpter solam tpis morã prætium variaᷣ subditq; cãpsores nõ plus accipere rõne dilati tpis, sed rõne rei in dilato tpe cõsiderate, qm̃ ver. g. marcha auri soluenda in nũdinis ianuarij, nõ ideo minus emitur a cãpsoribus Mediolani mẽse octobris q̃ nouembris quia lõgius distat fm tp̃s, sed quia marcha illa considerata in tali tpe minus æstimaᷣ cõiter a negociatoribus & magis in tpe ꝓximiori Et merito vt dicit, qa cũ negociatoris finis sit cõmutãdo lucrari, nec iõ emat vt empta habeat, sed vt iterũ cõmutet cũ lucro licitũ est sibi cõsiderare q̃to tpe pecuniã occupatã in re empta tenere oporter. Carius. n. emitur quod cito distrahitur q̃ qd̃ oporteat longo tpe retinere ne pecuniæ mortuæ teneanᷣ. Signum aũt ꝙ cãpsores non rõnẽ tpis dilati, sed rei in tpe habeãt, est ꝙ nõ semp fm tpis approximationẽ prætium crescit sed q̃nq; instantibus nũdinis contingit prætium minui, adeo vt minus tunc vendatur marcha auri in proximo assignanda q̃ fuerit vendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio cũ bona venia multipl̃r a veritate deficit q̃uis bono zelo ad veritatẽ accedere coneᷣ. Primũ in primis dictũ secundo cõsonat, qm̃ noia formal̃r sumpta intelligi oportet, vt in. 4. meta. tradit Arist. Alioquin periret certitudo a locutione, qm̃ extra formalẽ significatũ infinita sunt vt ibidẽ dr̃. vñ si cãbijs pecunia cõsideraᷣ vt res non vt pecunia (vt dicit) contractus iste non debet permutatiuus pecuniarũ vocari, nec debet in tertio loco cõtractuũ a. S. T. dictorũ reponi, sed primo. scđm dictũ verum non sonat & S. T. verba male interpretari videᷣ. Verba siquidẽ eius I. 2. de regimine principũ. ca. 14. sunt ista. Numisma q̃uis sit mensura & instr̃m in ꝑmutationibus, tñ per se aliquid eẽ potest, puta si cõfletur erit aliqd vt aurũ vel argentũ, ergo semper nõ ordinatur ad ꝑmutationes, & hoc ẽt habet veritatẽ in alijs sp̃ebus pecuniarũ. Immo amplius vt in cãpsoria quæ nõ proprie ordinatur vt sit mẽsura rerũ venalium, sed magis ad permutationes numismatis Ex quibus verbis nõ habeᷣ ꝙ pecunia cõsideretur a cãpsoribus nõ vt mẽsura, sed vt res, sed habetur ꝙ pecunia nõ vtuntur cãpsores vsu primario, ꝓpter quẽ est inuenta. s. vt mensura seu prætiũ sit rerum venaliũ, sed vsu secundario ad quẽ est translata, inquantum tamen pecunia. s. vt permutetur cum alia pecunia. Vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se, & scđs campsoribus conuenit, vt infra patebit ex primo politi. Quid aũt de tertio dicto sentiendũ sit in decisione diceᷣ. Hæc igitur quę de cambijs dicta sunt,

De natura artis campsorie. Cap. V.

VT aũt natura cãbiorum realiter & faciliter percipi possit tali ordine ꝓcedendum credimus, vt. s. 1. de ipsa arte cãpsoria dicaᷣ, & qd sit & q̃ licita sit, deinde de cõditionibus requisitis ad eius actus rectitudinẽ tracteᷣ. Demũ ad cambia prædicta descẽdẽdo videaᷣ an artis sit cãpsorie, & qd in eis licitũ, aut illicitũ est obones factas soluendo &c. Sic. n. sermone de hmõi cãbijs cõpleto ad alia ꝓposita procedi libere poterit. Principiũ aũt ad declarandã cãpsoriã oportet sumere ex. 1. polt. eius vestigia sequẽdo. Sciendũ tñ est ꝙ rei vsus per se est duplex. s. ꝓprius & cõis seu primarius & scđarius. Est aũt proprius cuiuscũq; rei siue nãlis siue artificialis vsus ille ad quẽ ex ipsa rei nã. primo ordinaᷣ vt vestitus ad vestiendũ, panis ad cibum, & vinũ ad potũ &c. Cõis autẽ siue scđarius est, ꝙ res inquantũ talis alteri tamen a primo fine applicatur vt cõmutatio respectu calcei, aut tritici, & aliorũ hmõi. Calceus. n. cũ venditur inquantũ calceus cõsideraᷣ. non. n. pro simplici pelle venditur nõ tñ ꝓpter venditionem est calceus, sed ꝑꝑ calceationẽ, & sic de singul. Quẽadmodum ergo cæterorũ sic & numismatis dupl̃r est vsus vt ibidẽ dr̃. primus est cõmutatio pro rebus venalibus necessarijs. s. ad vitã humanam. s. tritico panno & aromatibus &c. Propter hmõi. n. cõmutationes numisma inuentũ esse cõstat dũ ea quæ vni patriæ desunt aliunde h̃ri nõ possent nisi datis pro eis æquiualentibus & multũ incõmodi esset res semper trãsferre equales Ob hoc enim aurũ argentum es & quicquid hmõi est facile portatile & vtile statuerunt cõmutandis rebus adequatũ iri Et propterea numisma dr̃ mensura rerũ venalium. Refertur. n. ad naturalia ad vsum necessaria vt mensura & mẽsurata. ꝓpter qd̃ charactere insignitũ est in testimoniũ qualitatis & ponderis, sicut & cæteris mensuris publicis cõsueuit signũ imprimi testans earũ rerũ iustificationem &c. secundus aũt numismatis vsus est cõmutatio ꝓ alio numismate vt ducati aurei pro carlenis Nõ. n ꝑꝑ hoc factũ est, & tñ hanc cõmutationẽ subijt non inquantũ aurum aut es absolute, sed inquantum numisma vt continua experientia docet.

Orta aũt videtur hæc cõmutatio ex inæqualitate numismatũ, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem ad numisma maius ꝑuulo numismate addebanᷣ vel habendi maius minora erant cõmodiora aut econuerso. Lucrum aũt ex numismatum cõmutatiõe. primo quidẽ vt pħs ibidẽ dicit casu euenisse vr̃ dũ accidit aliquod puta aureũ numisma plus alicubi estimari, sicq; pro illo plura erea dari ibi q̃ dẽtur ibi. vnde ductũ fuit. Humana deinde industria artificiose circa hmõi numismatũ cõmutationes lucri vias cõposuit, sicq; ars cãpsoria confecta est. vnde nihil aliud cãpsoria est q̃ negociatio in cõmutatione numismatũ. Materia siquidem & actus et finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

Quãuis aũt a pħo cãpsoria vituperetur & ratiõe materię, quia tantũ numismata tractata proprio numismatum vsu diuertens & rõne finis, quia lucri gratia qd̃ fine caret & vtriusq; simul, quia pecuniæ vt instr̃a iconomice & politice habende quęrendeq; sunt non ꝑꝑ se, sicut nec qđcunq; aliud organũ propter se appetitur. Si tamen ex hoĩs cãpsoris fine honestaᷣ vtpote ad familie et status sui decentẽ sustentationẽ ordinata licita est, quẽadmodũ & aliæ negotiationes. Põt. n. id quod solitarie cõsideratũ cõsonum non vr̃ ex adiuncto fine honestũ reddi. vt patet de hoĩs occisione, q̃ absolute repellenda est, si tñ additur ꝓpter iustitiã &c. pręcipienda est sicut ecõuerso. Ars honestissimũ finem habens vt medicina sanitatẽ vituperabilis ex fine medicãtiũ reddi potest, dũ lucri causa medenᷣ. Cũ ergo experientia teste pateat ꝙ multa necessaria ciuitatibus plurimis debent nisi mercatores essent, & ipsi nõ cõmode possint cõmode absq; cãbijs negocia sua exer-

cere, necessarium & honestũ est cãpsoriam in ciuitatibus
esse. non quatenus pure campsoria est, sed quatenus ico-
nomice politiceq; ministra est, vt ex dictis patet. & sic cã
psores nunc dum possunt seruare se indẽnes, sed etiam lu
crari & industrie rõnem habere cum negociationi licite
& vtili rei publice illam apponant &c.

Quomodo oportet numismatum commutationes facere ut rectitudo seruetur. Cap. VI.

NOn solũ aũt oportet declarare q̃ rectitudo cãbio
rũ in cõi exigit, sed in spãli qñõ in hoc vel illo mõ
rectitudo seruanda sit dicendũ est. Omissis tñ sin-
gularibus q̃ scietifice determinationi non subsunt. Cũ er-
go cãpsoria circa numismatũ cõmu· ones versef, neces
se est iustitie cõmutatione canoi .ı ea seruari, sicut & in
cæteris cõmutatiõibus. Ex qnto veto ethi. patet q̃ vlis
regula cõmutationũ est vt seruetur æqualitas rei ad rem,
vt. s. æquale sit datũ accepto, & ecõuerso. Vnde si cõmu
tatio numismatũ iusta eẽ debet, æqualis valoris oportet
esse cõmutanda numismata. Et qm̃ hoc plurimis modis
cõtingit seruari sm̃ dñiam numismatũ & locorũ & tem-
porũ, ideo potest æqualitatẽ salua lucrũ ꝓuenire cãpsori
bus, quæ qũo cõtingat videri põt si prædictas dñias dili
genter scrutati fuerimus. Numisma igif cũ vbiq; duplici
ter esse cõsueuerit. s. expendibile ibidẽ & non expendibi-
le ibidẽ cõtingit duplr̃ cãbiũ fieri, aut dando numisma ex
pendibile ꝓ nõ expendibili, aut ꝓ expẽdibili, & vtrũq;
horũ cõtingit dupliciter. Aut dando numisma melius cõ
modius & magis amatũ cõiter ꝓ minus bono cõmodo
& amato vt aureũ ꝓ argẽteo vili vel ereo aut ecõuerso.
& q̃libet rursus horũ põt fieri pro eodẽ vel alio loco. &
silr̃ pro eodẽ vel alio tpe. Et q̃a simplicia priora & certio
ra cõpositis sunt a primis inchoãdũ est, nulla locorũ aut
tẽporũ diuersitate admista, sed in sola taliũ numismatum
cõmutatione sistẽdo. Si igif cõmutãdũ est vnũ numisma
expendibile cũ alio expendibili quantũ est ex pte cõmu
tationis oportet numismata cõmutanda ęqualis valoris
esse, qm̃ vtrũq; lege aut cõsuetudine certũ habet prætiũ.
Nec saluaref in cõmutatione equalitas, si ex aliqua pte
esset excessus. Cõtingit tñ ex parte qualitatis numismatũ
in se vel in ordine ad cãpsorem q̃ sit ĩi mutatio iusta nu-
misma minoris prætij absolute dãdo, & hoc est qñ cam-
psor dat bonã monetã ꝓ mala non salsa aut defectiua,
vt ducatos aureos ꝓ argenteis, q̃ vix argẽti nomen me-
rentur. Tunc. n. licet cãpsor det minus in aurea pecunia q̃
accipiens det in illa moneta, equalitas tamen seruatur ex
eo q̃ 100. ducati in moneta sic bona & portatili æquiua
lent. 102. s. vt. g. in moneta tã vili, vt patet. si cõflãda cẽnt
numismata Et ex vtilitate q̃ põt ex illis pcipi in faciendo
ex illis vasa & ex vtitate expẽsionis sm̃ locum & tẽpus.
bona n. numismata q̃uis antiqua aut extranea libenter
acceptanf, & ex periculo, qm̃ male monete vtputa exo-
se facile põt a principibus inexpendibiles reddi, & de fa-
cto in ꝓuincijs bene ordinatis & nõ orbatis redduntur.
Nec obstat determinatio valoris monetarũ per legẽ, qm̃
illa respicit numisma quo ad per se primũ vsum eius qui
est cõmutatio ꝓ venalibus, lege siquidẽ vel cõsuetudine
statuif q̃ aureus ducatus &. 90. solidi in cõmutationibus
iconomicis & politicis equiualeãt in quibus pecunie pro
rebus cõmutanf. Cõmutatio aũt numismatũ arbitrio sa-
pientiũ iuxta eorũ æqualitatẽ aut abundantiã &c. dimit-
tif vt experientia testaf. Silr̃ quoq; seruaf æqualitas si q̃s
cõmutans numismata minus dat ꝓ eo q̃ danda a se nu-
mismata cõmodiora sibi erant, sicut etiã licet vendere rẽ
carius q̃ absolute valeat ex eo q̃ vẽdenti cõmodior est.
Vnde hoĩs ducatũ aureũ si a nolẽte cõmutare paruã mo
netã pro illo solidũ vnum exigat, quia ille sibi cõmodior
nõ peccat Qui tñ non vult absq; lucro cõmotare duca-
tos ianuenses ꝓ alijs ducatis ęque p̃ciosis et sibi cõmodis
q̃a petenti cõmutationẽ cõmodiores sunt ianuenses ad
deauranda sua vasa peccare vr̃, eo q̃ vendit alterius com
modũ. Et q̃a in istis non ex cãpsorũ expensis aliq̃d plus
accipif sed aliunde vt patet, ideo cuilibet ex istis cãis licet
in hmõi cãbijs minus pecunie dare q̃ accipere. Cãpsori
aũt vltra hæc licitũ est in cãbio minuto etiã si meliorẽ &
cõmodiorẽ monetã recipiat q̃ det aliquid plus accipere
ꝓpter expensas &c. vt superius dictũ est. Si autem fiat
cõmutatio numismatis expendibilis ꝓ nõ expẽdibili no
tabile põt inde lucrũ ꝓuenire ex eo q̃ nõ solũ haberi põt
ratio materiæ & cõmodi, sed etiã extraneitatis qua fit vt
tales pecunie in tali cõmutatione multũ a numismatis ra
tione declinantes quasi vt res quædã cõmutenf. Etenim
existente p̃tio numismatis. s. inquãtũ est talis res puta au-
rum & inquantũ numisma & scd̃o excedente primũ. Ex
hoc q̃ aliqua pecunia alibi inexpẽdibilis est numismatis
pretiũ ibi perdit magisq; vt res quædã cõmutanda venit
quã tamẽ cãpsor in locis vbi numismatis pretiũ obtinet
ꝓcurãs habere ipsam cõmutãdo multũ lucrari põt &c.
Et qm̃ prætia rerũ prudentũ arbitrio relinquũtur erit in
hac cõmutatione equalitas seruãda pensata quãtitate ex-
traneitatis & alijs cõditionibus vt sapiens determinabit.
Loci aũt dñia duplr̃ põt omnibus prædictis cõmutatio-
nibus admisceri. Cãpsore. n. exñte & dãte suas pecunias
mediolani & recipiẽte alias alibi aut cõtractus mutuatio
nis fit ꝓ mediolano aut ꝓ alio loco vbi accipiens cãbiũ
habet pecunias, puta Lugduno aut ꝓ vtraq; fit. Si cõtra
ctus fit primo mõ. s. mediolani & ꝓ mediolano. tunc cũ
accipiens cãbiũ ex vitalis cõtractus teneaf mediolani da-
re pecunias quas cõmutat nulla diuersitatis locorũ ratio
habenda est. sed tanq̃ cãbium manuale agendũ est, eorũ
quæ supra dicta sunt rationem habendo. Ex eo tñ q̃ acci
piens cãbium vult se liberare ab obligatione & onere &
periculo deuehende pecunie ex loco vbi habet mediola
nũ. Et cãpsor vult hic subire, licitũ est mercedem exigere,
sed hoc potius ad cõtractus cõductionis spectat & loca-
tionis q̃ cãbij. Et ideo iuxta eorũ canones regenf si acci
dat, qđ tñ credo raro euenire. Si vero cõtractus fit scd̃o
mõ. s. mediolani quidẽ sed pro Lugduno, tunc mediola
ni nulla ratio habenda est, sicut nec in cõtractu emptio-
nis quo absentes merces pro loco in quo sunt emuntur.
Oportet enim loci sicut & tpis pro quo cõtractus fit ra-
tionẽ hr̃e, nõ in quo fit. si ꝓ alio loco aut tpe tantũ con-
tractus fit vt nunc ꝓponitur, & hoc siue certificef medio
lani cõmutatio coniectando verisimilẽ prætiũ loci pro
quo fit siue incerta relinquanf vt sciatur prætiũ currens
in loco pro quo fit. Et q̃uis talis modus cãbij nunq̃ forte
fiat, fieri tñ posset hoc mõ q̃ petro habenti Venetijs ve-
netã monetã & egẽti mediolani. 100. duc. cãpsor medio
lani dat 100. duc. aureos recepturus de illa moneta Ve-
netijs tm̃ quãtũ venetijs ꝓ illis cõmutaf in cãbio manua
li & nõ in cursu cãbiorũ quæ fiunt ꝓ locis distantibus Si
cut etiã triticum existens in villa emitur ab his q̃ sunt in
ciuitate tanti quanti vendif in villa vbi assignatur & nõ
quanti vendif assignandũ mediolani &c. Si autẽ contra-
ctus fit tertio mõ vt cõiter accidit. s. mediolani ꝓ medio-
lano & Lugduno simul tũc vtriusq; loci simul, ac p hoc
distantiæ eorũ periculorũ expensarũq; intercedẽtiũ adhi
benda est ratio, sicut & in cõtractu emptionis. Cõstat. n.
q̃ aromata Alexandriæ assignanda ianue empta atq; so
luta vt ianuã deuehanf longe minus valent q̃ si manua-
liter ianue assignarenf, q̃a res cõducenda a tanta distãtia
cũ tot periculis & expensis &c. longe minor est ianuensi
bus seipsa conducta & a tot periculis expẽsisq; libera. Et
hoc modo in cõtractu cõmutationis numismatũ pro lo-
cis diuersis celebrato numismata ipsa sic oportet adęqua
re vt loci cõditiones in ordine ad aliũ locũ ex vna parte
cõputenf sicq; fiet vt si. 100. duca. aureis mediolani. 300.
argenti lugdunenses adequarenf Lugduni assignati. 290
forte adæquarenf cõcurrentibus & alijs suppositis rõni-
bus & forte pauciores. Viliora siquidẽ sunt cõducẽda cũ
periculis & expensis q̃ manualiter habita. Nec obstat q̃
cãpsor mediolanẽsis hẽt fratrẽ aut factorem lugduni, aut
oĩno erat lugduni tantã summã pecunie expensurus ꝓ
alijs suis negocijs, hic. n. oĩa per accidens se habent ad na
turã cõtractus, in cuius equalitate iustitia cõsistit. Quid. n.
ad contractus cõmutationis, in quibus æqualitatẽ rei ad
rem fieri oportet, si ex industria mea aut casu ego affines
habeo in diuersis locis aut ministros forte gratis inuenio
& exinde viarũ ministrorũq; expensas lucrare diues fio,
dũmõ rerum cõditionibus pensatis ęqua fiat cõmutatio.

De tp̄is aūt dr̄ia bimēbris tm̄ diſſō cōſideranda ē.ſ.pñtis tm̄ aut futuri tm̄. vtriuſq;.n. ſimul ratio habita nullā iuſtā diuerſitatē ṗtij in cōmutationibus facit vt infra patebit. pñt ergo in cōmutatiōe numiſmatū iuxta tp̄s cōtractus æqualitas ſumi,& hoc ſiue fiat manuale cābiū ſiue non. Et ſi ſiue in eodē loco ſit æqualens reddendū ſiue alibi, locorū tn̄ rōne habita. Vnde pōt cāpſor dans aureos & recepturus aliā monetā vel ecōuerſo certificare quātitatē reddende pecuniæ ac ſi tunc manualis cōmutatio fieret. Pōt etiā futuri tp̄is quo.ſ.aſsignatio reddēde pecuniç erit rōnem hr̄e. & hoc duplr. Aut incerte cōmutationē relinquendo, vt.ſ.pro.100.aureis nunc datis teneaſ accipiens poſt duos mēſes dare tot argēteos quot poſt illos duos menſes æqualebunt.100.aureis. Aut certificando cōmutationē, vt.ſ.hito reſpectu ad futuras cōmutationes poſt duos mēſes ſtabiliaſ nunc cōmutatis cōmeſurata illis, ita ꝙ parū plus aut parū minus veriſilr credaſ cōmutāda eē talia numiſmata. vt ſi crediſ ꝙ hinc ad duos menſes bene aſsignāda erit pecunia ab accipiente cābium.100. aureis æqualebūt.1000 argētei vel.1000.2. pōt ex nūc certificari cōmutatio ꝙ ꝓ.100.aureis datis teneatur accipiēs aſsignare tūc.1010.argēteos ſiue pl̄s ſiue minus tūc cōtingat cōiter aſsignari &c. Patēt aūt hic ex alijs cōmutationibus vt in cōtractu emptionis rei aſsignande futuro tp̄e. Manifeſtū eſt vt hr̄ expreſſe extra de vſuris.c.nauigāti in ſcd̄o caſu. In iſta.n.cōmutatione numiſmatū tp̄s aſsignandum numiſmati attendiſ nec aliq̄d plus aut minus ſumi diximus ex eo ꝙ prius cāpſor ſua numiſmata dat. Vtriuſq; aūt tp̄is ſimul dr̄ia nullā diuerſitatē vr̄ in q̄buſcūq; cōmutationibus facere ſicut vtriuſq; loci qm̄ res in futuro tp̄e dāda nō eſt deterioris cōditionis ex h̄ ꝙ abñs a pñti et reducēda ad pñs, ſicut res in loco diſtāti ex hoc q̄ reducenda ad locū pñteſ, nec ſubiacet ṗiculis expenſis induſtrie aut miniſtris vt pñs ſm tp̄s ſiat, ſicut ſm locū. niſi q̄s dicat ꝙ ſubiacet ṗiculo ṗditionis. q̄a pōt mori debitor aut interim paup̄ effici. Sed h̄ ṗicula ꝓ nihilo in cōmutationibus reputari patet. tū ex eo ꝙ aut tā rara ſunt ꝙ in cōſilio nō ſubſunt vt de ſtatus deiectiōe dr̄ infra tā breue tp̄s. Aut talia ſunt ꝙ ēt ſi acciderent tuti eſſent creditores vt de morte & de hmōi patet. Tū q̄a ex mutuis & alijs cōmutationibus expientiā teſtē patet hmōi ṗicula nō cōſideranda eſſe. Non.n.q̄ mutuat aut vēdit licite aliq̄d plus exigit ṗp̄ hmōi periculaq; in tp̄is dilatione pñt accidere vendēdo ad tp̄s aut mutuādo. & q̄a breuitas & ꝓlixitas tp̄is dr̄iæ ſunt tpalis diſtātiæ cōſequēs eſt ꝙ nec in cābijs nec in aliis cōmutationibus ex q̄ntitate tp̄is aliqua cōditio rei cōmutāde accedat p̄ ſe ex qua poſsit vilior aut prçtioſior eſtimari iuſte. Notanter aūt dico per ſe, qm̄ p̄ accidens cōtingit æqualis bonitatis res eodē tp̄e aſsignādas diuerſa notabiliter habere pretia & iuſte. Vt ſi triticū aſsignandū mēſe iulij ianuario p̄cedente emaſ iuxta eſtimationem cōem prætij aſsignationis tp̄e futuri & deinde mēſe martij ſubitis exceptis bellis credaſ multo plus vendendū ſiet aliud p̄tiū ꝓ eodē tp̄e ab aliis ementibus. Et ſi menſe maii continget bella augeri aut ſpinas grandibus percuti &c. augebiſ prætiū pro illo met tp̄e Sed hoc non operaſ tp̄is ꝓlixitas aut breuitas, ſed euentus incidentes ex q̄bus res æſtimaſ vilior aut prætioſior vt de ſe patet. Vnde ſinglāris illa opīo dicēs in cōmutationibus ꝓlixitatis tp̄is rōnem haberi poſſe non rōnem tp̄is, ſed q̄a res in tp̄e ꝓlixiore cōſiderata minus valet &c. a veritate deuiat in hoc, qm̄ res nec ex eo ꝙ in tp̄e nec ex eo ꝙ in tanto tp̄e ſumpta cōmutaſ, æſtimaſ vilior aut prætioſior, ſed ex tali euentu in tp̄e. puta bello penuria aut abundantia &c. Ex hoc vero ꝙ pecunie diutius occupate ſunt tenende in hac cōmutatione res cōmutāda nec prætioſior nec vilior cōi prætio reddiſ, vt. S. T. expreſſe dicit in. 22. q.78. ar. 2. ad primū. aſſerens ꝙ mercator vēdens aliquā rem ad tp̄s non pōt vendere plus cōi p̄tio ex hoc ꝙ pecunias ſuas mortuas tanto tp̄e tenebit. & ſi hoc licitū diceretur menſura nō eſſet dāda in vēditione ad tp̄s &c. Quod aūt merces carius emanſ quç citius cōmutande ſunt, ꝓpoſito nō obſtat, qm̄ celerior venalitas æſtimata a maiori vſu aut neceſsitate illius rei ꝓcedit. Res aūt quāto magis vſitata aut neceſſaria alicui tanto ibi eſt pretioſior, et ideo merito ibi carius a primo vendiſ & a mercatore emiſ reuendenda. In rem igiſ cōmutandā redundantem cōditionem aliquā ſub tp̄e ex qua res cōiter p̄tioſior aut vilior æſtimeſ & nō quanto tp̄e pecunia occupeſ cōmutationū natura penſat quā æqualitatē rei ad rem exigit ſic longiſsimo adiūcto tp̄e ac ſi manualiter cōmutatio ṗficereſ ꝓpter q̄d cāpſoribus nō licet menſurare tp̄s mediū inter dationē & acceptionē aut rem aut pecuniā ꝓlixiori tp̄e dādā vilius eſtimare, q̄uis liceat in dādo equalitatē cōmutationis ſtatuere iuxta pñtem eſtimationē de futuri tp̄is cōmutationibus quæ ſm diuerſos euentus tp̄is diuerſis varia eſt, ſicut & in cæteris cōmutationibus.

An cambia propoſita ſint uere cambia & iuſtificata. Cap. 7.

FAcile aūt eſt ex prçdictis videre an prædicti cōtractus a cāpſoribus nuper inuenti de quibus q̄ō pñs eſt, ſint vere cābia & iuſte ſiant. Cū.n. cābii contractus cōſiſtat in cōmutatione numiſmatū & in propoſitis caſibus nulla alia cōmutatio niſi numiſmatū ſiat, ꝯñs eſt q̄ prædicti cōtractus ex ſua forma vere cābia ſint diuerſorū graduū. Quadrifariā nāq; numiſmatū cōmutatio in hmōi cābiis ſit, aut totaliter vt ſit in cābio Brugēſi & Londrenſi, in quo totaliter alia eſt moneta data ab accipienda, aut partialiter vt fieri cōtingit, q̄uis non ſemp in cābio Lugdunenſe in quo marcha auri accipiſ in tribus monetis.ſ.ſcutis aureis aut argenteis &c. Et contingit ꝙ dans dat etiā ſcutos. Aut quaſi nihil vt fieri contingit in cābiis infra italiam, in q̄bus numiſma datū ab accipiēdo parū aut nihil q̄nq; differt ꝓpter proximitatē locorū & cōicationē in numis Aut oīno nihil vt fieri cōtingit etiā in italia, & forte extra qn̄ nulla rōne habita qualitatis numiſmatū, ſed ſola quantitate date & accipiēde pecunie in alio loco penſata & cābium diciſ fieri. Et cū petro habēti Romæ pecunias ſuas & egenti Mediolani. 100. ducatis cāpſor dat Mediolani. 1000. ducatos ꝓ. 1010. ver. g. aſsignandis ſibi romæ &c. Et in primis quidē tribus modis cū cōmutatio numiſmatū ſp̄ interueniat, licet plus & minus contractus cābii ſaluanſ. In quarto aūt mō cābij nomen non niſi ęquoce ſaluari vr̄. Nulla ſiquidē numiſmatū cōmutatio in pactū duciſ. Et manifeſte patet q̄ cōtractus cōmutationis numiſmatū non ēſt qui ſi manualiter fieret nullam numiſmatum, cōmutationē requireret, ſicut nec contractus venditionis eſt rerū diſtantiū ille q̄ ſi manualis cōmutatio fieret venditio nō eſſet vt patet Cōſtat aūt ꝙ ſi cāpſori mediolani ꝓ datis. 1000. ducatis darentur. 1010. ducati nulla eſſet cōmutatio numiſmatum, niſi quia alij numero eſſent dati ab acceptis q̄d' eſt extra ꝓpoſitū. Propter q̄d vr̄ ꝙ contractus ille mutui ſit, ſed cābii noīe palliatus ac per hoc nō licet lucrari cāpſori ex eo, ſed ſe tm̄ ſeruare indēnem vt ſuperius de mutuātibus pro locis remotis declaratū eſt. Siquis tamen diligenter contractū hunc conſideret videbit nec mutui nec cambij proprie contractū eſſe, ſed contractū quaſi emptionis & venditionis per quandā analogiā ad cābia pertinentem. Quāuis.n in contractu hoc numiſma ꝓ numiſmate nō cōmutetur, cōmutatur tn̄ numiſma pñs cū numiſmate diſtante localiter & numiſma in hac cōmutatione materialiter & vt res quædā accipiſ. Cōmutatur.n. vt res tanti prætii pñs cū re equali diſtante habita vtriuſq; rōne loci Conſtat aūt ꝙ res diſtans a mediolano vilior eſt mediolanenſibus ieipſa Mediolani ſit a ꝓpter expenſas & pericula & cætera ad vehendū ipſam requiſitam. Vnde quēadmodū emiſ pecunia in naui fluctuante cōſtituta minus q̄ abſolute valeat quia nō emitur inquantū pecunia, ſed inquantū res tanti prætii ſub tali periculo cōſtituta. Et ſicut pecunia debita ioāni a malo debitore emitur a petro minus q̄ valeat, quia eſt res ſub tali labore poſsidendi conſtituta, ſic pecunia abſens inquantū res ſubiacens periculo & expenſis delationis emitur minus q̄ abſolute in ſe valeat, & ꝓpterea nec mutui nec cābii contractus iſte eſt ꝓprie, ſed ad cābium quodāmō reducitur pro quanto res pñs & res abñs quæ cōmutantur numiſmata ſunt. Et q̄a h̄ contractus per modū cōditionis oībus ſupradictis adeſt non penſandus eſt in cæteris. Iuſtitia vero in his cābiis tunc erit qn̄ nec exceſſus ſiet in æſtimando, ſed penſa

tis condicionibus numismatum ex qualitate & distātia
& aliis ad rē facientibus & industrie rōne habita equa fiet
cōmutatio. Seruabit aūt hoc qñ fm rectā estimationē cō
mutatio regulabit aut sapientū in hoc arbitrio limitatum
fuerit. Nec tpis ꝓlixitas aut breuitas pensabitur, sed semꝑ
in veri estimatione ꝑtij stabit siue cito siue tarde pecunia
assignanda sit. si n. hoc defuerit vsura ē rōne impliciti mu
tui, sicut in venditione plus iusto prætio ad tp̄s. Si aūt pri
mū deesse cōtigerit vsura quidē nō est, sed iniustū lucrū
& restōni obnoxiū, sicut qñ res plus iusto ꝑtio vendit.
Vñ ꝓposita cābia si seruatis his duabus cōditionibus
necessariis ad iustificationē & cæterarū cōmutationū cele
brant iuste fieri pñt. Ex his aūt patet nō licere cāpsoribus
aduenientibus nūdinis Brugensibus vel Londrensibus de
bitori. tunc ex accepto prius cābio dilationē solonis con
cedere vsq; ad sequentes nūdinas, & ex hoc plꝰ recipe q̄
prius deberet, aut pacisci sibi deberi, sicut in sequentibus
nūdinis cābia currēt. Hic. n. est cōtractus mutui cū spe lu
cri solo cābij noīe fultus, & ꝓlixitatis tpis rō manifeste
hr. Campsoribus quoq; ꝓ Lugduno vel alio loco iuxta
ꝓlixitatē aut breuitatē tpis medii iter dationē & acceptio
nē marchā auri aut reddendā quācūq; monetam plus &
minus estimātibus &c. Nā ex hoc parat dānatio vt puta
vsurariis. Nota tñ diligenter hoc in loco q̄ sufficiens si-
gnum iniusti cōtractus nō est minus dare ꝓ cābio mul-
to interiacente tp̄e vsq; ad nūdinas & plus dare qñ ꝓxi
me sunt nundine, qm̄ cōsuetudo hæc quāuis prima facie
introducta videatur ꝓ habenda rōne tpis medii quo acci
piens pecunias mediolani redditurus in nūdinis Lugdu-
ni vtit illis pecuniis acceptis. Perspicacius tñ scrutantibus
occurrit q̄ cōsuetudo h̄ introduci potuit ꝓpter inuentio
nē aut nō inuentionē cāpsorū tenentiū loca quasi vēdito
rū vel ꝓpter multitudinē aut paucitatē eorū. Propter qd̄
sciendū est q̄ in hmōi cābiis accipientes mediolani pecu-
nias ꝓ assignāda marcha auri Lugduni in nundinis, qui
sunt quasi venditores marche auri absentis loco & tp̄e
cōiter cū suo dāno cābiū hoc faciunt scientes ip̄ q̄tū dāni
ex tali vēditione incurrerēt. Ex hoc aūt ꝓuenit p̄nr q̄ nul
lus simplr loq̄ndo inuenit quasi venditor in hmōi cābiis
sicut nec in quacunq; alia cōmutatione in qua certum est
venditorē dānificari. Nec ꝓpterea cēsenda est illicita cō-
mutatio, q̄a. s. venditor nocumentum incurrit, q̄a dūmō
res absens vel pñs vēdat iusto ꝑtio contractus est licitus,
quęcūq; pars inde nocumētū incurrat &c. Ex hac quoq;
radice ꝓuenit q̄ tunc tm̄ inueniunt quasi venditionis in
istis cābiis qñ mercatores egent pecuniis, & volunt po-
tius tales subire vēditionis cōtractus cū aliquali dāno q̄
a maiori lucro abstinere vel cōmō qd̄ ē accepta pecunia
paratū vel aggrendū spant. Vñ nisi esset hmōi indigentia
pecuniarū cū intermedio tp̄e quo negociationibus suis
ꝓuidere ex acceptis pecuniis possent illi q sunt quasi ven
ditores nullus vnq̄ ıueniret quasi. vēditor in istis cābiis.
Quēadmodū ergo tēpus intermediū est occasio q̄ inue-
niant quasi vēditores, ita multū tp̄s intermediū est occa-
sio multorū venditorū cōiter & paucū tp̄s multorū em-
ptorū. Ac ꝑ hæc multo interiacente tp̄e ꝑꝑ abundantiā
venditorū rōnabiliter minus dat a soluentibus qui sunt
quasi emētes marchas absentes modico interiacente tp̄e
ꝓpter abundantiā emptorū plus ab eisdē quasi ementi-
bus soluit. Adeoq; dñr abundare qñq; emptores prope
nundinas vt nihil lucrentur. immo cū dāno sua cābia fa-
ciant, q̄a non inueniunt vēditores, & hoc cōtingit qñ fri
get negociaria ars, vnde cū cōtractus cābiorū hmōi ab-
stracta ista dr̄ia tēporū liciti sint, vt ex dictis et dicēdis pa
tere pōt: & h̄ ipis dr̄ia dānari nō possit, q̄a prædicto mō
saluari pōt. restat q̄ si pensata loci absentia alias iuste fiat
talis numismatū cōmutatio iniusti iudicari nō debēt con
tractus tales. Quod si plenius vis cōspicere finge lanā vel
quālibet aliā rem absentē loco vendi & emi, in hmōi cō
tractibus. videbis. n. clarius veritatē. Qm̄ cū numismatū
cōmutatio tractet inter numos hinc & inde mens posita
sꝑ ad mutui contractus declinare cōsueuit. Vtrū autē de
facto moderatū sit lucrū qd̄ ex hmōi cābiis reportatur
scientifice nō subest decisioni q̄ ad singła nō descēdit. Illud
tñ rōni cōsentaneū vr̄ q̄ moderatū censendū sit lucrum
qd̄ cōis cōsuetudo approbat, vt. s. cābia fiant fm q̄ tunc
currunt ꝓ locis illis cōiter. Pensanda aūt diligenter & ap
plicanda subtiliter h̄ sunt cābiis per Bruges & Londres.
Nec obstant ꝑdictis rōnes ad opposita in. 3. ca adducta.
Falsum q̄dē supponit primo q̄ cābia h̄ fiant in fraudem
vsurarū, imo pro cōi bono mercatorū sunt introducta.
Nec ex eo q̄ petrus nō mutuaret pecuniam q cōmutare
ꝓpter spem lucri est paratus, peccat qñ nec opus nec in-
tentio deformitatē cōtinet, q̄a non tenet ad mutuū & in
stis cōmutationibus vacat. scd̄a vero rō cōcludit nō illici
tos cōtractus, sed illā ipis conditionē nō posse apponi si
ne vsure vitio, sicut & in venditione ad tp̄s. Tria aūt cam
bia hæc subtiliter nō scrutat, qm̄ cāpsor ementis tē in fu-
turo assignandā magis quā vendentis rem cōseruandam
aut trāsferendā locū tenet in vtroq; mō cābii. qm̄ etsi in
scdo mō videatur vēdere ducatū ex hoc q. cōmutat ipm.
52. grossis, fm tñ veritatem emit tot grossos Flandrenses
Brugis assignandos vno ducato. ista siquidē extimatio
ducati concurrit ibi vt modus cōputandi facilius quanti-
tatē ducatorū & grossorum cōmutandorum & non ve.
ducati Venetis pretiū. est autē interpretatio hæc merito
admittenda ex eo q. ipsi cōtractū realis seu veri cābii di
cunt se facere qui tali mō interpretandus est vt iustitiam
contineat cābii. siquidem nomen sensum hunc admittit.
Quid ergo de cābiis his & de recitatis opinionibus sen-
tiendū sit ex dictis manifestū est. Nunc ad reliqua cābia
ex parte accipientium proposito transeamus.

De aliis cābiis ꝓpositis ex parte accipientiū cābia. Cap. VIII.

Reliqua igit in fine primi capl̄i ꝓposita cābia exa-
minando distinguendū vr̄, & dicēdū qd de facto
fit & q̄d possit fieri. Aliter siquidē hæc cābia fieri
ex eorū verbis percipit, aliter fieri possent. Cōsiderando
ergo quid fit. Oīa illa cābia ex parte non cāpsorum, sed
petri dantis pecuniā cāpsori alibi sibi assignandā iniusta
esse vident ꝑ se loquendo. Cū n. cāpsor non accipiat pe
cuniā a petro in fauorem sui, sed petri, cui assignanda est
alibi nulla æquitas censet cāpsorem ex hoc dānum aliqd̄
pati. Pateret aūt in his cambiis dānum ad minus duplex.
Primū est q̄ seruitiū suum quo pecunias Mediolani acce
ptas Florentiæ proinde ac tuto delatus assignat irremu-
neratū remaneat & tamen seruitiū mercennariū est. scdm
est q̄ plus dat aut dabit cāpsor vt sperat petrus q̄ acce-
perit. Qm̄ ducati florentini minus valent Mediolani vbi
dant cāpsori quā Florentiæ vbi assignant. vñ cāpsor si
se indemnē quo ad hoc suare debet, deberet mittere eos
Florentiā, & sic expēsarū dānum maius incurreret. Alio
quin expendēdo eos extra Florentiā constat q̄ plus dat
q̄ acceperit, & hæc duo in tribus primis modis locū ha-
bent. In aliis autē tribus in quibus vltra prædicta petrus
vult quatuor ducatos vltra illos. 100. tertiū dānū cāpsori
adiungit. Dixi aūt hęc esse illicita fm q̄ fiūt, q̄ a hmōi ho
mines exigunt a cāpsoribus vt dr̄ ꝑꝑ vsum pecunie quē
debeant in tp̄e medio a datione vsq; ad assignationē Di
cunt. n. cāpsori tu lucraberis interim cum istis pecuniis et
negociis tuis eas accōmodabis, & ꝓpterea volo & ego
aliqd cōmodi. Sicq; lucrū ex industria cāpsoris nō ex pe
cuniis ꝓueniens iniuste pensando lucrari nolūt nō absq;
vsura. dixi aūt per se loquendo, qm̄ per accidēs cōtinget
absq; culpa hæc fieri, vt in tertio casu quibusdā videt. Si
petrus ex abusione mercatorū & cāpsorum nescire pōt
quantum ducati sui florentiæ valent, & egens pecuniis
suis ibi coniectat iustum ꝓut cābia valebunt, tunc nō ex
spe lucri. Et si cōsueuerint ad primā petentium vocē cam
psores seruitiū suū gratis impendere, ne forte volētes trās
ferre pecunias cābii contractū secum velle inire deposcāt
& sic æqualem promittunt florentiæ pecunie summam.
& videtur posse transire. Quāuis. n. hoc faciant campso-
res ꝓpter vsum pecunie, quia tñ eorum seruitium in his
onerosum non est, q̄a omnino mittunt ꝓ aliis negociis
& cambiis & ministros soluunt parū & consuetum pro
nihilo haberi videt, sicut de vsu libri in pignus dati. S. T.
dicit Si autem de cambiis his loquamur vt fieri possunt,
q̄a si petrus posset emere Mediolani a campsore. 100. du
catos florentinos assignandos Florentiæ, vel cōmutare